ALEXANDRE DUMAS

Napolyon Çağında Sainte-Hermine Kontu'nun Maceraları

Son Şövalye

21. Yüzyılda Keşfedilen Son Romanı

2. BASKI

Üç Silahşörler, Monte Cristo Kontu, Demir Maske gibi unutulmaz kitapların yazarı Alexandre Dumas'nın Paris Milli Kütüphanesi'nin arşivlerinde 125 yıl boyunca saklı kalan sürükleyici, etkileyici ve hayat dolu son romanı, okyanusları ve kıtaları aşan maceralarıyla, boyun eğmez kahramanıyla, Dumas'nın edebiyat kariyerine başlarken hayal ettiği eserler bütününü tamamlıyor. Dumas'nın romanlarında canlı bir biçimde betimlediği, Fransa'nın Rönesans'tan 19. yüzyıla kadar uzanan öyküsünde eksik olan Napolyon Çağı, bu romanın ana temasını oluşturuyor.

Son Şövalye, aile onurunu, ebedi intikam duygusunu ve cesur kahramanlıkları ele alan öyküsüyle okuru olağanüstü maceralara sürüklüyor.

Babası ve ağabeyleri Fransız Devrimi esnasında Kraliyet için savaşıp can veren Sainte-Hermine Kontu, ölümle korkusuzca flört ettiği tehlikeli maceralarda art arda zaferler kazanırken, bir yandan da yüreğindeki aşk acısını dindirmeye çalışıyor.

Fransa'nın en seçkin gazetelerinden *Le Monde* tarafından "Porthos kadar güçlü bir Aramis, Athos kadar bilge bir D'Artagnan" olarak betimlenen Hector'u kaderi daima Paris'te, babasının düşmanı Napolyon'un yanında bekliyor.

ALEXANDRE DUMAS

SON ŞÖVALYE

Napolyon Çağında
Sainte-Hermine Kontu'nun
Maceraları

2. Baskı

Çeviri
Özge Özköprülü

arkadaş YAYINEVİ
Yuva Mahallesi 3702. Sokak No: 4 Yenimahalle / Ankara
Tel: +90-312 396 01 11 (pbx) Faks: +90-312 396 01 41
e-posta: info@arkadas.com.tr
www.arkadas.com.tr
Yayıncı Sertifika No: 12382

Kitabın özgün adı ve yazan: Le Chevalier de Sainte-Hermine / Alexandre Dumas

ISBN: 978-975-509-643-8

2. Baskı

ANKARA, 2010

Çeviri : Özge Özköprülü
Yayına Hazırlık : Seyra F. Erdaloğlu
Sayfa Düzeni : Özlem Çiçek Öksüz
Kapak Tasarımı : Mehmet Yaman
Baskı : Sözkesen Matbaacılık

YAYINCININ NOTU

Çok değil, sadece birkaç yıl önce, Alexandre Dumas'nın basılmamış bir eserinin bulunduğu haberi sadece ülkesi Fransa'da değil tüm dünyada büyük yankı uyandırdı. Basılmamış eseri bulunan kişi, *Üç Silahşörler*, *Monte Cristo Kontu*, *Kraliçe Margot* gibi unutulmaz eserlerin yazarı olunca, bu haberin dünya çapında ilgi çekmesi doğal karşılanmalı.

Dumas'nın hayatı ve eserleri konusunda önde gelen uzmanlardan biri olan Claude Schopp tarafından 80'lerin sonunda tamamen tesadüf olarak Milli Kütüphane arşivinde, Dumas döneminin gazetelerini incelerken, tefrika halinde basıldığı keşfedilen bu roman, varlığı dünyaya ilan edilmeden önce araştırmacı tarafından titizlikle incelenmiş.

Alexandre Dumas'nın *Sainte-Hermine'li Hector* ismiyle üç ayrı gazetede dizi olarak yayımlattığı bu bitmemiş romanın önemi, yalnızca yüz yıldan uzun bir süredir gün ışığına çıkmamış olmasından kaynaklanmıyor; bu kitap aynı zamanda Rönesans'tan kendi dönemine kadar uzanan Fransa tarihini çeşitli roman ve oyunlarında anlatan Dumas'nın hiçbir kitabına konu olmayan ve bu anlamda Dumas araştırmacılarını daima şaşırtmış olan eksik bir parçayı da tamamlıyor. Fransa'da *Sainte-Hermine Şövalyesi* ismiyle yayımlanması uygun görülen roman, diğerlerinden farklı olarak Fransa'daki Konsüllük ve İmparatorluk döneminde, yani Napolyon döneminde geçiyor.

Kayıp romanın kahramanı olan Hector de Saint-Hermine, Dumas'nın bir başka romanının kahramanlarından olan Charles de Saint-Hermine'in kardeşidir. Dolayısıyla bu roman *Les Blancs et Les Bleus*'nün (Beyazlar ve Maviler) devamı niteliğinde de değerlendirilebilir. Bu kitapta, Hector'un ağabeyi Charles bir dostuna şöyle der: "Ağabeyim nasıl babamın intikamını devraldıysa ve ben nasıl ağabeyiminkini devraldıysam, kardeşim de benim intikamımı devralacak."

Sonuç olarak, bu kitaba ismini veren Hector de Sainte-Hermine, soylu ailesinin hayatta kalan son ferdidir. Babası Sainte-Hermine Kontu, Hector'un en büyük ağabeyi olan, oğlu Léon de Sainte-Hermine'den kendisi gibi Kraliyet uğruna canını vermesini ister ve yemin ettirir. Kendisi ise giyotinde hayatını yitirir. Léon de Sainte-Hermine ise idam man-

gasının karşısında can verir. Ölmeden önce kardeşi Charles de Sainte-Hermine'in de kendisi gibi Bourbonlar için öleceğine dair yemin etmesini ister. *Yehu'nun Yoldaşları*'nın lideri Charles de Sainte-Hermine giyotinde hayatını yitirmeden önce, kardeşi Hector'dan babasının ve iki ağabeyinin yolunu izleyeceğinin sözünü alır. Böylece Hector, *Yehu'nun Yoldaşları*'na katılarak Bourbonlar'a sadakat yemini eder.

Hector üç yıl boyunca hapishanede kaldıktan sonra, 1804'te, Napolyon'un Fransa İmparatoru tacını takmasının arifesinde, kendisini bekleyen görevi öğrenir. Unvanı elinden alınan, ailesinin soyadını taşıma onurunu yitirdiği gibi, sevdiği kadınla evlenme şansını da yitiren Hector, imparatorluk ordularında sıradan bir er veya denizci olarak görev yapması koşuluyla Napolyon tarafından serbest bırakılır. Böylece Hector derin bir ümitsizlik içinde, ölümle korkusuzca flört ettiği tehlikeli maceralara atılır. Ne var ki ardı ardına zaferler kazanır; haydutlara, eşkıyalara, İngilizlere karşı; boa yılanlarına, köpekbalıklarına, kaplanlara, timsahlara karşı...

Alexandre Dumas'nın 4 ila 6 cilt arasında planladığı bu romanı bitirmeye ömrü yetmez. Ama sonunun nasıl biteceğini planlamıştır. Romanın nasıl sonlanacağını Dumas'nın kendi kaleminden, bu kitabın sonunda bulacaksınız. Aradaki boşlukları doldurmak size kalacak.

Hepinize iyi okumalar...

Arkadaş Yayınevi

BÖLÜM 1
BONOPARTE

I
Josephine'in Borçları

BİRİNCİ KONSÜL BONAPARTE, XVI. Louis'nin Versailles ile darağacı arasındaki sondan bir önceki durağı olan saraya girerken, sekreteri Bourrienne'e, "Artık Tuileries'de olduğumuza göre, burada kalmaya çalışmalıyız," dedi.

Bu can alıcı sözler Devrim'in sekizinci yılında, Pluviose* ayının 30'unda akşamüzeri dört sularında sarf edildi (19 Şubat 1800).

Hikâyemiz Birinci Konsül'ün atanmasından sonraki güne tam bir yıl kala başlıyor. Hatırlayacağımız üzere Pichegru'nun Sinnamary'den kaçmasıyla noktalanan *Les Blancs et Les Bleus* (Beyazlar ve Maviler) adlı kitabımızın ve Ribier, Jahiat, Valensolles, Sainte-Hermine'in idamlarıyla noktalanan *Les Compagnons de Jéhu* (Yehu'nun Yoldaşları) adlı romanımızın devamı niteliğini taşıyor.

O zamanlar henüz general olmayan General Bonaparte'a gelince; onu Mısır'dan dönüp Fransa topraklarına yeni ayak bastığı yerde bırakmıştık. Bonaparte, Devrim'in yedinci yılının Vendémiaire** ayının 24'ünden beri büyük işler başarmıştı.

Öncelikle, her ne kadar dava gelecek kuşaklara devretmiş olsa da, 18 Brumaire'i gerçekleştirmeyi başardı.

Ardından Hannibal ve Charlemagne gibi Alpleri geçti.

Sonrasında ise Desaix ve Kellerman'ın yardımıyla, önce kaybettiği Marengo Savaşı'nı kazandı.

Ardından Lunéville'de barışı sağladı.

Son olarak, David'in Brutus büstünün Tuileries'e yerleştirildiği gün, "madam" kelimesinin yeniden hitap şekli olarak kullanılmaya başlamasını sağladı. Direten kişilerin, istedikleri takdirde "yurttaş" kelimesini kullanmaları serbestti, ama sadece taşralılar ve kaba kişiler bayanlara "yurttaş" diye hitap etmeye devam ediyordu.

Elbette Tuileries'e yalnızca saygın kişiler gelirdi.

Şimdi ise Devrim'in dokuzuncu yılında, Pluviose ayının 30'unda (19 Şubat 1801), Birinci Konsül Bonaparte'ın Tuileries'deki sarayındayız.

---

*. Fransız Devrim Takviminin beşinci ayı.

**. Fransız Devrim Takviminin birinci ayı.

Üçte iki asır sonra hayat bulmuş olan günümüz kuşağına, Bonaparte'ın birçok olayı planladığı çalışma odasına dair bir fikir vermek yerinde olur. Kalemimizle, yalnızca Fransa'yı değiştirmeyi değil, bütün dünyayı tepetaklak etmeyi tasarlayan bu efsanevi kişiliğin portresini elimizden geldiğince iyi çizmeliyiz.

Bonaparte'ın altın pervazlı beyaz duvarları olan geniş çalışma odasında iki tane masa bulunmaktaydı. Son derece güzel olan birinci masa Birinci Konsül'e ayrılmıştı; masaya oturduğu zaman şömine arkasında, pencere ise sağında kalıyordu. Sağında ayrıca dört yıldır yaverliğini yapan sadık Duroc'un çalıştığı küçük bir çalışma odası vardı. Bu odadan, Birinci Konsül'ün güvenine sahip olma ayrıcalığını tadan sadık uşak Landoire ile avluya açılan geniş daireler ile haberleşme de sağlanabiliyordu.

Birinci Konsül'ün koltuğu aslan başıyla süslenmişti ve sağ kolçağı aşınmıştı, çünkü Bonaparte genellikle çakısıyla kolçağı kazırdı. Masasına oturduğunda, önünde tavandan yere kadar uzanan bölmelerle dolu büyük kitaplığı görürdü.

Biraz daha sağda, kitaplığın yanında, odanın ikinci büyük kapısı vardı. Bu kapı doğrudan resmi yatak odasına açılıyor, oradan da büyük kabul salonuna geçilebiliyordu. Salonun tavanında Le Brun'un XIV. Louis'yi bütün ihtişamıyla yansıttığı bir resmi bulunmaktaydı ve Le Brun kadar yetenekli olmadığı aşikâr olan ikinci bir ressam, yüce kralın peruğuna Devrim'in sembolü olan rozeti ekleme cüretini göstermişti. Bonaparte'ın onu kaldırmak için hiç acelesi yoktu, çünkü bu durum ona, misafirlerinin dikkatini bu garipliğe çekip, "Konvansiyon* yıllarındaki adamlar gerçekten budalaymış!" deme olanağını sağlıyordu.

Çalışma odasının tek penceresinin –epeyce geniş olan odanın ışık almasını sağlayan ve bahçeye bakan pencerenin– karşısında konsüllük dairesine bağlı olan küçük bir oda vardı. Burası aslında Marie de Médici'nin özel kilisesiydi ve Madam Bonaparte'ın alt katta bulunan yatak odasına inen merdivenlere açılıyordu.

Josephine de, birçok bakımdan benzerlik taşıdığı Marie-Antoinette gibi, resmi dairelerden nefret ederdi. Dolayısıyla Tuileries'de kendisine küçük ve güvenli bir sığınak yaratmıştı, tıpkı Marie-Antoinette'in Versailles'da yaptığı gibi.

Birinci Konsül hemen hemen her sabah çalışma odasına bu küçük odadan girerdi; en azından bizim bahsettiğimiz dönemlerde. "Hemen hemen her sabah" diyoruz, çünkü Tuileries'e taşınmalarının ardından, Birinci

*. Fransız Devrimi sonrası 1792-1795 yılları arasında yönetimde bulunan 1. Cumhuriyet Dönemi meclisi.

Konsül'ün, Josephine'den ayrı bir yatak odası da olmuştu. Bonaparte geceleri eve çok geç geldiği zamanlarda karısını rahatsız etmemek için ya da anlaşmaya varamadıkları bir konu tartışmalarına yol açıp karısıyla bir süre küs kaldıklarında orada uyurdu; bu tür durumlar henüz sıklaşmadıysa da arada sırada cereyan etmeye başlamıştı.

İkinci masanın anlatmaya değer bir yanı yoktu. Pencerenin kenarına yerleştirilmiş olan bu masa, sekretere, sık kestane ağaçlarının oluşturduğu yeşil bir manzara sunuyordu, ama yalnızca ayağa kalktığı takdirde bahçede yürüyenleri görebilirdi. Sekreter masasına oturduğu zaman Birinci Konsül'e hafifçe sırtını dönmüş oluyordu, yani onu görmek için başını biraz çevirmesi yeterliydi. Duroc çalışma odasını nadiren kullandığı için, sekreter misafirlerini genellikle onun odasında ağırlardı. Söz konusu sekreter Bourrienne idi.

En yetenekli sanatçılar önce Bonaparte'ın, sonraları ise Napolyon'un hatlarını resmedebilmek veya yontabilmek için birbirleriyle yarışmışlardı. Ne var ki onun en yakınında bulunan kişiler, resimlerde ve heykellerde bu sıra dışı adamın temel hatlarını görebildiklerini, ama Birinci Konsül'ün ya da İmparator'un tıpatıp kendisini yansıtan tek bir eser bile olmadığını söylerlerdi.

Birinci Konsül olduğu sıralarda, sanatçılar onun çıkıntılı kafatasını, heybetli alnını, şakaklarından aşağıya doğru yapıştırdığı ve omuzlarına bıraktığı saçlarını, ince, uzun, yanık yüzünü ve düşünceli ifadesini eserlerine yansıtmayı başarmışlardı.

İmparator olduğu sıralarda ise sanatçıların tasvirlerinde kafası antik bir madalyonu andırıyor, solgun ve sağlıksız teni, genç yaşta ölecek bir adamı çağrıştırıyordu. Sanatçılar onun esmer tenini bütünüyle vurgulamak için saçlarını abanoz kadar siyah boyayabilirlerdi boyamasına, ama gözlerinde dans eden alevleri ya da derin düşüncelere daldığı zamanlarda yüzünde beliren ciddi ifadeyi ne iskarpela yakalayabilirdi ne de fırça.

Bonaparte'ın gözlerindeki ifade iradesine ışık hızıyla itaat ederdi. Öfkeliyken kimse ondan daha ürkütücü bakamaz, şefkatliyken kimse ondan daha yumuşak gözlere sahip olamazdı. Aslına bakılırsa, içinden geçen her düşünce için farklı bir ifadeye sahipti.

Bonaparte kısa boyluydu, boyu ancak bir metre altmış santim vardı, ama ondan bir baş uzun olan Kléber bir keresinde elini onun omzuna atmış ve "General, siz dünya kadar büyüksünüz!" demişti. O sırada Bonaparte gerçekten de Kléber'den bir baş uzun görünüyordu.

Bonaparte'ın güzel elleri vardı. Elleriyle gurur duyar ve onlara bir kadın gibi özen gösterirdi. Konuşurken sık sık hayranlıkla ellerine bakardı.

Yalnızca sol eline eldiven giyer, sağ elini çıplak bırakırdı; görünürde, onurlandırmayı seçtiği birine elini uzatmak istediği takdirde hazır olsun diye, ama asıl amacı elini hayranlıkla izlemek ve patiskadan bir mendille tırnaklarını cilalamaktı. İşinin bir parçası İmparator'u giydirmek olan Mösyö Turenne, bir noktadan sonra yalnızca sol eli için eldiven sipariş ederek yılda altı bin frank tasarruf etmeye başlamıştı.

Bonaparte hareketsizliğe katlanamazdı. Özel dairesindeyken bile devamlı volta atar, bu esnada, sanki kafasından geçen düşüncelerin ağırlığı onu boynunu bükmeye zorluyormuş gibi hafifçe öne eğik durur ve ellerini arkasında kavuştururdu. Sağ omzu sık sık seğirir ve aynı zamanda ağız kasları gerilirdi. Bazı insanlar onun bu davranışlarının, bu zihinsel ve bedensel âdetlerinin, istemsiz hareketler olduğu yanılgısına kapılmış ve Bonaparte'ın sara nöbetleri geçirdiği sonucuna varmışlardı.

Banyo yapmaya çok düşkündü. Bazen iki ila üç saat banyoda kalır, bu esnada sekreteri veya yaverlerinden biri ona gazete okur ya da polislerin onun ilgisine sunduğu ilanları okurdu. Banyoya girdiğinde sıcak su musluğunu açık bırakır, suyun taşmasına hiç aldırmazdı. Genellikle buhardan sırılsıklam olan Bourrienne daha fazla katlanamayacak hale geldiğinde camı açmak ya da banyodan çıkmak için izin isterdi. Bu talebi çoğunlukla geri çevrilmezdi.

Bonaparte uyumayı gerçekten severdi. Genellikle sekreteri saat yedide onu uyandırmaya geldiğinde, "Ah, bırak da biraz daha uyuyayım," diyerek yakınırdı. "Geceleri yatak odama gelme," derdi. "Beni asla iyi haberler için uyandırma, çünkü insanın iyi haberleri duymak için acelesi yoktur. Ama kötü haberler alırsan beni hemen uyandır, çünkü o zaman kaybedilecek bir dakika bile olamaz."

Bonaparte kalkar kalkmaz, uşağı Constant onu tıraş eder ve saçlarını tarardı. Bu sırada Bourrienne ona gazeteleri okurdu; önce *Le Moniteur* gazetesini, ardından da İngiliz veya Alman gazetelerini. Bourrienne, o zamanlar basılmakta olan bir düzine Fransız gazetesinden birinin manşetlerini okumayı henüz bitiremeden Bonaparte onu durdurur, "Bu kadarı yeterli; sadece izin verdiğim şeyleri yazıyorlar," derdi.

Bonaparte giyinip hazırlandığında Bourrienne ile birlikte çalışma odasına çıkardı. Çalışma odasında onu o gün okuması gereken mektuplar ve önceki günden kalan imzalaması gereken raporlar beklerdi.

Saat tam onda kapı açılır ve kâhya duyuruda bulunurdu: "General'in kahvaltısı hazır."

Bonaparte'ın kahvaltısı sadeydi, yalnızca üç çeşit yemek ve bir tatlı. Yemeklerden birisi hemen hemen her zaman, yağ ve soğanla hazırlanan

tavuk olurdu; Marengo Savaşı'nın sabahında da ona bu yemek hazırlanmıştı ve o günden beri bu yemeğe Marengo tavuğu deniyordu.

Bonaparte az miktarda Bordeaux veya Burgundy şarabı içer, kahvaltıdan veya akşam yemeğinden sonra ise bir fincan kahve alırdı. Eğer geceleri çok geç saatlere kadar çalışırsa, gece yarısı bir fincan kakao içerdi.

Genç yaşta tütün kullanmaya başlamıştı, ama günde yalnızca üç veya dört kez, çok küçük miktarlarda tütün kullanır, bu tütünü son derece şık, altın veya mineli kutularda taşırdı.

Devrim'in dokuzuncu yılının başlarındaki o gün, Bourrienne her zamanki gibi altı buçukta çalışma odasına gelip mektupları açarak büyük masaya yerleştirdi, en önemli olanları alta koydu, böylece Bonaparte en son onları okuyacak ve hafızasında en çok onlar yer edecekti.

Saat yediyi vurduğunda generali uyandırmaya gitti. Bourrienne'de Bonaparte'ın yatak odasının anahtarı olduğu için gerektiğinde gece gündüz içeri girebiliyordu.

Şaşkınlıkla Madam Bonaparte'ın yatakta yalnız olduğunu fark etti. Genç kadın ağlıyordu.

Bourrienne'in içinden geçen ilk şey arkasını dönüp çıkmak oldu. Ne var ki Bourrienne'e hayranlık duyan ve ona güvenebileceğini bilen Madam Bonaparte onu durdurdu. Yatakta yanına oturmasını rica etti.

Bourrienne endişelendi. "Ah madam, yoksa Birinci Konsül'e bir şey mi oldu?" diye sordu.

"Hayır, Bourrienne, hayır," dedi Josephine. "Bana bir şey oldu."

"Ne oldu madam?"

"Ah sevgili Bourrienne. Öyle bedbahtım ki!"

Bourrienne gülmeye başladı. "Meselenin ne olduğunu tahmin edebiliyorum," dedi.

"Alacaklılar," dedi Josephine kekeleyerek.

"Size mal satmayı ret mi ediyorlar?"

"Ah, keşke mesele ondan ibaret olsaydı!"

"Ödeme talep edecek kadar küstah olabilirler mi?" dedi Bourrienne gülerek.

"Beni dava etmekle tehdit ediyorlar! Bonaparte'ın eline resmi bir ödeme tebligatı geçerse, benim için ne kadar utanç verici bir durum olur, düşünebiliyor musun sevgili Bourrienne!"

"Sizce böyle bir şeye kalkışabilirler mi?"

"Hiç şüphem yok."

"İmkânsız!"

"Bak."

Josephine yastığının altından Cumhuriyet'in sembolü olan mührü taşıyan bir kâğıt çıkardı. Bu, resmi bir celp kâğıdıydı ve Birinci Konsül'ün, karısı Madam Bonaparte'a teslim edilmiş olan eldivenlerin karşılığında kırk bin frank ödemesini talep ediyordu. Celp kâğıdı şans eseri kocasının değil, Madam Bonaparte'ın eline geçmişti. Dava muameleleri Madam Giraud adına yürütülüyordu.

"Kahretsin!" dedi Bourrienne. "Bu ciddi bir durum! Bütün ev halkına bu kadından eldiven alması için yetki mi verdiniz?"

"Hayır, sevgili Bourrienne; kırk bin frank tutarındaki o eldivenler yalnızca benim içindi."

"Yalnızca sizin için mi?"

"Evet."

"On yıldır hiç ödeme yapmıyorsunuz herhalde!"

"Geçen yıl bütün satıcılarla oturup anlaştım ve 1 Ocak'ta onlara ödeme yaptım. Üç yüz bin frank ödedim. O zamanlar Bonaparte'ın ne kadar sinirlendiğini hatırlıyorum, şimdi korkudan titrememin sebebi de bu zaten."

"Geçen sene 1 Ocak'tan beri kırk bin frank tutarında eldiven mi giydiniz yani?"

"Anlaşılan öyle olmuş Bourrienne, istedikleri rakam bu olduğuna göre."

"Pekâlâ, benim bu konuda ne yapmamı bekliyorsunuz?"

"Eğer bu sabah Bonaparte'ın keyfi yerindeyse, konuyu ona sen açabilirsin belki."

"Öncelikle, kendisi neden sizin yanınızda değil? Kavga mı ettiniz?" diye sordu Bourrienne.

"Hayır, hiç ilgisi yok. Dün gece, dediğine göre Parislilerin aklından geçenleri yoklamak için Duroc ile dışarı çıkarken kendini gayet iyi hissediyordu. Muhtemelen eve geç geldi ve beni rahatsız etmemek için kendi dairesinde yattı."

"Peki keyfi yerindeyse ve konuyu açarsam, ne kadar borcunuz olduğunu sorduğunda, ne yanıt vermeliyim?"

"Ah Bourrienne!" dedi Josephine yüzünü örtünün arkasına saklayarak.

"Yani korkutucu bir rakamdan mı bahsediyoruz?"

"Muazzam."

"Ne kadar?"

"Sana söylemeye cesaret edemem."

"Üç yüz bin frank mı?"

Josephine içini çekti.

"Altı yüz bin mi?"

Josephine bu kez daha da derin içini çekti.

"Beni gerçekten korkutmaya başladığınızı söylemeliyim," dedi Bourrienne.

"Bütün geceyi sevgili dostum Madam Hulot ile birlikte hesap yapmakla geçirdim, o bu tür şeylerden çok iyi anlar. Biliyorsun ki ben rakamlardan hiç anlamam Bourrienne."

"Peki ne kadar borcunuz varmış?"

"Bir milyon iki yüz bin franktan fazla."

Bourrienne irkildi. "Haklısınız," derken artık gülmüyordu. "Birinci Konsül gerçekten öfkeden köpürecek."

"Ona yarısını söyleyelim."

"İyi bir strateji değil," dedi Bourrienne başını sallayarak. "Bir kere başlamışken hepsini itiraf etmenizi öneririm."

"Hayır Bourrienne. Kesinlikle olmaz!"

"Peki ama, kalan altı yüz bin frankı ne yapacaksınız?"

"Öncelikle, artık hiç borçlanmayacağım, çünkü borçlanmak beni çok mutsuz ediyor."

"İyi ama kalan altı yüz bin frank ne olacak?" diye sordu Bourrienne tekrar.

"Biriktirebildiklerimden öderim."

"İşe yaramaz. Birinci Konsül altı yüz bin frank gibi bir rakam beklemediği için, bir milyon iki yüz bin frank, onu altı yüz bin franktan daha fazla sinirlendirmeyecektir. Aksine, darbe daha büyük olacağı için, daha büyük bir şaşkınlığa kapılır. Size bir milyon iki yüz bin frankı verir ve mesele kapanmış olur."

"Hayır, hayır" diye yalvardı Josephine. "Lütfen benden bunu yapmamı isteme Bourrienne. Onu çok iyi tanıyorum. Öfke nöbetlerinden birine kapılır, onu o kadar aksi görmeye dayanamıyorum."

O anda Bonaparte'ın uşağını çağıran zili duyuldu, muhtemelen onu Bourrienne'i bulmaya gönderecekti.

"O'dur," dedi Josephine. "Çalışma odasına gitmiş bile. Acele et ve eğer keyfi yerindeyse, biliyorsun..."

"Bir milyon iki yüz bin frank, değil mi?"

"Tanrım, hayır! Altı yüz bin, bir peni fazlası olmaz!"

"Öyle mi arzu ediyorsunuz?"

"Lütfen."

"Pekâlâ."

Bourrienne merdivenlerden hızla çıkarak Birinci Konsül'ün çalışma odasına girdi.

II
Bağımsız Hamburg Şehri Josephine'in Borçlarını Ödüyor

BOURRIENNE ÇALIŞMA ODASINA döndüğünde, Birinci Konsül, sekreterinin masaya dizmiş olduğu sabah mektuplarını okuyordu. Cumhuriyet generallerine özgü üniformasını giymişti; üstünde altından sade bir defne dalı olan apoletsiz frak, güderi pantolon, geniş klapalı kırmızı yelek ve üst bölümü kıvrık çizmeler vardı. Bonaparte sekreterinin ayak seslerini duyunca başını çevirdi.

"Ah, sen miydin Bourrienne?" dedi. "Ben de şimdi seni bulması için Landoire'ı çağırıyordum."

"Sizin Madam Bonaparte'ın odasında olacağınızı düşünerek oraya inmiştim Generalim."

"Hayır, dün gece büyük yatak odasında yattım."

"Ah, bir zamanlar Bourbonlar'a ait olan yatakta!" dedi Bourrienne.

"Evet."

"İyi uyudunuz mu?"

"Maalesef hayır. Kanıtı da senin beni uyandırmana gerek kalmadan buraya gelmiş olmam. O yatak benim için fazla rahat."

"Sizin için ayırdığım üç mektubu okudunuz mu Generalim?"

"Evet, Marengo'da hayatını yitiren konsül muhafız alayından bir başçavuşun eşi çocuğunun vaftiz babası olmamı rica ediyor."

"Onu nasıl yanıtlamamı istersiniz?"

"Kabul ettiğimi söyle. Duroc benim yerime vekâlet edebilir. Çocuğun adı Napolyon olacak. Annesine yılda beş yüz bin frank tahsis edilecek ve bu ödenek ileride çocuğa devredecek. Onu bu şekilde yanıtla."

"Peki ya şansınıza güvenerek sizden piyango için üç rakam isteyen kadına ne yanıt vereyim?"

"Kadın delirmiş. Ama mademki benim şansıma güveniyor ve daha önce hiç kazanmamış olmasına rağmen, ona üç rakam verirsem kazanacağına inanıyor, öyleyse insanın ancak bahse girmediği günlerde piyangoyu kazanabileceğini söyle ona. Kanıt olarak piyango bileti aldığında hiçbir şey kazanamadığını, ama bilet almadığı gün üç yüz frank kazandığını söyle."

"Yani ona üç yüz frank mı göndereceğim?"

"Evet."

"Peki ya son mektup Generalim?"

"Sen geldiğinde onu okumaya başlamıştım."

"Okumaya devam edin; ilginç bulacaksınız."

"Sen bana oku. El yazısı kargacık burgacık, çok zor okunuyor."

Bourrienne yüzünde bir tebessümle mektubu aldı. "Neden gülümsediğini biliyorum," dedi Bonaparte.

"Ah, bildiğinizi sanmıyorum Generalim," dedi Bourrienne.

"Şüphesiz el yazısı benim kadar kötü olan birinin, herkesin yazısını okuyabilmesi gerektiğini düşünüyorsun, dedikoducu kadınların ve savcıların karalamalarını bile."

"Pekâlâ, haklısınız."

Bourrienne okumaya başladı:

"'Jersey, 26 Şubat, 1801

Artık uzun seferlerinizden dönmüş olduğunuza göre, kendimi hatırlatmak vesilesiyle günlük meşgalelerinizi bölmemin kabalık olmayacağına inanıyorum General. Ancak, size yazma şerefine nail olduğum bu mektubun böyle basit bir meseleyi konu almasına şaşırabilirsiniz. Hatırlayacağınız üzere General, babanız Autun'da kardeşlerinizi okuldan almak zorunda kalıp Brienne'e sizi görmeye geldiğinde meteliksiz kalmıştı. Ona yirmi beş Louis altını borç vermemi istemişti ve memnuniyetle vermiştim. Döndüğünden beri borcunu geri ödeme fırsatı olmadı, ben Ajaccio'ya gitmek üzere oradan ayrılırken, iyi yürekli anneniz zararımı telafi etmek için gümüşlerinden vermeyi önerdi. Teklifini geri çevirdim ve ona babanız tarafından imzalanmış olan senedi Mösyö Souires'ye bırakacağımı, durumu müsait olduğu zaman ödeme yapmasını söyledim. Devrim olduğu için henüz ödeme yapmak için uygun bir fırsat yakalayamadığına inanıyorum.

Bu denli küçük bir meblağ için sizi işlerinizden alıkoymamı garip bulabilirsiniz General. Ne var ki oldukça zor durumdayım ve bu denli küçük bir meblağ bile şu anda benim için önemli. Ülkemden sürgün edildiğim ve insanın basit bir yaşam sürdürmek için bile zengin olmasını gerektirecek denli pahalı olan, tiksinti duyduğum bu adaya sığınmak zorunda kaldığım için, eski günlerde benim için son derece önemsiz olan bu küçük meblağın elime geçmesini sağlarsanız, bana büyük bir lütufta bulunmuş olursunuz.'"

Bonaparte başını sallayarak onayladı. Bourrienne onun tepkisini fark etti.

"Bu iyi yürekli adamı hatırlıyor musunuz Generalim?" diye sordu.

"Çok iyi hatırlıyorum," dedi Bonaparte. "Dün gibi. Brienne'de altınlar bir bir gözümün önünde sayılmıştı. Adı Durosel olmalı."

Bourrienne mektuptaki imzaya baktı. "Doğru," dedi. "Ama bir isim daha var, ilkinden daha tanınmış bir isim."

"Tam adı neymiş öyleyse?"

"Durosel Beaumanoir."

"Brötanya'daki* Beaumanoir ailesine mensup olup olmadığını öğrenmeliyiz. Bu şanlı bir isim."

"Okumaya devam edeyim mi?"

"Evet."

Bourrienne kaldığı yerden devam etti:

"'Bir adam seksen altı yaşındaysa ve altmış yılı aşkın bir süre boyunca gözünü kırpmadan vatanına hizmet etmişse, ülkesinden ayrılıp Jersey'e sığınmaya mecbur kalmasının onun için ne denli zor olduğunu tahmin edersiniz General. Burada hükümetin Fransız göçmenlere karşı zayıf yardım girişimleriyle hayatta kalmaya çalışıyorum.

Özellikle "göçmen" kelimesini kullanıyorum, çünkü göçmen olmak zorunda kaldım. Fransa'dan ayrılmayı hiç planlamamıştım ve tek suçum kantondaki en kıdemli general olmak, Saint-Louis'nin yüce hacını taşımaktı.

Bir gece beni öldürmeye geldiler. Kapımı kırdılar. Komşuların çığlıklarıyla durumun farkına vardım ve yanıma hiçbir şey alma fırsatını bulamadan, sırtımdaki giysilerle ancak kaçıp kurtulabildim. Fransa'da öldürülme riskim olduğunu görünce, sahip olduğum her şeyi, malımı mülkümü arkamda bıraktım, kendi vatanımda ayak basabileceğim hiçbir yer kalmadığı için buradaki ağabeylerimden birinin yanına sığındım. Ağabeyim sınırdışı edilmiş ve bunamıştı; artık dünyadaki hiçbir şey için onu terk edemem. Kayınvalidem seksen yaşında ve sahip olduğum her şeye el konulduğu gerekçesiyle ona mülklerimden pay vermeyi reddediyorlar. Yani durum değişmediği takdirde iflas etmiş olarak öleceğim ve bu beni çok kederlendiriyor.

Yeni usullere ayak uyduramadığımı kabul ediyorum General, ama eski âdetlere bağlı biri olarak, sadık hizmetkârınızım.

Durosel Beaumanoir.'"

"Pekâlâ Generalim, ne diyorsunuz?"

"Diyorum ki," dedi Birinci Konsül sesi hafifçe çatlayarak, "bunları duymak beni çok duygulandırdı. Bu kutsal bir borç Bourrienne. General Durosel'e mektup yaz, ben imzalayacağım. Ona on bin frank gönder ve arkasının geleceğini söyle, çünkü babama yardım etmiş olan bu adam için fazlasını yapmak istiyorum. Ona bakacağım. Ama borçlardan söz açılmışken, seninle konuşmam gereken önemli bir mesele var Bourrienne." Bo-

*. Fransa'nın 26 bölgesinden biridir. Fransa'nın kuzeybatısındaki geniş bir yarımadayı kapsar. Kuzeyinde Manş Denizi, güneyinde Biskay Körfezi vardır.

naparte kaşlarını çatarak oturdu.

Bourrienne onun koltuğunun yanında ayakta bekledi. "Seninle Josephine'in borçları konusunda konuşmak istiyorum."

Bourrienne irkildi. "Pekâlâ," dedi. "Nereden bilgi edindiniz?"

"Halk arasında konuşulanlardan."

Bourrienne meseleyi henüz tam olarak kavrayamamış, ama soru sormaya cesaret edemeyen bir tavırla öne eğildi.

"Düşünebiliyor musun dostum," –Bonaparte bazen mevkisini unutup resmi hitapları bir kenara bırakırdı– "hakkımda konuşulanları bizzat duymak için Duroc ile birlikte dışarı çıktım."

"Peki Birinci Konsül hakkında kötü şeyler söylüyorlar mı?"

"Onun hakkında kötü bir şey söylemeye kalkıştığımda beni neredeyse öldürüyorlardı," dedi Bonaparte gülerek. "Duroc sopasını kullanmış olmasaydı, tutuklanıp Château-d'Eau karakoluna götürülebilirdik."

"Ama bu durum Birinci Konsül'e yönelik onca iltifatın arasında Madam Bonaparte'ın borçları konusunun nasıl gündeme geldiğini açıklamıyor."

"Doğrusu insanlar Birinci Konsül'e yönelttikleri onca iltifatın arasında, karısı hakkında çok korkunç şeyler söylüyorlardı. Madam Bonaparte'ın aldığı bütün o giysilerle kocasını mahvettiğini, her yere borcu olduğunu, en ucuz elbisesinin yüz Louis altını, en ucuz şapkasının iki yüz frank olduğunu söylüyorlar. Tahmin edersin ki bunların tek kelimesine bile inanmıyorum Bourrienne. Ama ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Geçen sene üç yüz bin frank tutarında borç ödedim; Josephine ona Mısır'dan hiç para yollamadığımı hatırlattı. İyi, güzel. Ama bu sene işler değişti; Josephine'e giysileri için ayda altı bin frank veriyorum. Bu miktar yeterli olmalı. İnsanlar eskiden Marie-Antoinette için buna benzer sözcükler kullanırlardı. Josephine ile konuşup işleri yoluna koymalısın Bourrienne."

"Bu konuyu sizin açmanıza ne kadar memnun olduğumu anlatamam," dedi Bourrienne. "Bu sabah, siz sabırsızlıkla benim gelmemi beklerken, Madam Bonaparte, içinde bulunduğu zor durumu size anlatmamı rica etti."

"Zor durum mu Bourrienne! Zor durum derken neyi kastediyorsunuz mösyö?" diye sordu, ansızın daha resmi bir konuşma tarzına dönen Bonaparte.

"Onu rahatsız ettiklerini kastediyorum."

"Kim rahatsız ediyormuş?"

"Alacaklıları."

"Alacaklıları! Alacaklılarından kurtulduğumu zannediyordum."

"Geçen sene kurtulmuştunuz, evet."

"O halde?"

"Şöyle ki, geçen seneden beri durumlar tamamen değişti. Geçen sene o General Bonaparte'ın karısıydı. Bu sene ise Birinci Konsül'ün karısı."

"Bu kadarı yeterli Bourrienne. Bu gevezeliklere karnım tok."

"Ben böyle düşünüyorum Generalim."

"Bütün borçlarını kapatmayı sana bırakıyorum."

"Memnuniyetle. Bana gerekli parayı verin, sizi temin ederim bu işin icabına hemen bakacağım."

"Ne kadar lazım?"

"Ne kadar mı? Şey, evet..."

"Evet?"

"Şey, Madam Bonaparte size söylemeye cesaret edemiyor."

"Ne? Bana söylemeye cesaret edemiyor mu? Ya sen?"

"Ben de edemiyorum Generalim."

"Sen de mi! Öyleyse çok büyük bir rakam olmalı!"

Bourrienne içini çekti.

"Şimdi bir bakalım," dedi Bonaparte. "Eğer geçen seneki gibi bir ödeme yaparsam ve sana üç yüz bin frank verirsem..."

Bourrienne ağzını açıp tek kelime etmedi. Bonaparte ona endişeyle baktı. "Bir şeyler söylesene seni gidi ahmak!"

"Eğer üç yüz bin frank verirseniz, borcun yarısını vermiş olursunuz Generalim."

"Yarısını mı!" diye bağırdı Bonaparte ayaklanarak. "Altı yüz bin frank! Altı yüz bin frank mı borçlanmış?"

Bourrienne başıyla onayladı.

"O kadar borcu olduğunu kabul etti mi?"

"Evet Generalim."

"Peki altı yüz bin frankı nasıl ödememi bekliyor? Konsül olarak aldığım beş yüz bin frank tutarındaki maaşla mı?"

"Ah, bir kenara ayırdığınız birkaç bin frankınız olduğunu farz ediyor."

"Altı yüz bin frank!" diye tekrarladı Bonaparte. "Ben Piramitlerde veya Marengo'da hayatını kaybeden cesur askerlerin dullarıyla çocuklarına yüz frank maaş bağlarken, karım giysilerine altı yüz bin frank harcıyor! Üstelik bu parayı hepsine veremiyorum bile! Onlar bütün bir yılı yüz frank maaşla geçirmek zorunda kalırken, Madam Bonaparte yüz Louis altını tutarında elbiseler giyip, yirmi beş Louis altını tutarında şapkalar takıyor. Yanlış duymuş olmalısın Bourrienne, altı yüz bin frank olamaz."

"Doğru duyduğuma eminim Generalim, Madam Bonaparte, içinde bulunduğu durumu daha dün, kırk bin frank tutarındaki eldiven faturasını görünce fark etmiş."

"Ne diyorsun?" diye bağırdı Bonaparte.

"Kırk bin frank tutarında eldivenler diyorum Generalim. Ne yaparsınız? Durum böyle. Dün Madam Harlot ile birlikte hesapların üstünden geçmişler. Bütün geceyi gözyaşları içinde geçirmiş, bu sabah onu gördüğümde hâlâ ağlıyordu."

"Bırak ağlasın! Utançla ağlasın, hatta vicdan azabıyla ağlasın! Eldivenler için kırk bin frank! Kaç ay içinde?"

"Bir yılda," dedi Bourrienne.

"Bir yıl! O parayla kırk aile doyar! Faturaların hepsini görmek istiyorum Bourrienne."

"Ne zaman?"

"Hemen şimdi. Saat sekiz, Cadoudal ile toplantım dokuzda, yani vaktim var. Hemen Bourrienne, hemen!"

"Çok haklısınız Generalim. Artık bir kere başladığımıza göre, meseleyi sonuna kadar halledelim."

"Bütün faturaları getir, hepsini, anladın mı? Üstünden birlikte geçeceğiz."

"Hemen getiriyorum Generalim." Bourrienne, Madam Bonaparte'ın dairesine uzanan merdivenlerden koşarak indi.

Yalnız kalan Birinci Konsül ellerini arkasında kavuşturup volta atmaya koyulurken omzu ve ağzı seğiriyordu. Kendi kendine mırıldanmaya başladı: "Junot'nun bana Messoudia'daki çeşmelerde söylediklerini hatırlamam gerekirdi. Döndüğümde onu görmememi söyleyen kardeşlerim Joseph ve Lucien'i dinlemeliydim. Ama sevgili çocuklarım Hortense ve Eugene'i görmemeye nasıl dayanabilirdim? Çocuklar yüzünden ona geri döndüm! Boşanma! Bu kadını terk etmemi sağlayacaksa, Fransa'da boşanmayı yasal hale getirmeliyim. Bana çocuk vermeyen, hayatımı mahveden kadını!"

"Altı yüz bin frank mahvınıza sebep olmaz," dedi Bourrienne tekrar çalışma odasına girerken. "Üstelik Madam Bonaparte hâlâ size bir oğul verecek kadar genç, kırk yıl sonra konsüllüğü sizden devralacak bir oğul!"

"Hep onun tarafını tutarsın Bourrienne!" dedi Bonaparte. Sekreterinin kulağını öyle sert çekti ki Bourrienne feryat etti.

"Ne bekliyorsunuz Generalim! Ben güzel, hoş ve aciz olan herkesin tarafını tutarım."

Bonaparte öfkeyle Bourrienne'in elindeki kâğıtları çekip aldı ve elin-

de evirip çevirmeye koyuldu. Ardından, içlerinden rasgele bir fatura seçip okudu: "Otuz sekiz şapka... bir ayda! Ne yapıyor bu kadın, günde iki şapka mı takıyor? Bin sekiz yüz frank tutarında tüy! Sekiz yüz frank tutarında kurdele!" Sinirle faturayı fırlatıp yeni bir tanesini aldı. "Matmazel Martin'in parfümerisi. Üç bin üç yüz altı frank tutarında allık. Sadece haziran ayında bin yedi yüz kırk dokuz frank. Allığın bir kutusu yüz frank! Bu kadının ismini sakın unutma Bourrienne. Bu kadın Saint-Lazare'daki hapishaneye gönderilmesi gereken ahlaksızın teki. Matmazel Martin, duydun mu?"

"Evet Generalim."

"Ah, şimdi de giysilere geldik. Mösyö Leroy. Eskiden kadın terziler vardı, şimdi erkek terziler kadınlara giysi hazırlıyor – böylesi daha ahlaklı. Bir yılda yüz elli elbise. Dört yüz bin frank tutarında elbise! Böyle giderse borcu altı yüz bin frank değil, bir milyon frank olur. En az bir milyon iki yüz bin frank borçla uğraşmak zorunda kalırız."

"Generalim," diye araya girdi Bourrienne hemen, "bir kısmı peşin ödenmiş."

"Tanesi beş bin franktan üç elbise!"

"Evet," dedi Bourrienne. "Ama tanesi sadece beş yüz frank olan altı tane elbise de var."

"Benimle dalga mı geçiyorsun?" diye sordu Bonaparte kaşlarını çatarak.

"Hayır Generalim, sizinle dalga geçmiyorum. Söylemeye çalıştığım tek şey, böyle önemsiz bir mesele için bu denli sinirlenmenin size yakışmadığı."

"Peki ya XVI. Louis? Kral olmasına rağmen o bile sinirleniyordu. Üstelik yirmi beş milyon frank tutarında garantili geliri vardı."

"Siz XVI. Louis'den çok daha iyi bir kral olursunuz Generalim, daha doğrusu istediğiniz zaman öyle olacaksınız. Ayrıca XVI. Louis'nin talihsiz bir adam olduğunu kabul etmelisiniz."

"İyi bir adamdı, mösyö."

"Eğer insanlar iyi bir adam olduğunu söyleseydi, Birinci Konsül ne derdi merak ediyorum doğrusu."

"Bari beş bin frankın karşılığında XVI. Louis'nin dönemindeki gibi elbiseler alsaydık, elli metre kumaş gerektiren çemberli, kabarık elbiselerden. Öyle olsa anlayabilirdim. Ama kadınlar bu yeni basit elbiselerle, kılıfının içindeki şemsiyelere benziyorlar."

"Modayı takip etmeleri gerekiyor Generalim."

"Tam üstüne bastın, beni kızdıran da bu zaten. Biz kumaş için öde-

me yapmıyoruz. Hiç değilse kumaş için ödeme yapıyor olsaydık, bu, fabrikalarımızın çalışması anlamına gelirdi. Ama hayır, mesele Leroy'un elbiseleri kesme biçimi. Kumaş için beş yüz frank, Leroy için dört bin beş yüz frank. *Modaymış!* İşte şimdi moda için altı yüz bin frank bulmamız gerekiyor."

"Dört milyonumuz yok mu?"

"Dört milyon mu? Nerede?"

"Hamburg senatosunun, hayatlarını kurtardığınız iki İrlandalının iadesi için ödediği para."

"Ah evet. Napper-Tandy ve Blackwell."

"Sanırım senatonun size doğrudan Mösyö Chapeau-Rouge aracılığıyla gönderdiği dört değil, dört buçuk milyon frank olacaktı."

Bonaparte bağımsız Hamburg şehrini oyuna getirmiş olmanın anısıyla keyiflenip gülerek, "Tamam," dedi, "aslında öyle bir şey yapmaya hakkım olup olmadığını bilmiyorum, ama Mısır'dan yeni dönmüştüm ve o da paşalara öğrettiğim ufak hilelerden biriydi."

Tam o sırada saat dokuzu vurdu. Kapı açıldı ve nöbetçi Rapp, Cadoudal ile iki yaverinin resmi toplantı salonunda beklediğini duyurdu.

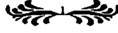
"Şöyle yapacağız," dedi Bonaparte Bourrienne'e. "Altı yüz bin frankı o paranın içinden alabilirsin ve bir daha da bu konuda tek kelime duymak istemiyorum." Bonaparte Bröton generali ağırlamak üzere odadan çıktı.

Kapının kapanmasıyla Bourrienne'in zili çalması bir oldu. Landoire koşarak içeri girdi. "Git, Madam Bonaparte'a iyi haberlerim olduğunu söyle, ama yalnız olduğumdan dolayı –anlıyorsun değil mi Landoire, *yalnız olduğumdan dolayı*– odamdan ayrılamadığım için, o beni görmeye gelirse çok sevinirim."

Haberlerin iyi olduğunu fark eden Landoire koşarak merdivenlere gitti.

En başta Bonaparte olmak üzere, en alt kademedeki kişiye kadar herkes Josephine'e tapıyordu.

III
Yehu'nun Yoldaşları

BU, BONAPARTE'IN CADOUDAL'I Cumhuriyet'ten yana çekmeye yönelik ilk teşebbüsü değildi, düşmanlarına korku salan partizanın desteğini kazanmak istiyordu.

Mısır'dan döndüğü zaman yaşanan bir olay, Bonaparte'ın hafızasında derin yer etmişti.

Devrim'in sekizinci yılının Vendémiaire ayının 17'sinde (9 Kasım 1799), Bonaparte, herkesin bildiği gibi, İskenderiye'den gelmiş olmasına rağmen, karantinada tutulmaksızın Fréjus'da karaya çıktı.

Hiç vakit kaybetmeden sadık yaveri Roland de Montrevel ile birlikte at arabasına atlayıp Paris'e doğru yola koyuldu.

Aynı gün içerisinde akşamüzeri dört sularında Avignon'a vardı. Oulle kapısına yaklaşık elli metre kala, Hôtel du Palais-Egalité'nin önünde durdu; o sıralarda bu otel, on sekizinci yüzyılın başından beri taşıdığı ve bugün de hâlâ taşımakta olduğu Hôtel du Palais-Royal adını yeniden kullanmaya başlamıştı. Bonaparte, akşamüzeri dört ila altı sularında bütün insanların duyduğu ihtiyacın aynısını, kalitesi ne olursa olsun bir şeyler yeme ihtiyacını hissederek at arabasından indi.

Emin adımları ve az konuşması dışında onu arkadaşından ayıracak herhangi bir özelliği yoktu, ama yine de otel sahibi yemeğini yalnız mı yoksa herkesle aynı masada mı yemek istediğini ona sordu.

Bonaparte bir süre düşündü. Henüz dönüş haberi Fransa'da yayılmamıştı ve herkes hâlâ Mısır'da olduğunu zannediyordu. Vatandaşlarını kendi gözleriyle görme ve kendi kulaklarıyla dinleme arzusu, tanınma korkusuna ağır bastı; ayrıca hem kendisinin, hem de dostunun üstünde dönemin sıradan kıyafetleri vardı. O anda zaten servis yapılmakta olduğu ve yemeğini gecikmeksizin yiyebileceği için, herkesle birlikte aynı masada oturacağını söyledi.

Onu getiren sürücüye döndü. "Atlar bir saate hazır olsun," dedi.

Otel sahibi yeni gelenlere yol gösterdi. Yemek odasına önce Bonaparte, arkasından Roland girdi. İki genç adam –Bonaparte o zamanlar yirmi dokuz ila otuz yaşlarında, Roland ise yirmi altı yaşındaydı– masanın ucuna oturdular; yemek yiyen diğer kişilerle aralarında üç veya dört sandalye boşluk vardı.

Seyahat eden herkes, yeni gelen kişilerin topluca yemek yenen bir masada nasıl bir etki yarattığını bilir. Masadaki herkes dönüp onlara bakar

ve anında ilgi odağı haline gelirler.

Masada birkaç devamlı müşteri, posta arabasıyla Marsilya'dan Lyon'a gitmekte olan birkaç yolcu ve geçici bir süreliğine Avignon'da kalmakta olan Bordeauxlu bir şarap tüccarı bulunmaktaydı.

Yeni gelenlerin diğerlerinden ayrı oturması, insanların merakını iyice körükledi. Odaya sonradan giren adam, arkadaşıyla aynı kıyafetleri giymiş olsa da –kısa deri pantolon, üst bölümü kıvrık çizmeler, uzun kuyruklu ceket, yolculuk eden kişilerin giydiği türde bir palto, geniş siperli şapka– ve eşit görünseler de, arkadaşına dikkat çekici bir saygıyla yaklaşıyordu. Bu saygının yaş farkından kaynaklanmadığı aşikâr olduğuna göre, demek ki sosyal mevkilerinden kaynaklanıyordu. Ayrıca, o odaya önce giren adama "yurttaş" diye hitap ederken, yol arkadaşı ona Roland demekle yetiniyordu.

Genellikle bu tür durumlarda yaşanan olay burada da yaşandı. Masadakiler kısa bir süre yeni gelenleri inceledikten sonra başlarını çevirdiler ve bir süreliğine durmuş olan sohbet kaldığı yerden devam etti.

Sohbetin konusu yeni gelen yolcuların çok ilgisini çekti, çünkü masadakiler Thermidor Ayaklanması'ndan ve tekrar uyanmaya başlamış olan Kraliyetçi duyguların yarattığı umuttan söz ediyorlardı. Bonaparte'ın Mısır'da eli kolu bağlı olduğu için, altı ay içinde Bourbon Ailesi'nin tekrar başa geçeceğine kesin gözüyle bakıldığını açık açık konuşuyorlardı.

Devrim'den en büyük zarar görmüş şehirlerden biri olan Lyon, doğal olarak komplonun merkezini oluşturuyordu. Orada tam manasıyla geçici bir hükümet –kraliyet kurulu, kraliyet kabinesi, karargâh ve kraliyet ordusu– kurulmuştu.

Ne var ki ordunun ve Vendée ile Morbihan'da süregelen savaşların masraflarını karşılamak için paraya ihtiyaçları vardı; yüklü miktarda paraya. İngiltere biraz yardımda bulunmakla beraber çok da cömert davranmamıştı; yani Cumhuriyet, Kraliyet yanlısı düşmanlarının tek para kaynağıydı. Kraliyet kurulu, yardımda bulunmayı her koşulda reddedecek olan Cumhuriyetçiler ile zorlu müzakerelere girişmeye çalışmak yerine, gezgin eşkıya çeteleri oluşturmuştu; bu çetelerin görevi vergi gelirlerini çalmak ve devlet tahvillerini taşıyan araçlara saldırmaktı. Para konusunda epeyce serbest olan iç savaş ahlakında, Hazine'ye ait posta arabalarını soymak gerçek bir hırsızlık olarak değil, askeri bir harekât olarak değerlendiriliyordu.

Bu çetelerden biri Lyon ile Marsilya arasındaki yolu seçmişti ve iki yolcu masada yerini almaktayken, sohbetin konusu, altmış bin frank tutarında devlet tahvili taşıyan bir posta arabasının soyulmuş olmasıydı. Soy-

gun önceki gün Marsilya'dan Avignon'a uzanan yolda, Lambesc ile Port-Royal arasında gerçekleşmişti.

Hırsızlar –eğer böylesine asil bir amaçla görevlendirilen posta arabası soyguncularına hırsız diyebilirsek– arabacıya aldıklarının karşılığında bir makbuz vermeyi bile ihmal etmemişlerdi. Paranın Fransa'yı onun arabasının sağlayabileceğinden daha güvenli bir yolla geçeceğini ve Cadoudal'ın Brötanya'daki ordusunun ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılacağını saklama gereği de görmemişlerdi.

Bu tür olaylar Bonaparte ve Roland için yeni, sıra dışı ve neredeyse akıl almaz olaylardı, çünkü iki yıldır Fransa'dan uzak kalmışlardı. Direktuvar İdaresi'nin karmaşık yönetimi altında toplumun her kesimini sarmış olan ahlaksızlığın boyutlarına ilişkin hiçbir fikirleri yoktu.

Sözü geçen bu olay Bonaparte ile dostunun geldiği yolda gerçekleşmişti ve hikâyeyi anlatan kişi anayolda yaşanan bu dramın başkahramanlarından biriydi: Bordeauxlu şarap tüccarı.

Bütün ayrıntıları öğrenmeye en meraklı görünen kişiler –dinlemekle yetinmekten memnun olan Bonaparte ile dostunun yanı sıra– az önce gelmiş ve yakında yola çıkacak olan posta arabasının yolcularıydı. Masadaki diğer kişilere, yani o civarda yaşayan insanlara gelince; onlar bu tür sahnelere öyle alışmışlardı ki, ayrıntıları dinlemek yerine kendileri anlatabilirlerdi.

Herkes şarap tüccarına bakıyor, o da kendisine yöneltilen bütün soruları nazikçe yanıtlayarak görevini layıkıyla yerine getiriyordu.

"Yani soygunun bizim az önce geldiğimiz yolda gerçekleştiğini mi söylüyorsun Yurttaş?" diye sordu tıknaz bir adam. Korkudan büzüşmüş olan uzun boylu, sıska karısı adama iyice sokulurken, yüzü bembeyaz kesilmiş, tir tir titriyordu, öyle ki, neredeyse kemiklerinin birbirine çarptığını duyabilirdiniz.

"Evet Yurttaş. Lambesc ile Port-Royal arasında, yolun iki tepenin ortasından yukarı doğru tırmandığı yeri fark ettiniz mi, çok kayalık bir yer?"

"Ah, evet dostum," dedi kadın kocasının koluna yapışarak. "Benim dikkatimi çekti ve hatta hatırlarsanız dedim ki 'Burası kötü bir yer. İyi ki buradan gece değil de gündüz geçiyoruz.'"

"Ah madam," dedi dönemin gırtlaktan gelen telaffuzunu abartan ve masadaki sohbette kraliyet etkisini sınamaya çalışır gibi görünen genç bir adam, "*Yehu'nun Yoldaşları* olarak bilinen beyefendiler için geceyle gündüz arasında bir fark olmadığını biliyorsunuzdur mutlaka."

"Hakikaten," dedi şarap tüccarı, "arabayı güpegündüz durdurdular, sabahın onunda."

"Kaç kişiydiler?" diye sordu tıknaz adam.

"Dört kişiydiler Yurttaş."

"Yolda mı duruyorlardı?"

"Hayır, birden at sırtında belirdiler, tepeden tırnağa silahlıydılar ve maskeleri vardı."

"Onların âdetleri böyle, âdetleri böyle," dedi gırtlaktan konuşan genç adam. "Sonra da 'Kendinizi savunmaya kalkışmazsanız, size zarar vermeyeceğiz. Biz sadece hükümetin parasının peşindeyiz,' dediler, öyle değil mi?"

"Kelimesi kelimesine Yurttaş."

"Evet," diye devam etti her şeyi biliyor gibi görünen genç adam. "İkisi attan inip dizginleri arkadaşlarına verdiler ve arabacıdan parayı istediler."

"Yurttaş," dedi iriyarı adam hayretle, "sanki duruma kendiniz şahit olmuş gibi konuşuyorsunuz!"

"Belki de beyefendi oradaydı," dedi Roland.

Genç adam hışımla subaya döndü. "Niyetiniz bana hakaret etmek mi bilmiyorum Yurttaş. Bu meseleyi yemekten sonra konuşabiliriz. Ama ne olursa olsun, politik görüşlerim öyle ki, şayet niyetiniz bana hakaret etmek değilse, şüphelerinizin beni rencide etmeyeceğini memnuniyetle söyleyebilirim. Ancak, dün sabah saat onda, söz konusu beyefendiler dört fersah ötede posta arabasını durdururken, benim burada yemek yediğimi buradaki beyefendiler doğrulayabilirler, çünkü yine şu anda sağımda ve solumda oturma şerefini bana bahşeden yurttaşların arasında oturuyordum."

"Peki siz posta arabasında kaç kişiydiniz?" diye sordu bu kez şarap tüccarına dönen Roland.

"Yedi erkek, üç kadın."

"Arabacı hariç mi yedi erkek?" dedi Roland.

"Elbette," dedi Bordeauxlu adam.

"Sekiz erkek olmanıza rağmen, dört eşkıyanın sizi soymasına göz mü yumdunuz? Sizi tebrik ederim mösyö."

"Kimlerle karşı karşıya olduğumuzu biliyorduk," dedi şarap tüccarı, "ve kendimizi savunmaya kalkışacak değildik."

"Ne?" dedi Roland. "İyi ama eşkıyalarla karşı karşıyaydınız, haydutlarla, yol kesen soyguncularla."

"Hiç de değil, çünkü kendilerini tanıtmışlardı."

"Kendilerini tanıtmışlar mıydı?"

"Dediler ki, 'Biz eşkıya değiliz; Yehu'nun Yoldaşlarıyız. Kendinizi boş yere savunmaya çalışmayın beyefendiler, korkmayın bayanlar.'"

"Doğru," dedi masadaki genç adam. "Yanlış anlaşılma olmasın diye kendilerini tanıtmak âdetleridir."

Bonaparte sessizliğini sürdürürken, Roland konuşmaya devam etti. "Böyle kibar dostları olan Yurttaş Yehu kimdir? Onların lideri mi?"

Kıyafetleri manastıra bağlı olmayan bir papazınkini andıran, o şehirde yaşadığı gibi, masanın da müdavimi gibi görünen bir adam, "Kutsal Kitabı daha iyi okumuş olsaydınız, Yurttaş Yehu'nun iki bin altı yüz yıl önce ölmüş olduğunu bilirdiniz, yani haliyle, şu anda yol kesip posta arabalarını durdurması mümkün değil," dedi.

"Saygıdeğer papaz," dedi Roland, "her ne kadar şu anda bana karşı ters bir ton kullanıyor olsanız da, eğitimli bir kişiye benziyorsunuz, dolayısıyla lütfen, bu zavallı cahil adamın, iki bin altı yüz yıl önce ölmüş olmasına rağmen, adını yaşatan dostlara sahip olma şerefine erişmiş Yehu hakkında daha çok şey öğrenmek istemesini mazur görün."

Din adamı aynı kısa ve kesik tonlamayla, "Yehu bir İsrail kralıydı bayım," dedi. "Ahab ve Jezebel ailelerinin işlediği suçları cezalandırması ve Baal'ın bütün rahiplerini öldürmesi koşuluyla Elisha tarafından kutsandı."

"Açıklamanız için teşekkür ederim saygıdeğer papaz," dedi genç subay gülerek. "Doğru olduğuna ve son derece ilmi olduğuna dair hiç şüphem yok. Ancak, bu açıklamadan pek bir şey anlayamadığımı itiraf etmeliyim."

"Ne demek istiyorsunuz Yurttaş?" dedi masanın müdavimi olan genç adam. "Yehu'nun, Majesteleri XVIII. Louis olduğunu –Tanrı onu korusun– anlamıyor musunuz? Cumhuriyetçilerin işlediği suçları cezalandırması ve Baal'ın bütün rahiplerini, yani Girondinler'i, Cordelierler'i, Jakobenler'i, Thermidorcular'ı, son yedi yıl içinde Devrim adını verdiğimiz iğrenç durumu yaratmakta rol alan herkesi öldürmesi koşuluyla kutsandı!"

"Tabii ya!" dedi Roland. "Gerçekten de anlamaya başlıyorum. Peki ama Yehu'nun Yoldaşları'nın savaşması gereken kişilerin arasına, yabancıları Fransa'dan süren cesur askerleri, Tirol'de, Sambre-et-Meuse'de, İtalya'da ordulara kumanda eden şanlı generalleri de dâhil ediyor musunuz?"

"Evet. Özellikle de onları."

Gözleri sertleşen ve burun delikleri şişen Roland dudağını ısırarak ayağa kalkmaya yeltendi. Ne var ki arkadaşı ceketinden tutup onu geri çekti ve Roland'ın, muhatabının yüzüne vurmak üzere olduğu "ahmak" sözcüğü dişlerinin arasında kaldı.

Ardından, arkadaşının üzerindeki hâkimiyetini az önce sergilemiş olan

adam sakin bir ses tonuyla ilk kez konuştu. "Yurttaş," dedi, "lütfen dünyanın ta diğer ucundan, Amerika ve Hindistan kadar uzaklardan yeni gelen, Fransa'dan iki yıl uzak kalan, burada olup bitenlerden haberi olmayan ve öğrenmek için can atan bu iki yolcuyu mazur görün."

Roland'ın ona az önce savurmak üzere olduğu hakareti dikkate almayan genç adam, "Bize öğrenmek istediklerinizi sorabilirsiniz," dedi.

"Bourbonlar'ın sürgüne gönderilmesi konusunda bütünüyle mutabakata varıldığını zannediyordum. Polisin eşkıyaları ve soyguncuları yollardan uzak tutacak kadar iyi örgütlenmiş olduğunu zannediyordum. Son olarak ise, General Hoche'un Vendée'de asayişi tamamen sağladığını zannediyordum."

"Nerelerdeydiniz? Nerelerdeydiniz?" dedi genç adam kahkaha atarak.

"Dediğim gibi Yurttaş, dünyanın öbür ucundaydım."

"Pekâlâ öyleyse. Anlamanıza yardımcı olayım. Bourbonlar zengin değiller; mülkleri satılmış, iflas etmiş göçmenler konumundalar. Para olmadan Batı'daki iki ordunun masraflarını karşılamak ve Auvergne dağlarında yeni bir ordu kurmak imkânsız. Dolayısıyla Yehu'nun Yoldaşları, posta arabalarını durdurup, vergi memurlarının sandıklarını yağmalayarak, Kraliyet yanlısı generaller için vergi toplama görevini üstlendiler. Charette, Cadoudal ve Teyssonnet'ye sorun."

"Ama," diye araya girdi Bordeauxlu şarap tüccarı, "madem kendilerini Yehu'nun Yoldaşları olarak adlandıran beyefendiler yalnızca hükümetin parasının peşindeler..."

"Yalnızca hükümetin parasının, başkalarının değil. Hiç sıradan bir vatandaşı soymadılar."

"O halde," diye devam etti Bordeauxlu tüccar, "dün nasıl oldu da hükümetin parasıyla birlikte bana ait olan ve iki yüz Louis altını içeren keseyi de aldılar?"

"Size daha önce de söylediğim gibi, mutlaka bir hata olmuştur aziz dostum," dedi genç adam. "Adımın Alfred de Barjols olduğundan ne kadar eminsem, o paranın size bir gün iade edileceğinden de o kadar eminim."

Şarap tüccarı derin derin içini çekti ve insanların ona verdiği bütün güvencelere rağmen hâlâ tam manasıyla ikna olamamış bir adamın yapacağı gibi başını salladı.

Ne var ki tam o sırada, sanki adını ve sosyal konumunu az önce ifşa etmiş olan genç adamın verdiği güvence, adına güvence verdiği kişilerin hassasiyetini uyandırmış gibi, dörtnala yaklaşan bir at ön kapıda durdu. Kori-

dordaki ayak seslerini duyabiliyorlardı; yemek odasının kapısı hızla açıldı ve eşikte tepeden tırnağa silahlı, maskeli bir adam belirdi.

Tüm gözler ona döndü.

"Beyefendiler," dedi beklenmedik gelişiyle oluşan derin sessizliği bölen maskeli adam, "aranızda, dün Lambesc ile Port-Royal arasında Yehu'nun Yoldaşları tarafından durdurulan posta arabasında bulunan Jean Picot isimli bir yolcu var mı?"

"Evet," dedi şarap tüccarı hayretle.

"O kişi siz misiniz mösyö?" diye sordu maskeli adam.

"Benim."

"Sizden alınan bir şeyler oldu mu?"

"Evet, oldu. Arabacıya iki yüz Louis altını içeren bir kese emanet etmiştim, o kese alındı."

"Beyefendi de tam şimdi parasının kaybolduğunu zannederek yaşadığı talihsizliği anlatıyordu bize," dedi Alfred de Barjols.

"Beyefendi yanılmış," dedi maskeli yabancı. "Bizim savaşımız hükümetle, sıradan vatandaşlarla değil. Bizler hırsız değiliz, partizanız. İki yüz Louis altınınız işte burada mösyö, gelecekte bir daha buna benzer bir hata yaşanırsa, Morgan adını unutmayın."

Maskeli adam bu sözlerle birlikte altın kesesini şarap tüccarının sağına bıraktı ve masadakilere kibarca veda ederek oradan ayrıldı; ardında bıraktıklarının bir kısmı dehşete kapılmış, bir kısmı ise cesareti karşısında şaşakalmıştı.

O sırada Bonaparte'a atların yola çıkmaya hazır olduğu haberi geldi.

Bonaparte ayağa kalktı ve Roland'ın ödemeyi yapmasını rica etti.

Bonaparte at arabasına girerken, Roland otelciye ödemesini yaptı. Roland tam yol arkadaşına katılmak üzereyken, Alfred de Barjols yoluna çıktı.

"Affedersiniz mösyö," dedi genç adam. "Masada bana bir şey söylemek üzereydiniz ama sözcük ağzınızdan çıkmadı. Sizi söyleyeceğinizden alıkoyanın ne olduğunu sorabilir miyim?"

"Ah mösyö," dedi Roland, "sözümü söyleyememememin tek sebebi arkadaşımın beni ceketimin cebinden tutup çekmesiydi, yani ona ters gitmemek için, size ahmak dememeye karar verdim."

"Madem niyetiniz bana bu şekilde hakaret etmekti, etmiş olduğunuzu varsayabilir miyim?"

"Nasıl isterseniz mösyö..."

"Böyle olmasını istiyorum, çünkü bu bana hakkımı arama olanağını sağlıyor."

"Gördüğünüz gibi arkadaşım ve ben büyük bir acele içindeyiz mösyö," dedi Roland. "Ama bu meseleyi halletmek için bir saatin yeterli olacağını düşünüyorsanız, yola çıkışımı memnuniyetle bir saat erteleyebilirim."

"Bir saat yeterli olur mösyö."

Roland reverans yaptı ve hızla at arabasına gitti.

"Dövüşecek misiniz?" diye sordu Bonaparte.

"Başka türlüsü düşünülemez Generalim," dedi Roland. "Ama rakibim oldukça lütufkâr görünüyor. Bir saatten uzun sürmeyecek. Bu iş sona erer ermez bir at tutarım ve Lyon'a varmadan size yetişmiş olurum."

Bonaparte omzunu silkti.

"Çok fevrisin," dedi. Ardından elini uzatarak, "Bari kendini öldürtmemeye çalış. Paris'te sana ihtiyacım var," diye ekledi.

"İçiniz rahat olsun Generalim. Valence ile Vienne arasında bir yerde size olanları anlatıyor olacağım."

Bonaparte yola çıktı.

Valence'e bir fersah kala bir atın arkasından dörtnala yaklaştığını duydu ve arabacıya durmasını emretti.

"Demek sensin Roland," dedi. "Her şey iyi gitti herhalde?"

"Gayet iyi gitti," dedi Roland atın parasını öderken.

"Dövüştünüz mü?"

"Evet, dövüştük Generalim."

"Nasıl?"

"Tabancayla."

"Ve?"

"Ve onu öldürdüm Generalim."

Roland, Bonaparte'ın yanında yerini aldı ve at arabası dörtnala yeniden yola koyuldu.

IV
La Guerche Değirmencisinin Oğlu

BONAPARTE'IN 18 BRUMAIRE'İ gerçekleştirmek için Paris'te Roland'ın yardımına ihtiyacı vardı. 18 Brumaire sona erince, Bonaparte duyduklarını ve Avignon'daki masada kendi gözleriyle şahit olduklarını hatırladı. Yehu'nun Yoldaşları'nı bulup Cadoudal'ın Cumhuriyet'i desteklemesini sağlamak için elinden gelen her şeyi yapmaya karar kıldı.

Bonaparte bu görevi Roland'a verdi.

Roland Paris'ten ayrılıp Nantes'da biraz bilgi topladı ve La Roche-Bernard'a doğru yola koyuldu. Orada, onu Muzillac köyüne götürecek bilgiler edindi. Çünkü Cadoudal'ın bulunabileceği yer orasıydı.

Şimdi Roland ile birlikte köye girelim. Sağdan dördüncü, sazdan çatılı eve yürüyelim ve kepenkteki aralıktan içeriye göz atalım. Orada zengin Morbihan köylüleri gibi giyinmiş bir adam görüyoruz. Yakası, klapaları ve şapkasının kenarı, bir parmak kalınlığında altın şeritle süslenmiş. Yakası yeşil olan kıyafeti gri yünden yapılmış. Brötanya'ya özgü askılar ve neredeyse dizine kadar çıkan deri tozluklar kıyafetini tamamlıyor. Kılıcı sandalyenin üstünde duruyor ve masanın üstünde, erişebileceği mesafede iki tane tabanca var. Şöminenin alevleri iki veya üç tane namlunun üstüne aksediyor.

Adam masada oturuyor. Lambanın ışığı yüzünü ve ilgiyle okuduğu kâğıtları aydınlatıyor. Rahat ve neşeli bir ifadesi var. Işıl ışıl mavi gözleri, dalgalı sarı saçlarının çevrelediği yüzüne hayat veriyor ve gülümsediği zaman, hiç dişçi eli değmesine gerek kalmadığı belli olan bembeyaz dişleri ortaya çıkıyor. Yaklaşık otuz yaşlarında.

Vatandaşı Du Guesclin gibi, onun da geniş ve yuvarlak bir kafası var. Bu nedenle, George Cadoudal adıyla tanındığı kadar, General *Tête-Ronde** olarak da biliniyor.

George, Kerléano bölgesindeki bir çiftçinin oğluydu. Kraliyetçi ayaklanma çağrıları başladığı zaman, Vannes'deki yüksek okulda gördüğü mükemmel eğitimi yeni tamamlamıştı. Cadoudal bu çağrılara kulak vererek, birlikte ava çıkıp ziyafetlere katıldığı dostlarını topladı ve onlara öncülük edip Loire Irmağı'nı geçerek Stofflet'nin hizmetine girme teklifinde bulundu.

Ne var ki Mösyö Maulevrier'nin eski av korucusunun bazı önyargıları vardı. Asillerden hoşlanmaz, burjuvalardan asillerden hoşlandığı kadar bile hoşlanmazdı. Cadoudal'ı hizmetine kabul etmeden önce, onu iş başında görmek istedi; Cadoudal da daha fazlasını beklemiyordu zaten.

Hemen ertesi gün bir çarpışma yaşandı. Stofflet, Cadoudal'ın silahlara ve süngülere aldırmaksızın Maviler'e** hücum ettiğini görünce, yanında duran Mösyö Bonchamps'a söyleyebildiği tek şey, "Eğer bu *tête-ronde* top ateşinde ölmezse, adından çok söz ettirecek," oldu. Böylece bu lakap Cadoudal'a yapışıp kaldı.

---

*. Fr: Yuvarlak-Kafa

**. Cumhuriyet ordusu askerleri

George, Vendée ordusunun yarısının savaş alanında hayatını yitirip, diğer yarısının da adeta buharlaşıp uçtuğu Vendée'de, Savenay bozguna uğrayana kadar savaştı.

Üç yıl boyunca büyük bir güç, yetenek ve cesaret örneği sergiledikten sonra tekrar Loire Irmağı'nı geçerek Morbihan'a döndü.

Cadoudal doğduğu memlekete dönünce kendi namına savaşmaya başladı. Tek bir işaretiyle ona itaat eden askerleri, başkomutanları Cadoudal'a tapıyorlardı. Böylece Stofflet'nin kehaneti gerçekleşmiş oldu. La Roche-Jacquelein, d'Elbee, Bonchamps, Lescure, Charette ve hatta Stofflet'nin kendisinin yerini alan Cadoudal, şöhret konusunda onların en büyük rakibi olduğu gibi, güç bakımından da onlardan üstündü. İki aydır konsül olan ve Marengo'ya gitmek üzere yola çıkmaya hazırlanan Bonaparte'ın hükümetine karşı savaşan bir o kalmıştı.

Cadoudal üç gün önce, Alkmaar ve Castricum'da zafer kazanan, Hollanda'yı kurtaran General Brune'un Batı ordularının başkomutanlığına getirildiğini haber almıştı. Şimdi ise Nantes'da, ne pahasına olursa olsun, Cadoudal'ı ve Chouanlar'ı bozguna uğratması bekleniyordu.

Durum böyleyken, Cadoudal'ın, başkomutana korkmadığını ve gözdağı vermenin Brune'un ona karşı kullanabileceği en son silah olduğunu kanıtlamayı kendine görev bilmekten başka seçeneği yoktu.

Tam o sırada Cumhuriyet yanlılarını şaşkına çevirecek fevkalade bir manevra tasarlıyordu. Ansızın başını kaldırdı. Bir atın dörtnala yaklaştığını duymuştu. Atlı, onun adamlarından biri olmalıydı, çünkü Muzillac'a hiçbir zorluk yaşamadan girebilmesi için, La Roche-Bernard'dan buraya kadar uzanan yola dağılmış olan Chouanlar'ın arasından geçmesi gerekirdi.

Atlı, sazdan damlı evin ön kapısında durdu ve George Cadoudal ile yüz yüze geldi.

"Ah, sen miydin Branche-d'Or?" dedi Cadoudal. "Nereden geliyorsun?"

"Nantes'dan, Generalim."

"Yeni haberler var mı?"

"Bonaparte'ın yaveri, sizinle ilgili özel bir görev için General Brune ile birlikte Nantes'a geldi."

"Benimle ilgili mi?"

"Evet."

"Adını biliyor musun?"

"Roland de Montrevel."

"Kendisini gördün mü?"

"Tıpkı şu anda sizi gördüğüm gibi."

"Nasıl bir adam?"

"Yirmi altı ya da yirmi sekiz yaşlarında yakışıklı bir genç adam."

"Ne zaman burada olur?"

"Benden bir veya iki saat sonra muhtemelen."

"Yoldaki adamlarımızı uyardın mı?"

"Evet. Serbestçe geçebilecek."

"Cumhuriyetçilerin öncü kolu nerede?"

"La Roche-Bernard'da."

"Kaç kişiler?"

"Yaklaşık bin."

O sırada ikinci bir atın dörtnala yaklaştığını duydular. "Ah! Şimdiden gelmiş olabilir mi? Bu imkânsız!" dedi Branche-d'Or.

"Hayır, olamaz, çünkü yaklaşan kişi Vannes'den geliyor."

İkinci atlı kapıda durup ilki gibi içeri girdi. Üstünde bol bir palto olmasına rağmen Cadoudal onu hemen tanıdı. "Sen misin Coeur-de-Roi?" dedi.

"Evet Generalim."

"Nereden geliyorsun?"

"Vannes'den, Maviler'i gözetlemem için beni oraya göndermiştiniz."

"Pekâlâ, neler yapıyorlar?"

"Açlıktan ölüyorlar ve General Harty yiyecek bulmak için Grand-Champ'daki ambarlarımızı soymayı planlıyor. Generalin kendisi sefere öncülük edecek ve hızlı hareket edebilmek için birlik yalnızca yüz kişiden oluşacak."

"Yoruldun mu Coeur-de-Roi?"

"Hayır Generalim."

"Peki ya atın?"

"Çok hızlı koştu ama devrilmeden üç veya dört fersah daha gidebilir. İki saat istirahatla..."

"İki saat istirahat ve iki kat yulaf, sonrasında ise atının altı fersah gitmesi gerekecek!"

"Başarabilir Generalim."

"İki saat sonra yola çıkacaksın ve benim adıma Grand-Champ köyünün şafak vakti boşaltılmasını emredeceksin."

Cadoudal bir an durup kulak kabarttı. "Ah," dedi. "Bu sefer o olmalı. La Roche-Bernard yolunda dörtnala ilerleyen bir at duyuyorum."

"Odur," dedi Branche-d'Or.

"Kim?" diye sordu Coeur-de-Roi.

"Generalin beklediği biri."

"Artık lütfen beni yalnız bırakın dostlarım," dedi Cadoudal. "Coeur-de-Roi, sen mümkün olduğunca çabuk Grand-Champ'a git. Branche-d'Or, sen de ülkenin dört bir yanına haber taşımak için hazır bekleyen otuz adamla birlikte avluda bekle. Buraya iki kişilik, mümkün olduğunca güzel bir akşam yemeği getirilmesini sağlamanı istiyorum."

"Dışarı mı çıkıyorsunuz Generalim?"

"Hayır, sadece misafirimizi karşılayacağım. Haydi çabuk avluya git ve ortalarda görünme!"

Atını durduran bir süvari kararsızlık içinde etrafına bakındığı sırada, Cadoudal ön kapının eşiğinde belirdi.

"Kendisi burada mösyö," dedi George.

"Kim burada?" diye sordu süvari.

"Aradığınız kişi."

"Birini aradığımı nereden bildiniz?"

"Bunu anlamak zor değil."

"Aradığım adam..."

"George Cadoudal. Tahmin etmesi zor değil."

"Hım," dedi şaşkınlık içindeki genç adam.

Atından atlayıp onu bağlamaya koyuldu.

"Dizgini atın boynuna atsanız yeter, onun için endişelenmenize gerek yok," dedi Cadoudal. "İhtiyacınız olduğunda, burada sizi bekliyor olacak. Brötanya'da hiçbir şey kaybolmaz. Emin ellerdesiniz." Ardından kapıyı işaret ederek, "Lütfen mütevazı kulübeme buyurma onurunu bahşedin Mösyö Roland de Montrevel. Bu gece size sunabileceğim başka bir yer yok," dedi.

Roland her ne kadar kendine hâkim olsa da, hayretini George'dan saklamayı başaramadı. George lambanın ışığından ziyade, sanki görünmez bir el tarafından canlandırılmış olan ateşin ışığı sayesinde, aradığı kişinin nasıl olup da gelişini önceden haber aldığını boşu boşuna anlamaya çalışan genç adamın yüz hatlarını inceleyebiliyordu. Roland merakını belli etmenin uygunsuz olacağına karar kılarak Cadoudal'ın gösterdiği koltuğa oturdu ve ayaklarını şöminedeki ateşe doğru uzattı.

"Burası sizin karargâhınız mı?" diye sordu.

"Evet Albay."

"Çok garip bir biçimde korunuyor bana kalırsa," dedi etrafını inceleyen Roland.

"La Roche-Bernard ile burası arasındaki yolda hiç kimseyle karşılaşmadığınız için mi böyle söylüyorsunuz?" diye sordu George.

"Tek bir kişiyle bile karşılaşmadığımı söylemeliyim."

"Bu, yolun korunmadığı anlamına gelmez," dedi George gülerek.

"O halde baykuşlar tarafından korunuyordu herhalde, çünkü bana ağaçtan ağaca eşlik eder gibiydiler. Eğer durum böyleyse, yorumumu geri alıyorum General."

"Tam üstüne bastınız," dedi Cadoudal. "O baykuşlar benim gözcülerim. Gözleri iyi görür, ayrıca insanlara karşı karanlıkta görmek gibi bir avantajları var."

"Yine de, şayet La Roche-Bernard'da yolu sormamış olsaydım, bana yolu tarif edecek tek bir kişi bile bulamayacaktım."

"Eğer yolun herhangi bir yerinde, 'George Cadoudal'ı nerede bulabilirim?' diye sorsaydınız, 'Muzillac köyünde, sağdan dördüncü evde,' yanıtını alırdınız. Hiç kimseyi görmediniz Albay. Ama şu anda, Birinci Konsül'ün yaveri Mösyö Roland de Montrevel'in, Kerléano değirmencisiyle görüştüğünü bilen yaklaşık bin beş yüz adam var."

"İyi ama eğer bin beş yüz adamınız benim Birinci Konsül'ün yaveri olduğumu biliyorlarsa, geçmeme neden izin verdiler?"

"Çünkü yalnızca serbestçe geçmenize izin vermek için değil, gerekirse size yardımcı olmak için de emir almışlardı."

"Yani geldiğimi biliyor muydunuz?"

"Yalnızca geldiğinizi değil, neden geldiğinizi de biliyordum."

"Peki öyleyse, benim size anlatmama gerek yok."

"Aslında var. Çünkü anlatacaklarınızı dinlemek benim için bir zevk olacak."

"Birinci Konsül barış sağlamak istiyor, ama kısmi barış değil, genel barış. Abbé Bernier, d'Autichamp, Châtillon ve Suzannet ile barış antlaşması imzaladı. Sizi cesur ve vefakâr bir düşman olarak görüyor ve ona bir tek sizin karşı koymaya devam etmenizi üzüntüyle karşılıyor. Dolayısıyla sizinle yüz yüze konuşmam için beni gönderdi. Barış için koşullarınız nelerdir?"

"Ah, koşullarım son derece basit," dedi Cadoudal gülerek. "Birinci Konsül tahtı yeniden Majesteleri XVIII. Louis'ye devreder, kendisi kralın muhafızı ve başkomutanı olarak ordusunun ve donanmasının başına geçerse, hemen o anda ateşkesimizi barış antlaşmasına dönüştürürüm ve hatta saflarında yer alacak ilk asker ben olurum."

Roland omzunu silkti. "Ama bunun imkânsız olduğunu çok iyi biliyorsunuz; Birinci Konsül bu talebi açıkça geri çevirmişti zaten."

"Ben de bu yüzden çarpışmaya devam etme eğilimindeyim."

"Ne zaman?"

"Bu gece. Gösteriyi izlemek için tam vaktinde yetiştiniz."

"Ama General d'Autichamp, Châtillon, Suzannet ve Abbé Bernier'nin

savaşmayı bıraktığını biliyorsunuz, öyle değil mi?"

"Onlar Vendéeliler ve Vendéeli olarak istediklerini yapabilirler. Ben Brötonum ve Chouanlar'dan geliyorum. Brötonlar ve Chouanlar adına istediğimi yapmakta özgürüm."

"Yani bu bahtsız ülkeyi herkesin öleceği bir savaşa mı mahkûm ediyorsunuz General?"

"Bütün Hıristiyanları ve Kraliyetçileri şehitliğe çağırıyorum!"

"General Brune İngilizlerin bize teslim etmiş olduğu sekiz bin Fransız tutsağıyla Nantes'da bulunuyor."

"Bu, Chouanlar'dan karşılığını göremeyecekleri bir lütuf Albay. Maviler bize tutsak almamayı öğretti. Düşmanımızın kaç kişi olduğuna gelince, bu tür konular için endişelenmek bizim âdetimiz değildir. Rakamlar teferruattan ibarettir."

"Ama biliyorsunuz ki eğer General Brune sekiz bin tutsakla ve General Hédouville'den devralacağı yirmi bin askerle yeterli gelmezse, Birinci Konsül, gerekirse yüz bin adamla, bizzat üzerinize yürüyecek."

"Bize bahşettiği bu şerefi minnettarlıkla karşılarız," dedi Cadoudal, "ve ona dikkate değer düşmanlar olduğumuzu kanıtlamaya çalışırız."

"Şehirlerinizi yakıp yıkar."

"O zaman sazdan damlı kulübelerimize çekiliriz."

"Kulübelerinizi de yakıp yıkar."

"O zaman ormanda yaşarız."

"Bu konuyu bir düşünün General."

"Lütfen yirmi dört saat benimle kalma şerefini lütfedin, konuyu zaten düşünmüş olduğumu göreceksiniz."

"Peki ya kabul edersem?"

"Beni sevindirmiş olursunuz Albay. Verebileceklerimden fazlasını istemeyin yeter: sazdan damın altında bir yatak, bana eşlik edebilmeniz için atlarımdan biri ve sağ salim ayrılabilmeniz için geçiş izni."

"Kabul ediyorum."

"Lütfen sözümün dışına çıkmayacağınıza ve hazırladığım sürprizleri bozmaya kalkışmayacağınıza dair söz verin mösyö."

"Böyle bir şeye kalkışmayacak kadar meraklandım. Söz veriyorum General."

"Her şey gözlerinizin önünde gerçekleşse bile mi?" diye üsteledi Cadoudal.

"Her şey gözlerimin önünde gerçekleşse bile, olayların içinde rol almayacağım ve seyirci kalacağım. Birinci Konsül'e 'Gözlerimle gördüm,' diyebilmek istiyorum."

Cadoudal gülümsedi. "Göreceksiniz," dedi.

O sırada kapı açıldı ve iki köylü içeriye çoktan kurulup hazırlanmış bir masa getirdiler. Lahana çorbasının ve pastırma dilimlerinin üstünden dumanlar tütüyordu. İki kadehin arasında taze süzülmüş, köpüren ve taşan kocaman bir elma şarabı testisi duruyordu. Sofra iki kişilik hazırlanmıştı: bunun, albayın Cadoudal ile birlikte yemesi için bir davet olduğu aşikârdı.

"Gördüğünüz gibi Mösyö Montrevel, adamlarım benimle birlikte yeme şerefini bahşedeceğinizi ümit etmişler," dedi Cadoudal.

"İyi ki öyle yapmışlar," dedi Roland, "çünkü açlıktan ölüyorum ve eğer siz beni davet etmeseydiniz, bulabildiğimi zorla almaya çalışırdım." Genç albay, Chouan generalin karşısına oturdu.

"Lütfen ikram ettiğim yemeklerin kusuruna bakmayın," dedi Cadoudal. "Ben sizin generalleriniz gibi meşakkat ödeneği almıyorum ve zavallı bankerlerimi darağacına göndererek erzak tedarikimi bir bakıma engellemiş oldunuz. Bu sebeple kavga çıkarabilirdim, ama yalan dolana başvurmadığınızı ve her şeyin askerler arasında adil bir biçimde gerçekleştiğini biliyorum. Dolayısıyla şikâyet edemem. Hatta bana gönderdiğiniz para için size teşekkür etmeliyim."

"Matmazel Fargas'nın, kardeşlerinin katillerini teşhis ettiğinde öne sürdüğü koşullardan biri, alacağı paranın size gönderilmesiydi. Biz –yani Birinci Konsül ve ben– sadece sözümüzü tuttuk."

Cadoudal başını eğerek hafif bir reverans yaptı; sadakate verdiği önemden ötürü tüm bunları son derece doğal karşılıyordu. Ardından, sofrayı hazırlamış olan Brötonlardan birine dönerek, "Bize başka ne verebilirsin Brise-Bleu?" dedi.

"Tavuk yahnisi, Generalim."

"İşte menümüz böyle Mösyö Montrevel."

"Gerçek bir ziyafet. Sadece tek bir şeyden korkuyorum."

"Nedir?"

"Yediğimiz sürece bir sorun yok. Ama içeceğimiz ..."

"Ah, elma şarabı sevmiyorsunuz," dedi Cadoudal. "Kahretsin! Bu çok utanç verici bir durum. Elma şarabı ve su. Şarap mahzenimde başka hiçbir şey bulunmadığını itiraf etmeliyim."

"Sorun bu değil. Kimin sağlığına kadeh kaldıracağız?"

"Demek dert ettiğiniz mesele buydu Mösyö Montrevel," dedi Cadoudal vakur bir ses tonuyla. "Hepimizin anası olan Fransa'nın sağlığına kadeh kaldıralım! Fransa'ya farklı bakış açılarıyla hizmet ediyor olabiliriz, ama aynı sevgiyle hizmet ettiğimizi umuyorum.

"Fransa'ya mösyö!" dedi Cadoudal kadehini doldurarak.

"Fransa'ya General!" dedi Roland kadehini generalinkiyle tokuşturarak.

Vicdanı rahat olan iki adam neşeyle oturdular ve iştahla lahana çorbalarını içmeye koyuldular. Aralarından büyük olanı, henüz otuzuna basmamıştı.

V
Fare Kapanı

"AVE MARIA" EZGİSİNİ çalan güçlü bir zil sesi duyuldu. Cadoudal saatini çıkardı. "Saat on bir," dedi.

"Emrinizde olduğumu biliyorsunuz," dedi Roland.

"Altı fersah ötede tamamlamamız gereken bir sefer var. Biraz dinlenmek ister misiniz?"

"Ben mi?"

"Evet. İsterseniz bir saat uyuyabilirsiniz."

"Teşekkürler ama gerek yok."

"Bu durumda, hazır olduğunuzda yola çıkabiliriz," dedi Cadoudal.

"Peki ya adamlarınız?"

"Ah, adamlarım! Adamlarım hazır."

"Neredeler?"

"Her yerde."

"Olur şey değil. Onları görmek isterim!"

"Göreceksiniz."

"Ama ne zaman?"

"Ne zaman isterseniz. Adamlarım çok tedbirlidir. Yalnızca ben işaret verdiğimde ortaya çıkarlar."

"Yani onları görmek istersem..."

"Yapmanız gereken tek şey bana söylemek; işaret veririm ve ortaya çıkarlar."

Roland gülmeye başladı. "Şüpheniz mi var?" diye sordu Cadoudal.

"Hiç şüphem yok. Yalnızca... Haydi gidelim, General."

"Haydi gidelim."

İki genç adam paltolarını giyerek dışarı çıktılar.

"Atlarımıza binelim," dedi Cadoudal.

"Ben hangi atı alacağım?" diye sordu Roland.

"Kendi atınızı iyice dinlendirmek istersiniz diye düşünerek seferimiz için benim atlarımdan ikisini seçtim. Siz karar verin. İkisi de eşit derecede iyidir ve ikisinin eyerinde de birer çift, İngiliz yapımı tabanca var."

"Tabancalar dolu mu?" diye sordu Roland.

"Özenle dolduruldu, Albay. Bu işi başka hiç kimseye bırakmam."

"Peki öyleyse, haydi atlarımıza binelim."

Cadoudal ile refakatçisi atlarına atlayıp Vannes'e doğru yola koyuldular. Cadoudal atını Roland'ın yanında sürerken, Cadoudal'ın ordusunun tümgenerali Branche-d'Or yirmi adım arkalarından geliyordu.

Ordunun kendisi görünmezliğini sürdürüyordu. Gerilmiş bir iple çizilmiş kadar düzgün olan yol tamamen ıssız görünüyordu.

Yaklaşık yarım fersah yol almışlardı ki Roland sabırsızlığa kapıldı: "Adamlarınız neredeler Tanrı aşkına?"

"Adamlarım mı? ... Sağımızda, solumuzda, önümüzde, arkamızda; her yerdeler."

"Güzel espri," dedi Roland.

"Espri yapmıyorum, Albay. Keşif erlerim olmadan, sizin Cumhuriyetçileriniz kadar tecrübeli ve ihtiyatlı adamların ortasına dalacak kadar tedbirsiz olabilir miyim sizce?"

Roland bir süre sessiz kaldıktan sonra şüpheli bir tavırla, "Adamlarınızı görmek istediğimde size haber vermemin yeterli olacağını söylemiştiniz General. Onları şimdi görmek istiyorum," dedi.

"Hepsini mi, yoksa sadece bir kısmını mı?"

"Kaç kişi olacağını söylemiştiniz?"

"Üç yüz."

"Pekâlâ o halde, yüz ellisini görmek istiyorum."

"Durun!" diye komut verdi Cadoudal.

Ellerini ağzına yaklaştırarak önce cüce baykuş, sonra da peçeli baykuş sesi taklit etti. İlkinde sağına, ikincisinde soluna döndü. Sesi gittikçe hafifleyip azalırken, yolun her iki yanında ansızın insan siluetleri belirdi. Onları yoldan ayıran hendeği geçerek, süvarilerin her iki yanında sıra olmaya başladılar.

"Sağda komuta kimde?" diye sordu Cadoudal.

"Bende, Generalim," dedi öne çıkan bir köylü.

"Adın ne?"

"Moustache."

"Solda komuta kimde?" diye sordu Cadoudal.

"Bende, Chante-en-Hiver," dedi ikinci bir köylü öne çıkarak.

"Kaç adamın var Moustache?"

"Yüz adam, Generalim."

"Senin kaç adamın var Chante-en-Hiver?"

"Elli adam, Generalim."

"Yani toplam yüz elli adam mı?" diye sordu Cadoudal.

"Evet," diye yanıtladı iki Bröton lider tek bir ağızdan.

"İstediğiniz rakam bu muydu, Albay?" diye sordu George gülerek.

"Siz bir büyücüsünüz, General."

"Hayır, ben sadece sıradan bir Chouan'ım, talihsiz bir Bröton. Komuta ettiğim orduda her zihin ne yaptığını biliyor ve her yürek bu dünyadaki iki önemli ilke için çarpıyor: din ve kraliyet." Cadoudal bunun ardından adamlarına dönerek, "Öncü kola kim komuta ediyor?" diye sordu.

"Fend-l'Air," dedi iki Chouan.

"Peki ya artçılara?"

"La Giberne."

"O halde güven içinde yolumuza devam edebilir miyiz?" diye sordu Cadoudal iki Choun'a.

"Köyünüzün kilisesindeki bir ayine gidermiş gibi güvendesiniz," dedi Fend l'Air.

"Öyleyse yolumuza devam edelim," dedi Cadoudal Roland'a. Birliklerine dönerek "Artık dağılabilirsiniz sadık askerlerim!" dedi.

Adamların hepsi bir anda hendekten atlayarak gözden kayboldular. Süvariler birkaç saniye için hışırdayan dalları ve ayak seslerini duydular. Ardından sesler tümden kesildi.

"Yanımda böyle adamlar varken, ne kadar cesur ve yetenekli olsalar da, Mavilerinizden korkmam için bir sebep var mı sizce?" dedi Cadoudal.

Roland içini çekti. Cadoudal'a bütünüyle katılıyordu.

Atlarını sürmeye devam ettiler.

La Trinité'yi geçtikten bir fersah sonra, yolda gitgide büyüyen bir karaltı gördüler. Karaltı ansızın durdu.

"O ne?" diye sordu Roland.

"Bir adam," dedi Cadoudal.

"Adam olduğunu görebiliyorum," dedi Roland. "Ama kim?"

"Hızına bakarak ulak olduğunu tahmin etmeliydiniz."

"Neden durdu?"

"Neden olacak, yolda at sırtında üç adam gördü ve yoluna devam mı etmeli, yoksa geri mi çekilmeli bilmiyor."

"Ne yapacak?"

"Karar verebilmek için bekliyor."

"Neyi bekliyor?"

"İşaret almayı elbette."

"İşarete karşılık verecek mi?"

"Karşılık vermekle kalmayıp itaat edecek. Öne çıkmasını mı istersiniz, yoksa geri çekilmesini mi? Yoksa kenara atlamasını mı?"

"Öne çıkmasını isterim," dedi Roland. "Böylece getirdiği haberleri öğrenebiliriz."

Bröton lider guguk kuşunun sesini öyle büyük bir ustalıkla taklit etti ki, Roland kuşu görmek için etrafına bakındı. "Sesi çıkaran benim," dedi Cadoudal. "Etrafınıza bakınmanıza gerek yok."

"Şimdi ulak bize doğru mu gelecek?"

"Yürümeye başladı bile."

Gerçekten de ulak hızla ilerlemeye başlamıştı. Birkaç saniyeye kalmadan generalinin yanındaydı.

"Ah!" dedi Cadoudal. "Sen miydin Monte-à-l'Assaut?"

General öne doğru eğildi ve Monte-à-l'Assaut kulağına bir şeyler fısıldadı.

"Bénédicité beni zaten uyarmıştı," dedi George.

Monte-à-l'Assaut ile bir süre konuştuktan sonra, Cadoudal iki kez peçeli baykuş sesi, bir kez de cüce baykuş sesi çıkardı. Üç yüz adamı bir anda çevresini kuşattı.

"Yaklaşıyoruz," dedi Roland'a, "anayoldan ayrılmamız lazım."

Trédion köyünün hemen yukarısında tarlalara doğru saptılar. Ardından Vannes'i sollarında bırakarak Treffléan'a vardılar. Ancak Bröton lider köyün içine uzanan yolu takip etmek yerine, Grand-Champ'dan Larré'ye kadar uzanan küçük bir ormanın kıyısına gelip ilerlemeyi bıraktı. Cadoudal bir yerden haber bekler gibiydi.

Treffléan ve Saint-Nolff yönünde kurşuni bir parlaklık belirdi. Bu, şafağın ilk ışıklarıydı, ama yerden yükselen kalın bir sis tabakası, elli adım öteyi görmeyi imkânsız kılıyordu.

Ansızın yaklaşık beş yüz adım öteden bir horozun öttüğünü duydular. George kulak kabarttı. Chounlar birbirlerine bakıp gülmeye başladılar. Horoz bir kez daha öttü, bu sefer daha yakından. "Bu, o" dedi Cadoudal. "Cevap verin."

Roland üç adım ötede bir uluma sesi duydu; köpek taklidi öyle kusursuzdu ki, genç adam, önceden uyarılmış olmasına rağmen, bu kadar dokunaklı bir biçimde uluyan hayvanı görmek için etrafına bakındı. İki süvari tam o sırada sislerin içinden hızla kendilerine yaklaşmakta olan bir adam gördüler.

Cadoudal birkaç metre ilerledikten sonra, adamı kısık sesle konuşması için uyarmak amacıyla parmağını ağzına götürdü. "Onları kıstırdık mı Fleur-d'Epine?" diye sordu George.

"Kapana kıstırılan fareler gibi. Eğer dileğiniz buysa, teki bile Vannes'e dönemeyecek Generalim."

"Ah, başka bir şey isteyemezdim. Kaç kişiler?"

"Yüz kişi, General Harty onlara bizzat komuta ediyor."

"Kaç araba var?"

"On yedi."

"Buradan uzaktalar mı?"

"Yaklaşık bir fersahın dörtte üçü kadar."

"Hangi yoldan gidiyorlar?"

"Grand-Champ ile Vannes arasındaki yoldan."

"Tam istediğimiz gibi."

Cadoudal dört teğmenini yanına çağırdı: Branche d'Or, Monte-à-l'Assaut, Fend-l'Air ve La Giberne. General hepsine tek tek emirlerini verdi, adamlar da bunun üzerine cüce baykuş taklidiyle, komuta ettikleri ellişer askere seslendiler.

Sis gitgide yoğunlaşıyordu. Ellişer adamdan oluşan her birlik, yüz adımdan daha kısa bir mesafe içerisinde sisin içine dalıp adeta bir karaltı ordusu gibi gözden kayboldu.

Cadoudal yüz adamla ve Fleur-d'Epine ile kaldı.

"Her şey planlandığı gibi mi gidiyor General?" diye sordu Roland, Cadoudal döndüğünde.

"Hemen hemen," dedi Cadoudal, "yarım saat sonra kendiniz de görebileceksiniz zaten."

"Eğer sis bu denli yoğun olursa göremeyeceğim."

Cadoudal çevresine bakındı. "Yarım saat sonra sis tamamen kalkmış olacak. Biz bu süreyi kahvaltı ederek ve bir şeyler içerek değerlendirelim mi?"

"Beş ila altı saat at sürmenin iştahımı oldukça açtığını itiraf etmeliyim General," dedi Roland.

"Benim de," dedi George. "Savaşa başlamadan önce karnımı olabildiğince iyi doyurmayı severim. Ebediyete doğru yola çıkarken, mümkünse tok karınla çıkmak en iyisidir."

"Ah!" dedi Roland. "Savaşacak mısınız?"

"Bu sebeple buradayım; karşımızda Cumhuriyetçi dostlarınız olduğuna ve başlarında da bizzat General Harty bulunduğuna göre, savaşmadan teslim olacaklarını hiç sanmam."

"Cumhuriyetçiler size karşı savaşacaklarını biliyorlar mı?"

"Hiçbir şeyden haberleri yok."

"Yani onlar için bir sürpriz mi hazırlıyorsunuz?"

"Tam olarak değil. Size söylediğim gibi, sisin yirmi dakika sonra kalkacağı göz önünde bulundurulursa, biz onları ne kadar iyi görüyorsak, onlar da bizi o kadar iyi görecekler. Brise-Bleu, bize kahvaltılık bir şeyler verebilir misin?" diye sordu Cadoudal.

Erzaktan sorumlu gibi görünen Chouan başıyla onaylayarak ormana gitti. Arkasında iki tane sepet taşımakta olan bir eşekle geri döndü.

Küçük bir tepeciğin üstüne ceket yaydılar ve Brise-Bleu oraya tavuk kızartması, soğuk ve tuzlanmış domuz eti, bir parça ekmek ve karabuğday krepleri serdi. Seferde oldukları için, ayrıca bir şişe şarap ile bir kadeh lüksünü temin etmenin yerinde olacağını düşünmüştü. "Gördünüz mü?" dedi Cadoudal, Roland'a.

Roland'ın başka bir davete ihtiyacı yoktu. Atından inerek dizgini bir Chouan'a uzattı. Cadoudal da aynısını yaptı.

"Şimdi," dedi Cadoudal adamlarına dönerek. "Sizin de kahvaltı etmek için yirmi dakikanız var. Yirmi dakika içinde yemeklerini bitirmeyenlerin aç karna savaşmak zorunda kalacakları konusunda şimdiden sizleri uyarıyorum."

Adamların hepsi, sanki bu daveti bekliyorlarmış gibi, ceplerinden bir parça ekmek ve karabuğday krepi çıkarıp, tavuk ile domuzun haricinde, generallerinin ve konuğunun örneğini izlediler.

Sadece tek bir kadeh olduğu için Cadoudal ve Roland aynı kadehten içtiler. Doğmakta olan günün ışığında, tıpkı ava çıkmış dostlar gibi, yan yana yemeklerini yediler.

Cadoudal'ın tahmin ettiği gibi sis anbean açılıyordu. Çok geçmeden, yarım fersah ötede, Grand-Champ ile Plescop arasındaki yolda Monte-à-l'Assaut, Chante-en-Hiver, La Giberne ve Fend-l'Air'in önderlik ettiği iki yüz Chouan'dan oluşan birlikleri görmeye başladılar.

Sayıca düşmanlarından az olan –yüzden az kişiydiler- Cumhuriyetçiler durmuş, düşmanlarının sayısını kestirmek ve nasıl bir birlikle karşı karşıya olduklarını anlamak için sisin kalkmasını bekliyorlardı.

Roland, kendilerininkinin üç katı bir kuvvetle karşı karşıya olan Cumhuriyetçileri, onların mavi üniformalarını –onlara Maviler lakabını veren rengi- görünce ansızın ayağa kalktı. Cadoudal'a gelince; o kayıtsızca çimlerde oturmaya devam edip kahvaltısını bitirdi.

Roland'ın, savaşı şimdiden kaybettiklerini anlaması için Cumhuriyetçilere şöyle bir bakması yeterliydi. Cadoudal genç adamın yüzünden bir-

biri ardına geçen duyguları inceledi. Roland'ın durumu değerlendirmesi için belli bir süre sessiz kaldıktan sonra, "Sizce doğru tertip almış mıyım Albay?" diye sordu Cadoudal.

"Doğru önlemleri bile almışsınız General," dedi Roland alaycı bir tebessümle.

"Durum elverdiği müddetçe avantajlardan faydalanmak Birinci Konsül'ün âdeti değil midir?" diye sordu Cadoudal.

Roland dudaklarını ısırdı. "Sizden bir iyilik isteyeceğim General, umarım geri çevirmezsiniz."

"İsteğiniz nedir?"

"Gidip yoldaşlarımla birlikte can vermek için izin istiyorum."

Cadoudal ayağa kalktı. "Böyle bir talepte bulunmanızı bekliyordum," dedi.

"O halde talebimi kabul edecek misiniz?" diye sordu gözleri coşkuyla parlayan Roland.

"Evet, ama öncelikle sizden bir ricam olacak," dedi Kraliyetçilerin lideri vakur ses tonuyla.

"Buyurun mösyö."

Roland bekledi, ciddiyeti ve gururu bakımından Kraliyetçilerin liderinden aşağı kalır yanı yoktu. Eski Fransa ve Yeni Fransa, bu iki adamda somut örneğini buluyordu.

VI
Yüz Hücum Savaşı

ROLAND DİNLEDİ.

"Sizden ricam, benim adıma General Harty ile müzakere etmeniz mösyö."

"Hangi amaçla?"

"Savaşmaya başlamadan önce ona sunacağım birkaç teklif var."

"Bana sunma şerefini bahşettiğiniz tekliflerden biri, teslim olması değildir yanılmıyorsam, öyle değil mi?"

"Aksine, Albay. Tahmin edebileceğiniz üzere, bu teklif listemin en başında yer alıyor."

"General Harty bu teklifi reddeder," dedi Roland yumruklarını sıkarak.

"Muhtemelen," dedi Cadoudal sakince.

"Ya sonra?"

"Sonra, şerefine gölge düşürmeden ve itibarını lekelemeden gönül rahatlığıyla kabul edebileceği iki teklifim daha olacak."

"Bu teklifleri öğrenebilir miyim?" diye sordu Roland.

"Zamanı geldiğinde öğreneceksiniz. Lütfen öncelikle ilk teklifimi sunma lütfunda bulunun."

"İletmemi istediklerinizi söyleyin."

"General Harty ile yüz adamı, kendilerinden üç kat güçlü bir kuvvet tarafından kuşatılmış durumdalar. Bunu siz de biliyorsunuz ve kendisine iletebilirsiniz. Onlara güvenli geçiş teklif ediyorum, ama silahlarını bırakacaklar ve beş yıl boyunca Vendeé ya da Brötanya'ya karşı hizmet etmeyeceklerine yemin edecekler."

"Faydasız bir mesaj," dedi Roland.

"Kendisinin ve adamlarının katledilmesinden iyidir."

"Doğru, ama kendisinin ve adamlarının katledilmesini tercih edecektir."

"Yine de önceden kendisine bu teklifi yapmak yerinde olur."

"Bu konuda haklısınız," dedi Roland. "Atım?"

Atını getirdiler. Roland atına atlayıp beklemekte olan grupla aralarındaki mesafeyi hızla kat etti.

Cumhuriyet ordusunun albay üniformasını giyen bir adamın yaklaştığını gören General Harty büyük bir şaşkınlığa kapıldı. Ulağa doğru üç adım attı; Roland kendisini tanıtıp beyaz üniformalı Kraliyetçilerin yanında olma sebebini açıkladı ve Cadoudal'ın teklifini iletti. Genç albayın tahmin ettiği gibi, general teklifi reddetti.

Roland atını dörtnala sürerek Cadoudal'ın beklediği yere döndü. "Reddediyor!" diye bağırdı duyulabileceği kadar yaklaşır yaklaşmaz.

"Bu durumda," dedi Cadoudal, "kendisine ikinci teklifimi iletin. Sizin kadar onurlu bir yargıca hesap vereceğime göre, sonradan kendimi herhangi bir konuda suçlamak istemem."

Roland reverans yaptı. "İkinci teklife geçelim," dedi.

"Teklifim şu," dedi Cadoudal. "General Harty gibi ben de at sırtındayım. Askerlerinin saflarından ayrılıp benimle iki ordunun arasındaki alanda buluşacak. Benim gibi, o da kılıcını ve tabancalarını taşıyor olacak. Böylece meseleyi kendi aramızda çözebiliriz. Eğer ben onu öldürürsem, adamları öne sürmüş olduğum koşulları kabul edecekler, yani beş yıl boyunca bize karşı hizmet etmeyecekler, çünkü sizin de mutlaka anlayış göstereceğiniz üzere, tutsak almam söz konusu olamaz. Eğer o beni öldü-

rürse, adamları, erzaklarına el sürülmeden ve birliklerimin saldırıya geçmesinden korkmalarına gerek kalmadan, Vannes'e serbestçe geçebilecekler. Ah! Umarım bu kabul edebileceğiniz bir tekliftir, Albay?"

"Kabul ediyorum," dedi Roland.

"Evet, ama siz General Harty değilsiniz. Şimdilik, arabuluculuk rolünüzle yetinmeye çalışın. Eğer bu teklif –ki ben onun yerinde olsam kaçırmazdım– onun için yeterli olmazsa, geri gelirsiniz ve ben iyi niyetli bir insan olarak üçüncü teklifimi iletirim."

Roland atını dörtnala kendisini sabırsızlıkla beklemekte olan Cumhuriyetçilerin ve General Harty'nin yanına sürdü. Mesajı generale iletti.

"Ben eylemlerim konusunda Birinci Konsül'e hesap vermek zorundayım Albay," dedi General. "Siz onun yaverisiniz ve Paris'e döndüğünüzde onunla konuşurken benim şahidim olmanızı istiyorum. Siz benim yerimde olsanız ne yapardınız? Sizin yapacağınızı yapacağım."

Roland irkildi. Yüzünü çok ciddi bir ifade kapladı. Durumu iyice düşünüp taşınmak için durdu. Birkaç dakika sonra, "Ben olsam reddederdim General," dedi.

"Bana sebeplerinizi söyleyin," dedi Harty, "böylece aklımızdan aynı şeylerin geçip geçmediğini anlamış olurum."

"Düellonun sonu tamamen belirsizdir ve yüz tane cesur adamın kaderini şansa bırakamazsınız. Herkesin kendisinden sorumlu olduğu böyle bir meselede, herkes kendi postunu elinden geldiğince iyi korumaya çalışmalı."

"Böyle mi düşünüyorsunuz Albay?"

"Evet, şerefimin üstüne yemin ederim."

"Ben de böyle düşünüyorum. O halde, lütfen yanıtımı Kraliyetçi generale iletin."

Roland, Harty ile buluşmak için atını sürdüğü hızla Cadoudal'a döndü.

Cadoudal, Cumhuriyetçi generalin yanıtını duyduğu zaman gülümsedi. "Ben de öyle tahmin etmiştim," dedi.

"Bu yanıtı kendisine ben verdiğime göre, nasıl tahmin etmiş olabilirsiniz ki?"

"Oysa kısa bir süre öncesine kadar görüşünüz farklı yöndeydi."

"Evet, ama siz haklı olarak bana General Harty olmadığımı hatırlattınız. Üçüncü teklifinizi duyalım," dedi Roland biraz sabırsızca, çünkü müzakere sürecine girildiğinden beri, Cadoudal'ın üstün geldiğini fark etmeye başlıyordu.

"Üçüncü teklifim," dedi Cadoudal, "bir emirdir; iki yüz adamımın

geri çekilmesi için bir emir. General Harty'nin yüz adamı var, ben de yüz adamla savaşacağım. Brötonlar Otuz Hücum Savaşı'ndan beri yüz yüze, göğüs göğse, adam adama savaşmayı âdet haline getirmiştir, bire üç çarpışmaktansa, bire bir çarpışmayı tercih ederiz. Eğer General Harty kazanırsa, cesetlerimizi çiğneyerek Vannes'e dönebilir; savaşa katılmayacak olan iki yüz adam onun için hiçbir tehlike teşkil etmeyecek. Eğer yenilirse, ordusu sayıca azınlıkta olduğu için başarısızlığa uğradığını iddia edemez. Haydi, dostlarınızın yanına dönün Mösyö Montrevel. Şimdi sayı avantajını onlara vermiş oldum, çünkü siz tek başınıza on adama bedelsiniz."

Roland şapkasını çıkardı.

"Ne diyorsunuz mösyö?" diye sordu Cadoudal.

"Asil bulduğum insanları selamlamak âdetimdir ve sizi selamlıyorum."

"Son bir kadeh şarap daha içelim Albay," dedi Cadoudal. "İkimiz de en çok sevdiğimiz şeye, arkamıza bıraktığımıza en çok üzüldüğümüz şeye, cennette tekrar görmeyi umduğumuz şeye içelim."

Cadoudal tek kadehi alıp yarısına kadar doldurarak Roland'a uzattı. "Sadece tek bir kadehimiz var Mösyö Montrevel. Önce siz için."

"Neden ben?"

"Çünkü siz benim misafirimsiniz ve çünkü bir özdeyiş der ki, karşısındakinden sonra içen kişi, onun ne düşündüğünü bilirmiş. Ne düşündüğünüzü bilmek istiyorum Mösyö Montrevel."

Roland kadehi son damlasına kadar içip Cadoudal'a uzattı. Cadoudal kadehi Roland'a doldurduğu gibi yine yarısına kadar doldurup sonuna kadar içti.

"Peki şimdi ne düşündüğümü biliyor musunuz?" diye sordu Roland.

"Siz bana yardımcı olun," dedi Cadoudal gülerek.

"Size düşündüklerimi söyleyeyim," dedi Roland riyasızca. "Sizin iyi bir adam olduğunuzu düşünüyorum General ve birbirimizle savaşmak üzere olduğumuza göre, elimi sıkmayı kabul ederseniz onur duyarım."

İki genç adam savaşmaya hazırlanan iki düşman gibi değil, birbirinden ayrılan iki dost gibi el sıkıştılar. Ardından iki asker olarak yapmacıksız bir asaletle birbirlerine selam durdular.

"İyi şanslar!" dedi Roland Cadoudal'a. "Ama bu dileğimin gerçekleşmesinden şüphe duyarsam beni mazur görün, çünkü bu dileği yüreğimden gelerek telaffuz etmedim."

"Tanrı sizi korusun Mösyö Montrevel," dedi Cadoudal, "ve umalım da benim dileğimi gerçekleştirsin, çünkü benim dileğim en iyi düşüncelerimi ifade ediyor."

"Hazır olduğunuzu nereden anlayacağız?" diye sordu Roland.

"Havaya ateş ederiz."

"Pekâlâ General."

Roland atını dörtnala sürerek üçüncü kez Kraliyetçi ve Cumhuriyetçi generallerin arasındaki alanı geçti. Cadoudal onu işaret etti. "O genç adamı görüyor musunuz?" diye sordu Chouanlar'a.

Herkes Roland'a baktı. "Evet, Generalim," dedi Chouanlar.

"Atalarınızın ruhu adına, onun hayatını kutsal kabul edin! Onu ele geçirebilirsiniz, ama sağ salim ele geçirin ve saçının tek kılına bile zarar vermeyin."

"Tamam, Generalim," dedi Brötonlar.

"Dostlarım," diye devam etti Cadoudal daha yüksek bir sesle. "Bir zamanlar buradan on fersah ötede, Ploërmel ile Josselin arasında, otuz İngiliz ile savaşmış olan otuz kahramanın oğulları olduğunuzu unutmayın: fatihlerin oğulları olduğunuzu! Atalarımız Otuz Hücum Savaşı'nda ölümsüzlük mertebesine erişti. Şimdi Yüz Hücum Savaşı'nda siz de onlar kadar şerefli olduğunuzu kanıtlayın."

"Ne yazık ki," diye ekledi Cadoudal sessizce, "bu kez İngilizlerle değil, kendi kardeşlerimizle savaşıyoruz."

Sis kalkmıştı; bahar güneşinin ilk ışıkları Plescop ovasını altuni bir renkle kapladı. İki ordunun manevraları rahatlıkla görülebilirdi.

Roland Cumhuriyetçilerin yanına dönünce, Branche-d'Or'un adamları geri çekilmeye başladı, böylece General Harty ve Mavileri ile çarpışmak üzere yalnızca Cadoudal ve yüz adamı kalacaktı.

Savaştan azledilen askerler iki gruba ayrıldı: bir grup Plumergat, diğer grup Saint-Avé istikametinde ilerlemeye koyuldu. Yol çok geçmeden boşaldı.

Branche-d'Or, Cadoudal'ın yanına döndü. "Emirleriniz Generalim?" dedi.

"Yalnızca tek bir emir veriyorum," dedi general. "Yanına sekiz adam alıp beni takip et. Birlikte kahvaltı ettiğim genç Cumhuriyetçinin atından düştüğünü gördüğünüz zaman, hep birlikte üstüne atılın ve kaçmasına fırsat kalmadan onu tutsak alın."

"Tamam Generalim."

"Onu sağ salim görmek istediğimi biliyorsun."

"Anlıyorum Generalim."

"Adamlarını seç; eğer size kaçmayacağına söz verirse, istediğinizi yapabilirsiniz."

"Peki ya söz vermezse?"

"Kaçmaması için bağlayacaksınız ve savaş bitene kadar zapt edeceksiniz."

Branche-d'Or içini çekti.

"Silah arkadaşlarımız savaşırken orada boş boş oturmak bizim için çok talihsiz bir durum olacak," dedi.

"Tanrı büyüktür," dedi Cadoudal. "Haydi, herkesin yapacak bir işi olacak."

Ardından, Cumhuriyetçilerin savaş için toplanmış olduğunu gören Cadoudal, bir silah istedi. Havaya bir el ateş etti. Aynı anda, Cumhuriyetçilerin saflarından iki trampetçi hücum marşını çalmaya başladı.

Cadoudal üzengilerinin üstünde ayağa kalktı. "Oğullarım," dedi güçlü bir sesle, "herkes sabah duasını etti mi?"

Hep bir ağızdan, "Evet, evet!" diye yanıtladılar.

"Eğer dua etmeyi unutan ya da fırsat bulamayan olduysa, şimdi etsin!" dedi Cadoudal. Beş veya altı köylü dizlerinin üstüne çöktüler.

Trampet sesleri hızla yaklaşıyordu. "Generalim! Generalim!" diye seslendi birkaç kişi sabırsızca, ama general diz çökmüş olan Chouanlar'ı işaret etti. Sabırsızlanan adamlar, arkadaşlarının dualarını bitirmelerini beklediler.

Sonuncusu da ayağa kalktığında, Cumhuriyetçiler çoktan iki kamp arasındaki mesafenin üçte birini almışlardı. Süngülerini doğrultmuş, üç sıra halinde yürüyorlardı; her sırada otuz adam bulunmaktaydı. Arkalarında ise omuz omuza ilerleyen subaylar vardı ve Roland atını bir sıranın önünde sürerken, General Harty diğer ikisinin arasında sürüyordu. At sırtında olan başka hiç kimse yoktu. Chouanlar arasında tek bir süvari vardı: Cadoudal. Branche-d'Or, Roland'ı tutsak almakla görevlendirilen sekiz askerle birlikte savaşabilmek için atını bir ağaca bağlamıştı.

"Generalim," dedi Branche-d'Or, "dualar sona erdi ve herkes hazır."

Cadoudal durumu kendisi de teyit ettikten sonra bağırarak emrini verdi: "Dağılın cesur askerlerim!"

O daha emrini tamamlayamadan, Chouanlar bir elleriyle şapkalarını sallayarak ve diğer elleriyle silahlarını savurarak, "Çok Yaşa Kral!" nidalarıyla ovaya yayıldılar. İyice dışa doğru açılarak hilal şeklini aldılar; atının üstündeki George ortalarındaydı.

Saflarını koruyan Cumhuriyetçiler bir anda kuşatıldılar ve ateş başladı. Cadoudal'ın adamlarının hemen hemen hepsi avcı oldukları için, iyi nişancılardı. Üstelik hepsinde sıradan silahların iki katı uzağına atış yapabilen İngiliz tüfekleri vardı. Ateşi başlatmış olan Chouanlar atış menzilinin dışında kalıyor gibi görünseler de, birkaçının ölüm haberi Cumhuri-

yetçilerin saflarına ulaştı.

"İleri!" diye bağırdı General Harty.

Askerleri süngülerini doğrultarak ilerlemeye devam ettiler, ama birkaç saniye sonra karşılarında hiç kimse kalmamıştı.

Cadoudal'ın yüz adamı çevreye yayılmış, ordusu keskin nişancılara dönüşmüştü; Cumhuriyetçilerin saflarının her iki yanında da ellişer adam vardı. General Harty adamlarının sağa ve sola dönmelerini emretti, ardından komutu yankılandı:

"Ateş!"

Ancak hiç faydası yoktu. Çünkü Cumhuriyetçiler tek tek kişilere ateş ederken, Chouanlar tertip almış bir asker topluluğuna ateş ediyordu. Atışları hedefi hemen hemen hiç ıskalamıyordu.

Roland Cumhuriyetçilerin konumunun dezavantajlarını fark etti. Çevresine bakındı ve dumanların arasından, bir süvari heykeli gibi kıpırtısız duran Cadoudal'ı seçti: Kraliyetçi lider onu bekliyordu. Roland haykırarak atını doğruca onun üzerine sürdü.

Cadoudal'a gelince; o da atını dörtnala cesur Cumhuriyetçinin üzerine sürdü, ama elli adım kala durdu.

"Hazır olun," dedi Branche-d'Or ile adamlarına.

"İçiniz rahat olsun Generalim. Biz hazırız," dedi Branche-d'Or.

Cadoudal atının eyerinden tabancasını alıp doldurdu. Kılıcını eline almış ve vücudunu atının ensesine doğru eğmiş olan Roland hücuma geçmişti. Cadoudal yavaşça elini kaldırıp ona nişan alırken Roland yalnızca yirmi adım ötedeydi. Cadoudal on adım kala ateş etti.

Roland'ın atının alnının ortasında beyaz bir yıldız vardı. Cadoudal'ın mermisi o yıldızın ortasına isabet etti. Ölümcül bir yara almış olan at, binicisiyle beraber Cadoudal'ın ayaklarına yuvarlandı.

Cadoudal atını mahmuzlayarak, düşen atın ve binicisinin üstünden atladı. Branche-d'Or ile adamları hazırdı. Adeta bir panter sürüsü gibi, atının bedeninin altında mahzur kalmış olan Roland'ın üstüne atıldılar.

Genç adam kılıcını düşürdü ve tabancalarına uzandı. Ancak o tabancasının kılıfına ulaşamadan, iki adam onu iki kolundan tutup zapt etmişti bile, diğer altı kişi ise atı bacaklarından çekmekle uğraşıyordu. Öyle düzenli çalışıyorlardı ki, ortada önceden hazırlanmış bir plan olduğu belliydi.

Roland öfkeyle kükredi. Branche-d'Or ona şapkasını uzattı.

"Teslim olmayacağım," diye bağırdı Roland.

"Teslim olmanıza gerek yok Mösyö Montrevel," dedi Branche-d'Or nazikçe.

"Neden yokmuş?" diye sordu kurtulmak için boşu boşuna mücadele eden Roland.

"Çünkü tutsak alınmış bulunuyorsunuz mösyö."

Bu aşikâr gerçek, Roland'ın aksi takdirde verebileceği mantıklı bir yanıtı olanaksız kıldı. "Öyleyse beni öldürün," diye bağırdı.

"Sizi öldürmek gibi bir niyetimiz yok mösyö."

"O zaman ne istiyorsunuz?"

"Bu savaşta artık rol almayacağınıza dair söz vermenizi. Bu şartla sizi serbest bırakacağız."

"Asla!" diye haykırdı Roland.

"Affedersiniz Mösyö Montrevel, ama pek vefakâr davranmıyorsunuz," dedi Branche-d'Or.

"Vefakâr davranmıyor muyum! Seni alçak! Kendimi savunamayacağımı ve seni cezalandıramayacağımı bildiğin için bana hakaret ediyorsun."

"Ben alçak değilim ve size hakaret etmiyorum Mösyö Montrevel. Sadece, söz vermeyerek ve bizi sizi zapt etmeye mecbur ederek, generali, faydalanabileceği dokuz adamdan mahrum bıraktığınızı söylüyorum. Yüce Tête-Ronde size böyle davranmamıştı. Sizden iki yüz adam fazlası vardı ve onları gönderdi. Şimdi biz yüze karşı doksan bir kişiyiz."

Roland'ın gözlerinde bir alev kıvılcımlandı, ardından ansızın benzi attı. "Haklısınız Branche-d'Or," dedi. "Yardım umabilecek durumda olsam da olmasam da, teslim oluyorum. Gidip silah arkadaşlarınızla birlikte savaşabilirsiniz."

Chouanlar coşkuyla bağırarak Roland'ı serbest bıraktılar. Ardından, şapkalarını ve silahlarını savurup "Çok yaşa Kral!" diye bağırarak hızla çarpışmaya gittiler.

VII
Maviler ve Beyazlar

ROLAND BİR SÜRE TEK BAŞINA ayakta durdu. Artık serbestti, ama düşüşü gerçek anlamda, verdiği söz ise manen onu silahsız bırakmıştı. Cadoudal ile birlikte kahvaltı ettiği küçük tepeciğe baktı; masa örtüsü niyetine serdikleri ceket hâlâ orada duruyordu. Oradan bütün savaş meydanını görebiliyordu ve şayet gözlerini utanç yaşları kaplamamış olsaydı, hiçbir ayrıntıyı kaçırmazdı.

Bir savaş tanrısı gibi yenilmez ve amansız görünen Cadoudal, ateşlerin ve dumanların ortasında, atının sırtında dimdik duruyordu.

Öfkesinin ateşi, utanç gözyaşlarını kurutunca, Roland başka şeylerin de farkına varmaya başladı. Yeşil buğdayların tomurcuklanmaya başlamış olduğu alanda, farklı yerlere yayılmış bir düzine Chouan cesedi saydı. Ne var ki, yolda toplu bir tertip halinde savaşan Cumhuriyetçiler, bu rakamın iki katından da fazlasını kaybetmişti.

İki tarafın yaralıları da sürünerek açık alana çıkmışlar, orada adeta parçalanmış yılanlar gibi, ayağa kalkıp savaşmaya devam etmeye çalışıyorlardı; Cumhuriyetçiler süngüleriyle, Chouanlar bıçaklarıyla. Ya da silahlarını doldurup, tek dizleri üstünde doğrularak ateş ediyor ve tekrar yere düşüyorlardı.

Savaş iki taraf için de amansız, aralıksız ve acımasızdı. İç savaş, bu merhametsiz ve zalim iç savaş, nefretini kanla ve ölümle savaş meydanına kazıyordu.

Cadoudal atını insanların oluşturduğu siperlerin arasında ileri geri sürüyordu. Yirmi adım öteden bazen tabancalarıyla, bazen de çifte namlulu silahıyla ateş ediyor, ardından silahı tekrar doldurması için bir Chouan'a fırlatıyordu. Her ateş ettiğinde bir adam düşüyordu. General Harty, Cadoudal'ın manevralarını, bütün bir birliğin ona ateş etmesini emrederek onurlandırdı.

Cadoudal bir ateş ve duman duvarının içinde gözden kayboldu. Onun ve atının yıldırım çarpmış gibi düştüğünü gördüler.

Cumhuriyetçilerin saflarından on veya on iki adam ileri atıldı, ama karşılarında aynı sayıda Chouan buldular. Göğüs göğse gerçekleşen bu korkunç çarpışmada, bıçakla savaşan Chouanlar hâkimiyeti ele geçirmiş gibi görünüyorlardı.

Derken Cadoudal ansızın tekrar aralarında belirdi; üzengilerinin üstünde doğrulup iki elindeki iki tabancayı ateşledi. İki adam düştü, iki adam öldü.

Otuz Chouan ona katılarak kama düzeni oluşturdular. Cadoudal bu kez tüfeğini sopa gibi kullanarak otuz adamını düşman saflarına sürdü. Dev adam, tüfeğini her savurduğunda bir adamı yere düşürüyordu. Cadoudal Mavilerin birliğini yardı ve Roland onun Cumhuriyetçilerin tarafında belirdiğini gördü. Ardından Cadoudal, bağırsaklarını sökmek için yere düşmüş avcıya dönen bir yabandomuzu gibi, yeniden kavganın içine daldı ve yarığı genişletti.

General Harty etrafına yirmi adam topladı. Adamlar süngülerini önlerinde tutarak, generallerinin çevresinde daire oluşturmuş olan Chouanlar'ın

üstüne ilerlediler. Harty'nin atının bağırsakları deşilmişti, dolayısıyla o da, kurşun delikleriyle dolu kıyafeti ve iki yarasından akan kanlarla, yirmi adamıyla birlikte yürüdü. Askerlerin on tanesi Chouanlar'ın oluşturduğu daireyi geçemeden öldü, ama Harty diğer tarafa geçmeyi başardı.

Chouanlar onun peşinden gitmeye hazır olsalar da, Cadoudal gürleyen bir sesle bağırdı: "Geçmesine izin vermemeniz gerekirdi, ama madem geçti bir kere, bırakın özgürce geri çekilsin." Chouanlar sözleri kutsalmış gibi liderlerine itaat ettiler.

"Artık ateşi kesin!" diye bağırdı Cadoudal. "Adam öldürmek yok! Yalnızca tutsaklar!"

Böylelikle her şey sona erdi.

Bu korkunç savaşta, her iki taraf da tutsaklarını vurdu: Maviler Chouanların ve Vendéelilerin eşkıya olduğuna inandığı için, Beyazlar ise tutsak aldıkları Cumhuriyetçileri ne yapacaklarını bilemediklerinden.

Cumhuriyetçiler silahlarını düşmanlarına vermemek için bir kenara attılar. Chouanlar onlara yaklaştıklarında, son cephanelerini de harcadıklarını göstermek için fişek torbalarını açtılar.

Cadoudal Roland'a doğru ilerlemeye koyuldu.

Genç adam savaşın son safhalarında oturduğu yerden kalkmamıştı; çarpışmaya odaklanmış gözleri, terden sırılsıklam olmuş saçları, acılı ve ağır soluklarıyla oturup beklemişti. Talihin ona ve Cumhuriyetçilere sırtını döndüğünü görünce ellerini başına koymuş ve yüzüstü yere kapaklanmıştı.

Roland, ona doğru yaklaşan Cadoudal'ın ayak seslerini duymamış gibiydi. Ardından yavaş yavaş başını kaldırdı; yanaklarından yaşlar süzülüyordu.

"Bana istediğinizi yapın General. Sizin tutsağınızım," dedi Roland.

"Birinci Konsül'ün elçisini tutsak edemeyiz," dedi Cadoudal gülerek, "ama ondan bize bir hizmette bulunmasını rica edebiliriz."

"Nasıl bir hizmet? Emretmeniz yeter."

"Yaralılar için yeterli sayıda sedyem yok. Tutsaklar için yeterli sayıda zindanım yok. Cumhuriyetçi askerleri –hem tutsakları, hem de yaralıları– Vannes'e götürme görevini siz üstlenin lütfen."

"Neler söylüyorsunuz General?" dedi Roland şaşkınlıkla.

"Onları size emanet ediyorum. Atınız öldüğü için üzgünüm. Kendi atım öldüğü için de üzgünüm, ama Branche-d'Or'un atı hayatta. Lütfen o atı kabul edin."

Cadoudal genç adamın atı almaya gönülsüz olduğunu gördü. "Onun karşılığında, Muzillac'ta bıraktığınız at bende kalmayacak mı zaten?" dedi George.

Roland karşısındaki kişinin asil karakterine uyum sağlamaktan başka çaresi olmadığını anladı.

"Sizi tekrar görecek miyim General?" diye sordu ayağa kalkarak.

"Zannetmiyorum mösyö. Görevim beni Port-Louis sahiline çağırıyor, sizin göreviniz ise sizi Lüksemburg Sarayı'na çağırıyor." (O sıralarda Bonaparte hâlâ orada yaşıyordu.)

"Birinci Konsül'e ne söylememi istersiniz General?"

"Ona gördüklerinizi anlatın ve benimle görüşmeye söz vermesinin benim için büyük bir onur olduğunu söyleyin."

"Gördüklerim göz önünde bulundurulursa, bir gün bana ihtiyacınız olacağını hiç sanmıyorum mösyö," dedi Roland. "Ama her halükarda, General Bonaparte'a yakın bir dostunuz olduğunu bilin." Elini Cadoudal'a uzattı.

Kraliyetçi lider, savaştan önce göstermiş olduğu aynı samimiyet ve güvenle onun elini sıktı. "Elveda Mösyö Montrevel," dedi. "General Harty'ye hakkını teslim etmenizi hatırlatmama gerek yoktur sanırım? Böyle bir yenilgi, zafer kadar ihtişamlıdır."

Bu sırada Branche-d'Or'un atı albaya getirilmişti. Roland ata atladı. Son kez gözlerini savaş meydanında gezdirerek, derin derin içini çekti. Cadoudal'a son bir defa veda ederek atını dörtnala Vannes yoluna uzanan tarlalara sürdü; Vannes'de General Harty'ye götürmekle yükümlü olduğu tutsakları ve yaralıları taşıyan arabayı bekleyecekti.

Cadoudal'ın emirleri üzerine her adam onar pound almıştı. Roland, Cadoudal'ın, Morgan ve talihsiz dostları tarafından Batı'ya gönderilmiş olan Direktuvar İdaresi parasını cömertçe savurduğunu düşünmeden edemedi. Morgan'ın dostları bu paranın bedelini kelleleriyle ödemişlerdi.

Roland ertesi gün Vannes'e ulaştı. Nantes'da Paris'e giden posta arabasına bindi ve iki gün sonra Paris'e vardı.

Bonaparte döndüğünü öğrenir öğrenmez Roland'ı çalışma odasına çağırttı.

"Bu Cadoudal nasıl biriymiş bakalım?" diye sordu Bonaparte, Roland içeri girdiğinde. "Katlandığın onca zahmete değdi mi?"

"Generalim," dedi Roland, "eğer Cadoudal bir milyon karşılığında bizim tarafımıza gelmeye razı olursa, ona iki milyon verin ve dört milyon verseler bile onu hiç kimseye satmayın."

Bu, her ne kadar renkli bir yanıt olsa da, Bonaparte için yeterli değildi. Roland ona Muzillac'da Cadoudal ile görüşmelerini, yalnızca Chouanların koruması altında gerçekleştirdikleri gece yürüyüşünü ve General Harty'nin olağanüstü bir cesaret örneği gösterdikten sonra Kraliyetçilere

yenik düştüğü savaşı bütün ayrıntılarıyla anlatmak zorunda kaldı.

Bonaparte böyle adamları kıskanırdı. Roland ile sık sık Cadoudal hakkında konuşuyorlar, Bonaparte, alacağı bir yenilginin, Bröton lideri Kraliyetçilerin yanında yer almaktan vazgeçmeye teşvik edeceğini umuyordu. Ne var ki çok geçmeden Bonaparte Alpleri geçmeye koyuldu ve ilgisini iç savaşa değil, yabancı güçlerle yürüttükleri savaşlara yöneltti. Mayıs'ın 20'sinde ve 21'inde Saint-Bernard Geçidi'ni, 31'inde Turbigo'daki Tessino Nehri'ni geçti. 2 Haziran'da Milano'ya girdi. Mısır'dan yeni dönmüş olan General Desaix ile görüştükten sonra 11'i gecesini Montebello'da geçirdi. Bonaparte 12'sinde ordusunu Scrivia'da mevzilendirdi ve nihayet 14 Haziran 1800'de Marengo Savaşı'nı başlattı. Orada, Bonaparte'ın hayattan usanmış olan yaveri Roland, bir cephane arabasını ateşe vererek kendisinin yol açtığı patlama sonucunda hayatını yitirdi.

Artık Bonaparte'ın Cadoudal hakkında konuşabileceği hiç kimse kalmamıştı. Yine de Bröton eşkıyayı sık sık düşünüyordu. Derken, 1801 Şubatının başlarında, Birinci Konsül, Brune'dan Cadoudal'ın mektubunu da içeren bir mektup aldı. Mektupta şunlar yazıyordu:

General,

Eğer yalnızca şu anda Morbihan'da bulunan 35,000 adamınızla savaşmam gerekseydi, bir yılı aşkın süredir yaptığım gibi, hiç tereddüt etmeden seferimi sürdürür ve yıldırım hızında manevralarla son adama kadar hepsini yok ederdim. Ne var ki, onların yerini hemen başkaları doldurur ve savaşı uzatmak yalnızca büyük bir felakete yol açar.

Lütfen şeref sözü vererek bir görüşme tarihi belirleyin. Korkmadan sizi görmeye geleceğim, tek başıma ya da başkalarıyla birlikte. Hem kendim, hem de adamlarım için sizinle masaya oturacağım ve yalnızca onlar için ödün vermez bir tavır sergileyeceğim.

George Cadoudal

Bonaparte Cadoudal'ın imzasının altına şunları yazdı: "Derhal bir görüşme ayarlayın. George ve adamlarının savaşmayı bırakmaları şartıyla, bütün koşullarını kabul edin. Beni Paris'te görmeye gelmesi için ısrar edin ve ona serbest geçiş izni verin. Bu adamı yakından görmek ve onun hakkında kendim bir yargıya varmak istiyorum." Bonaparte kendi el yazısıyla mektuba "Batı Ordularının Başkomutanı General Brune'a" yazdı.

Şans eseri General Brune kampını o sırada, iki yıl önce Yüz Hücum Savaşı'nın gerçekleştiği Muzillac ile Vannes arasındaki yolda kurmuştu. General Harty orada mağlup edilmişti ve şimdi Cadoudal orada Gene-

ral Brune'un karşısına çıkıyordu. Brune Cadoudal'a elini uzattı ve onunla birlikte yaverleri Sol de Grisolles ve Pierre Guillemot'ya yol gösterdi; bir hendekten geçerek dördü de oturdular.

Müzakereye henüz başlıyorlardı ki Branche-d'Or çok önemli bir mektupla (kendisine öyle söylenmişti) çıkageldi. Öyle önemliydi ki, generali o sırada nerede olursa olsun, mektubu hemen ona ulaştırması gerektiğini düşünmüştü. Maviler, Branche-d'Or'un, liderinin yanına gitmesine izin verdiler ve Cadoudal, Brune'un izniyle mektubu alıp çabucak dikkatle okudu.

Yüzü hiçbir duygusunu ele vermeyen Cadoudal mektubu bitirip katladı ve şapkasının içine koydu. Ardından Brune'a döndü. "Sizi dinliyorum General," dedi.

On dakika sonra her şey kararlaştırılmıştı. Chouanlar'ın hem erleri, hem de subayları, o zaman ya da gelecekte hiçbir tacize maruz kalmadan özgürce evlerine döneceklerdi ve Cadoudal'ın kendisinden doğrudan emir almadıkları müddetçe bir daha silahlanmayacaklardı.

Cadoudal'a gelince; o kendisine ait olan birkaç parsel araziyi, değirmeni ve evi satıp, satıştan gelen parayla İngiltere'ye yerleşme hakkı talep etti. Hiçbir tazminat istemedi.

Birinci Konsül ile görüşmeye gelince; Cadoudal bunun kendisi için büyük bir onur olacağını belirtti. Vannes'deki noterle mülklerinin satışını ve Brune ile geçiş iznini ayarlar ayarlamaz Paris'e gitmeye hazır olacağını söyledi.

İki yaveri için ise, Bonaparte ile görüşmesine tanıklık etmek üzere onunla birlikte Paris'e gelmelerine izin verilmesinin dışında, adamlarına sağlamış olduğu aynı hakları talep etti: geçmiş için af ve gelecek için güvenlik.

Brune kalem ve mürekkep istedi.

Antlaşma bir trampetin üstünde yazılıp George'a gösterildi. George ve yaverleri antlaşmayı imzaladılar. En son Brune imzaladı ve belgenin aynen olduğu gibi yürürlüğe koyulacağına dair bizzat teminat verdi.

Antlaşma kopyalanırken, Cadoudal almış olduğu mektubu şapkasından çıkardı. Mektubu Brune'a uzatarak, "Bunu okuyun General. Antlaşmayı paraya ihtiyacım olduğu için imzalamadığımı göreceksiniz," dedi. Gerçekten de İngiltere'den gelen mektupta, George Cadoudal'a teslim edilmek üzere Nantes'daki bir bankere üç yüz bin frank emanet edildiği yazıyordu.

Cadoudal kalemi alarak mektubun ikinci sayfasına şunları yazdı: "Sayın Beyefendi, Parayı Londra'ya iade edin. General Brune ile barış antlaşması imzaladım, dolayısıyla savaşmak için gönderilen bu parayı alamam."

Antlaşma imzalandıktan üç gün sonra, Brune'un görüşmeyle ilgili ayrıntılı açıklamalarını da içeren bir kopyası Bonaparte'ın eline ulaştı.

İki hafta sonra George mülklerini toplam altmış bin frank karşılığında satmıştı. 13 Şubat'ta Brune'a Paris'e doğru yola çıkacağını haber verdi ve 18'inde resmi gazete *Le Moniteur* şu haberi yayımladı:

> George hükümetle görüşmek üzere Paris'e geliyor. Kendisi otuz yaşında. Bir değirmencinin oğlu olan, savaşmayı seven ve iyi bir eğitim görmüş olan George, General Brune'a bütün ailesinin giyotinde idam edildiğini, ama kendisinin hükümetle bağlantı kurmayı dilediğini söyledi. İngiltere ile bağlarının unutulmasını istediğini, yalnızca 1793 rejimine ve o zamanlar Fransa'yı hâkimiyeti altına almış gibi görünen anarşiye karşı İngiltere ile işbirliği yaptığını belirtti.

Bonaparte, Bourrienne ona Fransız gazetelerini okumayı teklif ettiğinde, "Bu kadarı yeterli Bourrienne. Sadece izin verdiğim şeyleri yazıyorlar," demekte haklıydı.

Elbette gazetedeki haber doğrudan Bonaparte'ın çalışma odasından çıkmıştı ve her zamanki ustalığıyla, öngörü ile nefreti bir arada içeriyordu. Birinci Konsül öngörüsüyle, Cadoudal'a hükümete hizmet etme arzusunu atfederek itibarını iade ediyordu. Nefretiyle ise, onu 1793 rejimine karşı işlenen suçlarla itham ediyordu.

Cadoudal 16 Şubat'ta Paris'e vardı. 18'inde *Le Moniteur*'de hakkında çıkan kısa haberi okudu. Bir an Bonaparte ile görüşmeden ülkeyi terk etmeyi düşündü, çünkü gazetenin tavrı onu çok incitmişti. Ancak kendisine teklif edilmiş olan resmi görüşmeyi kabul etmenin ve Birinci Konsül'e inançlarını açıklamanın daha iyi olacağına karar verdi. Görüşmeye tanıklık edecek olan iki subayı Sol de Grisolles ve Pierre Guillemot ile birlikte, adeta düelloya gidercesine Tuileries'e gidecekti. Savaş Bakanlığı aracılığıyla, Paris'e varmış olduğunu Tuileries'e haber verdi. Toplantının ertesi gün, yani 19 Şubat'ta, saat dokuzda gerçekleşeceğini bildiren bir mektup aldı.

Birinci Konsül Bonaparte'ın, Josephine'in borçlarını hallettikten sonra, böyle hevesle koşturarak gittiği toplantı işte buydu.

VIII
Toplantı

ÜÇ KRALİYETÇİ LİDER, insanların resmi olarak Louis On Dört Salonu olarak adlandırmaya devam ettikleri salonda bekliyorlardı, bu salon gayri resmi ortamlarda Rozet Salonu diye adlandırılıyordu.

Üçünün üstünde de tipik Kraliyet üniforması vardı, çünkü bu Cadoudal'ın öne sürmüş olduğu koşullardan biriydi. Cadoudal'ın yeşil yakalı gri ceketi altın şeritli, subaylarınınki ise gümüş şeritliydi. Ayrıca Brötanya'ya özgü askıları, büyük gri tozlukları ve beyaz kapitone yelekleri vardı. Kılıçlarını takmışlardı. Yumuşak fötr şapkalarında beyaz rozetler bulunmaktaydı.

Duroc onları gördüğü zaman elini Bonaparte'ın koluna koydu ve Birinci Konsül yaverine bakmak için durdu. "Sorun ne?" diye sordu.

"Kılıçlarını takmışlar," dedi Duroc.

"Ne olmuş?" dedi Bonaparte. "Tutsak değiller ki."

"Ben yine de kapıyı açık bırakacağım," dedi Duroc.

"Aslında buna hiç gerek yok. Onlar düşmanımız olabilirler, ama vefakâr düşmanlar. Zavallı dostumuz Roland'ın onlar hakkında söylediklerini hatırlamıyor musun?"

Bonaparte hızla üç Chouan'ın beklediği salona yürüdü. Rapp'a ve orada bulunan diğer iki subaya dışarıda beklemelerini işaret etti.

Cadoudal'ı eski yaverinin tarifinden tanıyan Bonaparte, "Nihayet buradasınız!" dedi. "Marengo Savaşı'nda yitirme talihsizliğine uğradığımız ortak dostumuz Albay Roland de Montrevel, hakkınızda çok iyi şeyler söylemişti."

"Şaşırmadım," dedi Cadoudal. "Mösyö Roland de Montrevel'i tanıma şerefine eriştiğim kısa süre içerisinde, ondan hep centilmence tavırlar gördüm. Ama benim kim olduğumu bilseniz de, refakatimdeki iki adamı size tanıtmalıyım General, çünkü ne de olsa, onlara da huzurunuza çıkma şerefi bahşedildi."

Bonaparte dinlediğini belirtircesine hafif bir reverans yaptı.

Cadoudal elini subayların daha yaşlı olanının omzuna attı. "Genç yaşta sömürgelere gönderilen Mösyö Sol de Grisolles, Fransa'ya dönmek için denizi aşmış. Ancak, yolculuk esnasında gemisi kazaya uğramış ve kendisini okyanusun ortasında bir tahtanın üstünde tek başına bulmuş; bilinci yarı yarıya kapalıymış ve dalgalar onu yutmak üzereymiş. Ardından, Devrim'de tutsak alınmış, zindan duvarlarını delip kaçmış ve kaçtığının

ertesi günü bizim saflarımızda savaşmaya başlamış. Askerleriniz onu ne pahasına olursa olsun ele geçirmeye ant içmişler ve barış görüşmeleri yapılırken sığındığı eve saldırmışlar. Kendisini tek başına elli askere karşı savunmuş. Cephanesi bitince teslim olmaktan ya da yerden altı metre yükseklikteki pencereden atlamaktan başka seçeneği kalmamış. Tereddüt etmeden atlamış; Cumhuriyetçilerin arasına düştükten sonra yuvarlanıp ayağa kalkmış, düşmanlarından ikisini öldürüp, üçünü yaralamış ve etrafından vızır vızır geçen kurşunlara rağmen koşarak kaçmayı başarmış.

"Bu adama gelince," dedi Cadoudal, Pierre Guillemot'yu işaret ederek, "o da birkaç saat dinlenmek için bulunduğu çiftlik evinde gafil avlanmış. Adamlarınız, kılıcını veya tüfeğini almasına fırsat kalmadan yatak odasına girmişler, dolayısıyla bir balta kapıp ona yaklaşan ilk askerin kafasını yarmış. Cumhuriyetçiler gerilemişler. Baltasını savurmaya devam eden Guillemot kapıya ulaşmış, tenini sıyırıp geçen süngü hamlesini savuşturmuş ve tarlalara kaçmış. Guillemot bir askerin nöbet tuttuğu bir barikata gelince, muhafızı öldürüp barikatın üstünden atlamış. Bir Mavi üniformalı koşarak onun peşinden gelmeye başlayınca Guillemot arkasına dönüp baltasının tek bir hamlesiyle onun göğsünü yarmış. Nihayet özgür kalınca bana ve Chouanlarıma katıldı.

"Bana gelince..." dedi Cadoudal tevazuyla reverans yaparak.

"Size gelince," dedi Bonaparte araya girerek, "hakkınızda sizin bana anlatabileceğinizden daha çok şey biliyorum. Atalarınızın kaldığı yerden devam ettiniz. Otuz Hücum Savaşı yerine, Yüz Hücum Savaşı'nı kazandınız ve insanlar bir gün sizin yürüttüğünüz savaşı, devler savaşı olarak adlandıracaklar." Ardından öne çıkarak, "Gelin George. Sizinle yalnız konuşmak istiyorum," dedi.

George bir an tereddüt ettiyse de onun peşinden gitti. Ona kalsa, iki subayının, Fransa cumhuriyetinin başındaki adamla konuşacağı her şeye şahit olmasını tercih ederdi.

Ne var ki Bonaparte kulak menzilinden çıkana kadar hiçbir şey söylemedi. Ardından konuşmaya başladı: "Dinleyin George," dedi Bonaparte, "üstlendiğim görevi tamamlayabilmek için çalışkan adamlara ihtiyacım var. Eskiden yanımda kendim gibi güvenebileceğim cesur yürekli bir adam vardı. Onunla siz de tanışmıştınız: Roland de Montrevel. Hiçbir zaman tam olarak anlayamadığım bir keder onu intihara sürükledi; çünkü ölümü aslında bir intihardı. Bana katılmak ister misiniz? Size albaylık rütbesi önerdim, ama bundan daha fazlasını hak ettiğinizi biliyorum ve tümgenerallik rütbesi önerebilirim."

"Bütün yüreğimle teşekkür ederim General," dedi Cadoudal, "ama

teklifinizi kabul etsem, hakkımda bu kadar iyi şeyler düşünmezdiniz."

"Neden böyle söylüyorsunuz?" diye sordu Bonaparte hemen.

"Çünkü ben Bourbonlar'a bağlılık yemini ettim ve teklifinizi kabul etsem bile Bourbonlar'a sadık kalırım."

"Hadi ama, sizi bana katılmaya razı etmemin hiçbir yolu yok mu?" dedi Birinci Konsül.

Cadoudal başını salladı.

"İnsanların benim hakkımdaki iftiralarını duydunuz," dedi Bonaparte.

"İnsanların bana söylediklerini aktarmama izin verir misiniz General?" dedi Kraliyetçi lider.

"Neden olmasın? Hakkımda söylenen iyi şeyleri olduğu kadar, kötü şeyleri de dinleyebilecek kadar güçlü olmadığımı mı düşünüyorsunuz?"

"Lütfen aktaracaklarımın hiçbirini teyit etmediğimi bilin. Ben yalnızca insanların söylediklerini tekrarlayacağım," dedi Cadoudal.

"Buyurun," dedi Birinci Konsül yüzünde hafif endişeli bir tebessümle.

"Fransa'ya, İngiliz donanmasının müdahalesiyle karşılaşmadan böyle başarıyla dönebilmenizin, Komodor Sidney Smith ile bir antlaşma yapmış olmanızdan kaynaklandığını söylüyorlar. Bu antlaşmanın hükümlerinin, eski krallarımızı yeniden tahta çıkarmanız şartıyla herhangi bir müdahale ile karşılaşmadan dönmenize olanak sağladığını söylüyorlar."

"Siz saygı duyduğum insanlardan birisiniz George, dolayısıyla aramızda iftiralara yer olmasını istemem," dedi Bonaparte. "Mısır'dan döndüğümden beri Provans Kont'undan iki mektup aldım. Sizce, şayet Sör Sidney Smith ile böyle bir antlaşma yapmış olsaydım, kont bana yazma şerefini bahşettiği mektuplardan birinde buna değinmez miydi? Size bu mektupları göstereceğim, böylece hakkımdaki ithamın herhangi bir dayanağı olup olmadığını kendiniz görmüş olursunuz."

Yürürken Louis On Dört Salonu'nun kapısına gelmişlerdi. Bonaparte kapıyı açtı. "Duroc," dedi, "Bourrienne'e söyle, Provans Kontu'nun bana göndermiş olduğu iki mektubu ve benim yanıtımı göndersin. Mektuplar masamın orta çekmecesinde, deri bir dosyanın içinde duruyor."

Duroc kendisine verilen görevi yerine getirirken Bonaparte konuşmaya devam etti: "Eski krallarınızın, halk tabakasından olan sizlerde neredeyse bir iman duygusu yarattığını görmek beni ne kadar şaşırtıyor bilemezsiniz! Diyelim ki kralı tekrar tahtına çıkarttım –ki hiç öyle bir niyetim olmadığını belirtmeliyim– onun tekrar tahtına çıkması için kan döken sizler bu durumdan ne kazanacaksınız? Elde etmek için savaştığınız rütbe bile teyit edilmeyecek. Bir değirmencinin oğlu albay olabilir mi? Mümkün değil. Kraliyet ordusunda hiç doğuştan asil olmayan bir albay bulun-

muş mu? Nankör asiller arasında, bir adamın kendi değeri ya da sunduğu hizmetler sayesinde yükseldiği görülmüş mü? Oysa benim yanımda istediğiniz rütbeye yükselebilirsiniz George. Çünkü ben ne kadar yükselirsem, yanımdakileri de o kadar yükselteceğim... Ah, işte mektuplar geldi. Onları bana ver Duroc."

Duroc ona üç belge uzattı. Bonaparte'ın açtığı ilk mektup 20 Şubat 1800 tarihini taşıyordu. Provans Kontu'nun mektubunu arşivlerden olduğu gibi, tek bir kelimesini bile değiştirmeden kopyalıyoruz:

Sizin gibi insanlar verilen her görevi başarıyla yerine getirirler mösyö. Siz yüksek bir konumda olmayı kabul ettiniz ve bunun için size minnettarım. Büyük bir ülkenin refahı için nasıl bir güç ve iktidar gerektiğini siz herkesten daha iyi bilirsiniz. Fransa'yı kendi hiddetinden kurtarırsanız, yüreğimin en büyük arzusunu yerine getirmiş olursunuz. Fransa'ya kralını geri verirseniz, gelecek nesiller sizi övgüyle anarlar. Sizin bu ülke için taşıdığınız önem, benim ve atalarımın yüksek bir tayinle karşılığını ödeyemeyeceğimiz kadar büyüktür.

Louis

"Burada bir antlaşmaya ilişkin herhangi bir ima görüyor musunuz?" diye sordu Bonaparte.

"Görmediğimi itiraf ediyorum General," dedi George. "Peki siz bu mektubu yanıtlamadınız mı?"

"Açıkçası, acelesi olmadığını düşündüm ve karar vermeden önce ikinci bir mektup almayı bekliyordum. İkinci mektup gecikmedi. Birkaç ay sonra, tarih atılmamış olan bu mektup geldi." Bonaparte mektubu Cadoudal'a uzattı.

Muhakkak, size duyduğum saygının sarsılmaz olduğunu uzun zamandır biliyorsunuz General. Şayet minnettarlığımın ölçüsünden şüphe duyuyorsanız, kendiniz için istediğiniz konuma dair teklifte bulunun ve dostlarınızın kaderini siz belirleyin. Benim ilkelerime gelince; ben bir Fransız'ım. Yaradılıştan hoşgörülüyüm ve mantığım beni daha da hoşgörülü kılıyor.

Hayır, Lodi'nin, Castiglione'nin ve Arcole'nin galibi, İtalya ve Mısır'ın fatihi, gerçek zaferin yerine kuru şöhreti tercih edemez. Ancak değerli zamanımızı boşa harcıyorsunuz. Fransa'nın zaferini garantileyebiliriz. "Biz" diyorum çünkü bunu başarmak için Bonaparte'a ihtiyacım var ve Bonaparte bunu ben olmadan başaramaz.

Avrupa'nın gözleri sizin üzerinizde General, zafer sizi bekliyor ve ben halkıma tekrar barış getirmek için sabırsızlanıyorum.

Louis

"Gördüğünüz gibi ikinci mektupta da antlaşmaya dair herhangi bir atıf yok mösyö," dedi Bonaparte.

"Bunu yanıtlayıp yanıtlamadığınızı sorabilir miyim General?"

"Bourrienne'e yazdırıp imzalatmak üzereydim ki, o bana mektuplar bizzat Provans Kontu tarafından kaleme alınmış olduğu için, ne kadar kötü olursa olsun, kendi el yazımla yanıt vermemin daha uygun olacağını hatırlattı. Bu önemli bir mesele olduğu için elimden geleni yaptım ve mektup en azından okunaklı oldu. İşte kopyası," dedi Bonaparte, kendisinin Provans Kontu'na yazdığı mektubun Bourrienne tarafından çıkarılmış bir kopyasını George'a uzatarak. Mektup şu ret yanıtını içeriyordu:

Mektubunuzu aldım mösyö; nazik sözleriniz için teşekkür ederim.

Fransa'ya dönmeyi dilememenizde fayda var, çünkü yüz bin cesedi çiğnemeniz gerekir.

Fransa'nın barışı ve mutluluğu için kendi menfaatlerinizi feda edin. Tarih bunu minnettarlıkla anacaktır.

Ailenizin talihsizliklerine karşı duygusuz değilim ve huzurlu bir inziva için ihtiyacınız olan her şeye sahip olduğunuzu bilmek beni memnun eder.

Bonaparte

"Son sözünüz bu muydu?" diye sordu George.

"Son sözüm buydu."

"Oysa tarih bunun örneğini..."

"İngiltere tarihi, bizim kendi tarihimiz değil mösyö," diye araya girdi Bonaparte. "Monck rolünü oynamak mı? Ah, hayır. Eğer bir İngiliz'i taklit etmek isteseydim, Washington'u tercih ederdim. Monck, bizim karşısında savaştığımız ve 1789'da alaşağı ettiğimiz önyargıların hâlâ güçlü olduğu bir devirde yaşamıştı. Monck kral olmaya kalkışsaydı bile başaramazdı. Ancak diktatör olurdu belki, daha fazlası değil. Daha fazlasını başarabilmek için ona Cromwell'in dehası lazımdı. Cromwell'in oğlu Richard'ın barındırmadığı bir özellik – elbette her büyük adamın oğlu gibi o da ahmağın tekiydi ve gücünü muhafaza etmeyi başaramadı. Derken çok güzel bir çözüm buldular; II. Charles'ı tekrar tahta çıkartmak! Püriten bir sarayın yerine serbest düşünceli bir saray oluşturmak! O da baba-

sının örneğini izleyerek üç veya dört parlamentoyu dağıtıp ülkeyi tek başına yönetmeyi denedi, ardından, hükümet işlerinden ziyade soyluların sefahat âlemlerinde boy gösteren dalkavuklarla dolu bir kabine oluşturdu. Keyfine çok düşkündü ve para söz konusu olduğunda sınır tanımıyordu. Dunkirk'ü XIV. Louis'ye sattı – ki Dunkirk İngiltere'nin Fransa'daki kilit toprağıydı. Var olmayan bir kompolya iştirak ettiği gerekçesiyle Algernon Sidney'i idam ettirdi, oysa Sidney, l. Charles'ı idama mahkûm eden komisyona katılmayı reddetmekle kalmamış, bu idamın infazını emreden belgeyi imzalamayı da inatla reddetmişti.

Cromwell 1658'de elli dokuz yaşındayken öldü. Hüküm sürdüğü on yıl içinde birçok değişime kalkışmış, ama vakti ancak bir kısmını tamamlamaya yetmişti. Aslında tam bir reform gerçekleştirmeye çalışıyordu: monarşinin yerini alacak cumhuriyetçi bir devletle politik bir reform ve Katolikliğin yerini alacak Protestanlık ile dini bir reform. Eğer Cromwell gibi elli dokuz yaşıma kadar yaşayacağımı varsayarsak –o kadar da uzun sayılmaz, öyle değil mi?– yaklaşık otuz yılım daha var: Cromwell'in sahip olduğunun üç katı bir süre. Üstelik gördüğünüz gibi, ben bir şeyleri değiştirmeye çalışmıyorum. İşlerin olduğu gibi yürümesinden memnunum. Ben bir şeyleri yıkmıyorum, onları tekrar canlandırıyorum."

Cadoudal güldü. "Peki ya Direktuvar İdaresi?"

"Direktuvar İdaresi hükümet değildi," dedi Bonaparte. "Direktuvar İdaresi'ninki gibi çürük bir temelin üzerine hükümet inşa etmek mümkün mü? Ben Mısır'dan dönmüş olmasaydım, Direktuvar İdaresi kendi yozlaşmışlığının ağırlığı altında çökerdi zaten. Benim yapmam gereken tek şey, onu biraz dürtüklemek oldu. Fransa Direktuvar İdaresi'ni hiç istemiyordu. Bunun kanıtını görmek istiyorsanız, Fransa'nın beni nasıl karşıladığına bakın. Direktuvar İdaresi benim yokluğumda ülkede neler yapmıştı? Döndüğümde zavallı Fransa'yı, üç sınırından girmeyi başarmış olan düşmanlar tarafından kuşatılmış halde buldum. Ben ülkeyi barış içinde bırakmıştım, döndüğümde ise savaştaydı. Ben arkamda zaferlerle ayrılmıştım, döndüğümde ise yenilgilerle karşılaştım. Ben ayrılırken ülkenin hazinesi İtalya'dan gelen milyonlarla doluydu, döndüğümde ise her yerde sefalet ve talan vardı. Yüz bin askere, birlikte zaferler elde ettiğim silah arkadaşlarıma, her birini adıyla tanıdığım insanlara ne olmuştu? Ölmüşlerdi. Ben Malta'yı, İskenderiye'yi, Kahire'yi alırken; Teb'in anıtsal kapılarına, Karnak'taki dikilitaşlara süngülerimizin ucuyla Fransa'nın adını kazırken, Tabor Dağı'nda Kudüs'ün son kralının yenilgisinin öcünü alırken, Direktuvar İdaresi en iyi generallerime ne yaptı? Humbert'in İrlanda'ya götürülmesine göz yumdular; Napoli'de Championnet'yi tutukladılar ve şere-

fine leke sürmeye çalıştılar. Schérer geri çekilerek İtalya'da açmış olduğum zafer yolunu yok etti. İngilizlerin Hollanda sahilini işgal etmesine göz yumdular; onların yüzünden Raimbault Torino'da, David Alkmaar'da, Joubert ise Novi'de hayatını kaybetti. Ben Mısır'ı tutmak için destek birlikleri, savunmak için mühimmat, gelecekte faydalanmak için ekilecek buğday istediğimde, Doğu Ordusu'nun övgüye değer olduğuna, Fransa'nın gururu olduğuna dair tebrik mektupları gönderdiler."

"İhtiyacınız olan her şeyi Akka'da bulabileceğinize inanıyorlardı General."

"O benim tek başarısızlığımdı George," dedi Bonaparte, "ve eğer başarılı olsaydım, yemin ederim ki Avrupa'nın tamamı şaşıracaktı! Bir başarılı olsaydım! O durumda yapacaklarımı anlatayım. Paşanın Akka'daki hazineleriyle kalmayıp, üç yüz bin adamı silahlandıracak sayıda silah bulurdum. Herkesin Cezzar'ın zulmünü kötülediği Suriye'yi tamamen ayaklandırıp silahlandırır, Şam'a ve Halep'e yürürdüm. İlerledikçe ordum da gitgide büyürdü ve insanlara köleliğin bittiğini, paşanın gaddar idaresinin sona erdiğini duyururdum. Konstantinopolis'e yürür ve Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkardım. Doğu'da, tarihteki yerimi garantileyecek yeni bir imparatorluk kurardım. Ardından Adrianopolis veya Viyana üzerinden Paris'e dönerdim –Avusturya hanedanlığını yok ettikten sonra!"

"Bu, Sezar'ın Partlar'a savaş açarken sahip olduğu plana benziyor," dedi Cadoudal soğuk bir sesle.

Dişlerini sıkan Bonaparte, "Ah, konunun Sezar'a geleceğinden emindim," dedi gülerek. "Gördüğünüz gibi, ben dilediğiniz her konuda konuşmaya açığım. Sezar'ın benim gibi yirmi dokuz yaşındayken, Roma'da soylulara özgü bir sefahat hayatı sürdürmek ve kendi döneminin en büyük borcunu oluşturmak yerine Birinci Konsül olduğunu farz edin. Yirmi dokuz yaşındayken Galya ve Mısır seferlerinin zaten tamamlanmış olduğunu, İspanya seferinin başarıyla sonuçlanmış olduğunu farz edin. Bir daha tekrar ediyorum, elli yaşında olmak yerine –yalnızca gençleri seven zafer, bu yaşlarda insanın saçlarının dökülmeye başlamasına yol açar– yirmi dokuz yaşında olduğunu farz edin; o durumda hem Sezar hem de Agustus olmaz mıydı sizce?"

"Evet," dedi Cadoudal haşince, "tabi önce Brutus, Cassius ve Casca ellerinde hançerlerle onun yolunu kesmemiş olsalardı."

"Demek düşmanlarım suikasta kurban gitmemi bekliyorlar!" dedi Bonaparte kederle. "Bu durumda, bu onlar için pek zor olmaz, özellikle sizin için; siz de düşmanım olduğunuza göre. Eğer Brutus ile aynı fikirdeyseniz, şu anda beni, onun Sezar'ı bıçakladığı gibi bıçaklamaktan sizi alıkoyan ne-

dir? Burada yalnızız, kapılar kapalı. Kılıcınız yanınızda. Muhafızlarım yetişemeden bana saldırabileceğiniz kesin."

"Hayır," dedi George. "Hayır, suikasta kurban gitmenizi beklemiyoruz. İçimizden birinin suikasta kalkışması için koşulların çok ağır olması gerekir kanımca. Ne var ki savaşma ihtimalimiz devam ediyor. Tek bir başkaldırı bütün itibarınızı yerle bir edebilir, top ateşi Mareşal Berwick gibi sizin de kafanızı uçurabilir ya da bir kurşun Joubert ve Desaix gibi size de isabet edebilir. O zaman Fransa'ya ne olacak? Çocuğunuz yok ve kardeşleriniz..."

Bonaparte, düşüncelerini omzunu silkerek tamamlayan Cadoudal'a sert gözlerle baktı. Bonaparte yumruklarını sıktı. George onun zırhındaki deliği bulmuştu.

"Bu bakış açısından ele alınınca haklı olduğunuzu kabul ediyorum," dedi Bonaparte. "Her gün hayatımı tehlikeye atıyorum ve her an ölebilirim. Ama siz Tanrı'nın takdirine güvenmiyorsanız bile, ben güveniyorum. Hiçbir şeyin tesadüf olmadığına inanıyorum. Tanrı'nın, 13 Ağustos 1769'da, XV. Louis, Korsika'yı Fransa'ya bağlayan fermana imza attıktan tam bir gün sonra, Ajaccio'da, 13 Vedémiaire'i ve 18 Brumaire'i gerçekleştirecek olan bir çocuğun doğmasına müsaade ederken, onun için büyük tasarıları ve planları olduğuna inanıyorum. O çocuk bendim ve Tanrı beni hep büyük tehlikelerin ortasında korudu. Bir görevim olduğu için hiçbir şeyden korkmuyorum. Çünkü görevim benim zırhım. Şayet yanılıyorsam; şayet hedeflerimi gerçekleştirmem için gerekli olduğunu düşündüğüm yirmi beş veya otuz yılı yaşamak yerine, Sezar gibi yirmi iki kez bıçaklanır, Berwick gibi top ateşinde kellemi yitirir ya da Joubert ve Desaix gibi göğsüme bir kurşun saplanırsa, bunun sebebi, Tanrı'nın böyle şeylerin olmasına müsaade etmek için geçerli nedenleri olmasıdır ve o durumda Tanrı Fransa'ya ihtiyacı olanı sağlar. İnanın bana George, Tanrı büyük ulusları asla hayal kırıklığına uğratmaz.

Biraz önce Sezar'dan bahsediyorduk; onun Brutus, Cassius ve Casca tarafından bıçaklandıktan sonra Pompey'in heykelinin dibine yığılmasını canlandırdınız gözümde. Yas içindeki Roma halkı diktatörün cenazesine katılırken, insanlar onun suikastçılarının evlerini ateşe verirken, 'Ebedi Şehir' ayyaş Antonius'un ya da ikiyüzlü Lepidus'un başa geçmesi fikriyle tir tir titrer ve iç savaşa son verecek bir dâhinin dünyanın neresinden çıkacağını merak ederken, onun klasik öğrenim görmüş bir okul çocuğu olacağını, Sezar'ın yeğeni genç Octavius olacağını hiç kimse düşünmemişti. Atalarının ununa bulanmış Velletrili bir fırıncının oğlu. Sıcaktan, soğuktan, gök gürültüsünden, belki de her şeyden korkan aciz bir çocuk. Ak-

sayarak, bembeyaz bir yüzle ve ışığa yakalanmış bir kuş gibi gözlerini kırpıştırarak Sezar'ın eski birliklerini teftiş ederken, onun gelecekte dünyanın hâkimi olacağını kim tahmin edebilirdi? Cicero, keskin zekâlı Cicero bile edemedi: '*Ornandum et tollendum* (Üstüne çiçekler atın ve onu göklere çıkarın)' dedi. Kutladıktan sonra ilk fırsatta kurtulmaları gereken o çocuk, Senato'daki bütün ihtiyarları oyuna getirdi ve neredeyse XIV. Louis'nin Fransa'yı yönettiği kadar uzun bir süre boyunca Roma'yı yönetti; kral istemediği için Sezar'a suikast düzenlemiş olan şehri.

Bana hayat vermiş olan Tanrı'yla savaşmayın George, çünkü Tanrı sizi yok eder."

"En azından atalarımın izinden gittiğim ve onların dinini takip ettiğim için yok olmuş olurum; Tanrı benim hatamı affeder; coşkulu bir Hıristiyan'ın ve dindar bir oğlun hatasını," dedi George reverans yaparak.

Bonaparte elini genç liderin omzuna attı. "Öyle olsun," dedi, "ama en azından tarafsız kalın. Olayları kendi akışına bırakın; bırakın tahtlar sallansın ve kraliyetler çöksün. Genellikle izleyiciler oyunu seyretmek için ödeme yaparlar, ama beni iş başında izlemeniz için ben size ödeme yapacağım."

"Peki bana ne kadar ödeme yapacaksınız Yurttaş Birinci Konsül?" diye sordu Cadoudal.

"Yılda yüz bin frank mösyö," dedi Bonaparte.

"Basit bir partizan liderine yılda yüz bin frank veriyorsanız, adına savaştığı prense ne kadar vereceksiniz?"

"Hiçbir şey vermeyeceğim mösyö," dedi Bonaparte dudak bükerek. "Sizin durumunuzda, uğrunda savaştığınız prensipler için değil, cesaretiniz için ödeme yapıyorum. Benim gibi kendi kendini yetiştirmiş bir adam için insanların yalnızca yaptıklarıyla var olduklarını kanıtlamak istiyorum. Lütfen kabul edin George. Sizden rica ediyorum."

"Peki ya reddedersem?" diye sordu George.

"Büyük bir hata yapmış olursunuz."

"Yine de istediğim yere gidebilir miyim?"

Bonaparte kapıya doğru yürüyüp kapıyı açtı.

"Duroc!" diye seslendi.

Duroc içeri girdi.

"Lütfen Mösyö Cadoudal ile iki dostunun Paris'te Muzillac'da olduğu gibi serbestçe dolaşabilmelerini sağlayın. Herhangi bir ülkeye gitmek için pasaport istemeleri durumunda, Fouché'nin pasaportları temin etmesini emrediyorum."

"Sözünüz benim için yeterlidir Yurttaş Birinci Konsül," dedi Cadoudal bir kez daha reverans yaparak. "Bu akşam ayrılacağım."

"Nereye gideceğinizi sorabilir miyim?"

"Londra'ya gideceğim General."

"Böylesi çok daha iyi."

"Niçin çok daha iyi?"

"Çünkü orada, uğrunda savaştığınız adamları yakından tanıma fırsatını elde edeceksiniz ve onları gördüğünüz zaman..."

"Evet?"

"Onları karşısında savaştığınız adamlarla kıyaslayacaksınız. Ancak Fransa'dan bir kez ayrılınca, Albay..." Bonaparte duraksadı.

"Dinliyorum," dedi Cadoudal.

"Lütfen bana haber vermeden geri gelmeyin. Eğer bana haber vermeden geri gelirseniz, size düşman gibi davranılmasına şaşırmayın."

"Bu benim için bir şeref olur General, çünkü bu şekilde davranarak, korkulacak bir adam olduğumu kanıtlamış oluyorsunuz."

George Birinci Konsül'e veda edip onun huzurundan ayrıldı.

Ertesi gün gazetelerde şu haber yer aldı:

George Cadoudal, Birinci Konsül ile yaptığı görüşmenin ardından, özgürce İngiltere'ye çekilmek için izin istedi.

Hükümetin izni olmadan Fransa'ya geri dönmemesi koşuluyla, İngiltere'ye çekilmesine izin verildi.

George Cadoudal adamlarını yeminlerinden azat edeceğine söz verdi. Kendisi savaştığı sürece, adamları onun yanında yer almakla yükümlüydü, ama geri çekilerek adamlarını ona karşı yükümlülüklerinden azat etmiş oldu.

Gerçekten de George, Birinci Konsül ile görüştüğü günün akşamında, Fransa'nın dört bir yanındaki yandaşlarına kendi eliyle bir mektup kaleme aldı.

Uzayan bir savaş Fransa adına talihsizlik ve benim bölgem adına yıkım anlamına geliyor gibi göründüğü için, sizleri bana olan bağlılık yemininizden azat ediyorum. Fransa hükümeti bana verdiği ve sizler adına kabul ettiğim sözü yerine getirmeyi ihmal etmediği müddetçe, sizleri bir daha asla yanımda savaşmaya çağırmayacağım.

Şayet barış kisvesinin altına saklanan bir ihanet söz konusuysa, bir kez daha sadakatinize başvurmakta bir an bile tereddüt etmem ve o durumda çağrıma cevap vereceğinizden hiç kuşku duymuyorum.

George Cadoudal

IX
İki Silah Arkadaşı

BONAPARTE LOUIS ON DÖRT SALONUNDA Cadoudal ile görüşürken, Bourrienne'in yalnız olduğunu öğrenen Josephine sabahlığını giydi, kızarmış gözlerini sildi, yüzüne bir parça toz pudra sürdü, Creole ayaklarına altın işlemeli gök mavisi Türk çarıkları geçirdi ve yatak odasını Marie de Medici'nin küçük kilisesine bağlayan kısa merdivenlerden hızla çıktı.

Çalışma odasının kapısına vardığında durup ellerini kalbine koydu ve dikkatlice odaya göz attı. Bourrienne'in gerçekten yalnız olduğunu görünce –sırtı ona dönük olarak bir şeyler yazıyordu– parmak uçlarında yürüyerek elini onun omzuna koydu.

Bourrienne onun yumuşak dokunuşunu tanıdığı için gülümseyerek arkasına döndü.

"Çok kızdı mı?" diye sordu Josephine.

"Evet," dedi Bourrienne. "Doğrusu, yağmadı ama gürledi. Şimşekler çaktığını söyleyebilirim."

"Kısacası," dedi Josephine, onu ilgilendiren tek noktaya gelerek, "ödemeyi yapacak mı?"

"Evet."

"Altı yüz bin frankın var mı?"

"Evet, var," dedi Bourrienne.

Josephine cezası affedilmiş bir çocuk gibi ellerini çırptı.

"Ama," diye ekledi Bourrienne, "Tanrı aşkına daha fazla borçlanmayın ya da en azından makul ölçüde borçlanın."

"Sence makul bir borçlanma nedir Bourrienne?" diye sordu Josephine.

"Bu soruyu nasıl yanıtlamamı bekliyorsunuz? En iyisi hiç borçlanmamak olur."

"Bunun imkânsız olduğunu mutlaka sen de biliyorsundur Bourrienne," dedi Josephine kendinden emin bir tavırla.

"Elli bin frank olabilir. Belki yüz bin."

"Ama bu borçlar ödenince –ki sen altı yüz bin frankla hepsini ödeyebileceğinden eminsin..."

"Evet?"

"O zaman satıcılar borçlanmama karşı çıkmayacaklar."

"Peki ama ya o?"

"Kim?"

"Birinci Konsül. Bunun, sizin adınıza ödediği son borç olacağına yemin etti."

"Geçen sene de yemin etmişti," dedi Josephine büyüleyici tebessümüyle.

Bourrienne ona şaşkınlıkla baktı. "Gerçekten beni korkutuyorsunuz," dedi. "Barış iki veya üç yıl daha devam ederse, İtalya'dan getirdiğimiz değersiz birkaç milyon tükenecek, ama siz ısrarla... Size vereceğim tek bir tavsiye varsa, o da, Birinci Konsül'ü tekrar görmeden önce, keyifsiz ruh halini atlatması için ona biraz zaman vermenizdir."

"Ama bunu yapamam! Çünkü onu gerçekten hemen görmem gerekiyor. Bu sabah kolonilerden bir yurttaşım ile, aile dostumuz Kontes Sourdis ve kızı ile bir görüşme ayarladım. Onun, bu nazik bayanların önünde öfke nöbetine kapılmasına hayatta göz yumamam; bu bayanlarla Tuileries'e ilk gelişlerinde cemiyet içinde tanışmıştım."

"Onu burada tutarsam, öğle yemeğini bile burada yemesini sağlarsam ve böylece akşam yemeğine kadar sizin odalarınıza inmesi için hiçbir sebep kalmazsa, karşılığında bana ne verirsiniz?"

"Ne istersen Bourrienne."

"Tamam o zaman, bir kâğıt ve kalem alın, o güzel el yazınızla şunları..."

"Ne?"

"Yazın!"

Josephine Bourrienne'in ona dikte ettirdiklerini yazmaya koyuldu: "Bourrienne'e 1800 yılına ait bütün borçlarımı kapatması için ve uygun gördüğü takdirde borçlarımı yarı yarıya, hatta üçte bir oranında azaltması için yetki veriyorum."

"İşte yazdım."

"Tarih atın."

"19 Şubat 1801."

"Şimdi de imzalayın."

"Josephine Bonaparte... Şimdi her şey yolunda mı?"

"Tamamen yolunda. Aşağıya inip giyinebilir ve Birinci Konsül tarafından rahatsız edilme endişesi taşımadan dostunuzu ağırlayabilirsiniz."

"Sen gerçekten harika bir insansın Bourrienne." Bourrienne, Josephine'in öpmesi için ona uzattığı parmak uçlarını saygıyla öptü.

Ardından Bourrienne uşağı çağırdı ve uşak hiç vakit kaybetmeden eşikte belirdi. "Landoire," dedi Bourrienne, "Kâhyaya Birinci Konsül'ün öğle yemeğini çalışma odasında yiyeceğini söyle. Masayı iki kişilik hazırlasın. Yemeğin servis edilmesini istediğimiz zaman, biz ona haber veririz."

"Peki Birinci Konsül ile yemek yiyecek olan kişi kim Bourrienne?"

"Onu neşelendirebilecek bir kişi olduğu müddetçe gerisi sizi ilgilendirmez."

"Peki bu kişi kim olabilir ki?"

"Yemeğini sizinle yemesini tercih mi edersiniz madam?"

"Hayır, Bourrienne, hayır," diye haykırdı Josephine. "Akşam yemeğine kadar aşağıya gelmediği müddetçe, yemeğini kiminle isterse yesin." Josephine hafif bir toz bulutu bırakarak odayı hızla terk etti.

Aradan iki dakika geçmemişti ki çalışma odasının kapısı çarparak açıldı ve Birinci Konsül uzun adımlarla doğruca Bourrienne'e doğru yürüdü. Yumruklarını masaya dayayarak, "Meşhur George Cadoudal ile nihayet tanıştım Bourrienne," dedi.

"Peki onun hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"Kendisi Brötanya'nın en Bröton kısmından gelen o eski Brötonlardan," dedi Bonaparte. "Onlara özgü taş anıtlar kadar sağlam. Ve maalesef yanılmıyorsam bu onu son görüşüm değildi. O hiçbir şeyden korkmayan ve hiçbir arzusu olmayan bir adam; böyle adamlar... Korkusuz adamlardan korkmak gerekir Bourrienne."

"Neyse ki böyle adamlar nadir bulunur," dedi Bourrienne gülerek. "Demir süsü verilmiş bir sürü kırılgan dalla karşılaşmış olan siz bunu herkesten daha iyi bilirsiniz."

"Ama onlar yine de rüzgârın karşısında eğilirler. Kırılgan dallardan bahsetmişken, Josephine'i gördün mü?"

"Az önce çıktı."

"Memnun oldu mu?"

"Artık Montmartre'ın bütün satıcıları peşinde değil."

"Neden beni beklemedi?"

"Onu azarlayacağınızdan korktu."

"Azarlanmaktan kaçamayacağını bilmesi gerekir!"

"Evet ama sizinle yüzleşmeden önce biraz zaman kazanmak, havanın düzelmesini beklemek gibidir. Ayrıca on birde dostlarından birini ağırlayacak."

"Kimi?"

"Martinikli, Creole bir bayanı."

"Adı?"

"Kontes Sourdis."

"Sourdis ailesi kimdir? Tanınmış bir aile mi?"

"Bana mı soruyorsunuz?"

"Elbette. Fransa'nın soylular listesini baştan sona ezbere bilmiyor musun?"

"Sourdis ailesi, on dördüncü yüzyıldan beri hem kiliseye hem de orduya hizmet etmiş olan bir ailedir. Hatırlayabildiğim kadarıyla, Napoli'ye düzenlenen Fransız seferine katılmış olan bir Sourdis Kontu vardı, Garigliano Savaşı'nda muhteşem başarılara imza atmıştı."

"Şövalye Bayard'ın fiilen kaybettiği savaş."

"'Muhteşem ve korkusuz' bir şövalye olarak anılan Bayard hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"Şanını hak ettiğini düşünüyorum, çünkü gerçek bir askerin ölmesi gerektiği gibi öldü. Yine de bütün o kılıç ustalarını gözümde çok da yüceltmiyorum; generallikte başarılı değillerdi – I. Francis Pavia'da ahmak gibi, Marignan'da ise kararsız davrandı. Ama biz Sourdis ailesine dönelim."

"IV. Henry zamanında, Gabrielle'in kollarında son nefesini verdiği Abesse de Sourdis diye biri vardı; kız d'Estrée ailesinin müttefikiydi. Ayrıca XV. Louis'ye hizmet etmiş olan bir Sourdis Kontu vardı; Fontenoy'da bir süvari alayına cesurca öncülük etmişti. Bundan sonra Fransa'da izlerini kaybettim; muhtemelen Amerika'ya gittiler. Paris'te Saint-Germain-l'Auxerrois meydanındaki eski Hôtel Sourdis'nin arkasında yaşıyorlar. Marais Semti'nde, Orleans Sokağı'ndan Anjou Sokağı'na uzanan Sourdis isminde küçük bir sokak var ve Fossés-Saint-Germain-l'Auxerrois Sokağı'nın ilerisinde Sourdis isminde bir çıkmaz yol bulunuyor. Yanılmıyorsam bizim bahsettiğimiz Kontes Sourdis, ki çok zengin olduğunu belirtmeden geçemeyeceğim, yakın zamanda Voltaire Rıhtımı'nda çok hoş bir ev aldı ve orada yaşıyor. Evi Bourbon Sokağı'na açılıyor ve Marsan kanadının pencerelerinden bakarsanız görebilirsiniz."

"Harika! İşte böyle yanıt almak isterim. Anladığım kadarıyla bu Sourdisler, Saint Germain'de yaşayanlarla yakın akraba oluyorlar."

"Pek sayılmaz. Onlar, sizin de bildiğiniz gibi bizim politik görüşlerimizi paylaşan Dr. Cabanis ile yakın akraba oluyorlar. Hatta kendisi kızın vaftiz babası."

"Öyleyse iyi. Saint-Germain'de yaşayan dullar, Josephine için uygun arkadaşlar değiller."

O anda Bonaparte arkasına döndü ve masayı fark etti. "Ben yemeğimi burada yiyeceğimi mi söyledim?" diye sordu.

"Hayır," dedi Bourrienne, "ama bugün çalışma odanızda yemenizin daha iyi olacağını düşündüm."

"Peki yemekte bana katılma şerefini bahşedecek olan kişi kim?"

"Davet ettiğim biri."

"Bugün kendimi nasıl hissettiğimi göz önünde bulundurursak, o kişinin beni çok memnun edeceğinden emindin herhalde."

"Son derece emindim."

"Peki kimmiş?"

"Çok uzaklardan gelen ve siz kabul salonunda George ile birlikteyken Tuileries'e varan biri."

"Bugün için başka randevum yoktu."

"Bu kişi randevu almadan geldi."

"Biliyorsun ki hiç kimseyle randevusuz görüşmem."

"Bu kişiyle görüşürsünüz."

Bourrienne ayağa kalkıp subayların odasına gitti ve "Birinci Konsül döndü," dedi.

Bu sözlerin üzerine genç bir adam hızla Birinci Konsül'ün çalışma odasına girdi. Daha sadece yirmi beş veya yirmi altı yaşında olmasına rağmen, üstünde generallerin günlük giysilerinden vardı. "Junot!" diye bağırdı Bonaparte sevinçle.

"Tanrım, bu adamın randevu almasına gerek olmadığını söylemekte haklıymışsın! Buraya gel Junot!" Genç general tereddüt etmeden ilerledi, ama Bonaparte'ın elini alıp dudaklarına götürmeye kalkıştığında, Birinci Konsül kollarını açıp ona sıkı sıkı sarıldı.

Kariyerini Bonaparte'a borçlu olan çok sayıda genç subayın arasında, Junot onun en sevdiklerinden biriydi. Toulon kuşatması sırasında, Bonaparte ihtilalcilerin bölüğüne komuta ederken tanışmışlardı. Bonaparte yazısı güzel olan birini istemiş ve Junot öne çıkarak kendini tanıtmıştı. "Buraya otur," demişti Bonaparte bölüğün göğüs siperini işaret ederek, "ve söylediklerimi yaz." Junot elbette ona itaat etmişti.

Junot mektubu bitirmek üzereyken, İngilizlerin attığı bir bomba on adım ötede patlamış ve her yerini toprakla kaplamıştı. "Güzel!" demişti Junot gülerek. "Ne iyi oldu! Mürekkebi kurutacak kumumuz yoktu." Bu sözler bir servet yapmasına sebep oldu.

Bonaparte general olduğu zaman, Junot onun yaveri oldu. Bonaparte ihtiyatlık hizmetine atandığında iki genç adam yoksulluklarını paylaştılar ve Junot'nun ailesinin her ay gönderdiği iki ya da üç yüz frank ile geçindiler. 13 Vendémiaire'den sonra Bonaparte'ın Muiron ve Marmont adlarında iki yaveri daha oldu, ama Junot onun en sevdiği yaveri olarak kaldı.

Junot bir general olarak Mısır seferine katıldı. Dolayısıyla, üzülerek de olsa Bonaparte'ın yanından ayrılması gerekti. Fouli Savaşı'nda büyük bir cesaret sergiledi ve tabancasıyla düşman ordusunun liderini vurdu. Bonaparte Mısır'dan ayrılırken, Junot'ya şunları yazdı:

Ben Mısır'dan ayrılıyorum sevgili Junot. Yola çıktığımız yer, bulunduğun yerden çok uzak olduğu için seni yanıma alamıyorum. Ama Kléber'e Ekim'de oradan ayrılman için talimat verdim. Nerede olursam olayım, hangi konumda olursam olayım, yakın dostluğumuzun kanıtını sunmaya daima hazır olacağımı bil lütfen.

Elveda. En iyi dileklerimle,

Bonaparte

Junot eski bir yük gemisiyle Fransa'ya dönerken İngilizlerin eline düşmüştü. Bonaparte o zamandan beri arkadaşından haber alamıyordu, dolayısıyla Junot'nun beklenmedik ziyareti Bonaparte'ın sarayında büyük bir telaş yaratmıştı.

"Nihayet döndün demek!" dedi Birinci Konsül heyecanla. "Mısır'da o kadar uzun süre kalırsan, ahmak gibi İngilizlere esir düşeceğini biliyordum. Asıl anlamadığım şey, ben sana mümkün olan en kısa sürede ayrılmanı söylemiş olduğum halde, neden beş ay beklediğin."

"Yüce Tanrım! Çünkü Kléber ayrılmama izin vermedi. İşleri benim için ne kadar zorlaştırdığını bilemezsiniz."

"Kuşkusuz etrafımda çok fazla dostum olmasından korkmuştur. Birbirimizi hiçbir zaman sevmedik, ama husumetini böyle adi yollarla sergileyeceği hiç aklıma gelmezdi. Ayrıca Direktuvar İdaresi'ne bir mektup yazdı, biliyor musun? Üstelik," diye ekledi gözlerini yukarı dikerek, "trajik sonu aramızdaki bütün hesapları kapattı ve hem ben, hem de Fransa büyük bir kayıp yaşadık. Ama asıl telafisi olmayan kayıp, Desaix'in kaybıydı dostum. Ah, Desaix! Ülkemiz için çok büyük bir talihsizlik."

Kendisini tamamen kederine kaptırmış olan Bonaparte bir süre hiçbir şey söylemeden volta attı. Ardından, birdenbire, Junot'nun önünde durdu. "Peki şimdi ne yapmak istiyorsun? Mümkün olduğu zaman dostluğumu kanıtlayacağımı daima söylemişimdir. Planların neler? Görev almak istiyor musun?"

Ardından, gözlerinde anlaşılması zor bir ifadeyle, "Ren ordusuna katılmak ister misin?" diye sordu Bonaparte neşeyle.

Junot'nun yanakları kızardı. "Benden kurtulmaya mı çalışıyorsunuz?" diye sordu. Bir süre duraksadıktan sonra devam etti: "Eğer emirleriniz bu doğrultudaysa, General Moreau'ya, İtalya ordusundaki subayların, Mısır'da yaptıklarını unutmadığını göstermekten mutluluk duyarım."

"İşleri tersinden yapıyorum," dedi Birinci Konsül gülerek. "Hayır, Mösyö Junot, hayır, yanımdan ayrılmayacaksın. General Moreau'ya büyük bir hayranlık beslerim, ama en iyi dostlarımdan birini ona verecek kadar da

değil." Alnı kırışan Bonaparte daha ciddi bir ses tonuyla konuşmasını sürdürdü: "Sana Paris'in komutasını vereceğim Junot. Bu ancak güvendiğim birine verebileceğim bir görev, özellikle de şimdi, üstelik daha iyi bir tercih yapamazdım. Ama" –birinin dinlediğinden korkarcasına etrafına bakındı– "kabul etmeden önce biraz düşünmelisin. On yıl yaşlanacaksın, çünkü bu konum had safhada ciddiyet ve ihtiyat gerektirmekle kalmayıp, benim güvenliğimle ilgili konularda azami bir dikkat de gerektiriyor."

"Generalim," diye bağırdı Junot heyecanla, "o durumda..."

"Sessiz ol dostum ya da en azından daha kısık sesle konuş," dedi Bonaparte. "Evet, güvenliğimi sağlaman gerekecek. Çünkü etrafım tehlikelerle örülü. Eğer hâlâ 13 Vendémiaire'den önceki ve hatta sonraki General Bonaparte olsaydım, tehlikelerden kaçınmak için çaba göstermezdim. O zamanlar hayatım kendime aitti ve kıymetini biliyordum; ki pek de kıymetli değildi. Ama artık hayatım kendime ait değil. Bunu yalnızca bir dostuma söyleyebilirim Junot: Ben kaderimi gördüm. Bu, büyük bir ulusun kaderi ve işte bu yüzden hayatım tehlikede. Fransa'yı işgal etmek ve bölmek isteyen güçler, beni aradan çıkarmak isteyeceklerdir."

Bonaparte kötü bir düşünceyi aklından savmak istercesine elini alnına götürdü ve bir süre dalgın kaldı. Ardından zihni çabucak bir düşünceden diğerine atladı –bazen aklından aynı anda yirmi düşünce geçtiği olurdu– ve kaldığı yerden devam etti: "Yani dediğim gibi, seni Paris'in komutanı yapacağım. Ama evlenmen gerekli. Evlenmen yalnızca konumunun saygınlığı açısından uygun olmakla kalmaz, senin için de iyi olur. Bu arada, zengin bir kadınla evlenmeyi de ihmal etme."

"Evet, ama evleneceğim kadının çekici olmasını da isterim. Sorun da burada zaten: bütün varisler tırtıl kadar çirkin."

"Hemen işe koyul, çünkü seni bugün itibarıyla Paris'in komutasına atıyorum. Kendine uygun bir ev bul, Tuileries'den çok uzak olmasın ki ihtiyacım olduğunda seni çağırtabileyim. Gözünü açık tutmayı da ihmal etme; belki Josephine ile Hortense'in boy gösterdiği çevrelerden bir eş seçebilirsin. Hortense'in kendisini önerirdim, ama onun Duroc'u sevdiğine inanıyorum ve kendi isteklerine ters düşmek istemem."

"Birinci Konsül'ün yemeği hazır!" dedi kâhya elinde tepsiyle içeri girerek.

"Haydi oturalım," dedi Bonaparte. "Bir hafta içinde evini kiralamış ve evleneceğin kadını seçmiş olmalısın!"

"Bir hafta içinde evi bulacağımdan kuşku duymasam da, eşimi seçmek için iki hafta istiyorum Generalim," dedi Junot.

"Anlaştık," dedi Bonaparte.

X
İki Genç Kadın Kafa Kafaya Veriyor

İKİ SİLAH ARKADAŞI masada otururken, Madam Bonaparte'a, Kontes'in ve Matmazel Claire de Sourdis'nin teşrif etmiş olduğu bildirildi.

Bayanlar zarafetle bir araya gelip kucaklaştıktan sonra, aristokratlarda âdet olduğu üzere, birbirlerinin hatırını sorup havalardan bahsettiler. Ardından, Madam Bonaparte, Madam Sourdis'nin divanda onun yanında yerini almasını sağlarken, Hortense Claire'e sarayı gezdirmeyi kendisine görev bildi, çünkü genç kızın saraya ilk gelişiydi.

İki genç kız aynı yaşlarda olmalarına rağmen büyük bir tezat teşkil ediyorlardı. Sarışın olan Hortense, papatya kadar taze, şeftali gibi kadifemsiydi. Altın saçları dizlerine geliyordu; elleri ve kolları biraz inceydi, çünkü hâlâ Doğa'nın onu gerçek bir kadına dönüştürecek son dokunuşunu bekliyordu. Zarif çehresi Fransız canlılığıyla, Creole* tatlılığını bir arada taşıyordu. Bu büyüleyici tabloyu tamamlayan mavi gözleri sonsuz bir nezaketle parlıyordu.

Arkadaşının, onun zarafetini ya da güzelliğini kıskanmak için hiçbir sebebi yoktu. İki kız da Creole idi, ama Claire arkadaşından daha uzun boyluydu ve Doğa'nın kayırmayı tercih edermiş gibi göründüğü güneyli güzellere ayırdığı esmer bir tene sahipti. Claire'in safir mavisi gözleri, simsiyah saçları, iki elin kavrayabileceği kadar ince bir beli, bir çocuğunki kadar küçük elleri ve ayakları vardı.

İkisi de kusursuz eğitim almışlardı. Annesi hapisten çıkana kadar mecburen çıraklık yapmak zorunda kalan Hortense'in sekteye uğrayan eğitimi öyle akıllıca ve dikkatlice telafi edilmişti ki sekteye uğramış olduğunu anlayamazdınız. Çok güzel resim yapıyordu ve aynı zamanda çok iyi bir müzisyendi, hatta besteler yapıyordu. Ayrıca romantik şiirler yazıyordu ve bu şiirlerin bir kısmı günümüze kadar gelmişti; yazarının asil konumundan ziyade, gerçek değerinden ötürü. Aslına bakılırsa iki genç kız da ressamdı, müzisyendi ve iki ya da üç yabancı dil konuşuyordu.

Hortense Claire'e çalışma odasını, eskizlerini, müzik odasını ve kuşhanesini gösterdi. Kuşhanenin yakınlarında, duvarları Redouté tarafından resmedilmiş olan küçük oturma odasında oturdular. Eskisinden daha da büyük bir ihtişamla düzenlenmeye başlamış olan sosyete ziyafetlerinden, büyük bir canlılıkla tekrar hayat bulmaya başlayan balolardan, yakışıklı ve

---

*. Sömürgeci ülke vatandaşlarıyla sömürgeleştirilen ülkenin yerel halkının karışmasıyla ortaya çıkmış soya verilen isim.

yetenekli dansçılardan söz ettiler. Mösyö de Trénis, Mösyö Laffitte, Mösyö d'Alvimar ve Coulaincourtlar'dan bahsettiler. Her baloda en az bir gavot, bir de menuet dansı yapmak zorunda kalmaktan yakındılar. İki soru kendiliğinden gündeme geldi.

"Üvey babamın yaveri Yurttaş Duroc'u tanıyor musunuz?" diye sordu Hortense.

"Yurttaş Hector de Sainte-Hermine ile tanışma fırsatınız oldu mu?" diye sordu Claire.

Claire Duroc'u tanımıyordu.

Hortense de Hector'u tanımıyordu.

Hortense Duroc'a âşık olduğunu itiraf etme cesaretini göstermekten çekinmedi, çünkü kendisi de Duroc'a hayran olan üvey babası, bu birlikteliği onaylıyordu. Aslına bakılırsa Duroc, o günlerde Tuileries'in, kendini kanıtlamak için büyük bir fırsat teşkil ettiği genç generallerden biriydi. Duroc henüz yirmi sekizine basmamıştı, tavırları oldukça seçkindi ve iri olmakla beraber içine çökmemiş gözleri vardı. Ortalamadan daha uzun boylu, ince ve zarif bir gençti.

Ne var ki aşklarının üzerine düşen bir gölge vardı. Çünkü Bonaparte onları desteklerken, Josephine desteklemiyordu. Hortense'in Napolyon'un kardeşlerinden biri olan Louis ile evlenmesini istiyordu.

Josephine'in Napolyon'un ailesi içinde iki tane can düşmanı vardı; Joseph ile Lucien. Bu ikisi neredeyse Bonaparte'ı, Mısır'dan dönüşünde, Josephine'i bir daha görmemeye ikna edeceklerdi. Bonaparte'ın kardeşleri, Josephine ile evlendiğinden beri, hırslı planlarını gerçekleştirebilmek için bir erkek çocuğunun olması gerektiğini öne sürerek ona boşanması için baskı yapıyorlardı. Bu, onların açısından savunması kolay bir iddiaydı, çünkü kendi çıkarlarına aykırı davranıyormuş gibi görünüyorlardı.

Joseph ile Lucien'in her ikisi de evliydi; Joseph mutlu ve münasip bir evlilik yapmıştı. Marsilyalı zengin tüccar Mösyö Clary'nin kızıyla evlenmiş ve böylece Bernadotte'nin kayınbiraderi olmuştu. Clary'nin belki de kardeşlerinden daha güzel olan üçüncü bir kızı vardı ve Bonaparte ona evlenme teklif etmişti. "Tanrım, olmaz," demişti babası. "Ailede bir Bonaparte olması yeter." Marsilyalı seçkin tüccar eğer bu teklifi kabul etmiş olsaydı, günün birinde bir imparatorun ve iki kralın kayınpederi olacaktı.

Lucien'e gelince; o sosyetenin deyimiyle, kendisinden düşük bir kadınla evlenmişti. 1794 veya 1795'te, Bonaparte henüz hâlâ yalnızca Toulon'u almasıyla tanınırken, Lucien, Saint-Maximin adlı küçük bir kasabada levazım subayı olmayı kabul etmişti. Adını Brutus'e değiştirmiş bir Cumhuriyetçi olan Lucien, kasabasında azizlerin adlarının kullanılmasına göz

yumamazdı. Dolayısıyla Saint-Maximin'e yeni bir isim verdi; Marathon. Marathon'dan Yurttaş Brutus. Bunun kulağa hoş geldiğini düşündü.

Lucien-Brutus, Saint-Maximin-Marathon'un tek otelinde yaşıyordu. Otelci kendisinin ya da kızının adını değiştirmeye hiç kafa yormamış olan Constant Boyer adında bir adamdı ve kızı Christine tapılası bir güzelliğe sahipti: kimi zaman bataklıkta böyle güller yetişir, çamurun içinde böyle inciler bulunurdu.

Saint-Maximin-Marathon, Lucien-Brutus'e ne sosyete hayatı, ne de oyalanacak bir şeyler sağlıyordu, ama genç adam çok geçmeden ikisine de ihtiyacı olmadığını fark etti, çünkü Christine Boyer'i bulmuştu. Ne var ki Christine güzel olduğu kadar akıllıydı da ve Lucien onu hiçbir şekilde metresi yapamayacağını anladı. Böylece, Lucien aşka geldiği ve sıkıldığı bir anda onunla evlendi. Christine Boyer, Christine Brutus adını değil, Christine Bonaparte adını aldı.

13 Vendémiaire'in, kaderini açık bir şekilde görmeye başlamış olan generali, evlilik haberini alınca küplere bindi. Kardeşini asla affetmeyeceğine ve kardeşinin karısını asla huzuruna kabul etmeyeceğine yemin edip, onları Almanya'da küçük bir işe gönderdi. Sonradan yumuşayarak kadını görmeyi kabul etti ve 18 Brumiare'den önce, kardeşi Lucien Brutus'u, Lucien Antoine olarak görmekten rahatsız olmadı.

Lucien ve Joseph, Madam Bonaparte'ın en büyük korkusu haline geldiler. Josephine, kızını Bonaparte'ın yeğeni Louis ile evlendirerek, onu kendi tarafına çekmeyi ve iki kardeşe karşı daha korunaklı bir konum elde etmeyi umuyordu.

Hortense bütün gücüyle karşı koydu. O sıralarda Louis, henüz yirmi yaşına yeni girmiş yakışıklı bir delikanlıydı; güzel gözleri ve nazik bir tebessümü vardı – Murat ile evlenmiş olan kız kardeşi Caroline'e benziyordu. Hortense'i itici bulmamakla beraber, ona âşık da olmayan Louis, iş başındaki güçlere karşı direnemeyecek kadar pasifti. Hortense de Louis'den nefret etmiyordu. Ama Duroc'a âşıktı.

Onun bu küçük sırrı Claire de Sourdis'ye cesaret verdi. Sonunda o da küçük ve değerli sırrını itiraf etti.

Claire de âşıktı; tabii bunu aşk olarak adlandırabilirsek. Kendisini bir surete, yakışıklı bir genç adam kılığındaki bir gizeme kaptırdığını söylemek daha doğru olurdu.

Yirmi üç ya da yirmi dört yaşlarındaki genç adam sarışındı ve koyu renkli gözleri vardı. Hatları neredeyse bir erkeğe göre fazla düzgündü ve elleri kadın eli gibi zarifti. Öyle orantılıydı ve vücudunun her parçası bütünüyle öyle uyumluydu ki, dışarıdan ne denli kırılgan görünse de, bu gö-

rünümün altında Herkül gücü barındırdığını anlamak zor değildi. René ve Manfred gibi esrarlı romantik kahramanlar yaratmış olan Chateaubriand ile Byron'ın zamanından önce bile, solgunluğu garip bir kadere işaret eden tasalı bir alnı vardı. Çünkü aile ismini kuşatan korkunç efsaneler bulunmaktaydı – tam olarak bilinmeyen, kanla lekelenmiş efsaneler. Yine de hiç kimse onu, Cumhuriyet döneminde çok fazla şeyini yitirmiş olan pek çok kişi gibi abartılı bir yas sergilerken görmemişti ve danslarda, salonlarda, topluluk içinde acısını hiç yansıtmamıştı. Aslına bakılırsa, toplum içine çıktığında ilgi çekmek için bu tür yapmacık tavırlara hiç gereksinimi yoktu. İnsanlar zaten doğal olarak ona bakarlardı. Ne var ki genellikle onu, eninde sonunda en katı kişilerin bile katılmayı kabul ettiği gençlere özgü partilerde boy göstermeye ikna etmeyi hiç başaramamış olan av ve seyahat arkadaşlarının eğlencelerinden sakınırdı. Hiç kimse onu gençlerin çoğunun yaptığı gibi yüksek sesle kahkaha atarken ve hatta gülümserken bile görmemişti.

Sainte-Hermine ile Sourdis aileleri arasında eskiden beri süregelen ittifaklar olmuştu ve bu tür soylu ailelerde âdet olduğu üzere, bu ittifaklar önemini koruyordu. Dolayısıyla Madam Sourdis kolonilerden döndüğünden beri, genç Sainte-Hermine yolu Paris'e düştüğünde onu ziyaret etmeyi hiç ihmal etmemişti, çünkü protokolün gereklerini yerine getirirdi ve ziyaretleri daima resmi olurdu.

İki genç geçen birkaç ay içinde toplum içinde tanışma fırsatı bulmuştu. Ne var ki nazik selamlaşmaların dışında fazla konuşmamışlardı; özellikle de genç adam. Ancak gözleri duygularını çok güzel ifade ediyordu. Hector sözlerinin üzerindeki hâkimiyetini, gözlerinin üzerinde kuramıyor ve Claire ile her karşılaştığında, bakışları onu ne denli güzel bulduğunu, genç kızın, yüreğinin bütün arzularına hitap ettiğini yansıtıyordu.

Claire ilk karşılaşmalarında onun anlamlı gözlerinden çok etkilenmiş ve Sainte-Hermine her bakımdan tam bir centilmen gibi göründüğü için, ona açık açık bakma hakkını kendisine tanımıştı. Ayrıca kendisini dansa kaldırmasını, böylelikle fısıldadığı bir sözcüğün ya da elinin hafif bir baskısının, gözlerinde okuduğu anlamı doğrulamasını ümit etmişti. Ancak Saint-Georges ile eskrim dersleri alan, Junot ve Fournier kadar iyi ateş edebilen Sainte-Hermine, gariptir ki o zamanlar dans etmiyordu.

Sainte-Hermine katıldığı balolarda, soğuk ve vurdumduymaz tavırlarla, cumbada veya salonun bir köşesinde dururdu. Bu sebeple, hangi gizli yeminin onları böyle şık bir dans partnerinden mahrum bıraktığını düşünen neşeli genç bayanların merak konusu haline gelmişti –çünkü daima çok şık giyinir, son modayı takip ederdi.

Claire, Sainte-Hermine'in onun huzurunda neden bu denli çekingen davrandığını da merak ediyordu, özellikle de annesi genç adama böylesine hayran görünürken. Annesi ondan olduğu kadar, Devrim'de büyük bir kısmı ölmüş olan ailesinden de büyük bir övgüyle söz ediyor ve onların bir araya gelmelerinde paranın engel teşkil edemeyeceğini biliyordu. İki ailenin serveti birbirine denk sayılırdı.

Fiziksel özellikleri ile ahlaki değerleri, zarafeti ile gücü bir araya geldiğinde, gizemli genç Sainte-Hermine'in bir genç kızın kalbinde, özellikle de Creole bir genç kızın kalbinde uyandırabileceği duyguları anlamak zor değildi. Genç adamın hayali Claire'in zihnini meşgul ediyor, yavaş yavaş yüreğini de ele geçiriyordu.

Hortense umutlarını ve arzularını açık açık Claire'e anlatmıştı: âşık olmadığı Louis Bonaparte ile değil, âşık olduğu Duroc ile evlenmek istiyordu – arkadaşına fısıldadığı sır özünde buydu. Ne var ki Claire'in durumu farklıydı, çünkü onun masalsı aşkı o denli açık konuşabilmesini zorlaştırıyordu. Arkadaşına Hector'un özelliklerini bütün ayrıntılarıyla aktarırken, bir yandan da, onu kuşatan gölgeleri elinden geldiğince anlamaya çalışıyordu.

Claire, annesi ona iki kez seslendikten sonra, kalkıp Hortense'e sarıldı ve sanki aklına son anda gelmiş bir fikir gibi –Madam Sévigné'nin de gözlemlemiş olduğu üzere, bir mektubun en önemli kısmı sonundaki dipnottur– şunları söyledi: "Bu arada, size bir şeyi sormayı unuttum sevgili Hortense."

"Neyi?"

"Galiba Madam Permon büyük bir balo düzenleyecekmiş."

"Evet. Loulou annemi ve beni görmeye gelip bizi bizzat davet etti."

"Gidecek misiniz?"

"Evet, elbette."

"Sevgili Hortense," dedi Claire en sevecen ses tonuyla, "sizden bir ricam olacak."

"Rica mı?"

"Evet. Annemle benim için de bir davetiye alın. Mümkün mü?"

"Evet, sanırım mümkün."

Claire sevinçle zıpladı. "Ah, teşekkür ederim!" dedi. "Nasıl yapacaksınız?"

"Aslında Loulou'dan davetiye isteyebilirim. Ama Eugene'in yapmasını tercih ederim. Eugene Madam Permon'un oğluyla yakın arkadaş, davetiyeyi o isteyecek."

"Yani ben Madam Permon'un balosuna gidebilecek miyim?" diye hay-

kırdı Claire sevinçle.

"Evet," dedi Hortense. Ardından genç arkadaşının gözlerinin içine bakarak, "O da mı orada olacak?" diye sordu.

Claire pancar gibi kızardı ve gözlerini yere indirdi. "Sanırım."

"Kendisini bana gösterirsiniz, değil mi?"

"Ah! Benim öyle bir şey yapmama gerek kalmadan onu fark edersiniz sevgili Hortense. Bin kişinin arasından bile seçilebileceğini söylemedim mi?"

"Dans etmemesine ne kadar üzüldüğümü anlatamam!" dedi Hortense.

"Sizce ben nasıl hissediyorum?"

İki kız öpüşüp ayrılırlarken Claire Hortense'e davetiyeyi unutmamasını hatırlattı.

Üç gün sonra Claire de Sourdis postayla davetiyesini aldı.

XI
Madam Permon'un Balosu

MATMAZEL HORTENSE DE BEAUHARNAIS'NİN genç arkadaşının davetiye istediği balo, Paris'in bütün seçkinleri için mevsimin en önemli sosyal etkinliğiydi. Madam Permon'un katılmaya can atan herkesi ağırlayabilmek için sahip olduğu malikânenin tam dört katı büyüklüğünde bir malikânesi olması gerekirdi ve hevesli taleplere rağmen davetiyeleri yüz erkek, elli kadınla sınırlı tutmuştu. Ancak, Korsika'da doğmuş olduğu ve Bonaparte ailesi ile çocukluğundan beri bağlantıları bulunduğu için, Eugene Beauharnais'nin talebini hemen kabul etti ve böylece Matmazel Sourdis ile annesi giriş kartlarına kavuştular.

İsmi kulağa biraz halk tabakasından bir kişinin ismi gibi gelmesine rağmen davetiyeleri böyle büyük bir rağbet gören Madam Permon, dönemin en ihtişamlı kadınlarından biriydi. Aslına bakılırsa, Konstantinapolis'e altı, Herakleia'ya bir ve Trabzon'a on hükümdar vermiş olan Comnéne ailesine mensuptu. Müslümanlardan kaçan atası Constantin Comnéne, önce Taygetos dağlarına, ardından da Korsika adasına sığınmıştı. Cenova senatosundan Paomia, Salogna ve Revinda topraklarını satın aldıktan sonra, onu liderleri olarak gören üç bin vatandaşıyla birlikte oraya yerleşmişti.

Matmazel Comnéne, imparatorların soyundan gelmesine rağmen, halk tabakasından yakışıklı bir adama âşık olup onunla evlenmiş ve insanlar eşini Mösyö Permon olarak adlandırmışlardı. Mösyö Permon iki yıl

önce ölmüş, eşine yirmi sekiz yaşında bir oğul, on dört yaşında bir kız ve yıllık yirmi beş bin pound tutarında bir gelir bırakmıştı.

Madam Permon'un soylu kökenleri ve sıradan bir adamla yapmış olduğu evliliği, hem eski aristokrasinin, hem de yeni demokrasinin önde gelen kişilerine açtığı salonuna da yansıyordu. Yeni ordunun subayları ve sanat ile bilim çevrelerinin göze çarpanları arasında, çok geçmeden eski monarşinin en şöhretli kişilerine meydan okuyacak isimler bulunmaktaydı. Yani Mösyö Mouchy, Mösyö Montcalm, Chalais Prensi, De Laigle kardeşler, Charles ve Just de Noailles, Montaigular, Rastignaclar, Coulaincourt ile oğulları Armand ve August, Albert d'Orsay ailesi ve Montbretonlar gibi kişilerle tanışabileceğiniz yer onun salonunuydu. Sainte-Aulaire ve Talleyrandlarla karışmış olan Hocheler, Rapplar, Duroclar, Tréniler, Laffitteler, Dupaty ailesi, Junotlar, Anissonlar ve Labordeler oradaydı.

Madam Permon yıllık yirmi beş bin pound geliriyle Paris'in en şık ve en bakımlı malikânelerinden birini idare ediyordu. Özellikle çiçekleriyle bitkilerinin güzelliğinden keyif alıyordu ve evi adeta bir seraya dönüşmüştü. Saksı ağaçları ve çiçekleri antreyi öyle bir kaplamıştı ki duvarlar artık görünmüyordu, ama aynı zamanda renkli camlarla öyle büyük bir ustalıkla aydınlatılmıştı ki masallarda anlatılan saraylardan birine girdiğinizi sanırdınız.

O dönemlerde balolar erken başlardı. Saat dokuzda Madam Permon'un odaları açılmış ve parlak bir şekilde aydınlatılmıştı; kendisi, kızı Laura ve oğlu Albert ile birlikte salonda misafirlerini bekliyordu.

Hâlâ güzel bir kadın olan Madam Permon, iki sıra nergisle bezenmiş, beyaz krepten Grek kesimi bir elbise giymişti; göğsünün üstünde kıvrılan kumaş, omuzlarında iki elmas klipsle tutturulmuştu. Elbiseleri ve şapkalarıyla ortalığı kasıp kavuran Petits-Champs Sokağı'ndaki Leroy'a, elbisesindeki gibi nergis demetleriyle bezenmiş beyaz krepten kabarık bir şapka sipariş etmişti. Şapkasının katlarında olduğu gibi, simsiyah saçlarında da nergisler vardı ve Paris'in en iyi çiçekçisi Madam Roux'dan aldığı kocaman bir nergis ve menekşe buketini tutuyordu. Tek mücevheri, kulaklarında parlayan on beş bin frank değerindeki elmas küpelerdi.

Matmazel Laura de Permon'un elbisesi oldukça sadeydi. Henüz daha on altı yaşında olduğu için, annesi, onun doğal güzelliğiyle ışıldaması gerektiğini ve elbisesiyle hiç kimseyi gölgede bırakmaması gerektiğini düşünmüştü. Matmazel Permon, annesininkine benzer stilde, pembe taftadan bir elbise giymişti; başındaki taçta ve elbisesinin kenarlarında beyaz nergisler vardı ve inci klipsler ile küpeler takmıştı.

Ancak Bonaparte ailesi şerefine düzenlenen ve Birinci Konsül'ün ka-

tılmaya söz verdiği baloyu güzelliğiyle hâkimiyeti altına alması beklenen asıl kişi, insanların söylediklerine bakılırsa Madam Laetitia ile ağabeyi Bonaparte'ın gözdesi olan Madam Leclerc idi. Madam Leclerc zaferini sağlama almak için, Madam Permon'dan malikânede giyinmek üzere izin istemişti. Elbisesini Madam Germon'a hazırlatmış, saçlarını yapması için Charbonnier'yi ayarlamıştı (Madam Permon'un saçlarını da o yapmıştı). Salonların kalabalıklaşmaya başladığı, ama henüz tam olarak dolmadığı sırada girişini yapacaktı. Eğer sansasyon yaratmak ve orada bulunan herkesin sizi görmesini sağlamak istiyorsanız, giriş yapmak için doğru an buydu.

Saat dokuz buçukta, Madam Bonaparte'ın, kızının ve oğlunun teşrif ettiği duyurulduğunda, en güzel kadınlardan bazıları –Madam Méchin, Madam Perigord, Madam Récamier– zaten oradaydı. Madam Permon kalkıp yemek salonunun ortasına yürüdü; bu, başka hiç kimseye bahşetmediği bir incelikti.

Josephine, aynı zamanda beyaz krepten elbisesini de süsleyen, gelinciklerle ve altın buğdaylarla bezeli bir taç takmıştı. Hortense de beyaz giyinmişti, elbisesinin dikkat çeken tek yanı taze menekşelerdi.

Hemen hemen aynı sıralarda Kontes Sourdis kızıyla birlikte boy gösterdi. Kontes menekşelerle süslenmiş düğünçiçeği sarısı bir elbise giymişti. Saçları Grek stilinde yapılmış olan kızı ise altın ve mor işlemeli, beyaz taftadan bir elbise giymişti. Güzelliğiyle nefes kesiyordu. Altın ve mor şeritler siyah saçlarını kusursuz bir biçimde vurgularken, altın ve mor bir kuşak da incecik belini öne çıkarıyordu.

Eugene de Beauharnais, kız kardeşinin işareti üzerine, yeni gelenleri karşılamaya gitti. Kontesin elini alarak, Madam Permon'a kadar ona eşlik etti.

Madam Permon kontesi selamlamak için ayağa kalktı ve ardından onu soluna oturttu; ev sahibesinin sağ yanında Josephine oturuyordu. Hortense kolunu Claire'e uzattı ve yan yana oturdular.

"Eee?" dedi merakına yenik düşen Hortense.

"Burada," dedi Claire titreyerek.

"Nerede?" diye sordu Hortense heyecanla.

"Baktığım yeri görüyor musunuz?" diye sordu Claire. "O gruptaki, lal rengi kadife takımı, dar süet pantolonu ve küçük elmas tokalı ayakkabıları giymiş olan. Şapkasının şeridinde çok daha iri bir elmas var."

Hortense'in gözleri Claire'inkileri takip etti. "Ah, haklıymışsınız," dedi. "Antinous kadar yakışıklı. Ama hiç de melankolik görünmüyor. Sizin karanlık ve gizemli kahramanınız, bize çok hoş bir biçimde gülümsüyor."

Gerçekten de salona girdiğinden beri gözlerini Matmazel Sourdis'nin üzerinden alamayan Sainte-Hermine Kontu'nun yüzü iç huzuruyla ve neşeyle parlıyordu. Claire ile arkadaşının kendisine baktıklarını görünce, çekingen ama zarif adımlarla yanlarına geldi.

"İlk kadril dansını ya da ilk valsı bana lütfeder misiniz matmazel?" diye sordu Claire'e.

"İlk kadril olur mösyö," dedi Claire kekeleyerek. Kontun ona doğru yaklaştığını gördüğünde benzi atmıştı ve şimdi de yanaklarına kan hücum ettiğini hissedebiliyordu.

"Matmazel Beauharnais'ye gelince," dedi Hector, Hortense'in önünde reverans yaparak, "sayısız hayranı arasında yerimi almak için dudaklarından çıkacak bir emri bekliyorum."

"İlk gavot mösyö, eğer sizin için de uygunsa," dedi Hortense, çünkü Duroc'un gavot dansını yapmadığını biliyordu.

Kont Hector teşekkür reveransıyla birlikte, kayıtsızca salona yeni girmiş olan Madam Contades'ın etrafını saran kalabalığa doğru ilerledi. Madam Contades'ın güzelliği bütün gözleri üstüne çekmişti, ama hemen o sırada kalabalıktan başka bir hayranlık mırıltısı daha yükseldi. Güzellik tahtına aday olan bir başka bayan daha içeri girmişti. Güzellik yarışması artık resmen başlamıştı ama danslar Birinci Konsül teşrif edene kadar başlamayacaktı.

Bu kez içeri giren Pauline Bonaparte –Madam Leclerc– idi. Yakından tanıyanlar ona Paulette derdi. 18 Brumaire'de, yani ağabeyi Bonaparte'ın kariyerinde büyük bir ilerleme yaşanan günde, General Leclerc ile evlenmişti.

Az önce giyindiği odadan salona giren Madam Leclerc, kasıtlı bir işveyle eldivenlerini çekmeye koyuldu –dikkatleri, altın kabartmalı bileziklerle süslenmiş güzel, dolgun ve beyaz kollarına çeken bir hareketti bu. Saçları leopar derisine benzeyen küçük ve kaliteli deri şeritlerle topuz yapılmıştı ve şeritlere tutturulmuş altın üzüm salkımları bulunmaktaydı; muhtemelen Antik Yunanistan'dan gelen bir minyatürdeki saç modeli aynen kopyalanmıştı. Elbisesi en kaliteli Hint muslininden yapılmıştı ve Juvenal'in dediği gibi, dokunmuş havayı andırıyordu. Elbisesinin kenarında, beş ya da altı santim kalınlığında, altın yapraklı bir çelenk işlemesi vardı. İncecik beline doğru akan bütünüyle Grek stilindeki tunik omuzlarında değerli taşlarla tutturulmuştu. Elbisenin hafif pilili kısa kolları yine değerli taşlarla tutturulmuş manşetlerle son buluyordu. Göğsünün hemen altında parlatılmış altından bir kemer vardı ve kemerin tokası çok hoş, oymalı bir taştandı. Bütünü öyle uyumluydu ve güzelliği öyle göz alıcıydı ki,

o salona girdiği anda diğer kadınlar adeta görünmez oldu.

"Incessu patuit dea," dedi Dupaty o geçerken.

"Bilmediğim bir dilde bana hakaret mi ediyorsunuz Yurttaş Şair," diye sordu Madam Leclerc tebessümle.

"Nasıl olur?" dedi Dupaty. "Romalı olmanıza rağmen Latince bilmiyor musunuz madam?"

"Latinceyi unutmuşum."

"Bu Virgil'in mısralarından biridir madam, Venüs'ün Aeneas'a görünmesini konu alır. Abbé Delille şöyle çevirmiştir: 'Yürüyüp geçerken adımları bir tanrıçayı açığa çıkarıyordu.'"

"Bana kolunuzu verin ve ilk kadril dansını beraber edelim. Cezanız bu olacak."

Dupaty'nin ikinci bir davete ihtiyacı yoktu. Kolunu uzatıp doğruldu ve Madam Leclerc'in onu oturma odasına doğru yönlendirmesine göz yumdu. Madam Leclerc geniş odalardan daha serin olduğu gerekçesiyle orada durdu. Oysa durmasının asıl sebebi, söz konusu odada, tanrıçaları andıran bu cilveli bayanın, elbisesini ve güzelliğini bütün ihtişamıyla sergilemesine olanak sağlayan büyük bir divan bulunmasıydı.

Madam Leclerc, kendisi orada bulunmadığı müddetçe odanın en güzel kadını olan Madam Contades'ın yanından geçerken ona meydan okuyan bir bakış fırlattı. Rakibinin hayranlarının Madam Contades'ı koltuğunda yalnız başına bırakıp divanın etrafında toplandığını görme zevkine erişti.

Madam Contades kanayana kadar dudaklarını ısırdı. Ne var ki her kadının yanında taşıdığı intikam sadağında, insana ölümcül bir yara verebilecek olan o zehirli oklardan birini buldu ve Mösyö Noailles'ye seslendi. "Charles," dedi, "bana kolunuzu uzatın da, bütün kelebekleri yanına çeken o güzellik ve moda harikasını yakından görebileyim."

"Ah, o kelebeklerin arasında bir arı olduğunu fark etmesini sağlayacaksınız," dedi genç adam. "İğnenizi sokmaktan çekinmeyin kontes," diye ekledi Mösyö Noailles. "Avam olarak doğmuş bu Bonapartelar çok kısa bir süredir soyluluk unvanı taşıyorlar. Birinin onlara, eski aristokratlarla kaynaşmaya çalışarak büyük bir hata yaptıklarını hatırlatması lazım. O sonradan görmeye yakından bakarsanız, bayağı köklerine dair bir iz bulacağınızdan eminim."

Genç adam kahkaha atarak, burnundan soluyan Madam Contades'ın ona yol göstermesini bekledi. Madam Contades, güzeller güzeli Madam Leclerc'in etrafını kuşatan dalkavukların yanına varınca, dirseğiyle yol açarak öne çıktı.

Madam Leclerc rakibine gülümsemekten çekinmedi, çünkü kuşkusuz Madam Contades ona hakkını teslim etmeye gelmişti.

Gerçekten de Madam Contades, Madam Leclerc'in izlenimini hiçbir şekilde sarsmayan bir kibarlıkla söze girdi. Divandaki tanrıçaya sunulan övgü ve hayranlık ilahilerine eşlik etti. Ardından ansızın, sanki korkunç bir keşif yapmış gibi, "Ah, aman Tanrım! Ne fena! Böyle korkunç bir kusur, doğanın başyapıtlarından birini mahvetmek zorunda mıydı?" diye haykırdı. "Bu dünyadaki hiçbir şeyin kusursuz olmadığını mı söylemeliyiz? Tanrım, ne üzücü!"

Bu tuhaf feryadın üzerine herkes önce Madam Contades'a, ardından Madam Leclerc'e ve sonra yine Madam Contades'a baktı. Belli ki onun bu ani çıkışını açıklamasını bekliyorlardı, ama Madam Contades insanın kusursuz olmadığını kanıtlayan bu üzücü duruma hayıflanmaya devam etmekle yetiniyordu.

"Hadi ama," dedi refakatçisi sonunda. "Ne görüyorsunuz? Bize ne gördüğünüzü söyleyin!"

"Ne demek istiyorsunuz? Size ne gördüğümü mü söyleyeyim? Bu büyüleyici kafanın iki yanındaki kocaman kulakları görmüyor musunuz? Eğer benim böyle kulaklarım olsaydı, biraz düzeltilmesini sağlardım. Kenarları kıvrık olmadığına göre, bu o kadar da zor olmasa gerek."

Madam Contades daha sözlerine son vermemişti ki bütün gözler Madam Leclerc'in başına döndü –hayranlıkla izlemek için değil, kulaklarını incelemek için. Çünkü o zamana dek hiç kimse kulaklarına dikkat etmemişti bile.

Arkadaşlarının hitap ettiği ismiyle Paulette, gerçekten de alışılmadık kulaklara sahipti. Beyaz kıkırdakları belirgin biçimde istiridye kabuğunu andırıyordu ve Madam Contades'ın da vurguladığı gibi, doğanın kenarlarını kıvırmayı ihmal etmiş olduğu da kıkırdaklarıydı.

Madam Leclerc böylesine terbiyesiz bir saldırının karşısında kendisini savunmaya kalkışmadı bile. Bunun yerine, haksızlığa uğrayan her kadının kullanabileceği çareye başvurdu: Çığlık atıp bayıldı.

Aynı anda, onun eski hayranları, Permon malikânesine bir arabanın yanaştığını ve bir atın dörtnala geldiğini duydular, ardından "Birinci Konsül!" diye duyuruda bulunuldu –tüm bunlar herkesin dikkatini az önce yaşanan tuhaf sahneden uzaklaştırdı.

Madam Leclerc gözyaşları içinde odayı terk ederken, Birinci Konsül balo salonunun kapılarından birinden uzun adımlarla içeri giriyor, saldırısı başarılı olmakla beraber, belki biraz fazla kaba kaçmış olan Madam Contades ise bir diğer kapıdan sessizce çıkıyordu.

XII
Kraliçenin Menueti

MADAM PERMON BİRİNCİ KONSÜL'E doğru yürüyerek büyük bir resmiyetle reverans yaptı. Bonaparte büyük bir gösterişle onun elini öptü.

"Duyduklarım doğru mu sevgili dostum?" dedi Bonaparte. "Baloyu ben gelmeden başlatmaya karşı mı çıktınız gerçekten? Peki ya sabahın birine kadar gelemeseydim –bütün bu tatlı gençler beni mi bekleyecekti?"

Bonaparte salonda göz gezdirince, Saint-Germain dolaylarından bazı kadınların kendisi geldiğinde ayağa kalkmadığını gördü. Kaşlarını çattı ama başka bir memnuniyetsizlik ifadesi göstermedi.

"Hadi ama Madam Permon," dedi. "Bırakın balo başlasın. Gençlerin eğlenmeye ihtiyacı vardır ve dans onların en sevdiği eğlencedir. Loulou'nun Matmazel Chameroi gibi dans edebildiğini söylüyorlar. Bunu bana kim söylemişti? Eugene söylemişti, öyle değil mi?"

Eugene kulaklarına kadar kızardı; güzel balerin onun sevgilisiydi.

Bonaparte konuşmayı sürdürdü: "İsterseniz monaco dansını birlikte yapabiliriz. Bildiğim tek dans odur."

"Şaka yapıyorsunuz herhalde," dedi Madam Permon. "Otuz yıldır dans etmedim."

"Hadi ama, öyle demeyin," dedi Bonaparte. "Bu gece kızınızın kardeşi gibi görünüyorsunuz."

Ardından Mösyö Talleyrand'ı fark ederek, "Ah, siz miydiniz Talleyrand? Sizinle konuşmam gerekiyor," dedi Bonaparte. Dışişleri Bakanı ile birlikte, Madam Leclerc'in daha dakikalar önce büyük bir utanca maruz kaldığı odaya yöneldi.

Ansızın müzik duyuldu, dansçılar partnerlerini seçtiler ve balo başladı.

Duroc ile dans etmekte olan Matmazel Beauharnais, onu Claire ile Sainte-Hermine Kontu'nun bulunduğu alana yöneltti, çünkü arkadaşının genç adam hakkında anlattıkları ilgisini uyandırmıştı.

Mösyö Sainte-Hermine balo salonunda da, en az diğer alanlarda olduğu kadar yetenekli görünüyordu. Fransa'nın dans tanrısının oğlu ikinci Vestris ile çalışmıştı ve hocasının yüzünü kara çıkarmıyordu.

Konsüllük yıllarında seçkin bir genç adam dans sanatında ustalaşmayı büyük bir gereklilik olarak görürdü. Çocukluğumda, 1812 ya da 1813 yılında, yaklaşık on iki yıl önce Madam Permon'un balosunda da dans etmiş olan Monbreton kardeşleri, yeni aristokratları bir araya getiren bir balonun verildiği Villers-Cotterêts'de izlediğimi hatırlıyorum. Monbreton-

lar üç fersah ötede bulunan Corcy'deki şatolarından gelmişlerdi ve bilin bakalım nasıl gelmişlerdi? Körüklü arabalarıyla. Evet, ama uşakları arabanın içinde otururken, hafif dans ayakkabılarını giymiş olan kendileri, arkada, normalde uşaklarının durması gereken yerde kayışlara tutunmuşlardı; böylelikle karmaşık dans adımlarını çalışmaya devam edebileceklerdi. İlk kadrile yetişmek için tam vaktinde balo salonunun kapısına varan Monbreton kardeşler, uşaklarına kıyafetlerinin tozunu aldırdıktan sonra kendilerini canlı dansın içine atmışlardı.

Monbretonlar Madam Permon'un balosunda ne denli güzel dans etmiş olurlarsa olsunlar, Matmazel Beauharnais'yi etkileyen kişi Sainte-Hermine olmuştu ve Matmazel Sourdis daha önce dans etmeye hiç tenezzül etmemiş olan kontun, yeteneği ve zarafetiyle balodaki en iyi dansçılardan geri kalmadığını görünce gurur duymuştu. Matmazel Beauharnais bu konuda rahatlamış olsa da, meraklı Hortense'in içini kemiren bir konu daha vardı: Genç adam Claire ile konuşmuş muydu? Uzun süreli kederinin, geçmişteki sessizliğinin ve o andaki mutluluğunun sebebini ona söylemiş miydi?

Hortense arkadaşının yanına koştu ve onu bir cumbaya çekerek, "Neler söyledi?" diye sordu.

"Size anlattıklarımla ilgili çok önemli bir şey söyledi."

"Bana anlatabilir misin?" Merakına yenik düşen Matmazel Beauharnais, arkadaşı Claire'e *siz* yerine *sen* diye hitap ediyordu; oysa normalde resmi hitapları kullanıyorlardı.

Claire sesini alçalttı. "Benimle bir aile sırrını paylaşmak istediğini söyledi."

"Seninle mi?"

"Yalnızca benimle. Dolayısıyla, annemi bir saat yalnız konuşmamıza izin vermeye razı etmem için yalvardı, annemin bizi izleyebileceği ama duyamayacağı bir yerde olmasını rica etti. Hayatının mutluluğunun buna bağlı olduğunu söyledi."

"Annen izin verir mi?"

"Öyle umuyorum, çünkü beni çok sever. Bu akşam annemden izin isteyeceğime ve balonun sonunda ona yanıtımı ileteceğime söz verdim."

"Kontun ne kadar yakışıklı olduğunun ve Gardel kadar iyi dans ettiğinin farkında mısın?" dedi Matmazel Beauharnais.

İkinci kadrilin başlamak üzere olduğunun işaretini veren müzik, kızların yerlerine dönmelerine sebep oldu. Gördüğümüz gibi, iki genç arkadaş, Mösyö Sainte-Hermine'in kadril dansını oldukça beğenmişlerdi. Ama o yalnızca kadrildi. Kendini kanıtlamamış her dansçının geçmek zorunda ol-

duğu iki sınav daha vardı: gavot ve menuet.

Genç kont, gavot için Matmazel Beauharnais'ye söz vermişti. Biz bugün bu dansı yalnızca geleneklerimizin bir parçası olarak biliyoruz ve onu ne denli saçma bulsak da, Direktuvar, Konsüllük ve hatta İmparatorluk döneminde bu dans çok revaçtaydı. Tıpkı, paramparça edildikten sonra bile kıvrılmaya devam eden bir yılan gibi, gavot da asla tam olarak ölemezdi. Aslına bakılırsa gavot bir salon dansı olmaktan ziyade, tiyatral bir gösteri gibiydi, çünkü gerçekleştirmesi çok zor olan karmaşık figürler içeriyordu. Bu dans çok büyük bir alan gerektiriyordu ve en büyük balo salonu bile aynı anda dört çiftten daha fazlasını alamazdı.

Madam Permon'un büyük balo salonunda gavot dansını sergileyen dört çiftin içinde en büyük alkışı Sainte-Hermine Kontu ile Matmazel Beauharnais almıştı. Hatta öyle büyük alkış almışlardı ki, Bonaparte'ı hem Mösyö Talleyrand ile yürüttüğü sohbetten, hem de çekilmiş olduğu odadan çekip çıkartmışlardı. Bonaparte, üvey kızı ile partneri son figürleri tamamlamak üzereyken eşikte belirmiş ve böylece zaferlerine şahit olmuştu.

Gavot sona erince Bonaparte kızı yanına çağırdı. Hortense üvey babası alnını öpebilsin diye öne eğildi. "Sizi kutluyorum matmazel," dedi Bonaparte, "çok iyi bir dans hocanızın olduğu ve derslerinden sonuna kadar faydalandığınız aşikâr. Ama birlikte dans ettiğiniz yakışıklı adam kimdi?"

"Onu tanımıyorum Generalim," dedi Hortense. "Kendisiyle bu akşam tanıştık ve Matmazel Sourdis ile konuştuğum sırada beni dansa davet etti. Daha doğrusu o beni davet etmedi; emirlerime uydu. Ona gavot dansını istediğimi ve dans etmek istediğim zamanı söyleyen bendim."

"Ama adını mutlaka biliyorsunuzdur!"

"Sainte-Hermine Kontu olduğunu söylüyor."

"Saint-Germain dolaylarından biri daha," dedi Bonaparte keyifsizce. "Sevgili Madam Permon evini benim düşmanlarımla doldurmakta ısrar ediyor. İçeri girdiğimde Madam Contades'ı kovdum; benim ordudaki herhangi bir asteğmenden daha değerli olmadığımı düşünen çılgın bir kadın. İtalya ve Mısır'daki zaferlerimden bahsederken, 'Onun kılıcıyla yaptıklarını ben gözlerimle bile yapardım,' diyormuş. Çok talihsiz bir durum," dedi Bonaparte, Hortense'in dans partnerine bakarak, "iyi bir süvari subayı olabilirdi." Ardından, Hortense'in annesinin yanına dönmesini işaret ederek, "Mösyö Talleyrand, siz oldukça bilgili bir kişisiniz; bu Sainte-Hermine ailesi hakkında bir şeyler biliyor musunuz?" diye sordu.

"Bir düşüneyim," dedi Mösyö Talleyrand elini çenesine koyup başını geri atarak; genellikle düşünürken öyle yapardı. "Besançon yakınlarında-

ki Juras'da bir Sainte-Hermine ailesi var. Evet, babalarıyla tanışmıştım; 1793'te giyotine mahkûm edilen seçkin bir adamdı. Arkasında üç oğul bıraktı. Onlara ne olduğuna gelince, bu konuda hiçbir fikrim yok. Belki bu adam onun oğullarından biridir ya da yeğenidir, gerçi tanıştığım kişinin kardeşi olup olmadığını bilmiyorum. Öğrenmemi ister misiniz?"

"Ah, zahmet etmeyin."

"Zor olmaz. Onun Matmazel Sourdis ile konuştuğunu gördüm –bakın, şu anda da onunla konuşuyor. Annesine sormak son derece..."

"Hayır, buna gerek yok, teşekkürler. Peki ya Sourdis ailesi? Onlar kim?"

"Son derece asil bir aile."

"Ben onu sormuyorum. Politik eğilimleri nedir?"

"Bildiğim kadarıyla yalnızca bu iki bayan var ve onlar da bize katıldılar, en azından öyle görünmekten daha çok istedikleri hiçbir şey yok. İki ya da üç gün önce Cabanis onlardan söz ediyordu; kendisi onları yakından tanıyor. Kız evlenme çağına geldi ve bir milyon tutarında bir çeyizi var. Yaverlerinizden biri için iyi bir eş olur."

"Yani sizce Madam Bonaparte'ın onlarla görüşmesi uygun mudur?"

"Kesinlikle."

"Teşekkür ederim. Bourrienne de öyle söylemişti." Ardından Bonaparte ev sahibesine dönerek, "Loulou'nun nesi var? Sanki her an ağlayacakmış gibi duruyor. Sevgili Madam Permon, böyle bir günde kızınızı nasıl bu kadar üzebilirsiniz?" dedi.

"Kraliçenin menueti dansını sergilemesini istiyorum ama kabul etmiyor."

Kraliçenin menuetinin sözü geçince Bonaparte gülümsedi.

"Neden kabul etmiyor?"

"Nereden bileyim? Kapris işte. Gerçekten Loulou, hiç de iyi bir kız gibi davranmıyorsun. Dans etmeyi reddederek, sana Gardel ve Saint-Amand gibi hocalar tutmamın bedelini boşa çıkarıyorsun."

"Ama anne," dedi Matmazel Permon, "ne kadar nefret etsem de, memnuniyetle menuet dansını yaparım, sorun şu ki, Mösyö Trénis'den başkasıyla dans etmeye cüret edemem. Bu dansı ona söz vermiştim."

"Öyleyse kendisi neden burada değil?" diye sordu Madam Permon. "Saat yarımı geçti bile."

"Bizimkinden önce katılması gereken iki balo daha olduğunu ve geç geleceğini söyledi."

"Ah," dedi Bonaparte, "Fransa'da en azından bir kişinin benden daha meşgul olduğunu öğrendiğime sevindim. Ama meşhur Mösyö Trénis'nin

sözünü tutmamış olması, bizi kraliçenin menuetini sergilemenizi izleme zevkinden mahrum bırakmanız için yeterli bir sebep değil Matmazel Loulou. Gelmeyen kendisi. Bu sizin suçunuz değil, dolayısıyla başka bir partner seçin."

"Gardel'e ne dersin?" diye sordu Madam Permon.

"Ama o benim dans hocam," diye karşı çıktı Loulou.

"O zaman Laffitte ile dans et. Kendisi Trénis'den sonra Paris'in en iyi dansçısı." Madam Permon onun adını anar anmaz, Mösyö Laffitte'in balo salonunda, onlara yakın bir yerde yürüdüğünü gördüler. "Mösyö Laffitte! Mösyö Laffitte! Buraya gelin," diye seslendi Madam Permon.

Mösyö Laffitte bundan daha kibar, daha itaatkâr olamazdı; aynı zamanda son derece şık ve yakışıklı görünüyordu. "Mösyö Laffitte, kraliçenin menuetini kızımla birlikte sergilerseniz, bana büyük bir mutluluk bahşetmiş olursunuz."

"Elbette madam!" dedi Mösyö Laffitte heyecanla. "En büyük arzumu gerçekleştirdiniz ve size şeref sözü veriyorum. Elbette bu, Mösyö Trénis ile düello anlamına gelir," diye ekledi gülerek. "Ama ben bu riski almaktan çekinmem. Ne var ki, bu şerefin bana bahşedileceğini bilmediğim için şapka getirmedim."

Mösyö Laffitte'in son yorumunu anlamak için, okuyucunun menuetin son reveransının –resmi dansların anıtı olan bu dansın en önemli yerinin, doruk noktasının– XV. Louis tarzı bir şapkayla gerçekleştirildiğini bilmesi gerekir. Başka hiçbir şapka olmaz. Dolayısıyla salonda bir arayış, bir telaş baş gösterdi ve çok geçmeden bir şapka bulundu.

Menuet büyük bir başarıyla gerçekleştirildi ve geç kalmış olan Mösyö Trénis telaşla soluk soluğa salona girerken, Mösyö Laffitte Matmazel Permon'u annesinin yanına götürüyordu. Matmazel Loulou'ya verdiği sözü tutamamış olan Mösyö Trénis, iki dansçıyı gördüğünde öfkelenmekten ziyade hayrete kapıldı. Onun gerçekleştirmesi gereken menuet –ki menueti onun gerçekleştirmesi gerektiğini herkes bilirdi– onsuz gerçekleştirilmekle kalmamış, aynı zamanda, yavaş yavaş durulmakta olan bravo seslerinden anlaşıldığı kadarıyla, büyük bir başarıyla da gerçekleştirilmişti.

"Ah, mösyö," dedi Matmazel Permon büyük bir utanç içinde, "gece yarısını geçene kadar sizi bekledim, saate bakın, üstelik menuetin on birde olacağı duyurulmuştu. Sonunda gece yarısı olduğunda annem Mösyö Laffitte ile dans etmem için ısrar etti." Matmazel Permon gülerek, "Emri Birinci Konsül verdi," diye ekledi.

"Matmazel," dedi Mösyö Trénis, "Madam Permon'un, ev sahibesi ola-

rak sizden böyle bir fedakârlık talep etmesi doğal. Menueti misafirlerine borçluydu ve ne yazık ki ben geç kaldım; dolayısıyla bu onun hakkıydı. Ancak, Birinci Konsül'e gelince," dedi Mösyö Trénis Bonaparte'a dönüp, kendisinden on santim kısa olan generale tepeden bakarak, "benim dışımda hiç kimsenin hakkını vererek gerçekleştiremediği bir dansın başlaması emrini vererek, istemeden de olsa yetki alanını aşmış. Ben onun savaş meydanında yaptıklarına karışmıyorum, dolayısıyla o da salon işlerini bana bırakmalı. Ben onun işlerine burnumu sokmuyorum, dolayısıyla o da benim işlerime burnunu sokmamalı."

Büyük bir kibirle Matmazel Permon'a doğru yürüdü ve yanına oturarak şunları söyledi: "O dansı sizinle gerçekleştirememiş olmak konusunda kendimi avutabilecek kadar mantıklıyım, özellikle de geç kalmamdan ötürü hata bende olduğu için. Sözünüzü tutmadığınız için size kızmaya da hakkım yok, ama kraliçenin menuetini birlikte gerçekleştirseydik büyük bir başarı olurdu. Ben bu dansı büyük bir vakarla, ciddiyetle gerçekleştirirdim; Mösyö Laffitte gibi kederle değil. Yine de gördüğüme memnunum ve gördüklerimi asla unutmayacağım."

Mösyö Trénis'nin çevresinde, ifade ettiği düş kırıklığını dinlemek üzere büyük bir kalabalık birikmişti. Aralarında, karşısında deli bir adam olduğuna hüküm getirmeye başlamış olan Birinci Konsül de bulunmaktaydı.

Matmazel Permon, "Ama beni endişelendiriyorsunuz," dedi Mösyö Trénis'ye, "Ben ne yaptım?"

"Ne mi yaptınız? Menueti söz vermekten büyük bir haz almama sebep olacak kadar iyi dans eden siz mi bu soruyu soruyorsunuz matmazel? Menueti Gardel'den öğrenmiş olan siz! Ah, duygularımı ifade edecek kelimeler bulamıyorum. Nasıl olur da menueti balo salonunda kadril dansçısı olmaktan ileri gidemeyen bir adamla gerçekleştirirsiniz? Tekrar ediyorum, kadril dansçısı. Hayır, matmazel, hayır. Mösyö Laffitte hayatı boyunca reveransı ve son derece önemli olan şapka hareketini düzgün yapmayı başaramayacak. Hayır, açık açık söylüyorum, bunu asla, asla başaramadı ve hiçbir zaman da başaramayacak."

Trénis insanların yüzlerindeki tebessümleri görünce devam etti: "Şaşırdınız mı? Reveransı neden başaramadığını söyleyeyim size; bir menuet dançısının yeteneğini yargıladığımız reveransı. Çünkü şapkasını düzgün bir biçimde takmayı bilmiyor. Şapkayı düzgün takmak en önemli noktadır beyler. İsterseniz şapkalarını Leroy'a yaptıran, ama Charbonnier'ye taktıran bu bayanlara sorun. Ah, şapkanın nasıl takıldığını Mösyö Gardel'e sorun; o size açıklar. Herkes şapka takabilir. Herkes şapka takabilir ve hat-

ta bazıları bunu daha iyi yapabilir. Ama kaç kişi bunu gerektirdiği vakarla, kolunu ve kolunun dirsekle bilek arasındaki kısmını doğru hareket ettirerek yapabilir? Müsaadenizle..."

Mösyö Trénis üç köşeli büyük şapkayı eline alarak aynanın önüne gitti. Ardından, menuetin reverans bölümüne eşlik eden müziği mırıldanarak, selamı kusursuz bir zarafetle ve büyük bir ciddiyetle gerçekleştirdi. Sonrasında ise şapkayı durumun gerektirdiği bütün ihtişamla tekrar taktı.

Bonaparte, Mösyö Talleyrand'ın koluna yaslanarak, "Sorun bakalım Mösyö Laffitte ile nasıl geçiniyorlarmış. Bana karşı sergilediği o öfke patlamasından sonra kendim sormaya cüret edemiyorum," dedi diplomata.

Mösyö Talleyrand soruyu, adeta İngiltere ile Amerika'nın son savaştan sonra nasıl geçindiğini sorarmış gibi büyük bir ciddiyetle sordu.

"Eşit yeteneğe sahip iki kişi ne kadar geçinebilirse, biz de o kadar geçinebiliyoruz elbette," dedi Mösyö Trénis. "Ancak, kendisinin yüce gönüllü bir rakip olduğunu, gerçek bir centilmen olduğunu ve herkesçe bilinen başarılarımı kıskanmadığını itiraf etmeliyim. Kendi başarılarının onu müsamahakâr kıldığı bir gerçek. Dansları güçlü ve canlı; *Panurge* gavotunun ilk sekiz ölçüsünde benden daha başarılı –bu konuda şüpheye yer yok. Ama örneğin *jetés*, işte ben onda kendisini geçerim. Genel olarak, baldır kaslarında o beni yener, ama özünde ben ondan daha iyiyim!"

"İçiniz rahat olsun Yurttaş Birinci Konsül," dedi Mösyö Talleyrand, "Mösyö Trénis ile Mösyö Laffitte arasında bir savaş olmayacak. Keşke Fransa ile İngiltere için de aynı şeyi söyleyebilseydim."

Balodaki duraksama Mösyö Trénis'ye şapkayı takmanın incelikleri hakkında konuşmaya devam etme fırsatını sunarken, Claire annesiyle, ona Mösyö Talleyrand ile Birinci Konsül'ü endişelendiren konulardan –Paris'in en iyi iki dansçısı arasında ya da Fransa ile diğer ülkeler arasında barış olup olmayacağından– daha önemli gelen bir konuyu görüşüyordu. Bütün bu süre boyunca gözlerini ondan ayırmamış olan genç kont, Claire'in yüzündeki tebessümden, annesinin görüşmelerine izin verdiği sonucunu çıkardı.

Bu konuda yanılmıyordu.

Matmazel Sourdis, hava almak için daha tenha odalardan birine gitme bahanesiyle Matmazel Beauharnais'nin koluna girdi ve Sainte-Hermine Kontu'nun yanından geçerken şu sözcükleri fısıldadı: "Annem yarın öğleden sonra saat üçte bizi ziyaret edebileceğinizi söyledi."

XIII
Üç Sainte-Hermine

Baba

Ertesi gün, kameriyedeki saat üçü vururken, Hector de Sainte-Hermine, portakal ağaçları ve gül fidanlarıyla dolu güzel taraçası Voltaire Rıhtımı'na bakan Hôtel de Sourdis'nin kapısını çaldı. Beaune Sokağı'na açılan bu kapı büyük kapıydı; onur kapısı. Duvarla aynı renk olduğu için neredeyse görünmez olan diğer bir küçük kapı ise rıhtıma açılıyordu.

Büyük kapı açıldı. İsviçreli muhafız ziyaretçinin adını aldıktan sonra geçmesine izin verdi. Kuşkusuz Madam Sourdis tarafından uyarılmış olan bir uşak holde bekliyordu. "Madam bugün ziyaretçi kabul etmiyor," dedi uşak, "ama Matmazel bahçede bekliyor ve annesi adına Kont'tan özür diliyor."

Kont uşağın peşinden bahçe kapısına gitti. "Bu yolu takip edin," dedi uşak. "Matmazel yolun diğer ucunda, yaseminli kameriyede."

Ermin pelerin giymiş olan Claire, enfes Mart güneşinin ışıkları altında adeta bir çiçeğe, çok çabuk solduğu için kardelen adını verdiğimiz baharın ilk çiçeklerine benziyordu. Ayaklarının altındaki kalın İzmir halısı, açık mavi kadife terliklerinin soğuk zeminle temas etmesini engelliyordu. Sainte-Hermine'i görünce, onu beklemesine ve saatin üçü vurduğunu duymasına rağmen, normalde zambak beyazı olan güzel yanakları bir anda pembeleşti. Yüzünü aydınlatan bir tebessümle ayağa kalktı.

Sainte-Hermine daha hızlı yürümeye başladı ve yaklaştığı zaman Claire, bahçeye bakan odaların birinin penceresinde oturan annesini işaret etti. Oradan iki genci gözetimi altında tutabilecek, ama konuştukları tek bir kelimeyi bile duyamayacaktı. Sainte-Hermine hem teşekkürlerini sunmak hem de saygısını göstermek için yerlere kadar eğildi.

Claire ona oturabileceği bir sandalye gösterdi ve yerini alan kont konuşmaya başladı: "Sizinle baş başa konuşabildiğim için ne kadar mutlu olduğumu anlatamam matmazel. Tam bir yıldır Tanrı'nın bana bahşetmiş olduğu bu anı bekliyorum ve yalnızca son üç gündür gerçek anlamda bu umudu besleyebilmiş olsam da, hayatımın bütün mutluluğu ya da mutsuzluğu buna bağlı. Baloda bana, sizin huzurunuzda sergilediğim tedirginliği, yüreğimi kapladığını düşündüğünüz acıyı ve mutluluğu fark ettiğinizi söyleme nezaketini göstermiştiniz. Tedirginliğimin sebebini belki haddinden de uzun anlatacağım, ama gerekli bütün ayrıntıları takdim etmediğim sürece beni anlamanızı bekleyemem."

"Anlatın mösyö," dedi Claire. "Sizin anlatacağınız her şeyin ilgimi çekeceğinden emin olabilirsiniz."

"Biz –daha doğrusu, geriye bir tek ben kaldığıma göre belki de ben demeliydim– Juras'daki soylu bir aileden geliyoruz. XVI. Louis'nin ordusundaki yüksek rütbeli subaylardan biri olan babam, 10 Ağustos'ta onu savunan kişilerden biriydi. Ne var ki kaçıp giden prenslerin ve saraylıların aksine, babam ülkesinde kaldı ve kral öldükten sonra bile her şeyin tamamen yitirilmemiş olduğunu, bir şekilde kraliçenin Temple'dan kaçmasına yardım edebileceklerini umdu. Bu amaçla büyük bir para topladı. Şehir muhafızları arasında, kalbini kraliçeye kaptırmış olan Toulan adında Güneyli bir genç adam buldu. Babam Toulan ile işbirliği yapmaya ya da daha doğrusu kraliçeyi kurtarmak için onun Temple'daki muhafızlık konumundan faydalanmaya karar verdi.

Derken, uzun zamandır desteklediği davaya hiçbir faydasının dokunmamasından usanan en büyük ağabeyim Léon de Sainte-Hermine, Fransa'dan ayrılmak ve Condé'nin ordusunda görev yapmak için babamdan izin istedi. İzin alır almaz, prensin ordusuna katılmaya gitti.

Bu arada babam Toulan ile birlikte bazı ayarlamalar yaptı. O sıralarda kraliçenin sadık hizmetkârları da dâhil olmak üzere birçok kişi, hâlâ onu görebilmek için muhafızlardan izin istiyordu, çünkü bu tür iyilikleri yapmak onların elindeydi. Muhafızlar kraliçenin arkadaşlarının, asil mahkûmun hava almak için bahçeye indiği zamanlarda yürüdüğü yolda olmalarını sağlıyordu; kraliçe günde iki kez bahçeye iniyordu. Kimi zaman, eğer muhafız başka tarafa bakmaktaysa, kraliçenin sadık yandaşları onunla bir iki kelime konuşabiliyor ve hatta eline bir not sıkıştırabiliyorlardı. Kellelerini riske attıkları doğruydu, ama insanın kellesinin değerli olmadığı zamanlar vardır.

Toulan'ın babama karşı bir yükümlülüğü olduğu ve ona duyduğu minnettarlık, kraliçeye duyduğu aşkla çakıştığı için, annemi ve babamı Temple'a almayı kabul etti. Annem ve babam zengin Juras köylüleri gibi giyinerek kraliçeyi görmek istedikleri bahanesiyle Temple'a gelecekler, Besançon aksanıyla Mösyö Toulan'ı soracaklardı. Toulan da onları kraliçenin yoluna çıkaracaktı.

Temple'daki mahkûmlar ve Kraliyetçiler arasında, denizdeki gemiler kadar şaşmaz bir haberleşme kurmalarını sağlayan, çeşitli işaretlerden kurulu bir sistem vardı. Annemin ve babamın onu ziyaret edeceği gün, kraliçe odasından çıkarken, duvara yaslanmış bir saman demeti buldu, bu saman demeti şu anlama geliyordu: "Gözünüzü açık tutun, sizi arayan birisi var." Kraliçe saman demetini hemen fark etmemişti; demeti dikkatine

sunan, onun kadar meşgul olmayan Madam Elisabeth'di.

İki mahkûm bahçeye adım atar atmaz, nöbette Toulan'ın olduğunu fark ettiler. Kraliçe zavallı delikanlının ona duyduğu aşka bel bağlıyordu. Altı kelimeyle onu kendi kaderine ortak etmişti. Bir gün nöbette onunla karşılaşacağından emin olarak, devamlı göğsüne yakın taşıdığı bir kâğıda şunları yazmıştı: *Ama poco che teme la morte!* (Ölümden korkanın sevgisi azdır!) Ona rastladığı bir gün notu eline sıkıştırmıştı. Toulan'ın yüreği daha notu okumadan sevinçle dolmuştu. Notu okuduktan sonra ise, o günden itibaren kraliçeye ölümden korkmadığını kanıtlayacağına ant içti.

Toulan annemi ve babamı kulenin merdivenlerinde mevzilendirdi, böylece kraliçenin onlara dokunmadan geçmesi neredeyse imkânsız olacaktı. Annem elinde çok hoş bir zambak buketi tutuyordu ve kraliçe buketi görünce, "Ah, ne güzel çiçekler, ne tatlı kokuyorlar!" diye haykırdı. Annem en güzel zambağı çıkarıp kraliçeye uzattı ve kraliçe çiçeği kabul etmek için izin istercesine Toulan'a baktı. Toulan başıyla belli belirsiz onayladı.

Normal koşullar altında bu yaşananların kayda değer bir tarafı olmazdı. Ancak tehlikenin bir soluk ötede olduğu o olağandışı günlerde durum farklıydı. Kraliçe zambağın çanağında bir not olabileceğinden kuşkulandı ve çiçeği çabucak elbisesinin korsajına sıkıştırdı. Annem Sainte-Hermine Kontesi baskıya iyi dayanmıştı, ama babam çiçeği verirken benzinin attığını, yüzünün kulenin duvarlarından daha beyaz olduğunu söyledi.

Kraliçe genellikle bahçede geçirdiği zamanı kısa kesmeyecek kadar cesur davranıp, odasına olağan saatinde döndü. Ancak, Madam Elisabeth ve Royale ile yalnız kalır kalmaz, çiçeği korsajından çıkardı. Çiçeğin çanağında gerçekten de minik bir el yazısıyla ipek kâğıda yazılmış bir not vardı. Şu teselliyi içeriyordu:

> Yarından sonraki gün, yani Çarşamba günü, bahçeye inmeyi talep edin. Zorluk çıkarmadan izin verecekler, çünkü istediğinizde bu hakkı size tanımak üzere emir aldılar. Üç veya dört kez bahçeyi turladıktan sonra yorulmuş gibi yapın. Bahçenin ortasındaki yemekhaneye gidin ve oturmak için Madam Plumeau'dan izin isteyin.
>
> Sabah saat tam on birde izin istemeniz çok önemli çünkü bu sayede sizi kurtaracak olan kişiler, hareketlerini size göre ayarlayabilecekler.
>
> Bir dakika sonra daha da fenalaşmış gibi yapın ve bayılın. Yardım getirilirken kapılar kapatılacak; siz Madam Elisabeth ve Madam Royale ile yalnız kalacaksınız. Tam o sırada yerdeki kiler kapağı açılacak.

Kız kardeşiniz ve kızınızla birlikte hemen aşağı inerseniz üçünüz de kurtulmuş olacaksınız.

Üç mahkûma güven telkin eden üç unsur vardı: Toulan'ın varlığı, koridorun duvarına yaslanmış halde duran saman demeti ve nottaki ayrıntılı açıklamalar. Ayrıca denemekten ne çıkardı? Zaten içinde bulundukları durumdan daha kötüsü olamazdı. Böylece kararlarını verdiler. Aynen notta yazanları yapacaklardı.

İki gün sonra, Çarşamba sabahı saat dokuzda, kraliçe yatağının perdelerinin arkasında, annemin zambağa saklamış olduğu notu bir kez daha okudu, böylece nottaki talimatlardan hiçbir şekilde sapmayacaktı. Mektubu yırtıp küçücük parçalara ayırdıktan sonra Madam Royale'in odasına gitti.

Neredeyse anında geri dönerek nöbetçi muhafızlara seslendi. İki kez seslenmesi gerekti çünkü nöbetçiler kahvaltı ediyorlardı, ama sonunda içlerinden biri kapıya geldi. 'Ne istiyorsunuz Yurttaş?' diye sordu.

Marie-Antoinette, Madam Royale'in hareketsizlikten dolayı hastalandığını söyledi, çünkü yalnızca öğlen vakti, güneşin bahçede yürüyemeyeceği kadar kavurucu olduğu saatte dışarıya çıkabiliyordu. Dolayısıyla kraliçe, kendisinin, Madam Royale'in ve Elisabeth'in yürüyüş saatlerinin, öğlen on iki ila iki arası değil, sabah on ila öğlen on iki arası olması için izin istiyordu. Marie-Antoinette, muhafızın onun bu talebini, bu tür izinlerin bağlı bulunduğu General Santerre'e iletip iletemeyeceğini sordu ve ardından kendisine minnettar kalacağını belirtti.

Kraliçe minnettarlığını öyle büyük bir zarafet ve cazibeyle iletti ki muhafız adeta çarpıldı; kırmızı beresini çıkararak, 'General yarım saat içinde burada olacak Madam; gelir gelmez dileğinizi iletiriz,' dedi.

Muhafız çekilirken –mahkûmun isteklerine boyun eğerek görevini herhangi bir şekilde ihlal etmediğini, bunu zayıflıktan değil adalet duygusundan ötürü yaptığını kendisine inandırmak istercesine– şunları söyledi: 'Doğru olan bu. Nereden bakılırsa bakılsın, doğru olan bu!'

'Neymiş doğru olan?' diye sordu diğer muhafız.

'Kadıncağızın hasta kızını dışarı çıkartmasına izin verilmesi.'

'Elbette,' dedi diğer muhafız. 'Temple'dan Place de la Révolution'a kadar yürüyebilirler. Biz onlara eşlik ederiz.'

Muhafızın yanıtı ürpermesine yol açtıysa da kraliçe istifini bozmadı: Aldığı talimatlara son harfine kadar uyacaktı.

Santerre dokuz buçukta geldi. Biraz kaba ve yabani olmakla beraber çok iyi bir adamdı. Haksız yere, kralın darağacındaki konuşmasını bölen

korkunç trampetleri emretmekle itham edilmiş ve bunu hiç içine sindirememişti. Ne yazık ki Meclis ve Komün'ün yanlış tarafında yer alma hatasına düşmüştü ve neredeyse kellesini kaybedecekti.

Santerre izni verdi ve muhafızlardan biri generalin olumlu kararını bildirmek için kraliçenin odasına döndü. 'Teşekkürler mösyö,' dedi kraliçe Barnave ile Mirabeau'nun sonunu getiren büyüleyici tebessümüyle.

Ardından, arkasında arka patilerinin üstünde zıplayıp durmakta olan köpeğe dönerek, 'Ah, Black, sen de sevinmişsindir herhalde. Evet, yürüyüşe çıkıyoruz,' dedi. Tekrar muhafıza dönerek, 'Öyleyse dışarıya çıkacağız. Saat kaçta?' diye sordu.

'Saat onda. Siz o saati istememiş miydiniz?' Kraliçe reverans yaptı ve muhafız odadan çıktı.

Yalnız kalan üç kadın endişeyle birbirlerine baktılar, umutla ve coşkuyla karışık bir endişeyle. Madam Royale kendisini kraliçenin kollarına attı. Madam Elisabeth ona doğru yürüyüp elini uzattı. 'Dua edelim,' dedi kraliçe. 'Ama öyle bir şekilde dua edelim ki hiç kimse dua ettiğimizden kuşkulanmasın.'

Saat onda silahların sesini duydular. 'Nöbet değişimi,' dedi Madam Elisabeth.

'Öyleyse bizi almaya gelecekler,' dedi Madam Royale.

'Cesur olun,' dedi en az yanındaki iki bayan kadar benzi atan kraliçe.

'Saat on,' diye bağırdı aşağıdan biri. 'Mahkûmları aşağıya getirin.'

'İşte buradayız yurttaş,' dedi kraliçe.

İlk kapı açıldı ve üç mahkûm karanlık bir koridora girdi. Hiç değilse yarı karanlıkta duygularını saklayabiliyorlardı.

Küçük köpek onların önünden koştu, ama sahibinin son günlerini geçirmiş olduğu odanın kapısına gelince birdenbire durdu ve inleyerek burnunu kapının altındaki çatlağa sürttü. Ağlamaklı iniltileri, insanların yas uluması olarak adlandırdıkları acı bir figana dönüştü.

Kraliçe kapının yanından çabucak geçti, ama birkaç adım ileride durup duvara yaslanmak zorunda kaldı. İki kadın onun arkasına yaklaştılar ve Black onlara yetiştikten sonra bile kıpırdamadan beklediler.

'Aşağıya geliyor mu, gelmiyor mu?' diye bağırdı bir ses.

Yolun geri kalanını da kat eden kraliçe, 'İşte geldik,' dedi büyük bir çaba sarf ederek

Dönen merdivenlerin sonuna vardığında, trampetçi muhafızı çağırdı; kraliçeyi onurlandırmak için değil, kaçma girişimlerini faydasız kılacak silahlı güçleri sergilemek için. Ağır kapı yavaş yavaş açıldı; menteşeleri gıcırdadı.

Üç mahkûm çabucak avludan bahçeye geçti. Avlunun duvarları hakaretlerle ve askerlerin boş zamanlarında çizdikleri müstehcen resimlerle doluydu, ama hava muhteşemdi, güneş henüz katlanılamayacak kadar sıcak değildi.

Kraliçe yaklaşık kırk beş dakika yürüdü. On bire on kala, Plumeau Ana diye adlandırılan bir kadının askerlere sosis, şarap ve alkol sattığı yemekhaneye gitti. Kraliçe, en azılı düşmanlarından biri olan ayakkabıcı Simon'un masada kahvaltısını bitirmekte olduğunu gördüğünde kapıya çoktan varmıştı ve içeri girip oturmak için izin istemek üzereydi. Simon'u görünce oradan ayrılmaya karar verdi.

Ancak Black çoktan içeri koşmuştu bile ve kraliçe, dul Plumeau'nun erzaklarını barındırdığı kilerin yerdeki kapağını koklayan köpeği ne kadar çağırdıysa da fayda etmedi. Köpek ısrarla burnunu kapağın etrafındaki çatlaklara sürtüyordu.

Köpeğin ilgisini çeken şeyi tahmin ettiği için titreyen kraliçe küçük köpeğin geri gelmesi için sertçe ona seslendi. Ne var ki Black onu duymuyordu bile ya da duysa bile sahibesine itaat etmemekte diretiyordu. Köpek hırlamaya başladı. Ardından da şiddetli bir şekilde havlamaya koyuldu.

Ayakkabıcının kafasında, köpeğin neden böyle inatla sahibesine itaat etmemekte direttiğine dair bir şimşek çaktı. Bir anda masadan kalkan Simon kapıya koştu ve 'Hücum! İhanet! Hücum!' diye bağırdı.

Kraliçe umutsuzluk içinde 'Black! Black!' diye bağırıyordu ama aldırış etmeyen köpek daha da şiddetli bir biçimde havlamaya koyuldu.

Simon 'Hücum!' diye bağırmaya devam ediyordu. 'Hücum! Yurttaş Plumeau'nun kilerinde aristokratlar var, kraliçeyi kurtarmaya gelmişler. İhanet! İhanet!'

Silahlarını alıp kraliçeye ve yanındaki diğer iki bayana doğru koşan muhafızlar da 'Hücum!' diye bağırdılar. Mahkûmlar çok geçmeden muhafızlar tarafından kuşatılıp kuleye götürüldü.

Black buna rağmen oradan ayrılmamakta ve susmamakta diretiyordu. Zavallı hayvancağızın içgüdüleri ona ihanet etmişti. Hâlâ havlayan ve kiler kapağını eşeleyen köpek yardımı tehlikeyle karıştırmıştı.

Bir düzine ulusal muhafız yemekhaneye girdi. Gözleri alev alev yanan Simon 'Kiler kapağının altındalar! Kapağın oynadığını gördüğüme eminim,' dedi.

'Ateşe hazır!' diye bağırdı muhafızlar. Simon 'Orada, orada!' diye bağırmaya devam ederken muhafızların silahlarını doldurdukları duyulabiliyordu.

Subay kapağın halkasını tuttu, ama muhafızların en güçlülerinden iki

tanesi ona yardım etmesine rağmen kapak kımıldamadı.

'Kapağı tutuyorlar,' diye bağırdı Simon. 'Üstünden ateş edin; ateş!'

'Ama benim şişelerim ne olacak?' diye bağırdı dul Plumeau. 'Şişelerimi kıracaksınız!'

'İkiniz de bağırmayı kesin!' dedi subay. 'Ve siz,' diye seslendi muhafızlara, 'balta getirip kapağı kırarak açın.'

Adamları emirlerine itaat ettiler. 'Şimdi hazır olun, açılır açılmaz kapağın içine ateş edin,' dedi subay.

Kapağı baltayla kırıp açmaya başladılar ve yeterince büyük bir açıklık olunca yirmi tüfek namlusu kapağın içine doğrultuldu. Ne var ki görünürlerde hiç kimse yoktu. Subay bir meşale yakıp kilere fırlattı. Yine de kimseyi göremediler.

Boş kilere uzanan merdivenlerden aceleyle inen subay, 'Beni takip edin!' diye emretti adamlarına.

'İleri!' diye bağırdı liderlerinin peşinden koşan muhafızlar.

'Ah, Dul Plumeau,' diye bağırdı Simon ona yumruğunu sallayarak, 'şimdi de kilerini kraliçeyi kurtarmaya çalışan aristokratlara ödünç vermeye başladın demek!'

Ne var ki Simon kadıncağızı haksız yere suçluyordu. Çünkü birileri Corderie Sokağı'na doğru uzanan, bir metre genişliğindeki ve bir buçuk metre yüksekliğindeki bir tünelden gelip kilerin duvarını kırmıştı. Tünelin zemininde izini bırakmış olan birçok insan vardı.

Subay çabucak tünelde ilerlemeye koyuldu, ama on adım sonra demir bir kapıyla karşılaştı ve durmak zorunda kaldı. 'Durun!' diye bağırdı koşan askerlere. 'Daha fazla ilerleyemeyiz. Dört adamın burada kalmasını ve gelen olursa vurmasını istiyorum. Ben rapor vereceğim. Aristokratlar kraliçeyi kurtarmaya kalkıştı.'

Bu olay daha sonraları Karanfil Komplosu olarak bilinmeye başladı. Olayın üç başkahramanı Maison-Rouge Şövalyesi, Toulan ve babamdı. Toulan ile babamın sonu darağacı oldu. Saint-Victor dolaylarındaki bir tabakhanede saklanan Maison-Rouge Şövalyesi sağ salim kaçmayı başardı.

Babam idamından önce ağabeyime kendisini örnek almasını ve kendisi gibi hükümdarları için can vermesini söyledi."

"Peki ya ağabeyiniz?" diye mırıldandı bu hikâyeden oldukça etkilenen Claire. "Babanızın isteğini yerine getirdi mi?"

"Eğer devam etmeme izin verirseniz öğreneceksiniz," dedi Hector.

"Ah, lütfen devam edin!" diye haykırdı Claire. "Sizi can kulağıyla dinliyorum!"

XIV
Léon de Sainte-Hermine

"BABAM İDAM EDİLDİKTEN kısa bir süre sonra, onun ölümünü haber alan annem de hastalanıp öldü.

Ağabeyim Léon'a yaşadığımız bu yeni talihsizliği bildiremedim, çünkü Berchem Savaşı'ndan beri ondan haber alamıyorduk. Ancak, Avignon'da bulunan ağabeyim Charles'a mektup yazdım ve kendisi hemen Besançon'a döndü.

Berchem Savaşı ve ağabeyimin kaderi hakkında bildiğimiz her şeyi Condé Prensi'nin kendisinden öğrendik. Sağlığını kaybetmiş olan annem endişe içinde ona bir ulak göndermişti, ama ulak annem hayattayken dönmeyi başaramadı. Ulak, ağabeyimin Avignon'dan döndüğü gün geldi.

Böylece, 4 Aralık 1793'te, Condé Prensi'nin karargâhının Berchem'de bulunduğunu, Pichegru'nun iki kez saldırıya geçtiğini, ama prensi dışarı sürdükten sonra köyü tutmayı başaramadığını öğrendik. Göçmenler köyü tekrar ele geçirince, Léon olağanüstü kahramanlıklar sergilemişti. Hatta köye ilk o girmişti, ama ardından gözden kaybolmuştu ve hemen arkasından gelen silah arkadaşları bile nereye kaybolduğunu bilmiyordu. Ölülerin arasında onun da cesedini aramış, ama bulamamışlardı. Genel kanı, Cumhuriyetçilerin peşinden çok hızlı gittiği için tutsak alındığıydı. Bu da ölümden farklı bir anlam taşımıyordu, çünkü silah taşımış olan her tutsak önce resmi olarak savaş meclisinin önüne çıkarılıyor, ardından kurşuna dizilerek öldürülüyordu.

Başka haber alamadığımız için bu üzücü açıklamayı kabul etmiştik, derken bir gün, Ren ordusunda görev yapan Besançonlu bir delikanlı ziyaretimize geldi. Delikanlı diyorum ama aslında çocuktu, daha on dördüne girmemişti ve babamın eski dostlarından birinin oğluydu. Benden yalnızca bir yaş küçüktü; beraber büyümüştük. Adı Charles N. idi.

Onu ilk ben gördüm. Üç aydır General Pichegru ile olduğunu bildiğim için 'Charles! Sen misin? Ağabeyimden haber var mı?' diye bağırarak ona doğru koştum.

'Ne yazık ki evet,' dedi. 'Ağabeyin Charles da burada mı?'

Ben bu soruya evet yanıtını verince, 'Öyleyse onu da çağır. Anlatacaklarımı o da dinlemeli,' dedi.

Ağabeyim çok geçmeden geldi ve ona Charles'ın bize Léon'dan haberler getirdiğini söyledim.

'Haberler kötü, öyle değil mi?' diye sordu.

'Korkanın öyle. Aksi takdirde haberleri çoktan vermiş olurdu,' dedim.

Ardından genç dostum hiçbir şey söylemeksizin kederle gülümseyerek yeleğinin altından bir garnizon kepi çıkarıp ağabeyime uzattı. 'Artık ailenin reisi sizsiniz,' dedi. 'Bu yadigâr artık size ait.'

'Bu nedir?' diye sordu ağabeyim.

'İnfaz mangasının önüne çıkarıldığında başında bulunan kep,' dedi Charles.

'Yani bitti mi?' diye sordu ağabeyim kuru gözlerle; ancak ne kadar tutmaya çalıştıysam da benim gözlerimden yaşlar akıyordu.

'Evet.'

'Gerçekten öldü mü?'

'Bir kahraman gibi!'

'Tanrı'ya şükürler olsun! Şerefimize leke sürülmedi... Bu kepin içinde bir şey var herhalde?'

'Bir mektup var.'

Ağabeyim ellerini kepte gezdirdi, kâğıdı hissetti ve çakısıyla kepin astarını keserek mektubu çıkarttı: '"Kardeşim Charles'a,"' diye okudu yüksek sesle. '"Birincisi ve en önemlisi, ölüm haberimi annemden olabildiğince saklayın.'"

'Yani zavallı annemin ondan önce vefat ettiğini bilmeden mi öldü?' diye sordu ağabeyim.

'Hayır,' dedi Charles. 'Ona bizzat kendim söyledim.'

Ağabeyim mektuba döndü ve okumaya devam etti:

"'Berchem'de tutsak alındım. Atımı vurdular ve atım düşünce onun altında kaldım. Kendimi savunmamın hiçbir yolu yoktu. Kılıcımı fırlattım ve dört Cumhuriyetçi beni atın altından çekip çıkardı. Beni kurşuna dizmek üzere Auenheim'daki kaleye götürüyorlar. Bir mucize gerçekleşmediği takdirde kurtulmam imkânsız.

Babam Kraliyet için öleceğine dair krala söz vermişti ve öyle de yaptı. Ben de aynı davayı ölümüne savunacağıma dair babama söz vermiştim ve öyle yapıyorum. Sen bana söz verdin ve sen de öyle yapacaksın. Eğer sen ölürsen Hector bizim intikamımızı alacak.

Annem için dua ediyorum. Hector'u şefkatle öpüyorum.

Elveda.

Léon de Sainte-Hermine

Not: Bu mektubu size nasıl ulaştıracağımı bilmiyorum ama Tanrı bir yolunu bahşedecektir.'"

Ağabeyim mektubu dudaklarına götürdü, öpmem için bana verdi ve

yüreğinin üstüne yerleştirdi. Ardından, 'Öldüğünde orada olduğunuzu mu söylemiştiniz?' diye sordu Charles'a.

'Evet!' dedi Charles.

'Bu durumda bize hikâyeyi baştan sona anlatın ve hiçbir ayrıntıyı atlamayın.'

'Oldukça yalın bir hikâye,' dedi Charles. 'Strasbourg'dan, Yurttaş Pichegru'nun Auenheim'da bulunan karargâhına gidiyordum; Sessenheim'ın biraz ötesinde, başlarında at sırtında bir komutan bulunan, yirmi piyade erinden oluşan bir bölük bana yetişti. Yirmi asker iki sıra halinde yürüyordu.

Benim gibi yolun ortasında yürüyen bir süvari vardı. Süvari olduğunu anlamak zor değildi, çünkü mahmuzlu binici çizmeleri giymişti. Üstünde, omuzlarından aşağısını bütünüyle örten beyaz, bol bir palto olduğu için, tek görebildiğim, bana tanıdık gelen genç ve zeki bir yüzdü. Fransız ordusunda rastlanmayan türde bir garnizon kepi takmıştı.

Komutan beyaz paltolu genç adamın yanında yürüdüğümü gördü ve yaşımdan daha küçük gösterdiğim için, "Nereye gidiyorsunuz genç yurttaş?" diye sordu nazikçe.

"General Pichegru'nun karargâhına gidiyorum," diye yanıtladım. "Yolum uzun mu?"

"Yaklaşık iki yüz metre daha yolunuz var," dedi beyaz paltolu genç adam. "Bakın, az önce girmiş olduğumuz bu geniş yolun sonunda Auenheim'ın ilk evlerini görebilirsiniz." Köyü eliyle göstermek yerine başıyla işaret etmesi tuhaftı.

"Teşekkür ederim," dedim ve daha hızlı yürüyerek ondan uzaklaşmaya koyuldum, çünkü varlığımdan hoşnut görünmüyordu. Ama o beni geri çağırdı.

"Eğer çok aceleniz yoksa yavaşlayıp bizimle yolculuk etmelisiniz genç dostum. Bu sayede size memleketimizle ilgili sorular soracak vaktim olur," dedi.

"Ne memleketi?"

"Hadi ama!" dedi beyaz paltolu adam. "Besançonlu değil misiniz ya da en azından Franche-Comté'den?"

Ona şaşkınlıkla baktım. Aksanı, yüzü, duruşu... onunla ilgili her şey çocukluk anılarımı çağrıştırdı. Bu yakışıklı genç adamla geçmişte tanışmış olduğum aşikârdı.

"Tabi belki de tanınmak istemiyorsunuzdur," dedi genç adam gülerek.

"Hayır, hiç de değil," dedim. "Ben sadece Atinalıların İlahi Hatip lakabını taktıkları Theophrastus'u düşünüyordum; Atina'da elli yıl yaşadıktan sonra

dahi, bir meyve satıcısı onun Lesbos Adası yerlisi olduğunu bilmişti."

"İyi bir eğitim gördüğünüz belli," dedi yol arkadaşım. "Böyle zamanlarda bu bir lükstür."

"Pek sayılmaz," dedim. "Kendisi de iyi bir eğitim görmüş olan General Pichegru'ya katılacağım; yanımda taşıdığım tavsiye mektubu sayesinde sekreteri olarak işe girmeyi umuyorum. Peki ya siz yurttaş?" diye sordum büyük bir merakla. "Ordudan mısınız?"

Genç adam gülmeye başladı. "Tam olarak değil," dedi.

"Öyleyse idareye bağlı olmalısınız," dedim.

"Bağlı," diye tekrarladı ve yine güldü. "Evet, doğru; doğru kelimeyi seçtiniz mösyö. Ne var ki ben idareye bağlı değilim; kendime bağlıyım."

Sesimi alçaltarak, "Ama benimle konuşurken resmi hitapları kullanıyorsunuz, hatta bana yüksek sesle mösyö dediniz. Yerinizi kaybetmekten korkmuyor musunuz?" diye sordum.

"Ah! Komutan," diye bağırdı beyaz paltolu genç adam, "bu delikanlı, hâlâ resmi hitapları kullandığım ve ona mösyö dediğim için yerimi kaybetmemden korkuyor. Benim yerime geçmek isteyecek kimseyi tanıyor musunuz? Eğer öyle biri varsa, karşısında eğilirim."

"Zavallı adam!" diye mırıldandı komutan omzunu silkerek.

"Söyleyin delikanlı," dedi yol arkadaşım, "Besançonlu olduğunuza göre –oralısınız, öyle değil mi?"

Başımı sallayarak onayladım.

"O halde Sainte-Hermine ailesini tanıyor olmalısınız."

"Evet," dedim. "Bir dul ve üç oğul."

"Üç oğul. Evet, doğru," dedi genç adam içini çekerek. "Hâlâ üç kardeşler. Teşekkürler. Siz Besançon'dan ayrılalı ne kadar oldu?"

"Yedi veya sekiz gün ancak olmuştur."

"Öyleyse bana verebileceğiniz yeni haberler var mı?"

"Evet, ama üzücü haberler."

"Durmayın, anlatın."

"Yola çıkmadan önceki akşam babamla birlikte kontesin cenazesine gittik."

"Ah!" dedi genç adam gözlerini göğe kaldırarak, "kontes öldü demek!"

"Evet."

"Böylesi daha iyi." Gözlerini tekrar göğe kaldırdı ve yanaklarından iki damla yaş süzüldü.

"Böylesi daha iyi derken neyi kastediyorsunuz?" dedim karşı çıkarak. "Kendisi azize gibiydi."

"İşte ben de onun için diyorum," dedi genç adam. "Oğlunun infaz mangasının karşısına çıkarıldığını öğrendiği için üzüntüden ölmektense, hastalıktan ötürü ölmek onun için daha iyi değil mi?"

"Ne?" diye bağırdım. "Sainte-Hermine Kontu kurşuna mı dizildi?"

"Hayır, ama dizilecek."

"Ne zaman?"

"Auenheim'daki kaleye vardığımızda."

"Yani Sainte-Hermine Kontu kalede mi?"

"Hayır, ama onu oraya götürüyorlar."

"Kurşuna dizilecek, öyle mi?"

"Ben oraya varır varmaz."

"İnfazı gerçekleştirme görevi size mi ait?"

"Hayır, ama ateş emrini ben vereceğim. Bu iyiliği, elinde silahıyla yakalanan iyi bir askerden asla esirgemezler, göçmen olsa bile."

"Ah, aman Tanrım!" diye bağırdım dehşet içinde. "Siz...?"

Genç adam bir kez daha kahkahalara boğuldu. "Dikkatli olmamı istediğinizde bu yüzden gülmüştüm. Bu yüzden almak isteyen herkese yerimi öneriyordum, çünkü yerimi kaybetmekten hiç korkmuyorum. Dediğiniz gibi, gerçekten de *bağlıyım!*" Genç adam ancak o zaman, paltosunu açmak için omuzlarını sallayarak, arkadan bağlı olan ellerini açığa çıkardı.

"Ama öyleyse," diye bağırdım dehşet içinde, "siz..."

"Ben Sainte-Hermine Kontuyum delikanlı. Gördüğünüz gibi, ölmesinin zavallı annem için daha iyi olduğunu söylerken haklıydım."

"Ah, aman Tanrım!" diye bağırdım.

"Neyse ki," diye devam etti kont dişlerini sıkarak, "kardeşlerim hâlâ hayatta."

"Ağabeyimle tek bir ağızdan evet diye bağırdık ve onun öcünü alacağımıza ant içtik," dedi Hector.

"Yani, kurşuna dizecekleri kişi ağabeyiniz miydi?" diye sordu Matmazel Claire.

"Evet," dedi Hector. "Sonucu bilmek sizin için yeterli olur mu, yoksa son anlarını ayrıntılarıyla öğrenmek ister misiniz? Bizim kalbimizin iki kat hızlı atmasına yol açmış olan bu ayrıntılar sizi çok alakadar etmeyebilir, çünkü zavallı Léon'u hiç tanımadınız."

"Ah, aksine, bana her şeyi anlatın," diye haykırdı Matmazel Sourdis. "Tek bir kelimesini bile atlamayın. Mösyö Léon de Sainte-Hermine benim akrabam değil miydi? Onu mezarına kadar izlemek hakkım değil mi?"

"Biz de genç dostum Charles'a aynen bunu söyledik."

'Yanımda yürüyen adamın, durumundan böyle aldırmazca söz edebilen genç adamın öleceğini öğrendiğimde ne denli altüst olduğumu tahmin edebilirsiniz,' dedi genç Charles. 'Üstelik o benim memleketlimdi, en önemli ailelerimizden birinin başıydı, Sainte-Hermine Kontuydu.

"Sizi kurtarmanın hiçbir yolu yok mu?' diye fısıldadım.

"Açıkçası öyle bir yol göremiyorum," dedi. "Görseydim, bir saniye bile duraksamazdım."

"Size önemli bir hizmet sunabilecek durumda olmasam da, bir şekilde faydalı olmak isterim. Sizi ölümden kurtaramam, ama hiç değilse ölümünüzü daha acısız kılabilirim, bir şekilde yardım edebilirim belki."

"Sizi ilk gördüğümden beri kafamda bir düşünceyi evirip çeviriyorum."

"Söyleyin."

"Biraz tehlikeli olabilir ve sizi korkutmasını istemiyorum."

"Size hizmet etmek için her şeyi yapmaya hazırım."

"Kardeşime haber göndermek istiyorum."

"Bunu yapmayı kendi adıma görev bilirim."

"Bir mektup."

"Ben götürürüm."

"Komutana verebilirdim. Kendisi iyi bir adam; muhtemelen mektubu yerine ulaştırırdı."

"Komutan söz konusu olduğunda bu yalnızca bir olasılık," dedim, "ama bana verirseniz mektubun kardeşinizin eline ulaşacağı kesin."

"Pekâlâ, öyleyse, beni dikkatle dinleyin." Kont ona yaklaştığımda, "Mektubu zaten yazdım; kepimin içinde duruyor," dedi.

"Tamam."

"Komutandan idamımda bulunmak için izin istemelisiniz."

"Ben mi!" dedim ve alnımda soğuk terler birikti.

"Bu fikri hemen reddetmeyin. İdamlar daima ilginçtir. Birçok insan yalnızca hoşlandığı için idamları izler."

"Ben bunu yapmaya cesaret edemem..."

"Hadi ama. Her şey çok hızlı olup bitiyor zaten."

"Yapamam! Asla!"

"O zaman bu konuyu kapatalım," dedi kont. "Eğer olur da kardeşlerime rastlarsanız, onlara söyleyeceğiniz tek şey, beni infaz mangasına götürürlerken karşılaşmış olduğumuz." Kont bunun üzerine ıslıkla *Vive Henry IV'* ün ezgisini mırıldanmaya koyuldu.

Ben hemen ona daha da yaklaştım. "Affedersiniz," dedim. "Ne yapmamı isterseniz yapacağım."

"Çok nazik bir delikanlısınız. Teşekkürler!"

"Ama..."

"Ne?"

"Ama komutana orada bulunup bulunamayacağımı siz sormalısınız. Zevk için izlemek istediğimi düşünmelerine katlanamam."

"Tamam. Ona aynı bölgeden geldiğimizi söylerim ve kardeşime bir yadigâr göndermeme izin vermesini rica ederim, örneğin kepimi. Böyle şeyle her zaman oluyor. Ayrıca bir garnizon kepinin şüphe uyandıracak hiçbir tarafı yok."

"Evet."

"Ateş emrini verdiğimde, kepimi fırlatırım. Kepi almak için fazla acele etmeyin. Ben ölene kadar bekleyin."

"Ah!" dedim nefesim kesilerek ve sarararak. Bütün vücudum titremeye başladı.

"Genç yurttaşıma alkol verebilecek olan var mı?" diye sordu ağabeyiniz. "Çok üşüdü."

"Buraya gel evlat," dedi komutan. Bana matarasını uzattı. Bir yudum alıp ona teşekkür ettim.

"Hizmetinizdeyiz... Bir yudum alır mısınız Yurttaş Sainte-Hermine?" diye bağırdı tutsağa.

"Çok teşekkür ederim Komutan," dedi kont. "Ben asla alkol içmem."

'Ben kontun yanına döndüm ve kont talimatlarını vermeyi sürdürdü. "Ben ölünce kepimi alın, ama ona önemsiz bir eşya gibi davranın. Ama elbette ölmekte olan bir adamın son arzularının kutsal olduğunu ve kepe saklamış olduğum mektubun kardeşime ulaşması gerektiğini biliyorsunuz. Eğer kepi taşımak zahmetli olursa, içindeki mektubu çıkarın ve kepi bir hendeğe atın. Mektuba gelince; kaybetmeyeceğinizden emin misiniz?"

"Asla," dedim gözyaşlarımı bastırmaya çalışarak. "Yani, eminim."

"Yanlış kişilere vermezsiniz, değil mi?"

"Hayır, hayır! İçiniz rahat olsun."

"Kardeşime kendi ellerinizle verecek misiniz?"

"Evet, kendi ellerimle teslim edeceğim."

"Kardeşim Charles'a, büyük olanına. Sizinle adaş olduğu için hatırlamanız zor olmaz."

"Ondan başkasına vermeyeceğim."

"Mutlaka öyle yapmalısınız! Nasıl öldüğümü sorduğunda anlatırsınız. O da 'Güzel, iyi bir ağabeyim vardı,' diyecek ve zamanı geldiğinde benim gibi can verecek."

Yolda bir çatala vardık; ayrılan yollardan biri General Pichegru'nun karargâhına, diğeri kaleye uzanıyordu. Konuşmaya çalıştım, ama söyleye-

cek söz bulamadım. Yalvarırcasına ağabeyinize baktım. Gülümsedi.

"Komutan," dedi. "Sizden bir iyilik rica edeceğim."

"Buyurun? Eğer elimden gelen bir şeyse..."

"Belki bu bir zayıflıktır, aramızda kalacağına güvenebilirim, öyle değil mi? Ölüm anımda kendi memleketimden birine sarılmak istiyorum. Bu delikanlıyla ikimiz Juraslıyız; ailelerimiz Besançon'da yaşıyorlar ve dostlar. Bir gün eve dönüp tanışmamızı, son anlarıma kadar bana eşlik ettiğini anlatacak. Sonra da nasıl öldüğümü."

Komutan bana baktı; ağlıyordum. "Elbette!" dedi. "Eğer bu ikinizi de memnun edecekse."

"Delikanlıyı memnun edeceğini pek zannetmiyorum," dedi ağabeyiniz gülerek, "ama beni gerçekten memnun edecek."

"Ricada bulunan siz olduğunuza göre."

"Öyleyse kabul ediyor musunuz?" diye sordu tutsak.

"Ediyorum," dedi komutan.

"Gördünüz mü," dedi kont ben onun yanında yürürken, "Şimdiye kadar her şey son derece yolunda gitti."

Tepeyi tırmanıp kendimizi tanıtarak açılıp kapanan köprüden geçtik. Komutan albaya geldiğimizi bildirmeye ve idam emrini iletmeye giderken, biz bir süre avluda bekledik.

Birkaç dakika sonra komutan tekrar kapıda belirdi. "Hazır mısınız?" diye sordu tutsağa.

"Siz ne zaman hazır olursanız Komutan," dedi tutsak.

"Söylemek istediğiniz bir şeyler var mı?"

"Hayır, ama birkaç iyilik rica edeceğim."

"Gücüm dâhilinde olan her dileğinizi gerçekleştiririm."

"Teşekkür ederim Komutan."

Komutan ağabeyinize yaklaştı. "Düşman bayrakları altında görev yapıyor olabiliriz, ama nihayetinde ikimiz de Fransızız ve iyi insanlar birbirlerini bir bakışta tanırlar. Dileğiniz nedir?"

"Öncelikle beni hırsız gibi gösteren şu ipleri çözmeniz."

"Son derece adil bir istek. Tutsağı çözün."

Ben koşarak kontun ellerini kavradım; daha hiç kimse yaklaşmaya fırsat bulamadan ipleri çözdüm.

"Oh!" dedi kont paltosunun altında kollarını esneterek. "Özgür olmak çok güzel bir duygu."

"Başka ne dilersiniz?" diye sordu komutan.

"Ateş emrini kendim vermek istiyorum."

"Verebilirsiniz. Başka?"

"Aileme bir yadigâr göndermek istiyorum."

"Biliyorsunuz ki hiç kimse, siyasi mahkûmların kurşuna dizilmeden önce yazdığı mektupları kabul edemez. Başka bir şey göndermek istiyorsanız, tamam."

"Ben sorun yaratmak istemiyorum. Bu benim yurttaşım Charles. Sizin izin verdiğiniz üzere, idam yerine kadar bana eşlik edecek. Aileme benden bir şeyler götürme sorumluluğunu o üstlenebilir; mektup değil de başka bir şeyler. Örneğin, bu eski kep."

"Hepsi bu mu?" diye sordu komutan.

"Sanırım," dedi kont. "Vakit geldi. Korkmaya başlıyorum ve dünyada en nefret ettiğim şey korkudur. Haydi gidelim Komutan, yanılmıyorsam siz de bizimle geleceksiniz."

"Görevim öyle gerektiriyor."

Kont reverans yaptı ve istediğini elde eden bir adamın hoşnutluğuyla gülerek benim elimi sıktı.

"Ne taraftan?" diye sordu.

"Bu taraftan," dedi komutan sıranın başını çekerek. Onu takip ederek bir kapıdan geçip, surlarında nöbetçilerin mekik dokuduğu ikinci bir avluya girdik. Avlunun gerisindeki duvar ortalama bir insanın boyundaki kurşun delikleriyle doluydu.

"Ah, işte geldik!" dedi tutsak. Herhangi bir talimat ya da emir almadan duvara gitti.

Kâtip hükmü okudu. Ağabeyiniz kabul edercesine başını salladı. Ardından, "Affedersiniz Komutan. Biraz kendimle baş başa kalmak istiyorum," dedi.

Onun dua etmek istediğini anlayan komutan ve askerler geri çekildiler. Ağabeyiniz bir süre, ellerini kavuşturmuş, başını göğsüne eğmiş halde kıpırdamadan durdu; dudakları kımıldasa da hiçbir ses duyulmuyordu. Başını kaldırdığında yüzünde bir tebessüm vardı. Bana sarıldı ve sarılırken, tıpkı İngiliz I. Charles gibi, "Unutma," diye fısıldadı.

Ağlayarak başımı eğdim.

İdam mahkûmu bunun ardından "Dikkat!" dedi güçlü bir sesle.

Askerler hazırlandılar. Kont, sanki emri başı örtülüyken vermek istemiyormuş gibi duraksadı ve kepini çıkarıp fırlattı. Kep ayaklarıma düştü.

"Hazır ol, nişan al, ateş!" Çok yaşa K..." "Kral" sözcüğü kurşun seslerinin arasında kayboldu ve yedi kurşun göğsünü deldi.

Yüzüstü yere düştü. Ben dizlerimin üstüne çökmüştüm; şimdi ağladığım gibi, o zaman da ağlıyordum.'

"Zavallı çocuk bize ağabeyimizin ölümünü anlatırken gerçekten de ağlıyordu. Size yemin ederim ki biz de acı gözyaşları döküyorduk matmazel," dedi Hector.

"Artık ailemizin reisi olan ağabeyim mektubu tekrar okudu ve Charles'a sarıldı. Ardından kollarını kaldırarak, ağabeyimizden geriye kalan tek yadigârın üstüne onun öcünü alacağına yemin etti."

"Ah, ne acı bir hikâye mösyö!" dedi Claire gözyaşlarını silerek.

"Devam etmemi ister misiniz?" diye sordu Hector.

"Elbette, isterim," dedi genç kız. "Hayatımda hiç bu kadar yürek burkan bir hikâye duymamıştım."

XV
Charles de Sainte-Hermine (1)

HECTOR DE SAINTE-HERMINE, Matmazel Sourdis'nin kendini toparlayabilmesi için bir süre konuşmaya ara verdi. Ardından devam etti: "Dediğiniz gibi, acı bir hikâye. Üstelik daha da kötüleşecek. Çünkü Léon'un acı ölüm haberini aldıktan kısa bir süre sonra ağabeyim Charles ortadan kayboldu. Bana uzun bir mektup bırakmıştı ve mektupta aşağı yukarı şunlar yazıyordu:

'Nerede olduğumu ve neler yaptığımı bilmene gerek yok sevgili küçüğüm. Tahmin edebileceğin gibi, yapacağıma yemin ettiğim şeyi yapmaya çalışıyorum: öç almaya.

Artık yalnızsın. Ama on altı yaşındasın ve öğretmenininki gibi bir talihsizlikle, çok geçmeden erkek olacaksın.

Erkek olmak derken neyi kastettiğimi biliyorsun. Gerçek bir erkek, kökleri geçmişte, dalları gelecekte olan sağlam bir meşe ağacına benzer. Her şeye dayanabilir –sıcağa, soğuğa, rüzgâra, yağmura, fırtınaya, silahlara ve altına.

Hem zihnini hem de bedenini diri tut; bütün fiziksel faaliyetlerde ustalaş –para ya da öğretmen sıkıntımız yok. Taşradayken yılda on iki bin frankı atlara, tabancalara, silahlara, binicilik ve kılıç derslerine harca. Eğer Paris'e gidersen, bunun iki katını harca, ama yine aynı amaçla; gerçek bir erkek olmak için.

Daima altın olarak on bin frankı hazır tutmak için ne gerekiyorsa yap. Bu altını sana Morgan'ın adını veren –imzasını tanırsın– ve hançer mühürlü bir mektup taşıyan her ulağa vermeye hazır ol.

Morgan'ın adı geçtiğinde, aslında benden söz edildiğini bir tek sen bileceksin.

Bu talimatları harfi harfine yerine getir, ama emirden ziyade tavsiye gibi gör. Hiç değilse ayda bir kez bu mektubu oku.

Benim yerimi doldurmaya, öcümü almaya ve ölmeye daima hazır ol. Ağabeyin, Charles.'

Artık Morgan ile Charles de Sainte-Hermine'in aynı kişi olduğunu bildiğinize göre, ağabeyimin faaliyetlerini anlatmama gerek yok matmazel. Çünkü herkes gibi siz de onun çok geçmeden Yehu'nun Yoldaşları'nın lideri olarak Fransa'nın dört bir yanında ve hatta yabancı ülkelerde nam saldığını biliyorsunuz. Marsilya'dan Nantua'ya, Fransa iki yılı aşkın bir süre boyunca onun hükmünde kaldı.

Ondan, tarif etmiş olduğu mührü ve imzayı taşıyan iki mektup daha aldım. Her seferinde aynı parayı istedi ve her seferinde bu parayı ona gönderdim.

Bu arada Morgan adındaki adam Güney Fransa'nın hem dehşeti, hem de sevgilisi haline geldi. Kraliyetçi parti Yehu'nun Yoldaşları'nı şövalye addedip, meşru olduklarını onayladı. Diğer yandan, hükümet onları haydut, eşkıya ve soyguncu olarak adlandırarak lekelemeye çalıştı, ama Yehu'nun itibarını sarsmayı başaramadı. Güneyde insanlar yerel hükümet görevlilerinden korkmadan açık açık Yehu'nun Yoldaşları'nı desteklediklerini beyan edebiliyorlardı.

Direktuvar İdaresi döneminde her şey yolundaydı. Hükümet zaten yabancı ülkelerle yapılan savaşlardan dolayı güçsüz düştüğü için, iç savaş söz konusu bile olamazdı. Ne var ki ardından Bonaparte Mısır'dan döndü.

Bonaparte Avignon'da tesadüfen Yehu'nun Yoldaşları'nın cesur eylemlerinden birine şahit oldu ve onların ahlak kurallarını kendi gözleriyle gördü. Çünkü yanlışlıkla hükümete ait olan paranın yanı sıra, Bordeauxlu bir şarap tüccarının iki yüz Louis altınını içeren kesesini de almışlardı. Otelin masasında hep beraber yemek yenirken ve söz konusu tüccar uğradığı haksızlıktan bahsederken, tepeden tırnağa silahlı ve maskeli olan ağabeyim güpegündüz yemek salonuna girmişti. Masaya yaklaşıp özür dilemiş ve iki yüz altını tüccarın önüne koymuştu.

Tesadüf eseri General Bonaparte ile yaveri Roland Montrevel de aynı masada yemek yiyordu, dolayısıyla Bonaparte karşısında nasıl insanlar olduğuna kendi gözleriyle şahit oldu. Bu sayede Chouanlar'a destek sağlayanın İngilizler değil, Yehu'nun Yoldaşları olduğunu anladı. Onları yok etmeye karar verdi ve gereken her şeyi yapması için tam yetki verdiği

Roland'ı güneye yolladı.

Ne var ki Roland yok etmeye yemin ettiği kişileri teşhis etmeye gönüllü olan tek bir hain bile bulamadı. Mağaralar, ormanlar ve dağlar da krallarına ihanet etmeyi reddeden adamların yerini açık edemedi. Taburların silahlarının erişmeyi başaramadığı adamların yıkımını hazırlayan, bir kadının başının altından çıkan beklenmedik bir olay oldu.

Avignon kentini adeta deprem gibi sarsan korkunç siyasi çalkantıyı biliyorsunuz. İnsanların acımasızca birbirinin boğazını kestiği, son nefesine kadar ve hatta düşman son nefesini verdikten sonra bile çarpışmaya devam ettiği ayaklanmalardan birini düşünün. İşte bu ayaklanmalardan birinde, Mösyö Fargas adındaki bir şahıs, davranışları Pasifik adalarındaki ilkelleri bile gölgede bırakan yamyamlar tarafından öldürülmekle kalmayıp yakılmış ve yenmişti. Katilleri liberallerdi.

Ne var ki Mösyö Fargas'nın çocukları katliamdan kaçıp kurtulmayı başardılar. Doğa Fargas'nın oğlu ve kızı konusunda bir hata yapmış, genç adama bir kızın yüreğini verirken, kardeşine ağabeyinde olması gereken yüreği vermişti. Lucien ile Diana babalarının öcünü alacaklarına yemin ettiler ve Diana ağabeyine tam destek verdi.

Lucien Yehu'nun Yoldaşları'na katıldı ama bir baskın sırasında esir düştü. Uykusuzluk işkencesine dayanamayarak suç ortaklarının isimlerini verdi. Esir düştüğü kişiler, Yehu'nun Yoldaşları'nın intikamından korumak için onu Avignon'dan alıp, Nantua'daki bir hapishaneye naklettiler, ama bir hafta sonra, bir gece silahlı adamlar hapishaneyi basıp onu Seillon'daki bir manastıra götürdüler.

İki gece sonra Lucien de Fargas'nın cesedi, kent meydanına, kız kardeşi Diana'nın yaşadığı Les Grottes de Ceyzériat otelinin hemen karşısına, Préfecture'ün önüne yerleştirildi. Ceset çıplaktı ve göğsüne Yehu'nun Yoldaşları'nın meşhur hançeri saplanmıştı. Hançerden sarkan kâğıtta Lucien'in kendi el yazısıyla yazdığı şu cümleler bulunmaktaydı: 'Ölmeyi hak ettim çünkü kutsal yeminimi tutmayı başaramadım. Göğsüme saplanmış olan hançer, korkak bir suikastın değil, öcünü alan adaletin kurbanı olduğumun kanıtıdır.'

Diana şafak vakti penceresinin altındaki gürültülerle uyandı. Bu gürültünün kendisiyle ilgili olduğunu, yeni bir talihsizliğin onu beklediğini sezmişti. Sabahlığını giydi ve uykusunda açılmış olan saçlarını toplama gereği bile duymadan pencereyi açıp balkondan aşağıya sarktı.

Sokağa bakar bakmaz çığlık atıp geriye sıçradı ve hayalet gibi bembeyaz kesilerek saçları birbirine karışmış, adeta aklını yitirmiş bir kadın gibi koşarak meydana inip, 'Ağabeyim! Ağabeyim!' diye haykırarak kalabalığın

ortasındaki cesedin üstüne kapandı.

Lucien'in ölümüne şahit olan bir yabancı bulunmaktaydı. Kendisi Cadoudal tarafından gönderilmişti, dolayısıyla bütün kapıların açılmasını sağlayacak parolaları biliyordu. Pasaport gibi kullandığı mektup işte burada; benimle ilgisi bulunduğu için mektubu kopyaladım." Hector mektubu okumaya koyuldu.

Sevgili Morgan, Postes Sokağı'ndaki toplantımızda, yabancılardan veya içeriden yardım almadan, tek başıma savaşı yürütmek zorunda kalmam durumunda haznedarım olmayı teklif ettiğinizi unutmadığınızdan eminim. Koruyucularımızın hepsi öldü; ya savaş meydanında ya da infaz mangasının karşısında. D'Autichamp Cumhuriyetçilerin tarafına geçti. Morbihan'da inançlarından şaşmadan, mağlup düşmeden dimdik ayakta duran bir ben kaldım.

İki ila üç bin adamdan oluşan ordum, yürüteceğim seferler için yeterli. Maaş talep etmeseler de, yemeğe, silaha ve cephaneye ihtiyaçları var. Quiberon'da olanlardan sonra İngilizler bize hiçbir şey yollamadı.

Eğer siz bize para gönderebilirseniz, kanımızı dökmeye hazırız. Bu, gerekli olduğu takdirde, sizin de –Tanrı korusun– kendi kanınızı seve seve dökmeyeceğiniz anlamına gelmez. Hayır, sizin sadakatiniz hepimizinkini aşar ve bizimkileri gölgede bırakır. Eğer biz yakalanırsak kurşuna diziliriz, ama siz yakalanırsanız darağacında can verirsiniz. Yüklü miktarda paranızın olduğunu yazmıştınız. Ayda otuz beş ila kırk bin frank alabilirsem yeterli olur...

Size ortak dostumuz Coster de Sainte-Victor'u gönderiyorum. Adı bile ona tamamen güvenebileceğinizi anlamanız için yeterli olmalı. Şu anda saklandığınız yeri bulabilmesi için ona küçük kitabımızı veriyorum. Eğer elinizde mevcutsa ona ilk kırk bin frankı verin ve gerisini saklayın, çünkü size daha çok lazım olacak. Şayet bulunduğunuz yerde kalamayacak kadar zulüm görüyorsanız, benimle olmak için Fransa'nın bu kısmına gelin.

İster yakın olalım, ister uzak, size sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

George Cadoudal
Brötanya Ordusu Generali

Not: On dokuz veya yirmi yaşlarında bir kardeşiniz olduğunu biliyorum sevgili Morgan. İlk savaşında ona önderlik etmeye layık olduğumu düşünüyorsanız, onu bana gönderin. Kendisi benim yaverim olacak.

"Ağabeyim bütün Yoldaşlar'a fikir danıştıktan sonra şöyle yanıt vermiş:

Sevgili Generalim,

Cesur ulağınız sayesinde sizin güzel ve yürekli mektubunuzu aldık. Kasamızda yaklaşık yüz elli bin frank var, dolayısıyla talebinizi yerine getirebileceğiz. Kendi yetkim dâhilinde Alcibiade adını verdiğim yeni ortağımız bu akşam ilk kırk bin frankla yola çıkacak. Her ay aynı bankadan ihtiyaç duyduğunuz kırk bin frankı alacaksınız. Ölüm veya dağılma durumunda, para kırk bin franklık tomarlar halinde birçok farklı yere gömülecek. Paranın nereye saklandığını bilen kişilerin listesini ilişikte gönderiyorum.

Bu arada kardeşimiz Alcibiade bir infaza tanıklık etmek üzere tam vaktinde geldi. Hainleri nasıl cezalandırdığımızı gördü.

Kardeşimle ilgili cömert teklifinizden ötürü çok teşekkür ederim sevgili generalim. Ama niyetim, benim yerimi doldurma vakti gelene kadar onu tehlikelerden uzak tutmaktır. Babam giyotinde can vererek öcünü alma görevini ağabeyime bıraktı. Ağabeyim infaz mangasının karşısında can vererek öcünü alma görevini bana bıraktı. Sizin söylediğiniz gibi, ben de darağacında can vereceğim. Ölürken öcümü alma görevini kardeşime bırakacağım. O zaman onun da bizimle aynı yolu izleyerek, asil davamıza katkıda bulunma vakti gelmiş olacak. Ya da bizim gibi can verecek. Bu nedenle, onu sizin önderliğinizden mahrum bırakma sorumluluğunu kendi üstüme alıyorum, ama onu dost bilmenizi rica ediyorum.

Sevgili kardeşimiz Alcibiade'yi bize mümkün olduğunca çabuk geri yollarsanız seviniriz. Çünkü mektubumuzu size böyle bir ulakla iletmek bizim için iki kat büyük bir zevktir.

Morgan.

Ağabeyimin dediği gibi, Coster de Saint-Victor cezanın infazına şahit olmuştu. Lucien de Fargas onun gözleri önünde yargılanıp infaz edildi. Sonradan, gece yarısı, iki atlı aynı kapıyı kullanarak Seillon manastırından ayrıldı. Birisi, Morgan'ın verdiği kırk bin frankı taşıyan ve Cadoudal ile buluşmak üzere Brötanya'ya giden Coster de Saint-Victor idi. Diğeri ise, atının sırtında Lucien de Fargas'nın cesedi bulunan, hainin cesedini Préfecture yakınındaki meydana götüren Ribier Kontu idi."

Hector bir süre konuşmaya ara verdikten sonra şunları söyledi: "Özür dilerim, hikâyem başlangıçta çok yalın gibiydi, ama şimdi o kadar karıştı

ki adeta romana dönüştü. Olayları sırasıyla aktarmak zorundayım elbette, ama size üst üste çok fazla felaket aktarmaktan korktuğum için hikâyemi oldukça kısa tutmaya çalışacağım."

"Ah, aksine, hiçbir şeyi atlamayın lütfen," dedi Matmazel Sourdis. "Anlattığınız kişileri çok etkileyici buldum, özellikle de Matmazel Fargas'yı."

"Ben de tam ona dönmek üzereydim. Dini görevini yerine getirerek, Bourg-en-Bresse'de ağabeyine ait olduğu teşhis edilen cesedin defnine katıldıktan üç gün sonra, Lüksemburg Sarayı'na gelen genç bir bayan, Direktör Barras ile görüşmeyi talep etti. Barras toplantıdaydı. Karşısındakinin genç ve çekici bir bayan olduğunu fark eden uşak, onu, Yurttaş Barras'nın daha ziyade romantik görüşmelerini yaptığı pembe odaya aldı. On beş dakika sonra aynı uşak Direktör Barras'nın geldiğini duyurdu.

Barras muzaffer bir edayla içeri girip şapkasını masaya bıraktı ve misafirine doğru yürüyerek, 'Beni mi görmek istemiştiniz madam? İşte buradayım!' dedi.

Peçesini açarak büyüleyici güzelliğini gözler önüne seren genç kadın, Barras yaklaşırken ayağa kalktı. Barras şaşkınlıkla olduğu yerde kaldı. Ardından çabucak yürümeye devam etti ve genç kadına oturmasını işaret ederken elini tutmaya çalıştı.

Ne var ki ellerini uzun peçesinin katlarında tutan genç kadın, 'Lütfen beni affedin, ama ricacı olarak ayakta durmam daha uygun olur,' dedi.

'Ricacı mı!' dedi Barras. 'Ah, sizin gibi bir kadın rica etmez, emir verir ya da en kötü ihtimalle taleplerde bulunur.'

'Aynı zamanda öyle de yapıyorum. İkimize de hayat veren yeryüzü adına, babanızın arkadaşı olan babam adına, zulme uğrayan insanlık adına, yerine getirilmeyen adalet adına intikam talep etmek için size geldim.'

'İntikam mı?'

'İntikam,' diye tekrarladı Diana.

'İntikam sizin gibi genç ve hoş bir bayan için çok sert bir sözcük,' dedi Barras.

'Mösyö, ben Avignon'da Cumhuriyetçiler tarafından katledilen Fargas Kontunun kızı ve Fargas Vikontunun kardeşiyim –ki kendisi yakın zamanda Bourg-en-Bresse'de Yehu'nun Yoldaşları tarafından öldürüldü.'

'Emin misiniz madam?'

Diana ona hançeri ve kâğıdı gösterdi. 'Bu hançeri herkes tanır,' dedi, 'ama hançer kendi başına hiçbir şey kanıtlayamasa dahi, kâğıtta yazanlar işlenen cinayete ve sebebine ilişkin hiçbir şüpheye yer bırakmıyor.'

Barras silahı inceledi. 'Demek bu hançer...' diye söze girdi.

'Ağabeyimin göğsüne saplanmıştı.'

'Hançer kendi başına hiçbir şeyi kanıtlamaz,' dedi Barras. 'Çalınmış olabileceği gibi, soruşturmayı karıştırmak için özellikle taklit edilmiş de olabilir.'

'Evet, ama ağabeyimin yazıp imzaladığı bu kâğıdı okuyun.'

Barras, Lucien'in, Yehu'nun Yoldaşları'na verdiği yemini tutamadığı itirafını içeren son sözlerini okudu. 'Bu gerçekten ağabeyinizin el yazısı mı?' diye sordu.

'Evet, öyle.'

'Şu sözler ne anlama geliyor: "...korkak bir suikastın değil, öcünü alan adaletin kurbanı olduğumun kanıtıdır."

'Ağabeyimin, sizin ajanlarınızın eline düşüp işkence gördüğünde, yoldaşlarının adını vererek yeminini bozduğu anlamına geliyor. Yehu'nun Yoldaşları'na katılması gereken bendim,' dedi Diana garip bir kahkahayla, 'ağabeyim değil.'

'Böyle bir cinayet benim haberim olmadan nasıl gerçekleşebilir?'

'Polisleriniz haklarında iyi bir intiba bırakmıyor,' dedi Diana gülümseyerek.

'Pekâlâ, bu kadar bilgili olduğunuza göre, bize ağabeyinizi öldüren kişilerin isimlerini verin. Yakalar yakalamaz, cezalarını veririz.'

'Eğer isimlerini bilseydim, sizi görmeye gelmezdim,' dedi Diana. 'Onları kendim hançerlemiş olurdum.'

'Pekâlâ, siz onları ararken, biz de arayacağız,' dedi Barras.

'Ama onları arayan ben mi olmalıyım?' diye sordu Diana. 'Bu benim işim mi? Ben hükümet ya da polis miyim? İnsanlara gözcülük etmek benim görevim mi? Ağabeyim tutuklanıp hapishaneye atıldı, hükümete ait olan bir hapishaneye, şimdi bu hapishane ağabeyim için bana hesap vermek zorunda. Hapishane mahkûmuna ihanet etti. Yani hükümetin bana bir cevap borcu var. Siz hükümetin başı olduğunuza göre, sizden rica ediyorum, sizden talep ediyorum, ağabeyimi bana geri verin!'

'Ağabeyinizi sever miydiniz?'

'Ona tapardım.'

'Öcünü mü almak istiyorsunuz?'

'Onun katillerinin canı karşılığında kendi canımı veririm.'

'Peki ya size onun katillerini bulmanın bir yolunu önerirsem? Bu yol ne olursa olsun kabul eder misiniz?'

Diana bir an tereddüt ettikten sonra, 'Ne gerekiyorsa yaparım,' dedi cesurca.

'Tamam, o halde,' dedi Barras, 'siz bize yardım etmeye hazırsanız, biz de size yardım edeceğiz.'

'Ne yapmam gerekiyor?'

'Çekici bir bayansınız, çok çekicisiniz gerçekten.'

'Güzelliğimin konuyla hiçbir ilgisi yok,' dedi Diana gözlerini yere indirerek.

'Aksine,' dedi Barras, 'güzelliğin konuyla yakından ilgisi var. Hayat dediğimiz bu zorlu mücadelede, güzellik kadınlara yalnızca âşıklarının veya kocalarının gözlerine hitap etmeleri için verilmiş bir armağan değildir; güçlü bir silahtır, bir saldırı ve savunma yöntemidir.'

'Devam edin,' dedi Diana.

'Yehu'nun Yoldaşları Cadoudal'dan sır saklamazlar. Onların asıl lideri kendisidir, çünkü özünde onun için çalışıyorlar. Tepeden tırnağa hepsinin ismini bilir.'

'Yani?' dedi Diana.

'Yani mi? Daha basit ne olabilir? Brötanya'ya gidin, Cadoudal'a katılın, kendinizi Kraliyet'e duyduğunuz bağlılığın kurbanı gibi tanıtın ve onun güvenini kazanın. Sizin için hiç zor olmayacak, çünkü Cadoudal'ın size âşık olmadan bakması imkânsız. Er ya da geç bulmakta zorlandığınız bu adamların, bu eşkıyaların isimlerini ele geçirirsiniz. Sizden tek istediğim, bize bu isimleri vermeniz; sizi temin ederim ki bu sayede intikamınıza kavuşmuş olacaksınız. Ayrıca üzerindeki etkiniz sayesinde o inatçı asinin mücadelesinden vazgeçmesini sağlayabilirseniz, hükümet sınır tanımadan...'

Diana elini kaldırdı. 'Dikkatli olun Direktör, bir kelime daha söylerseniz, bana hakaret etmiş olacaksınız,' dedi. Ardından, bir süre sessiz kaldıktan sonra, 'Düşünmek için yirmi dört saat istiyorum,' diye ekledi.

'İstediğiniz kadar düşünün madam,' dedi Barras. 'Her zaman emrinizdeyim ve sizi bekleyeceğim.'

'Yarın akşam saat dokuzda, burada,' dedi Diana. Ardından hançeri Barras'nın elinden, ağabeyinin mektubunu da masanın üzerinden aldı. Korsajının içine sıkıştırdı. Veda ederek oradan ayrıldı.

Ertesi akşam kararlaştırılan saatte Matmazel Diana de Fargas tekrar saraya gitti ve direktör bir kez daha alelacele pembe odaya girdi.

'Kararımı verdim mösyö. Ancak tahmin edebileceğiniz gibi yol tezkeresine ihtiyacım olacak, bu sayede Cumhuriyetçi yetkililer kim olduğumu bilecekler. Sürdüreceğim hayatta Cumhuriyet'e karşı silah taşırken yakalanma ihtimalim söz konusu. Kadınları ve çocukları bile infaz mangasının önüne çıkardığınızı biliyorum, çünkü siz bir imha savaşı yürütüyorsunuz. Her neyse, bu sizinle Tanrı'nın arasında. Dolayısıyla yakalanabilirim, ama öcümü almadan ölmeyi hiç arzu etmediğimden emin olabilirsiniz.'

'Böyle bir talepte bulunacağınızı tahmin ederek, yola çıkışınızı ertelememek için gerekli belgeleri hazırladım bile. İşte General Hédouville'den gelen açık emirler; korktuğunuz kişileri sizin koruyucularınıza dönüştürecekler. Bu yol tezkeresiyle Brötanya'nın ya da Vendée'nin istediğiniz yerine gidebilirsiniz.'

'Çok güzel mösyö!' dedi Diana. 'Teşekkür ederim.'

'Eğer kabalık olarak görmezseniz, ne zaman yola çıkmayı planladığınızı sorabilir miyim?'

'Bu akşam. Atlarım ve arabam saray kapısında beni bekliyor.'

'Size hassas bir soru sormama izin verin. Sormak benim görevim.'

'Buyurun mösyö.'

'Paranız var mı?'

'Bu sandıkta altı bin frank değerinde altın var ve bu altmış bin frank tutarındaki senetten daha değerlidir. Gördüğünüz gibi, benim de savaşımı yürütmek için kendi kaynaklarım var.'

Barras güzel yolcunun elini sıkmak için elini uzattı ama genç kadın onun bu nazik jestine aldırış etmedi. Reverans yapmakla yetinip oradan ayrıldı.

'Ne büyüleyici bir yılan,' dedi Barras. 'Onu ısıtacak kişi ben olmak istemezdim.'"

XVI
Matmazel Fargas

"MATMAZEL FARGAS İLE COSTER SAINT-VICTOR, Cadoudal'ın kampından yaklaşık üç fersah ötede, La Guerche köyünün hemen aşağısında şans eseri karşılaştılar.

Dönemin en zarif adamlarından biri olan ve yine dönemin en güzel aktrislerinden birinin beğenisi için Birinci Konsül Bonaparte ile yarışan Coster Saint-Victor, açık arabadaki güzel bayanı fark etti. Araba yokuşta yavaşlamak zorunda kalınca ona kolaylıkla yaklaşabildi, çünkü kendisi at sırtındaydı.

Diana başlangıçta yabancıya karşı soğuk ve mesafeli davranmaya çalıştı, ama genç adam onu öyle kibar selamlamıştı, konuşması ve iltifatları öyle centilmenceydi ki, Diana yolda karşılaşan insanlara uygun düşenden daha mesafeli davranamadı. Ayrıca bu bölge ona tamamen yabancıydı ve her an bir tehlikeyle karşı karşıya kalabilirdi. Yolcunun bölgeyi iyi tanıdığı

belliydi, dolayısıyla Diana'ya faydalı olabilir, hatta belki Cadoudal'ın nerede bulunabileceğini söyleyebilirdi.

İkisi de kendilerini sahte kimliklerle tanıttılar. Coster Saint-Victor, adının d'Argentan olduğunu, Dinan'da hükümet için vergi tahsildarlığı yaptığını söyledi. Diana ise kendisini Vitré'deki postane müdiresi Matmazel Rotrou olarak tanıttı. Birbirlerine ardı ardına yanlış bilgiler verdiler, ama sonunda ikisi de bir gerçeği itiraf ettiler. Cadoudal'ı aradıklarını birbirlerine açıkladılar.

'Onu tanıyor musunuz?' diye sordu Saint-Victor, ya da diğer adıyla d'Argentan.

'Onu hiç görmedim,' dedi Diana.

'O halde size hizmet etmekten memnuniyet duyarım matmazel,' dedi d'Argentan. 'Cadoudal benim yakın dostumdur ve onunla buluşacağımız yere öyle yaklaştık ki, aslında hükümet adına çalışan bir vergi tahsildarı olmadığımı, Cadoudal'ın ordusunda subay olduğumu itiraf ederek kendimi herhangi bir riske atmış olmayacağıma inanıyorum. Eğer onu görmek için referansa ihtiyacınız varsa, şans –bu durumda Tanrı diyeceğim– sizi yoluma çıkardığı için daha da memnun olurum.'

'Madem itiraflarda bulunuyoruz, sizin Dinan'da vergi tahsildarı olmadığınız gibi, benim de Vitré'de postane müdiresi olmadığımı söylemeliyim. Ben tanınmış Kraliyetçi bir ailenin geriye kalan son mensubuyum ve gerçekleştirmem gereken bir öç yemini ettim. Cadoudal'a hizmet etmek istiyorum.'

'Hangi sıfatla?' diye sordu d'Argentan.

'Gönüllü olarak,' dedi Diana.

Coster ona şaşkınlıkla baktıktan sonra, 'Pekâlâ, evet, nihayetinde bu da mümkün olabilir. Ne de olsa Dumouriez iki Fernig kızını yaveri atamıştı. Öyle garip zamanlarda yaşıyoruz ki her şeye alışmalıyız; bize inanılmaz gelen şeylere bile,' dedi. Konuyu orada bıraktılar.

La Guerche'de, Vitré'ye gitmekte olan Cumhuriyet askerlerinden oluşan bir bölükle karşılaşıp geçtiler. La Guerche'nin aşağısındaki tepenin altında yolu tıkayan kütüklerle karşılaştılar. 'Tanrım!' dedi Coster, 'Cadoudal o barikatın arkasındaysa hiç şaşırmam.'

Atını durdurup Diana'nın arabasının durması için işaret verdi. Önce cüce baykuş sesi, sonra da peçeli baykuş sesi taklit etti ve karşılığında bir horoz sesi duydu. 'Dost olduğumuzu teyit ettik,' dedi Diana'ya. 'Yine de en iyisi burada beklemeniz. Sizi almak için döneceğim.'

Ortaya çıkan iki adam barikatın arasından bir yol açtılar. Diana, yol arkadaşı kendisini, ele geçirilemeyen Cadoudal olduğunu tahmin ettiği ada-

mın kollarına atarken onları izledi.

Çok geçmeden adam barikatı geçip Diana'ya doğru yürüdü. Arabaya yaklaşırken fötr şapkasını çıkardı. 'İster yolunuza devam edin, ister konuğum olma şerefini bahşedin matmazel,' dedi. 'Sizden tek isteğim çabuk karar vermeniz. Cumhuriyetçiler bir saate kalmadan burada olurlar ve gördüğünüz gibi' –barikatları işaret etti– 'onları karşılamaya hazırız. Çalıların arasında saklanan ve çok geçmeden daha önce hiç işitmediğiniz bir müzik icra etmeye başlayacak olan bin beş yüz adamdan bahsetmiyorum bile.'

'Sizden konukseverliğinizi rica etmeye geldim mösyö,' dedi Diana. 'Şans bana daima şahit olmak istediğim bir gösteriyi izleme fırsatı sunduğu için de müteşekkirim: bir savaşı.'

Cadoudal reverans yaptı ve adamlarına işaret verdi; adamları barikatta yalnızca arabanın geçebileceği genişlikte bir açıklık oluşturdular. Diana barikatın diğer tarafına geçince, Cadoudal'ın çalılarda saklandığını söylediği bin beş yüz adamın yanı sıra, tüfekleriyle yüzükoyun yatmış hazır bekleyen bin adam daha olduğunu gördü. Ayrıca çalıların arka taraflarına doğru gizlenmiş, atlarının dizginlerini tutan elli tane süvari vardı.

'Matmazel,' dedi Cadoudal, Diana'ya, 'lütfen askeri görevlerimle ilgilenmek zorunda olduğum için hakkımda kötü düşünmeyin. İşlerimi halleder halletmez döneceğim.'

'Lütfen benim için endişelenmeyin bayım,' dedi Diana. 'Sadece bir atım olsaydı...'

'Bende iki at var,' dedi d'Argentan. 'Küçük olanını size verebilirim. Maalesef savaşa ve bir erkeğe göre eyerlenmiş durumda.'

'Tam istediğim gibi,' dedi Diana. Genç adamın attan heybesini aldığını görünce, 'Teşekkür ederim Dinanlı Hükümet Vergi Tahsildarı!' dedi gülerek. Ardından arabanın kapısını kapattı.

On dakika sonra, barikattan yarım metre ötedeki bir tepeden ilk silah sesleri duyuldu ve savaş başladı. Aynı zamanda arabanın kapısı açıldı ve üstünde şık bir Chouan kostümü bulunan genç bir adam arabadan indi. Üstünde kadife bir yelek vardı. Beyaz kemerinde iki tane çifte namlulu tabanca takılıydı, fötr şapkasında beyaz bir tüy sallanıyordu ve belinde hafif bir kılıç vardı. Coster Saint-Victor'un uşağının verdiği atın sırtındaki genç adam mükemmel bir binici olduğunu gösteren bir rahatlıkla dörtnala oradan uzaklaştı. Bröton liderin ordusunda görev yapan süvarilerin arasında yerini aldı.

Mavilerin tamamen mağlup edildiğini belirtmek dışında savaşı size ayrıntılarıyla nakletmeyeceğim," dedi Hector. "Maviler büyük bir cesaret

örneği sergiledikten sonra geri çekildiler ve La Guerche köyünde, liderleri Albay Hulot'nun etrafında toplandılar.

Bu savaş Cadoudal'a ve adamlarına büyük maddi kazançlar sağlamadıysa da, manevi etkisi muazzamdı. Çünkü Cadoudal ile iki bin beş yüz adamı, beş yıldır savaşmaktan dolayı iyice kuvvetlenmiş olan dört ya da beş bin tecrübeli askere karşı direnmekle kalmayıp, onları saldırıya geçtikleri köye geri sürdüler ve bu savaş Mavilerin dört ya da beş yüz askerine mal oldu. Yani Vendée'deki ayaklanmanın hemen arkasından gelen Brötanya'daki ayaklanma da zaferle başladı.

Diana ön saflarda savaşıp genellikle tüfeğiyle ateş etti ve yakın mücadelede üç veya dört kez tabancılarını kullanma fırsatını yakaladı. Chouan ceketini omzuna atmış olan Coster Saint Victor ise kolunda bir süngü yarasıyla döndü.

Dumanların arasına saklanarak bütün savaş boyunca ön saflarda mücadele eden genç kadın, 'Mösyö,' dedi Cadoudal'a, 'savaştan önce, çarpışma biter bitmez size katılmaya gelmem konusunu görüşebileceğimizi söylemiştiniz. Artık çarpışma bittiğine göre, ordunuzda bana bir görev vermenizi ümit ediyorum.'

'Hangi sıfatla?' diye sordu Cadoudal.

'Gönüllü olarak. Gürültünün ve dumanların beni korkutmadığını az önce kanıtlamadım mı?'

Cadoudal kaşlarını çattı; yüzünde sert bir ifade belirdi. 'Teklifiniz ilk başta göründüğünden daha ciddi madam,' dedi. 'Size garip bir şey anlatacağım. Ben aslında papaz olacaktım ve insanın kiliseye girerken etmesi gereken yeminlerin hepsini seve seve ettim; bu yeminlerin hiçbirini de bozmadım. Sizin büyüleyici bir yaver olacağınızdan ve her şeye cesurca göğüs gerebileceğinizden kuşku duymuyorum. Ayrıca kadınların da erkekler kadar iyi olduğuna inanıyorum. Asırlar boyunca, Nero'nun emirleri üzerine işkence görürken dostlarına ihanet etmemek için dilini ısırıp kopartan Epicharis'in döneminden tutun da, dünyayı, karşısında insanların tir tir titrediği bir canavardan arındıran Charlotte Corday'in dönemine kadar- kadınların cesaretinin örneklerini gördük. Ne var ki dinin büyük bir önem taşıdığı bizim bölgelerimizde, özellikle de eski Brötanya'da, insanın askeri itibarına zarar verebileceği gibi, bir komutanın inançlarına aykırı davranmasına da yol açabilecek önyargılar mevcut. Yine de bazı arkadaşlarım öldürülen Kraliyetçilerin kız kardeşlerini ve kızlarını kamplarına aldılar. Talep ettikleri yardımı ve korumayı onlara borçlu değil miydik?'

'Peki benim öldürülen bir Kraliyetçinin kızı veya kız kardeşi, hatta

belki ikisi birden olmadığımı ve bahsettiğiniz korumayı hak etmediğimi kim söyledi?' diye haykırdı Diana.

'Bu durumda,' dedi nam-ı diğer d'Argentan gülümseyerek, 'nasıl oluyor da Barras tarafından imzalanmış ve Vitré postanesi müdiresi için hazırlanmış bir pasaport taşıyorsunuz?'

'Lütfen siz bana kendi pasaportunuzu gösterme inceliğini lütfeder misiniz?' diye karşılık verdi Diana.

'Ah! Ne güzel bir cevap,' dedi Diana'nın güçlü iradesinden ve serinkanlı tavrından etkilenen Cadoudal.

'Sonra da, General Cadoudal'ın dostu, hatta neredeyse sağ kolu olmanıza rağmen, Dinanlı bir vergi tahsildarı olarak Cumhuriyet topraklarında özgürce nasıl dolaşabildiğinizi açıklar mısınız?'

'Durmayın, anlatın,' dedi Cadoudal. 'Nasıl olup da Dinanlı bir vergi tahsildarı olduğunuzu bayana açıklayın.'

'Karşılığında o da nasıl Vitréli bir postane müdiresi olduğunu açıklayacak mı?' diye sordu d'Argentan.

'Ah, bu asla iffetli dostumuz Cadoudal'a söylemeye cüret edemeyeceğim bir sır. Ancak, ısrar ederseniz, onun kızarmasına yol açma riskini göze alarak, Paris'te, Feydeau Tiyatrosu'nun yakınındaki Colonnes Sokağı'nda, Aurélie de Saint-Amour isminde genç bir bayan olduğunu ve Yurttaş Barras'nın onun hiçbir talebini geri çeviremediğini söyleyebilirim. Söz konusu genç bayan da benim hiçbir talebimi geri çeviremez.'

'Pekâlâ öyleyse,' dedi Cadoudal, 'dostumun pasaportundaki d'Argentan ismi, Chouanlar, Vendéeliler ve hem Fransa'da hem de yurt dışında beyaz rozeti takan Kraliyetçiler arasında parola olarak kullandığı bir ismi saklıyor. Artık saklayacak ya da korkacak hiçbir şeyi olmayan yol arkadaşınız, Dinan'da Cumhuriyet hükümeti için çalışan bir vergi tahsildarı değil matmazel, kendisi General Tête-Ronde ile Yehu'nun Yoldaşları arasındaki bir aracı.' Diana bu kelimeyi duyunca belli belirsiz irkildi.

'Son kez Yoldaşlar'ın yanındayken korkunç bir infaza şahit olduğumu da eklemeliyim,' dedi d'Argentan. 'Birliğe ihanet eden Fargas Vikontunu benim huzurumda bıçakladılar.'

Diana yüzündeki kanın çekildiğini hissetti. Eğer onlara o anda kimliğini ifşa etse ve gerçek ismini açıklasa, yolculuğunun hedeflerini gerçekleştiremezdi. Cadoudal ve d'Argentan, Yehu'nun Yoldaşları tarafından yargılanıp infaz edilen Fargas Vikontunun kız kardeşine, katillerin ismini ya da yerini asla açıklamazdı. Dolayısıyla Diana, d'Argentan'ın sözlerine son vermesini beklercesine hiçbir şey söylemedi.

Cadoudal konuşmayı devraldı: 'Onun ismi d'Argentan değil, Coster

Saint-Victor ve az önce aldığı yara, kutsal davamıza bağlılığının teminatıdır.'

'Bu yarayı bağlılığını kanıtlamak için almadıysa,' dedi Diana soğuk bir tavırla. 'Çünkü bu son derece kolay olurdu.'

'Ne demek istiyorsunuz?'

'İzleyin!'

Diana kemerinden ağabeyini öldürmüş olan keskin bıçağı çıkarıp, Coster'in yaralandığı yerden kendi koluna sapladı. Öyle güçlü sapladı ki bıçak kolunun bir yanından girip diğer yanından çıktı. Ardından bıçağın saplı durduğu yaralı kolunu tutarak Cadoudal'a dedi ki; 'Asil doğumlu olup olmadığımı mı görmek istiyorsunuz? Bakın! Benim kanım da Coster Saint-Victor'unki kadar mavi akıyor. Bana nasıl güveneceğinizi mi bilmek istiyorsunuz? Bu hançer Yehu'nun Yoldaşları'na bağlı olduğumu kanıtlar. Adımı mı bilmek istiyorsunuz? Ben, kocasına cesaret vermek için bıçakla kolunu kesen Romalı kadının vaftiz kızıyım. Benim adım Portia!'

Cadoudal intikam duygularıyla yanıp tutuşan kahraman kadına hayranlıkla bakarken, Coster Saint-Victor irkildi ve 'Genç bayanın kendisini bıçakladığı hançerin Yehu'nun Yoldaşları'na ait bir hançer olduğunu doğrulayabilirim. Kanıt olarak yanımda taşıdığım ve Yoldaşlar'ın liderinin bana ilk günümde verdiği tıpatıp onunkine benzeyen hançeri gösterebilirim,' dedi. Pelerininden, her bakımdan genç kadının kolundakiyle aynı olan hançeri çıkardı.

Cadoudal elini Diana'ya uzattı. 'Şu andan itibaren, eğer babanız artık hayatta değilse, babanız ben olacağım matmazel,' dedi. 'Eğer ağabeyiniz artık hayatta değilse, siz benim kardeşimsiniz. Herkesin adını gizlemek zorunda kaldığı bir dönemde yaşadığımız için, adınız o saygıdeğer Romalı kadın gibi Portia olacak. Şu andan itibaren ordumuzun bir parçasısınız matmazel ve ilk eyleminiz size lider rütbesi kazandırdığı için, cerrahımız yaranızı sarar sarmaz, birazdan yapacağım toplantıya katılacaksınız.'

'Teşekkür ederim Generalim,' dedi Diana. 'Cerraha gelince; ona Mösyö Coster Saint-Victor'dan daha fazla ihtiyacım yok. Benim yaram onunkinden daha ağır değil.' Diana kolunda saplı duran hançeri çekerek gömleğinin kolunu sıyırdı ve güzel kolunu açığa çıkardı. Ardından Coster Saint-Victor'a dönerek, 'Yoldaş, lütfen bağınızı bana ödünç verin,' dedi.

Diana iki yıl boyunca Brötanya ordusunda kaldı ve gerçek adını hiç kimse öğrenemedi. İki yıl boyunca Cadoudal'ın yürüttüğü her savaşa katılıp, generalle, bütün tehlikeleri ve yorgunluğunu paylaştı; görünüşte ona karşı sadakati tamdı. İki yıl boyunca Yehu'nun Yoldaşları'na duyduğu nefreti içine gömüp onların kahramanlıklarını göklere çıkardı, isimlerini yü-

celtti: Morgan, d'Assas, Adler, Montbar. İki yıl boyunca, daha önce cazibesine direnebilen hiçbir kadınla tanışmamış olan yakışıklı Coster Saint-Victor, Portia adındaki kadına bütün sevgisini sundu ama hiçbir karşılık alamadı. Diana nihayet iki yılın sonunda azminin meyvelerini aldı.

Fransa 18 Brumaire ile çalkalandı. Yeni diktatörün düşünceleri hemen Vendée ile Brötanya'ya kaydı. Cadoudal Fransa'da ciddi bir savaşın patlak vermek üzere olduğunu anladı. Savaşı yürütebilmek için para gerektiğinin de farkındaydı. Ve bu parayı ancak Yehu'nun Yoldaşları'nın sağlayabileceğinin.

Coster Saint-Victor kalçasına kurşun yemiş olduğu için bu kez vergi tahsildarı rolünü üstlenmesi beklenemezdi. Cadoudal Portia'yı düşündü. Genç kadın sadakatini ve cesaretini defalarca kanıtlamış olduğu için, Cadoudal, Coster Saint-Victor'un yokluğunda bu hassas görevi yerine getirebilecek daha uygun bir aday düşünemiyordu: Diana kadın gibi giyindiği zaman Fransa'nın her yerine rahatlıkla seyahat edebilir ve at arabasıyla yolculuk ettiği takdirde büyük miktarda para taşıyabilirdi. Cadoudal yaralı adama danıştı ve Coster Saint-Victor ona bütünüyle hak verdi. Diana generalin yatağının başucuna çağrıldı ve general planını açıkladı. Diana'nın Cadoudal ve Coster Saint-Victor'un mektuplarını kullanarak Yehu'nun Yoldaşları ile bağlantıya geçmesi ve ardından eskisinden daha da şiddetli bir savaş patlak vermek üzere olduğu için her zamankinden daha gerekli olan parayla dönmesi istendi.

O konuşurken Diana'nın yüreğini büyük bir coşku kapladıysa da, genç kadın yüreğinden geçenleri yüzüne bir parça bile yansıtmadı. 'Bu zor bir görev olsa da, yerine getirme fırsatından başka hiçbir şey istemiyorum,' dedi. 'Ancak, generalin ve Mösyö Coster Saint-Victor'un mektuplarının yanı sıra, toplandıkları gizli yere ulaşabilmek için topografik bilgilere, parolalara ve şifrelere de gereksinimim olacak.'

Coster Saint-Victor ona gereken her şeyi sağladı. Diana yüzünde bir tebessümle ve yüreğinde intikam duygusuyla oradan ayrıldı."

XVII
Ceyzériat Mağaraları

"BARRAS ARTIK GÜCÜNÜ BÜTÜNÜYLE yitirmiş olduğu için, Diana Paris'e vardığında ona gitmeyi aklının ucundan bile geçirmedi. Bunun yerine, Birinci Konsül Bonaparte ile görüşmeyi talep etti.

Roland'ın, Cadoudal ile ilgili görevinden dönmesinden iki ya da üç gün sonraydı. Roland'ın kadınlara hiç ilgi göstermediğini biliyoruz; Diana'nın yanından da kim olduğunu bile merak etmeksizin geçip gitti.

Diana görüşme talebinde Yehu'nun Yoldaşları'nı ele geçirmenin bir yolunu bildiğini, ama ancak Birinci Konsül ile görüşmek istediği belirli koşullar yerine getirildiği takdirde bu bilgiyi paylaşacağını belirtmişti.

Bonaparte politikaya bulaşan kadınlardan nefret ederdi. Maceraperest bir kadınla uğraşmak zorunda kalacağından korkarak, Diana'nın mektubunu Fouché'ye gönderdi ve Matmazel Fargas'nın nasıl bir insan olduğunu tartmasını istedi."

Hector konuşmasına ara verdi ve "Fouché'yi tanır mısınız matmazel?" diye sordu.

"Hayır, mösyö," dedi Claire.

"Kendisi çirkinliğin had safhasını temsil eder. Donuk bakan şaşı gözleri, seyrek sarı saçları, kül gibi bir ten rengi, kalkık uçlu bir burnu, çirkin dişlerle dolu çarpık bir ağzı, basık bir çenesi ve yüzünü kirli gösteren kızılımsı bir sakalı vardır –işte Fouché böyle bir tiptir.

Güzelliğin çirkinliğe karşı doğal bir tiksintisi vardır. Dolayısıyla Fouché, Matmazel Fargas'yı ziyarete geldiğinde –insan, eski seminaristin yaltakçı ve küstah tavrının altındaki sahte insancıllığı rahatlıkla sezebilirdi– güzel Diana'nın bütün maddi ve manevi duyguları ayağa kalktı.

"Polis Bakanı'nın teşrif ettiği duyurulmuştu ve her kapıyı açan bu unvan, Diana'nın da kapısını açmıştı, ta ki genç kadın çirkin yaratığı görene dek. Diana oturduğu divanda geri çekildi ve Fouché'nin oturmasını bile rica etmedi.

Fouché yine de kendisine bir koltuk seçti ve Diana tiksintisini gizlemeye çalışmadan ona bakarken, 'Pekâlâ küçük hanım, polise yapmak istediğiniz açıklamalar ve teklif edeceğiniz bir anlaşma mı var?' diye sordu.

Diana öyle büyük bir şaşkınlıkla etrafına bakındı ki hünerli Fouché hemen haklı olduğunu zannetti. 'Neye bakıyorsunuz?' diye sordu Fouché.

'Kiminle konuştuğunuzu anlamaya çalışıyorum mösyö,'

'Sizinle konuşuyorum matmazel,' dedi Fouché küstahça.

'O halde büyük bir yanılgı içindesiniz mösyö,' dedi Diana. 'Ben küçük hanım değilim. Ben önemli bir kadınım; Avignon'da öldürülen Fargas Kontunun kızı ve Bourg'da öldürülen Fargas Vikontunun kız kardeşiyim. Polise bir açıklama yapmaya ya da herhangi bir anlaşma teklif etmeye gelmedim. Bu işi polis kuvvetinde çalışma ya da onun başında bulunma talihsizliğine sahip kişilere bırakıyorum. Ben adalet talep etmeye geldim ve,' dedi Diana ayağa kalkarak, 'o iffetli tanrıçayla herhangi bir bağlantınız ol-

madığından kuşkulandığım için, buraya gelmekle yanlış kapıya gelmiş olduğunuzun farkına varırsanız minnettar kalırım.'

Fouché şaşkınlığından ya da küstahlığından ötürü koltuğundan kıpırdamayınca, Diana onu orada oturur halde bırakıp yatak odasına döndü. Kapıyı kilitledi.

İki saat sonra Birinci Konsül tarafından gönderilen Roland de Montrevel onu almaya geldi ve Bonaparte'ın dairesine kadar ona eşlik etti. Annesinin idaresindeki seçkin eğitiminden öğrendiği gibi, bir kadına gösterilmesi gereken bütün nezaketle Diana'yı toplantı odasına götüren Roland, Bonaparte'a onun geldiğini haber vermek üzere odadan ayrıldı.

Birkaç dakika sonra Bonaparte içeri girdi. 'Pekâlâ,' dedi Diana'nın reveransına müşfik bir baş hareketiyle karşılık vererek, 'anlaşılan o kalın kafalı Fouché, karşısında hâlâ aşağı tabakadan kadınlar olduğunu zannediyor. Fazlasıyla münasebetsiz davrandığı için lütfen kusuruna bakmayın. Eskiden Oratoryenlerin vazifelerinin denetçisi olan birinden ne bekleyebilirsiniz ki?'

'Onun gibi birinden daha fazlasını bekleyemezdim Yurttaş Birinci Konsül, ama sizden daha farklı bir ulak beklerdim.'

'Çok haklısınız,' dedi Bonaparte. 'Bize iki önemli ders verdiniz. Ama işte şimdi buradayım. Belli ki bana söyleyeceğiniz ilginç bir şey var. Buyurun.'

'Sizin volta atmadan karşınızdakini dinleyemediğiniz aşikâr olduğuna ve beni dinlemeniz gerektiğine göre, beraber yürüyelim mi?'

'Nasıl isterseniz,' dedi Bonaparte. 'Kadınlarla görüşmek konusunda en rahatsız olduğum şey asla yürümemeleridir.'

'Belki. Ama bir kadın iki yıl boyunca Cadoudal'ın yaverliğini yaparsa yürümeye alışır.'

'İki yıldır Cadoudal'ın yaverliğini mi yapıyorsunuz?'

'Evet.'

'O halde nasıl oluyor da benim yaverim Roland sizi sima olarak ya da ismen tanımıyor?'

'Çünkü ben Brötanya'da yalnızca Portia ismiyle tanınıyorum ve çünkü yaveriniz Cadoudal'ın yanında olduğu sıralarda, ben uzakta durmaya özen gösterdim.'

'Ah, Chouanlar'ın arasına katılabilmek için kendini kolundan yaralayan kişi siz misiniz?'

'Yara izi işte burada,' dedi Diana elbisesinin kolunu sıyırarak.

Onun güzel koluna bakan Bonaparte sadece yara izini gördü. 'Garip bir yara izi,' dedi.

'Ona yol açan hançer daha da garipti,' dedi Diana. 'Gördüğünüz gibi.' Diana, Birinci Konsül'e, Yehu'nun Yoldaşları'nın taşıdığı salt metalden yapılmış hançeri gösterdi.

Bonaparte hançerin benzersiz tasarımını incelerken, bıçağının verebileceği hasarın çok korkunç olacağını düşündü. 'Peki bu hançer nasıl elinize geçti?' diye sordu.

'Ağabeyimin göğsünden çekip aldım. Kalbine saplanmıştı.'

'Bana durumu anlatın, ama çabuk anlatın çünkü vaktim değerlidir.'

'İki yıl boyunca öç almak için beklemiş bir kadının vaktinden daha değerli olamaz.'

'Korsikalı mısınız?'

'Hayır, ama bir Korsikalı ile konuşuyorum; beni mutlaka anlayacaktır.'

'Ne istiyorsunuz?'

'Ağabeyimin canını alanların canını.'

'Onlar kim?'

'Mektubumda yazmıştım. Yehu'nun Yoldaşları.'

'Hatta onları yakalamanın bir yolunu bildiğinizi de eklemiştiniz.'

'Parolalarını biliyorum ve biri Cadoudal, diğeri ise Coster Saint-Victor tarafından Yoldaşlar'ın lideri Morgan'a yazılmış iki mektup taşıyorum.'

'Yakalanmalarını sağlayabileceğinizden emin misiniz?'

'Mösyö Roland de Montrevel gibi cesur ve akıllı bir adamla birlikte çalışabilirsem ve yeterli sayıda askerimiz olursa eminim.'

'Bazı koşullarınız olacağını söylemiştiniz. Bu koşullar nelerdir?'

'Birincisi, affedilmemeleri.'

'Hırsızları ve katilleri asla affetmem.'

'Ayrıca bana verilen görevi yerine getirmeme izin verilmesini istiyorum.'

'Ne görevi?'

'Cadoudal için para almak üzere yola çıktım. Bu görev için sırlarını bana açıklamak zorunda kaldı.'

'Parayı dilediğiniz gibi kullanabilmek mi istiyorsunuz?'

'Ah, Yurttaş Birinci Konsül,' dedi Diana, 'bu tür sözler konuşmamıza ilişkin edindiğim iyi izlenimi sonsuza kadar lekeleyebilir.'

'O zaman parayı ne yapmak istiyorsunuz?'

'Gerektiği yere ulaştığından emin olmak istiyorum.'

'Parayı benimle savaşan adamlara ulaştırmanıza izin vermemi mi istiyorsunuz? Asla!'

'Öyleyse huzurunuzdan çekilmeme müsaade edin General. Daha faz-

la oyalanmamıza hiç gerek yok.'

'Ah, ne dik başlısınız!' dedi Bonaparte.

'"Ne katı yüreklisiniz" demeliydiniz General.'

'Ne demek istiyorsunuz?'

'Utanç verici teklifleri reddeden baş değil yürektir.'

'Ama düşmanlarıma silah sağlayamam.'

'Mösyö Roland de Montrevel'e bütünüyle güveniyor musunuz?'

'Evet.'

'Şerefinize gölge düşürecek ve Fransa'nın çıkarlarına aykırı düşecek hiçbir şey yapmayacağından emin misiniz?'

'Eminim.'

"'İyi öyleyse. Bu görevi ona verin. Görevin başarıya ulaşmasının yollarını ve yardım sağlayacağım koşulları birlikte kararlaştırırız.'

'Öyle olsun,' dedi Bonaparte.

Ardından, her zamanki gibi çabucak kararını vererek, hemen kapının arkasında bekleyen Roland'ı çağırdı. 'Roland,' dedi yaveri içeri girer girmez, 'sana tam yetki veriyorum. Matmazel Fargas ile birlikte çalışacaksın ve ne pahasına olursa olsun, posta arabalarını durdurup soymalarına rağmen, aristokratik havalara bürünen bu centilmen eşkıyaları ele geçireceksin.'

Ardından Diana de Fargas'nın karşısında hafifçe eğilerek, 'Unutmayın. Başarırsanız, sizi bir daha görmek benim için bir zevk olacaktır,' dedi.

'Peki ya başaramazsam?'

'Başarısızlığa uğrayanları asla tanımam.' Bonaparte bu sözlerin ardından odadan çıkıp Diana'yı Roland ile yalnız bıraktı.

Roland genellikle kadınları içeren harekâtlardan hiç hoşlanmasa da, Diana de Fargas'yı hemcinslerinden öyle farklı buldu ki, ona iyi ve sadık bir dostu gibi davrandı. Diana Fouché'nin küstahlığından ne denli rahatsız olduysa, Roland'ın samimiyetinden de o denli keyif aldı. Her şey bir saatten daha kısa bir süre içerisinde kararlaştırıldı ve hemen o akşam farklı yollardan Bourg-en-Bresse'e doğru yola çıkmak konusunda anlaştılar.

Diana de Fargas'nın, şifreler ve parolalar da dâhil olmak üzere, sahip olduğu bütün bilgilere, bir de Cadoudal'ın ve Coster Saint-Victor'un mektupları eklenince, dört liderin buluştuğu Seillon manastırına girmekte hiç zorlanmadığından emin olabilirsiniz. Diana bir kez daha bir Chouan gibi giyinip Portia ismini kullandı.

Ulağın bir kadın olduğunu herkes anladı –çünkü erkek kıyafetleri bile Diana'nın kadın olduğunu gizleyemezdi– ama onun Matmazel Fargas olabileceğinden, ihaneti yüzünden öldürdükleri adamın kız kardeşi olabile-

ceğinden hiç kimse şüphe etmedi.

Cadoudal'ın istediği paranın tamamı, yani yüz bin frank, manastırda hazır bulunmadığı için, gece yarısı Diana ile Ceyzériat mağaralarında buluşmayı kararlaştırdılar, orada kendisine eksik kalan kırk bin frankı vereceklerdi.

Diana buluşmayı anlattığı zaman Roland'ın yaptığı ilk şey jandarma komutanını ve kentte karargâhı bulunan ağır süvari birliğinin albayını çağırmak oldu. Komutan ile albay geldikleri zaman, Roland kendisine tam yetki tanıyan belgeleri gösterdi.

Roland, albayın, kendisini gerekli sayıdaki askerle birlikte onun hizmetine sunmaya hazır olan pasif bir kişi olduğunu fark etti. Diğer yandan jandarma komutanı son üç yıldır kesintisiz olarak başına bela açan Yehu'nun Yoldaşları'na karşı hınçla dolu olan tecrübeli bir askerdi. Onlarla on kere karşılaşmış, konuşmuş ve peşlerine düşmüştü. Tecrübeli askerin üzüntüyle itiraf ettiği üzere, her seferinde kaçmayı başarmışlardı; belki atları daha iyi olduğu için, belki de yöntemleri, becerileri veya stratejileri.

Bir keresinde, hiç beklemedikleri bir sırada, komutan onlara Seillon ormanında rastlamıştı. Eşkıyalar cesurca savaşmış, üç jandarma erini öldürmüş ve kendi yaralılarından ikisini taşıyarak geri çekilmişlerdi. Dolayısıyla komutan, Morgan ile adamlarını yenmek konusunda umutsuzluğa kapılmıştı. Artık istediği tek bir şey vardı: hükümetten gelen emirler uyarınca onlarla uğraşmak zorunda kalmamak. Oysa Roland onun rahatını kaçırmak, sükûnetini ya da daha doğrusu içine gömüldüğü kayıtsızlığı bozmak üzere orada bulunmaktaydı.

Ancak Roland Yoldaşlar'ın liderlerinin Diana ile buluşacağı yerin Ceyzériat mağaraları olduğunu söyleyince, tecrübeli asker düşüncelere dalıp, sanki düşüncelerini bölüyormuş gibi üç köşeli şapkasını çıkarıp masanın üstüne koydu ve gözlerini kırpıştırarak konuşmaya başladı: 'Durun bir dakika... Durun bir dakika! Ceyzériat mağaraları, Ceyzériat mağaraları... Onları ele geçirdik.' Şapkasını geri taktı.

Albayın yüzünde bir tebessüm oluştu. 'Onları ele geçirdi!' dedi.

Roland ile Diana şüpheyle birbirlerine baktılar. Onlar tecrübeli komutana albayın güvendiği kadar güvenmiyorlardı.

'Söyleyeceklerinizi dinleyelim,' dedi Roland.

'Demagoglar Brou'daki kiliseyi yıkmaya çalıştıklarında aklıma bir fikir gelmişti,' dedi tecrübeli komutan.

'Hiç şaşırmadım,' dedi Roland.

'Bu sayede yalnızca kilisemizi değil, içindeki muhteşem kabirleri de kurtarabilecektik.'

'Nasıl?'

'Kiliseyi süvariler için gıda deposuna dönüştürerek.'

'Anlıyorum,' dedi Roland. 'Otlar sayesinde mermerler kurtuldu. Çok haklısınız dostum, bu harika bir fikirmiş.'

'Dolayısıyla kiliseyi bana devrettiler. Ben de içini ve dışını iyice gezmeye karar verdim.'

'Sizi can kulağıyla dinliyoruz Komutan.'

'Mahzenin bir ucunda, bir tünele açılan küçük bir kapı keşfettim. Çeyrek fersah yürümüştüm ki tünelin bir kapıyla sona erdiğini gördüm, ama diğer tarafta Ceyzériat mağaraları bulunuyordu.'

'Olur şey değil,' dedi Roland. 'Ne demek istediğinizi anlamaya başlıyorum.'

'Ama ben anlamıyorum,' dedi süvarilerin albayı.

'Oysa çok açık,' dedi Matmazel Fargas.

'Siz durumu albaya açıklayın Diana,' dedi Roland, 've iki yıl boyunca Cadoudal'ın yaverliğini yapmakla zamanınızı boşa harcamadığınızı gösterin.'

'Evet, lütfen açıklayın,' dedi albay. Bacaklarını uzatıp kılıcına doğru eğildi ve gözlerini iyice açıp kırpıştırarak yukarı dikti.

'Komutan on veya on beş adamla Brou'daki kiliseden içeri girerek tünelin girişini korurken, biz yaklaşık yirmi adamla dışarıdaki girişe saldıracağız. Yehu'nun Yoldaşları sadece kendilerinin bildiklerini zannettikleri diğer girişi kullanarak kaçmaya yeltenecekler. Orada komutanla ve adamlarıyla karşılaşacaklar. Hepsi bu; çapraz ateşte kalacaklar.'

'Kesinlikle,' dedi bir kadının böyle plan yapabilmesinden ötürü şaşkınlığa kapılan komutan.

'Ne aptalım!' dedi albay tiksintiyle. Roland başını sallayarak onayladı.

Ardından komutana döndü. 'Ancak, kilise girişine önceden gitmeniz çok önemli Komutan. Yoldaşlar gece çökmeden mağaralara gitmezler ve elbette sadece dışarıdaki girişi kullanırlar. Ben Matmazel Fargas ile birlikte içeri gireceğim ve Chouanlar gibi giyinmiş olacağız. Kırk bin frankı alacağım. Ayrılırken, iki nöbetçiye yaklaşmamı sağlayacak olan parola sayesinde onları bıçağımla susturacağım. Kırk bin frankı saklarız ya da jandarmalardan birine emanet ederiz. Ardından dönüp mağaralara gideceğiz ve Yoldaşlar'a saldıracağız. Sürpriz bir saldırıya uğradıklarını anladıklarında kaçmaya çalışacaklar, ama kapının komutan ile jandarmaları tarafından tutulmuş olduğunu görecekler. Son adamına kadar hepsi ya teslim olacak ya da ölecek.

'Bu sabah şafak sökmeden önce görev yerimde olacağım,' dedi komu-

tan. 'Yanıma bütün güne yetecek kadar yiyecek alacağım. Gece savaşacağız!' Kılıcını çekip birkaç kez duvara savurdu. Ardından kılıcını tekrar kınına soktu.

Roland tecrübeli askerin kahramanca jestlerine belirli bir süre tanıdı ve asker sakinleşince omzuna vurdu. 'Planımızda hiçbir değişiklik olmayacak. Biz gece yarısı Matmazel Fargas ile birlikte parayı almak için mağaraya gireceğiz, on beş dakika sonra, ilk silah sesiyle birlikte, dediğiniz gibi savaş başlayacak komutan.'

'Savaş!' diye bağırdı süvarilerin albayı.

'Roland, herkes ne yapacağını tam olarak bilsin diye kararlaştırdıkları planın üstünden bir kez daha geçti. Ardından, mağarada göreceği jandarma komutanının ve iki buçuğa kadar görmeyeceği süvarilerin albayının yanından ayrıldı.

Her şey planlandığı gibi gerçekleşti. Diana de Fargas ile Roland, Bruyére ile Branche-d'Or'un kimliklerini ve kostümlerini kullanarak, birisi dağın altında, diğeri ise mağaranın girişinde bulunan iki nöbetçiye parolayı söylediler ve Ceyzériat mağaralarına girdiler.

İçeri girdiklerinde onları düş kırıklığına uğratan bir haber aldılar: Morgan'ın oradan ayrılmak zorunda kaldığı haberini. Onun yokluğunda komuta Montbar ile diğer iki lidere, d'Assas ve Adler'e aitti. Liderler hiçbir şeyden kuşkulanmadılar ve kırk bin frankı Diana ile Roland'a teslim ettiler.

Yoldaşlar'ın o gece mağarada kalmayı planladıkları açıktı. Ama asıl liderleri olmadan. Dolayısıyla Roland ile Diana görevlerini ne denli başarıyla yerine getirirlerse getirsinler, Morgan'ı da diğerleriyle birlikte ele geçiremedikleri müddetçe, zaferleri eksik kalacaktı.

Morgan'ın o gece geri dönüp dönmeyeceğini, dönerse ne zaman döneceğini bilmiyorlardı. Planlarını zaten uygulamaya başlamış olan Roland ve Diana devam etmeye karar verdiler, çünkü liderlerin dördünün de kaçmasına göz yummaktansa, üçünü ele geçirmek daha iyiydi. Ayrıca Morgan ülkeyi terk etmediği müddetçe, onu diğer üç liderle ve çeteyle birlikte yakalamaktansa, tek başına yakalamak daha kolay olacaktı. Morgan'ın tek başına kaldığını öğrenince teslim olabileceğini düşündüler.

Roland parolalar sayesinde bir kez daha şüphe uyandırmadan mağaranın girişindeki nöbetçiye yaklaşmayı başardı. Kısa bir parola değiş tokuşundan sonra nöbetçi yüzüstü yere yıkıldı. Roland onu bıçaklamıştı. İkinci nöbetçi de tıpkı ilki gibi hiç ses çıkarmadan düştü.

Ardından, kararlaştırdıkları işareti duyan albay yirmi süvarisiyle birlikte ortaya çıktı. Albay zeki bir adam olmasa da, tecrübeli bir askerdi ve

adamlarının başında ilerlerken çekmiş olduğu kılıcı kadar cesurdu. Roland onun sağında, Diana ise solunda yerini aldı.

Mağaranın içinde on adım ilerlediklerinde iki el silah sesi duydular. Ateş eden, Montbar tarafından Ceyzériat köyüne gönderildiğinde şans eseri Roland'ın süvarilerine rastlayan araba soyguncularından biriydi. Mermilerin biri hiç kimseye isabet etmezken, diğeri adamlardan birinin koluna girdi.

'Hücum!' diye bağırdı birisi ve tüfeğinden hâlâ duman çıkmakta olan bir adam koşarak, duvarlarını meşalelerin aydınlattığı ana tünelin iki yanındaki yirmi ya da otuz odadan birine girdi. 'Hücum!' diye bağırdı. 'Hücum! Süvariler!'

'Komuta bende!' diye haykırdı Montbar. 'Meşaleleri söndürün! Kiliseye çekilin!'

Herkes anında onun emirlerine itaat etti; hepsi tehlikenin farkındaydı. Tünelin her bir kıvrımını ve sapağını bilen Montbar'ın peşi sıra mağaranın gitgide daha da derinlerine indiler.

Montbar ansızın kırk metre ötede birinin fısıltıyla emir verdiğini duydu, ardından da kurulan silahların seslerini. 'Durun!' dedi gergin bir sesle elini havaya kaldırarak.

'Ateş!' diye bağırdı karşı taraftan birisi.

'Yere yatın!' diye bağırdı Montbar.

Onların kendilerini yere atmalarıyla, tünelin korkunç bir patlamayla aydınlanması bir oldu. Montbar'ın emirlerine uyabilecek vakti bulan kişiler başlarının üzerinden vızır vızır geçen kurşunları duyabiliyorlardı. Emirlere uyamayanların iki ya da üç tanesi yere yıkıldı. Montbar ve yoldaşları, ne kadar kısa sürmüş olsa da, patlamanın meydana getirdiği aydınlıkta jandarmaların üniformalarını gördüler.

'Ateş!' diye bağırdı Montbar.

On iki veya on beş el ateş sesi duyuldu ve karanlık mağara bir kez daha aydınlandı. Yehu'nun Yoldaşları'ndan üçü kıpırdamadan yerde yatıyordu.

'Kaçış yolunu tutmuşlar,' dedi Montbar. 'Geri dönmeliyiz. Eğer tek bir şansımız varsa, o da ormandan geçmek.'

Montbar ile yoldaşları koşarak geri çekilirken jandarmaların başlattığı ikinci bir yaylım ateşi tüneli sarstı. İniltiler ve yere çarpan bir beden sesi, yaylım ateşinin boşa gitmediğinin kanıtıydı.

'İlerleyin dostlarım!' diye bağırdı Montbar. 'Onlara canımızı kolay vermeyelim, bedelini mümkün olduğunca ödetelim.'

'İleri!' diye tekrarladı Yoldaşlar.

Ne var ki ilerlemeye devam ederlerken, duyduğu duman kokusu Montbar'ı endişelendirdi. 'Sanırım bu alçak adamlar bizi dumana boğmaya çalışıyorlar,' dedi.

'Korkarım öyle,' dedi ona hak veren Adler.

'Karşılarında tilki olduğunu zannediyorlar herhalde.'

'Pençelerimizi gördüklerinde aslan olduğumuzu anlayacaklar.'

Onlar ilerledikçe duman daha da yoğunlaştı ve ışık daha da parlak bir hal aldı. Son dönemeci de geçtiler. Mağaranın girişinden yaklaşık elli adım ötede, duman yaratmaktan ziyade ışık vermesi için yakılmış olan büyük bir ateş bulunmaktaydı. Ateşin ışığında süvarilerin tabancalarının ve kılıçlarının parladığını görebiliyorlardı.

'Ölmeye gidiyoruz,' diye bağırdı Montbar. 'Ama ölmeden önce öldürelim!'

Işık çemberine atılan ilk kişi o oldu ve çifte namlulu tüfeğini süvarilere ateşledi. Ardından boşalan tüfeği fırlatarak kemerinden tabancalarını çıkardı ve başını eğerek süvarilere doğru koştu."

"Ondan sonra yaşanan bütün her şeyi size anlatmaya çalışmayacağım bile," dedi genç kont Claire'e. "Korkunç bir savaş yaşandı, gök gürültüsünü andıran bağrışlar, küfürler ve lanetler, yıldırım gibi tabanca sesleri duyuldu. Tabancaların hepsi boşalınca, askerler hançerlerine davrandılar.

Jandarmalar da silahlarını ağır, dumanlı kızıl havaya doğrultarak, sendeleyerek, düşerek, kalkarak ve tekrar düşerek savaşa katıldılar. Öfkeli bağırışlar ve acılı iniltiler duyulabiliyordu. Bazen de bir askerin son nefesi.

Katliam on beş ya da yirmi dakika sürdü. Sonunda Ceyzériat mağaralarında ölü yatan yirmi iki kişi bulunmaktaydı. On üçü süvariler ve jandarmalardan, dokuzu ise Yehu'nun Yoldaşları'ndandı.

Sayıca düşmanlarından az olan Yoldaşlar'ın sadece beşi kurtuldu. Canlı olarak ele geçirildiler ve jandarmalar ile süvariler ellerinde kılıçlarla çevrelerini kuşatırken, Matmazel Fargas onlara adeta kadim dönemlerdeki Nemesis gibi baktı.

Yaşlı komutanın kolu kırılmıştı ve albayın kalçasına kurşun isabet etmişti. Düşmanlarının kanlarıyla kaplı olan Roland'da ise tek bir çizik bile yoktu.

Meşaleler yakıldı ve kente doğru yola koyuldular. Tutsakların ikisini sedyeyle taşımak zorunda kaldılar çünkü yürüyebilecek durumda değillerdi.

Yorgun kafile anayola ulaşmak üzereyken, bir at dörtnala onlara yak-

laştı. Roland durdu. 'Siz devam edin,' dedi. 'Ben kalıp gelenin kim olduğuna bakacağım.'

Atlı yirmi adım ötedeyken Roland, 'Kim var orada?' diye bağırdı.

'Bir tutsak daha mösyö,' dedi atlı. 'Savaşta hazır bulunamadım, dolayısıyla darağacında hazır bulunmakta ısrar ediyorum! Dostlarım neredeler?'

'Buradalar mösyö,' dedi Roland.

'Lütfen bağışlayın mösyö,' dedi Morgan. 'Dostlarım Jahiat Vikontu, Valensolles Kontu ve Ribier Markisi'nin yanındaki yerimi almak istiyorum... Ben Kont Charles de Sainte-Hermine.'

Üç tutsak hayranlıkla haykırdılar. Diana sevinçle haykırdı. Artık bütün avları elindeydi; dört liderin hiçbiri kaçamamıştı.

Aynı gece, Roland'ın Diana'ya, Diana'nın da Cadoudal'a verdiği söz uyarınca, Yehu'nun Yoldaşları'nın yüz bin frankı Brötanya'ya doğru yola çıktı.

Yehu'nun Yoldaşları'nı adalete teslim edince, Roland'ın görevi tamamlanmış oldu. Birinci Konsül'ün yanına döndükten sonra, Cadoudal'ı boş yere Cumhuriyetçilere katılmaya razı etmeye çalıştığı Brötanya'ya doğru yola çıktı ve İtalya seferinde Birinci Konsül'e eşlik etti, ki bu sefer esnasında Marengo'da hayatını kaybetti.

Diana de Fargas'ya gelince; o kendisini nefretine öyle kaptırmış ve intikama öyle susamış durumdaydı ki, sonuna kadar intikamının her anının tadını çıkardı. Mahkeme çok geçmeden görülüp hükme bağlandı ve Diana'nın asla kaçırmayacağı dört idamla sonuçlandı.

Ben Besançon'da ağabeyimin tutuklandığı haberini aldım ve jürinin toplanacağı Bourg-en-Bresse'e doğru yola çıktım. Soruşturma başladı. Toplam altı mahkûm vardı, mağarada ele geçirilmiş olan beş kişi ve onlara gönüllü olarak katılmış olan bir kişi. İkisi öyle ağır yaralıydı ki tutuklandıktan bir hafta sonra öldüler.

Yoldaşlar'ın geriye kalan dördü başlangıçta askeri mahkemede yargılanacak ve infaz mangasının karşısına çıkarılacaktı, ama kanunlar araya girdi ve siyasi suçlara artık hukuk mahkemelerinin bakacağı bildirildi. Yani, hüküm darağacı olacaktı. Giyotin alçaltıcıdır; oysa infaz mangası öyle değildir. Mahkûmlar askeri mahkemede her şeyi itiraf edeceklerdi, ama hukuk mahkemesinde bütün suçlamaları reddettiler.

Adler, d'Assas, Montbar ve Morgan isimleri altında tutuklanan mahkûmlar, bu isimleri tanımadıklarını beyan ettiler. Onların isimleri farklıydı: Ain'de, Bâgé-le-Châtel'de doğmuş olan yirmi yedi yaşındaki Louis-André de Jahiat; Rhône'da, Sainte-Colombe'da doğmuş olan yirmi do-

kuz yaşındaki Raoul-Frédéric-Auguste de Valensolles; Vaucluse'de, Bolléne'de doğmuş olan yirmi altı yaşındaki Pierre-Auguste de Ribier ve Doubs'da, Besançon'da doğmuş olan yirmi dört yaşındaki Charles de Sainte-Hermine."

XVIII
Charles de Sainte-Hermine (2)

"MAHKÛMLAR AUVERGNE DAĞLARINDA bir ordu toplayan Mösyö Teyssonnet'ye katılan gruba dâhil olduklarını kabul ettiler. Ancak d'Assas, Adler, Montbar ve Morgan isimli araba soyguncularıyla herhangi bir bağlantıları bulunduğunu kesinlikle reddettiler. Böyle iddialı beyanlarda bulunabiliyorlardı çünkü arabalar hep maskeli adamlar tarafından soyulmuştu. Yalnızca bir kez liderlerden birinin yüzü görülmüştü ve o da benim ağabeyimin yüzüydü.

Lyon ile Vienne arasında yol alan bir arabaya saldırdıklarında, arabacı ile birlikte önde oturan on veya on iki yaşlarındaki bir oğlan arabacının tabancasını alıp Yehu'nun Yoldaşları'na ateş açmıştı. Ne var ki böyle bir durumun yaşanabileceğini tahmin eden arabacı tabancalarına mermi koymamıştı. Arabacının aldığı tedbirden habersiz olan çocuğun annesi, oğlu için çok korkmuş ve bayılmıştı. Ağabeyim hemen ona yardım etmeye çalışmıştı –ona soluması için tuz vermiş ve sinirlerini yatıştırmaya çalışmıştı– ama kadın çırpınırken istemeden Morgan'ın maskesini düşürmüş ve Sainte-Hermine'in yüzünü görmüştü.

Halk bütün dava süresince sanıklara büyük bir sempati gösterdi. Her birinin iddiası mektuplarla ve şahitlerle kanıtlandığı gibi, eşkıya Morgan'ın yüzünü görmüş olan kadın da onun dört sanığın arasında bulunmadığını beyan etti. Ayrıca, onların saldırılarından zarar gören olmamış ve para dışında hiçbir şey alınmamıştı; kimsenin alınan paraları umursadığı yoktu, çünkü bu paranın gerçekte kime ait olduğunu bilmek imkânsızdı.

Dört adam aklanmak üzereydi ki mahkeme başkanı ansızın bayılmış olan kadına dönüp, 'Madam, bayılacak gibi olduğunuzda, bu beyefendilerden hangisinin size yardım edecek kadar kibar davrandığını mahkemeye açıklama lütfünde bulunur musunuz?' diye sordu. Hazırlıksız yakalanan kadın, belki kendisi orada olmadığı sırada sanıkların kimliklerini itiraf ettiklerini zannetti. Belki de bunun sanıklara daha fazla sempati toplamak için başvurulan bir hile olduğunu düşündü. Ne düşündüyse, ağabeyimi

işaret etti ve 'Sayın Başkan, o kişi Mösyö Saint-Hermine idi,' dedi.

Böylece, birbirinden ayrılamayacak mazeretler sayesinde korunan dört sanık hep birlikte suçlu bulundu ve celladın eline teslim edildi. 'Tanrı aşkına *Komutanım,*' dedi Jahiat komutan sözcüğünü vurgulayarak, 'kibar olmak nasıl bir şeymiş gördünüz işte.'

Mahkemede bir sevinç çığlığı duyuldu. Diana de Fargas zaferine kavuşmuştu.

Ağabeyim kimliğini teşhis eden kadının karşısında eğilerek, 'Tek bir darbeyle dört kelleyi uçurdunuz madam,' dedi. Yaptığı şeyin farkına varan kadın dizlerinin üstüne çöktü ve affedilmek için yalvardı. Ama artık çok geçti!

O gün ben de mahkemeyi izleyenler arasındaydım ve bayılacağımı sandım. Ayrıca ağabeyim için sonsuz bir sevgi hissettim.

Aynı gün dört sanık idama mahkûm edildi.

Üçü temyizi reddetti. Dördüncüsü Jahiat ise inatla temyiz istedi. Yoldaşlarına bir planı olduğunu söyledi; böylece ölmekten korktuğu için hükmü ertelemeye çalıştığını düşünmeyeceklerdi. Jahiat, gardiyanın kızını baştan çıkarmak üzere olduğunu ve temyizin süreceği altı ya da sekiz hafta içerisinde onun sayesinde kaçmanın bir yolunu bulacaklarını umduğunu açıkladı. Onun kararına itiraz etmekten vazgeçen diğer üç mahkûm Jahiat'a katıldılar ve temyiz talebini imzaladılar.

Dört genç adam kaçma fikrini benimseyince, yaşama umuduna sarıldılar. Ölümden korktuklarından değil; darağacında ölmenin –şerefli bir tarafı olmadığı ve itibar sağlamayacağı için– hiçbir cazibesi olmadığından. Dolayısıyla Jahiat'ın kızı baştan çıkarmasını desteklediler ve hayatlarının geriye kalan günlerinin olabildiğince tadını çıkarmaya çalıştılar.

Temyizin kabul edilmesi ihtimali zayıftı. Çünkü Birinci Konsül hepsinin kökünü kazıyana dek, Kraliyet yanlısı çeteleri ezip geçme niyetini açıkça beyan etmişti.

Ben ağabeyime ulaşabilmek için atılabilecek bütün adımları attım ve edilebilecek bütün duaları ettim. Ona ulaşmam imkânsızdı.

Sanıklar herkesin sempatisini uyandıracak özelliklere sahipti. Genç ve yakışıklılardı; son moda kıyafetler giyiyorlardı. Kendilerine güvenleri tam olsa da kibirli değillerdi; ara sıra yaşananlarla alay etseler de, halka daima gülümsüyor ve yargıçlara kibar davranıyorlardı. Üstelik bölgenin en önemli ailelerine mensuplardı.

Kendilerini giyotine karşı savunup, infaz mangasına karşı savunmayan, ölmeyi hak ettiğini kabul eden ama asker gibi ölmek isteyen ve en büyüğü henüz otuzuna basmamış olan dört sanık, çekici bir gençlik, cesaret ve

asalet tablosu sergiliyordu.

Herkesin tahmin ettiği üzere temyiz başvuruları reddedildi.

Jahiat, gardiyanın kızı Charlotte'un sevgisini kazanmayı başarmıştı, ama kızın, babasının üzerinde, mahkûmların kaçmasını sağlayacak kadar büyük bir etkisi yoktu. Bunun sebebi, başgardiyan Comptois'nin genç adamlara acımaması değildi. Yüreğinde Kraliyetçi olan Comptois iyi bir adamdı, ama her şeyin ötesinde dürüst bir adamdı. Dört mahkûmun başına gelen talihsizliği engellemek için sağ kolunu verirdi, ama kaçmalarına yardım etmek için altmış bin frank vermeyi reddediyordu.

Hapishanenin dışından gelen üç el ateş sesi, sanıkların hükmün onaylandığını anlamasını sağladı. O gece Charlotte mahkûmların hepsine ikişer tane dolu tabanca ve birer tane hançer getirdi; zavallı kızın elinden gelen buydu.

Üç el ateş sesi ve suçlanmasına rağmen hayranlık duyulan dört adamın yaklaşan idamı, hükümet temsilcisinin gözlerini açtı ve silahlı adamlardan oluşan, toplanabilecek en büyük bölüğü talep etti. Sabah altıda, Place du Bastion'da darağacı platformu hazırlanırken, altmış süvari hapishane avlusunun kapısının hemen dışında savaşa hazır bekliyordu. Arkalarında, bini aşkın insan meydana akın ediyordu.

İdam yedide gerçekleşecekti. Gardiyanlar altıda idam mahkûmlarının hücrelerine girdiler. Önceki akşam onlar oradan ayrılırken mahkûmlar prangalıydı ve silahsızdı. Oysa şimdi prangalarından kurtulmuşlardı ve tepeden tırnağa silahlılardı. Askılarını çıplak göğüslerine geçirmişlerdi ve geniş kemerlerinde silahlar bulunmaktaydı.

Oraya toplanmış olan kalabalık hiç beklemediği bir sırada dövüş seslerine benzer sesler duydu. Ardından hüküm giymiş olan dört adamın hapishaneden çıktığını gördüler. Kalabalık hep bir ağızdan huşu ve korku içinde bağırdı çünkü korkunç bir şeyler olacağı belliydi; dört adam arenaya giren gladyatörlere benziyordu.

Ben insanları ite kaka yolumu açıp ön sıraya geçmeyi başardım. Mahkûmların avluyu geçtiklerini gördüm. Büyük kapının kapalı olduğunu ve kapının diğer tarafında geçilmesi imkânsız bir hat halinde duran jandarmaların tüfekleri dizlerinde, kıpırdamadan beklediklerini gördüler.

Dört adam durup kafa kafaya verdiler; bir süre aralarında konuştular.

Ardından en büyükleri olan Valensolles uzun adımlarla kapıya yaklaşıp kibar bir tebessümle ve asil bir reveransla süvarileri selamladı: 'Selamlar saygıdeğer Jandarmalar,' dedi. Sonrasında ise üç yoldaşına dönerek, 'Elveda dostlarım,' dedi. Ardından silahıyla beynini dağıttı. Vücudu üç kez döndü ve yüzüstü yere yıkıldı.

Ondan sonra Jahiat yoldaşlarının yanından ayrılıp kapıya yürüdü ve silahlarını kurup jandarmalara doğrulttu. Jahiat ateş etmedi ama tehlike altında olduğunu zanneden beş veya altı jandarma tüfeklerini alçaltıp ateşledi. İki kurşun Jahiat'ın vücuduna isabet etti. 'Teşekkürler beyefendiler,' dedi Jahiat. 'Sayenizde bir asker gibi öleceğim.' Bunu söyledikten sonra Valensolles'un cesedinin üstüne yığıldı.

Bu esnada Ribier kendisinin nasıl öleceğine karar vermeye çalışır gibiydi. Nihayet bir karara varmış gibi göründü.

Avludaki bir sütuna gözlerini dikti. Doğruca sütuna doğru yürüyerek kemerinden hançerini çıkarttı, ucunu göğsünün sol tarafına doğrulttu ve hançerin sapını sütuna dayadı. Ardından kollarıyla sütunu kavradı ve izleyiciler ile dostlarını son bir kez selamladıktan sonra sütuna iyice sarıldı, ta ki hançer göğsünün içinde tümden kaybolana dek. Bir an ayakta kaldı. Ancak çok geçmeden yüzü bembeyaz oldu ve sütuna daha fazla tutunamadı. Dizleri büküldü. Düşüp öldü.

Kalabalık hem dehşetten donakalmış hem de hayranlıkla kendinden geçmiş halde ses çıkarmadan duruyordu. Herkes bu kahraman gençlerin ölmeye gönüllü olduğunu, ama Romalı gladyatörler gibi şerefiyle ölmek istediğini anlıyordu.

Geriye kalan son kişi ağabeyimdi. Gözünü kalabalığın üzerinde gezdirirken beni gördü. Parmağını dudağına götürünce güçlü olmamı ve sessiz kalmamı istediğini anladım. Başımla onayladım ama kendimi tutamadım ve yanaklarımdan gözyaşları süzüldü. Ağabeyim konuşmak istediğini işaret etti. Herkes sustu.

İnsan bu tür bir gösteriye şahit olduğunda, yaşananları görmek istediği kadar konuşulanları da duymak ister, çünkü söylenenler yaşananların anlaşılmasını kolaylaştırır. Yine de kalabalık daha fazla ne isteyebilirdi? Onlara dört kelle vaat edilmişti; sırayla aynı biçimde düşecek olan dört kelle. Oysa karşılarında, her biri bir öncekinden daha yaratıcı, daha dramatik ve daha beklenmedik dört farklı ölüm bulmuşlardı. Kalabalık bu sonuncu kahramanın da en az diğer üçü kadar değişik bir biçimde ölmeyi planladığını biliyordu.

Charles'ın elinde silah ya da hançer olmasa da, kemerinde her ikisi de vardı. Valensolles'un bedeninin etrafında yürüdükten sonra Jahiat ile Ribier'nin bedenlerinin arasında durdu. Adeta bir tiyatro oyuncusu gibi izleyicilerine eğilerek selam verdi ve gülümsedi.

Kalabalıktan büyük bir alkış koptu. Herkes neler yaşanacağını görmek için can atsa da, orada Yehu'nun Yoldaşları'nın sonuncusunun hayatını kurtarmak için canından bir parçayı feda etmeyecek hiç kimse olmadığı-

nı söyleyebilirim.

'Beyefendiler,' dedi Charles –onu dinlerken çektiğim acıyı bir Tanrı bilir– 'ölmemizi izlemeye geldiniz ve üçümüzün ölümüne çoktan tanıklık ettiniz. Şimdi sıra bende. Merakınızı gidermekten başka dileğim yok, ama sizlere bir teklifte bulunmaya geldim.'

'Söyle! Söyle!' diye bağırdı insanlar dört bir yandan. 'Ne istersen yerine getirilecek.'

'Canının bağışlanması dışında her şey!' diye bağırdı bir kadın. –bu, mahkeme sırasında zafer ve sevinçle bağırmış olan kadındı.

'Canımın bağışlanması dışında her şey elbette,' dedi ağabeyim. 'Dostum Valensolles'un beynini dağıttığını, dostum Jahiat'ın vurulduğunu, dostum Ribier'nin kendisini hançerlediğini gördünüz ve benim giyotinde öldüğümü görmek istiyorsunuz. Bunu anlayabiliyorum.' Ağabeyimin sakin tavrı ve duygu içermeyen alaycı sözleri kalabalığın ürpermesine yol açtı.

'Pekâlâ,' dedi Charles, 'iyi bir centilmen gibi, sizi memnun edeceği kadar, beni de memnun edecek şekilde öleceğim. Kafamın kopmasına razıyım, ama giyotine bir baloya ya da ziyafete gider gibi kendim yürümek istiyorum ve mutlak bir koşulum var; hiç kimsenin bana dokunmaması. Eğer yaklaşan olursa' –kemerindeki iki tabancayı işaret etti– 'onu öldürürüm. Bu adam dışında,' dedi Charles cellada bakarak. 'Bu iş onunla benim aramda ve her şey usulüne uygun gerçekleşecek.'

Kalabalık onun koşulunu kabul etmiş gibiydi, çünkü insanlar dört bir yandan 'Evet! Evet! Evet!' diye bağırıyordu.

'Duyuyor musunuz?' diye sordu Charles jandarma subayına. 'Bu isteğime hoşgörü gösterirseniz her şey yolunda gidecek komutan.'

Subayın bazı ödünler vermeye hiç itirazı yoktu. 'Eğer ellerinizi ve ayaklarınızı serbest bırakırsam, kaçmaya çalışmayacağınıza söz veriyor musunuz?' diye sordu.

'Şeref sözü veriyorum,' dedi Charles.

'Tamam öyleyse,' dedi subay. 'Kenara çekilin de yoldaşlarınızın bedenlerini kaldıralım.'

'Evet, doğrusu bu olur,' dedi Charles. Ardından kalabalığa dönerek, 'Gördüğünüz gibi bu benim suçum değil. Gecikme benden değil, bu beyefendilerden kaynaklanıyor,' dedi. Bedenleri arabaya koyan celladı ve ona yardım eden iki kişiyi işaret etti.

Ribier henüz ölmemişti. Sanki birisini ararmış gibi gözlerini açtı. Charles onun elini tuttu. 'Buradayım dostum,' dedi. 'İçin rahat olsun, sana katılacağım!' Ribier'nin gözleri tekrar kapandı; dudakları kıpırdadıysa da

sesi çıkmadı, ağzından yalnızca kızılımsı bir köpük çıktı.

'Mösyö Sainte-Hermine,' dedi komutan üç beden kaldırıldıktan sonra. 'Hazır mısınız?'

'Sizi bekliyorum mösyö,' dedi Charles son derece kibar bir reveransla.

'Öyleyse lütfen öne çıkın.' Charles jandarmaların ortasına yürüdü.

'Arabayla gitmek ister misiniz?' diye sordu subay.

'Yürüyerek gideceğim mösyö. Yürüyerek. Bu insanların giyotin gösterisine benim izin verdiğimi bilmesini istiyorum. Eğer bir aracın içinde olursam, insanlar korkudan yürüyemediğimi zannedebilirler.'

Giyotin Place du Bastion'da kurulmuştu. Adını eskiden orada bulunan atlıkarıncadan alan Place des Lices'den geçtikten sonra, Hôtel Monbazon'un bahçesinin yan duvarını takip ederek yürüdüler. En önde araba vardı, arkasında ise on süvari. Onların arkasında ise arada sırada bana bakan idam mahkûmu. Onun on adım arkasında komutanlarının arkasından yürüyen jandarmalar bulunmaktaydı.

Kortej bahçe duvarının bitiminden sola döndü. Ağabeyim ansızın bahçe ile büyük binanın arasındaki açıklıktan giyotini gördü; ben dizlerimin bağının çözüldüğünü hissettim. 'Pöh!' dedi ağabeyim. 'Daha önce hiç giyotin görmemiştim. Bu kadar çirkin olduğunu bilmiyordum.'

Ardından, insanın aklından geçen bir düşünce kadar hızlı bir biçimde kemerindeki hançeri çıkartıp göğsündeki kabzaya sapladı.

Komutan atını mahmuzlayıp onu durdurmak için ileri atılırken Kont kemerindeki çifte namlulu tabancalardan birini çıkarıp kurarak, 'Durun! Hiç kimsenin bana dokunmayacağı konusunda anlaşmıştık. Ya bir tek ben ölürüm ya da üçümüz birlikte ölürüz. Karar size ait,' dedi.

Komutan atını durdurup geri çekildi.

'Yürümeye devam edelim,' dedi ağabeyim.

Gözlerimi sevgili ağabeyimden ayırmadan, her bir kelimesini duymak için kulaklarımı açarken ve her hareketini zihnime kazırken, onun Cadoudal'a yazdıklarını hatırladım: Cadoudal'ın yanında askerliği öğrenmeme izin vermeyi reddettiğini, onun ölümünün öcünü almam ve başlattığı işi sürdürmem için beni beklemede tuttuğunu söylediğini. İçimden devamlı onun benden beklediklerini gerçekleştireceğime yemin ediyordum ve zaman zaman bana bakması kararımı kuvvetlendiriyordu.

Bu arada ağabeyim yürümeye devam ediyor, yarasından kanlar akıyordu.

Charles giyotine varınca yarasında duran hançeri çıkardı ve kendisini ikinci kez bıçakladı. Hâlâ ayaktaydı. 'Gerçekten de ruhum bedenimi terk

etmemekte kararlı,' dedi öfkeyle.

Giyotinde bekleyen yardımcılar, Valensolles, Jahiat ve Ribier'nin bedenlerini arabadan çıkardılar. Giyotinde, zaten çoktan ölmüş olan ilk ikisinin kafası tek bir damla kan akmadan düştü. Ne var ki Ribier'den bir inilti yükseldi ve kafası kesildiğinde kanlar fışkırdı. Kalabalık ürperdi.

Sıra ağabeyime gelmişti. Beklerken gözlerini benden hemen hemen hiç ayırmamıştı, celladın yardımcıları onu giyotine götürmek için çekiştirmeye çalışırken bile gözlerini benden ayırmadı ve dedi ki: 'Bana dokunmayın. Anlaşmamız böyleydi.'

Altı basamağı sendelemeden tırmandı. Platforma varınca göğsündeki hançeri çıkarıp kendisini üçüncü kez bıçakladı. Korkunç bir kahkaha atmasıyla birlikte üç yarasından da kanlar fışkırdı. 'Tamam, işte bu kadar,' dedi cellada. 'Bu yeterli olmalı. Elinizden geleni yapın.'

Ardından bana dönerek, 'Hatırlıyor musun Hector?' diye bağırdı.

'Evet, ağabey," dedim.

Hiç yardım almadan boynunu ölümcül tahtaya yasladı. 'İşte,' dedi cellada. 'Oldu mu?'

Aldığı yanıt düşen bıçaktı. Ne var ki, ağabeyim, ölümünün kendi elinden olmasını engelleyen o amansız canlılıkla dolu olduğu için, kafası diğerlerininki gibi sepete düşmek yerine, omzunun üstünden sekip platformda yuvarlandı ve yere düştü.

Kalabalığın, kendileriyle giyotin arasındaki açık alana geçmesini engelleyen asker saflarının arasından ileri atıldım. Elimden geldiğince çabuk, hiç kimse beni durduramadan, sevgili ağabeyimin kafasını ellerime alıp öptüm.

Gözleri açıldı ve dudakları kıpırdadı. Ah! Yemin ederim ki kafası beni tanıdı. 'Evet! Evet! Evet!' dedim. 'Sana itaat edeceğimden emin olabilirsin.'

Askerler beni durdurmak için harekete geçmişti, ama kalabalıktan haykırışlar yükseldi: 'O onun ağabeyi!' Askerler oldukları yerde kaldılar."

XIX
Hector'un Hikâyesinin Sonu

HECTOR İKİ SAATTİR KONUŞUYORDU. Claire hüngür hüngür ağladığı için devam edip etmemekte kararsız kaldı. Konuşmaya ara verdi. Gözlerinde biriken yaşlar aklından geçenleri gösteriyordu.

"Ah, lütfen devam edin! Devam edin!" dedi Claire.

"Bu benim için büyük bir lütuf olur," dedi Hector, "çünkü henüz kendime dair hiçbir şey anlatmadım."

Claire elini ona uzattı. "Çok acı çekmişsiniz," diye mırıldandı.

"Sabredin," dedi Hector, "bana bütün bu acıları unutturan kişinin siz olduğunu göreceksiniz."

"Ben Valensolles, Jahiat ve Ribier'yi pek iyi tanımaz, yalnızca sima olarak bilirdim. Ama beraber can verdikleri ağabeyimle ortaklıkları dolayısıyla onlar benim de dostlarımdı. Hepsi için uygun cenazeler düzenledim. Ardından Besançon'a döndüm. Aile işlerimizi düzene sokup beklemeye başladım. Neyi bekliyordum? Neyi beklediğimi bilmiyordum, ama kaderimi değiştirecek bir şey olduğunu biliyordum. Gidip aramayı gerekli görmedim, ama geldiğinde hazır olmak zorundaydım.

Bir sabah Mahalin Şövalyesi'nin teşrif ettiğini duyurdular. Bu ismi tanımıyor olsam da, sanki garip bir aşinalığı varmış gibi kalbim acıyla sızlamaya başladı. İsmi taşıyan adam gençti, yirmi beş ya da yirmi altı yaşlarındaydı, çok şık giyinmişti ve son derece kibardı.

'Saygıdeğer Kont,' dedi, 'dört liderinin, özellikle de ağabeyinizin kaybıyla çok acı bir darbe alan Yehu'nun Yoldaşları'nın tekrar toplanmaya başladığını biliyorsunuz. Yoldaşlar'ın yeni lideri meşhur Laurent, ama bu sıradan ismin altında, Güney'in en önemli aristokrat ailelerinden birinin ismi bulunuyor. Komutanımız ordusunda sizin için önemli bir yer ayırdı ve bize katılarak ağabeyinize verdiğiniz sözü tutmak isteyip istemediğinizi öğrenmem için beni gönderdi.'

'Saygıdeğer Şövalye,' dedim, 'gezgin bir şövalye hayatı sürdürmek istediğimi söylersem, yalan söylemiş olurum, ama ağabeyime söz verdiğim için ve kendisi de davanıza katılacağıma söz verdiği için, hazırım.'

'Öyleyse nerede buluşacağımızı söyleyeyim mi?' diye sordu Mahalin Şövalyesi. 'Yoksa şimdi benimle mi gelirsiniz?'

'Şimdi sizinle geleceğim mösyö.'

Saint-Bris adında güvenilir bir uşağım vardı. Kendisi ağabeyime de

hizmet etmişti; evin idaresini tamamen ona bıraktım, artık uşağımdan ziyade kâhyamdı. Bu işi halledince, silahlarımı alıp atıma atladım ve yola çıktım.

Vizille ve Grenoble arasında bir yerde Laurent ile buluşacaktık. İki gün içinde oraya vardık.

Liderimiz Laurent şöhretini gerçekten hak ediyordu. Vaftizine perilerin geldiği ve her birinin ona erdemli bir nitelik bahşettiği insanlardan biri gibiydi, ama daima gözden kaçırılan bir peri vardır ve o peri, bebeğe, bütün erdemlerini dengeleyecek bir kusur verir. Laurent Güneylilere özgü bir yakışıklılığa ve erkeksiliğe sahipti: ışıl ışıl gözleri, parlak siyah saçları, koyu renkli gür bir sakalı vardı, son derece yakışıklı olan yüzünde şefkat, güç ve alçak gönüllülük karışımı büyüleyici bir ifade bulunmaktaydı. Genç yaşta yalnız başına kalan Laurent düzenli, resmi bir eğitim alamamıştı, ama görmüş geçirmiş bir insandı ve bir asilzadenin zarafetine, nezaketine sahip olduğu gibi, insanları doğal olarak onun yanına çeken bir karizması da vardı. Ne var ki aynı zamanda fazlasıyla öfkeliydi ve çok çabuk sinirleniyordu. Bir centilmen olarak yetiştirildiği için normalde makul sınırlar içinde kalmayı başarıyordu ama yine de sık sık, ansızın patlıyordu. Bu öfkeli Laurent, kusurlu Laurent patladığı anlarda insanlığını yitirmiş gibi görünüyordu. Öyle zamanlarda bulunduğu yerde söylenti hemen yayılırdı: 'Laurent öfkeli, birileri ölecek.'

Adalet, Saint-Hermine'in grubu gibi, Laurent'in çetesinin de peşindeydi. Onu yakalamak için büyük birlikler gönderildi. Laurent ile yetmiş bir adamı yakalandı ve özellikle onların davasına bakmak için toplanan özel bir mahkemede faaliyetlerinin hesabını vermek üzere Haute-Loire, Yssingeaux'a gönderildi.

Ama Bonaparte o sırada hâlâ Mısır'daydı. İdare zayıf ellerdeydi ve küçük Yssingeaux kasabası Laurent ile çetesine mahkûm değil, garnizon muamelesi yapıyordu. İddia makamı korkaktı, şahitler etkisizdi ve savunma makamı cesurdu. Savunmanın başını, her şeyin sorumluluğunu kendi üstüne alan Laurent çekiyordu. Yetmiş bir yoldaşı aklandı; Laurent idama mahkûm edildi.

Laurent hapishaneden çıkarken ne denli soğukkanlıysa, dönerken de o denli soğukkanlıydı. Doğanın ona bahşettiği yüce güzellik, Montaigne'in deyişiyle *cismani övgü*, etkisini çoktan yaratmıştı bile. Yssingeaux kasabasındaki her kadın ona acıyordu ve çoğunun acıma duygusu, daha hassas bir duyguya dönüşmüştü. Laurent farkında olmasa da, gardiyanın kızının durumu da buydu.

Gece yarısından iki saat sonra Laurent'in hücre kapısı, tıpkı zama-

nında Pierre de Médicis'e açıldığı gibi açıldı ve Yssingeauxlu kız, tıpkı Ferrare'deki kız gibi şu tatlı sözleri söyledi: 'Non temo nulla, bentivoglio!' (Korkma, seni seviyorum!). Kurtarıcı meleği Laurent'i yalnızca hapishane demirlerinin arkasından görmüştü, ama genç adamın baştan çıkarıcı cazibesi kızın yüreğine işlemiş ve duygularını hâkimiyeti altına almıştı. Biraz konuştular ve birbirlerine yüzük verdiler. Laurent böylece serbest kaldı.

Kız Laurent'e komşu kasabada onu bir atın beklediğini ve onunla buluşacağını söyledi. Şafak söktü. Laurent gölgelere saklanıp kaçarken celladın ve yardımcılarının öldürücü aleti kurduğunu gördü. Çünkü o sabah saat onda idam edilecekti; idam aceleye getirilerek mahkemeden yalnızca bir gün sonraya alınmıştı, böylece pazarın kurulduğu ve komşu kasabalardan insanların Yssingeaux'a geldiği günle çakışacaktı. Elbette, güneşin ilk ışıkları meydandaki giyotine vururken ve platformun basamaklarını tırmanacak olan meşhur mahkûmun kimliği açığa çıkmışken, hiç kimsenin pazarı umursadığı yoktu.

Komşu kasabada bekleyen Laurent kendisi için değil, onu kurtaran kız için endişeleniyordu. Laurent sabırsızlanmaya başladı. Birkaç kez atını Yssingeaux'a doğru sürdü, bilgi alabilmek için her seferinde kasabaya daha da yaklaştı, ama başarıya ulaşamadı. Sonunda anlık bir heyecana kapılarak mantığını kaybetti: Kurtarıcısının yakalandığını, kendisinin yerine suç ortağının giyotine uzanan basamakları tırmanacağını düşündü. Dolayısıyla atını mahmuzlayarak dörtnala kasabaya girdi; insanlar giyotinde görmeyi bekledikleri adamın at sırtında olduğunu fark edince, hayretle bağrışmaya başladılar. Laurent, onu hapishaneden giyotine götürmekle görevli jandarmaların yanından geçti, giyotinin onu beklediği meydana ulaştı, aradığı kızı bulunca yolunu açarak ona doğru ilerledi, eğilip onu arkasına çekti ve bütün kasabanın alkışları eşliğinde dörtnala oradan uzaklaştı. Onun kellesinin kopmasını alkışlamaya gelmiş olan insanlar şimdi kaçışını ve kurtuluşunu alkışlıyorlardı.

İşte liderimiz böyle bir insandı; ağabeyimden sonra gelen lider. Ben savaşmayı böyle bir adamdan öğrendim.

Üç ay boyunca gündüzleri savaşların zorluğuyla yaşayıp, geceleri paltoma sarınarak, elim silahımda, kemerimde tabancalarla uyudum. Derken ateşkes söylentisi yayılmaya başladı. Beni çağırır çağırmaz yoldaşlarımın yanına döneceğime söz vererek Paris'e geldim. Geldim çünkü sizi bir kez görmüştüm –lütfen açık sözlülüğümü bağışlayın– ve bir kez daha görebilmek için yanıp tutuşuyordum.

Elbette sizi bir kez daha gördüm, ama eğer şans eseri siz de beni gördüyseniz, yüzümün, derin kederimi, kayıtsızlığımı ve hatta hayatın zevk-

lerine karşı hissettiğim hoşnutsuzluğu ele verdiğini mutlaka hatırlıyorsunuzdur. Çünkü içinde bulunduğum istikrarsız durum düşünülürse –kendi vicdanıma değil ama bir başka önemli, mutlak, zorunlu güce itaat ediyordum ve posta arabası saldırılarının birinde ölmesem bile yaralanma ihtimalim vardı ya da daha kötüsü yakalanabilirdim– tatlı ve hoş bir bayana nasıl açılabilirdim, içinde açtığı dünyanın kanunlarını kabul eden bir çiçeğe şunları nasıl söyleyebilirdim: 'Sizi seviyorum. Kanundışı bir hayat yaşayan ve erişebileceği en büyük mutluluk, gözünü kırpmadan onu öldürecek kişiler tarafından vurulmak olan bir kocayı kabul eder misiniz?'

Hayır, aşkımı açıklayamazdım. Sizi görmekle, varlığınızdan büyülenmekle ve bulunabileceğiniz yerlere gitmekle yetinip, umutlanmaya cesaret edemesem bile, Tanrı'ya bir mucize gerçekleştirmesi, ateşkes söylentilerinin gerçek bir barışa dönüşmesi için dua etmekten başka çarem yoktu.

Sonunda dört veya beş gün önce gazetelerde Cadoudal'ın Paris'e geldiği ve Birinci Konsül ile görüştüğü haberi çıktı. O akşam aynı gazeteler Bröton generalin, Birinci Konsül Brötanya'ya ve ona karşı harekete geçmediği sürece, Fransa'ya karşı harekete geçmeyeceğine söz verdiğini bildirdi."

"Ertesi gün," –Hector cebinden bir kâğıt çıkardı– "ertesi gün Cadoudal'ın kendisi tarafından yazılmış olan şu sirküler mektubu aldım:

'Uzayan bir savaş Fransa adına talihsizlik ve benim bölgem adına yıkım anlamına geliyor gibi göründüğü için, sizleri bana olan bağlılık yemininizden azat ediyorum. Fransa hükümeti bana verdiği ve sizler adına kabul ettiğim sözü yerine getirmeyi ihmal etmediği müddetçe, sizleri bir daha asla yanımda savaşmaya çağırmayacağım.

Şayet barış kisvesinin altına saklanan bir ihanet söz konusuysa, bir kez daha sadakatinize başvurmakta bir an bile tereddüt etmem ve o durumda çağrıma cevap vereceğinizden hiç kuşku duymuyorum.'

Bu mektubu aldığımda ne kadar mutlu olduğumu tahmin edebilirsiniz. Yeniden kendi kararlarımı kendim verebilecektim; artık babamın ve ağabeylerimin verdiği söz yüzünden, yalnızca ailemin sadakatinden ve bu sadakatin ailemize getirdiği talihsizliklerden ötürü bildiğim bir monarşiye hizmet etmek zorunda değildim. Yirmi üç yaşındaydım; yıllık yüz bin frank tutarında bir gelirim vardı. Âşıktım ve aşkımın karşılıksız olmadığı farz edilirse, uzun zamandır ölüm meleği tarafından korunan cennet kapıları bana açılmıştı. Ah, Claire! Claire! Madam Permon'un balosunda beni gördüğünüzde o kadar mutlu olmamın sebebi işte buydu. Nihayet benimle buluşmanızı rica edebilecektim. Nihayet sizi sevdiğimi söy-

leyebilecektim."

Claire gözlerini alçalttı ve cevap vermedi, ki bu da aslında kendi içinde bir cevaptı.

"Size anlattıklarım," diye devam etti Hector, "bizim bölgelerimizde saklı yatan bu tarih, Paris'te hiç bilinmiyor. Sizden saklayabilirdim, ama saklamamayı tercih ettim. Size bütün hayat hikâyemi anlatmayı, nasıl bir kaderin, sonunda beni bu itirafta bulunmaya yönelttiğini açıklamayı istedim –faaliyetlerimin yanlış olduğunu ve hatta suç olduğunu düşünebileceğinizi bilerek– böylece bağışlandığımı sizin ağzınızdan duyabilecektim."

"Ah, sevgili Hector!" diye haykırdı Claire yaklaşık bir yıldır hâkimiyeti altında olduğu sessiz aşka yenik düşerek. "Ah, evet, sizi affediyorum! Sizi bağışlıyorum." Ardından, annesinin gözetimi altında olduğunu unutarak, "Sizi seviyorum!" diye ekledi ve kollarını Hector'un boynuna doladı.

"Claire!" diye bağırdı Madam Sourdis. Sesinde öfkeden ziyade şaşkınlık vardı.

Bayılacak gibi olan Claire, "Anne!" dedi kızararak.

"Claire!" dedi Hector onun elini tutarak. "Bunları yalnızca size anlattığımı unutmayın. Aramızda sır olarak kalmalı. Sadece sizi sevdiğim için, sizden başka hiç kimsenin affına ihtiyacım yok. Unutmayın. Özellikle de, ancak anneniz talebime yanıt verdiği zaman gerçek anlamda hayatta olacağımı unutmayın. Beni sevdiğinizi söylediniz Claire. Mutluluğumuzu sizin aşkınıza emanet ediyorum."

Hector başka hiçbir şey söylemeden oradan ayrıldı. Ancak, idam cezasından yeni kurtulmuş bir tutsağın özgürlüğü ve mutluluğuyla çarpan kalbi hiç de sessiz değildi.

Madam Sourdis sabırsızlıkla kızını bekliyordu. Claire'in kendini genç Sainte-Hermine Kontu'nun kollarına atarken sergilediği pervasızlık, onun karakterine hiç uygun değildi. Madam Sourdis bir açıklama bekliyordu.

Açıklama hızlı ve kesindi. Genç kız annesinin yanına ulaştığında dizlerinin üstüne çöktü ve şu iki kelimeyi sarf etti: "Onu seviyorum!"

İnsanın karakteri doğa tarafından gerektiğinde hayatta kalabilecek biçimde şekillendirilir. Charlotte Corday, Marat'a, Madam Roland ise Robespierre'e işte bu doğal güç sayesinde "Sizden nefret ediyorum," diyebilmişti. Aynı şekilde Claire de Hector'a "Sizi seviyorum," diyebilmişti.

Madam Sourdis kızının ayağa kalkmasına yardım etti ve onu yanına oturtup sorguya çekti, ama ağzından yalnızca şunları alabildi: "Anneciğim, Hector bana, evlenmek istediği kızın dışında herkesten saklaması gerektiğini düşündüğü bir aile sırrı verdi. Evlenmek istediği kız benim. Bu

dünyada her şeyden çok istediğimiz evliliğimiz konusunda sizden izin istemek için evimize gelmeyi rica ediyor. Hector özgür bir adam ve yıllık yüz bin frank tutarında bir geliri var. Birbirimizi seviyoruz. Lütfen bu konuyu düşünün anneciğim. Ama reddederseniz, bu ikimiz için de büyük bir felaket olur!"

Kendinden emin ama saygılı bir biçimde konuşan Claire annesinin önünde eğildi ve uzaklaşmaya başladı.

"Peki ya evet dersem?" diye sordu Madam Sourdis.

"Ah, anneciğim," diye bağırdı Claire kendini onun kollarına atarak, "ne kadar iyisiniz, sizi o kadar çok seviyorum ki!"

"Artık yüreğine su serptiğime göre, otur da mantıklı bir biçimde konuşalım," dedi Madam Sourdis.

Madam Sourdis divana oturdu. Claire onun önündeki bir mindere oturup annesinin elini tuttu. "Can kulağıyla dinliyorum anne," dedi Claire gülümseyerek.

"Bizim yaşadığımıza benzer dönemlerde belirli bir tarafın yanında yer almak şarttır," dedi Madam Sourdis. "Anladığım kadarıyla Hector de Sainte-Hermine Kraliyetçilerin yanında yer alıyor. Dün, önemli bir bilim adamı olduğu gibi, aynı zamanda sağduyulu bir insan olan vaftiz baban Dr. Cabanis ile sohbet ediyordum ve Madam Bonaparte ile kurduğum dostluk için beni tebrik etti. Senin de Madam Bonaparte'ın kızı Hortense ile olabildiğince yakınlaşman gerektiğine inanıyor. Geleceğinin orada olduğunu düşünüyor.

Bildiğin gibi Cabanis Birinci Konsül'ün şahsi doktoru ve Birinci Konsül'ün, bütün o dehasıyla, şu anda bulunduğu yerde kalmakla yetinmeyeceğinden emin. İnsan yalnızca konsüllük koltuğuna oturmak için 18 Brumaire gibi bir riske atılmaz; ancak tahta oturmak için böyle bir şeye kalkışır. Dolayısıyla iş işten geçmeden Bonaparte'ın yanında yer alanlar, onun kaderinin akıntısına kapılacaklar; onunla birlikte yükselecekler.

Birinci Konsül'ün önemli ve zengin aileleri kendi tarafına çekmeyi sevdiğini biliyoruz. Bu bakımdan Sainte-Hermine'in hiçbir eksiği yok. Yıllık yüz bin frank geliri var ve ailesinin kökleri ta Haçlı Seferleri'ne kadar uzanıyor. Ayrıca bütün ailesi Kraliyet için canını verdi, dolayısıyla gerçekten artık onlara hiçbir şey borçlu değil. Yaşı, şimdiye dek politik olaylardan uzak kalmasını sağladı. Babası ve ağabeyleri eski Fransa için canlarını vermiş olsalar da, kendisi henüz hiçbir tarafa bağlılık yemini etmedi. Bu durumda, Birinci Konsül'ün yanında bir konumu kabul ederek yeni Fransa için yaşamak onun elinde.

Lütfen bunu evlenmeniz için onun yerine getirmesi gereken bir ko-

şul olarak öne sürmediğimi bil. Hector'un Birinci Konsül'ün yanında yer aldığını görmekten büyük bir memnuniyet duyarım. Ancak reddederse, mutlaka vicdanı öyle söylediği için reddediyordur ve insanın vicdanını ancak Tanrı yargılayabilir. Hangi yolu seçerse seçsin, kızımın kocası ve benim sevgili damadım olacak."

"Ona ne zaman yazabilirim anne?" diye sordu Claire.

"Ne zaman istersen çocuğum," dedi annesi.

Claire hemen o akşam ona mesaj yolladı ve Hector ertesi gün öğleden önce, onların karşısına uygun bir şekilde çıkabileceği anda, yine kapılarını çaldı.

Bu kez doğrudan Madam Sourdis'nin yanına götürüldü ve Madam Sourdis onu bir anne gibi kollarını açarak karşıladı. Claire kapıyı açtığında hâlâ birbirlerine sıkı sıkı sarılıyorlardı ve Claire onları görünce "Ah, anne. Öyle mutluyum ki!" diye haykırdı. Madam Sourdis iki çocuğuna birden sarılabilmek için bir kez daha kollarını açtı.

Evlilik kararlaştırıldı. Artık genç kontla konuşulması gereken tek konu, Birinci Konsül'ün idaresinde yer alması meselesiydi.

Solunda Madam Sourdis, sağında Claire ile divanda oturan Hector bir eliyle müstakbel kayınvalidesinin, diğer eliyle nişanlısının elini tutuyordu. Dr. Cabanis'nin Bonaparte hakkındaki iyi görüşlerini ve Madam Sourdis'nin Hector'un geleceği için taşıdığı umutları genç konta anlatmayı Claire üstlendi. Claire annesinin bu konudaki fikirlerini kelimesi kelimesine tekrar etmeye çalışırken, Hector gözlerini ondan hiç ayırmadı.

Anlatmayı bitirdiğinde, Hector Madam Sourdis'nin karşısında eğildi ve Claire'e, konuştuğu sırada baktığından daha da dikkatli bakarak şöyle dedi: "Claire, size dün anlattıklarıma dayanarak –ki uzun uzadıya anlatmış olmaktan pişman değilim– kendinizi benim yerime koyun ve annenize cevap verin. Sizin cevabınız benim cevabımdır."

Genç kız bir süre düşündükten sonra kendisini annesinin kollarına attı. "Ah, anne!" diye haykırdı başını sallayarak. "Yapamaz. Aralarında ağabeyinin kanı var."

Madam Sourdis başını eğdi. Büyük bir düş kırıklığı yaşadığı belliydi. Damadı için orduda yüksek bir rütbe, kızı için ise sarayda yüksek bir konum hayal etmişti.

"Madam," dedi Hector, "lütfen benim şimdiki rejimin aleyhine konuşup eski rejimi öven kişilerden biri olduğumu ya da Birinci Konsül'ün önemli özelliklerine karşı kör olduğumu düşünmeyin. Kendisini ilk kez geçen gün Madam Permon'un balosunda gördüm ve hiç de itici bulmadım; aksine ona sempati duydum. Modern stratejinin başyapıtı ve onun

askeri dehasının örneği olarak gördüğüm '96 ve '97 seferlerine hayranım. Mısır seferi için aynı hayranlığı beslemediğimi itiraf ediyorum; o seferin mutlu bir son getirmesi imkânsızdı ve şöhrete duyduğu muazzam açlığı gizlemek için kullandığı bir maskeden başka bir şey değildi: Bonaparte, eskiden Marius ile Pompey'in savaşıp kazandığı yerde savaşıp kazandı. Bu sayede asırlardır İskender'in ve Sezar'ın isimlerini sayıklayıp duran kadim yankıları uyandırmayı ve değiştirmeyi umuyordu. Oldukça ayartıcı bir fikir. Ne var ki bu, ülkemize çok fazla paraya ve çok fazla cana mal olan pahalı bir fanteziydi! Marengo'daki son seferine gelince; o yalnızca kişisel zafer için, 18 Brumaire'in yasallığını sağlama almak, yabancı hükümetleri yeni Fransız hükümetini tanımaya zorlamak için kalkışılmış bir seferdi. Ama herkesin bildiği gibi Bonaparte orada askeri dehasını konuşturamadı. Tıpkı kaybetmek üzereyken iki tane iyi kart çeken bir kumarbaz gibi şanslıydı. Üstelik de ne kartlar! Kellermann ve Desaix! 18 Brumaire, şanslı başarısı yaratıcısının yöntemlerini haklı çıkarmaya yetmeyen bir komplodan başka bir şey değildi. Ya başarısızlıkla sonuçlansaydı? Ya Bonaparte'ın yerleşik hükümeti devirme girişimi bir başkaldırı olarak, ihanet suçu olarak değerlendirilseydi? O durumda Bonaparte ailesinden en az üç kişinin kellesi gitmişti. İskenderiye'den döndüğünde şansı yaver gitti, Marengo'da talih ondan yanaydı ve Saint-Cloud'da onu cesareti kurtardı. Ne var ki makul bir insan, gözlerini hırs bürümemiş bir insan, ne kadar parlak olursa olsun üç tane şimşeği, büyük bir günün şafağıyla karıştırmazdı. Eğer geçmişimden tamamen bağımsız olsaydım ve eğer ailem sebatla Kraliyetçilerin tarafında yer almış olmasaydı, Bonaparte'ın bir kez Fransa için, iki kez ise kendisi için savaşmış olan şöhretli bir maceraperest olduğunu düşünmeme rağmen, kaderimi onunkiyle bir tutmaya itirazım olmazdı. Ona karşı önyargılı olmadığımı kanıtlamak için, Fransa için yaptığı ilk büyük hamlede onun yanına geçeceğime söz veriyorum. Çünkü kendimi şaşırtmama ve son kaybımı ona borçlu olmama karşın, hatalarına ve kendime rağmen Bonaparte'a hayranlık besliyorum. Yüce bir tabiata sahip olan kişiler, kendilerinden daha düşük kişilerde böyle bir etki yaratırlar ve ben de bu etkiyi hissediyorum."

"Anlıyorum," dedi Madam Sourdis. "Ama hiç değilse bir şey yapmama izin verir misiniz?"

"İzin vermek bana düşmez," dedi Hector, "ancak emirlerinize itaat edebilirim."

"Claire'in evliliği için Birinci Konsül ile Madam Bonaparte'ın onayını istememe müsaade eder misiniz? Madam Bonaparte ile dostluğum göz önünde bulundurulursa, başka türlü davranmam düşünülemez. Bu yalnız-

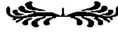
ca görgü kurallarının gerektirdiği bir adım."

"Tamam, ama reddederlerse yine de Claire ile evlenmemiz koşuluyla."

"Reddederlerse, sevgili Claire'imi alıp götüreceksiniz ve ben sizi affetmek üzere onu götürdüğünüz yere geleceğim. Ama içiniz rahat olsun, benim ricamı reddetmezler."

Bu teminatla birlikte Madam Sourdis'ye, Claire de Sourdis ile Mösyö Hector de Sainte-Hermine'in evliliği için Birinci Konsül'ün ve Madam Bonaparte'ın rızasını isteme izni verildi.

XX
Fouché

BONAPARTE'IN NEFRET ETTİĞİ, korktuğu ve buna rağmen hoşgörü gösterdiği tek bir adam vardı. Bu adam, Matmazel Fargas'nın Yehu'nun Yoldaşları'nı yakalatmak için koşullarını öne sürmek üzere yalnızca birkaç dakika konuşmuş olduğu adamdı.

Bonaparte, Fouché'nin etkisinden sıyrılmaya çalışırken, insanlardan ziyade hayvanlara özgü, hayranlık uyandırıcı bir içgüdüye itaat ediyordu: zararlı olabilecek yaratıklardan uzak durmak.

Polis Bakanı Joseph Fouché hem çirkin hem de zararlı bir adamdı. Çirkin şeylerde iyi özelliklere ender rastlanır ve Fouché'nin durumunda, ahlak anlayışı, daha doğrusu ahlaksızlığı, çirkinliğine eşti.

Bonaparte insanları ya araç ya da engel gibi görürdü. Fouché 18 Brumaire'de General Bonaparte için bir araçtı. Birinci Konsül Bonaparte için ise bir engel haline gelmeye başlayabilirdi. Konsüllük lehine Direktuvar İdaresi'ne komplo kuran bir kişi, rahatlıkla başka bir hükümet lehine Konsüllüğe de komplo kurabilirdi. Bonaparte'ın fazlasıyla yükselttiği Fouché'yi aşağı çekmesi gerekiyordu ve mevcut politik durum göz önünde bulundurulursa, onu aşağı çekmek hiç de kolay olmayacaktı. Çünkü Fouché tırmanırken bulduğu her şeye tutunan, karşısına çıkan her fırsata yapışan, her yerde izini bırakan ve kendinden olanları yaralayan, böylelikle ulaştığı hiçbir noktada desteğe ihtiyacı kalmayan insanlardan biriydi.

Fouché, kralın öldürülmesi yönündeki oyu ile Cumhuriyet'e; Nevers ve Lyon'a düzenlediği kanlı saldırılar ile Terör Dönemi'ne; Robespierre'i yok etmekteki rolüyle Thermidorcular'a; 18 Brumaire'e katılmasıyla Bonaparte'a ve can düşmanları Joseph ile Lucien'in Josephine'e yaşattığı dehşet dolayısıyla Madam Bonaparte'a bağlıydı. Polis Bakanı olarak bi-

reylere sunduğu hizmetler dolayısıyla Kraliyetçilere de bağlıydı; oysa vali olduğu sıralarda bu sınıfın tümüne saldırmıştı. Kamu idarecisi olarak makamını kendi çıkarları için kullanmıştı ve emrindeki polisler halka hizmet sunmak yerine, Fouché'nin polisleri olup çıkmıştı; bakanın entrikalarına hizmet eden bir güç. Fouché'nin casusları Paris'in ve hatta Fransa'nın dört bir yanında durmadan onun yeteneklerini övüyordu. Olağanüstü yeteneklerine dair hikâyeler çoğaldıkça çoğaldı; bu yeteneklerinin en iyi kanıtı da herkesi bu hikâyelere inandırmakta sergilediği başarıydı.

Fouché 18 Brumaire'den beri Polis Bakanı'ydı. Hiç kimse, hatta Bonaparte'ın kendisi bile, Fouché'nin Birinci Konsül üzerinde nasıl bu kadar büyük bir etkisi olduğunu anlayamıyordu. Bu durum Bonaparte'ı gitgide daha fazla rahatsız ediyordu. Bonaparte, Fouché yanında olmadığında, bakanın manyetik etkisi ortadan kalktığında, her hücresiyle onun tesirine isyan ediyordu. Birinci Konsül ondan söz ederken, kullandığı iğneleyici ve kindar kelimeler öfkesini ele veriyordu. Ne var ki Fouché'yi bir sonraki görüşünde aslan yine yatışıyordu; terbiye edilemese de, sakinleştiriliyordu.

Özellikle bir konu Bonaparte'ı çok rahatsız ediyordu: Fouché, onun görkemli planlarına asla yürekten dâhil olmamıştı; oysa kardeşleri Joseph ve Lucien bu planlara dâhil olmakla kalmayıp, daha da ileri götürmesine yardımcı olmuşlardı. Ancak bir gün Bonaparte Fouché'ye karşı sabrını yitirdi.

"Dikkatli olun," demişti Polis Bakanı, "eğer kraliyeti tekrar canlandırırsanız, Bourbonlar için çalışmış olursunuz, çünkü er ya da geç sizin yeniden kurduğunuz tahta çıkarlar. Bu olana kadar ne tür şanslı olaylar ve felaketler yaşamak zorunda kalacağımız konusunda tahmin yürütmeye hiç kimse cesaret edemez, ama sizin ve sizden sonra geleceklerin bu ihtimalden ne kadar bir süre boyunca korkmaya devam etmesi gerekeceğini anlamak için kendi zekâmız yeter. İçerikte olmasa bile biçim bakımından hızla eski rejim doğrultusunda ilerliyorsunuz, dolayısıyla taht meselesi yakında bir hükümet mevzusu olmaktan çıkıp, hangi ailenin onu ele geçireceği mevzusu haline gelecek. Eğer Fransa, uğrunda büyük mücadeleler verdiği özgürlüğünden vazgeçip monarşi sefasına dönecekse, neden bize IV. Henry ve XIV. Louis'yi vermiş olan eski kralların soyunu tercih etmesin? Siz Fransa'ya kılıcın despotizminden başka hiçbir şey vermediniz!"

Bonaparte dinlerken dudaklarını ısırıyor ama yine de dinliyordu. Ve işte o anda Polis Bakanlığı'nı kaldırmaya karar verdi. O Pazartesi günü, kardeşinin ısrarıyla –o gün kardeşiyle görüşmek için Mortefontaine'e gitmişti– bakanlığı kaldırma emrini imzaladı ve cebine koydu.

Ertesi gün Paris'e dönerken kararından memnun olsa da, bunun Josephine için büyük bir darbe olacağını biliyordu. Bu yüzden döndüğünde ona iyi davranmaya çalıştı ki bu tavrı zavallı kadıncağıza biraz umut verdi, çünkü ne zaman kocasının neşesinin veya kederinin, öfkesinin veya keyifli ruh halinin ötesine baksa, boşanma dışında hiçbir şey görmüyordu.

Bonaparte odasında oturmuş Bourrienne'e emirler verirken, Josephine ona yaklaşıp kucağına oturdu, saçlarını okşadı ve öpmesi için parmaklarını ona uzattı. Onun öpücüğü genç kadının alev alev yanan eliyle buluşurken, "Dün beni neden yanında götürmedin?" diye sordu Josephine.

"Nereye?" diye sordu Bonaparte.

"Nereye gittiysen."

"Mortefontaine'e gittim ve Joseph ile aranızda bir parça düşmanlık olduğunu bildiğim için..."

"Ah, Lucien'i de ekleyebilirsin. Lucien'i de ekle diyorum, çünkü ikisi de bana karşı düşmanca davranıyorlar. Benim hiç kimseye karşı bir düşmanlığım yok. Kardeşlerinle iyi geçinmekten başka bir şey istemezdim, ama benden nefret ediyorlar. Dolayısıyla onlarla görüştüğünde ne kadar endişelendiğimi tahmin edebilirsin."

"Rahatla. Dün sadece politika konuştuk."

"Evet, politika. Sezar'ın Antonius ile konuştuğu gibi. Seni krallığa mı ikna etmeye çalıştılar?"

"Ne? Roma tarihini biliyor musun?"

"Dostum, Roma tarihine dair bildiğim her şey Sezar'la ilgili ve her okuduğumda korkuyla titriyorum."

Josephine bir süre sessiz kaldı. Bonaparte kaşlarını çattı, ama Josephine artık bir kere başlamış olduğu için, onu durdurmanın hiçbir yolu yoktu: "Lütfen Bonaparte, yalvarırım kral olma. O uğursuz Lucien'in kral olman için baskı yaptığını biliyorum ama onu dinlememelisin. Bu hepimizin sonu olur."

Aynı tavsiyeyi okul arkadaşına kendisi de sık sık vermiş olan Bourrienne, Bonaparte'ın öfkeleneceğinden korktu. Ne var ki Bonaparte kahkahalar atmaya başladı. "Sen çıldırmışsın zavallı Josephine'im," dedi. "Herhalde Saint-German ve La Rochefoucauld dolaylarındaki dul arkadaşların sana böyle masallar anlatıyorlar. Benim canımı sıkmayı bırak."

O sırada Polis Bakanı'nın geldiği duyuruldu. "Onunla görüşeceğin bir konu mu vardı?" diye sordu Bonaparte.

"Hayır," dedi Josephine. "Seni görmeye gelmiş olmalı, kuşkusuz geçerken bana da selam vermek istemiştir."

"Konuşmanız bitince onu bana gönder," dedi Bonaparte ayağa kalka-

rak. "Gel Bourrienne."

"Ona söyleyeceğin gizli bir şeyler yoksa neden burada görüşmüyorsunuz? Yanımda daha çok kalmış olursun."

"Aslında Fouché'nin senin dostun olduğunu unutmuşum," dedi Bonaparte.

"Dostum mu?" dedi Josephine. "Bakanlarının arasından dost edinmiyorum."

"Tamam," dedi Bonaparte, "bakanlığı uzun sürmeyecek zaten. Ama ona söyleyeceğim gizli bir şeyler yok." Ardından Fouché'nin geldiğini duyurmuş olan Constant'a dönerek, yapmacık bir tavırla, "Polis Bakanı'nı içeri alın," dedi.

Fouché içeri girdiğinde Bonaparte'ın karısının yanında olmasına şaşırmış göründü. "Madam," dedi Fouché, "bu sabah işim Birinci Konsül ile değil, sizinle."

"Benimle mi?" diye sordu Josephine şaşırarak ve biraz endişelenerek.

"Ah," dedi Bonaparte. "O halde mesele neymiş öğrenelim." Keyfinin yerine geldiğini göstermek için karısının kulağını çimdikledi.

Josephine'in gözlerinde yaşlar birikti – neden Bonaparte'ın küçük sevgi gösterisi hep bu denli acıtmak zorundaydı? Yine de tebessümünü korumayı başardı.

"Dün Dr. Cabanis beni görmeye geldi," dedi Fouché.

"Aman Tanrım!" dedi Bonaparte. "O müşfik filozof nasıl olmuş da sizin ininize girmiş?"

"Resmi bir ziyaret öncesinde, ailesinde gerçekleşecek olan bir evliliğe onayınızı verip vermediğinizi ve eğer veriyorsanız, Birinci Konsül'ün onayını almayı sizin üstlenip üstlenmeyeceğinizi sormak için geldi madam."

"Şu işe bak! Görüyor musun Josephine," dedi Bonaparte gülerek, "insanlar sana şimdiden kraliçe gibi davranıyor."

"Ama," dedi Josephine, "otuz milyon Fransız benim hiçbir itirazım olmadan evlenebiliyor. Benden onay isteyecek kadar görgü kurallarını önemseyen bu kişi kim olabilir?"

"Arada sırada burada ağırlama lütfünü bahşettiğiniz Madam Sourdis. Kızı Claire'i evlendiriyor."

"Kiminle?"

"Genç Sainte-Hermine Kontu ile."

"Cabanis'ye söyleyin," dedi Josephine, "evliliklerini yürekten destekliyorum ve eğer Bonaparte'ın onayını vermemek için herhangi bir sebebi yoksa..."

Bonaparte bir süre düşündü. Ardından Fouché'ye dönerek, "Madam-

dan ayrıldığınızda çalışma odama gelin," dedi. "Gel Bourrienne."

Bonaparte ile Bourrienne odadan çıkar çıkmaz Josephine elini Fouché'nin koluna koyarak ona bir sır verdi: "Dün Mortefontaine'e gitmiş."

"Evet, biliyorum," dedi Fouché.

"Kardeşleriyle neler konuştuğunu biliyor musunuz?"

"Evet."

"Benim hakkımda mı konuşmuşlar? Boşanma hakkında?"

"Hayır; o konuda içiniz rahat olsun. Tamamen farklı bir konuda konuşmuşlar."

"Monarşi hakkında mı?"

"Hayır."

Josephine içini çekti. "Bu durumda, hangi konuda konuştuklarının pek bir önemi yok!"

Fouché'nin yüzünde kendisine has olan karanlık ve alaycı bir tebessüm belirdi. "Ancak," dedi, "muhtemelen dostlarınızdan birini kaybedeceğiniz için..."

"Ben mi?"

"Evet."

"Kaybedecek miyim?"

"Evet."

"Neden?"

"Çünkü sizin menfaatlerinizi korudu."

"Kimden bahsediyorsunuz?"

"İsmini açıklayamam. Gözden düşmüş olduğu henüz bir sır. Sizi uyarmaya geldim ki başka birini seçebilesiniz."

"Başka birini nereden bulmamı bekliyorsunuz?"

"Birinci Konsül'ün ailesinden. Kardeşlerinin ikisi size karşı. Siz üçüncüsüyle ittifak kurun."

"Louis ile mi?"

"Kesinlikle."

"Ama Bonaparte kızımı Duroc ile evlendirmekte kararlı."

"Evet, ama Duroc evlenmeye çok da hevesli görünmüyor ve onun ilgisizliği Birinci Konsül'ü rencide ediyor."

"Bu konuyu her konuştuğumuzda Hortense gözyaşlarına boğuluyor. Kızımı feda ediyormuşum gibi görünmek istemiyorum; kalbini kaptırdığını söylüyor."

"Gerçekten kalbi olan bir insan var mıdır ki?" diye sordu Fouché.

"Ah, benim kalbim var!" dedi Josephine. "Ve bununla gurur duyuyo-

rum."

"Sizin mi?" dedi Fouché alaycı kahkahasıyla. "Sizin sadece tek bir kalbiniz yok, sizin..."

"Dikkatli olun!" dedi Josephine. "Saygısız bir laf etmek üzeresiniz."

"Tek kelime etmiyorum. Polis Bakanı olarak sessiz kalmak zorundayım. Yoksa insanlar gizli bilgileri ifşa ettiğimi söyleyebilirler. Size söyleyeceğim başka bir şey olmadığına göre, gidip Birinci Konsül'e benim ağzımdan duymayı beklemediği bazı haberleri iletmeme izin verin."

"Ne haberleri?"

"Dün benim istifa etmem için bir emir imzaladı."

"Yani kaybedeceğim kişi siz misiniz?" diye sordu Josephine.

"Evet, öyle," dedi Fouché.

Durumun farkına varan Josephine eliyle gözlerini örtüp içini çekti. "Ah, merak etmeyin!" dedi Fouché ona doğru yürüyerek. "Uzun sürmeyecek."

Fouché abartılı bir samimiyet sergilememek için, Bonaparte'ın çalışma odasına çıkan kısa basamakları kullanmak yerine, Josephine'in dış kapısından çıktı ve saatli kameriyeden tekrar içeri girip Birinci Konsül'ün çalışma odasına çıktı.

Birinci Konsül Bourrienne ile birlikte çalışıyordu. "Ah!" dedi Fouché'ye içeri girerken, "beni bir konuda aydınlatabilirsiniz."

"Hangi konuda efendim?"

"Matmazel Sourdis ile evlenmek için onayımı isteyen Sainte-Hermine kimdir?"

"Yanılgıya kapılmayalım Yurttaş Birinci Konsül. Matmazel Sourdis ile evlenmek için onayınızı isteyen kişi Sainte-Hermine Kontu değil, asıl Mösyö Sainte-Hermine ile evlenmek için onayınızı isteyen kişi Matmazel Sourdis."

"Aynı şey değil mi?"

"Tam olarak değil. Sourdis ailesi bizim tarafımıza geçmiş olan asil bir aile, ama Sainte-Hermine ailesi bizim tarafımıza geçmesini istediğimiz asil bir aile."

"Yani direniyorlar mı?"

"Daha da kötüsü. Sizinle savaşıyorlardı."

"Cumhuriyetçiler mi yoksa Kraliyetçi mi?"

"Kraliyetçi. Babaları '93'te giyotinde idam edildi. En büyük oğlu kurşuna dizildi. Sizin de tanışmış olduğunuz ortanca oğlu ise Bourg-en-Bresse'de giyotinde idam edildi."

"Ben kendisiyle tanışmış mıydım?"

"Avignon'daki bir otelde yemek yediğiniz sırada içeriye giren maskeli adamı hatırlıyor musunuz? Yanlışlıkla posta arabasındaki Bordeauxlu bir şarap tüccarından çalınmış olan ve iki yüz Louis altını içeren bir kese taşıyordu?"

"Evet, onu çok iyi hatırlıyorum. Ah, Mösyö Fouché, işte benim öyle adamlara ihtiyacım var."

"Onun gibi adamları güden, eski bir rejime duydukları bağlılık değildir Yurttaş Birinci Konsül; bu aslında sadece kişisel çıkar meselesidir."

"Çok haklısınız Fouché. Peki ya üçüncüsü?"

"Üçüncü oğul istediğiniz takdirde dostunuz olacak."

"Nasıl?"

"Belli ki, kompliman konusunda son derece yetenekli olan Madam Sourdis, kontun rızası üzerine, siz bir kralmışsınız gibi kızının evliliği için onayınızı istiyor. Onayınızı verin efendim; bu sayede Mösyö Hector de Sainte-Hermine'in düşmanınız değil, dostunuz olmaktan başka çaresi kalmayacak."

"Tamam," dedi Bonaparte. "Bu konuyu biraz düşüneceğim." Nihayet bir kişinin Fransa krallarına uygulanan resmi âdetlerden birini yerine getirdiği düşüncesiyle hoşnut olup ellerini ovuşturduktan sonra konuyu değiştirdi. "Pekâlâ Fouché. Haberler var mı?"

"Sadece tek bir haber, ama çok önemli, özellikle de benim için."

"Nedir?"

"Dün, Mortefontaine'deki yeşil odada, kalemi tutan İçişleri Bakanı Lucien ile birlikte, benim görevden alınmamı ve Senato'ya kabulümü dikte ettirip imzaladınız."

Bonaparte Korsikalılara özgü bir hareketle başparmağıyla iki kez haç çıkardı ve "Size bu hikâyeyi kim anlattı Fouché?" diye sordu.

"Casuslarımdan birisi elbette."

"Yanılmış."

"Yanılmadığının kanıtı, görevden alınma belgemin o koltukta, gri frakınızın cebinde olmasıdır."

"Fouché," dedi Bonaparte, "eğer Talleyrand gibi topallıyor olsaydınız, şeytanın ta kendisi olduğunuzu söylerdim."

"Artık inkâr etmiyorsunuz, öyle değil mi?"

"Elbette etmiyorum. Görevden alınmanız son derece saygın koşullar çerçevesinde düzenlendi."

"Anlıyorum. Hizmetinizde olduğum bunca zaman içerisinde tek bir gümüşünüzü bile kaybetmemiş olmanız, mutlaka benim için iyi bir itibar sağlıyordur."

"Artık Fransa barış döneminde olduğu ve Polis Bakanlığı'na gerek kalmadığı için bakanını Senato'ya gönderebilirim; böylelikle bakanlığın yeniden kurulması gerektiği takdirde onu nerede bulabileceğimi bilirim. Senato'da, sizin için büyük bir altın kaynağı olan kumar idaresinden vazgeçmek zorunda kalacağınızın farkındayım sevgili Fouché, ama zaten hâlihazırda öyle çok paranız var ki, harcaya harcaya bitiremezsiniz. Üstelik genişletmeyi sürdürmeyi istediğinizi bildiğim Pontcarré'deki malikâneniz zaten sizin için yeterince büyük."

"Eğer Polis Bakanlığı tekrar kurulursa başına benden başkasının geçmeyeceği konusunda sözünüzü alabilir miyim?" diye sordu Fouché.

"Söz veriyorum," dedi Bonaparte.

"Teşekkür ederim. Cabanis'ye vaftizkızı Matmazel Sourdis'nin Sainte-Hermine Kontu ile evlenmek için rızanızı aldığını iletebilir miyim?"

"İletebilirsiniz."

Bonaparte hafifçe başını salladı ve Fouché ona derin bir reveransla karşılık verip oradan ayrıldı.

Birinci Konsül bir süre elleri arkasında sessizce volta attı. Ardından sekreterinin koltuğunun arkasında durup, "Bunu duydun mu Bourrienne?" diye sordu.

"Neyi Generalim?"

"Şeytan Fouché'nin bana az önce söylediğini."

"Siz dinlememi emretmediğiniz müddetçe hiçbir şeyi duymam."

"Bakanlığını kapattığımı, bunu Mortefontaine'de yaptığımı ve görevden alınma emrinin gri frakımın cebinde olduğunu biliyordu."

"Ah," dedi Bourrienne. "Bu o kadar da şaşırtıcı değil. Yapması gereken tek şey kardeşinizin özel uşağına maaş bağlamaktı."

Bonaparte başını salladı. "Olsun, yine de bu Fouché tehlikeli bir adam."

"Evet," dedi Bourrienne, "ama kurnazlığı sizi bile şaşırtabilen bir adamın böyle zamanlarda faydalı olabileceğini kabul etmelisiniz."

Birinci Konsül bir süre sessiz kaldıktan sonra, "Sorun çıkacağının işaretlerini alır almaz onu geri çağırmaya söz verdim. Sanırım sözümü tutmalıyım."

Bonaparte uşağını çağırdı. "Landoire, pencereden bak bakalım at arabası hazır mı?" dedi.

Landoire pencereden sarktı. "Evet, Generalim," dedi.

Birinci Konsül frakını giyip şapkasını aldı. "Ben Danıştay'a gidiyorum," dedi.

Kapıya yönelmişti ki durdu. "Bourrienne," dedi, "Josephine'e git ve

de ki Matmazel Sourdis'nin evliliğini onaylamakla kalmayıp, evlilik sözleşmesini Madam Bonaparte ve ben imzalayacağız."

XXI
Fouché Henüz Bırakmadığı Polis Bakanlığı'na Dönmeye Çalışıyor

FOUCHÉ ÖFKEDEN KÖPÜRMÜŞ bir halde ofisine döndü. Hâlâ oynayacağı bir rol vardı, ama bu rol kısıtlıydı. Polis gücü elinde olmadığında, yalnızca ikinci dereceli bir gücü olacaktı ve bu Fouché için hiçbir değer taşımıyordu. Doğa ona aynı anda iki yere birden bakabilsin diye şaşı gözler ve her şeyi duyabilsin diye büyük kulaklar bahşetmişti. Buna bir de kurnaz zekâsı ve kişiliği –tedirgin, asabi ve endişeli yapısı– eklenince, bakanlığı olmadan eksik kalıyordu.

Üstelik Bonaparte asıl hassas noktaya değinmişti. Polis bakanlığını kaybederek, kumar üzerindeki hâkimiyetini de kaybediyordu, yani yılda iki yüz bin franktan daha fazla parayı kaybediyordu. Fouché zaten çok zengin olmasına rağmen, zenginliğini devamlı arttırmaya çalışıyordu, hiçbir zaman tadını tam anlamıyla çıkaramayacak olsa da. Pontcarré'deki malikânesinin sınırlarını genişletme arzusunun, Bonaparte'ın Fransa'nın sınırlarını genişletme arzusundan aşağı kalır yanı yoktu.

Fouché hiç kimseyle hiçbir şey konuşmadan kendisini koltuğuna attı. Yüz kasları, fırtınalı bir okyanus gibi dalgalıydı. Ancak birkaç dakika sonra bu dalgalar dindi, çünkü Fouché aradığı şeyi bulmuştu. Yüzünü aydınlatan soluk tebessüm, güzel havaların geri döndüğüne değilse de, geçici bir sükûnete işaret ediyordu. Masasının tepesindeki zilin ipini eline alıp kuvvetli bir biçimde çekti.

Uşak hemen içeri girdi. "Mösyö Dubois!" diye bağırdı Fouché.

Bir dakika sonra kapı açıldı ve Mösyö Dubois içeri girdi. Sakin ve ılımlı bir yüzü, nazik ve samimi bir tebessümü olan Dubois çok tertipli bir insandı. Manşetli beyaz bir gömlek giymiş ve beyaz bir kravat takmış olan Dubois gösterişli adımlarla içeri girdi; ayakkabılarının tabanı halının üzerinde adeta bir dans ustasına aitmiş gibi kayıyordu.

"Mösyö Dubois," dedi Fouché kendisini tekrar koltuğuna atarak, "bugün sizin bütün zekânıza ve ketumluğunuza ihtiyacım var."

"Ancak ketumluğum konusunda söz verebilirim Sayın Bakanım," dedi

Dubois. "Çünkü zekâm ancak sizin kılavuzluğunuzda değer kazanıyor."

"Tamam, tamam Mösyö Dubois," dedi Fouché biraz sabırsızca. "Bu kadar iltifat yeter. Hizmetinizde güvenebileceğimiz bir adam var mı?"

"Öncelikle ondan hangi şekilde faydalanacağımızı bilmeliyim."

"Elbette. Kendisi Brötanya'ya gidecek ve üç tane kundak çetesi oluşturacak. En büyük yangın Vannes ile Muzillac arasındaki yolda çıkarılmalı, diğer ikisi fark etmez."

"Dinliyorum," dedi Fouché'nin konuşmaya ara verdiğini fark eden Dubois.

"Çetelerden birisi, Cadoudal'ın çetesiymiş ve başında Cadoudal bulunuyormuş gibi yapacak."

"Siz Ekselanslarının söylediklerine bakılırsa..."

"Şimdilik o kelimeyi kullanmanıza izin veriyorum," dedi Fouché gülerek, "özellikle de onu yerinde kullanmak için fazla vaktiniz kalmadığı göz önünde bulundurulursa."

Dubois reverans yaptı ve Fouché'den cesaret alarak devam etti: "Siz Ekselanslarının söylediklerine bakılırsa, gerektiğinde ateş edebilecek bir adama ihtiyacınız var."

"Ateş edebilecek ve ne gerekirse yapabilecek."

Mösyö Dubois bir süre düşündükten sonra başını salladı. "Adamlarımın arasında böyle biri yok," dedi.

Ancak Fouché sabırsız bir jest yapınca Dubois'nin aklına biri geldi: "Bir dakika. Dün ofisime biri gelmişti; kendisi Mahalin Şövalyesiymiş, bir zamanlar Yehu'nun Yoldaşları'ndan biriymiş ve iyi bir maaş karşılığında tehlikelere atılmaktan başka isteği yokmuş. Kelimenin tam anlamıyla bir kumarbazdı ve zar için hem parasını hem de hayatını riske atmaya hazırdı. Tam aradığımız adam."

"Sizde adresi var mı?"

"Hayır. Ama bugün saat bir ile iki arasında ofisime gelecekti. Saat bir olduğuna göre ya gelmiştir ya da gelmek üzeredir."

"Öyleyse gidin ve onu getirin."

Mösyö Dubois odadan çıkınca, Fouché kutudan bir dosya alıp masasına götürdü. Söz konusu dosya Pichegru dosyasıydı ve Fouché, Mösyö Dubois bahsettiği adamla birlikte geri dönene dek dikkatle dosyayı inceledi.

Bu kişi, ağabeylerine verdiği sözle ilgili olarak Hector de Sainte-Hermine'i ziyaret eden ve onu Laurent'in çetesine götüren kişiydi. Artık çete dağılmış ve Cadoudal'ın davası adına yapılacak hiçbir şey kalmamış olduğu için, adamcağız çalışabilecek bir yer arıyordu.

Muhtemelen yirmi beş ila otuz yaşlarındaydı, yapılıydı ve son derece yakışıklıydı. Hoş bir tebessümü vardı ve gözlerindeki, genellikle karşısındaki insanların endişelenip kaygılanmasına yol açan dertli ve huzur bozucu bakışın haricinde her bakımdan çekici bir insandı.

Fouché onu karşısındaki her adamın ahlak değerlerini tartabilen delici bakışlarıyla süzdü. Bu adamda, para sevgisi, büyük bir cesaret –başkasına saldırmaktan ziyade kendisini savunmaya yatkın görünse de– ve kalkıştığı her işi başarabilecek bir irade sezdi. Bunlar tam da Fouché'nin aradığı özelliklerdi.

"Mösyö," dedi Fouché, "hükümet adına çalışmak istediğinizi duydum. Bu doğru mu?"

"En büyük arzum budur."

"Nasıl bir görevde çalışmak istiyorsunuz?"

"Alınacak darbeler ve kazanılacak paralar olan her görevde."

"Brötanya ile Vendée'yi bilir misiniz?"

"Çok iyi bilirim. Üç kez General Cadoudal ile buluşmaya gönderildim."

"Onun hemen altında görev yapanlarla temasınız oldu mu?"

"Bazılarıyla, özellikle Cadoudal'ın teğmenlerinden biriyle; generale benzediği için ona II. George diyorlardı."

"Harika!" dedi Fouché. "Bu işimize yarayabilir. Yirmişer adamdan üç çete kurmayı başarabilir misiniz?"

"İç savaştan yeni çıkmış bir bölgede yirmişer adamdan üç çete kurmak daima mümkündür. Eğer şerefli bir amaç söz konusuysa, namuslu altmış kişiyi rahatlıkla bulursunuz, üstelik onlara gereken tek şey büyük laflar ve güzel konuşmalardır. Eğer o kadar da ilkeli olmayan ve gizlilik gerektiren bir amaç söz konusuysa, paralı askerleri görevlendirebilirsiniz, ama onların şüpheli vicdanını satın almak daha pahalıya patlar."

Fouché, Dubois'ye, "Gerçek bir hazine bulmuşsunuz," dercesine baktı. Ardından şövalyeye şunları söyledi: "Mösyö, on gün içinde kundakçı üç çete oluşturmamız gerekiyor, ikisi Morbihan'da, biri Vendée'de olacak ve üçü de Cadoudal'ın adı altında hareket edecek. Çetelerin birindeki maskeli bir adam Bröton generalin adını kullanmalı ve halkı Cadoudal olduğuna inandırmak için ne gerekiyorsa yapmalı."

"Kolay, ama dediğim gibi pahalıya patlar."

"Elli bin frank yeter mi?"

"Evet. Kuşkusuz."

"Öyleyse bu konuda uzlaşmaya vardık. Üç çeteyi kurunca İngiltere'ye gidebilir misiniz?"

"Geçmişte İngiltere'de bulunduğuma ve onların dilini anadilim gibi konuştuğuma göre bundan daha kolay hiçbir şey olamaz."

"Pichegru'yu tanır mısınız?"

"İsmen."

"Onunla tanışmanın bir yolunu bulabilir misiniz?"

"Evet."

"Nasıl olduğunu sorsam?"

"Size söyleyemem. Ne de olsa bazı sırları kendime saklamak zorundayım, yoksa bütün değerimi yitiririm."

"Doğru. Öyleyse İngiltere'ye gidip Pichegru'yu bulacaksınız ve hangi koşullar altında Paris'e dönmeye gönüllü olabileceğini keşfetmeye çalışacaksınız. Şayet Paris'e dönmek isterse ama para sıkıntısı yaşarsa, ona Fauche-Borel adına senet teklif edeceksiniz. Bu ismi unutmayın."

"Ona zaten Condé Prensi adına teklifler götürmüş olan İsviçreli kitapçı; evet, onu tanıyorum. Peki, şayet Paris'e dönmek isterse, ben kime gideceğim?"

"Pontcarré'deki malikânesinde bulunan Mösyö Fouché'ye. Polis Bakanı'na değil; bu önemli bir fark."

"Sonra?"

"Sonra yeni emirler almak üzere Paris'e döneceksiniz. Mösyö Dubois, lütfen şövalyeye elli bin frank verin. Bu arada, şövalye..."

Mahalin geri döndü.

"Eğer Coster Saint-Victor ile karşılaşırsanız, onu Paris'e dönmesi için cesaretlendirin."

"Tutuklanma riski yok mu?"

"Hayır, bütün suçları affedilecek, bu konuda teminat verebilirim."

"Onu ikna etmek için ne söylemeliyim?"

"Paris'teki bütün bayanların kendisini çok özlediğini. Özellikle de Matmazel Aurélie de Saint-Amour'un. Ayrıca onun için Barras ile rekabet ettikten sonra, Birinci Konsül ile de rekabet etmemesinin yazık olacağını ekleyebilirsiniz. Bu, dönmeye karar vermesi için yeterli olmalı, şayet Londra'da daha da olağanüstü ilişkiler içinde değilse."

Kapı Dubois ile Mahalin'in arkasından kapanır kapanmaz, Fouché çabucak Doktor Cabanis'e şu mektubu götürecek bir emir eri buldu:

> Sevgili doktor,
>
> Madam Bonaparte'ın dairesinde az önce görüştüğüm Birinci Konsül, Madam Sourdis'nin, kızının evliliğine dair talebini bundan daha iyi karşılayamazdı ve bu evliliğin gerçekleşmesinden memnuniyet duyuyor.

Dolayısıyla sevgili kardeşimiz, Madam Bonaparte'a yapacağı ziyareti planlayabilir, hatta ne kadar çabuk olursa o kadar iyi olur.

Lütfen beni sadık bir dostunuz olarak kabul edin,

J. Fouché

Ertesi gün Madam Sourdis Tuileries'e geldi. Josephine'i çok neşeli, Hortense'i ise gözyaşları içinde buldu, çünkü Hortense'in Louis Bonaparte ile evliliği neredeyse kesinleşmişti.

Josephine önceki gün, sebebini hiç bilmese de, kocasının çok keyifli bir ruh halinde olduğunu fark etmiş ve Danıştay'dan döndüğünde kendisini ziyaret etmesini istemişti.

Ne var ki Birinci Konsül geri döndüğünde Cambacérès onu bekliyordu –Bonaparte'ın yeterince açık olmadığını düşündüğü iki veya üç kanun maddesini açıklamaya gelmişti– ve gece geç saatlere kadar çalışmışlardı. Ardından Junot gelmiş ve Matmazel Permon ile evleneceğini duyurmuştu.

Bu evlilik haberi Birinci Konsül'ü Matmazel Sourdis için ayarlanmış evlilik kadar memnun etmedi. Birincisi, Bonaparte bir zamanlar Madam Permon'a âşık olmuştu, hatta Josephine ile evlenmeden önce onunla evlenmeye çalışmıştı. Ancak Madam Permon onu geri çevirmişti ve Bonaparte hâlâ kin besliyordu. Üstelik Junot'ya zengin biriyle evlenmesini tavsiye etmişti, oysa Junot kalkmış iflas etmiş bir ailenin kızını seçmişti. Müstakbel karısı anne tarafından Doğu'nun imparatorlarının soyundan geliyordu ve Junot'nun samimiyetle Loulou dediği genç kız Comnène ailesine mensuptu, ama yalnızca yirmi beş bin frank tutarında bir çeyizi vardı. Bonaparte, kendisinin de yüz bin frank katkıda bulunacağına dair Junot'ya söz vermişti. Ayrıca Junot'nun Paris valisi olarak beş yüz bin frank maaşı olacaktı. Bununla idare etmek zorundaydı.

Bu arada Josephine bütün akşam sabırsızlıkla kocasını beklemişti. Ne var ki Bonaparte akşam yemeğini Junot ile yemiş ve ardından da beraber dışarı çıkmışlardı. Bonaparte nihayet gece yarısı, robdöşambrıyla ve kafasında bir fularla çıkagelmişti, bu da ertesi sabaha kadar kendi dairesine çekilmeyeceği anlamına geliyordu. Josephine'in yüzü neşeyle parladı: o kadar beklediğine değmişti. Çünkü Josephine bu ziyaretler esnasında Bonaparte üzerindeki etkisini güçlendirebiliyordu. Josephine, Hortense'in Louis ile evlenmesi konusunda daha önce hiç bu kadar ısrar etmemişti. Birinci Konsül kendi dairesine giderken, üvey kızının, kardeşiyle nişanlanmasına neredeyse ikna olmuş durumdaydı.

Dolayısıyla Madam Sourdis geldiğinde, Josephine iyi talihini ona aktarmak için sabırsızlanıyordu. Claire ise Hortense'i teselli etmeye gönderildi.

Ne var ki Claire arkadaşını teselli etmeye kalkışmadı bile. Kendisi için Hector'dan vazgeçmenin ne kadar zor olacağını çok iyi biliyordu. Bunun yerine, Hortense ile birlikte ağladı ve konuyu Birinci Konsül'e açması için onu cesaretlendirdi, ne de olsa Bonaparte üvey kızını mutsuzluğuna razı gelemeyecek kadar çok seviyordu.

Ansızın Hortense'in aklına garip bir fikir geldi: Claire ile birlikte annelerinden izin alıp Matmazel Lenormand'a gidip fal baktıracaklardı.

Elçi rolünü üstlenerek annelerine arzularını açan ve gerçekleştirmek için izin isteyen Matmazel Sourdis idi. Uzun süren görüşme esnasında Hortense kapıyı dinliyor ve hıçkırıklarını bastırmaya çalışıyordu.

Claire neşeyle geri döndü. Matmazel Louise'in, iki kızı bir an bile gözünün önünden ayırmaması şartıyla izin verilmişti. Matmazel Louise, belirtmiş olduğumuza inandığımız üzere, Madam Bonaparte'ın baş hizmetçisiydi ve Madam Bonaparte'ın ona güveni tamdı.

Matmazel Louise kesin talimatlar almış ve kutsal tuttuğu her şeyin üzerine görevini layıkıyla yerine getireceğine yemin etmişti. İki kız yüzlerini iyice örtüp gizlemiş halde Madam Sourdis'nin arabasına bindiler; bu, üstünde arma bulunmayan bir gündüz arabasıydı. Arabacıya Tournon Sokağı altı numarada durması söylendi; kimi görmeye gittikleri belirtilmedi.

Arabadan ilk inen Matmazel Louise oldu. Talimat almış olduğu için, Matmazel Lenormand'ın avlunun arka tarafında, sol tarafta oturduğunu biliyordu. Ardından iki kızla birlikte üç basamak çıkacak ve sağdaki kapıyı çalacaktı.

Kapıyı çaldı ve içeri girip giremeyeceğini sorduğunda, iki kızla birlikte, genellikle halka açık olmayan kenardaki çalışma odasına alındılar.

İki kızın ayrı ayrı içeri alınacağını, çünkü Matmazel Lenormand'ın asla aynı anda birden fazla kişiyle görüşmediğini öğrendiler. İçeri alınma sıraları soyadlarının baş harfine göre belirlenecekti. Yani ilk önce Hortense Bonaparte girecekti. Yine de yarım saat beklemesi gerekiyordu.

Bu düzenleme Matmazel Louise'i altüst etti, çünkü ona iki kızı da gözünün önünden ayırmaması emredilmişti. Eğer Claire ile kalırsa, Hortense'i gözden kaybedecekti. Hortense'e eşlik ederse, Claire'i gözden kaybedecekti.

Konuyu Matmazel Lenormand'a açtılar ve o bir çözüm yolu bulmayı başardı. Matmazel Louise, Claire ile birlikte kalacaktı, ama Mat-

mazel Lenormand çalışma odasının kapısını açık bırakacak ve hizmetçi bu sayede Hortense'den gözünü ayırmamış olacaktı. Ayrıca Matmazel Lenormand'dan yeterince uzak kalacağı için, kâhinin söylediklerini de duyamayacaktı.

Doğal olarak her iki kız da tam deste kart istediler. Matmazel Lenormand'ın Hortense için kartlarda gördükleri genç kızı çok etkilemiş gibiydi. Hareketleri ve yüz ifadeleri gitgide artan bir şaşkınlığa işaret ediyordu. Sonunda, kartları bir kez daha özenle karıştırdıktan ve genç kızın avucunu dikkatle inceledikten sonra, ayağa kalkıp vahiy almış gibi konuştu. Sadece tek bir cümle söyledi ve bu cümle, karşısındaki genç kızın yüzünde kuşkulu bir ifade doğurdu. Hortense'in ısrarlı soruları karşısında sessiz kaldı ve söylediklerine tek kelime dahi eklemeyi reddetti; yalnızca şunları söylemekle yetindi: "Kâhin konuştu; kâhine inanın!"

Kâhin Hortense'e zamanının dolduğunu işaret etti ve arkadaşını çağırdı.

Matmazel Lenormand'a gitmeyi Matmazel Beauharnais teklif etmiş olsa da, gördüklerinden sonra Claire de geleceğini öğrenmeye en az onun kadar istekliydi. Koşarak kâhinin çalışma odasına girdi. Onun geleceğinin de Matmazel Lenormand'ı en az arkadaşınınki kadar şaşırtacağına dair hiçbir fikri yoktu.

Matmazel Lenormand, kendisine inanan bir kadının güveniyle ve olmayacak şeyler söylemekte tereddüt ederek Claire'in kartlarını üç kez okudu. Claire'in önce sağ elini, sonra sol elini inceledi ve iki avucunda da kırık bir kalp gördü; şans çizgisi kalp çizgisini kesiyor ve Satürn'e doğru çatallaşıyordu. Matmazel Beauharnais'nin kaderini okurken kullandığı aynı ciddi ses tonuyla, Matmazel Sourdis hakkındaki kehanetini bildirdi. Claire, Matmazel Louise ile Hortense'in yanına döndüğünde hayalet gibi solgundu ve gözlerinde yaşlar vardı.

İki genç kız Matmazel Lenormand'ın çatısı altında bulundukları süre boyunca hiç konuşmadılar ve tek bir soru bile sormadılar. Sanki söyleyecekleri herhangi bir şeyin evi başlarına yıkacağından korkar gibiydiler. Ne var ki arabaya binip de arabacı atları dörtnala harekete geçirir geçirmez, aynı anda şu soruyu sordular: "Ne söyledi?"

İçeri alınan ilk kişi olan Hortense soruyu da yanıtlayan ilk kişi oldu. "Dedi ki: 'Bir kralın karısı ve imparatorun annesi olarak sürgünde öleceksin.'"

"Peki sana ne söyledi?" diye sordu Hortense merakla.

"Dedi ki: 'On dört yıl boyunca hayatta olan bir adamın dulu olacaksın; hayatının geri kalanında ise ölü bir adamın karısı!'"

XXII
Matmazel Beauharnais Tahtı Olmayan Bir Kralın Karısı Matmazel Sourdis Hayatta Olan Bir Kocanın Dulu Oluyor

İKİ GENÇ KIZIN TOURNON SOKAĞI'NDAKİ kâhini ziyaret etmesinin üzerinden altı hafta geçmişti. Matmazel Beauharnais bütün gözyaşlarına rağmen Louis Bonaparte ile evlenmişti ve aynı gece Matmazel Sourdis, Sainte-Hermine Kontu ile evlilik sözleşmesini imzalamaya gidecekti.

Matmazel Beauharnais'nin evliliği konusundaki isteksizliği, Birinci Konsül'ün kardeşinin ona itici geldiği düşüncesine yol açabilir. Oysa durum hiç de öyle değildi. Mesele yalnızca onun Duroc'a âşık olmasıydı. Aşkın gözü kördür.

Louis Bonaparte o sıralarda yirmi üç veya yirmi dört yaşlarındaydı. Yakışıklı bir genç adamdı –aslına bakılırsa kız kardeşi Caroline'e benziyordu– ama biraz soğuk bir havası vardı. İyi bir eğitim görmüştü ve içgüdüleri kuvvetliydi. Dürüst, nazik ve namuslu bir insan olan Louis, kral unvanının, vicdan kurallarını ve görevlerini herhangi bir şekilde değiştirebileceğini bir an için bile aklından geçirmemişti. Yabancı bir halkın başında bulunmasına rağmen, tebaasında bir parça da olsa minnettarlık ve sevgi uyandırabilen belki de yegâne prensti; tıpkı Desaix'in yukarı Mısır'da yaptığı gibi. O adil bir sultandı.

Bu sadık yürekli adamı ve evlendiği büyüleyici genç kızı terk etmeden önce, evliliğin aniden gerçekleştiğini de söyleyelim; bunun sebebi Josephine'in ardı arkası kesilmeyen kışkırtmalarıydı.

"Duroc beni desteklemez," demişti Bourrienne'e durmadan, "Duroc her şeyini Bonaparte ile dostluğuna borçlu ve hamisinin kardeşlerine karşı durmaya asla cesaret edemez. Diğer yandan, Bonaparte hiçbir hırs taşımayan, asla da taşımayacak olan Louis'yi çok seviyor. Benim için Louis, Joseph ile Lucien karşısında bir denge unsuru olacak."

Bonaparte ise Bourrienne'e şunları söylemişti: "Duroc ile Hortense birbirlerini seviyorlar. Karım ne yaparsa yapsın, onlar birbirlerine uygunlar ve evlenecekler. Bana gelince; ben Duroc'u seviyorum, iyi bir aileden geliyor. Ne de olsa Caroline'i Murat'a ve Pauline'i Leclerc'e verdim. Dolayısıyla Hortense'i rahatlıkla Duroc'a verebilirim, çünkü o yeterince iyi bir adam. Artık tümgeneral de olduğuna göre, bu evliliğe karşı çıkmanın hiçbir anlamı yok. Ayrıca Louis için aklımda başka birisi var."

Ancak, kızların Matmazel Lenormand'a danışmaya gittikleri gün, Hortense, arkadaşının ısrarlarıyla bir kez daha üvey babasının desteğini kaza-

nıp sağlama almaya çalıştı. Yemekten sonra Bonaparte ile yalnız kalınca zarafetle onun önünde diz çöktü ve kadınsı cazibesinin tümünü Birinci Konsül'ün üzerinde kullanarak, Louis ile evlenmenin onu sonsuza kadar mutsuzluğa sürükleyeceğini ve Louis'nin erdemlerini çok iyi bilse de, yalnızca Duroc'u sevdiğini, onu bir tek Duroc'un mutlu edebileceğini söyledi.

Bonaparte karara vardı.

"Tamam," dedi. "Madem onunla evlenmekte ısrar ediyorsun, onunla evleneceksin ama bazı koşullar öne süreceğim konusunda seni şimdiden uyarıyorum. Eğer Duroc koşullarımı kabul ederse, her şey yolunda gider. Ama eğer reddederse, bu benim, evliliğin konusunda Josephine'in isteklerine aykırı düştüğüm son sefer olur ve Louis ile evlenirsin."

Bonaparte kararını verdiğinde her zaman yaptığı gibi, bu kararın doğurabileceği hoşnutsuzluklara aldırmaksızın, hızlı adımlarla yürüyerek Duroc'un çalışma odasına gitti, ama ezeli aylağı yerinde bulmayı başaramadı. "Duroc nerede?" diye sordu gözle görülür bir kızgınlıkla.

"Dışarı çıktı," dedi Bourrienne.

"Nerede olabilir?"

"Operada."

"Döner dönmez ona, kendisini Hortense'e söz verdiğimi ve evleneceklerini söyleyin. Ama evliliğin en geç iki gün içinde gerçekleşmesini istiyorum. Ona beş yüz bin frank vereceğim. Sekizinci askeri bölüğün komutanı olacak. Evlendikten sonraki gün Toulon'a doğru yola çıkacak ve ayrı yerlerde yaşayacağız çünkü evimde bir damat istemiyorum. Bu meseleyi bir an evvel açıklığa kavuşturmak istiyorum, dolayısıyla kabul edip etmediğini bana bu akşam bildirin."

"Kabul edeceğini sanmıyorum," dedi Bourrienne.

"Öyleyse Hortense Louis ile evlenecek."

"İstiyor mu?"

"İstemekten başka çaresi yok."

Duroc saat onda döndüğünde Bourrienne Birinci Konsül'ün niyetini ona açıkladı. Ancak Duroc başını salladı. "Birinci Konsül bana büyük bir şeref bahşetmiş," dedi, "ama bir kadınla asla bu koşullar altında evlenmem. Şimdi izninizle Palais-Royal civarında gezintiye çıkacağım."

Duroc bunları söyledikten sonra şapkasını alıp çıktı, hiç de kaygılı görünmüyordu. Bourrienne'e göre bu tavırları, Hortense'in, Birinci Konsül'ün yaverinin ona duyduğu ya da duyarmış gibi yaptığı hislerin yoğunluğu konusunda yanıldığını kanıtlıyordu.

Matmazel Beauharnais ile Louis Bonaparte'ın düğünü Chantereine

Sokağı'ndaki küçük evde gerçekleşti. Evliliklerini kutsamak üzere bir rahip geldi. Bonaparte Madam Murat'ın evliliğini kutsaması için de bu rahibi çağırmıştı.

Zavallı Hortense'in düğünündeki kederli havanın tam aksine, Matmazel Sourdis'nin düğününde mutlu ve neşeli bir hava hâkimdi. Yalnızca gece on bir ile öğleden sonra iki arasında birbirinden ayrı kalan âşıklar geri kalan her anı birlikte geçirdiler. Hector nişanlısına layık düğün hediyeleri bulabilmek için Paris'in en iyi tüccarlarına, en popüler mücevhercilerine başvurmuştu. İhtişamlı armağanlar Paris'in yüksek sosyetesinin diline düşmüş, hatta Madam Sourdis onları şahsen görmek isteyen kişilerden mektuplar almıştı.

Madam Sourdis, Birinci Konsül ile Madam Bonaparte'tan basit bir onaydan daha fazlasını beklemediği için, Birinci Konsül'ün düğüne gelip evlilik sözleşmesini bizzat imzalamayı teklif etmekle bahşettiği lütuf onu çok heyecanlandırmıştı. Bu yalnızca en yakın dostlarına bahşettiği bir lütuftu, çünkü armağan ya da para verme gerekliliğini de beraberinde getiriyordu ve cimri değilse de doğası gereği cömert olmaktan ziyade tutumlu olan Birinci Konsül, su gibi para harcamayı sevmezdi.

Bu şereften memnuniyet duymayan tek kişi Hector de Sainte-Hermine idi. Bonaparte'ın, nişanlısının ailesini onurlandırmaya yönelik gösterisi genç kontu endişelendiriyordu. Hector en küçük oğul olarak, Kraliyet davasını hiçbir zaman ağabeyleri kadar canlı bir biçimde benimsememişti, ama Birinci Konsül'ün dehasına duyduğu hayranlığa rağmen, asla ondan gerçekten hoşlanma noktasına da gelememişti. Ağabeyinin cesur, ama acılı ölümünü, bu ölüme eşlik eden kanlı ayrıntıları, emri verenin Birinci Konsül olduğunu ve bütün ricalara rağmen tecil ya da af hakkı tanımayı reddettiğini aklından çıkaramıyordu. Dolayısıyla ne zaman Bonaparte ile karşılaşsa, yüzünün terlemeye başladığını ve dizlerinin bağının çözüldüğünü hissediyor, bakışlarını istemeden de olsa başka yöne çeviriyordu. Korktuğu tek bir şey vardı, o da bir gün yüksek unvanı veya serveti yüzünden ya orduda hizmet etmek zorunda bırakılmak ya da sürgüne gönderilmekti. Orduda ya da hükümette görev almaktansa Fransa'yı terk etmeyi tercih edeceği konusunda Claire'i önceden uyarmıştı. Claire bu tercihin tamamen ona bağlı olduğunu, öyle bir durumda ne yapması gerekiyorsa onu yapmasını söylemişti. Nişanlısından istediği tek şey, gittiği yere kendisini de götürmesiydi. Onun sevgi dolu hassas kalbinin ihtiyaç duyduğu tek şey bu sözü vermesiydi.

Sonradan Massa Dükü olan Claude-Antoine Régnier, baş hâkim ve polis şefi olarak atanmıştı. Paris valisi olan Junot ile birlikte çalıştığı gibi, Bo-

naparte ve yaveri Duroc ile birlikte de çalışıyordu. Bonaparte, Matmazel Sourdis'nin evlilik sözleşmesini imzalayacağı gün, bir saatini Régnier ile birlikte geçirdi, çünkü son zamanlarda haberler endişe vericiydi. Vendée ve Brötanya'da yine ayaklanmalar baş gösteriyordu. Bu sefer iç savaş yaşanacakmış gibi bir görünüm yoktu, daha ziyade, belirsiz kundakçı çeteler çiftlikten çiftliğe, şatodan şatoya dolaşıp çiftçileri ve mal sahiplerini paralarını vermeye zorluyor, ardından da onlara korkunç işkenceler yapıyordu. Gazeteler elleri ve ayakları kemiklerine kadar yanmış zavallıların haberlerini yayımlıyordu.

Bonaparte Régnier'ye yazılı bir emir göndererek, polis şefinin kundaklamalara dair bütün dosyaları bir araya toplamasını istemişti. Geçen hafta beş tane kundaklama olayının gerçekleştiği teyit edilmişti: Birincisi, Sulé Nehri'nin doğduğu Berric'de, ikincisi Plescop'ta, üçüncüsü Muzillac'da, dördüncüsü Saint-Nolff'ta ve beşincisi Saint-Jean-de-Brévelay'da. Gezgin çetelerin başında üç lider var gibi görünüyordu, ama başlarında daha yetkili bir lider bulunduğu kesindi. Üstelik polis ajanlarına inanılacak olursa, bu lider Cadoudal'ın ta kendisiydi. Varılabilecek tek sonuç, Cadoudal'ın Bonaparte'a verdiği sözü tutmadığı, söz verdiği şekilde İngiltere'ye çekilmek yerine Brötanya'da yeni bir ayaklanma oluşturduğuydu.

İnsanların karakterlerini tayin etmekte başarılı olduğunu düşünmekte genellikle haklı olan Bonaparte, baş hâkim, çözmeye çalıştıkları adi suçları Cadoudal'ın üstüne yıkmaya çalışınca başını salladı. Böyle bir şey nasıl mümkün olabilirdi? Halkların ve kralların çıkarları konusunda Bonaparte ile hiç taviz vermeden tartışmış olan o keskin zekâ; kendi ailesinin sahip olduklarıyla İngiltere'de yaşamaya razı olan o temiz vicdan; Avrupa'nın en önemli generalinin yaveri olmayı reddeden, hiç hırs taşımayan o yürek; kendisinden çok daha değersiz kişiler birbirini paramparça ederken oturup izlemek için yılda yüz bin frank almayı reddeden, bencillikten çok uzak olan o ruh – böyle bir adam eşkıyalığın en korkak biçimi olan kundakçılık gibi adi bir suç işleyecek kadar nasıl kendini alçaltabilirdi?

Kesinlikle imkânsızdı!

Bonaparte yeni polis şefine ısrarla aynen bunları söyledi. Ardından en yetenekli ajanların geniş yetkiler alarak Paris'ten ayrılması ve bu vicdansız katillerin amansızca peşine düşmesi için emirler verdi. Régnier en iyi adamlarını hemen o gün Brötanya'ya göndereceğine söz verdi.

Bu esnada saat neredeyse gece on olmuştu ve Bonaparte kısa bir süre sonra Madam Sourdis ile genç çifti görmeye gidecekleri konusunda Madam Bonaparte'a haber yolladı.

Kontesin muhteşem evi ışıl ışıl parlıyordu. Sıcak ve güneşli bir gün

yaşanmış, ilk çiçekler ve yapraklar tomurcuklanmaya başlamıştı. Şatonun pencerelerinden rıhtım boyunca uzanan taraçaya kadar bütün bahçeyi dolduran ve yavaş yavaş açmaya başlamış olan leylaklar ılık bahar rüzgârlarıyla dans ediyordu. Bu hoş kokulu çiçeklerin altında rengârenk lambalar yanıyor, açık pencerelerden parfüm esintileri ve şarkı sesleri sızarken, kapalı perdelerin ardında hareket eden misafirlerin gölgeleri görülüyordu.

Misafirlerin arasında Paris'in en önde gelen kişileri bulunmaktaydı. Hükümet erkânı, en büyüğü otuz beşine basmamış olan göz kamaştırıcı generaller oradaydı: Murat, Marmont, Junot, Duroc, Lannes, Moncey, Davout – insanın normalde ancak komutan olabileceği bir yaşta onlar çoktan kahraman olmuşlardı. Şairler oradaydı: hâlâ *Agamemnon*'un son zamanlarda elde ettiği başarıyla gurur duymakta olan Lemercier; *Timoléon*'u yazdıktan sonra tiyatrodan vazgeçip politikaya atılmış olan Chénier; Niagara Şelalesi'nde ve Amerika'nın bakir ormanlarının derinliklerinde Tanrı'yı bulmuş olan Chateaubriand. Büyük baloların, yokluğunda düzenlenemeyeceği meşhur dansçılar oradaydı: Trénis, Laffitte, Dupaty, Garat, Vestris. Doğu'da ortaya çıkmış olan yeni asrın göz kamaştırıcı yıldızları da oradaydı: Madam Récamier, Madam Méchin, Madam Contades, Madam Regnault de Saint-Jean-d'Angély. Son olarak, Caulaincourt, Narbonne, Longchamp, Matthieu de Montmorency, Eugène de Beauharnais ve Philippe de Ségur gibi pırıl pırıl gençlerin oluşturduğu bir kitle de orada bulunmaktaydı.

Birinci Konsül ile Madam Bonaparte'ın düğüne katılmakla kalmayıp, evlilik sözleşmesini de imzalayacakları duyulur duyulmaz, bütün sosyete davetiye aramaya başlamıştı. Madam Sourdis'nin geniş evinin zemin katını ve birinci katını dolduran konuklar sıcak ve kalabalık odalardan kurtulup hava almak için teraslara dağılmışlardı.

Saat on bire çeyrek kala atlı bir refakatçi grubunun Tuileries'in kapılarından çıktığı görüldü; refakatçilerin her biri elinde meşale taşıyordu. Köprüyü geçtiklerinde, dörtnala ilerleyen, meşalelerle çevrili Birinci Konsül'ün arabası, toynak patırtıları ve kıvılcımlar içinde ilerledikten sonra evin avlusunda gözden kayboldu.

Hiç kimsenin delip geçemeyeceği kadar yoğun görünen kalabalığın arasında adeta sihirli bir geçit açıldı ve balo salonuna varıldığında, bu geçit, Madam Sourdis ile Claire'in, Birinci Konsül ve Josephine'e yaklaşmasını sağlayan bir daire şeklinde genişledi. Hector de Sainte-Hermine, Claire ile annesinin arkasından yürüyordu ve Bonaparte'ı görünce açık bir biçimde benzi atmasına rağmen, karşısında gururla durdu.

Madam Bonaparte Matmazel Sourdis'ye sarıldı ve koluna elli bin frank tutarında inci bir bilezik taktı. Bonaparte iki kadını selamladıktan sonra Hector'a döndü. Bonaparte'ın kendisiyle konuşacağını tahmin edemeyen Hector yana çekilmeye çalıştı. Ne var ki Bonaparte onun tam karşısında durdu.

"Mösyö," dedi Bonaparte, "eğer reddedeceğinizden korkmasaydım, ben de size bir armağan getirirdim; konsül muhafız alayında bir görev. Ama bazı yaraların iyileşmesinin zaman aldığını biliyorum."

"Bu tür yaraları iyileştirmekte kimse sizden daha başarılı olamaz General. Ancak..." Hector içini çekti ve mendilini gözlerine götürdü. "Üzgünüm General," dedi genç adam bir duraksamadan sonra. "Nezaketinize daha layık olabilmeyi isterdim."

"Çok yürekli olmanın sonu işte budur genç adam," dedi Bonaparte. "Acıyı çeken daima yürektir."

Birinci Konsül yeniden Madam Sourdis'ye dönerek onunla biraz konuştu ve Claire'e iltifat etti. Ardından Vestris'yi fark etti.

"Ah, işte genç Vestris," dedi. "Kendisi bana yakın zamanda, daima müteşekkir kalacağım bir lütufta bulundu. Kısa bir rahatsızlık döneminin ardından Opera'ya geri dönüyordu ve gösterisi, benim Tuileries'de resepsiyon verdiğim bir güne denk geldi. Resepsiyonumla çakışmasın diye gösterisinin tarihini değiştirdi... Haydi Mösyö Vestris, iki bayanı gavota kaldırarak bize eşsiz nezaketinizi gösterin."

"Yurttaş Birinci Konsül," diye yanıtladı dans tanrısının oğlu, ailesinin bir türlü silmeyi başaramadığı İtalyan aksanıyla, "tam size göre bir dansımız olduğunu söylemekten memnuniyet duyarım; benim Matmazel Coigny için bestelemiş olduğum bir gavot. Madam Récamier ve Matmazel Sourdis bu dansı adeta melekler gibi sergiliyorlar. Eğer Matmazel Sourdis dans ederken tefi çalmaya razı olursa," dedi Vestris "r"leri yuvarlayarak, "geriye sadece arp ve korno kalır. Madam Récamier'ye gelince; onun şal dansında rakip tanımadığını biliyorsunuz."

"Haydi bayanlar," dedi Birinci Konsül. "Mösyö Vestris'nin, benim de var gücümle desteklediğim ricasını kıramazsınız."

Matmazel Sourdis kendisi için kopan alkışlardan kaçmaktan memnuniyet duyardı, ama dans hocası Vestris bir kere onu seçince ve üstüne Birinci Konsül dileğini belirtince, bir daha sormalarını beklemedi.

Bu dansa çok uygun giyinmişti. Koyu teninin vurguladığı beyaz elbisesinin omuzlarında üzüm salkımları vardı, elbisesinde tepeden tırnağa uzanan, kızılımsı sonbahar renklerinde üzüm yaprakları bulunmaktaydı. Saçlarını da üzüm yapraklarıyla süslemişti.

Madam Récamier geleneksel beyaz elbisesini giymiş ve kırmızı Hint kaşmiri şalını takmıştı. Başarıyla balo salonlarından tiyatroya aktarılmış olan şal dansının yaratıcısı olan Madam Récamier, icadını alçakgönüllülükten geri kalmadan, ama o güne dek hiçbir tiyatro dansçısının ve profesyonel aktrisin sergileyemediği bir ustalıkla gerçekleştiriyordu. Yumuşak kaşmir kumaşın dalgaları altında cazibesini gizlemeye çalışırmış gibi görünürken tümden gözler önüne seriyordu.

Dans yaklaşık on beş dakika sürdü ve Birinci Konsül'ün de iştirak ettiği bir alkış tufanıyla son buldu. Ondan işaret alan bütün salon bravo sesleriyle yankılandı. Vestris müthiş övgülerin arasında, biçim, hareket, ifade ve tavırlardaki şiirselliğinin methini alırken adeta havada yürür gibiydi.

Gavot sona erince üniformalı bir uşak Madam Sourdis'ye birkaç kelime fısıldadı ve Madam Sourdis, "Oturma odasını açın," diye yanıtladı.

Kapıları açılan ışıl ışıl aydınlatılmış muhteşem oturma odasında, iki şamdanın aydınlattığı masada iki tane kanun adamı oturuyor, aralarında da çok geçmeden imzalanarak onurlandırılmayı bekleyen evlilik sözleşmesi duruyordu. Oturma odasına girme hakkı yalnızca sözleşmeyi imzalayacak olan yirmi civarındaki kişiye aitti ve sözleşme öncelikle diğer düğün davetlileri için yüksek sesle okunacaktı.

Sözleşme okunurken üniformalı ikinci bir uşak içeri girdi. Mümkün olduğunca rahatsızlık vermemeye çalışarak Sainte-Hermine Kontu'nun yanına gitti ve fısıldayarak, "Mahalin Şövalyesi hemen şimdi sizinle görüşmek istiyor," dedi.

"Bekletin," dedi oturma odasının yanındaki küçük çalışma odasında bekleyen Sainte-Hermine.

"Sizi hemen şimdi görmesi gerektiğini söyledi Kontum. Kalemi elinize almış olsanız dahi masaya bırakıp, imzalamadan önce onu görmeye gelmeniz gerektiğini... ah, işte orada, kapıda."

Kont yüzünde umutsuz bir ifadeyle oturma odasının dışında bekleyen Şövalye'nin yanına gitti. Onun gizlice çıktığını gören çok az kişi oldu ve görenler de bu çıkışının talihsiz öneminin farkında değildi.

Sözleşmenin okunması bittikten sonra, başlamış olan işi bitirmek konusunda daima aceleci olan Bonaparte –Tuileries'den ayrılırken ne kadar acele ettiyse, dönmek için de o kadar acele ediyordu– masadaki kalemi aldı. İlk imzalaması gerekenin kendisi olup olmadığına kafa yormadan, çabucak imzasını attı ve tıpkı dört yıl sonra tacı Papa'nın ellerinden alıp kendi elleriyle Josephine'in başına yerleştireceği gibi, kalemi karısına uzattı.

Josephine imzasını attıktan sonra, kalemi, içgüdüsel olarak endi-

şeli gözlerle boşu boşuna Sainte-Hermine Kontu'nu arayan Matmazel Sourdis'ye uzattı. Matmazel Sourdis kaygıyla imzasını attı ve endişesini gizlemeye çalıştı. Ne var ki imza atma sırası Kont'a gelmişti.

İnsanlar damadı aramak için başlarını çevirirlerken, oturma odasında mırıltılar yükseldi. Çok geçmeden damada seslenmekten başka çare kalmadı. Ancak yanıt gelmedi.

Bir süre konuklar sessiz bir şaşkınlık içinde birbirlerine baktılar; tam varlığının vazgeçilmez, yokluğunun ise büyük bir ayıp olduğu anda kontun başına ne gelmiş olabileceğini merak ediyorlardı.

Nihayet konuklardan birisi, sözleşmenin okunduğu sırada genç ve şık bir yabancının oturma odasının eşiğinde belirdiğini, kontla fısıldaşarak bir şeyler konuştuktan sonra onu alıp götürdüğünü ve dosttan ziyade cellada benzediğini söyledi.

Yine de kont evi terk etmemiş olabilirdi. Madam Sourdis uşaklardan birini çağırıp kayıp damadın bulunması için bir arama ekibi tertiplemesini söyledi. Birkaç dakika boyunca, şaşkına dönmüş altı yüz düğün davetlisinin mırıltıları arasında, bir kattan diğerine, birbirine seslenen uşakların sesi duyuldu.

Derken uşaklardan birinin aklına, avludaki arabacılara iki genç adamı görüp görmediklerini sormak geldi. Birkaçının iki genç adamı gördüğü ortaya çıktı. Genç adamlardan birinin yağmura rağmen şapkasız olduğunu fark etmişlerdi. İki adamın koşarak merdivenlerden indiklerini, "Posta arabası binasına!" diye bağırarak arabaya atladıklarını ve at arabasının dörtnala uzaklaştığını bildirdiler. Arabacılardan biri, şapkasız genç adamı tanıdığına emindi: Sainte-Hermine Kontu.

Konuklar şaşkınlıkla birbirlerine baktılar. Ardından sessizliğin içinden yükselen bir ses duydular: "Birinci Konsül'ün arabası ve refakatçileri hazır!" İnsanlar Mösyö ve Madam Bonaparte ile Madam Louis Bonaparte'ın geçmesi için saygıyla yol açtılar. Onlar ayrılır ayrılmaz büyük bir kargaşa baş gösterdi.

Herkes adeta yangın varmış gibi Madam Sourdis'nin büyük evinin şık odalarını telaşla terk etmeye koyuldu.

Ancak Madam Sourdis'nin ya da Claire'in onları durdurmak gibi bir niyeti yoktu. On beş dakika sonra baş başa kalmışlardı.

Madam Sourdis acı bir feryatla kızının yanına koştu. Tir tir titreyen Claire bayılmak üzereydi. "Ah, anne, anne!" diye haykırdı Claire kontesin kollarına kendini bırakırken hüngür hüngür ağlayarak. "Tam kâhinin dediği gibi oldu! Dulluk yıllarım başladı."

XXIII
Kundak Çeteleri

MATMAZEL SOURDIS'NİN NİŞANLISININ, tam evlilik sözleşmesi imzalanmak üzereyken neden böyle anlaşılmaz bir şekilde ortadan kaybolduğunu açıklayalım. Kontun ortadan kaybolması konuklar için bir şaşkınlık unsuruydu; kontesin aklına ise, hepsi birbirinden daha da ihtimal dışı fikirler doluşmasına neden olmuştu. Kontesin kızının gözyaşları dinmek bilmiyordu.

Fouché'nin, görevden alınmasının halka açıklanmasından bir gün önce, ofisinde Mahalin Şövalyesi ile görüştüğüne şahit olmuştuk. Fouché bakanlığını geri alma umuduyla, Mahalin ile birlikte Batı'da kundak çeteleri oluşturmuştu.

Bu çeteler çok geçmeden işe koyulmuş ve izlerini bırakmaya başlamışlardı. Şövalye Paris'ten ayrılalı daha iki hafta ancak olmuştu ki iki toprak sahibinin yakıldığı haberi gelmişti; biri Buré'de, diğeri ise Saulnaye'de. Morbihan bir kez daha terörün hâkimiyeti altına giriyordu.

Bu talihsiz bölgede beş yıl iç savaş hüküm sürmüştü, ama insanlığa aykırı en korkunç zulümlerin ortasında bile böyle bir eşkıyalık görülmemişti. Bu yangınlara eşlik eden soygunların ve işkencelerin örneğini görmek için, insanın XV. Louis döneminin en karanlık günlerine ya da XIV. Louis döneminde uygulanan dinsel ayrımcılığın yaşattığı dehşetlere dönmesi gerekirdi.

Terörü saçan, adeta toprağın altından çıkıp dar ve derin vadileri takip ederek, çitlerden atlayarak gölge gibi hareket eden, on, on beş ya da yirmi kişilik çetelerdi ve geceleri geç saatlerde dışarı çıkan köylüler ağaçların arkalarına saklanmadıkları veya kendilerini yüzüstü hendeklere atmadıkları takdirde bu eşkıyalara yem oluyorlardı. Eşkıyalar ansızın açık kalmış bir pencereden veya tam olarak kapatılamamış bir kapıdan çiftlik evlerine ya da şatolara dalıyor, uşakları gafil avlayarak bağlıyorlardı. Ardından mutfağın ortasında ateş yakıyor, ev sahibini ya da sahibesini ateşe sürüklüyor, yere yatırarak ayaklarını ateşe tutuyorlardı, ta ki acı, kurbanlarını, parasının yerini açıklamaya mecbur bırakana dek. Bunun ardından bazen tutsaklarını serbest bırakıyorlardı. Bazen de parayı aldıktan sonra, eğer kimliklerinin ortaya çıkabileceğinden korkarlarsa, soydukları zavallıyı bıçaklıyor, asıyor ya da ölene dek dövüyorlardı.

Buna benzer üçüncü ya da dördüncü olayın ardından, yetkililer yangınları ve cinayetleri teyit ettikten sonra, başlangıçta gizli gizli, sonrala-

rı ise açıkça, çetelerin başında Cadoudal'ın bulunduğuna dair bir söylenti yayılmaya başladı. Eşkıyalar ve liderleri daima maske takıyorlardı, ama geceleri sessizce etrafta kol gezen çetelerin en büyükleriyle karşılaşmış olan bazı kişiler, başlarında George Cadoudal'ın bulunduğunu tespit ettiklerine eminlerdi – boyundan, duruşundan ve özellikle de yuvarlak, büyük kafasından ötürü.

Buna inanmak zordu. Her konuda son derece şerefli davranmış olan George Cadoudal, nasıl olurdu da ansızın utanmaz ve acımasız bir kundak çetesinin aşağılık lideri haline gelirdi?

Ne var ki söylentiler yayılmaya devam etti. Gitgide daha çok kişi George'u tanıdığını öne sürmeye başladı ve çok geçmeden *Le Journal de Paris*, Cadoudal'ın –Kraliyetçi birliklerini dağıtmış olan Cadoudal'ın– düşmanlığı başlatan kişinin kendisi olmayacağına dair söz vermiş olmasına rağmen, kırsal çevrelerde terör estiren elli civarında eşkıyayı bir araya topladığını duyurdu.

Cadoudal Londra'da *Le Journal de Paris*'in makalesine rastlamayabilirdi, ama arkadaşlarından biri makaleyi ona gösterdi. George resmi açıklamayı kendisine yöneltilen bir suçlama olarak kabul etti ve suçlamayı onun onuruna ve sadakatine karşı açık bir saldırı olarak değerlendirdi.

"Pekâlâ," dedi George, "Fransa yetkilileri bana saldırarak aramızdaki anlaşmayı bozdular. Beni silahlarla ve kılıçlarla öldürmeyi başaramamışlardı, bu yüzden şimdi beni iftiralarla öldürmeye çalışıyorlar. Savaş istiyorlarsa savaş alacaklar."

George hemen o akşam bir balıkçı teknesine bindi. Beş gün sonra Fransa sahillerine, Port-Louis ile Quiberon yarımadası arasında bir yere vardı.

Aynı zamanda, Saint-Régeant ve Limoëlan adlarında iki adam da Paris'e gitmek üzere Londra'dan ayrılıyordu. Normandiya'dan geçecekleri için, Biville yakınlarındaki kayalıklardan ülkeye gireceklerdi. Yola çıktıkları gün, talimat almak üzere bir saatlerini George ile birlikte geçirmişlerdi. Limoëlan iç savaşın entrikaları konusunda önemli bir tecrübeye sahipti, eski bir deniz subayı olan Saint-Régeant ise yetenekli ve işini bilen bir adamdı; sonradan kara korsanına dönüşmüş olan bir deniz korsanıydı.

Cadoudal artık planlarını uygulamak için –Guillemot ve Sol de Grisolles gibilerinin yerine– bu tür yitik adamlara bel bağlamak zorundaydı. Ne olursa olsun, hedeflerinin aynı olduğu açıktı.

Olaylar şu şekilde gelişti.

1804 Nisanı'nın sonlarına doğru, akşamüzeri beş sularında, kalın paltolu bir adam dörtnala Jacques Doley'nin Plescop'taki çiftliğinin avlusuna

geldi. Zengin bir çiftçi olan Doley, altmış yaşındaki kayınvalidesi, otuz yaşındaki karısı, on yaşındaki oğlu ve yedi yaşındaki kızı ile birlikte bu çiftlikte yaşıyordu. Çiftliğe bakmasına yardım eden, kadınlardan ve erkeklerden oluşan on tane uşağı vardı.

Kalın paltolu adam evin sahibiyle görüşmeyi talep etti ve yarım saat boyunca süt odasında onunla birlikte kapalı kaldı, ama sonrasında tekrar ortaya çıkmadı. Jacques Doley odadan yalnız başına çıktı.

Akşam yemeği sırasında herkes Jacques'ın ne kadar sessiz ve düşünceli göründüğünü fark etti. Karısı birkaç kez onunla konuşmaya çalıştı ama Jacques yanıt vermedi. Yemekten sonra çocuklar her zamanki gibi onunla oynamaya çalışınca, onları nazikçe itti.

Bildiğiniz gibi Brötanya'da uşaklar yemeklerini efendilerinin masasında yerler. O gün uşaklar da Doley'nin ne kadar üzgün olduğunu fark ettiler ve bu durumu çok şaşırtıcı buldular, çünkü efendileri normalde çok neşeli bir adamdı. Yalnızca birkaç gün önce Château de Buré ateşe verilmişti ve yemek esnasında uşaklar sessizce bu konudan bahsediyordu. Doley onları dinlerken sanki bir şey soracakmış gibi birkaç kez başını kaldırdı, ama konuşmalarını bölmedi. Ancak kayınvalidesi arada sırada haç çıkarıyordu ve Madam Doley, uşakların anlattığı hikâyenin sonlarına doğru korkusunu daha fazla bastıramayıp kocasına sokuldu.

Saat sekiz sularında etraf tamamen kararmıştı. Genellikle uşaklar bu saatte çekilirlerdi –kimisi ambara, kimisi de ahıra– ancak o gün Doley onları oyalamaya çalışır gibi görünüyordu, çünkü çekilmelerini geciktiren bir dizi emir vermişti. Ayrıca, arada sırada şöminenin üstündeki çivilerde asılı duran iki ya da üç tane çifte namlulu tüfeğe bakıyor, onları eline almayı tercih edermiş gibi görünüyordu.

Ne var ki çok geçmeden uşaklar bir bir oradan ayrıldılar ve yaşlı kadın çocukları anne babalarının yatağıyla dış duvar arasında bulunan karyolalarına yatırmaya gitti. Kızına ve damadına iyi geceler öpücüğü vermek için yatak odasından döndü ve ardından mutfağa bitişik olan küçük odadaki kendi yatağına gitti.

Doley ile karısı, mutfaktan cam bir kapıyla ayrılan yatak odalarına çekildiler. Yatak odalarının, sımsıkı örtülmüş meşe kepenklerle korunan iki penceresi bahçeye açılıyordu. Kepenklerin üst bölümüne yakın elmas biçimindeki iki küçük açıklık, kepenkler kapalı olduğunda bile içeriye günışığı girmesini sağlıyordu.

Madam Doley'nin bütün çiftçiler gibi soyunup yatma vakti normalde gelmiş olmasına rağmen, o akşam garip bir endişe onu her zamanki âdetlerinden alıkoydu. Sonunda geceliğini giydiyse de yatağa girmeden

önce kocasının bütün kapıların kilitli olup olmadığını kontrol etmesi için ısrar etti.

Çiftçi bunun gereksiz bir tedbir olduğunu düşünürmüşçesine omuzlarını silkerek karısının isteğini yerine getirdi. Kontrol ettiği ilk kapı mutfaktan süt odasına açılan kapıydı, ama ışık alacak çok az açıklığı olduğu ve dış kapısı bulunmadığı için, Doley "Birinin oraya girebilmesi için mutfaktan geçmesi gerekir ve biz bütün öğleden sonrayı mutfakta geçirdik," deyince karısı itiraz etmedi.

Çiftçi avlu kapısını kontrol etti; demir sürgüyle ve iki kilitle sıkı sıkı kapatılmıştı. Pencere de güvenliydi. Fırının kapısında yalnızca bir kilit vardı, ama kapı meşedendi ve üstünde zindan kilidi vardı. Bir de bahçe kapısı vardı, ama birinin ona ulaşabilmesi için üç metre boyundaki duvara tırmanması ya da avlu kapısını kırması gerekirdi ki o kapıyı kırmak imkânsızdı.

Madam Doley bir parça yatışarak yatak odasına döndü, ama yine de kendisini titremekten alıkoyamıyordu. Doley masasına oturup bazı belgeleri inceliyormuş gibi yaptı. Ne var ki, kendisine ne kadar hâkim olmaya çalışsa da, endişesini gizleyemiyor ve en ufak bir seste yerinden sıçrıyordu.

Gün içinde öğrendiklerinden dolayı endişeleniyorsa, endişelenmekte son derece haklıydı. Plescop'tan aşağı yukarı bir saat uzaklıkta, yirmi adamdan oluşan bir çete, Meucon yakınındaki ormandan ayrılmakta ve açık arazilere doğru yol almaktaydı. Dördü at sırtında öncü kolu gibi başı çekiyordu ve dördünün üstünde de Ulusal Jandarma'nın üniformaları vardı. Yaya olarak onları takip eden diğer on beş ya da on altısı üniformalı değildi ve silahlarla tırmıklar taşıyordu. Görülmemek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Çalılara yakın kalıyor, vadilerde ilerliyor, tepelere sürünerek tırmanıyor ve Plescop'a gitgide yaklaşıyorlardı. Sonunda çiftlikle aralarında yalnızca yüz adım kaldı. Kafa kafaya vermek için durdular.

Adamlardan biri çeteden ayrılıp çiftliğin etrafında tur attı. Diğerleri bekledi. Bir köpeğin havladığını duyabiliyorlar ama sesin çiftliğin içinden mi yoksa komşu bir çiftlikten mi geldiğini anlayamıyorlardı.

Gözcü geri döndü. Çiftlik evinin etrafında tur atmış, ama içeri girmenin bir yolunu bulamamıştı. Bir kez daha kafa kafaya verdiler. İçeri zorla girmeleri gerektiğine kanaat getirdiler.

İlerlemeye koyuldular. Duvara varınca durdular. İşte o zaman havlayan köpeğin duvarın diğer tarafında, bahçede olduğunu anladılar.

Kapıya doğru hareket ettiler. Onlarla birlikte eskisinden daha da şiddetli havlayan, duvarın diğer tarafındaki köpek de harekete geçti. Açığa

çıkmışlardı; karşılarındakini gafil avlama şansını yitirmişlerdi.

Jandarma üniformalı dört adam kapıya giderken, yaya eşkıyalar sırtlarını duvara dayadılar. Burnunu kapının altına sokmuş olan köpek artık hiç durmadan havlıyordu.

Bir erkek sesi duyuldu: "Ne oldu Blaireau? Sorun ne oğlum?"

Köpek sese doğru dönüp şiddetle uludu.

Biraz daha uzaktan bir kadın sesi duyuldu: "Umarım kapıyı açmak gibi bir niyetin yoktur!"

"Neden olmasın?" dedi erkek sesi.

"Çünkü eşkıyalar olabilir, budala!"

İki ses de kesildi.

"Kanun namına kapıyı açın!" diye bağırdı kapının diğer tarafından bir ses.

"Kanun namına konuşan siz kimsiniz?" diye sordu erkek sesi.

"Vannes'den jandarma. Mösyö Doley'nin çiftliğini aramaya geldik. Chouanlar'a sığınak sağlamakla suçlanıyor."

"Onları dinleme Jean," dedi kadın. "Bu bir hile. Sadece kapıyı açmanı sağlamak için böyle söylüyorlar."

Bahçıvan Jean karısıyla aynı fikirde olduğu için sessizce avluya bir merdiven getirip tepesine tırmandı. Diğer tarafa bakınca, dört atlının yanı sıra duvarın yanında birikmiş aşağı yukarı on beş adam olduğunu gördü.

Bu arada jandarma gibi giyinmiş olan adamlar bağırmaya devam ediyorlardı: "Kanun namına kapıyı açın!" Aralarından üçü silahlarının dipçikleriyle kapıya vurmaya ve açılmadığı takdirde kırmakla tehdit etmeye başladılar.

Kapıdaki sesler ta çiftçinin yatak odasına kadar geldi. Madam Doley'nin korkusu arttı. Karısının telaşıyla sarsılan Doley hâlâ evden çıkıp kapıyı açma cesaretini bulmaya çalışıyordu ki evdeki yabancı süt odasından çıkıp çiftçinin kolunu kavradı ve "Ne bekliyorsun? Her şeyin icabına bakacağımı söylemedim mi sana?" dedi.

"Kiminle konuşuyorsun?" diye bağırdı Madam Doley.

"Hiç kimseyle konuştuğum yok," dedi Doley mutfaktan alelacele çıkarken.

Doley kapıyı açar açmaz bahçıvanla karısının eşkıyalarla konuştuğunu duydu ve eşkıyaların oyununa kanmamasına rağmen, "Kapıyı jandarmaya açmamakta neden diretiyorsun Jean? Onlara karşı koymanın yanlış olduğunu biliyorsun. Lütfen bu adamı affedin beyler," diye seslendi kapıya doğru yürüyerek. "Benim emirlerimle hareket etmiyor."

Jean Mösyö Doley'yi tanımıştı. Koşarak onun yanına gitti. "Ah Efendi

Doley," dedi. "Yanılmamışım. Sizmişsiniz. Bunlar gerçek jandarma değiller. Tanrı aşkına kapıyı açmayın."

"Neler olduğunu ve ne yapmam gerektiğini biliyorum," dedi Jacques Doley. "Odalarınıza dönüp kendinizi içeri kilitleyin. Ya da korkuyorsan karını alıp söğütlerin altına saklan. Oraya bakmak akıllarına gelmez."

"Ama ya siz! Size ne olacak?"

"Burada beni savunmaya söz vermiş olan bir kişi var."

"Hadi artık, kapıyı açıyor musunuz?" diye bağırdı sözde jandarma olan adamların lideri. "Yoksa kırmak zorunda mı kalacağım?" Bir kez daha dipçikleriyle üç ya da dört defa kapıya vurdular, kapının menteşeleri her an çıkabilecekmiş gibiydi.

"Açacağımı söyledim ya," diye bağırdı Jacques Doley.

Ve açtı da.

Eşkıyalar Jacques Doley'nin üstüne atılıp onu yakasından kavradılar. "Kapıyı size gönüllü olarak açtığımı unutmayın beyler," dedi Doley. "Farkındaysanız burada çalışan on ya da on bir adam var. Onlara silah verebilirdim. Bu duvarların arkasında kendimizi savunabilirdik ve teslim olmadan önce size ciddi bir hasar verebilirdik."

"Ama öyle yapmadınız. Çünkü karşınızda bizim yerimize jandarmanın olduğunu zannediyordunuz."

Jacques onlara duvara yaslanmış olan merdiveni gösterdi. "Evet, ama Jean merdivene çıkınca hepinizi görmüştü."

"Kapıyı açtığınıza göre ne yapmamızı bekliyorsunuz?"

"Fazla talepkâr olmamanızı. Kapıyı açmasaydım, bir öfke anında çiftliğimi yakabilirdiniz!"

"Peki çiftliğinizi bir sevinç anında yakmayacağımızı size kim söyledi?"

"Bu gereksiz bir zalimlik olurdu. Siz paramı istiyorsunuz, iyi tamam. Ama mahvolmamı istemezsiniz."

"Nihayet mantıklı bir insanla karşılaştık," dedi çetenin lideri. "Çok paranız var mı?"

"Hayır, çünkü bir hafta önce bütün borçlarımı ödedim."

"Lanet olsun! Bunlar duymak istediğim sözler değil."

"Duymak istemiyor olabilirsiniz, ama gerçek bu."

"Öyleyse bize yanlış bilgi verilmiş. Çünkü bize burada yüklü miktarda paranız olduğu söylenmişti."

"Birisi size yalan söylemiş."

"Hiç kimse George Cadoudal'a yalan söyleyemez."

Bu sırada çiftlik evine yaklaşmışlardı ve Jacques Doley'yi mutfağa itiyorlardı. Kurbanlarının serinkanlı olmasına hiç alışık olmayan eşkıyalar

çiftçiye şaşkınlıkla bakıyorlardı.

"Ah, beyler, beyler," dedi bir kez daha kalkıp yatak odasından çıkmış olan Madam Doley, "size istediğiniz her şeyi vereceğiz, yeter ki canımızı yakmayın, tamam mı?"

"Canlı canlı derisi yüzülmeden önce çığlıklar atan Auray yılanbalıkları gibisiniz," dedi eşkıyalardan biri.

"Bu kadar konuşma yeter," dedi liderleri. "Para!"

"Onlara anahtarı ver kadın," dedi Doley. "Bu beyefendiler kendileri bakacaklar. Bu sayede bizi onları kandırmaya çalışmakla suçlayamazlar."

Kadın kocasına şaşkınlıkla baktı ve sözlerine itaat etmek için herhangi bir girişimde bulunmadı. "Onlara anahtarları ver!" dedi çiftçi tekrar. "Ver diyorsam vereceksin."

Zavallı Agape, kocasının eşkıyaların taleplerine neden böyle kolaylıkla boyun eğdiğini anlayamadı. Yine de lidere anahtarları verdi ve ardından adam genellikle çiftçilerin, masa örtülerinden başlamak üzere en değerli mal varlıklarını kilitlediği türdeki büyük ceviz dolaba yürürken korku içinde izledi.

Bir çekmecede gümüş sofra takımları buldular. Liderleri gümüşleri alıp döşemeli mutfak zemininin ortasına fırlattı. Madam Doley şaşkınlıkla altı parça saydı, oysa sekiz parça olmalıydı. Başka bir çekmecede ise bir altın kesesi, bir de gümüş kesesi buldular, ikisi toplam on beş bin frank tutuyordu. Ne var ki liderleri çekmeceyi ne kadar karıştırırsa karıştırsın, Agape'yi büyük bir şaşkınlığa uğratarak, gümüş kesesinden başka hiçbir şey bulamadı.

Agape kocasıyla göz göze gelmeye çalıştı, ama kocası ona bakmadı. Ancak eşkıyalardan biri onun bakışını yakaladı. "Söyle bakalım annecik," dedi, "soylu kocan bizi kandırmaya mı çalışıyor?"

"Ah, hayır beyler!" diye bağırdı Agape. "Yemin ederim."

"Belki de sen ondan daha çok şey biliyorsundur. Çok güzel, seninle başlarız öyleyse."

Eşkıyalar dolabı boşalttılar ama işlerine yarayacak başka hiçbir şey bulamadılar. İkinci bir dolabı daha boşalttılar, ama yalnızca dört Louis altını, beş ya da altı kron ve bir kavanoza saklanmış birkaç bozukluk bulabildiler. "Sanırım haklı olabilirsin," dedi liderleri, kadını kendilerini kandırmaya çalışmakla suçlamış olan eşkıyaya.

"Birisi onları geleceğimize dair uyarmış," dedi eşkıyalardan biri, "ve adam parasını gömmüş."

"Kahretsin!" dedi liderleri. "Biz parayı saklandığı yerden çıkarmayı biliriz. Hadi, bana odun ve saman getirin."

"Neden?" diye bağırdı dehşet içindeki kadın.

"Hiç bir domuzu kızarırken görmüş müydünüz?" diye sordu liderleri.

"Jacques! Jacques!" diye bağırdı kadın. "Neler dediklerini duyuyor musun?"

"Elbette duyuyorum," dedi çiftçi. "Ama ne yapmamı bekliyorsun? Hâkimiyet onlarda, istediklerini yapmalarına göz yummaktan başka çaremiz yok."

Birisi bir saman yığını, diğeri ise dallar taşıyan iki eşkıya fırından dönünce, "Ah, Tanrım!" diye haykırdı kadın umutsuzlukla. "Nasıl bu kadar itaatkâr olabilirsin?"

"Tanrı'nın, günahsız olduğunu söyleyemeyecek olsam da, kesinlikle hiçbir suç işlememiş olan iki canın öldürülmesi gibi korkunç bir suça izin vermeyeceğine inanıyorum."

"Ne demek istiyorsun?" dedi liderleri, "Tanrı sizi koruması için bir melek mi gönderecek?"

"Bu Tanrı'nın bir mucize aracılığıyla kendisini gösterdiği ilk sefer olmaz," dedi Jacques.

"Göreceğiz," dedi liderleri, "ve ona bir taşla iki kuş vurma fırsatı vermek için erkek domuzla birlikte dişi domuzu da yakacağız." Eşkıyalar bu şakaya kahkahalarla güldüler, özellikle de zalim bir şaka olduğu için.

Eşkıyalar Jacques Doley'i zapt edip ayakkabılarını, pantolonunu ve çoraplarını çıkardılar. Kadının eteğini yırtıp attılar. Onları ayrı ayrı, ama benzer bir biçimde, elleri arkalarında bağladılar ve bacaklarını uzatmış halde yere oturttular. Ateşi yaktıktan sonra çiftçiyi ve karısını omuzlarından iterek ateşe yaklaştırdılar, ta ki ayaklarıyla alevlerin arasında sadece birkaç santim kalana dek. İkisi de aynı anda acıyla haykırdı.

"Durun!" dedi eşkıyalardan biri, "yavru domuzları da buldum. Baba ve anne domuzla birlikte onları da kızartalım." İki elindeki iki çocuğu odaya sürükledi; onları annelerinin yatağının başucunda ağlayıp titrer halde bulmuştu.

Jacques Doley daha fazla dayanamadı. "Eğer erkeksen," diye bağırdı, "verdiğin sözü tutmanın zamanı geldi!"

O daha cümlesini bitiremeden süt odasının kapısı ardına dek açıldı. İçeriden, iki elinde çifte namlulu birer tabanca taşıyan bir adam çıktı.

"George Cadoudal dedikleri kişi kim?" diye sordu adam.

"Benim," dedi maskeli adamların en uzun boylu ve iri olanı ayağa kalkarak.

"Yalan söylüyorsun," dedi yabancı. Eşkıyayı tam göğsünden vurdu.

"Cadoudal benim," dedi. Sahtekâr yere yıkılıp öldü.

Eşkıyalar geri adım attılar. Hâlâ İngiltere'de olduğunu zannettikleri gerçek George Cadoudal'ı tanımışlardı.

XXIV
Karşı Emirler

KARŞILARINDA DURAN KİŞİ CADOUDAL'DI ve kundakçıların arasında –hatta bütün Morbihan'da– ona karşı el kaldırmaya veya emirlerinden birini yerine getirmekte tereddüt etmeye kalkışabilecek tek bir adam bile yoktu. Dolayısıyla çocukları tutmakta olan ikinci komutan, onları serbest bıraktı ve Cadoudal'a doğru yürüdü. "Generalim," dedi. "Emirleriniz nelerdir?"

"Birincisi bu iki zavallıyı çözün."

Eşkıyalar hemen Cadoudal'ın emrini yerine getirdiler. Madam Doley bir koltuğa yığıldı, ardından iki çocuğunu kollarına alıp göğsüne çekti. Kocası ayağa kalkıp Cadoudal'ın yanına giderek elini sıktı.

"Peki ya şimdi?" diye sordu ikinci komutan.

"Şimdi," dedi Cadoudal, "sizinki gibi üç çete olduğunu duydum."

"Evet Generalim."

"Bu iğrenç işleri yapmak için sizi bir araya toplama cüretini gösteren kişi kimdi?"

"Paris'ten bir adam geldi; bir ay sonra bize katılacağınızı, sizin adınızın altında toplanmamız gerektiğini söyledi."

"Chounlar olarak hükümete karşı savaşmayı anlarım. Ama yakıp yıkmayı asla! Ben kundakçı mıyım?"

"Aramızdan size en çok benzeyen kişiyi seçmemizi bile söylediler, böylelikle insanlar çoktan Fransa'ya dönmüş olduğunuza inanacaktı. Ona II. George adını verdik. Şimdi hatamızı telafi etmek için ne yapmalıyız?"

"Hatanız, sizin gibi bir eşkıya çetesine liderlik edebileceğime inanmanızdı ve bu hatanın telafisi yok. Emirlerimi diğer gruplara da bildirin: Hemen dağılmalı ve bu iğrenç faaliyetlerine son vermeliler. Ardından eski liderlere, özellikle Sol de Grisolles ve Guillemot'ya haber gönderin, silahlanmalı ve bir kez daha benim komutam altında bir sefer başlatmaya hazır olmalılar. Ancak, ben söyleyene kadar harekete geçmemeli ve beyaz bayrağı dalgalandırmamalılar."

Eşkıyalar tek kelime etmeden çekildiler.

Çiftiyle karısı dolaplarına çekidüzen verdiler. Örtüler raflardaki, gümüş sofra takımı da çekmecelerdeki yerini geri aldı. Yarım saat sonra oda, sanki orada hiç olağandışı bir şey yaşanmamış gibi görünüyordu.

Madam Doley yanılmamıştı. Kocası gerçekten de bazı önlemler almıştı. Gümüş sofra takımının bir bölümünü ve yaklaşık on iki bin frank değerinde altın içeren keseyi saklamıştı. Bröton köylüler, en cüretkâr ve belki de en tedbirli köylülerdir. Doley Cadoudal'ın verdiği söze rağmen olayların ters gidebileceğinden endişelenmiş ve bu durumda mal varlığının en azından bir bölümünü korumak istemişti. Öyle de yapmıştı.

Mösyö ve Madam Doley, Jean ile karısıyla ilgilendikten ve II. George'un cesedini dışarı taşıdıktan sonra kapılarını bir kez daha kilitlediler. Sabahtan beri hiçbir şey yememiş olan Cadoudal, sanki olaysız bir gün geçirmiş gibi, sade akşam yemeği sofrasına oturdu. Çiftçinin önerdiği yatağı reddederek ambardaki taze samanların üzerinde uyudu.

Ertesi gün Sol de Grisolles geldiğinde henüz uyanmıştı. Cadoudal'ın yakınlarda olduğunu Grisolles'a hemen haber vererek Cadoudal'ı memnun etmeyi amaçlamış olan eşkıyalardan biri tarafından kaldırılan Grisolles, Plescop'tan iki buçuk fersah ötede, Auray'de yaşıyordu. Grisolles haberlere çok şaşırdı, çünkü herkes gibi o da Cadoudal'ın Londra'da olduğunu zannediyordu.

Cadoudal ona bütün yaşananları anlatıp mutfağın zeminindeki ateş ve kan izlerini gösterdi. Bu kundak çeteleri belli ki Bröton generali Bonaparte ile imzaladığı anlaşmayı bozmakla suçlayarak anlaşmayı geçersiz kılmayı planlayan polislerin hazırladığı bir komploydu. Cadoudal bu sonucu çıkarmıştı ve bu durumda bir kez daha dilediği gibi davranmakta özgür olduğuna inanıyordu: Sol de Grisolles ile konuşmak istediği konu da buydu.

Cadoudal'ın başlangıçtaki niyeti Brötanya'da son zamanlarda yaşanan olaylardan ötürü sözünü geri aldığını Bonaparte'a bildirmekti. Batıdaki yeni eşkıya çeteleriyle hiçbir ilgisinin olmadığına dair tartışılmaz kanıtlar bulunmasına rağmen –çünkü gerçekten de kendi hayatını tehlikeye atarak bu çeteleri durdurmuştu– yürütmesi imkânsız olduğu için egemen güçlere karşı savaş açmayacak, bunun yerine Korsika usulü intikam alacaktı. Bu kan davasını Bonaparte'a iletme görevini Sol de Grisolles'a vermek istiyordu. Bu, Grisolles'un hemen kabul ettiği bir görevdi, çünkü o asla görevinden kaçmayan bir insandı.

Grisolles bunun ardından Laurent ile bir araya gelecek ve Cadoudal'ın kendi planlarını uygulamak için önce Londra'ya gidip, ardından vakit kaybetmeden Paris'e döneceğini bildirerek, onun Yehu'nun Yoldaşları'nı he-

men tekrar harekete geçirmesini isteyecekti.

Cadoudal, Sol de Grisolles'a talimatlarını verdikten sonra ev sahipleriyle vedalaşıp, evlerini önceki gün yaşanan drama sahne olarak kullandığı için af diledi ve atına atladı. Grisolles Vannes'e doğru yol alırken, Cadoudal dörtnala Erdeven ve Carnac sahillerine doğru gidiyordu, kıyıda onu bekleyen bir balıkçı teknesi vardı.

Sol de Grisolles üç gün sonra Paris'e vardı; Birinci Konsül'den geçiş belgesi ve çok önemli bir konuda görüşmek üzere randevu talep etti. Birinci Konsül, Duroc'u onun oteline yolladı, ama Grisolles gerçek bir beyefendi gibi kibarca özür dileyerek, General Cadoudal'dan taşıdığı mesajı ancak General Bonaparte'a iletebileceğini bildirdi. Duroc Birinci Konsül'e rapor verdikten sonra, Grisolles'u Tuileries'e götürmek üzere geri döndü.

Anlaşılan Cadoudal meselesi Bonaparte'ın çok canını sıkmıştı. "Demek," dedi Sol de Grisolles'a konuşma fırsatı vermeden, "generaliniz sözünü böyle tutuyor. Londra'ya gitmeyi kabul edip Morbihan'da kalıyor ve Mandrin ya da Poulailler gibi, etrafı kasıp kavuran kundak çeteleri kuruyor. Ama ben emirlerimi verdim. Bütün yetkililer uyarıldı. Eğer ele geçirilirse, mahkemeye çıkarılmadan eşkıya gibi vurulacak. Bana bunların doğru olmadığını söylemeyin. *Le Journal de Paris* bir makale yayımladı ve polis raporları da haberi teyit ediyor. Ayrıca onu tanıyan insanlar olmuş."

"Birinci Konsül yanıt vermeme ve dostumun masumiyetini birkaç cümleyle kanıtlamama izin verir mi?" diye sordu Sol de Grisolles. Bonaparte omzunu silkti.

"Peki ya beş dakika sonra gazetelerinizin ve polis raporlarınızın hatalı olduğunu, benim haklı olduğumu kabul ederseniz, o durumda ne söyleyeceksiniz?"

"Ne söyleyeceğim... Régnier'nin aptal olduğunu söyleyeceğim, hepsi bu."

"Pekâlâ General. Cadoudal'ın Fransa'dan hiç ayrılmadığı ve Morbihan'da kundak çeteleri kurduğu haberini yayımlayan *Le Journal de Paris* gazetesi Londra'da Cadoudal'ın eline geçmiş. Hemen bir balıkçı teknesine binip Fransa'ya dönmüş ve Quiberon yarımadasında karaya çıkmış. O gece ateşe verilecek olan bir çiftlikte saklanmış ve Cadoudal olduğunu iddia eden çete lideri çiftçiye işkence yapmak üzereyken saklandığı yerden çıkmış. Çiftçinin adı Jacques Doley; çiftliğin adı ise Plescop. Cadoudal doğruca adını kullanan adama doğru yürümüş ve 'Yalan söylüyorsun. Cadoudal benim,' diyerek adamı öldürmüş.

Kundak çetelerinin başına onun boyunda ve endamında, kolaylıkla onunla karıştırılabilecek kadar ona benzeyen birini getirerek adını lekelemeye çalışanın siz olduğunuzu ya da en azından sizin polisiniz olduğunu size bildirmemi istedi General. Adamı hemen oracıkta öldürerek ondan intikamını aldı. Ardından, yirmi kişiye karşı bir başına olmasına rağmen eşkıyaları yağmalamaya kalkıştıkları çiftlikten sürdü."

"Bana anlattıklarınız imkânsız."

"Ben cesedi gördüm ve olaya şahitlik etmiş olan iki çiftçinin mektubunu taşıyorum." Grisolles o gece yaşananların yazılı belgesini Birinci Konsül'e verdi. Mektup Jacques Doley ve karısı tarafından imzalanmıştı.

"Dolayısıyla Cadoudal sizi verdiğiniz sözden azat ediyor ve kendisi de sözünü geri alıyor," dedi Grisolles. "Onu kendisini savunma yollarından mahrum bırakmış olduğunuz için savaş açamayacak, ama size karşı Korsika usulü kan davası ilan ediyor. Size karşı, sizin ülkenizin kanununu benimsiyor: *Kendini savun! Kendisini savunacak!*"

"Yurttaş," diye bağırdı Duroc, "siz kiminle konuştuğunuzun farkında mısınız?"

"Biz ona nasıl sözümüzü verdiysek, kendisi de bize sözünü vermiş olan bir adamla konuşuyorum; o da bizim gibi sözüne bağlı kalmalıydı. Biz nasıl sözümüzü bozma hakkına sahip değilsek, o da değildi."

"O haklı Duroc," dedi Bonaparte. "Yine de gerçeği söyleyip söylemediğini bilmeliyiz."

"General, bir Bröton sözünü verdiğinde..." diye haykırdı Grisolles.

"Bir Bröton yanılmış ya da oyuna getirilmiş olabilir. Duroc, git Fouché'yi getir."

Fouché on dakika sonra Birinci Konsül'ün çalışma odasındaydı. Eski Polis Bakanı daha eşikten girerken, "Mösyö Fouché, Cadoudal nerede?" diye seslendi Bonaparte.

Fouché gülmeye başladı. "Bu soruyu hiçbir fikrimin olmadığı şeklinde yanıtlayabilirim."

"Neden böyle söylüyorsunuz?"

"Çünkü artık Polis Bakanı değilim."

"Görevinizi hâlâ sürdürüyorsunuz..."

"... ama bırakmak üzereyim."

"Şakalaşmayı bir kenara bırakalım Fouché. Ama evet, bırakmak üzeresiniz. Yine de size hâlâ maaş veriyorum ve hâlâ aynı ajanlara sahipsiniz, dolaysıyla bilmem gerekenleri bana söyleyebilirsiniz, çünkü teknik açıdan, resmi olarak bakansınız. Cadoudal'ın nerede olduğunu sormuştum."

"Şimdiye kadar Londra'ya ulaşmış olmalı."

"Yani İngiltere'den ayrılmış mıydı?"

"Evet."

"Hangi sebeple?"

"Onun adını kullanan adamın beynini dağıtmak için."

"Peki adamı öldürdü mü?"

"Plescop çiftliğinde, söz konusu kişinin yirmi adamının gözlerinin önünde," dedi Fouché. Ardından Sol de Grisolles'u işaret ederek, "Ama bu beyefendi size konuyla ilgili daha iyi bilgi verebilir. Olay olduğunda yakınlardaydı. Bildiğim kadarıyla Plescop, Auray'den yalnızca iki buçuk fersah uzaklıkta," diye ekledi.

"Ne?! Bütün bunları bilmenize rağmen beni uyarmadınız mı?"

"Polis şefi Mösyö Régnier. Size bildirmek onun göreviydi. Ben sadece sıradan bir vatandaşım, bir senatörüm."

"Yani polis şefliğinin dürüst bir adamın hakkıyla yapmayı asla öğrenemeyeceği bir iş olduğu ortaya çıktı," dedi Bonaparte.

"Teşekkür ederim Generalim," dedi Fouché.

"Gerçekten. İhtiyacınız olan tek şey, insanları dürüst bir adam olduğunuza inandırmak. Ben sizin yerinizde olsam, daha yüksekleri hedeflerdim Fouché.

Gitmekte serbestsiniz Mösyö Grisolles. Cadoudal'ın duyurduğu kan davasını bir erkek ve bir Korsikalı olarak kabul ediyorum. Bırakın kendisini savunsun, ben de kendimi savunacağım. Ama ele geçirildiği takdirde, merhamet görmeyecek."

"Onun istediği de tam olarak buydu," dedi Bröton reverans yaparak ve ardından oradan ayrıldı.

"Duydunuz mu Mösyö Fouché?" dedi Bonaparte kapılar kapanıp ikisi yalnız kaldıklarında. "Cadoudal kan davası ilan etti. Beni korumak sizin göreviniz."

"Beni yeniden Polis Bakanı yaparsanız sizi memnuniyetle korurum."

"Siz budalasınız Mösyö Fouché. Ne kadar zeki olduğunuzu zannetseniz de aslında budalasınız. Çünkü en azından görünüşte, Polis Bakanlığı'ndan ne kadar uzak olursanız, kimse sizden şüphelenmeyeceği için, beni korumanız da o kadar kolay olur. Ayrıca ben Polis Bakanlığı'nı kapatalı yalnızca iki ay oldu, dolayısıyla onu geçerli bir sebep öne sürmeden tekrar açamam. Beni büyük bir tehlikeden kurtarırsanız, bakanlığı yeniden açarım. Bu arada size gizli fonlardan beş yüz bin frank tutarında bir kredi limiti ayıracağım. İhtiyacınız oldukça kullanın ve bittiğinde bana haber verin. Her şeyin ötesinde, Cadoudal'ın başına bir talihsizlik gelmemesini sağlamanızı istiyorum. Canlı ele geçirilmesini istiyorum!"

"Elimizden geleni yaparız. Ama öncelikle Fransa'ya dönmesi lazım."

"Ah, dönecek! Bundan emin olabilirsiniz. Sizden haber almayı bekliyorum."

Fouché Birinci Konsül'ün karşısında eğildi ve mümkün olduğunca çabuk at arabasına dönerek, içeri tırmanmaktan ziyade atladı. "Ofisime dönüyoruz!" diye bağırdı. Ofise vardıklarında, "Mösyö Dubois'yi getirin. Mümkünse Victor'u da yanına alsın," dedi arabacıya.

Yarım saat sonra Fouché'nin çağırdığı iki adam ofisindeydi. Mösyö Dubois yeni polis şefine rapor vermesine rağmen, Fouché'ye sadık kalmıştı; prensiplerinden ziyade menfaatlerinden ötürü. Fouché'nin gözden düşüşünün sonsuza kadar sürmeyeceğini fark ettiği için ona ihanet etmemeye özen göstermişti: insan olarak Fouché'ye değil, onu zengin edebilecek olan bakan Fouché'ye. En iyi ajanlardan üçü veya dördüyle birlikte –tıpkı yetenekli Victor gibi– Fouché'ye hizmet etmeyi sürdürmüşlerdi.

Dubois ile ajanı gerçek Polis Bakanı'nın ofisine girdiklerinde, şöminenin üstündeki rafta iki kese altın duruyordu. Halktan biri gibi giyinmiş olan Victor'un üstünü değiştirecek vakti bile olmamıştı.

"Bir dakika bile kaybetmek istemedik," dedi Dubois. "Size en güvenilir adamlarımdan birini getirdim, mesajınızı aldığımda üstünde bu kıyafetler vardı."

Fouché ona yanıt vermeden ajanın yanına yürüdü ve şaşı gözleriyle Victor'u süzerek, "Kahretsin Dubois. İstediğimiz adam bu olmayabilir," dedi.

"Nasıl bir adam istiyorsunuz Yurttaş Fouché?"

"Belki Almanya'ya kadar takip etmemiz gereken Bröton bir lider var, İngiltere'ye gideceği ise kesin. Ben saygın bir adam istiyorum, kafelerde, kulüplerde ve hatta salonlarda şüphe çekmeden kolaylıkla onun gölgesi olabilecek birini. Bana bir centilmen lazım, ama siz bana Limousin'den bir taşralı getirmişsiniz."

"Ah, çok doğru!" dedi ajan. "Ben kafelere, kulüplere ve salonlara uygun biri değilim, ama beni meyhanelere, popüler danslara, kabarelere gönderirseniz işimi çok iyi yaparım." Victor, ajanına şaşkınlıkla baktıktan sonra planını hemen anlayan Dubois'ye göz kırptı.

"Yani," dedi Fouché, "bana hemen rahatlıkla kral naibinin ziyafetine katılabilecek bir adam göndermelisiniz. Talimatlarımı ona vereceğim." Fouché üçüncü bir altın kesesinden iki Louis altını çıkararak, "Al dostum. Bu zahmetin için. Eğer daha sıradan görevlerde sana ihtiyacım olursa, haber gönderirim. Ama bugün buraya beni görmeye geldiğini hiç kimseye söyleme," dedi Victor'a.

"Tek kelime etmem," dedi ajan memleketinin şivesiyle, "ve teklifinizi memnuniyetle kabul ediyorum. Beni çağırdınız, hiçbir şey söylemediniz ve sessiz kalmam için iki Louis altını verdiniz. Daha kolay hiçbir şey olamaz."

"Tamam, tamam," dedi Fouché. "Artık gidebilirsiniz."

İki adam Fouché'nin arabasına döndüler. Fouché zamanını boşa harcadığı için biraz sinirliydi, ama Dubois'ye, nasıl bir gözetim istediğini söylememiş olduğu için, hatanın daha çok kendisinden kaynaklandığını fark etti.

Yine de ikinci bir adam için fazla beklemesi gerekmedi. On beş dakika içinde adamın geldiği duyuruldu. "Onu içeri gönderin demiştim!" diye bağırdı Fouché sabırsızca. "İçeri gönderin!"

"Geldim, Yurttaş, geldim," dedi yirmi beş veya yirmi altı yaşlarındaki genç adam. Koyu renkli saçları ve ışıl ışıl parlayan zeki gözleri vardı; çok şık giyinmişti ve yüksek sosyeteye oldukça aşina görünüyordu. "Hiç vakit kaybetmedim ve işte buradayım!"

"Zamanı gelmişti!" dedi Fouché uzun saplı gözlüğüyle adamı inceleyerek. "Tam istediğim kişisiniz."

Fouché adamı incelemeye devam ettiği sessiz geçen bir sürenin ardından, "Meseleyi biliyor musunuz?" diye sordu.

"Evet! Şüpheli bir yurttaşı takip edeceğim; mutlaka İngiltere'ye gideceğim ve belki Almanya'ya da gidebilirim. Çok kolay. Alman gibi Almanca, İngiliz gibi İngilizce konuşurum. Onu gözümün önünden ayırmayacağım konusunda içiniz rahat olsun. Yani ihtiyacım olan tek şey, birinin onu bana göstermesi veya onu bir kez görmem. Nerede olduğunu ya da kim olduğunu bilsem de yeter."

"Adı Sol de Grisolles ve kendisi Cadoudal'ın yaveri. Loi Sokağı'nda yaşıyor ve otelinin adı L'Unité. Belki şehirden çoktan ayrılmıştır. O durumda izini bulmak gerekecek. Yaptığı her şeyi bilmek istiyorum." Fouché şöminenin üstündeki raftan iki altın kesesini alarak, "İşte. Bu, bilgi toplamanıza yardımcı olur," diye ekledi.

Genç adam kusursuz bir eldiven giymiş olduğu elini uzattı ve parayı saymadan cebine koydu. "Peki şimdi," dedi genç züppe, "Limousin'in iki Louis altınını iade etmemi ister misiniz?"

"Ne demek istiyorsunuz? Limousin'in iki Louis altını mı?" diye sordu Fouché.

"Birkaç dakika önce bana vermiş olduğunuz iki altın."

"Size mi verdim?"

"Evet, kanıt olarak altınlar işte burada."

"Pekâlâ," dedi Fouché, "bu durumda, üçüncü kese de sizin; onu ikramiye olarak düşünün. Şimdi gidin artık, daha fazla zaman kaybetmeyin. Bu akşam bilgi almak istiyorum."

"İsteğinize kavuşacaksınız." Ajan kapıdan çıkarken Fouché'den ne kadar memnunsa, Fouché de ondan o kadar memnundu.

Fouché o akşamın ilerleyen saatlerinde ilk raporu aldı:

Loi Sokağı'ndaki L'Unité Oteli'nde oda tuttum ve Sol de Grisolles ile komşuyum. Dört penceremizi birleştiren balkondan odasının ne şekilde düzenlenmiş olduğunu gördüm. Sohbet etmeye çok uygun olan bir divanın sırtı tam benim duvarıma dayalı durumda. Her şeyi görmeme ve duymama olanak sağlayan, neredeyse görünmez bir delik açtım. Mont-Blanc Oteli'nde aradığı kişiyi bulamayan yurttaş Sol de Grisolles, sabah ikiye kadar onu bekleyecek. Arkadaşının gece geç saatte onu görmeye geleceğini otele bildirdi.

Sohbetlerinin beklenmeyen kulak misafiri olacağım.

Limousin

Not: Yarın ilk iş ikinci bir rapor daha göndereceğim.

Ertesi sabah şafak sökerken Fouché şu bilgileri içeren ikinci bir mesaj aldı:

Yurttaş Sol de Grisolles'un beklediği kişi, insanların yakışıklı Laurent olarak adlandırdıkları meşhur Laurent imiş; Yehu'nun Yoldaşları'nın lideri. Cadoudal'ın yaverinin Laurent'e ilettiği emir, meşhur ekibin bütün mensuplarına ettikleri yeminin hatırlatılması doğrultusundaydı. Önümüzdeki Cumartesi saldırılarına başlayacaklar ve ilk olarak Rouen'den Paris'e giden posta arabasını Vernon ormanında durduracaklar. Görevinin başında olmayan herkes ölümle cezalandırılacak.

Yurttaş Sol de Grisolles sabah onda Almanya'ya doğru yola çıkacak. Ben de onunla birlikte ayrılacağım. Strasbourg'dan geçeceğiz ve anladığım kadarıyla Enghien Dükü'nün malikânesine gidiyoruz.

Limousin

Bu iki mesaj Fouché'nin satranç tahtasının üzerine adeta iki güneş ışığı gibi düştü ve "görevini bırakmak" üzere olan Polis Bakanı'na Cadoudal'ın kendi satranç oyununa dair açık bir tablo sundu. Cadoudal Bonaparte'a karşı kan davası duyurusunda bulunurken boş bir tehdit savurmamıştı.

Çünkü bir yandan koşullu olarak azat ettiği Yehu'nun Yoldaşları'nı tekrar harekete geçirirken, bir yandan da yaverini Enghien Dükü'nü görmeye gönderiyordu. Belli ki d'Artois Kontu'nun ve oğlunun sürekli tereddüt etmesinden usanmıştı. Cadoudal'ın temas kurduğu yegâne prensler onlardı ve devamlı ona para ve adam göndereceklerine, koruma sağlayacaklarına söz vermelerine rağmen sözlerini hiç tutmamışlardı. Şimdi Cadoudal, desteğini ve iyi dileklerini sunmanın dışında daha etkili bir yardım sağlamak isteyip istemeyeceğini görmek için, doğrudan Condé ailesinin, o savaşçı ırkın son mensubuna başvuruyordu.

Taşları yerine oturtan Fouché, ağını ören bir örümcek gibi sabırla bekleyecekti.

O gün Paris'ten Rouen'e uzanan anayolun yakınlarındaki Les Andelys ve Vernon'da, jandarmalar atlarını gece gündüz hazır tutma emri aldılar.

XXV
Enghien Dükü

ENGHIEN DÜKÜ, Büyük Baden Dükalığı'nda bulunan Strasbourg'dan yaklaşık yirmi kilometre uzaklıkta, Ren Nehri'nin sağ kıyısında, küçük Ettenheim şatosunda yaşıyordu. D'Orléans Dükü'nün yönetimi sırasında Fransa'ya çok pahalıya mal olmuş olan tek gözlü Condé Prensi'nin oğlu olan Condé Prensi'nin torunuydu. Thionville'deki ve Nördlingen Savaşı'ndaki zaferleri sayesinde Büyük Condé unvanını almış olan tek gözlü dük ile aralarında yalnızca bir Condé bulunmaktaydı ve o da genç yaşta ölmüştü. Büyük hırsı, yozlaşmış ahlak değerleri ve soğuk acımasızlığı babasının oğlu olduğunu, Bourbonlar'dan II. Henri'nin oğlu olduğunu gerçekten kanıtlıyordu. Condé'nin Fransa tahtına çıkmaya dair güçlü arzusu, onu, Anne d'Autriche'nin iki oğlunun, XIV. Louis'nin ve d'Orléans Dükü'nün, aslında XIII. Louis'nin oğulları olmadığını açıklamaya itmişti, ki bu pekâlâ doğru olabilirdi.

Meşhur Condé ailesi Bourbonlar'dan II. Henri ile birlikte karakter değiştirmişti. Cömertliklerinin yerini hırs, mutluluklarının yerini melankoli almıştı. Tarih onun Bourbonlar'dan I. Henri'nin oğlu Condé Prensi olduğunu yazsa da, o dönemden kalan kayıtlar nesebine karşı çıkıyor ve babasının farklı bir kişi olduğunu ortaya koyuyordu. I. Henri'nin karısı Düşes Charlotte de la Trémoille, kocası dört aylık yokluğunun ardından haber vermeden ansızın eve döndüğünde, Gaskonyalı bir uşakla zina haya-

tı yaşamaktaydı. Düşes hemen acımasız bir karar aldı; ne de olsa zina yapan bir kadın cinayete giden yolun yarısını zaten almış demekti. Kocasına krallara layık bir karşılama hazırladı. Kış olmasına rağmen çok güzel meyveler buldu ve sepetteki en güzel armudu kocasıyla paylaştı. Armudu kesmek için kullandığı bıçağın ağzı altındandı ve bir yanı zehre bulanmıştı. Prens o gece öldü.

Charles de Bourbon onun ölüm haberini IV. Henri'ye iletti ve sebebini papalığın hükmüne bağladı: "Ölmesinin sebebi Papa V. Sixtus'un aforozuydu," dedi. "Evet," dedi uyanıklığını sergilemek için hiçbir fırsatı kaçırmayan IV. Henri, "aforozun zararı dokunmadı, *ama başka bir şeyin yardımı dokundu.*"

Soruşturma açıldı ve Charlotte de Trémouille'e karşı ağır suçlamalar yöneltildi. IV. Henri bütün mahkeme belgelerinin kendisine getirilmesini istedi ve hepsini ateşe attı. Bu beklenmedik davranışının sebebi sorulduğunda, "Condé gibi büyük bir ismin sonsuza kadar yok olmasındansa, bir piçin bu ismi devralması daha iyidir," demekle yetindi.

Böylece Condé ismini gerçekten de bir piç devraldı ve bir zamanlar son derece asil olan ailenin bu bozulmuş koluna, anlatılmaması daha iyi olacak olan kötülükler getirdi. Bunların kuşkusuz en önemsizi asilikti.

Bizim konumumuz diğer romancılarınkinden farklı. Eğer böyle ayrıntıları atlarsak, tarihi bazı tarihçilerden daha iyi bilmemekle suçlanıyoruz. Açığa çıkardığımızda ise asil ailelerin adını kirletmeye çalışmakla suçlanıyoruz.

Yine de genç prens Louis-Antoine Henri de Bourbon'un, babası II. Henri'nin kusurlarına sahip olmadığını hemen ekleyelim. II. Henri üç yıl boyunca tutsak alınmamış olsaydı, karısına asla dönmeyecekti; karısı dönemin en güzel kadınlarından biri olmasına rağmen. Fronde Ayaklanması esnasında, kız kardeşi Madam de Longueville ile yaşadığı aşk ilişkisi bütün Paris'in diline düşmüş olan Büyük Condé'nin ya da Fransa'nın kral naibi olduğu sırada devlet hazinesini kendisi ve Madam de Prie için boşaltmakla yetinmiş olan Louis de Condé'nin kusurları da onda yoktu.

Hayır, genç prens Louis-Antoine otuz üç yaşında yakışıklı bir genç adamdı. Babası ve d'Artois Kontu ile birlikte göç etmiş, '92'de Ren Nehri'nin kıyısında toplanan göçmenlere katılmıştı. Sekiz yıl boyunca Fransa'ya karşı savaştığı doğruydu, ama bunu, aldığı prens eğitiminin ve soyluluktan ileri gelen önyargılarının desteklemesini men ettiği prensiplerle savaşmak için yapmıştı. Lunéville barış anlaşmasından sonra Condé'nin ordusu dağılınca, Enghien Dükü de babası, büyükbabası, diğer prensler ve göçmenlerin çoğu gibi İngiltere'ye taşınabilirdi. Ancak, o zamanlar hiç

kimse tarafından bilinmeyen, sonraları ise herkesin öğrendiği bir aşk ilişkisi yüzünden, dediğimiz gibi, Ettenheim'a yerleşmeyi tercih etti.

Orada sıradan bir vatandaş gibi yaşadı. IV. Henri'nin hediyeleri, Montmorency Dükü'nün mülkleri (ki boynu vurulmuştu) ve Louis le Borgne'nin talanları sayesinde büyümüş olan muazzam Condé servetine Devrim sırasında el konulmuştu. Offenburg civarında yaşayan göçmenler sık sık ona saygılarını sunmaya geliyordu. Bazen genç adamlar Kara Orman'da büyük av partileri düzenliyordu. Kimi zaman da prens altı veya sekiz gün boyunca ortadan kayboluyor, ardından ansızın tekrar ortaya çıkıyordu ve nereye gittiğini hiç kimse bilmiyordu. Bu kayboluşları farklı varsayımlara yol açıyordu ve prens varsayımları ne doğruluyor ne de yalanlıyordu; tahminleri ne denli garip olursa olsun ve itibarına neye mal olursa olsun, insanların istediklerini düşünmelerine ve söylemelerine göz yumuyordu.

Bir sabah Ettenheim'a bir yabancı geldi. Kehl'de Ren'i geçmiş, Offenburg yolunu takip etmiş ve nihayet prensin kapısında kendisini takdim etmişti. Prens üç gündür yoktu.

Yabancı bekledi. Prens beşinci gün eve döndü. Yabancı, prense kendi adını ve onu gönderen kişinin adını söyledi. Prens için uygun olan bir zamanda görüşmeyi talep etti. Prens yabancıyı hemen içeriye davet etti.

Yabancının adı Sol de Grisolles idi.

"Sizi Cadoudal mı gönderdi?" diye sordu prens. "İngiliz gazetelerinden birinde, şerefine yönelik bir hakaretin öcünü almak için Londra'dan ayrılıp Fransa'ya gittiğini ve hakaretin öcünü aldıktan sonra yeniden Londra'ya döndüğünü okudum."

Cadoudal'ın yaveri yaşananları hiçbir ayrıntıyı atlamadan olduğu gibi aktardı. Kan davasını iletmek için Birinci Konsül'e gönderildiğini de prense söyledi. Ardından Laurent ile ilgili görevini anlattı, Cadoudal'ın adına, Laurent'e, general onları azat etmeden önceki görevlerine dönmeleri için Yehu'nun Yoldaşları'nı toplaması emrini vermişti.

"Bana anlatacak başka bir şeyiniz yok mu?" diye sordu genç prens.

"Evet, var Prensim," dedi ulak. "Lunéville barış anlaşmasına rağmen, Birinci Konsül'e karşı eskisinden daha da şiddetli bir savaşın başlamak üzere olduğunu size söylemeliyim. Pichegru nihayet babanızla anlaşmaya vardı ve Sinnary'de sürgünde olmasının körüklediği bütün nefretiyle davaya katılacak. Moreau, Hohenlinden'deki zaferinin hemen hemen hiç ilgi görmemesinden ötürü çok öfkeli ve Ren ordusu ile generallerinin İtalya'daki taburlara feda edilmesinden usandı. Dolayısıyla o da emrindeki güçleri ve muazzam popülaritesini ayaklanmayı desteklemek için kul-

lanmaya hazır. Dahası da var. Hemen hemen hiç kimsenin bilmediği bir mesele var Prensim ve ben bu meseleyi size açacağım."

"Nedir bu mesele?"

"Ordunun içinde gizli bir cemiyet kuruluyor."

"Philadelphia Cemiyeti."

"Biliyor muydunuz?"

"Duymuştum."

"Ekselansları, cemiyetin liderinin kim olduğunu biliyorlar mı?"

"Albay Oudet."

"Onu hiç gördünüz mü?"

"Bir kere Strasbourg'da gördüm, ama o benim kim olduğumu bilmiyordu."

"Onun hakkında ne düşünüyorsunuz Ekselansları?"

"Kalkıştığı muazzam iş için biraz fazla genç ve uçarı görünüyordu."

"Evet, haklısınız Ekselansları," dedi Sol de Grisolles. "Yine de Oudet Juras Dağları'nda doğdu; dağlıların fiziksel ve ahlaksal gücüne sahip."

"Daha sadece yirmi beş yaşında."

"Bonaparte İtalya seferini düzenlediğinde sadece yirmi altı yaşındaydı."

"Başlangıçta bizden yanaydı."

"Evet, onunla Vendée'de tanışmıştık."

"Sonra Cumhuriyetçilerin tarafına geçti."

"Bir başka deyişle, Fransızlara karşı savaşmaktan usandı."

Prens içini çekti. "Ah! Ben de Fransızlara karşı savaşmaktan usandım," dedi.

"İnsanları övmekte aceleci davranmayan bir adamın görüşlerini kabul ederseniz Ekselansları, daha önce hiç bu denli doğal ve zıt niteliklerin, Oudet'de olduğu gibi, tek bir adamda toplandığını görmediğimi söyleyebilirim. Kendisi çocuk gibi saf, aslan gibi cesur, kız gibi havai ve eski bir Romalı kadar sert. Aynı zamanda hem hareketli, hem sakin, hem tembel, hem yorulmak bilmiyor; ruh halleri değişken olsa da görüşleri sabit. Sevecen olduğu kadar katı, hassas olduğu kadar yaman olabiliyor. Onun adına tek bir şey daha ekleyebilirim Prensim: Moreau ve Malet gibi adamlar onu liderleri olarak kabul edip emirlerine itaat edeceklerine söz verdiler."

"Yani şu anda cemiyetin üç lideri..."

"Oudet, Malet ve Moreau. Philpœmen, Marius ve Fabius. Onlara dördüncü bir kişi daha katılacak; Pichegru ve o da Themistocles adını alacak."

"Bu toplulukta oldukça farklı kişiler bulunduğunu görüyorum," dedi prens.

"Ama çok güçlü kişiler. İlk önce bir Bonaparte'tan kurtulalım, yerini dolduracak kişiyi ya da prensibi daha sonra düşünürüz."

"Peki Bonaparte'tan nasıl kurtulmayı planlıyorsunuz? Suikastla değildir umarım?"

"Hayır, savaşla."

"Bonaparte'ın Otuz Hücum Savaşı gibi bir savaşı kabul edeceğini mi düşünüyorsunuz?" diye sordu prens gülümseyerek.

"Hayır Prensim. Ama onu böyle bir savaşı kabul etmeye mecbur bırakacağız. Bonaparte haftada en az üç kere La Malmaison'a, kır evine gidiyor ve yanında kırk ya da elli adam oluyor. Cadoudal ona benzer sayıda adamla saldıracak ve hangisinin zafer kazanacağına Tanrı karar verecek."

"Bu, gerçekten de suikast değil savaş olur," dedi prens düşünceli bir biçimde.

"Ama planın bütünüyle başarıya ulaşması için, sizin gibi cesur ve halk arasında sevilen bir Fransız prensinin yardımına ihtiyacımız var Ekselansları. Babanız, d'Artois Kontu, Berry ve Angoulême Dükleri öyle çok söz verip, sözlerini bozdular ki artık onlara güvenemeyiz. Dolayısıyla ben, sizden istediğimiz tek şeyin Paris'e gelmeniz olduğunu söylemeye geldim. Böylece Bonaparte öldüğü zaman, insanlar Bourbon Ailesi'ne mensup gerçek bir prens sayesinde tekrar kraliyete yönelecekler; yetenekli ve tahtı hemen devralabilecek bir prens."

Prens, Sol de Grisolles'un elini tuttu. "Mösyö," dedi, "sizin ve dostlarınızın hürmetine yürekten teşekkür ederim. Belki şahsen size hiç kimsenin, hatta babamın bile bilmediği bir sırrı vererek hürmetinizin karşılığını bir nebze ödeyebilirim.

Ama cesur Cadoudal, Oudet, Moreau, Malet ve Pichegru'ya yanıtım şudur: Dokuz yıl boyunca seferimi sürdürdüm. Dokuz yıl boyunca, her gün riske attığım ve hiçbir önemi olmayan hayatımın üstüne yemin ederim ki, müttefikimiz olduğunu iddia eden, ama aslında bizi araç olarak kullanan güçlere karşı tiksintiyle ve teessüfle doldum. Bu güçler barış yaptılar, ama anlaşmalarına bizi de dâhil etmeye tenezzül göstermediler. Böylesi daha iyi. Artık yalnız başıma, atalarımdan Büyük Condé'nin itibarının bir kısmını yitirdiği savaşa benzeyen, kendi köklerime karşı bir savaşa kalkışmayacağım. Büyük Condé'nin kralına karşı savaştığını, benim ise Fransa'ya karşı savaştığımı söyleyeceksiniz. Benim mücadele ettiğim bu yeni Cumhuriyetçi prensiplerin bakış açısından ele alınacak olursa –ki bu konuda şahsen resmi bir bildiride bulunamam– atam yalnızca

bir krala karşı savaşmış olduğu için mazur görülebilir. Ben Fransa'ya karşı savaştım, evet, ama sadece önemsiz bir kişi olarak. Savaşı ben başlatmadığım gibi, bitiren de ben değildim. Ben her şeyi kadere bıraktım. Kadere şöyle dedim: 'Sen beni çağırdın ve işte geldim.' Ama artık barış yapıldı ve ben olanları değiştirmek için hiçbir şey yapmayacağım. Dostlarıma bunları söyleyin.

Şimdi ise sizinle, ama yalnızca sizinle bir sırrımı paylaşacağım mösyö. Lütfen size açıklamak üzere olduğum sırrın aramızda kalacağına yemin edin."

"Yemin ederim lordum."

"Ayrıca lütfen zayıflığımı bağışlayın mösyö: Ben âşığım." Ulak şaşkınlıkla geri çekildi.

"Bu bir zayıflık, evet," dedi dük, "ama aynı zamanda da mutluluk. Tapılası bir kadını, âşık olduğum kadını görmek için Ren'i ayda üç ya da dört kez geçerek, uğrunda kellemi riske attığım bir zayıflık. İnsanlar babamdan ve kuzenlerimden yabancılaştığım için Almanya'da kaldığımı sanıyorlar. Hayır, mösyö. Beni Almanya'da tutan şey aşkım, alev alev, eşsiz, yenilmez aşkım; ki benim için bu aşk görevimden daha önemli. İnsanlar nereye gittiğimi, nerede olduğumu merak ediyorlar, komplo kurduğumu zannediyorlar. Heyhat! Heyhat! Ben sadece âşığım, hepsi bu!"

"Eğer bir aşk bir Bourbon'a görevini unutturabiliyorsa, yüce ve kutsal bir aşktır," diye mırıldandı Grisolles gülümseyerek. "Aşkınızdan vazgeçmeyin Prensim. Mutlu olmanızı dilerim! Bir insanın gerçek kaderi budur; bundan emin olabilirsiniz." Grisolles prensten ayrılmak üzere ayağa kalktı.

"Ah, böyle gidemezsiniz," dedi dük.

"Kalmam için bir sebep var mı?"

"Beni biraz daha dinleyin mösyö. Daha önce hiç kimseye aşkımdan söz etmedim ve aşkla dolup taşıyorum. Size sırrımı açıkladım, ama bu yeterli değil. Aşkımı uzun uzadıya anlatmak istiyorum. Siz benim mutlu ve neşeli tarafımı gördünüz, çünkü âşık olduğum kadın beni böyle kıldı ve size onun ne kadar güzel, zeki, sadık olduğunu anlatmalıyım. Lütfen akşam yemeğini benimle birlikte yiyin mösyö, yemekten sonra ayrılabilirsiniz, ama hiç değilse iki saat boyunca size ondan söz etme lüksüne sahip olmuş olurum. Ona üç yıldır âşığım. Bir düşünsenize, kimseye ondan tek kelime bahsetmedim."

Böylece Grisolles akşam yemeğine kaldı. Dük iki saat boyunca yalnızca âşık olduğu kadından bahsetti. Ağladı, güldü; aşkını bütün ayrıntılarıyla paylaştı. Sonunda yeni dostunun elini sıkan dük, ayrılırken Grisolles'a sarıldı.

Dostluğun etkileri gariptir! Yabancının biri, bir gün içinde genç prensin kalbine, yanından hiç ayrılmayan dostlarından daha fazla girmişti.

Aynı akşam Cadoudal'ın ulağı İngiltere'ye doğru yola çıktı ve Fouché'nin, ulağın her hareketini bildirmekle görevlendirdiği polis ajanı şu mesajı yolladı:

Yurttaş S. de G.'den bir saat sonra yola çıktım.

Onu adım adım izledim. Önce Kehl köprüsünden geçtik, ardından Offenburg'da aynı salonda akşam yemeği yedik ve hiçbir şeyden şüphelenmedi.

Geceyi Offenburg'da geçirdik.

Sabah sekizde, ondan yarım saat sonra, posta arabasıyla oradan ayrıldım.

Geceyi La Croix otelinde geçirdim; yurttaş S. de G. ise Rhin et Moselle otelinde kaldı.

Ettenheim'daki varlığım şüphe uyandırabileceği için, gerdanlık olayındaki rolünden ötürü çok meşhur olan, Strasbourg'un son piskopos prensi Mösyö Rohan-Guéménée'den bir mektup için geldiğimi söyledim. Ettenheim'daki piskopos prense ise kendimi bir göçmen olarak tanıttım ve ona saygılarımı sunmadan bölgeden ayrılmak istememiş olduğumu söyledim. Çok kibirli bir insan olduğu için onu bol bol övdüm ve böylelikle akşam yemeğine davet edilecek kadar güvenini kazandım. Kısa süreli arkadaşlığımızdan faydalanarak ona Enghien Dükü hakkında sorular sordum. O ve prens nadiren görüşüyorlarmış, ama yalnızca üç bin beş yüz kişinin yaşadığı Ettenheim gibi küçük bir kentte herkes birbirinin yaptıklarından haberdar.

Prens seyrelmeye başlamış olan sarı saçlarıyla, otuz iki ya da otuz üç yaşlarında yakışıklı bir genç adam. Uzun boylu, kuvvetli, kibar ve cesur bir insan. Hayatı gizemlerle çevrili, çünkü arada sırada ortadan kayboluyor ve hiç kimse nereye gittiğini bilmiyor. Ancak görüştüğüm Ekselansları, prensin Fransa'ya ya da en azından Strasbourg'a gittiğinden emin, çünkü bir kez Offenburg'dan, bir kez de Benfeld'den gelirken Strasbourg yolunda ona rastlamış.

Yurttaş S. de G. Enghien Dükü tarafından çok sıcak karşılandı ve akşam yemeğine davet edildi. Enghien Dükü onun tekliflerini kuşkusuz kabul etti, çünkü konuğunu arabasına kadar yolcu etti ve ayrılırlarken elini sıcak tavırlarla sıktı.

Yurttaş S. de G. Londra'ya doğru yola çıktı. Bu gece on birde ayrıldı. Gece yarısında ben de yola çıkacağım.

Lütfen Londra'da kalma ihtimalime karşılık, Fransa elçiliğinde bana yüz Louis altını tutarında bir kredi limiti açın; böylece başka hiç kimsenin haberi olmaz.

Limousin

Not: Yehu'nun Yoldaşları'nın bu öğleden sonra yeniden savaşmaya başlayacaklarını, ilk olarak da Vernon Ormanı'nda Rouen posta arabasını soyacaklarını unutmayın.

Okuyucularımızın artık Sainte-Hermine Kontu'nun neden öyle ansızın ortadan kaybolduğunu anladığını umuyoruz.

Sainte-Hermine, Cadoudal tarafından azat edildikten sonra gerçekten özgür olduğuna inanmaya öyle istekliydi ki nihayet Matmazel Sourdis'ye evlenme teklif etti ve teklifi kabul edildi.

Evlilik sözleşmesinin büyük bir ihtişamla hazırlandığını ve Hector'un onu imzalamak üzere olduğunu gördük. Mahalin Şövalyesinin alelacele Madam Sourdis'nin evine geldiğini ve Sainte-Hermine oturma odasına girip imzasını atmak üzereyken onu durduğunu gördük. Ardından Mahalin, genç kontu avize ışığının altına çekerek ona Cadoudal'ın Laurent'e silahlanması için verdiği talimatı ve Laurent'in Yehu'nun Yoldaşları'nın bir kez daha savaşa hazırlanması için verdiği talimatı gösterdi.

Hector acıyla feryat etti. Mutluluğu elinden alınıyordu. Son iki aydır kurduğu güzel hayaller buharlaşıp uçmuştu. Sözleşmeyi imzalayarak, Matmazel Sourdis'yi, kellesi giyotinde kopan bir yol soyguncusunun dulu yapma riskini göze alamazdı. Gözleri şövalyeliği görmez oldu; durumunu artık hayallerinin ışığında değerlendiremezdi, gerçeklerin merceği altında değerlendirmek zorundaydı. Yapabileceği tek şey kaçmaktı.

Bir an bile tereddüt etmedi. Tek kelimeyle kaderini paramparça ederek, "Kaçmalıyız," dedi. Mahalin Şövalyesi ile birlikte evi alelacele terk etti.

XXVI
Vernon Ormanı'nda

ERTESİ CUMARTESİ, sabah on bir sularında, iki adam atla Port-Mort köyünden yola çıktılar. Les Andelys ile Vernon arasındaki yolu takip ederek L'Isle ve Pressagny'den geçip Vernonnet'ye ulaştılar. Beş değirmenli eski köprüyü geçip Paris-Rouen anayoluna vardılar. Köprüyü geçtikten sonra

sola dönünce Bizy Ormanı insana gölgeli bir sığınak sağlıyordu ve iki atlı, anayolun hemen kenarındaki ağaçların arasına girdiler, ama yoldan geçen at arabalarını göremeyecek kadar içerilere dalmadılar.

Onlar Pressagny'den geçerken, Rolleboise'den ayrılan diğer iki atlı da Sen Nehri'nin sol kıyısında ilerlemeye başladılar. Port-Villez ile Vernon'u arkalarında bırakınca, diğer iki atlının ormana sapmış oldukları noktaya vardılar. Birbirlerine danışmak için durdular ve anlık bir tereddütten sonra onlar da ormanın içine girip gözden kayboldular.

On adım ilerlemişlerdi ki, "Kim var orada?" diye bağırdı birisi.

"Vernon!" diye yanıtladı yeni gelenler.

"Versailles!" dedi daha önce oraya varmış olan iki adam.

Aynı anda, çaprazlamasına Thilliers-en-Vexin'den Bizy'ye uzanan orman yolundan iki atlı daha çıktı ve aynı parolaları kullanarak diğer dört adama katıldı. Birbirlerine kendilerini tanıtan altı atlı sessizce beklemeye koyuldular.

Saatin gece yarısını vurduğu duyuldu. On iki vuruşu teker teker saydılar. Son vuruştan neredeyse hemen sonra uzaktan gümbürtüler duydular.

Atlıların her biri elini yoldaşının koluna koyup, "Dinle!" dedi.

Tek bir ağızdan, "Evet," dediler.

Hepsi durumu kavramıştı ve hepsinin yüreği, adeta yaklaşan arabanın toynak ve tekerlek seslerini yankılarcasına daha hızlı atıyordu. Ormanda kurulan tabancıların sesi yankılandı.

Ansızın posta arabasının iki feneri görüldü. Altı adam soluğunu tuttu, kalp atışlarının sesleri artık kulaklarında zonkluyordu.

At arabası ilerledi. On adım kala adamlardan ikisi atları tutmak için ileri atıldılar ve diğer dördü, "Yehu'nun Yoldaşları! Karşı koymayın!" diye bağırarak kapılara gittiler.

At arabası durdu, ama bir anda kapılardan sarsıcı bir yaylım ateşi geldi, bir an sonra ise bir sesin "Haydi uzaklaşalım!" diye bağırdığı duyuldu. Dört güçlü kuvvetli Percheron arabayı çekerek dörtnala uzaklaştı.

Yehu'nun Yoldaşları'ndan ikisi yerde yatıyordu. Şakağına mermi isabet etmiş olan adam ölmüştü ve atı kaçmıştı. Atının altında sıkışıp kalmış olan diğer adam ise, boşu boşuna, düştüğü zaman kaybettiği tabancaya ulaşmaya çalışıyordu. Diğer dört atlı, "İhanete uğradık! Canınızı kurtarmak istiyorsanız kaçın!" diye bağırarak hızla ormana ve nehre doğru atılmışlardı.

Dört jandarma dörtnala olay yerine geldi. Atlarından atlayıp tabancasına ulaşmayı az önce başarmış olan adamı zapt ederek, kendini öldürme-

sine engel oldular. Bu umudu yitiren adamın bütün enerjisi vücudundan çekilmiş gibiydi. Derin bir soluk koyuverip bayıldı. Kafatası derisindeki büyük bir kesikten kanlar akıyordu. Jandarmalar yaralı adamı Vernon hapishanesine taşıdı.

Adam kendine geldiğinde bir rüyadan uyandığını sandı. Tutsağın etrafını görebilmesinden ziyade, onu tutsak alanlar hücresinin kapısındaki delikten bakma zahmetine katlandıklarında onu görebilsinler diye yakılmış bir lamba vardı, ama yine de tutsak bu sayede nerede olduğunu anladı.

Derken her şeyi hatırladı. Başını ellerinin arasına alıp ağlamaya başladı.

Hücrenin kapısı açıldı ve onun ağlama seslerini duyarak kapıya gelmiş olan hapishane müdürü adama istediği bir şey olup olmadığını sordu. Tutsak ayağa kalkarak başını salladı ve gözyaşlarını silerek, "Mösyö, bana kendimi öldürmem için bir silah verebilir misiniz?" diye sordu.

"Yurttaş, benden özgürlüğünüzün yanı sıra veremeyeceğim tek şeyi istediniz," dedi müdür.

"Bu durumda," dedi tutsak tekrar oturarak, "Hiçbir şey istemiyorum." Hiçbir şey başka tek kelime daha etmesini sağlayamazdı.

Ertesi sabah saat dokuzda başka bir adam –savcı– onun hücresine geldi. Adam hâlâ önceki gece yığılmış olduğu taburede oturuyordu. Kafatasındaki yaradan akan kanlar pıhtılaşmıştı ve kafasını duvara yaslamıştı; gece boyunca bir milim bile kıpırdamadığı belliydi.

Savcı onu sorgulamaya gelmişti, ama tutsak onun sorularını yanıtlamayı reddetti ve "Yalnızca Mösyö Fouché'ye cevap veririm," dedi.

"Ona yapacağınız açıklamalar mı var?"

"Evet."

"Şerefiniz üzerine yemin eder misiniz?"

"Şerefimin üzerine yemin ederim."

Posta arabasının durdurulmasına ilişkin haberler yayılmıştı ve tutsağın ne denli önemli olduğunu herkes biliyordu. Dolayısıyla savcı bir an bile tereddüt etmedi. Dört kişilik bir araba istedi ve sıkıca bağlanmış olan tutsağı arabaya taşıttı. Kendisi tutsağın yanına otururken, iki jandarmayı karşılarına, üçüncü bir jandarmayı da arabacının yanına oturttu. Araba yola koyuldu. Altı saat sonra Yurttaş Fouché'nin evine vardılar.

Tutsak ikinci kattaki bir bekleme odasına çıkarıldı. Savcı onu orada jandarmalara bırakırken, kendisi Fouché'nin ofisine gitti. Beş dakika sonra, tutsağı Senatör Fouché de Nantes'ın ofisine götürmek için geri geldi. (Fouché soyadına "de Nantes"ı da eklemeye başlamıştı; aristokratik tınısı hoşuna gidiyordu.)

Tutsak uzun yolculuk boyunca sıkı iplerden dolayı çok acı çekmişti ve ipler hâlâ oldukça canını yakıyordu. Fouché durumun farkına vardı. "Yurttaş," dedi, "eğer evimde bulunduğunuz sürece kaçmayacağınıza söz verirseniz, ipleri çözmelerini sağlarım. Anladığım kadarıyla canınızı acıtıyor."

"Gerçekten de öyle," dedi tutsak.

Fouché uşağını çağırdı. "Toutain, bu adamın iplerini ya kes ya da çöz," dedi.

"Ne yapıyorsunuz?" diye sordu savcı.

"Ne yaptığımı görüyorsunuz," dedi Fouché. "İplerini çözdürtüyorum."

"Ama ya özgürlüğünden faydalanmaya kalkışırsa?"

"Bana söz verdi."

"Peki ya sözünü tutmazsa?"

"Sözünü tutmaması söz konusu olamaz."

Tutsak rahatlayarak içini çekti ve kanlı ellerini esnetti; ip gerçekten de derisini kesmişti. "Oldu işte," dedi Fouché. "Yanıtlamaya hazır mısınız?"

"Sizinle yalnız konuşmak istediğimi söylemiştim. Yalnız kalır kalmaz konuşmaya başlayacağım."

"Ama öncelikle lütfen oturun yurttaş. Saygıdeğer savcı, adamın dediklerini duydunuz. Söyleyeceklerini öğrenmek için fazla beklemeniz gerekmeyecek zaten. Duruşma sizin elinizde olduğu için, merakınızı tamamen giderebileceksiniz." Fouché savcıyla tokalaştı ve adam istemeden de olsa oradan hemen ayrıldı.

"Şimdi Mösyö Fouché..."

Fouché tutsağı susturdu. "Kendinizi yormanıza hiç gerek yok mösyö," dedi. "Ben her şeyi biliyorum zaten."

"Biliyor musunuz?"

"Adınız Hector de Sainte-Hermine; Juras'daki önemli bir aileden geliyorsunuz. Babanız idam sehpasında can verdi; büyük ağabeyiniz Auenheim kalesinde kurşuna dizildi. Ortanca ağabeyiniz Bourg-en-Bresse'de giyotinde can verdi. Onun ölümünden sonra siz Yehu'nun Yoldaşları'na katıldınız. Cadoudal Birinci Konsül ile yaptığı görüşmenin ardından sizi görevinizden azat etti ve bu fırsatı Matmazel Sourdis'ye evlenme teklif etmek için değerlendirdiniz, çünkü ona âşıksınız. Birinci Konsül ile Madam Bonaparte'ın çoktan imzalamış olduğu evlilik sözleşmesine imzanızı atmak üzere olduğunuz sırada, yoldaşlarınızdan biri gelip size Cadoudal'ın emrini iletti. Ortadan kayboldunuz. Sizi bulmak için boşu boşuna her yere baktılar. Dün beş arkadaşınızla birlikte Rouen-Paris posta arabasına

saldırdıktan sonra yolda ölü atınızın altında kaldınız ve şuurunuzu yarı yarıya kaybettiniz. Kendinizi öldürmenize izin vermem umuduyla benimle konuşmak istediniz; böylelikle kimse sizi tanımadan ölecektiniz. Ne yazık ki benim böyle bir izin vermeye yetkim yok. Eğer olsaydı, şerefim üzerine yemin ederim ki, size bu hizmeti sunardım."

Hector hayretler içinde Fouché'ye bakakaldı. Ardından odada çabucak göz gezdirerek, bakanın masasında hançer kadar keskin uçlu bir kalem gördü. Onu almak için öne atıldı ama Fouché onu durdurdu. "Dikkatli olun mösyö," dedi. "Sözünüzü tutmayı başaramayacaksınız ve bu bir centilmene hiç yakışmaz."

"Nasıl öyle olabilir, söyler misiniz?" diye bağırdı genç kont yaralı bileklerini Fouché'nin kıskacından kurtarmaya çalışarak.

"İnsanın kendini öldürmesi de kaçmaya benzer."

Sainte-Hermine kalemi yere düşürdü ve kendisi de halının üzerine yığılarak tir tir titremeye başladı.

Fouché onu gözledi ve Hector'un acısının doruk noktasının geçtiğini görünce şunları söyledi: "Dinleyin, isteğinizi yerine getirebilecek biri var."

Saint-Hermine hemencecik tek dizinin üstünde doğruldu. "Kimmiş o?"

"Birinci Konsül."

"Ah!" diye haykırdı genç adam. "Lütfen ondan isteğimi gerçekleştirmesini rica edin. Soruşturma açılmadan bir duvarın arkasında vurulayım, adım telaffuz edilmesin ve beni vuranlar bile kim olduğumu bilmesin."

"Burada bekleyeceğinize ve kaçmaya çalışmayacağınıza söz verir misiniz?"

"Söz veririm! Söz veririm mösyö! Ama Tanrı aşkına, bana ölümümü getirin."

"Elimden geleni yaparım," dedi Fouché gülerek. "Sözünüz..."

"Şerefimin üstüne!" diye haykırdı Sainte-Hermine elini uzatarak.

Savcı hâlâ bekleme odasında bekliyordu. "Evet?" dedi Fouché geldiğinde.

"Vernon'a dönebilirsiniz," dedi Fouché. "Artık size ihtiyacımız kalmadı."

"Peki ama tutsağa ne olacak?"

"Onu burada tutacağım."

Fouché savcıya başka bir açıklama yapmadan merdivenlerden inmeye koyuldu ve "Birinci Konsül'e!" diye bağırarak arabasına atladı.

XXVII
Bomba

ATLAR BEKLERKEN GEMLERİNİ çiğniyorlardı ve emri alınca dörtnala ileri atıldılar. Tuileries'e geldiklerinde kendiliğinden durdular; orada sık sık duruyorlardı.

Bonaparte Josephine ile birlikteydi. Fouché Josephine'in dairesinde ağırlanmak istemedi, çünkü çalkantılı politik ağlarına bir kadının dâhil olmasını istemiyordu. Bourrienne'in geldiğini duyurmasını rica etti.

Birinci Konsül hemen çalışma odasına geldi. "Pekâlâ Yurttaş Fouché, mesele nedir?"

"Size anlatacağım çok fazla şey olduğu için, rahatınızı bölmekten çekinmedim Yurttaş Birinci Konsül."

"Doğrusunu yapmışsınız. Bana ne anlatacaksınız?"

"Mösyö Bourrienne burada mı kalacak?" diye fısıldadı Fouché.

"Mösyö Bourrienne sağırdır, Mösyö Bourrienne dilsizdir, Mösyö Bourrienne kördür," dedi Birinci Konsül. "Anlatın."

"En yetenekli ajanlarımdan birini Cadoudal'ın adamının peşine taktım," dedi Mösyö Fouché. "Aynı akşam bu adam, yani Sol de Grisolles, Yehu'nun Yoldaşları'nın lideri Laurent ile görüştü ve Laurent adamlarını derhal görev başına çağırdı."

"Sonra?"

"Grisolles Strasbourg'a doğru yola çıktı, Kehl köprüsünü geçti ve Enghien Dükü'nü ziyaret etmek için Ettenheim'a gitti."

"Fouché, siz o genç adama yeterince dikkat göstermediniz. Ailesinin, savaşabilecek kadar gayreti olan ve cesurca savaşabilecek kadar yüreği olan tek üyesi o. İki ya da üç kez Strasbourg'a geldiği bile bildirildi. Gözünüzü ondan ayırmamalısınız."

"İçiniz rahat olsun Yurttaş Birinci Konsül. Gözümüz üzerinde."

"Birlikteyken neler yaptıklarını, neler konuştuklarını biliyor muyuz?"

"Neler yaptıklarını biliyoruz. Beraber akşam yemeği yediler. Neler konuştuklarını bilmek daha zor, çünkü yalnızlardı."

"Ne zaman ayrılmışlar?"

"O gece saat on birde Yurttaş Sol de Grisolles Londra'ya doğru yola çıktı. Gece yarısı benim ajanım da yola çıktı."

"Hepsi bu mu?"

"Hayır. Daha en önemlisini söylemedim."

"Dinliyorum."

"Yehu'nun Yoldaşları seferlerini tekrar başlattılar."

"Ne zaman?"

"Dün. Dün gece bir posta arabasını durdurdular."

"Soydular mı?"

"Hayır. Ben önceden uyarılmıştım ve posta arabasına birkaç jandarma yerleştirmiştim, jandarmalar durmaları ve karşı koymamaları yönündeki talimatı alınca, itaat etmek yerine ateş açtılar. Yehu'nun Yoldaşları'ndan biri öldü, bir diğeri esir alındı."

"Zavallının biri mi?"

"Hayır." Fouché başını salladı. "Tam aksine."

"Asil mi?"

"En iyilerinden."

"Önemli bir açıklamada bulundu mu?"

"Hayır."

"Bulunacak mı?"

"Sanmıyorum."

"Kim olduğunu öğrenmeliyiz."

"Ben biliyorum zaten."

"Adı?"

"Hector de Sainte-Hermine."

"Ne? Evlilik sözleşmesini imzaladığım genç adam mı? Kendisi imzalayacağı sırada ortadan kaybolan?"

Fouché başıyla onayladı.

"Duruşması derhal başlatılsın," diye bağırdı Bonaparte.

"Bu, Fransa'nın en önemli isimlerinin uzlaşmalarına yol açabilir."

"Peki öyleyse, bir duvarın ya da çalılığın arkasında, bir hendeğin içinde vurun."

"Ben de onun bu talebini iletmeye gelmiştim zaten."

"Pekâlâ, talebini kabul ediyorum."

"İyi haberleri kendisine iletmeme izin verin."

"Şimdi nerede?"

"Evimde."

"Nasıl yani, evinizde mi?"

"Evet, kaçmayacağına söz verdi."

"Yani yürekli bir adam mı?"

"Evet."

"Onu görmeli miyim?"

"Nasıl isterseniz, Yurttaş Birinci Konsül."

"Hayır, görmesem daha iyi. Yumuşayıp onu affedebilirim."

"Ve bu çok kötü bir örnek teşkil eder."

"Haklısınız. Gidin ve yarına kadar bu işi halletmiş olun."

"Son sözleriniz bunlar mı?"

"Evet. Elveda."

Fouché reverans yaptı ve çıktı. Beş dakika sonra eve dönmüştü.

"Evet?" dedi Hector yalvarırcasına ellerini kavuşturarak.

"Talebiniz kabul edildi."

"Duruşma olmadan mı? Haberler duyulmayacak mı?"

"İsminiz telaffuz edilmeyecek. Şu andan itibaren, siz artık yoksunuz."

"Peki ne zaman vurulacağım? Vurulacağım, öyle değil mi?"

"Evet."

"Ne zaman?"

"Yarın."

Sainte-Hermine, Fouché'nin ellerini minnettarlıkla sıktı. "Ah! Teşekkür ederim! Teşekkür ederim!"

"Şimdi benimle gelin."

Sainte-Hermine çocuk gibi onu takip etti. Araba hâlâ kapıda bekliyordu. Fouché Sainte-Hermine'in arabaya binmesini işaret ettikten sonra kendisi de bindi. "Vincennes'e," dedi.

Eğer kontun hâlâ şüpheleri vardıysa bile, Vincennes bu şüphelerini dindirdi, çünkü askeri infazlar Vincennes'de gerçekleştirilirdi. Oraya vardıklarında ikisi de arabadan inip kaleye götürüldüler. Vali Mösyö Harel, Fouché'yi karşılamaya geldi. Fouché onun kulağına birkaç sözcük fısıldadı ve vali itaatkâr bir tavırla reverans yaptı. Fouché oradan ayrılmaya hazırlandı.

"Elveda Mösyö Fouché," dedi Sainte-Hermine, "ve çok teşekkürler."

"Birbirimizi tekrar görebiliriz," dedi Fouché.

"Ne?" diye haykırdı Sainte-Hermine. "Ne demek istiyorsunuz?"

"Tanrı aşkına, kim bilir?"

Bu esnada Saint-Régeant ile Limoëlan Paris'e varmışlardı. Fouché'nin geri çağırdığı Limousin de Paris'e gelmiş ve Saint-Régeant ile Limoëlan'ın Londra'dan döndükleri konusunda Polis Bakanı'nı çoktan uyarmıştı. İkisi de dik başlı adamlardı, ama gözcülük yaptıkları Cadoudal'ın emirlerine itaat ediyorlardı. Cadoudal'ın Paris'e gelip gelmemesi onların görevinin başarıya ulaşıp ulaşmamasına bağlıydı.

Birinci Konsül'e tam olarak nasıl saldırmayı planladıklarını hiç kimse bilmiyordu. "Hiç kimse" derken, iki adamın Paris'te bulunduğunu bilen

dört kişiden söz ediyoruz. Belki kendileri bile saldırıyı nasıl gerçekleştireceklerini bilmiyorlardı.

Birinci Konsül gözlerden uzak kalmak için hiçbir çaba göstermedi. Akşamları Duroc Sokağı'nda yürüyüşe çıkar ve gündüzleri genellikle arabasında tek başına seyahat ederdi. Haftada üç ya da dört kez La Malmaison'a giderdi ve ona eşlik eden az sayıda adam olurdu. Sık sık Comédie-Française ve Opera'ya giderdi.

Bonaparte bir yazın adamı değildi. Bütün bir eseri ayrıntılarına bakarak yargılardı. Corneille'i severdi; şiirlerinden dolayı değil, şiirlerinde dile getirdiği fikirlerden dolayı. Nadiren Fransız dizelerinden alıntı yaptığında da alıntıları genellikle doğru olmazdı, ama yine de edebiyatı severdi.

Müziği bir rahatlama yolu olarak görürdü; onun için müzik, her İtalyan için olduğu gibi, duyusal bir zevkti. Yine de bir nağmeyi iki ölçü bile taşıyamazdı. Buna rağmen Gluck, Beethoven, Mozart ve Spontini gibi ustalara hayranlık beslerdi. Dönemin en revaçta olan eseri *Yaradılış* oratoryosunu besteleyen Haydn'a da hayrandı.

Macar maestro Haydn'ın öyküsü efsaneleşmişti. Tekerlek yapmasının yanı sıra gezici bir müzisyen olarak arp çalan fakir bir tekerlekçinin oğluydu. Karısı şarkı söylemeyi severdi ve henüz beş ya da altı yaşlarında olan küçük Joseph bir tahtaya vurarak ona eşlik edermiş gibi yapardı. Aile köyden köye gezerek müziğini icra ederdi. Joseph'teki olağanüstü müzik yeteneğini keşfeden, Hainburg'daki okul müdürüydü. Oğlanı yanına alıp ona beste yapmanın temel ilkelerini öğretti ve Viyana'daki Saint Stephen's katedralinde koroda işe girmesini sağladı. Yedi ya da sekiz yıl boyunca insanlar onun, sesinin değişmesiyle birlikte yitirdiği muhteşem kontrtenorunu dinlemek için şehre akın ettiler. Haydn sesinin değişmesiyle birlikte geçim kaynağını da kaybetti ve köyüne dönmek üzereydi ki kendisi de müzisyen olan fakir bir perukçu onu yanına aldı. Perukçu yıllar boyu katedralde hayranlıkla dinlediği o muhteşem sese sahip olan genç adama barınak sağlamaktan mutluydu ve artık açlıktan ölmeyeceğinden emin olan Haydn gayretle çalışmaya koyuldu. Günde on altı saat çalışarak ilk eserini, *Topal Şeytan* adlı operayı besteledi ve bu opera Carinthian Gate'deki tiyatro salonunda sergilendi. Haydn o andan itibaren güvendeydi.

Haydn otuz yaşına geldiğinde, sonraki otuz yıl boyunca kendisini destekleyecek olan Esterhazy Prensi'nin himayesine girdi. Elbette prens onu himayesine aldığında Haydn çoktan meşhur olmuştu bile. Prensler genellikle büyük sanatçıların hayatlarına girerler, ama genellikle çok geç girerler. Diğer fakirler olmasa, fakirler nasıl hayatta kalır?

Haydn, kendisine övgüler yağmaya başlayınca, minnettarlığını göstermek için perukçunun kızıyla evlendi ve Xanthippe Sokrates'i ne kadar mutlu ettiyse, perukçunun kızı da Haydn'ı ancak o kadar mutlu etti.

1804'te Fransa Operası Haydn'ın meşhur oratoryosunu programına dâhil etmiş ve Birinci Konsül prömiyere katılacağını önceden duyurmuştu. O gün öğleden sonra saat üçte Bonaparte sekreterine dönüp şunları söyledi: "Bu arada, bu akşam, yemeği birlikte yemeyeceğiz Bourrienne. Ben Opera'ya gidiyorum; yanıma Lannes, Berthier ve Lauriston'u alacağım. Eğer sen kendi başına gitmek istersen gidebilirsin, aksi takdirde bu akşam serbestsin."

Ne var ki gitme vakti geldiğinde, bütün gün çalışmaktan dolayı yorgun düşmüş olan Bonaparte dışarı çıkmak isteyip istemediğinden emin olamadı. Saat sekizden itibaren on beş dakika boyunca tereddütte kaldı.

Bu on beş dakika esnasında Tuileries'in dışında şunlar oluyordu:

Birinci Konsül'ün geçmek zorunda olduğu dar bir sokak olan Saint-Nicaise Sokağı'na (bu sokak artık yok) iki adam geldi. Adamların atı, barut fıçısı yerleştirmiş oldukları vagonu çekiyordu. Sokağın ortalarına geldiklerinde, içlerinden biri cebinden bozuk para çıkarıp, atına bakmayı kabul eden küçük kıza verdi. Ardından adamlardan biri Tuileries'i, işaret verebileceği kadar net görebileceği bir noktaya koşarken, diğeri yakınlarda kaldı, böylece işareti aldığında suikast bombasının fitilini ateşleyebilecekti.

Saat sekizi çeyrek geçe, Tuileries'i izlemekte olan adam, "Geliyor!" diye bağırdı. Arabadaki ikinci adam fitili ateşledikten sonra hemen koşarak kaçtı. Aynı anda, dört atın çektiği ve at sırtındaki bombacı askerlerden oluşan bir takviye birliğinin izlediği Birinci Konsül'ün arabası Louvre'un kapılarından fırtına gibi çıktı. Dar sokağa saptıklarında arabacı –gerçek adı Germain olmasına rağmen Birinci Konsül ona César diyordu– yolu tıkayan bir at ve yük arabası gördü. Durmaya ya da atlarını geri çekmeye yeltenmeden, "Araba! Sağa çekil!" diye bağırdı.

Gözettiği araba ile birlikte ezilmekten korkan küçük kız onun emrine uyarak arabayı sağa çekerken, César da arabayı sola çekti. Birinci Konsül'ün arabası ve refakatçileri sokaktan geçtiler. İlk köşeyi dönüp gözden kaybolmuşlardı ki arkalarında korkunç bir patlama duydular; sanki on tane top aynı anda ateşlenmişti.

Birinci Konsül, "Birisi bize ateş açtı! Dur César!" diye bağırdı. César onun emrine itaat etti.

Bonaparte arabadan atladı. "Karımın arabası nerede?" diye sordu. (Madam Bonaparte mucize eseri –ya da kaşmir şalının rengine dair Rapp

ile giriştiği tartışmadan ötürü– gecikmişti.)

Birinci Konsül çevresine bakındı. Her yer harap olmuştu. İki ya da üç ev patlamayla yıkılmış, bir tanesi bütünüyle yerle bir olmuştu. Etrafta yaralıların iniltileri duyuluyordu. Yerde cansız yatan iki veya üç ceset bulunmaktaydı.

Tuileries'in bütün camları kırıldığı gibi, Birinci Konsül ve Madam Bonaparte'ın arabalarının camları da paramparça olmuştu. Madam Murat Opera'ya gidemeyecek kadar sarsıldığı için saraya döndü.

Bonaparte çevresindeki hiç kimsenin yaralanmadığından emin oldu. Josephine'in arabasını yakınlarda göremeyince rahatladı. Karısına sağ salim kurtulduğunu bildirmesi ve Opera'da kendisine katılmasını rica etmesi için iki askeri görevlendirdi.

Ardından arabasına binerek, "Son sürat Opera'ya! İnsanlar öldüğümü zannetmemeli," diye bağırdı.

Felaket haberi Opera'ya çoktan ulaşmıştı. İnsanlar suikastçıların Paris'in bir bölümünü tümden havaya uçurduğunu konuşuyorlardı. Birinci Konsül'ün çok ağır yaralandığını söylüyorlardı. Hatta öldüğünü söyleyenler bile vardı. Ne var ki o sırada locanın kapısı açıldı ve Bonaparte içeri girip alışılageldiği gibi önlere yakın bir yere oturdu; her zamanki gibi sakin ve vurdumduymaz görünüyordu.

İnsanların yüreklerinden kopan bir alkış yükseldi. Çünkü Bonaparte, şahsi düşmanları dışında, orada bulunan herkes için Fransa'nın temel direğiydi. Her şey ona bağlıydı: askeri zaferler, ulusal mutluluk, kamu serveti, Fransa'nın huzuru, dünya barışı.

Josephine gelince alkışlar yükseldi. Yüzü bembeyaz olan ve tir tir titreyen Josephine korkusunu saklamak için çaba sarf etmedi. Ardından cesurca ve sevgiyle Birinci Konsül'e baktı; endişesi bakışlarını gölgeliyordu.

Bonaparte Opera'da yalnızca on beş dakika kaldı. Tuileries'e dönmek ve böylelikle yüreğini dolduran öfkeyi serbest bırakabilmek için can atıyordu. Jakobenlere karşı beslediği bütün nefret tekrar canlanmış gibiydi ve ister tamamen gerçek olsun, ister politik bir tutum, bu nefreti ifade etmesi gerekiyordu.

Önce Napolyon'un, ardından Bourbonlar'ın yaşlı ve genç kollarının, hatta şimdi bizim başımızda bulunan hükümetin üstlendiği türdeki hanedanlık yaratmaya yönelik girişimlerin garip yanı, onları, istemeden de olsa hedeflerini, XVI. Louis'nin talihsiz yönetimindekine ve Marie-Antoinette'in milliyetçilik karşıtı hükümdarlığındakine çok benzeyen yanılgılara yöneltmeye iten öldürücü ve yıkıcı içgüdüdür. Giyotinde XIV. Louis'nin ve XV. Louis'nin hatalarının kefaretini ödemiş olan bu iki baht-

sız insanın düşmanları, her yeni tahta da karşı olmalıdır; bu taht monarşinin hangi tecrit edilmiş koluna ait olursa olsun. Şayet bu Bonaparte'ın kusurlarından biri değildiyse bile, hatalarından biriydi.

İki arabacının bombasının meydana getirdiği patlama bütün Paris tarafından duyulmuş olduğu için, Tuileries'in taraçasına açılan zemin kattaki büyük kabul salonu hemen insanlarla dolmuştu. İnsanlar, yöneticileri Bonaparte'ın gözlerindeki ifadeyi okumaya gelmişlerdi; çünkü Bonaparte onların yöneticileri, onların kaderiydi. Bu yeni suçu kime yıkacaklarını öğrenmeye, kimin itham edileceğini duymaya gelmişlerdi. Birinci Konsül'ün fikrinin ortaya çıkması uzun sürmedi.

Bonaparte daha o gün Fouché'nin Kraliyetçilerin komplolarından bahsettiği uzun bir görüşmeye katılmış olsa da, bunu tamamen unutmuş gibiydi. Opera'da ne kadar sakin ve kendine hâkimse, sarayda da o kadar gergin ve sinirli olan Bonaparte içeri girerken, "Bu sefer işin içinde asiller, rahipler, Chouanlar ya da Vendéeliler yok beyler," dedi. "Bu, Jakobenlerin işi; yalnızca Jakobenler bana suikast düzenlemeye kalkışırlar. Karşımda kimin olduğunu çok iyi biliyorum ve hiç kimse aksini iddia edemez. Eylül Katliamı'na katılmış olan o adi serseriler, açık açık başkaldırı düzenlemeseler bile daima suikasta kalkışıyorlar; adeta *bataillon carré* gibi devamlı topluma ve hükümetlere karşı duruyorlar. Ceracchi, Aréna, Topino-Lebrun ve Demerville gibi adamların beni öldürmeye kalkışmadığı tek bir ay bile geçmiyor. Hep aynı kadro. Her farklı hükümete karşı işlenmiş her suçun altında, kana susamış o katliamcıların, o Versailles suikastçılarının, o 31 Mayıs eşkıyalarının, o Prairial* komplocularının imzası var. Onları kontrol altına alamıyorsak, yok edelim. Fransa'yı o mikroplardan arındıralım. O alçaklara merhamet göstermeyeceğiz. Fouché nerede?"

Ayağını sabırsızca yere vurdu. "Fouché nerede?" diye tekrarladı.

Üstü başı toza ve toprağa bulanmış olan Fouché içeri girdi. "Nereden geliyorsunuz?" diye sordu Bonaparte.

"Bulunmakla görevli olduğum yerden," dedi Fouché. "Harabelerden."

"O halde? Bunu Kraliyetçilerin yaptığı konusunda hâlâ ısrarlı mısınız?"

"Yurttaş Birinci Konsül," dedi Fouché, "söylediklerimden emin olana dek konuşmayacağım. Suçlamada bulunacağım zaman, gerçek failleri suçlayacağımdan emin olabilirsiniz."

"Sizce gerçek failler Jakobenler değil mi?"

*. Fransız Devrim Takviminin dokuzuncu ayı.

"Gerçek failler, bu suçu işlemiş olanlardır ve ben de onları arıyorum."

"Tanrı aşkına, onları bulmak o kadar da zor olmasa gerek."

"Aksine, çok zor."

"Ama ben kim olduklarını biliyorum. Sizin polisinize bel bağlamak zorunda değilim, kendi denetimimi yapabilirim. Bu suçu işleyenleri biliyorum ve onları bulduğum zaman –ki bulacağımdan emin olabilirsiniz– onlara topluma örnek teşkil edecek bir ceza vereceğim. Yarına kadar vaktiniz var Mösyö Fouché, ortaya çıkardıklarınızı öğrenmeyi bekleyeceğim. Yarın görüşmek üzere beyler."

Bonaparte bunları söyledikten sonra dairesine çıktı. Çalışma odasında rastladığı Bourrienne'e, "Olanları biliyor musun?" diye sordu.

"Elbette," dedi Bourrienne. "Bütün Paris biliyor."

"Evet, dolayısıyla Paris suçluların kim olduğunu da bilmeli."

"Dikkatli olun. Sizin ismini telaffuz ettiğiniz kişileri bütün Paris suçlayacak."

"İsmini telaffuz ettiğim kişileri mi! Elbette Jakobenlerin ismini telaffuz edeceğim."

"Fouché öyle düşünmüyor. Bunun, iki ya da en fazla üç kişiyi içeren bir suikast girişimi olduğunu iddia ediyor. Suikast girişimleriyle polisin ilgilenmesi gerektiğini söylüyor."

"Fouché'nin bana katılmamak için belirli sebepleri var. Fouché kendinden olanları koruyor –zamanında onların liderlerinden biri değil miydi? Lyon'da ve Loire'de neler yaptığının farkında değil miyim? Lyon ve Loire, Fouché'yi anlamama yardımcı oluyor. İyi geceler Bourrienne."

Bonaparte daha sakin bir ruh haliyle odasına gitti. Öfkesini bütünüyle dışa vurmuştu.

Bu arada Fouché söylediği gibi harabelere dönmüştü. Patlamanın gerçekleştiği olay yerini mümkün olduğunca korumak için Saint-Nicaise'in etrafında bir polis kordonu oluşturmuştu. Orada Limousin'i serbest bırakmıştı. Polis çevrelerinde Limousin'e Victor Quatre-Faces deniyordu, çünkü birbirinden tamamen farklı dört rolü büyük bir ustalıkla oynayabiliyordu –halk adamı, kültürlü bir centilmen, İngiliz ve Alman– ama bu kez farklı bir dilde konuşmasına ya da kılık değiştirmesine gerek yoktu. Doğanın ona bahşettiği değerli nitelikleri uygulamaya koyması yeterliydi; en aldatıcı ve gizemli meseleleri bile çözmesini sağlayan zekasını ve içgüdülerini.

Fouché onu yıkılmış bir duvarın molozları üstünde otururken buldu; düşüncelere dalmıştı. "Ne düşünüyorsunuz Limousin?" diye sordu

Fouché.

"Arabacıyı sorgulamam gerektiğini düşündüm yurttaş, çünkü yüksek arabacı koltuğunda oturduğu için, sokağa girdiklerinde orada neler olduğunu bir tek o görebilirdi. César'ın anlattıklarının doğru olduğundan eminim."

"Korkudan körleşmiş olabileceğini ya da belki sarhoş olabileceğini düşünmüyor musunuz?"

Limousin olumsuz anlamda başını salladı. "César iyi bir adam," dedi. "Gerçek adı Germain, ama Bonaparte, Mısır'da üç Arap'a saldırıp, ikisini öldürerek, birini de tutsak aldığını gördüğü gün, ona César adını vermiş. İnsanlara bir şeyler borçlu olmaktan nefret eden Birinci Konsül onun sarhoş olduğunu söyleyebilir, ama değildi."

"Pekâlâ o halde, neler görmüş?" diye sordu Fouché.

"Arkasına bir şey bıraktıktan sonra Saint-Honoré Sokağı'na doğru koşan bir adam görmüş. Bir de üstünde fıçı bulunan yük arabasına koşumlu bir atın dizginini tutan küçük bir kız. Kızın arabada ne olduğunu bilmediği kesindi, ki bu bir barut fıçısıydı, adamın bıraktığı şey ise ateşlenmiş bir fitildi."

"Kızı bulup sorguya çekmeliyiz," dedi Fouché.

"Bu kızı mı?" diye sordu Limousin. "Bakın; bu onun bacağı." Fouché'ye bir ayak gösterdi; ayakta hâlâ mavi pamuklu bir çorap ve ayakkabı duruyordu, ama artık bedene bağlı değildi.

"Peki ya at? Attan geriye kalan bir şeyler var mı?"

"Kafası ve bir uyluğu. Alnının ortasında beyaz bir yıldız var. Ayrıca, derisinin bir parçası da elimde, tarif almak için yeterli."

"Peki ya araba?"

"Onun için beklememiz gerekiyor. Metal parçalarının bir kenara ayrılması için talimat verdim. Yarın bakacağım."

"Limousin, dostum, bu işin başına sizi getiriyorum."

"Öyleyse bütün yetki bende olmalı."

"Birinci Konsül'ün kendi polisleri adına konuşamam."

"Önemli değil, sizinkiler yoluma çıkmasın yeter."

"Benimkiler hiçbir şey olmamış gibi uzak duracaklar."

"O zaman her şey yoluna girer."

"Teminat verebilir misiniz?"

"Ben bir işi bir ucundan tuttum mu sonuna kadar götürürüm."

"Öyle yapmalısınız. Yaptığınız gün bin kron sizi bekliyor olacak."

Fouché bu işi Jakobenlerin yapmadığına iyice ikna olarak evine döndü.

Ertesi gün hepsi de devrimci görüşleriyle tanınan yaklaşık iki yüz kişi

tutuklandı. Bonaparte çeşitli olasılıklar üzerinde düşündükten sonra onları konsüllük hükmüne dayanarak sınırdışı etmeye karar verdi; bu hüküm için Senato'nun onayını alması gerekecekti ve alacaktı da.

Hükmün onaylanmasından önceki gün tutukluların hepsi bir bir, dört kişiden oluşan bir jürinin önüne çıkarıldılar: Bu dört kişinin biri at tüccarıydı, diğeri fıçıcıydı, üçüncüsü tohum satıyordu, dördüncüsü ise yük arabaları kiralıyordu. Hiçbiri tutukluların arasında patlamayı gerçekleştirmiş olan iki adamı teşhis edemedi ve o ana dek hiç kimse işin içinde ikiden fazla kişinin olabileceğini düşünmemişti; oysa üçüncü bir kişi de küçük bir rol oynamış olabilirdi.

Küçük jüri, zavallı attan geriye kalanların yardımıyla ve Limousin'in hüneriyle seçilmişti. Olaydan sonraki gün bütün gazetelerde ve sokakların köşelerindeki afişlerde, Limousin tarafından hazırlanmış olan ve herkesin okuyabileceği şu ilan bulunmaktaydı:

Polis şefi bütün yurttaşlara, dün 20.15'te Malte Sokağı'nın karşısındaki Saint-Nicaise Sokağı'nda Birinci Konsül geçtiği sırada patlayan demir halkalı barut fıçısını taşıyan küçük yük arabasını bir kısrağın çektiğini duyurur. Doru yük atının yelesi uzundu, kuyruğu kesikti, burnu tilkiye benziyordu, böğrü ve budu solgundu, kafasında bir işaret vardı, arkasında beyaz, sağ tarafında ise demir kırı benekler bulunmaktaydı, yaşı meçhuldü, boyu bir buçuk metre civarındaydı, besiliydi, sağlıklıydı ve uyluğunda ya da boynunda herhangi bir ambara ait olduğunu gösteren işaretler yoktu.

Bu kısrağın sahibini tanıyan veya onu küçük yük arabasını çekerken gören herkes polis şefine sözlü ya da yazılı ifade vermeye davet edilmektedir. Polis şefi atın sahibinin bulunmasını sağlayacak kişiye ödül verecektir. Halkımız kısraktan geriye kalanları teşhis etmeye ve hızlı çürüme dolayısıyla mümkün olduğunca çabuk gelmeye davet edilmektedir.

Paris'in bütün at tüccarları çağrıya karşılık verdi ve kısrak daha ilk gün, onu satan kişi tarafından teşhis edildi. Polis şefiyle görüşmek istediğinde, yetkililer onu Limousin'e götürdüler. At tüccarı Limousin'e atı satmış olduğu tohum satıcısının adını ve adresini verdi.

Limousin tohum satıcısını çağırttı ve satıcı attan geriye kalanları teşhis ederek, kısrağı gezgin tüccarlar olduğunu iddia eden iki adama sattığını söyledi. Adamlarla iki ya da üç kez konuşmuş olan tohum satıcısı onları gayet iyi hatırlıyordu. Adamları tarif edebildi: Birisinin saçları koyu renk-

li, diğerininki ise açık kahverengiydi. Uzun boylu olanı bir altmış sekiz-yetmiş boylarındaydı ve diğeri ondan yaklaşık yedi santim kısaydı. Birisi askere benziyordu, diğeri ise orta-sınıftan sıradan bir vatandaştı.

Ertesi gün yük arabaları kiralayan bir adam polis merkezine geldi. Birkaç gün onun ahırında kalmış olan atı o da teşhis etti; atın sahibi olan ve yük arabasını kiralayan iki adama dair verdiği tarif, tohum satıcısının tarifiyle örtüşüyordu. Dördüncü jüri olan fıçıcı, Limousin'e, iki adama fıçı sattığını ve halkaları kendisinin taktığını söyledi.

Halkın Birinci Konsül'e yardımcı olmakta gösterdiği gayretin Limousin'in işini kolaylaştırdığına şüphe yoktu. Şahitler, tıpkı jüri olarak seçilen dört kişi gibi, kendi istekleriyle, çağrılmayı beklemeden geliyorlardı. Bu gizemli olaya ışık tutabilecek bilgilere sahip olan herkes, bildiklerini kendisine saklamaktansa yetkililerle paylaşmaya, onların davayla ilgili gerçekleri ortaya çıkarmasına yardımcı olmaya istekliydi.

Bütün bunlara rağmen o ana dek ancak orta dereceli bir sonuca varılabilmişti. O da, Fouché'nin tutuklanan Jakobenlerin suçlu olmadığına dair görüşünü destekler nitelikteydi, çünkü hiçbiri, Limousin'in küçük jürisindeki dört adam tarafından, kendilerini gezgin tüccarlar gibi tanıtan adamlar olarak teşhis edilmemişti.

Ancak meydana gelen bir sonuç daha vardı. Hapishane kapıları iki yüz yirmi üç kişiye açıldı. Üstelik Bonaparte'ın cezalandırmak konusunda her zamankinden daha da azimli olduğu yüz otuz siyasi mahkûm daha bulunmaktaydı.

Ancak Bonaparte'ın bu azmi Danıştay tarafından, özellikle de Mösyö Réal tarafından desteklenmiyordu. Danıştay üyesi ve Cumhuriyet tarihçisi Réal –*Journal de l'opposition* ve *Journal de patriotes de 1789*'un kurucusu Réal, önceki savcı fazla yumuşak olduğu için Robespierre tarafından görevden alınınca, Châtelet'de savcılık yapmıştı– Bonaparte'a ağır eleştiriler yöneltti. Bonaparte'ın asıl amacının suçun gerçek faillerini kanuna teslim etmek değil, şahsi düşmanlarına eziyet etmek olduğunu ileri sürdü.

"Ama," diye haykırdı Bonaparte, "ben Eylülcülerin peşindeyim."

"Eylülcülerin mi?" dedi Réal. "Onlardan geriye kalan olduysa, umarım son adamına kadar çürüyüp gider. Ama Eylülcü dediğiniz kimdir? Belki Saint-Germain dolaylarındaki kişiler tarafından Eylülcü olarak nitelendirilebilecek olan Mösyö Roederer ya da iktidarda olan göçmenler tarafından Eylülcü olarak nitelendirilebilecek olan Mösyö Saint-Jean-d'Angély."

"Bu insanların bir listesi yok mu?"

"Evet, elbette listeler var," dedi Mösyö Réal. "İlk listede beş yıldır

Guadeloupe'de yargıçlık yapan Baudrais'nin ismini görüyorum. Ayrıca devrim mahkemesinde kâtiplik yapan Pâris'in de ismini görüyorum, ama kendisi öleli altı ay oldu."

Bonaparte Mösyö Réal'e döndü. "Bu listeleri kim hazırladı?" diye sordu. "O iflah olmaz Babeuf anarşistlerinden geriye kalanlar olmuştur mutlaka."

"Konsey üyesi olmasaydım, ben de o listede olacaktım," dedi Réal. "Çünkü ben de Babeuf'u ve Vendôme'de onunla birlikte suçlananları savundum."

Duygularının üstünde daima müthiş bir hâkimiyete sahip olan Bonaparte, "Duyguların bu devlet meselesini oldukça çarpıttığını görüyorum," dedi. "Bu meseleyi tekrar ele almalıyız, ama dürüst ve samimi bir biçimde."

Başka birisi olsa, Réal'i, Danıştay'ın resmi bir toplantısında kendisini haksız çıkartarak küçük düşürdüğü için asla affetmezdi. Bonaparte sonunu getirmeye yemin ettiği siyasi düşmanlarının peşine düşmeye devam edecekti, ama yoluna çıkan dürüst kişilerin de farkına varır ve onları ödüllendirirdi. Réal altı ay sonra Polis Bakanı'nın yardımcılığına atandı.

Danıştay Bonaparte'ın yüz otuz Jakobeni sınırdışı etme planını uygun gördü. Suçlu olup olmamalarının Bonaparte için ne önemi vardı?

XXVIII
Gerçek Failler

BONAPARTE, KİMLİĞİ SAPTANAMAYAN kişilerin düzenlediği suikast girişiminden elinden geldiğince faydalandı. Suikast girişiminin ardından yüz otuz Jakobeni sınırdışı etmeyi başardıktan sonra, dikkatini daha önceki bir suikast girişimine verdi; ki bu suikastı planlayanların sonu –Aréna, Topino-Lebrun, Ceracchi ve Demerville– hapishane olmuştu. Onların davası henüz görülmemişti ve Saint-Nicaise Sokağı'nda gerçekleşen patlama, Bonaparte'a onların dava tarihini çabucak belirlemesi için fırsat verdi. Dava görüldü ve dört suikastçı suçlu bulunup infaz edildi, ama halk arasında hâlâ Bonaparte'a yönelik son suikast girişimi konuşuluyordu.

Ajanının raporlarından dolayı gerçek suçluları yakında ele geçireceğinden emin olan Fouché, onlar tutuklanmadan önce, ne tür bir hareket tarzı benimsemeyi tercih edeceğini öğrenmek üzere Bonaparte'a gitti. Jakobenleri sınırdışı etme planının başarıya ulaşmasından ve o devrimcilerin sonuncusunun da cahil halk tarafından hakaretlere maruz kalarak

Fransa'yı terk ettiğini görmekten dolayı son derece heyecanlı olan Bonaparte, Fouché'nin sorusunu doğru düzgün dinlemedi bile. Yanıtı şuydu: "Tuileries'in etrafını saran o ahlaksız aşağı sınıf fahişelerinin hepsinden kurtulun."

Bonaparte sarayın çok yakınında bulunan o berbat küçük odalardaki fahişelerin çeşitli entrikalara dâhil olmakla kalmayıp, başka suçlara da iştirak ettiğinin farkına varmıştı. Ancak, Fouché'nin de çok geçmeden anladığı üzere, o gün Bonaparte'ın gündemi kişisel güvenliği değil, Paris'in güzelleştirilmesiydi. "Ama Tanrı aşkına!" diye haykırdı Fouché, ricacılara özgü laflara başvurarak. "Biraz da kendi güvenliğinizi düşünün!"

"Yurttaş Fouché," dedi Bonaparte gülerek. "Şans eseri Tanrı'ya inanıyor olabilir misiniz acaba? Bunu çok şaşırtıcı bulurum."

"Tanrı'ya inanmasam da," dedi Fouché sabırsızca, "şeytana inandığımı bilirsiniz, öyle değil mi? Pekâlâ öyleyse, çok yakında size karşı suikast girişiminde bulunan kişilerin ruhlarını göndereceğimiz şeytanın adına, biraz da kendi güvenliğinizi düşünün!"

"Pöh!" dedi Birinci Konsül her zamanki vurdumduymazlığıyla. "Benim canımı almak o kadar kolay mı sizce? Yerleşik alışkanlıklarım, belirli saatlerim yoktur. Asla aynı saatte yürüyüşe çıkmam ve gidişlerim de gelişlerim kadar belirsizdir. Yemek için de aynı şey geçerli. Özel yemek tercihlerim yoktur. Daima farklı şeyler yerim ve önümdeki yemeği tercih edebildiğim gibi, uzanma mesafesindeki bir yemekten almayı tercih ettiğim de olur. Üstelik bu davranış biçimimin belirli bir sisteme dayanmadığından emin olabilirsiniz. Ben böyleyim ve bu yüzden böyle davranıyorum. Ama siz çok yetenekli olduğunuz ve –her ne kadar beni öldürmeye kalkışmalarının üzerinden tam iki hafta geçmiş olsa da– bir kez daha suçluları bulacağınız için gerekli bütün tedbirleri almanıza ve beni dikkatle kollamanıza izin vereceğim. Bu artık sizin göreviniz."

Fouché'nin, halkın hoşuna giden türde yüksekten atıp tutmalara başvurduğunu düşünmesini istemeyen Bonaparte konuşmayı sürdürdü: "Bu rahatlığımın, polislerinizin gayretli çalışmalarına duyduğum güvenden ziyade kör bir fanatizmden kaynaklandığını zannetmeyin," dedi. "Başka bir suikast planının da uygulamaya geçirileceği kesin. Ama ayrıntılarını bilmiyoruz ve küçük de olsa başarıya ulaşma ihtimali bulunmasına rağmen, ona karşı korunmanın emin bir yolu yok. Bütün bunlar, benim gibi açık bir zihne ve mutlak bir karaktere sahip bir kişi için fazlasıyla muğlak. Gerçek engellerle karşı karşıya olduğumda, zekamın etkili olacağına ve gücümün onun üstesinden gelmeme yeteceğine güvenebilirim. Ama hoşnutsuz kişilerin kurduğu bir pusuyu, Opera'nın koridorundaki bıçaklı bir saldırıyı,

pencereden gelen bir silah ateşini, sokağın köşesinde patlayan bir bombayı nasıl önleyebiliriz? Her an her şeyden korkmam gerekir. Anlamsız bir zaaf! Kendimi her an her şeye karşı korumak mı? İmkânsız. Sürekli karşı karşıya olduğum tehlikeleri bana devamlı hatırlatmanızın hiçbir faydası yok. Ben tehlikenin farkındayım ama onu aklımdan uzaklaştırıyorum. Aklımdan uzaklaştırarak, ona kafa yormakla boşa vakit kaybetmekten kurtulmuş oluyorum."

Bonaparte şöyle devam etti: "Ben mantığımın gücüyle ya da en azından duygularımı ve eylemlerimi onun hâkimiyetinde tutabilme kabiliyetimle yaşarım. Bir şeyin benim gücüm dâhilinde olmadığına veya elverişsiz olduğuna kanaat getirdiğimde, onu düşünerek vakit yitirmeyi bırakırım. Sizden istediğim tek şey huzurumu kaçırmamanız. Gücümü huzurumdan alıyorum."

Fouché, Birinci Konsül'ün hiç değilse bazı önlemler almasında ısrar edince, Bonaparte şöyle dedi: "Hadi ama. Neden evinize gitmiyorsunuz? Durmayın, o adamları tutuklayın, ne de olsa kimliklerini tespit ettiğinizi düşünüyorsunuz. Onları mahkemeye çıkarın; asılsınlar, vurulsunlar ya da giyotine mahkum edilsinler. Beni öldürmeye kalkıştıkları için değil, beceriksiz oldukları için. Beni ıskaladılar ve beni ıskalarken on iki vatandaşın ölümüne, altmış vatandaşın yaralanmasına yol açtılar."

Birinci Konsül ile tartışarak hiçbir şey elde edemeyeceğini fark eden Fouché, onun tavsiyesine uyup evine döndü. Limousin orada onu bekliyordu.

Limousin yetenekleri sayesinde Fouché'nin güvenini bütünüyle kazanmıştı. Polis, Birinci Konsül'ü öldürmek için Paris'e gelmiş olabileceğini düşündüğü üç Chouan'ı gözetimi altında tutuyordu; üç adam da bombanın patladığı gün ortadan kaybolmuştu. Bir daha ortaya çıkmamışlardı ve bu durum Limousin'i gerçek suçluların onlar olabileceğini düşünmeye sevk etmişti. Bu üç adamın adını biliyordu. Vendéeli Limoëlan, Saint-Régeant ve Carbon.

Limoëlan ile Saint-Régeant'ın izini bulamamıştı. Ancak, Carbon'un ablasının, iki kızıyla birlikte Saint-Marcel dolaylarında yaşadığını öğrenmişti. Limousin onların binasındaki bitişik odayı kiraladı ve iki gün boyunca oraya saklanırmış gibi yaptı. Üçüncü gün, daha doğrusu üçüncü gece, komşularının onu ince duvarlardan rahatlıkla duyabileceği bir sesle inleyip sızlandıktan sonra, sürünerek kapılarına gitti ve kapıyı çalıp dizlerine çöktü.

Kadının kızlarından biri kapıyı açtı. Gücü tükenmiş ve sesi neredeyse çıkmayan bir adamın duvara yaslandığını gördü. "Ah, anne!" diye bağırdı. "Bütün gün boyunca inleyen zavallı komşumuz gelmiş."

Annesi çabucak kapıya gelerek adamın ayağa kalkmasına yardım etti ve onu içerideki bir koltuğa götürdü. Çok fakir olsalar da kızlarının ve kendisinin ona nasıl yardım edebileceğini sordu. "Açlıktan ölüyorum," dedi Limousin. "Üç gündür hiçbir şey yemedim. Sokağa çıkamıyorum, çünkü dışarısı polis kaynıyor. Beni aradıklarından eminim."

Carbon'un ablası ona önce bir kadeh şarap, ardından da bir parça ekmek verdi; Limousin bunları sanki gerçekten de üç gündür hiçbir şey yememiş gibi silip süpürdü. Kadın ve kızları da Carbon'un ablası ve yeğenleri olmalarından ötürü polisten korktukları için, adama ne yaptığını sordular.

Sorularına gönülsüzce cevap verirmiş gibi davranan Limousin, Cadoudal tarafından, Saint-Régeant ve Limoëlan'a katılmak üzere Paris'e gönderildiğini itiraf etti, daha doğrusu itiraf edermiş gibi yaptı. Ancak Paris'e Saint-Nicaise Sokağı'ndaki suikast girişiminin ertesi günü vardığı için iki adamın yerine dair bilgi edinememişti. Bu çok talihsiz bir durumdu, çünkü onları İngiltere'ye götürmenin güvenli bir yolunu biliyordu.

Yaşlı kadın ve iki kızı ona ilk gün açılmadılar, ama ona daha çok ekmek ve bir şişe şarap verdiler. Ayrıca yanlarında yaşadığı süre boyunca ona yiyecek tedarik edeceklerine söz verdiler, ama yiyecekler için ödeme yapması gerekecekti, çünkü sefalet içinde yaşamıyorlarsa da, oldukça fakirlerdi.

Limousin ikinci gün Carbon'un yaşlı kadının kardeşi olduğunu ve Nivôse ayının 7'sine kadar ablasıyla birlikte yaşadığını öğrendi. O gün Limoëlan'ın günah çıkarttığı papaz tarafından gönderilmiş olan Matmazel Cicé adındaki genç bir kadın Carbon'u almaya gelmişti. Onu Sacré-Coeur Rahibeleri'nin küçük cemaatine götürmüş ve Carbon orada henüz Fransa'ya dönme izni bulunmamasına rağmen, sözde adının göçmen listesinden birkaç gün içinde çıkarılması beklentisiyle Paris'e gelmiş olan bir rahip olarak tanıtılmıştı. Carbon rahibelerin yanında güvendeydi, çünkü onlar, kiliseleri tekrar halka açan Birinci Konsül'e minnettarlıklarını göstermek üzere her gün onun hayatı için dua ettikleri bir halk ayini düzenliyorlardı. Carbon bu ayinlere katılmayı hiç aksatmıyordu.

Üstelik yaşlı kadın bombalı suikastı bütün ayrıntılarıyla biliyordu, çünkü suikast onun burnunun dibinde planlanmıştı. Limousin'e fıçıyı doldurmak için kullanılmış olan on iki küçük barut varilinden sonuncusunu gösterdi. Varilde hâlâ altı kilo barut bulunmaktaydı; Limousin bunun İngiliz karışımı çok kaliteli bir barut olduğunu fark etti. Diğer variller yakacak odun olarak kullanılmak üzere parçalanmıştı ve üç kadın odunları şömineyi yakmakta kullanmıştı. Limoëlan bir gün onlara, "Yavaş olun bayanlar, bunlar pahalı odunlar," demişti. Kadın ayrıca Limousin'e suikastçılardan

ikisinin, Limoëlan ve Carbon'un giymiş olduğu önlükleri de gösterdi, ama Saint-Régeant'ın giydiği önlüğe ne olduğunu bilmiyordu.

Limousin yine de hangi dini cemiyetin istemeden Carbon'a sığınak sağladığını öğrenmek zorundaydı. Bunu üç kadın da bilmiyorlardı, ama sahte Chouan, Carbon ile birlikte suikastçıların İngiltere'ye kaçışlarını tertiplemekte öyle ısrarlıydı ki, kadın ertesi gün kardeşinin adresini ona getireceğine söz verdi. Carbon'un ablası, Matmazel Cicé'nin adresini biliyordu, dolayısıyla ona yapılan bir ziyaret yaşlı kadına –ve Limousin'e– istediği bütün bilgileri sağladı.

Birinci Konsül'ün güvenliği için edilen dualar halka açık gerçekleştirildiği için, Limousin ve diğer iki ajan şüphe çekmeden kiliseye girmeyi başardılar. Koronun bir köşesindeki adam Limousin'in dikkatini çekti; öyle şevkli dua ediyordu ki Carbon'dan başkası olamazdı. Limousin kilisenin boşalmasını bekledikten sonra Carbon'un yanına gidip onu tutukladı. Carbon en ufak bir direniş göstermedi, çünkü onun kim olduğunu bilen hiç kimsenin bulunmadığını zannediyordu. Ne var ki Carbon çok geçmeden her şeyi itiraf etti. Tek umudu buydu.

Carbon, Saint-Régeant'ın Bac Sokağı'ndaki bir evde saklandığını açıkladı ve böylece Saint-Régeant da tutuklandı. Suç ortağının her şeyi itiraf ettiğini fark eden Saint-Régeant, kendisini savunmak ya da Limoëlan'ı korumak için hiç çaba sarf etmedi. Kendisinin imzaladığı belgeden kopyalanmış olan itirafı aşağıda sunuyoruz:

> Victor'un, atın satın alınmasına, tohum tüccarında tutulmasına ve demir halkalı fıçının alınmasına dair anlattığı her şey doğrudur.
>
> Bir gün seçmemiz gerekiyordu ve Birinci Konsül'ün *Yaradılış* oratoryosunu dinlemek üzere Opera'ya gideceği günü seçtik.
>
> Birinci Konsül'ün Tuileries civarındaki en dar sokaklardan biri olan Saint-Nicaise Sokağı'ndan geçmek zorunda olduğunu bildiğimiz için bombayı oraya yerleştirmeye karar verdik. Araba sekizi çeyrek geçe gelecekti. Ben saat tam sekizde yük arabasıyla birlikte orada hazır beklerken, Limoëlan ve Carbon bana işaret vermek üzere Louvre'un kapılarında duruyorlardı. Hepimiz arabacı gibi giyinmiştik ve arabayı Malte Sokağı'nın hemen karşısındaki bir yere bırakmıştık. Ardından, dediğim gibi, onlar görev yerlerine gittiler. Aradan beş dakika geçti. İşaret gelmediğini görünce, yük arabasını bırakıp, atın dizginini küçük bir köylü kızına emanet ettim. Ona yardımının karşılığında biraz bozuk para verip sokaktan Tuileries'e doğru yürümeye koyuldum.
>
> Ansızın Limoëlan'ın "Geliyor!" diye bağırdığını duydum. Aynı

anda bir at arabasının ve atlı adamların bana doğru geldiğini duydum. İçimden, "Tanrım, eğer Fransa'nın huzuru için Bonaparte gerekliyse, onu patlamadan koru ve onun yerine benim canımı al," diyerek yük arabasına doğru koştum. Bu esnada kıza durmadan, "Koş, koş, kaç buradan!" diye bağırıyordum. Yük arabasındaki fitil işlevi görecek çırayı ateşe verdim.

Bonaparte'ın arabası ve refakatçileri neredeyse tepemdeydi. Askerlerden birinin atından kaçmak için evlerden birine doğru atıldım. Düştüm, ayağa kalktım ve Louvre'a doğru koştum. Ama ancak birkaç adım atabildim. Köşeyi dönerken aklımda kalan son şey çıranın kıvılcım gibi parladığını ve yük arabasının yanındaki küçük kızın siluetini görmemdi. Ardından her şey karardı. Artık hiçbir şey görmüyor, duymuyor ve hissetmiyordum!

Kendime geldiğimde Louvre kapılarının birinin altındaydım. Ne kadar zamandır baygındım? Bilmiyordum. Serin bir esinti beni kendime getirdi. Kim olduğumu ve neler yaşandığını hatırladım. Ama iki şey beni çok şaşırttı: birincisi hâlâ hayatta olmamdı, ikincisi ise hâlâ hayatta olmama rağmen tutuklanmamış olmamdı. Burnumdan ve ağzımdan kanlar akıyordu. Muhtemelen korkunç patlama esnasında yaralanan ve o sırada oradan geçmekte olan masum kişilerden biri olduğum düşünülmüştü. Köprüye koştum. Önlüğümü dertop edip nehre attım. Nereye gideceğimi bilmiyordum, çünkü patlamada paramparça olacağımı düşündüğüm için hayatta kalmam durumunda nereye sığınacağıma kafa yormamıştım. Limoëlan'ı evde buldum; birlikte yaşıyorduk. Ne kadar ağır yaralı olduğumu görünce, koşarak, günah çıkartacağım bir papaz ve doktor bulmaya gitti. Papaz, amcası Mösyö Picot de Closriviére idi, genç doktor ise arkadaşıydı. İşte o zaman girişimimizin başarısızlıkla sonuçlandığını öğrendik.

"Ben çıra kullanmak istememiştim," dedi Limoëlan. "Eğer ricamı kabul edip yerini almama izin verseydin, meşale kullanacaktım. Paramparça olurdum, biliyorum, ama en azından Bonaparte'ı öldürmüş olurdum."

Saint-Régeant'dan bütün öğrenebildikleri buydu, ama zaten ondan öğrenmeleri gereken başka hiçbir şey de yoktu.

Limoëlan başarısızlığa uğramış olmaktan utanıyordu. Siyasi bir suikastçı olmanın koşulunun ya başarıya ulaşmak ya da ölmek olduğunu bildiği için, George Cadoudal'ı görmeye gitmemekle kalmayıp, bir daha İngiltere'ye ayağını basmadı. Gururlu olduğu kadar dindar da olan, ey-

lemlerinde yalnızca Tanrı'nın iradesini gören ve kendisini fanilerin yargısına teslim etmek istemeyen Limoëlan, Saint-Malo'da sıradan bir denizci olarak yaşamaya başladı.

Sonunda yabancı bir ülkeye yerleştiğine ve kendisini toplumdan soyutladığına dair haberler duyuldu, ama arkadaşları bile başına tam olarak neler geldiğini bilmiyordu. Ne var ki Fouché gözünü ondan bir an bile ayırmadı ve Limoëlan'ın keşiş olduğu uzaklardaki manastırı hep gözetimi altında tuttu. Limoëlan yalnızca kız kardeşiyle yazıştı ve kuşkusuz İngiliz gemileriyle karşılaşmasından korktuğu mektuplarından birinin üstünde, polis müdürü Desmarets şu çarpıcı ricayı okudu: "Ah, İngilizler! Lütfen bu mektubun geçmesine müsaade edin. Bu mektup, sizin davanız için büyük işler başarmış ve muazzam acılar çekmiş bir adama ait."

İki Kraliyetçinin daha suikast girişimiyle bağlantısı bulundu, ama planın son aşamasında önemsiz bile denemeyecek roller üstlenmişlerdi. Bu kişiler, Joyaut ile Lahaye Saint-Hilaire idi ve Limoëlan gibi onlar da Bonaparte'ın Jakobenlere karşı açtığı dava sırasında çıkan arbedede kaçmayı başardılar. Fransa için yürütülen savaştaki son suikast girişiminin başarısızlığa uğradığı haberini George Cadoudal'a ve İngiltere'ye götürdüler.

Saint-Régeant ve Carbon idama mahkûm edildiler. Carbon'un polise verdiği ve suç ortağının tutuklanmasına yol açan itirafı, suçunun hafifletilmesini sağlamadı. Konu Bonaparte'a açıldığında, suikastçıların davasını tamamen unutmuş gibi görünen Birinci Konsül şöyle dedi: "Ceza hükme bağlandığına göre uygulanması gerekir. Bu mesele beni hiç ilgilendirmez." Carbon ve Saint-Régeant 21 Nisan'da sessiz sedasız idam edildiler. İdam sehpası hâlâ Aréna'nın ve üç suikastçı arkadaşının kanlarıyla kıpkırmızıydı.

Limousin idamın ertesi günü gizli talimatlarla Londra'ya döndü.

XXIX
Parma Kralı Louis

BİR ADAMIN VARLIĞI, büyük bir ulusun menfaatlerinde, onurunda ve yazgısında çok önemli bir role sahip olduğunda, insanlar muazzam bir yükseliş veya çöküş olasılığı görüp başarının ve başarısızlığın ne anlama geldiğini düşünmeye başladıklarında, işte o zaman, dostlar ve düşmanlar yüz yüze gelip, yıldızı yükselmekle birlikte her an alaşağı edilebilecek

olan bu kişiye duydukları sadakatin ya da nefretin muhtemel neticelerini hesaplarlar. Devir, kehanetler, belirtiler ve tahminler devridir. Rüyaların bile gizli bir etkisi vardır; boynuz kapısından ya da fildişi kapısından çıkarak gecenin krallığından kaçan o parlak ve buğulu tayflar tarafından geleceğin bilinmez âlemine sürüklenmeye herkes hazırdır. Bazı kâhinler, doğal ürkekliklerinden ya da her durumun kötü yanını görmeye yatkınlıklarından ötürü, hemen telaşa kapılırlar ve hayali tehlikelere ilişkin anlamsız uyarılar yapmaktan geri duramazlar. Diğerleri ise, tam aksine, dünyayı yalnızca kolaylığı ve mutlu sonları içeren tek bir bakış açısından görürler. Bu kişiler, bir Sezar veya bir Bonaparte hangi yolda ilerlemeyi tercih ederse etsin –körlemesine bile olsa– öngörülemeyen tehlikelere aldırmaksızın onu takip ederler. Bir de düşmüş olanlar vardır –dahi adamların ya da şansın veya Tanrı'nın yüzüne güldüğü kişilerin ayakları altında çiğneneler– işte onlar, aciz öfkelerini, sinsi yeminlerle ve kanlı antlarla dolu tehditkâr işaretlerle ortaya koyarlar. Bu kişiler, sıkıntılı zamanlarda sıkıntılı zihinlerin endişesi haline gelirler ve suç teşkil eden fikirler genellikle onlardan doğar. Kuluçkaya yatmış olan aciz hayal güçleri, ölümcül entrikaların ve zehirli planların karanlığında yüzer: terör, suikast, intikam.

Sıkıntılı zamanlarda –örneğin Sezar Roma'nın kendisini kral ilan etmesini istediğinde; IV. Henry, Marie de Medicis ile Concino Concini'nin davasını yürütmeye karar verdiğinde; Bonaparte 18 Brumaire sonrasında Fransa'nın Augustus'u ya da George Washington'u olmak konusunda bocaladığında– kendisini halkın huzuruna dair sahip olduğu vizyona adamış olan her büyük adamın başına mutlaka ödül konur. Emellerinin, hayallerinin ve ilkelerinin önündeki engelleri ortadan kaldırmak için Brutus'un hançerine ya da Ravaillac'ın bıçağına sarılmaya hazır olan hırslı eller daima mevcuttur.

Gerçekten de Konsüllüğün ilk yılı, Birinci Konsül'e yönelik ardı arkası kesilmeyen suikast girişimleriyle geçti. 13 Vendémiaire'den kalan düşmanlar, 18 Fructidor'dan* kalan düşmanlar, 18 Brumaire'den kalan düşmanlar, Kraliyetçiler, Cumhuriyetçiler, Yehu'nun Yoldaşları, Vendéeliler ve Chouanlar geceleri ormanlarda, anayollarda, kafelerde ve tiyatro salonlarında suikast girişimleri düzenlediler. Fransa'da geriye kalan son iki gerçek siyasi parti, yani Kraliyetçiler ve Cumhuriyetçiler, Maviler ve Beyazlar, o Brumaire günü Saint-Cloud'da yaşananlara öfkelenerek, Bonaparte'ın Birinci Konsül olarak elde ettiği güç konusunda telaşlanarak ve XVIII. Louis'nin mektuplarına karşılık vermemesine içerleyerek inti-

*. Fransız Devrim Takvimi'nin on ikinci ayı.

kam ve ölüm çağrılarında bulunmaya başladılar.

"Suikast girişiminde bulunmamamı nasıl bekleyebilirsiniz?" diye sordu Aréna yargıçlara. "Bugünlerde herkes suikast planları yapıyor. Sokaklar suikast planlarıyla kaynıyor, toplantılar suikast planlarıyla kaynıyor, yollar suikast planlarıyla kaynıyor, meydanlar suikast planlarıyla kaynıyor."

Fouché bile Bonaparte'ı suikastçılara karşı benimsediği aldırmaz tavra karşı uyarmak için, "Havada hançerler uçuşuyor," dedi.

Bonaparte Tuileries'e ve protokole iyice alışırken –henüz imparatorlara özgü bir protokol değildiyse de, hükümdarlara yönelik bir protokolden fazlası olduğu kesindi– Josephine'in yanında daima hazır bekleyen dört nedime ve dört saray görevlisi bulunurken, Josephine dairesinde resepsiyonlar düzenlerken, zemin kattaki bahçeye açılan resmi dairelerde bakanları, diplomatları ve seçkin yabancı konukları ağırlarken, Dışişleri Bakanı'nın arkasından, dünya barışı için Paris'e akın etmiş olan Avrupa ülkelerinin büyükelçilerini karşılarken, Birinci Konsül'ün dairesinin kapıları ardına dek açılıp, Birinci Konsül başında şapkasıyla önünde eğilen yüksek rütbeli kişileri selamlarken, 18 Brumaire'in ikinci yıldönümü Barış Günü olarak kutlanırken, iki yasama meclisinin zamanında kanundışı ilan ettiği adam, kralların elçileriyle olduğu kadar, Tanrı'nın elçisi Papa ile de müzakerelerde bulunurken, Bonaparte kiliseleri tekrar açar ve Kardinal Caprara'ya Notre Dame'da Te Deum'u söyletirken, Fransa'dan sürülüp Amerika'nın bakir ormanlarında ve Niagara Şelalesi'nde Tanrı'yı bulan Chateaubriand, beş yıl önce Robespierre ile birlikte Yüce Varlık'ı göklere çıkarıp, deistik tapınağı eskiden Philippe Auguste'nin bazilikası olan Akıl Tanrıçası'na tapan bir başkentte *Génie du Christianisme*'i yayımlarken, Roma Devrim ile uzlaşır ve Papa kendisini yetki alanlarından mahrum bırakan anlaşmayı imzalayan devlete elini uzatırken, Montebello, Rivoli, Piramitler ve Marengo'nun fatihi, iki yasama meclisine Lunéville Anlaşması ile karada barış, Amiens Anlaşması ile denizde barış ve Konkordato ile cennette barışı getirirken, Bonaparte hizmetleri karşılığında ömür boyu konsül ilan edilirken –ki bu unvan tahtla birlikte gelmiyordu– baş düşmanımız İngiltere ona savaşta ya da barışta üstünlük sağlamayı başaramazken, bizler bir an için bile olsa, Tanrı'nın nadiren tek bir adama bahşettiği iki önemli niteliği, büyük bir liderin dehasının kuvvetini ve imparatorluklar ile kurucularının geleceğini ve zaferini sağlama alan sabrı taşıdığı için geçmişte büyük başarılara imza attığı gibi gelecekte de bilge olabileceğini düşündüğümüz bir hükümdar için umutlanırken, Bonaparte'ın Fransa'yı bu kadar yücelttikten, zaferlere boğduktan, ulusların başına yükselttikten

sonra özgürlüğe hazırlayacağı ümidini taşırken, İngiltere büyük bir korkuya kapılıp, Washington kadar güçlü olmakla birlikte ondan çok daha şanlı bir general olan bu yeni Washington'u durdurmayı kendisine görev bilirken, havada gerçekten de hançerler uçuşuyordu.

Derken Birinci Konsül'ün beklenmedik bir fırsattan yararlanarak Avrupa'yı bir kez daha hayrete düşürdüğüne ve şüpheleri iyice körüklediğine şahit olduk. Bonaparte, Portekiz'e karşı yürüttüğü savaşta ona yardım etmiş olan İspanya kralına, Etrurya krallığını, İspanya kralının kızıyla evli olan Parma prensine vereceğini vaat etmişti. Lunéville'de imzalanmış olan barış anlaşması bu vaadi tasdikliyordu.

Bonaparte tarafından Toskana'yı yönetmek üzere tayin edilen prens Louis Bourbon-Parma ile karısı, Pirene sınırına varmışlardı ve Birinci Konsül'ün emirlerini bekliyorlardı. Bonaparte, Fransa'da bu soylu çift ile övünmeyi, onların Toskana'ya gidip Floransa tahtını devralmadan önce Paris'e gelmelerini çok istiyordu. Makamında istediği her şeyi yapabileceğine inanmaya başlamış olan Birinci Konsül, durumun belirsizliğinden hoşnuttu. Roma'nın ihtişamlı günlerine layık olduğunu düşünüyor ve cumhuriyet tarafından başa getirilen bir kral fikrinden zevk alıyordu. Özellikle de bu durumun ona Bourbonlar'ın Fransa'da bulunmasından korkmadığını sergileme fırsatı vermesinden ötürü hoşnuttu, çünkü kendi itibarının, tahtını değilse de yerini işgal ettiği o eski hükümdarlar soyunu aştığından emindi. Bu ziyaret ona ayrıca Paris'in nihayet devrimden kalan yaralarını sarmış olduğunu bütün dünyaya sergileme fırsatını ve bunu basit bir konsül olmasına rağmen, o dönemdeki Avrupa krallarının çoğundan daha görkemli bir biçimde kutlama olanağını sağlayacaktı, çünkü o krallıklar Fransa'yı zenginleştiren savaşta harap olmuşlardı.

Bonaparte iki meslektaşıyla, geçici konsüller Emmanuel Joseph Sieyés ve Roger Ducos ile görüştü. Birlikte uzun bir süre boyunca Etrurya kralı ve kraliçesine uygulanacak olan protokol konusunda konuştular. Öncelikle soylu çiftin kimliğinin gizli kalması gerektiği konusunda fikir birliğine vardılar. Soylu çift, Livorno Kontu ve Kontesi olarak tanıtılacak ve kendilerine, Rus Çarı'nın oğlu Paul ile II. Joseph, XVI. Louis'nin döneminde Fransa'yı ziyaret ettiğinde uygulanan protokol uygulanacaktı. Soylu çiftin güzergâhında bulunan bütün sivil ve askeri makamlara emirler iletildi.

Krallar yaratmakla gurur duyan, ama kendi başında kral olmasını istemeyen Fransa, iki soylu çift geçerken tezahüratlarda bulunurken, Avrupa onları hayretler içinde izledi.

Bordeaux'daki bir tiyatroda Kraliyetçiler soylu çiftin varlığını fırsat bilip, halkın duygularını yoklamaya karar verdiler. "Çok yaşa kral!" diye

bağırdılar ve her köşeden gürültüyle yankılanan aynı yanıtı aldılar: "Batsın krallar!"

Soylu çift Paris'e Haziran ayında vardı. Bonaparte güya Birinci Konsül olarak cumhuriyetin geçici yetkililerinden biri olsa da, Fransa'yı onun temsil ettiği aşikârdı ve soylu ırkın bütün seçkinlikleri onun konumunun karşısında sönük kalıyordu; dolayısıyla iki genç öncelikle onu görmeye gittiler. Bonaparte ertesi gün ziyareti iade etti, ama iki meslektaşından farkını sergilemek için, önce geçici konsüllerin çifti ziyaret etmesini sağladı.

Birinci Konsül misafirlerini Paris halkına Opera'da takdim etmeyi planlamıştı. Ancak takdimin planlandığı gün Bonaparte rahatsızlığını öne sürerek, ya hesaplı kişisel çıkarlarından ya da gerçekten hasta olduğundan ötürü Opera'ya gelmedi. Birinci Konsül'ün yerini Cambacérès aldı ve çifti konsülün locasına götürdükten sonra, Livorno Kontu'nu elinden tutup, Paris'e takdim etti. Opera'da bulunanlar bu takdime alkışlarla karşılık verirlerken, işin içinde bir parça kasıt da vardı belki.

Bazı kişiler Bonaparte'ın Opera'ya gelmemesini, belki de aslında hiç sahip olmadığı niyetlere bağlarken, Birinci Konsül'ün yokluğu birçok farklı varsayıma yol açtı. Partizanları, onun, uyruğu ne olursa olsun, hiçbir Bourbon'u Fransa'ya takdim etmek istemediğini söylediler. Kraliyetçiler onun Fransa'yı bu şekilde tahttan indirilmiş bir kralın dönüşüne hazırladığını öne sürerken, son kanlı siyasi olaylardan sonra sayıları epeyce azalmış olan Cumhuriyetçiler, kendisinin katılmadığı ama onayladığı kraliyet merasimleriyle, Fransa'yı monarşiyi yeniden kurma fikrine alıştırmaya çalıştığını iddia ettiler.

Bakanlar Birinci Konsül'ün protokol taleplerini yerine getirdiler, özellikle de aristokratik zevkleri yüzünden uzun süredir eski rejimin bütünüyle yeniden gelmesini isteyen Mösyö Talleyrand, ki kendisi üslup ve dil bakımından bu eski rejimin kusursuz bir örneğiydi. Mösyö Talleyrand Neuilly'deki şatosunda gezgin prens için muhteşem bir partiye ev sahipliği yaptı ve Paris'in bütün yüksek sosyetesi bu partiye katıldı. Hatta Tuileries'de bir araya gelmeye tenezzül etmeyecek olan birçok kişi, Dışişleri Bakanı'nın evinde toplandı.

Henüz gelecekteki başkentlerini tanımayan genç çifti Neuilly'de bir sürpriz bekliyordu. Muhteşem bir ışık gösterisi esnasında Floransa şehrini karşılarında buldular ve Palazzo Vecchio bütün ihtişamıyla gözlerinin önüne serildi. Ardından hepsi geleneksel İtalyan kostümlerine bürünmüş olan kadınlar ve erkekler şarkılar söyleyip dans ederek onları eğlendirirken, genç kızlardan oluşan bir maiyet geleceğin hükümdarlarına çiçekler, Birinci Konsül'e ise zafer çelenkleri takdim etti.

İnsanlar bu kutlamanın Mösyö Talleyrand'a bir milyon franka patladığını konuşuyorlardı. Ne var ki Talleyrand hiç kimsenin başaramadığını başarmıştı: yeni hükümete bir gecede, Konsüllüğün iki yılda getirebildiğinden daha fazla sayıda eski rejime bağlı partizan getirmişti. Kaybettikleri şeyler yüzünden eski rejime nostalji besleyen kişiler, artık yeni rejimin idaresi altında da refaha kavuşabileceklerine inanmaya başlıyorlardı.

Sonunda Livorno Kontu ve Kontesi, İspanya büyükelçisi Azara Kontu tarafından La Malmaison'a götürüldü. Birinci Konsül, tayin edilen kralı orada askeri bir merasimle karşıladı. Ne var ki askeri protokolden ve onun şaşırtıcı rütbeler, kılıçlar, selamlamalar töreninden tamamen bihaber olan kral kendisini kaybederek Birinci Konsül'ün kollarına atıldı.

Zavallı genç prensin budalanın teki olduğunu ya da en azından hemen hemen budalanın teki olduğunu kabul etmek zorundayız. Doğa ona mükemmel bir yürek vermiş olsa da, aynı nitelikte bir zihin vermeyi ihmal etmişti. Aldığı manastır eğitiminin, yüreğinden yükselip zihnini zekâ pırıltılarıyla aydınlatma ihtimali bulunan küçük ışığı da söndürmekten başka işe yaramadığını söylersek yanılmış olmayız.

Parmalı Louis Fransa'da geçirdiği altı haftanın neredeyse tamamında La Malmaison'da kaldı. Madam Bonaparte genç kraliçeyi kendi dairelerinde ağırladı, ama Birinci Konsül akşam yemeğine kadar çalışma odasından çıkmadığı için, genç kralı eğlendirmeye çalışma görevi yaverlerine kaldı. Genç kral herhangi bir faaliyetle oyalanmayı beceremediği gibi, kendi kendine de eğlenemiyordu.

O zamanlar Birinci Konsül'ün yaverlerinden biri olan Rovigo Dükü şunları söyledi: "Onun kafasını meşgul eden çocuksu şeylere karşı gerçekten sabır göstermek zorunda kaldık. Ancak, onu daha iyi tanımaya başladığımızda, insanların bize oyunlar göndermesini istedik, genellikle anne ve babaların çocuklarına verdiği türde oyunlar. Ondan sonra bir daha hiç sıkılmadı.

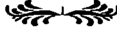
Faydasızlığı bize keder verdi. Lider olmaya yazgılı boylu poslu ve yakışıklı bir genç adamın, binmeye cesaret edemediği ve hatta binmeyi bilmediği bir atın karşısında tir tir titrediğini görmek zordu. Zamanını saklambaç ve birdirbir oynayarak geçirdi, bilgileri, akşam dualarından ve çorbasını içmeden önce ya da kahvesini içtikten sonra Tanrı'ya ettiği şükran dualarından ibaret gibiydi. Bir halkın kaderi böyle ellere teslim edilecekti.

Genç kral yeni ülkesine gitmek üzere yola çıktıktan sonra Bonaparte bize şöyle dedi: 'Roma rahat olsun; bu adam asla Rubicon'u geçemez.'"

Tanrı Etrurya'ya karşı, genç kralı bir yıl iktidarda kaldıktan sonra yanına alacak kadar merhametliydi.

Ancak Avrupa genç hükümdarın ne kadar etkisiz olduğunun farkında değildi. Avrupa'nın gözlemlediği tek şey, yeni bir krallığın kurulmuş olmasıydı. Avrupa, kendi krallarının kellesini uçurup başka halkları yönetmesi için krallar tayin eden Fransızların garipliğini hayretle karşılıyordu.

XXX
Olympos Dağı'ndaki Jüpiter

OKUYUCULARIMIZ, ÖYKÜMÜZDE ROL ALAN tarihi karakterleri hiç taraf tutmadan, kendi kendilerini tarihe takdim edebilecekleri kadar tarafsızca takdim etmek için gösterdiğimiz çabanın farkına varmış olmalılar. Kendi ailemizin, Bonaparte ile Kléber'in Mısır'da fikir ayrılığına düştüğü tarihe dek uzanan ve babamın Kléber'in tarafını tutmuş olduğu talihsiz anılarının etkisi altında kalmamaya özen gösterdik. Düsturu, ayrım yapmadan her şeye hayranlık göstermek olan Napolyon'un ezeli hayranlarının övgülerinden de etkilenmedik. III. Napolyon'un muhalifleri tarafından başlatılan ve III. Napolyon'un hanedanının dayandığı temelleri zayıflatmak için Napolyon zamanında yaşanan her şeyi eleştirmeyi içeren yeni akımın etkisi altında da kalmadık. Hayır, her zaman adil olduğumuzu söyleyemeyiz, çünkü hiç kimse bunu garanti edemez, ama en azından içten davrandık ve insanların içtenliğimizi çoktan fark etmiş olduklarına eminiz. Öyle veya böyle, bizim kanaatimiz o yöndedir ki, bahsettiğimiz dönemlerde Birinci Konsül savaş kadar barıştan da elde edeceği kazançlar olduğunun farkına varmıştı ve gerçekten barış istiyordu. Her ne kadar, çok iyi bildiği ve çok güvendiği kanlı savaş oyunlarında kumara kalkıştığında şansın yüzüne güldüğü bir adam olsa da, Arcole ve Rivoli'nin gölgelerinin zaman zaman rüyalarına musallat olmadığını söyleyemeyiz. Uyanık olduğu zamanlarda ara sıra Nil kıyısında sallanan palmiye ağaçlarının, Gize'nin boyun eğmez piramitlerinin onu kederlendirmediğini de söyleyemeyiz, ya da Saint-Bernard'ın göz alıcı karlarının, Marengo'nun insanı körleştiren sislerinin onu akşam düşlerinden çekip almadığını. Ancak Bonaparte'ın, kaderin Janus'un tapınağının kapılarını kapadığı o özel insanlara barışın sunduğu altın meyveleri ve meşe yapraklı çelenkleri hayal ettiğini söyleyebiliriz.

Bu bakımdan Bonaparte, otuz bir yaşında, Marius, Sylla ve Sezar'ın ömür boyu başaramadığı şeyi başarmıştı.

Ancak, büyük bedeller karşılığında elde ettiği bu barışı koruyabilecek miydi? Peki ya İngiltere? Bonaparte onun üç leoparının pençelerini koparıp dişlerini sökmemiş miydi? İngiltere Sezar'a Augustus olması için yeterli zamanı tanıyacak mıydı?

Ne var ki Bonaparte şayet Fransa tahtını ele geçirmek istiyorsa barış gerçekten gerekliydi, tıpkı onun temellerini sağlamlaştırmak için diğer Avrupa tahtlarının pahasına savaşmasının gerekmiş olması gibi. Bonaparte ezeli düşmanının emelleri konusunda hayallere kapılmamıştı. İngiltere'nin Amiens'de barış anlaşmasına imza atmış olmasının tek sebebinin, müttefikleriyle irtibatını yitirdiği için savaşa devam edememesi olduğunu bildiği gibi, Fransa'ya donanmasını yeniden örgütlemesi için zaman tanımayacağını da biliyordu. Bu tür örgütlenmeler dört ya da beş yıl sürerdi. Eğer Bonaparte ile Fransa halkının ihtiyaçları, barışın avantajları, memleketin iç düzeni üzerindeki gücü, sanat, ticaret, sanayi –hatta bir araya geldiğinde halkın refahını oluşturan bütün alanlar– hakkında konuşsaydınız, size karşı gelmezdi, ama yaptıklarının gelecekteki başarısının ancak İngiltere'nin yardımıyla mümkün olabileceğini söylerdi. İngiltere'nin iki yıl içinde donanmasını bütün dünya üzerinde tartmaya çalışacağından ve Avrupa'daki bütün ülkelerin hükümetlerini etkilemek için altınlarına başvuracağından emindi. Sanki İngiltere hükümetinin toplantılarına bizzat iştirak etmiş gibi, Fransa'ya sağladığı barışın parmaklarının arasından kayıp gittiğini biliyordu.

Gerçek düşünceleri yatağından taşan bir nehir gibi çağlarken, "Barış kuşkusuz bozulacak," diye bağırırdı. "İngiltere barışı mutlaka bozacak. Bu durumda, ilk önce bizim harekete geçmemiz akıllıca olmaz mı? İngiltere'ye avantajlarını tekrar kazanması için fırsat vermemek ve beklenmedik bir saldırıyla herkesi şaşırtmak daha iyi olmaz mı?"

İngiltere'nin faaliyetleri Bonaparte'ın kuşkularını doğrular nitelikteydi. Daha doğrusu, Bonaparte'ın savaş istediğine dayanarak harekete geçen İngiltere, onun bu isteğini körüklüyordu. Bonaparte aslında düşmanını yalnızca, kendisini savaş hedefine istediğinden daha hızlı ilerlemek zorunda bırakmakla suçlayabilirdi.

İngiltere Kralı parlamentosuna bir mesaj iletmişti. Bu mesajında, Fransa limanlarında inşa edilen silahlar konusunda yakınmış ve parlamentonun hazırlanmakta olan herhangi bir saldırıya karşılık vermek için gerekli önlemleri almasını istemişti. Bu güvensizlik Birinci Konsül'ü öfkelendirdi. Fransa'ya getirdiği uzun süredir beklenen barışın sayesinde halk arasındaki popülaritesi iki kat artmıştı ve şimdi bu barış bozulmak üzereydi.

Başka rahatsızlıklar da söz konusuydu. İngiltere, Amiens Anlaşması

uyarınca Malta'dan çekilecekti, ama çekilmemişti. Mısır'dan da çekilecekti, ama çekilmemişti. Ümit Burnu'nu bırakması gerekiyordu, ama hâlâ elinde tutuyordu.

Birinci Konsül savaştan daha kötü olan son derece zor bir durumdan kurtulmanın vaktinin geldiğine karar verdi. İngiliz büyükelçisiyle açık sözlü bir konuşma yapacak, Amiens'de kararlaştırılmış olan iki madde konusunda son derece kararlı olduğunu bildirecekti: İngilizlerin Malta'dan ve Mısır'dan çekilmesi. Yeni bir şey deneyecekti; düşmanlarına böyle durumlarda hiç söylenmeyen bir şeyi, kendi konumuna dair gerçeği söyleyecekti.

18 Şubat 1803 akşamında Lord Whitworth'u Tuileries'e davet etti. Büyükelçiyi çalışma odasında ağırladı; onu uzun masanın bir ucuna oturttuktan sonra, kendisi de diğer ucuna oturdu. Bu tür bir toplantıya uygun düşeceği üzere ikisi yalnızlardı.

"Gerçek niyetlerimi açık açık söyleyebilmek için sizinle yalnız görüşmek istedim; hiçbir bakan bunu benden daha iyi yapamaz," dedi Bonaparte.

Ardından konsül olduğundan beri İngiltere'yle gerçekleştirdiği bütün diplomatik ilişkilerin tekrar üstünden geçti. Büyükelçiye, konsül ilan edildiğini İngiltere hükümetine hemen bildirmeye özen gösterdiğini hatırlattı. Büyükelçiye, Pitt'ten gördüğü bütün küstahlığa rağmen, İngiltere ile onurunu zedelemeden yeniden müzakereleri başlatabileceği anda hevesle başlattığını ve Amiens Anlaşması'nda uzlaşmaya varabilmek için peş peşe ödünler verdiğini hatırlattı. Öfkeden ziyade acıyla, Büyük Britanya ile barış içinde yaşamak için gösterdiği çabaların meyve vermediğini görmenin onu üzdüğünü ifade etti. Büyükelçiye, İngiltere'nin düşmanlıkla beraber sona ermiş olması gereken kötü tutumunun, aksine barış anlaşması imzalandığından beri daha da kötüye gittiğini hatırlattı. İngiliz gazetelerinin ona yönelttiği şiddetli saldırılardan, göçmen gazetelerinin ona yönelik korkunç hakaretler yayımlamasına göz yumulmasından yakındı; İngilizlerin tam da devrilmiş krallığın istediği gibi, Fransız soylularına her yerde kucak açtığından yakındı. Son olarak, Büyük Britanya'nın ona yönelik her suikast girişiminin altında parmağı olduğunu ispat etti.

"İngiltere'den gelen her rüzgâr, ezeli bir nefretle beraber, yeni bir hakaret taşıyor," dedi Bonaparte. "Şimdi halimize bakın lordum. İçinden çıkılmaz bir duruma düştük. Amiens Anlaşması'nın gereklerini yerine getirmeyi düşünüyor musunuz, yoksa düşünmüyor musunuz?

Ben şahsen anlaşmanın gereklerini titizlikle yerine getirdim. Anlaşma uyarınca Napoli'yi, Taranto'yu ve Roma eyaletlerini üç ay içinde boşaltmam gerekiyordu ve Fransa birlikleri iki ay içinde söz konusu yerlerden

çekildiler. Oysa anlaşmayı onaylamamızın üzerinden on ay geçmiş olmasına rağmen, İngiliz birlikleri hâlâ Malta ve İskenderiye'de bulunuyor.

Barış mı istiyorsunuz? Savaş mı istiyorsunuz? Tanrı aşkına, savaş istiyorsanız açık açık söyleyin. İstediğiniz buysa, bütün adamlarımız ölene kadar vahşice savaşırız. Barış mı istiyorsunuz? Öyleyse, Malta'dan ve İskenderiye'den çekilmek zorundasınız.

Malta, üzerine birçok kalenin inşa edilmiş olduğu o sağlam kaya, deniz kuvvetleri bakımından büyük bir öneme sahip, ama benim için daha önemli olan, Malta'nın Fransa'nın onuruyla bağlantısı. Resmi olarak imzalanmış bir anlaşmanın bu şekilde ihlal edilmesine göz yumarsak, insanlar ne derler? Sözlerimizden şüphe duyarlar. Ben şahsen bir karara vardım. Sizi Malta'da görmektense, Montmartre ve Chaumont'da görmeyi yeğlerim."

Lord Whitworth böyle bir çıkış beklemiyordu. Hükümetinden bu tür suçlamalara karşı herhangi bir talimat almamış olduğu için, sessiz ve hareketsiz kaldı. Birinci Konsül'ün uzun konuşmasını birkaç kelimeyle yanıtladı.

"Uluslarımızın arasında, iki yüz on beş ila iki yüz on sekiz yıl boyunca süren bir savaş esnasında gelişen düşmanlığı sadece birkaç ay içinde dindirmemizi nasıl bekleyebilirsiniz?" diye sordu Birinci Konsül'e. "İngiliz kanunlarının basın karşısında çaresiz olduğunu biliyorsunuz. Kanunlarımız bize yazarları kısıtlama hakkı vermiyor; her gün kendi hükümetimize hakaret eden yazarları bile. Chouanlar'a verilen ücretler ise gelecekteki değil, geçmişteki hizmetlerinin karşılığıdır. Göçmen prenslere kucak açılmasına gelince; bu İngiliz ulusunun misafirperverliğinin asil bir ifadesinden başka bir şey değildir."

"Ama bu," diye araya girdi Bonaparte, "Fransız yazarlarına gösterilen hoşgörüyü, suikastçılara bağlanan maaşları, Bourbon prenslerine yönelik soylu karşılamaları haklı çıkarmaz."

Bonaparte gülmeye başladı. "Sizin düzeyinizdeki bir adamla bu tür önemsiz konuları tartışmanın gereği yok. Biz Malta'ya dönelim."

"Pekâlâ," dedi Lord Whitworth, "şimdiye kadar askerlerimizin İskenderiye'den çekilmiş olduklarını söyleyebilirim. Malta'ya gelince, sizin politikalarınızın Avrupa'da yol açtığı değişiklikler olmasaydı, orası da çoktan boşaltılmış olacaktı."

"Hangi değişikliklerden söz ediyorsunuz?" diye sordu Bonaparte yüksek bir sesle.

"İtalya cumhuriyetinin cumhurbaşkanı ilan edilmeyi tertiplemediniz mi?"

"Tarihler konusunda hafızanız bu kadar kötü mü lordum?" dedi Bonaparte. "Cumhurbaşkanlığının bana Amiens Anlaşması'ndan önce verildiğini hatırlamıyor musunuz?"

"Peki ya sizin yarattığınız Etrurya Krallığı?" dedi büyükelçi. "Bu konuda İngiltere'ye hiç danışmadınız."

"Yanılıyorsunuz lordum. Gereksiz bir formaliteden ibaret olmasına rağmen İngiltere'ye danışıldı. Üstelik İngiltere'nin de krallığı çok geçmeden tanıyacağı haberini aldık."

"İngiltere, Sardinya kralının yeniden tahtının başına geçmesini kabul etmenizi istemişti," dedi Lord Whitworth.

"Ben de Avusturya'ya, Rusya'ya ve size, onu yeniden tahta çıkarmamakla kalmayıp, kendisine tazminat da vermeyeceğimi belirtmiştim. Piedmont'u yeniden Fransa'yla birleştirmeyi planladığımı baştan beri biliyordunuz, yani bu sizin için yeni bir haber değil. İtalya üzerinde tam bir güç elde edebilmem için bu birleşme şart; daima mutlak kalacak olan mutlak bir güç. Şimdi aramızdaki Avrupa haritasına bakın. Bakın, inceleyin. Haritanın küçücük bir köşesinde bile, bulunmaması gereken yerde bulunan herhangi bir birliğimi görüyor musunuz? Tehdit ettiğim ya da işgal etmeyi istediğim herhangi bir devlet var mı? Bildiğiniz gibi, yok. En azından, barış sürdüğü müddetçe."

"Eğer samimi olsaydınız, gözünüzün hâlâ Mısır'da olduğunu itiraf ederdiniz Yurttaş Birinci Konsül."

"Mısır'ı aklımdan geçirmiş olduğum doğru, hâlâ da geçiriyorum ve eğer siz beni tekrar savaşa girmeye mecbur bırakırsanız, daha çok geçiririm. Ama Tanrı beni kısacık bir süredir yaşadığımız barışı, aklımdan geçen düşünceler için feda etmekten korusun. Osmanlı İmparatorluğu dört bir yandan dağılıyor ve yıkılma tehdidi taşıyor. Onun yeri Avrupa değil Asya; yine de mümkün olduğunca ayakta kalmasını sağlamaya çalışacağım. Ancak İmparatorluk yıkılırsa, Fransa'nın da payına düşeni almasını isterim. Eğer isteseydim, Saint-Domingue'ye bunca gemi gönderirken, içlerinden birini, hâlâ dört bin askerinizin bulunduğu İskenderiye'ye göndermemden daha kolay hiçbir şey olmayacağını siz de biliyorsunuz –on ay önce Mısır'dan ayrılmış olması gereken dört bin asker. Dört bin askeriniz bana engel teşkil edeceği yerde, hazır bir mazeret sağlardı. Yirmi dört saat içinde Mısır'ı haklı gerekçelerle işgal ederdim ve bu kez geri alamazdınız. Gücümün beni Fransa'nın ve bütün Avrupa'nın kamuoyu üzerinde sahip olabileceğim etkiye karşı kör kıldığına inanıyorsunuz. Herhangi bir gerekçe olmadan, öylesine saldırıya geçmeye karar verebilecek kadar büyük bir gücüm olmadığını size söyleyeyim. Ciddi bir gerekçe olmadan

İngiltere'ye saldıracak kadar aptal olsaydım, Avrupa üzerindeki, maddesel olmaktan ziyade manevi olan politik etkimi anında yitirirdim. Fransa'ya gelince, eğer beni savaşa zorlarsanız, size karşı ulusal duyguları canlandırmak için, hiçbir kışkırtma olmaksızın saldırıya uğradığımı Fransa'ya kanıtlamam gerekir. Fransa açısından siz tamamen hatalı olmalısınız ve benim hiçbir kusurum olmamalı! Eğer barışı koruma arzum hakkında kuşkularınız varsa, dinleyin ve ne denli samimi olduğuma kendiniz karar verin.

Ben otuz iki yaşındayım. Otuz iki yaşında, fazlasını isteyemeyeceğim kadar büyük bir güç ve şöhret elde ettim. Vahim bir çarpışma için gücümü ve şöhretimi kaygısızca riske atacağıma inanıyor musunuz? Hayır, atmam, dolayısıyla son ana kadar çarpışmaya girmemeye çalışırım. Ama o durumda neler yapacağımı dinleyin. Hafif çatışmalar ve ablukalarla dolu bir savaşa girişmem; yangını söndürebilecek olan okyanusun ortasında, şans eseri karşıma çıkan bir iki tane gemiyi yakmam. Hayır, iki yüz bin adam toplarım. Hayır, muazzam bir filoyla Kanal'ı geçerim. Belki Serhas gibi şanımı ve talihimi denize gömerim! Çünkü böyle seferlerin geri dönüşü yoktur; insan ya kazanır ya da ölür!"

Lord Whitworth Bonaparte'a şaşkınlıkla baktı. Birinci Konsül konuşmayı sürdürdü: "İngiltere'ye saldırmak fazlasıyla gözü kara bir girişim olur, öyle değil mi lordum? Ama ne beklersiniz? Sezar'ın zafer elde ettiği yerde, ben de zafer elde ettim. Öyleyse Fatih William'ın başarısıyla şöhret kazandığı yerde neden başarı elde etmeyeyim? İnanın, beni zorladığınız takdirde böyle bir girişimde bulunmaya karar verdim; ne denli gözü kara bir girişim olursa olsun. Kendimi ve ordumu bunu başarmaya adamaya hazırım. Ben kış vakti Alpleri geçtim; sıradan insanlara imkânsız gelen şeyleri mümkün kılabilirim. Eğer başarılı olursam, geriye kalan son yeğenleriniz, beni almaya mecbur bıraktığınız kararlardan ötürü kanlı gözyaşları akıtırlar. Barış istediğimi açık açık söylemek dışında, içtenliğime dair bir kanıt sunamam. Yapabileceğimiz en iyi şey, anlaşmada belirtilen hükümlere uymaktır. Malta'dan çekilin, Mısır'dan çekilin, gazetelerinizi susturun, bana karşı suikast girişiminde bulunan kişileri ülkenizden sürün ve benimle uyum içinde hareket edin. Karşılığında ben de sizinle tam bir uyum içinde hareket edeceğime söz veriyorum. Uluslarımızı yakınlaştıralım, birbirine bağlayalım, çünkü bir araya geldiğimizde, dünya üzerinde, ne Fransa'nın ne de İngiltere'nin tek başına elde edebileceği bir güç elde ederiz. Bütün kaynaklarımı kullansam bile on yıllık çabayla oluşturamayacağım bir donanmanız var. Benim emrimde ise gideceğim her yere peşimden gelmeye hazır bekleyen beş yüz bin adam var. Siz denizin efendisiyseniz, ben de karanın efendisiyim. Dolayısıyla savaşmak yerine, güçlerimizi

birleştirmeyi düşünelim, çünkü güçlerimizi birleştirdiğimiz takdirde, yalnızca Avrupa'nın değil, bütün dünyanın kaderini belirleriz!"

Lord Whitworth Birinci Konsül ile yaptığı konuşmayı İngiliz hükümetine aktardı. Ne yazık ki dürüst ve görmüş geçirmiş bir adam olmasına rağmen, orta seviyeli bir zekâsı vardı ve Birinci Konsül'ün mantık zincirini sonuna dek takip etmeyi başaramamıştı.

Dolayısıyla, Bonaparte'ın barış yanlısı uzun ve güzel tuluatının Kral George'a aktarılış biçiminin ardından, İngiliz kral parlamentosuna şu mesajı gönderdi:

Kral George,

Majesteleri, Fransa ve Hollanda limanlarında yürütülen askeri hazırlıkları göz önünde bulundurarak, ülkesinin güvenliğini sağlamak için yeni önlemlere başvurulmasını uygun bulduğunu Avam Kamarası'na bildirmeyi gerekli görmüştür. Bu hazırlıkların görünüşteki sebebi kolonilere seferler göndermek olsa da, hâlihazırda Majesteleri ile Fransa hükümeti arasında, neticesi belirsiz önemli tartışmalar baş göstermiş olduğu için, Majesteleri sadık Avam Kamarası'na bu mektubu göndermeye karar vermiştir. Majesteleri, barışın devam etmesine dair ısrarlı ve sarsılmaz arzusunu Avam Kamarası'nın da kendisiyle paylaştığından emin olmakla beraber, tacının şerefi ve halkının menfaatleri için koşulların gerektirdiği önlemleri almasını mümkün kılacağını bildiği Avam Kamarası'nın vatanseverliğine ve cömertliğine bütünüyle güvenmektedir.

Birinci Konsül, Mösyö Talleyrand'dan, İngiltere kralının mesajının içeriğini öğrendiğinde, İskender'inkilere benzeyen bir öfke nöbetine kapıldı. Mösyö Talleyrand yine de onu kendisine hâkim olacağına ve provokasyonu İngilizlere bırakacağına söz vermeye ikna etmeyi başardı. Ne yazık ki iki gün sonra Pazar'dı ve Pazar Tuileries'de diplomatik ziyaretler günüydü. Merakına yenik düşmüş olan büyükelçiler, Bonaparte'ın Kral George'un hakaretini nasıl karşıladığını ve İngiliz büyükelçisini hangi sözlerle selamlayacağını görmek için can atıyorlardı.

Saray yetkilisi Mösyö Rémusat bütün büyükelçilerin gelmiş olduğunu duyurduğunda, Birinci Konsül ve Madam Bonaparte, Kral Louis ile Kraliçe Hortense'in ilk çocuğuyla oynuyorlardı.

"Lord Whitworth geldi mi?" diye sordu Bonaparte sert bir tavırla.

"Evet, Yurttaş Birinci Konsül," dedi Mösyö Rémusat.

Bonaparte halıya uzanmıştı. Torununu bırakarak çabucak ayağa kalk-

tı ve Madam Bonaparte'ın elini tutup kabul salonuna açılan kapıdan geçti. Selamlarına karşılık vermeden ve hatta yüzlerine bile bakmadan dışişleri bakanlarının yanından geçip gitti ve doğruca Büyük Britanya büyükelçisine doğru yürüdü.

"İngiltere'den haberler var mı lordum?" dedi. Ancak ona konuşma fırsatı vermeden, "Demek gerçekten savaş istiyorsunuz?" diye ekledi.

"Hayır, Generalim," dedi büyükelçi reverans yaparak, "barışın avantajlarının fazlasıyla farkındayız."

Birinci Konsül sanki onu duymamış gibi, ama herkesin kendisini duyabileceği kadar yüksek bir sesle, "Demek savaş istiyorsunuz," diye devam etti. "On yıl savaştığımız yetmedi, şimdi on yıl daha mı savaşmak istiyorsunuz? Fransa'nın yeniden silahlandığını söylemeye kim cüret edebilir? Avrupa'ya bu kadar açık açık yalan söylemeye kim cüret edebilir? Hâlbuki limanlarımızda tek bir savaş gemisi bile yok. Çalışır durumda olan bütün gemiler Saint-Domingue'ye gönderildi. Limanda bekleyen sadece tek bir Fransız savaş gemisi var ve o da Hollanda sularında, üstelik istikametinin Louisiana olduğunu herkes biliyor. Fransa ile İngiltere arasında anlaşmazlıklar olduğu da bildirildi. Oysa benim bir anlaşmazlık olduğundan haberim yoktu. Benim tek bildiğim, Malta Adası'nın Amiens Anlaşması'nda belirtilen süre zarfında boşaltılmadığıdır, ama bakanlarınızın resmi bir anlaşmanın gereklerini yerine getirmeyi ihmal ederek İngiltere'nin vaatlerini boşa çıkaracağını aklımdan bile geçiremem. Bütün o savaş gemilerinizle Fransız halkının gözünü korkutmaya çalıştığınızı da düşünemem! Fransız halkını öldürebilirsiniz lordum, ama gözünü korkutmak mı? Asla!"

Bu çıkış karşısında şaşkınlığa kapılan büyükelçi, "Bizim istediğimiz tek bir şey var Generalim, o da Fransa ile barış içinde yaşamaktır," dedi.

"İyi öyleyse," diye bağırdı Birinci Konsül, "öncelikle anlaşmalarımıza saygı gösterin! Anlaşmalarına saygı göstermeyenlere yazıklar olsun! Anlaşmalarının kara bir peçeyle örtülmesi gereken uluslara yazıklar olsun!"

Ardından Bonaparte, Lord Whitworth bu hakaretlerin kendisine değil, hükümetine yönelik olduğunu anlasın diye ifade tarzını ve tonunu değiştirerek konuşmayı sürdürdü: "Eşiniz Dorset Düşesi nasıllar lordum? Umarım Fransa'nın kötü mevsimini atlattıktan sonra, iyi mevsimde de burada kalırlar. Elbette bunu söylemek bana düşmez, bu kararı verecek olan İngiltere. Eğer tekrar savaşmaya başlamak zorunda kalırsak, Tanrı'nın ve insanların gözünde, savaşın sorumluluğu, yükümlülüklerini yerine getirmeyi reddeden hainlere ait olacaktır."

Ardından Bonaparte tek bir kelime daha söylemeden Lord

Withworth'un ve diğer büyükelçilerin yanından ayrılarak, diplomatları uzun süredir yaşamadıkları kadar büyük bir şaşkınlık içinde bıraktı.

XXXI
Savaş

TESTİ BİR KERE KIRILMIŞTI. Bonaparte'ın Lord Whitworth'a çıkışı, savaş ilan etmekle aynı şeydi. Hatta İngiltere o andan itibaren, asıl niyeti Malta'dan çekilmek olsa bile, onu elinde tutmayı bir şeref meselesi olarak görmeye başladı.

Ne yazık ki İngiltere o sıralar acizliğiyle meşhur olan Addington ve Hawkesbury hükümetinin sıkıntılarını yaşıyordu; en önemli kararlarını, temsil ettikleri hükümetin çıkarlarından ziyade halkın görüşlerine dayandıran geçiş dönemi hükümetlerinden biri. İngiltere Kralı III. George kendisini nahoş bir biçimde Muhafazakâr Parti Üyesi Bay Pitt ile Liberal Parti Üyesi Bay Fox'un arasında bulmuştu; kral, Pitt'in görüşlerine katılmakla beraber adamın kendisine katlanamıyor ve Fox'un karakterine büyük bir hayranlık beslemekle beraber, onun politik görüşlerinden nefret ediyordu; iki meşhur rakibin arasında seçim yapmamak için, geçici Addington hükümetini kalıcı kılmayı tercih etmişti.

İngiliz büyükelçisi 11 Mayıs'ta pasaportlarını istedi. Hiçbir büyükelçinin ayrılışı, Fransa halkı üzerinde, Lord Whitworth'un ayrılışı kadar büyük bir etki yaratmamıştı. Büyükelçi talepte bulunduğundan beri iki yüz ya da üç yüz kişi bir araya toplanıp sabahtan akşama kadar onun malikânesinin önünde bekliyordu. Sonunda arabası eve dönüş yolculuğu için hazır edildi ve bütün Paris Lord Whitworth'un barışı sürdürmek için elinden gelen her şeyi yaptığını bildiği için, orada toplanmış olan kalabalık, onu alkışlarla uğurladı.

Bonaparte'a gelince; o bütün dahiler gibi, barışı desteklemeye karar verdikten sonra bunun faydalarını anlamaya başlamış ve barış içindeki Fransa'nın iyileştirilmesine dair hayalleriyle umutlarını serbest bırakmıştı. Oysa şimdi ansızın yeniden savaşa sürükleniyordu; madem Fransa'yı ve dünyayı bir velinimet olarak şaşırtamayacaktı, o halde onları başka bir yoldan hayrete düşürmeye kararlıydı. Bonaparte'ın İngilizlere karşı ezelden beri beslediği derin antipati, yerini vahşi bir öfkeye ve görkemli planlara bıraktı. Calais ile Dover arasındaki mesafeyi ölçtü. Saint Bernard geçidini aşarken kat ettiği mesafeden daha uzun değildi; üstelik o mesafeyi,

geçit vermezliğiyle meşhur olan karlarla kaplı bir dağda uçurumları aşarak ve belirsiz izleri takip ederek kat etmişti. Bununla kıyaslandığında, Kanal'ı aşmak basit bir ulaşım meselesiydi. Eğer yüz elli bin adamı karşıya geçirmeye yetecek miktarda gemi bulursa, İngiltere'yi fethetmek, İtalya'yı fethetmekten daha zor olmazdı.

Ancak böyle bir işe kalkışırken kimlere güvenebilirdi? Kimlerden korkması gerekirdi? Philadelphia Cemiyeti'nden mi? Onlar gizli bir cemiyet olmayı sürdürüyordu. Konkordato'dan mı? Bu, Cumhuriyetçi generallerin eski husumetlerini tekrar uyandırmış ve hatta yeni husumetler de doğurmuştu. O mantık müritlerinin, Tanrı'nın kutsallığını kabul etmekte bile zorlanan Dupuis, Monge ve Berthollet gibi adamların, bir generalde tanrısal özellikler görmesi zordu. Bonaparte bir İtalyan olarak, dindar değilse de, daima batıl inançlı olmuştu. Önsezilere, kehanetlere ve alametlere inanırdı. Ara sıra, Josephine'in daimi ziyaretçileri arasında dini inançlarını serbestçe dillendirdiğinde, dinleyicileri onun hayalci fikirlerini ve kuramlarını kaygı uyandırıcı bulurdu.

Bir gece Monge ona şöyle demişti: "İnsan bir daha asla günah çıkartma belgelerine dönmememizi umut etmeli Yurttaş Birinci Konsül."

"İnsan asla asla dememeli," demişti Bonaparte sert bir tavırla.

Konkordato Bonaparte ile kilise arasındaki ilişkileri düzeltmiş olmakla beraber, onu ordunun belirli bir kısmıyla karşı karşıya getirmişti ve bu durum Philadelphia Cemiyeti'ne mensup kişilere bir parça umut vermişti. Harekete geçme vaktinin geldiğini düşündüler ve Birinci Konsül'e karşı bir suikast planı hazırlandı.

Plana göre, Bonaparte yaklaşık altmış generali ve yaveri ile birlikte birliklerini teftiş ederken, suikastçılar onu atından düşüreceklerdi, bu sayede diğer atların toynaklarının altında ezileceğini umuyorlardı. Suikastın önde gelen iki lideri, Paris'te bulunan Batı Ordusu'nun komutanı Bernadotte ve Avusturya ile yapılan savaşa son vermiş olan muhteşem Hohenlinden çarpışması karşılığında gerektiği gibi ödüllendirilmemiş olduğu için dargınlıkla memleketi Grosbois'ye dönmüş olan Moreau idi.

Aynı anda Paris'te üç tane yergi ortaya çıktı, hepsi Fransa ordularına hitaben yazılmıştı ve hepsi Bernadotte'nin bulunduğu Rennes'deki ordu karargâhından geliyordu. Yergiler "Korsikalı tirana", "gaspçıya", "Kléber'i öldüren döneğe" yönelik hakaretlerle doluydu. Çünkü Kléber'in ölüm haberi Paris'e ulaşmıştı ve işin içyüzüne rağmen, hatta görünüşüne rağmen, Kléber'in ölümü, Fransa'nın yarısının ülkedeki iyi olan her şeyi, diğer yarısının ise kötü olan her şeyi atfettiği adamla ilişkilendiriliyordu. Yergilerdeki iğneleyici alaylar, Bonaparte'ın kanlı eylemlerinden, bayağı ahla-

ki bildirilerine dek uzanıyordu. Ardından ayaklanmaya ve bütün Korsika klanını yok etmeye yönelik bir çağrı geldi.

Yergiler bütün subaylara gönderilmişti –dört yıldızlı generallere, komutanlara, tümgenerallere– ama Fouché'nin polisi bütün posta paketlerinin yolunu kesmişti; yalnızca General Moreau'nun Paris'teki yaveri Yurttaş Rapatel'e, bir tereyağı sepetinin içinde Rennes'den posta arabasıyla gönderilen ilki hariç. Fouché bu askeri komplonun kanıtıyla birlikte Tuileries'e gitmeye hazırlanırken, Bonaparte da dostlarının ve düşmanlarının listesini tetkik etmek için onu çağırtmıştı.

Bonaparte daha birkaç kelime söylemişti ki Fouché durumun kendi çıkarları bakımından bundan daha elverişli olamayacağını fark etti. Üç yerginin kopyası da yanındaydı.

Fouché Rapatel'in eline bir deste broşür geçtiğini de biliyordu. Dolayısıyla Moreau'nun suikast planının bir parçası olmasa bile, ordunun bütün safları arasında elden ele dolaşan terbiyesiz ve tehlikeli yergilerden haberdar olduğu kuşku götürmezdi. Moreau, Josephine ile kavga etmiş olan ve ondan nefret eden karısı ile kayınvalidesinin baskılarıyla, Bonaparte'ın önerdiği Légion d'Honneur Nişanı ile dalga geçerek Birinci Konsül'ü küçük düşürmüştü. Fouché Bonaparte'a Moreau'nun evinde düzenlenen bir ziyafetin ardından herkesin aşçı için onursal tencere oylamasına katıldığını ve bir yabandomuzu avından sonra en iyi saldırıya geçen ve bunu kanıtlamak üzere üç yarası bulunan köpeğe onursal tasma takıldığını anlattı.

Bonaparte bu tür saldırılara karşı çok hassastı. Sık sık meydana gelmeleri ise acısını artırmaktan başka bir işe yaramıyordu. Fouché'ye Moreau'dan derhal bir açıklama talep etmesini emretti. Moreau Fouché'ye bir kahkahayla karşılık verdi ve suikastı hafife aldı. Suikast planını "tereyağı-kabı suikastı" diye adlandırdı. Yaptığı maskaralığa gelince; Bonaparte hükümetin başı olarak onursal kılıçlar ve silahlar hediye edebildiğine göre, kendisi de evinin efendisi olarak onursal tencereler ve tasmalar dağıtabilirdi elbette.

Nadiren öfkelenen bir insan olan Fouché, öfkelenmiş bir halde Bonaparte'a raporunu verdi ve Birinci Konsül küplere bindi. "Moreau benim dışımdaki kayda değer tek insan," dedi yüksekten atıp tutarak. "Fransa'nın ikimizin arasında kalıp sıkıntıya girmesi doğru değil. Eğer ben onun yerinde olsaydım ve o benim yerimde olsaydı, ben onun başyaveri olmayı teklif ederdim. Bir de ülkeyi yönetmeye hazır olduğunu zannediyor! Zavallı Fransa! Pekâlâ, öyle olsun! Yarın sabah saat dörtte Bois de Boulogne'e gelmesini söyleyin. Kılıçlarımız karar versin; onu orada bekleyeceğim. Emirlerimi doğru iletmeyi ihmal etmeyin Fouché. Hiçbir şey

eklemeyin, ama hiçbir şeyi de atlamayın."

Bonaparte bekledi. Fouché gece yarısı geri döndü. Bu kez Moreau'yu daha uysal bir halde bulmuştu ve Moreau ertesi sabah erken bir saatte uzun süredir ayak basmadığı Tuileries'e geleceğine söz vermişti.

Bonaparte Moreau'yu zarif bir şekilde karşıladı ve ona kahvaltı ikram etti. Moreau ayrılırken Bonaparte ona bir çift muhteşem, elmas kaplamalı tabanca hediye etti ve "Zaferlerinizi tabancaların üstüne kazıtmayı planlamıştım, ama yeterince yer yoktu," dedi.

Ayrılırken tokalaştılar, ama kalplerinde bir birlik yoktu.

Moreau sorunu tamamen giderilmemiş olsa da yatıştırıldığı için, Bonaparte kendisini daha büyük meselelere verdi. Flandra ve Hollanda'daki bütün limanların incelenmesini istiyordu; limanların yerleşim düzenini, boyutunu, orada kaç kişinin yaşadığını ve ne tür erzaklar barındırıldığını öğrenmek istiyordu. Bu görevin başına Albay Lacuée'yi getirdi. Le Havre ile Texel arasında gelip giden her geminin, her balıkçı teknesinin durumunu bilmek istiyordu. Kaç geminin yanaştığını veya barındırıldığını öğrenmek için subaylarını Saint-Malo, Granville ve Brest'e gönderdi. Donanma mühendislerine ağır toplar taşıyabilecek yassı gemiler inşa ettirdi. Savaş gemilerinden oluşan bir filo inşa etmek için ne kadar ahşap tedarik edebileceğini öğrenmek üzere Kanal boyundaki bütün ormanları incelet-ti. İngilizlerin Roma eyaletlerinden ahşap satın aldığını bildiği için, oraya da ajanlarını gönderdi ve ileride Fransa için vazgeçilmez olduğu ortaya çıkacak olan ahşaplar satın aldırttı.

Savaşın yeniden başladığının, Portekiz'in ve Taranto Körfezi'nin derhal işgal edilmesiyle ortaya konması planlanıyordu.

İngiltere'nin kötü tutumu o kadar açıktı ki, Bonaparte'ın en azılı düşmanlarının arasında bile, iki ülke arasındaki anlaşmanın bozulmasından dolayı onu suçlayan tek bir adam bile yoktu. Yine de bütün Fransa büyük bir hengâme içindeydi. Donanmamızın yetersiz olduğunu düşünüyorduk, ama aynı zamanda çok sayıda yassı gemi inşa edebilecek zamanı ve parayı bulduğumuz takdirde, karada toplarla İngilizlerle savaşabileceğimizden emindik, ki o durumda İngilizler mağlup olacaktı.

Gemilerin maliyeti hesaplanır hesaplanmaz, Birinci Konsül'e inşaat teklifleri yağmaya başladı. İlk teklif, otuz toplu bir firkateyni inşa edip silahlandırmak için gerekli olan üç yüz bin frankı bulmak amacıyla vergi toplamış olan Loiret bölgesinden geldi. Diğerleri de hemen onun izinden gitmek için birbiriyle yarışmaya başladı. Coutances, Bernay, Louviers, Valognes, Foix, Verdun ve Moissac gibi küçük kasabalar, sekiz bin ila yirmi bin frank arasında bir maliyeti olan yassı gemiler inşa etmeyi teklif

ettiler. Şehir sembolünde gemi bulunan Paris yüz yirmi silahlı bir gemi, Lyon yüz silahlı bir gemi, Bordeaux seksen silahlı bir gemi ve Marsilya da yetmiş dört silahlı bir gemi sağlamak üzere oylamaya gitti. Gironde bölgesi bir milyon altı yüz bin frank katkıda bulundu. İtalya Cumhuriyeti ise Birinci Konsül'e iki firkateyn inşa etmesi için dört milyon frank tahsis etti, firkateynlerden birinin adı *Président*, diğerinin adı ise *Republique Italienne* olacaktı.

Bonaparte'ın tamamen askeri hazırlıklara ve içişlerinden ziyade dışişlerine yoğunlaştığı bu dönemde, Savary, bazı hizmetlerde bulunmuş olduğu eski bir Vendéeli liderden mektup aldı. Adam zamanında Devrim'e karşı mücadele etmiş olsa da, artık tek arzusu kendi topraklarında huzur içinde yaşayıp gitmekti. Savary'ye, kendisinin 18 Brumaire'den sonra bıraktığı aptalca faaliyetlerden söz eden silahlı adamlardan kurulu bir çetenin onu ziyaret ettiğini yazmıştı. Hükümete verdiği sözü tutmak ve kendisini bu tür ziyaretlerin meydana getirebileceği yankılardan korumak için olaya dair daha ayrıntılı bir rapor vermeye gönüllü olduğunu da eklemişti. Bağ bozumu sona erer ermez ayrıntıları bildirmek için Paris'e geleceğine söz veriyordu.

Savary Birinci Konsül'ün her suikast girişiminden haberdar olmaya ne denli önem verdiğini biliyordu, çünkü onun keskin ve çözümleyici zekâsı, en ince ayrıntılardaki gizli niyetleri saptayabilirdi. Birinci Konsül'ün mektubu okuması birkaç dakika sürdü, on beş dakika sonra Savary'ye dedi ki: "Gidip birkaç gün bu Vendéeli liderin yanında kalın. Vendée'deki durumu inceleyin ve ne tür olaylar planlandığını saptamaya çalışın."

Savary hemen o gün kılık değiştirerek yola çıktı.

Arkadaşının evine vardığında durumun öyle ciddi olduğunu düşündü ki kendisi köylü kılığına bürünmekle yetinmeyip, arkadaşını da köylü kılığına girmeye zorladı. Ardından Vendéeli dostunun mektubunda bahsetmiş olduğu çeteyi bulmak üzere yola koyuldular. Üç gün sonra, önceki gün çeteden ayrılmış olan birkaç adamla karşılaştılar. Savary ile arkadaşı, bu adamlardan istedikleri bütün ayrıntıları öğrenmeyi başardılar. Vendée ile Morbihan'ı ateşe vermek için tek kıvılcımın yeteceğine ikna olan Savary Paris'e döndü.

Savary'nin anlattıkları Bonaparte'ı çok şaşırttı. Birinci Konsül Vendée'nin durulduğunu varsaymıştı, özellikle de polis bakanı Régnier'nin raporlarına göre George Londra'da bulunduğu için.

O dönemde casuslukla ya da politik entrikalarla suçlanan çok sayıda mahkûm hâlâ çeşitli Paris kalelerinde tutuluyordu. Ancak, onları mahkemeye çıkarmak için herhangi bir girişimde bulunulmamıştı. Çünkü

Bonaparte'ın kendisi, yakında bir daha böyle entrikalar için endişe duyulmasına gerek kalmayacağı, hapishanedeki zavallıların serbest bırakılacağı yeni bir çağ başlayacağını söylemişti.

Ama henüz değil. Birinci Konsül Fouché'ye danışmadan, Savary'den, tutuklanma tarihleri ve mahkûmların geçmişleri konusundaki açıklamalarla beraber, önceki yıl tutuklanan herkesin listesini getirmesini istedi.

Bu mahkûmlar arasında, bir yılı aşkın bir süre önce, bomba zamanında, İngiltere'den dönerken Normandiya'da, Pont-Audemer'de tutuklanmış olan Picot ve Lebourgeois adlarında iki adam bulunmaktaydı. İkisinin tutuklanma belgesindeki kenar boşluğunda da şöyle bir not vardı: "Birinci Konsül'ün hayatına kast etme girişiminde bulundu." Onca tutuklunun arasında neden bu iki ismin Bonaparte'ın gözüne çarptığı bilinmez, ama Birinci Konsül bir kurul karşısında yargılanmak üzere onlarla beraber üç kişiyi seçti.

Picot ve Lebourgeois, aleyhlerindeki delillere rağmen, suçlamalar karşısında soğukkanlılıklarını hayranlık uyandıracak ölçüde korudular. Kurul onların Saint-Régeant ve Carbon ile suç ortaklığının çok açık olduğuna hüküm getirip idam edilmelerine karar verdi, ama hiçbir itirafta bulunmadan infaz mangasının karşısına çıkarıldılar. Hatta son ana kadar yetkililere meydan okumaya kararlı görünüyorlardı; hükümetin çok geçmeden Fransa'yı savaşa sürükleyeceğini ve Bonaparte'ın ortadan kaldırılması gerektiğini iddia ederek öldüler.

Suçlanan diğer üç adamdan ikisi aklandı. Querelle adındaki üçüncü adam ise suçlu bulundu. Aşağı Brötanya yerlisi olan bu adam, La Vendée'de George Cadoudal'ın emri altında görev yapmıştı. Borcunun ancak bir kısmını ödeme talihsizliğinde bulunduğu bir alacaklısı tarafından ele verilmiş, alacaklının ihbarı üzerine suikastçı olarak tutuklanmıştı.

Picot ile Lebourgeois idama mahkûm edildikten birkaç saat sonra Querelle de suçlu bulundu, ancak o zamana dek yoldaşları çoktan infaz edilmişti. Suçlanan iki adam idama giderken Querelle'e şunları söylemişlerdi: "Siz de bizim izimizden gitmelisiniz. Bizler dindar yüreklere ve dürüst zihinlere sahibiz; taht için ve kilise için savaşıyoruz. Cennetin kapılarını bize açacak olan bir dava için ölüyoruz. Eğer idama mahkûm edilirseniz, siz de bizim gibi tek kelime etmeden ölmelisiniz. Tanrı sizi şehitlerinin arasına alacak ve cennetin bütün nimetlerinden faydalanacaksınız!"

Querelle, iki yoldaşının öngördüğü gibi, gerçekten de idama mahkûm edildi. Akşam dokuz sularında hâkim, genelkurmay başkanına Querelle'in ertesi sabah erken bir saatte usulüne uygun bir biçimde idam edilmesi emrini gönderdi.

Genelkurmay başkanı bir baloya gitmişti. Sabah üç sularında eve dönüp mektubu açtı, yastığının altına koydu ve uykuya daldı.

Şayet emir, Querelle'in, yoldaşlarıyla beraber ölmesine yetişecek kadar erken verilmiş olsaydı, onların cesaretinden ve kendi gururundan destek alarak korkusuzca ölüme gidecekti kuşkusuz. Ne var ki yaşanan gecikme, neredeyse bütün bir günü yapayalnız ölüm ihtimaliyle yüzleşerek geçirmek ve bütün gece boyunca onun gerçekleşmesini beklemek Querelle'i dehşete düşürmüştü. Gecenin ilerleyen saatlerinde öyle şiddetli titremeye başladı ki, gardiyanlardan birinin ona biraz zehir sızdırdığı zannedilebilirdi. Hapishane doktoru çağrıldı. Doktor mahkûma hastalığının belirtileri hakkında sorular sordu; Querelle'in zehir aldığından o kadar emindi ki, hangi zehri aldığını söylemesi için ısrar ediyordu. Querelle kolunu doktorun omzuna atıp ağzını onun kulağına yaklaştırdı ve "Zehirlenmedim. Sadece korkuyorum!" diye fısıldadı.

Doktor zavallı adamı konuşturma fırsatından yararlanarak, "Polisin öğrenmeyi çok istediği bir sır taşıyorsunuz. Koşullarınızı belirleyin. Belki affedilirsiniz," dedi.

"Ah, asla! Asla!" diye bağırdı hüküm giymiş olan adam. "Artık bunun için çok geç."

Ancak Querelle sonunda doktorun destekleriyle bir kâğıt ve kalem isteyip, Paris valisine, ifşa edeceği bilgileri olduğunu yazdı.

Junot artık Paris valisi değildi. Junot'yu çok yufka yürekli bulan Bonaparte, onun yerine Murat'ı atamıştı. Dolayısıyla o gece saat on birde Tuileries'e teşrif eden kişi Murat'tı. Kapılar ansızın açılıp Savary, Paris valisinin geldiğini duyurduğunda, meşgul ve endişeli olan Birinci Konsül, çalışma odasında Réal ile konuşuyordu.

"Ah, siz miydiniz Murat?" dedi Bonaparte eniştesine doğru bir adım atarak. "Bu saatte geldiğinize göre bazı haberleriniz olmalı."

"Evet Generalim. Yarın sabah idam edilecek olan zavallı bir şeytandan mektup aldım. İtiraflarda bulunması için kendisine bir şans tanınmasını istiyor."

"Mektubu onu yargılayan kurulun başkanına gönderin," dedi Bonaparte umursamaz bir tavırla. "O gereğini yapar."

"Benim de ilk aklıma gelen buydu," dedi Murat. "Ama mektupta öyle dürüst ve kararlı bir ton vardı ki merakımı uyandırdı. Buyurun, kendiniz okuyun."

Bonaparte Murat'ın kendisine verdiği mektubu okudu ama fikri değişmedi. "Zavallı şeytan. Ömrünü bir saat daha uzatmaya çalışıyor, hepsi bu. Söylediğim gibi yapın." Mektubu iade etti.

"Ama Generalim," dedi Murat ısrarla, "adamın önemli itiraflarda bulunacağını açık açık söylediğini fark etmediniz mi?"

"Evet, elbette ettim. Hepsini okudum ve böyle teklifleri daha önce de defalarca okumuştum, bu yüzden adamın söyleyeceklerini dinleme zahmetine değmeyeceğini bir kere daha tekrarlıyorum."

"Kim bilir?" dedi Murat. "Bu işi Mösyö Réal ile bana bırakın."

"Madem ısrar ediyorsunuz," dedi Bonaparte, "size engel olmayacağım. Réal, konumunuzdan faydalanarak adamı sorgulayın. Murat, istiyorsanız hâkime eşlik edebilirsiniz, ama tecil yok, tamam mı? Tecil istemiyorum."

XXXII
Yurttaş Régnier'nin Polisleri ve Yurttaş Fouché'nin Polisleri

RÉAL VE MURAT BİRİNCİ KONSÜL'Ün yanından ayrıldıklarında saat gece yarısını geçmişti. Murat şans eseri o gece ev sahipliği yaptığı resmi bir toplantıdan ayrılmak zorunda kalmıştı ve oraya dönmesi gerekiyordu. Zaten kendi görevini yerine getirmişti: Birinci Konsül'ü uyarmıştı ve Birinci Konsül bu işi gerekli makamlara, yani bu durumda hâkime devretmişti. Murat mahkûmu ziyaret etme sorumluluğunu hâkime bıraktı.

Réal mahkûmu görmek için en iyi zamanın infazdan iki saat önce olduğunu düşündü; infaz sabah saat yedide gerçekleşecekti. Eğer adamın itirafları tecil gerektirirse, Réal'in bunu sağlamak için bol bol vakti olacaktı. Eğer önemsiz itiraflarda bulunursa, infaz zamanında gerçekleştirilebilirdi.

İnsanların duygularından faydalanmaya alışık olan Réal, şafak vakti hapishane civarında yapılan askeri hazırlıkların, idama mahkûm edilmiş olan adamın üzerindeki baskıyı arttıracağını ve onu bildiği her şeyi anlatmaya daha da teşvik edeceğini biliyordu.

Doktorun ısrarlarıyla Murat'a itiraflarda bulunmak istediğine dair haber gönderdiğinde Querelle'in durumu ne kadar kötüyse, cevap alamadığında ve validen haber beklediği sırada daha da kötüye gittiğini anlamalıyız. Hiçbir haber gelmemişti. Zavallı adam acınacak durumdaydı. Atalete sürüklenmiş olan Querelle ölümü beklerken içini kaplayan ıstıraba ve korkuya bütünüyle teslim olmuştu. Tir tir titreyerek ve günün ilk ışıklarını görmekten korkarak sokağa açılan pencereye bakıyordu.

Sabah beş sularında hapishane kapısında bir at arabasının durduğunu duyduğunda irkildi. Dikkat kesilen Querelle, büyük kapının ağır ağır açıldığını ve kapandığını duydu. Koridorda ayak sesleri duydu: yürüyen üç ya da dört kişi vardı; onun kapısında durdular. Anahtar gıcırdayarak kilide girdi. Kapı açıldı. Querelle son bir umutla geleni görmek için başını çevirdi. Adamın pelerininin altında valinin kordonlarla ve nakışlarla bezeli muhteşem üniformasını görmedi. Simsiyah giyinmiş bir adam gördü. Dost canlısı ve samimi yüz ifadesine rağmen sinsi bir havası vardı.

Duvar şamdanlarında mumlar yanıyordu. Réal etrafını gözden geçirdi. Belli ki mahkûmun ölüme çok yakın olduğunu düşündükleri için, onu kâtibin odasına yerleştirmişlerdi. Mahkûmun bütünüyle giyinik olarak kendisini attığı bir yatak bulunmaktaydı. Zavallı adam ellerini ona uzatıyordu. Réal onun korkusunun kokusunu alabiliyordu.

Réal muhafızlara işaret verdi. Onu, sorgulamaya geldiği adamla yalnız bıraktılar.

"Ben Danıştay Üyesi Réal," dedi. "İtiraflarda bulunmak istediğinizi bildirmişsiniz, sizi dinlemeye geldim."

Zavallı adam öyle şiddetli titremeye başladı ki cevap veremedi. Dişleri takırdıyordu ve yüzü çarpılmıştı. Yakında ölecek olan birçok adamla karşılaşmış, ama bu kadar saf bir dehşet içinde olanını hiç görmemiş olan danıştay üyesi, "Kendinizi toparlayın," dedi. "Ağır sorumluluklarımın elverdiği ölçüde yardımseverlik gösterme niyetiyle geldim. Artık bana cevap verebilecek misiniz?"

"Denerim," dedi zavallı adam. "Ama ne anlamı var? İki saat içinde her şey sona ermeyecek mi zaten?"

"Vaatlerde bulunmaya yetkim yok," dedi Réal. "Ancak, şayet anlatacaklarınız gerçekten iddia ettiğiniz kadar önemliyse..."

"Ah, bu konuda kendiniz karar verebilirsiniz," diye haykırdı mahkûm. "Ama... Ne öğrenmek istiyorsunuz? Ne anlatmamı istiyorsunuz? Bana yol gösterin, düzgün düşünemiyorum."

"Öncelikle rahatlayın, ardından sorularımı cevaplayın. Adınız nedir?"

"Querelle."

"Ne iş yapıyordunuz?"

"Sağlık memuruydum."

"Nerede yaşıyordunuz?"

"Biville'de."

"Şimdi bana aklınızdan geçenleri anlatmalısınız."

"Yakında huzuruna çıkacağım Tanrı'nın adına yemin ederim ki size gerçekleri anlatacağım, ama bana inanmayacaksınız."

"Size zaten inanıyorum," dedi Réal. "Masumsunuz, öyle değil mi?"

"Evet, yemin ederim." Réal'in yüzünde inanmayan bir ifade belirdi.

"En azından beni itham ettikleri suç konusunda masumum," diye ekledi mahkûm. "Üstelik masumiyetimi kanıtlayabilirdim."

"Neden kanıtlamadınız?"

"Çünkü görgü tanığı kullanmam gerekirdi ve görgü tanığı beni bütün bu suçlamalardan kurtaracak olsa da, başka bir şekilde yıkımımı getirirdi."

"Ama gerçekten de bir suikast girişiminin parçasıydınız, öyle değil mi?"

"Evet, ama Picot ve Lebourgeois ile değil. O bomba olayıyla hiç ilgim yoktu, yemin ederim. Ben o sırada George Cadoudal ile birlikte İngiltere'deydim."

"Fransa'ya döneli ne kadar oldu?"

"İki ay."

"Yani George'dan iki ay önce ayrıldınız?"

"Ondan ayrılmadım."

"Ne? Ayrılmadınız mı? Siz Paris'te olduğunuza ve George Cadoudal İngiltere'de bulunduğuna göre, bana öyle geliyor ki ondan ayrılmış olmalısınız!"

"George İngiltere'de değil."

"Nerede öyleyse?"

"Paris'te."

Réal öne eğildi. "Paris'te mi?" diye haykırdı. "İmkânsız!"

"Ama burada işte, çünkü beraber geldik. Tutuklanmadan önceki gün onunla konuştum."

Demek George iki aydır Paris'teydi! Belli ki bu adamın itirafları zannettiklerinden çok daha önemliydi. "Peki Fransa'ya nasıl girdiniz?" diye sordu Réal.

"Biville kayalıklarından. Pazar günüydü. Küçük bir İngiliz gemisi tarafından sahile bırakıldık. Neredeyse boğuluyorduk çünkü deniz kabarmıştı."

"Şimdi bir bakalım," dedi Réal. "Bu bilgi zannettiğimden daha önemli olabilir dostum. Hiçbir vaatte bulunamam, ama... Devam edin. Kaç kişiydiniz?"

"İlk çıkartmada dokuz kişiydik."

"Sonrasında kaç çıkartma oldu?"

"Üç."

"Kıyıya vardığınızda sizi kim karşıladı?"

"Bir saatçinin oğlu. Bizi adını bilmediğim bir çiftliğe götürdü. Üç gün orada kaldık, ardından çiftlikten çiftliğe ilerleyerek Paris'e geldik. Paris'te bizi George'un bazı arkadaşları karşıladı."

"Adlarını biliyor musunuz?"

"Yalnızca ikisini biliyorum, eski yaveri Sol de Grisolles ve Charles d'Hozier adında bir adam."

"Onları daha önce görmüş müydünüz?"

"Evet, bir yıl önce Londra'da görmüştüm."

"Sonra neler oldu?"

"İki beyefendi George'u faytona bindirdi. Biz ise farklı sınırlardan yaya olarak Paris'e girdik. İki ay içinde George'u yalnızca üç kez gördüm, bir de o beni çağırttığında. Üstelik onu hiç iki kez aynı yerde görmedim."

"Onu en son nerede gördünüz?"

"Bir şarap tüccarının Bac Sokağı ile Varenne Sokağı'nın köşesindeki dükkânında. Sokağa çıktığımda otuz adım atamadan tutuklandım."

"Ondan beri kendisinden haber aldınız mı?"

"Evet, Temple kapıcısı aracılığıyla bana yüz frank gönderdi."

"Sizce hâlâ Paris'te mi?"

"Paris'te olduğundan eminim. Ek çıkartmalar bekliyordu. Ama ne olursa olsun, bir Fransız prensi Paris'e gelene dek hiçbir şey yapılmayacaktı."

"Bir Fransız prensi!" diye haykırdı Réal. "Adını hiç duydunuz mu?"

"Hayır, mösyö."

"Pekâlâ, öyleyse," dedi Réal ayağa kalkarak.

"Mösyö," diye haykırdı mahkûm Réal'in elini tutarak. "Yoldaşlarım tarafından hain, korkak ve alçak olarak adlandırılma riskini göze alarak size bildiğim her şeyi anlattım."

"Rahatlayın," dedi danıştay üyesi. "Ölmeyeceksiniz, en azından bugün. Birinci Konsül'ü sizin lehinizde bir karar vermeye ikna etmeye çalışacağım, ama bana anlattıklarınızın tek kelimesini bile hiç kimseye söylememelisiniz. Yoksa sizin için hiçbir şey yapamam. Bu parayı alın ve gücünüzü tekrar kazanmanız için ne gerekiyorsa alın. Yarın, şüphesiz, geri geleceğim."

"Ah, mösyö," dedi Querelle kendini Réal'in ayaklarına atarak, "ölmeyeceğimden kesinlikle emin misiniz?"

"Garanti veremem, ama ağzınızı açmayın ve umudunuzu koruyun."

Ancak, Birinci Konsül'ün –"Tecil yok!"– emri çok kesin olduğu için, Réal manastır yöneticisine ancak şunu söylemeye cesaret edebildi: "Tebligat memuruyla görüşün, bu sabah saat ondan önce hiçbir şey yapılmasın."

Saat henüz altıydı ve Réal Bonaparte'ın talimatını biliyordu: "Beni asla iyi haberler için uyandırmayın, yalnızca kötü haberler için uyandırın." Réal haberlerin iyi olmaktan ziyade kötü olduğunu düşündü.

Réal doğruca Tuileries'e gitti. Constant'ı uyandırdı, Constant ise Bonaparte'ın kapısında uyuyan Memluk Rustan'ı kaldırdı. Rustan Birinci Konsül'ü uyandırdı, çünkü Bourrienne eski okul arkadaşının gözünden düşmeye başlamıştı ve eski ayrıcalıklarının çoğunu yitirmişti. (Artık Bonaparte Josephine ile aynı odayı da paylaşmıyordu.) Bonaparte herhangi bir hata olmadığından emin olmak için, Memluk'a, danıştay üyesinin kendisini görmeyi beklediğini iki kez teyit ettirdi.

"Mumları yakın," dedi Bonaparte, "ve söyleyin içeri gelsin." Birinci Konsül'ün yatağının yakınındaki şöminenin yanına bir şamdan yerleştirildi.

"Demek siz geldiniz Réal," dedi Bonaparte danıştay üyesi içeri girerken. "Durum ilk başta düşündüğümüzden daha mı ciddi?"

"Çok ciddi Generalim."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Çok ilginç bir şey öğrendim."

"Anlatın," dedi Bonaparte başını ellerine yaslayıp dinlemeye hazırlanarak.

"George bütün çetesiyle birlikte Paris'te Generalim," dedi danıştay üyesi.

"Ne?" dedi onu yanlış duyduğundan emin olan Birinci Konsül.

Réal söylediklerini tekrarladı.

"Olur şey değil!" diye haykırdı Bonaparte şüphelendiğinde hep yaptığı gibi omzunu çekerek. "Bu mümkün değil."

"Daha gerçek olamazdı Generalim."

"Demek o alçak Fouché, dün akşam bana 'Dikkatli olun, havada hançerler uçuşuyor,' yazan bir not gönderdiğinde bunu kastediyordu. Notu komodinimin üstüne koyup bir daha da bakmamıştım."

Bonaparte Constant'ı çağırdı ve Constant derhal geldi. "Bourrienne'i çağırın," diye buyurdu Bonaparte.

Çabucak uyandırılan Bourrienne çok geçmeden Birinci Konsül'ün emrindeydi. "Fouché ve Régnier'ye, Cadoudal olayını konuşmak üzere hemen Tuileries'e gelmelerini bildirin," dedi Bonaparte. "Bu konuda sahip oldukları bütün bilgileri getirsinler. Mektupları doğrudan onlara iletecek iki emir eri bulun. Bu arada Réal bana bütün olayı açıklayacak."

Réal Querelle'in anlattıklarını Bonaparte'a kelimesi kelimesine aktardı: Cadoudal ile çetesinin İngiltere'den küçük bir gemiyle gelip Biville ka-

yalıklarından Fransa'ya girdiklerini, Querelle'in adını bilmediği bir saatçinin onları karşılayıp bir çiftliğe götürdüğünü, çiftlikten çiftliğe geçerek Paris'e geldiklerini ve Paris'te Querelle'in Cadoudal'ı son kez Bac Sokağı ile Varenne Sokağı köşesindeki bir binada gördüğünü.

Réal bütün bilgileri Birinci Konsül'e aktardıktan sonra, Manastır'da acıdan kıvranır halde bıraktığı zavallı adamın yanına dönmek için izin istedi. İtiraflarının büyük bir önem taşımasından ötürü adama geçici bir tecil vaat edip edemeyeceğini de sordu. Bu kez Bonaparte tecili onayladı; Réal'e Querelle'e tam bir af değilse de, hayatının bağışlanacağı vaadinde bulunması için yetki verdi.

Réal bunun ardından Birinci Konsül'ü uşağının ellerine bıraktı. Régnier geldiğinde Bonaparte çoktan giyinmişti. Başını öne eğmiş, ellerini arkasında kavuşturmuş ve alnı kırışmış halde volta atıyordu.

"Ah, demek geldiniz Régnier," dedi Birinci Konsül. "Dün bana Cadoudal hakkında ne söylemiştiniz?"

"Hâlâ Londra'da olduğuna ve üç gün önce Kingston'da Bay Addington'ın sekreteriyle yemek yediğine dair bir mektup aldığımı söylemiştim Yurttaş Birinci Konsül."

Régnier bunları söylerken Fouché'nin geldiği duyuruldu. "İçeri gelsin," dedi Bonaparte. İki Polis Bakanı'nı yüzleştirme fikri hiç de canını sıkmış gibi değildi: resmi bakan Régnier ve gizli çalışan Fouché.

"Fouché," dedi Birinci Konsül, "Régnier ile bir anlaşmaya varmamızı sağlamanız için sizi çağırttım. Régnier Cadoudal'ın Londra'da olduğunu iddia ediyor, oysa ben Paris'te olduğunu ileri sürüyorum. Hangimiz haklıyız?"

"Dün 'Dikkatli olun, havada hançerler uçuşuyor,' yazan bir not göndermiş olduğum kişi."

"Duydunuz mu Régnier? Fouché'nin notunu alan kişi ben olduğuma göre, haklı olan benim."

Régnier omzunu silkti. "Mösyö Fouché'ye dün Londra'dan almış olduğum mektubu gösterme inceliğini lütfeder misiniz?"

Régnier'nin vermiş olduğu mektubu hâlâ elinde tutmakta olan Birinci Konsül, onu, yarı ilgili bir tavırla okuyan Fouché'ye uzattı. "Birinci Konsül, Londra'dan Cadoudal ile birlikte dönen ve Paris'e kadar ona eşlik eden bir adamı takdim etmeme izin verirler mi?" diye sordu Fouché.

"Evet, Tanrı aşkına!" dedi Bonaparte. "Bu benim için büyük bir zevk olur."

Fouché ajanı Victor'a bekleme odasının kapısını açtı. Çok şık giyinmiş olan Victor tıpatıp, ya gerçek inançlarından ya da siyasi akımlardan dolayı

Birinci Konsül'e karşı komplolar kuran genç Kraliyetçilerden biri gibi görünüyordu. Kapının yakınında kalarak saygıyla reverans yaptı.

"Bunlar ne demek oluyor?" diye sordu Bonaparte. "Eğer bu adam gerçekten Fransa'ya Cadoudal ile birlikte girdiyse, neden hâlâ hayatta?"

"Çünkü," dedi Fouché, "o, gözünü Cadoudal'dan ayırmamakla görevlendirdiğim ajan. Gözden kaybetmemek için Fransa'ya dönüşünde, Paris'e kadar kendisini takip etti."

"Ne kadar zaman önce?" diye sordu Bonaparte.

"İki ay önce," dedi Fouché. "Eğer Mösyö Régnier ajanımı kendileri sorguya çekmek isterlerse, ona büyük bir şeref bahşetmiş olurlar."

Régnier ajanı yanına çağırdı. Bu esnada Bonaparte genç adamı büyük bir ilgiyle izledi. Üstündeki son moda giysiler çok şıktı, ne fazla abartılı ne de fazla sadeydi; genç adam, Madam Récamier ya da Madam Tallien'e yaptığı bir sabah ziyaretinden gelmiş gibiydi. Üstündekileri güzel taşıyordu ve insan ışıl ışıl tebessümünü, pelerinini taktığı gibi yüzüne oturttuğundan şüpheleniyordu.

"Londra'da ne yapıyordunuz mösyö?" diye sordu Régnier.

"Doğrusu Sayın Bakanım," dedi ajan, "herkesin yaptığını yapıyordum; Yurttaş Birinci Konsül'e yönelik komplolar kuruyordum."

"Ne maksatla?"

"Soylu prenslerin Mösyö Cadoudal'a desteğini kazanmak maksadıyla."

"Hangi prenslerden söz ediyorsunuz?"

"Bourbon Ailesi prenslerinden elbette."

"Peki George'a destek kazanmayı başardınız mı?"

"Monsenyör Berry Dükü aracılığıyla, evet, Sayın Bakanım. Aslına bakılırsa çok şanslıydım. Öyle ki, General Cadoudal beni Fransa'ya gönderilecek olan ilk sefere katılmaya layık gördü; onunla birlikte buraya gelen dokuz kişiden biriydim."

"Bu dokuz kişi kimdi?"

"Mösyö Coster Saint-Victor, Mösyö Burban, Mösyö Riviére, General Lajolais, Picot adında bir adam; George'un uşağı Louis Picot, kısa bir süre önce vurulan Picot değil. Ayrıca Mösyö Bouvet de Lozier, Mösyö Damonville ve dün idama mahkûm edilmiş olan Querelle adındaki bir adam da vardı. Elbette uşağınız oradaydı; bir de George Cadoudal'ın kendisi."

"Fransa'ya nasıl geldiniz?"

"Bir tür filikada, Kaptan Wright ile birlikte."

"Ah!" diye haykırdı Bonaparte. "Onu tanıyorum. Sydney Smith'in eski sekreteri."

"Kesinlikle Generalim," dedi Fouché.

"Hava çok kötüydü," diye devam etti ajan. "Kabarık denizde Biville kayalıklarına ulaşmakta çok zorlandık."

"Biville nerede?" diye sordu Bonaparte.

"Dieppe yakınlarında Generalim," dedi Fouché.

Bonaparte, ajanın, böyle büyük bir başarıya imza atmış insanlarda rastlanmayan bir çekingenlikle, kendisine hiç doğrudan cevap vermediğini fark etti. Ajan reverans yapmakla ve Fouché'nin onun yerine cevap vermesine müsaade etmekle yetinmekten memnun görünüyordu. Alçakgönüllülüğü dokunaklıydı. "Size soru sorduğumda, beni doğrudan yanıtlayabilirsiniz," dedi Bonaparte.

Ajan bir kez daha reverans yaptıktan sonra konuşmayı sürdürdü: "O noktada yaklaşık yetmiş metre yüksekliğinde olan Biville kayalıklarının dibine bırakıldık."

"Peki öyle bir yüksekliğe nasıl tırmandınız?" diye sordu Bonaparte.

"Gemi halatı boyutundaki bir ipin yardımıyla! Kol gücümüzü kullanarak, tepenin bacayı andırdığı noktada ayaklarımızı kayalıkların cephesine dayayarak tırmandık. Halatın bazı kısımlarında tırmanıcılara yardımcı olacak düğümler vardı ve hatta insanın, tüneğindeki papağanlar gibi bir an soluklanabileceği tahta parçalar bile bulunmaktaydı. En önden ben gittim, arkamdan Mösyö Riviére, General Lajolais, Picot, Burban, Querelle, Bouvet, Damonville, Coster Saint-Victor ve son olarak da George Cadoudal geldi.

"Yarı yola vardığımızda aramızdan bazıları yorulduğunu söyledi. 'Sizi uyarıyorum,' dedi Cadoudal, 'altımdaki halatı kestim.' Gerçekten de halatın, tepenin altındaki kayalara çarptığını duyduk. Gökyüzüyle yer arasında asılı kalmıştık. Aşağıya inmenin hiçbir yolu olmadığı için, zirveye ulaşana dek tırmanmaktan başka seçeneğimiz yoktu.

"Nihayet sağ salim zirveye ulaştık. Ne var ki zirveye vardığımda, tırmanıştan ötürü dehşete düşmüş durumda olduğumu itiraf ediyorum; bir süre karın üstü yatmak zorunda kaldım, çünkü ayağa kalkarsam baş dönmesinin beni kayalıkların dibine çekeceğinden korkuyordum. Aramızdaki en zayıf kişi olan Mösyö Riviére zirveye vardığımızda neredeyse şuurunu kaybetmiş durumdaydı. Coster Saint-Victor zirveye vardığında ıslıkla bir av ezgisi çalıyordu. Cadoudal ise nefes nefese kalmıştı, ama yine de 'Bu, yüz yirmi kilo bir adam için zor bir tırmanış,' demeyi başardı.

"Ardından Cadoudal halatı bağlı bulunduğu kazıktan çözdü ve ikinci parçayı da ilkinin ardından kayalıkların dibine gönderdi. Ona bunun sebebini sorduk. Halat genelde kaçakçılar tarafından kullanıldığı için, onun

yarı yola kadar uzandığını fark etmeyen bir zavallının aşağı inmeye kalkışıp, halatın sonuna geldiğinde, otuz metre yükseklikten yere çakılabileceğini söyledi.

"Cadoudal halatı atar atmaz karga sesi taklit etti. Yanıt olarak bir cüce baykuş sesi geldi ve iki adam ortaya çıktı. Kılavuzumuz onlardı."

"Mösyö Fouché, George'un önceden belirlenmiş durak noktaları kullanarak Biville'den Paris'e geldiğini söylemişti. Durduğunuz yerlere özellikle dikkat edebildiniz mi?"

"Ettim Generalim. Durak noktalarının listesini Mösyö Fouché'ye verdim zaten, ama hepsi hâlâ aklımda; eğer ben sayarken yazabilecek biri varsa, yerlerin adlarını hemen şimdi verebilirim."

Bonaparte zili çalarak Savary'yi çağırdı ve Savary çağrısına anında karşılık verdi.

"Oturun," –Bonaparte ona bir masa gösterdi– "ve bu adamın söylediklerini yazın." Savary oturup eline bir kalem aldı.

"Öncelikle," diye başladı ajan, "kayalıklardan yaklaşık yüz adım ileride bir denizci evi var, bu ev yalnızca denize açılmak üzere olan ya da kıyıdan gelecek olan birilerini bekleyen kişiler tarafından kötü havalarda sığınak olarak kullanılıyor. Oradan ilk durak noktamız olan Guilmécourt'a, Pageot de Pauly ismindeki genç bir adamın evine doğru hareket ettik; ikinci durak noktamız, Détrimont çiftinin yaşadığı Saint-Rémy komünündeki La Potterie isimli bir çiftlikti; üçüncüsü ise Preuseville'de, Loizel adında bir adamın eviydi. Yolumuzun burada üç farklı kola bölündüğünü belirtmeme izin verin Albay," dedi ajan her zamanki kibarlığıyla. "Bu kolların üçü de Paris'e çıkıyordu.

"Doğu kolundaki dördüncü durak noktası Monnier isimli bir adamın yaşadığı Aumale'ydi, beşincisi Feuquiéres'de Colliaux'nun eviydi, altıncısı Monceau'da Leclerc'in, yedincisi Saint-Lubin'de Massignon'un, sonuncusu ise Saint-Leu-Taverny'de Lamotte'un eviydi.

"Ancak, yolun çatallaştığı noktada, ortadaki kol takip edilirse, dördüncü durak, Gaillefontaine'de Dul Le Seur'un eviydi, beşincisi Sachez'in yaşadığı Saint-Clair, altıncısı Gournay'de bulunan Dul Cacqueray'ın eviydi. Ama eğer çataldan batı yolunu takip edersek, dördüncü durak Roncherolles'de Gambu çiftinin yaşadığı evdi, beşincisi Saint-Crispin'deki Bertengles'in evi, altıncısı Etrépagny'de Damonvillelerin evi, yedincisi Vauréal'de Bouvet de Lozier'in evi ve sekizincisi Eaubonne'da Hyvonnet isminde bir adamın yaşadığı evdi. Hepsi bu."

"Savary, bu listeyi özenle saklayın. İşimize yarayacak," dedi Birinci Konsül. "Siz bu işe ne diyorsunuz Régnier?" diye sordu.

"Ya benim ajanlarım aptal ya da bu adam çok akıllı bir dolandırıcı diyorum."

"Bu sözler sizden geldiği için büyük bir iltifat olarak kabul edilebilir Sayın Bakanım," dedi ajan bir kez daha reverans yaparak. "Ancak ben dolandırıcı değilim. Yalnızca birçoklarından daha zeki bir adamım ve kılık değiştirmek konusunda sıra dışı bir yeteneğim var."

"Peki Paris'e vardıktan sonra Cadoudal konusunda neler yaptınız?" diye sordu Bonaparte.

"Kaldığı üç ya da dört eve kadar onu takip ettim: Ferme Sokağı'ndaki ilk evden, tutuklanmadan az önce Querelle'i ağırladığı Bac Sokağı'ndaki eve, son olarak da bugün geçtiği Chaillot Sokağı'ndaki eve; Larive adı altında o evde kalıyor."

"Peki ama madem bunları bu kadar uzun zamandır biliyordunuz..." dedi Régnier Fouché'ye.

"Evet, iki aydır biliyordum," dedi Fouché onun sözünü keserek.

"O halde onu neden tutuklamadınız?"

Fouché güldü. "Ah, affınıza sığınıyorum Sayın Adalet Bakanı," dedi, "ama kendim herhangi bir suçla itham edilene dek, sırlarımı ele verecek değilim. Ayrıca bu, General Bonaparte için sakladığım bir sır."

"Sevgili Régnier," dedi Birinci Konsül gülerek, "duyduklarımızdan sonra ajanınızı Londra'dan geri çağırabilirsiniz kanaatimce. Şimdi, Adalet Bakanı olarak, idam cezası altındayken anlattıkları, bu adamın anlattıklarıyla örtüştüğüne göre," –Bonaparte Fouché'nin ajanını işaret etti– "gerçekleri söylediğini kabul etmem gereken zavallının idam edilmemesini sağlayın lütfen. Onu tamamen affetmek istemiyorum, çünkü hapishanede nasıl davranacağını merak ediyorum. Gözlerinizi ondan ayırmayın, altı ay sonra durumuna dair bir rapor getirin. Geriye bir tek, mevcudiyetinize aslında gerek olmadığı halde, sizi bu kadar erken bir saatte uyandırdığım için üzüntülerimi dile getirmek kalıyor sevgili Régnier. Fouché, siz benimle kalın."

Birinci Konsül ve gerçek polis şefi baş başa konuşabilsinler diye ajan odanın uzak bir köşesine çekildi. Bonaparte Fouché'ye yaklaştı. "Cadoudal'ın Paris'e geldiğini neden sır olarak sakladığınızı bana açıklayacağınızı söylemiştiniz."

"Bu bilgiyi öncelikle konuyla ilgili hiçbir bilginiz olmasın diye sizden sakladım Yurttaş Birinci Konsül."

"Dalga geçmeyi bırakın," dedi Bonaparte kaşlarını çatarak.

"Hiç dalga geçmiyorum Generalim ve bugün size söylemek zorunda kaldığıma da üzgünüm. Huzurunuza kabul edilerek bahşedildiğim şeref

sayesinde sizi inceleme fırsatım oldu. Kaşlarınızı çatmayın lütfen, benim görevim bu. Siz sinirlendiğinizde ağzınızdan kolaylıkla sır kaçırabilen bir kişisiniz. Sakin ve soğukkanlı olduğunuz müddetçe hiç sorun yok; sırlarınızı, ağzında mantarla şişesinde duran bir şampanya kadar sağlam tutuyorsunuz. Ama öfkeye kapıldığınızda şampanya şişesi patlıyor ve her yer köpüklerle kaplanıyor."

"Mösyö Fouché," dedi Bonaparte, "bu tür benzetmeler olmadan da idare edebilirim."

"Ben de sırlarımı ifşa etmeden idare edebilirim Generalim. Lütfen çekilmeme müsaade edin."

"Hadi ama, sinirlenmeyin," dedi Bonaparte. "George'u neden tutuklamadığınızı öğrenmek istiyorum."

"Gerçekten öğrenmek istiyor musunuz?"

"Kesinlikle."

"Ve eğer sizin yüzünüzden Rivoli savaşımı kaybedersem, bunu bana karşı kullanmayacak mısınız?"

"Kullanmayacağım."

"Tamam. Bu adamların hepsini aynı ağa kıstırmak istiyorum ve bu inanılmaz baskını ilan eden ilk kişinin siz olmanızı istiyorum. Cadoudal'ı tutuklamadım, çünkü Pichegru Paris'e daha dün geldi."

"Ne? Pichegru dün Paris'e mi geldi?"

"L'Arcade Sokağı'nda bulunuyor, çünkü henüz Moreau ile anlaşmaya varamadı."

"Moreau ile mi?" diye haykırdı Bonaparte. "Çıldırmış olmalısınız! Onların can düşmanı olduğunu unuttunuz mu?"

"Ah! Çünkü Moreau Pichegru'yu kıskançlığından suçladı! Sizin herkesten daha iyi bildiğiniz gibi Yurttaş Birinci Konsül, rahip kardeşi altı yüz frank tutarındaki borcunu ödemek için gönülsüzce Cayenne'e doğru yola çıktığında, Pichegru'dan kılıcını ve apoletlerini satmasını istemeye mecbur kalmıştı; kılıcın ve apoletlerin üzerinde şöyle bir yazı vardı: 'Hollanda fatihine ait kılıç ve apoletler.' Pichegru'nun Condé Prensi'nden bir milyon almadığını gayet iyi biliyorsunuz. Ayrıca hiç evlenmediği için karısı ve çocukları bulunmayan Pichegru'nun, Condé Prensi ile yaptığı anlaşmada, varolmayan bir dul için iki yüz bin frank ve doğmamış çocuklar için yüz bin frank tutarında bir maaş alamadığını da biliyorsunuz. Hükümetler kurtulmak istediği adama karşı böyle dikkatsizlikler ve ihmalkârlıklar sergilerler: büyük hizmetlerinin karşılığında yalnızca nankörlük gören bir adam. Her neyse, Moreau hatasını kabul etti ve Pichegru onu affetmeye hazır olarak dün Paris'e geldi."

En büyük düşmanları olarak gördüğü iki adamın buluşması hakkındaki haberleri duyunca, Bonaparte'ın içindeki Korsikalı hızlıca haç çıkarmaktan geri duramadı. "Ama," dedi, "buluştuklarında, anlaşmaya vardıklarında ve havada uçuşan o hançerler bana yöneldiğinde, onlardan kurtulacak mısınız? Onları tutuklayacak mısınız?"

"Henüz değil."

"Neyi bekliyorsunuz öyleyse?"

"Onların beklediği prensin Paris'e gelmesini."

"Bir prens mi bekliyorlar?"

"Bourbon Ailesi'nden bir prens."

"Bana suikast düzenlemek için prense mi ihtiyaçları var?"

"Size suikast düzenlemeyi planladıklarını kim söyledi? Cadoudal size asla suikast düzenlemeyeceğini açık açık belirtti."

"Bombayla ne yapmaya çalışıyorlardı öyleyse?"

"Bombayla hiçbir ilgisinin olmadığına dair Tanrı'ya yemin ediyor."

"Öyleyse ne istiyor?"

"Sizinle savaşmayı."

"Benimle savaşmayı mı?"

"Neden olmasın? Geçen gün siz kendiniz Moreau ile savaşmaya hazırdınız."

"Ama Moreau Moreau'dur. Yani zaferler kazanmış büyük bir general. Ona geri çekilen general dediğim doğrudur, ama bu Hohenlinden'den önceydi. Peki benimle nasıl savaşmayı bekliyorlar?"

"Bir akşam siz yirmi beş veya otuz adam eşliğinde La Malmaison'a ya da Saint-Cloud'a dönerken, başlarında Cadoudal bulunan, sizin adamlarınız gibi silahlı, sizinkilerle eşit sayıda Chouan yolunuzu kesip refakatçilerinize saldıracak ve sizi öldürecek."

"Ben öldükten sonra ne yapacaklar?"

"Savaş sırasında orada bulunacak, ama savaşa iştirak etmeyecek olan prens taht üstünde hak iddia edecek. Bütün bu olaylar esnasında parmağını bile kıpırdatmadan XVIII. Louis adını alıp atalarının tahtına oturacak ve Konsüllük sona erecek. Siz tarihte adeta güneş misali ya da Toulon, Montebello, Arcole, Rivoli, Lodi, Piramitler ve Marengo gibi altın uyduları bulunan Satürn misali parlayan bir ışık olacaksınız."

"Bu kadar şaka yeter Mösyö Fouché. Fransa üstünde ve benim mirasım üstünde hak iddia edecek olan prens kim?"

"Bu konuda hiçbir bilgimin olmadığını itiraf etmeliyim. İnsanlar son on yıldır bir prensin dönmesini bekliyorlar ve kendisi hâlâ ortaya çıkmadı. Vendée'ye bekleniyordu ama gelmedi. Quiberon'a bekleniyordu ama

gelmedi. Paris'e bekleniyor, ama Vendée ve Quiberon'a gelmediği gibi, Paris'e gelme ihtimali de pek yok."

"Pekâlâ, öyle olsun!" dedi Bonaparte. "Onu bekleyeceğiz. Siz bütün sorumluluğu üstlenebilir misiniz Fouché?"

"Paris'te olup biten her şeyin sorumluluğunu üstlenebilirim, yeter ki polisleriniz, benim polislerimin yoluna çıkmasın."

"Anlaştık. Tedbir almak konusunda ne kadar ihmalkâr olduğumu biliyorsunuz, dolayısıyla beni kollamak sizin göreviniz olacak. Bu arada, ajanınıza altı bin frank armağan etmeyi unutmayın. Cadoudal'ı gözden kaybetmemesi için elinden geleni yapmasını sağlayın."

"İçiniz rahat olsun. Ajanım onu gözden kaybetse bile, onu tekrar bulmamızı sağlayacak iki referans noktası mevcut."

"Bu referans noktaları neymiş peki?"

"Moreau ve Pichegru."

Fouché'nin oradan ayrılmasıyla Bonaparte'ın Savary'yi çağırması bir oldu. "Savary," dedi Bonaparte yaverine, "bana Seine-Inférieure bölgesinde posta arabası soygunculuğuna ya da benzeri suçlara karıştığı tespit edilen herkesin listesini getirin."

Ülke içinde barış sağlanmış olduğu için, polisler sivil asayişi bozan ve posta arabası soygunlarının gerçekleştiği yerlerde tutuklanmış olan herkesin listesini çıkarmışlardı. Bu şüpheli şahıslar dört kategoriden birine giriyordu: elebaşı, iştirakçi, suç ortağı ve yardakçı.

Hem Querelle'in, hem de Fouché'nin ajanının bahsettiği saatçiyi bulmaları gerekiyordu. Bonaparte onun adını Fouché'nin ajanından öğrenebilecek olsa da, Fouché'nin, planını anlaması korkusuyla, konuya fazla önem veriyormuş gibi davranmak istememişti. Çünkü Fouché'nin akıl okuma yeteneğini de en az Régnier'nin körlüğü kadar can sıkıcı buluyordu.

Kendisini belirsiz bir tehlikenin içinde bulmak, emniyeti için etkisiz bir polis gücüne bel bağlamak, Bonaparte'ın dehasındaki ve karakterindeki bir adam için zaten başlı başına küçük düşürücüydü. Durumu kendi gözleriyle görmek istiyordu, çok net göremese bile! Bu yüzden Savary'nin Seine-Inférieure bölgesindeki bütün şüphelilerin listesini getirmesini istemişti.

Eu ve Le Tréport'tan gelen listelere ilk bakışlarında bir saatçinin adına rastladılar: Troche. Baba Troche bir kere Dieppe'de tutuklanmıştı ve olaya fazlasıyla karışmış olduğu o kadar açıktı ki, ondan güvenilir bilgiler alamayacaklarını biliyorlardı. Ancak bir de on dokuz yaşında bir oğlu vardı ve onun Biville'e gerçekleştirilen geçmişteki çıkartmalar ve gelecekteki çıkartmalar hakkında herkes kadar bilgi sahibi olduğu kesindi. Bonaparte

semafor ağını kullanarak oğlanın tutuklanması ve derhal Paris'e getirilmesi emrini içeren bir telgraf gönderdi. Eğer posta arabasıyla getirilirse, ertesi sabah Paris'e ulaşabilirdi.

Bu arada Réal hapishaneye geri dönmüş ve zavallı idam mahkumunu acınacak durumda bulmuştu. Querelle kâtibin odasının meydana bakan parmaklıklı penceresinden infaz mangasıyla randevusunun hazırlıklarını izlemişti. Şafak vakti saat altı ila yedi arasında, onu Grenelle düzlüğüne götürüp vuracak olan silahlı muhafızlar gelmişti. Onlar meydanda tertip alıp durmuşlardı ve Querelle'i götürecek olan at arabası kapısı açık, basamağı alçaltılmış vaziyette kapıda bekliyordu.

Querelle emir erinin Paris valisinden idam emrini almaya gitmesini izlemişti ve atına çoktan binmiş olan tebligat memuru idamı gerçekleştirmek için sadece emir erinin geri dönmesini bekliyordu. Refakatçi olarak görev yapacak olan atlı süvariler de tertip almış bekliyorlardı, yalnızca subayları at sırtında değildi; atının dizginini Querelle'in penceresinin parmaklıklarına bağlamıştı. Querelle yaklaşık üç saat boyunca beklentisinin gitgide arttığı o korkunç durumda kalmıştı ki saat dokuzu vurduğunda, o sabah beşte de duymuş olduğu at arabasının geldiğini fark etti. Ardından heyecan içinde kâtibin odasının kapısını gözledi. Koridordan gelecek sesleri duymaya çalıştı ve yüreği umutla çarpmaya başladı.

Nihayet kapı ardına dek açıldı. Réal içeri girdi; tebessümü sert yüzünü aydınlatıyordu.

Zavallı mahkûm kendisini danıştay üyesinin ayaklarına atıp kollarını bacaklarına dolayarak, "Ah, eğer ölecek olsaydım, böyle gülümsemezdiniz!" dedi.

"Size af vaat etmemiştim," dedi Réal. "Size tecil vaat etmiştim ve sadece tecil getirdim. Ama sizi kurtarmak için elimden geleni yapacağıma söz veriyorum."

"Öyleyse, tasadan ölmemi istemiyorsanız, lütfen süvarileri, arabayı ve askerleri gönderin," diye haykırdı mahkûm. "Benim için burada olduklarını biliyorum ve burada kaldıkları sürece söylediklerinize inanamayacağım."

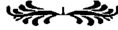
Réal müdürü çağırdı: "İdam Birinci Konsül'ün emriyle ertelendi," dedi. "Mahkûmu hücreye kapatacaksınız ve bu akşam Temple'a nakledeceksiniz."

Querelle nihayet rahat bir nefes aldı. Temple'ın tehlikeli suçlular için değil, uzun gözaltılar için kullanılan bir hapishane olması, Réal'in söylediklerini teyit ediyordu. Gözleri hâlâ penceredeydi, arabanın basamağının kaldırıldığını, kapısının kapatıldığını ve uzaklaştığını gördü. Subayın atını çözüp eyere atladığını ve adamlarının başına geçtiğini gördü. Başka da hiç-

bir şey göremedi: Sevinci o kadar büyüktü ki bayılıp ölü gibi yere yığıldı.

Doktor çağrıldı ve doktor biraz kan verdi. Mahkûm kendisine geldiğinde, Réal bir kez daha onun için Birinci Konsül ile görüşeceğine söz verdi. Querelle o gece Temple'a götürüldü.

XXXIII
Boş Eller

YAŞANAN TEK BİR OLAY polisi Troche'nin peşine düşürmüştü. Öykümüzden iki ya da üç yıl önce, gümrük memurlarıyla, kıyıya yeni çıkan kaçakçılar arasında bir çatışma meydana gelmişti. Birkaç el ateş edilmişti ve olaydan sonra yerde bulunan bir mektubun simsiyah olmuş parçalarından birinin üzerinde şu adres vardı: "Yurttaş Troche'ye, saatçi..." Dieppe'deki herkes saatçi Troche'yi tanıyordu, dolayısıyla polisin, saatçinin, adını taşıyan mektubu tabancasını doldururken dolgu malzemesi olarak kullandığına hiç şüphesi yoktu. O mektup saatçinin tutuklanmasına yol açtı.

Yurttaş Troche beş ya da altı gün önce Dieppe'den Paris'e getirilmişti. Kırk beş ila elli yaşlarında kurnaz bir Normandiyalıydı ve Querelle ile yüzleştirilip de Querelle kendisini tanımamış gibi yapınca, o da Querelle'i tanımamış gibi davranmayı tercih etmişti. Yine de, inkârlarına rağmen, Yurttaş Troche'yi kilit altında tutuyorlardı.

Bir de oğul Troche vardı; on dokuz ila yirmi yaşlarındaki iriyarı, toy oğlanın yüzü ne kadar masum görünse de, saatçi olduğundan daha iyi bir kaçakçıydı. Şimdi Nicolas Troche de sorgulanmak üzere Paris'e getirilmişti. Savary gerçekleri görmezden gelerek ona babasının her şeyi itiraf ettiğini söyledi ve oğlan da kasıtsızca gerçekleri ifşa etti.

İtirafı onu büyük bir tehlikeye atmıyordu. Nicolas, kaçakçıların kıyıya çıkmak istediğini haber aldığında, belirlenmiş bir işaret üzerine onlara kılavuzluk ettiğini söyledi. Eğer deniz durgunsa ilerlemelerini, dalgalıysa daha iyi bir fırsat çıkmasını beklemelerini sağlıyordu. Kaçakçılar karaya çıktıktan sonra, tepenin zirvesine vardıklarında onlara yardım ediyor, ardından onları bir arkadaşına devrediyor ve bir daha da onlarla herhangi bir işi olmuyordu. Yalnızca yeniden denize açılmaya hazır olduklarında ona adam başı üç frank veriyorlardı. Troche ailesi nesillerdir bu işin içindeydi ve ticareti daima evin en büyük oğlu devralırdı. Bu şekilde yılda iyisinden bin frank kazanıyorlardı, ama Nicolas yalnızca kaçakçılara yardım ettikleri konusunda diretiyordu.

Bonaparte açık bırakılan bir kapıdan sorgulamayı başından sonuna dek dinledi. Şimdiye dek her şey düşündükleri gibiydi.

Savary Troche'ye yeni bir çıkartma bekleyip beklemediğini sordu. Troche, Savary'nin kendisini bu konuşma için Paris'e getirme şerefini bahşettiği sırada, Biville kayalıklarının altında bir İngiliz filikasının çıkartma yapmaya yeltenmeden önce havanın düzelmesini bekleyerek denizde süzüldüğünü söyledi.

Savary Birinci Konsül'ün planlarını biliyordu. Eğer genç Nicolas başka bir çıkartma olacağını itiraf ederse –ki etmişti– Savary onunla birlikte yeniden at arabasına atlayacak ve sonraki çıkartmaya hazır olmak için hemen Dieppe'ye doğru yola koyulacaktı.

Genç Troche bütün gün tutuklu kaldı çünkü Bonaparte'ın yaveri ne denli gayret gösterse de, akşam yediden önce yola çıkmaya hazır olamadı. Bonaparte ile yaveri bir an için Nicolas'ı babası Jérôme Troche ile birlikte hapiste tutmayı düşünmüşlerdi. Genç adamın kayalıklardaki deniz esintisini, kesif hapishane havasına tercih edecek olması umurlarında değildi, ama Nicolas'ın da belirtmiş olduğu gibi, eğer onlarla birlikte kayalıklarda olup her zamanki işaretleri vermezse, çıkartma gerçekleşmezdi.

Troche gerçek bir avcıydı. Avlandığı sürece, kimin için avlandığının önemi yoktu. Üstelik geçmişte izlediği yolun onu darağacına götürebileceği düşüncesi, eskiden çıkartma yapanlara ne denli hevesle yardım ettiyse, şimdi yeni gelenlere tuzak kurmaya yardım etmek için de o denli hevesli davranmasına yol açmıştı.

Savary, Savaş Bakanı'ndan, meydana gelebilecek her duruma müdahale etme yetkisini alarak akşamüstü Paris'ten ayrıldıktan yirmi dört saat sonra, on iki elit jandarmayı taşıyan bir atlı arabayla birlikte Dieppe'ye vardı. Troche hemen çıkartma işaretleri konusunda bilgi aldı.

Sular hâlâ yüksekti ve iki direkli brik volta vurmaya devam ediyordu, kötü hava çıkartma yapmayı imkânsız kılmıştı. Savary Troche'yi şafak vakti sahile götürdü. Gemi görünürdeydi. Rüzgâr doğru olursa, bulunduğu konumdan tek bir voltayla kayalıkların dibine yanaşabilirdi.

Savary Dieppe'de kalmamaya karar verdi. Bunun yerine, bölükteki en cesur askerlerin arasından seçilmiş on iki jandarmasıyla birlikte saygın orta-sınıf vatandaşları gibi giyinerek Biville'e doğru yola çıktılar. Savary atları önceden göndermişti ve adamlarıyla birlikte Troche'yi takip ederek, normalde İngiliz gemilerinin kıyıya bıraktığı kişiler tarafından kullanılan bir eve vardılar.

Ev polis kuşatmasının dışında tamamen boştu. Köyün sınırındaydı ve denize bakıyordu. Tenhalık ve emniyet sağlıyordu, çünkü insan kimseye

görünmeden buraya gelip gidebilirdi.

Savary adamlarını bahçenin dışında bırakarak hendeğin üstünden atladı ve küçük eve doğru yürüdü. Yarı açık duran kepenkten bakınca üstünde şarap, ekmek dilimleri ve tereyağı olan bir masa gördü. Savary Troche'yi çağırıp hazırlanmış olan sofrayı gösterdi. "Denizden gelenleri hep bu sofra bekler," diye açıkladı Troche. "Çıkartmanın bu gece ya da en geç yarın gerçekleşeceği anlamına geliyor. Deniz alçalmaya başladı, eğer on beş dakika sonra burada olmazlarsa, yarın kıyıya çıkarlar."

Savary boşu boşuna bekledi. Ardından sabırsızca ertesi günü bekledi. Söylentilere bakılırsa, kendisi olmadan hiçbir şey yapılmayacak olan ya da en azından George'un hiçbir şey yapmayacağı prens de gemideydi.

Savary şafakta kayalıklarda duruyordu. Yer karlarla kaplıydı ve kayalıklara doğru yürürken bir an için aradığı şeyi göreceğini sanmıştı. Denizden çok şiddetli bir rüzgâr esiyordu ve hava beyaz kar taneleriyle doluydu, dolayısıyla on adım öteyi göremiyordu. Ancak gayet iyi duyabiliyordu ve kayalıklara uzanan patikadan gelen sesler duydu.

Troche elini Savary'nin koluna koydu. "İşte geliyorlar," dedi. "Pageot de Pauly'nin sesini duyabiliyorum." Troche'nin yaşlarında genç bir adam olan Pageot de Pauly, Troche'nin yokluğunda yeni gelenlere kılavuzluk yapma görevini üstlenmişti.

Savary jandarmalarını yolun sonunu kesmeye gönderirken, kendisi Troche ve iki adamla birlikte sesleri duyduğu yere doğru gitti. Vadinin tepesinde ansızın dört adam görünce korkan yolcular "Durun!" diye bağırdılar. Ancak ardından Troche'yi gören Pageot, "Merak etmeyin. Troche yanlarında!" dedi.

İki grup buluştu. Pageot'nun adamları yalnızca çıkartma beklentisiyle kayalıklara gelen sıradan köylülerdi. Gerçekten de bir çıkartma girişiminde bulunulmuştu, ama sandal kıyıya ulaşamamıştı, çünkü dalgalar çok şiddetliydi. Rüzgâr gemiden köylülere iki kelime taşımıştı: "Yarın görüşürüz!"

Bu filikanın üçüncü başarısız çıkartma girişimiydi. Filikanın tekrar denize açılıp akıntıların ve havanın değişmesini bekleyerek volta vurmak zorunda kaldığı üçüncü gündü. Akşam yeniden bir çıkartma girişiminde bulunulacaktı.

Savary ertesi geceyi izleyerek geçirdi. O gece hiçbir şey olmamakla kalmadı, ertesi gün filikayı bile zar zor görmeye başladılar. Filika İngiltere'ye doğru yelken açmış gibiydi.

Savary geminin dönüp dönmeyeceğini görmek için ertesi gün de bekledi. Kıyıya çıkan adamların tepeye tırmanmak için kullandıkları halatı da

dikkatle inceledi. Kolay kolay cesareti kırılmayan bir adam olmasına rağmen, tek desteği bu halatken, etrafında fırtına koparken ve yukarıdaki karanlık ile aşağıdaki deniz arasında asılı kalmışken bu tepeye tırmanmaktansa, on tane kanlı savaşa girmeyi tercih edeceğini düşündü.

Bonaparte'a her gün ulak yolladı ve yirmi sekizinci günün sonunda, Birinci Konsül'den Paris'e dönmesini bildiren bir telgraf aldı. Çünkü Bonaparte artık, varlığı Savary tarafından on veya on iki gün boyunca rapor edilen filikanın meşhur Fransız prensini –George'un o olmadan harekete geçmeyeceğini bildirdiği prensi– taşımadığına ikna olmuştu. Üstelik George tek başına kaldığında sıradan bir suikastçıydı; ancak Berry Dükü veya Provans Kontu ile birlikte hareket ettiği müddetçe bir prensin müttefiki olurdu.

Bonaparte yakın bir zamanda Carnot ile Fouché'yi çağırtmıştı. *Héron* gemisinin Sainte-Hélène'den geri getirdiği günlüğünde Bonaparte'ın görüşme hakkında neler söylemiş olduğunu görelim:

> Ancak, olaylar devam ettikçe, Jakobenler daha da tehlikeli bir hale geliyordu, çünkü arkadaşlarının cezalandırılmasını affedemiyorlardı. Durumun ciddiyetini göz önünde bulundurarak Carnot ile Fouché'yi çağırdım.
>
> "Beyler," dedim, "bunca fırtınadan sonra, Fransa'nın çıkarlarının, Devrim yıllarından beri kendisini teslim ettiği farklı hükümetlerle hiç uyum içinde olmadığı konusunda benimle fikir birliğinde olduğunuza inanıyorum. Hiçbir hükümet Fransa'nın coğrafi konumunun, yurttaşlarının sayısının ve dehasının üstüne inşa edilmedi. Şu anda ülke size ne denli huzurlu görünürse görünsün, aslında hâlâ bir yanardağın ağzında duruyor. Lavlar kabarıyor ve bir patlama olmasını ne pahasına olursa olsun önlemeliyiz. Doğru düşünen her insan gibi, ben de, Fransa'yı kurtarmanın ve kazandığı özgürlüğün avantajlarını sonsuza dek korumanın tek bir yolu olduğunu düşünüyorum. Bu da, Fransa'yı tahtın kalıtsal olacağı meşru monarşinin himayesine emanet etmektir.
>
> Carnot ile Fouché teklifime şaşırmadılar. Bunu bekliyorlardı. Carnot lafı hiç dolandırmadan gözlerimi tahta dikmiş olduğumu görebildiğini söyledi.
>
> "Dikmişsem ne olur?" dedim. "Eğer Fransa'nın refahı ve huzuruyla sonuçlanacaksa, bu neden bir hata olsun ki?"
>
> "Çünkü tek bir günde bütün bir ulusun gayretlerini yok etmiş olacaksınız ve pişman olabilirsiniz."
>
> Carnot konusunda yapılabilecek hiçbir şey olmadığını görebiliyor-

dum. Dolayısıyla Fouché'yle tekrar konuşmayı planlayarak konuyu kapattım. Birkaç gün sonra Fouché'yi çağırttım.

Carnot sırrımı çoktan ifşa etmişti, ki dürüst olmak gerekirse bu artık zaten bir sır değildi. Ondan sessiz kalmasını talep etmemiş olduğum için, boşboğazlığından ötürü onu suçlayamazdım. Ne de olsa insanların tepkilerini görmek için planlarımın bilinmesi gerekiyordu.

İşlerin başına geçtiğimden beri çıkarttığım kanunlar Fransız halkını beni kralları olarak görmeye hazırlamış mıydı? Bunu yapmamın onlara mutluluk ve huzur getireceğine inanıyorlar mıydı? Hiçbir fikrim yok. Ancak, muhtemelen şeytani bir deha, yani Fouché işin içine karışmamış olsaydı, her şey barışçıl bir şekilde çözülecekti. Fouché yaymaya başladığı söylentilere gerçekten inandıysa, o kadar da suçlu değil. Ancak bu söylentileri bana sorun çıkartmak için yaymaya başladıysa, o zaman gerçek bir canavar.

Fouché benim taht konusundaki planlarımın farkına varır varmaz, ajanlarının yardımıyla –raporların ondan gelmediğinin düşünülmesini sağladı– Jakobenler arasında monarşiyi tekrar getirmek istediğime ve tacı gerçek sahibine iade etmeyi hedeflediğime dair haberler yaydı. Ajanları ayrıca gizli anlaşmalar uyarınca böyle bir girişime teşebbüs ettiğimde bütün yabancı güçlerin beni destekleyeceğini de eklediler.

Bu şeytani bir buluştu ve Bourbonların tekrar başa geçmesinin, servetini ya da hayatını tehlikeye atacağı herkesi bana karşı döndürdü.

O zamanlar Fouché'yi çok iyi tanımadığım için, böyle şeytani işlere kalkışma kapasitesine sahip olduğuna inanmıyordum doğal olarak. Söylediklerimin kanıtı olarak, ondan halkın ağzını aramasını istedim. Etrafta dolaşan söylentileri bana aktarmakta hiç zorluk yaşamadı, çünkü bu söylentileri zaten kendisi başlatmıştı.

"Jakobenler Bourbonların tekrar tahta çıkmaması için kanlarının son damlasına kadar savaşmaya hazırlar," dedi. "Bir kralın başa geçmesinden korkmuyorlar, hatta en iyisinin bu olduğuna bile ikna edilebilirler kanaatimce. Jakobenlerin asıl karşı çıktığı Bourbonlar, çünkü onlardan korkmak için haklı gerekçeleri olduğuna inanıyorlar."

Fouché'nin yorumları bazı engelleri önceden görmemi sağladıysa da, gözümü korkutacak nitelikte değildi, çünkü zaten Bourbonları düşündüğüm yoktu. Fouché'ye de bunları söyledim ve bu yanlış söylentileri yalanlayıp Jakobenleri yalnızca kendi adıma çalıştığıma ikna etmek için neler yapılabileceğini sordum.

Cevap vermeden önce iki gün istedi.

Fouché, söz verdiği gibi, iki gün sonra döndü.

"Albay Savary'nin mektubunda bahsettiği gemi on birinci gün gözden kayboldu," dedi. "Çünkü yalnızca ikinci derecede önemli ajanları taşıyordu ve onları farklı yollardan Paris'e ulaşabilecekleri Brötanya'ya götürdü. Onları; Bourbon Ailesi prenslerini, d'Artois Kontunu ve Berry Dükünü-Paris'e gelip sizinle savaşma riskini göze alamayacaklarını bilecek kadar iyi tanıyorsunuz. Çünkü kendilerine yapılan çağrılara rağmen Vendée'ye gelip Cumhuriyetçilerle savaşma riskini hiç göze almadılar. Boş kafalı bir züppe olan Mösyö d'Artois tatlı İngiliz kızlarına ve bayanlarına yozlaşmış aşkını sunmakla fazlasıyla meşgul. Berry Dükü ise, sizin de çok iyi bildiğiniz gibi, cesaretini bir savaşta ya da düelloda kanıtlama fırsatını asla değerlendirmedi. Ama Ren Nehri yakınlarında, Fransa'dan altı veya sekiz fersah uzaklıkta, Cumhuriyetçi birliklerle savaşırken cesaretini defalarca kanıtlamış olan asil ve cesur bir adam var. Kendisi Condé Prensi'nin oğlu Enghien Dükü."

Bonaparte ürperdi. "Dikkatli olun Fouché. Sizin için gelecekteki planlarımı açık açık belirtmemiş olsam da, bazen Bourbonlar ile aramı düzeltebileceğimden ve o durumda kendinizi garip bir konumda bulabileceğinizden korktuğunuzu düşünüyorum Mösyö Régicide. Ama şunu bilin ki, eğer bir Bourbon bana karşı suikast planı yaparsa ve bu plan açıkça kanıtlanırsa, yapmak zorunda olduğum şeyi yapmamı ne asil kan engelleyebilir, ne de sosyal konum. Kaderimde ne yazılıysa onu gerçekleştirmek istiyorum. Yoluma çıkan bütün engellerin üstesinden geleceğim. Ancak buna hakkım olmalı ve vicdanım temiz olmalı."

"Yurttaş," dedi Fouché, "Enghien Dükü konusunu öylesine ya da kişisel çıkarlarımdan ötürü açmadım. Siz Cadoudal'ı dinleme şerefini bahşettikten sonra, Sol de Grisolles generaliyle birlikte Londra'ya dönmek yerine Almanya'ya doğru yola çıkınca, Ren Nehri'nin diğer kıyısında neler yapacağını merak ettim. Geçen gün huzurunuza kabul etme şerefini bahşettiğiniz ajan benim emirlerim üzerine onu takip etti. Sizin de şahit olduğunuz üzere, kendisi çok yetenekli bir adamdır. Sol de Grisolles'u Strasbourg'a kadar takip etti, onunla birlikte Ren Nehri'ni geçti, yolda onunla arkadaşlık kurdu ve onunla birlikte Ettenheim'a vardı. Cadoudal'ın yaverinin oraya varır varmaz yaptığı ilk şey, Enghien Dükü'ne hürmetlerini sunmaktı. Dük onu akşam yemeğine davet etti ve gece saat on bire kadar alıkoydu."

"Yani," dedi Fouché'nin varmak istediği noktayı anlayan Bonaparte sert bir tavırla, "ajanınız onlarla birlikte yemek yemedi, öyle değil mi? Neler konuştuklarını ya da ne planlar yaptıklarını bilmesine imkân yok."

"Neler konuştuklarını tahmin etmek zor değil ve planlarını kestirmek

son derece kolay olur. Ama boş varsayımlarla vakit kaybetmeden bildiklerimize sadık kalalım. Tahmin edebileceğiniz gibi benim adamım sekiz saatlik boş zamanını bilgi toplamadan geçirmedi. Enghien Dükü'nün sık sık yedişer ya da sekizer günlük süreçler boyunca Ettenheim'dan ayrı kaldığını öğrendi. Ayrıca bazen bir ya da iki gecesini Strasbourg'da geçirdiğini de öğrendi."

"Bunun şaşırtıcı bir tarafı yok," dedi Bonaparte. "Strasbourg'da neler yaptığını ben de biliyorum."

"Neden Strasbourg'a gidiyormuş öyleyse?" diye sordu Fouché.

"Metresi Prenses Charlotte de Rohan'ı görmek için."

"Yine de," dedi Fouché, "Enghien Dükü'nün metresi değil karısı olan –çünkü Ettenheim'da beraber yaşamalarına olanak sağlayacak şekilde açık açık evlenmemiş olsalar da, gizlice evlendiler– Madam Charlotte de Rohan'ın yalnızca prense bir bahane sağlamak amacıyla mı Strasbourg'da kaldığını öğrenmeliyiz. Elbette karısını görmek için Strasbourg'a geliyor, ama aynı zamanda suç ortaklarıyla buluşmak için de Strasbourg'a geliyor olabilir, üstelik Strasbourg'dayken Paris'ten yalnızca yirmi saat uzaklıkta."

Bonaparte kaşlarını çattı. "Demek öyle," dedi. "İnsanlar onu burada, tiyatroda gördüklerinden emin olduklarını söylediler! Bense omuzlarımı silkmekle ve bunun doğru olamayacağını söylemekle yetindim."

"Tiyatroya gelmiş olsun ya da olmasın," dedi Fouché, "Birinci Konsül'ü, gözlerini Enghien Dükü'nden ayırmamaya davet ediyorum."

"Daha iyisini yapabilirim," dedi Bonaparte. "Yarın Ren'in karşı kıyısına güvenilir bir adam göndereceğim. Doğrudan bana rapor verecek ve o döner dönmez bu meseleyi tekrar konuşacağız."

Ardından yalnız kalmak istediğini gösterircesine Fouché'ye sırtını döndü. Fouché onun huzurundan çekildi.

Birinci Konsül bir saat sonra Jandarma müfettişini çalışma odasına çağırdı. Fouché'nin ajanının topladığı bilgileri teyit etmek üzere gizli görevle Almanya'ya gidebilecek akıllı ve ağzı sıkı bir adamı olup olmadığını sordu. Müfettiş tam bu işe uygun bir adamı olduğunu söyledi ve Birinci Konsül'ün, talimatlarının ajana nasıl aktarılmasını istediğini sordu. Bonaparte bu kadar önemli bir görevin talimatlarının çok açık olmasının gerektiğini, dolayısıyla talimatları akşam yazıp müfettişe göndereceğini ve müfettişin de ajana vereceğini söyledi. Ajan talimatları alır almaz yola çıkacaktı.

Talimatlar şöyleydi:

Enghien Dükü'nün Ettenheim'dan gerçekten gizlice ayrılıp ayrılmadığını öğrenin.

Çevresinde en çok hangi göçmen cemiyetinin görüldüğünü ve aralarından hangisinin onunla en sık görüşme şerefine nail olduğunu öğrenin.

Küçük Alman saraylarındaki İngiliz ajanlarıyla politik bağlantıları olup olmadığını da öğrenin.

Ajan sabah sekizde Strasbourg'a doğru yola koyuldu.

XXXIV
Kendisini Asan Bir Adamın İtirafları

BİRİNCİ KONSÜL JANDARMA SUBAYINA talimatlarını yazarken, Temple hapishanesinde trajik bir sahne yaşanmaktaydı.

Konsüllüğe yönelik komplolardan duyulan korkuların arttığı sırada tutuklanan ilk mahkûmlardan biri, George'un sadık uşağı Louis Picot olmuştu. Bac Sokağı'ndaki şarap dükkânında tutuklandıktan sonra -Limousin'in aynı gün George'un da çıktığını gördüğü bina- polis Picot'nun odasında bir harita bulmuştu. Harita onları Saintonge Sokağı'ndaki bir adrese götürmüş, orada iki komplocuyu, Roger ve Damonville'i gafil avlamışlar ve üçüncüsünü, yani Coster Saint-Victor'u kıl payı kaçırmışlardı.

Damonville Temple'a götürüldüğü gece kendisini asmıştı. Bunun sonucunda gardiyanlara mahkûmların odalarını gecede iki kez kontrol etme emri verilmişti.

12 Şubat'ta Cadoudal'ın adamlarından bir diğeri, Bouvet de Lozier, Saint-Sauveur Sokağı'nda, Saint-Léger adlı bir kadının evinde tutuklanmıştı. Temple'a götürülür götürülmez, ısıtılan toplantı salonun yanındaki bir odaya alınıp merhametsiz bir sorguya tabi tutulmuştu.

Otuz altı yaşlarında Kraliyetçi bir subay olan Bouvet de Lozier, George'un gedikli başçavuşu ve en yakın sırdaşlarından biriydi. Sahte bir isim kullanarak, Cadoudal'ın çetesi için Biville ile Paris arasındaki durak noktalarını ayarlayan oydu. Evinde kaldığı Madam Saint-Léger'in, Grande Rue, Chaillot, 6 numarada bir ev kiralamasını sağlayan da oydu; George Paris'e vardığında Larive ismini kullanarak bu evde kalmıştı. Bouvet de Lozier gerçekten George'un en etkin ajanlarından biriydi.

İstediğinden daha çok bilgiyi ifşa ettiği ilk sorgulamanın ardından cesareti kırılan ve ikinci sorgulamada daha da çok konuşacağından korkan Bouvet de Lozier, yoldaşı Damonville gibi kendisini öldürmeye karar verdi. 14 Şubat'ta, gece yarısında, en yüksek kapı menteşesine doladığı siyah

ipekten bir kravatla kendisini astı. Gardiyanlardan Savard gece teftişi esnasında onu bulduğunda, şuurunu kaybetmek üzereydi.

Sorgu odasının kapısı Savard için engel teşkil ediyordu, dolayısıyla kapıyı güç kullanıp zorlayarak açtı. İçeri girerken bir inilti duyunca hemen döndü. Kravatla kendisini asmış olan mahkûmu gördü. Yardım çağırdı.

Bir mücadele yaşandığını zanneden ikinci gardiyan elinde bıçakla koşarak geldi. "Kes şunu Elie, kes şunu!" diye bağırdı Savard mahkûmu tutan kravatı işaret ederek. Elie bir saniye bile oyalanmadı. Düğümü kesti ve Bouvet hareketsizce yere yığıldı.

Öldüğünü düşündüler, ama başgardiyan Fauconnier emin olmak istedi. Gardiyanların, mahkûmun bedenini, Temple doktoru Mösyö Suppé'nin muayene edebileceği kâtibin odasına taşımalarını sağladı. Doktor mahkûmun hâlâ nefes aldığını gördü ve biraz kan verdi. Bouvet de Lozier birkaç dakika sonra gözlerini açtı.

Bundan kısa bir süre sonra, Bouvet hareket edebilecek kadar güç kazandığında, polis şefi Yurttaş Desmarets'e götürüldü. Ayrıca Mösyö Réal de oradaydı ve mahkûm ona tam bir itirafta bulundu. Ardından yazılı bir bildiriye imza attı.

Ertesi sabah saat yedide, özel göreve atanmış olan jandarma Almanya'ya doğru yola çıkarken, Réal Birinci Konsül'ün dairesine geldi; uşağı Constant onun saçlarını tarıyordu.

"Ah, Sayın Danıştay Üyesi, bildireceğiniz yeni bir durum mu var? Erkencisiniz bakıyorum."

"Evet Generalim. Bildirmem gereken çok önemli haberler var, ama sizinle baş başa konuşmayı tercih ederim."

"Ah, Constant'ı dert etmeyin. Constant'ın hiçbir önemi yok."

"Madem öyle arzu ediyorsunuz Generalim. Pichegru'nun Paris'te bulunduğunu bilmelisiniz."

"Biliyorum," dedi Bonaparte. "Fouché bana söyledi zaten."

"Evet! Ama size söylemediği ve hatta kendisinin de bilmediği şey şu ki, Pichegru ile Moreau görüşüyorlar ve birlikte komplo hazırlıyorlar."

"Tek kelime daha etmeyin!" dedi Bonaparte parmağını ağzına götürerek.

Bonaparte alelacele giyindi ve Réal'i çalışma odasına götürdü. "Şimdi, meseleyi ele alalım bakalım!" dedi. "Haklısınız, eğer bana az önce söylediklerimiz doğruysa, bu haberler gerçekten de son derece önemli." Bonaparte başparmağıyla çabucak haç çıkardı.

Réal ona olanları anlatınca, "Ayrıca ondan yazılı bir bildiri de aldığınızı söylüyorsunuz, öyle değil mi?" diye sordu.

"İşte burada," dedi Réal. Bonaparte belgeyi Réal'in ellerinden neredeyse yırtarcasına aldı, çünkü Moreau'nun onun hayatına kasteden bir komploda rol aldığını bilmesi gerçekten çok önemliydi.

Askeri taktikler bakımından Bonaparte'a denk olan yegâne iki adam Pichegru ve Moreau idi. Pichegru haksız ya da sahte bir biçimde Fransa'ya ihanetle itham edilmiş ve 18 Fructidor'da Sinnamary'ye gönderilmişti, ama mucizevî bir biçimde kaçmayı başarmış olsa da –adeta Tanrı ona yardım etmişti– Bonaparte'ı artık korkutmuyordu. Diğer yandan Moreau Birinci Konsül'ü endişelendiriyordu. Hohenlinden savaşından dolayı hâlâ yıldızı parlayan, bu güzel ve başarılı zaferinin karşılığında Bonaparte tarafından gerektiği gibi ödüllendirilmeyen, artık Paris'te sıradan bir vatandaş gibi yaşamakta olan Moreau'nun arkasında hâlâ çok fazla sayıda insan vardı. Bonaparte 18 Fructidor ile 13 Vendémiaire arasında yalnızca Jakobenleri, aşırı Cumhuriyetçilerin partisini kapatmış ve onları bütün hükümet faaliyetlerinden men etmişti. Ne var ki ılımlı Cumhuriyetçiler bile, Birinci Konsül'ün Fransa'yı monarşiye doğru taşırken gitgide daha çok güç elde ettiğini görerek telaşlanmış ve fiilen değilse bile ruhen Moreau'nun etrafında toplanmışlardı. Moreau ayrıca '89 ve hatta '93 prensiplerine sadık kalmayı sürdüren üç ya da dört generalin de desteğine sahipti. Ordunun içindeki bitip tükenmek bilmeyen suikast girişimleriyle karşı karşıya olan Bonaparte –Augereau ve Bernedotte'nin açık suikast girişimlerinin yanı sıra Malet, Oudet ve Philadelphiacılar'ın yürüttüğü gizli suikast girişimleri– Moreau'yu korkulması gereken bir düşman olarak görüyordu. Tıpkı Fabius gibi tam bir Cumhuriyetçi olan ve kimi zaman Fabius'un adıyla anılan –insanlara ve prensiplere kendi kendilerini tüketecek zamanın tanınması gerektiğine dair özdeyişiyle tanınan fırsatçı Fabius– Moreau kendisini ansızın pervasızca, bir ucunda Condean Pichegru'nun, diğer ucunda Chouan George'un bulunduğu Kraliyetçi bir suikast girişiminin içine atıyordu.

Bonaparte gülümseyerek yukarı baktı ve şu sözleri söyledi: "Belli ki yıldızlar beni kolluyor!"

Ardından Réal'e döndü. "Bu mektubu kendi el yazısıyla mı yazdı?"

"Evet Generalim."

"İmzaladı mı?"

"Evet, imzaladı."

"Bir bakalım."

Hevesle okumaya koyuldu:

Pichegru, kabrin kapılarından dönmüş bir adamdır; döndüğünde

ölümün gölgeleri hâlâ üzerindeydi ve hıyanetle onu ve arkadaşlarını cehenneme sürmüş olan kişilerden intikam talep ediyor. Bourbon davasını desteklemek için Fransa'ya dönen Pichegru, kendisini Moreau için savaşmaya ya da uzun süredir görevinin tek hedefi olan girişimden vazgeçmeye mecbur hissediyor...

Bonaparte okumayı bıraktı. "'Moreau için savaşmak' derken neyi kastediyor?" diye sordu.

"Okumaya devam edin," dedi Réal.

Bourbon Ailesi'nden bir prens Fransa'ya gelip Kraliyetçi partinin başına geçecekti. Moreau Bourbon davasına katılacağına söz vermişti. Ama Kraliyetçiler Fransa'ya dönünce Moreau sözünden döndü. Onların kendisi için çalışmasını ve kendisini diktatör ilan etmesini teklif etti. Gerçekler böyle; değerlendirmesini yapmak size kalmış.

Moreau için çalışan general Lajolais, onun tarafından Londra'daki prensle görüşmeye gönderildi. Lajolais, Moreau'nun adına, teklif edilen planın temel prensiplerini kabul etti. Prens ayrılma hazırlıkları yaptı, ama Paris'te Moreau, Pichegru ve George arasında yapılan toplantıda Moreau asıl niyetini açıkladı ve ancak bir diktatör için harekete geçebileceğini, bir kral için asla harekete geçmeyeceğini açıkladı. O noktadan itibaren Kraliyetçi partinin içinde ihtilaflar ve dağılmalar yaşandı.

Lajolais'yi 25 Ocak'ta Paris'te gördüm; George'u ve Pichegru'yu Madeleine Bulvarı'nda onlarla paylaştığım arabadan alıp yakınlarda bekleyen Moreau'nun yanına götürmeye geldi. Champs-Elysées'de bir toplantı yaptılar; Moreau bu toplantıda kralı tekrar tahta çıkarmanın imkânsız olduğunu öne sürdü ve diktatör olarak hükümetin başına geçmeyi teklif ederek Kraliyetçilere yalnızca onun işbirlikçisi ya da askeri olma seçeneğini bıraktı.

Prens üç generalin arasındaki toplantının sonucunu öğrendikten sonra, tam bir birlik sağlandıktan sonra, planın yürütülmesine dair tam bir fikir birliğine varıldıktan sonra Fransa'ya gelecekti.

George suikast ya da bomba fikrine karşı çıktı; Londra'da her şeyi açık açık anlatmıştı; kendisinin ve askerlerinin hayatlarını tehlikeyle attıkları güçlü bir saldırı istiyordu. Saldırının hedefi Birinci Konsül'ü ve neticesinde hükümeti devirmekti.

Daha bir saat önce kendisinin teşebbüs ettiği ölümden çekilip alınan ve suç işlediği hükümetin onu ölüme mahkûm edeceğini görebilen bir

adamın iddialarına ne kadar önem verirsiniz bilemem. Ama umutsuz çığlığımı daha fazla zapt edemem ve sonumu getiren adama saldırmaktan geri duramam. Üstelik çıkarılacağımı bildiğim büyük duruşma ilerledikçe, söylediğim her şeyi teyit eden olgular bulacaksınız.

Bouvet de Lozier

Bonaparte bildiriyi okuduktan sonra bir süre sessiz kaldı. Yoğun konsantrasyonu, çözmeye çalıştığı bir sorun olduğunu gösteriyordu. Réal'den ziyade kendi kendisiyle konuşarak şunları söyledi: "Endişelenmemi sağlayabilecek tek adamın, bana karşı bir şansı olabilecek tek adamın, böyle beceriksizce kendisinin sonunu getirmesi! İmkânsız!"

"Moreau'yu hemen tutuklamamı ister misiniz?" diye sordu Réal.

Birinci Konsül başını salladı. "Moreau çok önemli," dedi. "Bana karşı açık bir muhalefet sergiliyor. Ondan kurtulmak ne denli işime gelecek olsa da, varsayımlara dayanarak harekete geçemem."

"Peki ama ya Moreau gerçekten Pichegru ile birlikte suikast planları yapıyorsa?" dedi Réal karşı çıkarak.

"Pichegru'nun Paris'te bulunduğuna dair tek bilgi kaynağımın Fouché ve dün gece kendisini asmaya kalkışan adam olduğunu size hatırlatmama gerek var mı?" dedi Bonaparte. "Bütün İngiliz gazeteleri Pichegru'dan hâlâ Londra'da ya da yakınlarındaymış gibi söz ediyor. Bu gazetelerin bana ve Fransa hükümetine karşı komplolar kurduğunun farkındayım elbette."

"Her halükarda," dedi Réal, "sınırların kapatılmasını emrettim. Paris'e girmeye kalkışan herkes dikkatle aranacak."

"Paris'ten çıkmaya çalışanlar da aynı dikkatle aranmalı," dedi Bonaparte.

"Yarından sonraki gün büyük bir askeri teftiş gerçekleştirmeyi planlamıyor musunuz Yurttaş Birinci Konsül?"

"Evet."

"O teftişi iptal etmelisiniz."

"Neden?"

"Çünkü Paris'te hâlâ serbest dolaşan altmış kadar suikastçı olabilir. Başkentten ayrılmanın hiçbir yolu olmadığını görünce, umutsuz bir eyleme kalkışabilirler."

"Bunun benimle ne ilgisi var? Beni korumak sizin göreviniz değil mi?"

"Generalim," dedi Réal, "ancak askeri teftişinizi iptal ederseniz güvenliğinizin sorumluluğunu üstlenebiliriz."

"Sayın Danıştay Üyesi, bir kez daha söyleyeceğim," dedi Bonaparte. "Hepimizin kendi sorumlulukları var. Sizin göreviniz beni korumak ki ben

ordumu teftiş ederken hiç kimse bana suikast düzenleyemesin, benim görevim de suikasta kurban gitmeyi göze alarak ordumu teftiş etmek."

"Generalim, bu tedbirsizlik olur."

"Mösyö Réal," dedi Bonaparte, "danıştay üyesi gibi konuşuyorsunuz. Fransa'da en büyük tedbir cesur olmaktır!"

Bonaparte Réal'i göndererek Savary'ye, "Bir emir erini Fouché'ye hemen beni görmeye gelmesini söylemeye gönderin," dedi.

On dakika sonra Fouché'nin arabası, Bac Sokağı'ndaki evinden Tuileries'in kapılarına varmıştı. Bonaparte gergin bir biçimde volta atıyordu.

"Çabuk gelin!" dedi Fouché'yi görür görmez. "Bouvet de Lozier'nin hapishanede kendisini asmaya teşebbüs ettiğini biliyor musunuz?"

"Evet," dedi Fouché sakin bir tavırla, "zamanında yetişerek onu kurtardıklarını, Mösyö Desmarets'e götürüldüğünü, Mösyö Réal'in de orada olduğunu, sorguya tabi tutulduğunu ve bir bildiri imzaladığını da biliyorum."

"Bu bildiride Pichegru'nun Paris'te olduğunu belirtti."

"Bunu, ondan önce ben de size söylemiştim."

"Evet, ama Moreau ile birlikte suikast planları yapmak üzere burada olduğunu söylememiştiniz."

"Çünkü henüz bunu bilmiyordum ya da en azından tam olarak emin değildim. O zamanlar elimde sadece şüpheler vardı ve şüphelerimden size bahsetmiştim."

"Peki şimdi emin misiniz?" diye sordu Bonaparte.

"Zor bir insansınız," dedi Fouché. "Size olacak her şeyi olmadan önce söylememiz gerekiyor ve olduğu zaman da size hiçbir şey söylememekle suçlanıyoruz. Durumumuzu tam olarak bilmek ister misiniz –işleri istediğim gibi sonuçlandırmama izin vermek koşuluyla?"

"Size hiçbir koşul öne sürme hakkı tanımıyorum ve işlerin ne durumda olduğunu öğrenmeyi talep ediyorum."

"Pekâlâ, ne de olsa hepimizin oynaması gereken farklı bir rol var. Réal, dün kendisini asmaya teşebbüs eden Bouvet de Lozier'ye sahip, ben de muhtemelen yarın kendisini asmaya teşebbüs edecek olan Lajolais'ye sahibim. Lajolais'yi tutuklattım ve sorguladım. Sorgulama konusunda fikir sahibi olmak istiyorsanız, sorular haricinde özeti burada."

Şunlar yazıyordu:

Ortak dostumuz rahip David aracılığıyla, eskiden araları açık olan Pichegru ile Moreau'nun nihayet barıştıklarını biliyordum. Geçen yaz

Moreau'yu birkaç kez gördüm. Pichegru ile görüşme arzusunu dile getirdi. Bir görüşme ayarlamak üzere Londra'ya gittim. Orada Pichegru ile görüştüm ve Moreau'nun arzularından bahsettim. Pichegru kendisinin de benzer bir arzusu olduğunu ve bu fırsatı İngiltere'den ayrılmak için değerlendirmekten memnun olacağını söyledi.

İki hafta sonra bir fırsat doğdu ve bu fırsatı değerlendirdik. Pichegru o sırada l'Arcade Sokağı'nda yaşıyordu. Buluşmanın Basse-du-Rempart Sokağı yakınlarındaki Madeleine Bulvarı'nda gerçekleşmesi planlanmıştı. Moreau yaşadığı d'Anjou-Saint-Honoré Sokağı'ndan at arabasıyla geldi. Madeleine'de arabadan indi. Ben arabada kaldım ve araba hareket etmeye devam etti. İki general kararlaştırılan yerde buluştu. On beş dakika boyunca birlikte yürüdüler. O ilk buluşmada neler konuştuklarını bilmiyorum.

Moreau'nun d'Anjou-Saint-Honoré Sokağı'ndaki evinde iki buluşma daha gerçekleşti. Son seferinde Pichegru'yu Chaillot Sokağı'nda bekledim, çünkü kaldığı evi değiştirmişti. Döndüğünde Moreau'dan hiç memnun değildi. Neden o kadar hoşnutsuz olduğunu sorduğumda şunları söyledi: "Moreau'nun ne teklif ettiğini biliyor musunuz? Normalde hiç de bencil olmayan, Spartalı yüreğine sahip olan o adam? Onu diktatör yapmamızı istedi. Diktatörlüğü kabul etmeye tenezzül etti! Meğer hırslı bir adammış ve ülkeyi yönetmek istiyormuş. Ona başarılar diliyorum, ama bence Fransa'yı üç ay bile yönetebilecek niteliklere sahip değil.

"Sizce Moreau'yu tutuklamalı mıyız?" diye sordu Bonaparte.

"Bunun bir sakıncasını göremiyorum," dedi Fouché. "Karakterini tanıdığımıza göre, üç ay sonra da bundan daha ileride olamayacağını biliyoruz. Elbette Pichegru'yu da aynı anda tutuklamalıyız, böylece isimleri birlikte telaffuz edilir ve Paris'in bütün duvarlarında birlikte sergilenir."

"Pichegru'nun şu anda nerede yaşadığını biliyor musunuz?"

"Eski uşaklarından Leblanc aracılığıyla evini ben bulduğum için, evet, biliyorum. Bana çok pahalıya patladı, ama yaptığı her şeyi biliyorum."

"O zaman Pichegru'yu tutuklama sorumluluğunu siz üstlenir misiniz?"

"Elbette. Réal de Moreau'yu tutuklasın. Bu hiç de zor olmaz ve danıştay üyesine güveninizi göstermeniz onu neşelendirir. Moreau'nun Temple'a getirildiği an bana haber vermesini söyleyin, yarım saat sonra Pichegru da orada olacak."

"Pekâlâ," dedi Bonaparte konuyu değiştirerek, "Pazar günü askeri tef-

tişim olduğunu biliyorsunuz. Réal teftişi iptal etmemi öğütlüyor."

"Aksine, teftişinizi gerçekleştirin," dedi Fouché. "Çok etkili olur."

"Ne garip," dedi Bonaparte Fouché'ye bakarak. "Sizi cesur bir insan olarak görmüyorum, ama bana daima en cesur tavsiyeleri veriyorsunuz."

"Size cesur tavsiyeler vermem, bu tavsiyelere benim uymamı gerektirmiyor," dedi Fouché her zamanki alaycılığıyla.

İki generali tutuklama emri aynı gün, aynı masada, aynı kalemle imzalandı. Fouché Pichegru'nun tutuklama emrini yanına aldı, Savary Moreau'nun tutuklama emrini Réal'e iletti.

Réal Moreau'yu tutuklama emrini onun en yakın arkadaşlarından biri olan Jandarma komutanı Moncey'e verdi. Emir, başhâkim ve Polis Bakanı Mösyö Régnier'ye gösterildiğinde, üstünde Bonaparte tarafından iliştirilmiş bir not bulunmaktaydı:

> Mösyö Régnier,
>
> Moreau'yu Temple hapishanesine götürmeden önce, ona benimle konuşmak isteyip istemediğini sorun. O durumda, onu arabanızla bana getirin. Her şeyi aramızda çözebiliriz.

Pichegru'yu tutuklayacak olan Fouché'ye böyle bir not gönderilmemişti. Oysa Birinci Konsül Pichegru'yu çok uzun zamandır tanıyordu; Pichegru, Brienne'deki okulda Bonaparte'ın öğretmeniydi.

Bonaparte okul anılarından hoşlanmazdı. Ailesi pek asil olmadığı için sık sık alaylara maruz kalmıştı. Ayrıca ailesi ona çok az para gönderebiliyordu.

XXXV
Tutuklamalar

BONAPARTE MOREAU'NUN tutuklanmasının Paris halkı üzerinde yaratacağı etki konusunda hiç de iyimser değildi. Dolayısıyla Moreau'nun mümkünse Grosbois'de, taşradaki evinde tutuklanmasını tercih ediyordu.

Tutuklama emrinin verildiğinin ertesi günü, sabah saat on sularında, Bonaparte hâlâ hiçbir haber alamamıştı. Neler olduğunu öğrenmek için sabırsızlanarak, Constant'ı çağırdı ve tutuklamaların gidişatı hakkında elinden geleni öğrenmesi için onu Saint-Honoré dolaylarına, Moreau'nun evinin bulunduğu d'Anjou Sokağı'na gönderdi.

Ne var ki Constant sadece birkaç tane polis gördü. Aslına bakılırsa,

onların polis olduğunu bir tek o anlayabilirdi, çünkü onları sık sık Tuileries civarlarında görmüştü. Tanıdığı bir polise rastlayıp Moreau'yu sorunca, polis onun muhtemelen taşrada olduğunu, çünkü kendisini Paris'teki evinde bulamadıklarını söyledi.

Constant uzaklaşmaya koyulmuştu ki, onun Birinci Konsül'ün uşağı olduğunu fark eden polis koşarak arkasından geldi; Moreau'nun az önce Charenton köprüsünde tutuklandığını ve Temple hapishanesine götürüldüğünü söyledi. Moreau hiç direnmemiş, arabasından inip polisin arabasına binmişti. Temple'da başhâkim Régnier ona Bonaparte'ı görmek isteyip istemediğini sorduğunda, Birinci Konsül ile görüşmesi için hiçbir sebep olmadığını söylemişti.

Bonaparte'ın Moreau'ya karşı beslediği nefrette biraz adaletsizlik söz konusuysa, Moreau'nun Bonaparte'a karşı beslediği nefret de son derece gereksizdi. Moreau'nun nefreti kendisinden ziyade iki kadından, karısı ve kayınvalidesinden kaynaklanıyordu. Madam Bonaparte Moreau'yu arkadaşı Matmazel Hulot ile, kendisi gibi Martinikli bir Creole ile evlendirmişti. Tatlı ve nazik Matmazel Hulot, iyi bir eşten ve anneden beklenebilecek bütün niteliklere sahipti, kocasını çok seviyor ve onun şanlı ismini gururla taşıyordu. Ne yazık ki erdemleri arasında her konuda –fikirleri, dilekleri, arzuları– annesine boyun eğmek de bulunmaktaydı. Annesi Madam Hulot hırslı bir kadındı. Damadının itibarını Bonaparte'ın itibarı ile bir tutuyor ve kızının Josephine ile aynı konumda olmasını istiyordu. Kızına duyduğu sevgi, tatminsizliğini, ardı arkası kesilmeyen figanlara ve bitip tükenmek bilmeyen şikâyetlere dönüştürmüştü ve bu şikâyetler Moreau'ya her gün karısı tarafından iletiliyordu. Eski Romalının huzuru çok geçmeden kayboldu; kendisi sert bir insana dönüşürken evi de siyasi ve sosyal hoşnutsuzlukların merkezi haline geldi. Bu muhalif bakış açısından, Birinci Konsül'ün her eylemi, alay, küçümseme ve eleştiri konusuna dönüştü. Moreau eskiden melankolik bir hayalciyken artık tamamen kasvetli bir insan olmuştu. Eskiden sertken artık nefret doluydu. Hoşnutsuz bir insanken suikastçıya dönüşmüştü.

Bonaparte, Moreau'nun tutuklanıp yalnız kalınca, karısının ve kayınvalidesinin etkisinden sıyrılınca onunla barışabileceği umuduyla, tutukladan sonra Régnier'ye beklentiyle, "Onu beni görmeye getirecek misiniz?" diye sordu.

"Hayır Generalim. Sizinle görüşmek için hiçbir sebebi olmadığını söyledi."

Bonaparte başhâkime yan yan baktı ve omzunu silkti. "Ahmaklarla uğraşmanın sonu budur işte," dedi. Esas mesele bu ahmağın kim olduğuydu.

Başhâkim elbette Bonaparte'ın Moreau'dan söz ettiğini varsaydı, ama bizce Bonaparte etkisiz Polis Bakanı Régnier'den söz ediyordu.

Pichegru da tutuklanmıştı. Ancak onun tutuklanması Moreau'nunki kadar kolay olmamıştı.

Limousin'in uyanıklığı sayesinde Fouché, Paris'e geldiğinden beri Pichegru'nun izini kaybetmemişti: l'Arcade Sokağı'ndan Chaillot Sokağı'na, Chaillot Sokağı'ndan Coster Saint-Victor'un onu sakladığı belki de en güvenli yer olan, eski dostu ve tatlı fahişe Aurélie de Saint-Amour'un evinin bulunduğu Colonnes Sokağı'na. Alcibiades kadar onun için de uygun olabilecek bu son sığınak, Pichegru'nun ağırbaşlı zevklerine hitap etmedi ve eski bir uşağının daveti üzerine Chabanais Sokağı'ndaki bir eve geçti.

Pichegru yine de fahişenin evinde iki gün kalmıştı ve Fouché bu iki günde generalin izini kaybetmişti. İki hafta boyunca Pichegru güvendeydi; ta ki Fouché onu tekrar bulana dek. Fouché on iki gündür onu izlemekteydi ki tutuklamalardan önceki gün Leblanc adında bir adam Paris valisinin ofisine geldi ve ısrarla General Murat'ın kendisiyle görüşmeyi talep etti. Üstünde çok fazla sorumluluk bulunan Murat başlangıçta onunla görüşmeyi kabul etmedi, ama Pichegru isminin açmayacağı kapı yoktu. Elli yaşındaki adam içeri alınınca, "Sayın Vali, Pichegru'yu size teslim etme teklifiyle geldim," dedi.

"Onu bana teslim mi edeceksiniz, yoksa satacak mısınız?"

Adam başı öne eğik halde bir süre sessiz kaldıktan sonra, "Satacağım," dedi.

"Ne kadara?"

"Yüz bin frank."

"Kahretsin! Bu biraz pahalı oldu dostum!"

"Generalim," dedi adam gözlerini kaldırarak, "insan böyle bir alçaklık yapıyorsa, en azından pahalıya yapmalı."

"Adresi bu akşam elimde olur mu ve onu yarın tutuklayabilir miyim?"

"Ben ödemeyi alır almaz ne isterseniz yapabilirsiniz, hatta dilerseniz ruhumu şeytana yollayabilirsiniz."

"Size parayı vereceğiz," dedi Murat. "Pichegru nerede?"

"Benimle birlikte kalıyor, Chabanais Sokağı beş numarada."

"Odanın tarifini yazmak isterim."

"Beşinci katta, bir oda ve küçük bir kabin, sokağa bakan iki pencere, sahanlığa açılan bir kapı ve mutfağa açılan bir kapı. Ben size mutfak kapısının anahtarını vereceğim. Kopyasını yaptırdım ve uşağım adamlarınızı

içeri alacak. Sizi uyarıyorum; Pichegru daima ulaşabileceği mesafede bulunan çifte namlulu iki tabancayla ve yastığının altında hançerle uyur."

Murat bildiriyi okudu ve haine gösterdi. "Şimdi imzalananız gerekiyor."

Adam kalemi alıp imzaladı: "Leblanc."

"Yüz bin frank için başınıza bela açabilirim," dedi Murat. "Suçluları saklamak konusundaki yasayı biliyorsunuz. Onu ele vermeden önce neden iki hafta beklediniz?"

"Onu aradığınızı bilmiyordum. Bana, adını sürgünler listesinden çıkarmak için Paris'e dönen bir göçmen olarak geldi. Başka bir amaçla Paris'te bulunduğunu daha dün anladım ve onu tutuklatarak hükümete iyi bir hizmette bulunmuş olacağımı düşündüm. Ayrıca," dedi hain gözlerini indirerek, "dediğim gibi, zengin değilim."

"Artık zengin olacaksınız," dedi Murat senetleri ve altınları adama doğru iterek. "Umarım bu para size mutluluk getirir, ama getireceğini sanmıyorum."

Leblanc gideli bir saat olmamıştı ki Fouché'nin geldiği duyuruldu. Bonaparte'ın güvendiği kişilerden biri olan Murat, Fouché'nin gerçek polis şefi olduğunu biliyordu.

"Generalim," dedi Fouché, "az önce yüz bin frankı boş yere Sen nehrine attınız."

"Nasıl?"

"Parayı Pichegru'nun onun yanında kaldığını söyleyen Leblanc adındaki serseriye vererek."

"Bence böyle bir sır için meblağ o kadar da yüksek değildi."

"Ama yüksekti, çünkü ben iki haftadır nerede olduğunu biliyordum ve ilk emirde onu tutuklayacaktım."

"Ama hataya yer bırakmayacak şekilde odanın içini biliyor muydunuz?"

Fouché omzunu silkti. "Beşinci katta, sokağa bakan iki pencere, biri mutfağa, diğeri sahanlığa açılan iki kapı, iki tabanca ve yastığının altında bir hançer. Pichegru'yu istediğiniz anda Temple'a getirebiliriz."

"Yarın yapılmalı. Moreau'yu yarın tutukluyoruz."

"Tamam," dedi Fouché. "Yarın sabah saat dörtte tutuklanacak. Ancak, Birinci Konsül bu görevi tamamen bana vermiş olduğu için, tutuklamayı kendim gerçekleştirmek istiyorum."

"Buyurun," dedi Murat.

Ertesi gün, sabah saat üç ila dört arasında, Polis müdürü Comminges, iki teğmen ve dört jandarmayla birlikte, aldığı bilgilerden yararlanarak,

Chabanais Sokağı beş numaraya gitti. Comminges güçlü ve cesur adamlar seçmişti, çünkü müthiş bir güce sahip sert bir asker olan Pichegru'nun mücadele etmeden teslim olmayacağını herkes biliyordu.

Kapıcıyı mümkün olduğunca sessizce uyandırarak fısıltıyla amaçlarını açıklayıp Leblanc'ın aşçısını sordular.

Önceki akşamdan uyarılmış olan aşçı kadın çoktan giyinmişti. Hemen polislerin yanına gelip, onları yukarı çıkarttı. Efendisinin yaptırmış olduğu anahtarla mutfağın kapısını açtı ve altı polisle müdürü Pichegru'nun yatak odasına aldı.

Pichegru uyuyordu.

Altı polis onun yatağına atıldı. Pichegru doğrulup ikisini bir kenara savurduktan sonra tabancalarını ve hançerini aradı, ama yerlerinden alınmış olduklarını fark etti.

Dört jandarma hep birlikte ona saldırdı. Üstünde yalnızca gecelik entarisi bulunan ve neredeyse çıplak olan Pichegru üçüne karşı kendini savunurken dördüncüsü kılıcıyla bacaklarına saldırdı. Pichegru ölü gibi yere yığıldı. Jandarmalardan biri çizmesini Pichegru'nun yüzüne bastırdı ama neredeyse anında bir çığlık koyuverdi. Pichegru çizmenin topuğunu aşıp derisini, tam kemiğini ısırmıştı. Diğer üçü onu kalın iplerle bağlayıp sıkı bir düğüm attılar.

"Kazandınız!" diye haykırdı Pichegru. "Yeter!"

Pichegru'yu bir battaniyeye dolayıp arabaya attılar; polis müdürüyle ve iki teğmenle birlikte Barriére des Sergents'e götürüldü. Oraya vardıklarında Pichegru artık nefes almıyor gibiydi. İpleri gevşettiler, aslına bakılırsa tam vaktinde gevşetmişlerdi çünkü Pichegru son nefesini vermek üzereydi.

Bu arada jandarmalardan biri, Pichegru'nun odasında buldukları belgeleri Birinci Konsül'e götürmekteydi. Pichegru Mösyö Réal'in ofisine götürüldü ve orada Danıştay Üyesi tarafından sorguya tabi tutuldu. Marco Saint-Hilaire bu ilk sorguyu bizler için saklamış; Pichegru'nun hâlâ ne denli boyun eğmez bir tutumda olduğunu gösteriyor.

"Adınız ne?" diye sordu Danıştay Üyesi.

"Adımı bilmiyorsanız," dedi Pichegru, "bunu size söyleyecek kişinin ben olmadığımı tahmin edersiniz herhalde."

"George'u tanıyor musunuz?"

"Hayır."

"Nereden geldiniz?"

"İngiltere'den."

"Nereden sahile çıktınız?"

"Nereden çıkabildiysem."

"Paris'e nasıl geldiniz?"

"At arabasıyla."

"Kiminle?"

"Kendi başıma."

"Moreau'yu tanıyor musunuz?"

"Evet, o beni Direktuvar İdaresi'ne ihbar eden adam."

"Paris'te onunla görüştünüz mü?"

"Görüşseydik elimizde kılıçlar olurdu."

"Benim kim olduğumu biliyor musunuz?"

"Elbette."

"Sizin hakkınızda çok şey duydum ve askeri yeteneklerinize hayrandım."

"Gururum okşandı," dedi Pichegru.

"Yaralarınızı sarmalıyız."

"Gerek yok. Durmayın, vurun beni."

"Vaftiz adınız var mı?"

"O kadar uzun zaman önce vaftiz edildim ki unuttum."

"Eskiden insanlar size Charles demez miydi?"

"O bana atfettiğiniz sahte mektuplarda kullandığınız bir isim. Ancak, bu kadar yeter. Gereksiz sorularınızı daha fazla cevaplamayacağım."

Gerçekten de Pichegru daha fazla konuşmadı.

Ona odasında bulunan çamaşırlardan ve giysilerden verdiler. Nezaretçilerden biri uşağı görevini gördü. Pichegru Temple'a girdiğinde üstünde kuyruklu kahverengi bir ceket, siyah ipek bir kravat, üstleri kıvrık çizmeler vardı. Dar pantolonu, yaralı bacaklarındaki ve uyluklarındaki sargıları yerine sabitliyordu. Eline sarılmış olan beyaz mendil kandan sırılsıklam olmuştu.

Mösyö Réal sorguyu bitirir bitirmez Tuileries'e koşmuştu. O zamana kadar Bonaparte'a Pichegru'nun bütün belgeleri teslim edilmiş olsa da, Birinci Konsül daha çok Pichegru'nun Fransız Guyanası'nın nasıl daha sağlıklı bir yer haline getirilebileceğine dair raporuna odaklanmıştı. Anlaşılan Pichegru Sinnamary'de bulunduğu süre içinde iklim üzerine notlar alınış ve İngiltere'deyken bu notlardan faydalanarak gerçek bir mühendis gibi raporunu hazırlamıştı. Raporunda verimli sonuçlar almak için on iki ila on dört milyon frankın yeterli olacağı kanaatine varıyordu.

Bonaparte, Réal'in, Pichegru'nun tutuklanmasına ve sorgulanmasına dair anlattıklarından ziyade Pichegru'nun raporundan etkilenmişti. Belli belirsiz dinledi ve Réal sözlerine son verdiğinde, "Bunu da okumanızı isti-

yorum," dedi. Bonaparte raporu uzattı.

"Bu nedir?"

"Suçlu adamlarla karıştırılan masum bir adamın eseri, bazen böyle şeyler olur. Fransa'dan uzaktayken komplolar kurmak yerine, ülkesinin servetini ve şöhretini artırmaya çalışmaya devam etmiş."

"Ah," dedi rapora göz atan Réal, "bu Guyana hakkında ve sahip olduğumuz yerleri daha sağlıklı yerlere dönüştürmek hakkında bir rapor."

"Kimin yazdığını biliyor musunuz?" diye sordu Bonaparte.

"İsim göremiyorum," dedi Réal.

"Pichegru yazmış. Ona karşı nazik olun, onunla konuşurken, saygıdeğer bir adamla konuşur gibi konuşun, güvenini kazanmaya çalışın, konuyu Cayenne ve Sinnamary'ye getirin. Onu oraya, planlarını uygulaması için on ya da on iki milyon frank vererek vali atamaya niyetliyim."

Çalışma odasına dönen Bonaparte, Birinci Konsül'ün idama mahkûm edilmiş olan bir adama dair planları karşısında Réal'i ağzı açık halde bıraktı.

İki düşmanın arasında Pichegru belki de daha değerli olandı, ama Bonaparte ondan daha az nefret ediyordu, çünkü popülaritesini büyük oranda yitirmişti, oysa Moreau'nun hâlâ çok fazla hayranı vardı. Eğer Bonaparte Fransa halkı üzerinde tek bir hareketle iyi etki bırakmak isteseydi, Moreau'yu affedip, Pichegru'yu ödüllendirebilirdi. Bu yüce gönüllü eylemler sayesinde, protestolardan korkmasına gerek kalmadan suikastın kellesini uçurmuş olurdu.

XXXVI
George

GEORGE CADOUDAL hâlâ serbestti.

Fouché diğer suikastçılar çoktan suçlarını itiraf etmiş olsunlar diye mi onu sona saklamıştı, yoksa Cadoudal onlardan daha yetenekli, daha becerikli, daha bilgili ve yaratıcı mıydı bilinmez, ama Moreau ile Pichegru tutuklanır tutuklanmaz, Fouché'nin oyalanmak için hiçbir sebebi kalmadı. Kendisini Cadoudal'ın izini bulmaya adadı. Yetenekli bir mimar, bir düzine kadar evde, planlar olmadığı müddetçe bulunması imkânsız gizlenme yerleri yapmıştı; bu yerler Cadoudal'ı iyi gizledi. Fouché ne denli sık Cadoudal'ın izini bulduğunu düşünse de, müthiş denetim yeteneğine rağmen, George'u bir şekilde parmaklarının arasından kaçırıyordu. George

her zaman tepeden tırnağa silahlıydı, giysileriyle uyuyordu ve sınırsız kaynakları vardı. Kovalanırken bulduğu ilk kapıyı çalıyor ve ikna yeteneği, parası ya da tehditleri sayesinde yeni bir sığınak buluyordu. Bu usta kaçışları efsanelere konu olmaya başlamıştı.

Tıpkı Şubat ayının sonlarına doğru bir gece sığındığı bir evden kaçmak zorunda kaldığında yaşananlar gibi: George arkasından son hız gelen polislerle birlikte Saint-Denis dolaylarındaki bulvarda yokuş aşağı koşarken, arkasındakilerle arasında güvenli bir mesafe bırakınca, göl kıyısına gelmiş bir at gibi ansızın durdu. Yanında durduğu kapıyı ve aydınlatılmış tabelayı fark etti: "Guilbart, diş hekimi." Zili çaldı. Kapı açıldı ve arkasından geri kapandı. Kapıcı nereye gittiğini sordu ve George, "Mösyö Guilbart'a" diye yanıtladı. Merdivenlerde, aşağı inmekte olan dişçinin hizmetçisiyle karşılaştı ve karşısında, onu itip geçmeye çalışan bol bir palto giymiş bir adam gören hizmetçi onun hırsız olduğunu düşündü.

George onu rahatlatmak için cebinden bir mendil çıkarıp yanağına götürdü. "Dişçi müsait mi madam?" diye sordu acılı bir iniltiyle.

"Hayır mösyö!" dedi hizmetçi.

"Nerede?" diye sordu George.

"Yatakta. Ne de olsa gece yarısı!"

"Eğer içinde biraz insanlık varsa benim için kalkar."

"İçinde insanlık olanlar da herkes gibi uyumak zorundadır."

"Evet, ama biri onlardan iyilik istediğinde kalkarlar."

"Dişiniz mi ağrıyor?"

"Görüyorsunuz ki dişim çok ağrıyor."

"Dişinizi çekmesini mi istiyorsunuz?"

"Gerekirse hepsini çeksin."

"Pekâlâ. Ancak, çektiği diş başına bir Louis altını aldığını bilmelisiniz."

"Ben gerekirse iki altın veririm."

Hizmetçi merdivenlerden çıkıp George'u çalışma odasına aldı, dişçi koltuğunun yanında iki mum yaktı ve yatak odasına gitti. Beş dakika sonra dönerek dişçinin birazdan geleceğini söyledi ve dişçi bir dakika sonra içeri girdi.

"Sabırsızlıkla sizi bekliyordum doktor," diye haykırdı George.

"İşte geldim," dedi doktor. "Koltuğa oturun lütfen. Tamam, oldu. Hangi dişinizin ağrıdığını gösterin."

"Hangi dişimin ağrıdığını mı?"

"Evet."

"Bakın." George ağzını açtı ve dişçiye inci gibi dişlerini sergiledi.

"Ah!" dedi doktor. "Hiç bu kadar güzel dişler görmemiştim. Ama hangisi ağrıyor?"

"Sinir ağrısına benziyor doktor. Hangisi olduğunu bulmaya çalışın."

"Hangi taraf?"

"Sağ."

"Şaka yapıyorsunuz herhalde. Hasarlı tek bir diş bile göremiyorum."

"Buraya diş çektirerek eğlenmeye geldiğimi mi zannediyorsunuz doktor? Ne garip bir eğlence anlayışı!"

"Hangi dişinizi çekmemi istiyorsunuz?"

"Bunu," dedi George birinci azıdişini işaret ederek. "Buna ne dersiniz?"

"Emin misiniz?"

"Eminim. Acele edin."

"Ama mösyö, bence..."

"Bana öyle geliyor ki," dedi George kaşlarını çatarak, "beni rahatsız eden dişi çekmenizi istemeye hakkım var." Sanki koltuktan kalkacakmış gibi hareket edip, belki de kasıtlı olarak, iki tabancasının kabzasını ve güzel hançerini sergiledi.

Doktor tepeden tırnağa silahlı bir adamın isteğini geri çeviremeyerek kerpetenini dişe yerleştirip çevirdi ve dişi çekti. George'un hiç sesi çıkmadı. Dişçiden içinde birkaç damla iksir olan bir bardak su aldı ve çok kibar bir tavırla, "Mösyö, sizinkinden daha hünerli bir el ve daha güçlü bir bilek olamaz. Ama İngiliz yöntemini Fransız yöntemine tercih ettiğimi söylememe müsaade edin," dedi. Ağzını çalkaladı ve lavaboya tükürdü.

"Peki neden onların yöntemini tercih ediyorsunuz mösyö?"

"Çünkü İngilizler dişi pensle doğruca yukarı doğru çekiyorlar ve böylece diş aynı çizgide kalıyor. Diğer yandan, siz Fransızlar dişi çeviriyorsunuz ve yarım dönüş yaptırıyorsunuz. Bütün acıya da bu sebep oluyor."

"Çok acı çekmiş gibi değildiniz."

"Çünkü kendime çok hâkim olabilen bir insanım."

"Fransız mısınız mösyö?"

"Hayır, Brötonum."

George şöminenin üstündeki rafa iki Louis altını bıraktı. Ne var ki tehlikenin geçtiğine dair işareti hâlâ almamıştı, dolayısıyla zaman kazanması gerekiyordu. Mösyö Guilbart'ın ise tepeden tırnağa silahlı bir müşteriyi kızdırmaya hiç niyeti yoktu, üstelik karşısında en sıradan olaylardan bile keyif alabilen bir adam bulunmaktaydı. Sonunda George bir ıslık duydu.

Beklediği işaret buydu. Ayağa kalkıp, candan bir tavırla doktorun elini sıktı ve koşarak merdivenlerden indi.

Doktorun neler olup bittiğine dair hiçbir fikri olmasa da, karşısındakinin deli veya hırsız olabileceği aklından geçmişti. Ertesi gün polis geldi ve ona George Cadoudal'ın yazılı tarifini verdi. Dişçi işte o zaman garip müşterisini tanıdı.

Duraksamasına neden olan bir ayrıntıyla karşılaştı: "Güzel bir ağzı var ve otuz iki dişi de yerinde," yazıyordu. Doktor, "Burada bir hata var! Artık otuz iki dişi yok," dedi polise.

"Ne zamandan beri?" diye sordu polis.

"Dün gece ben bir dişini çektiğimden beri," dedi Mösyö Guilbart.

George'un gece yarısı gerçekleşen dişçi ziyaretinden –ki polis kayıtlarında efsane haline geldiğini belirtmiştim– iki gün sonra, çok önemli iki suikastçı tutuklandı. Olaylar şu şekilde gelişti. Ancak, okumak üzere olduğunuz öykü, bir polis efsanesinden ya da bir kâtibin anekdotlarından ibaret değildir.

Cenova'dan Marsilya'ya giden buharlı vapura ilk kez bindiğimde, Mösyö Rivière ile tanıştım ve onunla sohbet etme fırsatı buldum. Ancak o tam nasıl tutuklandığını anlatmak üzereyken beni deniz tuttu. İşin garip yanı, dayanılmaz bir ıstırap içinde olmama rağmen, gür sesinin bana yine de ulaşması ve anlattıklarının zihnime kazınmasıydı, çünkü ıstırabımı gizleyerek onu dinlemek için ne denli büyük bir çaba sarf ettiğimi fark edene dek öyküsünü anlatmayı sürdürdü. Dolayısıyla kırk yıl sonra bile onun anlattıklarını ve deniz tutmasını dün gibi hatırlıyorum.

Mösyö Rivière ile Mösyö Jules de Polignac arasında ancak ölümün sonlandırabileceği bir dostluk vardı. Birlikte suikast planı yapmışlardı, birlikte Paris'e gelmişlerdi ve birlikte ölmeyi bekliyorlardı.

Moreau ile Pichegru tutuklandığından beri polis onların da peşindeydi. Nereye saklanacaklarını bilemedikleri için Kont Alexandre de Laborde'den onları barındırmasını rica etmeye karar verdiler. Onların yaşlarında genç bir adam olan ve soylularla ailevi bağlantıları bulunan kont, Birinci Konsül'ün hükümetinde kolaylıkla yer edinmişti.

İki arkadaş, Mösyö Laborde'nin, Chaussée d'Antin'in az ilerisindeki d'Artois Sokağı'nda bulunan evine doğru giderken, Italiens Bulvarı'na vardıklarında durdular. Yakınlardaki Hanover kameriyesindeki sütunların birinde, polis şefliğinin suikastçıları sakladığı tespit edilen herkesin idam cezasına çarptırılacağı duyurusunu gören Rivière Markisi irkildi.

Cesaret kırıcı bu haberi, bulvarda beklemekte olan arkadaşı Jules de Polignac'a iletti. "Dostum," dedi, "çok kötü bir şey yapmak üzereyiz, çünkü Laborde Kontu'ndan sığınak istersek, hem onu, hem de ailesini suçlu duruma düşürürüz. Paramızla mutlaka onunki kadar güvenli bir sığınak

buluruz. Aramaya devam edelim."

Namuslu bir adam olan Jules de Polignac arkadaşının mantıklı önerisini kabul etti. Bir süre için yollarını ayırmaya ve ayrı ayrı saklanacak uygun bir yer aramaya koyuldular.

O gece Rivière Markisi eski uşaklarından Labruyère ile karşılaştı; marki önceden onu tehlikeye atmamak için onun yanında saklanmayı reddetmişti. Bu sefer, iyi yürekli uşağın ısrarları üzerine kabul etti.

On sekiz gün boyunca hiçbir sorun çıkmadan Labruyère ile kaldı ve eğer yoldaşı Jules o denli akılsızca davranmamış olsaydı, muhtemelen sonsuza dek orada güvende olmaya devam edecekti. Jules kardeşi Armand'ın tutuklandığını öğrendiğinde kendi kaldığı eve girmekteydi. Hiç düşünmeden, yaşanan bu talihsizliği dostu Rivière'ye anlatmaya gitti. Rivière artık Jules'ün güvenle saklanabilmek için onun yanında kalması gerektiğinde ısrar etti.

"Buraya geldiğini gören oldu mu?" diye sordu Rivière.

"Hiç kimse görmedi, kapıcı bile."

"Bu durumda güvendesin."

Altı gündür Rivière'nin odasında beraber saklanmaktaydılar, ama Jules bir akşam, arkadaşının ricalarına rağmen, gitmek zorunda olduğunu iddia ettiği bir randevu için oradan ayrıldı. Ayrılışı gözden kaçmadı. Bir polis onu döndüğü odaya kadar takip etti ve geceyi evi gözleyerek geçirdi. Ertesi gün Jules, Rivière Markisi ile birlikte Labruyère'nin konutunda tutuklandı.

Emniyet müdürü, altı gün önce Pichegru'yu tutuklayan Comminges idi. Zavallı Labruyère'ye yabancılara sığınak sağlamanın kanunlara aykırı olduğunu bildirmeyi ihmal etmedi. Labruyère Mösyö Rivière'nin yabancı değil dost olduğunu ve kapısının dışında giyotin beklese bile, bir dosta daima sığınak sağlayacağını söyledi.

Üçü de sorgulamaya alınmak üzere danıştay üyesi Réal'e götürüldü ve Rivière Markisi hemen sadık uşağının lehine konuştu. "Saygıdeğer Danıştay Üyesi," dedi, "bizi evine alan adama hiçbir zarar gelmeyeceği konusunda söz vermediğiniz müddetçe, dostumun ve benim sorularınızı yanıtlamayacağımız konusunda sizi uyarıyorum. Neden Paris'te olduğumuzu bile bilmiyordu."

Danıştay üyesi söz verdi. Mösyö Rivière eski uşağıyla tokalaşarak vedalaştı, "Elveda dostum. Hiç değilse seni kurtarabildiğim için mutluyum," dedi.

9 Mart Cuma günü, saat altı sularında, emniyet binasında Caniolle adında bir kamu güvenliği memuru, Montagne Sainte-Geneviève'e gidip,

oradan geçme ihtimali bulunan 53 numaralı at arabasını takip etme emri aldı. Arabanın, kaldığı yeri değiştirip, bir dostunun ayda sekiz bin franka kiraladığı eve taşınacak olan George'u alması bekleniyordu.

At arabası boş geldi ama Caniolle yine de onu takip etti. Arabanın şüpheli bir şahsı almaya gittiğini tahmin etmişti. Sokakta polislerin sıralanmış olduğunu fark eden Caniolle onlarla konuşup, onların da benzer talimatlar almış olduklarını öğrendi. Polisler onu takip etti.

Araba yavaş hareket ediyordu. Place Saint-Etienne-du-Mont'tan, Sainte-Geneviève Sokağı'na saptı ve bir meyvecinin yanındaki dar sokakta durdu.

Sokakta hiç kimse yoktu ve arabanın üstü kapalıydı. Arabacı dükkâna girip fenerleri yakmaya koyuldu. O son feneri yakarken, George, iki arkadaşı Le Ridant, Burban ve dördüncü bir adamla birlikte çabucak dışarı çıktı. George arabaya bindi, üç arkadaşı da onu takip etmek üzereydi ki, Caniolle onları iterek aralarından geçti.

"Ne yapıyorsunuz?" dedi Burban onu geri iterek. "Arabanın diğer tarafında geçebileceğiniz kadar yer yok mu?"

"Bana öyle geliyor ki," dedi polis, "eğer insan bir kusur işlemiyorsa, yanından geçmenin hiçbir sakıncası yoktur."

George durumu kavradı; polisin onun hareketlerini izlediğinden şüpheleniyordu. Le Ridant'ı arabaya çekti ve diğerlerini beklemeden atı dörtnala harekete geçirdi.

Polisler George'u sokakta tutuklamak istememişlerdi, çünkü onun mücadele edeceğinden ve kan döküleceğinden eminlerdi; dolayısıyla Caniolle'ye sadece onu takip etmesini söylemişlerdi. Gafil avlanan Caniolle arabanın uzaklaşmasına göz yumdu. Ardından gözden kaybolmadan arabaya yetişme telaşına kapılarak "Beni takip edin!" diye bağırdı. Arkasında iki polisle birlikte takibe koyuldu.

Araba Saint-Hyacinthe Sokağı'nda yokuş yukarı gitmesine rağmen George ile polislerin arasındaki mesafeyi açmayı sürdürdü. Place Saint-Michel'den geçerek açtığı mesafeyi korudu. Fossés-Monsieur-le-Prince Sokağı'ndan ve Liberté Sokağı'ndan ilerledi. George arabanın üstünü aralayıp, açıklıktan arkasına baktığında, peşlerinden koşan üç adam gördü. Dizginleri Le Ridant'a verdi: "Kamçıyı kullan! Bizi takip ediyorlar. Kamçıyı kullan, daha hızlı, daha hızlı!" diye bağırdı.

Araba yıldırım hızıyla sokaklardan geçmişti ve şimdi Carrefour de l'Odéon'a çıkmak üzereydi. Ne var ki Caniolle ona yetişmeyi başarmıştı ve atın gemini yakalamak için eline geçen tek fırsatı kullanarak, nefes nefese "Durun! Kanun namına durun!" diye bağırdı.

Büyük bir hızla ilerleyen arabanın tekerlek ve toynak sesleri kalabalığın dikkatini çekmişti. Caniolle'nin gemini yakalamış olmasından ötürü yavaşlayan at birkaç adım daha atıp durdu.

Diğer polislerden Buffet arabanın basamağına atladı. İçeride kimin olduğunu görmek için arabanın üst bölümünden aşağıya doğru baktı ve anında iki el ateş sesi duyuldu. Alnından iki kez vurulmuş olan Buffet düştü. Aynı anda Caniolle'nin gemi tutmakta olan kolu kırıldı.

George ve Le Ridant arabadan atladılar; biri sağa, diğeri sola doğru koştu. Le Ridant on adım atmıştı ki durduruldu. Kendisini savunmak için hiçbir çaba göstermedi, ama George elinde hançeriyle iki polisle mücadele ediyordu. Hançerini kaldırmış karşısındakilerden birine saplamak üzereydi ki, Thomas adındaki bir şapkacı çırağı George'un sırtına atılıp kollarını omuzlarına doladı. Diğer iki izleyici de –Théâtre-Français Sokağı'ndaki piyango bayiinde memur olan Lamotte ve asker olan Vignal– George'un üstüne atıldılar ve elindeki hançeri almayı başardılar.

Sonunda zapt edilen George arabaya bindirilip emniyet binasına götürüldü ve orada Şube Müdürü Dubois ile Desmarets tarafından sorguya tutuldu. İki polisin üzerinde kalıcı bir etki bıraktı. Desmarets onun hakkında şunları söyledi: "İlk kez gördüğüm George'un, dağda yaşayıp suikastçılarını hedeflerini öldürmeye yollayan yaşlı bir adam olduğunu düşünmüştüm hep. Karşımda aksine samimi bir yüz ifadesi, içten bakışları, sağlıklı bir ten rengi, tıpkı sesi gibi, kendinden emin ama şefkatli gözleri olan bir adam buldum. İriyarı bir adam olmasına rağmen hareketleri çevikti. Yusyuvarlak kafası ve dalgalı kısa saçlarıyla –favorileri yoktu– hiç de bir suikast lideri gibi, Brötanya'nın uzun süreli yöneticisi gibi görünmüyordu."

"Ah, ne yazık!" diye bağırdı Dubois sorgu odasına girerken. "Ne yaptığınızı biliyor musunuz? Bir babayı öldürüp, bir diğerini yaraladınız."

George gülmeye başladı. "Hep sizin suçunuz," dedi.

"Ne demek benim suçum?"

"Beni tutuklamaya bekâr adamlar yollamalıydınız."

XXXVII
Enghien Dükü (2)

FOUCHÉ'NİN ENGHIEN DÜKÜ'NÜN sonunu getirme planları yaptığını görmüştük; ki o durumda Bonaparte'ın arası yalnızca Bourbon Ailesi ile değil, Avrupa'daki bütün hükümdarlarla sonsuza dek bozulacaktı.

Moreau, Pichegru ve George sorgu esnasında ardı ardına Fouché'nin düke ilişkin iddialarını doğrulamışlardı, çünkü hepsi Bourbon Ailesi'nden bir prensin güya Paris'e gelip, komplonun liderliğini üstleneceğine dair muğlâk söylentiyi tekrarlamışlardı.

Bonaparte'ın, Fouché'nin nefretinin muhakeme gücünü köreltebileceğinden korkarak, bir süre resmi olarak polis bakanlığından alınmış, ama tekrar gerçek bakanlığı elde etmiş olan Fouché'nin mesele hakkında aktardıklarını doğrulamak için Strasbourg'a bir jandarma gönderdiğini anımsıyoruz. (Baş hâkim Régnier ve danıştay üyesi Réal, farkında olmasalar da Fouché'nin kuklalarıydılar.)

Jandarma görevini yapmaya koyulmuştu.

Kader kaçınılmaz ya da kısmetli bir olayın gerçekleşmesini buyurduğunda, her şey onun yenilmez gücüne hizmet etmek için bir araya gelir. Kader bütün insanları ezip geçer ve onları bu büyük amacın gerçekleşmesine yöneltir. Modern zamanlarda böyle büyük olayları belirleyen, istisnasız, bireylerin bu olaylar üzerinde gösterebildiği kısıtlı etkidir. En güçlü, en hünerli, en yetenekli olduğu düşünülen kişiler bile büyük olaylara hükmetmekte, kumanda etmekte ve onların gidişatını değiştirmekte başarısız olmuştur. Daha ziyade kendi iradeleriyle olayların gidişatına uyum sağladıklarında güçlerini sergileyebilmişler ve ona karşı geldiklerinde faydasız kalmışlardır. Bonaparte'ın kaderi de gerçekten buydu: halkın arzularını ve iradesini temsil ettiği sürece bir yıldız gibi parlamak ve ardından 1811'de bir kuyruklu yıldız tarafından silinmek. Kendisini akılsızca Roma imparatorlarıyla kıyaslayan Bonaparte, Devrim'in hedefini, eski monarşilerin hedefine bağlamaya çalıştı ve böylelikle imkânsıza teşebbüs etti. Filozoflar şaşkınlıkla kaderin toplumların üstündeki ve içindeki etkisini görebilmektedir; o kendi başına buyruk hareket eder. O halde insan, sosyal sınıfı ve dehası ne olursa olsun, hükmetmenin yollarını ve hükmetme hakkını aramamalıdır. Politik bir akımın getirilerinin insanın lehine işlemesi mümkün olsa da, bunun başarısını insanın kendisi üstlenemez.

Başka herhangi bir durumda, diğerlerinin görüşlerini yansıtmakla yetinecek olan jandarma, bu konuda kendi görüşlerine sahipti. Daha Paris'ten ayrılırken Enghien Dükü'nün George'un beklediği prens olduğuna hüküm getirmişti. Üstelik suikastçıların planına ışık tutmak üzere seçilen kişinin kendisi olduğuna inanıyordu; dolayısıyla o andan itibaren olayları yalnızca kendi bakış açısından görebildi. Raporunda, birincisi, Enghien Dükü'nün Ettenheim'da komplolarla dolu bir hayat sürdürdüğünün son derece doğru olduğunu ve ikincisi, avlanma bahanesiyle birer haftalık süreçler boyunca ortadan kaybolmasının aslında komplolarla ilgili olduğunun son de-

rece doğru olduğunu belirtti.

Prens sonradan inkâr etse de, ortadan kayboluşları zaten sır değildi. Herkes bunun farkındaydı ve babası Condé Prensi ona İngiltere'den şunları yazmıştı: "Buradaki insanların bazıları Paris'e gittiğini söylerken, bazıları da sadece Strasbourg'a gittiğini söylüyorlar sevgili oğlum. Bu tür ziyaretlerin, hayatın ve özgürlüğün bakımından gereksiz bir tehdit oluşturduğunu kabul etmelisin. Prensiplerine gelince; o konuda içim rahat, çünkü prensiplerinin kalbinde bizim kalbimizdeki kadar derin bir yere sahip olduğunu biliyorum." Prens onu şu şekilde yanıtladı: "Cumhuriyet topraklarına, doğuştan kazanma şansına eriştiğim mevki ve konum olmaksızın ayak basabileceğimi ancak beni tanımayan bir kişi iddia edebilir ya da başkalarını buna inandırmaya çalışabilir sevgili babacığım. Başımı eğemeyecek kadar gururluyum. Birinci Konsül beni yok edebilir belki, ama asla onun karşısında kendimi alçaltmam."

Ancak, daha da önemlisi kaderin o garip ve korkunç cilvelerinden biriydi. Jandarma prensle genellikle kimlerin görüştüğünü araştırdığında, ona prensi en sık ziyaret eden iki kişinin İngiliz bakanlardan Münih'te bulunan Sör Francis Drake ve Stuttgart'ta bulunan Sör Spencer Smith olduğunu söylediler; bu iki bakan aradaki mesafeye rağmen sık sık Ettenheim'a geliyordu. Ayrıca yakın olduğu kişiler arasında bir İngiliz hükümet temsilcisi, Albay Schmidt ve General Thumery bulunmaktaydı. Thumery ismi, Almanca konuşan biri tarafından telaffuz edildiğinde daha çok *Thumeriez* gibi duyulur ve onun da *Dumouriez* olarak anlaşılması son derece kolaydır. Belli ki jandarma da öyle anlamıştı, çünkü raporunda "General Thumery" yerine "General Dumouriez" yazdı. Böylelikle Enghien Dükü'nün Ren kıyısındaki varlığı daha büyük bir önem kazandı çünkü Fransa komplolarla kuşatılmış gibi görünüyordu: merkezinde, Paris'te Moreau'nun takipçileri, Batı'da George'un ve Pichegru'nun takipçileri, Doğu'da ise Dumouriez. Bir iç savaş durumunda bu düşman kuvvetler Fransa için ciddi bir tehdit teşkil ederdi.

Talihsiz bir durum daha yaşandı. O zamanlar –şimdi de işler öyle mi yürüyor bilmiyorum– jandarma subayları, emri kimden almış olurlarsa olsunlar, raporlarının bir kopyasını da mutlaka başmüfettişe gönderirlerdi. Jandarmanın iki raporu Paris'e aynı postayla geldi. Birisi General Moncey'e, diğeri de Mösyö Réal'e gönderilmişti. İki adam da her gün Bonaparte ile çalışıyordu ve General Moncey o gün her zamanki gibi Bonaparte'ın huzuruna çıktı. Raporu hemen cebinden çıkarıp Bonaparte'a gösterdi. Raporun Birinci Konsül üzerindeki etkisi büyüktü. Fransa'ya dönmeye hazır silahlı bir Bourbon'un Strasbourg kapılarında durduğu-

nu, yalnızca Bonaparte'ın suikasta kurban gittiğini haber almayı beklediğini görebiliyordu. Eline kılıcı alıp, tahtın çıkarlarını koruyabilecek kadar yürekli tek prense hizmet etmeye hazır olan meşhur göçmenleri gözünde canlandırabiliyordu. İngiliz bakanlarının, İngiliz hükümet temsilcilerinin ve İngilizlerden daha İngiliz olan Dumouriez'nin Kraliyetçilerle ittifak kurduğunu tahayyül edebiliyordu. Moncey'i gönderdi, ama raporu iade etmedi ve yalnız bırakılmayı emretti.

Moncey, Fouché'ye, diğer iki konsüle ve Réal'e saat yedide Tuileries'de olmalarını bildirmek üzere emir erleri gönderme talimatı almıştı. Ancak Bonaparte önceden saat yedi için Chateaubriand'a randevu vermişti, dolayısıyla sekreteri Mösyö Méneval'in *Génie du Christianisme*'in yazarına bir not gönderip, randevunun dokuza alındığını bildirmesini rica etti.

Bu iki büyük adamın hayatı da aynı oranda dikkate değerdi. Garip bir biçimde veya belki sadece tesadüfen ikisi de 1769'da doğmuştu ve ikisi de otuz iki yaşındaydı. Birbirlerinden üç yüz fersah uzakta doğmuşlardı ama yolları kesişmeye yazgılıydı. Buluşurlar, dostluk kurarlar, ayrılırlar, yeniden buluşurlar ve tekrar dostluk kurarlardı. Birbirlerini tanımadan büyüdüler; birisi generaller ve devlet adamları meydana getiren katı kurallara maruz kaldığı yüksek okul duvarlarının arkasında çalışmalarına gömülerek, diğeri doğadan başka kitap ve Tanrı'dan başka öğretmen tanımadan, kayalık sahillerde yürüyüşe çıkarak, rüzgârlarla ve dalgalarla yoldaşlık ederek büyüdü. Doğa ve Tanrı, insanı bir hayaliciye, bir şaire dönüştürebilir. Birinin daima bir hedefi olmuştu ve çok yüksek olsa da hedefine ulaştı, diğerinin ise yalnızca arzuları vardı; asla doyurmadığı arzuları. Biri uzayın ölçüsünü almak istiyordu, diğeri ise sonsuzu fethetmek.

1791'de, Bonaparte bir süre olayların gidişatını bekleyip görmek için ailesinin yanında kalırken, Chateaubriand Hindistan'a Kuzeybatı Geçidi'ni aramak üzere Saint-Malo'dan Amerika'ya yelken açtı. Şairi takip edelim.

Chateaubriand 6 Mayıs sabah altıda Saint-Malo'dan ayrılır. Öncelikle, sonradan Chactas'ı yollayacağı Azorlar'a yelken açar. Ardından rüzgârlar onu Ternöv kıyılarına taşır; boğazlardan geçip iki hafta boyunca Saint-Pierre'de duraklar. Saint-Pierre'de, adayı daima kaplayan sislerin içinde kaybolarak bulutların altında, şiddetli rüzgârların arasında gezinir, görünmez denizin uğultularını dinler ve dağınık, kuru çalıların arasına dalar; tek kılavuzu, kayalara çarpan kızılımsı akıntıların sesidir.

Saint-Pierre'den güneye doğru hareket ederek sonunda Maryland kıyısı açıklarına ulaşır ve rüzgârsızlıktan ötürü bir süre orada mahsur kalır. Ama bunun bir şair için ne önemi vardır? Geceler hayranlık uyandırıcı,

şafaklar göz alıcı, günbatımları muhteşemdir. Güvertede oturan Chateaubriand, geminin armasının ötesinde, sonsuz okyanusun ortasında sulara dalmaya hazırlanan güneşi izler.

Nihayet bir gün dalgaların yukarısında ağaç tepeleri belirir. Başlangıçta bunlar daha koyu yeşil okyanus suları zannedilebilir, ama hareketsizdirler. Chateaubriand Amerika'ya ulaşmıştır!

Yirmi iki yaşında bir şairin üstünde kafa yorabileceği ne engin bir konu! Hür bir kaderi ve belirlenmemiş bir geleceği olan bir dünya; Seneca tarafından öngörülmüş, Kolomb tarafından keşfedilmiş, Vespucci tarafından isimlendirilmiş, tarihi, çağdaş bir Thucydides tarafından yazılmayı bekleyen bir dünya.

Amerika'ya gitmek için ne doğru bir zaman! Okyanusun ötesinden, tamamladığı devrimin ve Fransız kılıçlarının yardımıyla kazandığı özgürlüğünün ruhunu Fransa'ya iade eden Amerika.

William Penn'in yüz yıl önce göçebe Kızılderililerden bir parça arazi satın aldığı yerde inşa edilen bir şehre tanıklık etmek ne gariptir. Sanki günümüzün Kadmos'u kurşunlarla delik deşik olmuş bir araziye insanlar yerleştirmiş gibi, kanlı bir savaş meydanından yeni bir halkın doğduğunu görmek ne heyecan vericidir.

Chateaubriand yalnızca şehri görmek için değil, aynı zamanda Washington ile buluşmak için Philadelphia'da durdu. Washington ona Paris fatihlerinin kendisine yolladığı Bastille anahtarını gösterdi. Chateaubriand'ın ona gösterebileceği hiçbir şey yoktu, ama meşhur Amerikalı ile eve dönerken karşılaşmış olsaydı, ona *Génie du Christianisme*'i gösterebilirdi.

Şair, kanun koyucu Washington'a yaptığı ziyareti ömür boyu hatırlayacak olsa da, Washington muhtemelen ziyaretin ertesi gecesi Chateaubriand'ı tamamen unutmuştu. Halkına, hem ordularının generali, hem de uluslarının kurucusu olarak hizmet etmiş olan Amerika başkanı Washington şanının doruğundaydı, oysa Chateaubriand gençliğinin getirdiği belirsizlikler arasında bocalıyor, parlak geleceğine dair çok az belirti gösteriyordu. Washington görüştüğü adamın olağanüstü başarılarına şahit olamadan öldü. Şair sonradan ona ve Napolyon'a dair şunları söyleyecekti: "Benim gibi hem Avrupa fatihini, hem de Amerika'nın kanun koyucusunu tanımış olanlar, gözlerini günümüzün politik sahnesinden çevirirler: bizi güldüren ya da ağlatan, yüzüne bakmaya bile değmeyecek soytarılar sahnesi."

Chateaubriand'ın Amerika şehirlerinde tanıştığı bütün insanlar arasında Washington, bir insanda ilgi uyandırabilecek her şeyi temsil ediyordu. Ne var ki genç gezginin Atlantik'i geçip Yeni Dünya'ya gelmesinin sebebi

insanları gözlemlemek değildi; çünkü ne de olsa insanlar her yerde aynıydı. O, Amerika'nın bakir ormanlarında ve çöller kadar engin bozkırlarında, daha ziyade, ıssızlıkta konuşan sesi arıyordu.

Gezginin duyguları hakkında söylediklerine kulak verelim. James Fenimore Cooper tarafından hayranlık uyandırıcı bir biçimde betimlenen ve dizelere dökülen kıtanın, o zamanlar henüz tanınmadığını aklımızdan çıkarmayalım. Cooper'ın peşinden vahşi doğaya adım atan Gabriel Ferry henüz *Les Chercheurs d'or*'u ya da *Costal l'Indien*'i yazmamıştı. Gustave Aimard derin ormanlardan bir efsaneler dünyası yaratıp, onlara edebi bir hayat bahşetmemişti. Hayır, ormanların ve bozkırların kendisi gibi, onların içindeki her canlı ve her yaprak da henüz bakirdi. O anda gizem perdesini aralayacak olan ilk kişi, onları yaradılış günündeki kadar saf ve temiz bulurdu.

> Mohawk'ı geçtikten sonra balta girmemiş ve hatta adım atılmamış ormanlarla karşılaşınca adeta sarhoş oldum. Ağaçtan ağaca giderek, orada burada gezinerek kendime dedim ki: "Burada patikalar yok, şehirler yok, daracık evler yok, başkanlar yok, hükümetler yok, krallar yok..." Doğuştan gelen haklarımdan gerçekten sonuna kadar faydalanıp faydalanamadığımı belirlemek için bütün havai arzularımı serbest bırakarak kılavuzum olan iriyarı Hollandalıyı kızdırdım. İçinden deli olduğumu düşünüyordu kuşkusuz.

Gezgin, medeniyete elveda dedikten sonra barınak yerine büyük Kızılderili çadırlarından, döşek yerine topraktan, yastık yerine eyerden, battaniye yerine paltosundan faydalanarak hayatını sürdürdü; yatağının üstünde dam yerine gökyüzü bulunmaktaydı. Kılavuzunun atı gibi, kendi atı da boynunda bir çanla serbestçe dolaşıyordu. Atlar hayranlık uyandırıcı hayatta kalma içgüdülerinden dolayı, efendilerinin böcekleri uzak tutmak ve yılanları kaçırmak için yaktıkları ateşten asla uzaklaşmıyorlardı.

Chateaubriand, Sterne'in yolculuğuna benzer bir yolculuğa çıkmıştı, ama medeniyetleri incelemek yerine yalnız bir yolda yürüyor, yalnızlığı ararken yalnızlığın içinden geçiyordu. Zaman zaman bir Kızılderili köyüyle karşılaşır ya da beklenmedik bir anda göçebe bir kabileye rastlardı. O zaman medeniyetten gelen adam, vahşi doğadan gelen adama bütün dünyada anlaşılan kardeşlik işaretini verir ve yerliler yabancının şarkısını söylerdi: "Yüce Ruh'un gönderdiği yabancı geldi."

Çocuklardan biri onu elinden tutup çadıra götürür ve "Yabancı geldi," derdi. Kabile reisi, "Onu benim çadırıma götür çocuğum," diye yanıtlardı.

Çocuğun önderlik ettiği gezgin içeri girer ve antik Grekler arasındaki bir misafir gibi ateşin yanındaki küllerin üstüne otururdu. Yerliler ona barış çubuğu ikram ederdi. Yabancı onu üç kez tüttürür, ardından kadınlar bir teselli şarkısı söylerdi: "Yabancı bir anne ve bir eş buldu. Güneş eskisi gibi doğup batmaya devam edecek onun için." Akçaağaçtan bir kaba su doldururlardı. Gezgin bu kutsal kabın içindeki suyun yarısını içer, ardından gerisini içmesi için kabı ev sahibine verirdi.

Okuyucu vahşi doğadaki yerlilerin hayatından bu sahnenin yerine geceyi, sessizliği, tefekkürü ve melankoliyi mi tercih eder? Gezgin şöyle bir tablo çiziyor. Bakın:

> Düşüncelere dalarak kalktım ve derenin dışına taşan bir köke doğru yürüyüp oturdum. İnsanın gerçek anlamda resmetmeyi asla başaramayacağı ve keyifle hatırladığım o Amerika gecelerinden biriydi.
>
> Ay tepedeydi. Açık gökyüzünde binlerce yıldız parlıyordu. Zaman zaman ay, karlarla kaplı dağ zirvelerini andıran bulutların arkasında kayboluyordu. Ardından bulutlar açılıyor, beyaz sateni andıran saydam dalgalar halinde dağılıyor ya da hafif köpük tabakalarına, gökyüzünün masmavi düzlüklerinde dolaşan sayısız koyuna dönüşüyordu. Başka zamanlarda ise bu kutsal gök kubbe ufka paralel katmanlarıyla denizin gelgitlerini izleyen çakıllı bir sahili andırıyordu. Derken şiddetli bir rüzgâr peçeyi yırtıp açıyor ve gökyüzünün her yerinde parlak beyaz pamuk öbekleri toplanıyordu, bu öbekler öyle davetkâr görünüyordu ki, insan onların ne denli yumuşak ve esnek olduğunu adeta hissedebiliyordu. Yerdeki manzara da en az onun kadar büyüleyiciydi. Kadifemsi, gök mavisi ay ışığı ormanın üstünde sessizce süzülüyor, ağaçların arasına erişiyor ve en koyu gölgeleri bile ışık huzmeleriyle aydınlatıyordu. Ayağımın altında çağlayan küçük dere meşelerin, söğütlerin, akçaağaçların arkasında kayboluyor, yıldızlar tarafından aydınlatılmış olarak ötede yeniden meydana çıkıyordu. Üstüne elmaslar işlenmiş ve karanlık şeritlerle enine kesilmiş ışıl ışıl, mavi bir kurdeleyi andırıyordu. Derenin karşı tarafındaki geniş ve yabani otlaklarda ay ışığı bir tuval gibi yayılan çimlerin üstünde kıpırdamaksızın uyuyordu. Otlakların arasına dağılmış olan huş ağaçları rüzgârlara bağlı olarak bazen soluk bir tüle sarınmış gibi yerlere kadar eğiliyor, bazen de tebeşire benzeyen arka planın karşısında kapkara dikiliyordu, tıpkı kıpırtısız bir ışık denizinde süzülen hayalet adalar gibi. Arada bir düşen yaprakların, ani bir esintinin ve nadiren öten bir baykuşun dışında etraf tamamen sessiz ve huzurluydu. Ne var ki gecenin dinginliğinde Niagara

Şelalesi'nin görkemli gümbürtülerinin doğaya yayılıp uzaklardaki ormanlarda kaybolduğu duyulabiliyordu.

Bu tablonun ihtişamı ve melankolik şaşırtıcılığı kelimelerle ifade edilemez. En güzel Avrupa geceleri bile bu denli etkileyici bir manzara sunamaz. Hayal gücü bizim ekili topraklarımızda boşu boşuna gelişmeye çalışır. Baktığı her yerde insan yapıtları görür. Ama insan ruhu bu vahşi doğada sonsuz ormanların arasında kendini kaybetmenin tadını çıkarıyor. Yıldızların pırıltıları altında uçsuz bucaksız göllerde gezinmeyi, gümbürdeyen şelalelerin açtığı muhteşem oyukları izlemeyi, sularla birlikte akıp bu vahşi ve ulvi doğayla bir olmayı seviyor.

Gecenin sessizliğinde Niagara şelaleleri gezgini çağırırmışçasına, ona kılavuzluk edermişçesine gümbürdüyordu. Her sabah, onun gümbürtüsü, uyanan doğanın binlerce sesine karışıp kayboluyordu. Chateaubriand nihayet bir gün onlara ulaştı ve bulmak için bu kadar uzaklara gelmiş olduğu şelaleler neredeyse ölümüne sebep oluyordu. İki kez. Öyküyü kendimiz anlatmaya kalkışmayacağız. Chateaubriand işte şunları söylüyor:

Oraya vardığımda, atımın dizginini koluma sararak şelalelere gittim. Ben bakmak için öne eğilirken yakınlardaki çalılarda bir çıngıraklı yılan hareket etti. Atım irkilip şahlanarak geriye sıçradı. Uçuruma doğru yaklaşırken dizgini kolumdan atamıyordum ve hâlâ ürkmüş durumda olan atım beni de sürüklüyordu. Ön bacakları kenarı çoktan aşmıştı ve düşmesini engelleyen tek şey arka bacaklarıydı. Öleceğimi düşündüm, ama atım büyük bir çaba sarf ederek döndü ve uçurumdan üç metre kadar uzaklaştı.

Üstelik bu kadarla kalmadı. Kazadan kurtulan gezgin kendisini bu kez kasten tehlikeye attı: Bazı insanlar dokunulmazlıklarıyla Tanrı'ya meydan okuyabileceklerine inanırlar. Ancak biz gezgine kulak vermeyi sürdürelim:

Oradaki merdiven artık kırılmıştı. Kılavuzumun uyarılarına rağmen, altmış metre yüksekliğindeki kayalıktan şelalelerin zeminine inmeye karar verdim. İnmeye koyuldum. Şelaleler gümbürdeyerek altımdaki uçuruma akıyor olsa da, soğukkanlılığımı korudum ve zeminden on metre yükseklikteki bir noktaya erişmeyi başardım. Ama onun sonrasında dikey kayalık, ayağımı basabileceğim bir yer bulamayacağım kadar düzdü, çünkü kökler ya da yarıklar yoktu. Sadece ellerim-

le tutunarak orada öylece kalmıştım, ne aşağıya inebiliyor, ne de yukarıya tırmanabiliyordum. Parmaklarımın vücut ağırlığımı taşımaktan yorulduğunu hissedebiliyordum; ölümün kaçınılmaz olduğunu düşündüm. Hayatının iki dakikasını, benim Niagara Şelalesi'nde geçirdiğim şekilde, uçuruma sarkarak geçiren pek fazla insan yoktur. Ellerim gevşedi ve düştüm. Büyük bir şans eseri kayalıklara çarptığımda canlıydım. Paramparça olabilirdim, oysa ağır bir yara bile almamıştım. Kayalığın kenarının yalnızca bir santim içerisindeydim, ama şelalenin içine düşmemiştim. Ancak püsküren soğuk suları hissedince, bu kazayı o kadar da hafif atlatmamış olduğumu fark ettim. Sol kolumda dayanılmaz bir acı vardı; dirseğimden aşağısı kırılmıştı. Kılavuzum aşağıya bakıyordu ve ona sorunumu gösterdim. Kılavuzum yerlileri çağırmaya gitti ve yerliler çok büyük bir güçlükle iplerle beni yukarı çekmeyi başarıp köylerine götürdüler.

Chateaubriand Niagara'da doğaya meydan okurken, Napolyon Bonaparte adındaki genç bir teğmen neredeyse Saône'de yüzerken boğuluyordu.

Gezgin Büyük Göller'e doğru devam etti. Erie Gölü'nün kıyısından sıklıkla korkutucu fırtınaların koptuğu tehlikeli sulara açılan Kızılderilileri görebiliyordu ve yolculuk çok geçmeden onun için korkutucu bir hal aldı. Öncelikle, Kızılderililer huş ağacından yapılmış kanolarının kıç tarafına silahlarını asıyorlardı, tıpkı antik dönemlerde Fenikelilerin putlarını astıkları gibi. Ardından kar yağışı altında, kanolarından daha yükseğe çıkan ve her an onları yutacakmış gibi görünen dalgaların arasında kürek çekiyorlardı. Avcıların köpekleri ön patilerini kanoların kenarına dayayıp acı acı ulurken, yalnızca kanoyu hareket ettirmek için hareket eden ve taş gibi sessiz olan sahipleri, kürekleriyle tempo tutuyorlardı. Kanolar tek sıra halinde ilerliyordu. Öndeki kanonun pruvasında bir reis bulunuyor, adamlarını yüreklendirmek için dua edercesine devamlı tek bir kelimeyi tekrarlıyordu: "Oha."

Son kanonun kıç tarafında, insanlardan ve kanolardan oluşan sıranın en sonunda bir reis daha vardı, dümen yekesi gibi uzun bir kürek taşıyordu. İnsan sislerin, karların ve dalgaların arasından ancak Kızılderililerin başlarındaki tüyleri, havlayan köpeklerin uzun boyunlarını ve iki reisin gövdesini görebiliyordu.

Kılavuz ve Koruyucu Ruh.

İnsan onların bu bilinmez suların tanrıları olduğunu düşünebilirdi.

Şimdi de gölün tehlikelerinden kıyının tehlikelerine geçelim:

> Otuz kilometrelik bir alan nilüferlerle kaplıydı. Yazın yaprakların arası yılanlarla kaynardı. Sürüngenler günışığında hareket ettiklerinde halkalarını görebilirdiniz; altın, mor ve siyah. Korkunç bir biçimde iki veya üç kat dolandıklarında ise görebildiğiniz tek şey parlayan gözleri, üç çatallı dilleri, ateş gibi ağızları, iğneli kuyrukları ve havayı döven çıngırak sesleri olurdu. Bu sahte Cocytus'tan devamlı, hışırdayan kuru yaprakları andıran tıslamalar yükselirdi.

Gezgin bir yıl boyunca dolaştı: şelalelere indi, göllerden geçti, ormanların arasında atını sürdü, Ohio'daki harabelerin arasında durarak geçmişin karanlık uçurumuna sorgulayıcı gözlerle baktı, nehirlerin dolambaçlı güzergâhını takip etti, her sabah ve her akşam yaradılışı ve Tanrı'yı açığa vuran doğanın evrensel sesine eşlik etti, *Les Natchez* şiirini yazdı, Avrupa'yı unuttu, özgürlüğü, yalnızlığı ve şiirleriyle yaşadı.

Ormandan ormana, gölden göle, bozkırdan bozkıra gezerken arada sırada yerleşim yerlerine rastlardı; yine böyle bir akşamda, ırmak kenarındaki bir çiftlikte odundan bir kulübe gördü. Durup orada yaşayanların misafirperverliğinden faydalandı. Gece çöktüğünde kulübedeki tek ışık şömineden geliyordu. Ev sahibesi yemek hazırlarken, Chateaubriand şöminenin kenarına oturup, ateşin ışığında bir İngiliz gazetesi okuyarak vakit geçirdi. Gazeteyi daha yeni eline almıştı ki iki kelimeyle sarsıldı: "*Kralın kaçışı*."

Haber, XVI. Louis'nin kaçışı ve Varenne'de tutuklanmasıyla ilgiliydi. Gazete, soyluların göç ettiğini ve prensin bayrağı altında toplandığını bildiriyordu. "Hücum!" sesleri Amerika'nın vahşi doğasının derinliklerine kadar ulaşmıştı. Chateaubriand bunun önemli bir haykırış olduğunu düşündü.

Philadelphia'ya dönerek denizi aştı. Fırtına tarafından sürüklenen gemi onu on sekiz günde Fransa kıyısına taşıdı. 1792 Temmuz'unda "Kral çağırıyor; işte geldim!" diye haykırarak Le Havre'ye vardı.

Chateaubriand bu kez de onu kralın yardımına götürecek olan geminin güvertesine tırmanırken, nehrin yakınındaki bir taraçada ağaca yaslanmış olan kırmızı kepli genç bir topçu komutanı, Tuileries'in pencerelerinden birindeki XVI. Louis'yi izliyordu. "Bu adam bitmiş," diye mırıldandı komutan.

"Böylece," diyor şair, "o anda görevim olduğunu düşündüğüm durum, planlarımı altüst etti ve kariyerimi belirleyen olayların ilkini meydana getirdi.

Bourbonlar'ın muhtemelen silik sadakatini sergilemek için Amerika'nın en uzak köşelerinden dönen genç bir Bröton'a ihtiyaçları yoktu. Eğer hayatımı değiştiren gazeteyi, ev sahibesinin fenerini yakmak için kullanıp yolculuğuma devam etseydim, hiç kimse yokluğumun farkına varmazdı, çünkü hiç kimse var olduğumdan haberdar bile değildi. Bu yalnızca vicdanımla benim aramdaki bir meseleydi ve sonunda toplum sahnesine geri döndüm. Canımın istediğini yapabilirdim, çünkü vicdanımla yaşadığım tartışmanın tek şahidi bendim, ama utandırmaktan en çok korktuğum kişi de bu şahitti zaten."

Chateaubriand dönerken beraberinde *Atala*'yı ve *Les Natchez*'i getirdi.

XXXVIII
Chateaubriand

GEZGİNİN YOKLUĞUNDA FRANSA büyük değişimler geçirmişti. Siyaset sahnesine yeni insanlar adım atmıştı: Barnave, Danton, Robespierre. Murat hâlâ civardaydı, ama insandan ziyade vahşi bir hayvana dönüşmüştü. Mirabeau çoktan ölmüştü.

Şairimiz Fransa'yı tekrar tanımaya koyuldu. Ardı ardına farklı politik partilerin önemli kişileriyle tanıştı – önemli, ama çoğunun sonu darağacı olan kişilerle.

Jakobenleri ziyaret etti; kulübün liberal aristokratlarıyla, edebiyatçılarıyla ve sanatçılarıyla kaynaştı. Kulüp, La Fayette, Lamethler, La-harpe, Chamfort, Andrieux, Sedaine gibi önemli kişiler de dâhil olmak üzere, birçok sıra dışı insanı bünyesinde barındırıyordu. Şiirleri, bütünüyle ait olduğu dönemin standartlarını belirleyen Chénier oradaydı; nihayetinde insan bir dönemden verebileceğinin fazlasını bekleyemez. Fransız resimlerinde devrim yaratan David ile Fransız tiyatrosunda devrim yaratan Talma oradaydı; ikisi de hiçbir toplantıyı kaçırmıyordu. Kapıda davetiyeler şarkıcı Laïs ile Orléans Dükü'nün oğlu tarafından kontrol ediliyordu. Büroda *Liaisons dangereuses*'ün (Tehlikeli İlişkiler) yazarı Laclos Şövalyesi bulunmaktaydı; daima kibar tavırları olan şövalyenin ağırbaşlı bir yüz ifadesi vardı.

Kürsüde bir adam bulunmaktaydı. Sesi tiz ve ince, yüzü zayıf ve kederliydi. Saçları pudralıydı. Üstünde, biraz eskimiş ve rengi solmuş zeytin yeşili bir takım elbise, beyaz bir yelek, tertemiz bir gömlek vardı. Bu, Jakoben topluluğunun ve cumhuriyetçi Fransa'nın kâhini Robespierre idi: zamanla birlikte hareket eden ve bir gün tedbirsizce zamanın önüne geçmeye kalkışarak Danton'un kanlarına basıp kayarak düşen bir adam.

Chateaubriand Cordeliers Kulübünü de ziyaret etti. Eğer Jakobenler devrimci hareketin aristokratlarıysa, Cordeliers Kulübü de halkı temsil ediyordu: yönetmesi zor, faal ve vahşilerdi; tıpkı en sevdikleri yazarlar gibi, tıpkı kilisenin bodrumunda matbaası bulunan Marat gibi, tıpkı Desmoulins, Fréron, Fabre d'Eglantine, Anacharsis Cloots ve iki hatip Danton ile Legendre gibi, ki bu iki kasaptan biri Paris hapishanelerini mezbahaya çevirmişti. Kovanlarının çevresinde toplanan arılar gibi birbirlerine yakın yaşıyorlardı: Marat, Cordeliers'in hemen karşısında, Desmoulins ve Fréron, Vieille-Comédie Sokağı'nda, Danton elli metre ötede Passage du Commerce'de, Cloots, Jacob Sokağı'nda, Legendre ise Boucheries-Saint-Germain Sokağı'nda.

Chateaubriand susmak bilmeyen bu adamları dinledi: kulak tırmalayan Desmoulins, kekeleyen Marat, gürleyen Danton, devamlı küfreden Legendre ve Tanrı'ya söven Cloots. Bu adamlar Chateaubriand'ı ürküttü.

Dolayısıyla yurtdışına çıkmaya ve prensin bayrağı altında toplanan centilmenlere katılmaya karar verdi. Ne yazık ki planlarının önünde bir engel bulunmaktaydı; tek kelimeyle ifade etmek gerekirse: para.

Maalesef Madam Chateaubriand (eski adıyla Céleste Buisson de la Vigne) beraberinde çeyiz olarak sadece assignat denen kâğıt paralardan getirmişti ve bu paralar, insanın en azından üstüne bono ya da senet yazabileceği sıradan beyaz kâğıttan bile daha değersiz hale gelmekteydi. Ancak Chateaubriand sonunda kendisine on iki bin frank borç veren bir noter bulmayı başardı. Parayı cüzdanına, cüzdanını da cebine koydu. Kendisinin ve ağabeyinin hayatı bu paraya bağlıydı.

Ne var ki Şeytan insanı baştan çıkartır. Geleceğin göçmeni tesadüfen bir arkadaşına rastladı ve ona on iki bin frankı olduğunu söyledi. Arkadaşı kumarbazdı; kumar bulaşıcıdır. Mösyö Chateaubriand çok geçmeden kendisini Palais-Royal yakınlarında bir kumarhanede buldu ve on iki bin frankının on bin beş yüzünü kaybetti.

Bu durum normalde bütün mantığını ve parasını kaybetmesine yol açabilecekken, aksine, geri kazanmasına yardımcı oldu. Çünkü o gerçek bir kumarbaz değildi. Son bin beş yüz frankı da diğerlerinin akıbetine uğrayabilirdi, ama Chateaubriand bu parayı cebine koyup uğursuz kumar-

haneden alelacele çıktı, bir at arabasına atlayıp Impasse Férou'ya dönerek evine girdi ve cüzdanının yerinde olmadığını fark etti.

Cüzdanı arabada unuttuğuna kanaat getirerek sokağa koştu, ama araba çoktan uzaklaşmıştı. Arabanın arkasından koştuysa da yetişemedi, ama çocuklardan bazıları arabanın bir müşteriyle birlikte gittiğini görmüştü. Neyse ki bir kurul üyesi arabacıyı tanıyor ve nerede yaşadığını biliyordu; Chateaubriand'a onun adresini verdi.

Arabacı sabahın ikisinde eve döndüğünde Mösyö Chateaubriand onun kapısında beklemekteydi. Arabayı aradılar. Cüzdan ortadan kaybolmuştu.

Arabacı Mösyö Chateaubriand'ı Impasse Férou yakınlarında bıraktıktan sonra arabasına üç cumhuriyetçiyi ve bir rahibi almıştı; rahibin adresini hatırlıyordu. Ancak saat üçe gelmişti ve namuslu bir adam o saatte uyandırılmazdı. Dolayısıyla yorgun düşmüş olan Mösyö Chateaubriand evine dönüp uyudu.

Birkaç saat sonra rahip onu uyandırdı ve cüzdanıyla bin beş yüz frankını iade etti.

Hemen ertesi gün Mösyö Chateaubriand, ağabeyi ve uşağıyla birlikte Brüksel'e yola çıktı. Uşak da kardeşlerin bir dostuymuş gibi görünmek için onlar gibi giyindi, ama bu dostun üç kusuru vardı: birincisi fazla saygılı davranması, ikincisi onları fazla iyi tanıması ve üçüncüsü de uykusunda konuşmasıydı. Rüyasında sürekli onu tutuklamaya gelen memurlar görüyordu ve ilk gece kaçmak için arabadan atlamaya kalkıştığında iki kardeş onu tutmayı başarmıştı. İkinci gece kapıyı açık bıraktılar ve hâlâ rüya görmekte olan uşak arabadan atlayıp şapkası olmadan taşraya doğru koştu. İki yolcu böylelikle ondan kurtulduklarını düşündüler, ama bu durum bir yıl sonra Mösyö Chateaubriand'ın ağabeyinin hayatına mal olacaktı.

Brüksel Kraliyetçilerin buluşma yeriydi, çünkü Paris'ten yalnızca beş günlük uzaklıktaydı. (Karamsarlar sekiz gün olduğunu iddia ediyordu.) Dolayısıyla kardeşlerin Paris'te beklemek yerine Brüksel'e gelmeleri biraz şaşkınlık yarattı, çünkü Kraliyetçiler yakında başkente girmeyi planlıyordu. Üstelik bir zamanlar Chateaubriand'ın teğmen olduğu Navarre alayı bile onu hoş karşılamadı.

Thionville'i kuşatmaya gönderilen sefer kuvvetlerine benzeyen ve Navarre alayındaki mukabilleri kadar kibirli olmayan Bröton bölüklerinden biri onu saflarına kabul etti. Tahmin edebileceğimiz gibi Mösyö Chateaubriand'ın kaderinde orduda önemli bir yere gelmek yoktu. Eskiden soyluların arabalarında gezen bir süvari komutanıyken rütbesi asteğmenliğe düşürülmüştü ve şimdi Thionville'e sıradan bir piyade eri

olarak gidiyordu.

Mösyö Chateaubriand Brüksel'den çıkarken, ortak bir yolu daha olabileceği Mösyö Montrond ile tanıştı. "Nereden geliyorsunuz mösyö?" diye sordu yurttaş askere.

"Niagara'dan mösyö."

"Nereye gidiyorsunuz?"

"Savaş neredeyse oraya."

On fersah ileride Mösyö Chateaubriand bir atlıyla karşılaştı. "Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu atlı.

"Savaşmaya," dedi piyade.

"İsminiz nedir?"

"Chateaubriand, ya sizinki?"

"Frédéric-Guillaume." Atlı Prusya Kralı idi.

Mösyö Chateaubriand Thionville'e gitmeden bir yıl önce Kuzeybatı Geçidi'ni bulmak üzere yola koyulmuş, ama bulamamıştı. Thionville'i de alamadı. Çıktığı ilk seferde kolunu kırmıştı, bu kez ise bacağını incitti. Yanan bir direk Chateaubriand'ın bacağına çarparken, Napolyon Bonaparte adındaki genç bir tabur lideri de Toulon kuşatması esnasında uyluğundan süngü yarası aldı.

Bir kurşun Kraliyetçi gönüllüyü neredeyse öldürecekti, ama giysileri ile göğsünün arasına sıkıştırmış olduğu *Atala* müsveddesi darbenin etkisini yok etti. Ne yazık ki çiçek hastalığına da yakalandı ve kurşun yarasıyla hastalığının üstüne üçüncü bir bahtsızlık daha eklendi; bir Fransız için hepsinden daha da kötü olan bir bahtsızlık: hezimet.

Genç göçmen Namur'a vardığında ölmek üzereydi. Namur sokaklarında yüksek ateşten titreyerek yürürken, omuzlarına bir battaniye atan fakir bir kadından merhamet gördü. Battaniye deliklerle doluydu, ama kadının sahip olduğu tek battaniye buydu. Saint Martin fakir bir adama pelerininin yalnızca yarısını vermiş ve azizlik mertebesine yükseltilmişti.

Mösyö Chateaubriand Namur'un hemen dışında bir hendeğe yığıldı. Line Prensi'nin bölüğü oradan geçerken gerçekten de ölüyordu, ama kolunu kaldırmayı başardı. Zayıf düşmüş titreyen bedenine acıyarak bakıp onu bir vagona aldılar ve Brüksel kapılarına götürdüler.

Belçikalılar geçmişten ders çıkarmayı bilseler de, geleceği okuma kabiliyeti onlara henüz bahşedilmemişti; bu genç adamın eserinin bir gün Belçikalı yayıncıları zengin edeceğini tahmin edemediler. Kapılarını zavallı yaralıya açmadılar.

Bitap düşmüş olan Chateaubriand bir hanın önüne uzanıp beklemeye koyuldu. Namur'da Line Prensi'nin bölüğü ona yardım etmişti, belki bu-

rada da Tanrı ona yardım gönderirdi. Umut etmek iyidir; ölürken bile.

Tanrı onu yarı yolda bırakmadı. Ağabeyini gönderdi. Birbirlerini hemen tanıyan iki genç adam sıkı sıkı sarıldılar. Küçük kardeş talihsizliklere maruz kalırken, büyük Chateaubriand zengin olmuştu. Yanında on iki bin frank vardı ve altı binini kardeşine verdi. Kardeşini de yanına alıp Paris'e götürmek istedi, ama neyse ki şairimiz seyahat edemeyecek kadar hastaydı. Ağabeyi, darağacının kendisini beklediği Fransa'ya dönerken, Chateaubriand bir berberin yanında yer bulup yavaş yavaş hayata döndü.

Uzun bir nekahet döneminin ardından sağlığına kavuşan Mösyö Chateaubriand Jersey'e doğru yola koyuldu. Göçmenlikten usanmış olduğu için Brötanya'ya gidip Vendéelilere katılmayı planlıyordu. Yirmi yolcu paralarını birleştirip küçük bir tekne kiralamışlardı. Fırtına kopunca denizin dalgalarından korunmak için güvertenin altına inmek zorunda kaldılar; içerisi boğucuydu. Nekahet dönemindeki şairin çok da güçlü olmadığı ortaya çıktı. Temiz havadan mahrum kalıp insanların arasında sıkışınca şuurunu kaybetti ve nihayet Guernsey limanına vardıklarında son nefesini vermek üzereydi.

Onu tekneden indirip bir duvara yasladılar. Ölümü karşılamak için yüzünü güneşe döndü. Ancak Tanrı bir kez daha duruma müdahale etti; bu kez oradan geçmekte olan mavnacının karısı suretinde. Kadın kocasını çağırdı ve üç ya da dört denizcinin yardımıyla, ıstırap içindeki adamı güzel bir yatağa yatırdılar. Ertesi gün onu Ostend'den gelen bir tekneye bindirdiler. Jersey'e vardığında kendinden geçmiş durumdaydı.

Mösyö Chateaubriand 1793 baharına kadar tekrar yola çıkacak gücü toplayamadı. O tarihte İngiltere'ye gitmek üzere yola çıktı; Kraliyetçilerin beyaz bayrağı altında çarpışmayı umuyordu. Ancak oraya varınca sağlığındaki düzelme durdu. Ciğerleri dolmuştu ve danıştığı doktorlar ona tam bir istirahat buyuruyorlardı. En iyi bakımla ve tedbirlerle bile zavallı adamın iki ya da üç yıllık ömrü kaldığını söylediler. Elbette *La Pucelle*'in yazarı Voltaire'e de aynı ömür biçilmişti. Tanrı bizlere az da olsa bir teselli sunarak doktorları bir kez daha haksız çıkarttı.

Neyse ki doktorların teşhisi Mösyö Chateaubriand'ı silahtan vazgeçmeye mecbur bıraktı. Bunun yerine eline bir kez daha kalemini aldı. *Essais*'i yazdı ve *Génie du Christianisme*'in taslağını hazırladı. Birbirinden çok farklı olan bu iki seçkin eser, ne denli muhteşem olsa da, onu açlıktan ölmekten kurtarmayacağı için, boş zamanlarında tercüme yapıyor ve sayfa başına para alıyordu. 1794 ve 1795 yılları arasında onun verdiği savaş buydu.

O zamanlar açlıkla savaşmakta olan bir başka adam daha vardı ki o da Toulon'u almayı başarmış olan genç tabur lideriydi. Savaş Komitesi başkanı Aubry yine de onu topçu komutanlığından almıştı; genç adam Paris'e gelmiş, Vendée'deki bir tugaya komuta etme teklifi almıştı. Genç adam bu teklifi reddetmiş ve işsiz kalmıştı; Chateaubriand tercüme yaparken, o da Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa krallıklarının işgallerine karşı nasıl güçlendirilebileceğine dair notlar alıyordu.

Eylül başında mantığını yitiren tabur lideri kendisini Seine'e atmaya karar verdi. Dostlarından birine rastlamasaydı atabilirdi de: "Nereye gidiyorsun?" diye sordu dostu.

"Kendimi nehre atacağım."

"Neden?"

"Çünkü meteliksizim."

"Bende yirmi bin frank var, paylaşabiliriz." Gerçekten de paylaştılar. Dostu on bin frankı, intihar etmekten vazgeçen genç subaya verdi.

Genç subay 4 Kasım'da Feydeau tiyatrosuna gitti. Orada, Ulusal Muhafızlar'ın Lepelletier kolunun, General Menou tarafından komuta edilen Konvansiyon birliklerini geri püskürttüğünü ve Konvansiyon'un işleri tersine çevirebilecek bir general aradığını öğrendi.

Ertesi sabah saat beşte General Alexandre Dumas Konvansiyon'dan silahlı kuvvetlerin başına geçme emri aldı. Ancak General Alexandre Dumas Paris'te değildi, dolayısıyla onun yerine Barras general ilan edildi ve Barras yardımcısı olarak eski tabur lideri Bonaparte'ı atama yetkisi istedi; bu yetkiyi aldı.

5 Kasım, 13 Vendémiaire'e denk gelir. İşte o gün Napolyon zaferi sayesinde belirsizliklerden kurtuldu; aynı şekilde, Chateaubriand da edebi bir başyapıt sayesinde belirsizliklerden kurtuldu.

13 Vendémiaire olayları generalin yazarın ilgisini çekmesini sağlamıştı, *Génie du Christianisme* ise, yayımlandığı zaman şairin generalin ilgisini çekmesini sağladı.

Başlangıçta Bonaparte'ın Chateaubriand hakkında çekinceleri vardı. Bourrienne bir gün meşhur Chateaubriand'ın adının önemli konumlara atanacak kişilerin listesinde yer almamasından duyduğu şaşkınlığı dile getirdiğinde, Bonaparte onu şöyle yanıtladı: "Bu konuya değinen ilk kişi sen değilsin Bourrienne. Ama ben kesin cevabımı verdim zaten. Adamın özgürlük ve bağımsızlık konusundaki görüşleri benimkilerle asla örtüşemez. Onu zorla dost edinmektense, saygıdeğer bir düşman olarak görmeyi yeğlerim. En iyi ihtimalle, bu konuyu ilerleyen zamanlarda tekrar gözden geçiririm. Öncelikle onu ikincil bir konumda sınayıp, başarılı olursa, yüksel-

mesine yardımcı olabilirim." Bonaparte'ın, Chateaubriand'ın gerçek önemini oldukça küçümsediği, bu yorumlarından belliydi.

Ancak çok geçmeden yayımlanan *Atala*, yazarına anında büyük bir şöhret getirdi ve Birinci Konsül o andan itibaren kaygıyla Chateaubriand'ı izledi; bunun bir sebebi de halkın ilgisini ondan başka şeylere yönelten herkesi kıskanmasıydı. *Atala*'dan sonra Chateaubriand'a muazzam bir takdir kazandıran *Génie du Christianisme* geldi, çünkü bu eser insanları din konusunu yeniden ciddiyetle gözden geçirmeye sevk etmişti.

Madam Baciocchi bir gün elinde küçük bir kitapla ağabeyini görmeye geldi. "Bunu oku Napolyon," dedi. "Beğeneceğine eminim."

Bonaparte ilgisizce küçük kitaba baktı. "Yine 'a' ile biten bir roman," dedi. "Gerçekten böyle saçmalıklara ayıracak vaktim olduğunu mu düşünüyorsun?" Yine de kitabı kardeşinin elinden alıp masasına koydu.

Madam Baciocchi onun Mösyö Chateaubriand'ın adını göçmenler listesinden çıkarmasını istedi. "Ah!" dedi Bonaparte. "Yani senin *Atala*'yı Mösyö Chateaubriand mı yazdı?"

"Evet ağabey."

"Tamam. Zaman bulunca okurum." Ardından sekreterine dönerek, "Bourrienne, Fouché'ye Mösyö Chateaubriand'ın adını göçmenler listesinden çıkarmasını bildirin," dedi.

Bonaparte, daha önce de belirttiğim gibi, çok eğitimli olmadığı ve edebiyata fazla ilgi göstermediği için, *Atala*'yı Chateaubriand'ın yazdığını bilmemesi çok da şaşırtıcı değildi. Ama kitabı okudu, hem de keyif alarak. Bundan kısa bir süre sonra Mösyö Chateaubriand *Génie du Christianisme* eserini yayımladı ve Bonaparte'ın yazar hakkındaki ilk görüşleri tamamen değişti.

Bonaparte ile Mösyö Chateaubriand ilk kez Bonaparte'ın, Matmazel Sourdis ile Hector de Saint-Hermine'in evlilik sözleşmesini imzaladığı gece karşılaştılar, ama sadece ayaküstü. Bonaparte gecenin ilerleyen saatlerinde şairle sohbet etmeyi planlamıştı, ama gece öyle garip ve ani bir biçimde noktalanmıştı ki, Bonaparte Chateaubriand'ı bir daha aklından bile geçirmeden Tuileries'e dönmüştü.

İkinci karşılaşmaları, Mösyö Talleyrand'ın, Etrurya tahtını devralmadan hemen önce Parma Kralı onuruna verdiği partide gerçekleşti. Chateaubriand'ın bu ilk ilginç karşılaşmaya dair izlenimlerine kulak verelim:

> Napolyon geldiğinde ben büyük salondaydım. İyi bir ilk izlenim bırakıyordu. Onu daha önce sadece bir kez görmüştüm ve hiç konuşma-

mıştık. Sıcak ve sevecen bir tebessümü vardı; alnının altındaki koyu renkli kaşlarının çevrelediği gözleri çarpıcıydı. O gözlerde hile yoktu; tiyatral ve yapmacık bir ifade yoktu. O zamanlar büyük bir ilgi uyandırmış olan *Génie du Christianisme* Napolyon'u etkilemişti. Müthiş hayal gücü onun soğuk politik yanına sıcaklık vermişti. Eğer İlham Perisi orada olmasaydı, asla geldiği yere gelemezdi. Şairin fikirlerini mantık uygular. Bütün önemli kişilerin iki özelliği vardır, çünkü hem esinlenme hem de harekete geçme kabiliyetleri olmalıdır. Biri planı yapar, diğeri uygular.

Bonaparte beni gördü ve tanıdı; nasıl tanıdığını bilmiyorum. Bana doğru yürürken, hiç kimse kimi aradığını bilmiyordu. İnsanlar bir bir kenara çekiliyorlardı. Herkes Birinci Konsül'ün durup onunla konuşmasını ümit ediyordu. Napolyon hepsinden biraz usanmış gibiydi. En yakınımda duran konukların arkasına doğru adım attım. Ansızın Bonaparte seslendi:

"Mösyö Chateaubriand!"

Diğerleri geri çekildiği için ben orada tek başıma kaldım. Ancak çok geçmeden etrafımızda bir çember oluştu. Bonaparte beni çok sade bir biçimde selamladı. İltifatlar, usandırıcı sorular, giriş konuşmaları yoktu. Sanki ben yakın bir arkadaşıymışım ve sohbetimize kaldığımız yerden devam ediyormuşuz gibi Mısır'dan ve Araplardan söz etmeye başladı.

"Şeyhlerin çölün ortasında dizleri üstüne çöküp Doğu'ya dönerek alınlarıyla kuma kapanmaları beni hep çok etkilemiştir,"dedi. "Doğu'da taptıkları bu bilinmeyen şey neydi?"

Bonaparte konuşmaya ara verdi ve hiçbir geçiş yapmadan farklı bir düşünceye yöneldi.

"Hıristiyanlık! İdeologlar onu bir astronomi sistemine dönüştürmeye kalkışmadılar mı? Öyle olsa bile, beni Hıristiyanlığın önemsiz olduğuna inandırabileceklerini mi zannediyorlar? Hıristiyanlık, mantık tarafından yönetilen zihinlerin öne sürdüğü gibi gezegenlerin hareketlerinin, yıldızların geometrisinin bir alegorisi olsa bile, çirkinliklerin ötesinde büyük bir ihtişam var."

Bonaparte bunları söyledikten sonra çekip gitti. Job'un durumunda olduğu gibi, gecenin içinde, "bir ruh geçti önümden; tüylerim diken diken oldu; benim önümde durdu: Yüzünü tanıyamadım ve sesini hafif bir fısıltı olarak duydum."

Hayatım birbiri ardına sahne alan hayallerden ibaretti. Cennet ve cehennem hiç durmadan başımın üstünde ya da ayaklarımın altında

açılmış, ben onların ışıklarını veya gölgelerini inceleyememiştim. İki farklı dünyanın kıyılarında, geçen yüzyılın ve yeni yüzyılın en önemli adamlarıyla tanışmıştım; Washington ve Napolyon. İkisiyle de birkaç dakika konuşma fırsatı yakalamıştım. İkisi de beni yeniden yalnızlığımla bıraktı; ilki yardımsever bir dilekle, ikincisi bir suçla.

Bonaparte'ın insanların arasında dolaşırken, konuştuğumuz sırada olduğundan daha dikkatli baktığını fark ettim bana. Gözlerimi ondan ayırmadım ve tıpkı Dante gibi şunu düşündüm:

"Chi è quel grande, che non per che curi L'incendio?"

"Alevlerden korkmayan bu büyük adam kimdir?"

Eşit derecede önemli ve rakipsiz bu olağanüstü iki adam işte böyle tanıştılar: Chateaubriand şair, Bonaparte ise devlet adamı olarak. O sırada Fransa'da emsalleri yoktu.

Fransız halkı o ana kadar öyle çok yıkıma şahitlik etmişti ki, biraz soluklanmaya can atıyordu. Ancak bütün bu yıkımların arasında en çok hasar alıp suistimal edilen, en çok aşağılanıp aşındırılan dindi. Devrimciler kilise çanlarını indirmiş, sunakları yıkmış, azizlerin heykellerini yerle bir etmişlerdi. Rahiplerin boğazını kesmiş ve sahte tanrılar icat etmişlerdi; adeta bir sapkınlık kasırgası gibi Paris'i kasıp kavurarak yaşamı soldurmuş, halkın görüşlerini yok etmişlerdi. Saint-Sulpice'i Zafer Tapınağı'na, Notre-Dame'ı Mantık Tapınağı'na dönüştürmüşlerdi. Geriye kalan tek gerçek sunak darağacıydı ve Gréve dışında hiçbir gerçek tapınak yoktu. En mantıklı insanlar bile itiraz ederek başlarını sallıyordu. Ancak birkaç yüce gönüllü kişi umudunu korumayı sürdürüyordu.

İşte böyle bir dönemde *Génie du Christianisme*, salgının ardından gelen ilk temiz hava, ölümcül bir hastalığın ardından gelen bir yaşam soluğu gibiydi. Bütün bir ulusun kanlı zindan kapılarında çığlıklar attığı, Place de la Révolution'daki darağacının etrafında dans ettiği ve "Din öldü. Tanrı öldü!" diye bağırdığı bir dönemde, çok uzaklardaki bir adamın, Amerika'nın bakir ormanlarının ortasında huzurlu bir gecede, sırtını yüzyıllık bir ağaca dayayarak çimlere uzanıp kollarını kavuşturduğunu, ışıkları kendisini cennete çeken aydan gözlerini ayırmadan şu sözcükleri fısıldadığını bilmek rahatlatıcı değil miydi:

Gerçekten bir Tanrı var! Vadideki çimler ve Lübnan sedirleri onun adını kutsuyor. Böcekler ona şükran şarkıları söylüyor, filler şafakta onu selamlıyor, kuşlar yaprakların arasından ona şarkılar söylüyor, ormandaki rüzgârlar ona fısıldıyor, şimşekler onun varlığını ilan

ediyor, okyanuslar onun ihtişamıyla gürlüyor!
Bir tek insan "Tanrı öldü!" diyor.

İnsan hiç kötü bir anında gözlerini gökyüzüne çevirmedi mi? Kum gibi dünyalarla dolu yıldızlı diyarlara bakmadı mı? Ben baktım ve bu benim için yeterli oldu. Batı kapılarında morlara ve altınlara bürünerek gözden kaybolan güneşi izledim. Ufkun diğer ucunda, güneşin masmavi Doğu'dan gümüş bir fener gibi yükseldiğini gördüm.

Dorukta beyaz ve kızıl ışıkları birleşiyor, deniz Doğu'yu elmaslarla kaplı şamdanlara dönüştürüyor ve Batı'yı pembelere boğuyordu. Göl kıyısında dingin dalgalar ayaklarımın altında bir bir kayboluyordu. Gecenin ilk sessizliği ve günün ilk mırıltıları tepelerde, nehir kenarlarında ve vadilerde usul usul yankılanıyordu.

Hiç tanışmadığım Tanrı, adını ve yerini bilmediğim Tanrı, evrenin görünmez mimarı, sen bana her şeyi sezebilmem için içgüdüler verdin. Ancak her şeyi kavrama gücüm yok; sadece hayal gücümün ürünü olabilir misin? Talihsizliğin yarattığı yaldızlı bir hayal? Ruhum fani bedenimden ayrılacak mı? Mezar, çıkışı ya da başka dünyalara açılan bir kapısı olmayan bir çukur mu? Doğa zalim bir merhametle insanın yüreğine daha iyi bir yaşam umudu, insanlığın acılarından uzak bir hayat umudu serpmedi mi?

Zayıflığımı affet merhametli Babamız. Hayır, senin varlığından şüphe etmiyorum; bana ister ölümsüz bir hayat bahşetmiş ol, ister sadece ölüp gidecek olayım, sessizce senin buyruklarına tapıyorum; can verdiğin bu böcek gerçekliğini itiraf ediyor!

Diderot'nun sövgülerinden, La Revelliére'nin teofilantropik konuşmalarından, Murat'ın abartılı ve kanlı sayfalarından sonra bu eserin nasıl bir etki yarattığını tahmin edebiliriz.

İçine doğru çekildiği Devrim çukurundan gözlerini ayıramayan Bonaparte bu kurtarıcı meleği, hiçliğin hüküm sürdüğü geceye ışığın ilk izlerini getiren bu şairi geçip giderken durdurmayı başardı. Kardinal Fesch'i Roma'daki elçiliğe göndermek üzere olan Birinci Konsül, büyük şairi kardinalin yardımcısı yapmaya karar verdi. Kartal güvercini çağıracaktı ve o adeta bir güvercin gibi Papa'ya zeytin dalı uzatmaktan sorumlu olacaktı.

Elbette iş Chateaubriand'ı elçinin sekreteri atamakla bitmiyordu. Şairin bu görevi kabul etmesi gerekiyordu.

XXXIX
Roma'daki Elçilik

BONAPARTE, MÖSYÖ CHATEAUBRIAND İLE sohbet etmekten keyif almıştı. Diğer yandan Mösyö Chateaubriand, *Mémoires* adlı eserinde Bonaparte'ın onu şiddetli bir soru yağmuruna tuttuğunu, öyle ki, cevap verme fırsatı bile bulamadığını belirtmişti. Ancak Bonaparte böyle sohbetleri severdi; kontrol altına alabildiği sohbetleri. Chateaubriand'ın sohbete iştirak edip etmemesi Bonaparte için çok da önemli değildi. Bir bakışta şairin nerede ve nasıl faydalı olabileceğine karar vermişti; bazı zihinlerin, diğerlerinin öğrenmesi gereken şeyleri zaten bildiğine inanırdı.

İçinden gelen sese güvenen Bonaparte, insanları keşfetmekte çok başarılıydı. Ancak keşfettiği kişilerin yeteneklerini yalnızca kendisi için kullanmasını isterdi, her türlü ittifakta yönetici gücün kendi zihni olmasını talep ederdi. Onun izni olmadan çiftleşmeye giden bir pire, asi bir pire demekti.

Sadece herhangi biri değil, önemli biri olma arzusuyla yanıp tutuşan Chateaubriand sadece bir obje olarak ya da bir pire olarak görülme fikrine bir an bile tahammül edemezdi. Bonaparte'ın teklifini açıkça reddetti.

Bonaparte'ın saygı duyduğu bir kişi olan Saint-Sulpice papaz okulu Başrahibi Emery, Chateaubriand'ın teklifi reddettiğini duyduğunda, ona din adına, Roma elçisinin baş sekreteri olma görevini kabul etmesi için yalvardı. Başlangıçta başrahibin yalvarışları işe yaramadı, ama ısrarları zamanla sonuç verdi. Chateaubriand teklifi kabul etti.

Chateaubriand hazırlıklarını tamamlar tamamlamaz Roma'ya doğru yola koyuldu, çünkü elçinin sekreterinin, elçiden önce orada olması gerekiyordu. Lombardiya ovalarında yaptığı yolculuk, Chateaubriand'ın yalınlıkla ihtişamı bir arada barındıran benzersiz nesir tarzına ilişkin bir örnek sunuyor. İşte burada, yabancı topraklardaki askerlerimizi ve gittiğimiz her yerde insanların ya bizi çok sevip ya da bizden nefret ettiğini anlatıyor.

> Fransa ordusu Lombardiya'da askeri bir koloni gibi yaşıyordu. Dostlarından bazıları nöbetçi olarak farklı yerlere gönderilmiş olan Galyalı bu yabancılar, garnizon kepleriyle, yanlarından sarkan kılıçlarıyla ve kalın ceketleriyle gayretli ve neşeli orakçılara benziyorlardı. Taşları kaldırıp topları yerleştiriyorlar, el arabalarını çekip dallardan hangarlar ve barınaklar inşa ediyorlardı. Atlar, efendilerini memnun etmeye çalışan köpekler gibi kalabalığın arasında zıplayıp sıçrıyor, şahlanıyor-

du. Pazardaki İtalyan kadınları bu ele avuca sığmaz orduya tepsilerle meyve satıyordu. Askerlerimiz onlara pipolarını ve çakmaklarını veriyor, sevgililerine, eski Barbarların, atalarının dediği gibi, "Ben, Frankların soyundan Eupert oğlu Fotrad, sevgili karım sen Helgine'e, güzelliğinin şerefine Les Pins'deki evimi veriyorum," diyorlardı.

Bizler garip düşmanlarız. Başlangıçta insanlar biraz küstah olduğumuzu düşünürler, biraz fazla neşeli, fazla taşkın olduğumuzu. Ama ayrıldığımız anda bizi özlemeye başlarlar. Canlı, akıllı ve zeki Fransız askeri yanında kaldığı ailenin faaliyetlerine eşlik eder. Kuyudan su çeker; tıpkı Musa'nın Midian'ın kızları için yaptığı gibi; çobanların peşinden gider, kuzuları yıkanmaya götürür, odun keser, ateş yakar, tencereyi karıştırır, bebeği kollarına alır ya da beşiğini sallar. Her alanda sergilediği neşeli ve faal tutum hayat doludur. İnsanlar onu aileden biriymiş gibi görmeye başlar. Ama ya trampetler çaldığında? İşte o zaman misafirleri tüfeğine koşar, ev sahibinin kızını kapıda gözyaşları içinde bırakarak evi terk eder, malul gazi olana kadar da aileyi bir daha hiç aklına getirmez.

Ben Milano'dan geçerken büyük bir halk gözlerini açmaktaydı. İtalya, ilahi bir rüyadaymış gibi kendi dehasını anımsayarak, bir an için uykusundan uyandı. Bu, bizim ülkemizin yeniden doğuşu için de faydalıydı. Kendi yoksulluğumuzla kıyaslanınca, Alplerin ötesinde yatan ihtişamı görebiliyorduk; ülkeye Ausonia adının verildiği görkemli geçmişinden gelen sanatsal başyapıtlarla ve muhteşem anılarla beslendiğini... Derken Avusturya geldi ve ağır örtüsünü İtalyanların üstüne attı. Avusturya onları zorla tekrar tabutlarına soktu. Roma harabelerine, Venedik denize döndü. Venedik, gökyüzüne son bir tebessüm bahşederek battı; asla yeniden yükselmeyecek bir yıldız gibi, büyüleyici bir biçimde dalgaların arasına gömüldü.

Chateaubriand Roma'ya 27 Haziran akşamı, meşhur San Pietro bayramından iki gün önce vardı. 28'ini turist olarak geçirdi ve hayatında ilk kez Kolezyum'u, Panteon'u, Trojan Sütunu'nu, Sant Angelo kalesini gördü. O akşam, yerini alacağı Mösyö Artaud onu San Pietro yakınlarındaki bir eve götürdü, açık pencerelerden Michelangelo kubbesindeki havai fişek gösterisini ve aşağıda vals yapan dansçıları izlediler. Hadrian'ın kemerinden yükselen havai fişekler Sant Onufro'da, Tasso'nun mezarının çok yukarılarında geceyi aydınlatıyordu.

Chateaubriand ertesi gün Papa VII. Pius'un yönettiği, San Pietro'da düzenlenen ayine katıldı. İki gün sonra Papa'ya takdim edildi. Papa Pius

onu yanına oturttu; bu nadiren bahşedilen bir lütuftu, çünkü Papa'nın ziyaretçileri genellikle onun huzurunda ayakta dururdu. Masanın üzerinde *Génie du Christianisme* açık duruyordu.

Mösyö Chateaubriand dediğimiz büyük zihni gözden geçirirken, insanın hayal gücüne hitap eden muhteşem cümlelerinin arasında, sıradan tecrübelere değinen küçük ayrıntıların bulunduğunu hatırlamak da hoşumuza gider. Örneğin, Kardinal Fesch Tiber yakınlarındaki Lancelotti Palace'ı kiralamıştı ve yeni elçilik sekreterine en üst kat verilmişti, ama o odaya girer girmez bir pire sürüsü bacaklarına saldırmıştı ve beyaz pantolonu birkaç saniye içinde simsiyah olmuştu. Chateaubriand çalışma odalarını adamakıllı temizletti, çalışma alanını tertipledi ve diğer önemli görevlerinin yanı sıra pasaportlar hazırlamaya başladı.

Chateaubriand el yazısı konusunda benim tam zıddımdı. Zarif el yazım, bana uzun kariyerim boyunca daima avantaj sağlamıştı, oysa onun el yazısı görevlerinde sergilediği performansa engel teşkil ediyordu. Kardinal Fesch onun imzasını görünce kaçınılmaz olarak omuzlarını silkmiş ve *Atala*'yı ya da *Génie du Christianisme*'i hiç okumamış olduğu için, imzası bütün sayfayı kaplayan bir adamın nasıl olup da okumaya değer bir şeyler yazabileceğini merak etmişti.

Aslına bakılırsa Chateaubriand'ın elçiliğin baş sekreteri olarak elde ettiği yüksek konumda yapacak fazla bir işi yoktu; yine de düşmanları onun zekâsının bu konuma yetmeyeceğini iddia etmişlerdi. Dolayısıyla Chateaubriand sağrılı çatılara bakar ve komşularını izlerdi. Çamaşır yıkayan kadınlar ona el sallardı. Her gün alıştırmalar yapan henüz keşfedilmemiş bir şarkıcı vardı ve onun sonu gelmeyen melodileri şairi usandırırdı. Yakınlardan bir cenaze alayı geçtiği zaman kendisini şanslı sayardı, çünkü bu onun can sıkıntısını gidermekle kalmaz, ayrıca ona ölümü de hatırlatarak düşüncelerini yeryüzünün ve gökyüzünün ebedi şiirine yöneltirdi. Bazen de iki sıra oluşturan tövbekârların ağırbaşlılıkla taşıdığı ölü bebeğiyle, yüzü açık bir biçimde, ayağında çiçeklerle yürüyen genç bir anne görüp kedere kapılırdı.

Chateaubriand ilk günlerinde ciddi bir hata yaptı. Bonaparte tarafından tahtından indirilmiş olan eski Sardinya Kralı bir süre Roma'da kalacaktı ve Chateaubriand ona saygılarını sunmaya gitti, çünkü soylu yürekler düşmüş kişilere bağlıdırlar. Bu ziyaret elçiliği kasıp kavuran diplomatik bir fırtınaya yol açtı. Bütün diplomatlar baş sekretere kınamayla bakıyor, Chateaubriand onların yanından geçtiğinde sırtlarını dönüp yakalarını ilikleyerek, "İşi bitti!" diyorlardı. Chateaubriand durumu şöyle anlatıyor:

> Aptallığıyla bana küçümseyerek bakmayan tek bir diplomatik ahmak bile yoktu. Herkes düşüşümü görmek istiyordu, oysa aslında zaten önemli biri değildim ve çok önemli bir konumum yoktu. Yine de birisi gözden düşecekti ve insanlar bundan daima keyif alırlar. Saflığımdan ötürü hatamın boyutunu fark edemedim ve şimdi olduğu gibi, o zamanlar da belirli bir konum için yanıp tutuşmuyordum. İnsanların çok önem verdiğimi zannettiği krallar, benim gözlerimde yalnızca büyük talihsizliklerle bağlantılıydılar. İnsanlar aptalca hareketlerimi Paris'e bildirdiler. Neyse ki karşımda Bonaparte vardı. Sonumu getirmesi gereken durum, nihayetinde beni kurtardı.

Evet, Chateaubriand sıkılmıştı, hem de fazlasıyla. Kötülüğünü isteyen kişilerin, onun yeteneklerini ve zekâsını aştığını iddia ettiği sekreterlik, çoğunlukla kalemleri düzenlemekten ve mektuplar göndermekten ibaretti. Politik cephelerde yaşanan sorunlar göz önünde bulundurulursa, onun yeteneklerinden diplomatik faydalar sağlanabilirdi, ama hiç kimse onu elçiliğin gizemlerine dâhil etmeye tenezzül göstermedi. Adli anlaşmazlıklarda mükemmel işler başarabilecek olan dönemin en büyük dehasına, herhangi bir memurun yapabileceği görevler veriliyordu.

Nihayetinde ayakkabı teslim etmek gibi bir göreve kim önem verebilirdi! Gerçi Prenses Borghese Paris'ten son moda ayakkabılar aldığına çok memnun olmuştu, hatta öyle memnun olmuştu ki, beş ya da altı çifti denerken, sekreteri de kendisine eşlik etmeye mahkûm bıraktı. Ne var ki bir zamanlar Dişi Kurdun oğullarına ait olan eski şehir sokaklarında gezerken bu yeni ve şık ayakkabılarını çok kısa bir süreliğine giydi.

Chateaubriand kendisine usandırıcı angaryalardan ve politik bürokrasiden başka bir şey sağlamayan diplomatik kariyerini sonlandırmaya zaten karar vermişti ki, işi zihnini ne kadar sıkıyorsa, yüreğini de o kadar kederlendiren kişisel bir talihsizlik yaşadı. Sürgünden döndüğünde onu Madam Beaumont karşılamıştı. Kendisi Montmorin Kontu'nun kızıydı: Brötanya'da komutanlık yapmış olan Madrid'in Fransa büyükelçisi, ona hayranlık duyan XVI. Louis'nin döneminde Dışişleri görevlerini yürütüyordu. Ailesinin geri kalanı gibi, onun da sonu darağacı olmuştu.

Chateaubriand kişilere yalnızca değinmek yerine onların edebi portrelerini şiirsel bir üslupla çizdiği için, okuyucunun da bu portrelerden bizim kadar keyif alacağını varsayarak, onları doğrudan aktarmayı tercih ediyoruz. Dolayısıyla, işte ismen bile tanımadığınız, ama buna rağmen sanki falcı Eudora'nın sihirli değneği yüzündeki örtüyü kaldırmış gibi karşınızda belirecek olan Madam Beaumont'un portresi.

Çekici olmaktan ziyade, sade bir yüzü olan Madam Beaumont, Madam Lebrun tarafından resmedilen portresine gerçekten çok benziyordu. Yüzü ince ve solgundu. Badem biçimli gözlerinin fazla parladığı söylenebilirdi, eğer ki olağanüstü bir tatlılık, suya değen bir ışık huzmesi gibi, onları yumuşatıp mahmurlaştırmamış olsaydı. Güçlü duyguları ve içine attığı sıkıntıları yüzünden biraz katı ve sabırsız bir karakteri vardı. Yüce ve soylu bir ruha sahip olan Madam Beaumont, tercihen ve talihsizlik eseri elini ayağını çektiği bir dünyaya doğmuştu. Ancak bir dostunun sesi onu daldığı yalnızlıktan çağırdığında mutlaka karşılık verir ve kutsal sözler söylerdi.

Doktorlar Madam Beaumont'un rahatsızlığı için Akdeniz havasını önermişlerdi ve Chateaubriand'ın Roma'da bulunması bu önerilerini değerlendirmeye karar vermesini sağlamıştı. İtalya'da geçirdiği ilk birkaç günde sağlığında ciddi bir düzelme fark etti. Hatta yakında öleceğine dair işaretler tamamen ortadan kalkmıştı. Mösyö Chateaubriand bir arabayla ona antik kenti gezdirdi. Roma'nın bütün harikalarını ziyaret ettiler. Ne var ki insanın görmek, sevmek ve hayranlık duymak için yaşama ihtiyacı vardır. Kadıncağız hiçbir şeyden zevk alamamaya başlıyordu.

Sadece Roma'ya özgü o güzel Kasım günlerinden biriydi; Kolezyum'u görmeye gittikleri gündü. Madam Beaumont yapının dışına inşa edilmiş olan sunaklardan birine bakan bir taşa oturdu. Başını kaldırıp uzun bir süre boyunca sütunlu girişe baktı, ardından asırlar boyu birçok insanın ölümüne şahitlik etmiş olan duvarlara baktı. Harabeler dikenlerle ve hasekiküpeleriyle kaplanmış, sonbaharla sararmış ve onun ışığına boğulmuştu. Ardından ölmekte olan kadın gözlerini güneşten, arenanın basamaklarına çevirmişti. Haçı gördü ve "Gitmeliyiz. Üşüdüm," dedi.

Mösyö Chateaubriand onu eve götürdü. Madam Beaumont yatağına yattı ve bir daha kalkmadı. Chateaubriand arkadaşının ölümünü şöyle anlatıyor:

Benden camı açmamı istedi çünkü içeride boğucu bir hava vardı. Yatağına çarpan güneş ışığı onu neşelendirmiş gibiydi. Taşraya gitme planlarımızı hatırlattı ve ağlamaya başladı.

Öğleden sonra iki ile üç arasında, Madam Beaumont, iyi yürekli hanımının hak ettiği şefkatle ona bakan yaşlı İspanyol hizmetçisi Madam Saint-Germain'den onu başka bir yatağa götürmesini istedi. Doktor Madam Beaumont'un onu taşıdıkları esnada ölebileceğinden kor-

karak karşı çıktı. O anda Madam Beaumont ecelinin geldiğini hissettiğini söyledi. Ansızın yorganını attı, bana doğru uzandı ve ellerimi sıktı. Gözleri odağını yitirdi. Serbest eliyle yatağın başucunda durduğunu gördüğü birini işaret etmeye başladı. Ardından elini göğsüne koyarak, şöyle dedi:

"İşte geldi! İşte geldi!"

Dehşet içinde ona beni tanıyıp tanımadığını sordum. Dikkati başka yerde olmasına rağmen yüzünde yarım bir tebessüm belirdi. Hafifçe başını salladı. Düşünceleri çoktan öbür dünyaya kaymıştı. Çırpınışları birkaç dakika sürdü. Ben, doktor ve hizmetçisi onu kollarımızda tuttuk. Ellerimden biri onun kalbindeydi; kalbi incecik kemiklerinin yakınında, gücünü kaybeden bir saat gibi, hızlı hızlı atıyordu.

Ansızın kalbinin durduğunu hissettim. Ebedi huzuruna kavuşmuş olan kadını yastığına yasladık. Başı düştü. Lülelerinin bir kısmı alnına düştü. Gözleri kapalıydı; sonsuz gece çökmüştü. Doktor yabancının ağzına bir ayna ve mum tuttu. Ayna buğulanmadı ve mumun alevi kıpırtısızdı. Her şey bitmişti.

"Seni sonsuza kadar seveceğim," der bir Grek kitabesi. "Ama sakın ölüler diyarında sana sevdiklerini unutturacak Unutkanlık Nehri'nden içme."

Mösyö Chateaubriand bundan bir süre sonra Birinci Konsül'ün onu Le Valais valiliğine atadığı haberini aldı. Bonaparte hiç değilse *Génie du Christianisme*'in yazarının, değeri bürokratik işlerde değil, ön cephelerde ortaya çıkacak türde bir adam olduğunu anlamıştı.

Chateaubriand Paris'e döndü. Değerinin farkına vardığı için Bonaparte'a müteşekkir kalarak, *Génie du Christianisme*'in ikinci baskısını generale ithaf etti:

Birinci Konsül, General Bonaparte'a.

Generalim,

Büyük bir nezaket göstererek *Génie du Christianisme*'in bu ikinci baskısını himayenize aldınız. Bu, sizin himayeniz altında zafere kavuşan yüce davaya gösterdiğiniz iyiliklerin bir diğer örneğidir. Sizin kaderinizde Tanrı'nın elini görmezden gelemeyiz. O, görkemli planlarını hayata geçirmek için sizi çok uzaklardan seçti. İnsanların gözleri sizin üzerinizde ve zaferleriniz sayesinde yücelen Fransa, dini, Devletin ve halkın refahının temeli yaptığınızdan beri umutlarını size bağladı.

Onlara geri verdiğiniz sunaklarda sizin için dua eden otuz milyon

Hıristiyan'a elinizi uzatmaya devam edin.
En derin saygılarımla,
Sadık ve itaatkâr hizmetkârınız,

Chateaubriand

O akşam Bonaparte, Enghien Dükü konusunda ne yapacağına karar vermek için, Le Valais valiliğine atadığı adama verdiği randevuyu iki saat ertelediğinde, Birinci Konsül ile Mösyö Chateaubriand arasındaki ilişki işte böyleydi.

XL
Karar

GÉNIE DU CHRISTIANISME'İN YAZARINA ilişkin açtığımız uzun parantezden önce Bonaparte'ın yalnız bırakılmak istediğine değinmiştik. Bunu istemesinin sebebi, öfkesinin doruğa tırmanması için zaman kazanmaktı. Yalnız kalınca sakinleşen ve düşündükçe durulan birçok insanın aksine, Bonaparte o durumda hayal gücünü bütünüyle serbest bırakır ve içindeki fırtınayı körüklerdi. Fırtına vurduğunda birisine yıldırım çarpması kaçınılmazdı.

Yemeğini yalnız yedi ve Mösyö Réal, Birinci Konsül'ün o sabah almış olduğu Enghien Dükü hakkındaki aynı raporla, ama farklı yorumlarla çıkageldiğinde, Birinci Konsül'ü üstü haritalarla kaplı bir masaya eğilmiş durumda buldu. Bonaparte Ren ile Ettenheim arasındaki alanı inceliyor, mesafeleri ölçüp, yürüyüş zamanlarını hesaplıyordu.

Mösyö Réal içeri girdiğinde Bonaparte durup yumruğunu masaya dayadı ve "Pekâlâ Mösyö Réal. Polis kuvvetlerimin başında bulunuyorsunuz ve beni her gün görüyorsunuz. Ama Enghien Dükü'nün sınırımın sadece dört fersah ötesinde askeri komplolar içinde olduğunu bana bildirmeyi ihmal ediyorsunuz," dedi.

"Ben de sizinle bu konuyu görüşmeye gelmiştim," dedi Mösyö Réal sakin bir tavırla. "Enghien Dükü sınırınızın dört fersah ötesinde değil. Kendisi Ettenheim'da, yani on iki fersah ötede."

"On iki fersah nedir ki?" dedi Bonaparte. "George altmış fersah ötede değil miydi? Pichegru seksen fersah ötede değil miydi? Peki ya Moreau, o neredeydi? O dört fersah bile ötede değildi, öyle değil mi? D'Anjou-Saint-Honoré Sokağı'nda yaşıyordu, Tuileries'den yalnızca dört yüz adım

ötede. Yapması gereken tek şey bir işaret vermekti; bir de bakardık ki iki suç ortağı Paris'te ona katılmış. Amaçlarını başardıklarını varsayalım: O durumda başkentte bir Bourbon olacaktı ve bana ait olan her şeyi devralacaktı. Yani ben sokaklarda öldürülecek bir köpeğim ama suikastçılarım kutsallar!"

O sırada ikinci ve üçüncü konsülle birlikte Mösyö Talleyrand içeri girdi. Bonaparte anında Dışişleri Bakanı'yla yüzleşti: "Düşmanlarım Ettenheim'da silahlı birlikler oluşturmakla meşgulken, Vekiliniz Massias Karlsruhe'de neler yapıyorlar acaba?"

"Bu konuda hiçbir bilgim yok," dedi Mösyö Talleyrand. "Massias bana bu konuda hiçbir bilgi göndermedi," diye ekledi her zamanki sakin tavrıyla.

Onun yanıt verme ve kendini savunma biçimi Bonaparte'ın daima sabrını taşırırdı.

"Neyse ki benim aldığım bilgiler yeterli," dedi Bonaparte. "Komplolarını cezalandırabileceğim. Suçlu cezasını kellesiyle ödeyecek."

Birinci Konsül, âdeti olduğu üzere odada volta atıyordu ve İkinci Konsül Cambacérès ona ayak uydurmak için elinden geleni yapıyordu, ama "Suçlu cezasını kellesiyle ödeyecek," cümlesini duyunca ansızın durdu. "Eğer böyle bir adam sizin hâkimiyetiniz altındaysa, bu denli sert olmaya gerek yok sanırım," dedi Cambacérès.

"Bana ne söylüyorsunuz mösyö?" dedi Bonaparte onu tepeden tırnağa süzerek. "Arkamdan suikastçılar yollayan hiç kimsenin canını bağışlamayacağımdan emin olabilirsiniz. Bu olayda kendi aklıma göre hareket edeceğim ve hiç kimsenin öğüdünü dinlemeyeceğim, özellikle de sizinkini mösyö, çünkü XVI. Louis'nin öldürülmesi yönünde oy verdiğinizden beri adeta Bourbon kanından olanların koruyucusu haline geldiniz. Ülkemizin kanunlarının hiçbiri benim yanımda olmasa bile, doğa kanunlarına göre hareket etmek hakkımdır. Kendimi savunmaya hakkım var.

"Moreau ve arkadaşları gibileri her gün canımı almak üzere planlar yapıyorlar. Her yönden kuşatılmış durumdayım; bazen hançerlerle, bazen ateşle. İnsanlar havalı silahlar icat ediyorlar, bombalar yapıyorlar. Beni suikast girişimleriyle kuşatıp, her türlü tuzağa başvuruyorlar. Her gün içeriden ve dışarıdan beni öldürmeye teşebbüs eden insanlarla karşı karşıyayım! Eğer dünyadaki hiçbir güç, hiçbir mahkeme beni koruyamıyorsa, ateşe ateşle karşılık verme hakkımı kullanamaz mıyım? Beni kim suçlayabilir? Kim bunun korkunç bir suç olduğunu iddia edebilir? Kana kan. Bu çağrıya karşılık vermek doğal, şaşmaz ve kaçınılmaz bir tepkidir. İnsanı bu çağrıya karşılık vermeye kışkırtanlara yazıklar olsun!

Toplumsal huzursuzluk ve politik sorunlar yaratmakta ısrar edenler, bir gün kendilerini kurban konumunda bulabilirler. Bir aile olarak hiçbir karşılık görmeksizin devamlı benim hayatımı tehdit etmek gibi garip bir ayrıcalığa sahip olduğunu düşünmek için ya aptal ya da deli olmak gerekir. Hiç kimse mantıksal bağlamda kanundan daha üstün olduğunu iddia edemez, hiç kimse mantıksal bağlamda başkalarını öldürüp de kendisini koruması için kanunlara bel bağlamayı bekleyemez.

Şahsen ben hiçbir Bourbon'a zarar vermedim. Büyük bir ulus beni başına getirdi. Avrupa'nın hemen hemen tamamı bu tercihi kabul etti. Benim kanım da çamur değil sonuçta; benim kanımın onlarınkiyle eşit olduğunu göstermenin zamanı geldi.

Ya ben misillemede bulunmakta ısrar etseydim ne olacaktı? Ki bu benim gücüm dâhilindeydi! Bourbonlar'ın kaderi kaç kez ellerime düştü. Bana on kez onların kelleleri teklif edildi, ben onunda da bu teklifi dehşet içinde reddettim. Üstelik içinde bulunduğum durum göz önünde bulundurulacak olursa, bunu, adil olmayacağı için reddetmedim. Ama kendimi çok güçlü bir konumda bulmuştum ve onların çok küçük bir tehlike teşkil ettiğine inanıyordum, dolayısıyla böyle hareketleri ancak alçak ve sebepsiz bir korkaklık olarak değerlendirebilirdim. Benim düsturum daima şu olmuştur: Savaşta olduğu gibi politikada da, her türlü kötülük, kurallar dâhilinde olsa bile, ancak mutlaka gerekliyse mazur görülebilir. Gerekliliğin ötesindeki her şey suçtur."

Fouché hâlâ konuşmamıştı. Bonaparte Fouché'den destek göreceğini düşünerek ona döndü. Ancak, Fouché'nin Birinci Konsül'ün sessiz ricasına verdiği tek karşılık Mösyö Réal ile konuşmak oldu: "Danıştay Üyesi bizlere George ile birlikte tutuklanan Le Ridant'ın ifadesini göstererek durumu anlamamıza yardımcı olamazlar mı?" dedi. "Mösyö henüz ifadenin içeriğini bilmiyor olabilir, çünkü ifadeyi Mösyö Dubois'nin ellerinden daha saat ikide aldı ve son birkaç saattir çok meşgul olduğu için, belki henüz okuma fırsatı bulamamıştır."

Réal kulaklarına kadar kızardığını hissetti. İfadeyi gerçekten de almıştı, üstelik ona ifadenin önemli olduğu söylenmişti, ama buna rağmen belgeyi okumadan George'un dosyasına koymuş ve ilk boş anında ona göz atacağına dair kendisine söz vermişti. O boş an bir türlü gelmemişti; dolayısıyla ifadeden haberdar olmasına rağmen içeriği hakkında hiçbir fikri yoktu.

Réal tek kelime etmeden dosyayı açtı ve içindeki evrakların arasında ifadeyi aramaya koyuldu. Onun omzunun üstünden bakan Fouché belgeyi işaret etti: "İşte orada," dedi.

Bonaparte Fouché'ye şaşkınlıkla baktı, çünkü Fouché Danıştay Üyesi-

nin dosyasında neler olduğunu Réal'in kendisinden daha iyi bilir gibiydi.

İfade çok ciddiydi. Le Ridant komplonun varlığını itiraf ediyor ve başında bir prensin olduğunu iddia ediyordu –Paris'e zaten bir kez gelmiş olan ve muhtemelen tekrar gelecek olan bir prens. George'un yanında otuz iki yaşlarında, şık ve kibar bir genç adam gördüğünü de ekliyordu; bu genç adama oradaki herkes saygı gösteriyordu, hatta Pichegru onun huzurunda şapkasını çıkarmıştı.

Bonaparte Réal'in ifadenin geri kalanını okumasına gerek görmedi: "Yeter beyler," dedi. "Yeter! Komplocuların bu denli saygı gösterdiği genç adamın, Londra'dan gelen bir prens olmadığı aşikâr, çünkü Savary tam bir aydır Biville kayalıklarını tutuyor. Bu genç adam ancak Enghien Dükü olabilir. Ettenheim'dan ayrılıp kırk sekiz saat içinde Paris'e ulaşabilir ve suç ortaklarıyla birlikte birkaç saat geçirdikten sonra, yine aynı süre içinde Ettenheim'a dönebilir. Yani planı nasıl yaptıkları aşikâr. D'Artois Kontu Pichegru ile birlikte Normandiya'dan, Enghien Dükü ise Dumouriez ile birlikte Alsas'tan gelecekti. İki Bourbon Fransa'ya dönmek için Cumhuriyet'in en ünlü iki generalinin kendilerine eşlik etmesini sağladılar.

"Albay Ordener'i ve Albay Caulaincourt'u çağırın."

Birinci Konsül'ün fikrini bu denli kuvvetli bir biçimde dile getirdiğine şahit olduktan sonra, aralarından hiçbirinin doğrudan ya da dolaylı olarak onun planlarına karşı çıkma cesaretini gösteremediğini tahmin edersiniz. Konsül Lebrun birkaç muğlâk yorumda bulundu; bu olayın Avrupa üzerindeki etkilerinden korktuğunu dile getirdi. Cambacérès, sessiz kalmasına yol açmış olan zalim sözlere rağmen, merhamet konusunu bir kez daha gündeme getirdi, ama Bonaparte onu şöyle yanıtladı: "Tamam, neden böyle konuştuğunuzu anlıyorum. Bana bağlılığınızdan ötürü böyle konuşuyorsunuz, teşekkür ederim. Ama kendimi savunmadan beni öldürme teşebbüsünde bulunmalarına göz yummayacağım. Bütün suikastçıların korkudan titremesini sağlayacağım ve onlara bir daha ihanete kalkışmamayı öğreteceğim."

Aslında o anda Bonaparte'ın kalbinde ağır basan duygu ne korkuydu ne de intikam; asıl arzusu, bütün Fransa'nın, Kraliyetçi partizanlar için çok kutsal olan Bourbon kanının, kendisi için Cumhuriyet'in herhangi bir vatandaşının kanından daha kutsal olmadığını anlamasını sağlamaktı.

"Pekâlâ öyleyse, kararınız nedir?" diye sordu Cambacérès.

"Basit," dedi Bonaparte. "Enghien Dükü'nü kaçıracağız ve meselenin icabına bakacağız."

Oylama yaptılar. Muhalefetini sonuna kadar sürdürme cesaretini bir tek Cambacérès gösterdi. Karar konseyden çıktığı için, artık Bonaparte

sorumluluğu tek başına üstlenmiyordu.

Ordener ve Caulaincourt çalışma odasının dışında beklemekteydi. Bonaparte onları içeri çağırdı. Albay Ordener'in üç yüz süvari, birkaç jandarma tugayı ve birkaç istihkâmcıyla beraber Ren'e gitmesine karar vermişti bile. Adamlarına dört gün boyunca yetecek erzak verilecekti. Ayrıca albaya otuz bin frank verilecek, böylece yerli halka bel bağlamak zorunda kalmayacaktı. Nehri Rheinau'dan geçip doğruca Ettenheim'a gidecek, kenti kuşatarak Enghien Dükü'nü ve onun yanındaki bütün göçmenleri, özellikle de Dumouriez'yi tutuklayacaklardı. Bu arada toplarla desteklenen bir başka birlik de Kehl'den Offenburg'a geçecek ve Enghien Dükü Fransa topraklarına getirilene dek beklemede kalacaktı. Albay Caulaincourt Enghien Dükü'nün Fransa'da olduğuna dair kesin bir bilgi alır almaz yürütülen bu faaliyeti açıklayan diplomatik bir not takdim etmek üzere Baden Büyük Dükası'nı davet edecekti.

Saat sekizdi. Bonaparte konseyi dağıttı ve fikrini değiştirebileceğinden korkarmış gibi, görevleri sebebiyle general rütbesi verilen iki albaya hemen o gece yola çıkmalarını emretti.

Yalnız kalan Bonaparte'ın yüzünde muzaffer bir ifade belirdi. Bu eylem, gerçekleştirildiği andan itibaren, onun için sonsuza dek pişmanlık kaynağı olacaktı, ama o anda ona derin bir doyum ve gurur duygusu veriyordu. Kanının prenslerin ve kralların kanına denk olduğunu ve taç giymiş bir prensin bile bu kanı akıtmaya hakkı olmadığını göstermişti.

Bonaparte saate baktı. Saat sekizi çeyrek geçiyordu. Yeni sekreteri Mösyö Méneval az önce gerçekleşen garip sahneye şahit olmuş ve Birinci Konsül'ün ona ihtiyacı olabileceğini düşünerek orada kalmıştı. Bonaparte onun oturduğu masaya gitti, parmağını masaya koydu ve "Yazmaya başla!" dedi.

> Birinci Konsül'den Savaş Bakanı'na,
> Paris, 19 Ventôse, XII. Yıl (10 Mart 1804)
> Sizin komutanız altına verdiğim General Ordener'e, hemen bu akşam posta arabasıyla Strasbourg'a gitme emrini verin General. Kendisi sahte bir isim kullanarak kalacak bir yer bulsun ve tümgeneral ile görüşsün.
>
> Bu görevin amacı Ettenheim'a gidip kenti kuşatmak, Enghien Dükü'nü, Dumouriez'yi, bir İngiliz albayını ve onlarla bağlantısı bulunan kişileri yakalamaktır. Tümgeneral, Ettenheim'ı tetkik etmiş olan Jandarma çavuşu ve emniyet müdürü ona gereken bütün bilgileri verecekler.

General Ordener'e, Schelestadt'ta bulunan 26. Süvari Birliği'nden üç yüz asker almasını emredin. Rheinau'ya gitsinler ve akşam sekizde orada olsunlar.

Bölük komutanı on bir istihkâmcı yollasın ve onlar da saat sekizde Rheinau'da olsunlar. Posta arabasıyla ya da hafif süvarilerden at ödünç alarak yola çıksınlar ve vapuru kullanmasınlar. Dört ya da beş tane büyük gemi onları bekliyor olsun, çünkü tek seferde üç yüz atı taşımaları gerekiyor.

Birlikler yanlarına dört güne yetecek kadar ekmek ve yüklü miktarda fişek alsınlar. Tümgeneral üç ya da dört süvari birliğinin yanı sıra bir komutan ya da başka bir subayla birlikte, bir de Jandarma teğmeni göndersin. General Ordener Ren Nehri'ni geçer geçmez, Ettenheim'a gitsin ve doğruca Dük ile Dumouriez'nin yaşadığı yere yürüsün. Görevini tamamlayınca Strasbourg'a dönsün.

General Ordener Lunéville'den geçerken, Ettenheim'daki cephaneliğin başında bulunan karabinalı askerin posta arabasıyla Strasbourg'a gidip gelecek emirleri beklemesini talep etsin.

General Ordener Strasbourg'a varınca, gizlice, asker ya da sivil iki ajanı önden göndersin ve onların kendisiyle buluşmasını ayarlasın.

Aynı gün, aynı anda, General Caulaincourt'un emirleri altındaki 26. Süvari Birliği'nden iki yüz askerin Offenburg'a gidip kenti kuşatmasını ve hâlihazırda Strasbourg'da bulunan polis memuru Yurttaş Méhée'nin sağladığı bilgilere dayanarak, Strasbourg'da ele geçirilmemiş olması durumunda Barones Reich ile beraber diğer İngiliz hükümeti ajanlarını tutuklamalarını emredin.

General Caulaincourt, General Ordener'in geldiğinden emin olana dek, Offenburg'dan Ettenheim'a keşif kolları göndersin. Birbirlerine destek olsunlar. Aynı zamanda tümgeneral üç yüz süvarisinin, dört tane hafif topla beraber Kehl'i geçmesini emretsin ve Wilstadt'a, iki anayolun arasına, hafif süvarilerden oluşan bir bölük göndersin.

İki general birliklerini büyük bir disiplin altında tutsunlar ve askerlerin yerli halktan hiçbir şey almamasını sağlasınlar. Bunun için her birine on iki bin frank verin.

Eğer bir şekilde görevlerini yerine getiremezlerse, ama üç ya da dört gün daha orada kalarak ve keşif kolları göndererek yerine getirebileceklerine inanırlarsa, öyle yapsınlar.

İki kentin idarecilerine, Fransa'nın düşmanlarına barınak sağlamayı sürdürürlerse, kendi başlarına büyük bir bela alacaklarını iletsinler.

Neufbrissac'daki komutana nehrin sağ kıyısına iki topla beraber

yüz asker göndermesini emredin.

İki birlik geri döner dönmez Kehl ile nehrin sağ kıyısı boşaltılsın.

General Caulaincourt yanına yaklaşık otuz jandarma alsın.

General Caulaincourt, General Ordener ve tümgeneral durumu değerlendirip, gerekirse planda değişiklikler yapabilirler.

Eğer hem Dumouriez hem de Enghien Dükü Ettenheim'da bulunmamaktaysa, bizi bilgilendirmek için özel bir ulak yollasınlar.

Kehl'deki postane müdürünün ve bilgi verebilecek diğer kişilerin tutuklanmasını emredin.

Bonaparte

Bonaparte bu önemli belgeyi imzalamak üzereyken Yurttaş Chateaubriand'ın geldiği duyuruldu.

Mösyö Chateaubriand ve Bonaparte artık otuz beş yaşındaydılar. İkisi de kısa boyluydu ve hemen hemen aynı boyda görünüyorlardı. Ancak Bonaparte başını dik tutup tam karşısına bakarken, Mösyö Chateaubriand'ın başı omuzlarının arasına çökük duruyordu, aslında öyle durmasa Bonaparte'tan daha uzun boyluydu. Chateaubriand *Mémoires* adlı eserinde, bu duruşun savaşçı ailelerin çocuklarına has olduğunu, çünkü atalarının miğfer taktıklarını öne sürmüştü.

Mösyö Chateaubriand ile tanışma şerefine erişmiş olan herkesin, Bonaparte'ın haricinde, ondan daha gururlu bir insanla tanışmadıkları konusunda benimle hemfikir olacaklarından eminim. Chateaubriand'ın gururu aldığı bütün yaraları sağ salim atlatırdı –servetini kaybetmeyi, politik görevlerini ve ona bahşedilen edebi onurları kaybetmeyi– dolayısıyla kişisel bir zafere imza attığı o anda gururu muazzam olmalıydı. Bonaparte ise bir insanın elde edebileceği en yüksek politik ve toplumsal konumdan yalnızca bir adım uzaktaydı ve gururu kendisiyle diğer insanlar arasında –ister geçmişte olsun, ister o anda– kıyaslama yapılmasına müsaade etmezdi. Yani Leviathan ile Behemoth karşı karşıyaydı.

"Gördüğünüz gibi sizi unutmadım Mösyö Chateaubriand," dedi Bonaparte misafirini karşılamak üzere ona doğru yürüyerek.

"Teşekkür ederim Yurttaş Birinci Konsül. Bazı insanların, yalnızca doğru yerde bulunduğu müddetçe faydalı olabileceğini anladınız."

"Daha ziyade," dedi Bonaparte, "Sezar'ın sözlerini anladım: 'İnsanın Roma'da ikinci konumda olmasındansa, kendi köyünde birinci konumda olması daha iyidir.' Açıkçası sevgili amcamla birlikte çalışmaktan keyif almış olamazdınız, kardinalin iğneleyici usandırıcılığı, Châlons Piskoposu'nun taşralılara özgü böbürlenmeleri ve gelecekteki Fas Piskoposu'nun devamlı

yalan söylemesi düşünülürse."

"Monsenyör Guillon," dedi Chateaubriand.

"Onun hikâyesini bilirsiniz," dedi Bonaparte. "Kulağa fazlasıyla kendisininkini çağrıştıran bir isimden faydalanarak Les Carmes'deki katliamdan mucizevî bir biçimde kurtulduktan sonra La Force'da Madam Lamballe'in kendisine günah çıkardığını iddia ediyor. Bunların tek kelimesi bile doğru değil. Sıkıntıdan kurtulmak için ne yaptınız?"

"Olabildiğince ölülerle birlikte yaşadım. Roma'da bütün yabancılar ne yapıyorsa onu yaptım: Hayaller kurdum. Zaten Roma'nın kendisi bir hayal; ay ışığında görülmesi gereken bir hayal. Trinita del Monte'den uzaktaki binalar bir ressamın eskizlerini çağrıştırıyordu ya da denizdeki bir gemiden seyredilen sisli sahilleri. Kocaman ay, ki onun da muhteşem bir dünya olduğunu varsayabiliriz, soluk ışıklarını Roma'nın ıssız sokaklarına yayıyordu. Cansız sokakları, Roma'nın avlularını ve meydanlarını, kimsenin yürümediği o bahçeleri, manastırları, Kolezyum'un sütunlu girişi kadar sessiz ve tenha kiliseleri aydınlatıyordu. On sekiz yüzyıl önce tam o gün orada neler yaşandığını merak ettim. Dikilitaşlar Mısır'ın kumlarına gölgelerini düşürmeyi bıraktıktan sonra bu dikilitaşların gölgeleri arasında kimler yürümüştü? Yalnızca antik İtalya ölmekle kalmamış, ortaçağ İtalyası da ortadan kaybolmuştu. Ancak Ebedi Şehir'de iki İtalya'nın izleri de hâlâ mevcut. Modern Roma, San Pietro'yu ve sanat şaheserlerini gururla teşhir edebilir, antik Roma ise, harabeler içinde olsa dahi, Panteon ile övünebilir. Bir İtalya, Capitol'dan inen konsüllerini anımsatıyor, diğeri ise Vatikan'dan gelen papalarını sergiliyor. Tiber aynı tozlara boğulan bu iki muhteşem şehri birbirinden ayırırken, pagan Roma yavaş yavaş mezara gömülüyor ve Hıristiyan Roma yavaş yavaş yeraltı mezarlığına iniyor."

Bonaparte, şairin Roma'yı betimlediği süre boyunca sessiz kaldı. Şairin anlattıklarını dinliyordu, ama gözleri uzaktaki bir noktaya dalmıştı. "Mösyö," dedi, "eğer ben Roma'ya gidecek olsaydım, özellikle de Fransa elçiliğinin ataşesi olarak gidecek olsaydım, Sezar'ın, Diocletian'ın ve VII. Gregory'nin Roma'sından farklı bir şey görürdüm. Yalnızca dünya üzerinde varolan en büyük imparatorluğun, Roma İmparatorluğu'nun vârisini görmekle kalmazdım. Akdeniz'in kraliçesini de görürdüm; her çağdan, medeniyetleri taçlandıran şehirlerin, sırasıyla üstünde aksettiği ve birbiriyle kaynaştığı o muhteşem aynayı: Marsilya, Venedik, Korint, Atina, Konstantinopolis, İzmir, İskenderiye, Cyrene, Kartaca ve Kadiz. Sularının çevresinde birbirinden birkaç günlük arayla, antik dünyanın üç ayrı kıtası bulunuyor: Avrupa, Afrika ve Asya.

Roma'nın ve İtalya'nın başına geçecek olan adam, Akdeniz sayesinde

istediği her yere gidebilirdi: Rhone'dan Fransa'nın merkezine, Eridano'dan İtalya'nın merkezine, Cebelitarık Boğazı'ndan Senegal'e, Ümit Burnu'na ve iki Amerika'ya, Çanakkale Boğazı'ndan Marmara Denizi'ne, Boğaziçi'ne, Karadeniz'e ve hatta ta Tataristan'a, Kızıldeniz'den Hindistan'a, Tibet'e, Afrika'ya, uçsuz bucaksız Pasifik Okyanusu'na, Nil'den Mısır'a, Teb'e, Memfis'e, Elefantin'e, Etyopya'ya, çöle ve büyük bilinmeze. Pagan dünyası Sezar'ın hayal ettiğinden ya da Charlemagne'ın başardığından belki daha da büyük bir ihtişamı hazırlarmışçasına Akdeniz'in etrafında serpildi. Hıristiyanlık bir an için onu kollarında birleştirdi. İskender, Hannibal ve Sezar onun kıyılarında doğdu. Belki bir gün insanlar, "Bonaparte onun yüreğinde doğdu!" derler. Milano 'Charlemagne' diye yankılanır, Tunus 'Saint Louis' diye. Bir kıyısında Arap istilaları gerçekleşirken, diğer kıyısında Haçlı Seferleri doğuya doğru ilerledi. Medeniyet Akdeniz'i üç bin yılı aşkın bir süre boyunca onurlandırdı. On sekiz asır boyunca Calvary ona hükmetti!

Dolayısıyla, eğer şans eseri Roma'ya dönecek olursanız, size şunları söylemek isterim: 'Mösyö Chateaubriand, yeterince şair, yeterince hayalperest, yeterince filozof Roma'yı sizin gördüğünüz gibi gördü. Artık pratik bir adamın, şehrin kendisi hakkında hayallere kapılmak yerine, ufkun derinliklerine dalmasının vakti gelmiştir. İki kez dünyanın başkenti olmuş bir şehirle yapılabilecek daha fazla bir şey yoktur. Ancak deniz dediğimiz o koca ovada, sürülmeye hazır bekleyen o tarlada yapılabilecek çok şey var.' Eğer şimdi İtalya'nın efendisi olduğum gibi, bir gün İspanya'nın da efendisi olursam, Cebelitarık Boğazı'nı İngiltere'ye kapatacağım, bu, okyanusun ortasına kale inşa etmemi gerektirse bile. İşte o zaman, Mösyö Chateaubriand, Akdeniz artık bir deniz olmayacak. Bir Fransız gölü olacak.

Eğer sizin zekânıza sahip bir adam Roma'ya dönecek olursa –ki bu oldukça mümkün– ve eğer iktidar bende olursa, bu kez elçiliğin baş sekreteri olarak değil, büyükelçi olarak gidersiniz. O durumda size şöyle derim: 'Kendinizi kütüphanelere kapatmayın. Ovid'i, Tacitus'u ve Suetonius'u Paris'te bırakın. Yanınıza sadece bir harita alın; Akdeniz haritasını ve gözlerinizi ondan bir an bile ayırmayın. Dünyanın neresinde olursam olayım, o haritaya her gün baktığımdan emin olabilirsiniz.'

Şimdilik hoşça kalın Mösyö Chateaubriand."

XLI
Via Dolorosa*

BONAPARTE VE CHATEAUBRIAND, ileride tekrar karşılaşacak olan iki güreşçi gibi birbirlerini tartmış olarak ve biri diğerinin karşısında eğilmeden vedalaşırken, General Ordener posta arabasıyla Strasbourg'a doğru yola çıkmaktaydı.

Strasbourg'a varır varmaz, amacı belirsiz görünse bile bütün isteklerini yerine getirme emrini almış olan bölük komutanıyla görüştü. Komutan hemen General Fririon'u, 26. Süvari Birliği'nden üç yüz askeri, istihkâmcıları ve General Ordener'in talep ettiği bütün araç gereçleri ona tahsis etti.

General Ordener Schelestadt'a giderken, onun emrindeki kılık değiştirmiş bir Jandarma çavuşu da, General Dumouriez ile prensin orada bulunduklarını teyit etmek için Ettenheim'a doğru yola koyuldu.

Çavuş iki adamın da Ettenheim'da olduğunu bildiren bir raporla geri dönünce, General Ordener derhal Rheinau'ya doğru yola çıktı. Akşam sekizde oraya vardı ve vapurla beraber birbirine bağlı bulunan beş büyük gemiye el koyarak, adamlarıyla birlikte Ren Nehri'ni geçti.

Sabah beş sularında prensin kalesi tamamen kuşatılmıştı. At sesleri ve kapısını açma emriyle uyanan prens yatağından sıçrayıp çifte namlulu tüfeğini kaparak, uşaklara ve kalenin camlarındaki herkese, "Cumhuriyet adına kapıyı açın!" diye bağırmakta olan Ulusal Jandarma 38. Bölük Komutanı Yurttaş Charlot'a nişan aldı.

Prens ateş etmek üzereyken –ki ateş etseydi Yurttaş Charlot'un hayatı sona erecekti– prensin yan odasında uyumakta olan Albay Grunstein pencereye koşup elini tüfeğin namlusuna koydu ve "Monsenyör, kendinizi şimdiden feda mı ettiniz?" diye sordu.

"Hiç de değil sevgili Grunstein," dedi prens.

"Tamam öyleyse," dedi Grunstein. "Direnmenin faydası yok. Gördüğünüz gibi kuşatılmış durumdayız, her yerde süngüler parlıyor. Nişan aldığınız adam ise komutan. Eğer onu öldürürseniz, hem kendinizin hem de bizim sonumuzu getirmiş olursunuz."

"Tamam," dedi prens tüfeğini bir kenara fırlatarak. "Bırakalım içeri girsinler, ama ancak kapıyı kırarak girebilirler. Fransa Cumhuriyeti'ni tanımıyorum ve ona kapımı açmayacağım."

---

*. Acılar Yolu

Bu arada prens alelacele giyindi. Birkaç kişinin bağırarak ateşler yakılması gerektiğini söylediğini duydu, ama sesler çok geçmeden kesildi. Tehlike çanını çalmak için kiliseye koşan bir adam tutuklandı ve General Dumouriez olduğu iddia edilen kişi (Adının Dumouriez değil Thumery olduğunu hatırlarsınız) hiçbir direnç göstermeden ele geçirildi. Prens yatak odasından çıkarıldı ve jandarmalar onun belgelerini toplarken, kendisi Tuileries yakınlarındaki bir değirmene götürüldü.

Aslında askerlerin kapıyı kırmasına gerek yoktu, çünkü önceki gün Ettenheim'a gönderilmiş olan ve Komutan Charlot'a prensin konuklarının kaldığı odaları bildiren Çavuş Pferdsdorff, avlunun duvarından tırmanan birkaç jandarmayı ve 22. Bölük'ten bir düzine kadar süvariyi, halka açık olan yoldan eve sokmuştu.

Bütün tutukluları bir araya topladıklarında, hiç kimse aralarında Dumouriez'yi göremedi. Prensin göremediği kesindi, çünkü belirtmiş olduğu gibi, General Dumouriez Ettenheim'a hiç gelmemişti ve prens, generalin neye benzediğini bile bilmiyordu.

Tutuklanan kişiler şunlardı: Prens, Thumery Markisi, Baron Grunstein, Teğmen Schmidt, Strasbourg piskoposluğu kilise hâkimi Papaz Weinborn, Strasbourg piskoposluğu sekreteri Papaz Michel, Enghien Dükü'nün özel sekreteri Jacques, uşağı Simon Ferrand, Pierre Poulain ve Joseph Canone adlarında iki uşak.

Enghien Dükü Paris'e götürülmeye ilişkin korkusunu hemen dile getirdi. "Birinci Konsül beni ele geçirdiğine göre, kilit altında tutacaktır," dedi. "Sizi vurmadığıma pişmanım Komutan," diye ekledi, "ben sizi öldürseydim, adamlarınız da beni vururdu ve her şey çoktan sona ermiş olurdu."

At arabasının zeminine dolgu olarak samanlar yayılmıştı ve tutuklular arabaya bindirildikten sonra her iki yanlarında silahlı askerlerle birlikte Ren'e götürüldüler. Ren'de prens bir tekneye bindirilip Rheinau'ya gönderildi. Plobsheim'a yürüyüp kahvaltı etmek için mola verdiler, çünkü şafak sökeli çok olmuştu. Kahvaltıdan sonra prens Komutan Charlot ve teğmenle birlikte arabaya bindi; jandarmalardan biri de Albay Grunstein ile birlikte koltuğa tırmandı. Akşam beş sularında Strasbourg'a vardılar.

Prens yarım saat sonra bir arabayla Komutan Charlot'un evinden alınıp kaleye götürüldü. Orada yeniden, bir kısmı arabayla, bir kısmı at sırtında gelmiş olan yoldaşlarına katıldı. Kale komutanı hepsini kabul salonuna almıştı. Geceyi zeminin üstündeki ince döşeklerde geçirdiler ve ikisi odanın içinde, biri kapıda olmak üzere, üç gözcü şafağa kadar başlarında nöbet tuttu.

Prens iyi uyuyamadı. Kendisini olacaklardan endişelenmekten alıkoyamıyordu. Ona verilen bilgileri düşündü ve bu bilgilere daha çok dikkat etmediğine pişman oldu.

16 Mart Cuma günü farklı bir yere götürüleceği duyuruldu. Strasbourg Komutanı General Leval ile onu ele geçirmiş olan General Fririon, onunla konuşmaya geldiler. Generallerin tavrı katıydı ve görüşme oldukça soğuk geçti. Prens, şehirden çıkarken meydanın sağ tarafında kalan bir binaya nakledildi. Thumery, Schmidt ve Jacques ile konuşması serbestti, ama onun ya da uşaklarının binadan ayrılmasına izin yoktu; prens yine de binanın arkasındaki bahçede yürüme izni almayı umuyordu. On iki asker ve bir subay onun kapısında nöbet tutuyordu.

Prensin, avlunun diğer tarafında kalan dostu Grunstein Kontu ile haberleşmesine de izin verilmiyordu; ayrı düşmüş olmaları prensi kederlendiriyordu. General Leval'den eşi prensese yazdığı bir mektubu göndermesini rica edip de, general ona bir yanıt vermeye bile tenezzül etmeyince, kederi umutsuzluğa dönüştü. Binanın dışındaki hiç kimseyle haberleşemiyordu.

Dört buçukta prensin belgelerini incelemeye başladılar. Albay Charlot ile bir güvenlik görevlisi belgeleri onun huzurunda alelacele ve üstünkörü okuyup, Paris'e gönderilmesi için küçük paketlere böldüler.

Prens on birde yatmaya gitti. Bitap düşmüş olmasına rağmen uyuyamadı. Görevli Binbaşı Mösyö Machine yatağında uyuyamadan uzanan perişan prense bakıp onu teselli etmeye çalıştıysa da, işe yaramadı.

Eğer Prenses Rohan'a yazdığı mektup gönderildiyse bile, Enghien Dükü ayın 17'sine denk gelen Cumartesi günü hâlâ bir yanıt almamıştı. Umutsuzluğun kıyısındaydı. O gün prense belgelerinin açılışına şahit olduğuna dair resmi bir ifade imzalattılar ve o akşam nöbetçi subayın gözetiminde bahçede arkadaşlarıyla birlikte yürümesine izin verilebileceğini söylediler. Akşam yemeğini yedikten sonra daha sakin bir ruh haliyle yatmaya gitti.

Ayın 18'ine denk gelen Pazar günü prensi sabah saat bir buçukta uyandırdılar. Binadan çıkarılmadan önce giyinip arkadaşlarıyla vedalaşacak zamanı zor buldu. Yanında iki subay ve iki jandarmayla birlikte kilisenin yakınındaki meydanda beklemekte olan altı atın çektiği bir arabaya götürüldü. Onu iterek arabaya bindirdiler ve Teğmen Peterman ile jandarmalarından biri de ona katıldı, Çavuş Blitersdorff ile başka bir jandarma da koltuğa tırmandı.

Araba ayın 20'sinde sabah saat on birde Paris'in girişine vardı. Beş saat boyunca orada bekledi; muhtemelen o sırada, meydana gelecek korkunç

trajedilerin ayrıntıları planlanıyordu. Akşamüzeri dörtte araba dış bulvarlardan ilerleyerek Vincennes'e doğru yola koyuldu. Oraya gece çökerken vardı.

Cumhuriyet konsüllerinin şu kararnameyi hazırlamak için zamana ihtiyacı vardı:

Paris, 29 Ventôse, Bölünmez Cumhuriyetin VII. Yılı

Cumhuriyet hükümeti şu hükme varmıştır:

Cumhuriyete karşı silah taşımakla, geçmişte İngiltere'den ödenek almakla ve almaya devam etmekle, Cumhuriyetin iç ve dış güvenliğine karşı güçlerle birlikte komplolara iştirak etmekle itham edilen sabık Enghien Dükü, Paris Valisi tarafından belirlenecek ve Vincennes'de bir araya gelecek olan yedi üyeden oluşan askeri bir komisyonun karşısına çıkarılacaktır.

Baş hâkim, Savaş Bakanı ve Paris Valisi bu hükmü yürürlüğe koymakla yükümlüdür.

Bonaparte.
Hugues Maret.
Paris Valisi Murat.

Askeri kanunlar, böyle bir hükmün yürürlüğe konmasında bölük komutanının –ki bu durumda bu kişi aynı zamanda Paris Valisi olan Murat'tı– komisyonu kurmasını, üyelerini bir araya getirmesini ve alınan herhangi bir hükmün uygulanmasını emretmesini gerektiriyordu.

Murat imzasını atmak için kararnameyi açtığında, belge ellerinden kayıp düştü, çünkü adını taşıyan bu resmi belge onu çok sarsmıştı. Murat cesur ve atak bir adamdı, ama yüreğinde kötülük yoktu. Konsüllerin Enghien Dükü'nü tutuklama kararı aldıklarını zaten öğrenmişti ve eniştesinin devamlı yeni suikast girişimleriyle kuşatıldığını görmekten usanmış olduğu için, onların bu kararını alkışlamıştı. Ne var ki Enghien Dükü tutuklanınca ve önündeki kararname uyarınca bu tutuklamanın korkunç neticelerini yürütmekle kendisi sorumlu olunca, cesareti onu yarı yolda bırakmıştı.

"Ah," dedi umutsuzlukla şapkasını fırlatarak. "Ah! Demek Birinci Konsül benim üniformamı kana bulamak istiyor!"

Koşup pencereyi açtı ve "Atları hazırlayın!" diye bağırdı.

Araba ancak hazır edilmişti ki Murat "Saint-Cloud'a!" diye bağırarak içeri atladı. Çünkü Bonaparte'a ve kendisine leke süreceğine inandığı bir hükmü sorgulamaksızın uygulamak istemiyordu.

Eniştesini görmeyi başararak ona içini kemiren korkuyu ve acıyı ifade etti. Ancak, yüzü bronzdan bir maskeyi andıran Bonaparte kendi kaygılarını ve şüphelerini saklayıp, müthiş bir kayıtsızlığın arkasına sığınarak, Murat'ın endişelerine, zayıf bir adamın korkaklığıymış gibi muamele yaptı. Tartışmayı noktalamak için, "Siz korktuğunuza göre, bugün uygulanacak bütün emirleri ben vereceğim ve ben imzalayacağım," dedi.

Birinci Konsül'ün, Savary'yi, kıyıya çıkan prensleri bekleyip tutuklamak üzere gönderdiği Biville kayalıklarından geri çağırdığını hatırlıyoruz. Savary, birinin hizmetine girdiği zaman, kendisini ruhen ve bedenen tamamen işine adayan ender insanlardan biriydi. Kendine ait fikirleri yoktu, politik eğilimleri yoktu, sakladığı kişisel hırsları yoktu; sadece Bonaparte'ı seviyor ve bir tek ona hizmet ediyordu. Dolayısıyla Bonaparte kararnameyi hazırlayıp imzaladığında, onu Murat'a teslim etme görevini Savary'ye verdi.

Paris Hükümeti'ne,
29 Ventôse, Cumhuriyetin XII. Yılı

Korgeneral, Paris Valisi,

Sabık Enghien Dükü'nün Paris Valisi tarafından seçilecek olan yedi üyeden oluşan askeri bir komisyonun karşısına çıkarılmasını emreden bugün tarihli hükümet hükmü uyarınca, sözü edilen komisyonun yedi üyesini oluşturacak kişilerin adları şunlardır:

General Hulin; Konsüllük Muhafızları Bombacı Piyadeler Komutanı, Başkan;

Albay Guiton; 1. Zırhlı Süvariler Bölüğü Komutanı;

Albay Bazancourt; 4. Hafif Süvariler Bölüğü Komutanı;

Albay Ravier; 18. Ağır Süvariler Bölüğü Komutanı;

Albay Barrois; 96. Ağır Süvariler Bölüğü Komutanı;

Albay Rabbe; 2. Paris Muhafızları Bölüğü Komutanı;

Yurttaş d'Autancourt; Elit Jandarma Alayı'nda Binbaşı; kendisi baş raportör görevini üstlenecektir.

Bu komisyon, sanığı hükümet kararnamesinde bildirilen suçlarla yargılamak üzere derhal Château de Vincennes'de toplanacaktır ve kararnamenin bir kopyası başkana verilecektir.

J. Murat

Tutukluyu Vincennes'e girdiği noktada bırakmıştık. Müstahkem kalenin valisi Harel, kalenin komutasını, Ceracchi/Arena olayında gösterdi-

ği yardımların karşılığında almıştı. Garip bir tesadüf eseri, karısı, Enghien Dükü'nün sütkardeşiydi.

Başlangıçta Harel resmi bir emir almamıştı. Bir tutukluyu barındırıp barındıramayacağı sorulduğunda, bunu yapamayacağını, çünkü kendi konutundan ve toplantı salonundan başka bir yer olmadığını söylemişti. Ardından tutukluya mahkeme kararını beklerken kalabileceği bir oda hazırlamasını bildiren resmi bir emir aldı. Emirde ayrıca avluda bir mezar kazmaya başlaması da bildiriliyordu. Harel, avlu taş döşeli olduğu için bu talebi yerine getirmenin zor olacağı yanıtını verdi. Mezarın hendekte kazılabileceğine karar verildi ve prens gelmeden önce mezar kazıldı.

Prens akşam yedide oraya vardı. Üşümüş ve aç olmasına rağmen kederli görünmüyordu; başka bir endişesi yok gibiydi. Odası henüz ısıtılmamış olduğu için, Harel onu kendi dairesinde ağırladı ve yiyecek bir şeyler ikram etti. Prens sofraya oturunca valiyi yemeğini paylaşmaya davet etti, ama Harel davetini geri çevirdi.

Tutuklu, Harel'e kale hakkında ve kalede yaşanan olaylar hakkında birçok soru sordu. Prens neşeli ve tamamen huzurlu bir tavırla sohbet ederken, kendisinin de Vincennes civarında büyüdüğünü belirtti. Ardından içinde bulunduğu duruma döndü: "Bana ne yapmayı planladıklarını biliyor musunuz sevgili vali?" diye sordu.

Vali bilmediğini ve bu konuda kendisini bilgilendiremeyeceğini söyledi. Perdelerin gizlediği cumbadaki yatağında onun Enghien Dükü'yle yaptığı konuşmayı işitebilen karısı, Harel'in önceden mezar kazma emri aldığını duymuştu; yani yakın gelecekte dükü bekleyenleri biliyordu ve sütkardeşi için gözyaşlarını bastırmakta zorlanıyordu.

Yolculuktan ötürü yorgun düşmüş olan prens yatmaya can atıyordu. Ancak o daha uykuya dalamadan, Teğmen Noirot, Teğmen Jacquin, Komutan d'Autancourt, Nerva ve Tharsis adlarında iki jandarma odasına girdiler. Raportör tarafından seçilen bir memur olan 18. Bölüğün komutanı Yurttaş Molin'in yardımıyla sorgulamayı başlattılar.

"Adınız, yaşınız ve konumunuz?" diye sordu Komutan D'Autancourt.

"Ben Louis-Antoine-Henri de Bourbon, Enghien Düküyüm, 2 Ağustos 1772'de Chantilly'de doğdum," dedi prens.

"Fransa'dan ne zaman ayrıldınız?"

"Tam olarak hatırlamıyorum, ama sanırım 16 Temmuz 1789'du. Büyükbabam Condé Prensi, babam Bourbon Dükü, d'Artois Kontu ve çocuklarıyla birlikte Fransa'dan ayrıldım."

"Fransa'dan ayrıldıktan sonra nerede yaşadınız?"

"Fransa'dan ayrılınca ilk olarak ailemle birlikte Mons'tan Brüksel'e git-

tim, ardından yaklaşık on altı ay boyunca Sardinya Kralı'nın yanında kaldığımız Torino'ya geçtik. Oradan, yine ailemle birlikte Ren yakınlarındaki Worms'a hareket ettim. O sırada Condé Birliği kurulmuştu ve orduya katıldım. Bunun öncesinde, Dük Albert'in ordusunda, Bourbon Dükü'nün komutası altındaki birliklerle birlikte Brabant seferine katılmıştım."

"Fransa Cumhuriyeti ile Avusturya imparatoru arasında barış imzalandıktan sonra nereye çekildiniz?"

"Son seferimizi Gratz yakınlarında noktaladık. İngiltere tarafından sübvanse edilen Condé Birlikleri orada dağıldı. Sonraki sekiz ya da dokuz ay boyunca kendi başıma Gratz'ın içinde ve civarlarında kaldım; benim alacağım para için müzakerelerde bulunmak üzere İngiltere'ye gitmiş olan büyükbabamdan haber bekledim. O sırada Rohan Kardinali'nden Brisgau, Ettenheim'daki evini ziyaret etmek için izin istedim. Son iki yıldır orada kalmaktaydım. Kardinal öldükten sonra Baden Temsilcisi'ne orada kalmama izin verilmesine dair resmi bir talep gönderdim; kendisi talebimi kabul etti."

"İngiltere'ye gitmediniz mi? Onlar size maaş vermiyorlar mı?"

"İngiltere'ye hiç gitmedim. Onlar bana maaş veriyorlar ve geçimimi yalnızca bu maaşla sağlıyorum."

"Londra'daki Fransız prensleriyle ilişkilerinizi sürdürüyor musunuz? Onlarla uzun zamandır görüşüyor musunuz?"

"Doğal olarak babamla ve büyükbabamla mektuplaşıyorum, ama yanlış hatırlamıyorsam ikisini de 1794'ten ya da 1795'ten beri görmedim."

"Condé'nin ordusunda rütbeniz neydi?"

"Öncü Kıta Komutanı. 1796'dan önce büyükbabamın karargâhında gönüllü olarak hizmet ettim."

"General Pichegru'yu tanıyor musunuz?"

"Yanılmıyorsam onu hiç görmedim. Kesinlikle onunla herhangi bir işbirliği yapmadım. Bir ara benimle görüşmek istediğini biliyorum, ama kalkışmakla suçlandığı aşağılık eylemler düşünülürse, bu görüşme hiç gerçekleşmediği için mutluyum."

"General Dumouriez'yi tanıyor musunuz? Onunla işbirliği yaptınız mı?"

"Hayır, onunla da işbirliği yapmadım. Onu hiç görmedim."

"Barıştan beri Cumhuriyet topraklarındaki bireylerle hiç mektuplaşmadınız mı?"

"Dostlarıma mektup yazdım, ama bunlar hükümeti kaygılandıracak nitelikte mektuplar değildi."

Komutan d'Autancourt sorgulamayı o noktada bitirdi. Belgeyi imzala-

dıktan sonra, kendi imzalarını eklemeleri için bölük komutanı Jacquin'e, Teğmen Noirot'ya, iki jandarmaya ve son olarak da Enghien Dükü'ne verdi. Dük belgeyi imzalamadan önce şu satırları ekledi:

> Bu belgeyi imzalamadan önce Birinci Konsül ile baş başa görüşmek için samimi bir talepte bulunuyorum. Adım, konumum, düşünce biçimim ve içinde bulunduğum durumun korkunçluğu, talebimi geri çevirmeyeceği umudunu beslememi sağlıyor.
>
> Louis-A. –H. de Bourbon

Bu arada Bonaparte La Malmaison'a gitmiş ve rahatsız edilmemeyi buyurmuştu, çünkü tamamen düşünceleriyle baş başa kalmak istiyordu.

Madam Bonaparte, genç Kraliçe Hortense ve saraydaki bütün kadınlar büyük bir umutsuzluk içindeydi, çünkü hepsi Kraliyetçi duygular taşıyordu. Josephine birkaç kez Bonaparte'ın kötü ruh hallerine göğüs gererek onun son zamanlardaki adalet duygusuna ilişkin sorular gündeme getirecek kadar ileri gitmişti. Ancak Bonaparte onu hep sahte bir tavırla terslemişti: "Sus ve beni yalnız bırak. Sen sadece kadınsın, politikadan anlamazsın."

Enghien Dükü meselesinde Bonaparte oldukça endişeli görünüyordu. Bir keresinde rahat görünmek için, âdeti olduğu üzere başını eğerek, elleri arkasında volta attıktan sonra nihayet satranç masasına oturup, "Siz bayanlardan hanginiz benimle satranç oynar?" diye sormuştu. Madam Rémusat bu sorunun üzerine kalkıp masaya gelmiş, ama o daha oturamadan, Bonaparte ansızın satranç taşlarını devirerek hiçbir açıklama yapmaksızın hışımla çıkıp gitmişti.

Bonaparte, görmüş olduğumuz üzere, vicdanını rahatlatmak için bu işi tamamen Murat'a yıkmıştı ve eniştesi bu durumdan çok rahatsızdı. Her şey Vincennes'de gerçekleşiyordu.

Komutan d'Autancourt'un sorgulaması bittiğinde, tamamen bitap düşmüş olan prens hemen uykuya dalmıştı. Ne var ki daha aradan bir saat geçmeden altı adam geri geldi. Prensi uyandırdılar, giyinmesini söylediler ve toplantı salonuna indirdiler.

Komisyon başkanı General Hulin'in sıra dışı bir askeri kariyeri vardı. 1758'de Cenevre'de doğan Hulin, Cenevre'deki herkes gibi saatçi olmuştu. Eğer Conflans Markisi, Hulin'in endamından etkilenip onu avcısı yaparak işlemeli şık bir üniformayla donatmasaydı, hâlâ da saat yapıyor olabilirdi. Devrim'in ilk silahları ateşlendiğinde, Hulin Bastille'e koşmuş ve

şık üniforması yüzünden general zannedilerek, hapishanenin avlusuna giren ilk cesur birliklerden birinin başına getirilmişti. Bu olayın sonrasında albay rütbesi almış ve hiç kimse buna itiraz etmemişti, ta ki altı hafta önce generalliğe yükseltilene dek.

Hulin'in 1789'da sergilediği cesaret özellikle dikkate değerdi, çünkü çarpışma bittiğinde Vali Launay'in önüne atılmış ve onu elinden geldiğince savunmuştu. Sonunda ancak kendisinden kat kat fazla sayıda kişiyle karşılaşınca teslim olmuş ve bildiğimiz gibi zavallı subayın paramparça doğranmasını engelleyememişti. Belki Bonaparte'ın, Enghien Dükü'nü yargılayacak olan komisyonun başkanlığına Hulin'i atamasının sebebi, gösterdiği bu insancıllığın anısıydı.

Prens ikinci kez büyük bir özenle sorgulandı. Sonuçta bu bir savaş konseyi olduğu için, seçenekler açıktı: prens masum bulunursa, Vincennes'den bırakılması gerekecekti, suçlu bulunursa, bu suçun cezasının uygulanması gerekecekti.

Komisyon oybirliğiyle karara vardı. Karar şöyleydi:

1) Komisyon oybirliğiyle Enghien Dükü Louis-Antoine-Henri de Bourbon'u Fransa Cumhuriyeti'ne karşı silah taşımaktan suçlu bulmuştur.

2) Komisyon oybirliğiyle sanığı Fransa halkının düşmanı olan İngiliz Hükümeti'ne hizmetlerini sunmaktan suçlu bulmuştur.

3) Komisyon oybirliğiyle sanığı sözü geçen İngiliz Hükümeti'nin ajanlarını tanıyıp ağırlamaktan, Fransa'da casusluk yapmalarına olanak sağlamaktan, onlarla birlikte Devletin iç ve dış güvenliğine aykırı komplolar düzenlemekten suçlu bulmuştur.

4) Komisyon oybirliğiyle sanığı İngiltere'den ödenek alarak Fransız göçmenlerinin ve diğerlerinin toplanmasına liderlik etmekten suçlu bulmuştur; bu birlikler Fransa'nın sınırlarında, Fribourg ve Baden civarlarında kurulmuştur.

5) Komisyon oybirliğiyle sanığı Strasbourg'da casusluk yapmaktan suçlu bulmuştur; sanığın amacı çevre bölgeleri isyana teşvik etmek ve böylece İngiltere'nin işine gelecek bir şaşırtmaca yaratmaktır.

6) Komisyon oybirliğiyle sanığı İngilizlerin Birinci Konsül'ün hayatına kast eden suikast planlarında rol alan kişilerden biri olmaktan, suikast girişimi başarıya ulaştığı takdirde Fransa'ya dönmeye hazır olmaktan suçlu bulmuştur.

Geriye sadece tek bir mesele kalmıştı: ceza. Diğer kararlar gibi o da

oybirliğiyle verildi. Enghien Dükü Louis-Antoine-Henri de Bourbon, casusluk, Cumhuriyetin düşmanlarıyla mektuplaşma ve Devletin iç ve dış güvenliğine aykırı komplolara iştirak etme suçlarının cezasını canıyla ödeyecekti.

Komisyon işte böyle harekete geçmişti. Oysa komisyon üyeleri Vincennes'e ilk geldiklerinde, henüz oraya niye çağrıldıklarını bile bilmiyorlardı. Albaylardan biri bir saat boyunca kapıda bekletilmişti, çünkü muhafızlar onun kim olduğunu bilmiyorlardı. Hemen Vincennes'e gitmesi bildirilen bir diğer komisyon üyesi ise tutuklanacağını zannetmiş ve kilit altına alınmak için nereye teslim olması gerektiğini sormuştu.

Enghien Dükü'nün Bonaparte ile görüşme talebine gelince; komisyon üyelerinden biri prensin arzusunu hükümete iletme teklifinde bulunmuş ve komisyon bu teklifi kabul etmişti. Ancak bunun ardından başkanın arkasında oturan bir general talebin yersiz olduğunu belirtmişti. Bu general, Birinci Konsül'ü temsil etmek üzere orada bulunduğu için, komisyon talebi dikkate almadan davayı sürdürmüştü, ama kuşkusuz tartıştıktan sonra itham edilen adamın arzusunu gerçekleştirmek için bol bol vakitleri olacağını varsaymışlardı. Hatta General Hulin, hükme varıldıktan sonra Enghien Dükü'nün arzusunu Bonaparte'a iletmek için eline kalemi aldı, ama daha önce de itirazını dile getiren adam tarafından durduruldu: "Ne yapıyorsunuz?" diye sordu adam.

"Konseyin ve idama mahkûm edilen sanığın arzularını Birinci Konsül'e bildiriyorum," dedi Hulin.

"Sizin göreviniz tamamlandı," dedi adam kalemi alarak. "Bundan sonrasını ben devralıyorum."

Savary hüküm verilirken oradaydı ve sonrasında kalenin meydanındaki elit jandarmalara katılmaya gitmişti. Alayın piyadelerine önderlik eden subay gözlerinde yaşlarla onun yanına geldiğinde, Savary jandarmaların arasında durmaktaydı. Savary'ye, askeri komisyonun hükmünün uygulanması için bir infaz mangasının talep edildiğini söyledi.

"İnfaz mangasını hazırlayın," dedi Savary.

"Onları nereye yerleştireyim?"

"Kimsenin canını yakmayacakları bir yere." Çünkü Paris bölgesi çiftçileri pazara gitmek üzere çoktan arabalarıyla yollara dökülmüşlerdi. Subay olasılıkları gözden geçirdikten sonra, infazın gerçekleştirilebileceği en güvenli yerin hendek olduğuna karar verdi.

Konsey Enghien Dükü'nü sorgulamayı tamamladığında, dük odasına çıkıp hemen yeniden uykuya dalmıştı. Refakatçileri onu tekrar uyandırıp kalkmasını ve giyinmesini söylediklerinde mışıl mışıl uyuyordu.

Hükümden tamamen habersiz olduğu için, kalenin hendeğine uzanan merdivenlerden inmeye koyulduklarında, ölümüne götürüldüğünden hiç kuşkulanmadı. "Nereye gidiyoruz?" diye sordu. Ardından aşağıya indikçe soğuyan havayı fark ederek feneri taşımakta olan valinin elini sıktı ve "Beni zindana mı atacaklar?" diye fısıldadı.

Çok geçmeden ona her şeyi açıkladılar. Vali Harel'in fenerinin ışığında ona komisyonun hükmünü okudular.

Enghien Dükü kayıtsızca dinledi. Ardından cebinden, belli ki böyle bir duruma karşı hazırlamış olduğu mektubu çıkardı. Mektubun içinde saçından bir tutam ve altın bir yüzük vardı. Onu, Vincennes'e geldiğinden beri en çok iletişim kurduğu ve en ısındığı kişi olan Teğmen Norot'ya verdi.

Bunun ardından infaz mangası komutanı, "Diz çöker misiniz?" dedi.

"Neden?" diye sordu prens.

"Ölümünüzü karşılamak için."

"Bir Bourbon yalnızca Tanrı'nın karşısında diz çöker," dedi Enghien Dükü.

Askerler birkaç adım gerilediler ve açık mezar ortaya çıktı. O anda küçük bir köpek belirdi. Köpek Ettenheim'dan beri düke eşlik etmişti ve odasından çıkarıldığında onunla birlikte hendeğe geldi. Dükün bacakları arasında hoplayıp sıçrıyor, mutlulukla havlıyordu.

Prens köpeği okşamak için eğildi. Askerler silahlarını hazırlamaya başladılar.

"Küçük Fidéle'e dikkat edin," dedi prens, "sizden tek istediğim bu."

Ardından doğrularak, "Ben hazırım beyler. Ne yapmanız gerekiyorsa yapın!" dedi.

Bilindik emirler sırasıyla çabucak verildi: "Hazır! Nişan al! Ateş!" Silah patlamaları duyuldu. Prens yere yığıldı.

Tamamen giyinik olarak onun için hazırlanmış olan mezara yatırıldı ve birkaç dakika içinde üstü toprakla örtüldü. Askerler uygunsuz mezarın izlerini örtmek için toprağı ezdiler.

Komisyon üyeleri hüküm bildirilir bildirilmez Vincennes'den ayrılmaya çalıştılar. Hepsi arabasını istemişti, ama kale kapılarında öyle büyük bir telaş vardı ki, onların hükmüyle silahlar ateşlendiğinde, prensi ölüme mahkûm eden kişilerin hiçbiri henüz oradan ayrılamamıştı. Kapatılması emredilmiş olan kapılar ancak infaz gerçekleştikten sonra açıldı. Hepsi alelacele arabalarına atladılar ve arabacıları aldıkları emirler üzerine onları alelacele lanetli kaleden uzaklaştırdılar. Geri çekilmeyi aklından bile geçirmeden savaş meydanlarında defalarca ölümle yüzleşmiş olan cesur as-

kerler, şimdi bir hayaletten kaçıyorlardı.

Belki askeri komisyonun üyelerinden bile daha fazla etkilenmiş olan Savary de Paris'e doğru yola koyuldu. Sınıra ulaştığında, şehirden ayrılmakta olan Danıştay Üyesi Mösyö Réal ile karşılaşınca şaşırdı. "Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu Savary.

"Vincennes'e" dedi Mösyö Réal.

"Peki orada ne yapacaksınız?"

"Birinci Konsül'ün emrettiği gibi Enghien Dükü'nü sorgulayacağım."

"Enghien Dükü on beş dakika önce öldü," dedi Savary.

Mösyö Réal'in benzi attı ve şaşkınlıkla, hatta korkuyla haykırdı. "Ah! Zavallı prensin sonunu getirmek için bu kadar aceleci davranan kimdi?" diye sordu.

Savary sonraları *Mémoires* adlı eserinde "İşte o anda Enghien Dükü'nün ölümünü planlayanın Birinci Konsül olduğundan şüphelenmeye başladım," der.

Mösyö Réal Paris'e dönerken, Savary Bonaparte'a rapor vermek için La Malmaison'a gitti. Saat on birde oraya vardı.

Savary prensin ölümünü bildirdiğinde Birinci Konsül de en az Mösyö Réal kadar şaşırmış göründü. Bonaparte prensin kendisiyle görüşme talebine neden saygı gösterilmediğini sordu. "Onu tanıdığım kadarıyla, aramızda bir çözüme ulaşabilirdik," dedi.

Bonaparte huzursuzca volta atarak, "Anlayamadığım bir şey var!" diye haykırdı. "Komisyonun, Enghien Dükü'nün itiraflarına dayanarak bu hükmü verdiği aşikâr. Ama onun itirafları sorgulamanın henüz başıydı, hemen idam edilmesini gerektirmiyordu. Hiç değilse Mösyö Réal onu önemli bir konuda sorgulayana dek infaz gerçekleşmeyecekti."

Bonaparte tekrarladı: "Bu durum beni aşar! Bu bizi hiçbir yere vardırmayacak bir suç. Üstelik bana karşı nefret uyandıracak!"

Saat on biri biraz geçe, vahim olaydan haberi olmayan Amiral Truguet La Malmaison'a geldi; Birinci Konsül'e Brest'deki filonun yeniden örgütlenmesine ilişkin rapor verecekti. Birinci Konsül, Savary ile görüşmekte olduğu için, amiral kabul salonuna gitti ve orada büyük bir kederle gözyaşları akıtan Madam Bonaparte'a rastladı. Madam Bonaparte prensin idam edildiğini yeni öğrenmişti ve bu korkunç felaketin sonuçlarına dair korkularını gizleyemiyordu.

Bu beklenmedik haberleri duyan amiral de titremeye başladı; Birinci Konsül'ün onunla görüşmeye hazır olduğunu bildirdiklerinde daha da fazla titredi. Bonaparte'ın çalışma odasının yolunun üstündeki yemek salonundan geçerken, Birinci Konsül'ün yaverleri onu yemeğe davet ettiler,

ama amiralin vakti olsaydı bile iştahı kalmamıştı. Yaverlere elindeki dosyayı gösterip acelesi olduğunu işaret etti, ama konuşmayı başaramadı.

Nihayet Bonaparte'ın çalışma odasına vardığında, büyük bir çaba göstererek, "Yurttaş Birinci Konsül, size Brest'deki filo hakkında rapor vermeye geldim," demeyi başarabildi.

"Teşekkür ederim," dedi hâlâ volta atmakta olan Bonaparte. Ardından durup, "Pekâlâ Truguet. Bourbonlar bir kişi daha eksildi," dedi.

"Pöh!" dedi Truguet. "Yoksa şans eseri XVIII. Louis mi öldü?"

"Hayır. Hiç ilgisi yok!" dedi Bonaparte öfkeyle. "Ettenheim'daki Enghien Dükü'nü tutuklattım. Onu Paris'e getirttim ve bu sabah saat altıda Vincennes'de kuşuna dizildi."

"Bu sert hareketin sebebi ne olabilir?" diye sordu Truguet.

"Hayatıma kast edilen suikast girişimlerine bir son vermenin vakti gelmişti," dedi Bonaparte. "Artık hiç kimse Monck rolü oynamaya çalıştığımı söyleyemez."

Kısa bir süre sonra Madam Bonaparte'ın durumundan endişelenen Bourrienne ona kendisini huzuruna kabul etmesini rica eden bir not gönderdi.

Geri dönen mesaj olumlu olduğu için, Bourrienne çabucak La Malmaison'a gitti ve oraya varır varmaz Josephine'in, Madam Louis Bonaparte ve Madam Rémusat ile birlikte oturduğu odaya kabul edildi. Hepsi de avutulmaz bir keder içindeydi.

"Ah! Bourrienne," diye haykırdı Madam Bonaparte onu görünce, "ne korkunç bir talihsizlik! Birinci Konsül'ün son zamanlarda ne durumda olduğunu bir bilsen! Hepimizden kaçıyor; sanki insanların varlığından korkuyor. Onu böyle bir harekete iten kişi kim olabilir?"

Bourrienne, Harel'den infazla ilgili öğrenmiş olduğu bütün ayrıntıları üç bayanla paylaştı. Bourrienne sözlerine son verdiğinde, "Ne büyük bir zalimlik!" diye haykırdı Josephine. "En azından hiç kimse beni suçlayamaz, çünkü onu bu fesat plandan vazgeçirmek için uğraştım. Bana bir şey anlattığından değil, ama bilirsin, böyle şeyleri hep sezerim. Her şeyi kabul etti, ama bana ne kadar kaba davrandığını ve ricalarımı gözden geçirmeyi ne kadar zalimce reddettiğini bir bilsen! Ona yapıştım, ayaklarına kapandım. 'Sen kendi işine bak,' diye bağırdı öfkeyle. 'Kadınlar bu işlerden anlamaz. Beni yalnız bırak!' Mısır'dan döndüğünden beri görmediğim bir hışımla beni itti.

"Kim bilir Paris halkı neler düşünüyor? İnsanların ona sövdüğünden eminim, çünkü dalkavukları bile dehşet içinde. Kendisinden hoşnut olmadığında nasıl bir tavır aldığını bilirsin, tam aksiymiş gibi davranmaya

çalışır. Hiç kimse onunla konuşmaya cesaret edemiyor, işte etrafına o denli kasvetli bir hava yayıyor.

"Elimde, zavallı prensin sevdiği kişiye ulaştırmamız için yalvardığı bir tutam saç ve altın bir yüzük var. Onları bir teğmene vermiş ve teğmen Savary'ye teslim etmiş, Savary de bana ulaştırdı. Savary bana dükün son anlarını anlatırken gözlerinde yaşlar vardı. Gözlerini silerek, 'Ah, madam. Talihsiz bir durum, ama böyle bir adamın ölümünü güçlü duygular hissetmeden izleyemezsiniz,' derken üzgün olduğu kadar utanmıştı da."

Le Valais'deki elçilik görevi için henüz yola çıkmamış olan Mösyö Chateaubriand, bir kadının ve adamın resmi haberleri bildirdiğini duyduğunda, Tuileries bahçelerinde dolaşıyordu. Şair söylenenleri duyar duymaz adeta taş kesilmiş gibi durdu: "Vincennes'de toplanan özel askeri komisyon, 2 Ağustos 1772'de Chantilly'de doğan Enghien Dükü Louis-Antoine-Henri de Bourbon'un idamına karar verdi."

Chateaubriand yıldırım çarpmış gibi oldu ve bir an herkes gibi donup kaldı. Eve döndüğünde derhal masasına oturup istifasını yazdı ve aynı gün içinde Bonaparte'a yolladı.

Bonaparte Mösyö Chateaubriand'ın el yazısını tanıdı. Bir süre mektubu açmadan ellerinde evirip çevirdi. Sonunda mührü açtı ve mektubu okuduktan sonra öfkeyle masaya fırlattı. "Böylesi çok daha iyi oldu!" diye bağırdı. "O adamla asla geçinemezdik. O geçmişi temsil ediyor, ben ise geleceği."

Madam Bonaparte, Enghien Dükü'nün ölüm haberinin yaratacağı etkilerden korkmakta haklıydı.

Tellallar haberi yaydığında Paris ağır bir kınamayla karşılık verdi. Söylentiler yayıldı. İnsanlar Enghien Dükü "hükmünden" değil, "cinayetinden" bahsediyordu. Hiç kimse onun suçlu olduğuna bir nebze bile inanmıyordu.

İnsanlar prensin mezarına akın etmeye başladılar. Yetkililer mezarı çimlerle örtmek için büyük bir özen göstermişti ve mezarın başından hiç ayrılmayan köpek olmasaydı, hiç kimse zavallı prensin tam olarak nereye gömüldüğünü bilemezdi. Ziyaretçiler gözlerini yaşlar kaplayana dek mezarın başında dikilir, ardından sessizce, "Fidéle! Fidéle! Fidéle!" diye seslenirlerdi. Kederli hayvan onlara uzun ve dokunaklı bir ulumayla karşılık verirdi.

Bir gün ziyaretçiler Fidéle'i ne kadar aradılarsa da bulamadılar. Köpek polis için bir endişe unsuru haline gelmişti. Ve ortadan kaybolmuştu.

XLII
İntihar

BAŞLANGIÇTA HER ŞEYİ İNKÂR EDEN Pichegru'ya dönüyoruz. Pichegru, Moreau'nun özel uşağı tarafından, efendisini daima esrarengiz koşullarda ziyaret eden ve saygıyla karşılanan –insanlar onun huzurunda şapkasını çıkarırdı– kişi olarak tanımlanınca, inkâr etmekten vazgeçti ve kaderini George Cadoudal'ınkine bağladı.

Pichegru Temple'da zemin kattaki bir odaya yerleştirilmişti. Yatağının başucu pencereye dayalıydı ve pencereden gelen ışık kitap okumasına yetiyordu. Pencerenin hemen dışına, odada olan her şeyi gözlemek için bir nöbetçi yerleştirilmişti.

George ile Pichegru'yu yalnızca küçük bir bekleme odası ayırıyordu. Geceleri bu bekleme odasında bir jandarma kalıyordu ve odanın anahtarı odabaşının elindeydi, yani jandarma bile kilit altındaydı, ama pencereden alarm verip yardım isteyebilirdi. Kapıda da başka bir nöbetçi bekliyordu ve onun bulunduğu yer, gerekirse nöbetçi kulübesini uyarmaya elverişliydi, nöbetçi kulübesindekilerin görevi ise odabaşını uyarmaktı.

Pichegru, kendisini asmaya kalkışan Mösyö Bouvet de Lozier'nin tutulduğu odadan da bir bölmeyle ayrılmış durumdaydı. Üç veya dört adım sağdaki antrede ise George'un odasının kapısı bulunmaktaydı; iki jandarma ve bir tugay komutanı onu gözden kaybetmesin diye bu kapı gece gündüz açık tutuluyordu.

Bir süre Pichegru'nun odasında da her hareketini gözleyen iki jandarma bulunmuştu. Pichegru Mösyö Réal ile konuştuktan sonra, iki jandarmanın oradan alınıp alınamayacağını sordu, çünkü onların varlığı kendisini rahatsız ediyordu. Bu talebi Bonaparte'a iletildi ve Bonaparte omzunu silkerek, "Onu neden boş yere rahatsız edelim ki? Jandarmalar kaçmasına engel olmak için değil, intihara kalkışmasını önlemek için orada bulunuyor ve gerçekten kendini öldürmek isteyen bir insan, daima bunun bir yolunu bulur," dedi.

Pichegru'ya kalem ve mürekkep verdiler ve o hemen işe koyuldu. Guyana'nın suyunu boşaltmaya dair kendisine yöneltilen teklifler onu çok memnun etmişti. Strateji uzmanlarına ve matematikçilere özgü iki kat kuvvetli hayal gücüyle, seyahatlerinin ve Guyana'nın içlerine düzenlediği av seferlerinin anısı birleşince, muhtemelen kendisini orada mutlulukla işe koyulmuş olarak görebiliyordu.

Bonaparte'ın Pichegru'nun intihar etmeye yönelik bir planı olduğuna

ilişkin önsezileri dayanaksız değildi. Riviére Markisi sonraları, Mösyö Réal ve Mösyö Desmarets'e Pichegru ile ilgili bir anısını anlatacaktı; bir akşam Pichegru ile birlikte Paris'te yürüyorlardı, ikisi de hem eve dönmekten hem de sokaklarda yakalanmaktan korkuyorlardı, general ansızın durup tabancasını alnına dayamış ve "Daha fazla devam etmenin hiçbir anlamı yok, hemen burada duralım," demişti.

Mösyö Riviére Pichegru'nun kolunu yakalayıp tabancayı uzaklaştırmış ve hiç değilse şimdilik kendisini öldürmeye kalkışmayacağına söz vermesi için yalvarmıştı. Mösyö Riviére bunun ardından generali Noyers Sokağı'ndaki evinde ona barınak sağlayan bir bayanın evine götürmüştü. Pichegru hançerini masanın üstüne koyup, "Böyle bir gece daha yaşarsam, her şey biter," demişti.

Charles Nodier Devrim yıllarını anarken, adeta on bir yıl sonra Temple hapishanesinde yaşanacakların haberçisi olan ilginç bir anekdot anlatır. Pichegru da bütün kurmayları gibi genellikle boğazına yakın küçük bir düğümü bulunan siyah ipek bir kravat takarmış. Genç adam kendisini dönemin Saint-Just gibi geniş kravatlar takan *merveilleux*'lerinden ayırmak için, kravatını sağda bir düğümle bağlamayı âdet edinmiş. Tamamen giyinik olarak uyuma emri almış olan Pichegru ve iki sekreteri aynı odayı paylaşıyormuş ve hepsinin yerde birer döşeği varmış. Ne var ki Pichegru az uyur ve genellikle sabah üçten ya da dörtten önce yatmazmış.

Bir gece Nodier uyurken bir sorunla karşılaşmış –rüyasında Kızılderililerin onu boğduğunu görüyormuş– ve kâbus görmekteyken bir elin boynuna dolanıp kravatını gevşettiğini hissetmiş. İrkilerek uyanmış ve gözlerini açmış. Generali yanında diz çökmüş halde bulmuş. "Ne oldu? Siz misiniz Generalim?" diye sormuş. "Bana ihtiyacınız mı vardı?"

"Hayır," demiş general. "Esas bana ihtiyacı olan sendin. Uykunda inleyip çırpınıyordun. Sebebini anlamak zor değildi. Kravatını çok sıkı bağlamışsın; uyumadan önce biraz gevşetmelisin, yoksa inme geçirip aniden ölebilirsin. Bu, intihar etmenin bir yoludur."

Mösyö Réal Pichegru'yu ziyaret ettiğinde Guyana'nın kolonileştirilmesi hakkında konuşmalarının ardından, ona istediği herhangi bir şey olup olmadığını sordu.

"Evet, kitaplar istiyorum!" dedi Pichegru.

"Tarih kitapları mı?" diye sordu Réal.

"Tanrım, hayır! Tarihten bıkıp usandım. Bana Seneca yollayın. Ben kumarbazlara benziyorum."

"Kumarbazlar yalnızca son eli kaybettikten sonra Seneca isterler General," dedi Réal gülerek. "Siz daha o noktada değilsiniz."

Pichegru ayrıca kendisi için çok değerli olan bir portrenin ellerinde olup olmadığını sordu. Mösyö Desmarets portreyi ona vermeye razı olacak gibiydi, ama birisi portrenin diğer malzemelerle birlikte duruşmada kanıt olarak kullanılmak üzere kaldırıldığını hatırlattı. Dolayısıyla Pichegru yalnızca kitaba kavuşabildi. Portrenin alıkonma sebeplerini zayıf bulan Pichegru, "Öyleyse Mösyö Réal'in Cayenne'den bahsederken sadece benimle dalga geçtiğine inanmak durumundayım," dedi odabaşına. Yine de Mösyö Réal'in bir sonraki ziyaretini sabırsızlıkla bekledi.

Bu arada Mösyö Réal Enghien Dükü ile ilgili meselelerle meşguldü. İşe gömülen Réal, generali ikinci kez ziyaret etmeye hiç fırsat bulamadı. Pichegru işte o zaman intihar etmeye karar vermiş olmalıydı.

Pichegru soğuktan şikâyet etti. Odasında bir şömine bulunduğu için, odabaşı muhafızların ateş yakmalarını sağladı. Ateş söndüğü zaman yeniden yakmak kolay olsun diye fazladan çalı çırpı getirdiler. İki gün sonra odasına geldiklerinde, Pichegru'yu yatağında cansız halde buldular. Ona seslendiler. Ölmüştü!

Bir saat sonra, sabah sekiz sularında, Tuileries'de görev başında olan Savary, o gün Temple'da nöbet yerlerinden sorumlu olan yetkili subaydan bir not aldı. Subay, Savary'yi, birkaç dakika önce General Pichegru'nun yatağında ölü bulunduğu konusunda uyarıyor ve ölümü belgeleyip neler olduğunu belirlemek üzere polis departmanından birini beklediklerini bildiriyordu. Savary notu hemen Birinci Konsül'e gönderdi; Bonaparte Savary'nin ek bilgilere sahip olduğunu düşünerek onu yanına çağırdı. Durumun öyle olmadığını görünce, "Çabuk, gidip ayrıntıları öğrenin! Lanet olsun! Hollanda'yı fetheden adam için ne hoş bir ölüm!" dedi.

Savary hiç vakit kaybetmedi. Temple'a, olayın ayrıntılarını öğrenmek üzere baş hâkim tarafından gönderilmiş olan Mösyö Réal ile aynı zamanda vardı. Henüz odaya durumu fark eden muhafızın dışında hiç kimse girmemişti. Generalin yattığı yatağa götürülen Mösyö Réal ve Savary, yüzü geçirdiği inmeden ötürü morarmış olmasına rağmen onu kolaylıkla teşhis ettiler.

General sağına yatmıştı. Boynundaki kravat küçük bir kablo gibi bükülmüştü. Belli ki kravatı boynuna bağladıktan sonra elinden geldiğince sıkmış, şöminenin yanındaki çalı çırpı yığınından yaklaşık on beş santimetre uzunluğunda bir çıra alıp düğümün arasına sıkıştırmış ve ipek kravat sımsıkı olup da kendisi bilincini kaybetmeye başlayana dek bükmüştü. Başı yastığa düştüğünde ağırlığı çıranın üstüne baskı yapınca düğümün gevşemesi olanaksızdı. Kısa bir süre sonra inme geçirmiş olmalıydı. Eli hâlâ boyunun altındaki küçük düğümdeydi.

Başucundaki komodinde sanki okuması geçici olarak bölünmüş gibi, açık bir kitap duruyordu. Bu, Mösyö Réal'in ona göndermiş olduğu Seneca'ydı ve Pichegru Seneca'nın son sayfadaki şu sözlerini mutlaka okumuştu: "Suikasta teşebbüs etmek isteyen bir insan öncelikle ölümden korkmamalıdır." General özellikle Enghien Dükü'nün ölüm haberi kendisine ulaştıktan sonra tek seçeneğinin Birinci Konsül'ün merhameti için yalvarmak ya da ölmek olduğuna inanmış olmalıydı. O seçimini yapmıştı.

Réal ile Savary derhal Pichegru'nun beklenmedik garip ölümüyle ilgili ayrıntılı bilgi verebilecek herkesi sorguya çektiler; çünkü Savary'nin aklına gelen ilk düşünce, Bonaparte'ın generali öldürmekle suçlanabileceğiydi. Savary ilk önce George ile Pichegru'yu ayıran bekleme odasında kalan jandarmayı sorguya çekti. Adam gece boyunca hiçbir şey duymadığını söyledi, yalnızca sabah bir sularında Pichegru durmadan öksürmüştü. Kendisinin de kilit altında olmasından ötürü generali kontrol etmeye gidemeyeceği için bir öksürük yüzünden bütün kuleyi uyandırmayı gereksiz görmüştü. Pichegru'nun penceresinde nöbet tutan jandarma Savary ile Réal'e daha da az bilgi verebildi. Mahkûmun odasında olan her şeyi görmesi gerekirdi, ama hiçbir şey görmemişti.

Mösyö Réal umutsuzluğa kapılmaya başlıyordu. "Bunun intihar olduğunu kesinlikle kanıtlayabilecek olsak da," dedi, "ne yaparsak yapalım, insanlar mahkûmu idare edemediğimiz için boğdurttuğumuzu söyleyecekler." İnsanlar gerçekten de öyle söylediler, oysa yanılıyorlardı.

Üstelik Moreau davasını daha zora sokabilecek hiçbir şey yoktu. Birinci Konsül'ün Pichegru'yu öldürtmek için gerçekten hiçbir sebebi yoktu, çünkü general konusunda, onun hayatını kurtarmakla kalmayıp, kendi popülaritesini de arttıracak planları bulunmaktaydı. Bonaparte Brienne'deki öğretmeni Pichegru'yu affederek ve onu Cayenne'de saygın bir göreve göndererek, Moreau'ya uygun gördüğü cezanın kötü etkilerini yatıştıracaktı. Haklı ya da haksız olarak Moreau'ya karşı beslediği kini Pichegru'ya karşı beslemiyordu. Üstelik Enghien Dükü'ne verilen cezanın bütün ağırlığını omuzlarında taşırken, halkın olumsuz duygularını pervasızca körüklemenin hiç de sırası değildi. Pichegru'yu geceleyin yatağında bu denli alçakça öldürmenin fikri bile Bonaparte'ı dehşete düşürürdü.

"Ah," dedi Birinci Konsül Réal'i bir dahaki görüşünde yumruğunu masaya vurarak, "Guyana'yı kolonileştirmek için yalnızca altı milyon yerli ve altı milyon frank istediğini düşünüyorum da!"

XLIII
Duruşma

GEORGE CADOUDAL İLE İLGİLİ polis tedbirleri, polis memuru Caniolle'yi saat yedi ile sekiz arasında geçmesi beklenen 53 numaralı arabayı beklemek üzere Montagne Sainte-Geneviève'e öyle dikkatli yerleştirmişti ki, Caniolle saat tam yedide arabayı görüp meyvecinin yakınındaki dar sokaktaki kapıya kadar takip etti, yedi buçukta George ve Le Ridant da dâhil olmak üzere dört kişi sokağa çıktı ve George bu eksiksiz bilgiler sayesinde tutuklandı, çünkü Yurttaş Fouché'nin en akıllı ajanlarından biri, Limousin olarak tanınan adam, Londra'dan Paris'e ve Paris'e geldiği andan itibaren 9 Mart Cuma gününe kadar George'u bir kez bile gözünün önünden ayırmamıştı.

Fouché George'un silahlarına ya da hançerine davranmadan teslim olacak bir adam olmadığını biliyordu ve değerli Limousin'ini ateşli Bröton liderin öfkesinden kaynaklanabilecek herhangi bir tehlikeye maruz bırakmak istememişti. Ne var ki Cadoudal'ın tepkisini tam olarak kestiremeyen Fouché, onu tutuklamak üzere bekâr değil, evli adamlar göndermişti.

Fouché George'un tutuklanma haberini akşam dokuz buçuk sularında aldı. Bu haberi, yan odada beklemekte olan Limousin ile paylaştı. "Haberleri duydunuz," dedi Fouché konuşmasına son verince. Ardından, "Artık yakalamamız gereken sadece Villeneuve ile Burban kaldı," diye ekledi.

"Onları istediğiniz anda yakalayabiliriz. Nerede yaşadıklarını biliyorum."

"Yakalamak için bol bol vaktimiz var. Yine de onları gözden kaybetmeyin."

"George'u hiç gözden kaybettim mi?"

"Hayır."

"Sizin gözden kaçırdığınız bir meseleyi hatırlatmama izin verir misiniz?"

"Benim mi?"

"Evet."

"Neymiş o?"

"George'un parası. Londra'dan ayrıldığımızda yanında yüz bin frank taşıyordu."

"O parayı bulma görevini siz üstlenebilir misiniz?"

"Elimden geleni yaparım. Ancak, paradan daha hızlı kaybolan hiçbir şey yoktur."

"Öyleyse bu gece aramaya başlayın."

"Yarın bu saate kadar serbest miyim?"

"Yarın bu saatte Birinci Konsül ile toplantım var. Onun bütün sorularını yanıtlayabilmek güzel olur."

Fouché ertesi gece dokuz buçukta Tuileries'e doğru yola çıktı, Birinci Konsül'ü son derece neşeli ve sakin buldu.

(Bunların Enghien Dükü'nü tutuklama kararından önce gerçekleştiğini unutmayalım. George'un tutuklanmasına dönerek, zamanda geriye gitmiş olduk.)

"Bana George'un tutuklanma haberini vermeye neden siz gelmediniz?" diye sordu Bonaparte.

"Çünkü diğer insanların da bir şeyler yapmalarına izin vermeliyiz," dedi Fouché.

"Tutuklama sırasında yaşananları biliyor musunuz?"

"Buffet adlı bir ajanı öldürüp Caniolle adında bir başka ajanı da yaraladı."

"İkisi de evliymiş."

"Evet."

"O zavallıların eşleri için bir şeyler yapmalıyız."

"Ben o konuyu düşündüm. Dul olana maaş bağlarız ve yaralanan adamın eşine de bir ikramiye veririz."

"Aslında bu parayı İngiltere'nin ödemesi gerekir."

"Zaten İngiltere ödeyecek."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"İngiltere ya da Cadoudal. Ama Cadoudal'ın parası aslında İngiltere'nin parası olduğuna göre, maaşı ödeyen İngiltere olacak."

"Ama bana onun üstünde yalnızca bin ya da bin iki yüz frank olduğunu ve evini aradıklarında başka para bulamadıklarını söylediler."

"Londra'dan yüz bin frankla ayrıldı ve Paris'e geldiğinden beri otuz bin frank harcadı. Yani hâlâ yetmiş bin frankı vardı ve bu para bir dulun maaşıyla, yaralı adamın ikramiyesi için yeter de artar bile."

"İyi ama bu yetmiş bin frank nerede?" diye sordu Bonaparte.

"İşte burada," dedi Fouché. Masaya küçük bir altın kesesi ve kâğıt paralar koydu.

Bonaparte keseyi boşalttı ve büyük bir ilgiyle kırk bin frank tutarındaki Hollanda altınını saydı; gerisi kâğıt paraydı. "Buna ne buyrulur?" dedi Bonaparte. "Şimdi de Hollanda suikastçılarıma para göndermeye başladı."

"Pek sayılmaz; İngiliz altınının şüphe uyandırabileceğinden korktular."

"Peki siz bu parayı nasıl ele geçirdiniz?"

"Eski polis özdeyişini bilir misiniz? '*Cherchez la femme!*'"

"Yani?"

"Kadını aradım ve buldum."

"Anlatın lütfen. Çok meraklı bir günümdeyim."

"Izaï adındaki aşağı sınıftan bir fahişenin suikastçılarla işbirliği yaptığını ve meyveciden onların buluşacağı yerde bir oda kiraladığını biliyordum. George arabaya binerken Izaï onların peşinden sokağa giriyordu. George muhtemelen izlendiklerinden şüphelenmişti ve yanındaki keseyi ona fırlatacak zamanı buldu. Izaï keseyi önlüğüne koydu, George çoktan 'Parfümcü Caron'a!' diye bağırmıştı. Caniolle George'un talimatını duydu ve George'un peşinden gitmeye hazırlanırken bir başka ajana, 'O kızı takip et,' diye bağırdı."

"Yani?" dedi Bonaparte.

"Yani fahişeyi takip et ve onu gözden kaçırma demek istiyordu. Kız sokaklarda dolaştı ve George'un tutuklandığı anda Carrefour de l'Odéon'a geldi. Olayı konuşan büyük bir kalabalık toplanmıştı ve kız onların arasından geçmeye cesaret edemedi. Tutuklananın George olduğunu öğrenince, işler onun açısından iyice sarpa sardı, çünkü eve dönmeye cesaret edemiyordu. Bir arkadaşının yanına sığındı ve ondan paketi saklamasını istedi. Adamlarımı arkadaşının evine gönderdim ve paketi buldular; hepsi bu. Bundan daha kolay olamazdı."

"Peki kızı tutuklamadınız mı?"

"Evet, tutukladık. Artık onunla işimiz kalmamıştı. Ama azize gibi bir kız," diye ekledi Fouché. "Tanrı ona daha iyi bir koruma sağlamalıydı."

"Neden böyle konuşuyorsunuz mösyö?" dedi Bonaparte kaşlarını çatarak. "Dine saygısızlık edilmesinden hoşlanmadığımı bilirsiniz."

"Ama kızın boynunda ne olduğunu bilmiyorsunuz," diye yanıtladı Fouché Birinci Konsül'ü.

"Böyle bir şeyi bilmemi nasıl bekleyebilirsiniz?" diye sordu merakına yenik düşerek Fouché'nin önemsiz sohbetinin içine çekilen Bonaparte, çünkü genelde insanları kısa bir süre dinleyecek sabrı bile yoktu.

"Üstünde şunlar yazan bir madalyon vardı: 'Sainte-Chapelle de Paris'te ve Saint-Pierre de Lille kilisesinde kutsanmış gerçek haçın bir parçasıdır.'"

"İyi," dedi Bonaparte. "Kızı Saint-Lazare'a yollayın. Zavallı Buffet ile Caniolle'nin çocukları hükümet ödeneğiyle yetiştirilsin. Kızın arkadaşının evinde bulduğunuz paranın elli bin frankını Buffet'nin duluna, gerisini Caniolle'ye verin. Dul Buffet için kendi cebimden de yıllık bin frank ekleyeceğim."

"Mutluluktan ölmesini mi istiyorsunuz?"

"Neden öyle dediniz?"

"Çünkü kocasının ölümü ona yeter de artar bile."

"Anlamıyorum," dedi Bonaparte sabırsızca.

"Nasıl? Kocasının serserinin teki olduğunu bilmiyor musunuz? Her gece sarhoş olur ve her sabah karısını dövermiş. Bizim George bir taşla iki kuş vurdu."

"George'un tutuklanması meselesi hallolduğuna göre, sorgu kayıtlarını, elinize geçer geçmez bana gönderin. Bu olayı yakından takip etmek istiyorum."

"İşte ilk rapor burada," dedi Fouché. "Paimboeuf'da Oratoryenlerin öğrencilerine verdiğimiz *–ad usum Delphini**– Virgil'lere ve Horace'lara benzemiyor. Hayır, son derece saf; kelimeler tamamen George'a ve Mösyö Réal'e ait."

"Bu sorgu raporları bazen değiştiriliyor mu?"

"Hatiplerin konuşmalarının *Le Moniteur*'de hiçbir zaman kürsüdeki şekliyle yayımlanmadığını fark etmediniz mi? Raporlar için de aynısı geçerli. Raporları değiştirmiyoruz, ama geliştiriyoruz."

XLIV
Temple'da

FOUCHÉ, BİRİNCİ KONSÜL'E bir kâğıt uzattı. Bonaparte kâğıdı merakla aldı ve kanunların gerektirdiği formalitelerden ibaret olan ilk soruları atlayıp dördüncü sorudan okumaya başladı.

"Ne kadar zamandır Paris'te bulunuyorsunuz?"

"Beş veya altı aydır. Tam olarak bilemiyorum."

"Nerede kalıyordunuz?"

"Hiçbir yerde."

"Paris'e gelme amacınız neydi?"

"Birinci Konsül'e saldırmak."

"Hançerle mi?"

---

*. Veliahta Özel. Fransız kralı XIV. Louis'nin oğlunun klasik yazarların kitaplarındaki uygunsuz kelimeleri, konuları okumaması için onları sansürleyip kitapları öyle sunarlardı. Dauphin için yapılan bu arındırma tarihe Ad Usum Delphini olarak geçmiştir.

"Hayır, kendi refakatçilerinin taşıdığına benzer silahlarla."

"Açıklayın."

"Askerlerimle birlikte Bonaparte'ın muhafızlarını teker teker saydık. Otuz kişiydiler. Refakatçileri durdurup silahlarımızla onlara saldırmak için Champs-Elysées'ye iki ip gerdikten sonra yirmi dokuz adamımla birlikte onlarla göğüs göğse çarpışacaktık. Haklı olduğumuza duyduğumuz güven ve cesaretimizden aldığımız kuvvetle, gerisini Tanrı'ya bırakacaktık."

"Fransa'ya dönmenizi kim istedi?"

"Prensler. Amacıma ulaşmak için her şeyi ayarladığımı bildirdiğim anda, içlerinden biri bize katılmaya gelecekti."

"Paris'te kimlerle buluştunuz?"

"İzninizle bu soruyu yanıtlamayacağım. Kurbanlarınızın sayısını arttırmak istemiyorum."

"Birinci Konsül'e saldırma planlarınıza Pichegru da eşlik etti mi?"

"Hayır. Planlara dâhil olmayı reddetti."

"Ama planlarınızın başarıya ulaşması halinde, Pichegru'nun, Birinci Konsül'ün ölümünden sağlayacağı bir fayda var mıydı?"

"Bu onun sırrı, benim değil."

"Saldırınız başarıya ulaşsaydı, sizin ve suikastçı dostlarınızın ilerisi için ne gibi planları vardı?"

"Birinci Konsül'ün yerine bir Bourbon'u getirmek."

"Hangi Bourbon'u getirecektiniz?"

"Louis-Xavier-Stanislas'ı; biz kendisini XVIII. Louis olarak tanıyoruz."

"Yani Fransız prensleri planlarınızı ve bunları uygulamaya kalkışma biçiminizi onaylıyor muydu?"

"Evet Yurttaş."

"Parayı ve silahları kim sağlayacaktı?"

"Para uzun zamandır bana aitti. Ama silahlarım yoktu."

Bonaparte sayfayı çevirdi. Sayfanın arkası boştu; herhalde sorgulama o noktada bitmişti.

"Bu plan çok gülünç," dedi. "Refakatçilerimin sayısında adamla bana saldırmaya kalkışmak."

"Bundan şikâyet edebilir misiniz?" diye sordu Fouché sırıtarak. "Size suikast düzenlemek gibi bir arzuları yoktu. Sadece sizi öldürmek istiyorlardı. Otuz Hücum Savaşı gibi olacaktı; destek kuvvetlerin de dâhil olduğu ortaçağa özgü bir düello."

"George ile düello mu?"

"Hiçbir tanık olmadan Moreau ile dövüşmeye hazırdınız."

"Moreau Moreau'ydu Mösyö Fouché, şehirler alan büyük bir general, bir fatih. Eğer geri çekilmesi, yani Almanya'nın merkezinden Fransa sınırına dönmesi, onu Ksenofon'un dengi kıldıysa, Hohenlinden Savaşı da onu Hoche ve Pichegru'nun dengi kıldı; oysa George bir eşkıya lideri, bir nevi Kraliyetçi bir Spartaküs, insanın savaşacağı değil, kendisini koruyacağı türde bir adam. Bunu unutmayın Mösyö Fouché."

Bonaparte bunları söyledikten sonra ayağa kalktı. Fouché ile çalışma saati sona ermişti.

Enghien Dükü'nün infazıyla, Pichegru'nun intihar haberi Paris'te birkaç gün içinde yayıldı ve birinin gaddar infazının, diğerinin intiharına inanmayı zorlaştırdığını söylemeliyiz.

Haberler özellikle Temple'daki mahkûmlar arasında korkunç bir etki yarattı ve Réal'in Pichegru'nun cesedinin başında dururken Savary'ye yürüttüğü tahmin gerçek oldu: "Bunun intihar olduğunu kesinlikle kanıtlayabilecek olsak da," demişti, "ne yaparsak yapalım, insanlar mahkûmu idare edemediğimiz için boğdurttuğumuzu söyleyecekler."

Pichegru'ya Condé Prensi'nin ilk tekliflerini ileten İsviçreli kitapçı Fauche-Borel 1 Temmuz 1803'te tutuklanıp Temple'a getirilmişti.

1804 yılının kış aylarında sırasıyla Moreau, Pichegru, George ve büyük komploya iştirak eden diğer kişiler de onu izlemişti: Villeneuve adını kullanan Joyaut, L'Oiseau adını kullanan Roger ve hatta sonunda, tatlı fahişelerin yardımıyla her gece yerini değiştirerek polisten kaçmayı başarmış olan Coster Saint-Victor. Bir türlü ele geçirilemeyen Saint-Victor konusunda Fouché'ye danıştıklarında, "Onu tanıyabilecek bir adamı Frascati'nin kapısına yerleştirin. Üç güne kalmadan onu içeri girerken ya da dışarı çıkarken ele geçirirsiniz," demişti.

Enghien Dükü tutuklandığı sırada Temple'da yüz yedi mahkûm bulunmaktaydı; hapishane öyle doluydu ki prense yer kalmamıştı. *Hamlet*'teki mezarcının söylediği gibi, kıyamet gününe kadar kalabileceği odayı beklerken, Vincennes'de kendisine geçici bir oda bulunana dek şehrin girişindeki bariyerlerde beş saat bekletilmesinin sebebi buydu.

Temple'da Pichegru'nun öldürüldüğüne bütünüyle inanmayan tek bir mahkûm bile yoktu. Fauche-Borel Pichegru'nun boğularak öldürüldüğünü iddia etmekle kalmayıp, onu boğanların adlarını da verdi. 1807'de şunları yazdı: "Onu öldürenin, elit birliklerden Spon adında bir tugay komutanı olduğuna iyice ikna olmuştum; yanında iki tane muhafız vardı, bu muhafızlardan birisi, sağlığı son derece yerinde olmasına rağmen iki gün

sonra öldü, Savard adındaki diğerinin ise 1792 Eylülcülerinden biri olduğu ortaya çıktı."

Pichegru'nun verilen bir emir üzerine Temple gardiyanlarından biri tarafından öldürüldüğüne inandıkları için karamsarlığa kapılan mahkûmlar, General Savary'nin üstünde resmi üniformasıyla, bütün adamlarıyla ve Louis Bonaparte ile birlikte geldiğini görünce şüpheye kapıldılar. Az önce tıraş edilmiş olan George Cadoudal'ı görmeye gelmişlerdi. George yatağında uzanıyordu ve kelepçeli elleri karnının üstündeydi. George ve onu gözleyen iki jandarma, Pichegru'nun ölümünün ardından yerleştirildiği küçük kule odasını doldurmaya yetiyordu zaten, ama Savary ve adamları buna rağmen içeri doluştular. Eğer onlar Kraliyetçi generalin hâlihazırdaki üzücü durumundan keyif alıyorduysa, George onların oradan bir an önce ayrılması için sabırsızlanıyordu. On dakika boyunca onu gözlemledikten ve aralarında fısıldaştıktan sonra nihayet oradan ayrıldıklarında, "O gösterişli üniformalar ne içindi?" diye sordu George iki jandarmaya.

"Gelenler, General Savary, bütün adamları ve Birinci Konsül'ün kardeşiydi," dedi aralarından biri.

"İyi ki beni kelepçelemişsiniz," dedi George.

Duruşma için yapılan hazırlıklar son aşamasına geldiğinde, Temple'daki disiplin biraz gevşedi. Mahkûmların odalarından çıkıp bahçede toplanmalarına izin verildi, ama General Savary'ye karşı duydukları antipatiyi ve açık düşmanlığı değiştirmek için çaba göstermediler. Temple askeri bir hapishane haline geldiğinden beri bütün dizginler Savary'nin elindeydi. Dolayısıyla, doğal olarak bütün mahkûmlar ondan nefret ediyordu. Yine de kendisine duyulan nefret, belki gerektiğinden de sık oraya gelmesine engel olmuyordu. Bir gün Moreau odasından çıkarken Savary ile yüz yüze geldi ve ona hiç selam vermeksizin sırtını dönüp gerisin geriye odasına girerek kapıyı kapattı.

General Moreau'ya gelince; onun hâlihazırda hapishanede tutulmakta olan bütün askerlerde uyandırdığı derin saygıdan daha garip, daha dokunaklı hiçbir şey olamazdı. Askerler onu gördüklerinde şapkalarına dokunup asker selamına dururlardı. Oturduğu zaman onun çevresinde toplanır ve konuşmaya gönüllü görünüyorsa, onlara kendisini diğer bütün generallerden daha yüksek bir konuma çıkarıp, Bonaparte'ın rakibi olmasını sağlayan şanlı zaferlerini anlatmasını rica ederlerdi. Mahkûmlar, Moreau Konsüllük askerlerini yardımına çağırdığı takdirde, askerlerin ona Temple kapılarını açmak için koşarak geleceğine ve onu önlerine alıp oradan çıkacaklarına inanıyorlardı. Artık diğer mahkûmlar kadar katı kurallara tabi tutulmayan Moreau, genç karısını ve çocuğunu her gün görüyordu. Za-

man zaman ona muhteşem Clos-Vougeot şarabından veriliyor ve general şarabı daima hastalarla ve aslında o kadar da hasta olmayanlarla paylaşıyordu. Tenis veya köşe kapmaca oynarken terleyen herkes hasta sayılıyor ve Clos-Vougeot şarabından bir kadehe kavuşuyordu.

George ile yoldaşlarını diğer mahkûmlardan ayıran şey, mutlu ve aldırmaz tabiatlarıydı. Paydoslar esnasında okul çağındaki çocuklar gibi oyunlar oynuyorlardı, özellikle de Paris'in en şık ve en yakışıklı iki adamı olan Coster de Saint-Victor ile L'Oiseau adını kullanan Roger. Bir gün köşe kapmaca oynarlarken Roger fazlasıyla terleyip kravatını çıkarmıştı. "Antonius gibi bir boynun olduğunu biliyor muydun?" demişti Saint-Victor ona.

"İltifat etmeye değmez," diye karşılık vermişti Roger. "Bir hafta sonra boynumu vuracaklar nasılsa."

Çok geçmeden sanıkların ceza mahkemesine çıkarılması ve duruşmanın başlaması için bütün hazırlıklar tamamlandı. Bu davada yargılanacak olan elli yedi mahkûm bulunmaktaydı. Conciergerie'ye nakledilmek üzere hazırlık yapma emri aldılar.

Temple tamamen farklı bir havaya büründü. Elli yedi sanık mahkumiyetinin sona ermesi fikriyle heyecana kapıldı, ki bu bazıları için hayatının da sona ermesi anlamına geliyordu. Sandıklarını kapatıp bohçalarını düğümlerken avaz avaz şarkılar söylediler. Kimileri şarkılar söylüyor, kimileri de ıslık çalıyordu. Gürültülü ve coşkulu sesler çıkarmakta hepsi birbiriyle yarışıyordu. Kederli ve endişeli düşünceler Temple hapishanesinde geride bırakılanlara kalmıştı.

XLV
Mahkeme Salonunda

GEORGE'UN MAHKÛMLARIN EN NEŞELİSİ olmakla kalmayıp, aynı zamanda en çılgını olduğu söylenebilirdi. Bütün oyunlara katılmış ve repertuarları tükendiğinde yenilerini icat etmişti. İğneleyici zekâsı ve bitip tükenmek bilmeyen enerjisiyle XVI. Louis'nin tahtının küllerinden yükselen yeni imparatoru taklit ettiği olağanüstü öyküler anlatmıştı. Batmakta olan bir gemiyi andıran cumhuriyete neşeyle veda şarkıları söylemişti. Ancak gün geldi, George krala gösterdikleri sadakatin bedelini bizzat kendisiyle arkadaşlarının ödemek zorunda kalacağının farkına varıp oynamayı, gülmeyi ve şarkılar söylemeyi bıraktı. George bahçenin bir köşesi-

ne oturup yaverlerini ve subaylarını çevresine toplayarak sert ama şefkatli bir ses tonuyla onlara seslendi:

"Değerli dostlarım, sevgili çocuklarım, bugüne kadar sizlere neşeli ve aldırmaz bir portre çizdim. Ancak şimdi sizleri, mahkeme salonuna çıktığınızda, toplayabildiğiniz bütün vakarı, soğukkanlılığı ve haysiyeti sergilemeye davet ediyorum. Özgürlüğünüz, onurunuz ve hayatınız konusunda karara varma hakkına sahip olduğuna inanan kişilerin önüne çıkacaksınız. Yargıçların size yönelteceği soruları sakın aceleyle, öfkeyle veya kibirle yanıtlamayın. Soruları korkusuzca, sakince, doğrudan yanıtlayın. Yargıçlarınızın yargıcı olduğunuzu varsayın. Eğer yeterince güçlü olmadığınızı düşünürseniz, yanınızda olduğumu ve kaderimin sizinkilerden farklı olmayacağını hatırlayın. Siz yaşarsanız ben de yaşayacağım; siz ölürseniz ben de öleceğim.

"Birbirinize karşı nazik, hoşgörülü, kardeşçe davranın. En önemlisi de şefkatli ve düşünceli olun. Sizi tehlikeye attı diye dostlarınızı suçlamayın. Çünkü ölüm vakti geldiğinde her insan kendi adına hesap verir. Umarım her insana iyi bir ölüm nasip olur!

"Hayatınızın önceki yıllarında olduğu gibi, bu hapishanede de farklı tecrübeler yaşadınız. Kimileri iyi, kimileri kötüydü; çünkü sizi dost görenler olduğu gibi, eşkıya diye adlandıranlar da oldu. Size iyi davrananlara da, kötü davrananlara da teşekkür edin. Bu hapishaneden çıkarken size iyi davrananlara müteşekkir olun, kötü davrananlara nefret beslemeyin. Unutmayın ki sizinle aynı kulede yaşamış olan yüce kralımız XVI. Louis vatan hainliğiyle ve tiranlıkla suçlandı. Peygamberimiz Hazreti İsa bile –Hazreti İsa'nın adının geçmesiyle birlikte herkes bir eliyle şapkasını çıkarıp, diğer eliyle haç çıkardı– "Hazreti İsa bile kışkırtıcılık ve hilekârlıkla suçlanıp alaylara, hakaretlere maruz kaldı, kırbaçlandı. Zira özellikle insanlar kötü yola saptıklarında kelimelerin anlamını şaşırır ve aslında yüceltmeleri gereken kişilere hakaret etmeye kalkışırlar."

Cadoudal ayağa kalkarak "Âmin," dedi ve haç çıkardı. Diğerleri de onu taklit ettiler. Ardından Cadoudal kuleyi işaret edip, hepsine adıyla seslenerek, tek sıra halinde önünden geçmelerini bekleyip peşlerine düştü.

Aynı gün, Moreau, Cadoudal ve Pichegru komplosuyla bağlantısı bulunan elli yedi mahkûm nakledildikten sonra, Temple'da yalnızca komploya ikinci derecede iştirak edenler, komploculara barınak sağlamış veya geceleri yürüttükleri faaliyetlerde yol göstermiş olanlar kaldı. Geride kalanlara avluda ve bahçelerde yürüme izni verildiği gibi, Temple'daki bütün odaları ve hücreleri ziyaret etme izni de verildi, dolayısıyla hapishane bir-

kaç gün süresince gürültülü patırtılı bir yere dönüştü. Dahası, mahkûmlar Palmiye Pazarı'nda kabul salonunda balo düzenlemeye teşvik edildi; dans edip şarkı söyleyebilecekleri bir alan yaratmak için bütün yataklar kaldırılmıştı.

Balo sanıkların mahkemeye çıkarıldığı gün gerçekleşti, ama dans edenler bu tesadüfün farkında değildi. Aralarından biri olan Leclère adındaki adam da herkes kadar kendisini eğlenceye kaptırmıştı, ta ki muhafızların birinden sanıkların on ikisini ölüme sürükleyecek olan iddiaların ortaya sürülmeye başladığını öğrenene dek. Leclère dostlarının arasına atılıp ayaklarını sertçe yere vurarak sessizlik talep etti. Salon sessizliğe büründü.

"Sizi alçak hayvanlar!" diye azarladı onları Leclère. "Çok kısa bir süre öncesine kadar aramızda yaşayan kişiler yakında ölüme mahkûm edilecekken, bu kahrolası hapishanede böyle bir hayat mı yaşamak istiyorsunuz? Vakit, dans edip bayağı şarkılar söyleme vakti değil; dua edip *De profundis*'i okuma vakti. İşte orada elinde kutsal bir kitap tutan bir adam var. Bırakın bize eğitici bir şeyler okusun, ruhumuza seslenen ölüme dair bir şeyler."

Söz konusu adam Fauche-Borel'in yeğeni Vitel'di ve elinde tuttuğu kitap Bourdaloue'nin kitabıydı. İçinde *De profundis* olmasa da, ölümle ilgili bir vaaz vardı. Vitel vaazı okumak için masaya çıktı ve eğlenceden vazgeçen iyi yürekli kişiler bütün vaazı dizlerinin üzerinde dinlediler.

Şehrin geri kalanı huzursuzlukla çalkalanıyordu. Bonaparte daha önce kendisini hiç bu kadar tehlikeli bir konumda bulmamıştı, Vendemiaire'de ve hatta 18 Brumaire'de bile. Elbette savaş alanında bir dahi olarak şöhretinden hiçbir şey yitirmemişti, ama Enghien Dükü'nün ölümü, devlet adamı olarak itibarına büyük bir darbe indirmişti. Buna bir de Pichegru'nun şüpheli intiharı eklenmişti, zira General Savary ile hükümet, intiharı destekleyen kanıtları birbiri ardına sundukça, kuşkulanan insanların sayısı artıyordu, özellikle de adli tıp uzmanları böyle bir intiharın mümkün olmadığını öne sürmekteyken. Üstüne bir de Konsüllüğün Moreau hakkında, halk arasında hiç hoş karşılanmayan suçlamaları geldi; insanlar bu suçlamalar ile hükümetin kabul ettiği Enghien Dükü'nün infazı ve reddettiği Pichegru cinayeti arasında bağlantı kurmakta gecikmediler.

Herkes Moreau'ya yöneltilen suçlamalara baktığında, Birinci Konsül'ün rakiplerine karşı beslediği korkunç hasedi açıkça görüyordu. Bonaparte, Moreau'nun sanık sandalyesinde otururken bile halkın üzerinde hâkimiyet kuracağından o kadar emindi ki, ayaklanma durumunda ona ayrılacak muhafızların sayısını belirlemek için uzun tartışmalar olmuştu. Hatta Bona-

parte, Bourrienne'le ilgili şikâyetlerinden vazgeçecek kadar endişelenmişti, onu mahkeme müzakerelerine katılıp her akşam Birinci Konsül'e rapor vermek üzere sürgünden çağırtmıştı.

Enghien Dükü kurşuna dizildiğinden ve Pichegru boğazlandığından beri Bonaparte'ın en büyük arzusu Moreau'nun suçlu bulunması ve hapis cezasına çarptırılmasıydı, böylece kendisi bu cezayı affedebilecekti. Dolayısıyla, Moreau'nun yalnızca Birinci Konsül tarafından bağışlanmak üzere hüküm giymesini istediğini ima ederek, birkaç yargıcın ağzını aramak için adamlarını gönderdi. Adamları Yargıç Clavier'den aldıkları "Peki sonra bizi kim bağışlayacak?" şeklindeki yanıtın ardından konuyu daha fazla üstelemediler.

Duruşmanın ilk gününde insanlar Adalet Sarayı etrafındaki sokakları hınca hınç doldurdular. Başkentte birazcık önemi olan herkes duruşmaya katılmaya çalıştı. Duruşmada jüri olmaması, neticenin hükümet açısından ne denli önemli olduğunu gösteriyordu. Sabah saat onda, orada bulunan kalabalık, ceza mahkemesinin on iki hâkiminin geçebilmesi için yolu açtı. Kırmızı uzun cüppelerine bürünmüş olan hâkimler Saray'da önceden belirlenmiş olan mahkeme salonuna girip ağırbaşlı tavırlarla yerlerini aldılar.

On iki hâkim şunlardı: mahkeme başkanı Hémard; başkan yardımcısı Matineau; Kraliyetçilerin Tueroi (kral katili) dedikleri Thuriot; aynı isimli generalin kardeşi Lecourbe; nükteli bir tavırla mahkumiyet ve af konusuna değinen Clavier; Bourguignon, Dameu, Laguillaumie, Rigault, Selves ve Grangeret-Desmaisons. Savcı Gérard'dı ve kâtip Frémyn'di. Mahkemeye sekiz mübaşir atanmıştı ve Temple doktoru olduğu gibi, aynı zamanda Conciergerie cerrahı olan Souppé'nin mahkeme salonundan ayrılmaması emredilmişti.

Mahkeme başkanı sanıkları içeri çağırdı. Her biri iki jandarmanın arasında tek tek içeri girdi. Aralarında, intihar girişimiyle ele verdiği kişilerle göz göze gelmeye cesaret edemeyerek bakışlarını yerden kaldırmayan Bouvet de Lozier de bulunmaktaydı. Diğerlerinin hepsinin ciddi ve güvenli yüz ifadeleri vardı.

Sanık sandalyesinde oturan Moreau sakin ve mesafeli görünüyordu, sanki hayallere dalmış gibiydi. Askeri tarzda uzun lacivert bir frak giymişti, ama rütbesini belli eden herhangi bir şey takmamıştı. Onun yakınında, yalnızca jandarmalar tarafından ondan ayrılan eski yaveri Lajolais ve kraliyet balosuna gidermiş gibi şık giyinmiş olan genç Charles d'Hozier oturmaktaydı. Herkesin sanıkların arasındaki en göze çarpan kişi olduğunu düşündüğü George kocaman kafası ve güçlü omuzlarıyla kolaylıkla ayırt

edilebiliyordu; sabit ve gururlu bakışlarla bütün hâkimleri teker teker süzdü; adeta onları düelloya davet eder gibiydi. Bir yanında, savaşta Malabry ve Barco isimlerini kullanan Burban, diğer yanında ise yumruğuyla bir öküzü devirebildiği için bütün Morbihan'da yalnızca Bras-de-Fer (Demir Kol) adıyla bilinen Pierre Cadoudal bulunmaktaydı. İkinci sırada oturan iki Polignac ile Riviére Markisi, yakışıklılıkları, gençlikleri ve zarafetleriyle büyük bir ilgi çekiyorlardı, ama L'Oiseau adını kullanan ve kendi boynunu hiçe saymış olan Roger'ın yanında oturan yakışıklı Coster Saint-Victor hepsini gölgede bırakıyordu.

Söylentilere bakılırsa Coster Saint-Victor, Bonaparte'ın nefretini, Moreau gibi savaş meydanında yaşanan bir rekabetten ötürü değil, aşk konusunda yaşanan bir rekabetten ötürü kazanmıştı. Sözümona dönemin en güzel ve en meşhur aktrislerinden birinin yatak odasında karşılaşmışlar ve Birinci Konsül'ü tanımamazlıktan gelen Coster Saint-Victor yerini ona bırakmayı reddetmiş, böylelikle savaşta değilse de aşkta ona galip gelmişti.

Üçüncü sırada bütün bu olaylara Cadoudal'a ve davalarına duydukları bağlılıktan ötürü karışmış olan cesur Chouanlar oturuyordu. Başarısızlığa uğrama durumunda hayatlarını riske atmış olacaklarını biliyorlardı; başarmaları halinde ormanlardaki ve tarlalardaki yalın hayatlarına döneceklerdi.

Elli yedi mahkûm sonradan azaltılarak kırk yedi kişiye indirilmişti ve onların arasında beş kadın bulunmaktaydı: Denaud, Dubuisson, Gallois, Monier ve Cadoudal'ın, Fouché'nin Dul Buffet'ye maaş bağlamak, Caniolle'nin eşine ise ikramiye vermek için kullandığı yetmiş bin frankı emanet ettiği fahişe Izaï.

Mahkeme başkanı George'un tutuklanmasına yardım eden beş tanığı –polisler ve sivil vatandaşlar– sorgulayarak duruşmayı başlattı. Onlar yeminli ifadelerini verdikten sonra mahkeme başkanı George'a hitap etti.

"Söylemek istediğiniz bir şey var mı George?" diye sordu.

"Hayır," dedi George başını okumakta olduğu kâğıttan kaldırmadan.

"Size yöneltilen suçları kabul ediyor musunuz?"

"Ediyorum," dedi George aldırmaksızın.

"Sanık George'un, kendisiyle konuşulurken, başka bir şey okumamasını talep ediyoruz," dedi sorgu hâkimi Thuriot.

"Ama çok ilginç bir şey okuyorum," dedi George. "Sizin kralın öldürülmesi yönünde oy kullandığınız 17 Ocak 1793 tarihli oturumun resmi belgesini."

Thuriot dudaklarını ısırdı. Mahkeme salonundan mırıltılar yükseldi. Mahkeme başkanı hemen sorgusuna devam ederek olayı kısa kesti. "Tanıkların belirttiği yerde tutuklandığınızı kabul ediyor musunuz?" diye sor-

du George'a.

"Yerin adını bilmiyorum."

"Tabancalarınızla iki el ateş ettiniz mi?"

"Hatırlamıyorum."

"Bir adamı öldürdünüz mü?"

"Gerçekten hiçbir fikrim yok."

"Yanınızda bir hançer taşıyordunuz."

"Mümkündür."

"Ve iki tabanca?"

"Belki."

"Arabada yanınızda kim vardı?"

"Hatırlamıyorum."

"Paris'te nerede yaşıyordunuz?"

"Hiçbir yerde."

"Tutuklandığınız sırada Montagne-Sainte-Geneviève Sokağı'nda, bir meyvecinin yanında kalmıyor muydunuz?"

"Tutuklandığım sırada arabamda kalıyordum."

"Tutuklanmadan önceki gece nerede uyudunuz?"

"Tutuklanmadan önceki gece uyumadım."

"Paris'te ne yapıyordunuz?"

"Geziniyordum."

"Başka birini gördünüz mü?"

"Beni takip eden bir sürü ispiyoncu gördüm."

"Sanığın yanıt vermeyi reddettiğini görüyorsunuz," dedi sorgu hâkimi. "Başka birine geçelim."

"Teşekkürler Mösyö Thuriot... Jandarmalar, bana bir bardak su getirilmesini sağlayabilir misiniz lütfen?" diye sordu George. "Thuriot ismini telaffuz ettikten sonra ağzımı çalkalama ihtiyacı hissediyorum."

Bu tür sorgulamaların hükümete karşı nasıl bir nefret ve alaycılık doğurduğunu, George'a karşı ise nasıl bir sempati yarattığını tahmin edebilirsiniz. Bir bakıma George çoktan hayatını feda etmişti zaten ve kendisine idama mahkum edilen kişilere gösterilen saygıyla yaklaşılıyordu.

Herkes dört gün boyunca sabırsızlıkla Moreau'nun sorgusunu bekledi. Nihayet 31 Mayıs Perşembe günü Hâkim Thuriot savcılık adına birkaç tanığı kürsüye davet ederek sorguya başladı, bu tanıkların hiçbiri Moreau'yu teşhis edemedi. Sanık yüzünde bir tebessümle, "Beyler, savcılığın hiçbir tanığı beni teşhis edememekle kalmıyor, sanıkların hiçbiri de Temple'a kapatılmadan önce beni görmemiş," dedi dudak bükerek.

Ardından ona Pichegru'nun adamlarından biri olan Roland'ın ifadesini

okudular. Roland sorgulama sırasında Pichegru'nun kendisine Moreau ile ilgili bir görev vermesinin ona çok acı geldiğini, bu görevi yerine getirmenin daha da acı olduğunu söylemişti. Bu ifade Moreau'yu ayağa kaldırdı; mahkeme başkanına seslendi: "Ya Roland'ın polisle bağlantıları var ya da korkudan böyle bir ifade vermiş," dedi. "Sorgulama hâkimiyle onun arasında işlerin nasıl gittiğini anlatayım.

Roland sorgulanmadı. Hayır, ondan hiçbir şey öğrenmediler. Ona 'Çok kötü bir durumdasın. Ya komplonun suç ortaklarından biri olacaksın ya da bir sırdaş. Eğer hiçbir şey söylemezsen suç ortağı kabul edilirsin. Eğer itiraf edersen kurtulursun,' dediler. Anlayacağınız, bu adam kendi canını kurtarmak için, az önce dinlediğiniz masalı uydurdu. İnancı olan aklı başında her insana soruyorum; ben hangi amaçla bir kompolya dâhil olabilirdim ki?"

"Diktatör olmak için," dedi Hémard.

"Diktatör mü?" diye haykırdı Moreau. "Öyleyse yandaşlarımı gösterin. Tabii eğer Fransız askerlerini kast etmiyorsanız; çünkü ben onların onda dokuzuna komuta ettim ve elli bini aşkın kişinin hayatını kurtardım: benim tek yandaşlarım, partizanlarım onlardır. Bütün yaverlerim ve bütün subaylarım tutuklandı, ama hiç kimse onlara dair şüphe uyandırabilecek en ufak bir şey bile bulamadı. İnsanlar servetimden bahsediyorlar. Ben sıfırdan başladım ve belki elli milyon frankım olabilirdi, ama sadece Paris'te bir evim ve Grosbois'de bir arazim var. Korgeneral olarak kırk bin frank maaş alıyorum, ama herhalde hiç kimse bu parayı sunduğum hizmetlerle kıyaslamaya kalkışmaz."

O anda garip bir olay oldu. Bu olay, insanlar Hollanda fatihinin hâlâ ne kadar güçlü olduğunu görsün diye general ile yaveri Lecourbe arasında önceden planlanmış gibiydi. Lecourbe kollarında bir çocukla, Moreau'nun oğluyla mahkeme salonuna girdi, ama mahkemeyi kuşatan askerler çocuğu tanımadılar ve geçmesine izin vermediler. Lecourbe çocuğu kaldırarak, "Askerler! Generalinizin oğlunun geçmesine izin verin," diye bağırdı. Daha o cümlesini tamamlayamadan mahkemedeki bütün askerler silahlarıyla selam durdular ve salon alkışlara boğuldu. "Çok yaşa Moreau!" diye sesler yükseldi.

Eğer Moreau o anda konuşmuş olsaydı, mahkeme salonu coşkuyla dolup taşacak, mahkûmlar zafer kutlamalarıyla oradan alınıp götürülecekti. Ne var ki Moreau tek kelime etmedi. Bu sahneye hiçbir şekilde iştirak etmedi.

"Generalim," dedi Cadoudal onun kulağına fısıldamak için eğilerek, "buna benzer bir celse daha yaşanırsa, akşam Tuileries'de uyuyabilirsiniz."

XLVI
Hüküm

2 HAZİRAN'DAKİ MAHKEME CELSESİ esnasında, bir tanık hiç beklenmedik bir anda büyük ilgi yarattı. Bu tanık, sanıkları Biville kayalıklarına bırakmış olan küçük brikin yarbayı Kaptan Wright idi. Rüzgârsızlıktan ötürü Saint-Malo açıklarında mahzur kalmış, beş ya da altı Fransız sandalı tarafından saldırıya uğramış ve koluna kurşun yediği bir çarpışmanın ardından esir alınmıştı. Onun gelişi insanlarda büyük bir heyecan yarattı, herkes ufak tefek, sıska adamı görebilmek için parmak ucuna kalktı.

Üstünde mavi filo olarak adlandırılan İngiliz Kraliyet Donanması'nın üniforması vardı ve kolu askıdaydı. Sorgu esnasında yüzbaşı olduğunu, otuz beş yaşında olduğunu ve Londra'da arkadaşı Komodor Sidney Smith'in evinde yaşadığını belirtti.

Tanık ayakta durmakta güçlük çektiği için, ona bir sandalye getirdiler. Kaptan hâkimlere teşekkür etti, ama oturduktan sonra rengi öyle soldu ki bayılacağını sandılar. Coster Saint-Victor koşarak ona bir şişe kolonya verdi. Kendine gelen kaptan tekrar ayağa kalkıp teşekkürlerini iletmek için kibarca Saint-Victor'a reverans yaptı ve büyük bir soğukkanlılıkla hâkimlere döndü.

Mahkeme başkanı sorguya devam etmeye çalıştı, ama kaptan başını salladı: "Ben savaş sırasında yakalandım; savaş esiriyim," dedi. "Konumumun verdiği hakları talep ediyorum."

Ona 21 Mayıs tarihli sorgusunun kayıtlarını okudular ve tanık büyük bir dikkatle dinledi. Ardından, "Kusura bakmayın Sayın Mahkeme Başkanı, ama askeri bir komisyonun karşısına çıkarılacağıma ve ülkemin sırlarını ifşa etmediğim takdirde kurşuna dizileceğime dair tehditleri duyamadım," dedi.

"Bu tanığı tanıyor musunuz George?" diye sordu mahkeme başkanı.

George ona bakıp omuzlarını silkti. "Onu hiç görmedim," dedi.

"Peki ya siz Wright, artık sorularımı yanıtlayacak mısınız?"

"Hayır," dedi kaptan. "Ben savaş esiriyim; savaş durumunda uygulanan hakları ve âdetleri talep ediyorum."

"İstediğinizi talep edin," dedi mahkeme başkanı. "Duruşma yarın devam edecek."

Daha öğlen bile olmamıştı. İnsanlar Mahkeme Başkanı Hémard'ın sabırsızlığına söverek mahkemeden ayrıldılar.

Ertesi gün sabah yedide insanlar Adalet Sarayı civarına akın etmiş-

ti bile. Söylentilere bakılırsa Moreau celsenin açılışında bir konuşma yapacaktı.

Söylentiler yanlıştı. Ancak, izleyiciler bunun yerine çok dokunaklı bir sahneye şahit oldular.

Aralarında jandarma bile olmaksızın yan yana oturan Armand ve Jules de Polignac kardeşler sanki birlikleri hem mahkemeye hem de onları yakında ayıracak olan ölüme meydan okuyabilirmiş gibi sık sık birbirlerinin elini sıkıyorlardı. O gün mahkeme Jules'ü sorguluyordu ve yanıtları onu suçlu konumuna düşürdüğü için Armand ayağa kalkıp yalvardı: "Beyler, yalvarırım bu çocuğa bir bakın. Daha on dokuzuna yeni bastı. Onun hayatını bağışlayın. Benimle birlikte Fransa'ya döndüğünde yalnızca bana eşlik ediyordu, hepsi bu. Suçlu yalnızca benim, çünkü yalnızca ben ne yaptığımın farkındaydım. Kelle istediğinizi biliyorum. O yüzden benimkini alın, size veriyorum. Ama bu delikanlının kellesini almayın. Onu vahşice hayattan koparıp almaktansa, kaçıracağı şeyleri bulması için zaman tanıyın."

Jules itiraz ederek ayağa kalktı ve kollarını Armand'ın boynuna dolayarak, "Ah, beyler! Onu dinlemeyin," diye haykırdı. "Asıl on dokuz yaşında olduğum, bu dünyada yalnız olduğum, karım ve çocuklarım olmadığı için hüküm giymesi gereken benim. Oysa Armand bir baba. Ben çok küçük yaştayken, daha kendi ülkemi tanımazken, yaban ellerde yaşamak zorunda kaldım. Fransa'nın dışındaki hayatım hem Fransa için, hem de benim için faydasız. Benim kellemi alın. Kellemi size veriyorum, ama ağabeyimin canını bağışlayın."

O ana kadar insanların ilgisi George ve Moreau'nun üzerinde toplanmıştı, ama o andan itibaren Fransa'nın tahta sadık kalan son insanları olan bu yakışıklı genç adamların hepsi ilgi görmeye başladı. Onlar Kraliyetçi partinin, hatta bütün Paris'in, asalet, incelik ve zarafet bakımından sunabileceği en yüksek noktayı temsil ediyordu. İzleyiciler onların sarf ettiği her kelimeyi can kulağıyla dinliyordu.

Herkesin gözlerine yaşlar dolmasına sebep olan bir an yaşandı. Mahkeme Başkanı Hémard, Mösyö Riviére'ye d'Artois Kontu'nun portesini göstererek, "Sanık Riviére, bu minyatürdeki kişiyi tanıyor musunuz?" diye sordu.

"Buradan iyi göremiyorum Sayın Mahkeme Başkanı," dedi marki, "lütfen minyatürü buraya gönderme inceliğini gösterebilir misiniz?"

Mahkeme Başkanı minyatürü mübaşirlerden birine verdi ve mübaşir onu sanığa uzattı. Marki portreyi alır almaz dudaklarına götürdü. Ardından minyatürü kalbine yakın bir yerde tutarak, ağlamaklı bir sesle, "Onu

tanımayacağıma gerçekten inandınız mı?" diye haykırdı. "Son dileğim ölmeden önce onu öpmekti. Artık hükmümü verebilirsiniz beyler, sizi kutsayarak darağacına yürüyeceğim."

Coster Saint-Victor da oldukça sansasyon yarattı. Mahkeme başkanı kendisini savunmak için söyleyeceği başka bir şey olup olmadığını sorduğunda, "Evet, var aslında," dedi. "Çağırdığım savunma şahitlerinin gelmediğini eklemek isterim. Ayrıca kamuoyunu yanlış yönlendirmeyi ve yalnızca biz sanıkları değil, bizleri savunacak kişileri de suistimal ederek lekelemek istediğinizi görmekten büyük bir şaşkınlık duyduğumu eklemek isterim. Bu sabah gazeteyi okuduğumda, büyük bir kederle, bana atfedilen sözlerin tamamıyla yanlış olduğunu gördüm."

"Sanık Saint-Victor," dedi mahkeme başkanı, "bu ayrıntıların davayla hiçbir ilgisi yok."

"Aksine, mahkemeye sunduğum itirazın, davamla ve zavallı arkadaşlarımın davasıyla yakından ilgisi var," dedi Coster. "Gazetedeki makaleler bizi savunan avukatların konuşmalarını korkunç bir biçimde çarpıtmıştır. Savcı tarafından sözlerim bölünmüş olsa bile, eğer avukatıma beni savunmakta sergilediği gayret ve yetenek için hürmetimi göstermezsem, ona büyük bir nankörlük yapmış olurum. Dolayısıyla ücretli muhbirlerin ve hükümetin ikinci sınıf yazarlarının basına bu cesur insanların ağzından çıkmış gibi yansıttığı çirkin sözleri ve saçmalıkları kınıyorum. Avukatım Mösyö Gautier'nin ona borçlu olduğum hürmeti ve minnettarlığı kabul etmesi için yalvarıyor ve ondan bu asil, cömert yardımlarını son ana kadar sürdürmesini rica ediyorum." Bu sözleri büyük bir anlayışla karşılayan izleyicilerden muazzam bir alkış koptu.

Coster Saint-Victor'un arkasında, üçüncü sırada Morbihan'dan gelen yedi Bröton oturuyordu, kıvrak zekâlarına eşlik eden muazzam kuvveti bütünüyle ortaya koyan tıknaz yapıları ve haşin simalarıyla diğerlerinden ayırt ediliyorlardı. Aralarında, askerlerimize karşı sergilediği şahsi hınç yüzünden Mavilerin Celladı lakabını almış olan, George'un özel uşağı Picot da bulunmaktaydı. Kısa bacakları, güçlü omuzları ve çiçek hastalığından kalan izlerle kaplı bir yüzü olan tıknaz bir adamdı. Ön tarafı kare biçiminde kesilmiş olan kısa saçları siyahtı. Yüzünün fark edilmesini sağlayan, kalın, kızıl kaşlarının altında derinlere gömülmüş olan gri gözlerinin pırıltısıydı.

Coster Saint-Victor konuşmasına son verir vermez Picot ayağa kalktı ve ondan önce konuşan kişilerin sosyal konumuna özgü kibar tabirlere başvurmaksızın sade bir dille konuştu. "Benim herhangi bir itirazım yok, ama bir suçlamada bulunacağım," dedi.

"Suçlama mı?" diye sordu mahkeme başkanı.

"Evet," dedi Picot. "Tutuklandığım gün emniyet binasına getirildiğimde, bana efendim General George'un yaşadığı yeri söylemem karşılığında özgürlüğümün yanı sıra iki yüz Louis altını teklif ettiklerinin ve bu parayı gözlerimin önünde saydıklarının mahkeme kayıtlarına geçmesini talep ediyorum. Ben onun yaşadığı yeri bilmediğimi söyledim ve doğru söylüyordum, çünkü general daima hareket halindedir. Yurttaş Bertrand nöbetçi subaya bir tüfek horozu ve tornavida getirmesini söyledi; beni bağlayıp parmaklarımı kırdılar."

"Size iyi bir ders vermişler," dedi Mahkeme Başkanı Hémard. "Şimdi ise kalkmış bize gerçeklerin yerine bunları anlatıyorsunuz."

"Tanrı'ya yemin ederim ki tamamen gerçekleri söylüyorum," dedi Picot. "Orada bulunan askerler söylediklerimi teyit edebilirler. Ayaklarımı ateşe tutup parmaklarımı kıran onlardı."

"Sanığın bu olaylardan ilk kez bahsettiği kayıtlara geçsin beyler," dedi Thuriot.

"Ah, demek şimdi öyle oldu," dedi Picot. "Siz kendiniz bu olayı gayet iyi biliyorsunuz. Çünkü Temple'da sizinle konuştuğumda, 'Bütün bunlardan hiç kimseye tek kelime bahsetmezsen, her şeyin icabına bakarız,' diyen siz değil miydiniz?"

"Bana verdiğiniz ifadelerde bugün anlattığınız olayların tek kelimesine bile değinmediniz."

"Değinmememin sebebi beni yeniden sakatlayacağınızdan ya da yakacağınızdan korkmamdı."

"Sanık Picot," diye bağırdı savcı, "isterseniz yalan söyleyebilirsiniz, ama hiç değilse adaletin karşısında kaba olmayın."

"O zaman adalet hakkıyla uygulansın. Adalet bana karşı hiç de adil değilken, ona karşı kibar davranmamı istiyor."

"Sessizlik! Bu kadar yeter!" dedi Hémard. Ardından George'a dönerek, "Savunma avukatınızın sözlerine ekleyeceğiniz herhangi bir şey var mı?" diye sordu.

"Ekleyeceğim bir şey var," dedi George. "Birinci Konsül beni huzuruna kabul etme şerefini bahşetti ve bazı konular üzerinde anlaşmaya vardık. Bu koşullar benim tarafımdan ne denli özenli bir biçimde yerine getirildiyse, hükümet tarafından da o denli kötü bir biçimde ihlal edildi. Hükümetin ajanları Vendée'de ve Morbihan'da kundak çeteleri oluşturdular. Benim adımı kullanarak öyle büyük zulümler gerçekleştiriyorlardı ki, Londra'dan ayrılıp Brötanya'ya dönmekten ve çete liderlerinden birinin beynini dağıtıp, gerçek Cadoudal'ın ben olduğumu ifşa etmekten başka

çarem kalmadı. Ardından vekilim Sol de Grisolles'u, o günden itibaren aramızda bir kan davası başlamış olduğunu Napolyon Bonaparte'a bildirmesi için Paris'e gönderdim. Bonaparte Korsikalıdır, yani kan davasının anlamını çok iyi biliyordu ve ona göre davrandı. İşte o zaman Fransa'ya dönmeye karar verdim. Benim yaptıklarımın ve arkadaşlarımın yaptıklarının suikast suçu teşkil edip etmediğini bilmiyorum; siz kanunları daha iyi bilirsiniz beyler ve bizi vicdanınızla yargılayacağınıza inanıyorum."

Sanıklardan bir diğeri de Pichegru'nun dostu Papaz David'di ve kendisini sanık kürsüsünde bulmasının sebebi bu dostluktu. Kendine hâkim ve sakin tavırları olan David ölüm karşısında hiçbir korku belirtisi göstermedi. Ayağa kalktı ve kendinden emin bir ses tonuyla, "Pélisson yönetici Fouquet'yi yasaklandığı dönemde hiç terk etmedi ve sonraki nesiller onu sadakatin örneği olarak gördü. Umarım benim sürgün döneminde Pichegru'ya gösterdiğim sadakat, Pélisson'un tutukluluğu esnasında Fouquet'ye gösterdiği sadakatten daha zararlı bulunmaz. Birinci Konsül'ün de arkadaşları vardır. Birçok arkadaşı olmalı, çünkü belki Sylla'nın dışında, arkadaşlarına ondan daha iyi davranan kimse olmamıştır. Yine de eğer 18 Brumaire'de kendisinden önceki birçokları gibi başarısızlığa uğrasaydı, muhtemelen idama mahkûm edilirdi. Ya da belki sürgüne gönderilirdi."

"Bu söyledikleriniz mantığa sığmaz!" diye bağırdı mahkeme başkanı.

"Belki sürgüne gönderilirdi," diye tekrarladı David.

"Sessizlik!" diye bağırdı Thuriot.

"Üzgünüm, ama devam etmeliyim," dedi papaz. "Size sorarım, eğer o durumda arkadaşları sürgüne gönderilmesine rağmen onunla mektuplaşmaya devam etselerdi ve Fransa'ya dönmesi için ellerinden geleni yapsalardı, onları suçlayabilir miydiniz?"

Thuriot oturduğu yerde huzursuzca kıpırdanıyordu. "Beyler," diye bağırdı öfkeyle, meslektaşlarına ve mahkeme üyelerine bakarak, "duyduğumuz sözler tamamen yersizdir..."

Ancak Papaz David onun sözünü kesti: "Sayın hâkimler," dedi büyük bir soğukkanlılıkla, "hayatım sizin ellerinizde. Ölümden korkmuyorum. İnsanın bir devrim esnasında dürüstlüğünü korumaya çalışınca, her şeyi beklemesi ve kabullenmesi gerektiğini biliyorum."

Mahkeme celsesi sona ererken Polignac kardeşler bir kez daha dokunaklı ricalarını dile getirdiler. "Beyler," dedi Jules yalvarırcasına ellerini kavuşturup hâkimlere doğru eğilerek, "ağabeyimin konuşmasını duyunca çok duygulandığım için, kendi savunmamla üstünkörü ilgilenebildim. Şimdi daha sakin olduğum için, Armand'ın söylediklerinin, sizleri benim

adıma dile getirdiği ricayı dikkate almaya ikna etmeyeceğini umuyorum. Tekrar ediyorum, eğer bir günah keçisi gerekiyorsa, eğer birimizin ölmesi gerekiyorsa, lütfen Armand'ın canını bağışlayın; onu evine gönderip karısının gözyaşlarını dindirin. Çünkü benim bir karım yok ve ölümü cesurca göğüslemeye hazırım. Ben daha çok gencim ve henüz hayatı özleyecek kadar tatmadım."

"Hayır! Hayır!" diye bağırdı Armand kardeşini yanına çekip, ona sarılarak. "Hayır, sen ölmemelisin! Ölmesi gereken benim. Yalvarırım sevgili Jules, bırak da o görev benim olsun."

Kardeşlerin arasındaki bu dokunaklı sahne hâkimlerin vicdanına dokunduysa da, mahkeme başkanı, "Duruşma ertelenmiştir!" diye bağırdı.

Hâkimler mahkeme salonundan ayrılıp odalarına çekildiklerinde saat on birdi. Ne var ki izleyiciler salondan ayrılmaya isteksizdi. Sayıları her geçen gün artmış, aynı anda iki duruşmanın gerçekleştiğini anladıklarından beri merakları doruğa çıkmıştı, çünkü bu hem Moreau'nun hem de Bonaparte'ın duruşmasıydı; iki generalin yazgısı birbirine bağlıydı. İnsanlar, kararın verilmesi ne kadar uzun sürerse sürsün, beklemeye hazırdı.

Réal hâkimlere Moreau'ya ne kadar hafif olursa olsun bir ceza verilmesi gerektiğini bildirmeye gelince müzakereler daha da uzadı, çünkü eğer Moreau beraat ederse, hükümet darbesi gerçekleşirdi. Elbette masum olduğunu herkesin bildiği bir sanığı mahkûm etmek için uzun müzakereler gerekiyordu.

Beş saat sonra, 10 Haziran sabahı saat dörtte, çanın çalması, hâlâ mahkeme salonunda beklemekte olan kalabalığın ürpermesine yol açtı, çünkü bu çan hâkimlerin celseye döneceği anlamına geliyordu. Pencerelerden süzülmeye başlayan şafağın ilk ışıkları, mumların sönmekte olan alevleriyle karışıyordu; gecenin, sabahın ihtişamı için gündüzle mücadele ettiği o melankolik saat gelip çatmıştı. Salonda belirsizlik ve beklenti havası hâkimdi, askeri bir birlik mahkeme salonunu işgal edince buna biraz da korku eklendi. Çan ikinci kez çaldığında askerler yerlerini almışlardı. Salonun kapıları açıldı ve mübaşirlerden biri avazının çıktığı kadar, "Yüksek mahkeme!" diye bağırdı.

Mahkeme başkanı Hémard ile on bir hâkim ağırbaşlı tavırlarla içeri girip yerlerini aldılar. Ardından sanıklar içeri alındı.

Birinci kategoriye dâhil edilen mahkûmlar mahkeme başkanının karşısına çıkarıldı. Mahkeme başkanı bir elini kalbine koyup, diğer eliyle mahkeme kararını tutarak, kederli bir tavırla, ismi geçen mahkûmları idama mahkûm eden hükmü okudu: George Cadoudal, Bouvet de Lozier, Rugulion, Rochelle, Armand de Polignac, Charles d'Hozier, Mösyö Riviére,

Louis Ducorps, Picot, Lajolais, Roger, Coster Saint-Victor, Deville, Armand Gaillard, Léhan, Pierre Cadoudal, Joyaut, Lemercier, Burban ve Mérille. Mahkeme Başkanı Hémard isimleri ağır ağır okudu ve izleyiciler her isimden sonraki uzun duraklamada hep beraber nefeslerini tuttular; sonraki ismin ailelerinden ya da dostlarından birine ait olmaması için dua ederken kalpleri duracak gibiydi.

Yirmi bir kişi idama mahkûm edilmişti. Bu ne kadar büyük bir rakam olsa da, ilk liste okunduktan sonra mahkeme salonunda bir rahatlama oldu. Mahkeme Başkanı bunun ardından diğer hükümleri okudu: "Mahkeme, Jean-Victor Moreau, Jules de Polignac, Le Ridant, Roland ve fahişe Izaï'nin komploya iştirak ettiğini, ama soruşturma ve müzakereler esnasında hafifletici unsurların günışığına çıktığını göz önünde tutarak, onların cezasını iki yıl hapis cezasına indirmiştir.

"Diğer sanıklar beraat etmiştir."

İdama mahkûm edilen kişiler hükmü soğukkanlılıkla, hiçbir kibir, korku ya da küçümseme belirtisi göstermeden dinlediler. Ancak George Mösyö Riviére'ye eğilip, "Artık yeryüzündeki kralımızla işimiz bittiğine göre, kendimizi gökyüzündekiyle karşılaşmaya hazırlamalıyız," dedi.

XLVII
İnfaz

BAŞKA ÇEVRELERDE SANIKLAR ADINA duyulan kaygı, belki kaderlerinin belirlendiği mahkeme salonunda duyulan kaygıdan bile daha fazlaydı. Üçü de zaten Enghien Dükü'nün ölümüyle ve Pichegru'nun şüpheli intiharıyla sarsılmış olan Josephine, Madam Murat ve Madam Louis, yirmi bir kişinin idam edilmesi fikriyle dehşete kapılmışlardı; bu tür toplu katliamlar Terör Dönemi'nin en karanlık günlerini anımsatıyordu.

Josephine'in dehşete kapılması yersiz değildi, ne de olsa Fouché bir keresinde, 'Havada hançerler uçuşuyor,' yazmamış mıydı? Bu sözlerin taşıdığı tehdit Josephine'in aklından hiç çıkmıyordu ve yirmi bir yeni ölümün uyandıracağı kesin olan diri nefreti, gözünde kocasının göğsüne saplanmış olan yirmi bir intikam hançeri canlanmadan düşünemiyordu.

Mağdurlar Josephine'e başvuruyorlardı; onun imparatorluk mantosunu ıslatan ilk gözyaşları Madam Polignac'a aitti. Josephine, kardeşinin kellesini kurtarmak için kendi kellesini teklif etmiş olan asil genç adamın adına yalvarmak için Bonaparte'ın çalışma odasına koştu. Ne var ki Bonapar-

te karısının dualarından ve gözyaşlarından etkilenmedi. "Hep düşmanlarım için endişeleniyorsunuz madam!" dedi katı bir tavırla. "İster Kraliyetçi olsun, ister Cumhuriyetçi, onların hiçbiri yola gelmez. Eğer onları affedersem yine bana karşı komplolar kurmaya başlarlar ve onlar için yeni baştan yalvarmanız gerekir."

Heyhat! Josephine yaşlandıkça kocasının üzerindeki etkisini yitiriyordu, çünkü Bonaparte'ın çocuk sahibi olma umudu her geçen gün azalıyordu. Josephine Madam Polignac'ı çağırttı ve kocası için kendisinin ricada bulunmasını önerdi. Madam Polignac Bonaparte'ın ayaklarına kapanarak, kocası Armand'ın affedilmesi için yalvardı. "Armand de Polignac!" diye bağırdı Bonaparte. "Harp okulundan çocukluk arkadaşım! Gerçekten bana karşı komplo kurması gerekiyor muydu? Ah, madam, asıl suçlular, kendileri risk almaksızın sadık hizmetkârlarını tehlikeye atan prenslerdir," dedi.

Madam Polignac Tuileries'den yeni ayrılmıştı ki, Murat ve karısı, Mösyö Riviére için af dilemeye geldiler. İyi yürekli bir adam olan Murat, istemeden de olsa Enghien Dükü olayında oynadığı rolden üzüntü duymaya devam ediyordu ve belirttiği gibi, Bonaparte'ın onun üniformasına bulaştırdığı kandan arınmak istiyordu. Bonaparte Murat'ın ricasını dikkate aldı ve Mösyö Polignac'ın affının hemen ardından Mösyö Riviére'nin affı geldi. Bonaparte'ın bu af konusunda Murat'a karşı pek bir direnç gösterdiği söylenemezdi.

Mösyö Réal af haberini Mösyö Riviére'ye iletti, ama iletirken gizli niyetleri de bulunmaktaydı, çünkü bu durumdan bir şeyler kazanmayı umuyordu. "İmparator cesareti ve sadakati takdir eder," dedi Réal "ve sizi affetmeye gönüllü olabilir. Aslına bakılırsa, onun hizmetine girdiğinizi görmekten memnuniyet duyar, çünkü verdiğiniz sözü tutacağınızı biliyor. Bir alayın başına geçmek ister misiniz?"

"Fransız askerlerine önderlik etmekten memnuniyet ve gurur duyarım," dedi Mösyö Riviére, "ama bu teklifi kabul edemem, çünkü şimdiye dek hep farklı bir bayrağın altında savaştım."

"Diplomatik hizmetleriniz de olmuştu. Almanya'daki Fransa Büyükelçisi olmak ister misiniz?"

"Kral ve kardeşi adına Alman saraylarına gönderilmem tesadüf değildi. O görevleri yürütürken ben sizin düşmanınızdım Mösyö Réal. Şimdiye kadar savunmuş olduğumdan farklı menfaatler için müzakerelerde bulunmaya başlayınca, bütün o Alman krallar hakkımda ne düşünürler sizce? Onların saygısını yitireceğim gibi kendime duyduğum saygıyı da yitiririm, dolayısıyla teklifinizi kabul edemem."

"Öyleyse hükümette görev alın! Vali olmak ister misiniz?"

"Ben yalnızca bir askerim; iyi bir vali olamam."

"Peki, o halde, ne istiyorsunuz?"

"Çok basit: ben bir cezaya çarptırıldım ve cezamın uygulanmasını istiyorum."

"Siz sadık bir adamsınız," dedi Réal çekilirken. "Lütfen yardımcı olabileceğim bir şey olursa haber verin."

Réal bunun ardından Cadoudal'ı çağırttı. "Sizin adınıza İmparator'dan af dilemeye hazırım George," dedi. "Tek bir konuda, hükümete karşı komplolar kurmayacağınız konusunda söz verirseniz, sizi affedeceğine eminim. Onun yerine orduda bir görev üstlenmeyi kabul eder misiniz?"

George başını salladı. "Dostlarım ve yoldaşlarım benim peşimden Fransa'ya döndüler," dedi. "Bunun karşılığında, ben de onların peşinden darağacına gideceğim."

Bütün asil yürekler George'a karşı derin bir sempati besliyordu. Mösyö Riviére için af almayı başarmış olan Murat, cesur Bröton için de af istedi.

"Eğer Polignacları ve diğerlerini affettiyseniz, aynı merhameti neden Cadoudal'a da göstermeyesiniz Majesteleri?" dedi Murat. "George'un müthiş bir karakteri var ve eğer siz Majesteleri onun canını bağışlarsanız, kendisini yaverim yapmak isterim."

"Tanrı aşkına," dedi Napolyon, "neden onu seçtiğinizi çok iyi anlayabiliyorum, çünkü ben de olsam onu seçerdim, ama o çılgın adam öyle bir durumda bütün yoldaşlarını affetmemi bekler. Ve bu imkânsız, çünkü adamlarından bazıları Paris sokaklarında açık açık cinayet işlediler. Ama yine de nasıl istiyorsanız öyle yapın, çünkü yaptığınız her şeyi iyi yapacağınızı biliyorum."

Murat George'un yoldaşlarıyla birlikte kilit altında tutulduğu hücreyi ziyaret etti. İnfaz ertesi sabah gerçekleştirilecekti, dolayısıyla herkesi dua ederken görünce şaşırmadı. İçeri girdiğinde adamlardan biri bile başını kaldırmadı. Murat idam mahkûmlarının dualarını bitirmelerini bekledikten sonra konuşmak için George'u bir kenara çekti. "İmparator adına size orduda görev teklif etmeye geldim mösyö," dedi.

"Aynı teklifi bu sabah da aldım ve reddettim mösyö," dedi George.

"Mösyö Réal'in bu sabah size yaptığı teklife ilavelerim var. Aynı af, kendisini İmparator'un hizmetine adamaya gönüllü olduğu ve eski sadakatlerinden kayıtsız şartsız vazgeçtiği takdirde, size eşlik eden bütün adamlar için de geçerli olacak."

"Bu durumda," dedi George, "kararın artık yalnızca bana ait olmadığını ve teklifinizi yoldaşlarıma iletip fikirlerini almam gerektiğini mutla-

ka tahmin edersiniz."

Cadoudal Murat'ın az önce kendisine fısıldadığı teklifi yüksek sesle tekrarladı. Ardından yoldaşlarını teklifin lehinde ya da aleyhinde etkilemek için hiçbir çaba göstermeksizin sessizce bekledi.

Ayağa kalkan ilk kişi Burban'dı. Şapkasını çıkararak, "Çok yaşa kral!" diye bağırdı.

Diğer on kişinin aynı sözcükleri tekrarlayan sesleri onun sesini boğdu.

George Murat'a dönerek, "Gördüğünüz gibi mösyö, biz tek bir fikri paylaşıyoruz ve tek bir haykırışımız var: 'Çok yaşa kral!' Lütfen sözlerimizi sizi gönderenlere iletme inceliğini gösterin," dedi.

Ertesi gün, 25 Haziran 1804'te, idam mahkûmları arabayla giyotine götürüldü.

Halk huzurunda gerçekleştirilen idamların kanlı tarihinde, bilinen âdetlere istisna uygulandığı duyulmuş şey değildi, ama bu kez uygulandı. George'un kendi talebi üzerine, ilk önce komplonun lideri idam edilecekti. Onun adına çeşitli af girişimlerinde bulunulmuş olduğu için, George en son kendisi idam edilirse, dostlarının onun son nefesini vermeden hemen önce affedildiğini düşünerek ölebileceklerinden korkuyordu.

George ve dört silah arkadaşı idam edildikten sonra beklenmedik bir olay kanlı sahneyi böldü ve geciktirdi. Altıncı sırada olan Louis Ducorps ile yedinci sırada olan Lemercier ansızın itiraflarda bulunacaklarını belirterek hem cellatları, hem de oraya üşüşmüş olan kalabalığı şaşırttılar. Paris valisini görmeye götürüldüler ve onlar önemsiz itiraflarda bulunurken, idamlar bir buçuk saat ertelenmiş oldu. Bu bir buçuk saat içinde, sekizinci sırada bekleyen Coster Saint-Victor'a söz verilmiş olan affın çıkmasını umuyorlardı. Bu arada, zarif Coster Saint-Victor, saçını kesecek bir berber çağırarak bu gecikmeden faydalanıp faydalanamayacaklarını sordu. "Buraya gelmiş olan kalabalık kadın topluluğunu görüyorsunuz," dedi cellada. "Çoğu benim için geldi, hatta galiba hepsini tanıyorum. Dolayısıyla benim için değilse bile onlar için hapishanede son dört gündür reddedilen berber talebimi yerine getirebilirsiniz, çünkü herhalde artık korkunç görünüyorumdur." Talep bir kez daha reddedildi ve dakikalar hızla geçip gittikçe Saint-Victor daha huzursuz görünmeye başladı. Ducorps ile Lemercier geri getirildiğinde Saint-Victor'un affı hâlâ çıkmamıştı. Son adama kadar hepsi idam edildi.

Hôtel de Ville'in saati ikiyi vurdu. Bonaparte'a karşı komplo düzenleyenler giyotinde yazgılarına boyun eğdiler ve o andan itibaren Napolyon'un gücü gerçek anlamda kanıtlanmış oldu. 1799'da Direktuvar İdaresi'ni de-

virerek politik direnişin üstesinden gelmiş, 1802'de Tribunat'ı feshederek sivil direnişin üstesinden gelmiş, 1804'te ise Cumhuriyetçi generaller ile bağlantıları bulunan göçmenlerin suikast girişimlerinin önüne geçerek bütün askeri direnişi yok etmişti. Tek rakibi Pichegru kendisini boğmuştu ve tek dengi Moreau sürgüne gidiyordu. On iki yıl boyunca süren mücadelelerin, terörün, ayaklanmaların, politik bağlamda birbirinin ayağını kaydıran muhalif grupların ardından Devrim nihayet sona eriyordu. On iki yıl boyunca yavaş yavaş Bonaparte ile vücut bulmuş, cumhuriyet bir adama dönüşmüştü; Fransa Napolyon olmuştu. O halde 1804'te basılan madeni paraların üzerinde şu yazının bulunması hiç de şaşırtıcı değildi: "*République française, Napoléon empereur*."

İdamlardan bir ay sonra, 25 Temmuz 1804 akşamı, Fouché yeni imparatora olağan ziyaretlerinden birini gerçekleştirdi. Bonaparte, Fouché'nin suikast girişimlerini ortaya çıkarıp engellemekte gösterdiği başarının karşılığında, onu yeniden eski konumuna, Polis Bakanlığına getirmişti. O akşam pencerenin kenarında Napolyon ile baş başa olan Fouché, doğru zamanın geldiğini düşünerek, "Son üç yıldır Abbaye'deki hücrede kararınızı bekleyen zavallı konusunda ne yapacağız?" diye sordu.

"Hangi zavallı?"

"Sainte-Hermine Kontu."

"Sainte-Hermine Kontu mu? O kim?"

"Matmazel Sourdis ile evlenecek olan ve sözleşmenin imzalanacağı akşam ortadan kaybolan adam."

"O posta arabası soyguncusu mu?"

"Evet."

"Kurşuna dizilmedi mi?"

"Hayır."

"Ama ben kurşuna dizilmesini emretmiştim."

"Mösyö Talleyrand'ın deyişini tersine çevirecek olursak, ilk kararınız genellikle yanlış karar oluyor."

"Yani...?"

"Ben ikinci kararınızı bekledim. Doğrusu, işlediği suçun karşılığında üç yıl hapis yatmasının yeterli olduğunu düşünüyorum."

"Tamam. Onu sıradan bir er olarak orduya gönderin."

"İstediği kolu seçmekte özgür mü?" diye sordu Fouché.

"Bırakın seçsin," dedi Bonaparte, "ama boşuna subay olmayı beklemesin."

"Tamam efendim. Siz majestelerinin gözüne girmek ona kalmış."

BÖLÜM 2
NAPOLYON

XLVIII
Hapishanede Geçen Üç Yılın Ardından

POLİS BAKANI İLE İMPARATOR arasındaki konuşmanın üzerinden bir saat geçmemişti ki, Fouché'nin müstahdemi, "Mahkûm geldi," diye duyurdu.

Fouché arkasını döndü ve kapının hemen dışında, iki jandarmanın arasında duran Sainte-Hermine Kontu'nu gördü. Polis Bakanı'nın işareti üzerine Sainte-Hermine Kontu içeri girdi.

Kont tutuklandığı ve Fouché'nin ona mahkemeye çıkmadan kurşuna dizileceği umudunu verdiği günden beri onunla konuşmamıştı. Sainte-Hermine bir hafta, iki hafta, hatta bir ay boyunca hücresinin kapısında ne zaman bir anahtar sesi duysa, sonunda infaz edilmeye götürüleceğini düşünerek kapıya koştu. Sonunda, en azından bir süre için yaşamaya razı olmak zorunda olduğunu fark etti.

Ardından korkuya kapıldı; onu, gelecek duruşmalarda şahit olarak kullanmak için hayatta tuttukları korkusuna. Bir veya iki ay boyunca kendi kendine yarattığı bu korkuyu besleyerek yaşadı; ta ki bir gün, tıpkı umudu gibi, bu korku da buharlaşıp kaybolana dek.

Ruhu önce umuttan, sonra da korkudan öyle büyük bir ıstırap çekmişti ki, başlangıçta zamanın nasıl geçtiğini anlamadı. Ne var ki sonraları sıkılmaya başladı. Kitaplar istedi ve isteğini yerine getirdiler. Boya kalemleri, resim kâğıdı, matematik araç gereçleri istedi; verdiler. Mürekkep, yazı kâğıdı, dolmakalem istedi ve onları da aldı. Uzun kış geceleri gelip çattığında ve odası akşamüzeri dörtte kararmaya başladığında lamba istedi. Başlangıçta lambayı vermeye isteksiz göründüler, ama sonunda onu da aldı. Her gün bahçede iki saat yürümesine izin verilmesine rağmen, birinin onu tanıyabileceğinden korkarak bu fırsattan yararlanmadı. Üç yıl boyunca işte böyle yaşadı.

Bir yaş vardır ki, talihsizlikler, seçkin kişilerde, fiziksel güzelliği ve karakter yapısını daha da kuvvetlendirir. Hector daha sadece yirmi beş yaşındaydı ve olağanüstü bir karakteri vardı. Kapalı kaldığı uzun süre boyunca yüzündeki gençlik pırıltısı kaybolmuş, pembe yanakları çökerek, yerini daha karanlık ve yağız bir simaya bırakmıştı. Karanlıkta görmeye çalışmaktan ötürü gözleri sanki daha da irileşmiş, bakışları daha delici olmuştu. Sakalı yüzüne güçlü bir hava ve çarpıcı bir erkeksilik katıyordu. Hangi ışığın altında bakılırsa bakılsın, fizyonomisinden, düşünceli, dalgın ve melankolik gölgeler yayılıyordu.

Genç erkekler fiziksel enerjilerini harcamak zorundadır; Hector bu

ihtiyacını jimnastik egzersizleri yaparak giderdi. Farklı ebatlarda top gülleleri istedi ve alıştırma yapa yapa, sonunda en ağırlarını bile kaldırıp havada döndürmeyi başardı. Tavana bir ip bağlamıştı ve artık yalnızca ellerini kullanarak bu ipe tırmanabiliyordu. Bu yorucu fiziksel eğitim ona ne gibi katkılar sağlamış olursa olsun, Hector bu jimnastik egzersizleri aslen vakit öldürmek için icat etmişti.

Sainte-Hermine hapishanede geçirdiği üç yıl boyunca yalnız başına inceleyebileceği konuları da derinlemesine inceledi: coğrafya, matematik, tarih. Hector gençliğinde seyahate çok düşkündü ve anadili gibi Almanca, İngilizce, İspanyolca konuşuyordu. Ona tanınan kitap okuma ayrıcalığından sonuna kadar faydalanarak, hapishane duvarlarını aşıp da gidemediği yerlere kelimelerle ve haritalarla yolculuk etti. Haydar Ali, oğlu Tippo Sahib, Bailiff de Suffren, Bussy ve Dupleix'in İngilizlerle ölesiye çarpıştığı Hindistan özellikle ilgisini çekti. Bu çalışmaların pratikte hiçbir işe yaramayacağını düşünmesinin hiçbir önemi yoktu, çünkü zaten sonsuza kadar hapiste kalacağına inanıyordu.

Hapishane hayatına alışmıştı ve Polis Bakanı'nın huzuruna çıkma emrini almak onun için çok önemli bir olay olmuştu. Bu emri endişeyle karşıladığını itiraf etmeliyiz.

Hector Fouché'yi hemen tanıdı. Fouché hiç değişmemişti, yalnızca artık işlemeli bir ceket giyiyordu ve insanlar ona "monsenyör" diyorlardı. Diğer yandan Fouché Sainte-Hermine'e iki kez bakmak zorunda kaldı ve o durumda bile onu zor tanıdı.

Polis Bakanı'nın karşısında durunca Sainte-Hermine'in aklına kederli anılar üşüştü. "Ah, mösyö," dedi sessizliği bozarak, "sözünüzü böyle mi tuttunuz?"

"Sizi yaşamaya zorladığım için beni gerçekten suçluyor musunuz?" diye sordu Fouché.

Sainte-Hermine kederle gülümsedi. "Pencerelerinde parmaklıklar olan, kapıları çifte sürgülü, üç buçuk metreye üç buçuk metre bir odaya kapatılmak gerçekten yaşamak mıdır?" diye sordu.

"İnsan kuşkusuz üç buçuk metreye üç buçuk metre bir odada, yalnızca iki metre uzunluğunda ve yarım metre genişliğinde bir tabutta edeceğinden daha rahat eder."

"Tabut ne kadar dar olursa olsun, insan ölünce daima huzura kavuşur."

"Bugün de ölmek için sizi son gördüğümdeki kadar ısrar edecek misiniz?" diye sordu Fouché.

Sainte-Hermine omzunu silkti. "Hayır," dedi. "O zamanlar hayattan nefret ediyordum; bugün ise hayata karşı bütünüyle kayıtsızım. Ayrıca

beni çağırmış olmanız, sıramın geldiği anlamına gelmiyor mu?"

"Niçin sıranız gelmiş olsun?"

"Enghien Dükü, Pichegru, Moreau ve Cadoudal ile işiniz bittiğine göre, Sainte-Hermine ailesinden geriye kalan son kişiyle de işinizi bitirmeye hazır olabileceğinizi düşünüyorum."

"Sevgili Sainte-Hermine," dedi Fouché, "Tarquin, Sextus'a emirlerini bildirdiğinde, o bahçesindeki bütün haşhaşları kesmedi, yalnızca en uzun olanlarını kesti."

"Bu yanıtınızdan ne anlamam gerekiyor mösyö?" diye sordu Hector kızararak. "Benim kellemin kesilmeye değecek kadar önemli olmadığını mı?"

"Sizi gücendirmek istemem mösyö, ama kabul etmelisiniz ki, ne Enghien Dükü gibi kraliyet soyundan gelen bir prens, ne Pichegru gibi bir fatih, ne Moreau gibi büyük bir savaşçı, ne de George gibi meşhur bir partizansınız."

"Çok haklısınız," dedi Hector başını eğerek. "Saydığınız kişilerle kıyaslandığında, ben bir hiçim."

"Ancak," dedi Fouché, "o adamların olduğu her şey olabilirsiniz, yalnızca, ne yazık ki kraliyet soyundan gelmediğiniz için prens olamazsınız."

"Ben mi?"

"Elbette. Hapiste, size sonunda ölüme gitmek için hücresinden çıkacak bir adama davranılacağı gibi mi davranıldı? Tutukluluğunuz esnasında hiç kimse ruhunuzu alçaltmaya, iradenizi kırmaya ya da yüreğinizi yozlaştırmaya kalkıştı mı? İsteyip de almadığınız hiçbir şey oldu mu? Büyük bir gücün sizi gözettiğini hissetmediniz mi? O halde, sizin geçirdiğiniz gibi bir üç yıl ceza sayılmaz mösyö; bu bir fırsattır – eğitim fırsatı. Diyelim ki doğa sizin bir erkek olmanızı planladı, çünkü oldunuz, o zaman bu üç yılı aramaz mıydınız?"

"Ama mutlaka bir ceza almış olmalıyım," diye haykırdı Sainte-Hermine biraz sabırsızca. "Cezam nedir?"

"Sıradan bir er olarak orduya katılmak."

"Bu bir ceza değildir mösyö, alçaltmadır."

"Araba soyguncuları arasındaki rütbeniz neydi?"

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Yehu'nun Yoldaşları arasındaki rütbenizi soruyorum."

Hector başını eğdi. "Haklısınız," dedi. "Sıradan bir er olmalıyım."

"Üstelik bununla gurur duymalısınız mösyö. Marceau, Hoche, Kléber, hepsi kariyerine sıradan bir er olarak başladı. Şimdi Fransa'nın mareşalleri olan Jourdan, Masséna, Lannes, Berthier, Augereau, Brune, Murat,

Bessiéres, Moncey, Mortier, Soult, Davout, Bernadotte gibi kişilerin hemen hemen hepsi kariyerine sıradan bir er olarak başlamıştı. Siz de onlar gibi başlayın ve sonunda onlar gibi olun."

"Beni ordunun en düşük rütbelerinde tutmak üzere emirler verilecektir."

"Muazzam başarılarla subaylarınızın gözüne girersiniz."

"Zorla ailemin onaylamadığı bir hükümete hizmet edeceğim. Ki ben de onaylamıyorum."

"Kabul etmelisiniz ki mösyö, Vernon Ormanı'nda posta arabalarına saldırdığınızda, henüz neyi onaylayıp, neyi onaylamadığınızı bilecek yaşta değildiniz. Bilinçli bir karar almamıştınız, yalnızca aile geleneklerini sürdürüyordunuz. Uzun bir süredir hapiste olduğunuza göre, geçmişi inceleyip gelecek üzerine kafa yorduğunuza göre, bir kez daha eski dünyanın yıkıldığını ve onun harabelerinden yeni bir dünyanın doğduğunu artık görüyorsunuzdur. Atalarınızın dünyasını meydana getiren her şey kaçınılmaz bir biçimde, vahşice, önüne geçilemeden yok oldu. Her yerde –tahttan, ordunun en düşük rütbesine kadar, hâkimlerden, köylerin valilerine kadar– yeni yüzler görüyoruz. Sizin kendi aileniz, tarihimizdeki bu değişimin en güzel örneğidir. Babanız ve ağabeyleriniz geçmişe aitti, siz ise yeni dünyaya aitsiniz. Kendi düşünceleriniz de mutlaka bunu doğrular."

"Söylediklerinizde büyük bir doğruluk payı bulunduğunu kabul etmek zorundayım mösyö. Nasıl ki XVI. Louis ve Marie-Antoinette, içine doğdukları eski rejimi temsil ediyorduysa, onlar kadar asil olmayan Bonaparte ve Josephine de Fransa için yeni bir devri temsil ediyor."

"Yanılmadığıma çok sevindim. Gerçekten de üç yıl önce öngördüğüm zeki adama dönüşmüşsünüz."

"Geçmişimin izlerini silmek için orduya farklı bir isim altında katılabilir miyim?"

"Evet. Farklı bir isimle katılmakla kalmayıp, görev yapacağınız kolu da seçebilirsiniz."

"Teşekkür ederim."

"Bir tercihiniz var mı?"

"Yok. Hangi yoldan gidersem gideyim, rüzgârlarla sürüklenen tozlardan bir farkım olmayacak."

"Rüzgârların karşısında dimdik durmak varken, neden onlarla sürüklenesiniz? Size görev yapacağınız kola ilişkin tavsiye vermemı ister misiniz mösyö?"

"Lütfen, buyurun mösyö."

"İngiltere ile zorlu bir savaşa gireceğiz, deniz savaşına. Tercih hakkı

size ait olduğuna göre, denizci olun."

"Ben de öyle düşünüyordum," dedi Hector.

"Ailenizde sizden önce de denizciler varmış. 1734'te koramiral olan Hélée de Sainte-Hermine başta olmak üzere, sizinle aynı ismi taşıyan atalarınızın beş tanesi donanmada yüksek rütbeler elde etmiş. Hatta babanızın kardeşi bile kaptanmış, gerçi siz daha iyi bilirsiniz, çünkü on dört yaşınıza kadar dümenci ve asteğmen olarak onun emrinde çalışmışsınız. Yani yeniden bir geminin güvertesine çıktığınızda, donanma eğitiminizin yarısını çoktan tamamlamış olacaksınız."

"Son bir buçuk asırdır ailemde neler olup bittiğini bu kadar iyi bildiğinize göre, amcama ne olduğunu söyleyebilir misiniz mösyö? Son üç yıldır hapiste olduğum için, dışarıdaki herkesle temasımı yitirdim."

"Kralın sadık bir hizmetkârı olan amcanız, Enghien Dükü öldürülünce istifa etti ve iki kuzeninizle birlikte İngiltere'ye çekildi."

"Ne zaman görev yerimde olmam gerekiyor?"

"İşlerinizi düzene koymak için kaç gün istersiniz?"

"İşlerim çabucak düzene girecektir, ne de olsa servetime el konulmuştur."

"Servetiniz hâlâ bütünüyle size ait ve şayet kâhyanız sizden para aşırmadıysa, son üç yıllık gelirinizi, yani üç yüz bin frankı çekmecelerinizin birinde bulacaksınız. Bir denizci için kötü bir başlangıç sayılmaz."

"Anlattıklarınıza bakılırsa, size çok şey borçlu olduğum aşikâr mösyö, oysa size teşekkür etmeyi ihmal ettim. Lütfen bunu, içinde bulunduğum garip durumun yarattığı duygulara verin ve nankör olduğumu düşünmeyin."

"Hiç de nankör olduğunuzu düşünmüyorum ve hatta size son bir tavsiye daha vereceğim. Bu tavsiyeyi sona sakladım çünkü verebileceğim en iyi tavsiye budur."

"Lütfen buyurun mösyö."

"İmparatorluk donanmasına katılmayın."

"Nereye katılmalıyım öyleyse?"

"Bir korsan gemisine katılın. İngilizlerin 'hükümet onaylı korsan gemileri' dediği, korsan gemilerine hükümet gemileriyle aynı statüyü veren yeni bir kanun çıktı. Sıradan bir denizci olarak görev yapmak zorunda olduğunuza göre, imparatorluk filolarındaki sert disipline uyum sağlamanız çok zor. Rütbeler arasındaki farkın daha kolay aşıldığı bir korsan gemisinde ise kolaylıkla kaptanla dostluk kurabilir, hatta belki gemiden pay satın alabilirsiniz. O durumda kaptan size istediği rütbeyi verebilir, böylece zamanla resmi olmayan donanmadan bir hükümet gemisine geçiş yapabilir-

siniz ve hizmet süreniz amcanızın gemisinde dümenci olduğunuz günden başlayarak hesaplanır."

Kibarlığıyla tanınmayan bir adamdan bu denli kibarlık gördüğüne şaşıran Hector, "Ama ben sizin bu ilginizi hak edecek ne yaptım Mösyö Fouché?" diye sordu.

"Hiçbir fikrim yok, ben de kendimi tanımakta güçlük çekiyorum," dedi Polis Bakanı. "Ancak, ara sıra, zor durumlarda zekâsını ortaya koyan adamlara yardım etmek hoşuma gider. Onlar daima zamana ayak uydurmayı başarırken, onurlarından da hiçbir şey kaybetmezler. Başınıza neler geleceğini bilmiyorum, ama bir gün bana teşekkür edeceksiniz, çünkü o gün bana teşekkür etmek için şimdikinden daha fazla sebebiniz olacak."

"Bugünden itibaren kendimi her şey için size borçlu sayıyorum mösyö, hayatım için bile," dedi Sainte-Hermine reverans yaparak.

"Orduya katıldığınız gün bana geminizin adını, mürettebat arasında size düşen numarayı ve kaydolmak için seçtiğiniz sahte ismi bildirmeyi unutmayın. Hâlâ sahte bir isimle mi görev yapmayı düşünüyorsunuz?"

"Evet mösyö. Sainte-Hermine ismi öldü."

"Herkes için mi?"

"Herkes için, özellikle de o ismi alacak olan kadın için."

"Komutan ya da general olarak tekrar hayata dönene dek, öyle değil mi?"

"Ama umarım o gün gelene kadar bahsettiğimiz kişi beni çoktan unutmuş ve mutluluğa kavuşmuş olur."

"Peki bana nasıl öldüğünüzü sorarsa, Polis Bakanı olarak her şeyi bilmem icap ettiğine göre, ona ne yanıt vermeliyim?"

"Ona borçlu olduğum bütün saygıyla ve ona karşı duyduğum büyük aşkla öldüğümü söyleyin."

"Mösyö gitmekte serbesttir," dedi Fouché iki kanatlı kapıyı açarak.

Jandarmalar kenara çekildi. Sainte-Hermine Kontu reverans yaptı ve odadan çıktı.

XLIX
Saint-Malo

CALAIS'DEN BREST'E, FRANSA kıyıları boyunca uzanan birçok körfezin birinde, Normandiya ile Brötanya arasında, La Hague Burnu ile Tréguier Burnu arasında, eski Fransa adaları Jersey, Guernsey ve Aurigny'nin kar-

şısında, bir deniz kuşunun yuvası misali kayalıklardan yükselen küçük Saint-Malo kenti bulunur.

Eski zamanlarda, Brötanya'ya hâlâ Armorika dendiği tarihin tozlu sayfaları arasında kaybolmuş primitif günlerde, Rance ile çevrili bu kayalıklar ormanlarla ve ovalarla ayrıldığı denizden oldukça yüksekteydi. O zamanlar Saint-Malo'nun çevresindeki ve karşısındaki adalar muhtemelen karanın parçasıydı. MÖ 709'da yaşanan afet, belki de bir zamanlar La Hague Burnu ve Tréguier Burnu kadar denizin içlerine uzanan karanın büyük bir bölümünü yutmuş olmalıydı.

Dokuzuncu yüzyılın başlarında Normandiyalı korsanların Brötanya'ya düzenlediği akınlar Charlemagne'ın ölüm döşeğinde ağlamasına sebep olmuş ve bölgedeki Brötonları Saint-Malo'ya sığınmaya mecbur bırakmıştı. 1143 ile 1152 yılları arasında Jean de Châtillon, piskoposluğunu Saint-Malo'ya taşıdı ve kent işte o zaman hayat bulmaya başladı.

Vahşi okyanusun kızı Saint-Malo, cesur denizcilerin himayesi altında ve piskopos ile papazlar meclisinin derebeylik tarzındaki yönetiminde hızla gelişti. Toplum kurallarını ve insan haklarını koruyan yönetimin altında nüfusu artarak büyüdü. Güvenli bir liman haline geldi, ama büyüyen kentlerde daima gözlemlendiği gibi, refahı sallantıdaydı.

Kent, vergi muafiyetleri sunarak limanındaki gemilerin sayısını arttırdı ve genellikle yalnızca düklerle krallara tanınan dokunulmazlıklar ve ayrıcalıklar vererek ticaret hacmini genişletti. Savaş zamanlarında düşman gemilerini ele geçirerek kasasını doldururken, barış zamanlarında da sağlam ticari anlaşmalar ve kârlı işler sayesinde refahını korudu. Saint-Malo Bröton ulusu içinde bağımsız bir cumhuriyet oldu. (Bu sıfatla, sonraları VII. Henry adıyla kral olacak olan Lancaster Ailesi'nden genç Richmond Kontu'na sığınma hakkı verdi. Richmond Kontu, York Ailesi'nin ilk kralı IV. Edward amansızca peşine düştüğü için 1475'te Saint-Malo kilisesine sığındı.)

İlginç bir ayrıntı: Geceleri sular çekildiğinde Saint-Malo'daki gemiler İngiltere'den getirilmiş olan yirmi dört buldoktan oluşan bir sürü tarafından korunurdu. Bu uygulama 1145'te papazlar meclisi ile cemiyet tarafından başlatılmış ve 1770'e kadar sürmüştü; 1770'te genç bir subay yat borusundan sonra onların arasından geçmeye kalkışarak bu dört ayaklı nöbetçilere meydan okumuştu. Köpekler onu parçalamıştı. Bunun üzerine konsey köpekleri zehirletmeyi uygun görmüştü.

Saint-Malo tersanelerinden çıkıp İngiliz, Portekiz ve İspanyol gemilerini demir pençeleriyle ele geçirmek üzere dalgaları aşan bütün gemilerin hikâyesini anlatsaydık, bu, uzun ve şanlı bir hikâye olurdu. Tarihte, du-

varlarının bir saat içinde kuşatılabileceği bu küçük kent kadar şanlı savaşlara imza atmış başka bir ulus yoktur. Surlarına gelince; Saint-Malo halkı güvenliğini tamamen bu surlara emanet etmişti.

Saint-Malo denizcileri 1234'ten beri okyanusa açılmaktaydı. Onların hızla İngiliz gemilerine saldırdığını gören Matthew Paris, onlara "hafif deniz tugayları" adını takmıştı. Bu atılgan Bröton denizciler için düzülen övgüler Saint Louis'nin kulağına kadar gitti ve Amiral Dubourg ile İngiliz donanmasına karşı savaşmak için Picardların ve Normandiyalıların yanı sıra onları da gönderdi. İngiliz Amiral ağır bir yenilgi aldı ve gemileri kendi limanlarına dönmeye mecbur kaldı. Saint Louis 1 Nisan 1270'te dinsel bir cinnetle son haçlı seferine kalkıştığında, onun çağrısına karşılık veren Saint-Malo gemileri kararlaştırılan günde onu Aigues-Mortes'de beklemek üzere İspanya'nın etrafından dolaştılar.

Talih, 24 Haziran 1340'taki Ecluse Savaşı'na kadar Saint-Malo gemilerinin yanındaydı; bu savaşta İngilizlere ve Flamanlara mağlup oldular. Sonrasında Saint-Malo vatandaşları düşmanlarıyla aralarını düzeltip Dük Jean de Monfort'un Fransa tahtını ele geçirme çabalarını desteklemekte onlara eşlik ettiler. Dükün çabaları başarısızlıkla sonuçlandı ve kendi topraklarından kovulup İngiltere'ye sığınmak zorunda kaldı.

Bu arada Saint-Malo Kral V. Charles'a teslim olmuştu, ama bu, Lancaster Dükü'nü kenti ele geçirmeye çalışmaktan alıkoymadı. Lancaster Dükü yeni bir icat olan toplara büyük umutlar bağladı, ama topların kent halkının taktiksel düzenleriyle boy ölçüşemeyeceği anlaşıldı; kent halkı gecenin ortasında Lancaster'ın saflarının arkasından sızarak adamlarının çoğunu öldürdü, kampının bir kısmını ateşe verdi ve Froissart'ın yorumuna göre, bozguna uğrayan Lancaster ile ordusunu tarihi bir alay konusu haline getirdi.

Dük Jean da dukalığını yeniden kazanır kazanmaz Saint-Malo'yu işgal etmeye kalkıştı. Halkın erzak tedarikini keserek kenti felce uğratan bir abluka gerçekleştirdi ve kente su sağlayan kanalı kapattı. Ardından uzun süredir kent halkına tanınan hakları ve ayrıcalıkları kaldırdı. Onun başvurduğu bu aşırı tedbirler, halkın ona karşı azmini körükledi ve Kral V. Charles'a sadakat yemini etmiş oldukları gibi, Kral VI. Charles'a da sadakat yemini ettiler. Onun himayesi altında, İngiltere kıyılarını yağmalamalarını sağlayan çok güçlü bir filo inşa ettiler.

25 Ekim 1415'te Agincourt'ta matem çanları çaldı. Fransa bütünüyle yenik düştü. Ancak Saint-Malo Brötanya Dükü'ne verildi. Beyaz cüppelere bürünen kent halkı onu ermin kürkleriyle donatılmış bayraklarla karşıladı.

Zafer kazanan İngiltere Fransa'daki hâkimiyetini genişletti. Bayrağını Notre-Dame'da dalgalandırdı; bütün Normandiya kalelerinde onun bayrağı dalgalanıyordu. Aslına bakılırsa İngiltere bayrağı, üç zambağın yenilgimize karşı çıktığı Mont-Saint-Michel dışında her yerde dalgalanıyordu. Kardinal Piskopos Guillaume de Montfort tarafından donatılan bir İngiliz filosu bu yiğit kaleyi abluka altına almaya çalışınca Saint-Malo gemileri, daha az sayıda olmalarına rağmen, İngiliz gemileriyle savaştı. Sıcak ve zorlu bir çatışma gerçekleşti, ama İngiliz gemilerine çıkmayı başardılar ve mürettebatını öldürdüler. Saint-Malo'dan yükselen zafer çığlığı Fransa'yı uyandırdı. Fransa şaşkınlıkla başını kaldırdı ve bir kez daha nefes alabilmeye başladı, çünkü kuzeybatı bölgesinde henüz her şey yitirilmiş değildi.

Zafer haberleri VII. Charles'ın bir an için bezginliğinden sıyrılmasına yol açtı ve 6 Ağustos 1425'te, Saint-Malo gemilerini kraliyete borçlu olduğu eski ya da yeni bütün vergilerden üç yıl boyunca muaf tutan bir kararname çıkarttı. I. François, generalinin liman vergileri toplamasını yasaklayınca bu muafiyet iki katına çıktı. Generalin, dükler tarafından kaptanları veya kalelerin bakımını desteklemek için bağışlanan paraların dışında herhangi bir bağış istemesi veya kabul etmesi de yasaktı. XI. Louis 1466'da Saint-Malo'nun dokunulmazlıklarını ve vergi muafiyetlerini örnek alarak, milletler topluluğu savaşlarında oldukça azalmış olan Paris nüfusunu arttırmak için benzer prensiplere başvurdu.

1492'de, Kristof Kolomb'un Amerika'yı keşfettiği sıralarda, Dieppe, Biskay ve Saint-Malo'dan denizciler de Ternöv'ü ve Kanada'nın aşağı kıyılarından bazılarını keşfetmekteydi. Basklar buldukları bölgeye *baccalaos* adını verdiler, bundan da, İtalya, İspanya ve güney Fransa'da hâlâ kullanılan "*baccalat*" kelimesi türedi. Kanada'nın Kristof Kolomb'u Jacques Cartier o değerli balıkları Saint-Malo'ya getiren ilk kişi oldu ve bu balıklar Avrupa'nın üçte birini zengin eden bir iş kolu yarattı.

Yedi yaşında Galler Prensi ile nişanlandırılan –Galler Prensi, amcası Gloucester'ın emirleriyle boğazlanınca bu nişan oldukça kısa sürmüştü– ve sırasıyla iki Fransa kralıyla, VIII. Charles ve XII. Louis ile evlenen II. François'nın kızı Prenses Anne 1505'te kısa bir süre Saint-Malo'da boy gösterdi. Papazlar meclisinin muhalefetine rağmen kale üzerindeki çalışmaları devam ettirdi. Muhaliflerinin arzularına hiç değer vermediğini göstermek için, işçilerin, kente bakan kale duvarına şu açık duygularını kazımasını emretti: "*Quic en groingne! Ainsi sera. C'est mon plaisir*" ("Bırakın homurdansınlar! Öyle olsun. Benim arzum budur").

Saint-Malo halkı bir belediye binasına, yani egemenliğine kavuştuğu

yıl Jacques Cartier doğdu ve onun ömründe (1491–1557) Saint-Malo denizcilerinin bütün önemli seferlere katıldığı büyük bir keşif dönemi yaşandı. Cartier ile birlikte Kanada'ya gittiler. Tunus kralı Moulay Hassan'ı tekrar tahtına çıkaran İspanya'dan Charles Quint ile birlikte Afrika'ya gittiler. Portekizlilerin peşinden Hindistan'a gitmek üzere gemilerine doluştukları gibi, Atlantik'i geçip Brezilya'ya giden Cabral'ı da takip ettiler.

Ülkelerinin savaşlarına katılmayı ihmal etmediler. Fransa ile İngiltere arasındaki zorlu 1512 Savaşı'nda, başında Mösyö Bouillé bulunan Saint-Malo halkı Cézembre Adası'nda üs kurmakta olan İngilizlere saldırdı. Bouillé'nin adamlarının paramparça etmediği kişiler de kaçmak zorunda kaldılar.

Peki I. François İspanya ile savaşa girdiğinde, Amiral Annebaut'nun filosunu güçlendirmek için kime başvurdu? Elbette gemilerini kiraladığı Saint-Malo halkına. Aslında kaptanların bazıları amirale katılmayı reddetti, çünkü açık denizlerde İspanya ile kendi adlarına savaşmak istiyorlardı. Charles Quint'in Amerika'dan dönen filosunun bir bölümünün, düşmanı aramak için Meksika Körfezi'ne kadar giden Brötanya ve Saint-Malo gemileri tarafından ele geçirilmesi böyle gerçekleşti.

Babası François'nın ardından tahta çıkan II. Henri, VI. Edward ile atışırken eline kalemi alıp Saint-Malo halkına bir mektup yazarak, onlara "gemilerini mümkün olduğunca çabuk hazırlayıp denize açılmalarını ve İngilizlere saldırarak onlara ellerinden gelen hasarı vermelerini" emretti; ayrıca "ganimetlerinden vazgeçmeleri gerekmeyeceği ve herhangi bir vergi ya da ödeme talep edilmeyeceği" hususunda söz verdi.

1560'da Saint-Malo halkı yeni kral II. François'dan, balıkçı teknelerini denize göndermelerini men eden bir mektup aldı, çünkü kral filodaki her deniz taşıtının Kalvinistlerin Anjou'dan çıkmasını engellemek için kullanılmasını istiyordu. Condé Prensi'ne verilen idam cezası ile telaşa kapılmış olan Kalvinistler İngiltere'ye geçebilmek ümidiyle Brötanya kıyılarında toplanıyordu. Saint-Malo'nun Katolik denizcileri Protestanların İngiltere'ye ulaşmasını önlemek için Brötanya kıyılarında mekik dokurken, Kalvinist denizciler ise Amiral Coligny'nin Kaptan Ribaut komutasında Florida'ya gönderdiği sefere katılmıştı.

Anjou Dükü tarafından kazanılan Jarnac Savaşı 1569'da Fransa'ya geçici bir barış sağladı ve IX. Charles nispeten durgun geçen bu dönemi, Brötanya'yı ziyaret etmek için fırsat bildi. Saint-Malo Piskoposu Guillaume de Ruzé ona eşlik etti ve bu piskoposun yetki alanını ziyaret etmeye geldiği tek seferdi. Resmi kıyafetlerine bürünen, tören silahlarını kuşanan ve dört yüz çocuğun eşlik ettiği Saint-Malo halkı IX. Charles'ı karşılama-

ya geldi. Ertesi gün Corpus Christi Yortusu'nda kralın kendisi korteje eşlik etti ve kent öğlen vakti yalnızca Majestelerini eğlendirmek için bir deniz çarpışması düzenledi. Armağanlara boğulan kral Cancale ve Dol üzerinden evine döndü.

Üstelik hepsi bu değildi. Ertesi yıl Saint-Malo halkı son derece dindar olan krallarının ciddi mali sorunlar yaşadığını duyunca, kraliyet borcunun miktarını öğrendiler ve tamamını ödediler. Artık böyle bir tebaa görmüyoruz!

1572'de Saint-Barthelemy katliamı meydana geldiğinde Saint-Malo halkı bu katliamda yer almadı. Saint-Malo'da tek bir Kalvinist bile öldürülmedi. Ancak ertesi yıl Montgomery komutasındaki İngilizler ve Fransız Protestanlar Belle-Isle'ı alınca, Saint-Malo denizcileri bütün masrafları kendileri üstlenerek gemilerine atlayıp kendilerinden altmış kişinin canı pahasına Montgomery'nin peşine düşmekte tereddüt etmediler.

Saint-Malo halkı La Ligue'e katıldı ve her şeyi olduğu gibi, Fransız Katolikliği ile kralı da coşkuyla destekledi. Dolayısıyla Valois hanedanlığının sonuncusu III. Henri'nin suikasta kurban gittiği ve Bourbonlar'dan Protestan IV. Henri'nin kral olduğu haberi, kenti kederli bir sessizliğe sürükledi. Kalenin valisi Mösyö Fontaine heretik kralı karşılamak için gönüllü davrandıysa da, Saint-Malo halkı silahlanıp kenti dışarıya kapattı ve "Tanrı Fransa'ya Katolik bir kral verinceye dek" hiçbir kralın boyunduruğu altına girmeyeceğine yemin etti.

Henri parası olmadan Brötanya'ya gelemeyeceğini anlayıp yemininden döner dönmez, Saint-Malo, Brötanya'ya gelip Mercoeur Dükü'nü indirmesi için krala istediği kadar top, barut ve para tedarik etmeye söz verdi. Saint-Malo seferin giderleri için on iki bin kron bağışladı. Oysa bunlar, IV. Henri'yi şehre ve kaleye alarak menfaatlerine ihanet ettiği gerekçesiyle kalenin valisi Fontaine'i öldüren aynı adamlardı. Saint-Malo halkı bu kez kralın en ateşli taraftarları haline gelmişti ve o güne dek destekledikleri Ligue garnizonlarına karşı savaş açtılar.

IV. Henri Saint-Malo halkına, "insanın görebileceği en meşru, en açık ve en sadık denizcileri sağladığı" için övgüler içeren bir mektup yazdı ve Elizabeth'e, İngiliz korsanlarına karşı onların lehine müdahalede bulundu.

Korsanlar ile hükümetin onayladığı korsan gemilerini karıştırmayalım. Saint-Malo on yedinci yüzyılın başlarında denizlerde zaten önemli bir güç haline gelmişti. 1601'de *Croissant* ve *Corbin* adlı iki gemileri Hindistan'a giderken Ümit Burnu'nu dolaşmıştı. 1603'te üç gemileri "ticaret için ve Kanada karaları ile civarlarını keşfetmek için" yola çıkmıştı. 1607'de Montmorency Dükü'nün yeğeni Choisy Kontu beş gemiden *–Archange,*

Choisy, *Affection*, *Esprit* ve *Ange*– oluşan bir filoyla dünya turuna çıkmaya hazırlanırken mürettebatını Saint-Malo'dan almıştı, çünkü insanın bulabileceği en iyi denizcilerin orada olduğunu düşünüyordu.

IV. Henri suikastı üzerine tahta çıkan XIII. Louis, babasının Saint-Malo halkına tanıdığı ayrıcalıkları teyit etmekte hiç vakit kaybetmedi. Ternöv kıyılarındaki balıkçı teknelerinin mürettebatını korumak için iki savaş gemisini Saint-Malo denizcileriyle donattı.

Richelieu da Fransız Protestanlarına erzak ve destek sağlayan La Rochelle'i kuşatmak için sadık Saint-Malo halkına başvurdu. Buckingham'ın filosuyla boy ölçüşebilecek bir donanmaya ihtiyacı vardı, ama yalnızca otuz dört balina avı gemisi bulunmaktaydı. Saint-Malo halkı ona yirmi iki gemi daha sağladı. Küçük bir liman kentinde yaşayan sekiz bin kişi neredeyse Fransa'nın geri kalanına bedeldi. Fransa için döktükleri kanlar için olduğu gibi, yaptıkları harcamalar için de kralın onlara hiçbir şey borçlu olmadığını söylediler. Saint-Malo'ya deniz kuvvetleri komutanlığı bahşedildi.

Hükümet 1649'da Kanada'daki yeni kolonisinin nüfusunu arttırmak için Saint-Malo'dan kalkan gemilere çok sayıda fahişe yerleştirdi. İki hafta içinde Kanada'ya vardıklarında hepsi kendisine bir koca bulmuş ve kocasına, bir boğa, bir inek, bir erkek, bir dişi domuz, bir horoz, bir tavuk, iki varil tuzlanmış et, birkaç silah ve on bir krondan oluşan bir çeyiz getirmişti.

Saint-Malolu denizcilerin kıymeti öyle iyi biliniyordu ki, Fransa filosunun amiral gemisi genellikle mürettebatını Saint-Malo'dan alıyordu. XIV. Louis bu âdeti kanunlaştırdı.

On yedinci yüzyılın sonuna gelindiğinde Saint-Malo'da konuşlanmış yüz elli gemi bulunmaktaydı. Bu gemilerin altmış tanesi yüz tondan daha hafifti, geriye kalan doksanı yüz ton ile dört yüz ton arasında değişiyordu.

O dönemde Fransa'da çok önemli denizciler de meydana çıkmaya başlamıştı. 1672 ile 1700 yılları arasında şu denizciler Saint-Malo'nun tarihine geçmiştir; Dufresne des Saudrais, La Fer de La Belliére, Gouin de Beauchesne, Saint-Malo'dan Ümit Burnu'nu geçen ilk kişi, Alain Porée, Legoux, Fontaine, Louis-Paul Danycan, Cité, Joseph Danycan, Athanaze Le Jolif, Pépin de Bellisle, François Fossart, La Villauglamatz, Thomas des Minimes, Étienne Piednor, Joseph Grave, Jacques Porcher, Josselin Gardin, Nouail des Antons, Nicolas de Giraldin, Nicolas Arson ve Duguay-Trouin. Bu isimler günümüzde unutulmuş olsa da, zamanında herkes tarafından bilinirdi. Ancak biri hiç unutulmamıştır: Duguay-Trouin ismi hâlâ Jüpiter kadar parlaktır.

1704'te, Fransa için yıkıcı etkiler doğuran İspanyol Taht Savaşı sırasında Saint-Malo her şeye rağmen seksen bir gemiyi ele geçirmeyi başardı ve bu gemilerin satışı iki milyon dört yüz yirmi iki bin altı yüz elli pound ve iki denier tutarında bir gelir sağladı. Saint-Malo Moka ile ve daha da doğuya uzanarak Hindistan ile ticaret yapmaya başladı; Surat, Calicut ve Pondicherry'de ticaret merkezleri kurdu. Saint-Malo Rio de Janerio'yu işgal etti ve başka bir okyanusta Île de France adı verilen Moritius'u ele geçirdi. Kent büyüdü, etrafında surlar inşa edildi ve Duguay-Trouin öldüğünde onun dengi olan Mahé de la Bourdonnais doğdu; kendisi Île de France ve Île Bourbon'u, Asya'da aldığımız yenilgileri telafi edecek bir biçimde yönetti.

XIV. Louis'nin yürüttüğü, 1763'te utanç verici bir anlaşmayla noktalanan vahim savaşlar sırasında Saint-Malo'nun ticareti büyük bir darbe almıştı. Yeni Kral XVI. Louis'nin yönetimi umut vaat etmesine rağmen, Saint-Malo'nun ekonomik faaliyetleri azalmaya devam etti ve 1794 ile 1795 yıllarındaki devrim fırtınalarında hemen hemen tamamıyla yok oldu. O zamana dek Saint-Malo'ya bağlı bulunan Saint-Servan, 1790'da Saint-Malo'dan ayrıldı ve nüfusunun yarısını da beraberinde götürdü. 1793'ün sonuna gelindiğinde Saint-Malo'nun bir zamanlar denizlerde sahip olduğu ihtişamdan geriye yalnızca iki ya da üç tane balıkçı teknesi kalmıştı ve tek bir korsan gemisi bile yoktu.

1793'te vali Le Carpentier'nin görevinden ayrılması Saint-Malo'nun ekonomik bakımdan biraz rahat nefes almasını sağladı ve ertesi yıl beş küçük korsan gemisini denize indirmeyi başardılar. 1796 ile 1797 yıllarında, bazıları yalnızca karabinalarla ve hafif silahlarla donatılmış olsa da, otuz gemiye kadar çıktılar. Saint-Malo 1798'de yirmi sekiz yeni korsan gemisi hazırladı ve 1801'de İngiltere ile imzalanan barış anlaşmasına dek aynı sayıda gemi yapmayı sürdürdüler.

Ne var ki gördüğümüz gibi bu barış tarihte yalnızca kısa bir an için sürdü ve 1803'te iki ülkenin birbirine karşı beslediği derin ve köklü nefreti ortaya seren düşmanlık bir kez daha baş gösterdi. Bu, denizlerde yeni kahramanlar meydana çıkaran bir devirdi; Le Même, Lejolif, Tréhouart ve Surcouf gibi adamlar.

Surcouf ismi bizi öykümüze döndürüyor.

L
Madam Leroux'nun Hanı

28 TEMMUZ 1804'TE, SABAH ON BİR sularında, çatıların üstündeki yüklü bulutlar gökyüzünden değil de denizden gelirmiş gibi alçak olmasına rağmen, yirmi beş ya da yirmi altı yaşındaki genç adam havayı fark etmemiş gibiydi. Châteauneuf'dan gelirken sade bir öğle yemeği için mola verdiği Saint-Servan köyünden çıkmaktaydı. Boisouze yolundaki –şimdi bu yolun yerini imparatorluk anayolu aldı– granit kayaların arasından yürürken deri şapkasını ve denizci ceketini döven sağanak yağmur daha hızlı yürümesine yol açmadı. Sırtında çantasıyla sakin adımlarla ilerliyor, yürüyüş sopasıyla yanından geçtiği çiçeklerin başını eziyor ve su damlacıkları binlerce elmas gibi havaya fışkırıyordu. Deniz hem arkasında, hem de önünde gürlemesine rağmen, genç adam bunu, tepesinde çakan yıldırımlardan daha fazla önemser gibi görünmüyordu. Bir dalgakırana ulaştı ve orada bile, gözlerinin önünde kopan fırtına, ne denli ürkütücü görünse de, onu düşüncelerinden alamadı.

Bu, Rocabey bölgesine bakan Sillon dalgakıranıydı. İngiliz Kanalı'nın açık deniziyle iç koyun arasına inşa edilmiş olan dar dalgakıran Saint-Malo'yu Saint-Servan'a bağlıyordu. Bu dalgakıran yaklaşık on metre yüksekliğindeydi ve yalnızca iki buçuk metre genişliğindeydi; denizden gelen her rüzgârla, fırtınalarla suların yükselmesi her buluştuğunda, dalgalar onu aşıp gürültüyle koyun diğer tarafına çarpıyordu. Rüzgârlar ve dalgalar Kanal'ı böylesine şiddetli bir biçimde ayaklandırmışken, dar sette yürümeye cesaret edebilecek insan zor bulunurdu. Dalgalar yüzünden koya düşen yalnızca insanlara değil, atlara ve at arabalarına ilişkin hikâyeler de vardı; yani Sillon'u geçmeye kalkışmadan önce gökyüzü ile deniz arasındaki savaşın dinmesini beklemek akıllıca olurdu. Ne var ki genç adam adımlarını yavaşlatmadı ve setin üstünde yürümeye başladı. Diğer uca ulaşamadan önce iki kez, deniz dalgakıranın iki yanından onu yutmak üzere çenesini açan iki kafalı bir canavar gibi dev dalgalarla onu dövdü. Yine de temkinli adımlarını hiç bozmadan Sillon'un diğer ucuna ulaşmayı başardı. Kaleye vardığında, onu yağmurdan koruyamasa da, en azından şiddetli rüzgârdan ve denizden koruyan surlara yakın yürüdü.

Gezginimiz ancak diz boyu suların içinde yürüyerek asma köprüye ulaşıp kente girebildi. Bulunduğu yeri anlayınca hemen sola döndü ve tahmin ettiği üzere, bugün Café Franklin'in bulunduğu meydana çıktı. Nerede olduğunu bilir gibi görünüyordu ve Place au Beurre'den Traversiére

Sokağı'na uzanan sokağa girdi. Ancak hiçbiri iki metreden daha geniş olmayan dolambaçlı sokaklarda kayboldu ve sonunda yağmurdan korunmak için kapı eşiğine sığınmış olan bir denizciye rastladı. "Baksana yoldaş," dedi, "Madam Leroux'nun Hanı'nı nerede bulabileceğimi söyler misin?"

"À La Victorieuse mü?" diye sordu denizci.

"Evet, À La Victorieuse," dedi gezgin.

"Limanı bilir misin yoldaş?" diye sordu denizci.

"Yalnızca ismen."

"Aman Tanrım," dedi denizci.

"Güvenli değil midir?"

"İyi bir limandır, ama oraya gitmek için ceplerinin dolu olması gerekir."

"Olsun, sen bana hanın yerini söyle. Bu akşam benimle yemek yemeye gelirsen, en iyi şaraplarından içip, leziz kuzu eti yeriz."

"Memnuniyetle," dedi denizci. "Bir yoldaşın daveti asla geri çevrilmez. Kimi soracağım?"

"René," dedi yolcu.

"Pekâlâ. Saat kaçta?"

"Beş civarında, senin için de uygunsa. Bu arada, henüz sorumu yanıtlamamış olduğunu da hatırlatmak isterim."

"Hangi soru?"

"Madam Leroux'nun hanının yerini sormuştum."

"Buradan yaklaşık yirmi metre ileride, Traversiére Sokağı'nda, tabelasını görürsün. Ama unutma, À La Victorieuse'de iyi ağırlanmak için ilk önce masaya bir kese altın boşaltıp, 'Bana yiyecek ve içecek bir şeyler getirin, gördüğünüz gibi param var,' demen gerek."

"Tavsiye için teşekkürler," dedi yolcu bir kez daha yola koyularak.

Denizcinin verdiği tarife göre ilerledi ve yaklaşık yirmi metre ötede büyük bir binanın önüne geldi. Kapının üstünde firkateyn resimli renkli bir tabela vardı ve "À LA FRÉGATE VICTORIEUSE" yazıyordu.

Yolcu bir an tereddüt etti. Hiç böyle bir gürültü duymamıştı; içeriden boğuk bağırış, sövgü ve küfür sesleri yükseliyordu. Surcouf'un rakiplerinden Niquet birkaç gün önce iki büyük hâsılatla limana dönmüştü ve denizciler paylarını daha bir gün önce almışlardı. Eğer paralarını harcamak için daha önce fırsat bulamadılarsa da, şimdi bu açığı hararetle kapatıyorlardı, çünkü yağmur fırtınası sokaklardan kaçıp hanlara sığınmalarına sebep olmuştu.

Aslında yolcunun içeriye girmekte tereddüt etmesine hiç gerek yoktu, çünkü hiç kimse onun farkına bile varmadı. Hanın müşterileri yaban-

cıyla ilgilenemeyecek kadar kendi işlerine dalmışlardı. Kimisi içki içiyor, kimisi pipo tüttürüyordu. Diğerleri ise tavla ya da iskambil oynuyordu. İki bilardo masasının etrafına yirmi beş veya otuz oyuncu toplanmıştı, onları izlemek için sandalyelere, sıralara ve ocak başına doluşmuş olan elli ya da altmış kişilik bir kalabalık bulunmaktaydı. Bu gürültünün ortasında insan yine de mermer masalara çarpan demir paraların sesini duyabiliyordu, ama düşüncelerini toplamak zordu. Çakırkeyif denizciler akıllarından geçen her düşünceyi bağırarak, başkalarından ziyade kendi kendilerine dile getiriyorlardı, zaten hiç kimsenin birbirini dinlediği de yoktu.

Yolcu, denizcilerin şarap kokan nefeslerinin, yağmurda sırılsıklam olmuş nemli giysilerinden yükselen buharlara karıştığı duman bulutuna daldı. Madam Leroux'yu aramaya ve sormaya devam etti, ama hiç kimse onu yanıtlama zahmetine katlanmadı. Belli ki Madam Leroux bir deliler krallığı yönetiyordu. Derken yolcu bir kadınla göz göze geldi ve ona doğru yürümeye başladı. Sarhoş bir tebessümün çarpıtmadığı yeni bir yüz gören kadın da kalabalığın arasından ona doğru ilerledi.

Madam Leroux otuz yaşlarında çıtı pıtı ama dolgun bir kadındı. Daima cazip bir tebessüm takınır, ağzından bal akar ve hoş tavırlar sergilerdi, ama gerektiği zaman, mesleki tavrını, müşterilerinin onun üzerinde denediği şehvetli ya da mali atılımları geri püskürtecek şekilde değiştirmeyi çok iyi bilirdi. Öyle durumlarda ellerini kalçalarına dayar ve adeta irileşirdi; sesi gök gürültüsü gibi gürlerken, elinin de yıldırım gibi çarpabildiği bilinirdi. Madam Leroux doğal olarak yolcuya en güzel tavırlarıyla yaklaştı.

Yolcu, Saint-Germain dolaylarındaki bayanları selamladığı kibar ses tonu ve nazik jestleriyle, "Üç gün önce Yurttaş René'ye gönderilen iki bavul ve ahşap bir sandık aldınız mı madam?" diye sordu.

"Evet, evet. Aldım Yurttaş," dedi Madam Leroux. "Odanız hazır, eğer beni takip ederseniz, size odanızı göstermekten memnuniyet duyarım."

René başını sallayarak onayladı ve sarmal merdivenlerden Madam Leroux'yu takip ederek ortasında iki bavulun ve ahşap bir sandığın onu beklediği 11 numaralı odaya girdi. Düşünceli Madam Leroux, pencerenin kenarına bir masa ile kâğıt ve mürekkep yerleştirmişti, çünkü mutlaka böyle şık bavulları ve özenle kapatılmış ahşap bir sandığı olan bir adamın yazacak mektupları da olurdu.

"Yurttaş akşam yemeğini aşağıda mı yoksa odasında mı yemeyi tercih ederler?" diye sordu Madam Leroux.

René, Traversiére Sokağı'ndan birkaç adım ötede karşılaştığı denizcinin tavsiyesini hatırladı. Elini umursamaz bir tavırla cebine daldırıp bir avuç Louis altını çıkararak masaya yerleştirdi. "Yemeğimi burada alaca-

ğım," dedi, "ve iyi bir servis istiyorum."

"İyi bir servis alacaksınız, mösyö. İyi bir servis alacaksınız," dedi Madam Leroux büyüleyici bir tebessümle.

"Lütfen bana güzel bir ateş yakın sevgili Madam Leroux, çünkü iliklerime kadar ıslandım. Saat beşte de iki kişilik güzel bir akşam yemeği hazır olsun. Bir dostum gelip René'yi soracak, lütfen kendisine odamı gösterin. Güzel bir şarap da istiyorum."

Beş dakika sonra 11 numaralı odada muhteşem bir ateş yanıyordu.

René yalnız kalır kalmaz sırılsıklam giysilerini çıkardı. Ardından bavulundan yerdeki ıslak giysilerine benzeyen giysiler çıkardı. Büyük bir özenle giyindi, ama bir denizcinin zevkinin sınırlarını aşmamayı da ihmal etmedi.

Bu arada yaz fırtınası son bulmuştu. Kaldırımlar kurudu, gökyüzü açtı ve öfkesi dinen doğa, sayvanlardan akan birkaç damlanın dışında, bir kez daha gülümsemeye başladı, çocuklarını bağrına basmaya hazırdı. Dingin akşamüzeri havasında ansızın haykırışlar duyuldu. Başlangıçta sesler acı çeken insanların inlemeleri gibiydi, ama sonra şen şakrak kahkahalar duyuldu. René pencereyi açtı ve kırk yıl düşünse aklına gelmeyecek bir sahneyle karşılaştı. Korsan gemisinin hâsılatından payına düşen iki bin kuruşu almış olan bir denizci, paranın yarısını her nasılsa çoktan harcamayı başarmıştı ve gerisinden de kurtulmak için demir paraları ocakta ısıtıp kapıda toplanmış olan kalabalığa atıyordu. İnsanlar elbette paralara saldırmışlardı ve hiçbir şeyden haberleri olmadığı için parmaklarını yakmışlardı; acılı iniltilerin sebebi buydu. Diğerleri ise paraların soğumasını beklemişti ve ardından acı çekmeden paraları cebine indirmişti; sevinç çığlıkları da onlardan geliyordu.

René kalabalığın arasında sabah karşılaştığı denizciyi gördü, ama yemeğe henüz yaklaşık bir saat vardı. René başlangıçta meşhur Surcouf'u hemen o gün ziyaret etmeyi düşünmüştü, ama zamanın yetmeyeceğinden korkarak ziyaretini ertesi güne ertelemişti. René sıradan bir denizciden, görüşmeye geldiği sıra dışı adam hakkında bilgi toplama fırsatı elde etmiş olmaktan hiç de şikâyetçi değildi. Dolayısıyla konuğuna işaret etti ve adam kalabalığın arasından yolunu açarak ona doğru ilerlemeye koyuldu. René'nin çanın ipini çekerek, puro, çiğneme tütünü ve bir sürahi konyak istemek için bol bol vakti oldu.

Siparişleri denizciden bir dakika önce geldi ve René konuğunu sıcak bir tavırla karşılayarak elini sıkıp, masanın yanındaki bir sandalyeye buyur etti.

Gözlerini odada gezdiren adam, odayı kendisi gibi basit bir denizci için biraz fazla şık buldu. Konyak, purolar ve çiğneme tütünleri, yabancı-

nın bir korsan gemisinin hâsılatından pay almış olduğuna ilişkin kuşkularını doğruladı. "Ah, denizci," dedi. "Anlaşılan iyi bir sefer olmuş. İki tane denizci kıyafeti, ne lüks! Korsan gemilerinde geçirdiğim on yıl boyunca giysilerim ıslandığında hep sırtımda kurudu. İki giysi alacak kadar param hiç olmadı."

"O konuda yanılıyorsun yoldaş," dedi René. "Ailemin evinden yeni ayrıldım ve bir parça serveti olan genç bir adamdan başka bir şey değilim. İlk kez sefere çıkacağım. Ancak, öğrenmeye hevesliyim. Tehlikelerden korkmuyorum ve büyük bir şan kazanmaya ya da kazanmaya çalışırken ölmeye kararlıyım. Bana şu anda iki ya da üç korsan gemisinin denize açılmaya hazırlandığını söylediler: başında kaptan Niquet bulunan *Leth*, başında kaptan Angenard bulunan *Saint-Aaron* ve başında kaptan Surcouf bulunan *Revenant*. Sen bu gemilerden hangisini seçerdin?"

"Hay kör şeytan! Tesadüfe bak. Seçtim bile."

"Ah! Denizlere mi dönüyorsun?"

"Dün yazıldım."

"Hangisine?"

"*Revenant*'a"

"En hızlı yol alan o mu?"

"Kimse bilmiyor, çünkü henüz denize açılmadı. Ama başında Surcouf varken hızlı gitmemesi için hiçbir sebep yok. Surcouf mavnayla bile denize açılabilir."

"Öyleyse Surcouf'a güveniyor musun?"

"Ah, evet. Bu, onunla denize açılacağım ilk sefer değil. *La Confiance* ile İngilizlere iyi numaralar çekmiştik. Evet, o zavallı John Bull'u iyi haklamıştık!"

"O iyi numaralardan bazılarını anlatamaz mısın yoldaş?"

"Ah, o kadar çok var ki."

"Anlat öyleyse, can kulağıyla dinliyorum."

"Şunu çiğneyene kadar bekle," dedi ihtiyar denizci.

Gerektirdiği bütün özenle o işlemi gerçekleştirdikten sonra kendisine bir kadeh konyak koydu ve tek dikişte bitirdi. İki kez öksürdükten sonra anlatmaya koyuldu: "O sıralarda Seylon Adası yakınlarındaydık. Seferimiz kötü başlamıştı. Sainte-Anne'de seyre çıkarken bir kano alabora oldu ve kanodaki üç adamı da köpekbalıkları yuttu. O bölgelerde denize düşersen uzun süre hayatta kalamazsın; seni yiyecek yaratıklar daima bulunur.

Seylon'un doğusuna açılacaktık ve Malezya kıyılarından Coromandel'e, Bengal Körfezi'ne seyrettik. Orada çok talihli karşılaşmalar yaşadık; gerçek bir lütuftu. Bir aydan daha kısa bir zamanda altı tane muhteşem gemi

ele geçirdik; hepsi de mallarla yüklüydü ve beş yüz ton civarındaydı.

Ele geçirilen gemileri ve onları kullanacak denizcileri uğurladıktan sonra kendi gemimizde Sahilin Kardeşleri'nden hâlâ yüz otuz kişi vardı. *La Confiance* gibi bir gemimiz ve Surcouf gibi bir kaptanımız varken, başarılarımızı orada noktalamak için hiçbir sebep yoktu.

Zaman zaman İngiliz kruvazörleriyle karşılaşırdık. Onlardan kaçmamız gerektiğinde ulusal gururumuz incinirdi. Ama *La Confiance* çok hızlı bir gemi olduğu için kaçarken bile gurur duyduk, çünkü İngilizlerden ne denli kolay kurtulabildiğimizi fark ettik. Bir haftadır başka hiçbir gemiye rastlamadan yol almaktaydık ki bir sabah gözcü 'Gemi göründü!' diye bağırdı.

Kamarasından onu duyan Surcouf güverteye koştu ve 'Nerede?' diye bağırdı. 'Ne büyüklükte?'

'*Confiance*'ın yutamayacağı kadar büyük lokma.'

'Daha iyi ya! Hangi rotayı izliyor?'

'Anlamak imkânsız, çünkü rüzgâra karşı ilerliyor.'

Ansızın bütün gözler ve dürbünler aynı noktaya odaklandı. Yoğun sisin arasından beyazlığıyla silueti seçilen yüksek bir piramit görebiliyorduk. O bölgelerde geceleri kıyılardaki yüksek dağlardan sis iner ve genellikle sabah olduğunda da kıyıları gizlemeye devam eder.

Geminin savaş gemisi olabileceği gibi, Doğu Hindistan Şirketi'ne ait bir gemi de olabileceğini fark ettik. Savaş gemisiyse, eğlenmemize bakacaktık. Yok eğer ticari bir gemiyse, ele geçirecektik.

Aramızda yalnızca iki fersah kalmıştı ve sana doğru bakan bir geminin gücünü tayin etmek ne kadar zor olsa da, biz tetkiklerimize başlamıştık..."

O sırada sofranın hazır olduğu ve René ile konuğunun akşam yemeğine beklendiği duyuruldu. İhtiyar denizci ne denli büyük bir zevkle öyküsünü anlatıyor ve yeni dostu da ne denli zevkle onu dinliyor olursa olsun, yemek duyurusu istenen etkiyi yarattı. İkisi de öykünün geri kalanını başka bir zamana erteleyerek ayağa kalktılar.

LI
Sahte İngiliz Gemisi

MÜŞTERİSİNİN PARMAKLARININ ARASINDA parladığını gördüğü bir avuç altın Madam Leroux'yu bütünüyle cezbetmişti. Onu rahatsız etmemek için akşam yemeğini yan odaya hazırlatmıştı. İstiridyelerle, üç farklı şekildeki kadehlerle, tabakların yanında duran parlak gümüş sofra takımlarıyla ve açılmamış iki şişe Chablis şarabıyla donatılmış sofra davetkâr bir tablo sunuyordu. İhtiyar denizci kapıda durdu ve bu manzaraya güldü: "Ah," dedi, "denizde her gün böyle yemekler yiyeceğini sanıyorsan, büyük bir yanılgı içindesin genç dostum. Surcouf'un gemisinde güzel sofralar kurulsa da, genellikle kızarmış tavuk değil fasulye yeriz."

"Olsun dostum, fasulye yememiz gerekince fasulye yeriz, ama hazır istiridye yiyebiliyorken, istiridye yiyelim. Ama öncelikle... sen benim adımı biliyorsun, oysa ben senin adını bilmiyorum; adını bilirsem çok daha rahat sohbet ederiz. Adın ne dostum?"

"Saint-Jean, hizmetinizde. Gemide bana Büyük Çanaklık derlerdi, çünkü ben gabyacıydım. Savaşırken benim görev yerim orasıydı."

"Pekâlâ Saint-Jean. Bir kadeh Chablis? Bu Chablis'nin ekvatoru geçmediğini garanti ederim."

Saint-Jean kadehini uzattı ve René kadehi doldurdu. İhtiyar denizci iştahla içmeye koyuldu. "Kahretsin!" dedi kadehini bitirince. "Ben de bunu elma şarabı sanmıştım. Bana bir kadeh daha doldur ki ilk seferinde işlediğim kusuru telafi edebileyim yoldaş."

René onun ricasını ikiletmedi. Amacı Saint-Jean'ı konuşturmak ve bu esnada mümkün olduğunca az konuşmaktı. Chablis'den sonra Bordeaux, Bordeaux'dan sonra Burgundy, Burgundy'den sonra ise şampanya geldi. Temiz yürekli Saint-Jean hiç itiraz etmedi.

René tatlıların ardından, "Bence öykünün geri kalanını anlatma zamanın geldi; Surcouf'un yolculuğunu nasıl olup da *Confiance*'ın yerine bir İngiliz gemisinde tamamladığını," dedi.

"Faça edip durmak için rota değiştirdiğimizde iki gemi arasında en fazla iki fersah vardı. Ben dürbünümle ana direğin çanaklığındaydım. Kaptana hemen öbür geminin silahlarının gizli olduğunu, geminin tam teçhizatlı olduğunu ve yelkenlerinin İngiliz stili olduğunu haber verdim. Hâlâ karşımızdaki geminin ne tür bir gemi olduğunu ve ne kadar güçlü olduğunu öğrenmemiz gerekiyordu, ama biz kaptanla konuşurken *Confiance*'ın pozisyonu sorunlu bir hale geldi, çünkü başlangıçta hafif esen rüzgâr birdenbire öyle

şiddetlendi ki, dört deniz mili hızla hareket etmeye başladık. Dolayısıyla şüpheleri kaldırmak ve düşman hakkında olabildiğince bilgi edinmek üzere diğer gemiye yaklaşmak için küçük yelkenlerden kurtulup orsa seyrine girdik. Anında o da aynı işlemi gerçekleştirdi; bizden daha büyük olmasaydı, gölgemiz olduğunu zannedebilirdik. Aramızdaki mesafe birbirimizi tartmamızı engelliyordu, dolayısıyla *Confiance* bir süre aynı hızda seyrettikten sonra üç derece iskeleye kırdı. Ne var ki gizemli gemi de aynı manevrayı gerçekleştirdi ve kendimizi bir kez daha muğlâk bir pozisyonda bulduk; hâlâ geminin silahları hakkında öğrenmemiz gereken tüm bilgileri öğrenememiştik, çünkü paketler ve variller silahları bir uçtan bir uca gizliyordu.

Senin de yakında göreceğin üzere, Surcouf'un vaftiz törenine davet edilmemiş olan iyi peri Sabır perisiydi dostum," diye devam etti Saint-Jean. "Üstelik bütün mürettebat da en az kaptan kadar galeyana gelmiş ve savaşa hazır durumdaydı. Bu, meçhul gemi adına çok kötü bir durumdu, çünkü savaş durumunda ondan daha güçlü olduğumuza inanıyorduk!

Confiance'ın üstün yapısından fayda sağlamanın en iyi yolu karşı gemiye yanaşmaktır. Ama bu manevra savaşın başında çok tehlikelidir, dolayısıyla başka çare kalmaması durumuna karşılık kaçış yolumuzu açık bırakmak için bir kez daha orsa edip yön değiştirdik. Sonunda meçhul gemiye karşı üstün bir pozisyon elde etmeye başladık ve arayı kapattık. Bu durum fark edilince, gemide sevinç çığlıkları koptu.

Surcouf gelip yanıma oturdu. 'Kahretsin,' dedi, 'bu geminin hilesiz oynayıp oynamadığını ve gerçekten yanaşmak isteyip istemediğini çok geçmeden anlayacağız. Benim gibi eski bir deniz kurdu kolay kolay oyuna gelmez. Ticari gemilerdeki bu eşkıyaların bütün dolaplarını bilirim. Savaşmaya can atıyormuş gibi görünerek peşindekileri korkutmaya çalışan, kariyerinin doruğundaki kaptanların komuta ettiği, göz korkutucu çok gemi gördüm ben!'

Surcouf haklı olduğuna öyle emindi ki, *Confiance*'ın rotasını düşman gemisinin rüzgâr yönüne geçecek şekilde çevirmekte tereddüt etmedi. Bu ciddi bir durumdu, çünkü eğer yanılıyorsa, geminin bordası ateş alabilirdi ve hatta düşmanlar gemimize çıkabilirdi.

Derken Surcouf ipten kayıp güverteye inerek teğmene ve ikinci komutana koştu. 'Kahretsin beyler!' dedi ayağını yere vurarak. 'Büyük bir hata yaptım. Önce İngiliz gemisinin bize yanaşmasına izin verip farklı hızlarda peşimizden gelmesini sağlamalıydım, böylece gücünden ve hızından emin olabilirdim.'

Surcouf öfkeyle purosunu attı. Ardından, bir an kendisini toparlamak için duraklayarak, 'Çok faydalı bir ders öğrendim,' dedi.

Tekrar dürbününü aldı ve beş dakika boyunca diğer gemiyi izledi. Avucunun içiyle bakır tüpleri içeri itti. Mürettebatına seslenerek 'Bütün tayfalar güverteye!' diye bağırdı.

Onun etrafında toplandık. 'Tanrı adına, artık hiç şüphe yok,' dedi. 'Sizler çocuk değilsiniz, kocaman adamlarsınız, o halde öğrendiklerimi sizden saklamamın ne faydası var? O İngiliz gemisine bir bakın. Geminin başında aslan süsü var, palangalı yan yelkenleri ve pruva gabya yelkeninin ilk camadanının üstünde yeni parçalar var. Bu bir firkateyn.

'Bir firkateyn, lanet olsun!'

'Üstelik de hangi firkateyn olduğunu anladınız mı? Bu, o alçak *Sibylle*. Ondan kurtulmak için yapacak çok işimiz var. Yine de ben aptal değilim. *Confiance*'ı rüzgâra daha çok yaklaştırabilirsem, bizi yakalayabilecekler mi görmek isterim. Ah!' dedi Surcouf yumruğunu ve dişlerini sıkarak, 'Adamlarımın yarısını ele geçirdiğimiz gemilere bindirip Île de France'a yollamamış olsaydım. O zaman, kazanılacak hiçbir şey olmasa bile, İngiliz gemisiyle biraz münasebet edip eğlenirdik. Ama tayfa sayımız belliyken kendime bu zevki yaşama hakkını tanıyamam, çünkü bu, *Confiance*'ı hiçbir başarı ihtimali olmaksızın feda etmek anlamına gelir. İngilizleri oyuna getirmek daha iyi olur. Peki nasıl bir dolap çevirebiliriz? Nasıl bir yem kullanabiliriz?'

Surcouf geminin kıç tarafına gidip oturdu. Başını ellerinin arasına alarak düşünmeye koyuldu. Beş dakika sonra aradığı planı buldu. Zamanı da gelmişti, çünkü artık *Sibylle* ile aramızda bir fersahtan daha kısa bir mesafe kalmıştı.

'İngiliz üniformalarını çıkarın!' diye bağırdı. Yakın dönemde ele geçirdiğimiz gemilerin birinde, Hindistan'a gönderilen on iki kutu İngiliz üniforması bulmuştuk. Surcouf bir gün işe yarayabileceklerini düşünerek onları saklamıştı.

Surcouf'un niyetini hemen anladık ve yüzümüzdeki endişeli bakışların yerini tebessümler aldı. Kutuları yukarı taşıyıp İngiliz üniformalarını güverteye serdik. Denizciler birer birer milli üniformamızla aşağıya inip kırmızı üniformayla geri döndüler. Beş dakikadan daha kısa bir süre içerisinde güvertedeki herkes İngiliz olmuştu.

Tayfalardan otuzu kollarını askıya alırken, geri kalanlar da başlarına kanlı bezler sardılar; kanı bir tavuktan elde ettik. Kurşun deliklerini yamamış gibi görünmek için geminin kenarlarına kalaslar çaktık. Geminin filikalarını kaplayan tahtaları çekiçlerle ezdik. Gemideki tek gerçek İngiliz olan baş tercümanımız kaptan üniforması giyerek kaptan köprüsünün ve megafonun başına geçerken, sıradan bir denizci gibi giyinmiş

olan Surcouf'un ona söyleyeceklerini bildirmeye hazır bir halde yanında durdu. Bléas adında iyi yürekli bir adam olan teğmenimiz, İngiliz subayı miğferi takarak Surcouf'un yanında durdu. 'Emrinizdeyim kaptan,' dedi. 'Umarım sahte kılığım hoşunuza gitmiştir.'

'Harika olmuş,' dedi Surcouf gülerek. 'Ama artık gösteri ve şaka zamanı bitti. Beni büyük bir dikkatle dinle Bléas, çünkü sana çok önemli bir görev vereceğim. Sen *Confiance*'ın tedarikçisinin yeğenisin, dolayısıyla olacaklar senin açından daha da büyük bir önem taşıyor. Ayrıca İngilizceyi çok iyi konuşuyorsun. Üstelik cesaretine, zekâna ve sağduyuna bütünüyle güveniyorum.'

'Ancak söylediklerimi tekrarlayabilirim kaptanım: Emrinizdeyim.'

'Teşekkür ederim. Bléas, sen sandala binip *Sibylle*'e çıkacaksın."

'On dakika içinde beni onun güvertesinde göreceksiniz kaptanım.'

'O kadar çabuk değil,' dedi Surcouf. 'İşler o kadar basit değil. Sen sandala bindikten beş dakika sonra, sandalın su almaya başlamasını istiyorum.'

'Sandalın su almasına razıyım kaptanım, hatta onunla birlikte batmaya da, eğer bu, gemiye yüzmeye çalışırken köpekbalıkları tarafından yutulmak anlamına gelse bile. Ama benim anlamak istediğim, bütün bunların *Confiance*'ı nasıl kurtaracağı.'

'Sana zarar gelmesine göz yumacağıma inanıyor musun Bléas?'

'Hayır kaptanım."

'O zaman açıklama isteme.'

'Benim için sakıncası yok. Ama benim yanımda gelecek olan adamlar için?'

'Onlara açıklama yapmazsam, rollerini daha iyi oynarlar. Senin ve yanındakilerin ölüm tehlikesi yaşamayacağınıza inandığımın kanıtı olarak sana yüz, yoldaşlarının her birine de yirmi beş İspanyol altını veriyorum. Bu parayı tutumlu kullanmaya çalışmayın. Bunu, esaretinizin meydana getirebileceği sorunlarla başa çıkabilmeniz için ücretinize ilave olarak veriyorum. Ama sakın korkuya kapılmayın. Paranın çoğunu harcamanıza gerek ya da fırsat kalmadan hapisten çıkmış olacağınıza söz veriyorum; sizin karşılığınızda elli İngiliz vermem gerekse bile. Seni ve adamlarını, yüz İspanyol altınının ve ele geçirdiğimiz gemilerden alacağınız payın yanı sıra cömert ödüllerin beklediğini söylememe gerek yok.'

'Buna hiç gerek yok kaptanım.'

'Pöh! Konuştuğumuz yeter. Altın şans getirir. Söylediklerimi anladın mı?'

'Çok iyi anladım.'

'Yüzmeye de kalkışmayın.'

'İyi ama boğulalım mı öyleyse?' diye bağırdı Bléas şaşkınlıkla.

'Hayır, su bileklerinize geldiğinde, *La Sibylle*'e yanaşın ve en iyi İngilizcenizle yardım isteyin. Birbirimizi anlıyor muyuz?'

'Evet, anlıyoruz.'

'İyi öyleyse, bana elini uzat ve sandala bin.'

Surcouf bunun ardından sandalın kumandanına döndü: 'Dostum Kernoch, bana güveniyorsun, öyle değil mi?'

'O da ne demek! Size güveniyor muyum? Elbette."

'Tamam, bu kavilyayı almanı ve firkateyne yarı yol kala sandalda iki ya da üç delik açmanı istiyorum, böylece sandal su almaya başlayacak.'

Surcouf Kernoch'a doğru eğilerek cebinden bir şeyler çıkardı ve sandal kumandanının kulağına bir şeyler fısıldadıktan sonra, yeleğinin cebine rulo yapılmış bir kâğıt sıkıştırdı. 'Buna hiç gerek yoktu,' dedi Kernoch, "ama tamam."

'Beni öpmeyecek misin?'

'Ne demek? Memnuniyetle öperim,' dedi denizci. Ağzının arkasına yumurta kadar büyük bir tütün tomarı doldurarak Surcouf'un yanaklarına, taşralıların nine öpücüğü dediği kocaman öpücüklerden kondurdu.

Bir dakika sonra sandal gemiden ayrıldı.

Rüzgâra yakın olan *Confiance* gabya yelkenleri dışındaki bütün yelkenlerini indirdi, top atışıyla İngiliz gemisini tanıdığını gösterdi, iskele tarafına döndü ve faça edip durdu. Uyruğumuza tam olarak inanmayan *Sibylle* bizi atış menzilinde tutarak lombarların önündeki sahte paketlerin bazılarını denize attı ve kudretli toplarını sergileyerek faça edip iskele tarafımızda durdu.

Kaptanları nereden geldiğimizi ve yanaşırken neden o kadar çok yelkenimizi açık bıraktığımızı sordu. Surcouf'un söylemesini istediklerini tekrar eden tercüman, gizliliğinden ötürü *Sibylle*'i tanımamızın zaman aldığını, ardından kaptana vereceğimiz güzel haberler olduğu için onlara o kadar hızlı yanaştığımızı söyledi.

'Ne haberleri?' diye sordu kaptan megafonla.

'Terfi ettiğiniz haberi,' diye yanıtladı tercüman serinkanlı bir tavırla. Surcouf dikte ettirdiği bu yanıtla, insan doğasını ne kadar iyi tanıdığını gösteriyordu, çünkü iyi haber alan insan, bu haberin gerçekliğinden nadiren şüphelenir.

Kaptanın yüzündeki kuşkulu ifade anında kayboldu, ama yine de başını sallayarak, 'Geminizin Fransız korsan gemilerine bu kadar benzemesi ne garip,' dedi.

'Ama bu zaten bir Fransız korsan gemisi,' dedi tercüman. 'Hem de oldukça meşhur korsan gemilerinden. Gaskonya kıyısında ele geçirdik, ama Bordeaux korsan gemileri, denizlerdeki en hızlı gemiler olduğu için, yolumuza bu gemiyle devam etmeye karar verdik. Tanrı'nın izniyle, Surcouf'u takip edip yakalamak istiyoruz.'

Tercüman ile İngiliz kaptanın konuşması esnasında, sandaldaki adamlar ansızın çaresizlik içinde bağırmaya başladılar, çünkü sandalları su almaya ve batmaya başlamıştı.

Hemen firkateyne seslenip adamlarımıza yardım göndermelerini istedik; bizim filikalarımızın, aldığı top atışlarından dolayı, batmakta olan sandaldan daha da kötü durumda olduğunu ve denize indirilemeyeceğini söyledik.

Denizlerin ilk kuralı ve en öncelikli kanunu tehlikede olanları kurtarmaktır; ister dost olsun, ister düşman. Dolayısıyla *Sibylle* Teğmen Bléas ve adamlarına yardım etmek için denize filikalar indirdi.

Denizcilerimizi kurtarın,' diye bağırdı tercüman. 'Biz orsa edip adamlarımızı ve sandalı almak üzere döneceğiz.' *Confiance* manevrayı tamamlamak için trinketa yelkenini alçalttı, babafingo yelkenini ve flok yelkenini yükseltti, randa yelkenini açtı ve firkateynden uzaklaştı.

Surcouf'un planı çok akıllıcaydı. Artık manevra yapmakta serbest olduğu için sevinçten coşmuştu: 'Şu İngilizleri görüyor musunuz?' dedi. 'Onları nasıl sevmeyelim ki? Adamlarımızın gemiye çıkmasına nasıl da yardım ediyorlar görüyor musunuz? Şimdi Kernoch'un ve Bléas'nın ayılıp bayıldığına eminim. Ah, o büyüleyici serserilerin rollerini ne kadar iyi oynadıklarını hiç unutmayacağım. Dostlarımız güvende, biz de. Orsaya hazır olun! Pupa yelken! Rüzgâra yakın! Yakın – yelkenler vira! Sen, kamarot, bana bir puro yakıp getir.'

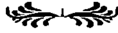
Açık denizden gelen rüzgâr kuvvetli esiyordu. *Confiance* hiç bu denli asil ilerlememişti. O kadar hızlı yol alıyordu ki, insan onun kaçmamıza yardım ettiği tehlikenin farkında olduğunu düşünüyordu. Böyle bir gemide olduğumuz için gurur duyuyorduk. Hayranlıkla arkamızda kalan dümen suyunu izledik.

Sibylle çevirdiğimiz dolabın farkına varır varmaz yaylım ateşi açtı, filikalarını denizden çekti ve peşimize düştü. Ama atış menzilinin dışına çıkmıştık bile. Kovalamaca akşama kadar sürdü. Geceleyin onları atlattık. İngiliz gemisi, direklerinden karinasına kadar görüş alanımızdan kayboldu."

Saint-Jean öyküsünü bitirir bitirmez –ki biz, öyküyü anlaşılmaz kılabileceği endişesiyle birçok renkli ayrıntıyı çıkardık, çünkü René hiç dur-

madan konuğunun kadehine rom ve konyak doldurmuştu– ihtiyar denizcinin kafası masaya düştü. Gürültüyle horlayarak rüyaların değişken krallığına daldı.

LII
Surcouf

RENÉ SURCOUF'UN GENELLİKLE her sabah sekiz ile on arası tayfaları kaydettiğini öğrendi. Yedi buçukta önceki gün giymiş olduğu kıyafetleri üstüne geçirmeye koyuldu. Kıyafetler geceleyin kurumuştu ve uzun yoldan geldiğini gösterdikleri için, Surcouf ile tanışırken terziden yeni alınmış kıyafetler yerine onları giymenin daha uygun olacağını düşünmüştü. Sekizde Porcon de la Barbinais Sokağı'na vardı ve Boucherie Sokağı'ndan Dinan Sokağı'na saptı. Bu sokağın sonunda, aynı isimli kapının karşısındaki surların yanında, avluyla bahçenin arasında Surcouf'un evi bulunmaktaydı.

René'den daha erken kalkmış olan bir düzine denizci bekleme odasında çoktan toplanmıştı. Herkes sırayla içeriye alınacaktı, dolayısıyla kabul sırası konusunda herhangi bir karışıklık olmayacaktı; kapının yanında oturan bir denizci, sırası geldikçe duyuracağı numaralar dağıtıyordu. René on altıncı sıradaydı.

Bekleme odasının duvarlarında farklı ülkelerin silahları asılıydı. Siyah bir Cava panterinin derisi, zehirli Malay hançerlerinden, en korkunç zehirlere batırılmış oklardan ve deriyi yalnızca sıyırsa dahi ölümcül yaralar açan palalardan oluşan bir koleksiyonun zeminini teşkil ediyordu. Başka bir duvarda ise Atlas Dağları'ndan bir aslanın derisi, Tunus hançerlerinden, Cezayir kılıçlarından, gümüş kabzalı tabancalardan ve hilal şeklindeki Şam kılıçlarından oluşan bir koleksiyona ev sahipliği yapıyordu. Üçüncü duvarda bir çayır bizonunun derisinde, yaylardan, savaş baltalarından, kafa derisini yüzmek için kullanılan bıçaklardan ve tüfeklerden oluşan bir koleksiyon sergileniyordu. Son duvardaki Bengal kaplanının derisinin üstünde, varaklı ağızları ve yeşim taşlı kabzaları bulunan palalar, fildişinden ve akikten kabzaları bulunan kakmalı hançerler, yüzükler ve altın bilezikler bulunmaktaydı. Surcouf'un bekleme odasındaki dört duvarda sergilenen silahlar dünyanın dört bir yanını temsil ediyordu.

René büyük bir hayranlıkla, Surcouf'un, tavandaki altı metre uzunluğundaki bir timsahı ve onun iki katı uzunluğundaki bir boa yılanını da kap-

sayan yadigârlarını izlerken, gemiye kaydolmayı uman üç ya da dört kişi içeri girmişti bile, ama bu sırada on kişi daha bekleme odasında René'ye katılmıştı.

Arada sırada silah sesleri duyuluyordu. Surcouf'un subaylarından birkaçı büyük bahçede farklı mesafelere yerleştirilmiş olan demir plakalara ateş ederek eğleniyorlardı. Kurşunların plakaları ezdiği yerlerde bıraktığı izler görülebiliyordu. Bekleme odasının yakınında bir de cephane odası vardı; korsan gemisinde asteğmen veya teğmen olarak görev yapan üç ya da dört genç orada kılıç ve pala çalışıyorlardı.

René sıradan bir denizci kıyafeti giymiş olmasına rağmen, Surcouf onu görür görmez, karşısında kıyafetlerinin yansıttığından daha yüksek konumda bulunan bir adam olduğunu anladı. René'yi baştan aşağı süzdü. Bakışları genç adamın tereddütsüz gözlerinde bir süre durakladı. René'nin biçimli vücudunu inceledi; zarif ve güzel kesimli sakalı dikkatini çekti. Gözlemlerini tamamlamak için ellerine baktı. Ne var ki René'nin ellerinde eldiven vardı. Eldivenler eskiydi, tamam, ama silinerek temizlenmişti ve insan onları takan adama baktığında lüksü değilse bile, lüks özlemini kolaylıkla görebiliyordu. Dolayısıyla René ona asker selamı verip iki adım ötede durduğunda, Surcouf şapkasını çıkararak karşılık verdi; bu, normalde sıradan bir denizciye yapmayacağı bir jestti.

René ise bir bakışta Surcouf'un heybetli endamını fark etmişti: kaptan otuz bir yaşlarındaydı, kısa sarı saçları, muntazam bir çene sakalı, kuvvetli bir boynu ve güçlü omuzları vardı. Çok uzun boylu değildi, ama varlığından Herkül kuvveti yayılıyordu.

"Benden ne istiyorsunuz?" diye sordu Surcouf hafifçe başını sallayarak.

"Yakında denize açılacağınızı biliyorum mösyö, hizmetinize girmek istiyorum."

"Sıradan bir denizci olarak değil herhalde?" diye sordu Surcouf.

"Sıradan bir denizci olarak," dedi René reveransla.

Surcouf ona dikkatle ve hayretle baktı. "Nasıl ki koroda şarkı söyleyen bir çocuk ayakkabı cilalamaya uygun değilse, sizin de denizciliğe uygun olmadığınızı söylememe müsaade edin lütfen."

"Olabilir mösyö, ama insanın öğrenmeyi istediği müddetçe öğrenemeyeceği iş yoktur, ne kadar zor olursa olsun."

"Ama güç de gerekir."

"İnsanın gücü yetersiz olsa bile, yeteneğiyle bu açığı telafi edebilir mösyö. Gabya yelkenine veya pruva gabya yelkenine camadan vurmanın ya da grandi çanaklığından düşman gemisinin güvertesine el bombası atmanın fazla güç gerektirdiğini sanmıyorum."

"Bizim mesleğimizde büyük bir güç gerektiren manevralar vardır," dedi Surcouf. "Diyelim ki top atışına yardımcı olmanız gerekti. Kırk sekizlik bir top güllesini topun ağzına kaldırabilecek kadar kuvvetli olduğunuzu düşünüyor musunuz?" Ayağıyla kırk sekizlik bir topu René'ye yuvarladı.

"Bence bu kolay olur," dedi René.

"Durmayın! Deneyin!" dedi Surcouf.

René eğilip, adeta çimlerde bowling oynarmış gibi tek eliyle topu kaldırarak, Surcouf'un başının üstünden bahçeye fırlattı. Top yaklaşık yirmi metre yuvarlandıktan sonra durdu.

Surcouf kalkıp topa baktıktan sonra geri oturdu. "Beni ikna etmeyi başardınız mösyö. *Revenant*'da, ben dâhil beş veya altı kişinin dışında, az önce yaptığınızı yapabilen hiç kimse yok. Ellerinize bakabilir miyim?"

René gülümseyerek eldivenlerini çıkarttı ve güzel, narin ellerini kaptana uzattı. Surcouf ellerini inceledi.

"Yüce Tanrım, beyler," diye seslendi yakınlardaki bir odada bulunan subaylarına, "gelin de şuna bir bakın." Subaylar koşarak geldiler.

"Kız ellerine benziyor," dedi Surcouf, "ama az önce kırk sekizlik bir topu kafamın üstünden fırlattı ve top gördüğünüz yere düştü."

René'nin elleri Surcouf'un kuvvetli ellerinin yanında kız eli gibi kalıyorsa, Kernoch'un devasa ellerinin yanında çocuk eli gibi kalıyordu. "Hadi ama Kaptan," dedi Kernoch. "Şaka yapıyorsunuz herhalde. Buna el mi denir?" Hor gören bir tavırla, kendinden aşağı olanı küçümseyen kaba kuvvetle, René'nin elini itti.

Surcouf Kernoch'u durdurmak için bir hamle yaptı, ama René Surcouf'u durdurarak, "Bana müsaade eder misiniz Kaptan?" diye sordu.

"Durma oğlum," dedi bütün ileri görüşlü kişiler gibi beklenmeyen olaylara ilgi duyan Surcouf.

René gücünü toplayarak pencereden bahçeye atladı. Onun attığı topun birkaç metre ötesinde, kuşkusuz yine buna benzer bir alıştırmada kullanılmış olan bir başka top daha duruyordu. Bir topu avucuna alarak ve diğerini onun üstüne dengeleyerek, kolunu biraz öne uzatıp ikisini birden geri taşıdı. Pencereye geldiğinde her iki eline birer topu alarak pencerenin eşiğine sıçradı, pencereden atladı ve odaya girerek toplardan birini Kernoch'a uzattı. "Topu en uzağa atan kişi için bütün mürettebata bir fıçı elma şarabı ısmarlansın," dedi.

René bu eylemi öyle rahat ve zarif bir biçimde gerçekleştirmişti ki adamlardan bazıları topların gerçekten demirden olup olmadığını anlamak için onları yokladılar.

"Ah, Kernoch, dostum, böyle bir teklifi reddedemezsin," dedi Surcouf.

"Reddetmiyorum," dedi Kernoch, "ve koruyucu azizim James beni terk etmediği müddetçe..."

"Durmayın," dedi René, dev gibi Bröton'a.

Kernoch dikkatini toplayarak bütün gücünü bacağına ve sağ koluna verip tek bir hamleyle ikisini de yay gibi serbest bıraktı. Pencereden uçan top on metre ileriye düştü ve durmadan önce üç ya da dört metre daha yuvarlandı.

"Gerçek bir adam işte böyle yapar," dedi Kernoch. "Bırakalım da şeytan onu yenmeye çalışsın."

"Ben şeytan değilim Mösyö Kernoch," dedi René. "Ama bence mürettebata şarap ısmarlayan kişi siz olacaksınız."

René elinde topla birlikte kolunu öne arkaya sallamaya başladı. Üçüncü sallayışta topu fırlattı. Top ilkinin üç ya da dört metre ilerisine düştü ve on metre daha yuvarlandı.

Surcouf sevinçle haykırırken, Kernoch öfkeyle haykırdı. Diğerlerinin şaşkınlıktan dili tutulmuştu.

Ancak René'nin ansızın benzi attı ve şömineye yaslanmak zorunda kaldı. Surcouf ona endişeyle baktı. Küçük bir dolaptan ufak bir konyak şişesi çıkarıp René'ye uzattı. "Teşekkür ederim," dedi René, "ama ben asla konyak içmem." Üstünde bir sürahi, bir bardak ve biraz şeker olan tepsiye doğru yürüdü. Bardağa biraz su doldurup içti. Yanaklarına renk gelirken dudaklarında yeniden bir tebessüm belirdi.

"Bir denemeye daha var mısın Kernoch?" diye sordu genç teğmenlerden biri.

"Sanmıyorum," dedi Kernoch.

"Sizi memnun edecek başka bir şey yapabilir miyim?" diye sordu René.

"Evet," dedi Kernoch. "Haç çıkarın."

René gülümseyerek haç çıkardı ve Pazar dualarının ilk kelimelerini tekrarladı: "Cenneti ve dünyayı yaratan, her şeye gücü yeten Tanrı'ya inanıyorum."

"Beyler, lütfen beni bu genç adamla biraz yalnız bırakın," dedi Surcouf.

Herkes çekildi. Kernoch homurdanırken, diğerleri gülüyorlardı.

Surcouf ile baş başa kalan René yine sakin ve mütevazı haline büründü. Başka biri olsa kazandığı zaferden bahsedebilirdi, ama René Surcouf'un konuşmasını bekledi.

"Mösyö," dedi Surcouf gülerek, "gözlerimin önünde yaptığınız şeyden başka neler yapabildiğinizi bilmiyorum, ama bir metre yüksekliğindeki bir pencereden atlayıp, kırk sekizlik bir top güllesini fırlatabilen bir adam benimki gibi bir gemide daima faydalı olur. Koşullarınız nelerdir?"

"Güvertede bir hamak, normal yemekler ve Fransa için ölme hakkı. Başka bir şey istemiyorum mösyö."

"Aldığım hizmetlerin karşılığını ödemek benim âdetimdir sevgili dostum," dedi Surcouf.

"Ama asla denize açılmamış, işini bilmeyen bir denizci hiçbir hizmet sunamaz. Aksine, işi öğreterek siz bana bir hizmet sunmuş olacaksınız."

"Mürettebatım, hasılatımın üçte birini alır. İyi kötü, bütün tayfalara uyguladığım koşullarla hizmetime girmek sizin için uygun olur mu?"

"Hayır Kaptan, çünkü tayfalarınız hiçbir şeyi yapmayı bilmediğimi görünce –ne de olsa öğrenmem gereken çok şey var– beni hak etmediğim bir parayı çalmakla suçlarlar. Eğer siz de kabul ederseniz, altı ay sonra tekrar konuşalım. Bugünlük bu kadar yeter."

"Ama Milon de Croton gibi jimnastik hareketleri yapmaktan ve Remus gibi gülle fırlatmaktan başka bildiğiniz şeyler de vardır mutlaka, öyle değil mi? Örneğin, avcı mısınız?"

"Avcılık gençliğimde keyif aldığım faaliyetlerden biriydi," dedi René.

"Tabanca kullanmayı biliyor musunuz yani?"

"Herkes kadar."

"Kılıçta yeteneğiniz var mı?"

"Kendimi öldürtmeye yetecek kadar."

"Gemide çok iyi nişancılarımız var ve nöbette olmadığı müddetçe bütün tayfaların kılıç veya pala alıştırmaları yapabileceği bir cephane odası mevcut. Siz de arkadaşlarınızla birlikte çalışırsınız ve üç ay içinde onlara yetişirsiniz."

"Umarım," dedi René.

"Geriye bir tek ücretinizi kararlaştırmak kaldı. Ve bunun için altı ay beklemeyeceğiz. Yemeğimizi yerken karara varırız, umarım akşam yemeğini beraber yeme zevkini bana bahşedersiniz."

"Ah, elbette Kaptan, bu benim için bir onurdur, teşekkür ederim."

"Beklerken atış alıştırmaları izlemek ister misiniz? Kernoch ile Bléas tabanca konusunda eşit derecede yeteneklidir ve yarışmaya başladıkları zaman ikisi de kolay kolay pes etmez." Surcouf René'ye diğer pencereyi işaret etti.

Kernoch ile Bléas hedeften yirmi beş metre uzakta duruyorlardı: hedef, beyaz tebeşirle dikey olarak ikiye bölünmüş olan demir bir plakaydı.

İki izleyicinin daha gelmesine aldırmayan iki denizci rekabet etmeyi sürdürdüler. Sıra dışı denemeyecek olsa da, ikisi de oldukça yetenekliydi ve başarılı atışları izleyicilerden alkış alıyordu.

Kernoch, mermiyi beyaz işaretli alana isabet ettirince, René de diğerleriyle birlikte alkışladı. Ona hâlâ diş bilemekte olan Kernoch ikinci tabancayı Bléas'dan alıp tek kelime etmeden René'ye uzattı.

"Bununla ne yapmamı istiyorsunuz mösyö?" diye sordu René.

"Birkaç dakika önce bize gücünüzü sergilediniz," dedi Kernoch. "Şimdi de yeteneğinizi sergilemeyi reddetmezsiniz sanıyorum."

"Memnuniyetle mösyö; gerçi atışınız çizgiye isabet ettiği için bana pek şans bırakmadınız. Yine de merminiz, sizin de mutlaka fark etmiş olduğunuz üzere, soldan ziyade biraz daha sağa isabet etti."

"Yani?"

"Yani," dedi René, "ben mermimi tam ortaya isabet ettirmeliyim."

René sanki nişan almak için hiç duraksamamış gibiydi; tetiği o denli hızlı çekmişti. Mermi gerçekten de tam çizgiye isabet etti; René adeta çizginin iki yanındaki gümüş alanı pergelle ölçmüştü.

Denizciler şaşkınlıkla birbirlerine bakarken, Surcouf kahkahalara boğuldu. "Pekâlâ Kernoch, buna ne diyorsun?" diye sordu Surcouf.

"Şans eseri bir kez böyle bir şey olabilir, ama bir daha yapması gerekseydi..."

"Bir daha yapmayacağım, çünkü bu çocuk oyuncağıydı. Bunun yerine, başka bir şey teklif edeceğim."

Odada gözlerini gezdiren René bir masanın üstünde mühür etiketleri gördü. Beşini alarak pencerenin parmaklığına tutunup çevik bir hareketle bahçeye atladı. Beş etiketi, demir plakanın üstüne karo beşlisi gibi sıraladı. Ardından aynı çeviklikle pencereden geri atlayıp tabancayı aldı ve beş etiketi beş atışta vurdu. Demir plakada etiketlerden geriye iz kalmadı.

Tabancayı Kernoch'a vererek, "Sıra sizde," dedi.

Kernoch başını salladı. "Teşekkür ederim," dedi. "Ben iyi bir Bröton ve iyi bir Hıristiyanım. Bu olanlarda şeytanın iş başında olduğunu görüyorum ve artık onunla bir işim olmasını istemiyorum."

"Haklısın Kernoch," dedi Surcouf, "şeytan bize kötü bir oyun oynamasın diye, onu *Revenant*'a alacağız."

Surcouf bunun ardından geminin kılıç ustasının çalışmakta olduğu yan odanın kapısını açtı. Bütün fiziksel faaliyetlerde usta olan Surcouf denizcilerinin de eşit derecede becerikli olmasını isterdi, dolayısıyla mürettebatı için bir kılıç ustası tutmuştu. Adam hem pala hem de epe dersleri veriyordu.

Adamlardan biri saldırıp, diğeri darbeleri savuştururken, René ile Surcouf bir süre onları izlediler. Surcouf savuşturma hamlesinin iyi yapılmadığını düşündü ve René fikrini belirtti: "Ben olsam kılıcımı kaldırarak darbeyi savuşturur ve doğrudan bir saldırı hamlesi yapardım."

"Mösyö," dedi kılıç ustası sakalını çekiştirerek, "o durumda cılız bir civciv gibi şişlenirdiniz."

"Belki mösyö," dedi René. "Ama dediğiniz gibi olması için, hem savuşturma, hem de saldırı hamlemin çok yavaş olması gerekir."

"Mösyö bir ders almak ister mi?" diye sordu kılıç ustası Surcouf'a, gülerek.

"Dikkatli ol sevgili Bras-d'Acier," dedi Surcouf. "Bu mösyö sana bir ders verebilir. Şimdiye dek iki ders verdi bile, eğer öğrencin flöresini ona ödünç vermeye razıysa, sana da üçüncü bir ders verebilir."

"Chasse-Boeuf," dedi kılıç ustası, "Flöreni mösyöye ver; kendisi az önce sana verdiği tavsiyeyi uygulamaya çalışacak."

"O hareketi göremeyeceksiniz Mösyö Chasse-Boeuf," dedi René. "Bir kılıç ustasına dokunmak kabalıktır; ben hamleleri savuşturmakla yetineceğim."

Öğrencinin flöresini alan René büyük bir zarafetle geleneksel selamı vererek savunma pozisyonu aldı. Sıra dışı bir mücadele başladı. Kılıç ustası Bras-d'Acier, bildiği bütün hamleleri uyguladı, ama hiçbir sonuç alamadı. René dört temel savuşturma hareketini kullanarak, karşılık vermeye bile çalışmaksızın, ustanın flöresinden devamlı kaçındı. Üstelik Bras-d'Acier ismini hak ediyordu. Çelikten koluyla on beş dakika boyunca bütün kılıç repertuarını sergiledi: sahte saldırı hamleleri, doğrudan saldırı hamleleri, uzaklaşma hamleleri. Zaten son derece karmaşık olan hamleleri daha da karmaşık olarak uyguladı. Ama hepsi boşunaydı. Flöresinin ucu kaçınılmaz olarak rakibinin vücudunun ya sağından ya da solundan geçiyordu.

Bras-d'Acier'nin pes etmeyeceğini anlayan René açılış selamı kadar nazik bir kapanış selamı verdi. Surcouf onu kapıya kadar geçirirken, René saat beşteki yemeğe geç kalmayacağına söz verdi.

LIII
Revenant'ın Subayları

AYNI GÜN SAAT BEŞTE René kaptanın salonuna buyur edildi, Madam Surcouf salonda iki yaşındaki bir çocukla oynuyordu.

"Kusura bakmayın mösyö," dedi, "Surcouf'un beklenmedik işleri çıktı ve istediği kadar erken gelemedi. Kendisi gelene kadar sizi benim ağırlamamı rica etti. Lütfen bu zavallı, taşralı kadına müsamaha gösterin."

"Madam," dedi René, "Surcouf'un büyüleyici bir bayanla üç yıldır mutlu bir evliliği olduğunu biliyordum. Mösyö Surcouf'un bana bahşetmesini umduğum denizci unvanı, arzumu dile getirmeyi yersiz kılmasaydı, eşiyle tanışmak için bu kadar uzun süre beklemezdim. Onun cesaretine daima hayranlık duymuşumdur ve bugün bağlılığına da hayranlık duyuyorum madam. Hiç kimse ülkesine borcunu Mösyö Surcouf kadar bütünüyle ödemiş olamaz. Fransa ondan çok şeyler bekleyebilecek olsa da, onun üstünde hiçbir hak iddia edemez. Bu kadar tatlı bir çocuğu geride bırakmak, ki onu öpmek için izninizi istiyorum, ve özellikle de bu çocuğun annesini geride bırakmak cesaretten daha fazlasını gerektirir. Bağlılık gerektirir."

"Ah, doğru söylediniz," dedi cümlenin sonunu duyan ve hem baba, hem de eş olmanın gururuyla, gelecekteki denizcisinin çocuğunu öpüp karısını selamladığını gören Surcouf.

"Komutanım," dedi René, "madamı ve bu tatlı çocuğu görmeden önce her türlü fedakarlığı yapabileceğinize inanırdım. Ama artık onları gördükten sonra, siz aksini iddia etmediğiniz müddetçe, ülkenize duyduğunuz sevginin gerçekten yüreğinizdekilerin önüne geçebileceğine inanamam."

"Siz bu işe ne diyorsunuz madam?" diye sordu Surcouf. "Bir korsanın karısı olduğunuz üç yıl boyunca, hiç işe yeni aldığım bu genç adam gibi iltifat edebilen birini gördünüz mü?"

"Şaka yapıyorsunuz!" diye haykırdı Madam Surcouf. "Mösyönün sıradan bir denizci olarak işe alınmadığını umarım."

"Hem de denizcilerin en sıradanı madam. Aldığım eğitim dolayısıyla salonlarda eşinizin iyi yürekli tayfalarına karşı bir avantajım olabilir, ama gemiye bindiğimiz anda, onların en cahili bile bana karşı daha avantajlı olacak."

"Size saat beşte gelmenizi söyledim mösyö," dedi Surcouf, "çünkü sizi

Revenant'ın mürettebatının birer üyesi olan bütün konuklarla teker teker tanıştırmak istedim."

Tam o sırada kapı açıldı ve Surcouf tanıtmaya başladı: "Öncelikle gemimizin komutan yardımcısı Mösyö Bléas'yı tanıtmak isterim."

"Mösyö Bléas'nın şöhretini duyma şerefine erişmiştim," dedi René. "*Confiance* gemisindeyken düşman olduğunu çok geç fark ettiğiniz *Sibylle* adlı gemiye çıkarak Kernoch ile birlikte kendini feda eden kişi. Böyle bir sadakat, hem onu gösteren kişiye, hem de gösterildiği kişiye büyük bir onur verir."

"Umarım mösyöyü bana tanıtırsınız Komutanım," dedi Bléas, "çünkü şimdiye dek onu yalnızca gördüğüm en iyi nişancı olarak tanıyorum."

"Heyhat! Mösyö," dedi René. "Sizin aksinize, benim övünebileceğim şanlı bir geçmişim yok. Adım René ve Mösyö Surcouf'tan tek isteğim, beni sıradan bir denizci olarak *Revenant*'a kabul etmesi."

"Bunu isteyeceğiniz kişi ben değilim," dedi Surcouf gülerek. "Bunu mürettebat başkanından istemelisiniz," ve salona girmekte olan Kernoch'u işaret etti.

"Buraya gel Kernoch! Keşke Mösyö René az önce heyecanla *Confiance*'daki sandal kaptanından bahsederken burada olsaydın; İngiliz gemisine çıkmak için adını unuttuğum genç bir teğmenle birlikte kendini feda eden adamdan. Gemiye çıkınca Kırmızı Ceketlileri oyalamak için kendinden geçme numarası yapmıştı ve bu sayede *Confiance*'ın kaptanı, leoparın pençelerine atılan bir tavşan misali pupa yelken uzaklaşmıştı."

"Ben derim ki," dedi Kernoch René'yi işaret ederek, "mösyö orada olsaydı, her şey çok daha kolay olurdu. Ona Lepage tabancalarımızdan birini verip İngiliz kaptanını gösterirdiniz ve 'Benim için o beyefendinin kafasını uçurun,' derdiniz. Göz açıp kapayana kadar tabancayı alıp İngiliz'i vururdu ve bu bizim gemide, benim kendinden geçme numaramdan daha büyük bir şamata yaratırdı... Ah! Teğmen Blaise, Mösyö René bu sabah bize atıcılık dersi verirken siz orada değildiniz. Bunu kaçırdığınıza üzüldüm, ancak, kendisi ümitlendirildiğimiz gibi bizimle birlikte denize açılırsa, o küçük aleti ne kadar iyi kullandığına mutlaka şahit olursunuz. Flöreyi nasıl kullandığına gelince –işte dostunuz Bras-d'Acier de teşrif etti– size gereken bütün bilgileri o verebilir."

"Yanılıyorsunuz Kernoch," dedi kılıç ustası. "Çünkü Mösyö bütün hamlelerimi savuşturma şerefini bahşettiyse de, karşı hamle yapma zahmetine hiç girmedi."

"Gerçekten de zayıf yönümü tahmin ettiniz Mösyö Bras-d'Acier,"

dedi René. "Savunmada, saldırıda olduğumdan çok daha başarılıyım. Belloni adında yaşlı bir İtalyan olan kılıç ustam, insanın ardı ardına üç savuşturma hamlesiyle rakibinin dengesini bir kez dokunmaktan daha fazla sarsabileceğini söylerdi. Öyleyse, savuşturmak dururken neden dokunayım?"

"Sizinle tanıştıracağım yalnızca geç gelen bu iki adam kaldı," dedi Surcouf. "Ben onların dünyanın en iyi bomba atıcıları olduğuna inanıyorum. Yemeğe geç kalmış olsalar da, savaş esnasında yerlerini hemen alırlar, biri pruva gabya yelkeninde, diğeri mayistra yelkeninde... Kolunuzu Madam Surcouf'a uzatırsanız, artık yemek salonuna geçelim Mösyö René."

Bir hizmetçi küçük Surcouf'u götürmek için bu duyuruyu bekliyordu ki o da iyi yetiştirilen her çocuk gibi ilk ricada salondan çekildi.

Taşra sofralarının zenginliği dillere destandır ve Surcouf da genellikle sofralarının kusursuzluğuyla anılırdı. Onun verdiği ziyafetler Homeros'un kahramanlarını bile memnun ederdi, çünkü insan bu ziyafetlerde Diomedes gibi yiyebilir, Ajax gibi içebilirdi. Surcouf'a gelince; o Bacchus'a bile meydan okuyabilirdi. Yemeğin çok gürültülü geçtiğini söylemeye bile gerek yok.

Sadece su içen René o kadar fazla alay konusu oldu ki, sonunda ona merhamet etmeleri için yalvardı. Kılıç ustası Bras-d'Acier dışında herkes onu rahat bıraktı. Sonunda onun ısrarlarından usanan René, Madam Surcouf'un, yapmak üzere olduğu şey için onu affetmesini rica etti ve onun sağlığına içmek için izin istedi. İzin verildi.

"Gerçek bir içiciye layık bir kupanız var mı madam? Belki iki ya da üç şişe alabilecek bir kupa?"

Madam Surcouf onun ricasını kırmadı ve uşaklardan biri, İngiliz soylularından birinin armasını taşıyan gümüş bir kâse getirdi. René kâseye üç şişe şampanya doldurdu.

"Mösyö," dedi kılıç ustasına, "Ben Madam Surcouf'un sağlığına bu kupayı sonuna kadar içme şerefine nail olacağım. Lütfen beni buna sizin zorladığınızı unutmayın, çünkü yemeğin başında size doğruyu söylemiştim: Normalde yalnızca su içerim. Ben bu kupayı sonuna kadar içtiğimde, sizin onu alıp tekrar doldurarak benim gibi son damlasına kadar içeceğinize güveniyorum; siz Madam Surcouf'un sağlığına değil, kocasının zaferlerine içersiniz."

Bu konuşmanın üzerine alkışlar koptu. Ne var ki kılıç ustası sessizleşti ve gözleri fal taşı gibi açıldı.

René bir an kederli gözlerle ve mağrur bir tebessümle yapmak üzere olduğu şeyi düşündü. Kupayı dudaklarına götürünce masa sessizliğe bü-

ründü; bütün konuklar heyecanla genç denizciye bakıyor ve bu çılgınlığı nereye kadar götüreceğini görmeyi sabırsızlıkla bekliyorlardı, çünkü en sağlam içiciler bile, üç şişe şampanyayı hiç duraksamadan kafaya dikmeyi çılgınlık olarak değerlendirirdi. René kayıtsızca içmeye başladı ve köpüklü şarabın tek bir damlası bile kalmayana dek dudaklarını kupanın gümüş kenarından hiç çekmedi. Tek bir damla bile kalmadığını kanıtlamak için kupayı baş aşağı tabağına koydu. Ardından yerine oturdu ve kupayı kılıç ustasının önüne koyarak, "Sıra sizde mösyö," dedi.

"Bravo," dedi Kernoch. "Sıra sizde Mösyö Bras-d'Acier."

Ne var ki kılıç ustası bu meydan okumaya karşılık veremeyeceğini düşünüyordu. O sözünden dönmeye çalışınca, Kernoch ayağa kalktı ve eğer d'Acier'nin söz verdiği gibi kupayı boşaltmak gibi bir niyeti yoksa, bunu kendisinin yapmaya mecbur olduğunu söyledi. Kernoch tereddüt etmeden şampanya şişelerinden birinin mantarını açıp gümüş kupaya doldurdu. Bunun üzerine Bras-d'Acier üç şişeyi teker teker içmesine izin vermelerini istedi ve herkes teklifini kabul etti. Ancak daha birinci şişeyi güç bela bitirmişti ki pes edip merhamet istedi, çünkü bir yudum daha içemeyecekti. Beş dakika sonra sandalyesinden yere yuvarlandı.

"Öncelikle bizim bu Saint-Georges özentisiyle ilgilenmeme müsaade edin," dedi Kernoch, "döndüğümde bu küçük olayın yarattığı tatsızlığı unutmak için bir şarkı söyleyeceğim."

O dönemlerde ziyafetler büyük şehirlerde bile konuklar, ev sahibinin ya da sahibesinin şerefine bir şarkı söylemeden sona ermezdi. Dolayısıyla Kernoch'un teklifi büyük bir heyecan yarattı ve konuklar onun odadan çıktığı kısa süre içinde bile, "Kernoch! Söyle! Söyle!" diye bağırmaya devam ettiler. Tekrar odaya geldiğinde tezahüratlar da yükseldi.

Kernoch insanların ricalarını ikileten türde bir insan değildi. Başlamak üzere olduğunu işaret ettikten sonra hoş bir sesle ve uygun bir edayla şarkıya girdi:

Siyah Brik

Berrak denizler ve hoş rüzgârlar,
Geceleyin
Hava
Gemimizi kayırdığında
Hey!
Eğer rüzgâr
Denizi

Yalayıp geçerse
Garç! Gurç! Atılır ileri
Bir anda!

"Hep beraber!" diye bağırdı Kernoch. Yan odadan horultularını duydukları Bras-d'Acier dışında bütün konuklar nakarata katıldı:

Eğer rüzgâr
Denizi
Yalayıp geçerse
Garç! Gurç! Atılır ileri
Bir anda!

Bu şarkı gemicilerin şiirlerinin tipik bir örneğiydi ve müziğin bir denizcinin ziyafetinde büyük başarı elde edeceği kesindi. Konuklar Kernoch'u şarkıyı tekrar söylemeye davet etti; övgülerin ve alkışların sonu gelmeyecek gibiydi. Ancak, mürettebat başkanının kıtaları kadar ilgi uyandıran bir şey daha vardı; o da, René'nin kılıç ustasına meydan okuduğu kupayı boşalttıktan sonraki tavrıydı. Çünkü yüzü ne solmuş ne de kızarmıştı ve dili, sabah kalkıp da bir bardak su içen bir adamın dilinden daha fazla dolanmamıştı.

Bütün gözler Surcouf'a döndü, çünkü onun şarkı söylemesi, misafirperverliğinin kıymetini iki kat arttırırdı. Konuklarının isteğini anlayan Surcouf, "Pekâlâ, size kamarotları eğitirken söylediğim bir şarkıyı söyleyeceğim," dedi.

Masada mırıldanmalar oldu ve birkaç kişi, "Şşşş! Sessizlik!" dedi. Sessizlik sağlandı. Surcouf şarkısına başladı:

Kamarot, direğin dibindeki halatı al
Ve bana bir gemici düğümü at.
Bir, iki, işte oldu!... Tez gelsin şeytan!
Ben ne kaptanım, ne asker, ne şehir çocuğu
Sonuna kadar bağlarım ve çözerim düğümü
Öğreniyorum işimi ve payıma düşeni

Surcouf kıtaların hepsini Kernoch kadar başarılı okudu. Ne var ki güzel ev sahibesinin gözleri, en genç konuklarına dair merakını ele veriyordu. Madam Surcouf onun sakin tavırlarını şaşkınlıkla izliyor ve bunun mi-

zacından mı yoksa iradesinden mi kaynaklandığını merak ediyordu. Ayrıca mizacını ve geçmişini de merak ediyordu. Sonunda kendisini daha fazla tutamadı ve "Peki ya siz Mösyö René? Siz bize kendi memleketinizden bir şarkı okumayacak mısınız?" diye sordu.

"Heyhat madam," dedi René. "Ben memleketi olmayan bir adamım. Fransa'da doğdum ve yalnızca bunu hatırlamaya iznim var. Hafızamı yoklasam bile, aklımda kalan bir şarkı bulabileceğimden emin değilim. Gençliğimin bütün hazları, ergenliğimin bütün çiçekleri, üç yıl süren kederli bir kışta soldu. Yine de bırakın hafızamı bir yoklayayım, şayet orada kar tanelerine rastlarsam, talebinizi yerine getirmek için onları bir araya toplayacağım. Lütfen konuklarınız beni affetsin madam, çünkü onların şanlı mesleğine dair hiçbir şarkı bilmiyorum, ama bir kez sefere çıktıktan sonra hepsini öğreneceğime eminim. O zamana dek, umarım bu şarkı sizi memnun eder."

René genç bir kız kadar temiz ve duru sesiyle söylemeye başladı:

Güneş ışığı olsam
Aşkla parlardım
Işığımla seni sarar
Gözlerine yaklaşınca solardım

Odanda seni yansıtan
Şanslı ayna ben olsam
Bende kendini görürdün
Kabul et yüreğimdeki bu tatlı serabı

René sonraki dört kıtayı da ilk ikisi kadar başarılı ve dokunaklı bir biçimde okudu; şarkısına son verdiğinde Madam Surcouf, "Bülbül şakıdığında diğer bütün kuşlar susarmış beyler. Artık salona geçelim, kahvelerimiz bizi bekliyor," dedi.

René ayağa kalkıp kolunu Madam Surcouf'a uzattı ve salona kadar ona eşlik etti. O henüz kolunu yeni çekip reverans yapmıştı ki Surcouf yanına geldi. René'yi kolundan tutarak pencereye çekti; René bir astın amirine gösterebileceği bütün hürmetle karşılık verdi.

"Artık bu maskaralığa bir son vermemizin vakti geldi sevgili René," dedi Surcouf. "Benden ne istediğinizi ve beni niye görmeye geldiğinizi söyleyin. Benim için o kadar cazip bir dostsunuz ki, sizi memnun etmek için elimden gelen her şeyi yapacağımdan emin olabilirsiniz."

"Sizin tarafınızdan sıradan bir denizci olarak gemiye kabul edilmekten, mürettebatınızın bir parçası olmaktan başka hiçbir şey istemiyorum Kaptan."

"Ama böyle bir hevese yol açan ne olabilir? Zengin bir adam olduğunuzu saklamaya çalışmanızın hiç faydası yok. Hükümette yüksek yerlere gelebileceğiniz bir eğitiminiz var. Gemide ne tür insanlarla arkadaşlık edeceğinizin, ne tür görevler yapacağınızın farkında değil misiniz?"

"Mösyö Surcouf, benim gibi bütün gururunu bir kenara bırakmış olan bir adam, hiçbir insanı kendinden aşağı görmez. Görevlerime gelince, zor olacağından eminim. Ama güçlü olduğumu biliyorsunuz ve ellerimin becerikli olduğunu gördünüz. Sadece su içerim; başka bir adamın kendini kaybetmesine yol açacak miktarda şarap içtiğimde bile, bunun benim üzerimde hiçbir etkisi olmadığını gördünüz. Tehlikeye gelince, onun için de şarap için söylediklerimi tekrarlayabilirim. O kadar uzun süre boyunca ölümü bekleyerek yaşadım ki, ona aşina olmadığım söylenemez. Orduda görev yapmak istediğim kolu ve hizmet etmek istediğim komutanı seçebileceğimi söylediklerinde, denizci olmaya karar verdim. Siz tanıdığım en cesur ve en sadık komutanlardan biri olduğunuz için, kaptanım olarak sizi seçtim."

"Sizi uyarmak zorundayım mösyö," dedi Surcouf. "Bize katılan bir denizci, en sıradan denizci bile, bunu belirli koşullar altında yapar ve koşullar sözleşmede belirtildiği anda, mutlaka yerine getirilir."

"Yoldaşlarımla aynı görevleri ve hayatı paylaşmak istiyorum. Sıradan bir denizci olarak üstüme düşen görevlerden muaf tutulmayı hak ettiğimi düşünmediğim gibi, bunu kanıtlayacak herhangi bir şey de yapmadım. Ancak, sizin de anlayış göstereceğinizden emin olduğum üzere, kendime ait bir hamağın benden esirgenmesini istemem."

"Bu, yerine getirmesi o kadar kolay bir talep ki, reddetmek düşünülemez bile. Ama ben size daha iyi bir öneride bulunabilirim: Sekreterim olmayı kabul eder misiniz? Bu sayede, yalnızca hamağınız değil, ofisiniz de olur."

"Bu mevki, sıradan denizci görevlerimi yerine getirmemi ve gerektiği zaman savaşmamı engellemediği müddetçe, teklifinizi minnettarlıkla kabul ederim."

"Denizci olarak görevlerinizden vazgeçmeniz beni ne kadar memnun edecek olsa da," dedi Surcouf gülerek, "savaşmak zorunda kaldığımızda yardımınıza başvurmayacak kadar aptal değilim."

"Başka bir iyilik daha rica edebilir miyim? Kendi silahlarımla dövüşmek istiyorum, yani alışkın olduğum silahlarla."

"Çatışmaya girdiğimizde bütün silahları güverteye çıkarırız ve herkes kendi istediği silahı seçer. Siz kendi silahlarınızı yanınıza alabilirsiniz. Yani bu bir iyilik bile sayılmaz."

"Son bir rica. Coromandel ya da Bengal kıyılarında karaya çıkarsak, bir kaplan veya panter avlamama izin verir misiniz? Elbette bu avın masraflarını kendim üstleneceğim. Böyle avları çok duydum ama katılma şansım hiç olmadı. Ayrıca, eğer subaylarınızın hayatından endişe ettiğiniz bir sefere çıkarsak, bu tür görevleri bana verin. Bakımından sorumlu olduğum, beni özleyecek hiç kimse yok."

"Bu durumda," dedi Surcouf, "gemi ele geçirdiğimiz günlerde, size subay muamelesi yapmama izin vereceksiniz. Biz hâsılatımızı şu şekilde böleriz: üçte biri bana, üçte biri subaylara, üçte biri de tayfalara."

"Kendi payıma düşen parayı istediğim gibi kullanabilir miyim?" diye sordu René.

"Elbette," dedi Surcouf.

"Bir soru daha sormama izin verin Kaptan," dedi René. "Her koşulda güvendiğiniz silahlarınız var mı?"

"Evet. Bir tüfeğim var; *Foudroyant* adını verdiğim çifte namlulu bir av tüfeği, bir de zaten görmüş olduğunuz şişe kıranlar."

"Şişe kıranlar mı?"

"Tabancalarım. Denizde adamlarım atıcılık alıştırmaları yapabilsinler diye cunda yelkenlerinin uskundralarına şişeler bağlatırım. Bütün tayfaların katılması serbesttir ve bütün sallantılara rağmen şişeyi kırmayı başaran, tüfek kullanıyorsa bir kron, tabanca kullanıyorsa beş frank alır."

"Ödülü istediğim gibi değerlendirme hakkının tanınması koşuluyla, bu alıştırmalara katılmak için izin isterim."

"Elbette. Şimdi, mütevazı taleplerinizi bir kenara bırakırsak, kabul ettiğiniz koşulları bir kez daha ciddi bir biçimde gözden geçirmenizi öneririm sevgili René, ister kendi isteğinizle bu işe kalkışmış olun, ister sizden büyük bir gücün zorlamasıyla. Gönülsüzlüğünüze rağmen, sizi önemli yerlere getirmek istiyorum. Bütün koşulları belirledik mi? Başka bir talebiniz var mı? Teklif edeceğim başka bir şey var mı?"

"Başka hiçbir şey yok Komutanım. Teşekkür ederim."

"Artık dostunuz olan Kernoch size işinizin pratik kısımlarını öğretecek. Daha ileri düzeydeki çalışmalarınızın sorumluluğunu bizzat ben üstleneceğim. Ancak şu anda Madam Surcouf, bir elinde bir fincan kahve, diğer elinde bir kadeh likörle sizi arıyor."

René Madam Surcouf'a doğru yürüdü ve onu kibarca selamladıktan son-

ra, "Lütfen beni affedin madam, ama ben asla alkol ve kahve içmem," dedi.

"İnsanların dediklerine bakılırsa şampanyaya benzermiş," dedi Kernoch şakayla genç adamın özürlerini bölerek, "Birazcık bile içsen çarparmış."

"Eğer Madam Surcouf, elde ettiğim kaba zaferde, Bras-d'Acier'nin alaylarından kurtulma arzumun dışında bir şey gördüyse üzülürüm, çünkü bu, hayatım boyunca katıldığım en muhteşem yemeklerden birini mahvetmiş olur."

"Artık tatlı zamanı geldiğine göre," dedi arkasından bir ses, "yemeğin mahvolmasından korkmanıza gerek kalmamıştır herhalde."

"Kılıç ustası Bras-d'Acier hayata dönmüş!" dedi René. "Sizi tebrik etmeme izin verin mösyö. En azından yarın sabaha kadar kendinize gelemeyeceğinizi düşünmüştüm."

"Saint-Georges'un kılıcı adına, Kaptan, hemen karşılığını talep etmeksizin subaylarınızdan birinin bu şekilde aşağılanmasına göz yumamazsınız! Kılıcınızı kuşanın! Kılıcınızı kuşanın!" Kılıç ustası bu haykırışın ardından, sızmış olduğu cephane odasına koştu ve iki elinde de birer epeyle hemen geri döndü.

Madam Surcouf hafif bir çığlık attı ve birkaç kişi Kılıç Ustası Bras-d'Acier'nin önüne atıldı. "Mösyö," dedi Surcouf, "hemen evinize dönmenizi ve denize açılana kadar orada kalmanızı emrediyorum."

"Affedersiniz Komutanım," dedi René, "ama şu anda geminizin güvertesinde değiliz. Davetinizle misafirlerinizi en azından bu süre zarfında denginiz kıldığınız evinizde bulunuyoruz. Eğer bu beyefendiyi şimdi gönderirseniz, beni de şerefim gereği ayrılmaya mecbur bırakırsınız ve bulduğumuz ilk sokak lambasının altında onu öldürmek zorunda kalırım. Diğer yandan, komedi olarak başlayan bu durumun, komedi olarak bitmesine müsaade ederseniz, Madam Surcouf'a, sonunda hiç kimsenin ölmeyeceği, ölümüne bir düellodan garip bir sahne sunmayı başarabiliriz."

"Ama..." dedi ikna olmayan Surcouf.

"Lütfen bana izin verin Komutanım," dedi René. "Şerefim üstüne söz veriyorum ki tek damla kan dökülmeyecek."

"Pekâlâ, madem öyle istiyorsunuz beyler. İstediğinizi yapın."

Surcouf izin verince, konuklar salonun ortasında boş bir alan bırakmak için kenara çekildiler.

Düelloyu kutsal gören Kılıç Ustası Bras -d'Acier öncelikle ceketini ve yeleğini çıkardıktan sonra iki epenin kabzasını René'ye uzattı. René, düello için iki silah kapmak üzere alelacele koşturmuş olan Bras-d'Acier'nin iki epe almak yerine, yanlışlıkla bir epe ve bir flöre getirmiş olduğunu fark

etti. René hemen flöreyi seçti ve genç adamın ucu noktalı bir flöre taşıdığını gören salonun iki tarafındaki konuklardan kahkahalar yükseldi.

Kahkahaların sebebini anlamak için salonda gözlerini gezdiren Bras-d'Acier de çok geçmeden René'nin elinde epe değil flöre olduğunu fark etti.

"Söylediğim gibi mösyö," dedi René, "henüz tam olarak ayılmış olamazsınız. Ama ne olursa olsun, dileğimi yerine getirdiniz. Gardınızı alın lütfen ve elinizden geleni ardınıza koymayın." Genç adamın kendisi de gardını aldı.

"Ama beyefendi size epeyle saldırırken flöreyle kendinizi savunamazsınız," diye haykırdı seyredenler.

"Böyle olması gerekiyor," diye yanıtladı René ciddi bir tavırla. "Aksi takdirde beni, yarın dışarıda bu beyefendiyle eşit silahlarla karşılaşmaya mecbur kılarsınız ve o durumda palavracının teki olmadığımı kanıtlamak için onu öldürmek zorunda kalırım, ki o zaman asla teselli bulamam. Dolayısıyla haydi Bras-d'Acier, gördüğünüz gibi sizi bekliyorum. Eğer siz de kabul ederseniz, ilk sıyrığa kadar mücadele edelim. Hilekârlıkla suçlanmamak için, Madam'ın izniyle, sizin gibi yapacağım."

René denizci ceketini ve yeleğini koltuğa fırlatarak, izleyicilerin karşısında gömleğiyle kaldı, kaliteli patiskadan bembeyaz parlayan gömleği, rakibinin ekru gömleğinin karşısında büyük bir tezat teşkil ediyordu. Flöresinin ucunu alçaltarak, vücuduyla yeniden öyle zarif bir gard pozisyonu aldı ki izleyiciler kendilerini tutamayıp, sanki şimdiden flöresinin ucunu rakibinin gövdesine bastırmışçasına onu alkışladılar.

Alkışlara sinirlenen kılıç ustası saldırısını başlattı ve sabah güneş ışığında sergiledikleri sahne, gece fener ışığında tekrarlandı. Bras-d'Acier kılıç repertuarındaki bütün sahte saldırı hamlelerini, bastırma hamlelerini, karşı hamleleri uyguladı; René ise büyük bir soğukkanlılıkla ve karşısındakini çileden çıkaracak bir kolaylıkla bütün hamlelerini savuşturdu. Derken d'Acier öyle başarılı bir sahte saldırı hamlesi yaptı ki epenin ucu René'nin tenini sıyırmadıysa da, gömleğini yırttı ve göğsünü kısmen çıplak bıraktı.

René gülmeye başladı. "Gidin epenizi alın mösyö," dedi rakibine ve aynı anda flöresi Bras-d'Acier'nin silahını öyle açık bir biçimde ve öyle büyük bir kuvvetle yakaladı ki, silah on adım gerisine düştü.

Kılıç ustası davet edildiği üzere silahını almaya giderken, René flöresinin ucunu mürekkebe batırdı. "Şimdi," dedi Bras-d'Acier'ye, "flöremi üç kez gövdenize bastıracağım ve göğsünüzde bir üçgen oluşturacak. Ger-

çek bir düelloda bu üç hamleden biri ölümcül olurdu. Tekrar dost olduğumuzda, ki umarım çabucak oluruz, bu hamleleri nasıl savuşturacağınızı öğretirim."

René'nin bunları söylemesiyle yapması bir oldu. René şimşek hızında üç hamle gerçekleştirdikten sonra geri çekildi. Flöresinin ucu kılıç ustasının göğsünün sağ tarafında üç siyah iz bırakmıştı. Bu izler, pergelle çizilmiş kadar kusursuz bir üçgen oluşturmuştu.

René flöresini koltuğa bırakıp yeleğini ve ceketini giyerek şapkasını aldı ve elini rakibine uzattı, ama rakibi onunla tokalaşmayı reddetti. Surcouf'un elini sıkıp, eşinin elini öptü ve onun huzurunda, önce üç şişe şampanya içerek, ardından da bir düello sergileyerek haddini aştığı için af diledi. Ardından diğer konuklara kibarca gülümseyip reverans yaparak salonu terk etti.

Kapı onun ardından kapanır ve Bras-d'Acier giyinmek üzere cephane odasına döner dönmez, herkes kaptanın *Revenant*'a yeni aldığı denizciye övgüler yağdırmaya başladı.

"Böyle zarif bir adam hangi akla hizmet sıradan bir tayfa olmak için başvurur ki?" diye haykırdı Surcouf.

"Ben biliyorum," diye fısıldadı Madam Surcouf kocasının kulağına.

"Biliyor musun?"

"Aşkta hayal kırıklığına uğramış."

"Neden öyle düşünüyorsun?"

"Gömleği yırtıldığında boynunda altın zincirli bir madalyon olduğunu gördüm ve madalyonda elmas bir yadigâr vardı."

"Aşk konusunda haklı olabilirsin," dedi Surcouf. "Ama bu kadar seçkin bir adam neden denizci olmak ister?"

"Ah, onu bilemiyorum," dedi Madam Surcouf.

"Evet, bu gerçekten de bir muamma," dedi Surcouf.

Ertesi gün René'yi Surcouf ile Kılıç Ustası Bras-d'Acier uyandırdı. Gece ve özellikle de Surcouf, kılıç ustasının aklını başına getirmişti. René'den özür dilemeye gelmişti.

LIV
Geminin Seyre Çıkışı

TEMMUZUN SONUYDU. Saint-Malo'nun, iç ve dış limanlara baktığı gibi, Saint-Servan'daki kayalığı da gören surları, limandaki gösteriyi izlemek için oraya akın etmiş olan insanlarla doluydu. Limandaki bütün gemiler ve limana bakan bütün evler bayraklarla donatılmıştı. Bir yandan kürek çekerken, bir yandan da küreklerin ritmine uygun korsan şarkıları söyleyen birer düzine kürekçiyi barındıran dört büyük sandalın çektiği dört yüz ton ağırlığındaki heybetli brik iç limandan yavaş yavaş harekete geçmişti. Kürekçilerin sesleri kalabalığın gürültüsünü bastırıyordu.

Gemisine çıkmış korsan
Ya zafer ister ya ölüm.
Hey! Hey! Çok yaşa Fransa!

Saint-Malo'dan ayrılırken
Suları döver uzun küreklerimiz.

Saint-Malo'dan ayrılırken
Suları döver uzun küreklerimiz.
Hey! Hey! Uğurlar olsun!

Denize açılınca gözünüzü dört açın denizciler!
En büyükleridir, en iyi gemiler.

Denize açılınca gözünüzü dört açın denizciler!
En büyükleridir, en iyi gemiler.
Hey! Hey! Bizim mavna!

Bizim mavna daha hızlı gider
Uçan balıktan.

Büyük sandallar ile gemi, Saint-Servan'ı Saint-Malo'dan ayıran dar kanalda ilerlerken, izleyiciler onun civadrasındaki kefene bürünmüş, mezar taşını tutan güzel iskelet heykelini görebiliyorlardı. Bu brik *Revenant*'dı ve Kaptan Surcouf geminin parasını kendisi ödemişti. Gemi açık denizlere ve cesur kaptanın serüvenlerine uygun olarak inşa edilmişti; Atlantik'te

ve Hint Okyanusu'nda, adının da ortaya koyduğu gibi, ölümden dönen bir hortlak misali, bir hayalet misali yeniden ortaya çıkacaktı.

Dağınık izleyiciler, ister kayalıklara demir atmış olsunlar, ister surlara tünemiş ya da pencerelere üşüşmüş, sandallar yeterince yaklaşır yaklaşmaz, "Çok yaşa *Revenant*! Çok yaşa mürettebat!" diye bağırıyorlardı. Kürekçiler de ayağa kalkıp küreklerini kaldırarak, "Çok yaşa Surcouf! Çok yaşa Fransa!" diye karşılık veriyorlardı.

Brik heyecan içindeki izleyicilerin gözlerinin önünden geçerken, Saint-Malo halkı, geminin lombarlarından çıkan altı kilo ağırlığındaki on altı adet topu sayabiliyor, pruvanın milleri üzerine yerleştirilmiş olan on altı kiloluk devasa "eziciyi" görebiliyor ve daha da büyük bir şaşkınlıkla kaptan kamarasından çıkan on kiloluk iki topu fark edebiliyordu. Kürekçiler tekrar oturmuşlardı ve gemiyi çekip Surcouf'un evinin önünden geçerken şarkı söylemeye devam ettiler:

Kancayı attık, tuttu artık,
Ama ben Paris için çıktım yola.
Hey! Hey! Siz kara sakinleri!

Resmi belgeleri olan yağmacılar
Beni dımdızlak bırakıp hapse attılar.
Resmi belgeleri olan yağmacılar
Beni dımdızlak bırakıp hapse attılar.
Hey! Hey! Ne talihsizlik!
Bir ayağımda ayakkabı, bir ayağım çıplak,
Yine döndüm güverteye.

Bir ayağımda ayakkabı, bir ayağım çıplak
Yine döndüm güverteye.
Hey! Hey! En iyi korsanlar!

En gaddar korsanlar
İngilizlere karşı çıkmaz sefere.

En gaddar korsanlar
İngilizlere karşı çıkmaz sefere.
Hey! Hey! Ama noterler,

Hâkimler ve avukatlardır
En büyük korsanlar!

Surcouf'un evine yakın olan Dinan kapısının karşısına geldiler. Korsanın karısı, çocuğu, akrabaları ve dostları penceredeydi. Sabırsız görünüyorlardı ve kaşlarını çatmışlardı, çünkü geminin tam öğlen on ikide yola çıkması planlanmıştı. Oysa saat neredeyse on bire gelmiş olmasına rağmen Surcouf'un tayfalarından hiçbiri henüz gemiye binmemişti. Surcouf, komutan yardımcısı Bléas'yı, adamlarının bu kadar geç saatlere kadar Madam Leroux'nun hanında ve Traversiére Sokağı'nda ne yaptıklarını öğrenmeye göndermişti. Bléas olanları öğrenmişti ve Surcouf'un kulağına, Sezar'ın İspanya'ya doğru yola koyulmak üzereyken Suburre'de alacaklıları tarafından durdurulması gibi, Surcouf'un mürettebatının da onlara borç vermiş olan Yahudiler tarafından durdurulduğunu fısıldadı. Tayfalar aldıkları avansları borçlarını kapatmak için kullanacaklarına söz vermişlerdi ve Yahudiler sözlerini tutmaları için onları alıkoyuyordu. Surcouf duruma müdahale etmek üzereydi ki René borçlular ile alacaklılar arasındaki sorunu tatlıya bağlamaya çalışmak için onun yerine kendisinin gitmesi için kaptandan izin istedi.

Denizciler avanslarını alır almaz, eşleri ve alacaklıları koparabilecekleri kadar para koparmak için başlarına üşüşür. O kritik anda eşlerin alacaklılardan daha beter olduğunu da söylemeliyiz. Onların haykırışları, gözyaşları ve yakınmaları, tefecilerin tehditleriyle yarışır, ama genellikle onların kopardığı yaygara, Yahudilerin taleplerini bastırır. Dolayısıyla, tefeciler ne denli açgözlü olurlarsa olsunlar, genellikle denizcilerin parasına el koyan kadınlar olur. Ayrıca akbabaları andıran sefil tefeciler, yalnızca kamuoyunun değil, hâkimlerin de daima öncelikle eşlerin lehine karar verdiğini bilir, dolayısıyla saçlarını başlarını yolup diş bileseler de, aile borçlarının önceliği almasına göz yumarlar. Ne var ki son kadın da parasını aldıktan sonra, açgözlü tefeciler canlanmış bir öfkeyle avlarının başına üşüşür. Eğer köşeye sıkıştırılan ilk denizciler teslim olup ödemeyi yaparsa, dostlarının da aynı şekilde davranması için örnek teşkil etmiş olurlar. Denizcilerden bazıları söverek, bazıları ise derin derin içini çekerek bu örneği izler ve para avuçlarından kayıp gider. Ancak bazen bir alacaklı aile masrafları konusunda anlayışsız davranıp, yarısı bile büyük bir kâr sağlamasına rağmen, paranın yarısını almaya razı gelmeyebilir. Bazen de isyanın eşiğindeki inatçı bir borçlu, arkadaşlarının arasında isyan başlatır ve silahlı kuvvetler duruma müdahale etmek zorunda kalırsa, öfkeli denizciler ile amansız tefeciler, Homeros'un kahramanlarınınkine benzer hakaretlerle birbirlerini suçlayıp lanetlerler.

İşte bu durumda meydana gelen olay da buydu. René gerçek bir isyanın ortasına gelmişti. Denizciler onu görünce yardımın geldiğini anla-

dılar. Birisi "Kaptanın sekreteri!" diye bağırdı. René büyük alkışlarla karşılandı.

René altın dolu gözüken bir kese taşıyordu ve bu kese alacaklıların onu dinlemesini sağlamaya yetti. Bir masaya çıkıp sessizlik istedi. Herkes anında sessizleşti. Hem de ne sessizlik! İnsan Descartes'ın atomlarının dönüşünü bile duyabilirdi.

"Dostlarım," dedi René. "Kaptanımız ilk kez gemisini kendi şehrinde donattı ve bu durumda, sebebi ne olursa olsun, tayfaları ile şehir halkı arasında kavga çıkmasını istemiyor."

René ona bakan yüzler arasında Saint-Jean'ı, akşam yemeği karşılığında ona Surcouf hakkında bilmesi gereken her şeyi anlatan denizciyi gördü. "Buraya gel Saint-Jean," dedi. Ardından hem denizcilere hem de alacaklılara dönerek, "Saint-Jean'ı hepiniz tanıyor musunuz?" diye sordu.

"Evet, tanıyoruz," diye yanıtladılar.

"O dürüst bir adamdır, öyle değil mi?"

"Evet!" dedi denizciler hep bir ağızdan. "Evet, evet, evet!"

Yahudiler de "Evet!" dediler, ama onların sesi o kadar yüksek ve coşkulu değildi.

"Hesaplarınızı kapatma görevini ona veriyorum. Bütün alacaklılara yüzde beş faiz ödeyecek, borcun tarihi ne olursa olsun. Bir aylığına, iki haftalığına veya yedi günlüğüne borç vermiş olanlar da bir yıllık borç vermiş kadar para alacaklar."

Yahudiler homurdanmaya başladılar.

"İster alın, ister almayın," dedi René keseyi işaret ederek. "Para orada, cebim de burada. Para cebime girdikten sonra, bir daha keseyi de, içindekileri de göremezsiniz. Bir, iki, üç..."

"Kabul ediyoruz!" diye bağırdı Yahudiler.

"Saint-Jean, hesapları kapat ve acele et. Kaptan sabırsızlanmaya başladı."

Yetenekli bir muhasebeci olan Saint-Jean hünerli bir biçimde çabucak hesap yaptı. On beş dakika sonra her şey bitmişti. Yahudilerin başlangıçta talep ettiği meblağ elli iki bin franktı. Sonunda yirmi bin frankla bütün borçlar kapatıldı ve gür bıyıklarının, sivri uçlu sakallarının altından gülümseyen Yahudiler, bütün borçlarının bu şekilde kapatılmasından daha fazla isteyebilecekleri hiçbir şey olmadığını itiraf ettiler.

René Saint-Jean'ın hazırladığı grup makbuzunu aldı ve bütün borçluların gitmekte serbest olması koşuluyla, tefecilerin yirmi bin frankını ödedi. Kapılar açıldı, bariyerler kaldırıldı ve denizciler büyük bir gürültüyle yola çıkmak üzere toplanacakları Dinan kapısına hücum ettiler. Gemi öğ-

len yola çıkacağı için on beş dakikaları kalmıştı.

Bütün tayfalarının geldiğini gören Surcouf'un alnındaki kırışıklıklar kayboldu.

"Yüce Tanrım," dedi René'ye. "Güreşte Herkül'e, atıcılıkta Junot'ya, kılıçta Saint-Georges'a, içmekte ise General Bisson'a denk olduğunuzu biliyordum, ama diplomaside Mösyö Talleyrand'a denk olduğunuzdan haberim yoktu. Nasıl başardınız?"

"Borçlarını ödedim," dedi René.

"Borçlarını ödediniz mi?" diye sordu Surcouf.

"Evet."

"Ne kadar ödediniz?"

"Yirmi bin frank. Çok iyi bir pazarlıktı; başlangıçta elli bin istiyorlardı."

"Yirmi bin frank!" diye tekrarladı Surcouf.

"Yeni gelenin, gemiye kabulü için para ödemesi âdetten değil midir?" dedi René gülerek.

"Bu adam, büyükbabası gibi denizciliği öğrenmeye çalışan Çar Petro'nun torunu olmalı," diye mırıldandı Surcouf içinden.

Ardından denizcilere dönerek yüksek sesle, "Sizi gidi vefasız herifler, belki alacaklılarınızdan paçanızı kurtaranın ben olduğumu sanıyorsunuz," dedi Surcouf. "Yanılıyorsunuz. Bütün tayfalarımın bilmesi gerektiği gibi, avansınızı verdikten sonra, benden bir kuruş daha beklemeye hakkınız yok. Hayır, sizi kurtaran, yoldaşınız René'ydi, bu parayı gemiye kabulü için ödediğini söyledi. Yirmi bin frank biraz pahalı bence, ama ne diyebilirim ki? O aklına böyle koymuş. Minnettar olduğunuza ve eğer bir gün o tehlikeli bir duruma düşerse, yardım etmek için elinizden geleni yapacağınıza inanıyorum. Artık gemiye binelim!"

Surcouf evinin hemen karşısına, sular alçaldığında deniz seviyesine inen basamakları olan bir iskele yaptırmıştı. Sular kabarmaya başlamış olduğu için alt basamaklar zaten sularla kaplanmıştı. Denizciler, onları güverteye çağıran trampet sesleri eşliğinde altışar altışar basamaklardan indiler ve onları *Revenant*'a götürecek olan sandallara bindiler. Sandal her seferinde on iki kişi alıyordu. Bir saat sonra yüz kırk denizcinin hepsi gemideydi. René ilk gidenler arasındaydı ve yoldaşları ona durmadan teşekkür ediyorlardı. En son subaylar geldi. Onlar *Revenant*'a binerken fifre ve trampetler çalındı.

Derken, bir anda herkes yerini aldı: Kaptan köprüdeydi, tayfalar direklere tırmanmışlardı ve işaret subayı bayrakların yanında duruyordu. Yoklama yapıldı. Mürettebat yüz kırk beş kişiden oluşuyordu ve Surco-

uf ilk limanda bu sayıyı yüz seksene çıkarmayı planlıyordu. Eksik olan tek kişi Bras-d'Acier idi. Surcouf'a, René gemide bulunduğuna göre bir kılıç ustasına gerek olmadığını bildiren bir not göndermişti.

Sandallar geminin kıçına bağlanınca, yola çıkma işaretini veren top ateşlendi ve geminin ana direğine üç renkli bayrak çekildi. Rüzgâr brikin bulunduğu noktaya erişemediği için kürekçiler deniz rüzgârını yakalamak için küreklerine asılmak zorunda kaldılar. Denizciler kürek çekmeye devam ederken, bu bölgeleri çok iyi tanıyan Surcouf dümencilere kılavuzluk yaptı. Denizciler hem küreklerinin hem de şarkılarının ritmini yükselttiler.

Roche aux Anglais'ye vardıklarında gemi durdu. Herkes Surcouf'un sesini duyabiliyordu. Surcouf tayfalarına sesleniyordu, ama onları uğurlamaya gelmiş olan izleyicilerin de kendisini duymasını istiyordu: "Hava güzel, deniz güzel, rüzgâr güzel! Haydi, hızlanalım ve çabucak denize açılalım! Fora yelken, gabya yelkenlerini ve babafingo yelkenlerini açın, rotamızı ayarlayın."

Yelkenler açıldı ve zarif bir biçimde rüzgâr almaya başladı. Gemi Petite Conchée Kanalı'na doğru seyretti; iki saat sonra Saint-Malo'da *Revenant*'dan geriye kalan tek iz, kıyıdan epey uzaktaki beyaz bir noktacıktı. Ardından o da gözden kayboldu.

LV
Tenerife

FAS KIYILARINDAN BİRKAÇ MİL UZAKLIKTA, Atlas Dağları'nın karşısında, Asor Adaları ile Yeşilburun Adaları arasında, 3,700 metreyi bulan zirvesini genellikle bulutların örttüğü, Kanarya Adaları'nın kraliçesi bulunur. Bu enfes bölgede hava genellikle o denli berraktır ki, bazen dağın zirvesi otuz fersah öteden bile seçilir ve adanın zirvelerinden, sıradan bir gemi on iki fersah öteden açık bir şekilde görülür.

Surcouf orada, devasa yanardağın gölgeleri altında, atalarımızın Talihli Adalar olarak adlandırdığı takımadalarda durdu. Oradan gözlerini, iki Amerika'dan İspanya'ya uzanan rotaya ve Hindistan'dan Avrupa'ya, Avrupa'dan Hindistan'a uzanan rotaya doğrultabiliyordu. Surcouf, su, taze erzak ve o günlerde hâlâ bulunabilen Madeira şarabından yüz şişe almak için durdu. Günümüzde, güneşin biricik çocuğu Madeira bütünüyle kayboldu; onun yerini Marsala denen alkollü içecek aldı.

Biskay Körfezi'ndeki kaçınılmaz fırtınaların dışında, Saint-Malo'dan Tenerife'ye uzanan yolda hava genellikle güzeldi ve yolculuk iyi geçmişti; elbette eğer ele geçirebileceği tek bir gemiye bile rastlamayan bir korsan gemisi için yolculuğun iyi geçtiği söylenebilirse. Yine de denizciler bir İngiliz firkateyninden kaçarken *Revenant*'ın ne kadar hızlı gidebildiğini görmüşler, kaçarken on iki mile çıkabilmişlerdi.

Havanın güzel gitmesi, Surcouf'a atıcılık alıştırmaları yapmak için bol bol zaman tanıdı. Tıpkı onun gibi, nadiren ıskalayan René de çok sayıda şişe kırdı. Denizciler kaptanlarının atıcılıktaki başarı düzeyine erişemiyor ve genç adamın bu konudaki yeteneğini açıkça alkışlıyorlardı, ama subayların asıl hayran olduğu, onun nişancılığını sergilerken kullandığı güzel silahlardı.

René'nin silahları arasında, küçük avlar için kullandığı sıradan namlulu bir av tüfeği ve daha büyük hayvanları avlamak ya da bazı ülkelerde tehlikeli hayvanlar arasında sayıldığı kesin olan insanları vurmak için kullandığı, kalibresi diğeriyle aynı olan, ama namlusu yivli bir tüfek bulunmaktaydı. Ayrıca iki ahşap kutuda, birer çift tabanca taşıyordu; bunlardan iki tanesi düello tabancasıyken, diğer ikisi ateş hattında savaşmak için kullanılan çifte namlulu tabancalardı.

René'nin, eline göre özel olarak tasarlanmış bir baltası da bulunmaktaydı; cilalanmış çelikten imal edilmiş olan süssüz balta öyle keskindi ki, ucunun bir darbesiyle insan parmağı kalınlığındaki metal bir çubuğu adeta sazmış gibi kesebilirdi. Ancak onun en sevdiği ve özel bir düşkünlük gösterdiği silah, boynundaki gümüş zincire asılı olan hafif kavisli bir Türk hançeriydi. René, hançerin ağzının müthiş kıvrımı sayesinde, Şam Arapları gibi uçuşan ipek bir eşarbı bile kesebilirdi.

Surcouf, René'nin gemide olmasından ve özellikle de sekreterliğini yapmasından çok memnundu, çünkü bu sayede onunla istediği kadar sohbet edebiliyordu. Surcouf'un karanlık ve katı bir mizacı vardı; kural olarak adamlarıyla fazla iletişim kurmazdı. Çok farklı ülkelerden gelen ve çok farklı geçmişlere sahip denizcilerden oluşan böylesine karışık bir grup arasında düzeni sağlamak için onlara gemide oyalanabilecekleri birçok değişik faaliyet sağlamıştı. İki tane cephane odası yaptırmıştı; subaylar için olanı kıç güvertede, kılıca yatkın olan tayfalar için olanı ise ön üst güvertedeydi. Onlar için atıcılık alıştırmaları da düzenlemişti; kıdemli subaylar sancak tarafında, orta dereceli subaylar ve tayfalar ise iskele tarafında alıştırma yapıyorlardı.

Kaptanın kamarasına her koşulda girmeye izni olan tek kişi komutan yardımcısı Mösyö Bléas idi. Diğer subayların, hatta teğmenin bile kama-

raya girmek için geçerli bir nedeni olması gerekirdi. Ne var ki Surcouf bu ayrıcalığı René'ye de vermişti, ama arkadaşları arasında kıskançlık yaratmak istemeyen René bu ayrıcalıktan nadiren yararlanmıştı. Genellikle Surcouf'un onu ziyaret etmesini beklemişti.

Kaptanın kamarası askeri tarzda zevkli bir biçimde dekore edilmişti. Görünürde düşman olmadığında tamamen içeri çekilebilen, on kilo ağırlığındaki iki topun bakırı altın gibi parlıyordu, toplardaki yansımasını görmekten büyük bir keyif alan Zenci Bambou onları o denli güzel boyamıştı. Duvarda Hindistan'dan gelen kaşmir bir duvar halısı asılıydı ve kamara dünyanın dört bir yanından gelen silahlarla donatılmıştı. Surcouf yatak olarak, iki topun arasındaki alanda asılı olan yelken bezinden hamağı kullanıyordu. Ne var ki çoğu zaman kıyafetleriyle yine iki topun arasındaki alanda bulunan büyük divana uzanırdı. Savaş sırasında topların geri çekilirken hasar verebileceği mobilyalar kaldırılır, kamara topçulara devredilirdi.

Surcouf genellikle güverteye çıktığında nöbet tutan teğmenin dışında hiç kimseyle konuşmazdı. O güverteye geldiği zaman, herkes ona yürüyecek alan bırakmak için çabucak kenara çekilirdi. Surcouf tayfalarını telaşa düşürmemek için çoğunlukla kıç küpeştesinde dururdu.

Surcouf kamarasında olduğunda trampet çalarak Bambou'yu çağırırdı. Trampetin titreşimi bütün gemide hissedilirdi ve çıkardığı ses tayfaların Surcouf'un nasıl bir ruh halinde olduğunu anlamasını sağlardı.

Bir haftadır Tenerife zirvesinin dibinde yeryüzündeki cennetin tadını çıkarıyorlardı ve Surcouf eğlencelere avcılığın ve balıkçılığın yanı sıra dansı da eklemişti. Her akşam, çoğu Avrupa'da bilinmeyen yıldızlarla parlayan güzelim gökyüzünün altında, ağaçlardan yükselen tatlı kokuların ve denizden esen serin rüzgârların arasında, halı kadar yumuşak çimlerde, köylerden, Chasna, Vilaflor ve Arico'dan, rengârenk kostümlere bürünmüş köylü kadınlar gelirdi.

İlk gece dansçılara ve güzel partnerlerine eşlik edecek müzik bulmakta sıkıntı yaşamışlardı, ta ki René, "Bana bir keman ya da gitar bulun, bakalım gezgin günlerimden kalan bir şeyler hatırlayabilecek miyim," diyene kadar.

Bir İspanya kentinde gitar bulmak için insanın yapması gereken tek şey elini uzatmaktı. Ertesi gün René'ye seçmesi için on tane keman ve bir o kadar da gitar getirdiler. René eline en yakın olanı aldı ve o çalmaya başladığı anda, insanlar, gitarın bir müzik erbabının ellerinde olduğunu anladılar. Ertesi gün, akşam paydoslarını duyuran fifreci ile trampetçi de orkestraya katıldı ve René'nin yönlendirmesiyle İspanyol gitarının nağmele-

rine yer yer yüksek notalar ve trampet titreşimleri eklediler.

Bazen René dansçıları tümden unutup anılarına dalar, kederli doğaçlamalar yapardı. O zaman danslar durur, herkes sessizleşir ve dinlemeye koyulurdu. Doğaçlama ezgi birkaç ölçü sürebildiği gibi, dakikalar da sürebilir ve René çalmaya son verdiğinde, Surcouf, "Karım haklıymış. Aşkta hayal kırıklığına uğradığı belli," derdi.

Nihayet René bir gün herkesin savaş durumundaki görev yerine çağrılmasıyla uyandı. Yeşilburun Adaları'nın açıklarında, iki ya da üç fersah ötede bir gemi tespit edilmişti ve yelkenlerinin biçiminden İngiliz gemisi olduğu anlaşılıyordu. Surcouf "Gemi göründü!" haykırışıyla güverteye koşmuş ve geminin harekete geçmesini emretmişti. *Revenant* on dakika sonra, her saniye daha da kabaran yelkenleriyle ve savaş yerlerini alan adamların gürültüsüyle denize açılmış, İngiliz gemisine doğru seyrediyordu. René elindeki tüfeği ve kemerindeki çifte namlulu tabancalarıyla güverteye çıkmıştı.

"Biraz eğleneceğiz anlaşılan," dedi Surcouf.

"Nihayet," dedi René.

"Galiba siz de katılmaya can atıyorsunuz."

"Evet. Ama bana kimseye ayak bağı olmayacağım bir yer göstermenizi rica ediyorum."

"Bana yakın kalın, ikimizin de silahlarını dolduran birer tayfa olacak."

"Bambou!" diye bağırdı Surcouf. Zenci hemen koşarak geldi.

"Git bana Foudroyant'ı getir," dedi silahlarından birini kast ederek; diğerinin adı da Badin'di. "Mösyö René'nin tüfeğini de getir."

"Gerek yok," dedi René. "Kemerimde dört adamın, ellerimde de bir adamın ecelini taşıyorum. Acemi biri için fena sayılmaz bence."

"İngiliz gemisi ne yapıyor Mösyö Bléas?" diye sordu Surcouf silahını doldururken. Bléas geminin kıç küpeştesinde duruyor ve dürbünüyle İngiliz gemisinin hareketlerini izliyordu.

"Rotasını değiştiriyor ve kaçmaya çalışıyor Kaptan," dedi genç subay.

"Yaklaşıyor muyuz?" diye sordu Surcouf.

"Yaklaşıyorsak bile o kadar az yaklaşıyoruz ki belli bile olmuyor."

"Hey!" diye bağırdı Surcouf. "Babafingo yelkenlerini ve cunda yelkenlerini açın! Mendilden daha büyük olup da rüzgâr almayan yelken kalmasın."

Zarifçe yana yatan ve ardında bıraktığı köpük çemberini genişleten *Revenant*, safkan bir at misali, efendisinin mahmuzunu hissetmiş gibiydi. İngiliz gemisi de pupa yelken ilerliyor ve korsan gemisinin avantajlı olduğunu görebiliyordu.

Surcouf diğer gemiyi renklerini göstermeye davet eden bir top atışıyla birlikte, kendi gemisinin uyruğunu gösteren üç renkli bayrağın göndere çekilmesini emretti. Diğer gemide İngiliz bayrağı dalgalandı ve artık yarım top atışı mesafesinde bulunan İngiliz gemisi korsan gemisinin direğini kırmak ya da en azından onu yavaşlatacak kadar hasar vermek umuduyla kıç tarafındaki silahlarıyla ateş açtı. Ne var ki yaylım ateşi hemen hemen hiç hasara yol açmadı ve yalnızca iki kişi yaralandı. Üçüncü bir yaylım ateşiyle birlikte, deniz savaşlarının kargaşasına hâlâ çok alışık olmayan René'nin tanıyamadığı, betimlenemez ve meşum bir uğultu duyuldu.

"Kafamızın üstünden uçan da neydi?" diye sordu René sakin bir tavırla.

"Genç dostum," dedi Surcouf en az onun kadar sakin bir tavırla. "Bu bir top atışıydı. Mösyö Laclos'nun romanını bilir misiniz?"

"Hangisini?"

"*Tehlikeli İlişkiler.*"

"Hayır."

"Az kalsın kafanızı uçuracak olan zincirli topları icat eden Laclos'dur. Böyle ayrıntıları tatsız mı bulursunuz?"

"Hayır, elbette tatsız bulmam. Dans ederken, orkestranın enstrümanlarının adını bilmek isterim."

Surcouf köprüye çıktı. Gemilerin birbirine ne kadar yakın olduğunu ancak o zaman fark eden Surcouf, "On altılık hazır mı?" diye sordu.

"Evet Kaptan," dedi topçular.

"Hangi mermileri kullanıyorsunuz?"

"Üç takım misket."

"Ateşe hazır! İskeleye dümen kır!" Düşman gemisinin izinde olduklarını gören Surcouf, "Ateş!" diye bağırdı.

Topçular kaptanın emirlerine itaat ettiler; İngiliz gemisini bir uçtan diğer uca tarayan mermiler, güvertenin cesetlerle ve enkazlarla dolmasına yol açtı.

Dümeni sancağa kıran ve geminin izinden ayrılan Surcouf, "Sabit hızda gidiyor!" diye bağırdı.

Artık tüfek menziline girmiş oldukları için Surcouf Foudroyant ile iki el ateş etti ve ana direğin tepesindeki iki denizci güverteye düştü.

Foudroyant'ı bırakıp René'ye uzandı. "Çabuk, tüfeğini ver!"

René hiçbir açıklama beklemeden itaat etti. Tüfeği hemen omzuna alan Surcouf ateş etti. Düşman gemisinin kaptan kamarasında, ona ve subaylarına doğrultulmuş altı kiloluk uzun topu ateşlemeye hazırlanan bir İngiliz topçusu görmüştü. Ne var ki adam fitili ateşleyemeden öldü. Sur-

couf bu hareketiyle hem kendi hayatını hem de tayfalarının birçoğunun hayatını kurtarmıştı.

Artık tabanca menziline girmişlerdi; René fitili alan sonraki topçuyu öldürüp, arkadaşının yanına yolladı. René'nin ana direğe ve pruvaya doğrulttuğu sonraki üç atış, üç düşmanı daha ölümüne gönderdi.

Artık aralarında on adımdan daha kısa bir mesafe kalmış olan iki gemi alabandadan alabandaya duruyorlardı. "İskele tarafına ateş edin!" diye bağırdı Surcouf.

Revenant'ın direklerinin tepelerindeki denizciler İngiliz gemisinin güvertesine el bombaları yağdırdılar ve aralarında yirmi metre bulunan gabyarlar karşılıklı karabina atışlarına başladılar. İngiliz gemisi tam sancak toplarını ateşlemeye hazırlanırken, *Revenant*'dan korkunç bir borda atışı aldı – küpeştelerini yerle bir eden, toplarından beşini veya altısını söken, ana direğini yerinden çıkaran bir borda atışı. Yukarıdaki gabyarlar denize düştüler.

Surcouf o cehennem kargaşasının ortasında sesini duyurmayı başardı: "Gemiye çıkalım!"

Onun haykırışına karşılık veren elli kişinin sesi duyuldu ve düşman gemisine çıkmak üzereydiler ki başka bir haykırış yankılandı: "Teslim oldular!"

Düşman gemisi bayrağını indirmişti. Savaş sona ermişti. Korsan gemisinde iki kişi ölmüş, üç kişi yaralanmıştı. İngiliz gemisinde ise on iki ölü, yirmi yaralı vardı.

Surcouf İngiliz kaptanı gemisine aldı. Ele geçirdiği geminin, on altı adet altı kiloluk topu bulunan *Liverpool Star* olduğunu öğrendi. Geminin kısıtlı değeri göz önünde bulundurulursa, Surcouf fidye istemekten memnundu; aldığı altı yüz İngiliz Sterlinini teşvik ikramiyesi olarak mürettebatına dağıttı. Kendisi hiç para almadı. Düşman gemisinin, İngiltere'ye dönerken daha zayıf bir korsan gemisine rastlaması ve intikam almaya kalkışması ihtimaline karşılık Mösyö Bléas'nın gemiye çıkıp topları denize atmasını ve barutlarını ıslatmasını emretti.

Bunun ardından *Revenant* Ümit Burnu'na doğru seyretmeyi sürdürdü. Savaştan gurur duyan denizciler Tenerife'de geçirdikleri bir haftadan hoşnutlardı ve zamanı geldiğinde vaftizi için güzel bir ödeme yapmaktan çekinmeyecek olan René kadar cömert bir yoldaşla sınırı geçmek onlara büyük bir keyif veriyordu.

LVI
Sınırı Geçmek

SURCOUF'UN EKVATORU GEÇMEYİ beklediği günden önceki gün, daha doğrusu, o güzel Eylül sabahı saat üçte, gözcü "Gemi göründü!" diye bağırdı.

Surcouf hemen kamarasından çıktı. "Hangi rotada seyrediyor?" diye sordu.

"Kuzeybatıdan geliyor ve bizim gibi güneydoğuya gidiyor."

O cümlesini henüz bitirmişti ki Surcouf çevik bir hareketle kıç güverteden payandaya tırmandı. Payandadan ana direğin gabya yelkenine geçti.

Nöbetçi tayfalar "gemi göründü" sözlerini duyar duymaz –bunlar her gemideki sihirli sözcüklerdir– karşılarındaki geminin gücünü tartmak için seren ucuna ve gabya yelkenine toplandılar. Karşılarındaki gemi *Revenant* ile aynı rotada seyrediyor gibiydi, ama muhtemelen Meksika Körfezi'nden geliyordu. *Revenant*, İngiliz gemisinin rüzgâr tarafının top menzilinden geçecek şekilde yavaşlayıp döndü, çünkü Surcouf geminin kapasitesini tartarken, bir yandan da, ister saldırmak için olsun, ister geri çekilmek, manevra kabiliyetini korumak istiyordu. Aslında aralarında hâlâ hayli mesafe bulunan iki geminin birbirini inceleyip tartmak için yaklaşık iki saati vardı.

Şafak vakti, gün yeni yeni ağarmaktayken, İngiliz gemisi *Revenant*'ın üstün hızından, yelkenlerinin biçiminden ve uzun direklerinden dolayı bir korsan gemisiyle karşı karşıya olduğunu anladı. Gemi anında bir top atışı yaparak bayrağını çekti. Büyük Britanya'nın renkleri geminin armasında uğursuz bir alev gibi yükselip, mizanadan gelen rüzgârla dalgalanmaya başlarken, top suyun yüzeyinde sekti. Yüksek dalgaları yalayıp geçen top korsan gemisinin üstünden uçup öbür tarafında denize düştü.

Surcouf topu aldırmaz bir tavırla inceleyerek, küçümser gözlerle süzdü. İngiliz gemisinin ticari bir gemi olduğundan emin olamamasına rağmen ona yine de saldırmaya karar vermişti. Bir ıslıkla sessizlik sağladı ve "Herkes geminin kıçına!" diye emretti.

Artık yüz elli kişiden ibaret olan bütün mürettebat lombar ağzında toplandı. Surcouf, meçhul gemiye saldırmak konusundaki fikirlerini almak için subaylarına danışmadan önce, tayfalarını hazırlamak istemişti, çünkü İngiliz gemisinin güvertesinin üniformalı adamlarla dolu olduğunu herkes görebileceği için, genel kanının böylesine çetin bir girişimden kaçınmak yönünde olacağını biliyordu. Henüz gemide iki misli mürettebat

olduğunu ve askerler bulunduğunu bilmiyorlardı.

"Heybetli görünümüne rağmen bu bir savaş gemisi değil," dedi Surcouf. "İngiliz Şirketi'nin gemisi olduğunu garanti edebilirim. Onu top ateşine tutacak kadar güçlü değiliz, ama gemiye çıkıp adam adama dövüşebiliriz. Gemiye çıkmak üzere silahlanın. Bu saldırıda karşı karşıya kalacağınız tehlikelere karşılık, size bir saat için, şeytanı bile baştan çıkaracak bir pay vereceğim."

Adamlar coşkulu naralar eşliğinde savaş yerlerini alıp tepeden tırnağa silahlandılar. Levazım subayı herkese adam adama dövüşte son derece faydalı olan kılıçlar, baltalar, uzun tüfekler ve hançerler dağıttı. Gabyarlar direklere tırmanırken yanlarında bakır karabinalar ve el bombası varilleri taşıyorlar, astsubaylar tehlikeli borda kancaları hazırlıyorlardı.

Bu arada geminin iki doktoru ile yardımcıları ana lombar ağzının yanında yaralılara bakabilecekleri bir üs kurmaktaydılar. Küçük şişeleri, ilaçları, kumaş şeritleri, ıslak bezleri, sargı bezleri, kanamayı durdurmak için kullanılan sargılarıyla ecza sandığını ve parlak cilalı parçalarıyla kasvetli bir görüntü sergileyen cerrahi araç gereçleri hazır ettiler. Sonunda, ne yazık ki onlara ihtiyaç duyacak olan zavallılar için, ameliyat masası ve yatak yerleri açtılar.

Uzun ve tiz bir düdük sesi adamlara yerlerini alıp savaşa hazırlanma emrini verdi.

Gücüne güvenen İngiliz kaptan saldırıya doğru dönmek için rotasını değiştirdi. Aynı zamanda, bir Fransız korsan gemisini ele geçirmelerini veya batırmalarını izlemek için kıç güverteye çıkmak isteyebilecek, kadınlar da dâhil olmak üzere, bütün yolcuları davet etmesi için subaylarından birini gönderdi.

Düşmanının manevrasını fark eden Surcouf onunla karşılaşmak üzere döndü. İskele tarafına dönüp İngiliz gemisinin sancak tarafını karşısına aldı. Geminin adını okuyabilecek kadar yakınından geçti; *Standard*. Korsan gemisi manevrasının ortalarına yakınken, İngiliz gemisi bordasına ateş açtı, ama Surcouf misilleme yapmadı. Hasar, yelkenlerde ve halatlarda meydana gelen birkaç delikten ibaretti; çabucak onarılabilirdi.

Düşman gemisinin güvertesinin savaşabilecek adamlarla dolu olduğunu gören Surcouf, kargı dağıttırdığı bir düzine denizciyi güvertenin ortasına konuşlandırdı ve ilerlemeye çalışan düşmanlar ile *Revenant*'ın geri çekilen tayfaları arasında fark gözetmeksizin, hepsine saldırmaları emrini verdi. Direklerin döşemeleri alabileceği kadar adamla doluydu ve hepsi el bombaları taşıyordu; karabinalarının bakır namluları güneş ışıklarını yansıtıyordu. Bu esnada *Revenant*'ın en iyi nişancıları, İngiliz subaylarına,

tabyadaymışçasına iyi ateş edebilecekleri pozisyonlar aldıkları serenlere ve büyük sandallara yerleşmişlerdi.

Düşman gemisinin kıç güvertesi gösteriyi izlemeye can atan şık bayanlarla ve yakışıklı beylerle dolmaya başlamıştı; kimileri çıplak gözlerle izlerken, kimileri de küçük dürbünler ve opera dürbünleri taşıyordu.

"Kıç güverteye doluşmuş olan o kadınların ve züppelerin bize güldüğünün farkında mısınız?" dedi Bléas Surcouf'a. "Bakın nasıl reveranslar ve küçük el hareketleri yapıyorlar; sanki bize şöyle der gibiler: 'Size iyi yolculuklar beyler, çünkü biz sizi batıracağız. Denizin dibinde fazla sıkılmamaya çalışın.'"

"Bunlar sadece poz!" dedi Surcouf. "O şık kuklaların moralinizi bozmasına izin vermeyin, çünkü bir saat sonra karşımızda eğildiklerine, son derece mütevazı ve itaatkâr davrandıklarına şahit olacaksınız. Bakın şimdi o akılsız topçuyu nasıl batıracağım."

O sırada sarı saçları rüzgârlarla uçuşan, şapkasız, yakışıklı bir genç adam topu doldurmak üzere küpeşteden geçmişti. Surcouf nişan alıp ateş etti, ama mermi genç adamı sıyırmadan saçlarının arasından geçip gitti. Genç adam küçümser bir tavırla elini kaldırdı; şüphesiz Surcouf tüfeğini yeniden doldurmadan önce, yeteri kadar zamanı olacağını düşünüyordu. Ne var ki Surcouf çifte namlulu Foudroyant'ı kullanmaktaydı. İkinci kez ateş etmesiyle birlikte genç adam rüzgârların yatırdığı bir ağaç gibi iki büklüm oldu. Kollarını topa dolamış olan yaralı adam topun namlusundan yavaş yavaş kaymaya başladı, ta ki elleri gevşeyip denize düşerek gözden kaybolana dek.

Surcouf onun her hareketini izledi ve adamın ölümü onda büyük bir etki yarattı. Duygularından sıyrılmaya çalıştığı bir anlık sessizlikten sonra, "Herkes yere!" diye haykırdı.

Tam zamanında haykırmıştı. Düşman gemisinden boylu boyuna dumanlar yükseliyordu, ama Surcouf şanslı günündeydi. Verdiği emir sayesinde adamlarından hiçbiri vurulmamıştı. Surcouf düşmanın kıç omuzluğunda olduğunu görür görmez, geminin arkasından geçebilmek ve rüzgârla birlikte iskelenin kıç tarafından gemiye çıkabilmek için döndü. *Standard*, onların gemiye çıkmasını önlemek için, boynuzlarını göstermek üzere devamlı dönüp duran bir boğa gibi, bir kez daha rota değiştirince, *Revenant* sancağa dönüp rüzgârı kucaklayarak üçüncü kez düşmanın yanından geçmeye mecbur kaldı.

Revenant'ın gerçekleştirdiği her manevra, İngilizlerin tek bir sonuca ulaşmasına sebep oluyordu: Korsanlar onların gemisine çıkmakta kararlıydı. İngiliz kaptan volta etmek için dümeni kırmaya hazırlandı, ama ma-

yistra yelkeni ateş etmek için sarılmış olan *Standard* rüzgâra yakın kaldı ve seyrini değiştiremedi. İstediği hamleyi gerçekleştiremeyen gemi bulunduğu yerden ayrılmak zorunda kaldı ve *Revenant* bir an için kendisini, geminin arkasında bir kale gibi yükselen kıç tarafının gerisinde buldu. Surcouf'un alçak yelkenleri zaten kapalıydı, ama geminin yanından geçip gitmemek için hızını daha da düşürmek isteyen kaptan yelkenlerini geri çekti. *Revenant* düşman gemisinin yanında yavaş yavaş süzülürken, Surcouf "Ateş!" diye bağırdı ve bordadan müthiş bir top atışı başladı.

İki muazzam gemi korkunç bir çatırtıyla karşılaştı. Direkleri ve makaraları birbirine kenetlendi; o kadar yaklaşmışlardı ki topları birbirine değiyordu. Aynı anda iki gemiden de ateş emri geldi ve yaylım ateşleri havayı dumanlarla kapladı. Suda *Standard*'dan daha alçak duran *Revenant*, düşman gemisinin silahlarının ateş hattının da altında kalıyordu, ama *Revenant*'ın bordası diğer geminin güvertesinden yalnızca otuz santim yukarısındaki küpeştesine vurmuş ve çarptığı her şeyi yerle bir etmişti. İngiliz gemisinde büyük bir panik baş göstermişti.

Surcouf'un saldırısı son derece cesur ve bütünüyle beklenmedik olmuştu. İngilizler önceki borda ateşinden sonra korsan gemisinin savaşın dışında kaldığını zannetmişlerdi ve kendilerinin üçte biri kadar adamı olan Surcouf'un, gemilerine çıkmayı düşünebileceğini akılları almıyordu. *Revenant*'ın mağlubiyetini seyretmek ve tayfalarının son anlarının tadını çıkarmak için kıç küpeştede toplanmışlardı. Şimdi ise yaşadıkları şaşkınlık, daha doğrusu dehşet, sınır tanımıyordu: güverteye borda kancaları atılmıştı ve *Standard*'ın pruvasının sancak tarafındaki ağır çapa, korsanlara iki gemi arasında güzel bir köprü oluştururcasına, korsan gemisinin lombarına takılmıştı. Üstelik ölü ya da yaralı yatan yirmi beş adam bulunmaktaydı.

"Sıra sende Bléas!" diye gürledi Surcouf. "Gemiye çık!"

"Gemiye çıkalım!" diye bağırdı düşman gemisine atlayan tayfalar hep bir ağızdan.

Surcouf iki trampetçiye hücum marşını çalmalarını emretti. Marşla birlikte heyecanlanan korsanlar, ellerinde baltalar veya kılıçlarla, dişlerinin arasında hançerlerle, öfkeyle bükülmüş dudaklarla, kan çanağına dönmüş gözlerle, ayaklarını bulabildikleri her yere basarak, *Standard*'ın kırık küpeştesine çıktılar.

Guide ile Avriot *Revenant*'ın döşemelerinden düşman gemisinin güvertesine el bombaları fırlatmaktaydılar. Bir an için durur gibi olduklarında, Surcouf, "Devam et Avriot! Devam et Guide! Bombaları atın, durmayın!" diye bağırdı.

"Hemen Kaptan," diye bağırdı mizana direğinin tepesindeki gabyar Guide. "Serenin ucundan bomba atan iki adam biraz önce öldü."

"O zaman onların cesetlerini İngilizlere atın. Ölü olsalar da, düşman gemisine ilk çıkan kişiler olma onuru onlara ait olsun!"

Güçlü kollar iki cesedi aşağıya fırlattı; düşerken yay çizdiler. Kaçışan subayların arasına düştüler.

"İleri dostlarım!" diye bağırdı subayların geri çekilmesinden faydalanan Bléas.

Üç adam iki gemiyi birbirine bağlayan köprüden düşman gemisine atladı. İngiliz gemisinin güvertesine çıkan ilk kişi olacağına dair alacağı pay üstüne bahse girmiş olan Zenci Bambou, en önlerinde bulunmaktaydı; onun arkasından René ve Bléas geliyordu. Bambou büyük bir ustalıkla kullandığı kargının iki hamlesiyle, iki İngiliz'i öldürdü. René iki ya da üç kez baltasını savurdu ve vurduğu her adam çok geçmeden ayaklarının dibine düştü.

Ne var ki René ansızın durdu. Kıpırdamaksızın durarak, büyük bir hayret ve dehşet içinde, göğsüne kurşun isabet etmiş olan ve güvertede iki kızı tarafından taşınmakta olan yolcuya baktı. Kızlarından birisi başına destek olurken, diğeri de ellerini öpüyordu; ikisi de aldıkları riskleri umursamıyorlardı. Korkunç kıyımın doğruca ortasından geçip ambar kapağının altında gözden kayboldular. René can çekiştiğini gördüğü yaralı adamın solgun yüzünden gözlerini alamamıştı ve gittikten sonra bile ambar kapağına bakmaya devam etmişti. Hatta Bléas, baltasını onun başına doğru kaldırmış olan bir İngiliz'i vurmak için René'yi bir kenara itmek zorunda kaldı. René ancak o zaman donup kaldığı o garip durumdan sıyrıldı ve bir kez daha düşmanların üstüne atıldı.

Standard'ın alabandasında duran Surcouf güvertede yaşanan bütün sahneyi görebiliyordu ve bu sahne kırmızı üniformalılarla kaplıydı. Kaçı öldürülürse öldürülsün, İngiliz saflarında açılan gedikler yeniden kapanıyordu. Adamları mucizeler yaratıyordu, ama çabaları sonuç vermiyor gibiydi. Eline bir tokmak geçirmiş olan Kernoch, onu bir topuz gibi kullanıyor ve dev Bröton, tokmağı her savurduğunda, bir adam bunun bedelini canıyla ödüyordu. Ne var ki korsanlar bu kuvvet ve cesaret gösterilerine rağmen, ana direkten daha ileri geçememişlerdi.

Surcouf yedi kiloluk iki silahı lombardan çıkarmaları emrini verdi. Onları misketlerle doldurtmuştu ve İngilizler neye uğradıklarını anlayamadan silahları küpeşteye doğrulttu. "İskelelerde biraz boşluk bırakın!" diye bağırdı Surcouf kulak tırmalayan bir sesle.

Onun niyetini anlayan bütün adamları, birazdan gerçekleşecek olan

demir girdabına açık bir alan bırakmak üzere iskele ya da sancak tarafına ilerledi. Onlar ancak kenara çekilmişlerdi ki, iki top, kulakları sağır eden bir patlamayla misketleri kustu. Güvertenin kıç tarafını ölüler ve yaralılar kapladı.

Surcouf'un yıkıcı bir etki yaratan taktiği İngilizlerin cesaretini kaybetmesine yol açabilirdi, ama kaptanları onlara moral verdi ve ambar kapaklarından elli adam daha çıktı. Ancak, *Standard* için büyük bir talihsizlik olsa da, Avriot ile Guide iki sepet dolusu el bombasına daha kavuşmuştu ve onları hemen güverteye atmaya başlamışlardı. Birisi köprünün zemininde patlamış ve İngilizlerin kaptanı yüz üstü yere yığılmıştı.

"Kaptan öldü!" diye bağırdı Surcouf. "Kaptan öldü! İngilizce konuşan biri onlara bayraklarını indirmelerini söyleyebilir mi?"

René öne atıldı ve kanlı baltasını kaldırarak, "*Standard*'ın kaptanı öldü! Bayrağı indirin!" diye bağırdı. Bu emri öyle güzel bir İngilizceyle verdi ki, emrin *Standard*'ın komutan yardımcısı tarafından verildiğini zanneden sancak subayı anında itaat etti.

Ne var ki savaş henüz sona ermemişti. Kaptanın öldüğünü öğrenen komutan yardımcısı, geminin kontrolünü eline almak için köprüye atladı ve yaralanmamış olan İngilizleri, onurları ve cesaretleri adına Majesteleri'nin gemisini savunmaya çağırdı. *Standard*'ın güvertesinde gerçekleşen katliama rağmen, gemi Kalküta'ya asker taşıdığı için, kaybedenler arasında da hâlâ kazananlardaki kadar silah taşıyabilecek durumda olan adam vardı. Korsanlar güverte hâlâ onların elinde olduğu için şanslılardı; kaptanı ve güvertelerin arasında onun arkasından gelen az sayıdaki adamı geri püskürterek ambar kapaklarını üstlerine kapadılar. Yeni kaptan yaşadığı mağlubiyete içerleyerek, ama savaşı bırakmayı reddederek sekiz kiloluk iki topu silah rampasına doğrulttu; bu sayede üst güverteyi göçertmeyi ve Surcouf ile tayfalarını yıkıntılara gömmeyi planlıyordu.

Dönen topların sesini duyan Surcouf onun niyetini anladı. Ambar kapağını açıp İngiliz silahlarının arasına atladı. Anında, kendini cesurca savunurken ağır yaralar almış olan ve vücudunun birkaç bölgesinde şiddetli kanamalar olan genç bir asteğmen gözüne ilişti. Surcouf ona yardım etmek için koştu, ama genç adam Bröton'un niyetini yanlış anladı ve boğazına atılarak korsanı hançerlemeye çalıştı. Kaptanının hayatının tehlikede olduğunu gören Bambou kargısıyla asteğmeni deşti ve genç adam son nefesini verdi. Eğer kargının ucu onun üniformasının düğmelerinden birine çarpmamış olsaydı, Surcouf'u da öldürecekti.

Sonunda topun başındaki adamların da güvertedeki arkadaşları gibi teslim olmaktan başka çaresi kalmadı. "Artık adam öldürmek yok!" diye

bağırdı Surcouf. "*Standard* bizimdir! Çok yaşa Fransa! Çok yaşa milletim!" Adamları büyük bir coşkuyla tezahürat yaptılar ve kıyım sona erdi.

Ardından başka bir ses yankılandı: "Bize söz verdiğiniz, bir saat karşılığında şeytanı bile baştan çıkaracak paylara ne oldu?"

"Öyle söz verdim," dedi Surcouf René'ye dönerek. "Ve sözümü tutacağım. Ama yolcuların yağmalanmayacağını ve kadınlara şiddet uygulanmayacağını unutmayın. Ben erkeklerin menfaatlerini kollayacağım. René, sen de kadınların namusunu korur musun?"

"Öyle olsun Surcouf," dedi René.

Kadınların kamaralarına koşan René geminin doktoruna rastladı. "Mösyö," dedi René, "yolculardan biri, yaşlıca bir bey, ağır yaralanmıştı. Bana onun kamarasının yerini söyler misiniz?"

"Onu kızlarının kamarasına götürdüler."

"Peki kamara nerede?"

"Birkaç adım daha atarsanız zavallı kızlarının hıçkırıklarını duyarsınız."

"Öyleyse kurtulma umudu yok mu?"

"Az önce vefat etti."

René destek almak için bir kamaranın kapısına yaslandı ve elinin tersiyle gözlerini örterek derin derin içini çekti.

O anda gözünü kan bürümüş sarhoşlardan oluşan bir grup ara güverteye daldı. Bağırıp çağırarak, şarkılar söyleyerek ve yollarına çıkan her şeyi yıkarak, kamara kapılarını tekmeleyip açmaya koyuldular. Zor durumdaki bir kadının çığlığı duyuldu ve René babalarının kaybına ağlayan iki tatlı kızı hatırladı.

René çığlığın geldiği yöne doğru yürüdü ve bir kadının yardım yalvarışlarının duyulduğu bir kapının önüne geldi. Kapı içeriden kilitliydi, ama René'nin baltası yanındaydı. Bir darbeyle kapı yarılarak açıldı.

İçeride bir tayfa kızlardan birini kollarında tutuyordu ve ona zarar vermek üzereydi. Babasının cesedinin yanında diz üstüne çökmüş olan diğer kız kollarını göğe kaldırmış, onları yetim bırakmış olan Tanrı'ya, kederlerine bir de utanç eklememesi için yalvarıyordu.

"Seni serseri," diye bağırdı René kaba tayfaya. "Kaptanın adına kadını bırak."

"Ben mi? Kadını bırakacak mıyım? Ganimetten benim payıma o düştü. Bende kalacak, o benim."

René'nin yüzü, ölü yatan adamınkinden bile daha fazla soldu. "Kadınlar ganimetin bir parçası değil. Bana onu bırakmanı ikinci kez söyletme."

"Hiç merak etme," dedi dişlerini gıcırdatan tayfa. Bunun üzerine ke-

merinden tabancasını çıkarttı ve çok kısa bir mesafeden ateş etti. Yalnızca kapsül ateş aldı, ama René'nin sol kolu yay gibi öne atılmıştı bile. Tayfa bir anda öldü ve yere yığıldı – René boynundan hiç çıkarmadığı hançerini onun kalbine saplamıştı.

René dehşete kapılmış olan kızları kan görüntüsüyle daha fazla ürkütmemek için tayfanın cesedini iterek kamaradan uzaklaştırdı. Ardından vücuduyla kapının önünü tıkadı. "İçiniz rahat olsun," dedi şefkatli bir kadın gibi tatlı bir sesle. "Başka hiç kimse içeri giremez."

Kızlar birbirlerinin kollarına atıldılar. Bir süre sonra içlerinden büyük olanı genç adama döndü. "Ah mösyö, keşke babam hâlâ burada olsaydı da size teşekkür edebilseydi! Bunu, az önce yüzleştiği tehlikenin korkusuyla hâlâ tir tir titreyen iki zavallı kızdan daha iyi başarırdı," dedi.

"Teşekküre gerek yok matmazel," dedi René. "Bunu yaparak hem görevimi, hem de yüreğimin arzusunu gerçekleştirdim."

"Öyleyse siz bizim koruyucumuzsunuz mösyö, umarım yolculuğumuzun sonuna kadar da öyle kalırsınız."

"Heyhat matmazel, ben aciz bir koruyucu olurum," dedi René. "Ben yalnızca sıradan bir tayfayım, tıpkı şerefinizi lekelemeye kalkışmış olan o adam gibi, gücümün dışında bir yetkim yok. Ancak," diye devam etti reverans yaparak, "eğer kaptanımızın himayesine girmek isterseniz, size ve servetinize hiç zarar gelmeyeceğine söz verebilirim."

"Lütfen bize onun huzuruna ne zaman ve nasıl çıkmamız gerektiğini söyleyin."

René tam o sırada Surcouf'un sesini duydu. "İşte geliyor," dedi kızlara ve aynı anda Surcouf'un, adamlarından birine, "Bana o tayfayı René'nin öldürdüğünü mü söylüyorsun?" dediğini duydu.

René kapıdan geriye kalan bölümün önünü açtı. "Evet, Kaptan," dedi. "Onu ben öldürdüm."

"Ne yapıyordu da onu öldürmek zorunda kaldınız René?"

"Bu zavallı kızcağızın ne durumda olduğunu görüyorsunuz," dedi yaşça küçük olan kızın yırtılmış kıyafetlerini işaret ederek.

"Ah mösyö," diye haykırdı kız kendini Surcouf'un ayaklarının dibine atarak. "Bu beyefendi namusumuzdan da fazlasını kurtardı!"

"Fransız mısınız matmazel?" diye sordu Surcouf.

"Evet Kaptan. Bu benim ablam," dedi. "Bu da vefat etmiş olan babamız," diye eklerken sesi titredi.

"Babanız nasıl öldü?" diye sordu Surcouf. "Bize karşı mı savaşıyordu?"

"Ah, Yüce Tanrım! Babam hiç Fransızlara karşı savaşır mı?"

"Öyleyse bu büyük talihsizlik nasıl gerçekleşti?"

"Bu gemiye Portsmouth'dan bindik. Hindistan'daki Rangoon'a gidiyorduk, orada bir işletmemiz var. *Standard*'ın komutanı bizi güverteye çıkıp, batıracağını söylediği bir korsan gemisini seyretmeye davet etti. Babama isabet eden kurşun onu öldürdü, ama aslında o yalnızca bir seyirciydi."

"Eğer sizi sorularımla sıkıştırıyorsam beni lütfen affedin matmazel," dedi Surcouf. "Bunu yalnızca merakımdan değil, size yardımcı olmak umuduyla yapıyorum. Eğer babanız hayatta olsaydı, kamaranıza girme cüretini bile göstermezdim."

İki kız bakıştı. İngilizlerin kaptanı Bay Registon'ın, yolcuları eğlensin diye asmaya söz verdiği sefil korsanlar bunlar mıydı? Kızların kafası karışmıştı, çünkü iki korsandan gördükleri nezaketi, yüksek sosyete çevrelerinde bile görmemişlerdi.

Surcouf'un gözleri tatlı Fransız kızlarının hayretinin sebebini anlayabilecek denli keskin, zekâsı o denli kıvraktı. "Bütün bu soruları sormak için çok yanlış bir zaman matmazeller," dedi, "ama zaferimizin sonucunda, içinde bulunduğunuz yeni durum konusunda sizi olabildiğince çabuk rahat ettirmek istedim."

"Ah mösyö, esas bu denli yavaş karşılık verdiğimiz için biz özür dilemeliyiz. Lütfen istediğiniz her şeyi sorun, çünkü siz bizim için iyi olanı bizden daha iyi bilir gibisiniz."

"Bizi buradan çıkarmak için tek kelimeniz yeter matmazel," dedi Surcouf, "aynı şekilde, bizi burada tutmak için de. Rangoon'a gitmekte olduğunuzu söylediniz. Orası Ganj'ın ötesindeki Pegu Krallığı'nda bulunuyor. Sizi o kadar uzağa götürebileceğimi garanti edemem, ama Île de France'a kadar götürebilirim ve oradan mutlaka Birmanya imparatorluğuna gitmenin bir yolunu bulursunuz. Eğer bu büyük talihsizlik yüzünden paraya ihtiyacınız varsa, lütfen bunu bana bildirme şerefini lütfedin."

"Teşekkürler mösyö. Babamın mutlaka yüklü miktarda poliçesi vardır."

"Babanızın adını sorabilir miyim?"

"Sainte-Hermine Vikontu."

"1792'ye kadar Kraliyet Donanması'nda görev yapmış olan Sainte-Hermine Vikontu mu? O tarihte görevinden istifa etmişti."

"Ta kendisi mösyö. Görüşleri Cumhuriyet için görev yapmasına müsaade etmezdi."

"Sanırım o ailenin genç bir kolundan geliyordu. Ailenin reisi, 1793'te giyotinde idam edilen Sainte-Hermine Kontuydu. İki oğlu da Kraliyet için canını verdi."

"Aile tarihimizi iyi biliyorsunuz mösyö. Üçüncü oğluna ne olduğunu söyleyebilir misiniz?"

"Üçüncü bir oğlu mu vardı?" diye sordu Surcouf.

"Evet, ama çok garip bir biçimde ortadan kayboldu. Matmazel Claire de Sourdis ile evlilik sözleşmesinin imzalanacağı gece, hatta tam kendisi sözleşmeyi imzalayacağı anda, ansızın ortadan kayboldu. O zamandan beri de kendisinden haber alınamadı."

"Onu hiç tanımadığımı itiraf etmeliyim."

"O sekiz yaşına gelene kadar birlikte büyüdük. Ardından gemide babama katıldı ve '92'ye kadar onunla birlikte kaldı. Ailesi onu geri çağırınca bizden ayrıldı. Onu bir daha görmedik. Eğer Devrim olmasaydı, babamız gibi denizci olacaktı." Kız gözyaşlarını bastırmaya çalıştı.

"Durmayın, ağlayın matmazel ve bundan utanmayın," dedi Surcouf. "Bir an için sizinle kederinizin arasına girdiğim için üzgünüm. *Standard*'a refakat edeceğim, daha doğrusu, onu ganimetimiz olarak Île de France'a götürecek bir kaptan seçeceğim. Orada gemiyi satacağız. Ama Île de France'dan Rangoon'a gitmenin binlerce yolunu bulacağınızı söyleyebilirim." Surcouf saygıyla reverans yaptı ve kamaradan ayrıldı.

René onu takip etti, ama tam kapıdan çıkmak üzereyken, kardeşlerden küçük olanının ona bir şey söylemek istediğini sezdi. Durdu ve elini kıza uzatınca, kız düşünmeden elini alıp dudaklarına götürdü. "Ah mösyö, Tanrı aşkına," dedi, "lütfen kaptandan babamızın cesedinin denize atılmamasını rica edin."

"Rica edeceğim matmazel," dedi René. "Ama ben de sizden ve ablanızdan bir şey rica etmek istiyorum."

"Ah lütfen buyurun," dedi iki kız aynı anda.

"Babanız çok sevdiğim ve bir daha hiç görmeyeceğim bir akrabama çok benziyor. Lütfen babanızı öpmeme izin verin."

"Bütün kalbimizle mösyö," dedi kızlar.

René cesede doğru yürüyüp yere diz çöktü, eğilerek onu alnından saygıyla öptü ve gözyaşlarını bastırmaya çalışarak oradan ayrıldı.

İki genç kız onun ardından şaşkınlıkla bakakaldılar. Bir oğlun babasına vedası, René'nin onların babası Sainte-Hermine Vikontu'na vedasından daha sevgi dolu ve saygılı olamazdı.

LVII
Köle Gemisi

SURCOUF İLE RENÉ GÜVERTEYE döndüklerinde, savaştan geriye hiçbir iz kalmamıştı. Yaralılar geçici hastaneye taşınmış, cesetler denize atılmış ve kanlar silinip temizlenmişti.

René, kızların, babalarının cesedinin denize atılmaması ve ilk limana kadar gemide kalması yönündeki ricalarını Surcouf'a iletti. Bu talep denizcilik kurallarına tamamen aykırıydı, ama daha önce de belirli durumlarda bu tür iyiliklerin bahşedildiği olmuştu – örneğin Madam Leclerc, Pauline Bonaparte, kocasının cesedini Saint-Domingue'den bu sayede geri getirebilmişti.

"Öyle olsun," dedi Surcouf. "*Standard*'ın kaptanı öldüğü için, ganimetimizin komutasını Mösyö Bléas alacak. Kaptan kamarası kendisine ait olacak ve eğer müsait durumda olan başka subay kamaraları varsa, Sainte-Hermine kardeşleri oraya yerleştireceğiz. Babaları ise meşe bir tabutta onların kamarasında kalabilir."

René kızlara bu haberi verdiğinde, hemen Surcouf'a teşekkür etmekte ısrarcı davrandılar.

Kızlardan büyük olanı Hélène yaklaşık yirmi yaşındaydı, Jane ise on yedisindeydi. Hélène sarışındı ve güzelliği ancak Cizvit Camelli'nin sadece üç yıl önce Japonya'dan getirmiş olduğu yeni çiçekle kıyaslanabilirdi; gerçi *Camellia* (kamelya) adını alan bu çiçek o günden bu yana seralarda oldukça yaygınlaştı. Sarı saçları altın gibi parlar ve güneş, saçlarının ana hatlarını yumuşattığında, ona parlak ve renk değiştiren tonlar bahşederdi, tıpkı esansların çiçeklerin etrafında oluşturduğu hale gibi. Dolgun elleri bembeyazdı, ama şeffaf tırnaklarının altında pembeleşiyordu. Beli bir perininki gibi, ayakları çocuk ayakları gibiydi. Jane'in, ablası gibi klasik bir güzelliği olmasa da, ondan daha çekiciydi. Minik, yaramaz ağzı bir gül goncası kadar taze ve küstahtı. Oyunbaz bir havası olan burnu, ne Grek, ne de Romalı burnuydu; bütünüyle Fransızdı. Gözleri safirlerin koyu alevleriyle parlardı. Teni, Attica güneşinin ısıttığı Paros mermeri rengindeydi.

Surcouf çoktan kızların kalması için *Standard*'ın komutan yardımcısının kamarasını temizletmişti; onları babalarına veda etmeye çağırdı, çünkü o bölgelerde cesedi bir an önce tabuta koymak çok önemliydi. Tabut cesedin olduğu kamarada kalacaktı. Surcouf René'den kızların eşyalarının yeni kamaraya taşınmasını denetlemesini ve onlara elinden geldiğince yardımcı olmasını rica etti.

Hélène ve Jane eski kamaralarına gittiler. René, matem tutarken onları rahatsız etmemek için kapının hemen dışında bekledi. Kızlar bir saat sonra hıçkıra hıçkıra ağlamaya devam ederek odadan çıktılar, ama Jane zar zor ayakta durabiliyordu ve destek almak için René'nin koluna tutundu. Ablası mücevher kutularını ve babalarının cüzdanını taşıyordu. İkisi de René'nin onları yas tutmak için yalnız bırakmış olmasına müteşekkirdi, ama yalnızca daha güçlü olan Hélène ona teşekkür edebildi. Jane hâlâ ağlamaktan konuşamıyordu.

René onların yeni kamaralarını düzenlemelerine yardım ettikten sonra onları yalnız bıraktı, çünkü babalarının cesedini hazırlama görevini kendisi üstlenmeyi düşünüyordu. Marangoz iki saat içinde meşe bir tabut yaptı ve Sainte-Hermine Vikontu'nu tabuta yerleştirdiler. Onlar tabutu kapatırken, kızlar ilk çekiç darbelerini duydular. Adamların yapmakta olduğu şeyi tahmin ettiler ve babalarını son bir kez görmek için eski kamaralarına koştular. Ne var ki René'yi kapıda bekler halde buldular. Babalarına duydukları sevgiden ötürü geri dönebileceklerini tahmin etmiş olan René, onları daha fazla acı çekmekten korumak istiyordu. Onları kollarının altına alarak yeni kamaralarına götürdü. Birbirlerine sarılarak gözyaşları içinde divana çöktüler. René Jane'in elini Hélène'in eline koyarak ikisini de saygıyla öptü ve kamaradan çıktı.

Son derece iffetli davranmış olmalarına rağmen kısa sürede büyük bir yakınlık kurmuşlardı, ama o korkunç koşulların altında, Hélène, Jane ve hatta René bile aralarındaki yakın bağın bütünüyle farkına varamamıştı; oysa kardeş gibi olmuşlardı.

Ertesi gün iki gemi Île de France'a doğru yola koyuldu. *Revenant*'dan kırk korsan *Standard*'a geçmişti ve ele geçirilen yeni geminin kaptanı Bléas idi. René bu yolculukta kızların yanında bir dost veya en azından şefkatli bir yürek bulunmasının önemli olacağını düşünerek Bléas'ya katılmak için izin almıştı.

Revenant, *Standard* ile yaptığı savaştan iki gün sonra bir şalopaya rastladı ve takibe başladı. Şalopa başlangıçta kaçmaya çalıştı, ama top atışıyla desteklenen "*Revenant*'a teslim olun," emri, şalopanın yelkenlerini indirmesine yol açtı.

Standard şalopanın iskele tarafının yanından geçmekteyken, iki genç kızla birlikte kıç güvertede duran René rahatsız edici bir manzaraya şahit oldu. Yerde yatan iki adam, genç bir zencinin, abanoz tenli büyücünün hazırladığı bir karışımı içmelerine yardım etmek için büyük bir çaba göstermesine rağmen, can çekişiyorlardı. Kısa bir mesafe ötede ise, beş genç zenci kadın, Avrupalı kadınları öldürecek kavurucu güneşin altında nere-

deyse çırılçıplak duruyordu. Birisi, kollarındaki bebeği boş yere emzirmeye çalışıyordu; çünkü bebek kupkuru bir memeyi emiyordu. *Revenant*'ın tayfaları şalopaya çıktıklarında kadınlardan dördü koşarak kaçtı. Beşincisi de kaçmaya çalıştı, ama çok zayıf olduğu için bayılarak güverteye yığıldı ve çocuğunu düşürdü. Subaylardan biri çocuğu kaldırıp annesinin yanına bıraktı.

Subay geminin kaptanını aramaktaydı. Geminin direklerine bakarak bunun bir köle gemisi olduğuna kanaat getirmişti. Gerçekten de aşağıdaki ambarda, kapalı ve havasız bir alanda zincire vurulmuş seksen zavallı zenci buldu. Ambar yalnızca kapaktan hava alıyordu ve o da genellikle kapalı duruyordu. Ambardan zehirli ve tiksindirici bir koku geliyordu.

Büyük sandal, bayrağından Amerikan olduğu anlaşılan şalopadan ayrılırken, Surcouf, René ile Bléas'ya *Revenant*'a dönmelerini işaret etti. Bu emir kızları endişelendirdi, ama René onlara şalopanın kaptanının muhtemelen köle taciri olduğunu ve özel izin olmadan köle ticareti yapmak kanundışı olduğu için, büyük ihtimalle *Revenant*'da kaptanı yargılamak için savaş mahkemesi kuracaklarını açıkladı.

"Peki ya suçlu bulunursa?" diye sordu Jane titreyen bir sesle, "o durumda ona ne olacak?"

"Asılma ihtimali çok yüksek," dedi René.

Jane korkuyla hafif bir çığlık attı. René'nin onu teselli edecek vakti yoktu. Büyük sandal zaten *Standard*'ın yanına gelmiş olduğu, tayfalar küreklerini kaldırmış beklemekte olduğu ve Bléas çoktan sandala inmiş olduğu için, René halat merdivenden sandala inecek zamanı zor buldu.

Bléas ile René geldiğinde diğer subaylar çoktan subay salonunda toplanmışlardı. Amerikalı kaptan içeri getirildi. Uzun boylu bir adamdı ve gövdesi neredeyse insanüstü bir güce işaret ediyordu. Adam yalnızca İngilizce konuşuyordu, zaten Surcouf da René'yi bu sebeple konseye çağırmıştı. Çünkü "Kaptan öldü, bayrağı indirin" haykırışından sonra, ne Surcouf'un, ne de İngilizlerin kafasında René'nin anadili gibi İngilizce konuştuğuna dair bir şüphe kalmıştı.

Kaptan Amerikalı bir tüccar olduğuna dair belgeler getirmişti, ama gemisinin Avrupalı yetkililerin köle tacirliği yapmasına izin verdiği sekiz Amerikan gemisinden biri olduğunu kanıtlayacak hiçbir belge gösteremedi. Yasal izni olmadığını itiraf edince, ona zencileri zorla veya hileyle vatanlarından kopararak işlediği suçların ayrıntılı maddelerini okudular. Kaptan suçunu itiraf etti. İdama mahkûm edildi: Zalim ve aşağılayıcı bir ölüme mahkûm edilmişti, çünkü köle tacirleri ya kendi gemilerinin ya da onları ele geçiren geminin seren direğine asılırdı.

Hüküm verildikten sonra, cezasını en ufak bir duygu belirtisi göstermeden dinlemiş olan kaptana, ölümüne hazırlanması için bir saat verdiler. Onu her kapısına birer nöbetçi yerleştirdikleri subay salonunda bıraktılar, çünkü utanç verici bir ölümden kurtulmak için denize atlayabileceğinden korkuyorlardı.

Adam karısına ve çocuklarına mektup yazabilmek için kâğıt, kalem ve mürekkep istedi. İsteği yerine getirildi. Yazmaya başlarken sakin görünüyordu, ama birkaç cümle yazmıştı ki, sanki o ana dek üstünde bir örtü olan duyguları, yavaş yavaş su yüzüne çıkmaya başladı. Çok geçmeden yazacak kadar görememeye başladı, çünkü tutamadığı gözyaşları mektuba akıyor ve veda sözcüklerini bulandırıyordu.

Surcouf ile konuşmayı talep etti ve Surcouf, tercümanlık yapacak olan René ile birlikte hemen geldi.

"Mösyö," dedi kaptan, "veda etmek için karıma ve çocuklarıma yazmaya başladım. Ama onlara duyduğum sevgiden ötürü kalkıştığım bu utanç verici meslekten hiç haberleri olmadığı için, ölümümün sebebini açıkladığım bir mektubun onların acısını dindirmekten ziyade körükleyebileceğini düşündüm. Bir talepte bulunmak istiyorum. Kamaramdaki yazı masasında, dört veya beş bin frank tutarında altın para bulacaksınız. Şalopamın ve seksen kölemin karşılığında kırk beş veya elli bin frank almayı ummuştum. Bu para kendime yeni bir iş kurmama ve hayatımı lekelemesine izin verdiğim utancı arkamda bırakmama olanak tanıyacaktı. Tanrı buna izin vermedi. Şalopam ve kölelerim artık gerçekten size ait, ama çekmecemde bulacağınız beş bin frank benim. Bu beş bin frankı karıma ve çocuklarıma göndermeniz için yalvarıyorum, bu bir denizcinin son arzusudur. Sadece şunları yazın: 'Sınırı geçerken kaza sonucu ölen Kaptan Harding'den.' Davranışım ayıplanmayı ne denli hak etse de, şefkatli yürekler tarafından mazur görülebilir, çünkü yaptıklarımı sevgili ailemi geçindirebilmek için yaptım. En azından bundan böyle onların ıstıraplarına seyirci kalmak ve yoksulluklarına şahit olmak zorunda kalmayacağım. Asla kendimi öldürmeye kalkışmazdım, ama artık öleceğime göre, bunu bir ceza olarak değil, nezaket olarak görüyorum."

"Hazır mısınız?"

"Evet."

Ayağa kalkıp gözlerindeki son yaşları da bastırmak için başını salladı ve bir kâğıda karısının adresini yazdı: "Madam Harding, Charlestown." Adresi Kaptan Surcouf'a verdi. "Sizden söz vermenizi istemiştim mösyö," dedi. "Söz verecek misiniz?"

"Size denizci sözü veriyorum mösyö," dedi Surcouf. "Arzunuz gerçekleştirilecek."

Surcouf işaret verdi. Trampetler çalmaya başladı. Vakit gelmişti. Ölümle yüz yüze olan kaptan soğukkanlılığını geri kazandı. Hiçbir duygu belirtisi göstermeden kravatını çıkardı, gömleğinin yakasını indirdi ve sağlam adımlarla Surcouf'un peşinden subay salonundan çıkıp güverteye, infaz yerine gitti.

Güvertede büyük bir sessizlik hüküm sürmekteydi, çünkü infazlar bütün denizcilerde, korsanlarda bile ağır bir etki yaratırdı. Mizana direğinden bir ucu bağlı, diğer ucunu dört adamın tuttuğu bir ip sarkıyordu. *Revenant*'ın bütün mürettebatı güvertede olduğu gibi, diğer iki gemi de *Revenant*'a yanaşıp durmuştu ve güverteleri ile seren direkleri seyircilerle doluydu.

Amerikalı kaptan başını ipe kendisi geçirdi ve ardından Surcouf'a döndü. "Beni bekletmeyin mösyö," dedi. "Beklemek çok acı veriyor."

Surcouf kaptana doğru yürüyüp boynundaki ipi çıkardı. "Siz gerçekten pişman oldunuz mösyö," dedi. "Ben de bunu görmeyi umuyordum. Kendinizi Tanrı'ya teslim edin, çünkü cezanızı çektiniz bile."

Amerikalı kaptan titreyen ellerini Surcouf'un omzuna koydu ve boş gözlerle etrafına bakıp, bayılarak ölü gibi güverteye yığıldı.

Bazen en güçlü adamların bile başına gelen şey, onun da başına gelmişti. Acıyla karşı karşıyayken büyük bir güç sergileyen adam, mutluluğun karşısında zayıf düşmüştü.

LVIII
Amerikalı Kaptan Talep Ettiği Beş Bin Frankın Yerine Kırk Beş Bin Frank Alıyor

AMERİKALI KAPTAN ÇOK GEÇMEDEN kendine geldi. Surcouf baştan beri idam cezasını uygulamayı düşünmemişti. Kaptanda özellikle savaşçıların değer verdiği üstün nitelikler görmüş ve yalnızca köle tacirinin zihninde kalıcı bir etki bırakmak istemişti. Bu hedefine ulaştığı son derece açık olan Surcouf, yalnızca adamın canını bağışlamak değil, kötü talihini de değiştirmek istiyordu.

Surcouf rotasını, güneybatı istikametinde seksen veya doksan deniz mili ötede bulunan Rio de Janeiro'ya, Güney Amerika'nın en büyük köle pazarlarından birine çevirdi. Surcouf limana demir atar atmaz Kaptan

Harding'i *Revenant*'a çağırdı.

"Ölmek üzere olduğunuzu düşünürken benden bir talepte bulunmuştunuz mösyö," dedi. "Yazı masanızdaki beş bin frankı dul eşinize göndermemi rica etmiştiniz. Şimdi sizin için bundan çok daha iyi bir şey yapabilirim. Zenci köle ticareti bakımından en iyi limanlardan birinde bulunuyoruz ve size yalnızca geminizdeki seksen köleyi satma hakkı değil, hâsılatı alma hakkı da tanıyorum."

Harding şaşkınlıkla başını kaldırdı.

"Bir dakika mösyö," dedi Surcouf. "Bunun karşılığında sizden bir ricam olacak. Adamlarımdan biri, benim için bir hizmetkârdan ziyade dost olan sekreterim, sebebini hiç bilmesem de, şalopanızı almak istiyor."

"Şalopayı ona verebilirsiniz mösyö," dedi Harding. "Sahip olduğum her şey gibi, o da size ait."

"Evet, ama René çok gururlu bir adamdır. Ne sizden hediye kabul eder, ne de benden. Geminizi satın almak istiyor. Dolayısıyla az önce söylediğiniz şeyi, yani geminin artık size ait olmadığını göz önünde bulundurarak, gemiye el koymaya gönülsüz olan ve onu sizden satın almak isteyen bu adam için makul bir fiyat belirleyin."

"Sizin bütün bu yaşananlardaki tavrınızı örnek alacağım mösyö," dedi Harding. "Lütfen şalopanın fiyatını siz belirleyin, ben belirlediğiniz fiyatın yarısına satacağım."

"Şalopanız yirmi sekiz ila otuz bin frank arası eder. René size on beş bin frank verecek ve siz ona geminin uyruğunu, Amerika bayrağıyla denize açılma hakkını teyit eden belgeler vereceksiniz."

"Ama yetkililer sahibinin Fransız olduğunu görünce sorun çıkmaz mı?" diye sordu Harding.

"Kim fark edecek ki?" dedi Surcouf'un sekreteri ve tercümanı sıfatıyla orada bulunan René.

"Hiç kimsenin fark etmeyeceği kadar iyi İngilizce konuşmak zordur, özellikle de bir Fransız İngilizce konuşmaya çalışınca," dedi Harding. "Bu işi kıvırabilecek tanıdığım tek kişi bu adam," diye ekledi René'yi işaret ederek.

"Gemiyi alan ben olduğuma göre," dedi René, "önümüzde hiçbir engel kalmadı. Konsolosunuza satış senedini hazırlatın ve gemideki bütün mallarınızı alın. Size, şehrin yeni bölümündeki *David and Sons* işletmesinden on beş bin frank çekmenizi sağlayacak bir senet veriyorum. Lütfen bana bir makbuz verin."

"Ama parayı bana sözleşme imzalandıktan sonra verebilirsiniz," dedi Harding.

"Senedin siz kendinizi takdim ettiğinizde ödeneceğinden emin olmak için zamana ihtiyacınız olacak. Mösyö Surcouf ile ben bu gece ya da en geç yarın sabah yola çıkmak istiyoruz."

"Alıcının ismi ne olacak?" diye sordu Harding.

"Ne isterseniz yazabilirsiniz," dedi René gülerek. "Sizin için de uygunsa, Kentucky'den Fielding olsun."

"Peki ne zaman müsait olursunuz?" diye sordu Harding ayağa kalkarak.

"Bana ne zaman konsoloslukta olmam gerektiğini söyleyin yeter, orada olacağım."

Surcouf'a danıştılar ve Surcouf ertesi güne kadar limandan ayrılmamaya karar verdi. Böylece akşamüzeri saat dörtte buluşmayı kararlaştırdılar. Saat beşte *New York Racer* resmi olarak Kentucky'den John Fielding'e satılmıştı. Kaptan Harding saat altıda on beş bin frankını aldı. Saat yedide İngiliz donanmasından iki yüz denizci ve asker Rio'da kalmayı tercih ederek, İngiliz Konsolosluğu'na teslim edildi; bunun karşılığında İngiltere aynı sayıda Fransız tutsağını serbest bırakacaktı. Nihayet ertesi gün şafak sökerken ulusal renklerini göndere çeken üç gemi Ümit Burnu'na doğru yola koyuldu.

Hélène ve Jane René'yi tekrar *Standard*'da görmekten büyük bir mutluluk duydular. Eğer kendi başlarının çaresine bakmaları gerekseydi, Rangoon'a, babalarının Pegu Nehri'nin kıyısında bulunan işletmesine ulaşmanın yolunu asla bulamazlardı. İkisi de Hindistan'ı hiç bilmiyordu, ama Hélène Londra'dayken Kalküta'daki Hindistan Ordusu'ndan bir subayla tanışmış ve oradan ayrılmadan önce Hindistan'a vardığında Sör James Asplay ile evlenmesi için ayarlamalar yapılmıştı. Jane kendisi de evlenene dek babasıyla birlikte işletmeyi yürütmeyi planlamıştı. Bu noktada, yeni evlilerin babalarıyla birlikte mi, babalarının birinin yanında mı, yoksa altı ayda bir değişerek ikisiyle de mi yaşamayı tercih edeceklerine göre Rangoon Malikânesi'ni satmak ya da tutmak konusunda bir karara varmayı planlamışlardı.

Elbette Sainte-Hermine Vikontu'nun vefat etmesiyle birlikte ailenin planları altüst olmuştu. Geleceklerine yön vermek için yeni bir plan yapmaları gerekiyordu, ama kızlar babalarının ölümünden dolayı çok sarsılmış oldukları için, iyi bir plan yapmayı başarabilecek durumda değillerdi. Dolayısıyla, babalarının sevgisini kaybettikleri anda, René'den ağabey şefkati gördükleri için çok şanslılardı.

Havaların çok güzel gitmesi sayesinde, Rio de Janeiro'dan Ümit Burnu'na geçişleri adeta bir gezinti gibi oldu. Üç genç yavaş yavaş birbir-

leriyle çok yakın bir ilişki kurdular ve bu durum Hélène'i çok mutlu etti, çünkü René'yi büyüleyici buluyor ve kendisi müstakbel kocasına kavuştuktan sonra, Jane'in de münasip bir koca bulmasını umuyordu; belki de René gibi birini.

İki genç kız da müzisyendi, ama babaları öldüğünden beri piyanoya dokunmamışlardı. Yine de, gemi hafif alizelerle zahmetsizce yol alırken, René ile birlikte denizcilerin şarkılarını dinlerlerdi. Chateaubriand'ın betimlediği gibi, gölgelerden değil, gün ışığının yokluğundan meydana gelen o güzel gecelerden birinde, kıç güverteden, hüzünlü bir Bröton şarkısı söyleyen duru bir ses yükseldi. Hélène ilk notaları duyar duymaz, sessizlik rica etmek için elini René'nin koluna koydu ve Terör Dönemi'nde, köyünün efendisini İngiliz gemisine alarak kurtaran bir genç kızın kederli öyküsünü dinlediler. Nöbetçi "Kim var orada?" diye sorduğunda genç kız cevap verememişti, çünkü İngilizce bilmiyordu; yine de vurulmasına rağmen köyüne dönmeyi başarmış ve sevgilisinin kollarında ölmüştü. Ağıt sona erdiğinde kızlar gözlerinde yaşlarla, René'nin şarkının sözlerini istemesini rica ettiler. Ancak René buna gerek olmadığını, sözleri hatırlayabileceğinden emin olduğunu, müzik için ise ihtiyacı olan tek şeyin piyano, çizgili kâğıtlar ve kalem olduğunu söyledi.

Hep beraber Hélène'in kamarasına döndüler. René başını ellerinin arasına alıp bir süre düşüncelere daldı ve ardından yazmaya koyuldu. Hiç duraksamadan ezginin bütün notalarını kâğıda döktü. Ardından kâğıdı piyanoya yerleştirerek, denizciden bile daha tatlı ve dokunaklı bir sesle o hüzünlü baladın hoş bir yorumunu icra etti.

René son kıtayı tekrarlarken, "Onu seviyorum! Onu seviyorum! Onu hâlâ seviyorum!" sözlerini öyle dokunaklı bir biçimde vurguladı ki, insan bu basit kelimelerle kendi öyküsünü ifade ettiğini, kendi melankolisinin de sonsuza kadar kaybedilmiş bir aşk öyküsünde yattığını düşünebilirdi. Onun kederli sesi kızların yüreklerinde yankılandı ve dokunaklı notaları onların da en hassas duygularını canlandırarak yüreklerini bir kıldı.

René kendi kamarasına döndüğünde geminin saati ikiyi vuruyordu.

LIX
Île de France

AYNI GÜN, SABAH SAAT BEŞTE gözcü tayfa, "Kara göründü!" diye bağırdı. Masa Dağı görüş alanlarına girmişti.

Çok iyi rüzgâr alan gemiler on iki, on üç deniz mili hızla yol almış, Ümit Burnu'nu dolaşmışlardı. Ancak İğne Burnu'nda, üç gemiyi büyük bir hızla doğuya sürükleyen bir fırtınayla karşılaşmışlar ve karayı kaybetmişlerdi. Rotalarını Île de France'a çevirmişler ve o günün ilerleyen saatlerinde uzaklarda Karlı Zirve'yi görmüşlerdi. Île de France, ya da eski adıyla Moritius, gemilerin Hint Okyanusu'ndaki tek sığınağıydı.

Portekiz Kralı Dom Manuel 1505'te Hindistan kıyılarına bir genel vali atamaya karar vermişti. Bu göreve atadığı Dom Francisco d'Almeida, beş yıl sonra, Avrupa'ya doğru yola çıkmaya hazırlanırken, Ümit Burnu yakınlarında Hotantolar tarafından katledilmişti.

D'Almeida hükümetinin ilk yıllarında, Dom Pedro Mascarenhas, daha sonraları Île de France ve Île de Bourbon isimleri verilen adaları keşfetmişti, ama Portekiz'in hâkimiyeti altında olduğu sıralarda, yani on altıncı yüzyıl boyunca, bu adalarda yerleşim olduğunu hatırlayan hiç kimse bulunmamaktadır. Yerlilerin, Avrupalı ziyaretçilerden gördüğü tek fayda, adalara salıverilen birkaç keçi, maymun ve domuz sürüsünden ibaretti. 1598'de, bugün Île de France adıyla bilinen adayı Hollandalılar devraldı.

Hollanda yavaş yavaş Portekiz'in ve İspanya'nın Hint Okyanusu'nda fethetmiş olduğu bütün bölgeleri hâkimiyeti altına almaya başladı ve sonunda Cerne Adası ile Mascarene adalarını da aldı. Amiral Cornelius Van Neck, 1598'de Cerne Adası'na çıkan ilk kişiydi. Filosu 1 Mayıs'ta Texel'den yola çıkmıştı ve bayrak gemisinin adı Moritius idi, ki adaya da sonradan bu isim verilmişti. Hollandalılar suyun büyük gemileri kaldırıp kaldıramadığını belirlemek için çevreyi keşfetmek ve iskandil etmek üzere denize iki büyük sandal indirdiler. Sandallardan biri limana ulaştı ve tayfalar denizin elli gemiyi alacak kadar derin olduğunu keşfettiler. Tayfalar o akşam bayrak gemisine döndüklerinde, yanlarında elleriyle yakaladıkları birçok küçük, birkaç tane de büyük egzotik kuş getirdiler. Ayrıca dağlardan akan, suyu tatlı, bereketli bir nehre de rastlamışlardı.

Adada yaşayan hiç kimse yok gibiydi, ama gemide çok fazla hasta bulunduğu için, amiral başlangıçta adada keşfe çıkarak zaman kaybetmeye gönülsüz davrandı. Yine de, beklenmedik bir saldırıya karşı önlem almalarını emrettiği büyük bir birliği adaya yolladı. Birkaç gün boyunca ada-

da yaşayan kimse olup olmadığını belirlemek için, adanın farklı yerlerine sandallar gönderdi. Tayfalar yalnızca önlerinden kaçışan barışçıl dört ayaklı hayvanlara ve çok sayıda kuşa rastladılar; kuşlar tehlikeden öyle bihaberdi ki, yakalanmaktan kaçmak için hareket etmiyorlardı bile. Ne var ki bir güverte köprüsü, bir ırgat kolu ve bir mayistra çukuru, Cerne Adası kıyılarında meydana gelmiş olan bir deniz felaketine şahitlik ediyordu.

Amiral onları bu kadar güzel ve güvenli bir limana getirdiği için Tanrı'ya şükrettikten sonra, o zamanlar Birleşik Vilayetler Genel Valisi olan Orange Prensi'nin şerefine adaya Moritius ismini verdi.

Burası, insanın görüp görebileceği en güzel adalardan biriydi. Her yanında yemyeşil ağaçlarla kaplı dağlar vardı. Dağların zirveleri genellikle bulutların arasında kayboluyordu ve kayalık topraktan yükselen ağaçlar öyle sıktı ki, insanın onların arasından yolunu açıp geçmesi imkânsızdı. Ağaçların çoğunun gövdesi çok koyu renkliydi; muhteşem abanozlar kadar koyuydu, ama parlak veya koyu kızıl olanları, balmumu gibi sarı olanları da vardı. Sayısız palmiye ağacı onlara sağlıklı bir yiyecek sağlıyordu; tadı biraz şalgama benzeyen palmiye göbeği "*palmito*" yine onunla aynı şekilde hazırlanabiliyordu. Çok sayıdaki kereste, tayfaların rahat kulübeler inşa etmelerine olanak sağladı. Sağlıklı temiz hava, hastaların sağlığına kavuşmasına yardımcı oldu. Denizde ise öyle çok balık vardı ki, Hollandalıların ağları hep dolu oluyordu. Bir gün öyle büyük bir vatoz yakaladılar ki, gemilerden birinin mürettebatını iki gün boyunca doyurdu. Kaplumbağalar öyle büyüktü ki, fırtınalı bir günde altı adam tek bir kaplumbağa kabuğunun altına sığındı.

Hollandalı amiral ağaçlardan birinin üstüne bir tahta çaktırdı; tahtanın üzerine Hollanda, Zelanda ve Amsterdam armalarının yanı sıra Portekizce olarak şu yazı kazınmıştı: "Reformcu Hıristiyanlar." Ayrıca yaklaşık yedi yüz metre kare çapındaki bir alanı çitlerle çevreletip toprağı test etmek için tohumlar ve bitkiler ektirdi. Ayrılırken arkalarında kümes hayvanları bıraktılar, böylece ileride orada duracak olan gemiler, adanın sağladığından başka yiyecekler de bulabileceklerdi.

12 Ağustos 1601'de Hermansen, *Le Jeune Pigeon* isimli yatı su ve erzak alması için Moritius'a gönderdi. Bir ay boyunca gemiden hiç haber alınamadı. Nihayet geri döndüğünde gemide bir de Fransız vardı. Fransız'ın anlatacak bir öyküsü bulunmaktaydı.

Birkaç yıl önce, Hindistan'a yelken açan bir gemiyle İngiltere'den ayrılmıştı; onlarla birlikte yola çıkan iki gemi daha bulunmaktaydı ve birisi Ümit Burnu yakınlarında kaybolmuştu. O geminin batmasıyla birlikte, içindeki herkes boğulmuştu. Geriye kalan iki geminin mürettebatı öyle

ağır hastalanmıştı ki, iki gemiden daha küçük olanını yakmaktan başka çareleri kalmamıştı. Ne var ki bir deri bir kemik kalmış olan mürettebat arasında tifüs ve iskorbüt hastalıkları hızla yayılmaya devam etmişti, ta ki gemiyi idare edebilecek sayıda adam kalmayana dek.

Gemi Malakka yakınlarındaki Timor kıyılarında karaya oturmuştu. Yalnızca dört İngiliz, iki zenci ve bir Fransız hayatta kalmıştı. Kazazedeler ne denli güçten düşmüş olsalar da, yelkenli bir gemi almayı başarmış ve birlikte İngiltere'ye dönme planları yapmaya başlamışlardı. Yolculuk gayet güzel başlamıştı, ama vatanlarından uzaklaştıkça endişeleri artan zenciler, gemiyi ele geçirme planları yapmaya başlamışlardı. Planları ortaya çıkınca, cezalandırılma korkusuyla çaresizce denize atlamışlardı.

Birkaç fırtına atlatan mürettebatın geri kalanı sonunda Moritius'a varmıştı. Hep beraber çalışabilseydiler bile tehlikede olacaklardı, ama hiçbir konuda fikir birliğine varamadıkları gibi, birlikte çalışmayı da başaramıyorlardı. Adada geçirdikleri bir haftanın ardından, Fransız, Tanrı onlara yardım gönderene dek adada kalmayı teklif etmişti. Ne var ki yolculuğu sürdürmeye kararlı olan İngilizler tekrar denize açılmakta ısrarcı davranmışlardı. Sayı üstünlüğünü elinde bulunduran İngilizler planlarını uygulamaya koymuşlar ve en az kendileri kadar kararlı olan Fransızı adada yalnız bırakmışlardı.

Meyvelerle ve kaplumbağa etiyle beslenen Fransız, Tanrı ona yardım gönderene dek, yani üç yıl boyunca hayatta kalmayı başarmıştı. Kıyafetleri paramparça olduğu için neredeyse çıplaktı. Fiziksel gücünü kaybetmemişti; hatta en az Hollanda gemisindeki tayfalar kadar güçlüydü. Ne var ki, sohbet girişimlerinin de ortaya koyduğu üzere, akli dengesini biraz yitirmişti.

Hollandalıların Moritius'a ilk olarak 1606'da çıktıkları düşünülmektedir, ama 1644'e kadar orada yerleşik bir üs kurmadılar. Adaya ilk kimlerin yerleştiğini tam olarak tayin etmek zor olsa da, muhtemelen ilk yerleşenler, on altıncı yüzyılda Hint Okyanusu'nu istila eden korsanlardı. Kesin olarak bildiğimiz tek şey, 1648'de Van der Master'in Moritius'un valisi olduğu, sonrasında ise, seyyah Leguat'ya göre, o Rodrigues Adası'na vardığında, valinin Lameocius olduğudur. 1690'da, Leguat Rodrigues'den dönerken Moritius'da alıkonulduğunda, valilik makamı Cenova'dan Rodolphe Déodati'ye aitti.

1693'ten 1696'ya kadar, Madagaskar'daki sağlıksız koşullardan usanan birkaç Fransız, hiç beyaz kadın olmadığı için evlenmiş oldukları zenci ve sarı tenli kadınlarla Mascarene adalarına geldiler. Flacourt, kralın adına Mascarene adalarından birine el koydu ve eskiden Portekiz bayrağının

dalgalandığı gönderde Fransız bayrağı dalgalanmaya başladı. Flacourt adaya Île de Bourbon adını verdi ve adanın adı böyle kaldı. Ayrılırken, adanın idaresini koruması altında bulunan Payen'e vererek, birkaç erkeği ve kadını orada bıraktı. Bu yeni yerleşimciler toprağın bereketli olduğunu fark ettiler ve gayretlerini ekin yetiştirmeye verdiler. Balık, pirinç, kaplumbağa eti, patates ve sebzeyle beslendiler, ama sığır etini yasakladılar çünkü sürülerini büyütmeyi hedefliyorlardı. O küçük cennet parçasında mutlu mesut yaşadılar.

Dört İngiliz korsanı –Avery, England, Condon ve Pattison– Kızıldeniz'de, Arabistan ve İran kıyılarında büyük bir servet elde ettikten sonra, mürettebatlarından bazılarıyla birlikte Bourbon'daki Fransız yerleşimine katıldılar. Fransa kralı onları affetti; 1687'de Mascarene adalarına gelmiş olan korsanlardan biri, 1763'te hâlâ hayattaydı.

Yeni isminden memnun olan Bourbon, Fransızların idaresinde gelişip zenginleşirken, Moritius, Ümit Burnu'na yerleştikten sonra sömürgelerine karşı ilgilerini yitiren Hollandalıların idaresinde bir çöküş yaşıyordu. Hollandalılar 1712'de Moritius'u terk ettiler. Kaptan Dufrense, 15 Ocak 1715'te, Hollandalıların çekilmesini fırsat bilerek, yaklaşık otuz Fransız ile birlikte Moritius'a çıkıp, adanın adını Île de France olarak değiştirdi.

İki ada gelişip zenginleşti. Güzel limanları, bereketli toprakları ve sağlıklı iklimleri, yerleşimcilerin gerçek bir sömürge bulduklarına inanmalarına yol açtı. 1721'de Île de Bourbon valisi Mösyö Bauvillier, *Triton*'un kaptanı Şövalye Garnier de Fougeray'ı Île de France'a gönderdi. Kendisi 23 Eylül'de Fransa kralı adına adaya el koydu ve on iki metre uzunluğunda bir direk diktirip, bu direkte, üstünde Latince yazılar bulunan beyaz bayrağı dalgalandırdı. 28 Ağustos 1726'da Île de France sakinlerinden Mösyö Dumas iki adanın valiliğine atandı, ama iki adanın ayrı hükümetleri vardı ve Île de France hükümetinin başında Mösyö Maupin bulunmaktaydı.

Ancak sömürgenin asıl babası, kurucusu ve kanun koyucusu, tarih kitaplarında biraz unutulmuş olsa da, romanlarda yerini bulmuş olan Mösyö Mahé de la Bourdonnais idi. 1735'te hükümeti devralmaya geldiğinde Île de France'daki mahkemelerin Bourbon mahkemelerine bağlı olduğunu fark etmiş ve ceza hukukuyla ilgili her konuda, onlara, komşu adanın mahkemelerine denk bir yetki sağlayan imtiyaz mektupları almıştı. Ancak Mösyö Bourdonnais'nin valilik yaptığı on bir yıl süresince bu imtiyaza gerek bile duyulmadı, çünkü adada mahkemeye gelen tek bir dava bile olmadı. Moritius'daki tek gerçek sorun, firari kölelerdi. Dolayısıyla Mösyö Bourdonnais dikbaşlı zencilerle mücadele etmek için itaatkâr zencilerden oluşan bir nevi polis gücü organize etti.

Île de France'a şekerkamışı diken ilk kişi Bourdonnais idi. Ayrıca pamuk imalathaneleri kurup indigo üretimine başladı; ürünleri Surat, Moka, İran ve Avrupa'dan alıcılar buldu. 1735'te kurduğu şeker imalathaneleri, on beş yıl sonra, yıllık altmış bin frank tutarında bir gelir sağlıyordu. Brezilya'dan ve Santiago'dan adaya manyok getirtti ve bu bitki sömürgecileri memnun etmeyi ya da onların ilgisini çekmeyi başaramayınca, yetkilerine dayanarak, hepsinin, kölelerinin her birine üç yüzer manyok bitkisi diktirtmesini mecbur kıldı.

Île de France'daki hemen hemen her şey Mösyö Bourdonnais ile başlar. Yolları kuran oydu. Taşları ve keresteleri limana taşımak için öküzleri kullanarak, sahildeki evleri inşa ettiren oydu. Cephanelikler, bataryalar, istihkâmlar, kışlalar, imalathaneler, rıhtımlar, işyerleri ve dükkânlar inşa ettiren oydu; ayrıca limana, hastanelere ve kıyıya su sağlayan altı yüz metre uzunluğunda bir suyolu da inşa ettirmişti. O gelmeden önce Île de France sakinleri gemi yapımına ilişkin hiçbir şey bilmiyordu. Balıkçı teknеleri konusunda sorun yaşadıklarında, o anda limanda bulunan herhangi bir gemi marangozundan yardım istemek zorunda kalıyorlardı. Bourdonnais sömürgecileri bir donanma inşa etmek için kendisine yardımcı olmaya teşvik etti; adada zaten kereste boldu. Ormandaki ağaçları kestiler, keresteleri kuruttular, gerektiği şekilde biçimlendirdiler ve iki yılın sonunda gemi yapımına başlamaya hazır hale geldiler.

Mösyö Bourdonnais 1737'de gemileri bakıma almak ve yüklerini boşaltmak için dubalar hazırlattı. Malzemeleri sevk etmek için küçük ve büyük sandallar inşa ettirdi. Su taşımak için yeni mavnalar yaptırdı ve icat ettiği yeni bir tertibat sayesinde, sandalları daha kolay onarmak için sudan kaldırmaya başladılar. Bu yeni tertibat sayesinde delikleri olan her sandal bir saat içinde onarılıp temizlenerek denize döndürülebiliyordu. Bourdonnais bir brik yaptı ve bunun harika bir gemi olduğu ortaya çıktı. Ertesi sene iki tane daha yaptı ve beş yüz ton ağırlığında bir gemi üzerinde çalışmaya başladı.

O kadar başarılı işler yapmıştı ki, adına iftira sürülmemesi imkânsızdı. Kendisini savunmak üzere Paris'e gitti. Son derece kolay oldu: Tek nefeste adını temize çıkarmayı başardı ve Fransa'nın yakında İngiltere ve Hollanda ile savaşa gireceğine dair konuşmalar olduğu için, gemileri silahlandırmak ve iki düşman hükümete ait olan ticaret merkezlerine saldırmak üzere bir plan geliştirdi. Plan onaylandı, ama hiç uygulamaya konmadı. Bourdonnais Paris'i 1741'de komutan sıfatıyla ve kralın gemilerinden biri olan *Le Mars*'ın kaptanı olarak özel bir görevle terk etti.

Ancak 1742'de barış sağlandı ve Mösyö Bourdonnais, Île de France'a

döndü. Hakkında yeni suçlamalar olduğu için bir kez daha Fransa'ya doğru yola koyuldu. Pondicherry'de Fransa'ya biber ağacı, tarçın ağacı ve boya yapımında kullanılan birkaç farklı ağaç türü götürmekte olan Mösyö Poivre* ile tanıştı.

Bu, 1766'da Choiseul Dükü tarafından Île de France ve Île de Bourbon'un idareciliğine atanan Mösyö Poivre idi. Mösyö Poivre *rima* yetiştirmeye başladı; Sosyete Adaları'ndan gelen ekmek ağacını. İdaresi altında bulunan iki adaya da küçük hindistan cevizi, tarçın, biber ve karanfil getirtti. Günümüzde yalnızca Île de Bourbon dört yüz bin karanfil üretmektedir ve Asya'da bu karanfillerin Molukka Adaları'ndan gelen karanfilden daha kaliteli olduğu düşünülmektedir. Mösyö Poivre adaya ayrıca Madagaskar'dan dut, gül ağacı, mum ağacı, Çin çayı, bakam ağacı, mercan ağacı, Seylan ve İndoçin'den** tarçın ağacı, çeşitli hurma türleri, hindistan cevizi, mango, yenibahar, meşe, çam, üzüm, Avrupa elması ve şeftalisi, Antiller'den avokado, Filipinler'den elma, Molukka Adaları'ndan sago palmiyesi, Çin'den sabun otu, Jolo'dan maran ağaçları ve dünyanın en güzel meyvesi kabul edilen mangosteni getirdi. İşte valinin, daha doğrusu vali nezaretçisi Mösyö Poivre'nin Île de France'a hediyeleri bunlardı.

Gün geçtikçe gelişip zenginleşen muhteşem sömürgenin inşasına katkı sağlayan birçok başarılı valinin ardından, General Decaen, valiliği Mösyö Magallon-Lamorliére'den devraldı. Valilikle birlikte, İngiltere'ye karşı yürütülen savaşı da devraldı. Artık Île de France ve Île de Bourbon, Fransız gemilerinin Hint Okyanusu'ndaki tek sığınağıydı ve Surcouf, L'Hermitte, Dutertres gibi korsanlar, ele geçirdikleri gemileri oraya gönderdikleri gibi, onarım için de bu adalara yöneliyorlardı. Dolayısıyla bu sularda korsanların görünmesini ve ganimetlerini geri almayı bekleyen iki ya da üç İngiliz gemisinin bulunmaması ender rastlanan bir durumdu.

"Kara göründü!" Surcouf bu sözleri duyunca güverteye koşmuştu. *Revenant*'daki kurcataya tırmandığında büyük bir şaşkınlığa kapıldı, çünkü denizin Port Savanne'den, Pointe des Quatre-Cocos'a kadar bomboş olduğunu gördü. Elbette Baie de la Tortue veya Baie du Tamarin'de karaya saklanmış bekleyen İngiliz gemileri bulunmadığından emin olamazdı.

Bu, Surcouf'un, Suffren'in *Cythera of the Indies* olarak adlandırdığı adaya dördüncü gelişiydi ve ormanlık adaları daima çevreleyen sislerin arasından Île de France'ı kolaylıkla tanıdı. Montagne des Créoles'yi ve Morne des Bambous'ya uzanan ana limanın çevresindeki dağ silsilesini gö-

---

*. Fıransızca karabiber anlamına gelir.

**. Güneydoğu Asya'da Myanmar, Komboçya, Laos, Malezya, Tayland ve Vietnam'ı içine alan bölgenin adı.

rebiliyordu. Surcouf ile mürettebatı, kendilerini ana limanın girişinin hemen yakınında buldular.

Bir gemi Île de France'a yalnızca rıhtıma yanaşmak ya da su ve erzak almak için geldiğinde, bazen ana liman ile Port Louis arasında tereddüt eder. Ancak, Surcouf gibi, onarım yapmak ya da ganimet satmak için geldiğinde böyle bir tereddüt söz konusu değildir. Gemi limana girince, yılın dokuz ayı boyunca adadaki ağaçları doğudan batıya doğru eğecek kadar güçlü olan rüzgârlarla sürüklenir; tıpkı Fransa'nın güneyindeki ağaçların kuzeyden güneye esen karayelle eğilmesi gibi. Alize estiğinde limana girmek ne denli kolaysa, limandan çıkmak da o denli zordur, hatta imkânsıza yakındır, çünkü gemi pruvadan esen rüzgâra doğru yol alır.

Surcouf denizde hiç gemi bulunmadığından emin olur olmaz, Pointe du Diable'yi hedef aldı ve rotasını belirledikten sonra, sığ bölgelerden kaçınmak için kuzeydoğuya yöneldi. Savanne yakınlarındaki büyük ormanları ardında bırakınca, Montagnes Blanches, Morne de la Faïence ve Flacq'ı soluna alarak ilerledi. L'Île d'Ambre'nin yanına gelince Cap Malheureux'yu dolanmak için batı-kuzeybatı istikametine döndü. Adanın rüzgâr üstü yanındaki Pointe au Vaquois ile Pointe aux Canonniers arasında volta vurarak Port Louis'ye ulaştılar.

İşaret kulesi bir firkateynin, bir brikin ve bir şalopanın yanaşmakta olduğunu duyurmuştu bile. Dolayısıyla hastane olarak kullanılan kilisenin arkasındaki tepe, Chien-de-Plomb ve Pointe aux Blaguers, dürbünleriyle gemileri takip eden meraklı seyircilerle dolmuştu. Gemi Pavilion'da demir attı ve işaretleri almış olan sağlık görevlisi teftiş yaptı. Sağlık görevlisiyle birlikte, insanın aklına gelebilecek her çeşit içeceği ve meyveyi taşıyan küçük sandallardan oluşan bir filo da geldi.

Geçiş izni verilince, doğal olarak filodaki herkesin tanıyıp selamladığı Surcouf, devam emri verdi, böylece Chien-de-Plomb'da demir atabileceklerdi. Ne var ki daha kendisi oraya varamadan önce, sandaldan sandala aktarılan ismi kıyıda izleyenlerin kulağına kadar ulaşmış ve onların Fransa anılarını canlandırmıştı. *Standard, Revenant* ve *New York Racer* rıhtıma yanaşırken, orada toplanmış olan kalabalık onları coşkulu alkışlarla ve tezahüratlarla karşıladı.

LX
Karada

ÎLE DE FRANCE'DA KARAYA ÇIKMANIN ne kadar kolay olduğunu herkes bilir. Derin, korunaklı limanda gemiden Quai du Chien-de-Plomb'a adım atmak, küçük bir dereden geçmek kadar kolaydır. On adım ileride, sarayın pencereleri altında yürüyüp, eşi benzeri bulunmayan muhteşem ağacıyla, idarecinin binasının yanından geçebileceğiniz Place du Gouvernement bulunur. Champ de Mars'a doğru çıkarsanız, Gouvernement Sokağı'nı takip eder ve sağınızda kalan kiliseye gelmeden hemen önce, bugün tiyatro binasının bulunduğu yerin karşısında, Grand Hôtel des Étrangers'i bulursunuz; tıpkı otelin kapısına varmış olan grup gibi.

Kolunda Matmazel Hélène de Sainte-Hermine bulunan Surcouf'un arkasından, Jane'e refakat eden René geliyor, onların arkasında ise Bléas ile düşük rütbeli iki veya üç subay bulunuyordu. İki genç kız otelin en güzel odasını seçip kendilerine matem kıyafetleri dikmesi için hemen bir terzi istediler. Büyük kayıplarından dolayı hâlâ büyük bir acı çekiyorlardı, ama bu kaybı yaşama koşulları –onlara uçsuz bucaksız bir manzara sunan deniz, René'nin nazik desteği ile farklı konulardaki eğitici ve sürükleyici sohbetleri– yaraları için, tamamen iyileştirici olmasa da, acıyı dindiren bir merhem işlevi görmüştü.

René onlara ne yapmak istediklerini sorunca, siyah kıyafetleri hazır olana dek toplum içine çıkmayacaklarını söylediler. Gemideyken matem kıyafetleri onlara gerekli gelmemişti, ama kentin içinde kayıplarını ve kederlerini yansıtan kıyafetler olmaksızın dolaşmaktan utanıyorlardı. Ancak yine de ilk önce Les Pamplemousses'yi ziyaret edeceklerini söylediler.

Okuyucu Les Pamplemousses adını duyunca, onların, Bernardin de Saint-Pierre'in *Paul et Virginie* adlı romanındaki yeri ziyaret etmeyi planladıklarını tahmin etmiştir. *Daphnis and Chloe*'nin Yunancadan tercümesini andıran bu eser, on beş yıl önce yayımlanmış olsa da, kızların zihninde kalıcı bir iz bırakmayı başarmıştı. Toplumun üzerinde iz bırakan romanlardan biriydi; bazı okuyucular bağrına basarken, bazılarının da küçümser bir edayla fırlatıp attığı ve iki türdeki okuyucunun da, aslında bir zevk meselesinden ibaret olmasına rağmen, kendi görüşünü hararetle savunmaya hazır olduğu türde romanlardan.

Paul et Virginie'nin Madam Necker'in salonunda okunduğunda aldığı nahoş tepkiyi hatırlıyoruz. Mösyö Buffon sıkılmış, Mösyö Necker esnemiş ve Thomas uyuyakalmıştı. Kendi yeteneğinden şüphe etmeye baş-

layan Bernardin de Saint-Pierre neredeyse romanı yayımlatmaktan vazgeçecekti.

Üstelik metni yakmaya karar vermişti, çünkü metin ona zalim bir biçimde, Madam Necker'in salonunda yaşadığı büyük hayal kırıklığını anımsatıyordu. Dönemin en büyük düşünürleri tarafından beğenilmemişti.

Deniz manzarası resimleri yapan Joseph Vernet onu ziyarete geldiğinde, durum böyleydi. Arkadaşının kederinin farkına varan Vernet, ona bu kederin sebebini sorduğunda, Bernardin durumu anlattı ve Vernet romanı ona yüksek sesle okuması için ısrar etti.

Vernet onu büyük bir ilgiyle dinledi, ama romanı beğenip beğenmediğine dair duygularını açık etmedi. Kitabın sonuna dek kaygı uyandıran sessizliğini sürdürdü, bu arada Bernardin gitgide daha çok endişeleniyordu, öyle ki, sonunda sesi titremeye başladı. Son sözcüğü okudu. Korkuyla onu yargılayacak olan adama baktı. "Evet?" dedi.

"Dostum," dedi Vernet ona sarılarak, "tek kelimeyle bir başyapıt kaleme almışsın!" Bilimsel veya entelektüel bir değerlendirme yapmak yerine yüreğine kulak veren Vernet haklı çıkmıştı ve gelecek kuşaklar ona katılmıştı.

Terzi Sainte-Hermine kardeşlere, matem kıyafetlerini ertesi güne hazır edeceğine söz verdi. Kızlar ondan sonraki gün ziyaretlerini gerçekleştirmeye karar verdiler.

Bu arada René, onların kır gezisini, Fontainebleau ya da Marly ormanlarına düzenlenen bir kraliyet gezisine rakip olacak şekilde düzenlemek için elinden geleni yaptı. Kızlar için abanozdan yapılmış ve ipeklerle bezenmiş tahtırevanlar ayarladı. Kendisine Ümit Burnu'ndan getirilmiş olan bir at satın alırken, Bléas ve Surcouf için bulabildiği en iyi atları kiraladı. Hôtel des Étrangers'in sahibinden yirmi tane zenci köle tutmasını istedi; çünkü tahtırevanları taşıması için sekiz, erzakları taşıması için de on iki köle gerekiyordu. Riviére des Lataniers'nin yanında yemek yiyeceklerdi ve René oraya bir gün önceden masa, masa örtüsü ve sandalyeler göndertti. Avlanmak yerine balık tutmayı tercih edecekler için, içinde gerekli her türlü malzeme hazır bulunan güzel bir balıkçı teknesi kiralamıştı. Kendisi de hangi etkinliğe katılacağına emin olamayan René, iki güzel refakatçisinin tercihine hazırlıklı olmak için, omzuna silahını alacaktı.

Gezinin yapılacağı gün hava, o bölgelerde her zaman olduğu gibi, çok güzeldi ve öğlen sıcağına yakalanmamak için herkes sabah saat altıda Hôtel des Étrangers'in lobisine inmişti. Tahtırevanlar ve onları taşıyacak olan zenciler dışarıda bekliyordu. Yakınlardaki üç at horulduyordu. Dört zenci, yemeklerle dolu olan metal kutuları başlarının üzerinde dengele-

mekle uğraşıyordu; diğer sekizi sırayla nöbeti devralacaktı. René, Bléas ile Surcouf'un binecekleri atları seçmelerine müsaade etti ve tüm denizciler gibi onlar da vasat biniciler olduklarından, en uysal iki atı seçtiler. Böylece Ümit Burnu'ndan gelen at René'ye kaldı. Fena bir binici olmayan Bléas, nihayet bir konuda René'ye galip gelebileceğini umuyordu, ama Kaffir (Ümit Burnu'ndan gelen ata bu ismi vermişlerdi) binicisini sırtına almaya gönülsüz davranmış olsa da, René eyere tırmanır tırmanmaz, onu sırtından atmanın zor olacağının farkına varmış gibi görünüyordu.

Île de France'da yaygın olan bu tür gezilerin kendine has bir karakteri vardı. O günlerde yollar çok kötü olduğu için, kadınlar genellikle tahtırevanla, erkekler ise at sırtında yolculuk ederdi. Normalde fazla bir şey giymeyen zenciler, özel durumlarda, peştamal gibi dizlerine kadar inen mavi gömlekler giyerlerdi. Sekiz adam tahtırevanları kaldırıp omuzlarına aldılar. Dengelerini sağlamak için büyük sopalar kullanarak hızlı adımlarla yola koyuldular. Yemek sepetlerini taşıyan zenciler de neşeli olmaktan ziyade kederli olan bir Creole şarkısının ritmine uyum sağlayarak yürümeye başladılar.

İlerledikleri yol çok güzeldi. Sağ yanlarında kuzeydoğuya uzandıkça yüksekliği azalan Montagnes du Port bulunmaktaydı. Ardından ansızın, Pieter Both'un arkasında, o güne dek hiç kimsenin tırmanmadığı Montagne du Pouce yükseliyordu. Onun ötesinde ise, bir vadiye saklanmış muhteşem bir yayla olan Enfoncement des Prêtres vardı; yemyeşil uzanan bu alan gözler için tam bir şenlikti. Riviére des Lataniers'yi geçince Terre-Rouge'a geldiler.

Her yerde bambu koruları, karaağaçlar ve hoş kokulu frenküzümü çalılıkları vardı. Etrafta rengârenk papağanlar uçuşuyor, maymunlar ve yabani tavşanlar hoplayıp sıçrıyordu; yabani tavşanlar öyle boldu ki, insan sopasıyla onları mıhlayabilirdi. Ayrıca güvercin sürüleri ve yalnızca adada bulunan ufak bıldırcınlar vardı.

Bir zamanlar sürüldüğü belli olan bir araziye geldiler, ama eski buğday, mısır ve patates tarlaları yerini çiçeklere bırakmıştı ve çiçeklerin arasında yer yer sunağa benzeyen küçük ve parlak renkli tepecikler bulunmaktaydı. Paul ve Virginie'nin öyküsündeki iki küçük kulübenin kalıntıları hâlâ oradaydı.

Kuzeydeki dağların arasında yalnızca tek bir açıklık bulunmaktaydı ve o açıklığın sol tarafında Morne de la Découverte adı verilen zirveyi görebiliyorlardı; bu, yaklaşan gemilere işaret vermek için kullanılan zirveydi. Bambu korularının yukarısında, geniş ovanın ortasında, Pamplemousses kilisesinin kulesi yükseliyordu ve onun ötesindeki orman ada-

nın sınırına kadar uzanıyordu. Baie du Tombeau'nun ilerisine, Cap des Malheureux'nun hemen sağına ve üstünde yerleşim bulunmayan minik adacıkların bulunduğu açık denize de bakabilirlerdi; bu adacıkların ortasında, dalgaların arasından adeta bir kale burcu gibi yükselen Point-de-Mire bulunmaktaydı.

Gezginler ilk önce Paul ve Virginie'nin mezar taşını ziyaret ettiler, bu alanı bir çiçek ve yeşillik cennetine dönüştürmüş olan yaşlı papaz, arada sırada mezara nezaret ederdi. Herkes teker teker mezarın başında dua etti, ama iki genç kız oradan ayrılmakta zorlandı. Pastoral bir aşk öyküsünden ziyade adada avcılık oynamakla ilgilenen erkekler avlanmaya çıktılar; zencilerden birkaçı onlara kılavuzluk edecekti. Ancak René iki genç kıza göz kulak olmak için arkada kaldı. Jane, Bernardin de Sainte-Pierre'in kitabını yanında getirmişti ve René kitabın kahramanının mezarının başucunda üç veya dört bölümü yüksek sesle okudu.

Hava ısınmaya başlıyordu ve yaylada gölgelik bir alan bulunmadığı için iki genç kız ile refakatçileri oradan ayrılmak zorunda kaldılar. Gezinin amacına çok fazla yoğunlaşmış oldukları için, çevrelerindeki güzel manzarayı izlemek üzere ancak o zaman durdular. Ermeni diyarlarına gidip Cennet Bahçesi ile karşılaşan bir gezgin, Les Pamplemousses denen bu güzel alana rastlayan bir kişiden daha fazla şaşkınlığa kapılamazdı. Üç arkadaşın karşılarında gördükleri her şey muhteşemdi ve harika manzaraların sonu gelmese de, her biri onları ayrı ayrı büyülüyordu.

Budaklı ve lifli sapları iki üç metre yükselen, uzun, sivri uçlu, oluklu yaprakları bulunan gümüşi şekerkamışlarını ilk kez gördüler. Madam Sévigné'ye göre çekirdekleri en az Racine'in oyunları kadar popüler olan kahve ağaçları, şekerkamışı tarlalarını tamamlıyordu. Racine'in oyunları son iki yüz yıldır şiir sevenlere entelektüel zevkler bahşettiği gibi, kahve de son yüz yetmiş iki yıldır Avrupa'nın en büyük zevklerinden biri olmuştu. Üç genci en çok etkileyen şey, doğanın bereketiydi, çünkü bütün ağaçlar leziz meyvelerle doluydu; kolaylıkla erişilebilecek olan bademler, avokadolar ve gül elmaları toplanmayı bekliyordu.

Zenciler Riviére des Lataniers'nin yanında yemek hazırlıklarını tamamlamaktaydılar. O güne dek hiçbir içecek, René ile güzel yoldaşlarına, Lataniers'den alınan üç bardak sudan daha güzel gelmemişti. Avcılar henüz dönmemişlerdi, ama on dakika sonra yakın bir mesafeden yankılanan tüfek sesleri yola çıkmış olduklarının işaretiydi. Saat daha sabahın onu olmasına rağmen, açık havada birkaç saat geçirmiş olan gezginler çok acıkmışlardı.

Ayrıca sofra çok iştah açıcıydı. Denizciler okyanusta keşfe çıkmış

ve bol miktarda su kabuklusuyla dönmüşlerdi; bunların arasında tıpkı Cenova'daki gibi hâlâ denizdeki kayalıklara yapışık olan küçük istiridyeler de bulunmaktaydı. Sofranın her iki ucunda da salkım salkım meyveler vardı. Ana yemeği hazırlamakla görevlendirilmiş olan Hôtel des Étrangers'in sahibi, onlara yarım kuzu, çeyrek geyik eti ve muhteşem bir biçimde kızartılmış ıstakozlar tedarik etmişti. Avrupa'da adını bile duymadığımız, bizim sofralarımızdaki bütün yiyeceklerden daha dolgun ve daha leziz balıklar da vardı. Adanın en iyi şarapları nehir yatağında soğutuluyordu.

Avcılar genç bir geyik, iki üç tane yabani tavşan, çok sayıda keklik ve bıldırcınla döndüler. Aşçılar taze avları akşam yemeğinde pişireceklerdi, çünkü gezginler hallerinden öyle hoşnutlardı ki, hep beraber, "Bütün gün burada kalalım!" diye haykırmışlardı.

Önce yemeklerini yemeye, ardından da saat ikiye kadar nehir kıyısındaki gölgelik alanlarda dinlenmeye karar verdiler. Sonra atlarla ve tahtırevanlarla *Saint-Gérain*'in kaza yaptığı kıyıyı ziyaret edecekler ve böylece gezilerini tamamlamış olacaklardı: Paul ile Virginie'nin doğdukları yeri, kazaya uğradıkları yeri ve gömüldükleri yeri görmüş olacaklardı. Ancak şimdilik önlerinde nadir meyvelerden, dolgun balıklardan ve leziz etlerden kurulu bir sofra duruyordu. Merak gezginlerin iştahını iyice açınca, yemek saat ikiye kadar uzadı.

Zenciler son derece iyi beslendiği gibi, içkiler de kendilerinden sakınılmamıştı. Akşam yemeğinde de aynı bonkörlüğün devam edeceğini umarak, yemekten sonra hemen yeniden çalışmaya başlamaya hazır hale geldiler. Böylece grup tepeyi ve papaya ağaçlarını ardında bırakarak tekrar kıyıya doğru yola koyuldu. Bazen zenciler çalıların arasında yolu baltalarla açmak zorunda kalıyorlardı, ama genellikle hızlı bir tempoda ilerliyorlardı ve yollar ne kadar kötü olsa da, kızlar tahtırevanlarda sarsılmadan yolculuk edebiliyorlardı.

Kırk beş dakikadan daha kısa bir sürede Île d'Ambre'nin, daha doğrusu *Saint-Gérain*'in o küçük ada ile daha büyük olan Île de France'ın arasında kaza yapmış olduğu boğazın karşısına vardılar.

Kıyıda Bernardin de Saint-Pierre'in pastoral romanının sonundaki felakete ilişkin hiçbir iz bulunmasa da, bu alan gezginlerde mezarların uyandırdığından daha fazla duygu uyandırdı. İki genç kız kalpleri küt küt atarak felaketin gerçekleştiği yere baktılar ve içlerinden biri deniz subaylarına böyle bir kazanın nasıl meydana gelebileceğini sordu. Derken, ansızın garip ve yüksek bir ses duydular; suyun yüzeyinde şiddetli bir hareketlenme oldu.

Sebebi çok geçmeden anlaşıldı. İki muazzam deniz yaratığı dalgaların

arasında mücadele ediyordu: Orta büyüklükte bir balina, can düşmanı kılıçbalığıyla savaşıyordu. Sanki iki devasa gladyatör, düelloya başlamak için gezginlerin gelmesini beklemişti.

Savaş iki taraf için de uzun, acımasız ve şiddetliydi. Devasa su memelisi kuyruğunun üstünde yükseldiğinde, bir kilise kulesinin boyutlarına denkti. İki hava deliğinden havaya devamlı su fışkırtıyordu, ama yavaş yavaş fışkırttığı suyun yüksekliği azaldı ve çok geçmeden kanla karıştı. Sonunda su kolonları pembe bir yağmuru andırmaya başladı; deniz savaşçılarından küçük olanı savaşı kazanacak gibiydi. Kılıçbalığı o kadar atikti ki, sanki aynı anda her yerdeydi ve kılıcını devamlı balinanın yanlarına dürtüyordu. Sonunda balina arda kalan bütün gücünü toplayarak son bir çabayla sudan yükseldi ve kılıçbalığının üstüne indi. Düşmanını ezmiş olmalıydı, çünkü kılıçbalığı bir daha görünmedi. Bu arada balina bir an için suyu dövdükten sonra çırpınarak kaskatı kesildi. Canhıraş bir feryatla son nefesini verdi; şayet sesinin devasa yaratıklara özgü yankısı olmasaydı, feryadı, ölen bir askerin son feryadını çağrıştırırdı.

LXI
Dönüş (1)

ŞU ANDA AKADEMİ'NİN KUŞKUSUZ üstüne kafa yormakta olduğu, Bourbon'da, Île de France'da veya Hindistan'da yaşadığı düşünülen Mösyö Leconte de Lisle, "Le Manchi" adlı kısa şiirinde genç bir kadının tahtırevan gezisini çok güzel anlatır:

> İşte öyle çabucak giderdin güzelim sabahlarda,
> Dağdan müzikli ayine,
> Gençliğin masumiyeti ve şen zarafetiyle,
> Tahtırevanı taşıyan Hinduların ritmik adımlarıyla.

Ne var ki okuyucu, tahtırevanları taşıyanların "ritmik adımlarına" eşlik eden şarkıların Leconte de Lisle'nin şiirindeki gibi olduğunu zannetmesin. O ilkel şarkılardan daha az şiirsel olan, o şarkıların müziklerinden daha az melodik olan hiçbir şey yoktur. İlkel insan birkaç sözcükle bir fikri anlatabildiğinde ve onu ifade edebilecek birkaç notadan oluşan bir ezgi bulduğunda, durmadan o sözcükleri ve notaları tekrarlayıp durur. O sözcükler onun zihninin kapasitesi için yeterlidir ve notalar müzikal ihtiya-

cını giderir. Hélène ile Jane'in tahtırevanlarını taşıyanlar, genç bayanların güzelliğine dair bir şarkı uydurmak yerine, sarışın mavi gözlü Hélène ya da kuzguni siyah saçları ve koyu renkli gözleri olan Jane hakkında bir şarkı söylemek yerine, sonundaki vurgusu ekmek yoğuran bir fırıncının nidasına benzeyen bir-iki mısrayı tekrarlamaktan memnunlardı:

İşte geliyor hanımımız
Yukarı... Hey!

Yol yukarı çıkmıyor da aşağı iniyorsa, nakaratı değiştirmeleri yeterliydi:

İşte geliyor hanımımız
Aşağı... Hey!

Belki de sevgilisinden ayrı düşmüş olan sevdalı bir şair bazen orijinal kıtaya dört mısra daha ekleyerek belirli bir şarkının ya da ağıdın sınırlarının dışına taşar. Ardından aynı durumdaki bir başka şair dört mısra daha ekler. Üçüncü bir şair dört mısra daha ekler. Böylece başlangıçtaki basit ağıt, birçok kişinin katkıda bulunduğu bir şiire dönüşür; tıpkı Homer'in rapsodileri gibi.

Bazen de şiir farklı bir amaca hizmet eder. Mesela bir dans şarkısına dönüşür ve adalar söz konusu olduğunda, sonunda kaçınılmaz olarak *bamboula* halini alır; Fransa'dakinden daha zarif, ama aynı zamanda da daha şehvetli, zencilere özgü bir tür kankan dansı. Köleler, efendileri yemeklerini yerken, masanın yanında kankan dansı yaparlar. Masada on iki ila on beş yaşlarında kızlar bulunması yaygındır; sömürgelerde bu yaşlar, Avrupa'daki on sekiz ila yirmi yaşlarına tekabül eder. Masadaki kızlar dansı izlemekten keyif alır. Bamboulalar gözleri önüne serilir ve hayal güçlerini hiç yormadan yüreklerini mutlulukla doldurur.

Sainte-Hermine kardeşler ve refakatçileri nehir kenarında akşam yemeklerini yedikten sonra, onlara eşlik eden zenciler bir orkestra kurup masanın etrafında büyük bir daire oluşturdular. Zencilerden bazıları, başlarının üzerinde üzüm salkımlarına benzeyen burmalı dallar tutarak şamdan vazifesi gördü; bu dallar en iyi yeşilken yanardı. Meşaleler on metre çapında bir alanı aydınlatıyordu ve bu alan, şarkı söyleyip dans etmek için bir sahne gibi kullanıldı. Zenci bir kadın şu basit, belki de fazlasıyla basit şarkıyı söylemek için sahneye çıktı:

Dans et, Callada,
Zizim bum bum;
Dans et, Bamboula,
Hep böyle!

Dairedeki bütün zenci kadın ve erkekler şarkıcının dört mısrasını tekrarladı ve o yerinde hareket ederken diğerleri de dans ettiler.

Ardından kadın tekrar şarkı söylemeye başladı:

Bir Pazar sabahı erkenden,
Giyinip süslenip indim şehre,
Hilekâr bir beyaz adama rastladım,
Bana küçük bir çiçek kadar güzel olduğumu söyledi.

Arkadaşları yine dans ederek nakarata eşlik ettiler:

Dans et, Callada,
Zizim bum bum;
Dans et, Bamboula,
Hep böyle!

Ardından bütün zenciler açık alanı işgal ederek hep birlikte dans ettiler.

Heyecan öyle bir noktaya erişti ki, piknikçiler, hararetli bamboulaya son vermek için dansçıları kollarından tutup çekmek zorunda kaldılar. Zenciler yerlerine geri döndüler ve şarkıcı da onlara katılınca daire yeniden kuruldu. Daire yalnızca bir an için boş kalmıştı ki Surcouf'un adamlarından Bambou dairenin ortasına dalıp Martinik aksanıyla şarkı söylemeye başladı:

Çalışmak acı vermez bana,
Kazma acı vermez bana,
Dört kazık acı vermez bana,
Ama sevgilim çok uzaklarda.

Bambou mısraları Creole dilinde söylüyor olsa da, yerli zenciler onu anlamakta hiç güçlük çekmiyorlardı; büyük bir hevesle şarkıya eşlik edip bütün nakaratlarda dans ettiler. René kelimelerin ne anlama geldiğini bi-

liyordu ve kızlara iki veya üç kez çekilmeyi tercih edip etmeyeceklerini sordu, ama kızlar ilk kez izledikleri bu gösteriyi büyüleyici bulmuşlardı ve kalmayı tercih ettiler.

Çok geçmeden gece iyice çöktü ve René dönüş yolculuğu için hazırlıklara başlanmasını emretti. Kadınlar tahtırevanlara, erkekler ise atlarına bindiler. Yola çıkış işareti verildi ve yola koyulduklarında, yaşadıkları muhteşem güne yaraşan beklenmedik bir manzarayla karşılaştılar. Daha önceden, yırtıcı hayvanlar gibi taze avların kokusuna gelip et bolluğunun tadını çıkarmış olan iki ya da üç yüz civarında zenci erkek ve kadın, eve dönüş yolculuğunda onlara kılavuzluk ederek minnettarlığını göstermeye karar vermişti. Her biri, kaçak kölelerin Paul ile Virginie'yi evine götürmek için meşaleler yaptığı ağaçlardan dallar kesmişti; yolcular bir meşale kafilesi eşliğinde Port Louis'ye doğru yola koyuldular.

Oynaşan alevlerin oluşturduğu hattan daha hoş bir manzara olamazdı. Meşaleler gezginlerin geçtiği güzelim kırları aydınlatıyordu. Kocaman ağaçlarla kaplı ovaları görebiliyorlar, yer yer dağlar görüşlerini engellediğinde ise, biraz yukarıya, zirvenin üstüne baktıklarında, ışıl ışıl güzelliğiyle Güneyhaçı'nın manzarasıyla ödüllendiriliyorlardı. Bazen dağlar ve ormanlar açılıyor, böylece gümüşi ayın ışıklarını yansıtan, ayna gibi duru denizi görüyorlardı. Meşalelerin ışıkları geyiklerden, yabani domuzlara ve yabani tavşanlara kadar her türlü av hayvanının üstüne düşüyor, yolcular coşkuyla haykırıyorlardı. Büyük bir alanda oldukları için dağınık duran meşaleler, hayvanı çevrelemek için bir araya geliyor ve hayvan kaçtığında peşinden gitmeye çalışan meşaleler çağlayan alevlerden bir nehir oluşturuyordu. Hayvan kaçıp gittikten sonra meşaleler, askerler gibi, alayın başındaki yerini almaya dönüyordu.

Malabar kampından geçtikleri sırada çok garip bir şey oldu. Hindistan'ın birçok farklı yerinden gelen insanların buluşma noktası olan Île de France, Malabar'dan çok sayıda insanı cezbetmişti: Hindistan kıyılarındaki kaçaklar, Umman Denizi'nin sularında sırılsıklam olduktan sonra burada buluşup bir cemiyet meydana getirmişlerdi ve kendi içlerinde yaşayıp ölüyorlardı. Işığı hâlâ yanmakta olan yalnızca birkaç ev vardı, ama bütün kapılarla pencereler açıldı; kocaman kara gözleri ve ipeksi saçları olan kadınların güzel esmer yüzleri göründü. Hepsi pamuktan veya patiskadan uzun elbiseler giymişlerdi, kollarında ışıltılı altın veya gümüş bilezikler, ayak parmaklarında yüzükler vardı. Alevlerin gecenin içinden geçişini izlemek için hayata dönmüş olan Romalı ya da Grek kadınları andırıyorlardı.

Malabar kampından Paris Sokağı'na geçip, Gouvernement Sokağı'na saptılar; Hôtel des Étrangers'in sahibi konuklarını karşılamak için saygıy-

la kapıda bekliyordu. İki genç kızın dinlenmeye fazlasıyla ihtiyacı vardı. Genellikle tahtırevan yolculukları rahatsız değildir, ama alışkın olmayanlar için yorucu olabilir. Hélène ile Jane René'ye çabucak iyi geceler dileyip onlar için düzenlemiş olduğu güzel gezi için teşekkür ettiler.

Odalarına döndüklerinde, gün esnasında biraz olsun ışıldamaya başlamış olan Hélène'in yüzünü yine kederli bir ifade kapladı. Kardeşine dönerek, hem kederli, hem de utançlı bir sesle, "Sanırım babamız için dua etmenin vakti geldi Jane," dedi.

Jane'in gözleri yaşlarla doldu ve kendini ablasının kollarına attı. Ardından yatağının başucunda diz çöküp haç çıkardı ve "Ah baba, lütfen beni affet!" diye fısıldadı.

Peki ama ne için af diliyordu? Belki de bu yabancı ve güzel yerde, yüreğini kaplamaya başlayarak onu babasının anılarından uzaklaştıran duygu için.

LXII
New York Racer

RENÉ ERTESİ SABAH şafakta Surcouf'un odasına gitti. Kaptan uyanmıştı, ama henüz yataktan kalkmamıştı.

"Bizi bir pikniğe davet edip, krallara layık bir ziyafet veriyorsunuz sevgili René," dedi Surcouf. "Biz pikniğe razı olmuştuk, ama sizi uyarıyorum, Bléas ile ben dünkü ziyafetin payımıza düşen kısmını ödeyeceğiz. Israr ediyoruz."

"Sevgili Kaptanım," dedi René, "asıl beni size borçlu kılacak bir iyilik istemeye geldim. Bu iyiliğin karşılığında sizi memnun edecek her şeyi yaparım."

"Söyleyin sevgili René. Yerine getirmemin imkânsız olduğu bir iyilik istemediğiniz müddetçe, şimdiden dileğinizin gerçekleştiğini varsayabilirsiniz."

"Beni herhangi bir gerekçeyle Pegu Nehri'nin kıyısındaki alanı keşfetmeye göndermenizi rica ediyorum. En azından birkaç ay boyunca mecburen Île de France'da kalacaksınız. Bana altı hafta izin verin, sonrasında siz neredeyseniz oraya gelirim."

"Anlıyorum," dedi Surcouf gülerek. "Sizi, babalarını istemeden de olsa öldürdüğümüz iki hoş bayanın hamisi yaptım ve şimdi de hamilik görevinizi sonuna kadar tamamlamak istiyorsunuz."

"Söylediklerinizde biraz doğruluk payı bulunuyor Mösyö Surcouf. Ama kelimelerinizdeki imayı anlayabiliyor, düşüncelerinizi okuyabiliyorum. Ancak beni bu yolculuğa sevk eden duyguların, romantik duygular olmadığını söyleyebilirim. Köle gemisini aldığımda, kendime bu yolculuğa çıkacağıma dair söz vermiştim. Başıma neler geleceğini bilmiyorum, ama Hindistan kıyılarına bu kadar yakın olup da, insanı ölümle burun buruna getirerek, kendini tamamen hayatta hissetmesini sağlayan o muhteşem kaplan ya da fil avlarından birine katılmamış olmayı istemem. Bu yolculuk ayrıca iki yetim kızı evlerine götürmeme de olanak sağlayacak, ama hiç kimse onlara gösterdiğim ilginin asıl sebebini asla bilmeyecek. Siz aşktan bahsediyorsunuz Kaptan. Ben daha yirmi altı yaşına bile girmedim, ama kalbim seksen yaşındaki bir adamınki gibi ölü. Ben vakit öldürmeye mahkûm bir adamım sevgili Surcouf. Durum böyleyken, olağanüstü şeyler yaparak vakit öldürmeyi tercih ederim. Kalbim aşka kapalı, ama başka duygular aracılığıyla hayata dönmesini isterim. Bu duyguları aramama izin verin; bana altı hafta ya da iki ay izin vererek bu duyguları keşfetmeme fırsat tanıyın."

"Ama oraya nasıl gideceksiniz?" diye sordu Surcouf. "Ceviz kabuğunu andıran o gemiyle mi?"

"Ah! Gelmemin bir diğer sebebi de oydu," dedi René. "Geminin bana Amerikalıymışım gibi devredildiğini biliyorsunuz. Geminin uyruğunu kanıtlayabilecek belgelere sahibim ve İngilizler ile Amerikalıları kandırabilecek kadar iyi İngilizce konuşuyorum, hiç kimse benim Londra'dan veya New York'tan gelmediğimi tahmin edemez. Üstelik Amerika bütün dünya ile barış halinde. Ben Amerika bayrağıyla denize açılacağım. Herkes geçmeme izin verir; vermezlerse bile kanıtımı gösteririm ve beni alıkoymazlar. Buna ne diyorsunuz?"

"Ama iki güzel yolcunuzun eskiden köle taşıyan bir gemide seyahat etmesini istemezsiniz herhalde, öyle değil mi?"

"İki hafta içinde *New York Racer*'ı tanıyamayacaksınız Kaptan. Dışarıdan bakıldığında, hiçbir şey farklı görünmeyecek. Sadece bir kat boya, o kadar. Bana izin vereceğinizi varsayarak ve dün görmüş olduğum muhteşem kerestelere, harika kumaşlara dayanarak, geminin içinin pırıl pırıl olacağını söyleyebilirim."

"Tamam," dedi Surcouf. "Size izin veriyorum dostum. Tek yapmanız gereken sormaktı zaten."

"Öyleyse bana Port Louis'de tanıdığınız en iyi gemi teçhizatçısını gösterin yeter."

"Tam bu işin adamını tanıyorum genç dostum," dedi Surcouf. "Üste-

lik masraflar beklediğinizden daha yüksek olursa, edeceğim tek bir kelimeyle sınırsız krediniz olur."

"İlaveten gelen bu iyilik için de size teşekkür etmeyi isterim sevgili kaptanım, ama bu adamın adresini verirseniz, sizden başka hiçbir şey istemeyeceğim."

Sonunda kendini daha fazla tutamayan Surcouf, "Siz milyoner falan mısınız yoksa?" diye haykırdı.

"Daha da fazlası," dedi René kayıtsızca. "Bana müsait olduğunuz zamanı söylerseniz," diye ekledi ayağa kalkarak, "ve bir gün sizin benim cüzdanıma ihtiyacınız olursa..."

"İstemekten çekinmem, söz veriyorum. Sırf ne kadar derin olduğunu merak ettiğim için olsa bile."

"Öyleyse ne zaman müsait olursunuz sevgili kaptanım?" diye sordu René.

"İsterseniz hemen de gidebiliriz," dedi Surcouf yataktan atlayarak.

İki yoldaş on dakika sonra ana caddede yürümekteydi. Quai du Chien-de-Plomb'a saptılar ve Port Louis'deki en iyi gemi yapımcısının dükkânına girdiler.

"Ah!" diye haykırdı gemi yapımcısı. "Sevgili Mösyö Surcouf gelmiş." Surcouf Saint-Malo'da ne kadar iyi tanınıyorsa, Port Louis'de de o kadar iyi tanınıyordu.

"Evet Mösyö Raimbaut ve size çok iyi bir müşteri getirdim."

Surcouf gemi yapımcısına René'nin Trou-Fanfaron'da yükselip alçalan gemisini işaret etti. "Dostuma ait olan şalopa işte orada duruyor mösyö," dedi. "Dışının tekrar boyanması gerekiyor, içinin ise baştan sona elden geçirilmesi lazım. Aklıma siz geldiniz ve arkadaşımı size getirdim."

Gemi yapımcısı Surcouf'a teşekkür ederek dışarı çıktı ve ellerini gözüne siper ederek gemiye baktı. "Yakından görmem lazım," dedi.

"Çok kolay," dedi René. Köprüde duran denizciye bağırdı: "Hey sen, şalopadaki! Sandalı buraya getir."

Sandal hemen suya indirildi ve iki denizci sandala atladılar. Çok geçmeden üç adam sandaldaydı ve kısa bir süre sonra şalopaya vardılar. Surcouf sanki kendi gemisine binermiş gibi önden çıktı, onun peşinden René ve Mösyö Raimbaut geliyordu.

Mösyö Raimbaut metreyle her yerin ölçüsünü aldı ve René'ye ne tür değişiklikler istediğini sordu. René değiştirilecek hiçbir şey olmadığını, ama güzelleştirilmesi gereken çok fazla şey olduğunu söyledi. Kaptan kamarası ön tarafta, ambar ağzının yakınında, iki tane küçük yatak odası ve bir yemek odası alacak kadar yer sağlıyordu, arka tarafında ise iki yatak

alacak kadar geniş bir yatak odası vardı. Yatak odası, ortaya bir perde çekilerek ikiye bölünebilirdi.

"Bu oda tik ağacıyla kaplanmalı Mösyö Raimbaut," dedi René. "Öndeki iki oda için akaju ağacı yeterli olur. Yemek odasının altın tonlarında ve abanozla yapılmasını istiyorum. Bütün süsler yaldızsız bakırdan yapılsın ki her gün cilalanabilsin. Hesabınızı yapın; fiyatı Mösyö Surcouf ile birlikte belirleyebilirsiniz. Paranın yarısını bugün, yarısını teslimatta ödeyeceğim, ama gemi iki hafta sonra denize açılmaya hazır olmalı."

"Umarım duyduklarınız hoşunuza gitmiştir Mösyö Raimbaut," dedi Surcouf.

"Fazlasıyla," dedi gemi yapımcısı. "Burada bir aya yetecek kadar iş var."

"Ben orasını bilemem," dedi René. "Şalopayı iki hafta içinde almalıyım. Masrafları çıkarmak için güvertede Mösyö Surcouf ile birlikte hesap yapabilirsiniz."

Tekrar güverteye çıktıklarında, *Standard*'ın karşısında duran bir at arabası gördüler. İki genç kız arabadan inip sandal istedi ve Surcouf'un ele geçirdiği gemiye çıktı. "Sabahın bu erken saatinde bizi görmeye gelen bu bayanlar kim?" diye sordu Surcouf.

"Sainte-Hermine kardeşler babalarının tabutunun başında dua edecekler. Onları dini görevlerini yerine getirirken rahatsız etmeyelim. Tekrar güverteye çıktıklarında saygılarımızı sunabiliriz."

Birkaç dakika beklediler. Ardından, şalopa rıhtımın hemen yanında demir atmış olduğu için gemiden iskeleye atladılar ve kızları *Standard*'a çıkarmış olan sandala işaret ettiler. Sancak tarafındaki merdivenlerden çıkmaya koyuldular ve güverteye adım atarken bir çığlık duydular: "İmdat! İmdat! Köpekbalığı!" diye bağırıyordu yakınlarda yüzen bir denizci.

Herkes nefesini tuttu. Adam hızla gemiye doğru yüzüyordu ve onun hemen arkasında, köpekbalığının yüzgeci suyu yarıp geçiyordu. İnsanlar bağırıyordu: "Dayan!" "Bekle!" "Geliyoruz!"

René kararlı bir tavırla kollarını salladı ve "Kimse kıpırdamasın! Ben hallederim!" dedi.

O sırada bağrışları duyan Sainte-Hermine kardeşler güverteye çıktılar. René'nin, genellikle boynunda taşıdığı hançerin gümüş zincirinde olup olmadığını kontrol etmek için elini göğsüne götürdüğünü gördüler. Genç adam ceketini ve yeleğini çıkarıp atarak küpeşteye tırmandı ve "Dayan dostum! Yüzmeye devam et!" diye bağırdı. Ardından suya daldı.

Rengi solan Jane hafif bir çığlık attı. Onu da yanında sürükleyen Hélène kıç güverteye ulaştı ve Surcouf onları yukarı çekmek için elini uzattı. On-

lar küpeşteye çıktığı anda, René de tekrar suyun yüzeyine çıktı.

Hançeri dişlerinin arasında tutan René yeniden suya daldı ve bu defa denizciyle köpekbalığının arasında belirdi; canavarla arasında yalnızca üç metre vardı. Üçüncü bir kez, köpekbalığının bulunduğu yöne doğru daldı. Köpekbalığı ansızın çırpındı ve acı çekiyormuş gibi kuyruğunu çırpmaya başladı. Etrafındaki sular kızarmaya başladı. Mürettebat sevinçle haykırdı. René köpekbalığının bir metre arkasında suyun yüzeyine çıktı, ama sadece nefes almasına yetecek bir süre için. O gözden kaybolur kaybolmaz, köpekbalığı bir kez daha kuyruğunu çırpmaya başladı ve çırpınmalarının birinde ters döndü. Beyaz karnı yarılıp açılmıştı; kesik bir metre uzunluğundaydı.

Bu arada denizciler emir almayı beklemeksizin suya sandal indirmişlerdi ve René'ye doğru hızla kürek çekiyorlardı. René hançeri kınına sokmuştu ve acı içindeki köpekbalığını arkasında bırakmış, gemiye doğru yüzüyordu. Yolda sandalla karşılaştı. İki denizci onun sudan çıkmasına yardım etti ve sandala çıkınca ona sarılarak şapkalarını havaya fırlatıp "Çok yaşa René!" diye bağırdılar.

Bu tezahürat *Standard*'daki denizciler ve mendillerini sallayan kızlar da dâhil olmak üzere herkes tarafından yinelendi.

Yoldaşlarının uyarılarına rağmen akılsızca yüzmeye kalkışmış olan denizciye gelince; arkadaşları ip atarak onu gemiye çekmişlerdi.

René *Standard*'ın güvertesinde kahraman gibi karşılandı. O ana dek arkadaşlarından bazıları, yakışıklı olmakla kalmayıp, zengin ve eğitimli de olan, üstelik giriştiği her işte onlara üstünlük sağlayan bu genç adamı kıskanmışlardı. Ancak artık, kendileri gibi bir zavallıyı kurtarmak için hayatını tehlikeye attığını görmüş oldukları için, coşkuları sınır tanımıyordu ve kıskançlığın yerini hayranlık ile minnettarlık almıştı.

Ancak René övgülerden hızla uzaklaşarak kıç güverteye çıktı ve Jane'i yarı baygın halde buldu. Hélène gözlerinde yaşlarla ona tuz koklatıyor, Surcouf ise ellerine vurarak onu ayıltmaya çalışıyordu. René onların yanına geldiğinde, Jane biraz kendine gelmişti ve düşünmeden onun elini sıkıp öptü. Ardından ağlayarak yüzünü ablasının göğsüne gömdü.

"Buna ne buyurulur!" dedi Surcouf. "Siz ya şeytanın ta kendisi olmalısınız ya da bu tür şeylere kalkışıp duracak kadar hayattan usanmışsınız."

"Sevgili kaptanım," dedi René, "Gondar'daki zencilerin, köpekbalığı saldırısına uğradığında, köpekbalığının altına dalıp bıçakla karnını yardığını duymuştum. Ben sadece bunun gerçekten mümkün olup olmadığını görmek istedim."

O sırada, gerçek bir tüccar olduğu için hesaplara dalmış ve yaşa-

nanları tamamen kaçırmış olan Mösyö Raimbaut, kıç güverteye çıkıp René'ye bir belge uzattı. René sekiz bin beş yüz frank tutarındaki yekune baktıktan sonra kâğıdı Surcouf'a uzattı. İki kız kardeş, özellikle de Jane cesur René'ye hayretle bakarken, Surcouf büyük bir dikkatle Mösyö Raimbaut'nun faturasını inceledi. Ardından kâğıdı René'ye iade ederek, "Beş yüz frank düşersek, fiyat son derece makul olur," dedi.

"Ama gemi iki hafta içinde hazır olacak mı?" diye sordu René.

"Garanti ediyorum," dedi Mösyö Raimbaut.

"O zaman lütfen kaleminizi bana verin mösyö," dedi René.

Usta Raimbaut denileni yaptı ve René faturanın arkasına şunları yazdı:

> Hamiline, Mösyö Rondeau, Mösyö Raimbaut'ya dört bin frank ödeyecektir ve iki hafta sonra gemi hazır olursa, dört bin beş yüz frank daha ödeyecektir.

Surcouf itiraz etmek için elini kaldırdı, ama René ona aldırmadı. Yazmaya devam etti.

> Mösyö Raimbaut beş yüz frankı işçilerine ikramiye olarak dağıtacaktır.
>
> René
>
> *Standard* Gemisi Tayfası

LXIII
Hami

KAPTAN SURCOUF, TAYFA RENÉ ve iki kız kardeş Hôtel des Étrangers'e aynı at arabasıyla döndüler. İki saat sonra bir uşak René'ye iki kız kardeşi odasında ağırlamayı mı, yoksa onları odalarında ziyaret etmeyi mi tercih edeceğini sormaya geldi. René ikinci seçeneğin daha uygun olacağını düşündü ve uşak kız kardeşlere René'nin geleceğini haber vermeye gitti. Kızlar onu hoş karşıladılar, ama biraz sıkılgan görünüyorlardı.

"Büyük olan ben olduğuma göre, sanırım ilk önce ben konuşmalıyım," dedi Hélène huzursuzca gülümseyerek.

"Bu kadar ciddi görünmenize biraz şaşırdığımı söylememe müsaade edin matmazel."

"'Ciddi' yerine 'kederli' kelimesini kullanmalıydınız mösyö. Evinden üç bin fersah uzakta bulunan, babalarının naaşını yanında taşıyan ve hedefine varmasına daha bin veya bin iki yüz fersah olan iki yetim kızın pek de neşeli bir durumda olamayacağını kabul edersiniz mösyö."

"Yetim olduğunuz doğru," dedi René. "Gitmeniz gereken bin fersah daha var, o da doğru. Ama size göz kulak olacağına söz veren ve bu sözü tutmakta kararlı olan sadık, hürmetkâr bir ağabeyiniz var. Sizin hiçbir ayrıntıyı dert etmeyeceğiniz ve güvenliğinize ilişkin bütün hususları bana bırakacağınız konusunda anlaştığımızı sanıyordum."

"Zaten şimdiye kadar da hep öyle yaptık mösyö," dedi Hélène. "Ama bize göstermekte tereddüt etmediğiniz bu büyük nezaketten yararlanmayı sürdüremeyiz."

"Rangoon'a ulaşana dek, yani siz tekrar karaya yerleşene dek, size göz kulak olma ayrıcalığının bana ait olduğunu düşünüyordum. Bütün planlarımı bunu göz önünde bulundurarak yaptım. Ancak, Surcouf'un sizin için seçtiği hamiyle aranıza mesafe koymayı tercih ederseniz, ben bu şerefli görevden çekilmeye hazırım. Bu görev için seçildiğime çok memnun olmuştum, ama bunun sizin için bir dayatma olmasına çok üzülürüm."

"Ah Mösyö René!..." diye haykırdı Jane.

"Elbette," diye araya girdi ablası, "sizin kadar iyi, cömert ve cesur bir hamimiz olduğunu bilmekten son derece mutluyuz ve daima da mutlu oluruz, ama sadece kendi çıkarımız için sizi işlerinizden alıkoymamız uygun olmaz. Sizden tek ricamız, bizi Birmanya imparatorluğuna doğru yola çıkacak olan bir kaptana emanet etmeniz. O bizi kıyının herhangi bir noktasında karaya bırakabilir ve oradan da bizi Pegu Nehri'ne götürecek refakatçiler buluruz."

"Eğer gerçekten benim teklifimin yerine böyle bir düzenlemeyi tercih ediyorsanız, ısrar etmeye hakkım yok matmazel. Büyük bir üzüntüyle birlikte, şu andan itibaren başka hiçbir şey söylemeyeceğim. Ama sizinle tanıştığım günden beri hazırlamakta olduğum ve son iki aydır mutlu hayaller kurmamı sağlayan plandan vazgeçmek beni çok kederlendiriyor. Siz bu konuyu bir düşünün. Emirlerinizi bekleyeceğim ve emirlerinize uygun hareket edeceğim." René ayağa kalktı ve şapkasını alarak iki kız kardeşe veda etmeye hazırlandı.

Jane düşünmeksizin, içgüdüsel bir hareketle, onunla kapının arasına girdi. "Ah Mösyö," dedi. "Tanrı sizi, bugüne dek yaptıklarınıza ve bundan sonra yapacaklarınıza karşı nankörlük ettiğimizi düşünmekten esirgesin.

Ama ablam ve ben bir yabancıya ne denli büyük bir sorumluluk yüklediğimizi görmekten biraz endişeye kapılıyoruz."

"Bir yabancıya mı!" diye haykırdı René. "Siz ablanızdan daha da zalimsiniz matmazel. O bu kelimeyi kullanmaya cüret etmemişti."

Jane yeniden konuşmaya başladı. "Aman Tanrım!" dedi. "Bugüne dek onun yerine hep annesi ve babası düşünmüş olan benim gibi bir kız için, benim yaşımdaki bir çocuk için düşüncelerini ifade etmek ne zormuş! Ah! Ablam bana kızsa bile, bizim hakkımızda bu şekilde düşünerek gitmenize izin vermeyeceğim."

"Ama, Jane," dedi Hélène, "mösyö de gayet iyi biliyor ki..."

"Hayır Hélène," dedi Jane. "Hayır. Hiçbir şey bilmiyor. Gitmek için nasıl ayağa kalktığını gördüğümde hiçbir şey bilmediğini anladım. Bizi bir başkasının himayesine vermeyi teklif ederken sesinin tonundaki değişimden anladım."

"Jane! Jane!" diye tekrarladı Hélène.

"Ah! Nankör olduğumuzu düşünmediği müddetçe, bırak ne isterse düşünsün!" diye haykırdı Jane.

Ardından René'ye dönerek konuşmayı sürdürdü: "Hayır mösyö. Ablam kibarlığından dolayı öyle konuştu. Ama benim ağzımdan gerçekleri duyacaksınız. Gerçek işte şudur: Ablam, iki ay boyunca görevinizden uzak kalmanızın, Mösyö Surcouf'un gözlerinde itibarınızı sarsabileceğinden korkuyor, ki bunu ilk kez konuşmuyoruz. Bize gösterdiğiniz nezaketten ötürü kendi çıkarlarınızı feda etmenizden korkuyor. Bütünüyle hak ettiniz terfiyi alamadığınızı görmektense, bütün servetimizi kaybetmemizi yeğler."

"Lütfen öncelikle Matmazel Hélène'in korkularına yanıt vermeme müsaade edin. Mösyö Surcouf'un kendisi beni sizin hamiliğinize atadı ve ben de kendimi sizin ağabeyiniz gibi hissediyorum. Küçük şalopayı almam için bana destek oldu, ben savaş halinde olmayan bir ülkenin bayrağı altında bu şalopayla sizi Rangoon'a götürmek istiyordum, böylece *Standard*'da atlattığınız tehlikelere maruz kalmayacaktınız. Bu sabah Mösyö Surcouf'un şalopada yapılmasını istediğim değişikliklerin fiyatını belirlediğine siz de şahit oldunuz. *New York Racer*'da, büyüklüğü ne olursa olsun, başka bir gemide olabileceğinizden çok daha rahat ve güvende olacaksınız, kendinizi evinizde hissedeceksiniz."

"Ama sırf biz daha rahat bir yolculuk yapalım diye, şayet yolcularınız biz olmasaydık harcamayacağınız sekiz veya on bin frankı harcamanıza izin verebilir miyiz?" dedi Hélène çekingen bir tavırla.

"Yanılıyorsunuz matmazel," dedi René ısrarlı bir tavırla. "Hindistan'a

giden siz değilsiniz, benim. Île de France'ı veya Île de la Réunion'u görmekle Hindistan'ı görmek aynı şey değil. Ben ava çıkmaktan büyük bir keyif alırım. Panter, kaplan ve fil avlayacağıma dair kendime söz verdim. Yalnızca bu sözü tutuyorum, hepsi bu. Sizi yerleşim alanına götürme teklifimi kabul etseniz de, etmeseniz de, ben Hindistan'a gideceğim, çünkü Pegu Nehri yakınındaki bölgelerde, Birmanya imparatorluğunun diğer bölgelerinden daha fazla kaplan olduğunu duydum. Ayrıca, yerine getirmeniz gereken son bir zor görev olduğunu hatırlatmama müsaade edin sevgili kardeşlerim. Bugüne dek bu kutsal görevi bana emanet ettiniz. Başladığım işi sona erdirmenin tatlı acısını benden esirgeyecek misiniz? Sizden vaktinden evvel ayrılmama yol açarak, hayatım boyunca sevgiyle hatırlayacağım bir anıdan beni mahrum mu bırakacaksınız?"

Bu arada ellerini kavuşturmuş olan Jane gözlerinde yaşlarla dua ediyordu; onun bu hali, René'nin sözlerinden bile daha dokunaklıydı. Hélène elini René'ye uzatınca, elini ilk önce Jane yakaladı ve heyecanla öptü.

"Jane! Jane!" diye mırıldandı Hélène. Jane gözlerini yere indirdi ve koltuğuna döndü.

"Böyle içten teklifleri reddetmeyi sürdürmek dostluğa sığmaz," dedi Hélène. "Dolayısıyla teklifinizi kabul ediyoruz ve bize gösterdiğiniz ağabey şefkatini ömür boyu unutmayacağımıza söz veriyoruz."

Hélène bu dokunaklı ziyareti sona erdirmek için ayağa kalkıp René'nin karşısında nazikçe reverans yaptı. René onlara veda ederek odadan ayrıldı.

O andan itibaren René'nin aklında tek bir şey vardı: *New York Racer*'ı denize hazırlamak. Surcouf geminin dökme demirden eski toplarının karşılığında, *Standard*'dan beş bakır top vermeyi teklif etti. Şalopayı idare etmek için on beş adamın yeterli olmasına ve *Standard* ile *Revenant*'ın mürettebatının, Surcouf'un izniyle, gönüllü olmuş olmasına rağmen, ne yazık ki gemi bir Amerikan gemisiydi ve Fransızca konuşan bir mürettebatı olamazdı. Dolayısıyla René on Amerikalı tuttu ve Surcouf'un mürettebatı arasında İngilizce konuşan beş adam buldu. Surcouf ayrıca ikinci kaptanı Kernoch'un René'nin kılavuz kaptanlığını yapmasını teklif etti, çünkü iki kez Ganj'ın ağzına gitmiş olan Kernoch o suları iyi tanıyordu.

Denizciler köpekbalığı olayında sergilediği cömertlikten ve sadakatten ötürü René'ye ne kadar minnettar olduklarını göstermek istiyorlardı. René'nin kaplan veya panter avına çıkmayı planladığını bildikleri gibi, sadece tek atım bir tüfeği ve sıradan bir av tüfeği olduğunu da biliyorlardı. Dolayısıyla Port Louis'nin en iyi silah yapımcısında, yivli bir tüfek bulunca, onu René'ye satın almak için paralarını birleştirdiler. Tüfeği ona yola çıkmadan önceki gece verdiler. Namluya şu sözleri kazıtmışlardı:

"Surcouf'un tayfalarından cesur yoldaşları René'ye."

René'yi daha fazla mutlu edebilecek hiçbir şey yoktu, çünkü yola çıktığından beri yolculuk için gerektiği gibi bütünüyle silahlanmadığı için hayıflanıyordu. Île de France'dan böyle olağanüstü bir armağanla ve yerinde bir merasimle ayrıldığı için gururluydu.

Usta Raimbaut, adanın muhteşem keresteleriyle güzelce elden geçirmiş olduğu gemiyi kararlaştırılan günde René'ye teslim etti. Özellikle René'nin kendisinin planlamış olduğu kızların odası tam bir zevk ve zarafet örneğiydi. Kızların babasının tabutu *Standard*'dan *New York Racer*'a nakledildikten ve siyah perdelerle çevrelenmiş minik bir şapele yerleştirildikten sonra, René otele gidip, Hélène ile Jane'e, denize açılmak için yalnızca onların emirlerini beklediğini söyledi. Onlar da yola çıkmaya hazırdı.

Rahmetli babaları için bir ayin düzenlenmesini isteyen iki genç kız ertesi sabah saat onda, Surcouf'un peşinden kiliseye girdiler. Eski bir Fransız gemisi kaptanı için ayin düzenlendiğini herkes biliyordu ve Île de France'ın bütün yetkilileri ile ana limanı Port Louis olan ya da geçici olarak orada demir atmış olan bütün gemilerin kaptanları, subayları ve tayfaları görkemli askeri törene katılmaya geldiler.

René, Surcouf ve iki kız kardeş, bir saat sonra limana doğru yola koyuldular; *New York Racer*'da öğle yemeği yemeyi kararlaştırmışlardı. René iki yolcusunun adına Bléas ile Kernoch'u da davet etmişti. Limanda demir atmış olan bütün gemiler, adeta bayram günüymüş gibi bayraklarla donatılmıştı ve aralarındaki en küçük ve en zarif gemi olan *New York Racer*'ın bütün direklerinde, serenlerinin her iki yanında bayraklar dalgalanıyordu. Herkesin neşeli davranmak için büyük bir çaba göstermesine ve adanın valisi General Decaen'in emirleri üzerine rıhtımda vatanperver müzikler icra eden garnizon bandosunun canlı nağmelerine rağmen öğle yemeği kederli bir havada geçti.

Derken ayrılma vakti geldi. René ile iki güzel yolcusunun şerefine son kez kadeh kaldırdılar. Surcouf iki genç kızın kendisine uzattığı elleri öptü ve René'ye sarıldı. Top atışı yola çıkış işaretini verdi.

Standard ve *Revenant*'dan iki büyük sandalın çektiği *New York Racer* hareket etmeye başladı; tayfalar yoldaşlarına son bir hizmet sunmak istemişlerdi. Sandallar ve gemi limandan ayrılırken, seyirciler rıhtımın gittiği yere kadar onları takip ettiler.

Şalopa, sadece üç yüz metre ötedeki Passe de la Bête'e ulaşınca sandallar durdu. Rıhtımdan ayrılan şalopa bütün yelkenlerini açtı; artık yapılması gereken tek şey onları rüzgâr alacak şekilde düzeltmekti. Şalopa palamarlarını çekerken, iki sandaldaki tayfalar veda etmek için seslerini

yükselttiler ve "Kaptan René ile Sainte-Hermine kardeşlere uğurlar olsun!" diye bağırdılar.

Gemi Baie de la Tombe boyunca ilerleyip Pointe aux Canonniers'in arkasında gözden kayboldu. Çok geçmeden köpükleri de kayboldu.

LXIV
Malaylı Korsanlar

RAHAT BİR SEYİR GERÇEKLEŞTİREN ve hiçbir gemiyle karşılaşmayan şalopa altı gün sonra bir kez daha ekvatoru geçti. İki güzel yolcunun dayanması gereken tek sıkıntı, geminin içindeki boğucu sıcaktı. Ancak René onların odalarına küvet yerleştirtmişti, dolayısıyla onun bu öngörüsü sayesinde, günün en sıcak saatlerini biraz olsun rahat geçirebiliyorlardı.

Akşamları güverteye çıkıp, tatlı deniz kokuları getiren ve gündüzün sıcağından sonra büyük bir rahatlama sağlayan serin rüzgârların tadını çıkarıyorlardı. Akşam yemeklerini güvertedeki masada yiyorlardı ve gemideki tayfaların balık tutmaktaki ustalığı ile Seyşeller'deki ve Maldivler'deki balık bolluğu sayesinde, yemekleri karadaki yemekler kadar taze oluyordu.

Bu nemli bölgeler, akşam yerini geceye bırakırken de okyanus sahnesinde muhteşem gösteriler sergiliyordu. Hindistan yakınlarındaki denizlerde günbatımları tek kelimeyle muhteşemdir; güneş okyanusun içinde kaybolur kaybolmaz, adeta altın tozları ya da kumları gibi yeniden gökyüzünün masmavi tuvaline yansır.

Dolayısıyla okyanusun ortasındaki bir gemide olmak, insanın zannedebileceği kadar tatsız değildir. İnsan gözü okyanusu ne denli gözlemlerse, o denli çok şey keşfeder, çünkü okyanus, alışık olmayan gözlere görünmez olan binlerce muhteşem yaratık barındırır. Deniz canlılarının çoğu okyanusun derinliklerinde yaşasalar da, hava almak için suyun yüzeyine de çıkarlar ve gözlemci bir okyanus yolcusu, onların sunduğu yaradılış, biçim ve renk çeşitliliğine hayret eder.

Bir haftayı aşkın süredir hafif rüzgârlarla yol alıyorlardı. Derken bir akşam saat sekiz sularında, ay hâlâ açık gökyüzünde sakin sakin parlarken, ufukta ansızın bulutlar toplanmaya başladı. Bulutlar çok geçmeden, derin ve karanlık bir taşocağı şeklini alan gökyüzünün yukarılarına yükseldi. Ay bulutlara karşı çaresizce direndi, ara sıra solgun ışıkları gökyüzünün kara peçesini yırtıp açıyordu. Yıldırımlarla kesişen bulutlar simsiyah ve bakır gibi yeşilimsi tonlara büründüler. Beş franklık demir paralar iriliğindeki

yağmur damlaları güverteye düşmeye başladı. Uzaklardan gök gürlemeleri duyuluyordu. Gökyüzü zifiri karanlık oldu ve rüzgâr uğuldamaya başladı. Şalopa hiç bu kadar hızlı yol almamıştı.

Ansızın geminin önünde, suyun üzerinde geniş ve gümüşümsü bir tabaka belirdi; bu tabakayı oluşturanın, dalgaların yukarı taşıdığı deniz canlıları olduğunu fark ettiler; çoğu da denizanasıydı. Suyun yüzeyine vurmuş olanlar ateş silindirlerine benzerken, hemen altlarındaki büyük dalgalardaki yaratıklar da bir buçuk-iki metre uzunluğundaki su yılanlarına benziyordu. Büzülüp yayıldıkça adeta alev almış gibi etraflarına ışık saçıyorlardı. Ardından sanki fosforlarını kaybetmişçesine, parlak kırmızıları, pembeleri, turuncuları, yeşilleri ve mavileri, yosun rengine dönüyordu. Yolcularının bu canlılara gösterdiği ilgiyi fark eden René birkaç tanesini yakalayıp, deniz suyuyla dolu bir kavanoza koydu. Kavanozdan gelen ışıltı, bütün gece kenarında okuyup yazabilecekleri kadar parlaktı.

René her akşam kıç güverteye ya da kız kardeşlerden birinin penceresinin kenarına oturup denizin derinliklerinde devamlı hareket halinde olan bu altın ve gümüş sürüleri incelemeye saatlerini harcardı. Deniz ne kadar dalgalı, gece ne kadar karanlık olursa, onlar da o kadar parlak oluyordu sanki. Bazen beş-altı metre büyüklüğünde kocaman canlılar görür ve onların fosforlu ışığı sayesinde birçok farklı canlı da gözüne ilişirdi; özellikle de parlaklığı olmayan sargos ve palamut. Bu sularda yaşayan balık sürüleri alev almış gibiydi. Şalopa bile arkasında ateşli bir dümen suyu bırakıyordu. Adeta artık suyun yüzeyini yarıp geçmiyor, lavların arasından ilerliyordu ve geminin pruvası suları yararken, sancak ve iskele tarafından lavlar köpürüyordu.

On bir gün sonra Maldivler yakınlarına ulaştılar. Bir sabah rüzgâr güneydoğudan hafif hafif eserken gözcü, "Gemi göründü! Küçük bir kayık!" diye bağırdı.

Kernoch koşarak güverteye çıktı; elinde dürbün olan René zaten oradaydı. "Nerede?" diye sordu Kernoch gözcüye.

"Rüzgâr altı yönünde."

"Denge kayıkçığı mı?"

"Evet."

"Her şey hazır mı?" diye sordu Kernoch ikinci kaptana.

"Evet Kaptan."

"Topları doldurdunuz mu?"

"Evet Kaptan. Üçünde gülleler, üçünde misketler var."

"Peki ya büyük top?"

"Topçubaşı emirlerinizi bekliyor."

"Normalde kullandığının üçte bir misli barut daha kullansın ve on kiloluk toplardan kullansın. Silahları güverteye çıkarın."

"Mösyö Kernoch! Size ne oldu böyle?" diye sordu René.

"Dürbününüzü bana verebilir misiniz Mösyö René?"

"Elbette," dedi René dürbünü ona uzatarak. "Kusursuz bir İngiliz dürbünüdür."

Kernoch kayığa baktı. "Evet, gerçekten," dedi. "Kayıkta yedi ya da sekiz adam var."

"O uyduruk kayıkçık sizi endişelendiriyor mu Kernoch?"

"Tam olarak değil. Çünkü gördüğüm zaman beni endişelendiren şey remora değildir. Beni asıl endişelendiren köpekbalığıdır."

"Peki hangi köpekbalığı bu remorayı kılavuz olarak kullanıyor olabilir?"

"Bir Hint gemisi *New York Racer* gibi güzel bir gemiyi ele geçirmekten hiç de şikâyetçi olmaz ya da güzel yolcularımız için birkaç bin rupi tutarında fidye talep etmekten."

"Pekâlâ," dedi René. "Tanrı yardımcımız olsun, ama galiba sizin denge kayıkçığı –sahiden denge kayıkçığıysa– doğruca bize doğru geliyor."

"Yanılmıyorsunuz."

"Ne yapmaya çalışacak?"

"Gözcülük yapmaya geliyor; kolay lokma mı yoksa zor lokma mı olduğumuzu belirlemek için kaç topumuz ve kaç adamımız olduğunu sayacak."

"Yüce Tanrım! Ama kayığın beş dakika sonra tüfek atışı mesafesinde olacağının farkında mısınız?"

"Evet ve eğer onlara güzel bir karşılama hazırlamak istiyorsanız, silahlarınızı almak için daha fazla zaman kaybetmemelisiniz."

René özel uşağı olarak görev yapan ve gemideki herkesin Parisli dediği tayfaya seslendi. Güzel Paris şehrinde büyümüş olan herkes gibi, François da elini attığı her işte başarılıydı, her şeyden az çok anlardı ve hiçbir şeyden korkmazdı. Amerikalı tayfaları gülmekten öldürecek kadar eğlenceli bir biçimde cig dansı yapar, kickboks bilir ve gerektiğinde kılıç kullanabilirdi. Koyu bir Bonaparte taraftarı olan François bu kadar fazla sayıda İngiliz ile aynı gemide olmayı alçaltıcı buluyordu, ama efendisinin de söylemiş olduğu gibi, bu onu hiç ilgilendirmezdi; bu cevap onun için yeterli olmuştu.

"François," dedi René, "odama git ve karabinamı, çifte namlulu tüfeğimi, tabancalarımı getir, hepsi için barut ve kurşun da getir."

"O serserilerle biraz sohbet mi edeceğiz Kaptan?" diye sordu François.

"Parisli, Malayca bilir misin?"

"Malayca bilmem," dedi François. "İmparatorluğun güvenliğine göz kulak olalım," diye ıslık çalarak pruva ambarının altında gözden kayboldu.

Beş dakika sonra elinde silahlarla güverteye döndü ve kayık hızla onlara yaklaşmakta olduğu için, René çabucak tüfeğini doldurmaya başladı. Lepage tarafından yapılmış olan güzel silahın döneme göre sıra dışı bir menzili vardı: yedi-sekiz yüz adım mesafeden adam öldürebilirdi. Yivli tüfeğe misket değil kurşun doldurulmuştu, aynı şekilde iki tabancaya da. René iki tabancayı da kemerine sıkıştırdı, tüfeğini aldı ve yivli tüfeği tutması için François'ya verdi.

Kayık hâlâ yaklaşmaktaydı, ama iki yüz metre kadar arkalarındaydı. René megafonu Kernoch'dan aldı. "Hey oradakiler! *New York Racer* için volta edin."

Karşılık olarak kayıktaki adamlardan biri pruvaya tırmandı ve terbiyesiz bir hareket yaptı. Bunun üstüne René sol eliyle tüfeği alıp omzuna yerleştirdi ve adeta nişan almadan tetiği çekti. Adam arkaya sendeleyip denize düştü. Kayıktaki öfkeli tayfalar ölüm tehditleri savurmaya başladılar.

"Romulus kimdi bilir misiniz Kernoch?" diye sordu René.

"Hayır, Mösyö René. Saint-Malo'da mı yaşardı?"

"Hayır, sevgili Kernoch, ama yine de büyük adamdı ve bütün büyük adamlar gibi çabuk öfkelenirdi. Bir gün öfkesine yenik düşüp kardeşini öldürdü. Kardeş öldürmek korkunç bir suç olduğu için ve korkunç suçların cezalandırılması gerektiği için Romulus da cezalandırıldı. Olay adamlarını teftiş ederken oldu; fırtına patlak verdi ve Romulus ansızın yok oldu!... Kayığı görüş alanınıza alın Kernoch, topla ateş edin ve Romulus gibi yok olmasını sağlayın."

"Topçular," diye bağırdı Kernoch, "hazır mısınız?"

"Evet," dediler.

"Tamam öyleyse, kayık görüş alanınıza girer girmez ateş açın!"

"Bekleyin!" diye bağırdı René. "Bayanlara korkmamalarını söyle François. Yalnızca toplarımızı test ettiğimizi söyle."

François bir dakika için ambarın altında gözden kaybolduktan sonra dönüp "İyi olacaklarını ve yanlarında siz varken hiçbir şeyden korkmayacaklarını söylediler Mösyö René," dedi.

On kiloluk top ekseni çevresinde dönebiliyordu, dolayısıyla kayığın rotasını takip edebilmişlerdi. Kayık hâlâ iki yüz metre uzaktayken ateş ettiler. René'nin emri adeta harfi harfine uygulanmıştı. Kayığın durduğu yerde artık suda sürüklenen döküntüler ve can çekişen adamlar vardı; hepsi bir bir köpekbalıklarına yem oldu.

Derken gözcü tayfa, "Gemi!" diye bağırdı.

"Nerede?" diye sordu Kernoch.

"Rüzgâr tarafında."

Gerçekten de gemiyi görebiliyorlardı; yirmi metre uzunluğundaki ve bir-bir buçuk metre genişliğindeki gemi yılan gibi kıvrılıyordu. Otuz kürekçi ve kırk ya da elli kadar savaşçı saydılar – muhtemelen geminin zeminine yatarak saklanmış olanlar hariç. Gemi boğazdan geçer geçmez doğruca şalopaya yöneldi.

"Her şey hazır mı?" diye sordu Kernoch.

"Emirlerinizi bekliyoruz Kaptan," dedi topçubaşı.

"Normalde kullandığınızın üçte bir misli barut daha kullanacaksınız ve on kiloluk toplardan," diye hatırlattı Kernoch.

Sert esmeye başlayan rüzgâr manevra yapmayı kolaylaştırdığı için, "Emir verdiğimde dönmeye hazır olun," dedi.

"Aynı yönde mi?" diye sordu ikinci kaptan.

"Evet, ama daha düşük bir hızla. Böyle sefil düşmanlardan kaçıyormuş gibi görünmek istemeyiz."

Yelkenlere camadan vurdular ve şalopa hızını üçte bir oranında düşürdü. "Gemiye bu yelkenlerle volta vurabileceğine emin misin?" diye bağırdı Kernoch ikinci kaptana.

"Topaç gibi dönecek. İçiniz rahat olsun Kaptan."

Artık Malaylı adamları daha net görebiliyorlardı. Liderleri eğimli pruvada duruyor ve silahıyla tehditkâr hareketler savuruyordu.

"Şu adama söyleyecek birkaç sözünüz yok mu Mösyö René?" diye sordu Kernoch. "Adamın hareket tarzı hiç hoşuma gitmedi."

"Biraz daha yaklaşana kadar bekleyin sevgili Kernoch. Şanımızı kaybetmek istemeyiz; bu tip adamlar söz konusu olduğunda, her atışın isabetli olması çok önemlidir. François, kargıların güverteye çıkarılmasını söyle, böylece gemiye çıkmaya kalkışırlarsa, onları geri püskürtebiliriz."

François bir kez daha ambar kapağının altında gözden kayboldu ve ikisi de kucak dolusu kargı taşıyan iki tayfayla birlikte geri döndü. Kargıları sancak tarafına koydular, çünkü korsanlar gemiye o taraftan çıkmaya çalışacaktı.

"İki adamı karabinalarla yukarı gönderin, sevgili Kernoch," dedi René ve emri yerine getirilince, "Şimdi şu adamın nasıl takla attığını seyredin," diye ekledi.

René tetiği çekti. Pruvada duran ve korsanların lideri olduğu kuşku götürmez olan adam kollarını açtı, tüfeğini düşürdü ve geriye devrildi; kurşun göğsüne isabet etmişti.

"Bravo sevgili Mösyö René. Şimdi de benim onlara küçük bir sürprizim var."

René tüfeğini doldurması için François'ya uzatırken, Kernoch en kuvvetli iki tayfanın kulağına bir şeyler fısıldadı ve ardından ikinci kaptana, "Dönmeye hazır olun!" diye bağırdı.

"Dönmeye hazır olun!" dedi ikinci kaptan dümenciye.

Kernoch topçubaşıyla konuşmak için bir süreliğine köprüden ayrıldı: "Beni iyi dinle ve birbirimizi anladığımızdan emin olalım Valter," dedi. "Birazdan döneceğiz."

"Evet, Kaptan."

"Topun tam bir dönüş yapacak. O andan faydalanmalısın. Ateş etmek için yalnızca bir saniyen olacak."

"Ah, evet. Anlıyorum," dedi topçubaşı. "Bence bu harika bir numara Mösyö Kernoch."

Karşıdaki geminin pruvasında bir adam daha belirmişti ve o da bir atışla okyanusun derinliklerine gömülmüştü.

Bu arada gemi dönüyordu. Ansızın bir patlama duyuldu ve düşman gemisindeki adamlar bir uçtan bir uca sinek gibi düştüler. "Bravo," dedi René. Ardından İngilizce olarak şöyle bağırdı: "Evet! Bunun gibi bir atış daha yaparsanız, her şey biter Mösyö Kernoch."

Düşman gemisi çok güç duruma düşmüştü. Otuzu aşkın adam geminin zeminine çarpmıştı. Yara almamış olan birkaç kişi cesetleri alelacele denize fırlatırken, diğerleri savaşmaya devam etmeye hazırlanıyorlardı. Göz açıp kapayana kadar kurşunları ve okları şalopaya yağmaya başladı. Fazla bir hasar olmadı, ama bu arada yirmi kürekçi yeniden yerini almıştı ve gemi ilerlemeye devam ediyordu.

Kernoch Malaylılar için hazırladığı sürpriz için düzenlemeler yapmaktaydı. Sürpriz artık hazırdı. Kernoch on kiloluk dört top güllesini sancak tarafındaki trinketadan sarkıttığı bir ağa sardırtmıştı. Tertibat gemiye dikey olarak düşerek ezici bir etki yaratacaktı. Şalopaya alabandadan yaklaşmak için manevra yapan gemi artık yalnızca yüz metre uzaktaydı.

"Sancak tarafına ateş açın!" diye bağırdı Kernoch. Misketlerle dolu olan üç adet sekiz kiloluk aynı anda patladı ve kürekçiler ile hayatta kalan diğer tayfalar arasında üç büyük gedik açtı.

Kernoch onların işini bitirmenin vaktinin geldiğine karar kılmıştı ve dümenciye bağırdı: "Dön!"

Silah atışlarının ortasında gemiyle şalopanın arasındaki mesafe hızla kapandı. Ardından garip bir uğultu duyuldu. Ağa sarılmış olan top gülleleri doğruca gemiye düştü ve adeta timsahların sırtını ezen kaya parçaları

gibi gemiyi ezdi. Hayatta kalan kırk veya elli kişi denize düştü; tek kurtuluş umutları, saldırmaya kalkıştıkları gemiydi.

Esas savaş Malaylılar *Racer*'a çıkmayı başarınca başladı. Derin yaralar açan kargıların eşliğindeki göğüs göğse korkunç savaş, güvertenin çok geçmeden kanlarla kaplanmasına yol açtı. René bütün bunların ortasında, gürültüye rağmen bir kadının çığlık attığını duyduğunu düşündü.

Yüzleri solmuş ve korkuya kapılmış olan Hélène ile Jane saçları dalgalanarak güverteye çıktılar. Camı kırıp onların kamaralarına girmiş olan iki Malaylı, ellerinde hançerlerle onların peşinden geliyordu.

Jane, "Kurtarın beni René! Kurtarın beni!" diye bağırarak kendini René'nin kollarına attı. O daha sözlerine son vermekteyken iki korsan yere yığıldı, biri güverteye, diğeri merdivenlere.

Jane'i ablasının kollarına bırakan René tabancasındaki diğer kurşunları küpeşteye tırmanan korsanların kafalarına sıktı ve bir kargı kapıp iki genç bayanı François'ya emanet ederek yeniden arbedenin ortasına atıldı.

LXV
Varış

SAVAŞIN SONLARINA YAKLAŞILDI. Şalopaya saldıran yüz korsandan yalnızca on tanesi hayatta kalmıştı; onların da çoğu yaralıydı ve can çekişiyordu. Ateşin başlattığı işi deniz bitirecekti.

"Yelkenler fora!" diye bağırdı Kernoch. Yaratıcılığı sayesinde günün kahramanı olmuştu, çünkü daha fazla sayıda Malaylı korsan gemiye çıkabilseydi, şalopanın başına neler geleceğini kimse bilemezdi. "Dümeni kuzeye kırın!"

Gabya yelkenini fora ettiler ve bir atın mahmuza itaat etmesi gibi, rüzgâra itaat eden gemi, pusulaya göre kuzeye doğru ileri atıldı. Şalopanın ardında bıraktığı sularda birkaç adam hâlâ gemiden geriye kalan yıkıntıların üstünde süzülüyordu, diğerleri ise köpekbalıklarına yem olmadan önce direklere ulaşmak için çaresizce çırpınıyordu. *Racer* kıyıdan hâlâ yaklaşık iki yüz fersah uzaktaydı.

René kıç güverteye çıkan merdivenlerde oturmakta olan genç bayanlara döndü. Kanlı kargısına yaslanan, saçları rüzgârlarla uçuşan ve gömleği bıçak darbeleriyle parçalanmış olan René, Homer'in eserlerinden fırlamış bir kahramana benziyordu. Jane onu görünce sevinçle, hatta neredeyse hayranlıkla çığlık attı. Kollarını açarak, "İkinci kez bizi kurtardınız!" dedi.

René onun masum davetine sarılmayla ya da öpücükle karşılık vermek yerine elini nazikçe alıp dudaklarına götürdü.

Hélène'in gözlerinde, René'nin kardeşine gösterdiği sakıngan tavra teşekkür eden bir ifade vardı. "Belki minnettarlığımı Jane kadar açıkça sergileyemeyebilirim, ama ondan daha az minnettar olmadığımı bilmelisiniz," dedi Hélène. "Tanrı bize çektirdiği acıda bile merhametli davrandı. Babamızı bizden aldı, ama bize bir ağabey, bir hami, bir dost ve nasıl söylesem, minnettarlığımız haddini aştığında bile sınırlarını koruyabilen birini verdi. Siz olmasaydınız, başımıza neler gelirdi?"

"Başka birisi benim yerimi alırdı," dedi René. "Tanrı'nın size yardım göndermemesi olanaksızdı. Eğer ben olmasaydım, sizi koruyacak bir melek gönderirdi."

René'nin silahlarını toplamış olan François silahları ona getirdi. "Hepsini odama koy, François," dedi René. "Neyse ki o korkunç katliam aletlerini kullanma zamanı sona erdi."

"Ah, silahlarınızı öyle kolayca gözden çıkarmayın efendim," dedi Parisli. "Gerektiğinde onları ustalıkla kullanıyorsunuz. Şu iki adam ne demek istediğimi çok iyi bilir." Kızların kamarasına giren ve onları güverteye kadar takip eden iki Malaylı adamı işaret etti; cesetleri denize fırlatılmıştı.

"Çabuk olun tayfalarım," dedi René güverteyi temizleyen tayfalara. "Çabuk olun ve dikkat edin de tek bir damla kan bile kalmasın. Kaptan Kernoch, onun ve bu genç bayanların sağlığına içmeniz için üç şişe içki verebileceğimi söyledi. Ayrıca bugün yaptıklarınızın karşılığında size üç katı ödeme yapmama da izin verdi. Gelin bayanlar, kıç güverteye çıkalım ya da sizin kamaranıza gidelim. Ama siz aşağı inmeden önce geminin marangozunun etrafı bir elden geçirmesi lazım, o yüzden sanırım güvertede kalmayı tercih edersiniz. Ya da sizinki hazır olana dek, benim kamaramdan faydalanabilirsiniz."

"Kıç güverteye çıkalım," dedi Hélène.

Üçü birlikte merdivenlerden çıktılar. Uçsuz bucaksız denizi seyrettiler. Tanrı'nın yarattıkları, genellikle insanoğlunun korkunç eylemlerine teselli olur.

"Düşünüyorum da," dedi René elini kederle alnına koyarak, "birkaç dakika önce insanlar burada bıçaklarla ve hançerlerle birbirlerini delik deşik ediyorlardı. Oysa o adamlardan biri şimdi tehlikede olsa, onu kurtarmak için kendi hayatımı riske atardım!"

Hélène derin derin içini çekti ve bankta René ile Jane'in yanına oturdu.

"Ama Fransa'da ailenizden geriye kalan kimse yok mu?" diye sordu René ansızın. "Onlara haberleri iletebilir ve sizi himayelerine almalarını

isteyebilirim."

"Ailemizin çok kederli bir öyküsü var. Çünkü ölüm daima araya giriyor adeta. İlk önce teyzemiz vefat etti, ardından üç çocuk babası olan kocası onu takip etti. Büyük oğlu kurşuna dizildi, ortanca oğlu korkunç şartlar altında giyotinde idam edildi. Küçük oğlunun akıbeti ise muamma olmayı sürdürüyor. Babam onun başına neler geldiğini öğrenmek için elinden geleni yaptı, ama sanki genç adamın hayatının üstüne bir sır perdesi çekilmiş gibiydi. Evlilik sözleşmesini imzalayacağı gece ortadan kayboldu, tıpkı dünyanın yutuverdiği ve kendisinden bir daha haber alınamayan efsanevi kahramanlar gibi."

"Siz o genç adamla hiç tanıştınız mı?" diye sordu René.

"Evet, tanışmıştık aslında. Tanıştığımız dönemi hatırlıyorum. İkimiz de çok gençtik. Bir süre o zamanlar kaptan olan babamın yanında görev yaptı. Denizci şapkası ve üniformasıyla, belindeki hançeriyle çekici bir miço olmuştu. O on iki veya on üç yaşlarındaydı, demek ki ben de altı ya da yedi yaşındaydım. Kardeşim daha küçüktü ve onu o kadar iyi tanımaz. Babam ailemizi daha da sıkı bağlarla kenetlemeyi planlıyordu: hatırlıyorum da birbirimize yalnızca 'küçük kuzenciğim' değil, 'küçük karıcığım' ve 'küçük kocacığım' derdik. Bu, unutulması daha hayırlı olacak çocukluk anılarından biri, özellikle de hatırlamak için hiçbir sebep yokken, çünkü ne de olsa yürekler işin içine girmemişti. Kuzenimizin başına gelen büyük talihsizliği duyunca, nerede olduğunu bulmaya çalıştık. Ama bütün çabalarımız sonuçsuz kaldı ve babam sonunda zavallı çocuğu kaybettiğimizi varsaydı. Ardından o üç büyük felaket yaşandı: Cadoudal, Pichegru ve Enghien Dükü'nün ölümleri. Babam Fransa'dan bıkıp usandı. Bütün gayretlerini, dünyanın öbür ucunda sahip olduğu geniş araziye vermeye karar kıldı; insanın orada servet edinmek için yapması gereken tek şeyin pirinç yetiştirmek olduğunu söylüyorlardı. Londra'dayken, yedi ya da sekiz yıldır Hindistan'da, Kalküta'da yaşamakta olan Sör James Asplay ile tanıştık, aramızda yalnızca üç yüz fersah vardı, yani komşu sayılırdık. Kendisi Hindistan topraklarını incelemişti ve nelerden verim alınabileceğini biliyordu. Ayrıca yetenekli bir avcıydı ve bir gün altmış fersah çapında kendine ait bağımsız bir krallık kurmayı umut ediyordu. Bana gelince; ben Hamlet'e benzerim. Hırslı bir insan değilimdir ve krallığım ceviz kabuğu büyüklüğünde olsa bile orada mutlu olurum; kardeşim de mutlu olduğu müddetçe." Hélène nazikçe kardeşinin başını kendisine doğru çekip şefkatle öptü.

René onun anlattıklarını büyük bir ilgiyle dinlemişti. Arada bir, sanki bu anılar kendisiyle bağlantılıymış gibi, elinde olmaksızın içini çekiyordu.

René ayağa kalkıp kıç güvertede volta atmaya koyuldu. Sonunda ni-

hayet geri dönüp onların yanına oturdu. O dönemlerde popüler olan ve Chateaubriand'ın yazdığı bir şarkıyı mırıldanmaya başladı:

Ne tatlı anılarım vardı
Çocukluğumun geçtiği evde!
Sevgili kardeşim, ne güzeldi o günler
Fransa'da
Ah, seni daima seveceğim
Vatanım.

Üçü orada düşüncelerine gömülmüş olarak sessizlik içinde oturdular ve François yemeğin hazır olduğunu duyurmasaydı, daha ne kadar öyle sessizce oturacaklarını ancak Tanrı bilirdi. Sofra yemek salonunda hazırlanmamıştı, çünkü orası savaş esnasında hasar görmüştü. Yemeklerini Mösyö René'nin kamarasında yiyeceklerdi.

Sainte-Hermine kardeşler René'nin kamarasını hiç görmemişlerdi ve kamaranın mobilyaları ile dekoru onları hayrete düşürdü. Yetenekli bir sanatçı olan René suluboyayla en sevdiği kır manzaralarının ve belli başlı yerlerin resimlerini yapmıştı. İki resmin arasında değerli silahlardan oluşan bir koleksiyon bulunmaktaydı ve silahların karşısında müzik enstrümanları vardı. İkisi de yetenekli müzisyenler olan kızlar enstrümanları incelemeye can atıyorlardı. Enstrümanların arasında, Jane'in çalmayı bildiği gitar da bulunmaktaydı. Hélène ise yetenekli bir piyanistti, ama babasının ölümünden beri, kızların odasında piyano olmasına rağmen, elini tuşlara değdirmek aklının ucundan bile geçmemişti.

Artık René ile kızların arasında bir bağ daha vardı: müzik. René'nin odasında da piyano bulunmaktaydı, ama dönemin müzik üstatları tarafından bestelenen gürültülü parçaları nadiren çalardı. Yüreğindeki duyguları yansıtan tatlı ve dokunaklı nağmeleri tercih ederdi; Grétry'nin "Une Fiévre Brûlante" adlı eseri ya da Weber'in "Derniére Pensée" adlı eseri gibi. Ancak genellikle piyanoda çaldığı parçalar yüreğindeki anıların hüzünlü şarkısının, yalnızca ona ait olan bir şarkının yankıları olurdu. Öyle durumlarda parmakları öyle ahenkli notalar keşfederdi ki, müzik icra etmenin ötesine geçerdi. Başka bir dil konuşurdu.

Genç kızlar geceleri çoğu kez insanın içine işleyen armoniler işitmişler, ama bu seslerin halatların arasında uğuldayan rüzgârlardan kaynaklandığını düşünmüşlerdi. Belki de eski zamanlarda yolcuların deniz tanrılarının şarkıları olduğuna inandığı, doğanın elementleri üstündeki oyunundan kaynaklandığını. Hayal meyal işittikleri o hüzünlü nağmelerin bir insanın parmaklarından ve soğuk piyano tuşlarından geldiğini asla tahmin

edemezlerdi.

Öğle yemeğinden sonra güvertedeki kavurucu ekvator güneşinden kaçmak için hep birlikte René'nin kamarasında kaldılar ve genç adamın parmakları piyanoda Weber'in Viyana'da henüz yeni bestelemiş olduğu hüzünlü bir nağmeye hayat verdi. André Chénier ile Millevoye'nin melankolik şiirleri gibi, Weber'in müziği de henüz yeniydi ve dünyada yavaş yavaş tanınmaya başlıyordu; devrimlerin bıraktığı sarsıcı izlerin ardından matem tutacağı çok fazla şey olan bir dünyada. René kendisini müziğin kederine teslim edince, şarkı daha da mahmur bir tona büründü ve yalın akortlara indirgenince neredeyse ıstıraplı bir hal aldı.

Weber'in nağmesini bitirdikten sonra bile René'nin parmakları içgüdüsel olarak tuşlarda gezinmeye devam etti ve bestecinin anılarından kendi anılarına geçti. Genç adamın ruhu asıl doğaçlamalarda parlıyordu. Bir resmi ya da kitabı yorumlar gibi müziği yorumlayanlar, bu etkileyici notalarda güzel bir vadideki güneş ışıklarını ya da verimli ovaları değil, bulutların karartarak ıssızlığa mahkûm ettiği bir dünyayı görürlerdi; ırmakların mırıldanmak yerine inlediği, çiçeklerin esans saçmak yerine ağladığı bir yeri. Kızlar bu müziği öyle duygulu ve sıra dışı buldular ki istemsiz olarak gözlerine yaşlar doldu.

René'nin parmakları tuşlarda gezinmeyi bıraktığında, Jane koltuğundan kalkıp Hélène'in yanında diz çöktü. "Ah, bu müzik bir dua kadar tatlı ve kutsal değil mi abla?" dedi. Hélène yalnızca içini çekerek karşılık verdi ve kardeşine nazikçe sarıldı. Genç kızların son birkaç gündür tamamen hazırlıklı olmadıkları yeni duygular yaşadıkları aşikârdı.

Günler akıp geçti, ama üç genç bunun farkına bile varmadı.

Derken bir gün gözcü "Kara göründü!" diye bağırdı. René Birmanya'ya ulaşmış olduklarını tahmin etti; yapılan hesaplar haklı olduğunu ortaya çıkardı. Kernoch büyük bir şaşkınlık içinde onun hesap yapmasını izledi, çünkü daha önce hiç denize açılmamış olan René, kendisinin asla ustalaşamadığı işler yapıyordu. Kerteriz aldılar ve doğruca Pegu Nehri'nin ağzına yöneldiler. Kıyı o kadar alçaktı ki, sudan güçlükle ayırt edilebiliyordu.

"Kara göründü!" haykırışı kızların güverteye çıkmasına neden olmuştu ve orada elinde dürbünüyle duran René'ye rastladılar. René dürbünü onlara verdi, ama denizin ufuklarına alışık olmadıkları için, başlangıçta görebildikleri tek şey uçsuz bucaksız denizdi. Ancak kıyıya yaklaştıkça adaları seçebilmeye başladılar, hava çok açık olduğu için, dağların zirveleri normalden daha uzun bir mesafeden bile görülebiliyordu.

Şalopanın direğine yeni bir bayrak çekildi ve on iki top atışı yapıldı. Kıyıdaki kalenin topundan hemen karşılık geldi. Kernoch bir kılavuz ta-

lep etti ve kısa süre sonra Rangoon Nehri'nin ağzında beliren küçük sandal *Racer*'a yanaştı. Kılavuz gemiye çıktı.

Hangi dili konuştuğunu sorduklarında, Pegulu veya Malakkalı olmadığını, Siyam Kralı'na hürmetlerini sunmaktan kurtulmak için Junchseylon'dan Rangoon'a kaçıp kılavuzluk yapmaya başladığını ve biraz İngilizce bildiğini söyledi. Dolayısıyla René ona Pegu Nehri'nin sudan yaklaşık üç metre seyreden tekneler için elverişli olup olmadığını doğrudan sorabildi. Kılavuzları –ismi Baca idi– nehrin yirmi fersah yukarısına, bir Fransız soylusuna ait olan küçük bir yerleşim bölgesine kadar gidebileceklerini söyledi. Yerleşim bölgesinin birkaç kulübeden ibaret olduğunu ve adının Rangoon Malikânesi olduğunu belirtti. Bu bölgenin Sainte-Hermine Vikontu'nun mülkü olduğu kuşku götürmezdi.

Küçük geminin Amerikan gemisi olduğu aşikârdı, ama yetkililer yine de onu dikkatle incelediler. René'nin gemisi, genellikle bölgeye ticaret yapmak üzere gelen ticaret gemilerinin aksine, nehirden yukarıya doğru devam etme iznini almadan önce üç ayrı incelemeden geçti. Günün ilerleyen saatlerinde Rangoon'a vardılar ve Irrawaddy'nin bir koluyla birleşen Rangoon Nehri'nden yukarıya doğru seyrederek nihayet Pegu'ya ulaştılar. Beş ya da altı tepenin güney yamaçlarından doğan Pegu Nehri, Irrawaddy ile Sittang arasında yirmi beş veya otuz fersah aktıktan sonra Rangoon Nehri ile buluşur. Nehir kıyısındaki ilk kent olan Siram'da taze yiyecekler almak için durdular. Tavuk, güvercin, balık, bataklıklardan ve nehirden avlanan hayvan etleri buldular. Rüzgâr güneyden esmeye devam ederse küçük gemi nehirden yukarı seyredip iki gün içinde Pegu'ya varabilirdi. Ancak rüzgâr değişip ters yönden esmeye başlarsa, gemiyi sandallarla çekmek gerekirdi ve yolculuk bunun iki katı sürerdi.

Pegu Nehri, şalopanın bütün yelkenleri açık olarak girdiği noktada yaklaşık bir mil genişliğindeydi. Ancak çok geçmeden daralmaya başlamıştı ve artık iki yanındaki ormanların sıkıştırdığı nehir, Sen Nehri'nin Louvre ile Institute arasındaki genişliğinden daha geniş değildi. Bu ormanlarda, yaklaşık kıç güvertenin boyunda, yani üç-dört metre boylarında –geminin direği ağaçların tepelerinden beş veya altı metre yüksekti– tehlikeli hayvanların saklı olduğunu sezebiliyorlardı. Güverteden, göz alabildiğine uzanan bataklıkları görebiliyorlardı; sağ tarafta bataklıklar Sittang'ın yerleşim bölgesi bulunmayan kıyılarına kadar, sol tarafta ise Irrawaddy'nin su sağladığı kentlere kadar uzanıyordu.

René ormanların böylesine yuttuğu bir nehirde gemiyle seyretmenin hiç de risksiz olmayacağını hemen anladı. Kendisi nöbet tutmaya karar verdi ve tüfeği ile çifte namlulu av tüfeğini güverteye getirmelerini em-

retti. Akşam çöktüğünde iki genç kız kıç güvertede onun yanında oturmaya geldiler. Böylesine uçsuz bucaksız ve ıssız bir yerde av borusunun sesinin nasıl çıkacağını öğrenmeye can atan René, borusunu getirmelerini istedi. Zaman zaman ormandan yüksek sesler yankılanıyor ve ormandaki canlıların dişe diş korkunç savaşlara girdiğini tahmin ediyorlardı. Peki ama ormandaki canlılar neydi? Muhtemelen kaplànlar, kaymanlar ve bir öküzü bile sarıp boğmayı, ardından da kemiklerini kırıp bir bütün olarak yutmayı başarabilen uzun boa yılanları.

Zaman zaman insan kulağının alışık olmadığı haykırışların böldüğü sessizlik ağır ve ürkütücüydü; kızlar devamlı av borusunu dudağına götüremeden René'nin elini durduruyorlardı. René nihayet boruyu çalabildiğinde, gür, dolgun ve heyecan uyandıran bir tantana koptu. Borunun sesi ormanda yankılandı, zayıfladı ve ardından henüz Tanrı'nın ya da insanın isimlendirmemiş olduğu uzak topraklarda kayboldu. Boru sesini çok derin bir sessizlik takip etti; sanki daha önce hiç duymadıkları bu etkileyici sesi kavrayamayan orman ve içinde barındırdığı yaratıklar nefeslerini tutmuş gibiydi.

Rüzgâr almaya devam ettiler ve gemi, çekmeye gerek kalmaksızın ilerledi. Ardından başka bir ses sessizliği bozdu; nöbetteki gözcü, "Gemi göründü!" diye bağırdı.

O topraklarda insana her şey tehlikeli görünüyordu. René öncelikle iki arkadaşını yatıştırdıktan sonra silahını alıp durumu kendi gözleriyle değerlendirmek üzere kıç güvertenin balkonuna yürüdü. Kızlar René'nin ilk işaretinde kamaralarına inmeye hazır beklediler. Aydınlık bir geceydi çünkü dolunay vardı ve ay ışığında gerçekten de tekneye benzer bir nesne görebiliyorlardı.

Tekne kılavuzu olmadan ilerler gibiydi; sanki kendisini bütünüyle akıntıya bırakmıştı. René yaklaştıkça tekne gibi görünen şeyin aslında kökünden kopmuş bir ağaç olduğunu daha net bir biçimde görebiliyordu. Kökünden kopmuş bir ağacın tehlikeli bir yanı olmadığını düşünen René kızları balkona çağırdı. Ağacın dalları arasında kömür gibi parlayan iki noktacık gördüğünde ağaçla şalopanın arasında ancak yirmi metre vardı. René daha önce hiç canlı bir panter görmemiş olmasına rağmen, doğruca onlara doğru sürüklenen ağacın üzerinde çömelmiş bir panter olduğunu hemen anladı. Belki de bir kasırga ağacı kökünden söküp nehre düşürdüğünde panter kapana kısılmıştı ve şimdi kıyıya ulaşma ihtimali bulunmaksızın akıntıya kapılmıştı.

"Eğer kardeşim Hélène güzel bir post isterse, yapması gereken tek şey söylemek," dedi René. Panteri işaret etti.

Panter yolcuların farkına varmıştı; tüylerini kabartmaya başlamıştı ve çenesini kenetlemişti; yolcular için daha büyük bir tehlike teşkil ettiği açıktı. René tüfeğini omzuna aldı.

"Ah, onu öldürmeyin! Zavallı hayvancağız!" diye bağırdı Hélène René'yi durdurarak, ne de olsa bir kadın ilk önce daima şefkatli bir tepki verir.

"Gerçekten de bu cinayet işlemek gibi olur," diye mırıldandı René.

Ağaç ile şalopa birbirine çarptı. Ağacın dallarının geminin gövdesine sürtündüğünü duyabiliyorlardı, derken dümenci ansızın korkunç bir çığlık attı.

"Eğilin!" diye bağırdı René hemen itaat talep eden bir sesle. Tüfeğinin namlusu omzunda duruyordu, ama tüfeği hemen sol eline aldı ve çabucak üst üste iki el ateş etti.

Çok uzun süredir ağacın üstünde mahzur kalmış olduğu için açlıktan kıvranan panter küpeşteye sıçramış ve dönüp de vahşi hayvanın üstüne atlamaya hazırlandığını gören dümenci dehşete düşmüştü. Dümencinin çığlığı René'yi harekete geçirmiş ve panterin iki kurşun yemesine yol açmıştı.

René bir sıçrayışla dümenciyle panterin arasına girmişti ve ikinci silahını ateşlemeye hazırdı. Ne var ki panter zaten ölmüştü. Kurşunlardan biri tam kalbine isabet etmişti.

LXVI
Pegu

TÜFEK SESLERİNİ DUYAN BÜTÜN TAYFALAR güverteye doluştu. Çünkü hepsi yine Malaylılar tarafından saldırıya uğradıklarını düşündüler; geçmişten gelen korkuların iyi yanı, insanı geleceğe hazırlayabilmesidir.

Biraz dinlenmek için kamarasına inmiş olan Kernoch güverteye çıkan ilk kişilerden biriydi. Dümenciyle panterin yerde yan yana yattığını görünce ikisinin de öldüğünü zannetti. Yine de dümencinin yardımına koştu; boğuşma esnasında panterin pençelerinin onun vücudunu paramparça etmiş olmasını bekliyordu, ama dümencide tek bir sıyrık bile yoktu.

Geminin kasabı panterin derisini özenle yüzdü. Panter postu, René'nin söylediği gibi Hélène'in olacaktı. Ne var ki Jane postu almak için ablasına yalvardı ve Hélène onun arzusuna razı geldi.

Hâlâ iyi rüzgâr alıyorlardı ve usul usul nehirden yukarı seyretmeyi sürdürdüler.

Hâlâ korkudan titreyen kızlar bir süre sonra kamaralarına çekildiler. Yaşamaya başlayacakları egzotik ülke konusunda duydukları heyecan azalmaya başlıyordu. René sabah saat üçe kadar onların yanında kaldı. Yine de pencerelerinde kana susamış yırtıcı bir hayvanın vahşi yüzünün belirdiğini hayal etmedikleri tek bir an bile geçmedi. Geceyi büyük bir korku içinde geçirdiler ve nihayet gün doğduğunda genç koruyucularını bulmaya gittiler.

René çoktan güverteye çıkmıştı ve onları görür görmez, "Çabuk gelin," diye seslendi. "Ben de şafakta şu iki pagodanın güzelliğini görebilesiniz diye sizi uyandırmak üzereydim. Yakındaki pagodanın adı Dagung; onu altın sivri tepesinden ve güneşliğinden ayırt edebilirsiniz. Gece tam onun yanından geçtik."

Kızlar iki abideden, özellikle de Dagung'dan çok etkilendiler, çünkü çevredeki kırlardan oldukça yüksek görünüyordu. Pagoda kayalıklardan oluşan bir terasa inşa edilmişti ve terasın kendisi bile oldukça yüksekti; ona uzanan taş merdivenler yüzden fazla basamak içeriyordu. Yükselen güneşin ışıklarında tapınak gerçekten de René'nin söylediği gibi muhteşem görünüyordu; altın tapınak kaidesinin üstünde parlıyordu. Ne var ki onu çevreleyen ormanlar geceleri her türlü tehlikeye gebeydi ve nehrin kıyısındaki balta girmemiş ormanlar da ondan daha güvenli değildi. Bitmek bilmeyen gece boyunca timsahların haykırışlarını duymuşlardı; sesleri katledilen çocukların seslerine benziyordu.

Zaman zaman ormanların arasında, *Karenler* adı verilen özel bir halkın işlediği pirinç tarlalarına rastlıyorlardı. Basit gelenekleri ve Birmanca'dan farklı bir dili olan bu halk çalışkan insanlardan meydana geliyordu ve halkın başlıca geçim kaynağı çiftçilikti. Asla şehirlerde yaşamıyor, köylerde yaşıyorlardı ve evlerini ayaklıklar üzerine inşa ediyorlardı. Kendi aralarında asla savaşmadıkları gibi hükümet tartışmalarından da uzak duruyorlardı.

Pegu Nehri'nde balık öyle boldu ki tayfaların yapması gereken tek şey denize birkaç ağ fırlatmaktı, böylece birkaç dakika içinde bütün mürettebatı doyuracak kadar balık elde ediyorlardı. Tayfalardan bazıları panter etini denemeye karar verdiler. Aşçı bir miktar pirzola hazırladı, ama René'nin öldürdüğü hayvan yalnızca bir buçuk-iki yaşlarında olmasına rağmen, dişleri en güçlü olanlar bile eti kemiğinden sıyırmayı başaramadılar.

İki gün sonra, bir kaymanla timsahın arasındaki mücadeleden başka hiçbir olaya rastlamaksızın Pegu kentine vardılar. Hâlâ yaşadığı devrimlerin izlerini taşıyan kentin istihkâmlarının çoğu yıkılmıştı. Geriye kalmış

olanlar su seviyesinden yaklaşık on metre yüksekti; sular üç metre kadar yükselebiliyordu. Üç ya da dört metreden daha fazla çeken gemiler Pegu Nehri'nin ötesine geçemezdi çünkü nehrin bir fersah ilerisinde sular alçaldığında dibe değerlerdi.

Yetkililer şalopanın *Chékey*'in sorumluluğu altında gümrükte kalmasına karar verdiler; *Chékey* Savaş Bakanlığı'na bağlı bir teğmendi. Yolcular saraya benzeyen bir binaya götürüldüler; buraya gerçekten de yabancılar sarayı deniyordu ve Pegu'ya gelen az sayıdaki ziyaretçi genellikle burada konaklatılıyordu. Ancak René şalopada kalmayı tercih etti; şalopayı Sainte-Hermine Vikontu'nun Betel Toprakları olarak bilinen bölgedeki mülküne ulaşmak üzere gerekli düzenlemeleri yapmak için bir üs olarak kullanacaktı.

On altı toplu bir Amerikan şalopasının gelişi Pegu'da büyük bir ilgi uyandırdı, çünkü Amerika, Hint denizlerindeki tüccarlar arasında önemli bir itibar kazanmaya başlamıştı. Dolayısıyla *New York Racer* Pegu'ya ulaştıktan hemen bir gün sonra gemiyi ziyaret eden ilk kişi imparatorun tercümanı oldu. Tercüman, geminin sahibine, işi limanı denetlemek ve gümrük vergilerini toplamak olan *Shabunder*'den bir meyve sepeti hediye etmekle görevlendirilmişti. Ayrıca René'ye ertesi gün saygılarını sunmak üzere *Nak-kan* ile *Serodogee*'nin geleceğini haber verdi. Bu tür ziyaretlerin gerçekleşeceğini tahmin eden René, Île de France'dan ayrılmadan önce yerel yetkililere armağan etmek üzere giysiler ve silahlar almıştı; *Shabunder*'e, büyük bir haz ve minnettarlık uyandıran çifte namlulu bir tüfek verdi. René ayrıca ona gemiyi de gezdirdi, çünkü adamın İngiltere'deki liman denetçiliğine benzeyen konumu, gemi hakkında ayrıntılı bilgi edinmesine hak tanıyordu.

Gümüş bir tükürük hokkası taşıyan iki kölenin refakat ettiği denetçi ziyareti boyunca devamlı betel çiğnedi, ama René'ye de ikram etmeyi ihmal etmedi. René gerçek bir Brahma müridiymiş gibi lezzetli yaprağı bir parça çiğnedi, ama konuğu gider gitmez, dişlerini beyaz tutmak isteyen her kişi gibi ağzını çabucak suyla ve bir parça alkolle çalkaladı.

Ertesi gün René gemide *Nak-kan* ile *Serodogee*'yi ağırladı. Hiçbir sırrın olmadığı Pegu krallığında *Nak-kan* unvanı "kralın kulağı" anlamına geliyordu, görevi emniyet müdürününkine benzeyen bir memur için bu unvan son derece uygundu; *Serodogee* ise kralın kâtibiydi.

İki adama da tükürük hokkası taşıyan köleler refakat ediyordu, ama durmadan betel çiğneyip tükürmelerine rağmen, René onlarla yürüttüğü sohbet sayesinde, iki güzel yolcusuna miras kalan mülk hakkında daha doğru bilgiler edinebildi. Eğer betel yetiştirmeye devam etmeyi tercih

ederlerse, beteli yalnızca Hindistan'a satarak yılda en az elli bin frank kazanabileceklerini öğrendi. Ayrıca pirinç ve şekerkamışı yetiştirerek yaklaşık bir o kadar daha gelir elde edebilirlerdi. Yerleşim bölgesi Pegu'dan yaklaşık elli İngiliz mili uzaklıktaydı, ama oraya gitmek için kaplanlarla ve panterlerle dolu bir ormandan geçmek gerekiyordu. Üstelik René'nin öğrendiklerine bakılırsa, ormanı istila eden Siyam ve Sumatra eşkıyaları vahşi hayvanlardan daha büyük bir tehlike teşkil ediyordu.

René'nin ziyaretçileri birbirine benzer kıyafetler giymişlerdi; birisininki mavi, diğerininki menekşe rengi olan uzun cüppelerinin özellikle kolları altın işlemelerle bezenmişti. İki hükümet görevlisi de ziyaretleri boyunca çömelerek oturdular ve kralın kâtibi tercümanlık yaptı. René kâtibe altın işlemeli bir İran halısı, Majesteleri'nin kulağına ise Versailles'da yapılmış şık bir tabanca takımı hediye etti.

Pegu'ya geldiğimizden beri betelden öyle çok söz ettik ki, okuyucu, Hintlilerin, Avrupalıların tütünlerini sevdiğinden bile daha fazla sevdiği bu bitki hakkında ayrıntılı bilgi vermemizin önemli olduğunu düşünebilir.

Betel bitkisi sarmaşık gibi sarılarak büyür. Yaprakları limon ağacının yapraklarına benzer, ama biraz daha uzun ve sivri uçludur. Betel bitkisinin meyvesi bir tür muza benzer ve genellikle insanlar onun meyvesini yaprağına tercih eder. Genellikle üzüm gibi yetiştirilir ve tıpkı üzüm gibi bakım gerektirir. Bazen hurma ağacıyla birlikte dikilen bu bitkiler büyütülüp güzel çardaklara dönüştürülebilir. Betel Doğu Hint Adaları'nda, özellikle de kıyılarda yaygın olarak yetişen bir bitkidir.

Hintliler günün her saati ve hatta akşamları da betel yaprakları çiğner. Yapraklar tek başına çiğnendiğinde acı olduğundan, insanlar genellikle yaprakları tatlandırmak için areka cevizinin ve bir parça karbonatın etrafına sararlar; zenginler ayrıca Borneo kafuru, sarısabır ağacı, misk veya amber de ekleyebilirler. Bu şekilde hazırlandığında betel öyle lezzetli ve tatlı kokulu olur ki Hintliler adeta onsuz yaşayamazlar. Gücü yeten herkes onu düzenli olarak kullanır. (Bazı Hintliler areka ceviziyle birlikte tarçın ve karanfil çiğner, ama bu, arekadan ve betel yaprağına sarılı bir parça karbonattan daha kalitesiz bulunur.) Çiğnemeye başlayınca tükürmeye de başlarlar; rengini areka cevizinden alan tükürükleri kırmızıdır. Hintliler betel yaprağı çiğnemeyi alışkanlık haline getirdikleri için nefesleri daima tatlı kokar ve bu koku bütün odaya yayılır. Ne var ki betel çiğnemek dişlerini mahveder. Dişleri çürüyüp simsiyah olur ve dökülür. Bazı Hintliler öyle çok betel çiğner ki, yirmi beş yaşına geldiğinde bütün dişlerini kaybetmiş olur.

İki Hintlinin, bir süre birbirinden ayrı kalacağı zaman ipek bir kese-

nin içinde betel değiş tokuş etmesi âdettendir. Hintliler arasında, sık sık görüşen iki insanın birbirinden betel almadan vedalaşması düşünülemez. İnsanın, önce nefesini betel ile tatlandırmadan herhangi sosyal konumdaki biriyle veya arkadaşıyla konuşması da akla getirilemeyecek bir şeydir. Kadınlar da betel kullanır ve ona aşk bitkisi adını verir. Betel yemeklerde, dostlara veya iş arkadaşlarına yapılan ziyaretlerde çiğnenir ve selamlaşırken olduğu gibi, vedalaşırken de ikram edilir, Hintliler onu daima yanında taşır. Betel Doğu Hint Adaları halklarının yaşamlarında gece gündüz önemli bir rol oynar.

Betel çiğneyen iki hükümet görevlisi *Racer*'dan ayrılır ayrılmaz, yerel yetkilileri tabancalar, halılar ve çifte namlulu tüfekler gibi hediyelere boğan Amerikalı zengin gemi sahibine dair söylentiler yayılmaya başladı. Çok geçmeden çılgınca müzik sesleri de şalopaya yaklaşmaya başladı. René hemen iki genç bayanı çağırdı. Onları sıkıcı resmi konuşmalardan muaf tutmuştu, ama müziğin tadını çıkarmalarını istiyordu.

René ile iki kız kıç güverteye çıktılar; bulundukları yerden, her biri iki flütten, iki zilden ve bir çeşit davuldan oluşan birer orkestrayı taşıyan üç teknenin yaklaştığını hem duyabiliyor, hem de görebiliyorlardı. Müzisyenler teknelerinin pruvasında küçük bir platformda oturuyorlardı ve platformun üzerine bir kumaş çekilmişti, böylelikle müzisyenler, arkalarındaki sıralarda ikişer ikişer oturan kürekçilerden ayrı duruyorlardı. Teknenin kıçındaki bir direkte bayrak dalgalanıyordu ve direk inek kuyruklarıyla donatılmıştı, inek kuyrukları Tibet'ten gelen dinsel tılsımlardı. Flütlerin sesi obuaya çok benziyordu ve müzik basit olsa da nahoş değildi. René ana nağmeleri kaydedebilmek için müzisyenlerin iki ya da üç parçayı tekrar etmesini istedi. Her tekneyi on iki *talk* ile (bir *talk* üç frank elli santim ediyordu) ödüllendirdi.

René Pegu'ya vardıkları günden beri Sainte-Hermine Vikontu'nun mülküne en rahat nasıl gidebileceklerini çözmeye çalışıyordu. At ya da fil dışında bir seçenek yok gibiydi. Ayrıca liman denetçisinin sözlerine bakılırsa, en az on adamdan oluşan bir refakatçi grubuna da ihtiyaçları vardı.

René Betel Toprakları'na yaptıkları yolculuğu sürdürmek için ne kadar hevesli olsa da, beklemek zorunda oldukları açıktı, çünkü Pegu büyük bir dini bayrama hazırlanıyordu ve hiç kimse dini görevlerini yerine getirmeden kentten ayrılmak istemezdi. *Shabunder* bayram sona erer ermez René'nin at veya fil kiralamasına yardımcı olacağına ve ekibin kaplan avı için gereken her şeye sahip olacağına söz vermişti. René hayvanları bir ay süresince ve hatta isteği doğrultusunda iki ya da üç ay süresince elinde bulundurabilecekti. Atların ve rehberin ücreti yirmi *talk*, fillerin ve fil se-

yislerinin ücreti ise otuz *talk* idi.

René *Shabunder*'e atları ve filleri yalnızca onun aracılığıyla kiralayacağına söz verdikten sonra, *Shabunder* René'ye büyük pagodaya çıkan merdivenlerin yanındaki bir evin penceresini teklif etti, böylece dini töreni daha yakından izleyebilecekti. René bu teklifi kabul etti ve iki kızla birlikte oraya vardığında, *Shabunder*'in onlar için halı ve sandalyeler ayarlamış olduğunu görünce oldukça şaşırdı.

Törene çok sayıda kadın ve erkek katıldı. Gündoğumu ile sabah on arasında otuz bini aşkın kişi pencerenin önünden geçti; her biri yanında kendi imkânları ve hevesleri doğrultusunda adaklar taşıyordu. Kimileri rahipler için hediyelerin ağırlığıyla –betel, reçel ve hamur işleri– dalları sarkmış olan ağaçlar sürüklüyordu, kimileri ise timsahlar veya insanın aklına gelebilecek her çeşit hediyeyi içeren piramitler tutan kartondan yaratıklar taşıyordu, en arkadan ise duvar kâğıdı ve balmumuyla süslenmiş kartondan filler geliyordu. Birçoğunda havai fişekler vardı. Herkes en güzel kıyafetlerine bürünmüştü ve giysileri genellikle, en az bizimkiler kadar kaliteli, hatta belki de daha kaliteli olan yörenin ipeğinden yapılmıştı.

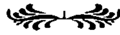
Birmanyalı kadınlar Avrupalı kadınlar kadar serbest giyiniyorlardı, yani peçeli değillerdi. Ne yazık ki bu ayrıcalıkları serbest düşüncelilikten değil, zalim bir ilgisizlikten kaynaklanıyordu. Erkekler onları önemsiz varlıklar olarak, doğanın kendileri ile hayvanlar arasında bir yere koyduğu varlıklar olarak görüyordu. Mahkemede kadınların ifadeleri yalnızca bilgi için kullanılıyordu ve mahkeme salonuna bile alınmıyorlardı. Birmanyalı kadınlar evlendikten sonra kocaları tarafından yabancılara satılabiliyordu. Böyle durumlarda kadınların namusuna leke sürüldüğü düşünülmüyordu, çünkü yalnızca kocalarına itaat etmiş oluyorlardı. İtaat kadınları bu şekilde köleleştirmek için bir sebep olarak kullanılıyordu. Aynı amaçla kullanılan bir diğer sebep de ailelerine yardım etme gereklilikleriydi.

Rangoon'da ve Pegu'da çok sayıda fahişe bulunur; bu kadar fazla sayıda kadını fuhuş evlerine hapseden yasaları eleştirmek için bu konuyu gündeme getirmekten hiç çekinmiyoruz. Birmanyalı kızların bu iğrenç mesleğe yönelmesinin sebebi tembellik ya da ahlaksızlık değildir. Birmanyalılar arasında borç kanunları Roma'nın On İki Masa Kanunları'na çok benzer. Borçlu borçlarını ödeyemediği durumda alacaklısı hem onun, hem de ailesinin efendisi olur. O ve ailesi köle olarak satılabilir; en iyi parayı genelev sahipleri ödediği için de, eğer borçlunun karısı ve kızları çekiciyse, alacaklı o zavallıları geneleve satar. Onlara iflasın kızları denebilir.

Eski dönemlerde mabutların karıları olarak bilinen bir fahişe sınıfı bulunurdu. Eğer bir kadın oğlu olacağına yemin ederse ve oğlu yerine kızı

olursa, kızını mabuda götürüp bırakırdı. Kız masraflarının karşılığında mabudun karısı olurdu ve onun tarafından kâr elde etmek için gelip geçen yabancılara satılırdı. Yerel halk onlara *valasi* (mabudun kölesi) derdi; yabancılar ise onlara *bayadères* derdi; hem dansçı, hem de fahişe anlamına gelen bir sözcük.

LXVII
Yolculuk

PAGODA KUTLAMALARI SONA ERDİKTEN SONRAKİ GÜN *Shabunder* sözüne ve René'nin ricasına sadık kalarak şalopanın yanındaki rıhtımda üç fili ve fillerin seyislerini hazır etti. Anglo-Amerikan mürettebatına geminin idaresini bırakacak kadar güvenemeyen René, idareyi Kernoch'a ve onun altı Bröton dostuna bırakmaya karar verdi; onların iki halk arasındaki derin nefretten ötürü daima tetikte olacaklarını biliyordu, üstelik bir çatışma durumunda sadık Brötonlar'a daima güvenilebilirdi. Dolayısıyla Pegu'dan ayrılacak gruba eşlik edecek olan tek tayfa Parisli'ydi; yani sadık François.

Dört kişiyi alacak kadar geniş olan tahtırevanlarıyla iki fil, onun için ve iki genç kız için yeterliydi. René fazladan koruma sağlamak için *Shabunder*'in tavsiyesine uyarak on tane muhafız kiralamıştı; adamların her biri atlarıyla birlikte ona günde beş *talk*'a mal oluyordu ve onları istediği sürece yanında tutabilecekti. Ayrıca kendisiyle François için iki at daha talep etmişti, çünkü bazen tahtırevan yerine at sırtında olmayı tercih edecekleri kuşku götürmezdi. Yolda köylere rastlayıp rastlamayacaklarından emin olamayacakları için iki yük beygirine erzaklar yüklemişlerdi ve bu erzakları taze avlarla takviye edebileceklerini düşünüyorlardı. Rehber yolculuğun üç gün süreceğini söyledi.

Tayfalarla sorun çıkması durumunda Birmanyalı yetkililere güvenebileceğinden emin olan Kernoch gönül rahatlığıyla Pegu'da kalırken, René'nin küçük kafilesi doğuya doğru yola koyuldu. O akşam, bütün gün takip ettikleri ve onları ertesi gün yolculuklarını sürdürecekleri ormanın kıyısına getirmiş olan tatlı su ırmağının yanında kamp kurdular. Yolculukları sırasında bir daha tatlı su kaynağıyla karşılaşmama ihtimaline karşılık fazladan su aldılar.

Fillerin sırtından indirilip yere yerleştirilen tahtırevanlar sivrisinek ağlarıyla kaplanınca çadırlara dönüştü. Genç bayanlar orada güven içinde uyuyabilirdi. Yılanları ve vahşi hayvanları uzak tutmak için büyük bir ateş yakıl-

dı. Rehber fillerin nöbetçi gibi görev yapacağını, herhangi bir tehlikenin yaklaşması durumunda içgüdüsel olarak haber vereceklerini iddia etti. Ancak René tam olarak ikna olmadı, çünkü henüz fillerin duyularına ve zekâsına dair bir kanıt görmemişti, dolayısıyla kendisi nöbet tutmaya karar verdi. Gecenin ilk yarısını kendisi alırken, ikinci yarısını François'ya bıraktı.

Ancak bunun öncesinde iki kalın derili, devasa hayvanla dostluk kurdu. Onlara kucak dolusu taze dal ve özellikle sevdikleri elma benzeri meyvelerden getirdi. Bu zeki hayvanlar onlara görevi olduğu için yemek getiren kişilerle –örneğin fil seyisleriyle– onlara gerçek bir dost gibi yemek getiren kişileri –lüzumsuz görünmesine rağmen aslında gereklilikten kaynaklanmadığı için son derece önemliydi– kolaylıkla ayırabiliyordu. Filler ilk önce René'ye şüpheyle, sanki bir yabancının onlara neden böylesine ilgi gösterdiğini anlamamış gibi baktılar, ama getirdiği yiyecekleri yediler. René kıskançlık yaratmamak için de özen gösterdi; ikinci file de ilk file verdiği kadar yiyecek verdi. Ardından kızlara fillere vermeleri için iki ya da üç tane tatlı, yeni kesilmiş şekerkamışı sapları dağıttı. Filler şekerkamışlarını kızların ellerinden dikkatle aldı ve büyük bir keyifle ağzına götürdü. René Pegu'dan ayrılmadan önce sadece bu amaçla, fillerin kendisini ve kızları dost görmesi için, küçük bir şekerkamışı stoku hazırlamıştı.

Birkaç panterin ırmaktan su içmeye gelmesine ve bir-iki kaymanın yiyecek bir şeyler bulmak için ormana girmesine rağmen gece olaysız geçti. Nöbetçi fil –filler de bir nöbetçinin yeterli olduğu zamanları insanlar kadar iyi bilir– onların varlığına dair uyarıda bulundu. Gece yarısı birinci fil diz çöküp uykuya dalarken, arkadaşı nöbeti devralmak üzere kalktı. Şayet filler René ve François gibi geceyi ikiye böldülerse, aslında birbirlerine René ve François'dan daha fazla güveniyorlar demekti.

İki fil şafakta büyük bir gürültü koparak herkesi uyanmaya davet etti. Kızlar René'nin onları gözettiğini bildikleri için iyi uyumuşlardı. Güzel kokulu sabah havasını içlerine çektiler.

René filler için kucak dolusu yaprak taşıyarak kızların yanına geldi. Hélène ile Jane bu devasa hayvanlara yaklaşmaktan biraz korkmuşlardı, ama fillerin gözlerindeki şefkatli bakış onların şüphelerini biraz olsun dindirmişti. Yaprakları René'den alarak fillere verdiler; filler yaprakları yerken gerçekten de zevkle mırıldanır gibiydiler. Filler yiyeceklerini bitirdikten sonra René'ye de minnettarlıklarını gösterdiler, çünkü bu muameleyi asıl başlatanın René olduğunu ve kızların korkudan sergilediği davranışı, René'nin şefkatten sergilediğini görmüşlerdi. Yine de filler bir şeyin eksik olduğunu hissediyorlardı. Onu bulmak için etraflarına bakındılar: şekerkamışı. René kızlara bir parça şekerkamışı verdi ve kızlar filleri beslediler;

filler büyük bir sevinçle şekerkamışlarını katır kutur yediler.

Herkes hafif bir kahvaltı yaptı, çünkü o gün iki kez durmayı planlıyorlardı: İlk önce on bir sularında gölün kenarında mola verip, günün en sıcak saatlerini atlatmayı bekleyeceklerdi, ardından yedi sularında geceyi geçirmek için kamp kurmaya elverişli bir açıklıkta duracaklardı.

İki kız, onlara bahşedilen onurdan ötürü memnun olmuş gibi görünen fillerin sırtına tırmandı. René ile François atlarına bindi. François önde, René hemen onun arkasında, kızların yanında yol aldılar. Rehber atını en önde sürüyordu ve at sırtında olan on muhafız kafilenin her iki yanında tek sıra halinde ilerliyordu. Yalnızca seyisini taşıyan ikinci fil, ilkinin peşinden yürüyordu. Orman öyle karanlık ve tehditkârdı ki, René kendisi için endişelenmese de, iki dostu için korkmaktan kendini alıkoyamıyordu. Bir parça İngilizce konuşan rehberi yanına çağırdı.

"Eşkıyaların saldırısına uğramayı bekleyebileceğimiz yer burası mı?" diye sordu René.

"Hayır," dedi rehber. "Eşkıyalar diğer ormanda."

"Burada ne tür tehlikelerle karşılaşabiliriz?"

"Vahşi hayvanlar."

"Ne tür vahşi hayvanlar?"

"Kaplanlar, panterler ve büyük yılanlar."

"Tamam," dedi Rene. "İlerlemeye devam edelim." Ardından François'ya dönerek, "Erzakları taşıyan beygirlere gidip, bana iki büyük parça ekmek getir," dedi.

François ikiye bölünmüş bir ekmek getirdi ve filler ekmeği görür görmez kendileri için geldiğini düşündüler. İkinci filin René'ye yaklaşmasıyla, René iki dev arasında neredeyse sıkışıp kalıyordu. Tahtırevanlarından eğilen kızlar onları korkuyla izlediler. Bir adım daha atsa, René ile atının iki filin arasında ezilebileceğini düşünüyorlardı.

René güven veren bir tebessümle iki ekmek parçasını fillerin görebileceği şekilde kaldırdı. Fillerin hortumları genç adamı tehdit etmekten ziyade nazikçe sarmalamak ister gibiydi. René bahşedeceği lütfün değerini artırmak için elde edilmesi zor kadını oynayan bir koket gibi filleri birkaç dakika heves içinde beklettikten sonra ikisine de ansızın sabırsızlıkla bekledikleri ekmek parçalarını verdi. Böylece René'nin kendisi ile devasa yaratıklar arasında inşa etmekte olduğu dostluk tapınağına bir taş daha eklendi.

"Biraz önce rehber size ne dedi?" diye sordu Hélène.

"Sadece size söyleyebilirim ki ormanın avlanabilecek hayvanlarla dolu olduğunu ve burası ile Betel Toprakları arasında yiyecek bulmak konu-

sunda endişe etmemize gerek olmadığını söyledi. Ama siz güvenilir bir dostsunuz ve şunu da eklemeliyim ki uyurken bizi gözeten keskin gözler olmadığı müddetçe tek gözüm açık uyumamı söyledi. Siz huzur içinde uyuyabilirsiniz, çünkü ben sizi kolluyor olacağım."

Ormana adım attıkları andan itibaren adeta kiliseye girmiş gibilerdi. Yolcular seslerini yavaş yavaş alçaltmış, sonunda, sanki birinin onları duymasından korkarmış gibi, fısıltılarla konuşmaya başlamışlardı. Hava o kadar karanlıktı ki, saat akşamın altısı gibiydi; tepelerindeki yeşil kubbe öyle yoğundu ki, sanki geçekten de gece çökmüş gibi hiçbir kuş sesi duyamıyorlardı, ama aynı zamanda gececil hayvanların genellikle gecenin karanlığa bürüdüğü ormanda avlanırken, çiftleşirken, yerken ve içerken icra ettiği konserlerin garip notalarını da duyamıyorlardı.

Yolcular doğanın gücü karşısında büyük bir huşu duydular. Çünkü ormanın en karanlık derinliklerinde, günışığı hiç değmemiş gibi görünen yerlerde bile açan ve havayı esanslarıyla kaplayan rengârenk çiçekler vardı. Güneş ışıklarının canlı renklerini ortaya sermesini isteyen diğer bitkiler ise buldukları ilk dallara sarılıp, diğerlerinin arasından dolanarak ışığın kaynağına yönelmişlerdi, ta ki nihayet ağaçların tepesine ulaşıp, yeşilliklerin arasında, zümrüdün üstüne yerleştirilmiş yakutlar ve safirler gibi açana dek. İnsan ilk bakışta onların devasa ağaçların çiçekleri olduğunu zannedebilirdi, çünkü çiçekler çok büyük ve çok dayanıklıydı, ama saplarına bakıldığı zaman, bir uçurtma ipi kadar ince asmalar olduğu anlaşılıyordu. Bu tür ormanlarda her yer gizemlerle doludur.

Ormanın gizemi ölüm kadar karanlık düşünceler ve hatta ölümle ilgili düşünceler doğurabilir. Çünkü insan her yönden ölümle kuşatılmıştır. Şu çalının arkasında bir kaplan gezinmektedir. Bu dalın üstünde bir panter sizi izlemektedir. Belki de iki-iki buçuk metre uzunluğundaki hafifçe dalgalanan sapın tepesinde bir yılan başı bulunmaktadır; bedeninin gerisi halka halka dolanmıştır, ama bir çırpıda saldırıp altı metre mesafeden insana ulaşabilir. Yüzeyi bir ayna kadar dingin olan gölün içinde kaymanlar ve timsahlar saklanmaktadır, belki de devasa bir *kraken*; hiç kimse onu çamurların içinden çıkarmayı başaramamıştır, ama kocaman ağzını açtığında bir atı ve binicisini tek seferde yutabilir. Hindistan derin ormanları ve muhteşem hayvanlarıyla dünyanın en verimli ve en ölümcül yeri olabilir.

Güneşin neredeyse boşu boşuna ateşli oklarını saçmak için çaba gösterdiği sessiz ağaçların karanlık örtüsü altında atını sürerken René'nin aklından geçen düşünceler bunlardı. Birdenbire, adeta bir perde açılmış gibi, zifiri karanlıktan, insanın görebileceği en parlak ışıklara kavuştular. Kendilerini bir gölün karşısında buldular; ona ulaşmak için yapmaları gereken

tek şey, önlerinde uzanan, çimleri dalgalanan, adeta bir rüya gibi bütün yapraklarıyla onları çağıran çimenliği geçmekti. Önlerindeki manzara biraz kayıp cenneti andırıyordu. Henüz hiçbir botanikçinin kitabında isimleri bile geçmeyen çiçekler öyle tatlı kokular yayıyordu ki, insan kokunun tatlılığından öleceğini zannedebilirdi. Yakut, zümrüt, safir tonlarında tüyleri olan muhteşem kuşlar garip ve irkiltici ötüşleriyle gökyüzünden geçiyordu. Uzaklardaki göl ise gök mavisi bir halı gibi önlerinde uzanıyordu.

Büyük bir sevinçle haykırdılar; kasvetli orman ile bu açık arazi ve parlak göl arasındaki tezat çok çarpıcıydı. Taze havayı minnettarlıkla içlerine çektiler.

Kafile çimenlik alanı geçmeye koyuldu. Biraz ileride hışırdayan çimler yakınlarda sürüngenler olduğuna işaret ediyordu. Rehber devamlı tetikteydi ve bir keresinde sopasının bir hamlesiyle baklava biçimindeki siyah ve sarı renkleriyle ayırt edilen bir yılanı öldürdü. Birmanca'da bu yılana *dama tahtası yılanı* deniyordu. Rehber bu yılanın yalnızca otuz santimetre uzunluğunda olmasına rağmen, soktuğu zaman ölümcül olduğunu açıkladı; insan, ne zaman sokulduğuna bağlı olarak ya gündoğumunda ya da günbatımında ölüyordu.

Yılanlar tarafından sokulmadan sağ salim göle ulaştılar. Öğle yemeği için burada durmayı planlamışlardı, dolayısıyla René çimenlik alandan geçerken kekliğe benzeyen birkaç kuş ve yabani tavşandan daha büyük olmayan küçük bir ceylan avlamıştı. İyi bir Parisli olan François sokak gösterileri sırasında yemek yapmayı öğrenmişti ve avlanan hayvanlardan güzel bir yemek hazırladı.

René her zaman olduğu gibi fillere iyi baktı. Hortumlarıyla, erişemedikleri bir ağacın çiçeklerle dolu dallarına uzanmaya çalıştıklarını görünce, François'ya Paris'te gördüğü eğitimin ağaçlara tırmanmayı kapsayıp kapsamadığını sordu. François ona olumlu yanıt verdi ve elinde bir orakla fuşyaya benzeyen büyük kırmızı ve beyaz çiçekleri olan dalların birkaçını kesti. Filler hevesle bekleyip izlerken hortumlarıyla René'nin ellerini okşadılar. Ardından öğle yemeklerinin keyfini çıkardılar.

Yolcular da keyifle yemeklerini yedikten sonra öğle uykularına hazırlandılar. Korkularını arkalarında bırakmışlardı. Hava çok güzeldi ve kırlar harika bir manzara sunuyordu. Bir tehlikenin onları tehdit edebileceğini düşünmek neredeyse imkânsızdı.

LXVIII
İmparator Yılan

FRANÇOIS ORMANDA GEZİNİRKEN iki veya üç tavuskuşunu ürkütüp kaçırmıştı. Böylece aklına iki tavuskuşunu vurup, kuyruklarındaki güzel tüylerden iki kız kardeşe yelpaze yapma fikri gelmişti. Dolayısıyla yemek bittikten sonra fikrini uygulamaya geçirmek için René'den izin istedi, ama René tavuskuşlarının bulunduğu yerde kaplanlar da bulunduğunu söyleyince, kaygısız Parisli sokak çocuğu hemencecik kaplan avlamayı tercih edeceğine karar verdi. Avcı bıçağını ve René'nin çifte namlulu tüfeklerinden birini yanına alarak yola koyuldu, ama daha on adım atmamıştı ki, René bu denli acemi bir avcıyı yalnız başına kaplan avlamaya göndermek konusunda endişeye kapıldı. Kendisini beklemesi için François'ya seslendi.

Her yer sessiz sakindi ve iki kız tehlikelerden uzaktı, ama René yine de gitmeden önce bazı önlemler almak istedi. İki file de birer ekmek verdi ve onları, kocaman, yapraklı dalları başının altı metre üstünde başlayan bir ağacın karşılıklı yanlarına götürdü. İki genç kızı işaret ederek, sanki onu anlayabileceklermiş gibi, iki devasa hayvana, "Kızlara göz kulak olun," dedi.

Kızlar René'nin endişelerine güldüler. Ancak bu, René'nin onlara bir sürü öğüt vermesine mani olmadı. En önemlisi, René onlara bir hayvanın karşısında tehlikeli bir duruma düşmeleri halinde, fillerin bacakları arasına saklanmalarını söyledi, çünkü orada zapt edilemez bir kaledeki kadar güvende olacaklardı.

Tavuskuşlarını vurmaya karşı değilse de, bir kaplanla yüz yüze gelmeye karşı büyük bir heves duyan René kızlara veda etti ve François'ya çabucak yetişti. Beraberce çalılıkların arkasında gözden kayboldular.

Çalılıklar çok geçmeden yerini sık ormana bıraktı. Bitkiler öyle yoğundu ki, yollarını yararak açmaları gerekecekti ve François bu amaçla avcı bıçağını çıkardı. Aynı anda René bir patika keşfetti. Bir hayvan henüz yeni oradan geçmişti ve taze kemikler René'ye bunun büyük bir etobur olduğunu söylüyordu. Patikadan ilerlemeye başlayan René François'ya seslendi ve François onu takip etmeye koyuldu.

Patika birkaç sapağın ardından onları hayvanın inine çıkardı. Bu bir kaplan iniydi. Ormanın asil çiftinin ikisi de orada değildi, ama iri evcil kediler boyutundaki iki küçük kaplan inde birbirleriyle oynuyor ve birbirine kükrüyordu. İki garip yaratığı gören kaplan yavruları, henüz çok güçlü olmamalarına rağmen, kendilerini savunmaya hazırlandılar. René çabucak

uzanarak yavrulardan birini ensesinden yakaladı ve "Uzaklaştır! Uzaklaştır!" diye bağırarak François'ya fırlattı. Kendisi de diğer yavruyu kaparak yapraklarla kaplı tünelden koşarak çıktı, orada kendisini savunması imkânsız olurdu.

Bu arada kaplan yavruları annelerini yardıma çağırmak istercesine ciyaklıyor ve acı acı bağırıyordu. Anneleri çağrılarına karşılık verdi. Dört ya da beş yüz metre ileriden gelen korkunç kükreyişi René ile Parisli'nin bir an için olduğu yerde donakalmasına yol açtı.

"Ormandan çıkmalıyız! Ormandan çıkmalıyız!" diye bağırdı René. "Yoksa işimiz biter!" François'nın bu uyarıyı ikinci kez duymasına gerek yoktu. Hızını arttırarak ormandan rekor kıracak bir sürede çıktı ve hâlâ tutmakta olduğu, Fransa'daki Jardin des Plantes'a teslim etmeyi umduğu kaplan yavrusuyla birlikte çalılıklara atıldı.

François ile René ikinci bir kükreyiş duydular, bu sefer yüz metreden daha uzak bir mesafeden gelmiyordu. Yirmi metre önlerinde bir ağaç ve çalılık vardı. "Yavruyu bırak!" diye bağırdı René kendisinin tuttuğu yavruyu da bırakarak. "Sen ağacın arkasına geç, ben çalılığın arkasına geçerim."

Tepelerinde gök gürültüsünü andıran üçüncü bir kükreme duyduklarında siperlerine yeni ulaşmışlardı. Bir an sonra dişi kaplan uçarcasına bir atlayışla çalılıklara, yirmi adım ilerilerine indi. Bir an için yavrularına duyduğu sevgiyle intikam arasında bocalar gibi oldu. Sonunda yavrularına duyduğu sevgi ağır bastı. Bir kedi gibi miyavlayarak –gerçi miyavlaması ürkütücüydü– yavrularına doğru yürüdü.

François onu profilden görüyordu. Tüfeğini kaldırıp ateşledi. Hazırlıksız yakalanan dişi kaplan havada takla atıp yere düştü. Atış sol omzunu parçalamıştı.

Dişi kaplan düşmanının durduğu yeri kolaylıkla belirledi, çünkü tüfekten yükselen dumanlar hâlâ François'nın çevresini kuşatmaktaydı. Kaplan sıçradı ve yarasına rağmen François'ya doğru atıldı. Aralarındaki mesafeyi hızla kapatıyordu ki, François tüfeğini ikinci kez ateşledi.

Darbe alan dişi kaplan yere düştü. Dehşet uyandıran bir kükreyişle yeniden ayağa kalkmaya çalıştı. Ama ilerleyemedi: sağlam ön bacağıyla yeri pençelemeye başladı ve ağzından kanlar akarak çimleri çiğnedi.

"Onu hakladım! Onu hakladım Mösyö René!" diye bağırdı François ilk tavşanını avlamış bir çocuk gibi. Dişi kaplanı sopayla öldürmeyi planlayarak ağaçtan ileriye yürümeye koyuldu.

"Uzak dur!" diye bağırdı René. "Tüfeğini doldur."

"Neden Mösyö René? Ölmedi mi zaten?"

"Peki ya erkeği ne olacak, seni gidi beyinsiz? Dinle bak." İnsanın kanını donduran korkunç bir kükreme duyuldu.

"Tüfeğini doldur, tüfeğini doldur ve arkama geç," dedi René. Ancak François, heyecanla olduğu gibi korkuyla da öyle fazla titriyordu ki, namlusuna doldurduğu baruttan daha fazlasını yere döküyordu. René François'ya kendi tüfeğini verip onunkini aldı ve doldurdu; ardından tekrar tüfeklerini değiştiler.

"Artık kükremiyor," diye fısıldadı François.

"Bir daha da kükremeyecek," dedi René. "Eşinden cevap alamadığı için onun öldüğünü ya da tuzağa düştüğünü anladı. Dolayısıyla, eşinin yaptığı gibi kendini göstermek yerine, önce durumu inceleyecek. Tetikte ol ve gözlerini açık tut."

"Şşşş!" diye fısıldadı François René'nin kulağına. "Dalların çarptığını duydum."

René bir an sonra arkadaşının omzuna dokundu. Kaplanın ormandaki patikanın ucunda görünen kocaman kafasını işaret etti, kafası yere yakındı; önce inine koşmuştu ve oranın boş olduğunu görünce çalılıkların arasından sessizce sürünmeye başlamıştı. François kaplanı gördüğünü belirtircesine başını salladı.

"Phillip'in sağ gözüne," dedi René yüksek sesle. Tetiği çekti.

Birkaç saniye boyunca dumanlardan ötürü olup biteni göremediler. Ardından, "Hayatta olduğuma göre," dedi René sakin bir sesle, "kaplan ölmüş olmalı." Çok geçmeden gördükleri üzere, kaplan gerçekten de acıyla kıvranıyor ve can çekişiyordu.

"'Phillip'in sağ gözüne' derken neyi kast ettiniz? Kaplanın adı Phillip mi?" diye sordu François.

"Hayır," dedi René. "Phillip'e kaplan deriz, çünkü ona güvenemeyiz."

İki kaplan da korkuya yer bırakmayacak kadar ağır yaralıydı, dolayısıyla iki avcı beklemekle yetinip, ölümün işini tamamlamasına imkân tanıyabilirdi. Sadece bir kez vurulmuş olmasına rağmen erkek kaplan önce öldü, çünkü kusursuz nişancısının da belirtmiş olduğu gibi, atış hayvanın sağ gözüne ve doğruca beynine isabet etmişti, dolayısıyla neredeyse anında can vermişti. İki kez vurulmuş olan dişi kaplanın son nefesini vermesi on beş dakika daha sürdü.

René ile François üç el ateş sesinin, adamlarından bazılarını neler olduğunu görmeye gelmeye teşvik edeceğini ummuşlardı. Umutları boşa çıktı. Dolayısıyla avlarından memnun bir halde, göl kıyısına dönmeye ve kaplanları almak için atlarla dönmeye karar verdiler. Ancak François'nın değerli avını geride bırakmaya hiç niyeti yoktu. Dolu tüfeğini omzuna astı ve iki

kaplan yavrusunu enselerinden yakaladı. René de kendi tüfeğini doldurunca, yaklaşık bir kilometre ilerideki göle doğru yürümeye koyuldular.

Ormanda on trampet sesi kadar yüksek, sağır edici bir haykırış yankılandığında daha yüz adım atmamışlardı. İlkini ikinci bir haykırış takip etti. Şaşkınlığa kapılan René ve François birbirlerine baktılar. Bu tanımadıkları bir sesti; ne olabilirdi?

René ansızın durumu kavradı. "Ah!" diye bağırdı. "Filler yardım çağırıyor!"

René o kadar hızlı koşuyordu ki François çok geçmeden geride kalmaya başladı. Hassas ve isabetli bir yön duygusu olan René, tam kızları bıraktığı yerin yirmi metre ilerisinde kıyıya çıktı. Önündeki manzaranın karşısında donakaldı.

Bütün muhafızlar dağılmıştı. Onlar uzaktan kızların etrafında dolaşıp dururken, hâlâ ağacın altında oturan ve korkudan yerlerinden kıpırdayamadığı belli olan iki kız kardeş adeta hayata sarılır gibi birbirlerine sarılmışlardı. İki fil yerinde kalmıştı ve hortumlarını kaldırmış, devasa yılanı uzakta tutuyorlardı. Ağacın en alçak dallarından birine dolanmış olan yılan gözlerini av olarak gördüğü Hélène ile Jane'e dikmişti, pullu kafası onların yalnızca dört buçuk metre üstündeydi. Kızlar yılanın bakışlarından hipnotize olmuş gibiydi.

Refakatçi muhafızlar kaçışmışlardı, çünkü yalnızca bıçakları ve kargıları olduğu için, bu korkunç düşmanla savaşacak donanıma sahip değillerdi. Ancak filler değerli emanetlerini korumaya hazır oldukları kadar savaşmaya da hazırlardı. René'yi görünce sevinçle haykırdılar.

René bir bakışta ne yapması gerektiğini anladı. Silahını yere attı ve koşarak kızların yanına gidip onları çocukmuş gibi kolayca kaldırarak gölün kıyısına yeni varmış olan François'nın yanına bıraktı. "Tamam," dedi rahatlayıp soluğunu bırakarak.

Ardından silahını alarak, "Artık baş başa kaldık Piton Efendi!" dedi. "Lepage'ın yaptığı kurşunların, Apollo'nun okları kadar etkili olup olmadığını göreceğiz."

Yılanın tıslaması deniz fırtınasındaki rüzgârları andırıyordu. Ağzından iğrenç kokan bir salya damladı ve koca kafasını geri çektiğinde kan çanağı gibi gözleri şimşek gibi parladı. Pitonun boynu, en ince ölçüsünde olmasına rağmen, bir namlu kadar büyüktü. Halkaları büyük ağacın dalları ve yaprakları arasına saklanmıştı.

René kendisini hazırladı. Karşısında, ilk atışta ıskalamaya cesaret edemeyeceği türde bir düşman vardı. Yılanın açık çenesini nişan aldı ve iki tetiği de çekti. Ağaç yılanın çırpınışlarıyla sallandı. Yılan geçtiği yerde dal-

ları döverek ağacın üst kısımlarına tırmanıyordu. Çok geçmeden yaprakların arasında gözden kayboldu, ama ağaç sanki fırtına varmış gibi sallanmaya devam etti.

François dolu bir tüfekle René'ye koştu. "Kızlarla birlikte uzaklaşabildiğin kadar uzaklaş," dedi René ona. "Avcı bıçağını bana bırak."

Fillerin hortumları hâlâ havadaydı ve küçük gözleriyle yılanı hâlâ görebiliyor gibilerdi. Ayaklarıyla yeri dövmeye başlamışlardı, belki de bu şekilde yılanı kışkırtmayı hedefliyorlardı.

Yılan nihayet yeniden ortaya çıktı. Artık adeta kan gölüne dönmüş olan korkunç kafasıyla ağacın gövdesinden yere doğru sürünüyordu. İki el ateş sesi daha duyuldu. Atışlar hedefini buldu.

Piton belki gücünü kaybetmiş, belki de dört yarasından ötürü körleşmişti, ama dolambaçlı hareketlerinin kontrolünü bütünüyle kaybetmiş görünüyordu ve ölü gibi ağacın dibine yığıldı. Rangoon'un pagodası granit zeminine çökse, düşen piton kadar yeri sarsmaz, o denli kudretli bir ses çıkarmazdı.

Yılan bilincini yitirmiş gibiydi ve çözülmüştü. Derken ansızın, sanki mekanik bir yay serbest bırakılmış gibi sürünerek uzaklaşmaya başladı. Gücünü henüz tamamen kaybetmemiş ama körleşmiş olan yılan fillerden birinin yanından geçti ve fil bütün ağırlığıyla yılanın kanlı kafasına bastı. Filin bütün gücüyle uyguladığı bin beş yüz ila iki bin kiloluk baskı, yılanın serbest kalmak için gösterdiği muazzam çabayı ezip geçiyordu, ama yılan yine de uzun bedenini file dolamayı başardı. Arkadaşının tehlikede olduğunu gören ikinci fil de çabucak yetişti ve hortumunu yılanın bedenine doladı. Çok geçmeden yılan onu da sardı. Biçimsiz bir kitle oluşturan üç hayvan bir an için Laocoön ile oğullarının heykelinin devasa bir parodisini andırdı.

Filler acıyla haykırdı. Tufan öncesinden gelen bu üç hayvanın yanında ancak bir pigme gibi kalan René yalnızca insan olmanın verdiği bir avantaja sahipti: mantık. Düşünebiliyordu, dolayısıyla zafer onun olabilirdi.

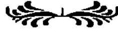
Fillerin gösterdiği muazzam çaba sayesinde, René elinde François'nın avcı bıçağıyla, yılanın bedeninin bir bölümünün sıkıca fillere sarılı olmadığı bir an yakaladı. René yeni bilenmiş olan bıçağı kaldırdı ve bir hamleyle, Homeros'un eserlerindeki bir dev ya da *Jerusalem Delivered* eserindeki bir kahraman gibi, yılanı ikiye böldü. Yılan, omurgası kopmuş olmasına rağmen kıvranmaya devam etti ama sonunda zayıf düştü ve filin üstünden yere yuvarlandı.

Fillerden biri yarı yarıya boğulmuştu ve dizlerinin üstüne çöktü. Diğeri ayakta kaldı, ama hem sendeliyor hem de acıyla ve gürültülü bir bi-

çimde soluk alıyordu. René göle koşup şapkasını suyla doldurdu ve suyu hâlâ ayakta olan filin ağzına azar azar döktü. Dizleri üstüne çökmüş olan filin ciğerlerini temizlemek için biraz zamana ihtiyacı vardı. René onlara bakması için seyisleri çağırdıktan sonra, François'ya emanet etmiş olduğu kızların yanına koştu.

Kızların yüzü ölü gibi solgundu. René onlara kız kardeşlerine sarılır gibi sarıldı, ama Jane'e sarılırken, genç kızın dudakları onunkilere hafifçe temas etti. René çabucak geri çekildi. Jane kendini kederle içini çekmekten alıkoyamadı.

LXIX
Eşkıyalar

HERKESİN YAŞADIĞI HEYECANDAN SONRA kendine gelmek için biraz zamana ihtiyacı vardı. René kızları hep beraber oturdukları çimenlik bir tepeciğe götürdü. İhtiyatlı ve koruyucu davranan René, yeniden doldurmuş olduğu silahını yanından ayırmadı. Nazik ve şefkatli bir tavırla cebinden altın kakmalı kristal bir şişe çıkardı ve genç dostlarına kokulu tuzlar koklattı.

Kızlar tam olarak kendilerine geldikten sonra, Hélène, René'nin neler olduğuna ve kaçmaya bile çalışmaksızın yılanın kendilerine bu kadar yaklaşmasına neden izin verdiklerine dair sorularını yanıtladı. Dev gibi iki fil onları gözetirken korkacak hiçbir şey olmadığını düşündükleri için yemek sona erdikten sonra uyuyakalmışlardı. Bir süre sonra Hélène uykusunun derinliklerinde bir şeylerin yolunda gitmediğini sezmişti. İlk önce mide bulandıran garip bir koku almıştı, ardından dehşet içinde bağıran sesler duyduğunu sanmıştı. Ne var ki, ancak filler yeri dövmeye başladığı zaman gözünü açacak gücü bulabilmişti. Canavarın korkunç kafasının onun altı metre yukarısında olduğunu, çenesini açmış ve gözlerini kendisine dikmiş olduğunu görmüştü. Korkunç koku, yılanın pis kokan nefesiydi.

Hélène kardeşini uyandırmıştı ve Jane kalkıp kaçmaya çalıştıysa da yerinden bile doğrulamamıştı. Hélène dehşet içinde Levaillant'ın gezi kitabında yılanların avlarını hipnotize etmek gibi bir güce sahip olduğunu okuduğunu hatırlamıştı; yılanların yerlerinden bile kıpırdamadan kuşları ağaçlardan çıkarabildiklerini ve yemek istedikleri hayvanları kendilerine çekebildiklerini. Neredeyse Levaillant'ın kendisi de yılanın bakışına kurban gidecekti ve ancak silahını ateşleyerek büyünün etkisinden kurtula-

bilmişti. Hélène de çığlık atarak büyüyü bozmak istemişti, ama tıpkı bir kâbus gibi, sesi çıkmamıştı. René'yi civarda göremeyince, kardeşiyle kendisinin sonunun geldiğini düşünmüştü.

Ardından zihninde her şey birbirine girmişti. Ondan sonra hatırladığı ilk şey birinin veya bir şeyin onu kaldırdığı ve taşıdığıydı. Derken René'nin kollarında olduğunu görmüştü. Yılandan ve onun bakışının hipnotik gücünden uzaklaşınca kendisini büyük oranda toparlamıştı, ama öyle korkmuştu ki, gözlerini sımsıkı yummuş ve René'nin pitonla savaşını hiç görmemişti.

Artık kardeşiyle kendisi sağ salim bu olayı atlatmış ve bir kez daha onları korumaya yemin etmiş olan adama borçlanmış oldukları için, Hélène hissettiği büyük minnettarlığı dile getirecek kelimeler bulamıyordu.

Jane tek kelime etmeden dinlemişti. Tir tir titriyor ve gözlerinden yanaklarına yaşlar süzülürken ara sıra René'nin elini sıkıyordu.

Ancak François'nın da anlatacak bir öyküsü vardı: iki küçük kaplan yavrusu, kendisinin iki atışta öldürdüğü dişi kaplan ve Mösyö René'nin tek atışta yere yıktığı kaplan. Böylece René'ye kaplanları ve heba etmek istemedikleri muhteşem postları hatırlatmış oldu. René atlarla ya da kargılardan yapılmış sedyelerle postları almaya gitmeyi kabul eden her adama on *talk* teklif etti. Refakatçi askerler sedyeleri kullanmayı tercih etti ve hepsi birden gitmek istediği için, ikramiyeden herkes payını alabilsin diye, onlara ihtiyaç olsun olmasın, René teklif ettiği miktarı ikiye katladı.

Filler de dinlenip kendilerine geldiler. Hortumlarıyla François'nın hâlâ savaş alanında duran avcı bıçağını ve tüfeğini alıp, onları kullanarak hayatlarını kurtarmış olan René'ye getirdiler. Filler silahları René'nin ayağının dibine bıraktılar. Belki de René'ye borçlu olduklarını biliyorlardı; hortumlarının ucuyla onu şefkatle okşadılar.

René ve François ellerinde silahlarıyla adamlarını postların bulunduğu alana götürdüler. Adamlar René'nin, François ile birlikte ormanın asil hayvanlarına karşı yürüttüğü savaşı anlatması için ısrar ettiler. René çok yalın bir dille ve Saint-Denisli bir avcının Vésinet ormanında vurduğu bir tavşanı anlatırken benimseyebileceğinden daha alçakgönüllü bir tavırla savaşı anlattı.

Kaplanları büyük bir zafer edasıyla kampa taşıdılar. Bu arada geride kalan adamlar yılanı ölçmüşlerdi: On dört metre uzunluğunda ve bir metre çapındaydı. Öyle vahşi bir olayı temsil ediyordu ki, insan ancak Tanrı'nın gözlerinin medeniyetten uzak diyarlarda bunun benzerine şahit olduğunu düşünebilirdi.

Yeniden yola koyulma vakti gelmişti. Kızlar tahtırevanlarına tırmandılar. René ve François da kendi fillerine binerken –hayvan bundan onur duymuş gibiydi– rehberler onların atlarını dizginlerinden tutarak yönlendirdiler. İki veya üç saat yol almışlardı ki kendilerini yeniden sabah çıktıkları orman kadar sık bir ormanın içinde buldular. Gölgelerde kol gezen tehlikelerin düşüncesiyle biraz ürperdiler, ama bu kez tehlikelerin hayali değil gerçek olduğunu da biliyorlardı.

Çabucak geceyi geçirmek için kamp kurmaya koyuldular. İki metre uzunluğunda kazıklar yapmak için küçük ağaçları kestiler ve yaklaşık beş metre çapında bir çit oluşturmak için kazıkları yere sapladılar. Tahtırevanları yere indirdiler çünkü kızlar tahtırevanda uyumayı tercih ediyorlardı. Akşam yemeği için René'nin yolda avlamış olduğu iki ceylanı hazırladılar. René ayrıca yavruların, kaplan sütü yerine içebilmeleri için onların kanını da saklamıştı; yavrular kanı içmeye itiraz etmediler. Vahşi hayvanları uzak tutmak için çitin dışına, içeriden beslenebilen ateşler yaktılar; yalnızca iki metre uzunluğundaki bir çit kaplanlara ve panterlere karşı sınırlı bir güvenlik sağlayabilirdi, ama ateş, bildiğimiz gibi, vahşi hayvanları uzak tutardı.

Bir gün öncesiyle kıyaslandığında gece sakin geçti. Çitlerin arasındaki çatlaklardan yanan kömürler gibi parlayan gözler görebiliyorlardı ve yakınlardan gelen bir kükreme duyduklarında kalpleri küt küt atıyordu. Ancak bütün bunlar, gün boyu yaşadıklarıyla kıyaslandığında önemsizdi ve nöbetçiler bir kez bile ateş açmadılar. François ile René sırayla nöbet tuttular, aynı şekilde filler de.

Ertesi sabah saat altıda kampı topladılar. Kızların evine ulaşmayı planladıkları gündü. Ormanın yolculuklarını sürdürecekleri kısmında, eşkıyalar, vahşi hayvanlardan daha büyük bir tehlike teşkil ediyordu. Eşkıyaların yatağı Pegu Nehri'nin kaynağıyla aynı dağ kümesinde bulunuyordu ve eşkıyalar peşlerine düşüldüğü zaman Tungu köyüne sığınıyorlardı. Kızların evi de bu dağlarda, Sittang Nehri'nin kıyılarındaydı; yerleşim bölgesine değer kazandıran bu nehirdi, çünkü mahsuller nehirden aşağı doğruca denize gönderilebiliyordu.

René ile François file bindiler ve küçük bir cephanelikle yola koyuldular. İki genç kızı korumak zorunda kalacakları eşkıyalarla karşılaşma olasılıkları, René'yi bir savaş planı hazırlamaya sevk etmişti. Bu savaş planı filleri de kapsıyordu ve René müttefiklerinin onu terk etmeyeceğinden ya da düş kırıklığına uğratmayacağından emindi.

On bir sularında mola vermeye elverişli bir yer buldular. Aslında, on ikişer ya da on beşer kişilik gruplar halinde köyleri yıkıp yağmalayan eşkı-

yalar tarafından talan edilmiş eski bir köyün yıkıntılarında bulunuyorlardı. Bu bölgeyi kendi mülkleri haline getirmişlerdi. Dolayısıyla René adeta bir ordu komutanı gibi grubundaki herkese saldırı durumunda ne yapacaklarına dair talimatlar vermişti. Ancak beklenmedik bir olay, onun güzelce tasarladığı planını bozdu.

Yarım kilometre öteden gelen ateş sesleri duyduklarında öğle yemeğine oturmuşlardı. Ateş sesleri Sittang Nehri'nin kıyılarından gelir gibiydi; belli ki başka bir yolcu kafilesi saldırıya uğramıştı. René hemen altı adamın file binmesini emrederken, kendisi atına atlayarak, François'nın da atına atlaması talimatını verdi ve hızla ateş seslerinin geldiği yöne ilerlediler. Nehre ulaşınca üç tekne tarafından saldırıya uğramış olan bir tekne gördüler.

Saldırı altındaki teknede, kırmızı ceketleri ve altın apoletleriyle kolaylıkla ayırt edilen iki İngiliz subayı vardı ve onlara refakat eden on ya da on iki adam bulunmaktaydı, ama tıpkı René'nin adamları gibi, onların da tek silahı kargılardı. Eşkıyaların ise, ne denli kalitesiz olursa olsun, silahları bulunmaktaydı ve üç teknenin her birinde yaklaşık onar adam vardı. Teknelerin ikisi İngilizlerin teknesine yanaşıyordu, böylelikle eşkıyalar tekneye çıkabilecekti; üçüncü tekneden iki ceset nehre fırlatıldı. İngilizlerin silahlarının eşkıyaların silahlarından üstün olduğu ne denli aşikârsa, yardım almadıkları müddetçe, iki subayın ve refakatçilerinin, sayı üstünlüğünü elinde tutan eşkıyalara yenik düşeceği de o denli aşikârdı.

"Dayanın Kaptan!" diye bağırdı René kusursuz bir İngilizceyle. "Bu yöne doğru gelmeye çalışın. Size nişan alan her adam, ölü bir adamdır." Kanıt olarak iki el silah sesi duyuldu ve eşkıyaların ikisi öldü. René ile François silahlarını değiştiler ve iki atışla birlikte eşkıyaların ikisi daha öldü.

"Silahları doldur," dedi René François'ya kemerinden tabancasını çıkarırken, çünkü eşkıyalardan birisi, kendi teknesinden diğer tekneye atlamaya hazırlanıyordu. Tabanca sesi duyuldu ve eşkıya nehre düştü.

Bu kadar etkili bir yardım görmekten cesaret alan iki İngiliz de ateş etmeye başladılar ve eşkıyaların üçü daha öldü.

Bu arada tehdidi kavrayan fil, seyisine ve sırtındaki altı adama rağmen, nehre girmiş ve teknelerden birini devirmişti. Batan teknedeki eşkıyalar tekrar suyun yüzeyine çıktıkça, fil hortumunu sallayarak onları sersemletiyor, sırtındaki adamlar ise kargılarını onlara saplıyordu.

Destek kuvvetler İngilizlerin neredeyse kaybetmek üzere oldukları cesaretlerini yeniden kazanmalarını sağlamıştı. Çok yakından ateş ettikleri için, hemen hemen her atışta bir adamı vuruyorlardı. On dakikadan

daha kısa bir zaman dilimi içinde, René, François ya da İngilizler tarafından vurulan, fil tarafından ezilen veya kargılı askerler tarafından öldürülen eşkıyaların sayısı yarıya düşmüştü. Liderlerinin verdiği emirle çabucak geri çekilmeye koyuldular.

Liderlerinin verdiği son emir bu oldu, çünkü emri verdikten bir saniye sonra kendisi de vuruldu. Verdiği emirle René'nin lideri saptamasını sağlamış ve René'nin tabancası ona bunun bedelini ödetmişti.

Sonrasında eşkıyaları tam bir bozguna uğrattılar. Kaçan eşkıyaların peşinden üç veya dört el daha ateş edildi ve saflarından üç veya dört kişi daha eksildi.

İngilizler tekneyi kıyıya yanaştırdılar ve René öne çıkarak kendisini tanıttı: "Ne yazık ki yanımda beni tanıtabilecek hiç kimse yok bayım; dolayısıyla kendimi tanıtmak zorundayım."

"Siz kendinizi öyle bir şekilde tanıttınız ki, birinin size kefil olmasına hiç gerek yok bayım," dedi İngiliz başını sallayarak. "Nerede olduğumuzu sorabilir miyim? Rangoon Malikânesi'nden ne kadar uzağız? Biz oraya gidiyorduk."

"Sainte-Hermine Vikontu'nun topraklarından iki veya üç fersah, ilk silah seslerini duyar duymaz arkamda bıraktığım kafileden ise çeyrek fersah kadar uzaktayız. Eğer bize katılıp yolculuğunuzu karadan tamamlamayı tercih ederseniz, biz de Vikont'un yerleşim bölgesine gidiyoruz ve size bir at ya da fil teklif edebilirim."

"Atı alabilirim," dedi İngiliz subayı. "Böylesi daha uygun olur. Evden beş bin fersah uzakta bir İngiliz ile karşılaştığıma çok memnun olduğumu da eklemeliyim. Özellikle de bu kadar cesur ve bu kadar iyi ateş edebilen bir İngiliz ile."

René adamın yanılgısına gülümsedi. Ona kendi atını verdi ve François'ya seslendi. "François, silahlarıma göz kulak ol ve fille dön."

Bunu söyledikten sonra ikinci ata atladı ve gidecekleri yönü işaret ederek dörtnala uzaklaştı. Beş dakikadan daha kısa bir süre içinde kampa vardılar ve kafileyi bıraktıkları yerde sağ salim buldular.

Ancak Jane çok endişelenmiş ve tahtırevanda kalmaya dayanamamıştı. Ablasıyla birlikte tahtırevandan inmişti; kızlar toynak patırtılarını duyunca atlılara doğru ilerlediler.

İki adam da kusursuz şövalyelere özgü bir zarafetle attan indiler ve René İngiliz subayının elini tutup Sainte-Hermine kardeşleri selamlayarak, "Size Sör James Asplay'i takdim etmekten büyük bir şeref duyarım Matmazel Hélène," dedi. Ardından İngiliz'e dönerek, "Size Matmazel Hélène de Sainte-Hermine'i ve kardeşi Matmazel Jane'i takdim et-

mekten büyük bir şeref duyarım Sör James Asplay," dedi.

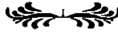
René onları afallamış halde bırakarak, birbirlerine yeniden kavuşmalarının ilk dakikalarına karışmamak için geri çekildi.

Jane dönüp ablasını takip etmeden önce René'yi korku ve endişeyle karışık sevgi dolu gözlerle süzdü. Jane hâlâ kelimelerini seçebilecek cesareti bulabiliyorduysa da, artık kalbine ve gözlerine hükmedemiyordu.

René patiskadan bir mendille silahlarını temizlerken, Sör James Asplay onun yanına gelip, "Size ne kadar borçlu olduğumun farkında değilmişim bayım," dedi. "Matmazel Hélène bana yaşadıklarınızı anlattı ve sizin refakatinizden daha fazla mahrum kalmak istemediğini belirtti." René bu arzuyu saygıyla karşıladı ve kızlara katıldı.

İki saat sonra, gece çökerken, kafilenin Sainte-Hermine Vikontu'nun topraklarına girmesiyle birlikte büyük bir köpek sürüsü havlamaya başladı. Vikont'un naaşı yanlarında değildi. Üç günlük yolculuk boyunca babalarının tabutuyla birlikte seyahat etmenin iki kız için ne kadar acı verici olacağını fark eden René, tabutun başka refakatçilerle ayrı olarak getirilmesi için düzenlemeler yapmıştı. Ölü, Betel Toprakları'na hayatta olanlardan üç gün sonra gelecekti.

LXX
Kâhyanın Ailesi

YAKLAŞIK BİR BUÇUK SAATTİR kafilenin takip ettiği yol gitgide düzelmişti ve René ile refakatçileri kalabalık bir yerleşim bölgesine yaklaştıklarını fark etmişlerdi. Yol onları altında asma köprü bulunan demir parmaklıklı büyük bir kapının önüne çıkarmıştı. Kapının parmaklıklarının arasından, büyük bir binaya, küçük köyün malikânesi olduğu tahmin edilebilen bir binaya çıkan meydanın her iki yanındaki kulübelerin siluetlerini görebiliyorlardı. René av borusuyla tilki avından dönüşü temsil eden ezgiyi çalınca, köyün köpekleri büyük bir yaygara kopardı.

Sör James İngiltere'den ayrıldığından beri hiç bu kadar iyi çalınan bir av borusu duymamıştı, ama köpekler hayatları boyunca av borusu duymamıştı. Köylüler –gecenin dinginliğini bozan enstrümanı tanıyan yerleşim bölgesinin reisi dışında– daha ziyade vahşi hayvanların kükremelerini duymaya alışıklardı ve onlar av borusunu duyunca evlerinden çıkıp meydana koştukları gibi, köpekler de kulübelerinden çıkıp meydana koştular.

Malikânenin ev halkı büyük bir telaşla ayaklandı. Kapılar açıldı, pencerelerin menteşeleri gıcırdadı ve farklı ırklardan –Zenci, Hindu, Çinli– bir düzine kadar uşak ellerinde reçine fenerlerle meydana çıktılar. Yaşlı bir adam evden tek başına ileri yürüdü. Fenerin yüzünü aydınlattığı adam altmış sekiz veya yetmiş yaşlarındaydı. Beyaz saçlarını ve bembeyaz sakalını uzatmıştı; belli ki Hindistan'a geldiğinden beri onlara ne makas değmişti, ne de ustura. Gümüşi gür kirpiklerinin altındaki simsiyah gözleri parlıyordu. Dimdik duruyordu; adımları sağlamdı. Kapıdan on adım uzakta durdu.

"Misafirperverlik bekleyen bütün yabancılara selamlar olsun," dedi. "Ama Fransa'da değiliz, dolayısıyla yabancılar mutlaka, bana ait olmayan bir evin kapılarını açmadan önce, kim olduklarını sormamı makul karşılayacaklardır."

"Bu soruyu babam yanıtlamalıydı," dedi Hélène, "ama ölüm onun dudaklarını mühürledi ve benim onun adına söyleyeceklerimi, kendisi söyleyemez. Tanrı sizi kutsasın Guillaume Remi, sizi ve ailenizi."

"Yüce Tanrım!" diye haykırdı adam. "Sevgili efendimin yerine, genç hanımlarım gelmiş olabilirler mi gerçekten? Çok uzun zamandır bu anı bekliyorum, ama onları ölmeden önce göremeyeceğimi düşünmeye başlamıştım!"

"Evet, Remi, biziz," dedi iki kız aynı anda. Hélène konuşmayı sürdürdü: "Lütfen kapıyı çabuk açın sevgili Remi, çünkü üç günlük yolculuktan bitap düştük. Üstelik size, cesaretlerinden ve sadakatlerinden güç almasalardı, bizden bile daha yorgun düşmüş olacak misafirler getirdik."

Yaşlı adam, "Jules! Bernard! Çabuk gelin! Bizi görmeye gelen şerefli lordlara kapıyı açın," diye bağırarak kapıya koştu.

Yirmi iki ila yirmi dört yaşlarında iki kuvvetli genç kapıya koşarken, yaşlı adam talimatlar vermeyi sürdürdü: "Adda, Cuma'ya söyle ocakları yaksın, Domingo'ya da en dolgun etli kümes hayvanlarından birkaçını kesmesini söyle. Yiyecek neyimiz var Bernard? Ambarda nelerimiz var Jules?"

"Rahatla baba," dedi iki genç. "Bir alayı doyuracak kadar yiyeceğimiz var ve burada sadece küçük bir kafile görüyorum."

René ile Sör James atlarından inmişlerdi ve Hélène ile Jane'in filden inmesine yardımcı oluyorlardı. "Tanrım!" diye haykırdı Remi genç kızları görünce, "ne tatlısınız! Peki, yeryüzündeki adlarınız nedir cennetten gelen sevgili meleklerim?"

Hélène ile Jane isimlerini söylediler. "Tıpkı babanız Vikont'a benziyorsunuz Matmazel Hélène," dedi yaşlı adam. "Siz ise hınk demiş anneni-

zin burnundan düşmüşsünüz Matmazel Jane. Ah! Sevgili efendim," diye konuşmayı sürdürdü yaşlı adam yanaklarından yaşlar süzülerek. "Sizi bir daha asla göremeyeceğim! Sizi bir daha asla göremeyeceğim! Asla!"

"Ama her şey bundan ibaret değil," diye sürdürdü konuşmayı. "Ölüler, en sevmiş olduklarımız bile, bize yaşayanları unutturmamalı. Geleceğinizi haber almıştık. Daha önce hiç görmediğimiz, küçük çanları olan Pegulu postacı haberi getirdi. Bize babanızdan bir mektup getirdi evlatlarım! Babanız yola çıktığını ve sizin de geldiğinizi haber vermişti. Mektupta ayrıca 'ulağa yüz frank verin' yazıyordu. Ben adama iki yüz verdim; yüzünü babanızın parasından, yüzünü kendi cebimden, işte bu haberi aldığıma o kadar sevinmiştim. Odalarınız hazır; altı aydır hazır bekliyor.

"Odalar boş kaldıkça, benim kalbim de boş kaldı. Tanrı'ya şükürler olsun! Geldiniz de o boşluğu doldurdunuz."

Yaşlı adam elinde şapkasıyla kafileyi pencereleri açılmış olan büyük malikâneye götürdü. Abanozla ve altın renkli akasyalarla döşenmiş geniş bir yemek salonuna girdiler. Parkeler evin zenci kadınlarının dokuduğu muhteşem minderlerle kaplıydı. Sofra Siyam'dan alınmış olan parlak renkli ağır porselenlerle hazırlanmıştı, servis takımı, yıkanmamış ketenin ekru rengine sahip masa örtüsüne ve sarısabır liflerinden yapılmış peçetelere tezat parlıyordu. Kaşıklar ve çatallar metal kadar sağlam, çok sert bir ahşaptan oyulmuştu. Kalküta'dan alınmış olan İngiliz bıçakları sofra takımını tamamlıyordu.

Bu kadar ıssız bir yerde tüm bunları bir araya toplamanın gerektirdiği sabır ve irade kelimelerle ifade edilemez. Ne var ki sadakat böyle kaynaklara, minnettarlık ise böyle yollara sahiptir! Üstelik kâhya Vikont'un ve kızların gelişini haber veren mektubu aldığından beri sofrayı daima hazır tutmuştu; böylece konuklar gecenin ya da gündüzün hangi saatinde gelirlerse gelsinler, beklendiklerini bileceklerdi. Kâhya zücaciyeleri her gün sildiriyor, porselenlerin her gün tozunu aldırıyordu.

Mobilyaların geri kalanı ile yataklar, aynalar ve duvar halıları İngiltere'de yaptırılıp Kalküta yoluyla getirtilmişti. Remi'nin oğulları birkaç kez Ganj'ın bu tarafından Hindistan'a gidip gelmiş ve kiraladıkları teknelerle büyük ev olarak adlandırdıkları malikâneye mobilyaları, ihtiyaç duyulan diğer şeyleri ve hatta bazı lüksleri de getirmişlerdi.

Guillaume Remi marangozdu ve oğullarının her birine birer meslek öğretmişti. Biri doğramacı, diğeri çilingir, üçüncüsü ise çiftçiydi. Justin adındaki üçüncü oğlu Sainte-Hermine kardeşler geldiğinde, bir kaplanın izini sürmekteydi. Kaplan onun sığırlarından birini öldürmüştü ve Justin onun ölü hayvandan geriye kalanlar için dönmesini bekliyordu. Çiftçi ol-

duğu kadar avcı da olan Justin genellikle ev halkına av eti tedarik ediyordu. Üç oğul da avcı ya da asker olabilirdi, hepsi usta nişancıydı ve dünyanın herhangi bir ülkesinde asker olarak görev yapabilirlerdi.

Remi'nin kızı Adda iki kız kardeşi odalarına götürdü; odaları şaşkınlıklarına bir yenisini daha ekledi. Çünkü onlar kerpiçten ya da sazdan yapılmış bir kulübe görmeyi beklemişlerdi, hiçbir eksiği olmayan, lüks sayılabilecek bir ev görmeyi değil.

İki genç adamı odalarına Jules ile Bernard götürdü. Kalküta'da çıraklık yapmış olan ve İngilizce konuşabilen Jules kaptana hizmet ederken, Fransızca dışında yalnızca biraz Sumatra ve Malezya dilini bilen Bernard kendisini René'nin hizmetine sundu. Ancak yanlış anlaşılma olmasın: "hizmet etti" ya da "kendisini hizmetine sundu" derken kesinlikle Jules ile Bernard'ın uşak gibi davrandığını kast etmiyoruz. Doğuştan gururlu olan ve değerlerini bilen Jules ile Bernard, konuklarına bir uşağın dalkavukluğundan ziyade, bir ev sahibinin nezaketini sundular. René ile Bernard hemen o akşam dost olurken, bir parça daha kibirli olan İngiliz'in Jules'a ısınması biraz daha zaman aldı.

Akşam yemeğinin hazır olduğu duyurulduğunda yolcular yemek salonuna girince yalnızca dört tabakla hazırlanmış bir sofra gördüler. Guillaume Remi iki oğlu ve kızıyla birlikte duvarın kenarında duruyordu.

"Adda," dedi Hélène tatlı bir sesle, "ava gitmiş olan ağabeyini saymasak bile, bu sofrada dört yer eksik kalıyor."

Kız Hélène'e büyük bir hayretle baktı. "Anlayamıyorum Matmazel," dedi.

"Kardeşimle benim aramda baban için bir yer," diye devam etti Hélène ısrarla, "bu iki centilmenin arasında senin için bir yer, benim sağımda ve Jane'in solunda iki ağabeyin için iki yer, bir de ağabeyinin avdan dönmesi ihtimaline karşılık beşinci bir yer. Sanırım, dostu François'yı bu masada görmekten memnuniyet duyacak olan Mösyö René adına da konuşabilirim. Bugün François tecrübeli bir avcıdan daha fazla bir coşku ya da kibir sergilemeksizin bir kaplanı öldürdü. Bence kaplan öldüren bir adam her sofrada oturma hakkına sahiptir; imparatorun sofrasında bile."

"Ama Matmazel," dedi yaşlı adam öne çıkarak, "neden efendilerle uşaklar arasındaki ayrımı silmek istiyorsunuz? Siz öyle emretseniz bile, biz kim olduğumuzu yine de bileceğiz."

"Dostlarım, bizim aramızda efendi ya da uşak yok," dedi Hélène. "En azından babam bana binlerce kez öyle söyledi. Biz misafirperverlik bekleyerek buraya geldiğimizde, sofranızdan kalkıp bizi evinize davet ettiniz; misafirperverliğinizi gösterdiniz, şimdi de dostluğunuzla bizi şereflendi-

rin. Sizin âdetlerinizi ya da yemek saatlerinizi değiştirmek gibi bir niyetimiz yok, ama hiç değilse bu gecelik lütfen yemeğinizi bizimle birlikte yeme şerefini bahşedin."

"Matmazel öyle buyuruyorsa bize itaat etmek düşer," dedi Remi. Uşakları çağırmak için kullanılan davulu çaldı ve dört Zenci geldi.

"Emirlerinizi verin," dedi Remi Hélène'e. Hélène sofrada beş kişilik yer daha açılmasını istedi ve sandalyelerin nerelere yerleştirileceğini belirtti.

İki kız kardeş sandalyelerini yana çektiler ve yaşlı adam aralarına oturdu. İki oğlu, Hélène'in sağındaki ve Jane'in solundaki yerlerini aldılar. İki adam da yer açmak için yana kaydılar ve gerçek bir Fransız gibi nezaketini gösteren René, Adda'nın sandalyesini tuttu. Ardından daveti başlangıçta reddeden François'yı çağırdılar. Ancak François kaçış yolu olmadığını görünce, cesurca orada bulunmayan avcının karşısındaki yerini aldı.

Fransız kafile işte ancak o zaman, masadaki mumların ışığında, Adda'nın gerçekten ne kadar güzel olduğunun farkına vardı. İki kız kardeşin dudaklarından istemsiz bir hayranlık çığlığı koptu. Çünkü Adda bir Hindu Venüs'üydü. Gözleri iri ve siyahtı. Teni hafif esmerdi ve düz saçları bir karganın tüyleri kadar siyahtı. Sateni andıran kıpkırmızı dudakları ve inci gibi bembeyaz dişleri bir portre ressamına, kolları ve elleri ise bir heykeltıraşa ilham kaynağı olabilirdi. Üstünde Bengal ipeğinden bir sari vardı ve kumaşın yumuşak katları, saklayamadığı yerleri örtüyordu; mermerden bir tanrıça heykelinin elbisesindeki katlar gibi, ipek kumaş, tevazünün ona emanet ettiği bütün aşk sırlarını ortaya koyuyordu. Adda yalnızca bir kadının değil, yabani bir hayvanın zarafetine de sahipti; bir kuğunun ve ceylanın zarafetine, ama yine de ruhen ve karakter bakımından tam bir Fransız olduğu belliydi. İki ırkı muhteşem bir biçimde harmanlamıştı.

Dört zenci uşak ordövrleri kaldırmıştı ki köpekler yine havlamaya başladı. Herkes durdu. "Siz onlara aldırmayın," dedi Remi. "Justin döndü."

O daha cümlesini tamamlayamadan köpekler daha da şiddetli bir biçimde havlamaya başladı. "Kaplanı öldürmüş mü?" diye sordu René.

"Evet," dedi Remi. "Ve kaplanın postu yanında. Köpekler bu yüzden o kadar heyecanlandılar."

O anda yemek salonunun kapısı ardına dek açıldı ve üç erkek kardeşin en büyüğü, Herkül ebatlarında, kumral saçları ve sakalları olan yakışıklı bir genç adam içeri girdi. Dizlerine kadar uzanan, belinde kemeri bulunan, eski stilde uzun bir Galya gömleği giymişti. Kaplanın kafası kendi başının üstünde, iki ön ayağı ise çaprazlamasına göğsünde duran genç adam,

Le Brun'un İskender'in savaşlarına ilişkin tablolarında gördüğümüz sancaktarları andırıyordu. Geniş alnına hayvanın kanları sıçramıştı ve beklenmedik olduğu kadar sıra dışı da olan bir giriş yaptı. Herkes ayağa kalktı.

Genç adam eşikten herkesi selamladıktan sonra Hélène'e doğru yürüyüp diz çöktü ve ağırbaşlı bir tavırla, "Lütfen ayaklarınızın altına bu halıyı kabul edin Matmazel. Keşke size layık olsaydı," dedi.

LXXI
Cennet Bahçesi

YAKLAŞIK YİRMİ BEŞ YIL KADAR ÖNCE, 1780'de, *Victoire* gemisinin kaptanı Sainte-Hermine Vikontu özel bir görevle, Pegu'nun bağımsızlığını Ava İmparatoru'ndan henüz yeni kazanmış olan Pegu Kralı'na gönderilmişti. Vikont'un görevi Fransa için Metra Nehri ile deniz arasında yedi ya da sekiz fersahlık toprak elde etmekti, böylece Bengal Körfezi'ndeki yeni krallığın batı kıyılarında bir Fransız yerleşim bölgesi kurulacaktı. XVI. Louis bunun karşılığında Pegu Kralı'na yeni krallığını güçlendirmesi için silah, para ve hatta Fransız mühendisler teklif ediyordu.

Kralın adı Maderagee-Praw idi. Zeki bir adam olan kral, Fransa'nın teklifini kabul etti. Sainte-Hermine'e, Fransa'ya sadakatinin ve vikonta karşı beslediği şahsi saygının kanıtını göstermek için, kaptanı, krallığının yerleşim olmayan bir bölgesinde bir arazi seçmeye ve orada kendi ticari faaliyetlerini yürütmeye davet etti.

Victoire gemisinde kıvrak zekâlı bir marangoz vardı; bu marangoz Sainte-Hermine Vikontu'nun uzun süredir uşağı olan bir adamın oğluydu. Marangozun hayatı boyunca okuduğu tek kitap –ama bu kitabı defalarca okumuştu– *Robinson Crusoe* idi. Bu kitaptan öyle etkilenmişti ki, gemileri ne zaman ıssız bir adaya yanaşsa, Sainte-Hermine Vikontu'na, yanına marangoz aletleri, silah, barut ve cephanelik alıp adada kalarak hayalini yaşamasına izin vermesi için yalvarırdı. Bu marangoz Remi'ydi.

Mösyö Sainte-Hermine'in kişisel bir serveti yoktu. Kralın ona teklif ettiği arazinin değerini anlayarak, en azından elverişli bir yerleşim alanı bulup bulamayacağına bakmaya karar verdi. Bu yer, Remi'nin hayallerinin gerçekleşeceği yerdi.

Sainte-Hermine büyük bir ihtimalle, kızlarının yıllar sonra takip edeceği patikanın aynısını izledi, ama o zamanlar kızlarından biri henüz doğmamıştı. Bizim 1805'te Betel Toprakları olarak bildiğimiz bölgeye var-

dığında, vikont bölgenin sağlayacağı ticari avantajları hemen gördü. Oradan Pegu Nehri aracılığıyla Rangoon ve Siriam'a, Sittang Nehri aracılığıyla Mergui takımadalarına ve Tabaluayn Nehri aracılığıyla Martaban ile Siyam'ın bütün batı kıyılarına ulaşılabilirdi. Üstelik bölge doğanın kendisi tarafından korunuyordu. Yarımada olan bölge, neredeyse tamamen Sittang Nehri'nin kolları tarafından kuşatılmış durumdaydı ve anakaraya olan bağlantısı sadece yüz metre genişliğindeydi. Bu topraklar muhtemelen önceden işlenmişti, çünkü Birmanya'da betel kendiliğinden yetişmezdi ve bölgenin her yerinde betel yetişiyordu.

İki fersah uzunluğundaki ve çeyrek ila yarım fersah genişliğindeki bu yarımada, Mösyö Sainte-Hermine'in seçtiği araziydi. Ölçü alarak arazinin dikkatle çizimlerini yaptı ve Pegu Kralı'na, eğer ona gerçekten değer veriyorsa, çizimlerde görülen bölgeyi kendisine vereceğini, böylece vikontun bütün şahsi arzularını gerçekleştirmiş olacağını belirtti.

Arazi kâğıt üzerinde öyle küçük gözüküyordu ve krallığının öyle ufak bir parçası gibiydi ki, kral, Sainte-Hermine Vikontu'nun arzusunu gerçekleştirmekte hiçbir sakınca görmedi. İmtiyazı kanuni olarak kabul etti ve kraliyet mührünü bastı; böylece Mösyö Sainte-Hermine, Majesteleri Menderagee-Praw'un krallığında değerli bir toprak parçasının sahibi oldu.

Remi vikontun müzakerelerini açgözlülüğün verdiği büyük bir ıstırapla takip etti. Belgeler imzalanıp, mühürlenip, parafe edildikten sonra Mösyö Sainte-Hermine Remi'yi yanına çağırdı. "Umarım mutlu olmuşsundur Remi," dedi.

"Sizin başınıza güzel şeyler geldiğinde hep mutlu olduğum gibi Kaptan," dedi Remi.

"Ama şimdi başına güzel şeyler gelmiş olan ben değilim."

"Ne demek istiyorsunuz?" Remi yavaş yavaş anlamaya başlıyordu. Kızardı ve titremeye başladı. "Ah, aman Tanrım! Kaptanım," diye haykırdı, "bu mümkün olabilir mi?"

"Tanrı adına, evet. Bu toprakların tek sahibi sensin, çünkü benim vekilim olacaksın. Sana ne zaman döneceğimi, hatta dönüp dönmeyeceğimi söyleyemem, ama eğer dönmezsem ve çocuklarım bir gün bu toprakları talep etmezse, topraklar tamamen sana ait olacak. Eğer geri dönersem ya da benim yerime vârislerim gelirse, geçmişteki ya da gelecekteki kazançları yarı yarıya bölüşürüz. Sana beş bin frank, on silah, üç barut fıçısı, yüz kırk kilo kurşun ve bütün marangozluk aletlerini bırakıyorum, ne de olsa aletler zaten sana ait. Eğer bir köle istersen, hatta iki veya dört köle istersen, talep etmen yeter."

"Köleye gerek yok," dedi Remi. "Ama biliyorsunuz ki şayet bir gün geri

dönerseniz, kazancın çeyreği ya da yarısı değil, tamamı size ait olacak."

"Pekâlâ, onu zamanı geldiğinde düşünürüz," dedi vikont. Remi ile tokalaştı ve onu inşa etmeyi tasarladığı evler için malzeme bulmayı planladığı ormanın ortasında bıraktı.

Saat sabahın onuydu. Remi kendisini Tanrı'yla baş başa buldu ve doğanın büyük canlılığını hissedip topraklarını gözden geçirdi. Kendine gururla, "Gördüğüm her şeyin kralı benim," dedi.

Tam o sırada bir kükreme duydu. Hayvan –belki de bir kaplandı– ona şöyle yanıt verir gibiydi: "Tamam! Kral sen olabilirsin, ama ormanın efendisi benim." Remi zaten yeni imparatorluğunu, orman sakinlerinin hiçbir direnciyle karşılaşmadan elde etmeyi beklemiyordu, dolayısıyla kükreme onu rahatsız etmedi.

Marangoz işe koyuldu. Dalları yere yakın bir ağaç seçerek, ağacın gövdesinin etrafında küçük bir kulübe inşa etti, böylelikle ormandaki ilk gecesinde vahşi hayvanların beklenmedik saldırılarından korunmuş olacaktı. Kulübenin çatısında, gerekirse yüksek dallara tırmanabileceği bir açıklık bıraktı; iki tahta parçasını kullanarak yüksek dallarda kendisine bir oturak ve dolu beş tüfeği taşıyacak bir raf yaptı. Akşam olduğunda vikontun kendisine bırakmış olduğu yiyeceklerden yedi. Keyfi son derece yerindeydi. Hayatında ilk kez kendi kendinin efendisiydi; Augustus gibiydi, evrenin hâkimiydi.

Sabah duyduğu kükremeyi unuttuysa da, altmış metre ilerideki yüksek çalılarda gördüğü kıpırtı, çabucak hatırlamasını sağladı. Remi yemeğini yemeye devam etti, ama gözlerini çalılardan bir an bile ayırmadı. Panteri görünce gözleri fal taşı gibi açıldı.

Remi büyük kedilerin huylarını bilmezdi. Dolayısıyla akıllıca davranarak tehlikeden uzak durmaya karar verdi. Ayağını yavaş yavaş ve dikkatle ağacın en alçak dalına koyup üçüncü dala tutunarak tırmanmaya koyuldu. Tahtalara ulaştığında yerden sekiz metre yüksekteydi. Oturdu. Sakindi, kendini bir kalenin içindeymiş gibi güvende hissediyordu.

Ne var ki panter onun kokusunu aldı. Üstelik Remi'nin aksine, panter akşam yemeği yememişti. Kuşa yaklaşan bir kedi misali yere yakın kalarak yavaş yavaş ilerlemeye başladı. Ağacın yaklaşık yirmi metre ötesinde yırtıcı gücünü toplayarak kuvvetli bir sıçrayış gerçekleştirdi ve Remi'nin oturağının iki metre altındaki bir dala kondu.

Remi kemerindeki marangoz baltasına uzandı. Panter ağaca tırmanmak için ön pençesini uzatınca, Remi bu anı değerlendirerek baltasını savurdu ve hayvanın pençesini kesip attı. Pençe daldan dala sıçrayarak yere düştü.

Hiddetle ve acıyla haykıran panter diğer ön pençesini kaldırdı, ama

Remi bir kez daha aynı kuvvet ve hünerle baltasını savurdu. İkinci pençe de dalların arasında sekerek ilkinin yanına düşerken, panter bir kez daha haykırdı, dengesini kaybetti ve altı metre yüksekten yere düştü.

Remi dolu olan beş tüfekten birini alıp, panter düşüşten sonra kendine gelemeden, kafasına kurşunu sapladı. Ağaçtan inip bıçağını aldı ve panterin derisini düzgünce yüzdü. Postu bir ağaca astı ve iki pençeyi kapısına çiviledi; kabile üyelerinin kurt pençelerine öyle yaptığını görmüştü. Ardından, "Uzaktan baktığımızda tehlikeli ve gizemli zannettiğimiz şeylerin, yakından görünce hiç de zannettiğimiz gibi olmadığını anlıyoruz!" diyerek yemeğine geri döndü.

Diğer panterler anlamış olmalıydı. Remi akşamın geri kalanında, gece boyunca ve hatta şafakta onların kükremelerini duymaya devam ettiyse de, biri bile kulübeye yaklaşmaya cesaret edemedi.

Kulübe yavaş yavaş şekil değiştirdi. Dallardan oluşan duvarlarla başlayan kulübe, bir ay sonra, kare biçimi verilmiş birbirine bitişik kütüklerden oluşan küçük bir kaleye dönüştü. Remi kulübeye ahşaptan bir çatı katı ve çatı katına çıkan merdivenler ekledi. Altı kereste kullanarak primitif bir yatak yaptı ve dört ayaklı bir masa ile tabure mobilyaları tamamladı.

Remi bir sabah kendisini bir kafileyi karşılarken buldu. Anlaşılan, Sainte-Hermine Vikontu Pegu'ya varınca, ıssızlığın ortasındaki zavallı, yalnız bir adamın ihtiyaç duyabileceği her şeyi düşünmüştü. Pirinç, buğday, mısır, at, kısrak, inek, buzağı, domuz, dişi domuz, horoz, altı tane tavuk, dişisiyle birlikte büyük bir bekçi köpeği ve bir çift kedi göndermişti. Ayrıca Remi'nin tahıl öğütmek için kurabileceği bir değirmen de vardı. Kafilenin başındaki adamlar Remi'den yalnızca makbuz istediler, çünkü Sainte-Hermine Vikontu onlara ödemeyi önceden yapmıştı. Remi onları Pegu'ya uğurlamadan önce birkaç *talk* bahşiş verdi.

Başlangıçta bu kadar zenginlik Remi'nin gözünü korkuttu. Bütün bu hayvanlara nasıl barınak sağlayacaktı? Neyse ki vikont ona ayrıca çivi ve kilit gibi vahşi doğanın ortasında asla bulamayacağı araç gereçler de göndermişti. Yirmi dört saat, hatta bir hafta içinde bütün hayvanlara doğru düzgün bir barınak inşa etmesi mümkün olmadığı için, kulübesinin etrafına bir çit yaptı; hiçbir hayvanın üstünden atlayamayacağı ve arasından geçemeyeceği kadar sağlam ve yüksek bir çit. İkinci gün çiti bitirdi; çevre uzunluğu yaklaşık yüz metreydi, otuz üç metre çapındaydı. Çiti tamamladıktan sonra hayvanları çözdü ve kapıyı kapattı.

Horoz kapı direklerinden birinin üstüne tüneyerek hemen gözcü görevi görmeye başladı. Tavuklar da görevlerine sadık kalarak geldikleri gün yumurtlamaya başladılar. Köpekler ve kediler evcilliklerini hemen sergi-

lediler; köpekler kulübenin kapısının her iki yanına yerleşirken, kediler çatı katına tırmandılar.

Çatı katı cephanelik gibi görünmeye başlamıştı. Devamlı dolu olan on silaha ve yakınlarda bekleyen yaklaşık elli fişeğe ev sahipliği yapıyordu; hepsi de ölüm habercisi rolünü oynamaya hazırdı. Çatı katının manzarası mükemmeldi ve gözcülük yapmak için elverişliydi. Remi duvarlara düşman ateşine maruz kalmaksızın her yöne ateş edebileceği delikler açmıştı.

Hayvanlar gündüzleri genellikle çitin dışındaki çimenlerde geziniyordu, ama tavuklar eve yakın kalıp toprağı eşelemeyi seviyordu. Akşam çöktüğünde hayvanlar içgüdüsel olarak çitin içine dönüyordu. Horozun tedirginliği ve köpeklerin havlamaları yakınlarda bir panterin ya da kaplanın kol gezdiğinin kesin kanıtıydı, ama hiç ortaya çıkmadılar, ne gündüz, ne gece.

Remi yavaş yavaş bu kadar hayvanın tek insanın baş edemeyeceği kadar çok iş çıkardığını fark ediyordu. Arada sırada aklından bu küçük kolonide bir kadının hiç de fena olmayacağı fikri geçiyor, bu fikri zayıflığına bağlıyordu. Bir kadın işlere yardımcı olmakla kalmaz, koloninin büyümesini izlemenin verdiği zevki de kendisiyle paylaşırdı. Bir gece Remi, mutlaka şeytanın aklına koyduğu bu tür fikirlerden dolayı normalden daha da fazla rahatsızlık duyarak, gün doğmadan bir saat önce uyandı. Ancak uyanmasının tek sebebi şeytan değildi. Horoz ötüyor, köpekler havlıyordu. Nehir kıyısından silah seslerine benzer sesler geliyordu.

Remi bir silah kapıp ceplerini cephaneyle doldurdu. Peşinden gelen köpeklerle birlikte nehre koştu. Ancak çatışma çoktan sona ermişti. Nehrin kıyısında yatan üç beden vardı; öldükleri belliydi, muhtemelen Siyam'ın batı kıyısından Sittang Nehri'ni takip ederek gelen eşkıyaların saldırısına uğramışlardı.

Remi etrafına bakıp seslendi, ama hiç kimseden cevap gelmedi. Ancak şafak sökerken sessizce diz çöken bir insan gördüğünü zannetti; bir heykel kadar kıpırtısızdı. Remi yaklaştığında da hareket etmedi. On iki veya on üç yaşlarında bir Hindu kızıydı ve kırk yaşlarında bir adamın cesedinin yanında diz çökmüştü. Adam göğsünden vurulmuştu.

Son iki aydır vahşi doğanın ortasında yapayalnız olan, saçları ve sakalı birbirine karışmış Remi de eşkıyaya benziyordu. Ne var ki kızın ondan korkmuş gibi bir hali yoktu. Kız cesedi işaret etmekle yetindi ve başını eğip ağlamaya başladı.

Remi acısını yaşaması için ona zaman tanıdı. Ardından kıza kendisini takip etmesini işaret etti.

Kız ayağa kalktı ama yerinden kıpırdamadı. Kız üç kez seslendi, ama üçünde de cevap alamadı. Durdu, ama tereddüt etmedi. Hayvani bir za-

rafetle Remi'nin elini tuttu ve başını omzuna yaslayarak onunla birlikte yürümeye koyuldu.

Onlar kırk beş dakika sonra çite yaklaşırken, hayvanlar kapıya atılıp büyük bir şamatayla onları karşıladılar ve çifte yol açmak için kenara çekildiler. Köpek havladı, domuz homurdandı, inek böğürdü, at kişnedi, kedi miyavladı, horoz öttü; hayvanların hepsi onu adeta Cennet Bahçesi'ne giren Havva gibi karşıladı. Yalnızca adam sessiz kaldı, ama evinin kapısını açarken kalbi hiç olmadığı kadar hızlı atıyordu.

LXXII
Koloni

REMI BİRKAÇ KEZ kucağında evin etrafında bolca yetişen eğreltiotu benzeri bitkileri taşıyarak ikinci kata tırmandı ve bitkilerin üzerine panter derisini yaydı. Ardından zemin kattaki gibi iki tabure daha yaptı. Böylece ikinci kat Havva'nın odası oldu.

Remi Birmanyalı genç kızı büyüleyici buluyordu. Yakasında ve geniş kollarının manşetlerinde işlemeler bulunan gök mavisi uzun bir elbise giymişti, belindeki gümüş şerit, kemer işlevi görüyordu. Bir çocuğunki kadar küçük olan ayaklarında örme hasırdan sandaletler vardı. Elleri yüzünden biraz daha koyu renkliydi ve çok narindi. Gözleri zekâ kıvılcımlarıyla parlıyordu ve minnettarlıkla doluydu, sanki "Talihsizlikler beni sana getirdiğine göre, senin için ne yapabilirim?" diye sorar gibiydi. Bu arada Remi onun için elinden gelen her şeyi yapmaya, talihsizliğini unutmasına yardımcı olmaya can atıyordu.

Çok geçmeden Birmanca ile Fransızcanın karışımından oluşan bir kelime dağarcığıyla, günlük hayatın gereksinimleri konusunda iletişim kurabilmeye başladılar. Ancak kızın çiftçi bir aileden geldiğini anlaması için Remi'nin kelimelere ihtiyacı yoktu, çünkü kız hemen hayvanlarla ilgilenmeye başladı. Domuzların ayrı tutulması gerektiğini işaret etti ve Remi hemen o gün bir domuz ağılı inşa etti. Buzağının artık anne sütüne ihtiyacı olmamasına rağmen, tembellikten ya da açgözlülükten dolayı sütü içmeye devam ettiğini fark etti. Uzun ve ince otlardan, inek sütünü ahşap bir kova ya da porselen bir kâse kadar iyi tutabilecek son derece sıkı sepetler ördü. Yumurtaları topladı ve yumurtlayanlarla kuluçkaya yatanları ayırdı, böylece daima hem taze yumurtaları, hem de avluda koşuşturan minik civcivleri olacaktı. En önemlisi de, arazinin hemen hemen her yerinde ye-

tişen tırmanan bitkinin betel olduğunu keşfetti. Mısır ile buğdaya da aşina olan kız, Remi'ye onları en güzel nasıl ekebileceğini gösterdi.

Remi hayatına giren bu yeni faaliyetlerden büyük bir keyif alıyordu, çünkü bu sayede, artık yaklaşık iki aydır orada bulunan kıza yaklaşma fırsatı buluyordu. Remi kafilenin ona getirmiş olduğu değirmeni kurdu ve kıza nasıl ekmek yapacağını öğretti; böylece artan sütten yaptıkları tereyağı ve peynirle birlikte ekmek yemeye başladılar. Kız ayrıca sarısabır liflerinden ağlar ve ipler yaptı, böylelikle öğünlerine balığı da eklediler.

Gitgide daha konforlu bir hayata kavuştularsa da, Remi bir gün, çiftliğin uşaksız idare edilemeyecek kadar büyüdüğünü fark etti. Dolayısıyla birkaç zenci köle satın alıp alamayacağına ya da birkaç uşak tutup tutamayacağına bakmak için on beş fersah uzakta bulunan Tungoo'ya gitmeye karar verdi. Ayrıca Havva'nın toplayıp hazırladığı beteli satıp satamayacağını da görmek istiyordu; insanların talep ettiği kadar betel tedarik edebilirdi.

Böylece bir gün atı otlamaya bırakmak yerine eyerleyip dizginledi ve sırtına bindi. Ancak eşinin daima yanında bulunmasına alışık olan kısrak huzursuzlaştı ve o da gelmek istedi. Remi durumu anlayarak onu da eyerleyip dizginledi ve kapıyı açtı. Ne var ki Havva orada durmuş yolu tıkıyordu ve Remi ilerleyip geçmeye çalışınca kollarını kaldırıp ağlamaya başladı. Bildiği birkaç Fransızca kelimeden birini kullanarak, "Seninle! Seninle! Seninle!" diye haykırdı.

Remi Havva'yı iki ya da üç gün yalnız bırakmak konusunda zaten endişeliydi. Yokluğunda onun başına bir kötülük gelmesinden korkuyordu, çünkü saldırıya uğradığı takdirde küçük yerleşim bölgelerini tek başına savunamazdı. Remi ayrıca içlerinden birini kaybetmek zorunda kalsa, Havva'nın yerine evini ve hayvanlarını kaybetmeyi tercih edeceğini düşündü.

En önemli mal varlığının silahlar ve barut olduğuna kanaat getirerek –çünkü silahlar ve barut sayesinde ondan alınan her şeyi geri alabilirdi– onları kayaların altına sakladı. Hayvanlar için ise endişelenmesine gerek olmadığını düşünüyordu, çünkü çoğu zaten otçul olduğu için, kendi yiyeceğini bulabilirdi. Onu engelleyen hiçbir şey kalmayınca, sandığından yirmi beş Louis altını alıp cebine koyarak, yanında Havva ile birlikte, küçük çiftliğini Tanrı'ya emanet ederek memnuniyetle yola koyuldu.

Remi'nin Tungoo'ya varmak için faydalandığı kılavuz bir pusulaydı, ama pusula onları Sittang'ın kollarından birinden geçiremezdi. Remi sığ bir geçit aramaya koyuldu, ama genç arkadaşı işaret diliyle geçide gerek olmadığını, yüzmeyi bildiğini anlattı. Remi ile kız nehrin kıyısında el ele

tutuştular ve beraberce atları derin akıntıya sürüklediler.

Aynı akşam Tungoo'ya vardılar ve Remi Havva'nın kendisi için ne kadar değerli olduğunu bir kez daha anladı. Havva Birmanca konuşuyor ve ona tercümanlık yapıyordu. Küçük çiftliklerinde ihtiyaç duydukları, ama Remi'nin aklından çıkmış olan ufak tefek malzemeleri o hatırladı. Kızın hazırladığı betelin kalitesinin kusursuz olduğu saptandı ve yanlarında, alacakları her şeyin karşılığını ödeyebilecek kadar betel stoku vardı. Hatta alıcı Havva'nın üç ay içinde hazırlayabileceği bütün beteli alacağına ve almak için kendisinin geleceğine söz verdi. O günden itibaren onların yerleşim alanı Betel Toprakları olarak bilindi.

Dört zenci aldılar; iki erkek ve iki kadın. Ayrıca pirinç yetiştirmekte hünerli iki genç adamla birlikte, Havva'nın hayvanlara bakmasına ve betel hazırlamasına yardım edecek iki kadın da tuttular. Bir de, Remi'nin demir yerine tik ağacından yapacağı sabanı sürmesi için, bir dişi, bir de erkek sığır aldılar.

Eve dönmeleri üç gün sürdü, çünkü erkekler, kadınlar ve hayvanlar atlar kadar hızlı ilerleyemiyordu. Herhangi bir olay yaşamadan nehri geçtiler ve kısa bir süre sonra küçük evlerinin görüş alanına girdiler. Köpekler ve diğer hayvanların birçoğu onların geldiğini görüp onları karşılamaya geldi. Ancak, çite tünemiş olan horoz ve yavrularını tek sıra haline sokmakla meşgul olan tavuklar gelmedi. İki Mısır tanrısı gibi ciddi bir edayla kapının her iki yanında oturan kediler de yerinden kıpırdamadı. Efendilerinin yokluğunda hiçbir olay yaşanmamıştı.

Remi evin içindeki ve dışındaki her şeyi bıraktığı gibi buldu. Minnettarlıkla kollarını göğe kaldırdı, ama bu hareketi kendisi için yaptığını zanneden Havva masumca onun kollarına atıldı. Remi onu kollarında sıkı sıkı tutarken dudakları buluştu. Bu onların ilk öpücüğüydü.

Remi o anda insanlardan kaçma alışkanlığını tamamen geride bıraktı. Zencilerden birine Cuma adını verdiyse de, *Robinson Crusoe*'yu okumaktan vazgeçti.

Remi'nin artık ona yardım edecek zencileri ve başkaları olduğu için, işleri bölerek herkese ayrı görevler verdi. Günlük bir düzen kurdular.

Remi kendi hünerleriyle bir saban ve koşum takımı yaptı. Sığırlara koşum vurarak yaklaşık kırk dekarlık bir alanı sürdü. Buğday ekti. Kırk dekarlık alanı tapanladı ve buğdaylar büyümeye başladı.

Havva ile zenci kadınlardan biri hayvanlarla ve evin bakımıyla ilgilendiler. Remi'nin çiftçilikte yardımcı olması için tuttuğu adamlardan biri bataklık alanda pirinç tarlası oluşturmak için sulama kanalları açtı. Avcılık ve balıkçılık gibi hünerleri bulunan ikinci adam ev halkına yiyecek te-

darik etmekten sorumluydu. Av hayvanları ve balık çok bol olduğu için, büyük bir özenle betel ile ilgilenen zenci kadına yardımcı olacak zamanı da kalıyordu. Remi'nin, girişiminin başarılı olması için bütün umudu betelde yatıyordu.

Yeni çalışanların yardımları sayesinde küçük koloni oldukça refah bir görünüm kazandı. Zenciler daha önceleri hep kırbaçlanmışlardı; mecbur bırakıldıkları için sıkı çalışmayı reddetmişlerdi. Oysa şimdi hepsi de iyi beslendiği ve köleden ziyade uşak muamelesi gördüğü için, sabahtan akşama kadar canla başla çalışıyorlardı. Betel Toprakları'nda herkesin yüzü gülüyordu; evin efendisi hariç. Doğru, artık Remi insanlardan kaçan bir adam değildi, ama daha da kötü haldeydi. Âşık olmuştu.

Havva zaten bütün kalbiyle ve masumiyetiyle Remi'ye âşıktı. Basit kelimeleri ve hafif dokunuşları Remi'nin bunu gayet açık bir biçimde anlamasını sağlıyordu. Havva'nın ona âşık olması yüreğini burkuyordu. Eğer Havva ona âşık olmasaydı ya da ona âşık olduğunu hiç söylememiş olsaydı, Remi ona duyduğu aşka direnebilecek gücü bulabilirdi. Ne var ki hem onun, hem de kendisinin aşkına karşı koymak yetilerinin ötesindeydi.

Kuşkusuz okuyucunun aklına bir soru gelecek: "Neden?..." Bu soruyu daha sorulmadan yanıtlayacağım. Çünkü Remi iyi yürekli bir adamdı ve mükemmel bir Hıristiyan'dı. Mathurin Remi ile Claudine Perrot'nun meşru çocuğuydu ve o en büyük oğlunun gayrimeşru çocuklardan oluşan bir soya babalık etmesini asla istemez, buna asla izin vermezdi.

Kapıldığı cazibe ile vicdanı arasındaki çelişkinin doruk noktasında olduğu bir akşam, köpekler havlamaya başladı; yaklaşan bir tehlike varmış gibi hiddetle ve uyarmak ister gibi değil, ailenin bir mensubunu karşılar gibi dostça havlıyorlardı. Remi kapıyı açtı. Karşısında bir peder duruyordu.

Adam Fransız bir Cizvit'ti. İsa'nın mesajını taşıyarak Çin'e gidiyordu ve orada muhtemelen inancı yüzünden öldürülecekti.

"Peder, iki kere hoş geldiniz!" dedi Remi sevinçle. "Çünkü bize asla karşılığını ödeyemeyeceğimiz bir şey getirdiniz."

"Size bu kadar önemli ne getirmiş olabilirim ki evlatlarım?" diye sordu peder.

"Bu genç kıza kurtuluş, bana da mutluluk getirdiniz. O bir pagan ve ben onu seviyorum. Onu hemen bu akşam vaftiz edin; yarın bizi evlendirirsiniz."

Acemi Cizvit'in dini açıklamaları uzun sürmedi. Peder genç kıza Remi'nin Tanrı'sından başka Tanrı'yı tanıyıp tanımadığını sordu ve kız hayır dedi. Remi ile aynı dine inanarak yaşayıp ölmek isteyip istemediği sorulduğunda evet dedi.

Remi o akşam bütün çalışanlarına ertesi günün tatil olacağını duyurdu. Ardından Cizvit pederi küçük bir tepenin zirvesine götürdü. Zirvede bir haç vardı. Remi her sabah ve her akşam dua etmek için buraya geliyordu. "Yarın bizi burada evlendirirsiniz Peder," dedi. "Size söz veriyorum, bizi evlendirmenizden tam bir yıl sonra, burada bir şapel inşa edilmiş olacak."

Ertesi gün Remi ile Havva dört zencinin ve iki Pegulu'nun huzurunda evlendiler. Havva'nın vaftizi düğünden hemen önce gerçekleşmişti, dolayısıyla şayet dinimize dair kısıtlı bilgilerinden ötürü istemeden de olsa günah işlemeye meyilli olsa bile, iki tören arasında ne eylemsel ne de zihinsel bağlamda günah işleyecek vakti olmamıştı.

Cizvit peder hemen o gün oradan ayrıldı. Ayrılırken âdet olduğu üzere evin efendisini, karısını, uşakları, hayvanları ve evi kutsadı.

Hayvanlar üremek için onun kutsamasını beklememişti. İnek bir buzağı, kısrak ise bir tay doğurmuştu. Kedi ailesine altı yavru kedi, köpek ailesine ise on yavru köpek katılmıştı. Öyle çok domuz yavrusu vardı ki, saymayı bırakmışlar ve bir kısmını ormana salmışlardı; ormana bıraktıkları domuzlar yabanileşmişti. Bu arada buzağıları bir yaşında, güzel bir boğaya dönüşmüştü.

Pegu'ya düzenledikleri ziyaretin üç ay ardından betel tüccarı söz verdiği gibi çıkageldi. Onunla beraber, Betel Toprakları'nın her yıl ne kadar mahsul verebileceğini öğrenmeye can atan iki veya üç tüccar daha geldi. Remi ile anlaşma yapmış olan tüccar kararlaştırdıkları rakamı ödedi. Ancak, toprak beklenenin üç katı betel verdiği için, Remi'nin girişimi ona üç değil dokuz bin *talk* getirdi, çünkü diğer iki tüccar da Remi ile iş yapabileceklerini düşünerek Birmanyalıların para olarak kullandığı küçük altın külçeleriyle dolu keselerle gelmişlerdi.

Tüccarlar Remi'ye sözleşme yapmayı teklif ettiler. On beş bin *talk* tutarında yıllık bir ödeme yapmayı vaat ettiler; on iki bini betel için, geriye kalanı ise mısır, buğday ve pirinç için. Eğer tahıllardan biri kötü çıkarsa, Remi aynı miktarda betel vererek bu durumu telafi edecekti. Tüccarlar ayrıca yerleşim alanına iki sığır, dört zenci adam, iki zenci kadın ve biri çilingir, diğeri ise doğramacı olan iki Pegulu daha göndermeyi kabul ettiler.

İyi yürekli Cizvit çiftliği terk ettikten dokuz ay birkaç gün sonra Havva, ebelik görevini kusursuzca yerine getiren zenci kadının yardımıyla bir oğul dünyaya getirdi. Ona Justin adını verdiler. Remi Justin'i, Havva ile evlendikleri yere inşa ettiği şapelde vaftiz etti. Cizvit'e verdiği sözü tutması ona kuşkusuz iyi talih getirmişti, çünkü ertesi iki yıl üst üste iki oğlu

daha oldu: Bernard ve ardından Jules. Ardından üç yıl geçip gitti. Kız olan dördüncü çocuklarına verdikleri isim Adda idi.

Yerleşim bölgesi gelişip serpilmeye devam etti. İşlenmiş tarlalar fersahlarca uzanıyordu. Yaşlarına uygun işler verilen on zenci ve melez çocuğun dışında, orada çalışan on sekiz uşak ve köle bulunuyordu; küçük çocuklara iş verilmiyordu, onlar zamanlarını kedi yavrularıyla oynayarak ve tavukları kovalayarak geçiriyorlardı. Remi'nin en büyük oğlu çiftçilik, balıkçılık ve avcılık eğitimi görüyordu. Ortanca oğlu Bernard çilingirin yanında, küçük oğlu Jules ise doğramacının yanında çıraklık yapıyordu; Remi'nin iş ortakları sözlerini tutarak meslek erbaplarını yollamışlardı.

Remi koloninin artan refahını görünce, Mösyö Sainte-Hermine için büyük bir ev, onun çevresinde ise kendisi ve diğer çalışanlar ya da uşaklar için küçük evler inşa etmeye karar verdi.

Vikontun evi için bir plan çizdi; dilediğince çalışmakta özgürdü, ama inşaat başlayınca herkes ona katıldı. İki çırak çoktan, doğramacı ve çilingir olarak ustalarıyla omuz omuza çalışacak kadar yetenek kazanmışlardı, Remi ise marangozluk sanatını konuşturarak döşeme kirişlerine ve verandalara biçim verdi. Havva, Prome, Pegu ve hatta Kalküta'dan gelen kumaşlarla duvarları kaplarken, köyün, on beş veya on sekiz evden oluşacak olan geri kalanını da inşa etmeye koyuldular.

Bu devasa işi bitirmeleri iki yıllarını aldı. Koloni yeterince kazanç sağladığı için inşaat işlerine yıllık gelirlerinden on beş bin ila on sekiz bin *talk*, yani altmış bin frank ayırabiliyorlardı, dolayısıyla bekledikleri̇nden daha kısa bir zamanda bitirebildiler.

Remi'nin üç oğlu yakışıklı, güçlü kuvvetli delikanlılar olmuşlardı ve üçü de silah kullanmakta ustaydı. Küçük koloni iki kez eşkıyaların saldırısına uğramıştı. Ancak, üç kardeşin ve köyün her bir köşesindeki dört koruganın sayesinde, eşkıyaların maruz kaldığı karşılama, onları bir daha böyle bir teşebbüste bulunmamaya sevk etmişti.

Özellikle Justin, insan ya da hayvan, bütün eşkıyaların korkulu rüyası haline gelmişti. Eğer yerleşim bölgesinin iki ya da üç fersah dolaylarında bir panter ya da kaplan olduğu haber alınırsa, Justin tüfeğini omzuna alıp, babasının baltasını kemerine takarak ormana gidiyordu. Panter ya da kaplan ölene kadar dönmüyordu. O gün yemek salonuna girip de çok uzun zamandır bekledikleri kişileri karşısında gördüğünde, sırtındaki ve kafasındaki post, öldürdüğü on üçüncü kaplana aitti.

Bir yıl önce sevgi dolu ailenin başına gelen büyük talihsizlik, bütün uşakları ve köleleri de kedere boğmuştu. Remi'nin karısı, üç yakışıklı oğlun ve güzel kızın annesi vefat etmişti.

LXXIII
Sainte-Hermine Vikontu Gömülüyor

ARTIK SAINTE-HERMINE VİKONTU'NUN Betel Toprakları'ndaki yerleşim bölgesinin nasıl kurulduğunu anlatmış olduğumuza göre, okuyucuya, bütün bunların başı olan ailenin o gece iki kız kardeş, James Asplay ve René üzerinde yarattığı etkiyi açıklamamıza gerek yok; yalnızca ailenin on dokuzuncu yüzyılın başlarına, İncil dönemlerindeki İbranilerin âdetlerini ve niteliklerini getirdiğini söylemekle yetineceğiz. Abraham Remi'den daha saygıdeğer, Rebecca Adda'dan daha güzel değildi. David ve Jonathan, Bernard ile Jules'dan daha gururlu değildi. Çıplak elleriyle çenesini parçalayarak bir aslanı öldüren Samson, Justin'den daha cesur değildi.

İki kız kardeş odalarına, iki genç adam ise dairelerine giderken, alçakgönüllü bir ihtişama sahip olan bu ortamda gördüklerine ve duyduklarına hayret etmekten başka seçenekleri yoktu.

Ertesi gün Adda, Hélène ile Jane'in rahat uyuyup uyumadığına bakmaya geldiğinde, babasının onları görmeye gelip gelemeyeceğini sordu. Elbette gelebileceğini söylediler; yaşlı adam yavaş yavaş basamakları tırmanıp, ciddi bir tavırla odalarına girdiğinde, elinde bir defter tutuyordu. Vekilharçlık hesabını vermeye gelmişti.

"Matmazeller," dedi, "bir borçlu ile alacaklı yirmi dört veya yirmi beş yıl sonra bir araya geldiğinde, yapılması gereken ilk şey, borçlunun mal varlığını bildirmesi ve hesapları açmasıdır."

Kızlar şaşkınlıkla birbirlerine baktılar. "Babam bize bu konuda hiçbir şey söylemedi," dedi Hélène. "Eğer bütün bunlardan haberi olsaydı, muhtemelen sizin kendisine değil, kendisinin size borçlu olduğunu söylerdi. Bize verdiği tek tavsiye, yerleşim bölgesini satmak ve kazancı sizinle bölüşmekti."

Remi gülmeye başladı. "Bu koşulları kabul edemem Matmazel. Bu, benim şerefli efendime sunduğum hizmetin karşılığında çok büyük bir meblağ. Hayır Matmazel. Eğer çok yorgun değilseniz, benimle gelip, servetinizi kendi gözlerinizle görün. Elbette kardeşinizin de size eşlik etmeye hakkı var, ayrıca o iki beyefendinin de gelmesini arzu ederseniz, mümkün olduğunca fazla şahidin önünde hesap vermekten memnuniyet duyarım."

İki kardeş sorgularcasına birbirlerine baktılar ve yalnız gitmeleri gerektiğine karar verdiler. İyi yürekli kâhyanın bu durumdan mümkün olan en iyi kazancı elde etmesini istiyorlardı ve Hélène'in nişanlısı olduğu için

artık yabancı sayılamayacak olan adamın, onun kâhyaya göstermeyi planladığı cömertliğe karşı çıkmasından korkuyorlardı. "Yalnız gideceğiz saygıdeğer dostum," dedi Hélène. "Lütfen yolu gösterin."

Yaşlı adam onların biraz önünde yürüdü ve küçük bir kapıyı açıp içeri gelmelerini işaret etti. Küçük oda, evde taştan inşa edilmiş olan tek odaydı ve pencerelerinde parmaklıklar vardı. Odadaki yegâne eşyalar, biri otuz santimetre, diğeri ise yaklaşık bir metre boyundaki iki küçük demir fıçıydı. Duvara monte edilmiş olan iki demir parmaklığın üzerinde duran fıçılar duvara zincirlenmiş durumdaydı ve iki demir halka tarafından da emniyete alınmıştı.

Yaşlı adam cebinden bir anahtar çıkarıp asma kilidi açtı. Yüksek fıçının kapağını kaldırarak bir insanın küçük parmağı kalınlığındaki altın külçelerini gösterdi. Kızlar şaşkınlıkla ağzına kadar dolu olan fıçının içindekilere bakarken, birbirlerine sıkı sıkı sarıldılar.

"Bu fıçının içinde bir milyon franktan fazlası olmalı Matmazeller," dedi Remi.

Kızlar irkildiler. "Bu kimin altını?" diye sordu Hélène. "Bizim olamaz."

"Ama gerçek bu," dedi yaşlı adam. "Yaklaşık yirmi yıldır sizin mülkünüzün kâhyalığını yapıyorum. Bu yılların çoğunda elli ila elli beş bin frank gelir getirdi. Burada tam olarak ne kadar altın olduğunu saymadım; bunun için özel tartılara ihtiyacımız var. Ama çiftliğin masrafları çıkarıldıktan sonra bile, dokuz yüz bin frank civarında paranız olacağını tahmin ediyorum."

Kızlar bir kez daha birbirine bakarken, yaşlı adam cebinden ikinci bir anahtar çıkardı ve küçük fıçıyı açtı. Yarısına kadar, Birmanya'da tıpkı altın külçeleri gibi para birimi olarak işlev gören yakutlarla, lal taşlarıyla, safirlerle ve zümrütlerle doluydu. Yaşlı adam değerli taşlardan bir avuç aldı; fıçıya geri dökerken taşlar alevden bir şelale gibi parladı.

"Bütün bunlar da ne?" diye sordu Hélène. "Harun el Reşit'in hazinesini mi buldunuz?"

"Hayır," dedi yaşlı adam, "ama altının Fransa'da ve İngiltere'de buradaki kadar değerli olmayabileceğini düşündüm. Oysa bu değerli taşlar, işlenmemiş olsalar bile, Fransa'da altının iki katı ederler. Bu ülkedeki günlük kura göre en azından üç yüz bin frank tutarında olmalılar."

"Bize bütün bunları neden gösteriyorsunuz?" diye sordu Hélène gülümseyerek, çünkü Jane yaşlı adamın anlattıklarını dinlese de, ayrıntılara karşı tamamen ilgisizdi ve düşüncelere gömülmüş gibiydi.

"Amacım, tıpkı bu çiftlikteki insanlar, hayvanlar ve ekinler gibi, altınla-

rın ve değerli taşların da size ait olduğunu göstermek, sevgili hanımlarım."

"Babamla aranızdaki anlaşmayı biliyorum dostum," dedi Hélène. "Ayrılırken, 'Burada kalmak istediğini bildiğim için, kalmana izin vereceğim Remi,' demişti size. 'Sana bırakabileceğim az miktardaki kaynakla ticari bir faaliyet kurmanı istiyorum. Ben veya varislerimden biri döndüğünde, bu ticari faaliyetin getirdiği bütün parayı seninle aramızda eşit olarak bölüşürüz.' Ne yazık ki yalnızca varisi, yani ben döndüm Remi, ama hem onun payını talep etmek, hem de öne sürdüğü koşulları yerine getirmek için geldim. Sahip olduklarınızın yarısı kardeşimle bana ait, ama diğer yarısı size ait."

Yaşlı adamın yanaklarından yaşlar süzüldü. "Hayır! Saygıdeğer babanızın niyeti bu olamaz. Ya da benimle bu anlaşmayı yaparken, bu kadar büyük kazanç elde edeceğimizi tahmin edememiştir. Unutmayın ki biz sadece sıradan çiftçileriz. Sizin hizmetinizde geçimimizi sürdürmemize izin verirseniz müteşekkir kalırız, sizden tek isteğim, ben öldükten sonra çocuklarımın ve torunlarımın da bu hizmeti sürdürebileceğini garanti etmeniz."

Hélène yüzünde ciddi bir ifadeyle Remi'ye baktı. "Bize karşı bu kadar cömert davranarak, çocuklarınıza haksızlık ettiğinizi unutuyorsunuz Remi. Çocuklarınız da sizin gibi çalıştılar, elbette sizin kadar uzun değil, ama yaşlarının ve güçlerinin elverdiği oranda çalıştılar ve bu servetin oluşmasına katkıda bulundular. Onların hakkını ben mi savunmak zorunda kalacağım?"

Remi ısrar etmeye çalıştı, ama tam o sırada Çin gongu, yemeğin hazır olduğunu bildirmek üzere üç kez çaldı. Hélène, Jane'in önden gitmesine göz yumdu ve kendisi Remi'nin koluna girdi. Küçük odanın kapısını arkalarından sıkıca kapatarak yemeğe gittiler.

Kral sofrası bile bundan daha görkemli donatılamazdı. Sofraya muhteşem bir tanzimle, Hindistan'dan gelen tavuskuşu etleri, Çin'den gelen altın sülün etleri, Birmanya'ya has kümes hayvanlarının etleri dizilmiş, enfes meyvelerden de mükemmel bir düzenleme yapılmıştı: mango, guava, muz, ananas, durian, avokado, jak meyvesi ve gül elması. İçecek olarak, yerin derinlerinde bekletildiği için buzlu likörler kadar soğuk olan palmiye şarabı ve greyfurt suyu vardı.

Çiftlikte meyve bahçesi olmadığı için, üç erkek kardeş meyveleri ormandan toplamıştı, ama Justin mango bulmak için nehrin iki fersah yukarısına kadar yürümüş ve orada başka bir şey daha keşfetmişti: Sittang Nehri'nin yanındaki ormanda kaplan izleri.

Bu haber beş genç adamı çok heyecanlandırdı. Birkaç gün sonrası için

bir kaplan avı tasarladılar. Ayrıca fillerle ava gitmeye karar verdiler, böylece bayanlar da ava eşlik edebilecekti. Aslında fille avlanma fikri Jane'den çıkmıştı ve herkes hemen kabul etmişti. Ancak Hélène Jane'e kederli gözlerle bakmış ve "Zavallı kardeşim!" diye mırıldanmıştı.

Jane korkak bir kız değildi, ama av için öne sürdüğü teklif cesaretten ziyade korkudan kaynaklanıyordu. Çünkü hiçbir şey onu, René'nin böylesine tehlikeli bir ava gitmesinden ve kendisinin onun yokluğunda üç ya da dört gün boyunca ıstırap içinde onu beklemesinden daha fazla korkutmuyordu. René onu ava katılmaktan vazgeçirmeye çalıştıysa da, başardığı tek şey onu daha fazla üzmek oldu. Dolayısıyla Hélène avı şimdilik ertelemelerini önerdi, özellikle de artık vikontun naaşı her an gelebileceği ve bir av ile eğlence planlamadan önce cenazeye katılmaları gerektiği için.

Sofradan kalkarlarken Hélène Sör James ile René'yi dışarıda yürüyüşe davet etti. Onlara babasının kâhyasıyla konuştuklarını ve yaşlı adamın gönülsüzlüğüne rağmen kendisinin, Remi ile babasının yaptığı anlaşmanın harfiyen uygulanması için ısrar ettiğini anlattı. İki adam da onun kararına hak verdiler.

"Yani," dedi Hélène yüzünde bir tebessümle, "Jane farkına bile varmaksızın zengin bir varis oldu, farkına varmaksızın diyorum, çünkü konuştuklarımızın tek kelimesini bile duymadı. Yine de, bu kadar zengin olmasına rağmen, ona bu vahşi doğanın ortasında bir koca bulmak kolay olmayacak."

"O da bizim gibi bazı önlemler almalıydı sevgili Hélène," dedi Sör James. "Avrupa'dan bir koca getirmeliydi."

İkisi de René'ye baktılar, ama genç adam kayıtsız kaldı, yalnızca yüzünde belli belirsiz bir tebessüm belirdi; sevinçli değil kederli bir tebessüm.

O sırada üç erkek kardeş ilgilerini başka bir yöne sevk etti. Akarsu nehre kavuşmadan önce muhteşem bir baobap ağacının gölgesinde açtıkları küçük gölcüğe aksın diye onun yolunu değiştiriyorlardı. Bu gölcük kızların yıkanması için çok güzel bir alan olacaktı. Muhteşem ailenin bütün faaliyetleri gibi, bu faaliyet de, konuklarını memnun etmek ve kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlamak için yürütülmüştü.

Bu arada Jane evin kapısında oturmuş, Adda'nın, onun ve ablasının binebilmesi için iki küçük Birmanya atını eğitmesini izliyordu. Ülkenin aşağı kesimlerinde, Arakan Nehri ile Tenasserim arasındaki genellikle bataklıklardan oluşan ve sellere maruz kalan bölgede olduğu gibi, Irrawady'nin çok sayıdaki kolunun oluşturduğu deltada da atlar küçük, zayıf ve çoğunlukla kalitesizdi. Ancak, Henzada dolaylarındaki daha kuru bölgelerde kü-

çük olmasına rağmen, zarif ve yorulmak bilmeyen bir at cinsi bulunmaktaydı. Birmanya'da ileri gelen kişiler binek hayvanı olarak fili tercih ettiği ve kısa mesafelerde geleneksel arabaları çekmesi için manda ya da öküz kullanıldığı için, at bir nevi lükstü.

Çiftlikte beş veya altı at vardı. Ancak Remi'nin oğulları ile Adda'nın dışında hiç kimse onlara binmeye cüret etmiyor, daha doğrusu cesaret edemiyordu. Avrupa medeniyetinin sunduğu güzelliklere sahip olmayan Adda'nın kadınlar için tasarlanan eyerlerden haberi yoktu, dolayısıyla ata erkek gibi biniyordu. Sıkıca toplanmış ve yanları uzunlamasına kesilmiş eteğinin altına bileklerine kadar uzanan bir pantolon giyiyordu. Esnek ve korsesiz bedenini atın hareketlerine göre eğip bükebiliyordu. Saçları rüzgârlarla uçuşurken, Phaedra'nın bahsettiği kadınları andırıyordu; atlarını rüzgâra sürerken dalgalanan örgülerinin yanında Tesalya kargılarını tutan kadınlara.

İki Avrupalı genç kız Adda'nın zarafetine ve ustalığına karşı açık bir hayranlık gösterseler de, ata asla öyle binemeyeceklerini söylediler. Adda'nın bu sorun için bir çözümü vardı; René ya da James, Fransız eyerlerinin resmini çizeceklerdi ve marangoz olan ağabeyi eyeri yapacaktı.

O sırada ormandan çıkmakta olan bir kafile gördüler. Taraçadan bir filin, dört atın ve yaklaşık on adamın yaklaşmakta olduğunu seçebiliyorlardı. Filin üstünde siyah bir örtü bulunmaktaydı. Kızlar, babalarının naaşının geldiğinden hiç şüphe duymadılar.

Herkesin bir araya toplanması için gonk çalındı. Kapılar ardına dek açıldı ve hep birlikte cenaze alayının gelmesini beklediler. Tabutu taşıyan fil avluya girince, iki kız kardeş diz çöktüler; dostları ve uşakları da onları taklit etti.

Pegu'nun *Shabunder*'i cenazenin ayrıntılarıyla ilgilenmeye söz vermişti. İki Cizvit misyoneri, vahşi hayvanların büyük bir tehlike teşkil ettiği ormandan sağ salim geçmelerini sağlayacak refakatçilerden ve ulaşım imkânından faydalanmaya teşvik etmişti. Misyonerler bunun karşılığında Sainte-Hermine Vikontu'nun tabutunun başında dua edeceklerdi.

Tabut küçük şapele taşındı. Mum olmadığı için, cenaze bulunan bir şapelin atmosferini mümkün olduğunca yaratabilmek amacıyla, yirmi dört saat boyunca reçineli tahtalar yakıldı. Vakur bir tavırla cenaze duası edildi ve vikontun naaşı aile mezarlığında Havva'nın yanında toprağa verildi.

Birkaç gün boyunca bütün koloni vikontun vahşi ve zamansız ölümünün yasını tuttu. Jane gözyaşları için bahane bulmasına gerek kalmadan doya doya ağlayabildi.

İki Cizvit Çin'e doğru yola koyuldular.

LXXIV
Kaplanlar ve Filler

SAINTE-HERMINE VİKONTU'NUN cenazesinin ardından birkaç gün boyunca gençler ne bir eğlence aradılar, ne de planladıkları avdan söz ettiler.

Yine de filleri içeren bir av için bazı düzenlemeler yapılması gerekiyordu. Marangoz Jules'un dört veya beş kişiyi alabilecek, yaklaşık bir metre uzunluğunda tahtırevanlar yapması gerekiyordu. Çilingir Bernard'ın Bengallilerin vahşi domuz avlarken kullandığına benzer beş veya altı kargı yapması gerekiyordu.

Bu arada René iki fille kurduğu dostluğu güçlendirmek için hiçbir şeyden kaçınmamıştı. Her gün Ali ile Ömer'i –fillere bu isimleri vermişti– ahırdan kendisi çıkarmış ve onlara zaman ayırmıştı. Hortumlarıyla onu kaldırmalarına izin vermişti. Onların koca sırtına tırmanmak için basamak olarak kullandığı bacaklarını bükmelerini sağladığı gibi, hortumlarıyla nazikçe onu yere bırakmalarını da sağlamıştı. O ne zaman çağırsa, iki fil de geliyordu. Filleri istediği gibi ayaklandırıp sakinleştirebiliyor, onun buyruğuyla saldırgan ya da itaatkâr olabiliyorlardı; onun verdiği emirleri yerine getirmekte asla tereddüt etmiyorlardı.

Cenazeden sekiz veya on gün sonra tahtırevanlar ile kargılar hazırdı. Ancak birkaç gün boyunca daha avdan hiç söz edilmedi. Sonunda konuyu açan Jane oldu: "Mösyö René, söz ettiğimiz kaplan avına ne oldu?"

René, Jane ile ablasına reverans yaparak, "Arzu ettiğiniz anda yola çıkma emrini verebilirsiniz bayanlar," dedi.

Ertesi pazar günü yola çıkmayı kararlaştırdılar. Av alanı yalnızca iki saatlik mesafede bulunduğu için, gün doğmadan, yani altı sularında orada olmak üzere, saat dörtte yola koyulmayı planladılar.

Pazar saat dörtte herkes hazırdı. Tahtırevanları ağır zincirlerle bağladılar ve zincirleri fillerin bedenine birkaç kez doladılar. Tahtırevanlara cephaneyle, yiyeceklerle ve büyük su testileriyle dolu sandıklar bağladılar. Ardından silahlarını kontrol ettiler. Justin ile kardeşlerinin yalnızca sıradan süngülü silahları olduğu için, René, Justin'in hayranlık duyduğu ve kendisinin izniyle birkaç kez ateşlemiş olduğu tek atımlı yivli tüfeğini Justin'e verdi. Justin özellikle tüfeğin son derece isabetli atmasını çok beğenmişti.

Justin at sırtında, Sör James, Jules ve Hélène, Ömer'in sırtındaki tahtırevanda, Jane, Bernard ve René ise Ali'nin sırtındaki tahtırevanda yola koyuldular. Her tahtırevanda güneş şemsiyesini tutacak bir uşağa da yer vardı.

Sör James Jules'e Manton silahlarından birini ödünç verdi. René kemerindeki çifte namlulu tabancalardan birini Bernard'a ödünç vermeyi teklif etti, ama bu silaha alışık olmayan Bernard teklifi reddetti. Ayrıca her tahtırevanda ikişer kargı da bulunmaktaydı.

Fil seyisleri, hayvanların kafasına, büyük kulaklarının koruma sağladığı yere oturdular. Genellikle filleri yönlendirmek için kullandıkları demir kancaların yerine kargılar tutuyorlardı, böylece gerekirse kendilerini koruyabileceklerdi.

Avcılar karşılaşacakları kesin olan tehlikelerden dolayı yardımcı tutmakta tereddüt etmişlerdi, ama on iki kişi yine de gönüllü olmuştu. Onlara, yanına silahından ve boa yılanını bir hamlede kesen meşhur avcı bıçağından başka herhangi bir silah almayı reddeden François önderlik ediyordu. Kaplanlardan nefret edecek şekilde yetiştirilmiş bir düzine köpekten oluşan bir sürü de gruba eşlik ediyordu.

Sör James birkaç kez Kalküta'daki kaplan avlarına katılmış olduğu için, kafilenin lideri seçildi.

Kafile hiçbir şeye rastlamadan yaklaşık iki fersah yol aldı. Ancak Justin'in kaplan izlerini görmüş olduğu ormana ulaştıklarında, köpekler huzursuzlaştı ve filler hortumlarını kaldırarak yürümeye başladı. Justin'in atı ürkmeye, kulaklarını dikmeye ve havayı koklamaya başladı. François adamlarını yüreklendirmek için nara attı, ama François onlara örnek olmasına rağmen ormana girmekte tereddüt ettiler. Ancak köpekler cesurca onu takip etti.

"Dikkatli olun!" diye bağırdı Sör James. "Kaplan uzakta olamaz."

O daha cümlesini yeni tamamlamıştı ki köpeklerden biri acı acı havladı. Anında şiddetli ve acımasız bir kükreme duydular. Bir aslanın ya da kaplanın kükreyişini duymayan bir kişi, doğanın en ürkütücü iki sesini duymamış demektir. Bu insanın kanını donduran bir sestir; insanın kulağından girmekle kalmaz, hücrelerine işler.

Uyarı niteliğindeki kükremeyi, önce iki, ardından üç kükreme daha takip etti, ama farklı yönlerden geliyordu. Kaplan yalnız değildi.

Tüfekler kuruldu. Köpekler daha da şiddetli bir biçimde havlamaya başladı, sanki artık hayvanın yalnızca kokusunu almakla kalmıyor, aynı zamanda onu görüyorlardı.

"Kaplan geliyor!" diye bağırdı François.

Ormandan bütün hiddeti ve ihtişamıyla asil bir kaplan çıktı. Tek sıçrayışta yirmi metrelik bir mesafe kat etti ve sık ağaçların iki metre önüne indi, ama neredeyse ayakları yere değer değmez korunmak için geri sıçradı.

Avcıların bütün hayvanlarından korku dolu sesler yükseldi. Justin'in atı hariç; o korkmaktan ziyade öfkelenmiş görünüyordu. Büyük kedi belirdiğinde burnundan dumanlar çıktı ve gözleri şimşek gibi parladı. Dizginler kısıtlamasaydı muhtemelen doğruca savaşa atılacaktı.

Eyersiz, üzengisiz ve örtüsüz atının sırtında güvenle oturan Justin ile dizginden ziyade binicisinin eline, sesine ve dizlerine itaat eden atın oluşturduğu manzaradan daha güzel bir manzara tasavvur edilebilir miydi? Bütün gözler onun üstündeydi. Göğsü yarı çıplak, gömleğinin kollarını dirseklerinin üstüne kıvırmış ve şapka takmamış olan Justin bir eliyle atın yelesini, diğer eliyle kargısını kavradı.

Ansızın yardımcıların çığlıklarıyla, manda borularının ve havlayan köpeklerin sesiyle harekete geçen ikinci bir kaplan ormandan çıktı. İlki gibi sıçramak yerine kaçan bir hayvan gibi karnının üstünde sürünerek ilerledi. Fillerle yüz yüze geldiğinde on metre ilerlemişti ve sıçramaya hazırlanarak iyice eğildi.

Kızlar "Kaplan! Kaplan!" diye bağırdı. Filler savunma pozisyonu aldı. Avcılar ateş etmeye hazırlandı. Justin atıyla yıldırım gibi onların yanından geçti.

Şaşırmış olan kaplana ulaşınca nara atarak atını vahşi hayvanın üstünden atlamaya teşvik etti. Bütün gücüyle kargısını savurarak kaplanı yere çiviledi. Birkaç adım ileride atını dizginledi. "Diğerlerini size bırakıyorum beyler," dedi. "Ben benimkini aldım."

Justin atını fillerin arkasındaki yerine götürürken kaplan korkunç bir kükremeyle tekrar doğrulmaya çalıştı. Ne var ki kargı, sanki çelikten bir yay tarafından atılmışçasına, hayvanın kaburgalarını yarıp geçmekle kalmamış, yerin on beş santim kadar içine de saplanmıştı. Kargının sapı hâlâ bedenine saplı olan yaralı kaplan nihayet doğrulmayı başarınca, büyük bir hiddetle döndü ve kargının sapını dişlerinin arasına alarak kırdı. Bu onun son çığlığıydı ve derin bir iç çekişle birlikte geldi. Yere çivilenmiş olan kaplan kan tükürerek son nefesini verdi.

Sanki kaplanın son çığlığı bir çağrıymış gibi, bir savaş ya da intikam çağrısıymış gibi, birinci kaplan altmış metre ileride yeniden belirdi ve bir sıçrayışta yirmi metre mesafe kat etti. Artık avcılara o kadar yakındı ki, tek bir sıçrayışla fillerden herhangi birine ulaşabilirdi. Ancak sıçrayacak vakti olmadı, çünkü yere değdiği anda, aynı anda iki el ateş edildi. Kaplan yere yuvarlandı. Kaplanın yan tarafında olan Sör James onu omuz boşluğundan vururken, tam önünde olan René de alnından vurmuştu. Kaplan ölmüştü.

Ne var ki o anda, belki de ölüm çığlıklarına karşılık veren üç kaplan daha vahşice kükreyerek ormandan çıktı. Sanki neler olduğunu anlamış

gibi ve bir an bile hareket etmeyi bırakırlarsa, avcıların onları da öldüreceğinden korkarak, karşılarındaki düşmanı tartmak için daire çizerek koşmaya başladılar.

Avcılar atışlarını boşa harcamayacak kadar deneyimliydi ve kaplanların hararetli dairelerini bozmasını beklediler. Aralarından biri daireyi bozdu. René'nin filine doğru sıçradı, ama ezilmemek için yandan yaklaşmaya dikkat etti. Dolayısıyla René tabancalarından biriyle çabucak nişan alıp ateş ettiğinde hayvanı uyluğundan vurdu. Bu sadece küçük bir yaraydı ve kaplanı daha da hiddetlendirdi. Kaplan alev gibi parlayan gözlerle ve dişlerini göstererek pençesini filin yan tarafına attı ve tahtırevana tırmanmaya çalıştı. Ancak fil onu silkeleyip attı ve kaplan birkaç metre öteye düştü. Bu esnada René ikinci kez nişan alacak vakti buldu ve bu kez hayvanı boynundan vurdu. Fil kaplana doğru yürüdü ve pençelerinden korunmak için hortumunu kaldırarak kaplanı koca ayaklarının altında ezmeye çalıştı. Ne var ki kaplan yana sıçradı ve bir kez daha atlayarak, bu defa filin göğsünü pençeledi. Tahtırevanın uzak ucundaki Bernard boşu boşuna nişan almaya çalıştı, ama neyse ki, avcılardan ikisi de artık kaplanı göremeseler de, bir bacağını kaplanın pençesine kaptırmış olan seyis kargısını kaplanın göğsüne saplamayı başardı. Büyük kedinin pençesi gevşedi. Kaplan yere düşer düşmez, fil onu ezmek için ileri atıldı.

Diğer tahtırevandaki Sör James, Hélène ve Jules daha da büyük bir tehlike içindeydi. Kaplanlardan birisi onların filine önden saldırırken, ikincisi de filin arka tarafına sıçramış ve böylece, onun adına her ne kadar yazık olsa da, René'nin ateş menziline girmişti. René nişan alıp ateş etti, ama kurşun kaplanın göğsüne saplanmış olmasına rağmen, hayvanın pençesi başlangıçta gevşemedi. Kafasını çevirip yarayı ısırdı ve ardından son nefesini verip yere düştü.

Sör James tüfeğinin iki namlusunu doğruca diğer kaplanın derisine doğrultup tetiği çekmeyi başardığında, kaplanın kafası Hélène'den yalnızca birkaç metre uzaktaydı. Kurşun, tüfek sıkısı ve alevler kaplanı yarıp geçti. O da öldü.

Nihayet hepsi yeniden nefes alabildi.

François, yardımcılar ve köpekler ormandan çıktılar. Yardımcılardan ikisi son üç kaplanın yolunda kalmıştı ve birinin kafası ezilirken, diğerinin göğsü paramparça olmuştu. O kadar hızlı ölmüşlerdi ki çığlık atacak zamanları bile olmamıştı ve şayet olsaydı da boru sesleri, havlamalar ve diğer yardımcıların çığlıkları onların sesini bastırırdı. François'nın adamları birbirinden kırk veya elli metre arayla yerde yatan beş kaplanı görünce, ölen iki arkadaşlarını hemen unuttular. Çünkü Bengalliler ve Birmanyalı-

lar arasında, beş ölü kaplan, iki ölü adama kolaylıkla karşılık gelirdi.

Adda, Justin'in atına benzeyen küçük Birmanya atının sırtında kafileyi karşılamaya geldi. Ardından yerleşim bölgesine dönerek, dört konuğun ve ağabeylerinin sağ salim geri döndüğünü, ama ölen iki adamın sedyelerle çiftliğe getirildiğini duyurdu.

Ağır olmasa da yaralanmış olan Ömer ve Ali adlarındaki iki fil kızlardan yeni bir saygı görmeye başlamıştı ve Hélène evi koruyup kollamaları için onları satın almak istediğini belirtti. René o andan itibaren fillerin kendilerine ait olduğunu düşünebileceklerini söyledi. Aracı olarak *Shabunder*'den faydalanarak fillerin sahibiyle gerekli düzenlemeleri yapma sorumluluğunu kendi üstüne aldı.

O gece Jane'in ateşi çıktı ve herkes bunu o gün yaşanan olaylardan sonra yorgun düşmesine bağladı. Ablası onun yanında kaldı. René ile Sör James konuşmak için yürüyüşe çıktılar ve sonradan Adda'ya Jane'in durumunu sorduklarında, genç kız onlara Jane'in odasında ağladığını duyduğunu, ama rahatsız etmemek için içeri girmediğini söyledi. James René'nin kızların üzülmesine, özellikle de Jane'in üzülmesine karşı son derece hassas olduğunu fark etti ve ertesi gün kızın büyük kederinin sebebini öğreneceğine söz verdi.

Ertesi sabah Sör James, Hélène'in, René'nin durumu kötüye giden Jane'i ziyaret etmesini rica ettiğini bildirdiğinde, René hüzünlendiyse de şaşırmadı. Genç adam ile kardeşler çok yakınlaşmış oldukları için, René'nin bu ricayı reddetmesi yersiz olurdu. René Hélène'in kendisine eşlik etmesini rica etti, ama Hélène onlara ayak bağı olacağını düşündüğünü söyledi. Belli ki Jane onunla baş başa konuşmak istiyordu.

René usulca kapıyı çaldı. "Girin," dedi titrek ve ince bir ses.

LXXV
Jane'in Hastalığı

ODADAKİ BÜTÜN KEPENKLER KAPALIYDI, dolayısıyla içerisi serin ve karanlıktı, panjurlardan hafif bir esinti geliyordu. Jane şezlongda uzanmaktaydı. René içeri girince ayağa kalkıp elini uzattı.

"Beni görmek istemişsiniz sevgili kardeşim," dedi René. "İşte geldim." Jane şezlongun başucundaki bir koltuğu işaret edip, yorgun bir iç çekişle tekrar uzandı.

"Dün çiftliğe dönerken ablam bize böylesine iyi bakmış olan iki fili elinde tutma arzusunu dile getirdi," diye konuşmaya başladı Jane. "Siz ise filleri kendimizin sayabileceğimizi söylediniz, ardından da birkaç gün sonra yola çıkma niyetinde olduğunuzu belirttiniz."

"Doğru," dedi René. "Koşullar beni yakında yola çıkmak zorunda bırakıyor. Kaptan bana büyük bir iyilik yaparak izin verdi, ama yalnızca sizi evinize getirip yerleştiğinizi görmeme yetecek bir zaman dilimi kadar. Bu gerçekleşti. Tanrı'ya şükürler olsun ki ablanızla birlikte sağ salim buraya vardınız. Ablanız beklemekte olduğu hamiye kavuştu ve Çin'e ya da Tibet'e giderken buradan geçecek olan ilk rahip onları evlendirecek."

"Kesinlikle," dedi Jane. "Ablam düğüne kalmanızı tercih ederdi."

René kederle Jane'e baktı ve elini ellerinin arasına alarak, "Siz bir meleksiniz Jane," dedi. "Ancak size istediğim yanıtı verememememin önemli sebepleri var."

"Yani ret mi ediyorsunuz?" diye sordu Jane içini çekerek.

"Reddetmek zorundayım," dedi René.

"Gitmek zorunda olmanızın asıl sebebini söylemediğinizi itiraf etmelisiniz."

René onun gözlerinin içine baktı. "Sebep ne olursa olsun, söylememi ister miydiniz?" diye sordu.

"Sebep her ne olursa olsun, bilmek isterim," dedi Jane. "Bazen gerçek acı bir ilaçtır, ama daima en kuvvetli ilaçtır. Bekliyorum!"

"Jane," dedi René güçlü olmaya çalışarak, "ne yazık ki bana âşık oldunuz." Jane hafif bir çığlık attı.

"Ve ne yazık ki sizin olamam." Jane elleriyle yüzünü örttü ve ağlamaya başladı.

"Size az önce söylediğim şeyi söylememeyi tercih ederdim Jane," dedi René. "Ama bütün dürüstlüğümle söylemek zorunda olduğumu düşündüm."

"Yeterli," dedi Jane. "Lütfen beni yalnız bırakın."

"Hayır," dedi René. "Sizi böyle bırakamam. Bizi ayrı tutanın ne olduğunu bilmelisiniz. Ondan sonra beni yargılayabilirsiniz, kendinizi de."

"Ne kadar zayıf olduğumu görüyorsunuz René," dedi Jane. "Sizi sevdiğimi reddedecek kadar güçlü davranamadım. Şimdi ise birlikteliğimizin önünde bir engel olduğunu, aşılamaz bir engel olduğunu söylüyorsunuz. Pekâlâ o halde, devam edin. Beni yaraladınız. Şimdi de yarayı dağlayın."

"Size bir cerrahın katı elleriyle değil, bir ağabeyin elleriyle dokunmama izin verin Jane. Örtünün yırtıldığını ve benim bu yırtıktan saklamaya çalıştığınız şeyi gördüğümü unutun. Bana ellerinizi verin ve başınızı omzu-

ma yaslayın. Beni sevmekten vazgeçmenizi istemiyorum Jane. Tanrı korusun! Ama beni farklı bir şekilde sevmenizi istiyorum. Siz 1788'de doğdunuz sevgili dostum. Hector de Sainte-Hermine adlı genç kuzeniniz babanızla birlikte denize açılmak ve denizcilerin hayatını öğrenmek için ailenize katıldığında iki yaşındaydınız. Kendisi babanızın en büyük ağabeyi Sainte-Hermine Kontu'nun küçük oğluydu. Belki siz onu hatırlamazsınız, ama ablanız mutlaka hatırlar."

"Ben de hatırlıyorum," dedi Jane. "Ama o genç adamın, birlikteliğimizin önündeki büyük engelle ne ilgisi var?"

"Size öykünün tamamını anlatmama izin verin Jane. Bitirdiğimde sadakatimden şüphe etmeyi bırakacaksınız.

O delikanlı babanızla birlikte ayrılıp üç deniz yolculuğuna çıktı. Devrim gerçekleştiğinde bir denizcinin hayatından keyif almaya başlıyordu. 1792'nin sonlarına doğru babası onu eve çağırdı. Ayrılışını mutlaka hatırlarsınız Jane, çünkü onun için çok üzücü olmuştu. Hüngür hüngür ağlamıştı, çünkü sizi bırakmak onun için çok zordu. Size küçük karıcığım derdi."

Jane'in aklına ansızın bir fikir geldi. "İmkânsız!" diye bağırdı René'ye dehşet içinde bakarak.

René duraksamadan ve Jane'in şaşkınlığını fark ettiğini belli etmeksizin konuşmayı sürdürdü. "Hector eve dönüp babasının kellesinin vurulmasına, büyük ağabeyinin kurşuna dizilmesine ve ortanca ağabeyinin giyotinde hayatını kaybetmesine şahit oldu. Yeminlerine sadık kalarak onların izinden gitti. Ardından barış yapıldı. Hepimiz her şeyin sona erdiğini zannettik. Hector kendisini özgür hissetti ve dünyayı yeni gözlerle görmeye başladı; sanki gözlerinin önündeki perde kalkmıştı. Hayata atılabilir, âşık olabilir ve gelecek için ümit besleyebilirdi."

"Ve Matmazel Sourdis'ye âşık oldu," dedi Jane çatlayan bir sesle.

"Ve Matmazel Sourdis'ye âşık oldu," diye tekrarladı René.

"Ama sonra ne oldu?" diye sordu Jane. "Kimse nedenini ya da nasılını bilmeksizin, evlilik sözleşmesinin imzalanacağı anda nasıl gidebildi? Başına neler geldi? Nerede?"

"Sözleşmeyi imzalayacağı sırada, dostlarından biri çıkageldi ve verdiği bir sözü tutmasını talep etti. Söz vermişti bir kere, bir an bile tereddüt edip şerefini lekelemektense, mutluluğunu ve hayatını tehlikeye atmayı tercih etti. Evlilik sözleşmesini imzalayacağı kalemi elinden düşürerek odayı terk etti. Rahmetli babasının ve ağabeylerinin sesini duyabildiği yere doğru koştu. Sonunda ele geçirildi. Çok güçlü bir adamın müdahalesi sayesinde, talep ettiği gibi kurşuna dizilmek yerine, Temple'da tutsak

edildi. İmparator üç yıl sonra öldüğünü zannettiği adamın hayatta olduğunu öğrenince, kendisine başkaldırmaya cüret etmiş olan bir adam için üç yıllık hapis cezasının yeterli olmadığına kanaat getirdi ve Hector'u terfi şansı olmayan bir er ya da tayfa olmakla cezalandırdı.

Askeri kariyerine babanızın yanında, donanmada başlamış olan Hector, tayfa olmak için izin istedi. İsteği yerine getirildi. Hector korsan gemisinde, donanmadan daha özgür olacağını düşündüğü için, Saint-Malo'ya gitti ve *Revenant* adlı brikte, Surcouf'un hizmetine girdi. Sizin, ablanızla ve babanızla birlikte seyahat etmekte olduğunuz *Standard* adlı gemiyle *Revenant*'ın tesadüfen karşılaştığını biliyorsunuz. Savaşı izlediniz. Babanız o savaşta hayatını kaybetti...

Ama dediğim gibi, Hector da Surcouf'un tayfalarından biriydi. Sainte-Hermine Vikontu'nun adını duydu ve öldüğünü gördü. Babanızın cesedinin denize atılmaması yönündeki ricanızı duydu. Surcouf ile konuştu ve Surcouf onun naaşını gemide tutmayı kabul etti. Surcouf ayrıca Hector'u sizi nereye giderseniz takip etmekle, ablanızla birlikte evinize yerleşene dek sizi bir an bile gözünün önünden ayırmamakla görevlendirdi.

İşte artık her şeyi biliyorsunuz sevgili Jane. Gerisini anlatmama gerek yok. Ama bunları ablanızdan bile sır olarak saklamanızı rica etmek zorundayım.

Bir denizcinin hayatının ilk prensiplerini babanızdan öğrenip, 1792'de eve çağrıldığında sizi bıraktığı için fazlasıyla üzülen o çocuk, babasının kellesinin vurulduğunu, büyük ağabeyinin kurşuna dizildiğini, ortanca ağabeyinin giyotinde idam edildiğini gören o çocuk, babasının ve ağabeyinin başına gelen korkunç olaylara rağmen onların izinden giden ve savaşın bittiğini zannederek Matmazel Sourdis'ye aşkını ilan eden o delikanlı, asla gerçekleşmeyen o meşhur evlilik yüzünden bir daha asla kimseye âşık olmayacağına yemin eden, İmparator'a karşı savaşırken ele geçirilen, kurşuna dizilmek yerine hayatının üç yılını Temple'da geçiren, İmparator'un orduda bir er veya donanmada bir tayfa olması koşuluyla canını bağışladığı o delikanlı Sainte-Hermine Kont'uydu Jane, sizin kuzeninizdi – bendim!"

Jane'in şezlongunun yanında dizlerinin üstüne çöken René, onun ellerini ellerine alıp öpücüklere ve gözyaşlarına boğdu. "Artık kendiniz karar verebilirsiniz," dedi René. "Namuslu bir adamın bütün görevlerini hiçe saymadan Matmazel Sourdis'den başkasının kocası olabilir miyim?"

Jane hıçkırıklarını bastırmaya çalıştı. Kollarını kuzenine dolayarak buz gibi dudaklarla alnını öptü ve ardından adeta ölü gibi yığılıp kaldı.

LXXVI
Ertelenen Ayrılış

JANE BAYILINCA RENÉ'NİN AKLINA gelen ilk şey, ona koklatmak için cebinden İngiliz tuzları çıkarmak oldu. Ancak fikrini değiştirdi. Onu hemen kendine getirmek, acılarla dolu bir dünyaya döndürmek anlamına gelecekti. Belki de René doğanın işini yapmasına olanak tanırsa, Jane şuursuz olduğu esnada, kendine geldiği zaman ihtiyaç duyacağı gücü toplayabilirdi, ne de olsa gün, gücünü gecenin gölgelerinden ve sabahın gözyaşlarından alır.

Gerçekten de Jane çok geçmeden içini çekti. Kendine gelmeye başlıyordu; ona sıkıca sarılmış olan René, yaşamla ölüm arasındaki gölgeli eşikte kalbinin attığını hissedebiliyordu. Jane gözlerini açtı ve nerede olduğunu tam olarak bilmeden, "Ne kadar huzurluyum!" diye mırıldandı.

René hiçbir şey söylemedi. Genç kızı hayallerinden koparmanın ya da kendine gelmesinin ilk belirtilerine herhangi bir şekilde müdahale etmenin sırası değildi. Aksine, René güçlü cazibesiyle genç kızın bu hassas ve geçici evreyi olabildiğince uzun yaşaması için elinden geleni yaptı; ne de olsa yaşamla ölüm arasında gidip geliyordu. Sanki ruhu bedeninden çıkmıştı, ama yavaş yavaş geri dönüyordu ve düşüncelerini hatırlamaya başlıyor, bu düşüncelerle birlikte durumunun da farkına varıyordu.

Büyük bir talihsizlik yaşamayı hak edecek hiçbir şey yapmamış olan her insan gibi, Jane'in ıstırabı da hem acı, hem tatlıydı. Çok geçmeden teslimiyete dönüştü. Gözlerinden yaşlar akmaya devam etse de, artık kendinden geçmişçesine hıçkıra hıçkıra ağlamıyordu; gözyaşları daha ziyade bahar vakti bir baltanın kasıtsızca kestiği körpe bir ağacın akıttığı özsuyu andırıyordu.

Gözlerini tekrar açtı ve yanında oturan genç adamı gördü. "Ah René! Yanımda kalmışsın," dedi. "Ne kadar iyisin. Ama haklısın. Bu durum senin için de, benim için de böyle devam edemez. Yalnızca biraz daha yanımda kal lütfen, ki senin varlığından güç alabileyim. Mantığım ve iradem birlikte hareket etmeye başladığı zaman elimden geleni yapacağımı göreceksin. Sırrına gelince, bu konuda hiç endişelenme. Ölüler mezarlarında nasıl gömülüyse, sırrın da kalbimde öyle gömülü kalacak.

İnan bana, çektiğim ve çekeceğim bütün acılara rağmen, seninle hiç tanışmamış olmayı istemezdim René. Son zamanlarda çektiğim bütün acıları, seninle tanışmadan önceki hayatımla ve sen gittikten sonraki hayatımla kıyasladığımda, ne denli acı verici olursa olsun, şimdiki hayatımı,

arkamda bıraktığım renksiz hayata ve beni bekleyen amaçsız hayata tercih ederim.

Şimdilik odamda seninle yaşadığım anılarla baş başa kalmama izin ver. Lütfen aşağıya in. Onlara aşağıya gelmeyeceğimi, hastalığımın ciddi olmadığını ve sadece yorgun olduğumu söyle. Odamda kalmamı tavsiye ettiğini söyle. Yukarıya biraz çiçek gönder ve vaktin olursa beni görmeye gel. Benim için yapabileceğin her şeye minnettar olurum."

"Dediğini yapmalı mıyım?" diye sordu René. "Yoksa söylediklerine rağmen, gücünü toplayana kadar yanında mı kalmalıyım?"

"Hayır. Dediğimi yap. Sadece 'Beni bırakma!' dediğim zaman sözümü dinlememelisin."

René ayağa kalktı. Kuzeninin elini ağabey şefkatiyle öptü ve kapıya gitmeden önce bir süre onu izledi. Kapıda dönüp bir kez daha baktı. Ardından odadan çıktı.

Hélène Jane'in ne kadar ağır hasta olduğunu anlayan tek kişiydi ve bu hastalığı ne yorgunluğa, ne de karşı karşıya kaldığı tehlikelere bağlıyordu. Gerçek sebebi anlıyordu.

Hassas ve şefkatli Hélène, tutkulu değil mantıklı bir insandı ve aşk için evlenmiyordu. Sör James ile cemiyet içinde tanışmıştı ve onu üç bakımdan –zihin, soy ve yürek bakımından– çekici ve asil bulsa da, aslında onu hayattaki mutluluğunu birlikte kuracakları yaşama bağlayacak kadar sevmiyordu. Sör James'in Hélène için beslediği hisler de aşağı yukarı aynıydı. Kararlaştırılmış olduğu gibi Kalküta'dan gelmişti, ama bunu sevdiği kadına kavuşmak için can atan âşık bir adam gibi değil de, sözünü tutan namuslu bir adam gibi yapmıştı. Gerekseydi, Kalküta ile Betel Toprakları arasındaki dört veya beş yüz fersahlık mesafeyi nasıl derhal kat ettiyse, bütün dünyayı da dolaşırdı ve yolculuğunun sonunda Hélène'i kendisini beklerken bulamasa şaşırır –çünkü soylu kadınlar da en az erkekler kadar verdikleri sözün kölesidir– ama umutsuzluğa kapılmazdı. Bu bakımdan birbirleri için yaratılmışlardı; muhtemelen rahat ve huzurlu bir hayatları olacaktı.

Ne var ki Jane'in durumu böyle değildi. Tutkulu bir zihni ve alev alev kavrulan bir yüreği olan özgür ruhlu Jane, sevmeye ve sevilmeye ihtiyaç duyuyordu. Gösterişin onun için hiç önemi yoktu. René'nin sıradan bir tayfa gibi giyinmesini önemsememişti. Zengin veya fakir, asil veya avam olup olmadığını merak etmemişti. Onu kahramanı olarak, zorba bir korsanın kollarına ve öpücüklerine karşı koymaya çalışırken kendisini kurtaran kişi olarak görmüştü. René'nin, köpekbalığına yem olmak üzere olan ve dostlarının umudunu kestiği zavallı bir tayfayı kurtarmak için denize atladığını görmüştü; bütün denizcilerin kâbusu olan canavarla savaşıp onu alt

ettiğini görmüştü. Onurlu bir insan olan René'nin, yalnızca ablasıyla kendisini korumak için, bin beş yüz fersahlık bir yolculuğa kalkıştığını ve bu yolculuk esnasında Malaylı korsanlara, kaplanlara, yılanlara, eşkıyalara göğüs gerdiğini görmüştü. Bir soylu gibi cömertçe altın dağıttığını görmüştü. Görmesi ya da bilmesi gereken başka ne vardı? Üstelik genç, yakışıklı ve seçkin bir adamdı. Jane onları tesadüflerin değil Tanrı'nın bir araya getirdiğini düşünmüş ve onun gibi istekli, romantik bir insanın ilk aşkı nasıl olursa, René'ye öyle âşık olmuştu. Onu bütün kalbiyle seviyordu. Şimdi ise aşkına karşılık görme umudundan tamamen vazgeçmesi gerekiyordu, oysa bu umudu tanıştıkları günden bugüne dek yaşatmıştı. Kendi yüreğinde ve René'nin yüreğinde bu umudun yaşayamayacağını görmek zorunda kalmıştı. Peki şimdi Fransa'dan dört bin fersah uzaktaki vahşi doğanın ortasında hali ne olacaktı? Mutsuz bir yalnızlık içinde, umutsuzluğun güneş görmeyen kışında solup gitmeye mahkûm, alev alev yanan bir yürekten ne fayda gelirdi? Ablası ne kadar şanslıydı! Seviyor ve seviliyordu. Ancak Hélène ile Sör James'in arasındaki gibi bir sevgi, Jane'i asla tatmin etmezdi.

Hiç güzel olmamış bir kadın, hiç genç olmamış demekti, ama hiç sevilmemiş bir kadın, hiç yaşamamış demekti. Jane umutsuzluk içinde, gözyaşlarıyla sırılsıklam olmuş patiska mendillerini lime lime etti; bir gün o mendillerin köşesine René'nin isminin baş harflerinin yanına, kendi isminin baş harflerini dikmeyi ummuştu.

Gün bu şekilde geçip gitti. Rahatsızlığı ona aşağıya inmemek için bahane sağlıyordu. Hélène Jane'in hastalığının yorgunluktan ya da karşı karşıya kaldığı tehlikelerin yarattığı korkudan kaynaklanmadığını tahmin etmişti ve alışılmadık bir adım atarak, Jane'in kendisini görmek isteyip istemediğini öğrenmek için yukarıya birini gönderdi. Jane onu görmeyi kabul etti ve neredeyse anında ablasının koridordaki ayak seslerini duydu.

Jane gözyaşlarını bastırdı ve gülümsemeye çalıştı, ama hiçbir şeyi saklamadığı biricik ablasını görür görmez yine ağlamaya başladı ve Hélène'e kollarını açarak, "Ah abla, öyle mutsuzum ki! Beni sevmiyor, üstelik yakında gidecek," diye haykırdı.

Hélène kapıyı kapatıp kilitledikten sonra kendini Jane'in kollarına attı. "Ah!" diye haykırdı kardeşine karşılık olarak. "Hâlâ savaşmak için zamanımız varken aşkından niye söz etmedin?"

"Heyhat," dedi Jane. "Gördüğüm andan beri ona âşığım."

"Ne kadar bencilce davrandım!" dedi Hélène. "Ablan ve ikinci annen olarak görevimi yerine getirip seni kollamak yerine, sadece kendi duygularımı düşündüm. Adamın sadakatine güveniyordum!"

"Ah, onu suçlama," diye haykırdı Jane. "Kasten ona âşık olmama yol açacak hiçbir şey yapmadığına Tanrı şahittir. Ben ona âşık oldum, çünkü tanımış veya duymuş olduğum en yakışıklı, en onurlu, en cesur adamdı."

"Seni sevmediğini mi söyledi?" diye sordu Hélène merakla.

"Ah, hayır! Hayır, bunun beni ne kadar üzeceğini biliyor."

"Evli mi öyleyse?"

Jane başını salladı ve "Hayır," diye yanıtladı.

"Sadece düşünceli davranıyor olamaz mı?" diye sordu Hélène. "Sıradan bir donanma teğmeninin karısı olamayacak kadar zengin ve asil olduğunu mu düşünüyor?"

"O bizden daha zengin ve daha asil abla!"

"Öyleyse bir sır olmalı," dedi Hélène.

"Sırdan daha fazlası. Bir gizem var," dedi Jane.

"Bana anlatamayacağın bir gizem mi?"

"Yemin ettim."

"Zavallı çocuğum. En azından sana yardım etmek için ne yapabileceğimi söyleyebilirsin."

"Kalabileceği kadar uzun kalmasını sağla. Burada kaldığı her gün, hayatıma eklenen bir gündür."

"Gidene kadar onunla görüşmeyi mi planlıyorsun?"

"Mümkün olduğunca."

"Öyleyse kendinden emin misin?"

"Hayır, ama ondan eminim."

Pencere açıktı ve Hélène kapatmak için pencereye yaklaştı. Aşağıya bakınca Sör James'in avluda uzun yoldan geldiği belli olan, üstü başı toz kaplı dört beş adamla konuştuğunu gördü. Yüksek sesle konuşuyorlardı ve neşeli bir halleri vardı.

Sör James Hélène'i görünce, "Ah, Hélène, lütfen aşağıya gel canım. Sana güzel haberlerim var," diye seslendi.

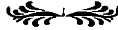
"Evet, hemen aşağıya in Hélène," dedi Jane. "Ve haberlerin ne olduğunu söylemek için fırsat bulduğun ilk anda tekrar yukarıya gel. Heyhat!" diye mırıldandı. "Hiç kimsenin bana verecek güzel haberleri yok."

Jane'in bahtsızlığını düşünecek fazla zamanı olmadı, çünkü Hélène hemen geri döndü. "Babamızın cenaze duasını eden papazların neden bizi evlendirmeden Betel Toprakları'ndan gitmesine göz yumduğumuzu biliyorsun, öyle değil mi?" diye sordu Hélène.

"Evet," dedi Jane. "Aynı papazların cenaze töreni yaptıktan hemen sonra düğün töreni yapmasının dine karşı saygısızlık olacağını düşünmüştünüz."

"İşte şimdi Tanrı bizi ödüllendiriyor. Rangoon'da yaşayan İtalyan bir rahip olan Peder Louis, her iki ya da üç yılda bir, ne tür iyilikler yapabileceğini araştırmak için krallıkta yolculuğa çıkarmış, Sör James Asplay, iş arayan o Pegulu çiftçilerden, Peder Louis'nin üç ya da dört gün içinde burada olacağını öğrenmiş. Ah, dördümüz aynı gün mutluluğumuza kavuşabilseydik ne güzel olurdu sevgili Jane!"

LXXVII
Hint Geceleri

JANE İÇİN HAYAT KUVVETLİ DUYGULARIN ve tezat sezilerin silsilesine dönüştü. René yanında olduğu zaman bütün varlığıyla hayatta olduğunu hissediyor, yanından ayrıldığında ise canlılığını yitiriyordu; kalbi adeta zar zor atıyordu.

Onu bir akraba ya da dostun besleyebileceği bütün sevgiyle gerçekten seven René, durumunun ciddiyetini hafife almıyordu. Genç kızın büyüleyici etkisinden de kaçmıyordu; çünkü sonuçta kendisi genç ve hayat dolu bir adam, Jane de güzel ve delicesine âşık bir genç kızdı. Jane özlem dolu bakışları, elinin hafif dokunuşları ve iç çekişleriyle, sevdiği adamın kalbinin daha hızlı atmasına yol açıyordu. René'nin, uzun ve heyecanlı sohbetleri sırasında genç kıza duyduğu çekim hem tensel, hem de ıstıraplıydı. İnsanın yirmi altı yaşında, canlılığının ve gençliğinin doruğunda, gökyüzü, yeryüzü ve hava hep birlikte insanı Doğu'nun çarpıcı heyecanlarıyla kuşatıp, her esinti "Aşk" sözcüğünü fısıldarken âşık olmamaya çalışması, doğanın bütün güçleriyle savaşmak gibidir.

René kendisini adeta her gün karşı konulamaz bir cazibeye maruz bırakıyor, ama yine de her gün savaş alanından galip ayrılıyordu. Ormanın derinliklerindeki ve fırtınalı denizlerdeki pek de hoş olmayan tehlikelerin karşısında ne denli büyük bir sınav veriyorsa, bu hoş tehlikenin karşısında mümkün olduğunca kayıtsız ve güçlü kalmaya çalışırken de o denli büyük bir sınav verdiği kuşku götürmezdi.

Evin ikinci katındaki yatak odaları doğuya veya batıya bakan balkonlara açılıyordu. René ile Jane her gecenin en güzel bölümünü bu balkonlardan birinde geçiriyordu. Jane takı olarak çiçekleri, elmaslara, incilere ve mücevher kutusundaki saklanma yerinden nadiren çıkardığı diğer değerli taşlara tercih ediyor, balkonda, esansının baştan çıkarıcı gücünü kuşkusuz hesaplamadığı, hatta fark etmediği *mhogry* adlı hoş ve tatlı çiçekten

kolyeler yapıyordu. Yasemine ve leylağa benzeyen, ama kokusu daha çok sümbülü ya da filbahriyi andıran *mhogry* adlı çiçeğin beyaz, pembe veya sarı bir çanağı vardır ve insanın iplik geçirebileceği uzun taçyaprakları bulunur. *Mhogry* çiçeğinden yapılan bir kolye, onu takan kişiyi baştan çıkaran esanslarla kuşatır.

Balkonda ayrıca olağanüstü ve muhteşem Hint gecelerini de seyrediyorlardı. Hint adalarındaki gündoğumları ve günbatımları nefes keser. Gökyüzü, yetenekli bir havai fişek sanatçısının, gösterisinde alevlere kattığı bütün renkleri barındırır. Güzelim ilkbahar ve sonbahar günlerinde, gökyüzünde yükselen dolunay, daha ziyade bizim Batı'da sahip olduğumuz solgun güneşi andırır, öyle ki, ilkbahar ve sonbaharı yılın geri kalanından bu sayede ayırt etmek mümkündür. Eğer güneş ateşten meydana geliyorsa, ay da altındandır ve muazzam büyüklüktedir. Ay en yüksek noktasına eriştiğinde, insan onun ışığında, adeta gündüzmüş gibi okuyup yazabilir ve ava çıkabilir. Geceler bütün çeşitliliğiyle muhteşemdir. Bazen öyle karanlık olur ki iki adım ötenizi göremezsiniz, bazen de gündüz olduğunu zannedersiniz, ama aslında ışık yıldızlarla kaplı gökyüzünden, semaya yayılmış olan ve birçoğu Avrupa'da bilinmeyen sonsuz takımyıldızlardan gelmektedir. Hint adalarında yıldızlar insana daha yakın, daha fazla sayıda, daha parlak görünür ve ay, onların ışığını zayıflatacağı yerde kendi ışığıyla daha çok vurgular.

Rüzgâr da geceye kendi büyüsünü katar. Yüksek ağaçların ve sık çalıların arasında uğuldar. Esanslarını esintilere teslim eden çiçeklerden heyecan verici binlerce koku toplar. Adeta doğa, adı değişse de, kendisi değişmeyen evrensel Tanrı'nın sunağında yanan bir tütsüdür.

İki genç, hafif esintilerin süzülüp geçtiği balkonda yan yana otururdu. Jane'in eli René'nin elinde durur, bazen saatlerce konuşmadan orada öylece otururlardı. Gecenin büyüsüne kapılan Jane rüyada gibi René'nin adını defalarca sayıklar ve mutluluğuna hayret ederdi.

Yine böyle bir gecede, süzgünce gökyüzüne bakarak, "Öyle mutluyum ki René," dedi. "Tanrı neden bu mutluluğu bana çok gördü? Başka hiçbir şey istemezdim."

"İşte bu soru bizim zayıflığımızı yansıtıyor Jane, çünkü biz zavallı, önemsiz varlıklarız. Bütün kutsal varlıklar arasında kozmik bir ahenk yaratan evrensel bir Tanrı hayal etmek yerine, kendi imgemizde bir Tanrı yarattık, kişisel bir Tanrı. Ondan doğanın büyük felaketlerini değil, kişisel talihsizliklerimizi açıklamasını istiyoruz. Ama varolduğu düşünülse bile, insan zekâsıyla kavrayamadığımız ve insan yetisiyle tartamadığımız bir Tanrı'ya dua ediyoruz. Antik çağlardaki insanlar nasıl dua ediyorduy-

sa, biz de öyle dua ediyoruz. Onlar ailelerinin inandığı tanrıya dua ederlerdi; daima görebildikleri ve daima orada olan kubit boyundaki putlara. Bir Hintli nasıl puta dua ederse, bir Afrikalı nasıl muskasına dua ederse, biz de öyle dua ediyoruz. Eğer bir durum bizi mutsuz eder ya da üzerse, 'Neden öyle yaptın? Neden şöyle yapmadın?' diye soruyoruz. Biz soruyoruz, ama Tanrı hiç cevap vermiyor, çünkü çok uzakta ve zaten her durumda bizim önemsiz isteklerimizle ilgilenmiyor. Ardından ona haksızlık ediyoruz, çünkü talihsizliklerimiz için onu suçluyoruz, hatalarımızı ona yüklüyoruz, üstelik mutsuzluğumuz azalmadığı gibi, ayrıca dine saygısızlık etmiş, günah işlemiş oluyoruz.

Sevgili Jane, Tanrı'nın neden birlikte olmamıza izin vermediğini soruyorsun, sanki biz bütün önemsizliğimizle ebediyet gibi bir zaman dilimini anlayabilirmişiz gibi. Oysa biz bir milletin felaketleri arasında kalmış ufak atomlarız, yaşamlarımız sona ermekte olan bir dünyayla, yeni başlayan bir dünyanın arasında sıkışmış durumda, bir yandan çökmekte olan kraliyet, diğer yandan yükselmekte olan imparatorluk bizi yanına çekiyor. Tanrı'ya XIV. Louis'nin savaşlara çok sayıda adamını kurban ederek Fransa'yı neden zayıflattığını sor, gelip geçici mermer ve bronz hevesi için hazineyi neden tükettiğini sor. Tanrı'ya XV. Louis'nin 'Artık Pireneler yok,' diyebilmek için -ki söylediği sırada doğru değildi bu- neden yıkıcı politikalar benimsediğini sor. XV. Louis'nin, neden bir kadının kaprislerinden etkilenerek ve bir papazın boyunduruğu altına girerek, Nantes Fermanı'nı feshedip Hollanda'yı zengin ederken Fransa'yı mahvettiğini sor. Ya da Châteauroux Düşesi, D'Étioles Markisi ve Barry Kontesi gibi insanlarla arkadaşlık ederek büyükbabasının yıkıcı faaliyetlerini neden devam ettirdiğini sor. XV. Louis'nin neden bütün nasihatleri kulak arkası ederek yozlaşmış bir bakanın öğüdünü dinlediğini ve neden Avusturya ile ittifak kurmanın Fransızlara daima büyük talihsizlikler getirdiğini gösteren tarihi kanıtları göz ardı ederek, Fransa tahtına Avusturyalı bir prensesi çıkardığını sor. Tanrı'ya, XVI. Louis'ye neden kraliyete yakışan erdemler yerine burjuva içgüdüleri verdiğini, neden kralın tutmaya niyeti olmayan bir yemini etmesine izin verdiğini, neden kendi halkına karşı yabancılardan yardım almasına izin verdiğini, neden ona aşağılık bir sonu layık gördüğünü sor; kralın yüce başı, adi suçlular için tasarlanmış olan idam sehpasının seviyesine inmişti.

İşte bizim öykümüzün başını orada, tarihin bütün o kargaşasının arasında bulabilirsin sevgili Jane. Böylece amcamı bir baba, kuzenlerimi birer kardeş gibi görmeme rağmen, neden ailenizin yanında kalamadığımı anlayabilirsin. Babamın neden hâlâ kralın kanlarıyla kıpkırmızı olan bir idam

sehpasında can verdiğini anlayabilirsin. Büyük ağabeyimin neden kurşuna dizildiğini, ortanca ağabeyimin neden giyotinde idam edildiğini. Benim, verdiğim kutsal sözü tutmak için, neden inanmadan ve isteksizce o yolu takip etmek zorunda olduğumu, o yol ki, gerçek mutluluğu yakalamak üzere olduğum anda bütün umutlarımı elimden aldı. Üç yıl Temple'da yattım ve ardından canımı bağışlayarak beni talihsizliğe mahkûm eden bir adamın sahte merhametiyle hayata döndüm. Eğer Tanrı sana cevap verseydi, 'Neden böyle yaşamayı sürdüremiyorum? Başka hiçbir şey istemezdim,' şeklindeki soruna cevap verseydi, şöyle derdi: 'İkinizin hayatında gelişen küçük olaylarla benim hiçbir ilgim yok sevgili çocuğum. Sizi tesadüfler bir araya getirdi ve zorunluluklar ayırıyor.'"

"Öyleyse Tanrı'ya inanmıyor musun René?" diye haykırdı Jane.

"Hayır, inanıyorum Jane. Tanrı'ya inanıyorum. Ama sayısız dünya yaratan ve onların sonsuz yolunu gökyüzüne çizmiş olan bir Tanrı'ya inanıyorum. Bence bu yüzden yeryüzünde ufak ufak yol alan iki küçük atomun talihsizliği ya da mutluluğuyla ilgilenecek vakti yok. Ben üç yılımı bu gizemlere kafa yorarak geçirdim bahtsız dostum. Hayatın bir ucundaki dipsiz derinliklere inip diğer ucundan çıktım; nasıl ve neden hayatta olduğumuzu bilmeden, nasıl ve neden öldüğümüzü bilmeden – bildiğim tek şey, ki belki de kendimi buna inandırıyorum, Tanrı'nın bir kelime olduğudur; aradığımız şeyi ifade etmek için çok faydalı bir kelime olduğu. Öldüğümde Tanrı'nın kim olduğunu öğreneceğim, elbette ölüm hayattan da sessiz değilse."

"Ah René," diye mırıldandı Jane başını onun omzuna yaslayarak, "bu felsefe benim gibi zayıf bir insan için çok ağır. Ben inanmayı tercih ediyorum. İnanmak daha kolay, üstelik o kadar umutsuz da değil."

LXXVIII
Düğün Hazırlıkları

RENÉ HÂLÂ GENÇ BİR ADAM OLMASINA RAĞMEN çok fazla acıya katlanmıştı; dünyadan usanmışlığı ve tehlikeler karşısındaki kayıtsızlığı bundan ileri geliyordu. Yirmi iki yaşındayken, yani hayat normalde açan çiçeklerle dolu bir bahçe gibi insanın önünde açılırken, René için kapanmıştı. Kendisini ansızın, dört mahkûmun yeni intihar etmiş olduğu ve diğerlerinin hemen hemen hepsinin de yalnızca idam sehpasına çıkarılmayı beklediği Temple'da bulmuştu. Başlangıçta bakış açısı şuydu: Tanrı ada-

letsizdi; Tanrı onu kraliyete beslediği sadakatle kendisine örnek teşkil etmiş olan ailesinin izinden gittiği için cezalandırıyordu. Tanrı'nın adaletine ilişkin yazılar okuyarak ve bu konuya kafa yorarak çok fazla zaman geçirmiş, sonunda kanun dışı sadakatlerin kimi zaman suç sayılabileceğini, Tanrı'nın nazarında gerçekten kabul edilebilir olan tek sadakatin, insanın ülkesine duyduğu sadakat olduğunu fark etmişti. Ayrıca Tanrı'yı, her insanın doğumunu kayda geçirip, ardından hepsinin kaderine karar kılan kişisel bir Tanrı olarak değil, uzayda ahenk içinde hareket eden binlerce dünyanın ve evrenin yaratanı olarak görmeye başlamıştı. Eğer René yanılıyorsa, eğer bütün ihtimallere ve bütün olasılıklara karşın Tanrı gerçekten de adaletsiz ve körse –insanların yaşamları tesadüflerden oluşmuyor ve şansın kaprislerine maruz kalmıyor da acımasız ilahi bir tasarıya göre gelişiyorsa– o zaman René bu Tanrı'ya karşı savaşır ve Tanrı'ya rağmen dürüst bir insan olurdu.

René'nin sınavı uzun sürdü ve o sınavdan arınarak, iyi su verilmiş bir çelik kadar sağlam çıktı. Çocukluk inançları teker teker, tıpkı savaş esnasında insanın ayaklarının dibine düşen beceriksizce birleştirilmiş bir zırhın parçaları gibi, ayaklarının dibine düştü. Ne var ki artık zaten, tıpkı Aşil gibi, onun da zırha ihtiyacı yoktu: Bahtsızlıklar onun annesi olmuş, onu Styx Nehri'ne sokmuştu. Artık Tanrı'nın onu karşılaşacağı tehlikelerden koruyacağına ya da korumayacağına inanmıyordu; emniyeti bakımından kendi gücüne, kendi hünerlerine ve kendi soğukkanlılığına güveniyordu. Doğanın ona cömertçe bahşettiği nitelikleri ahlaksal ve fiziksel eğitimiyle birleştirerek zihinsel ve bedensel niteliklerini bilemişti. Kendi kaderinin sorumluluğunu üstüne almıştı. Dolayısıyla artık hayatındaki önemsiz olaylar veya ciddi zorluklar yüzünden Tanrı'yı suçlamak için hiçbir sebebi yoktu ve buna ihtiyaç da duymuyordu. Kötülük yapmıyordu, çünkü kötülüğü çok iyi bildiği için ondan tiksiniyor, onun karşısında dehşete düşüyordu. Karşılığında herhangi bir ödül beklemeksizin iyilik yapıyordu. Çünkü doğru olanı yaparak, onu ve diğer insanları besleyen topluma karşı insani görevini yerine getirmiş oluyordu.

Jane böyle bir adam için ablasına "Kendime güvenemiyorum, ama ona güveniyorum," demekte haklıydı. Genç kız René'nin Betel Toprakları'nda kalacağı kısıtlı zamandan faydalanarak, her gün mümkün olduğunca onunla birlikte zaman geçirmeye çalıştı. Her sabah yerleşim bölgesinin etrafında atla gezintiye çıkıyorlar ve ancak öğle yemeği çanını duydukları ya da sıcak bastırdığı zaman eve dönüyorlardı. Öğleden sonraları yeniden atla gezintiye çıkıyorlardı. Bazen güvenli bölgenin dışına çıksalar da, Jane hiç korkuya kapılmıyordu, çünkü René'nin tüfeği eyerde asılı duruyordu ve ta-

bancaları kılıfındaydı. Aslına bakılırsa Jane bir süredir tehlikelere aldırmaz olmuştu, hatta sanki tehlikelerden kaçınmaktansa, onları arar gibiydi.

Akşamları balkonda buluşup felsefe tartışıyorlar, bir ay önce konuşacaklarını tahmin bile edemeyecekleri konuları gündeme getiriyorlardı. Jane önceden özellikle sorgulayan bir kafa yapısına sahip değildiyse de, artık her şeyi merak eder olmuştu. Sohbeti sık sık gizemli ölüm meselesine çekiyor ve fikirleri Hamlet'inki kadar kati değilse de, her geçen gün daha da netleşiyordu. Zihni bu tür sorularla yeni karşılaşıyordu; zamanla René'nin fikirlerinin bir kısmını anlayıp kavramaya başladı.

Dışarıdan bakıldığında Jane'de hiçbir değişiklik yoktu: Biraz daha solgundu belki ve biraz daha kederli; bir de zaman zaman gözlerinde alevler çakıyordu, ama hepsi buydu. Genellikle balkonda geçirdikleri gecelerin sonunda, başı René'nin omzunda uyuyakalıyordu. Bu arada René parlak ay ışığının altında kıpırdamadan oturuyor, kalbi, kederli ve bahtsız bir hayata mahkûm gibi görünen bu güzel çocuk için kan ağlıyordu. Bazen René de uyuklardı ve işte o zaman uyanıkken akmasına asla izin vermediği bir damla gözyaşı yanağından süzülürdü. O anda gözlerini göğe dikip, bu dünyada çektiğimiz acıların karşılığında başka bir evrende mutlu olup olamayacağımızı sorgulardı.

Günler böyle geçip gitti. Jane her geçen gün daha solgun ve daha kederli görünmeye başladı.

Derken bir gün Peder Louis geldi. Bazıları onun gelişini sabırsızlıkla beklerken, bazıları da korku içinde beklemişti. Jane duygularını gizlemeyi başaramadan odasına koştu ve kendisini yatağa atarak gözyaşlarına boğuldu.

Peder Louis beklendiğini biliyordu. Yerleşim bölgesindeki Pegululardan biri, ona kılavuzluk etmesi için şehre gönderilmişti. Peder Louis, korkmadan, Tanrı'nın himayesi altında, yalnızca o kılavuzla birlikte yola koyulmuştu. Salı günü oraya vardı ve düğünü Pazar günü yapmayı kararlaştırdılar. Böylece düğün için hazırlık yapacak dört günleri oluyordu.

Pederi karşılama telaşı içinde bir tek René Jane'in ortadan kaybolduğunu fark etmişti. Bir âşıktan bile daha çok endişelenen dikkatli René onun odasına çıktı. Bir ağabeyin yapabileceği gibi kapıyı itip açarak Jane'i yığılıp kalmış olduğu yatakta umutsuzca ağlar halde buldu. Jane, Hélène'in mutluluğuna kavuştuğu günün kendisinin yıkım günü olacağını biliyor ve René de bunu anlıyordu, çünkü Sör James Asplay ile Hélène evlenince, René'nin kalmasına ısrar etmek için hiçbir bahaneleri olmayacağı gibi, René'nin de kalışını uzatmak için hiçbir bahanesi olmayacaktı.

René Jane'i kollarına alarak bir pencerenin yanına taşıdı ve pencere-

yi açtı. Genç kızın saçlarını okşadı ve alnını usulca öptü. "Cesur ol sevgili Jane," diye fısıldadı. "Cesur ol!"

"Ah, cesur ol demesi kolay," dedi Jane hıçkırarak. "Beni terk edeceksin ve bir gün sevdiğin kadına kavuşacaksın; ben ise seni bir daha hiç göremeyeceğim."

René tek kelime etmeden –Ne diyebilirdi ki? Genç kız haklıydı!– onu göğsüne bastırdı. René nefes almakta zorlanıyordu. Kalbi sancıyordu ve alışılmadık bir biçimde gözlerinden yaşlar akmaya başladı.

"Ne kadar iyisin," dedi Jane onun göz kapaklarına değip, gözyaşlarını içmek istermişçesine parmaklarını dudaklarına götürerek.

Jane gerçekten çok mutsuzdu, ama belki René ondan daha da mutsuzdu. Çünkü Jane'in mutsuzluğunun sebebinin kendisi olduğunu biliyor ve dostunu teselli edebilecek hiçbir kelime, hiçbir yol bulamıyordu. Ne kadar uğraşırsa uğraşsın, hayal gücü, kabul edilemeyecek kadar banal kelimelerden başka hiçbir şey üretemiyordu. Aklı da bir o kadar çaresizdi. Bazen yalnızca bir yürek başka bir yüreği teselli edebilir.

Sessiz kaldılar, ikisi de düşüncelere dalmıştı, ikisi de aynı şeyi düşünüyordu: imkânsız aşk. Dokunaklı sessizliklerinde, birbirlerine karşı anlayışlarını, banal kelimeler sarf ederek gösterebileceklerinden daha etkili bir biçimde ifade ediyorlardı.

Düğünden önceki her gün Jane daha da kederli bir havaya büründü ve René'ye daha da âşık oldu. René genç kızın kendisine duyduğu aşka ve hüzünlü hasretine karşı duyarsız değildi. Eğer hayatını Claire ile geçirmeyeceği kesin olsaydı, René'nin seçebileceği diğer tek kadın –çünkü aralarında güçlü bir çekim vardı– Jane olurdu.

Düğün hazırlıkları Jane'in acısını daha da körükledi. Bernard *tsythchou* adlı bir ağacı keserek meşhur Japon verniği kadar saydam ve sert bir vernik yapmıştı. Köleler *caula-tchou* ağacındaki *pelatchong* solucanının bıraktığı balmumundan mumlar yapmıştı. Zencilerin ve düşük sınıf Hinduların sevdiği bir içkinin alkolünü yapmak için kullanılan bir orman meyvesinden çok sayıda toplamışlardı. Hareketlilik ve heyecan Jane'e elinde olmadan, ablasını ne kadar severse sevsin, bütün bu hazırlıkların, Hélène'in, kendisinin asla elde edemeyeceği bir mutluluğa kavuşması için yapıldığını hatırlatıyordu. Bu durum onun kalbini kırıyordu.

Jane Cumartesi akşamı şiddetli bir titreme nöbeti geçirdi. René onun masadan kalkıp odayı terk ettiğini gördü. Odasına çıktığını tahmin ederek onun peşinden gitti. Jane'i merdivenlerin dördüncü basamağında şuurunu kaybetmiş halde buldu. Onu kucağına alıp odasına taşıdı.

René odaya vardığında genç kıza tuz koklatmayı denedi, çünkü nor-

malde bu onu kendine getirirdi, ama bu kez hiçbir etkisi olmadı. Jane René'nin kucağında yatıyordu, göğsü onunkine yaslanmış durumdaydı. Elleri mermer kadar soğuktu ve kalbi durmuş gibiydi. René'nin dudakları Jane'in dudaklarından yalnızca birkaç santim uzaktaydı ve içgüdüsel olarak suni teneffüs yapıp genç kızı hayata döndürebileceğini hissetti, ama dudaklarını onunkilere değdirirse, genç kızın elektrik şoku almış gibi yerinden sıçrayabileceğinden korktu. Bu riski göze alamadı; belki de Jane'in zannettiği kadar kendinden emin değildi.

Jane'i o kadar solgun, ölüme o kadar yakın görmek René'nin kalbini kırdı. Gözlerinden süzülen yaşlar Jane'in yüzüne damladı. Solmuş bir çiçeğe düşen çiy damlalarına benziyordu. Jane başını kaldırdı ve gözlerini açtı.

"Sen gittiğinde, sen gittiğinde benim halim ne olacak?" diye feryat etti genç kız. "Ah, ölürüm daha iyi!" Feryadını hıçkırıklar takip etti.

René yardım almak için bir hamle yaptı, ama Jane ona sarılarak ve hıçkırarak "Beni yalnız bırakma. Ölmek umurumda değil, ama yanımda olmanı istiyorum," dedi.

René onu kollarına alarak acısını dindirmek için usulca sarıldı.

Bir süre sonra René ile Jane balkona çıktılar ve sabah ikiye kadar orada oturdular. Hâlâ düğün hazırlıklarıyla meşgul olan ev halkı da gecenin büyük bölümünü ayakta geçirdi. Üç kardeş tamamen çiçek açmış olan ağaçlar kesmişlerdi ve onları evden şapele uzanan bir kameriye inşa etmek için kullanıyorlardı. Hélène ile Sör James'e sürpriz yapmak için gece çalışıyorlardı. René Jane'i odasına getirdiğinde, onlar da son ağacı dikmekteydiler.

"Bu zavallı çiçekler bahar sona erene kadar yaşayacaktı," dedi René. "Şimdiyse üç gün içinde ölecekler!"

"Ben bir bahardan daha fazla yaşaması gereken, ama onlardan daha önce ölecek birini tanıyorum," dedi Jane.

LXXIX
Düğün

DÜĞÜN GÜNÜNÜN ŞAFAĞINDA RENÉ, yatak odasının kapısına gidip Jane'e seslenmek üzereydi ki, Hélène'in onun odasına girdiğini gördü. İyi yürekli Hélène önceki akşam kardeşine yeteri kadar ilgi gösteremediğine pişman olarak Jane'den af dilemeye ve onu ilgisizlikten ötürü yalnız bırak-

madığı konusunda temin etmeye gelmişti. İki kız birbirine sarıldı. Yarım saat kadar birbirlerine sıkı sıkı sarılıp oturduktan sonra ayrıldılar.

René Hélène'in odasına döndüğünü duyunca, parmak uçlarına basarak Jane'in yatak odasının kapısına gitti. Genç kızın hıçkıra hıçkıra ağladığını ve hıçkırıklarının arasında kendi ismini sayıkladığını duyabiliyordu. René alçak bir sesle ona seslendi: "Bir şeye ihtiyacın var mı Jane? İçeri girebilir miyim?"

"Ah, evet," dedi Jane. "Evet, seni görmem gerek. İçeri gel."

René kapıyı açtığında onun patiskadan uzun bir geceliğin içinde yatakta oturduğunu gördü. Yanında, yakutlar, safirler ve zümrütler içeren bir kese vardı; taşların bazıları yatak örtüsüne yayılmıştı. Jane onların arasından en iri ve en güzel taşları seçip, üzerine "C" ve "S" harfleri işlenmiş olan, İspanyol derisinden, esanslı küçük bir kesenin içine yerleştiriyordu.

"Gel," dedi René'ye. "Gel, yanıma otur." René bir sandalye çekerek yatağın yanına oturdu.

"Ablam az önce çıktı," dedi Jane. "Çok mutlu. Mutluluğunu gölgeleyen tek şey, benim gözyaşlarımı saklayamamış olmam. Bana ne zaman yola çıkacağını sordu, yarın çıkacağını söyledim, yarın yola çıkıyorsun, öyle değil mi?" diye sordu güçlü bir sesle konuşmaya çalışarak.

"Düğünden sonraki güne kadar beklememi istemiştin."

"Ve sen de kabul ederek büyük bir incelik göstermiştin. Lütfen sana minnettar olduğumu bil sevgili René. Ablam seni birkaç gün daha burada tutmaya çalışmasını isteyip istemediğimi sordu. Ama ona kararını zaten vermiş olduğunu söyledim, hem artık buna bir son vermenin vakti geldi."

"Son vermenin mi sevgili Jane? Ne demek istiyorsun?"

"Acı çekiyorum demek istiyorum. Sana acı çektiriyorum demek istiyorum, bu durumdan kurtulmanın hiçbir yolu yok ve yola çıkışını üç, dört veya beş gün ertelesen bile, yine de ayrılmak zorunda kalacağız diyorum. İnsanın ölümden erteleme istemesi için yaşamaktan mutlu olması gerekir."

René içini çekmekten başka bir karşılık vermedi, çünkü Jane ile aynı fikirdeydi. Yine de genç kızın duygularını bu kadar açıkça ifade edecek kadar cesur davranmasına şaşırmıştı.

Jane mücevherlerin geri kalanını da yatağa döktü ve taşların en değerli olanlarını seçmeye büyük bir özen göstererek onları gözden geçirmeye devam etti. René seçtiği taşlarla ne yapmayı planladığını sormaya cesaret edemedi. Genç kızın her hareketinde anlatılamayacak kadar kederli bir hava vardı.

Günışıkları odayı aydınlatmaya başlıyordu. Ev halkı uyanmaya başlamıştı. René ile Jane koridorda ayak sesleri duyabiliyorlardı. Jane, odasına dönmesinin vaktinin geldiğini belirtircesine René'ye elini uzattı. René kendisine uzatılan eli öperek odadan çıktı.

Artık René de Jane kadar somurtkandı. Sabahlığını çıkarıp ceketini giyerek aşağıya indi.

Genellikle Justin'in eyersiz ve dizginsiz bindiği at evin yanındaki çimlerde özgürce otluyordu. René bir avuç dolusu ot uzatıp usulca fısıldayarak ata yaklaştı. At otları René'nin elinden aldı ve René o sırada onun sırtına atladı. At vahşice sıçradı. Ne var ki René ayaklarını ona doladıktan sonra at tamamen ona aitti ve ne kadar hoplayıp sıçrarsa sıçrasın binicisini üzerinden atamazdı.

O sabaha kadar Justin'den başka hiç kimse *L'Indomptable*'a, yani ehlileştirilemez anlamına gelen adını hak eden ata binmeyi başaramamıştı. Birisi pencereyi açıp, "Aman Tanrım, René! Hiç kimse o ata binmeye cesaret edemez. Öleceksin," diye bağırdı.

Ne var ki ehlileştirilemeyen at beş dakika içinde ehlileşmiş, kuzu kadar uysal olmuştu. René atın yelesinin bir kısmını eline dolayıp, yön vermek için dizgin gibi kullanarak onu Jane'in penceresine sürdü. Pencerenin altında, direnmesine rağmen ata diz çöktürtmeyi başardı. Ne var ki René ensesindeki baskısını azaltır azaltmaz at sıçradı ve deliler gibi ileri atıldı.

İki eliyle atın sırtına tutunan René onu yavaşlatmak için hiçbir şey yapmadı. Ancak at dar bir patikada ilerliyordu ve ansızın sertçe döndü. Önlerindeki yolda yaşlı bir zenci kadın duruyordu. René ellerini ve dizlerini kullanarak atı sağa çekti, ama yeterince hızlı davranamamıştı, at yaşlı kadının omzuna çarpıp onu yere devirdi.

Kadın çığlık attı. René hemen yere indi. Kadının ayağa kalkmasına yardımcı oldu. Başka bir adam olsa umursamayabilirdi, çünkü yaşlı bir zenci kadın önemsiz görülürdü, özellikle de Hindistan'da, dolayısıyla beyaz bir adam onu devirip yoluna devam etmenin hakkı olduğunu düşünebilirdi. Ne var ki René öyle düşünmezdi, o iyi bir insandı. Cebinden, muhtemelen on beş ya da yirmi frank eden küçük bir altın külçesi çıkardı. Yaşlı kadın onun ellerini öpmeye çalıştı.

Ağır bir kaza değildi. René yaşlı kadının hiçbir zorluk yaşamadan yürüyebildiğini görünce *L'Indomptable*'ı çağırmak için ıslık çaldı. Atın sırtına atlayarak eve doğru yola koyuldu.

Justin tebrik etmek için René'yi bekliyordu; onun tereddüt etmeksizin vahşi atın sırtına atladığını ve dakikalar içinde onu ehlileştirdiğini görmüştü. Yaşlı zenci kadın yeniden ortaya çıktığında, René hâlâ Justin ile

konuşmaktaydı. Kadın avluda uşaklara sorular sordu. Ardından evin içinde gözden kayboldu.

"O kadın kim?" diye sordu René.

Justin omzunu silkti. "O bir cadı," dedi. "Ama onun gibi bir pisliğin bu evde ne işi var? Tek bir atışla ondan kurtulabiliriz!"

Ardından René'nin üzerinde hâlâ pantolonu ve beyaz ceketi bulunurken, Sör James'in çoktan üniformasını giymiş olduğunu fark eden Justin, "Geç kalacaksınız Mösyö René. Düğün töreni onda başlayacak," dedi.

René saatini çıkardı. Dokuza çeyrek vardı. "Güzel," dedi. "Hâlâ bol bol vaktim var."

Yine de odasına çıktı. Oturma odasının önünden geçerken, yaşlı kadının Jane'in odasından çıktığını görünce şaşırdı. Orada ne işi olduğunu tahmin edemiyordu, ama kadına sorunca, kadın anlamadığını belirtircesine başını salladı ve yoluna devam etti.

René Jane'e sormaya karar verdi, ama yatak odasının kapısı kilitliydi. René usulca kapıyı çaldı ve içeri gelip gelemeyeceğini sordu. "İmkânsız," dedi Jane. "Giyiniyorum."

René kendi odasına gidip çabucak beyaz pantolonunu ve ceketini çıkararak şık teğmen üniformasını giydi. Tekrar aşağıya indiğinde papazı yemek salonunda buldu.

Papazın geleceğini öğrendiklerinden beri, Adda ona bir cüppe yapmaya koyulmuştu, böylece törene kederli bir hava katacak olan siyah cüppesini giymek zorunda kalmayacaktı. Hindistan'da papazların cüppelerine altın rengi vermek için kullanılan bir su bitkisinin ve Adda'nın boyama ile nakış yeteneğinin sayesinde, Avrupa'da bile sanat eseri olarak nitelendirilecek bir cüppe yapmıştı. Kuşkusuz Peder Louis hiç bu kadar muhteşem bir cüppe giymemişti, yüzü sevinçle parlıyordu.

Saat onda sunaktaki mumlar yakıldı. Herkes hazırdı, ama Jane o kadar takatsiz görünüyordu ki, papaz onu şapele yürürken birinin koluna girmeye davet etti. Genç kız René'nin kolunu seçti.

Evden şapele kadar uzanan çiçekli ağaçların oluşturduğu kameriye büyük bir sürpriz olmuş ve ağaçlar şaşırtıcı bir biçimde kök salmıştı. Düğün madalyonu ve düğün yüzüğü Avrupa'dan getirtilmişti. Betel Toprakları'nda belediye başkanı bulunmadığı için, bu resmi bir nikâh değil, kilise düğünü olacaktı. Geleneksel sorulardan ve gelinle damadın olumlu yanıtlarından sonra papaz yüzüğü Hélène'in parmağına geçirdi.

Tam o anda Jane içini çekerek karşısındaki koltuğa yığıldı. René hemen ona koklatmak üzere tuz çıkardı. Jane kendi acısının oradaki herkesi üzeceğini fark ederek kendini toparlamaya çalıştı ve yalnızca bir an için

oturmuş gibi yaptı. Yalnızca Hélène ile René gerçekte ne olduğunun farkındaydı.

Jane düğün ziyafetine iştirak etmeye çalıştı, ama gücü buna elvermedi. Masadan kalkarak odayı terk etti. René Hélène'e baktı ve Hélène kalmasını işaret etti. Ancak beş dakika sonra, "Lütfen çıkıp Jane'e bakabilir misiniz René? Herkese doktorluk yaptınız ve fazlasıyla hasta olan o çocuk dışında herkes için mucizeler yarattınız," dedi.

René ayağa kalkarak çabucak yukarıya çıktı. Jane'i yerde yatarken buldu, çünkü yatağına ya da şezlonga ulaşamamıştı. Onu omuzlarından tutup pencereye çekti ve rahat bir koltuğa oturmasına yardım etti.

Nabzını yokladı. Genç kızın nabzı adeta atmıyor, kaynıyordu. Bir an aşırı bitkinken, bir an sonra ateşi çıkıyordu ve ateşi düşer düşmez, ansızın yeniden alev alev yanmasından daha da korkutucu olan bir cansızlığa bürünüyordu. Sanki bu güzel insan mekanizmasında ciddi bir kaza meydana gelmişti; artık sıradan kurallara ve tedavilere yanıt vermiyordu, iradesinin ötesindeki geri dönüşü bulunmayan, öngörülemez ve düzensiz kaprislerin boyunduruğundaydı.

"Ah, kendini öldürmeye mi çalışıyorsun sevgili Jane?" diye sordu René çaresizlik içinde.

"Ah, eğer zamanım olsaydı, kendimi öldürmezdim. Sadece ölüp giderdim," dedi Jane.

LXXX
Eurydice

RENÉ'NİN SÖYLEYEBİLECEĞİ HİÇBİR ŞEY YOKTU. Jane'in genç yüreğinde sezdiği umutsuzluk bütün merhamet duygularını uyandırıyordu. Genç kızın ıstırabı öyle bir raddeye erişmişti ki, René o gün onun yanından hiç ayrılmamaya karar verdi. Ona elinden gelen bütün desteği verecekti.

Akşam yemeği vakti geldi. Hélène'in yüreği sevinç doluydu, ama aşağıya inip inmeyeceğini öğrenmek üzere Jane'in odasına çıkınca, yüzündeki sevinç bütünüyle soldu. Jane'i o kadar cansız buldu ki, aklına bu kadar yaralı bir zihnin dikkatini dağıtacak hiçbir şey gelmedi. René'ye Jane'in yanında kalması için yalvardı, çünkü ancak kardeşinin acısının sebebinin, bu acıyı dindiremese bile uyuşturabileceğini biliyordu.

René de ne yapacağını şaşırmış durumdaydı. Jane'e söyleyebileceği hiçbir şey kalmadığı için, onu gözetip ellerini tutarken ancak içini çeke-

biliyordu. Aralarındaki dokunma dili, kelimelerden çok daha fazla anlam ifade ediyordu.

René yola çıkışını ertelemesinin Jane'i iyileştireceğini düşünseydi, elbette öyle yapardı; onu oradan ayıran şey ahlaki zorunluluklar olmasına rağmen –ki bu bazı insanlar için her şeyden daha önemli bir güçtür. Ne var ki Jane zaten onun gidişini kabullenmiş gibi görünüyordu. Geçen hafta boyunca korkuyla Pazartesi'ye kaç gün kaldığını saymıştı, çünkü Pazartesi günü de gelip geçtiğinde, onun için zaman diye bir şey kalmayacaktı. Sanki hayatı bir haftaya kurulu bir saate bağlıydı; hafta sona erince, hem saat duracaktı, hem de hayatı.

Jane'in hastalığına ilişkin haberler bütün yerleşim bölgesine yayılmıştı, tatlı genç hanımlarının solup gittiğini görmek hepsini kahrediyordu. Ayrıca herkes aynı şeyi düşünüyordu: Yılan oynatıcısı ona büyü yapmıştı. René'nin atıyla çarptığı, ardından Jane'in odasından çıkarken gördüğü yaşlı zenci kadına yılan oynatıcısı diyorlardı. René evdeki uşaklar arasında bu kadına dair dolaşan söylentilerin hepsini duymuş ve Justin'in sözlerini hatırlamıştı: "Tek bir atışla ondan kurtulabiliriz!"

Elbette René Jane'in hastalığının asıl sebebini herkesten daha iyi biliyordu. Yine de akşam yemeğine indiğinde –inmesini, onun adına bahaneler ileri sürmesi için Jane istemişti– Justin'e bu kadın hakkında sorular sordu. Justin'den, kadına yılan oynatıcısı dediklerini, çünkü en zehirli yılanları bile zarar görmeden eline almasını sağlayan sıra dışı bir yeteneği olduğunu öğrendi. Ancak yetenekleri bununla sınırlı değildi. Ayrıca zehirli bitkilerin belirli özelliklerini bildiği ve bu bilgileri ölümcül bir şekilde kullanabildiği iddia ediliyordu; bu zehirlerin bazıları insanı dakikalar içinde öldürürken, bazıları bir hayvanın yavaş yavaş, can çekişerek ölmesine yol açabiliyordu. René böyle bir kadınla Jane arasında nasıl bir bağlantı olabileceğini merak etti.

Hasta genç kızın odasına çıktığında bunu kendisine sormaya karar verdi, ama onu orada masum bir melek gibi görünce sözcükler boğazında düğümlendi. René ona bakarken, ansızın büyük bir korkuya kapıldı. İstenmeyen bir önseziyle titremeye başladı. Ansızın yüreği sıkıştı. Jane'in irkilmesine yol açan küçük bir çığlık koparıverdi.

Koşarak genç kızın yanına gitti. Çocuğunu kaybetmekten korkan bir baba misali onu göğsüne bastırıp alnını ve ellerini öptü. Okşayışları ne denli şefkatliyse, şehvetten de o denli yoksundu ve Jane onun okşayışlarını yanlış yorumlamadı. Yine de alışık olmadığı için dokunuşları ona tatlı geldi ve genç kız canlanmaya başladı. Kalbi daha güçlü attı, yanaklarındaki solgunluk kayboldu. Bu onun, dostu René'nin tatlı ilgisine teşekkürüydü.

Gece çöktü. İki genç her zamanki gibi balkona çıktılar. Sanki gecenin kendisi bile Jane'e huzur sağlamaya çalışır gibiydi; karanın gölgeleri hiç bu denli parlak bir gökyüzü tarafından aydınlatılmamıştı. Yıldızlarla kaplı gökyüzü gece ile gündüz arasındaki farkı yalanlıyor, saçtığı ışıkların parlaklığı gözlerini kamaştırıyordu. Rüzgâr beraberinde insanı kışkırtan ve ciğerlerini açan hafif, belki bir parça keskin bir koku taşıyor, bu koku garip bir biçimde insanın bütün duyularını canlandırıyordu. Bu güç ancak Asya'nın, özellikle de Hindistan'ın alev alev yanan havasında mevcuttur.

René maddenin sonsuzluğuna inanırdı, çünkü kumun binlerce zerreye bölünebildiğini, ama asla tam olarak yok edilemediğini görmüştü. Ruhlara inanmazdı, çünkü bir ruhun herhangi bir biçimde karşısında belirdiğini hiç görmemişti ve o sadece görüp dokunabildiği şeylere inanırdı. Bichat bu meseleyi çözümlemişti ve René hapishanede olduğu sırada Bichat'nın ölüm ve yaşam üzerine kaleme aldığı önemli eseri yakından incelemişti. Onun materyalizm felsefesini Jane'e açıklarken, genç kızın yanaklarından inci gibi yaşlar süzüldü.

"Yani ayrıldığımızda, sonsuza dek ayrılmış olacağımıza ve birbirimizi bir daha asla görmeyeceğimize mi inanıyorsun René?" diye sordu Jane.

"Ben öyle demedim Jane," dedi René. "Tesadüfler bizi bir kez bir araya getirdi ve eğer sen Paris'e dönersen ya da ben Hindistan'a gelirsem, tesadüfler bizi yine bir araya getirebilir."

"Ben Fransa'ya asla dönmeyeceğim," dedi Jane kederle, "sen de Hindistan'a gelmeyeceksin. Nasıl ki senin başka bir kadına duyduğun aşkın gücü bu dünyada kalplerimizi ayırdıysa, yeryüzü de bedenlerimizi sonsuza dek ayıracak. Biraz önce yalnızca görüp dokunabildiğin şeylere inandığını söyledin René. Ama ben Claire de Sourdis'ye duyduğun aşka inanmak zorundayım, bu aşk her ne kadar görünmez ve dokunulmaz olsa da."

"Evet, ama aşkımın öznesi görülebilir ve dokunulabilir. Her ne kadar göremesem de, senin bana duyduğun aşka da inanıyorum Jane. Çünkü hissedebiliyorum: *Aeneid*'deki tanrıları gizleyen bulutlar gibi beni kuşatıyor."

"Haklısın René," dedi Jane mendiliyle gözyaşlarını silerek. Bir süre mendili gözlerinde tuttu, ardından ayağa kalkarak konuşmayı sürdürdü: "Zalimce ve bencilce davrandım René; kendi talihsizliğim yüzünden seni de mutsuz ediyorum. Yarın görüşeceğiz René ve yarın ayrılacağız. Lütfen o hayati anda cesaretimi kaybetmeme izin verme. Bütün gücüme ihtiyacım olacak, belki senin de bütün gücüne ihtiyacın olur."

"Odana mı dönüyorsun Jane?"

"Evet. Dua etmeliyim. Dua etmenin beni iyileştiremeyeceğini biliyorum, ama dua etmek afyon gibi; İnsanın duyularını uyuşturuyor. Bana sadece tek bir söz ver."

"Ne sözü vermemi istiyorsun Jane?"

"Vedalaşmadan gitmeyeceğine söz vermeni istiyorum. Teselli olacak uzun bir vedalaşmaya ihtiyaç duyacağım. Her zamanki gibi omzunda uyuyakalmalıyım, ama bu kez asla uyanmayacağımı düşünerek uyuyakalmalıyım."

René Jane'i bırakmak istemiyordu, çünkü tam olarak anlayamadığı duygulara kapılmıştı. Yatak odasının kapısına kadar Jane'e eşlik etti ve bir an onu sıkı sıkı göğsünde tuttu. Ardından odasına döndü, ama yolda iki ya da üç kez durdu, çünkü Jane'in ona seslendiğini zannetti.

René, uyku tutmayınca, gecenin serin havasını solumak için yatak odasının penceresine yürüdü. Sabahın ilk serinliği çoktan toprağı kaplamaya başlamış gibiydi ve geceye saydamlığını kazandıran beyaz ışık yerini gri bir sise bırakıyordu. René derin derin soludu. İşte tam o sırada Jane'in kapısının açıldığını duyduğunu zannetti.

René onun hastalanmış olabileceğini düşünerek kendi odasının kapısına koştu, ama onu gözetliyormuş gibi görünmek istemediği için kapıyı açmadı. Pencereye döndü. Gece ışıl ışıl parlaklığını yitirmişti, ama yine de genç kızı tanımamak imkânsızdı.

Jane geceliğiyle, yalınayakmış gibi duraksayarak, çimenliğe doğru yürüyordu. René ilk başta onun uykusunda yürüdüğünü ve fark etmeden evden çıktığını düşündü. Ne var ki çok geçmeden fikrini değiştirdi. Çünkü Jane kendinden geçmişçesine hayalet gibi yürümüyordu; ihtiyatlı adımlarla ilerliyor ve kazara bir çakıl taşına ya da keskin bir taşa bastığında acıyla ürperiyordu. Bir kere başını kaldırıp René'nin penceresine baktı, ama René geri çekilecek vakti buldu, dolayısıyla genç kız onu görmedi.

Jane'in bu garip hareketi hem olağandışı, hem de tehlikeliydi. Düğün ziyafeti için ızgarada pişirilmiş etlerin kokusu hâlâ havada asılıydı ve çalılıklarda gizlenen yırtıcı bir hayvanın ansızın Jane'e saldırmasına yol açabilirdi. René karanlıkta el yordamıyla tüfeğini aradı. Tüfeği bulunca pencereye döndü.

Büyük bir endişeyle Jane'e doğru ilerleyen karanlık bir siluet gördü, ama ışık noksanlığında bu silueti seçemedi. Ne var ki Jane ondan kaçmıyordu, aksine onu beklermiş gibi bir hali vardı. René bunun bir hayvan mı, kadın mı, erkek mi olduğunu çıkaramıyordu. Derken ansızın Jane keskin bir çığlık attı. Dizinin üstüne çöktü. O büyük bir acı çekermiş gibi yerde kıvranmaya başlarken, karanlık siluet ormana doğru yürümeye koyuldu.

Jane'in öldürüldüğünü düşünen René tüfeği omzuna aldı. O tetiği çektiğinde, karanlık siluet henüz on adım atmamıştı. En az ilki kadar acılı, keskin bir çığlık daha duyuldu. Belli belirsiz siluet yere yığıldı ve iki ya da üç kez çırpındıktan sonra hareketsiz kaldı.

René tüfeği elinden bıraktı. Merdivenlerden koşarak inip, Jane'in açık bırakmış olduğu kapıdan çıktı. Jane'in çimenlerin üzerinde yatan bedenini gördü. Koşarak yanına gidip onu kucakladı ve eve taşıdı.

Silah sesi herkesi uyandırmıştı. Saldırıya uğradığını düşünen erkekler ellerine geçen ilk silahı alıp odalarından koşarak çıkmışlardı. René kollarında Jane ile eve vardığında, Justin ve iki ya da üç köle ellerinde meşalelerle kapıda bekliyordu. René genç kızın ayağından sarkan, zehirli dişleri hâlâ yaraya saplı duran yılanın farkına bile varmamıştı.

"Bu bir dama tahtası yılanı!" diye bağırdı Justin yılanı alıp kafasını duvarda ezerek. "Birisinin zehri emip çıkarması lazım!"

"Ben yaparım," dedi René Jane'i odasına taşıyarak. "Gidin bakın, etrafa soruşturun. Zenciler yılanın zehrini etkisiz hale getirecek sırlar biliyor olabilirler."

"Doğru," dedi Justin. "Üçünüz veya dördünüz atlarınıza atlayıp yılan oynatıcısını arayın. Onu hemen buraya getirin!"

René Jane'i yatağına yatırmıştı. Kapalı gözleri ve göğsünün üstünde kavuşturduğu elleriyle şimdiden ölmüş gibi görünüyordu. Ayağı mermer gibi beyaz ve soğuktu; iğne deliğine benzeyen iki ufak delikten kan damlıyordu. René dudaklarını yaraya yapıştırıp kanı emmeye başladı. Dudaklarıyla genç kızın ayağının hafifçe titrediğini hissetti.

Bu esnada bütün ev halkı Jane'in odasında toplanmıştı. René nihayet bitap düşmüş halde başını kaldırdığında Hélène'i gördü. Ölmekte olan zavallı kardeşinden bile daha solgun görünen Hélène, en az kendisi kadar solgun olan kocası Sör James ile birlikte diğerlerinin önünde duruyordu.

"Sör James," dedi René, "hemen benim ecza sandığıma gidin ve amonyak ile neşter getirin." Sör James René'nin odasına koştu ve istediği malzemelerle birlikte neredeyse anında geri döndü.

Yaranın etrafında bozuk beş frank büyüklüğünde mor bir halka oluşmuştu bile.

René bir bardak suya birkaç damla amonyak damlattı. Ardından neşteri alıp tecrübeli bir cerrah gibi, yarada "x" şeklinde bir kesik açtı; yaradan simsiyah olmuş kirli kan fışkırdı. René bir kez daha yarayı emmeye ve arada sırada baş parmağını yaraya bastırmaya koyuldu, ta ki nihayet kan yeniden kırmızı akmaya başlayana dek. Üstüne amonyaklı sudan damlattı. Acı çok büyüktü, Jane bacağını çekti.

"Tanrı'ya şükürler olsun!" diye haykırdı Hélène. "Ölmemiş."

"Yarın, yılanın onu soktuğu saate kadar ölmez," diye fısıldadı Justin.

Jane'de hafif de olsa hayat belirtileri gören René amonyaklı suyu ona içirdi. Tam o sırada yılan oynatıcısını aramaya çıkmış olan adamlar döndüler. Cadının cesedini, Jane'i buldukları yerin yaklaşık yirmi metre ilerisinde bulmuşlardı.

"Ah!" dedi René. "Jane'in çığlık attığını duyunca ve düştüğünü görünce, öldürüldüğünü zannettim. Tüfeğim elimde olduğu için ateş ettim. Kadını ben öldürdüm."

"Ah, zavallı dostum," diye fısıldadı Justin. "Onu kurtarma ihtimali olan tek kişiyi öldürmüşsünüz."

"Zavallı çocuğum benim!" diye haykırdı René Jane'i göğsüne bastırıp ağlayarak.

"Bana acıma," diye mırıldandı Jane başka hiç kimsenin duyamayacağı kadar kısık sesle. "Justin'in yaşamak için hâlâ yirmi dört saatim olduğunu söylediğini duymadın mı?"

"Yani?" dedi René merakla.

"Yani hayatımın aşkı," diye mırıldandı Jane, "seni ne kadar sevdiğimi açık açık söyleyebileceğim yirmi dört saatim var! Sonra ölüm buyursun gelsin. Çünkü ben de zaten ona güveniyorum; yalnızca bu kadar hoşgörülü olacağını hiç düşünmemiştim."

O sırada, çağırmak hiç kimsenin aklına gelmemiş olsa da, papaz içeri girdi. Jane yarı kapalı duran göz kapaklarının arasından onun varlığını fark etti.

"Beni bu kutsal kişiyle baş başa bırakın," dedi. Ardından René'nin kulağına, "O gider gitmez geri gel. Kalan yirmi dört saatimin bir dakikasını bile boşa harcamak istemiyorum," diye fısıldadı.

Herkes odadan çıktı.

Bu üzücü olayın bütün tanıkları, Jane'in odasından çıktıktan sonra, o ana dek gizlemiş oldukları acılarını serbest bıraktılar. Hélène kocasının kollarında neredeyse kendinden geçmiş durumdaydı ve Sör James onu odasına yarı taşıyarak götürmek zorunda kaldı. Olanlar öyle beklenmedikti ki, Hélène gözyaşı bile akıtamamıştı.

René, iki sandalyenin tıpkı Jane ile en son bıraktıkları gibi yan yana durduğu balkona çıktı. Sandalyesine oturarak, başını Jane'in sandalyesine yasladı ve kendisini daha önce hiç yaşamadığı kadar derin bir acının kollarına bıraktı.

Artık, Jane'in, ölümünü soğukkanlılıkla tam olarak kendisinin onu terk edeceği saate denk gelecek şekilde ayarladığını görebiliyordu. Baş-

vurduğu o kadın –aşağılık para sevdasını kendi canıyla ödemiş olan, bu hüzünlü ölüm dansına René'yi de dâhil etmiş olan o kadın– Cleopatra'nın intihara teşebbüs ederek, incir sepetinde engerek yılanı getirmesini istediği Nubyalı köleye benzemiyor muydu?

Jane ölüm saatini ayarlamıştı. Önceki akşam, René'nin kendisine haber vermeden ayrılmayacağına söz vermesini sağlamıştı, çünkü veda etmek için fırsatı olsun istemişti. Ne var ki bu sıradan bir veda değil, ebedi bir veda olacaktı. Üstelik genç kız gerekli önlemleri almıştı. Yerleşim bölgesindeki herkesin, ister insan olsun, ister hayvan, cadıdan nefret ettiğini biliyordu ve kadının gece vakti avluya girdiği takdirde, hem köpek havlamalarıyla, hem de uşakların sövgüleriyle karşılanacağından korkmuştu. Dolayısıyla kendisi çıkıp kadınla buluşmaya karar vermişti; yalınayak gidecekti, böylece evden sessizce çıkması daha kolay olmakla kalmayacak, zehirli yılanın ayağını sokması da daha kolay olacaktı.

Şimdi ise Tanrı'nın ona René ile birlikte geçireceği kısıtlı bir süre bahşetmesine hayıflanmak yerine, ona büyük aşkını itiraf edebileceği yirmi dört saati olduğu için şükrediyordu.

Peder Louis'ye günah çıkartması kısa sürmüştü. "René'yi seviyorum," diye itirafta bulunmuştu; tek günahı da buydu. Papaz şafak vakti onun yanından ayrıldı, odada yarım saat bile kalmamıştı. René'ye "Gidip azizelere benzeyen o çocuğun yanında olun. Sizi seviyor, onu ölüm konusunda teselli etmekte zorlanmayacaksınız," dedi.

René odaya girdiğinde Jane onu açık kollarla bekliyordu. "Gel de yanıma otur aşkım," dedi. "Ölmeden yanımdan ayrılamayacağını biliyorsun elbette."

"Önce bana ayağını göster," dedi René. "Nasıl bir gelişme olduğunu görmek istiyorum."

"Ne anlamı var? İdam saatim telaffuz edilmedi mi zaten? Artık yaşamak için yalnızca yirmi üç saatim var. Ne temyiz istiyorum, ne de tecil. Ben mutluyum."

"Papaz sana neler söyledi?"

"İnandırıcılığı olmayan bir sürü güzel şey. Bana umut vermeye çalıştı. Çevremizi, içinde süzüldükleri hava kadar saydam ruhların sardığını söyledi. Biz onları göremiyormuşuz, ama onlar bizi sevenlerin ruhlarıymış. Bizim etrafımızda dolaşıyor, bize dokunuyorlarmış. Uyanık olduğumuzda kulağımıza anlaşılmaz sözler fısıldıyor, uyurken bizimle konuşuyorlarmış. Bizim bilmediğimiz şeyler biliyorlarmış, çünkü kaderin sırlarını anlıyorlarmış. Yine de bazen bize belli bilgileri kısmen ifşa edebiliyorlarmış ve biz buna önsezi diyormuşuz. 'Sadece gördüklerimize inandığımız doğru,'

dedi papaz, 'ama duyularımızın ne denli zayıf ve güçsüz olduğunu gösteren birçok kanıt mevcut. Mikroskop icat edilmeden önce, altı bin yılı aşkın bir süre boyunca, gözlerimiz, bu aygıtın görünür kıldığı yaratıkları göremedi. Bölünemeyecek kadar küçük olan bu yaratıkların dünyasına bakan ilk kişi, onun sınırsız olduğunu fark ederek aklını yitirdi. Belki de bir gün,' dedi papaz, 'birisi çıkıp, etrafımızdaki sayısız saydam varlığı görmemizi sağlayan bir aygıt icat edecek, tıpkı şimdi ölçülemeyecek kadar küçük şeyleri görebildiğimiz gibi. İşte o zaman yalnızca şiirlerden bildiğimiz perilerle, sözcüklerden başka yollarla iletişim kurabileceğiz.'

Öldüğümde ruhumun seni terk etmeyeceğini düşünmek, seni takip edebileceğimi, gittiğin her yere gelebileceğimi, soluduğun havanın bir parçası olacağımı, saçlarının arasında esen rüzgârın bir parçası olacağımı düşünmek bana sonsuz bir mutluluk veriyor sevgili René, bu düşünce ne denli saçma olursa olsun. Shakespeare, 'Gökyüzünde ve yeryüzünde, insan aklının tasavvur bile edemeyeceği birçok şey mevcuttur,' dememiş mi?" Jane'in sesi zayıf çıkmaya başlamıştı, başı René'nin omzuna düştü.

"Ağrın mı var?" diye sordu genç adam.

"Hayır, pek sayılmaz. Ama gücümü kaybediyorum. Ayağım üşüyor, mezara ilk adımımı atacağım ayağım. Soğuk yavaş yavaş artacak ve kalbime ulaştığında, kendi yatağımdan, ebedi bir yatağa geçiş yapacağım."

René onun uyumak üzere olduğunu sezdiği için konuşmayı bıraktı; son bir savaş vermek için uykudan güç alacağını umuyordu. Bu, çırpınışlarla ve anlaşılmaz sayıklamalarla bölünen rahatsız bir uykuydu.

Hélène yukarı geldi ve yatak odasının kapısının hafif aralık durduğunu görünce, kardeşinin nasıl olduğuna bakmak için başını uzattı. Jane, başı hâlâ René'nin omzunda uyuyordu. Hélène yaklaşıp kardeşinin alnını öptü.

"Yüce Tanrım, Hélène," dedi René. "Evde bu kadar insan var, hiçbiri ne yapılabileceğini bilmiyor mu? İyileştirmek için değilse bile, en azından zavallı çocuğun acısını dindirmek için?"

"Ah, herkese, hatta en cahil kişilere bile sormadığımı mı sanıyorsunuz? Hepsi aynı şeyi söylüyor; ölürken acı çekmeyeceğini, ama ölümünün kaçınılmaz olduğunu. Sevgili René, lütfen kardeşime, ilgisizlikten dolayı değil, onu, sizinle geçireceği son mutlu anlardan mahrum bırakmak istemediğim için yanınıza gelmediğimi söyleyin." Hélène bir kez daha kardeşine doğru eğilerek onu alnından öptü ve parmak uçlarına basarak odadan çıktı.

Hélène odadan çıkarken Jane gözlerini açtı. Bir süre boşluğa baktıktan sonra içini çekti. "Ah, sevgili René," dedi. "Çok güzel bir rüya gördüm!

Cennetten bir meleğin bütün ışıltısıyla yatağımın başucuna geldiğini gördüm, şu anda seni nasıl görüyorsam, onu da o kadar canlı gördüm. Alnımı öptü ve 'Bizimle gel kardeşim, seni bekliyoruz,' dedi, ardından beni bir kez daha öptü ve kanatlanıp uçtu."

Gerçeği söylemek onun hayallerini yıkmak anlamına geleceği için René tek kelime etmedi.

"Sana bir soru sormama izin ver aşkım," dedi Jane. "Geçen gün sen gittikten sonra yaşamamaya karar verdiğimde, değerli taşları ayıkladığımı ve bir kısmını ayrı bir keseye koyduğumu gördün, öyle değil mi?"

"Evet Jane. Ve sana ne yaptığını soracaktım, ama bunun patavatsızca olacağını düşündüm."

"Kendini tuttuğunu fark ettim," dedi Jane. "Ama henüz söylemenin vakti gelmemiş olduğu için, tek kelime etmedim."

"Kesede nakışlı iki harf vardı, 'C' ve 'S'."

"Merak uyandıran harfler, öyle değil mi?"

"Claire de Sourdis'nin baş harfleri."

"Doğru," dedi Jane. "Küçük kese Claire de Sourdis'ye, *kuzenime* gidecek zaten. Bir gün Napolyon'a yaptığın hatayı unutturduğunda, yeniden kendine layık bir konum elde ettiğinde, Matmazel Sourdis senin eşin olacak. O zaman ona şöyle diyeceksin: 'Bir zamanlar, sıcak rüzgârları ve alev alev tutkuları olan bir ülkede, iki genç bayanla, kuzenlerimle tanıştım. Önce namuslarını, ardından da hayatlarını kurtardım. Senden uzaklarda –ama aklım hep sendeydi– hayatımı onlara adadım. İçlerinden biri, küçük olanı, ne yazık ki öldü. Onu bir dost ve ağabey gibi şefkatle sevdim, ama kalbimin sahibi değildi. Kalbim yalnızca sana aitti. Bana duyduğu aşk yüzünden öldü, çünkü onunki, hayat veremediği takdirde öldüren aşklardandı. Ama ölmeden önce bu keseyi alıp kendi servetinin bir parçasıyla doldurdu. İçinde üç kolye yapmaya yetecek kadar değerli taş var; bir yakut, bir safir, bir de zümrüt kolye. Taşları kendi elleriyle bunun on katı bir yığının içinden seçti. İsminin baş harflerini kendi elleriyle keseye işledi. Ölürken, bunu sana kendisinin yerine benim vermemi istedi. Reddedemezsin, çünkü bunu sana mezardan uzanan bir el verdi. Ama kıskançlığa kapılma: Ben onu hiç sevmedim. Ayrıca ölüleri kıskanmanın anlamı yoktur.'"

René hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. "Ah, başka hiçbir şey söyleme Jane," dedi. "Başka hiçbir şey söyleme."

"Ne zaman o kolyelerden birini görsen, beni hatırlayacaksın."

"Ah, Jane, Jane," diye haykırdı René. "Seni unutacağımı nasıl düşünebilirsin?"

"Susadım René. Bana biraz su ver." Jane bütün sabah boyunca yalnızca su istemiş, iki ya da üç kez su içmişti.

René ona bir bardak su verdi. Jane suyu kana kana içti. Gölgelenen yüzüyle, "Kimse nasıl olduğumu sormaya gelmedi mi?" diye sorarken iyice güçten düşmüş görünüyordu. "Galiba Hélène, seninle baş başa kalmak yönündeki ricamı yerine getirmek için büyük bir özen gösteriyor."

Jane'in gerçekten Hélène'in kendisiyle ilgilenmediğini hissettiğini fark eden René, onun ziyaretini sakladığına pişman oldu. "Hélène'i suçlama," dedi. "Sen uyurken geldi."

"Ah," dedi Jane gülümseyerek, "yanılmamışım demek ki. Rüyamda cennetten gelen bir melek gibi gördüğüm kişi Hélène'di. Sevgili Hélène, zaten melek olabilecek bütün niteliklere sahip, bir tek kanatları eksik."

"Ben bir an bile yanından ayrılmayacağım Jane," dedi René. "Ama seni seven kişileri bu değerli zamanın bir kısmını seninle geçirmesi için çağırmayarak, onlara büyük bir acı çektiriyorsun, ne de olsa onları ebediyen terk edeceksin."

"Haklısın René. Herkesi çağır."

René onun başını usulca yastığa bıraktıktan sonra Hélène'i bulmaya gitti. Hemen geri döndü ve Jane ona, "Gel de yanıma otur," dedi. "Yalnızca sen ölene kadar yanımda olma hakkına sahipsin. Gecenin ilerleyen saatlerinde uyumak istediğimi söyleyeceğim ve herkes odadan çıkacak. Ardından beni muhteşem geceler geçirdiğimiz balkona çıkaracaksın. Beni kucağında tutacaksın; ben gökyüzüne, yıldızlara, bütün yaradılışa ve sana elveda diyeceğim."

İnsanların Jane'in başucunda dua etmek için yukarı çıktıklarını duyabiliyorlardı. Önce ablası Hélène göründü, ardından Sör James Asplay ve onun arkasından papaz. Ardından yaşlı Remi, üç oğlu, Adda ve François içeri girdi. François'nın arkasında Birmanyalı uşaklar ve zenciler bulunmaktaydı. Hepsi diz çöktü.

René ölmekte olan genç kızın başucunda kaldı. Papaz hayatın çok küçük bir bölümünü tecrübe etmiş olan genç kıza –aşkın gizemlerini, evliliğin verdiği mutluluğu ve annelik hazzını yaşayamamıştı– dokunaklı bir veda konuşması yaparken odanın ortasında duruyordu, diğerleri ise onun etrafında diz çökmüşlerdi. Ardından papaz bu tür dünyevi hazlarla, Tanrı'nın seçtiği kişilere ayırdığı ilahi mutluluğun arasındaki farkları anlattı.

Peder Louis konuşmasına henüz son vermişti ki Jane o sabah ikinci kez bayıldı. Papaz, "Bence onu gereksiz yere yoruyoruz. Cennete girmek için, bu iffetli çocuktan daha az duaya ihtiyacı olan hiç kimse yoktur," diyerek insanların çoğunu odadan çıkarttı.

Yalnızca René, Hélène ve Sör James Jane'in yanında kaldı. René ona tuz koklattı. Jane irkilerek içgüdüsel bir hareketle kıpırdadı ve gözlerini açıp onlara gülümsedi. Çünkü yatağının etrafını, onu seven insanların kuşattığını görmüştü ve şapelde sevgili babası onu bekliyordu. Elini Hélène'e uzattı ve Hélène kendisini kardeşinin kollarına attı.

"Biliyorsun ki yaşamaya devam edemezdim sevgili Hélène," dedi Jane. "Hayatımı en kolay nasıl sona erdirebileceğimi, ölümüne sebep olduğum o zavallı yaşlı kadına ben sordum. Bana dama tahtası yılanından söz etti. Yani ölmek istediğim için ölüyorum. Bana acıma. Eğer René beni bugün terk etseydi, yavaş yavaş, kederle ve acı çekerek ölecektim. Oysa şimdi kendi tercihimle ben onu terk ediyorum. Kendi kendimizi maruz bıraktığımız talihsizlikler daima katlanılabilir olur. Asıl kaderin başımıza getirdiği talihsizlikleri kabullenmekte zorlanırız. Ne kadar sakin ve mutlu olduğumu görüyorsun. Bu denli solgun olmasaydım, rolleri değiştiğimiz zannedilebilirdi, çünkü sen ağlarken, ben gülümsüyorum.

Sevgili Hélène, hayal ettiğim gibi ölebilmek için, tıpkı şu anda olduğu gibi, başım René'nin omzunda ölmeliyim. Ellerimi ebediyen göğsümde kavuşturacak olan eller, onun elleri olmalı. Senin önünde uzanan mutlulukla dolu koca bir ömür var, benimse sadece birkaç dakikam kaldı. Beni onunla yalnız bırak ablacığım, ben bu dünyadan ayrıldığımda, o gelip sana haber verir. Tanrı bize öbür dünyada yeniden karşılaşma lütfünü bahşetsin!"

Hélène Jane'i son bir kez öptü. Sör James onun ellerini sıktı. Yüzünün katı hatları, duyduğu derin acıyı saklayamıyordu; yanaklarından bir damla yaş süzüldü. Kolunu Hélène'in beline doladı ve ölümün onu kendisinden alacağından korkarcasına karısına sıkı sıkı sarılarak onu odadan çıkardı.

Zaman akıp geçti; gece oldu. Ne var ki gece öyle aydınlıktı ki, yatak odasının içi hâlâ akşam gibiydi.

"Vakit gelmiş olabilir," dedi Jane. "Mezara doğru inerken soğuğun arttığını hissedebiliyorum. Acı çekmiyorum, ama yaşamaya devam etmenin imkânsız olduğunu sezebiliyorum." Jane belini işaret etti. "Buradan aşağısı artık hayatta değil," dedi. "Beni balkona götür. Hayata orada elveda demek, orada ölmek istiyorum."

René Jane'i kucağına alıp balkona çıkardı. Jane onun kucağında otururken daha kolay nefes alırmış gibi görünüyordu, sanki biraz daha hayata dönmüş gibiydi.

En az önceki gece kadar aydınlık bir geceydi. René Jane'in çimenliğin uzak ucunda yürüdüğü patikayı görebiliyordu. Yaşlı zenci kadını hâlâ zihninde canlandırabiliyor, Jane'in yere düşerken attığı çığlığı duyabiliyordu. Yaşlı kadının onun vuruşuyla yere çöküşünü görebiliyordu. Bu anılar

zihnine işkence ediyordu, gizlemeye gerek görmeden hüngür hüngür ağlamaya başladı. "Ah! Jane! Sevgili Jane!" diye feryat ederek genç kızı göğsüne bastırdı.

Jane gülümsedi. "Dün bana böyle feryat etmemekle akıllıca davranmışsın," dedi. "Yoksa ölecek cesareti bulamayabilirdim."

Jane bir süre sessiz kaldı. Ardından gözleri irileşir gibi oldu, sanki artık hem René'yi, hem de cenneti görüyordu. "Bana daha sıkı sarıl René," dedi. "Kayıp gitmeme izin veriyormuşsun gibi hissediyorum."

"Ah hayır!" diye haykırdı René. "Hayır, sarılabileceğim kadar sıkı sarılıyorum sana."

"Öyleyse ölüm beni yanına çekiyor olmalı. Kurtar beni René! Kurtar beni!" Jane René'nin boynunda duran elini sıktı ve yüzünü onun göğsüne gömdü. René başını ona doğru eğdi.

Bir süre sonra genç kızın titrediğini hissetti. Başını kaldırınca Jane'in yüzünün acıyla çarpılmış olduğunu gördü.

"Ah!" diye haykırdı Jane. "Kalbimi kemiriyor, kalbimi kemiriyor." Jane René'nin başını kendisine doğru çekerek, dudaklarını onun dudaklarına değdirdi.

"Elveda!" dedi. "Elveda!" Ardından neredeyse duyulmaz bir sesle, "Belki bir gün yine karşılaşırız," diye ekledi. Ve kendini kaybetti.

René donakalmış bir halde ona baktı. Sanki hâlâ hayattaymış gibi gözleri açıktı. René elini genç kızın kalbine koydu; kalbi atmıyordu. Yanağını genç kızın dudaklarına yanaştırdı; son nefesini vermişti ve son nefesi ruhunu alıp götürmüştü.

René yine de ona bakmaya devam ediyor, hayatta olduğunu gösterecek belli belirsiz bir sözcük, zorlukla fark edilen bir hareket bekliyordu. Ama hayır. Jane ölmüştü, öldüğü inkâr edilemezdi.

Jane'i odasına taşıdı. Onu yatağına yatırdı ve ellerini kalbinin üstünde kavuşturdu. Ardından gongu çaldı.

Başta Hélène ve Sör James olmak üzere herkes yukarıya koştu. "Bitti," dedi René ve herkes gözyaşlarına boğuldu.

Hélène onun yatağına yürüdü. Jane'in gözlerini kapatmak için elini uzatınca René onu durdurdu. "Ah, hayır," dedi Hélène'in elini nazikçe kenara iterek. "Biliyorsunuz ki bunu benim yapmamı istemişti."

René kutsal görevini yerine getirir getirmez, "Bedeninin yanında kalın. Ruhuna gelince; ruhunu ben yanımda götürüyorum," diyerek odadan hızla çıktı.

Hiç değilse artık aralarından biri yıldızların altında sık sık konuşmuş oldukları büyük gizemin yanıtını biliyordu.

Ölüm Jane'i almıştı ve tropikal iklim hemen gömülmesini gerektiriyordu. Papaz onun yanında kaldı. Hélène düğün gecesinin geri kalanını kocasının kollarında kardeşi için ağlayarak geçirirken, yaşlı Remi, Adda ve üç oğluyla beraber cenaze düzenlemelerini yaptı. Jules ile Bernard ona tik ağacından bir tabut hazırladılar. Justin şapeli çiçeklerle donattı. Adda onun naaşını örtüp, taze dalların arasına, sarısabır liflerinden bir şilte ile yastığa yatırdı.

O akşam saat beşte gonk ne yazık ki cenaze töreninin başlayacağını haber vermek için bir kez daha çaldı. Yerleşim bölgesindeki herkes, avlu kapısında, tabutun beklediği basamakların yanında toplandı. Dualar edildikten sonra dört kız tabutu şapele taşıdı.

René iki fili serbest bırakmıştı. Sanki René'nin ve himayesi altındaki iki genç kızın başına gelen talihsizliği anlamışlar gibi, yürütülen faaliyetleri izlediler. Aslında onlar da yas tutar gibiydi. Taştan iki dev gibi, şapelin kapısının her iki yanında sessizce ve hareketsizce durdular.

Jane, Havva ile Sainte-Hermine Vikontu'nun çoktan gömülmüş olduğu kabre gömüldü. Primitif insanların âdeti olduğu üzere, dini töreni, yerleşim bölgesindeki en alt kademedeki kölelerin bile davet edildiği bir ziyafet takip etti.

René cenazeden sonraki gün yola çıkacağını açıkladı. Hélène ona ne denli borçlu olursa olsun ve René iki kardeşe ne denli hizmet sunmuş olursa olsun, yerleşim bölgesindeki varlığının yalnızca bir hüzün kaynağı olacağını, onlara kayıplarını hatırlatarak acı çektireceğini biliyordu, çünkü Hélène, Jane'in René'ye duyduğu aşk yüzünden öldüğünü gayet iyi biliyordu.

Hélène René'ye bütün hizmetleri için teşekkür ederken, genç adamın onları Birmanya'ya getirmek için üstlendiği yüklü miktardaki kişisel masrafın konusunu açma fırsatını buldu. René ona gülümsemekle yetindi ve kibarca elini öptü; Hélène ona geri ödeme yapmak için ısrar etmenin faydasız olduğunu anladı. Bu teklifi reddedeceğini bildiği için, ona Jules'ün yaptığı ve kendisinin değerli taşlarla doldurduğu küçük sandığı teklif etti. René gömleğinin altından, Jane'in işlemiş olduğu keseyi çıkardı. Keseyi dudaklarına götürdükten sonra, Hélène'e içindeki değerli taşları göstermek için keseyi açtı.

Dolayısıyla, sandığı masanın üzerine boşalttıktan sonra, Hélène'in ona vermek istediği taşlardan yalnızca bir tanesini seçti; güzel bir safiri. "Safir hüznün taşıdır," dedi. "Onu yanımdan hiç ayırmayacağım bir yüzük yapmakta kullanacağım."

Hélène bunun yanı sıra bir öpücük de teklif etti. "Ah," dedi René. "Bu

teklifi rahatlıkla kabul edebilirim. Bu, bir kız kardeşin, ağabeyine armağanıdır." Hélène'i yanaklarından öptü.

Ertesi gün yola çıkması için her şey hazırdı. Betel Toprakları'na gelirken onlara eşlik etmiş olan refakatçi grubuyla dönecekti. Ancak filler geride bırakılacaktı, çünkü Jane onların yerleşim bölgesinde kalmasını istemişti. Sör James, Hélène'den daha başarılı olacağını umut ederek, filler için ne kadar ödeme yapabileceklerini sordu, ama René, "Onları Jane istemişti, Jane'e verdim; ona aitler," diyerek bu teklifi geçiştirdi. Sör James'in ısrarları üzerine René onun en iyi Manton silahını almayı kabul etti, ama karşılığında onun da kendi silahlarından birini alması koşuluyla.

Ertesi gün şafakta refakatçiler avluda hazır bekliyorlardı. Ancak René orada değildi ve odasına baktıklarında, odasının boş olduğunu gördüler. René şapelden çıktığında, arama başlatmak üzerelerdi. René gecenin bir bölümünü Jane'in tabutunun yanı başında geçirmişti.

Genç adamın yapacağı son bir ziyaret daha vardı; Ömer ve Ali'ye. Filler başlangıçta onun kendilerini almaya geldiğini zannettiler, ama çok geçmeden durumun öyle olmadığını anladılar. Onlar acılarını saklayacak kadar kibar değillerdi.

Dönüş yolculuğunda hiç kadın olmadığı için, Betel Toprakları ile Pegu arasında yalnızca bir kez mola vermeyi kararlaştırdılar; geceleyin göl kenarında kamp kuracaklardı. René ile François yorulmak bilmeksizin sonsuza dek dörtnala koşabilen küçük Birmanya atlarına binmişlerdi, ama yaya adamların yorulmak bilmeyen bir hızla onlara yetişmeleri daha da şaşırtıcıydı. Öğle vakti, günün en sıcak olduğu saatte, ormanın en derin bölgelerinde dinlenmek için bir süre durdular. Üç kardeş René'ye yüklü miktarda betel vermişti ve René bunun bir kısmını adamlarına dağıtmış, akşam ve ertesi gün devamını da dağıtacağına söz vermişti.

Saat beş sularında göle vardılar. Kamp kurduktan sonra, gölün yüzeyinde kocaman kütüklere benzer bir şeylerin yüzdüğünü gördüler, ama aslında gördükleri, farklı ebatlardaki kaymanlardı. Yüzmek için yalnızca dizlerine gelen mavi peştamallarını üzerlerine geçirmiş olan Zenciler ve Hindular kaygısızca suya atıldılar. Bu sırada silahlarını hazır tutan René ile François'nın gözleri göl ile sık ormanın kıyısı arasında gelip gidiyordu.

LXXXI
Pegu'ya Dönüş

YÜZÜCÜLERDEN BİRİ ANSIZIN ÇIĞLIK ATARAK suyun altında gözden kayboldu. Belli ki kaymanlardan biri alttan yaklaşarak bacaklarından birini kapmış ve adamı gölün dibine çekmişti.

Acılı dehşet feryadı diğer yüzücülerin çabucak karaya doğru hareketlenmesine yol açtı. Son adamın arkasında sürüngen canavarlardan biri kararlı bir takiple suyu kulaçlıyordu. Adam ayağını kıyıya yeni değmişti ki, kayman kafasını sudan çıkardı ve kendisini karaya çekmeye başladı. Zenci René'nin yanına ulaştığında, kayman onun hemen on metre arkasındaydı.

"Pekâlâ, sorun nedir?" diye sordu René gülerek.

"O kayman beni yemek ister," dedi zenci ve haklı görünüyordu, çünkü hayvan doğruca ona geliyordu.

"Yani şimdi de kaymanlar insanlara karada mı saldırmaya başladı?" diye sordu René merakla.

"Efendi, o zaten insan eti tatmış der ben. Şimdi de bana geliyor. Ama ben avlayacak onu."

"Ama silahın yok ki," dedi René.

"Gerek yok," dedi zenci. Ardından arkadaşlarına dönerek, "Hayır, gerek yok silah. Ordaki ağaç gerek bana," diye duyurdu.

Kayman suya dönmek yerine durmuştu, belki de ilerleyip ilerlememesi gerektiğini tartıyordu, ne de olsa adam artık kendi türdeşlerinin arasında duruyordu. Ne var ki adam kaymana doğru yürümeye başladı ve ona o kadar yaklaştı ki, kaymanın çenesini açıp adamın kendisini onun ağzına atmasını beklemekten başka seçeneği kalmadı. Hayvanın çenesi kenetlendi, ama yalnızca hava yutmuştu ve kenetlenen çenesinden birbirine çarpan iki kütük gibi bir ses çıkmıştı.

Kayman adamı kovalamaya başladı. Bir sıçrayışta yaklaşık bir-bir buçuk metre mesafe kat ediyordu, ama Afrikalı çabucak arkadaşlarına göstermiş olduğu ağaca ulaştı. Kayman onun bir metre arkasından gelirken, zenci büyük bir sıçrayış yaptı ve bir maymunun çevikliğiyle söğüde benzeyen ağaca tırmandı. Ne var ki René'nin hemen fark ettiği üzere, adam henüz tehlikeyi atlatmamıştı, çünkü kayman devasa bir kertenkele gibi hantalca onun arkasından tırmanıyordu.

Zenci yatay dallardan birinde ilerlemeye başladı. Açlığı, öfkeyle ve gösterdiği fiziksel çabayla iyice körüklenmiş olan kayman avının peşinden

dalda ilerlemeye koyuldu. Adamı feci bir akıbet bekliyor gibi görünüyordu ve seyreden herkes dehşetle ürperdi. Adam dalın ucuna gelmişti. Kendini yere bırakıverdi.

Arkadaşları koşarak onun yanına gittiler ve hep beraber dalın ucunu tutup şiddetle sallamaya başladılar. Kayman bütün kurnazlığına rağmen bir tuzağa tırmanmış olduğunu anladı. Çaresizce hareket etmeye başladı, ama sallanan bir ağacın tepesinde son derece dezavantajlı olduğu aşikârdı. Sallanan dalda dengesini koruyabilmek için boşu boşuna dört ayağıyla da dala tutunmaya çabaladı, ama sonunda atın belindeki bir eyer gibi, dalın altına kaydı. Ardından yere düşerek kıpırtısızca yattı. Kafa üstü düşmüş ve boynunu kırmıştı.

Adamlar onun üstüne atıldılar; bir saat sonra büyük bir ateşin çevresinde toplanan muhafızlar, kendilerini yemeye teşebbüs etmiş olan kaymanın etini yiyorlardı.

Gece hızla çökmekteydi. René adamlara ağaç kestirmiş ve odun toplatmıştı, çünkü kaymanları ve yırtıcı hayvanları uzak tutmak için büyük bir ateşe ihtiyaçları olacaktı, özellikle de havada hâlâ kızarmış et kokusu varken. On dakika sonra geceye yetecek miktarda odun toplamışlardı, René odunları istifletti, böylelikle sönmeye yüz tutar tutmaz ateşi kolaylıkla besleyebileceklerdi. René adamlara cesaret vermek için betel dağıttı ve herkesi huzur içinde uyumaya davet etti. Gece nöbetini François ile kendisi tutacaktı.

Ateş yakılır yakılmaz ormanın kasvetli konseri başladı: kükreyen kaplanlar ve panterler, çocuk ağlamalarına benzer sesler çıkaran kaymanlar. Her yerden tehditkâr sesler yükseliyordu, sanki orman ve göl birbirini paramparça etmeye hazırlanan iblis orduları tarafından ele geçirilmişti. Sonunda gökyüzü de canlandı. On bir sularında baykuş kadar iri yarasalar alevlerin üzerinde süzülmeye başladı; cehennemin ağzından yükselirmiş gibi görünen yoğun dumanların içinde uçarken, çığlıkları ürkütücü senfoniye kulak tırmalayan notalar katıyordu.

İnsanın bu gürültü kaosunda tir tir titrememek için, Horace'ın bahsettiği üç kat çelik tarafından korunan bir yüreği olması gerekirdi. François, cesur bir adam olmasına rağmen, otuz metre ileride, ormanın karanlığında parlayan hareketli iki noktacık gördüğünde, cesaretinin onu yarı yolda bıraktığını hissetti. René'nin koluna dokunmak için elini uzattı.

"Sessiz ol," dedi René. "Görebiliyorum." Tüfeğini omzuna almıştı bile, adeta hedef alıştırması yaparmış gibi çabucak tüfeğini ateşledi.

Atışın karşılığında, adeta bir çağrı gibi, gölün haricinde kamplarının her bir yanından yaklaşan diğer kükremeleri beraberinde getiren korkunç

bir kükreme yankılandı. Ciddi bir tehlike altındaydılar.

"Ateşe daha fazla odun at," diye emretti René. François emrine itaat etti.

Birmanyalılar ve Hintliler irkilerek uyandılar, René onlara İngilizce olarak, "Hanginiz bir ağaca tırmanıp bütün dallarını kesebilir?" diye sordu.

Birmanyalı adamlardan biri öne çıktı. Elinde François'nın avcı bıçağıyla, bir maymunun hızıyla en yakın ağaca tırmandı. Dallar hemen yere düşmeye başladı, çünkü adam gecikmemenin önemini anlamıştı. Neyse ki ağaç reçine doluydu ve dalları ateşe attıklarında alevler yükselerek kamplarıyla orman arasında gerçek bir siper meydana getirdi.

Ne var ki René'nin ateş ettiği yönden gelen kükreme sesleri dinmemişti. Ya yaralı kaplan ölmeye hazır değildi ya da genellikle olduğu gibi eşi de yanındaydı. René silahını doldurdu ve cephaneliğini meydana getiren dört silahı tutma görevini François'ya verdi. Ardından alev almış olan odun parçalarından birkaçını alıp bol reçineli başka bir ağaca fırlattı. Ağaç alev aldı ve alevler bir anda dipten tepeye doğru yükseldi. Ağaç, bayram zamanındaki devasa bir köknar gibi yanarak elli metre civarını aydınlattı.

René göl kıyısındaki iki kaymanın sessizce yaklaşıp adamları gafil avlamaya çalıştığını fark etti, ama ateş onları duraklatmıştı. René yaklaşınca, ateşin onların derilerini kurutmaya başlamış olduğunu gördü. Kaymanların boş boş bakan koca gözleri şaşkınlıkla açıldı. Gözleri bozuk beş frank büyüklüğündeydi ve bu René için yeterliydi. Onlara daha yakın olan, yaklaşık on metre mesafedeki kaymanın gözüne kurşunu sapladı. Hayvan acıyla sarsılarak sudan birkaç metre öteye, geriye doğru düştü. Kaymanlar konusundaki tecrübesini göstermiş olan zenci alev almış bir odunu alıp mızrak gibi kaymanın ağzına sapladı. Böğüren kayman ateşi söndürmek için suya daldı. İkinci kayman da geri dönerek göle daldı.

Ağaç hâlâ alevler içindeydi ve yere düşen yanan dallar ateşi yüksek çimlere ve yakınlardaki ağaçlara sıçratıyordu. Alevler daha da büyüdü. Gölden esen rüzgâr alevleri önüne kattı. Alevlerin uykusunda gafil avladığı hayvanların haykırışlarını duyabiliyorlardı. Kaçmaya çalışan yılanların tıslamalarını ve çarptıkları ağaçların sallandığını duyabiliyorlardı.

"Gelin dostlarım," dedi René. "Artık huzur içinde uyuyabiliriz bence." Alevlerin meydana getirdiği çemberin ortasına uzandı. Beş dakika sonra, sanki gemisinin kamarasındaymış gibi, mışıl mışıl uyuyordu.

LXXXII
İki Ganimet

RENÉ ŞAFAKTA UYANDI. François bütün gece nöbet tutmuştu, ama tek bir hayvan bile, hatta bir kayman bile onu rahatsız etmemişti. René adamlarına birer yudum içki ve bir parça betel dağıttıktan sonra, kampı toplama işaretini verdi.

Neyse ki atları bağlamışlardı, çünkü ateşin ve arkalarındaki göl üzerinde yarattığı yansımanın görüntüsü onları çok ürkütmüştü. Gölün karanlık derinliklerinde yaşayan hayvanların doğal yaşam ortamlarına olanlar konusunda hiçbir fikri yoktu; yarım fersah mesafedeki alev alev ormanı yansıtan göl, gecenin büyük bir bölümünde adeta bir ateş gölünü andırmıştı. Şafak söktüğünde yakındaki ormandaki bütün hayvanlar çoktan kaçmıştı. René ile adamları artık kükreyen kaplanlar, tıslayan yılanlar ve feryat eden kaymanlar duymuyorlardı. Sönmekte olan ateşin uzaktan gelen çıtırtıları dışında, her yer sessizdi.

Bütün adamlar hayranlıkla René'ye baktılar. Geceleri cesur olmak zordur; gündüzleri tehlikelere seve seve göğüs geren, ama gece çöktükten sonra görünmez tehlikelerin karşısında tir tir titreyen çok sayıda adam bulunur; o tehlikeler günışığında ona ne denli önemsiz görünecek olursa olsun. Ne var ki René farklı bir insandı, korkunun onun üzerinde hiçbir hâkimiyeti yoktu.

Yola koyuldular. Adamların hiçbiri endişelerini belli etmeseler de, lanetli ormandan bir an önce çıkıp kurtulmak için azimli adımlarla ilerlediler. Saat iki sularında ormanın kıyısına varınca daha rahat nefes almaya başladılar.

Artık yemek için mola da verebilirlerdi, çünkü aralarındaki en cesur kişiler bile, karanlık ormanın içinde kısa bir süre için bile olsa durmayı çılgınlık olarak nitelendirirdi. Ancak düzlüğe ve günışığına kavuştuktan sonra hiçbir şey yemeden ne kadar büyük bir azimle ve ne kadar uzun süre yürümüş olduklarını fark ettiler. Atların birinin sırtındaki heybeden tütsülenmiş ve kızartılmış antilop budu çıkardılar. Neşeyle sofraya oturdular ve etin yanında birer kadeh içki içtiler.

Bulundukları yerden, açık düzlükte yapacakları iki ya da üç saatlik bir yürüyüş kalmıştı. Yolda az sayıda çalılık vardı ve gündüz vakti vahşi hayvanlara ender rastlanıyordu. Kafile başka bir olay yaşamaksızın Pegu'ya vardı.

René'nin şalopası hâlâ bıraktığı yerde demirli duruyordu. Şalopadaki-

lere seslendi ve *New York Racer*'dan suya onu alması için derhal bir sandal indirdiler.

René aynı akşam liman denetçisinin huzurunda, ona Betel Toprakları'na yapacağı yolculuk için köleleri, muhafızları, atları ve filleri tedarik etmiş olan adamla bütün hesabını kapattı.

Artık René'yi Birmanya'da tutan hiçbir şey kalmamıştı. Onu yalnızca tesadüfler buraya getirmişti ve artık Sainte-Hermine kardeşlere karşı ailevi görevini yerine getirmiş olduğu için, burada kalması için hiçbir sebep yoktu. Dolayısıyla hemen ertesi gün, şalopayı Pegu Nehri'ne getirmiş olan kılavuzu tuttu. Kılavuz, René'nin eninde sonunda nehirden aşağıya seyretmek için yine kendisine gereksinimi olacağını bildiğinden, sabırla René'nin Betel Toprakları'ndaki işini bitirip Pegu'ya dönmesini beklemiş ve bu esnada günde üç ya da dört peni karşılığında, yiyebileceği kadar pirinç yemişti.

Tarih 22 Mayıs 1805'ti. René bir yıl önce *Revenant* ile Saint-Malo limanını terk ettiğinden beri Fransa'da neler olup bittiğini bilmiyordu.

Bir süreliğine vatanından ayrı kaldığı için hasret çeken bütün insanlar gibi, René de her şeye rağmen, anavatanının özlemini duyuyor ve geride bırakmış olduğu Fransa için belirgin bir nostalji besliyordu. Peki ama Fransa ne âlemdeydi? René oradan ayrılırken, Bonaparte İngiltere'yi işgal etmeyi planlıyordu. Bu planını uygulamaya koymuş muydu? Yoksa caymış mıydı? René Île de France'a varıp da Surcouf'u bulunca, kuşkusuz bu durum hakkında ve Napolyon hakkında daha çok bilgi edinebilecekti.

New York Racer akıntılarla birlikte hızla nehir aşağı seyretti ve yalnızca üç gün içinde Pegu'dan Rangoon'a ulaştılar. Dördüncü gün denizdeydiler ve René geminin rotasını Sumatra adasının kuzey burnuna çevirdi. On gün sonra Sumatra'nın kuzeyindeki Aceh'i geçtiler ve kayalıklardan bile yoksun uçsuz bucaksız okyanusu önlerine alarak Aceh'den doğuya, Chagos takımadalarına yöneldiler.

Ertesi gün şafakta gözcü tayfa "Gemi göründü!" diye bağırdı.

René dürbünüyle koşarak güverteye çıktı: Juzu Burnu yakınlarında üç gemi vardı; ikisi beraberce Chagos takımadalarına doğru seyrediyor, üçüncüsü ise doğruca onlara doğru yol alıyordu. Şekillerinden, ilk ikisinin ticaret gemisi olduğu anlaşılıyordu, ama René'nin çok iyi bildiği gibi, artık ticaret gemileri de hükümetin savaş gemileri gibi silahlarla donatılıyordu.

Dikkatini üçüncü gemiye verdi. Herhangi bir hata olamazdı. Geminin hızı ve manevra kabiliyeti, silahlı bir korsan gemisi olduğunu ortaya koyuyordu. René dürbünü François'ya uzatıp, kısa ve öz bir biçimde "Kendin bak," dedi.

François dürbünle gemiye bakınca heyecana kapıldı. "Bunun bir korsan gemisi olduğuna yemin edebilirim" diyerek dürbünü iade ederken René gülümsedi.

Üçüncü gemi topunu ateşledi ve dumanların arasından bayrağını çekti. "Gördüğün gibi, Cumhuriyet bayrağını çekti," dedi René.

Diğer iki gemi beraberce top atışına karşılık verip İngiliz bayrağını çektiler. "Yelkenler fora!" diye bağırdı René. "Rotamızı savaşa çevirin."

Üç gemi karadan yaklaşık iki fersah uzaktaydılar ve hemen hemen hiç rüzgâr olmadığı için, kendi top atışlarının dumanlarına boğulmuş durumdaydılar. Ancak, denizin açıklarında rüzgâr kuzeybatıdan esiyor ve *New York Racer*'ın hızını saatte beş ya da altı mile çıkarıyordu.

René rüzgârın bütün gücünü arkasına alarak, üç gemiyi kuşatmış olan ve yoğunluğu gitgide artan dumanlara doğru ilerledi. Aralıksız top sesleri Malay kıyılarında yıldırım gibi gürlüyordu. René nihayet adamlarına savaş yerlerini almalarını emredebildiğinde, üç gemi yaklaşık bir saattir savaşmaktaydı. Topçular yerlerini almışlardı, fitillerini ateşlemişlerdi ve şalopa duman bulutunun içine yol alıyordu.

René gemilerden birinin kıç küpeştesinde *Louisa* adını okudu, ama o anda ne geminin ne de tayfalarının uyruğu umurundaydı. Onun bir Fransız gemisiyle savaştığını biliyordu ve bu bilgi yeterliydi! Şalopa düşman gemisine yanaşınca, "Sancak tarafına ateş açın!" diye bağırdı.

Racer, bu yeni saldırının nereden geldiğini anlayamayan düşman gemisinin yanından geçip giderken önden ve arkadan iki top atışı gerçekleştirdi. Atışlardan biri mizana direğinin dibine denk geldi ve direk korkunç bir çıtırtıyla *Louisa*'nın güvertesine devrildi.

René gittikçe yoğunlaşan dumanların ve gürültülerin arasından, "Gemilerine çıkalım!" diye bağıran tanıdık bir ses duydu.

René'nin cıvadrası diğer düşman gemisinin halatlarına takıldı, ama bunun hiçbir önemi yoktu, René megafonu kullanarak az önce duyduğu haykırışı yankıladı: "Gemilerine çıkalım!"

Dumanların arasındaki bir açıklıktan geminin köprüsünde duran bir İngiliz subayını gördü. Silahını sağ elinden sol eline geçirip nişan aldı ve ateş etti. Köprüdeki İngiliz sendeleyerek güverteye düştü.

"Haydi, gemilerine çıkalım dostlarım! Gemilerine çıkalım!" diye bağırdı bir kez daha ve cıvadraya tırmanan ilk kişi kendisi oldu. Sekiz ya da on adam, başlarında François ile birlikte, çarmıklardan cıvadraya tırmandılar ve diğer geminin güvertesinden çıkan köprüde liderlerini takip ettiler.

İngilizler üzerlerine adeta gökyüzünden yağan adamları gördüklerine

zaten yeterince şaşırmışlardı ki, René'nin sesi kusursuz bir İngilizce ile gürledi: "*New York Racer* için bayrağınızı indirin!"

İkinci kaptan bu emri iptal etmek için elini kaldırdı, ama eli düştü ve sözcükler ağzından hiç çıkmadı. Tabancanın kurşunu bir şakağından girip diğerinden çıkmıştı.

İngilizler bayraklarını indirdiler ve René'nin sesi bir kez daha duyuldu. Bu sefer Fransızca olarak, "Bitti dostlarım. İngiliz gemisi teslim oldu," dedi.

Ardından durup dinledi. Her yer sessizdi.

Bir süre rüzgârın *Louisa*'nın üzerinde hâlâ asılı duran ve onu diğer gemilerden saklayan duman bulutunu dağıtmasını bekledi. Duman yavaş yavaş kalkmaya başladı; direklerin arasında süzülüp dolaştıktan sonra inceldi.

İngiliz gemilerinin ikisi de teslim olmuştu. René diğerinin güvertesinde, artık düşman gemisinin sahibi olan Fransız kaptanın, bir ayağı İngiliz bayrağının üstünde durduğunu gördü. René yanılmamıştı. Bu Surcouf'du.

İki adam da coşkulu ve muzaffer bir nara attılar. Sarılamayacak kadar uzak oldukları için isimlerini seslenerek birbirlerine sarıldılar.

LXXXIII
Chien-de-Plomb'a Dönüş

NE SURCOUF NE DE RENÉ ele geçirdiği gemiyi hemen terk edebilirdi. Ancak formaliteler tamamlanıp subaylar sözlerini verince ve François kaptan olarak *Louisa*'ya çıkıp, Surcouf'un komutan yardımcısı Édeux ise üç direkli İngiliz gemisi *Triton*'u teslim alınca, Surcouf ile René birbirlerini ziyaret etmek için sandallarını suya indirdiler.

İki geminin ortasında buluştular ve René Surcouf'un sandalına atlayıp kendisini korsanın kollarına attı. O günü birlikte geçirmeye ve akşam yemeğini beraber yemeye karar verdiler. İkisi de kendi gemisindeki aşçıyı göklere çıkardı, ama Surcouf, René'nin gemisindeki menüyü daha iştah açıcı buldu.

New York Racer'da yemeklerini yerken, René Surcouf'a kısaca Birmanya yolculuğunu anlattı. Ona avlardan, gece gündüz uğradıkları saldırılardan, Malaylılar ile yaptığı savaştan, boa yılanıyla düellosundan söz etti. Jane'in ölümünü kuşatan durumları aktardı, ama ölümünün sebebini

söylemedi. Betel Toprakları'ndan Pegu'ya dönüşlerini ve kaplanlarla kaymanların saldırılarını önlemek için başlattığı orman yangınını anlattı.

Surcouf keyifle titredi. "Karaya çıkmanın avantajı da bu," dedi. "İnsan gerçekten eğlenebiliyor. Ben de, ahmak gibi ele geçirilmeye göz yuman üç veya dört İngiliz gemisiyle tehlikeli çatışmalara girdim, ama bugün kendimi bu sefer aslanın pençesine attığımı düşünüyordum, neyse ki siz gelip onların arasını açtınız. İnanabiliyor musunuz? O iki gemiyle o kadar meşguldüm ki, geldiğinizi bile görmedim. Bir de Saint-Malo'daki bütün kaptanlar arasında en iyi gözlere sahip olmakla tanınırım, ister Bröton olsun, ister Normandiyalı! Dolayısıyla sizin sekizlik toplarınızın sesinin bizimkilere karıştığını duyunca ne kadar şaşırdığımı tahmin edebilirsiniz. Ancak konuştuğunuz anda sesinizi tanıdığımı da eklemeliyim; İngilizce konuşmuş olsanız bile. Ama neler ele geçirdik biliyor musunuz?"

"Hiçbir fikrim yok," dedi René. "Ben herhangi bir şey ele geçirmek için savaşmadım; yardıma geliyordum."

"Pekâlâ sevgili dostum," dedi Surcouf, "Ümit Burnu'ndan Boynuz Burnu'na kadar bütün okyanusa çeşni katabilecek kadar karabiber ele geçirdik. Üç milyon frank tutarında karabiber dostum. Ve bunun bir milyonu sizinle adamlarınıza ait."

"Bir milyonu bana mı ait? Ama neden? Biliyorsunuz ki ben karabiberi ele geçirmek için savaşmadım."

"Elbette, ama ya adamlarınız? Kendiniz için bu bir milyonu reddedebilirsiniz, ama hayatları boyunca çorbalarına tuz ve biber katmak için bu paraya bel bağlayan on sekiz veya yirmi zavallının bu parayı almasına karşı çıkamazsınız. İsterseniz kendi payınızı onların arasında bölüştürebilirsiniz – beş yüz bin frank hiç de azımsanacak bir para değil! Ama en azından kendi paylarını vereceğiniz kesin."

"Yani *sizin* bu parayı onlara vereceğinizi kast ediyorsunuz!"

"Sizin ya da benim vermemin bir önemi yok. Bu bir milyonun nereden geldiğini umursamazlar, yeter ki gelsin.

Ama diğer sorunuza dönecek olursak, Fransa'da neler olup bittiğini sormuştunuz – kara ya da deniz savaşı olup olmadığını. Hiçbir fikrim yok, çünkü top sesleri Hint Okyanusu'na kadar ulaşmıyor. Bildiğim tek şey, Papa'nın –Tanrı onu korusun– Napolyon'a imparatorluk tacını takmak için Paris'e gittiği. İngiltere'yi işgal etmeye ilişkin hiçbir şey duymadım, ama Majesteleri İmparator'a bir tavsiye verebilecek olsaydım, askerlikten şaşmamasını ve denizciliği bize bırakmasını söylerdim."

Surcouf'a gelince, o da bir köpekbalığıyla bire bir savaşmış ve tıpkı René gibi, ne kadar tehlikeli bir durumda kalırsa kalsın, soğukkanlılığını

elden yitirmediğini kanıtlamıştı.

René iki kız kardeşle birlikte Pegu'ya gitmek üzere yola çıktıktan birkaç gün sonra, Surcouf da düşman gemilerini avlamak üzere denize açılmış ve Mahé Adası'na yanaşmıştı. Orada bir kayık, uyumakta olan bir köpekbalığına çarpmış ve köpekbalığı Praslin ile La Digue arasında bir yerlerde kayığı alabora etmişti. Kayıktaki bütün adamlar, liderleri dışında, köpekbalığına yem olmuştu ve bu adamların hepsi Surcouf'un tayfalarıydı.

Bu olay *Revenant*'ın tayfaları üzerinde büyük bir etki yaratmıştı, özellikle de köpekbalığının dişlerinden kaçmayı başarmış olan tek adamın üzerinde. Meryem Ana'ya yemin etmişti. Ancak denizciler, ister güvertede olsun, ister kısacık boş zamanlarında, fazlasıyla meşgul oldukları için, hafızaları hiç de iyi değildir.

Surcouf limandayken, Mahé Adası'nda yaşayan eski bir dostu onu ve subaylarından bazılarını, adanın batısında birkaç yıl önce oluşturmuş olduğu yerleşim bölgesine davet etmişti. Büyük bir sandalla *Revenant*'dan ayrılıp hızla yol almışlardı. Gemiye geri dönüş yolculuğuna başlayana dek güzel bir gün geçirmişlerdi.

Dönüşte büyük sandal önden yola çıkmıştı; bu kez *Revenant*'ın başlatacağı sefer için tedarik edilmiş olan taze erzaklarla doluydu. Büyük sandalda yalnızca bir subay ile kaptanın zenci yardımcısı Bambou vardı; Surcouf silahını ve normalde kendisinin taşıdığı av çantasını Bambou'ya vermişti.

Bu arada ev sahibi, yerleşim bölgesinin kayığını konuklarının hizmetine sunmuştu ve üçü –Surcouf, Teğmen Joachim Vieillard ve İkinci Cerrah Millien– dümende ev sahibi ile birlikte kıyıdan ayrılmışlardı. Güçlü kuvvetli dört zencinin suya indirdiği kayık lagünün berrak sularına açılmıştı; lagün aynı zamanda çok büyük ve aç köpekbalıklarına ev sahipliği yapıyordu. Bu deniz canavarlarından biri ansızın kayığın dümen suyunda belirdiğinde, *Revenant*'ın batan güneşin ışıklarıyla parlayan yeni boyanmış silahlarını görecek mesafeye gelmişlerdi bile. Köpekbalığı insan etinin kokusunu almış ve kayığa o kadar yaklaşmıştı ki, ev sahipleri küreğiyle ona şiddetli bir darbe savurmayı başarmıştı.

Ne var ki hayvan içgüdülerine göre hareket ediyordu ve geri çekilmemişti. Hızlanarak kayığın yanına gelmişti ve kayıktan daha büyük olduğunu görmüşlerdi. Ardından köpekbalığı dönüp kayığı devirmeye çalışmıştı, çünkü belli ki içindekilerin onu doyuracağına karar vermişti. Savurduğu kuyruğu az kalsın kayığı alabora ediyordu; tayfalarla yolcular en kötüsünden korkmaya başlamışlardı. Kürekleriyle ona defalarca vurmuş olsa-

lar da, köpekbalığı onlara saldırmaya devam ediyordu.

İşte köpekbalığının bu saldırılarından birinde, hayvanın açık ağzı artık kayığın küpeştesine kadar ulaşmışken, Surcouf sepetten ev sahibinin hediyesi olan taze bir yumurtayı alıp köpekbalığına fırlatmıştı. Yumurta tam köpekbalığının ağzına isabet etmiş ve hayvan onu iştahla midesine indirmişti. Üç sıra dişle kaplı ağzını kapatıp suyun altında gözden kaybolmuştu.

Tehlikeyi atlatmışlardı. Ev sahibi, konuklar, zenci tayfalar saldırıya ve yumurtanın canavarın açlığını dindirip hayatlarını kurtarmasına kahkahalarla gülmüşlerdi. Bir dahaki sefere köpekbalığına omlet vereceklerine dair espriler yapmışlardı.

Surcouf'un iki İngiliz ticaret gemisiyle yaptığı savaş, Île de France'dan ayrıldığından beri dördüncü savaşıydı. Mürettebatı yalnızca altmış sekiz kişi kalmıştı. René'nin bir itirazı yoksa, Fransa kolonisine dönmeye karar verdiğini açıkladı. René'nin daha fazla isteyebileceği hiçbir şey olamazdı.

Revenant ve *New York Racer* 26 Mayıs'ta ganimetleriyle birlikte ekvatoru geçtiler. 20 Haziran'da şafak sökerken gözcü "Kara göründü!" diye bağırdı. Güneş ufka yaklaşırken, dağları gitgide daha net görmeye başladılar ve ertesi gün şafakta Flacq ile Îles d'Ambre arasında bir yere ulaştılar. *Saint-Géran*'ın battığı koyu tanıdılar.

Etraf sakin görünüyordu. Küçük filosunun başındaki Surcouf rotasını Île Plate'ye çevirdi ve adayla Point-de-Mire arasında seyretti. O suları geride bırakınca Pavillions limanına yöneldi. Baie du Tombeau'ya varınca, kılavuz tekne Surcouf'u karşıladı. Kılavuz, artık adanın etrafında seyreden İngiliz gemileri kalmadığını açıkladı, bunun sebebi muhtemelen Fransa ile İngiltere'nin savaş hazırlıkları yapmaya başlamış olmasıydı.

Surcouf, René ve ele geçirmiş oldukları iki ganimet herhangi bir zorlukla karşılaşmadan Port Louis'ye girdiler. Quai du Chien-de-Plomb'un yanında demir attılar.

LXXXIV
Valiye Ziyaret

YANLARINDA BÜYÜK BİRER GANİMET getirmiş olan Surcouf ile René, Île de France sakinleri tarafından büyük bir coşkuyla karşılandı.

Bütün kolonilerimiz arasında belki de anavatanına en bağlı olan Île de France idi. Fransız bir şair –bir düzyazı şairiydi elbette, ama Chate-

aubriand da bir düzyazı şairiydi– *Paul et Virginie* adlı romanıyla adaya şiirsel bir cazibe katmış ve onu şüpheye yer bırakmayacak bir biçimde Fransa'nın kızı kılmıştı. Adanın hayallerle dolu, duygusal, cesur ve maceraperest sömürgecileri, Devrim'den beri yaşadığımız çalkantılı olayları ve Bonaparte ile birlikte girdiğimiz şanlı savaşları hayranlıkla izlemişlerdi. Bizi yalnızca gemilerimizle yürüttükleri ticaretten elde ettikleri kazançlar ve onlara sattığımız mallar yüzünden sevmiyorlardı; ihtişamın kıymetini bilip onurlandırmak onların doğalarında vardı.

Île de France'a yaklaşık altmış yıldır Moritius deniyor, çünkü üç nesildir İngiltere'ye ait. Ne var ki ada yüreğinde hâlâ, Port Louis'nin ve Port Bourbon'un gönderlerinde beyaz ya da üç renkli bayrak dalgalandığı dönemlerdeki kadar Fransız. Bugün o Bröton ve Normandiyalı kahramanların adları bizim hafızalarımızdan neredeyse silinmiş olsa da ve bizler Surcouf, Cousinerie, L'Hermite, Hénon ve Le Gonidec gibi isimleri ancak hayal meyal hatırlasak da, Port Louis'de onların isimlerini ezbere saymakla kalmayıp, Meksika Körfezi'ndeki korsanların faaliyetlerini gölgede bırakan serüvenlerini anlatamayacak tek bir çocuk bile yoktur.

Denizcilerimiz Île de France'da, müreffeh dönemlerde olduğu gibi, felaket dönemlerinde de sevgiyle karşılanırdı. Meşhur banker Mösyö Rondeau, onlara birçok kez sadece imzaları karşılığında, kayıplarını telafi etmeleri ya da yeni gemiler inşa etmeleri için iki yüz-iki yüz elli bin frank tutarında avans sağlamıştı. Cesur denizcilerimizin birbirini daima kolladığı doğruydu; eğer aralarından biri verdiği sözü tutamazsa, on tanesi birleşip ona yardım ederdi.

René o ana dek tehlikelere hiç aldırmamıştı. Kendisini bütünüyle denizcilik hakkında öğrenebileceği her şeyi öğrenmeye adamış ve Mösyö Fouché'nin denizcilik kariyerine başlaması için verdiği iyi nasihatlere müteşekkir kalmıştı. Eğer bir hükümet gemisine komutan yardımcısı olarak atansaydı ve o konumda Surcouf'un gemisinde başardıklarının ya da kendi küçük şalopasının kaptanı olarak başardıklarının yarısını başarsaydı, üstlerinden övgü toplayacağını ve imparatorluk donanmasının gemisinde teğmenliğe atanacağını biliyordu.

René yüreğinde bir nebze kıskançlık taşımayan bir adamın tecrübeli gözetimi altında görevlerini büyük bir başarıyla yerine getirmişti. Kendisine bir firkateynin komutası teklif edilmiş olan Surcouf'u bütün Fransız donanma subayları tanıyor ve hepsi ona hayranlık duyuyordu; René onun bir tavsiyesiyle istediği her gemide asteğmen olabilirdi. René artık Avrupa'ya dönmek ve *Tonnant*, *Redoutable*, *Bucentaure*, *Fougueux*, *Achille* ya da *Téméraire* gibi gemilere komuta eden meşhur kaptanlardan bi-

rinin hizmetine girmek istiyordu. Bunu yapabilmek için Surcouf'un kendisini tavsiye etmesi gerekiyordu. Surcouf'un onu reddetmeyeceği kesindi.

Surcouf Île de France'ın valisi General Decaen'i tanıyordu. Valiyi ziyarete gitti ve ertesi gün, İspanya ya da Kuzey Denizi açıklarında savaşmak üzere Fransa'ya dönmek isteyen cesur bir teğmenle görüşmeyi kabul edip etmeyeceğini sordu. Surcouf valiye her zamanki heyecanlı tavrıyla René'nin *Standard*'ı ele geçirdikleri sırada ne kadar cesurca davrandığını, *Standard*'da yolcu olan babaları öldürülünce iki Fransız kızını Birmanya'ya götürmek için kendi payından ne denli onurlu bir biçimde vazgeçtiğini anlattı.

General Decaen, Surcouf'un tavsiye ettiği cesur adamla memnuniyetle görüşeceğini söyledi ve René ertesi gün randevu saatinde valinin resmi dairesine gitti. Ancak kapı görevlisi René'yi içeri almakta tereddüt etti. Onun gönülsüzlüğünü fark eden René sorunun ne olduğunu sordu.

"Mösyö Surcouf'un komutan yardımcısı ve *New York Racer*'ın kaptanı olduğunuza emin misiniz?" diye sordu kapı görevlisi.

"Son derece eminim," dedi René.

Zavallı kapı görevlisinin tereddüdü şaşırtıcı değildi. Korsanların üniforma giymesi mecburi olmadığı için, René modaya uygun bir biçimde ve her zamanki şıklığıyla giyinmişti. Zaten René'nin her durumda içine doğduğu ve yetiştirildiği sosyal sınıfı saklaması zordu, ama Île de France'da saklamaya gerek bile duymuyordu. Dolayısıyla sanki Kontes Sourdis'yi ya da Madam Récamier'yi ziyarete gidermiş gibi görünüyordu.

General Decaen de karşısında tayfalıktan yetişmiş, saçı sakalı birbirine karışmış yaşlı bir deniz kurdu bulmayı beklemişti, oysa karşısında solgun bir yüzü, nazik gözleri, dalgalı saçları ve sakal izi bulunan yakışıklı bir genç adam duruyordu. Üstelik genç adam genellikle rengârenk olan, ama kesimi iyi olmayan bir savaş üniformasının yerine, deri eldivenlerine kadar son derece şık giyinmişti. Vali, René'nin geldiği bildirildiğinde ayağa kalkmıştı, ama onu görünce şaşkınlıktan donakaldığı için bir adım daha atamamıştı.

Diğer yandan René valiye en iyi sosyete salonlarına alışık bir kişinin rahatlığıyla yaklaştı. Generali selamlamak için zarif bir reverans yaptı.

"Nasıl olur?" dedi general şaşkınlıkla. "Yetenekli korsanımız Surcouf'un sözünü ettiği kişi siz misiniz?"

"Tanrı aşkına Generalim," dedi René. "Beni endişelendiriyorsunuz. Eğer Surcouf size yalnızca bir yıldır denizlerde olduğu için kısıtlı bir tecrübesi bulunan yirmi dört ila yirmi beş yaşlarında zavallı bir gençten fazla-

sı için söz verdiyse, huzurunuzdan çekilmeye ve Surcouf'un tavsiyesi üzerine bana gösterme inceliğinde bulunduğunuz ilgiye layık olmadığımı itiraf etmeye hazırım."

"Hayır mösyö," dedi general. "Aksine, şaşkınlığım sizi gücendirmekten ziyade, şahsınıza ve şahsınızı takdim etme biçiminize karşı sözsüz bir övgü olarak değerlendirilmeli. Şimdiye dek insanın iki kelimede bir küfretmeden, şapkasını çarpık takmadan ve karaya alışık değilmiş gibi eğri bacaklarla yürümeden korsan olamayacağını zannederdim. Lütfen beni affedin; yanılmışım. Ve lütfen bu ziyaretinizi neye borçlu olduğumu açıklama şerefini lütfedin."

"Bana büyük bir iyilik yapabilirsiniz Generalim," dedi René. "Şerefli ve uygun bir biçimde ölmeme yardımcı olabilirsiniz." René oturup tepesinde bir zümrüt bulunan bambu bastonunu çevirmeye koyuldu.

"Ölmenize mi mösyö?" diye sordu general hayretle ve tebessümünü bastırmaya çalışarak. "Sizin yaşınızda, sizin servetinizle, sizin zarafetinizle, şimdiye dek zaten elde etmiş olduğunuz ve etmeye devam edeceğiniz başarılarla mı? Herhalde şaka yapıyorsunuz..."

"Surcouf'a düşmanla karşılaştığımız durumlarda, ölümle burun buruna gelmek için elimden gelen her şeyi yapıp yapmadığımı sorun."

"Surcouf bana sizin cesaretinizle, yeteneğinizle ve gücünüzle ilgili inanılmaz şeyler anlattı mösyö. Zaten bu yüzden sizi ilk gördüğümde onun bahsettiği kişi olup olmadığınız konusunda şüpheye düştüm. Yalnızca insanlar karşısındaki değil, yırtıcı hayvanlar karşısındaki cesaretinizden de söz etti, ki bazen bu daha da zordur. Eğer Surcouf'a inanacak olursam, siz bu yaşta Herkül'ün on iki görevini çoktan tamamlamışsınız."

"Bütün bunların övünülecek bir yanı yok Generalim. Ölümden korkmayan, hatta ona kucak açan bir adam hemen hemen yenilmezdir; serseri bir kurşuna kurban gitmediği müddetçe. Evet, kaplanlarla mücadele ettim, ama kaplanlar zalim olduğu kadar, korkak da. Ne zaman kendimi bir kaplanla yüz yüze bulsam, bakışını kaçırana kadar gözlerinin içine baktım. Bakışını kaçıran her canlı, ister insan olsun, ister hayvan, zaten baştan yenilmiştir."

"Gerçekten de sizinle sohbet etmek büyük bir zevk," dedi general. "Eğer bu akşam yemeğini, bizimle birlikte yeme şerefini bahşederseniz, sizi Madam Decaen ile tanıştırmak isterim. Oğlumla tokalaşmanızı da isterim, belki ona avlarınızdan söz edersiniz."

"Davetinizi memnuniyetle kabul ediyorum Generalim. Zavallı bir denizci, nadiren sizin gibi seçkin bir kişiyle dostluk kurma fırsatını bulur."

"Zavallı bir denizci mi!" dedi general gülerek. "Ele geçirilen ganimet-

ten beş yüz bin frank tutarında pay alacak olan bir denizci! Lütfen servetinizin sizi hiç de zavallı kılmadığını belirtmeme izin verin."

"Bu bana söylemeyi unuttuğum bir şeyi hatırlattı Generalim. Ben profesyonel bir korsan olmadığım için, ganimetin bana düşen kısmını yoksullara dağıtmak âdetimdir. Dolayısıyla aldığım beş yüz bin frankın dört yüz binini adamlarıma dağıttım. Kalan yüz bin frankı, yurduna dönmek isteyen yoksul Fransızlara veya kocasını denizde kaybeden dullara verilmek üzere size takdim etmeme izin verin. Kabul eder misiniz?"

Ancak general cevap veremeden René masaya eğilip bir kâğıt aldı ve aristokratik stiline yakışan aristokratik bir el yazısıyla şu senedi yazdı:

> Lütfen hamiline, Île de France valisi General Decaen'e iletilmek üzere, yalnızca bu senede dayanarak, yüz bin frank ödeyin mösyö. Kendisi bu parayı ne şekilde kullanacağını biliyor.
>
> Port Louis, 23 Haziran 1805
> Banker Mösyö Rondeau'ya
> Gouvernement Sokağı, Port Louis

General Decaen senedi okudu ve büyük bir hayretle, "Ama bunu nakde çevirmeden önce en azından ele geçirdiğiniz gemiyi satmanızı beklemeliyim," dedi.

"Beklemek için hiçbir sebep yok Generalim," dedi René kayıtsızca. "Mösyö Rondeau'daki kredim, size ödemesini talep ettiğim miktarın üç katıdır."

"Lütfen kendisine önceden haber verir misiniz?"

"Buna gerek yok. Senedin hamiline yazıldığını görüyorsunuz. Ayrıca kendisinde benim imzamın bir kopyası var; Paris'teki bankerim Mösyö Perrégaux ona göndermişti."

"Adaya döndüğünüzden beri Mösyö Rondeau ile görüştünüz mü ya da kendisine döndüğünüzü haber verdiniz mi?"

"Mösyö Rondeau ile tanışma şerefine hiç erişemedim Generalim."

"Tanışmak ister misiniz?"

"Memnuniyetle Generalim. Gerçek bir beyefendi olduğunu söylüyorlar."

"Büyüleyici bir insandır. Bizim evde onunla yemek yemek ister misiniz?"

"Eğer sizin dostunuzsa, çok memnun olurum," dedi René ve hemen ayağa kalktı, çünkü Madam Decaen içeri girmişti.

"Madam, lütfen Kaptan Surcouf'un komutan yardımcısı Mösyö

René'yi takdim etmeme izin verin," dedi general. "Yakın bir zamanda İngilizler ile korkusuzca çarpışan, muhtemelen Saint-Malolu dostumuzun hayatını ve özgürlüğünü kurtarmış olan kişi kendisidir. Mösyö René bu akşam bankeri Mösyö Rondeau ile birlikte yemekte konuğumuz olma şerefini bahşedecek; denizcilerin dul eşlerine ve memleketine dönmek isteyen yoksul Fransızlara dağıtılmak üzere yüz bin frank tutarında bir senet yazdı. Bu hayırsever görevi yerine getirme görevi size ait olacak madam. Lütfen Mösyö René'ye teşekkür edin ve öpmesi için elinizi uzatın."

Madam Decaen kocasının talebine oldukça şaşırdıysa da elini uzattı. René eğilerek dudakları ve parmaklarıyla onun eline belli belirsiz dokundu. Ardından geri çekilip reverans yaparak odayı terk etmeye hazırlandı.

"Ama benden isteyeceğiniz bir şey olduğunu unutuyorsunuz mösyö," dedi general.

"Ah, artık bu akşam sizi yeniden görme şerefine nail olacağıma göre, bu ziyaretle sizi daha fazla yormak istemem," dedi René. Önce şaşkın generalin, ardından ondan daha da şaşkın olan Madam Decaen'in önünde eğilerek odadan çıktı.

Vali ile karısı Mösyö René konusunda büyük bir meraka kapılmış olarak birbirlerine baktılar.

General Decaen kısa bir süre sonra Surcouf'u görmeye gitti; onu, komutan yardımcısı ve banker Mösyö Rondeau ile birlikte yemeğe davet etti. Surcouf elbette bu daveti kabul etti ve vali ona René'ye söylemeyi unutmuş olduğu şeyi söyledi: yemeğin üç buçuk ila dört arası servis edileceğini.

General Decaen oradan ayrılır ayrılmaz Surcouf René'nin odasına daldı. "Neler oldu dostum?" diye sordu. "Vali beni az önce sizinle ve Rondeau ile birlikte yemeğe davet etti."

"Son derece normal bir şey oldu. Vali gerçek bir beyefendi ve sizi davet ederek beni çok memnun edeceğini fark etti."

LXXXV
Yoksullara Yardım

SURCOUF İLE RENÉ ASKERİ bir dakiklikle, saat tam üç buçukta valinin konağına vardılar.

Aslında René dörde çeyrek kalaya kadar beklemeyi tercih ederdi, çünkü sosyetede âdet ev sahiplerine biraz zaman tanımak yönündeydi, ama

Surcouf onu dinlememişti. Surcouf genellikle evinde saat üç buçukta yemeğini yediğini ve konukların onu bekletmesinden hoşlanmadığını belirtmişti. Dolayısıyla Surcouf'un saatine göre saat tam üç buçukta valinin kapısını çaldılar.

Bir süre yalnız kaldıkları misafir odasına götürüldüler. Madam Decaen hâlâ giyinmekteydi ve general yazışmalarını bitirmekle meşguldü, oğulları Alfred Decaen ise uşağıyla birlikte at gezisindeydi. "Gördünüz mü sevgili dostum?" dedi René elini Surcouf'un omzuna koyarak. "O kadar da görgüsüz değilmişim. Rahatlıkla on beş dakika sonra gelebilirdik ve hiç kimse bizi ev sahibimize gereken nezaketi göstermemekle suçlayamazdı."

Ancak kısa bir süre sonra general onlara katıldı. "Affedersiniz beyler, ama örnek bir banker olan Rondeau dörtte gelip gelemeyeceğini sordu," dedi. "Ofisini saat dörtte kapatır ve bu mesleği yaptığı on yıl boyunca, ofiste kalemini elinden bırakan son kişi hep kendisi olmuştur. Beklerken burada kalmayı mı tercih edersiniz, yoksa bahçede bir yürüyüş yapmayı mı?

"Gördüğüm kadarıyla oğlum şimdi atından iniyor ve yemeğe hazırlanması için birkaç dakika gerekecek." General pencereyi açtı: "Çabuk! Çabuk!" diye seslendi oğluna. "Deniz kenarındaki terasta seni bekleyeceğiz."

General ile iki konuğu bahçeye çıktılar ve gölgeli yollardan terasa yürüdüler. Manzara muhteşemdi; Bête-à-Mille-Pieds'den, Baie de la Grande-Rivière'ye kadar uzanan bütün alanı görebiliyorlardı. Terasın her iki ucunda da büyük çadırlar kurulmuştu; birisi cephanelik, diğeri ise atış poligonu olarak kullanılıyordu. Atış poligonunda insanın atış yeteneğini sınayabileceği her türlü hedef mevcuttu; metal plakalar, siluetler ve kartondan daireler.

Şans eseri öncelikle içinde yadigârlar, tabancalar, maskeler ve flöreler bulunan cephaneliğe gittiler.

"Burada evinizde sayılırsınız Mösyö René," dedi general. "Çünkü Surcouf bana birinci sınıf bir nişancıdan da öte olduğunuzu söyledi. Gerçekten üstün bir yeteneğiniz varmış."

René'nin dudakları titredi. "Kaptan Surcouf bana baba sevgisiyle yaklaşıyor Generalim," dedi René. "Onu dinleyecek olursanız, en iyi binici benim, en iyi kâtip benim, meşhur melez Saint-Georges'den sonra, tabancayla en iyi atış yapan kişi benim. Surcouf'un, zaferimi kutlamak için beni Saint-Georges ile karşı karşıya getirmeye çalıştığını söylemeden geçemeyeceğim. Ne yazık ki bir dostun gözleri teleskop merceğine benzer; insanın iyi özelliklerini büyütür. Aynı şekilde, merceğin tersine çevrildi-

ğini düşünürsek, dostunun hatalarını daha önemsiz görür. Ben de herkes gibi atış yaparım, belki birçok kişiden daha iyi olduğum söylenebilir, ama bunun ötesinde üstün bir yeteneğim yok. Eskrim konusundaki yeteneğim ise muhtemelen oldukça körelmiştir, çünkü gemiyle denize açıldığımdan beri elime hiç flöre almadım."

"Çünkü eline flöreyi alıp da sizin karşınıza çıkacak kadar yetenekli hiç kimse yoktu! Bu kadar alçakgönüllü olmayın!"

"Nasıl olur, siz bile mi Mösyö Surcouf?" diye sordu general. "Oysa son derece başarılı bir eskrimci olarak tanınırsınız."

"Saint-Malo'da Generalim, Saint-Malo'da! Ama orada bile bu adamı elinde flöreyle bir kez görmek, itibarıma mal olmaya yetti."

Tam o sırada Mösyö Decaen'in oğlu cephaneliğe geldi. "Buraya gel Alfred," dedi general. "Gel de Mösyö Surcouf'dan bir ders al. Sen iyi bir eskrimci olduğunu iddia ediyorsun, Mösyö Surcouf da bu konuda oldukça şöhretli. Dolayısıyla umarım kendisi sana aslında kibirli bir züppe olduğunu kanıtlama inceliğini benden esirgemez."

Delikanlı gülümsedi ve delikanlılara özgü bir kendine güvenle duvardan iki flöre ile iki maske alıp, Surcouf'a ikisinden de birer tane verdi. "Babamdan ve benden, onun talep ettiği bu iyiliği esirgemeyeceğinizi umuyorum mösyö. Size sonsuza dek minnettar kalırım," dedi.

Surcouf'un bu meydan okumayı kabul etmekten başka çaresi yoktu. Şapkasıyla ceketini çıkarıp maskeyi taktı ve generali selamladı. "Emrinizdeyim Generalim," dedi. "Oğlunuzun da emrindeyim."

"Entelle ile Dares arasındaki gibi bir düello görmeyi bekleyebilirsiniz beyler," dedi general gülümseyerek Mösyö Rondeau'nun geldiği sırada.

"Ah! Tam vaktinde geldiniz! Mösyö Rondeau'yu takdim etmeme izin verin beyler. Kendisi adadaki iyi nişancılardan biri olarak tanınır; buradaki herkes silahlar konusunda yeteneklidir, bankerlerimiz bile. Sevgili Mösyö Rondeau, uzun süredir tanıdığınız Mösyö Surcouf burada. Bu da henüz tanışmadığınız ama sanırım birlikte iş yaptığınız Mösyö René..."

"Ah, siz Mösyö René de..."

"Yalnızca René, mösyö," dedi René. "Yine de bu kendisini müsaadenizle hizmetkârınız olarak adlandırmasına mani olmayacaktır."

"Neler diyorsunuz mösyö?" dedi Rondeau ellerini yeleğinin cebine koyup göğsünü şişirerek. "Asıl ben sizin hizmetkârınızım, hem de üç yüz bin frank ya da daha fazla bir meblağ tutarında."

René reverans yaptı. "Ama bu yetenekli beyleri bekletiyoruz," dedi.

"Artık kılıçlarınızı tokuşturabilirsiniz beyler," dedi general.

Surcouf ile Alfred Decaen savunma pozisyonu aldılar. Birisi heykel

gibi kaskatı duruyor –öyle duranın Surcouf olduğunu söylemeye bile gerek yok– diğeri de gençliğin verdiği bütün zarafeti ve güveni yansıtıyordu. İkisi de birbirinin karşısında belirgin bir avantaja sahip değildi, stilleri birbirinden tamamen farklıydı. Surcouf temkinli ve biraz katıydı; o basit savuşturma hamlelerini tercih ederken, flöresi devamlı hareket halinde olan ve elleriyle ayakları durmadan kıpırdayan Alfred sık sık saldırı hamleleri yapıyor, karşı saldırı hamleleriyle rakibinin hamlelerini savuşturuyor, sebepsiz yere rakibinden kopuyor ve flöresiyle amaçsızca üçüncü gard ya da dördüncü gard pozisyonu alıyordu. On dakikanın sonunda delikanlı Surcouf'a yalnızca bir kez dokunurken, Surcouf ona iki kez dokunmuştu. Alfred Surcouf'un karşısında reverans yaparak onu galip ilan etti ve flöresini bankere devretti.

Mösyö Rondeau ceketini çıkarıp, cüzdanını ceketinin cebinden pantolonunun cebine aktardı ve savunma pozisyonu aldı. Surcouf ile ikisi birbirine denk rakiplerdi. İkisi de birbirine ikişer kez dokununca Surcouf maskesini çıkarıp flöresini René'ye devretti.

"Sevgili Surcouf," dedi René, "insanlar seyrederken eskrim yapmaktan ne kadar nefret ettiğimi biliyorsunuz, özellikle de bu kadar yetenekli insanlar seyrederken. Lütfen sizi takip etmek yerine, sizin benim adıma oluşturduğunuz şöhretle yetinmemi mazur görün. Bu şöhreti artırmaya çalışarak ancak yıkabilirim."

"Beyler," dedi Surcouf, "yakın dost olmamıza rağmen, René'nin yalnızca bir kez eskrim yaptığına şahit oldum ve o gün de eskrim yapmamak için aynı sebepleri ileri sürmüştü. Ricasını kırmayalım ve tevazusunu çok görmeyelim. Ayrıca," diye ekledi, "yemek çanının çaldığını duydum yanılmıyorsam."

Mösyö Rondeau'nun yüzünde muzaffer bir tebessüm belirdi, yüzü, yaprakları açan bir gelincik gibi aydınlandı. "Mösyö benimle kılıç tokuşturma şerefini bahşetmek istemediğine göre, şimdilik erteleyelim," dedi.

René reverans yaptı ve Surcouf flöre ile maskeyi duvara astı.

Yemek çanı gerçekten çalmış ve Madam Decaen onları karşılamak için merdivenlerden inmişti. Delikanlı koşarak Madam Decaen'in yanına gitti ve annesini sabahtan beri görmemiş okul çağındaki bir çocuk gibi kollarını ona dolayarak annesini öptü. Herkes birbirini selamlayıp iltifatlara boğduktan sonra, Madam Decaen'e refakat edecek kişinin kararlaştırılmasını beklediler.

"Kolunuzu Madam Decaen'e uzatır mısınız Mösyö René?" diye sordu general. René reverans yaparak kolunu ev sahibesine uzattı ve beraberce yemek salonuna yürüdüler.

Her zamanki gibi çatalların, kaşıkların ve porselenlerin çınlamaları eşliğinde tamamlanan ordövrlerden sonra, Mösyö Rondeau keyifle içini çekti ve René'ye döndü. "Mösyö René," dedi, "dün tiyatroda dondurma almak için *Café de la Comédie*'ye gittim. Birmanya'dan yeni dönmüş olan bir denizcinin etrafında kalabalık bir grup toplanmıştı, adam kaptanı hakkında öyle akıl almaz şeyler anlatıyordu ki, kendimi gülmekten alıkoyamadım."

"Bu adam ne anlatıyordu Mösyö Rondeau?" diye sordu René.

"Kaptan o adamın avcı bıçağının bir darbesiyle bir pitonu ikiye bölmüş. Söylediklerine bakılırsa, piton iki fili boğmak üzereymiş."

"Bu sizi güldürdü mü Mösyö Rondeau?"

"Evet, elbette."

"Sanırım orada olsaydınız gülmezdiniz."

"Korkak bir insan olduğumu mu düşünüyorsunuz Mösyö René?"

"Ben öyle bir şey demedim mösyö. Ama en cesur insanın bile gözünü korkutacak durumlar vardır. Dün o olayı anlatan adam, dişi bir kaplanı öldürmüş ve yavrularını enselerinden yakalayıp taşımıştı; gelin görün ki o korkunç yılanın karşısında bir çocuk gibi titremeye başladı. Yine de korkak olmadığı konusunda güvence verebilirim."

"Korkak değilse bile, en azından oldukça şakacıydı," dedi Mösyö Rondeau. "Çünkü yılanın on dört metre olduğunu da ekledi."

"Yılanı kendisi ölçtü. Ben ölçmedim," dedi René sakin bir tavırla.

"Kaptanı siz miydiniz?"

"Evet mösyö. Tabii eğer adamın adı François ise."

"Evet, doğru, benim duyduğum isim buydu. Bu yılan iki fili boğuyor muydu gerçekten?"

"Onları boğduğunu teyit edemem mösyö, ama yılanın kendisi ölmek üzere olmasına rağmen, fillerin kemiklerinin çatırdamaya başlamış olduğunu gayet iyi biliyorum. Kafasına iki kurşun saplamıştım bile." Madam Decaen konuğuna büyük bir hayretle bakıyor, Alfred ise onu merakla inceliyordu.

"Ama René'nin adını duymuş olsaydınız, denizcinin her sözüne inanırdınız," dedi Surcouf Mösyö Rondeau'ya. "Çünkü Mösyö René burada, Chien-de-Plomb yakınlarında, herkesin gözleri önünde, sonu en az yılanınki kadar kötü olan bir köpekbalığıyla savaştı."

"Nasıl olur?" dedi Mösyö Rondeau. "Denizcinin peşindeki köpekbalığının karnını deşen kişi siz miydiniz?"

"Evet mösyö. Ama bildiğiniz gibi, insanın keskin bir bıçağı ve biraz yeteneği olduğu müddetçe dünyadaki en kolay iş budur."

"Adam bir hikâye daha anlattı," diye konuşmayı sürdürdü Mösyö Rondeau. Ne kadar iyi bir adam olsa da, kendisini gülünç duruma düşürmeye can atarmış gibi davranıyordu. "Kaptan ormanın içinden sıçrayarak çıkan yirmi metre ilerideki bir kaplana nişan almış, ama ateş etmeden önce, 'Phillip'in sağ gözüne!" diye bağırmış. Aslında sağ gözü mü, yoksa sol gözü mü dediğinden emin değilim, ama denizcinin, kaptanının neden bahsettiği konusunda hiçbir fikri yoktu, benim de yok."

General Decaen gülmeye başladı. "Lütfen Mösyö Rondeau'ya Aster'in hikâyesini anlatma inceliğini gösterir misiniz Generalim?" dedi René. "Ben anlatırsam inanmaz."

"Sevgili Mösyö Rondeau," dedi general, "Aster Amfipolis'te yaşayan büyük bir okçuymuş, ama Phillip tarafından haksızlığa maruz bırakılınca, ülkesini terk etmiş. Aster Methoni'ye sığınmış, ama Phillip çok geçmeden kenti kuşatmış ve böylece Aster'e intikam alma fırsatı doğmuş. Aster intikamını aldığını Phillip'in bilmesini sağlamak için, bir oka şöyle yazmış: 'Aster'den Phillip'in sağ gözüne.' Gerçekten de Phillip sağ gözünü kaybetmekle kalmamış, az kalsın hayatını da kaybediyormuş. Dolayısıyla kente bir ok göndermiş, okun üzerinde şöyle yazıyormuş: 'Methoni ele geçirilir geçilmez, Aster asılacak.' Makedonya kralı Methoni'yi ele geçirdiği gibi, Aster'e verdiği sözü de tutmuş. İşte hikâye böyle Mösyö Rondeau, doğru olduğunu garanti edemeyecek olsam da, tarihi bir hikâye olduğunu söyleyebilirim."

"Yüce Tanrım! O adamın yeteneği sizinkiyle boy ölçüşebilirmiş Mösyö René."

"Pekâlâ," dedi René. "Görüyorum ki bana eskrim yaptırmak konusunda ısrarcısınız Mösyö Rondeau, çekimser kalma arzumu yerine getirmeye istekli değilsiniz. Bu durumda yemekten sonra kendimi sizin hizmetinize adayacağım ve şayet teklif ettiğim koşulları kabul ederseniz, sizi temin ederim ki bu oyundan ilk önce siz usanacaksınız."

Sohbet başka konulara yöneldi, ama yemek biter bitmez, Mösyö Rondeau'ya haddinin bildirildiğini görmeye can atan Madam Decaen ve Alfred, kahveyle diğer içecekleri cephanelikte almayı önerdiler. Öyle de yaptılar; göbeği kibrinin hoşuna gidemeyeceği kadar şişmeye başlamış olan Mösyö Rondeau, oraya varan son kişi değildi.

"Pekâlâ, teklifiniz nedir Mösyö René?" diye sordu general.

"Madam'ın yoksullarla ilgilendiğini söylememiş miydiniz Generalim?" diye sordu René. Madam Decaen'e reverans yaptıktan sonra konuşmayı sürdürdü: "Hangimiz rakibine dokunamadan beş isabet alırsa, bin frank ödesin."

"Ah!" dedi Mösyö Rondeau kahkaha atarak. "Sanırım bu bahsi kabul edebilirim mösyö." Rondeau, bir flöre seçip flörenin ağzını ayakkabısının tabanına sürttü, birkaç kez havada savurup büktü ve hazır olunca savunma pozisyonu aldı.

René eline geçen ilk flöreyi alıp reverans yaptı ve o da savunma pozisyonu aldı. "İlk hamle şerefi size aittir mösyö," dedi.

Mösyö Rondeau, keskin gözleri ve hızlı elleri olduğunu kanıtlayan üç hızlı saldırı hamlesi yaptı. Ne var ki René üç saldırıyı da rahatlıkla savuşturdu. "Şimdi sıra bende," dedi René.

Yine savunma pozisyonu aldılar ve ardından adeta bir ışık patlaması oldu. "Bir, iki, üç," diye saydı René ve her saldırıda flöresinin ucu Mösyö Rondeau'ya değdi. René seyircilere döndü ve seyirciler hep bir ağızdan, "Üç kez," dediler.

"Sıra sizde mösyö," dedi René. "Ama bu kez ilk iki saldırınızı karşıladıktan sonra, doğrudan karşı hamle yapacağım konusunda sizi şimdiden uyarıyorum. Önceden söylüyorum, çünkü beni olduğumdan daha yetenekli zannedip savuşturma hamlelerinizi şaşırabilirsiniz."

Mösyö Rondeau dudaklarını ısırıp, "Hazırım mösyö," dedi. Ardından René'nin savuşturduğu iki saldırı hamlesi yaptı.

René belirttiği gibi rakibine değen iki hamleyle karşılık verdi. İkinci hamlesi konusunda itiraza bile yer yoktu, çünkü René'nin flöresi bankerin göğsünde kırılmıştı.

"Madam," dedi René Madam Decaen'e reverans yaparak, "Mösyö size yoksullara vereceğiniz bin frank borçlu."

"Bir rövanş maçı talep ediyorum," dedi Mösyö Rondeau.

"Memnuniyetle," dedi René. "Gardınızı alın!"

"Hayır, hayır. Flöreyle değil. Flörede benden üstün olduğunuzu kabul ediyorum. Bakalım tabancayla ne yapacaksınız."

Alfred çabucak iki tabanca kutusunu açarken, "Yalnızca birer atış, öyle değil mi?" diye sordu René Mösyö Rondeau'ya. "Port Louis'nin iyi yürekli insanlarının adanın saldırıya uğradığını zannetmesine yol açmanın anlamı yok."

"Tamam, birer atış olsun mösyö," dedi Mösyö Rondeau. "Hedefimiz ne olsun?"

"Bir dakika," dedi René. "Orası kolay."

Alfred dört tabancayı doldurmuştu. "Yeterli," dedi René ve tabancalardan birini eline alıp nişan almaya bile gerek görmeden ateş etti. Kurşun yirmi beş adım ötedeki bir palmiye ağacının gövdesine saplandı.

"Kurşunun açtığı deliği görebiliyor musunuz?" diye sordu Mösyö

Rondeau'ya.

"Çok iyi görüyorum," dedi banker. Eline bir tabanca aldı.

"Hangimizin kurşunu daha yakına saplanırsa, galip gelen o olacak, anlaştık mı?" diye sordu René.

"Anlaştık," dedi Mösyö Rondeau.

Bankerin nişan alırken gösterdiği özen, rövanş maçını ne kadar ciddiye aldığını kanıtlar nitelikteydi; kurşunu ağacın gövdesindeki ilk kurşunun iki santimetre ötesine saplandı. "Pekâlâ," dedi kasıla kasıla, "bir banker için hiç de fena atış sayılmaz."

René yanıt olarak eline bir tabanca alıp nişan aldı ve ateş etti. "Beyler gidip bakın ve kazananı belirleyin," dedi.

General, Surcouf, Alfred ve özellikle de Mösyö Rondeau hedefi incelemek üzere hızlı adımlarla ağacın yanına gittiler. "Ah," dedi Mösyö Rondeau büyük bir keyifle, "yanılmıyorsam ağacı tümden ıskalamışsınız."

"Yanılıyorsunuz mösyö," dedi René.

"Nasıl olur? Yanılıyor muyum?"

"Evet. Yanlış yere bakıyorsunuz. İlk deliğe bakın."

"Evet, ne olmuş?"

"Orada bir kurşuna dokunabiliyor musunuz?"

"Evet, dokunabiliyorum."

"O kurşunu çıkarın."

"İşte burada."

"Şimdi elinizi bir daha daldırın."

"Bir daha mı daldırayım?"

"Evet daldırın."

Mösyö Rondeau şaşkınlıkla duraksadı. "İkinci kurşuna dokundunuz, öyle değil mi?" diye sordu René.

"Evet."

"İkinci kurşunumu ilkinin üstüne isabet ettirdim. Bu maçı kazanmanın en güvenilir yolu, kurşunu hedefle aynı deliğe isabet ettirmekti."

Bir süre herkes sessiz kaldı. Surcouf bile böyle bir yetenek gördüğüne şaşırmıştı.

"Bir rövanş maçı daha ister misiniz Mösyö Rondeau? Bu sefer tüfeklerle?" diye sordu René.

"Ah, hayır. Sanmıyorum."

"Basit bir şey teklif edecektim."

"Ne teklif edecektiniz?"

"Üstümüzde uçan yarasalardan birini vurmayı."

"Yarasaları vurabiliyor musunuz?" diye sordu Mösyö Rondeau.

"Tabancayla bile vururum," dedi René. Hâlâ kullanılmamış olan dördüncü tabancayla, büyük bir talihsizlik eseri cephaneliğin yakınına gelmiş olan bir yarasayı vurdu.

O akşam René yine Île de France valisine istediği iyilikten söz etme fırsatını bulamadı.

LXXXVI
Ayrılış

ERTESİ SABAH SAAT ON BİRDE RENÉ üçüncü kez valiyi görmeye gitti. Bu kez bir konuk gibi değil de, bir dost gibi karşılandı, çünkü vali onun dürüst, açık ve cömert yapısını beğenmişti. Vali René'yi kollarını açarak karşıladı ve kapı görevlisine hiç kimsenin görüşmelerini bölmesine izin vermemesini tembih etti.

"Bu sefer bizi hiç kimse rahatsız etmeyecek sevgili René. Size bir hizmette bulunabileceğimi ve bu sayede bir borcu kapatmış olacağımı unutmadım. İsteğiniz nedir?"

"Daha önce de söylediğim gibi, ölmek için bir fırsat arıyorum Generalim."

"Yine aynı şakayı tekrarlıyorsunuz sevgili René," dedi general omzunu silkerek.

"Kesinlikle şaka yapmıyorum," dedi René. "Zaten hayattan ölesiye sıkıldım. Ya bir gün umutsuzluğa kapılıp intihar edersem? Bu gereksiz ve anlamsız bir ölüm olmaz mı? Böyle bir şey yaptığım için bana deli demezler mi? Oysa Fransa için ölürsem, bir işe yaramış ve şanlı bir şekilde ölmüş olurum; insanlar kahraman olduğumu söyler. Beni kahraman yapın Generalim. Bunun çok da zor olmadığına eminim."

"Ne yapmalıyım?"

"İlk önce bana Fransa'dan haber vermelisiniz. İnsanlar Fransa'ya karşı genel bir koalisyon oluştuğundan bahsediyorlar; en azından Kalküta'da öyle diyorlardı. Siz son durumu biliyor musunuz ve bana anlatabilir misiniz?"

"Bildiğim kadarıyla hâlâ Bolonya'da gemiler inşa edip sislerin arasından Kanal'ın karşı tarafına, Londra'ya bakıyoruz."

"Ama savaşın kaçınılmaz olduğunu düşünüyorsunuz, öyle değil mi Generalim?"

"Düşünmekle kalmıyorum, bundan eminim."

"Ben hiç kendimi övmedim Generalim, ama kuşkusuz dostlarımdan ve belki hatta düşmanlarımdan da ünümü işitmişsinizdir. Benim gibi bir adamın, ne Tanrı'dan ne de şeytandan korkan, dört dil bilen, en ufak bir işaret üzerine suya ya da ateşe göğüs germeye hazır olan bir adamın, ülkesine faydalı olabileceğini düşünüyor musunuz?"

"Öyle düşünüyor muyum? Evet, elbette öyle düşünüyorum. Eğer canınızı feda etmenize bu şekilde yardımcı olmamı istiyorsanız, hizmetinizdeyim."

"Eğer on iki toplu şalopamla burada kalırsam, hiçbir işe yaramam Generalim. Öldüğümde beni hiç kimse tanımaz ve biraz önce söylediğim gibi, boşu boşuna ölmüş olurum. Ama eğer Tanrı'nın bana bahşettiği yetenekleri kullanmayı başarabilirsem, şöhret kazanabilir, iyi bir konum elde edebilir ve uzun süredir ulaşmaya çalıştığım hedefe ulaşabilirim."

"Peki ben nasıl yardımcı olabilirim?" diye sordu vali.

"Şunu yapabilirsiniz: Benim hakkımda duyduğunuz övgülerin ve Hindistan'da cesaretimle kazanmış olduğum şöhretin, sizi, tavsiyelerinizle birlikte beni Fransa'ya geri göndermeye mecbur bıraktığını yazabilirsiniz..."

"Bakana mı?"

"Ah, hayır! Hiç ilgisi yok. Tanışabileceğim iyi bir kaptana. Sizin tavsiyeniz olduktan sonra, beni birinci sınıf bir asteğmen olarak kabul etmeyecek kaptan yoktur. Böyle bir rütbe almayı hak ettim, çünkü Surcouf'un yanında komutan yardımcılığı görevini üstlendim ve silahlı bir şalopaya Hindistan'a kadar kaptanlık yaptım. Gemimin küçük olduğunun farkındayım, ama insanın normalde brikle yapabileceklerini şalopayla yaptıysam, o zaman brikle normalde korvetle yapılabilecek şeyleri, korvetle ise gerçek bir savaş gemisiyle yapılabilecek şeyleri yapamaz mıyım?"

"İsteğinizi yerine getirmek son derece kolay sevgili René," dedi general. "Sizin için daha önemli bir şey yapmak isterim. Birincisi, sunabileceğiniz hizmetlere dayanarak, size Fransa'ya dönme emri vereceğim. Ayrıca birinci sınıf üç kaptana takdim edebileceğiniz mektuplar vereceğim, üçü de yakın dostumdur: *Redoutable*'ın kaptanı Lucas, *Pluton*'un kaptanı Cosmao ve *Intrépide*'in kaptanı Infernet. Onlarla tanışır tanışmaz gemilerine binebilirsiniz; on dakika sonra subayların yemekhanesindeki yeriniz hazır olur. Sizin için yapabileceğim başka bir şey var mı?"

"Hayır, teşekkür ederim. Söylediklerinizi yaparak, bütün arzularımı yerine getirmiş olacaksınız."

"Fransa'ya nasıl dönmeyi planlıyorsunuz?"

"Bu konuda hiç kimsenin yardımına ihtiyacım yok Generalim. En iyi

İngiliz gemisine bile meydan okuyabilecek olan küçük şalopam tamamen bana ait. O bir Amerikan gemisi, dolayısıyla nötr; üstelik Amerikalı olamayacak kadar iyi İngilizce konuşsam da, bunu ancak bir Amerikalı anlayabilir. İki ya da üç gün içinde yola çıkacağım ve ganimetin bana düşen payını, bana Birmanya'ya kadar eşlik eden on sekiz adama bırakacağım. Parayı bizzat siz alırsınız ve mürettebatın üyeleri teker teker ya da beraberce Île de France'a döndükçe, paylarını dağıtırsınız. Daha fazla pay alacak olan bir tek François var, çünkü o Pegu'ya kadar yanımda geldi; o iki kat pay almalı."

"Veda etmeye geleceksiniz, öyle değil mi Mösyö René?"

"Bu benim için bir onur olur Generalim, hem size adamlarımın ne kadar pay alacağına ilişkin hesaplarımı da getiririm. Madam Decaen'e saygılarımı, Mösyö Alfred'e dostluğumu sunmadan ayrılırsam, büyük bir pişmanlık duyarım."

"Onları şimdi görmek istemez misiniz?" diye sordu general.

"Onları rahatsız etmek istemem," dedi René. Valiye reverans yaparak oradan ayrıldı.

René eve döndüğünde banker Rondeau'nun kendisini beklemekte olduğunu gördü. Rondeau önceki gün yaşananlara rağmen, işinin para kazanmak olduğunu unutmamıştı, dolayısıyla René'den kendisiyle birlikte çalışmasını rica etmeye gelmişti; tayfalarına Port Louis'den ayrılmadan önce paylarını dağıtmasını sağlayacak bir teklifi vardı. Tayfalara paralarını şimdi vermek, ele geçirilen geminin satıldığı zaman getireceği payı ve René'nin onlara dağıtacağı kendi payını almak için Port Louis'ye dönmelerini beklemekten kuşkusuz daha kolaydı.

René ve Rondeau öncelikle tayfaların kendi paylarına düşen beş yüz bin frankı almaları konusunda fikir birliğine vardılar. René'nin payına düşen beş yüz bin frankın yüz bin frankı yoksullara verilmek üzere bir kenara ayrılacak, geriye kalan dört yüz bin frank ise on sekiz tayfasının arasında bölüştürülecekti, ama François iki kat pay alacaktı.

Mösyö Rondeau yirmi bin frank tutarında bir kaparo istedi; bunun karşılığında bir milyon frankı hemen dağıtacaktı. René kabul etti. Bankere evdeki hesabından çekilmek üzere yirmi bin frank tutarında bir çek yazdı. Ardından yoksullara dağıtılacak olan yüz bin frankı hemen Madam Decaen'e gönderdi; Mösyö Rondeau generalin karısına borçlu olduğu iki bin frankı istediği gibi ödeyebilirdi. René son olarak adamlarına ertesi gün onu görmeye gelmeleri için haber gönderdi.

René'nin on sekiz tayfası ertesi öğlen bir araya toplandı. René onlara öncelikle ele geçirilen gemiden kendilerine düşen payı, yani beş yüz

bin frankı gemi satılmadan önce alacaklarını duyurdu. Kendi payından yüz bin frankı, artık çalışacak durumda olmayan yaşlı denizcilere ve denizcilerin dullarıyla yetimlerine dağıtılmak üzere valiye verdiğini ekledi. René'nin tayfaları, sadık hizmetleri karşılığında kaptanın geriye kalan dört yüz bin frank tutarındaki payını da alacaklarını öğrendiklerinde iyice şaşkınlığa kapıldılar; ona Betel Toprakları'na kadar eşlik etmiş olan François iki kat pay alacaktı. René son olarak iki gün içinde Fransa'ya doğru yola koyulacaklarını duyurdu ve paralarını olabildiğince eşlerine ayırmalarını tavsiye etti. Bu hiç de zor olmayacaktı, çünkü eski ganimetlerden kazandıklarının yanı sıra, şimdi bir de kişi başı altmış bin frankı aşkın bir para alacaklardı.

Bütün tayfalar, ister Fransız altını olarak olsun, ister İngiliz banknotu, kendilerine düşen payı aldılar ve ellerini ceplerinin üstüne koyarak paralarını korudular; sanki altınların veya banknotların kazara ceplerinden düşmesinden korkar gibi bir halleri vardı. Sessizce sıraya girmişlerdi, ama büyük bir şamatayla ayrılıyorlardı. Ceplerinin paralarla dolu olmasının yanı sıra, nötr bir gemide Fransa'ya dönme şansını da yakalamışlardı, yani denizciliğin olağan tehlikelerinin dışında herhangi bir tehlikeyle karşılaşmadan eve dönmeyi umabilirlerdi. Bu kadar büyük bir şansın karşısında sevinçlerini serbestçe sergileyebilirlerdi. Öyle de yaptılar; büyük bir şamata kopararak.

Adeta bir heyelan gibi Place du Théâtre'dan rıhtıma akın eden tayfaların anısı Port Louis'de yıllarca hafızalardan silinmedi. *New York Racer*'ın tayfalarının paylarını aldığı gün yaşananlar yıllarca anlatıldı.

René, söz vermiş olduğu gibi, iki gün sonra generalin güzel ailesine veda etmek üzere valinin evini ziyaret etti. Üzülerek, onun zarif kusursuzluğunun ve kullandığı basit René isminin altında açıklamaya cesaret edemediği bir sırrın yattığından şüphelenseler de, onu bir oğul ve kardeş gibi ağırlamışlardı. René genç Alfred Decaen'e hediye olarak çifte namlulu tabancalarını getirdi ve ne denli isabetli olduklarını göstermek için yaklaşık yirmi adım ötedeki bir bıçağa dört kurşun sapladı.

Valinin mektupları hazırdı. Mektupların içerdiği övgüler René'nin tahminlerini bile aşıyordu. General Decaen, vali olarak sahip olduğu yetkiye dayanarak, *New York Racer*'ın genç kaptanının bindiği ilk gemide yarbaylığa getirilmesini tavsiye ediyordu. Vali ziyaretin sonunda *New York Racer*'ın ne zaman demir alacağını sordu ve geminin tayfalarıyla kaptanına veda etmeye geleceğine söz verdi.

Saat tam üçte demir almayı kararlaştırmışlardı. Quai du Chien-de-Plomb öğlen vakti insanlarla dolmuştu bile.

René adamlarına emir vermemişti, ama hepsinden saat ikide gemide olmalarını rica etmiş ve bütün manevraları rahatlıkla yerine getirebilecek durumda olurlarsa minnettar kalacağını eklemişti. Port Louis halkına limanda hiç görülmemiş bir manzara sunmak istiyordu: her biri cebinde altmış bin frank taşıyan ayık bir mürettebat. Onun güler yüzlü ricası, en sert emirlerin bile başaramayabileceği şeyi başarmıştı.

René tayfalarına valinin onları uğurlamaya gelmesinin ne büyük bir onur olduğunu anlatmıştı. Dolayısıyla onlar kendi kendilerine, René'ye bile söylemeksizin, şalopayı rıhtımdan çekecek altı tekne sipariş etmişlerdi. Bayrakların dalgalandığı teknelerde kürekçilerin yanı sıra birer müzik bandosu da bulunmaktaydı.

Valinin kendi sandalı René'nin şalopasına bağlıydı. Rıhtımdan ayrılırken selam topu ateşlendi ve müzisyenler "Ayrılış Şarkısı"nı söyledi. Valinin işareti üzerine, selam topuna karşılık olarak, Fort Blanc'dan on altı top atışı gerçekleştirildi. Gemi usulca yelkenlerine rüzgâr alabileceği, çeyrek fersah ilerideki kanala süzüldü. Ardından bir süreliğine durdu, ama yalnızca valinin sandalının geminin yanına gelmesine ve onun ailesiyle birlikte şalopadan inmesine yetecek bir süre kadar. Vali ile ailesi sandalla Chien-de-Plomb'a dönerken, altı tekneye dağılmış olan müzisyenler de onlarla beraber döndüler.

New York Racer güneye yelken açtı ve çok geçmeden akşamın ilk sislerinin içinde gözden kayboldu.

LXXXVII
Avrupa'da Yaşananlar

ARTIK OKUYUCUYU AVRUPA'DA bu esnada yaşananlar konusunda aydınlatmanın vaktinin geldiğini düşünüyoruz. Vali René'yi aydınlatmayı başaramamıştı, çünkü Île de France, olayların gerçekleştiği sahneden epeyce uzak olduğu için, kendisi de bilmiyordu.

Napolyon'u bıraktığımız noktayı hatırlayalım. Napolyon Mısır'ı huşu içinde bırakan Piramitlerdeki zaferinin ardından, İtalya'ya boyun eğdiren, Almanya'yı korkutan, İspanya'yı Bonaparte'ın imparatorluk pelerinin bir ucuna teyelleyen ve Hollanda'yı Fransa İmparatorluğu'na katan Marengo zaferinin ardından, Saint-Jean-d'Acre'den Dover kayalıklarına kadar uzanan evrensel bir imparatorluk kurma hayallerine kapılmıştı. Abukir'de filosunu yok eden kişinin, tıpkı Mısır'da yaptığı gibi, bu kez de

İngiliz Kanal'ında planlarına engel olacağından hiç haberi yoktu. Bu kişi Nelson'dı.

Öyleyse okuyucularımıza, büyük zaferleri sayesinde, tarihin yapraklarına kazınmış bir an için, savaşmaya yazgılı olduğu adamın dehasına yükselen bu sıra dışı İngiliz'in bir portresini sunalım. Gerçi bu İngiliz ancak önemli görevini yerine getirecek kadar yaşadı: İngiltere'yi belki de Fatih William'dan beri karşı karşıya kaldığı en büyük tehlikeden kurtarma görevini. Nelson'ın kim olduğunu ve hangi mukadder olaylar sayesinde, modern dünyada, Pompey'in antik dünyada Sezar karşısında üstlendiği rolü üstlendiğini görelim.

Nelson 20 Eylül 1758'de doğdu; yani René Fransa'ya yelken açtığı sırada, o yaklaşık kırk yedi yaşındaydı. Norfolk County'deki küçük bir köy olan Burnham-Thorpe'da büyüdü. Babası papazdı ve genç yaşta ölen annesi arkasında on bir çocuk bıraktı. Nelson'ın amcalarından biri, Walpole ailesiyle bağlantıları bulunan bir deniz subayı, onu asteğmen olarak altmış dört toplu *Redoutable* gemisine aldı. Garip tesadüflerle örülü bir yaşamı olan Nelson, yine garip bir tesadüf eseri, tıpkı kendisinin kariyerine başlamış olduğu gemi gibi altmış dört toplu ve aynı ismi taşıyan bir Fransız gemisinden gelen kurşunla can verecekti.

Nelson'ın ilk yolculuğu, onu gemisinin altı ay buzda mahzur kaldığı Kutuplara götürdü. Geminin dışında yürüttükleri bir sefer sırasında bir kutup ayısıyla karşılaştı ve çıplak elleriyle onunla dövüştü. Eğer arkadaşlarından biri onun durumunu görüp tüfeğiyle koşarak gelmeseydi ve ayıyı kulağından vurmasaydı, beyaz canavar Nelson'ı pençeleriyle paramparça edecekti.

Nelson Ekvator'a yelken açtığında Peru ormanlarında kayboldu ve bir ağacın altında uyuyakalınca yılan tarafından sokuldu. Neredeyse ölüyordu ve yılan tarafından sokulmuş olduğunu anımsatan iki minik yara izini ömrü boyunca taşıdı.

Nelson Kanada'da ilk kez âşık oldu. Öyle delicisine âşık oldu ki, sevdiği kadını arkada bırakmamak için yarbaylık görevinden istifa etmeye karar verdi. Subayları onu gafil avlayarak, sanki bir hırsızmış ya da deliymiş gibi bağlayıp bir atın sırtına attılar ve gemiye taşıdılar. Ancak denize açıldıktan sonra onu serbest bıraktılar.

(Nelson'ın istifasının kabul edildiğini ve Bonaparte'ın Saint-Jean-d'Acre'yi aldığını düşünün. O durumda ne Abukir olacaktı, ne de Trafalgar. Donanmamız İngilizler tarafından yok edileceğine, zaferlerle ilerleyecek ve dünyayı fethetmeyi sürdürecekti. Bizi durduran yalnızca Nelson'dı.)

Nelson Londra'ya dönünce, karakterine has bir tutkuyla âşık olduğu Bayan Nesbitt isminde genç bir dulla evlendi. Denize açılırken onun önceki evliliğinden olan oğlunu yanına aldı.

Toulon İngilizlere teslim edildiğinde Horatio Nelson *Agamemnon*'un kaptanıydı ve ana askeri limanımızın ele geçirildiği haberini Kral Ferdinand ile Kraliçe Caroline'a bildirmek üzere Napoli'ye gönderilen o oldu.

Sör William Hamilton onu kraliyet sarayında karşıladıktan sonra büyükelçiliğe götürdü. Nelson'ı oturma odasında bırakıp karısının odasına gitti. "Size yakışıklılığıyla övünemeyecek ufak tefek bir adamı takdim edeceğim leydim," dedi. "Ama yanılmıyorsam kendisi bir gün İngiltere'nin gururu ve Fransa'nın dehşeti olacak."

"Öyle düşünmenize yol açan nedir?" diye sordu Leydi Hamilton.

"Konuştuğumuz birkaç şey. Kendisi oturma odasında. Gidip onu ağırlamalısın canım. Daha önce hiçbir İngiliz subayını evimde ağırlamadım, ama bu adamın başka bir yerde kalmasına izin veremem." Böylece Nelson Via Ciaia'nın nehirle buluştuğu İngiliz büyükelçiliğinde kaldı.

Bunlar 1793 yılında gerçekleşti. Nelson otuz dört yaşındaydı, Sör William'ın da fark etmiş olduğu gibi ufak tefek bir adamdı, açık mavi gözleri ve Sezar ile Condé gibi savaşçıları diğerlerinden ayırt eden, onlara yırtıcı kuş edası katan kartal gibi bir burnu vardı. Nelson'ın güçlü çene yapısı inatçı olduğu kadar azimli de olan bir kişiliğe işaret ediyordu, ama saçları ve sakalı itici bir biçimde sarının cansız bir tonunda, seyrek ve karman çormandı.

Emma Lyonna'nın onun görünüşü konusunda kocasından daha olumlu bir izlenime sahip olduğunu gösterecek hiçbir belirti yoktu. Ne var ki büyükelçinin çarpıcı bir güzelliğe sahip olan karısı, Nelson üzerinde derin bir etki yaratmıştı. Napoli'den yalnızca İki Sicilya Krallığı'ndan istemeye gelmiş olduğu destek kuvvetlerle değil, ayrıca Leydi Hamilton'a duyduğu delicesine aşkla ayrıldı.

Bu aşk Emma Lyonna için değilse de, Nelson için büyük bir utanç kaynağıydı; çünkü Leydi Hamilton utanç kelimesinin anlamını zaten çoktan unutmuştu.

Nelson'ı bir gözünü kaybettiği Calvi'ye ve kolunu kaybettiği Tenerife seferine sürükleyen bu utanç mıydı? Böylelikle Emma'ya duyduğu aşktan arınmayı mı umuyordu yoksa hırslarından dolayı ya da yalnızca şöhret edinmek için mi bu yola baş koymuştu? Bunu kimse bilemez, ama her iki durumda da hayatıyla öyle pervasızca kumar oynamıştı ki, canını önemsediğine inanmak zordu.

Nelson'ın konumu kritikti. Fransız filosunu Toulon limanında ablu-

kaya almakla ve limandan ayrıldığı takdirde filoya saldırmakla görevliydi. Ne var ki filo onun ablukasını atlatmayı başarmış ve Malta'yı almıştı. Üstelik İskenderiye'ye ilerlemiş ve otuz bin adamı karaya çıkarmıştı.

Hepsi bu da değildi. Şiddetli bir fırtınaya maruz kalıp ciddi hasar aldığı gibi, yiyecek ve su kıtlığıyla da karşı karşıya kalan Nelson, Fransızları takip etmeyi sürdüremedi. Cebelitarık'a sığınmak zorunda kaldı.

Nelson kaybolmuştu. İhmalkârlıkla suçlanabilirdi, çünkü bir aydır Akdeniz'de –altı üstü büyükçe bir göl sayılırdı– on üç savaş gemisinden ve seksen yedi asker gemisinden meydana gelen bir filoyu arıyordu. Onların yerini saptayamamakla kalmamış, nereye gittiklerini bile öğrenememişti.

Messina ve Sirakuza'dan erzak almak, Calabria'dan ise gemisinin kırık direklerini onarmak üzere kereste almak için İki Sicilya Krallığı'nın izni gerekiyordu. Ancak İki Sicilya Krallığı, Fransa ile, katı bir tarafsızlık gerektiren bir barış anlaşması imzalamıştı; anlaşmanın koşulları Nelson'ın isteklerini yerine getirmelerini yasaklıyordu. Ne var ki Fransızlardan tiksinen ve Fransa'dan nefret eden Ferdinand ile Caroline bu koşulları görmezden geldiler. Nelson isteklerine kavuşarak Napoli'den ayrıldı, ancak ayrılmadan önce, beş yılın ardından Leydi Hamilton'ı bir kez daha görmeyi de ihmal etmedi. Dolayısıyla oradan ayrılırken her zamankinden daha da çıldırmış ve daha da âşık durumdaydı.

Nelson büyük bir zafer kazanmaya ya da kazanmaya çalışırken ölmeye ant içerek bu fırsatı değerlendirdi. Zaferi kazandı; ayrıca neredeyse canından da oluyordu.

Barutun icadından ve topların kullanılmaya başlamasından beri hiçbir deniz savaşı bu denli büyük bir felakete yol açmamıştı. Fransız filosundaki on üç savaş gemisinden yalnızca ikisi alevlerin arasından çıkıp Malta'ya kaçmayı başarabilmişti. Gemilerden biri, *Orient* adındaki, infilak etmişti. Başka bir gemi ve firkateyn batmış, dokuz tanesi de ele geçirilmişti. Nelson askerlerine bir kahraman gibi komuta etmişti. Savaş boyunca ölüme meydan okumuş, ama ölüm ondan kaçınmıştı.

Ancak yine de ağır bir yara almıştı. *Guillaume Tell*'den gelen bir top güllesi *Vanguard*'ın Nelson'ın tırmanmakta olduğu direğine isabet etmiş ve Nelson korkunç çıtırdama sesinin nereden geldiğini görmek için başını kaldırdığında, kırık direk parçası alnına çarpmıştı. Kafatası derisi kopmuş ve gören gözünün üstünü kaplamıştı. Nelson sopayla vurulan bir boğa gibi güverteye düşmüştü. Her yeri kendi kanlarıyla kaplıydı.

Ölümcül bir yara aldığını düşünen Nelson papazdan onu kutsamasını ve ailesine veda ettiğini iletmesini istemişti. Ancak cerrah Nelson'un kafatasını muayene edince, kafatasında hasar olmadığını tespit etmişti. De-

riyi Nelson'ın gözünden çekip siyah bir kumaş parçasıyla bağlamıştı. Nelson bir dakika sonra, düşürdüğü megafonu eline alıp "Ateş!" diye bağırmaya koyulmuştu.

Nelson'ın Fransa'ya duyduğu nefret adeta Titanların soluğu gibiydi. Abukir Körfezi'ndeki savaşın meydana getirdiği yıkım muazzamdı.

Bir fener gemisi Nelson'ın Fransız filosu karşısında aldığı zaferin haberini İki Sicilya Krallığı'na taşıdı. Avrupa'nın dört bir yanından sevinç çığlıkları yükseldi; hatta bu çığlıklar Asya'da bile yankılandı, işte Fransızlar böyle büyük bir korku salmış, Fransız Devrimi böylesine büyük bir nefret uyandırmıştı. Özellikle Fransızlara çok uzun zamandır duyduğu öfkeyle gözü kararmış olan Napoli'de, Ferdinand ile Caroline'ın sarayında, insanlar İngilizlerin zaferinden duydukları mutlulukla deliye dönmüşlerdi.

Nelson'ın zaferi Mısır'daki otuz bin Fransız'ı bozguna uğratmıştı ve Bonaparte da bunlardan biriydi. Bonaparte –Toulon, 13 Vendémiare, Montenotte, Dego, Arcole ve Rivoli'nin kahramanı; Beaulieu, Wurmser ve Alvinzi'nin fatihi, Prens Charles'ı mağlup eden Bonaparte– kazanmaya alışmıştı. İki yıldan daha kısa bir süre içerisinde yüz elli bin tutsak almış, yüz yetmiş galibiyet kazanmış, beş yüz elli büyük top, altı yüz küçük top ve beş köprü ele geçirmişti. Bonaparte hırslarından kuvvet buluyordu; devrimler ve Doğu'daki kadar büyük imparatorluklar hayal ediyordu. O, yirmi dokuz yaşında çoktan Hannibal ile Scipio'dan daha büyük işler başarmış, Mısır'ı fethetmeye ve İskender ile Sezar'ı geçmeye çalışmış gözü pek bir komutandı. Şimdi ise durdurulmuş, bozguna uğratılmış ve büyük bir felaketle karşı karşıya kalmıştı. Son derece önemli olan savaş oyununda, kendisinden daha şanslı ya da daha yetenekli bir oyuncuyla karşılaşmıştı. Piyonlarını obelisklerin, atlarını sfenkslerin, kalelerini piramitlerin meydana getirdiği, fillerine Kambises, şahlarına Sesostris ve vezirlerine Cleopatra denen, Nil'in uçsuz bucaksız satranç tahtasında şah mat olmuştu!

İnsan Avrupa hükümdarlarının Nelson'a gönderdiği hediyelere bakarak, onların Fransa ile Bonaparte ismi bir arada telaffuz edildiğinde düştüğü dehşetin boyutlarını anlayabilirdi. Şimdi ise Fransa bozguna uğradığı ve Bonaparte Mısır'da olduğu için bayram yapıyorlardı. Yolladıkları hediyeler şunlardı; listeyi Nelson'ın kendisinin yazdığı bir nottan kopyaladık:

III. George'dan Büyük Britanya asilzadesi unvanı ve altın madalya.

Avam Kamarası'ndan Nelson ile varislerine Nil ve Burnham-Thorpe Baronu unvanı ile birlikte savaşın gerçekleştiği tarihten, yani 1 Ağustos 1798'den başlamak üzere iki bin İngiliz Sterlini tutarında maaş.

Lordlar Kamarası'ndan aynı koşullar altında, aynı tarihten başlamak üzere, aynı miktarda bir maaş.

İrlanda Parlamentosu'ndan bin İngiliz Sterlini tutarında maaş.

Doğu Hindistan Şirketi'nden on bin sterlin tutarında armağan.

Sultandan iki bin sterlin tutarında, zafer tüyü bulunan elmas bir toka ve bin sterlin tutarında kürklü bir pelerin.

Sultanın annesinden bin iki yüz İngiliz sterlini tutarında, elmaslarla bezenmiş bir sandık.

Sardinya Kralı'ndan yine bin iki yüz İngiliz sterlini tutarında, elmaslarla bezenmiş bir tütün kesesi.

Zante Adası'ndan altın kabzalı bir kılıç ve altın başlı bir baston.

Palermo şehrinden bir tütün kesesi ile gümüş tabak üzerinde altın bir zincir.

Ayrıca Nelson'ın arkadaşı, *Swiftsure*'un kaptanı Benjamin Hallowell de tipik bir İngiliz hediyesi takdim etmişti ve onu atlamak büyük bir ihmalkârlık olur. *Orient* gemisi belirtmiş olduğumuz gibi infilak ettiğinde, Hallowell onun ana direğini kendi gemisine almış ve geminin marangozuyla çilingirine, direkten ve demir parçalarından faydalanarak bir tabut yapmalarını emretmişti. Tabutun üstündeki plakette şöyle bir tasdik şerhi bulunuyordu:

> Bu tabutun bütünüyle *L'Orient* gemisinden alınmış olan tahta ve demirlerle yapıldığını tasdik ediyorum; büyük bir bölümü Abukir Körfezi'nde benim komutam altında bulunan Majesteleri'nin gemisi tarafından kurtarılmıştır.
>
> Ben. Hallowell

Tabutun yanında ayrıca şu mektup bulunmaktaydı:

> Saygıdeğer Kaptan Nelson'a.
>
> Sevgili Lordum,
>
> Size bu mektupla birlikte, Fransız gemisi *L'Orient*'in direğinden yapılmış bir tabut gönderiyorum, böylece bu dünyayı terk ettiğinizde, kendi yadigârınızın içinde huzurla yatabileceksiniz. Bu günün çok uzak olması, sizi seven sadık hizmetkârınızın en büyük arzusudur.
>
> Ben. Hallowell

Nelson'ın, aldığı bütün hediyeler içinde en çok Hallowell'in hediyesinden etkilendiğini hemen belirtelim. Bu hediyeyi büyük bir keyifle kabul etmişti. Tabutu kamarasının duvarına, yemek yediği sandalyenin he-

men arkasına yerleştirdi. Sonunda devamlı ölümü hatırlatan bu hediyeden dolayı hüzünlenen yaşlı bir uşak, amiralden onu güverteye taşımak için izin aldı.

Nelson çok büyük hasar almış olan *Vanguard* gemisinden *Fulminant*'a geçtiğinde, tabut da onunla beraber geldi, ama birkaç ay boyunca ön güvertede kaldı. Bir gün, *Fulminant*'daki subaylar Kaptan Hallowell'in hediyesini hayranlıkla incelerken, Nelson'ın kamarasından onlara seslendiğini duydular: "İstediğiniz kadar hayranlık gösterebilirsiniz beyler, ama o tabut sizin için yapılmadı."

Nelson tabutu ilk fırsatta İngiltere'deki döşemecisine gönderdi ve tabutu kadifeyle kaplamasını istedi. Ne de olsa, mesleği göz önünde bulundurulursa, tabuta her an ihtiyaç duyabilirdi ve o an geldiğinde hazır olmasını istiyordu.

Nelson yedi yıl sonra Trafalgar'da can verdi. Tabutu hazırdı.

LXXXVIII
Emma Lyonna

TANRI, ABUKİR KÖRFEZİ'NİN VE TRAFALGAR'IN galibini cezalandırarak, Emma Lyonna adının daima Nelson ile birlikte anılmasını sağladı.

Emma Lyonna Nelson'ın mektubunu alır almaz –çünkü Nelson zafer haberini öncelikle hızlı bir gemiyle Napoli'deki Emma'ya duyurmuştu– elindeki açılmış olan mektupla Kraliçe Caroline'ın dairesine koştu. Kraliçe Caroline büyük bir hevesle mektubu okudu ve sevinçle haykırdı, daha doğrusu ciyakladı.

Caroline Fransız büyükelçisi Garat'ı hiçe sayarak, Nelson'ı Napoli'de zafer kazanmış bir fatih gibi karşılamak için hazırlıklar yapılmasını emretti. Garat, XVI. Louis'ye idam fermanını okumuş ve Diraktuvar İdaresi tarafından Napoli'ye Ferdinand ile Caroline'a monarşinin gizli tuzaklarını hatırlatması için gönderilmiş olmasına rağmen, Caroline kuşkusuz artık Fransızlardan korkmasına gerek kalmadığını düşünüyordu.

Ayrıca Caroline diğer hükümdarların gerisinde kalmak istemiyordu, çünkü Nelson'a birçoğundan daha çok şey borçlu olduğunun gayet iyi farkındaydı, ne de olsa Fransız birliklerinin Roma'daki mevcudiyeti ve Roma Cumhuriyeti'nin ilanı onun için iki kat bir tehdit oluşturuyordu. Dolayısıyla sevgilisi Başbakan Acton'un, krala, Nelson'ı, adını gök gürültüsünü meydana getiren üç tek gözlü devin birinden alan Bronte'nin Dükü ilan

eden ve yıllık üç bin İngiliz sterlini tutarında bir maaş öngören kraliyet belgesini imzalatmasını sağladı.

Ferdinand kraliyet belgesini Nelson'a takdim ederken, ona ayrıca, XIV. Louis'nin İspanya'yı yönetmeye giderken oğlu V. Philip'e verdiği, V. Philip'in ise Napoli'yi fethetmeye giderken kendi oğlu Carlos'a verdiği kılıcı takdim etti. Kral III. Charles'ın talimatlarına göre bu kılıç yalnızca İki Sicilya Krallığı'nı savunan veya kurtaran kişilere devredilebilirdi. Göz ardı edilemeyecek olan tarihi değerinin yanı sıra beş bin İngiliz Sterlini, yani yüz yirmi beş bin frank tutarındaydı, çünkü kabzası elmaslarla bezenmişti.

Kraliçeye gelince, o Nelson'a dünyadaki hiçbir kralın unvanlarının ya da iyiliklerinin boy ölçüşemeyeceği bir hediye sunmaya karar vermişti. Ona Emma Lyonna'yı sunmaya karar vermişti; son beş yıldır bütün hayallerini süsleyen kadını. Dolayısıyla, Nelson'ın büyük bir zaferle Napoli'ye döneceği günün sabahı, kraliçe güzeller güzeli Emma Lyonna'nın bir meleğinki kadar beyaz alnını öpmek için kestane kahvesi saçlarını kaldırırken, ona şunları söylemişti: "Sevgili Emma, benim Napoli'yi, senin de Nelson'ı yönetebilmen için, amiral bizim olmalı. Ve onun bizim olabilmesi için, sen onun olmalısın." Emma gözlerini yere indirmiş ve cevap vermeksizin kraliçenin ellerini sıkıp heyecanla öpmüştü.

Tam adıyla Marie-Caroline'ın, İngiliz büyükelçisinin eşi Leydi Hamilton'dan nasıl böyle bir iyilik talep edebildiğini, daha doğrusu ona nasıl böyle bir emri verebildiğini gözden geçirelim.

Emma fakir bir Gal köylüsünün kızıydı. Ne zaman nerede doğduğuna ilişkin hiçbir fikri yoktu ve çocukluğuna dair yalnızca üç ya da dört yaşlarındayken yaptığı meşakkatli bir yolculuğu hatırlayabiliyordu. Üstünde kanaviçeden kaba bir elbise olduğunu ve dağ patikalarında yalınayak yağmurun ve sislerin içinde yürürken, soğuktan donan elleriyle annesinin eteğine yapıştığını hatırlıyordu. Çok yorulduğunda veya bir dereden geçmeleri gerektiğinde annesi onu kucağına alıp taşırdı.

O uzun yolculuk boyunca üşüdüğünü ve aç olduğunu hatırlıyordu. Ne zaman bir şehrin içinden geçseler, annesi zengin bir adamın evinin ya da fırıncının önünde dururdu. Ağlamaklı bir sesle ya para dilenir ya da ekmek dilenirdi, parayı genellikle vermez, ama ekmeği verirlerdi.

Ulaşmaya çalıştıkları yer Flint adında küçük bir kasabaydı; Emma'nın annesi ve babası John Lyon orada doğmuştu. Lyon iş aramak için karısıyla birlikte Flint'i terk etmişti. Sonunda Chester'a gelmişler, ama John Lyon genç yaşta beş parasız ölmüştü. Karısı, üç yaşındaki çocuğuyla birlikte memleketine dönmüştü; insanların onlara karşı yardımsever mi yoksa zalim mi davranacağını görmek istiyordu.

Emma kendisini bir yamaçta hatırlıyordu. Dört veya beş koyundan oluşan küçük bir sürüye çobanlık yapıyordu. Koyunlar pınardan su içer, Emma suda kendisini, yabani çiçeklerle örülü bir taçla süslenmiş alnını izlerdi.

Daha sonraları Halifax Kontu sayesinde ellerine biraz para geçti; bir kısmı annesinin rahat etmesi için ayrılırken, bir kısmı da Emma'nın eğitimine ayrıldı. Emma genç bayanlar için kurulmuş bir yatılı okula kaydoldu; üniformaları hasır şapkadan, gök mavisi bir elbiseden ve siyah bir önlükten oluşuyordu. Emma iki yıl orada kaldı. Ardından annesi onu almaya geldi. Paraları bitmişti; Halifax Kontu ölmüş ve iki genç bayanı vasiyetine dâhil etmemişti.

Emma, Thomas Hawarden adlı bir beyin evinde çocuk hizmetçisi olarak işe girdi; adamın dul kızı genç yaşta ölmüş ve üç çocuğunun bakımı babasına kalmıştı. Emma bir gün çocukları sahilde yürüyüşe çıkardığı sırada hayatını değiştirecek olan bir karşılaşma yaşadı.

Londralı meşhur bir fahişe olan Bayan Arabell ile o andaki aşığı, Romney adında yetenekli bir ressam orada durmuşlardı, çünkü ressam, Galli köylü bir kızı resmetmek istiyordu. Emma'nın bakımını üstlendiği çocuklar meraka kapılarak, parmak uçlarına basıp ressamın ne yaptığını görmeye gittiler; Emma onları takip etti. Ressam döndü ve gözüne ilk önce on üç yaşındaki Emma çarptı. Şaşkınlıkla yutkundu. Ressam hiç bu kadar güzel bir kadın ya da çocuk görmemişti.

Ona sorular sordu ve Emma'nın eğitimi, kısıtlı da olsa, ressamı kibarca yanıtlamasına olanak sağladı. Ressam onun Hawarden ailesinin çocuklarına bakarak ne kadar para kazandığını sordu ve Emma ona giysilerin, yemeklerin ve kalacak yerin yanı sıra ayda on şilin verdiklerini söyledi. Ressam hemen üsteledi: "Londra'ya gel," dedi. "Seni çizmeme izin verdiğin her eskizin karşılığında beş gine veririm." Emma'ya bir kart verdi, kartın üstünde şunlar yazıyordu: "Edward Romney, 8, Cavendish Meydanı."

Bu esnada Bayan Arabell kemerinden küçük bir kese çıkarmıştı. İçinde birkaç altın vardı; keseyi Emma'ya vermeye çalıştı. Genç kız ressamın kartını alıp dikkatlice korsajına yerleştirdi, ama keseyi reddetti. Bayan Arabell, bu parayı Londra'ya gelmek için kullanabileceğini söyleyip ısrar edince, Emma "Hayır, teşekkür ederim madam," diye yanıtladı. "Eğer Londra'ya gelirsem, biriktirdiğim ve biriktirmeye devam edeceğim parayla gelirim."

"Ayda kazandığın on şilinle mi?" diye sordu Bayan Arabell gülerek.

"Evet madam," demekle yetindi genç kız. İşte hepsi buydu.

Hayır, hepsi bu değildi. Emma altı ay sonra Londra'ya, Cavendish

Meydanı'na geldi, ama Romney'nin seyahatte olduğunu öğrendi. Ancak Emma, Bayan Arabell'i bulmayı başardı. Artık kral naibinin metresi olan Bayan Arabell, bir fahişe olarak mesleğinin zirvesine çıkmıştı. Emma'yı refakatçisi olarak yanına aldı.

Emma iki ay boyunca Bayan Arabell'in yanında kaldı. Eline geçen her romanı okudu ve tiyatrodan eve döndükleri zaman sahnedeki bütün karakterlerin repliklerini tekrar etti. İzlediği her baleden sonra balerinlerin figürlerini taklit etti. Başka insanlar için yalnızca bir eğlence olan bu tür etkinlikler, onun için bir meşgaleye dönüştü.

Emma daha yeni on beş yaşına girmişti ve gençliğinin verdiği güzelliğin zirvesindeydi. Esnek bir vücudu vardı ve bütün hareketleri yaradılıştan en yetenekli balerinlerin zarafetine sahipti. Yüzü hayatın cilvelerine rağmen çocukluğunun verdiği saflığı koruyor ve bakireliğin iffetini yansıtıyordu. Bütün duyguları yüzünden açıkça okunuyordu; melankolik olduğunda yüzü kararıyor, mutlu olduğunda ışıl ışıl parlıyordu. Sanki ruhunun özü, yüzünün saflığına yansıyordu, öyle ki, çağımızın büyük şairlerinden biri, onun ışık saçan güzelliğini lekelememek için, onun ilk hatasından bahsederken şöyle demişti: "O ahlaksızlığa değil, ihtiyatsızlığa ve iyiliğine yenik düştü."

O sırada İngiltere'nin Amerika'daki kolonilerine karşı verdiği savaş bütün şiddetiyle sürüyordu ve zorla asker toplayan bölükler çok faaldi. Emma'nın arkadaşlarından birinin ağabeyi yakalanıp zorla donanmaya alınınca, kardeşi Fanny Emma'dan yardım istedi. Hiç kimsenin Emma'nın güzelliğine direnemeyeceğinden ve ricasını kıramayacağından emin olan Fanny, Emma'ya ikna gücünü ve cazibesini Amiral John Payne'in üzerinde kullanması için yalvardı. Emma baştan çıkarma mesleğinin önüne serildiğini görebiliyordu. Neşeyle en güzel elbisesini giydi ve arkadaşıyla birlikte amirali görmeye gitti. İsteğini elde etti, ama bir bedel karşılığında, çünkü John Payne'in de talepleri vardı. Emma arkadaşının ağabeyinin özgürlüğünün bedelini, sevgiyle değilse de, minnettarlıkla ödedi.

Emma Lyonna'nın, John Payne'in metresi olarak, kendine ait bir evi, kendine ait uşakları ve kendine ait atları vardı. Ne var ki iyi talihi bir göktaşı kadar hızlı ve parlak bir biçimde gelip gitti. John Payne'in bölüğü oradan ayrıldı, onunla birlikte Emma'nın hayallerindeki yaldızlı yaşam da.

Ancak Emma, sadakatsiz Aeneas yüzünden intihar eden Dido gibi kendini öldürecek bir kadın değildi. Amiralin zengin ve yakışıklı dostlarından Sör Harry Fatherson, Emma'yı, artık epeyce alışmış olduğu malikânede yaşatmaya devam etmeyi teklif etti ve ahlaksızlık yoluna zaten bir kez sapmış olan Emma bu teklifi reddetmedi. Bütün bir mevsim boyunca par-

tilerin, avların ve dansların kraliçesi oldu, ama mevsim sona erince bir kez daha terk edildi. İkinci bir âşık tarafından daha bir kenara atılan, ikinci kez küçük düşürülen Emma öyle zor koşulların ve öyle bir yoksulluğun pençesine düştü ki, tek çaresi Haymarket kaldırımlarında, gelip geçenlerden aşk dilenen o zavallı kadınlara katılmak gibiydi.

Neyse ki, toplumsal yozlaşmışlığın kanıtı olan mesleğe girmek için başvurduğu muhabbet tellalı onun seçkin ve iffetli tavrından çok etkilendi. Dolayısıyla Emma'yı evindeki diğer kadınlar gibi pazarlamak yerine, evini sık sık ziyaret eden tanınmış bir doktoru görmeye götürdü.

Bu kişi meşhur Doktor Graham'dı. Kısmen mistik, kısmen şehvet düşkünü ve bütünüyle şarlatan olan Doktor Graham, Londra'nın gençlerine güzelliğin maddi dinini pazarlıyordu. Emma'yı karşısında görünce, nihayet Tanrıça Venüs'ünü bulmuş oldu.

Doktor bu hazinenin karşılığında yüklü bir para ödedi, ama onun için bu hazine paha biçilmezdi. Onu Apollo'nun yatağına yatırdı. Onun üstüne, Vulcan'ın Venüs'ü Olympos'ta esir tuttuğunda Venüs'ün üstünde bulunandan daha şeffaf bir örtü serdi. Bütün gazetelere, uzun zamandır bulamadığı, teorilerini kanıtlayan benzersiz ve üstün güzelliği nihayet elde ettiğine dair ilanlar verdi.

Şehvet ve bilime yapılan böylesi çekici bir davet, dünya çapında aşk dinine tapan bütün kişilerin sürüler halinde Doktor Graham'ın ofisine akın etmesine yol açtı. Bu gerçek bir zaferdi. Doktorun aşk tanrıçasıyla boy ölçüşebilecek hiçbir resim ya da heykel başyapıtı meydana getirilmemişti; Apelles ve Phidias mağlup olmuştu.

Sanatçılar onu görmek için akın etti; aralarında Londra'ya dönmüş olan ve Flint'te görmüş olduğu kızı hemen hatırlayan Romney de bulunmaktaydı. Romney onu farklı pozlarda resmetti: Ariadne olarak, Baküs rahibesi olarak, Leda olarak ve Armide olarak. İmparatorluk Kütüphanesi'nde bu büyüleyici kadını, antik çağlardaki şehvani toplumların hayal ettiği bütün şehvetli pozlarda sergileyen bir gravür koleksiyonu bulunmaktadır.

Yüksek mevki sahibi meşhur Warwick ailesine mensup olan Sör Charles Grenville de bütün bu coşkunun sebebini merak ederek Emma Lyonna'yı ilk kez o sıralarda gördü. Genç kadının güzelliği gözlerini kamaştırdı ve sırılsıklam âşık oldu. Genç Lord, Emma'ya büyük vaatlerde bulundu, ama Emma Doktor Graham'a sadakat borcu olduğunu söyledi ve Grenville'in onu baştan çıkarma çabalarına direndi. Bu sefer ancak bir koca bulursa âşığından ayrılmaya ant içmişti.

Sör Charles reşit olduğu anda Emma Lyonna'nın kocası olacağına söz verdi. Emma gizlice onunla kaçmaya razı oldu. Karı koca gibi birlikte ya-

şamaya başladılar ve Emma ona üç çocuk doğurdu; Grenville Emma'yla evlenince çocukların meşru olacağına söz verdi.

Emma Lyonna Londra'daki en iyi öğretmenler sayesinde müzik ve resim alanlarında önemli ilerlemeler kaydetti. İngilizcesini mükemmelleştirdi; Fransızca ve İtalyanca öğrendi. Bayan Siddons gibi şiir okuyabiliyor, sahnede pantomim sanatını icra ederken muhteşem bir başarı sergiliyordu.

Bir kabine değişimi, Grenville'i gelirinin büyük bölümünü oluşturan işinden ettiğinde, üç yıldır birlikte yaşıyorlardı. Harcamalarını gerektiği gibi kısmayı başaramayan Grenville, amcası Sör William Hamilton'a mektup yazarak para istedi. Amcası başlangıçta ona cevap yazmadı, ama sonunda, yakın bir zamanda Londra'ya geleceğini ve bu fırsattan yararlanarak yeğeninin durumunu "tetkik edeceğini" bildiren bir mektup gönderdi.

"Tetkik etme" ifadesi genç çifti telaşa düşürdü. Sör William'ın onları ziyaret etmesini hem istiyor, hem de bundan korkuyorlardı. Sör William onları ansızın görmeye geldiğinde ise, zaten bir haftadır Londra'da bulunduğunu öğrendiler. Sör William bu bir haftayı yeğeni hakkında bilgi toplamak için kullanmıştı ve bütün kanıtlar aynı neticeye işaret ediyordu: Yeğeninin ahlaksız hayatı ve yoksulluğu, ona çoktan üç çocuk doğurmuş olan bir fahişeden kaynaklanıyordu. Emma aşığını amcasıyla baş başa bıraktı ve amcası ona tek bir seçenek sundu; tek serveti olan mirasından mahrum kalmak istemiyorsa, Emma Lyonna'yı derhal terk edecekti. Yeğenine karar vermesi için üç gün mühlet tanıdı.

Genç çiftin tek umudu Emma'ydı. Sör William Hamilton'ın yeğenini affetmesini, onun bağışlanmaya layık olduğunu göstererek, ancak Emma sağlayabilirdi. Dolayısıyla Emma yüksek sosyal mevkiine uygun bir elbise giymek yerine, çocukluğunda giydiğine benzer basit bir elbise giydi ve başına hasır bir şapka geçirdi. İşin geri kalanını, gözyaşları, tebessümleri, etrafına saçtığı ışık ve sesi halledecekti.

Emma Sör William'a takdim edildiğinde, onun ayaklarına kapandı. Belki planlanmış bir biçimde, belki de kazara, şapkasının kurdelesi çözüldü ve kestane kahvesi güzelim saçları omuzlarına dökülüverdi. Konu çektiği acıları sergilemek olunca, Emma'yla boy ölçüşebilecek hiç kimse yoktu.

O güne dek Atina mermerinden ve Yunan heykellerinden başka hiçbir şeye ısınamamış olan yaşlı arkeolog, hayatında ilk kez Praxiteles'in ve Phidias'ın heykellerini yaptığı tanrıçaların soğuk ve solgun mükemmelliğiyle kıyaslanabilecek canlı bir güzellikle karşılaştı. Yeğeninde görüp de

bir türlü anlam veremediği aşk onun da kalbini kıskıvrak ele geçirdi ve onun hükmüne karşı savaşmak için en ufak bir çaba göstermedi.

Sör William her şeyi kabullendi: yeğeninin borçlarını, Emma'nın asil olmayışını, toplumsal skandalları, dillere düşmelerini, resimleri, Emma'nın fahişelik yapmış olmasını, her şeyi kabullendi; hatta aşk meyvesi olsalar da, evlilik dışı doğmuş olan çocukları bile. Tek koşulu, bütün itibarından vazgeçmesinin karşılığında Emma'nın bütünüyle ona teslim olmasıydı.

Emma en büyük beklentilerini bile aşan bir zafer elde etmişti. Ancak onun da koşulları vardı. Sör Charles söz konusuyken evlilik vaadi ona yetmiş olsa da, Sör William ile Napoli'ye ancak yasal karısı olarak gitmeyi kabul edebilirdi. Dediğimiz gibi, Sör William her şeye razı geldi.

Emma'nın güzelliği Napoli'de de her zaman yarattığı etkiyi yarattı. Şaşkınlık yaratmakla kalmayıp göz kamaştırdı.

Şevkli bir antika meraklısı, tanınmış bir mineralog ve İngiliz büyükelçisi olduğu gibi, III. George'un da sütkardeşi ve dostu olan Sör William, evinde İki Sicilya Krallığı'nın başkentinin en seçkin konuklarını ağırlıyordu – bilim adamlarını, politikacıları ve sanatçıları. Kendisi de bir sanatçı olan Emma'nın, politika ve bilim konusunda bilmesi gereken her şeyi öğrenmesi uzun sürmedi ve Sör William'ın salonundaki konuklar arasında Emma'nın yargıları çok geçmeden kanun haline geldi.

Emma'nın zaferlerinin ardı arkası kesilmiyordu. Saraya takdim edilmesiyle, Kraliçe Marie-Caroline'ın, Leydi Hamilton'ın yakın bir dost olduğunu ilan etmesi bir oldu; Emma kraliçenin gözdesi haline geldi. Aynı at arabasının içinde, aynı stildeki elbiselerle Toledo ve Chiaia sokaklarında gezerlerken, Marie-Thérèse'in kızı, Haymarket fahişesiyle toplum içinde görülmekle kalmıyor, bazen akşamlarını da beraber geçiriyorlar ve Emma kraliçe için antik çağlardan kalan en ateşli, en şehvetli pozları sergiliyordu. Marie-Caroline, kraliçenin karısına gösterdiği ilgiden dolayı gurur duyan Sör William'a, Emma'yı ertesi güne kadar ona veremeyeceğini, çünkü arkadaşı olmadan yapamadığını söylüyordu.

Nelson kraliyetin savunucusu olarak büyük bir zaferle Napoli'ye dönmekteydi. Onun Abukir'de kazandığı zafer, sallantıda olan taçlarını çaresizce başlarında tutmaya çabalayan bütün kralların yüreğinde yeni bir umut doğmasına yol açmıştı. Servet ve güç düşkünü hırslı bir kadın olan Marie-Caroline, ne pahasına olursa olsun, tacını korumaya kararlıydı. Dolayısıyla, muzaffer amirali böylesine büyülemiş olan dostundan yardım istemesi hiç de şaşırtıcı değildi. Artık despotizmin temel taşı olan Nelson'ı yeniden göreceği sabah Leydi Hamilton'a, "Amiral bizim olmalı. Ve onun bizim olabilmesi için, sen onun olmalısın," demesi hiç de şaşırtıcı değildi.

Emma Lyonna'nın, dostu Fanny Strong için Amiral Payne ile yaptığı şeyi, Leydi Hamilton'ın, dostu Marie-Caroline için Amiral Horatio Nelson ile yapması çok mu zordu?

Burnham-Thorpe'dan fakir bir papazın oğlu için, bütün itibarını ve şöhretini kendi cesaretine, kendi dehasına borçlu olan bir adam için ne büyük bir ödüldü! Bütün Napoli'nin, kralın, kraliçenin, saray eşrafının onu karşıladığını görmek, yaraları için kuşkusuz iyi bir merhemdi. Üstelik zaferlerinin karşılığında muhteşem bir ödüle, bütünüyle taptığı o muhteşem kadına kavuşmuştu!

LXXXIX
Napolyon Bazen İnsanları İdare Etmenin Servet İdare Etmekten Daha Zor Olduğunu Görüyor

NELSON NAPOLİ'DE GERÇEK BİR KAHRAMAN gibi karşılandı. Fransa büyükelçisi bu küstahlık karşısında büyük bir öfkeye kapıldı. Pasaportunu isteyip ülkeyi terk etti.

Kral, önce saldırma zevkini Fransa'ya tattırmak istemediği için, yalnızca on iki bin askerden oluşan bir ordusu bulunan Championnet'ye karşı, altmış beş bin askerden oluşan bir ordu kurdu. Ferdinand öyle ağır bir yenilgiye uğradı ki Napoli'ye kaçtı, ama Championnet, o zamanın bütün Cumhuriyetçi generallerine has olan gayretle onu takip etti. Ayak takımından oluşan beş veya altı bin civarındaki bir güruh Napoli'de, kralın altmış beş bin askerinin savaş meydanında başaramadığı şeyi başarmaya çalıştı. Fransızlara karşı direndiler ve şehri üç gün boyunca savunmayı başardılar – bu süre kralın, kraliçenin, kraliyet ailesinin, İngiliz büyükelçisinin ve karısının sağ salim şehirden kaçması için yeterli oldu. Hep birlikte Sicilya'ya gittiler.

Kraldan onay alan Kardinal Ruffo, önce Calabria'yı, ardından da Napoli'yi geri almak için Messina'dan ayrıldı. Başarıya ulaştı ve Roma sınırlarına gelene kadar da durmadı. Fransızlar yenilmezlik konusundaki şöhretlerini kaybetmeye başlıyorlardı.

Ferdinand Napoli'ye geri döndü. Mahkemeye çıkarılmadan idam cezasına çarptırılacak yüz Cumhuriyetçinin listesini oluşturmuştu ve aralarında eski amirallerden Caracciolo da bulunmaktaydı. Caracciolo Ferdinand'ın donanma kuvvetlerindeki amirallik görevinden istifa ettikten sonra, Fransa'nın devrimci ateşinin sıçradığı Napoli şehrinin bir va-

tandaşı olarak, kendisini Cumhuriyetçilerin saflarında yer almaya mecbur hissetmişti. Kralın ona karşı yönelttiği tek suçlama da buydu. Hiçbir mahkeme onu vatan hainliğinden suçlu bulmaya cesaret edemezdi, ama Nelson, kışkırtıcı Emma'nın bir öpücüğü ve kraliçenin bir tebessümü karşılığında infazcı rolünü kabul etti. Adamları Caracciolo'yu gizlendiği yerde ele geçirdiler ve zincirler içinde İngiliz gemisi *Foudroyant*'a çıkardılar. Orada, bütün insanlık kanunları gibi savaş kanunlarına da karşı gelinerek, Napolili bir amiral, İngiliz bir amiral tarafından suçlu bulundu ve hemen ertesi sabah adeta bir hırsızmış gibi, geminin mizana direğine asıldı.

İnsan Nelson'ın hiç değilse Londra'ya döndüğü zaman Napolili Bourbonlar ile yaptığı utanç verici işbirliğinden ötürü toplumun kınamasına maruz kalacağını düşünür. Ne var ki aksine, Abukir'deki ve Napoli'deki zaferlerinden ötürü coşkuyla karşılandı. Thames'deki bütün gemiler onun bayrağını dalgalandırdı, hükümet onu ülkenin kurtarıcısı olarak selamladı ve insanlar onu coşkulu tezahüratlarla karşıladı.

Nelson İngiltere'ye Leydi Hamilton ile birlikte dönmüştü; çok geçmeden Londra'dan çok uzak olmayan bir yerde, Merton adında bir kır evi satın aldı. Aşkını, zaferini ve vicdan azabını orada sakladı. Emma Lyonna'dan bir kızı oldu ve vaftiz töreninde kıza Horatia ismi verildi.

Baltık savaşları Nelson'ın yeniden denizlere dönmesine yol açtı. Oramiral olarak Kopenhag'daki limanı yarıp geçen ve Danimarka filosunu alevlere boğan saldırıyı yönetti. Nelson amiralden ateşkes emrini veren işareti alınca, dürbünü kör gözüne dayadı ve "Hiçbir şey göremiyorum," dedi. Bu Alarik ya da Attila'ya yaraşır bir tepkiydi ve medeni standartların gözetildiği her yerde cezalandırılması gerekirdi. Ancak Londra'da bu tepki onun şöhretine şöhret kattı; Avrupa'nın geri kalanında ise korkuyla karşılandı.

Nelson İngiltere'ye bir kez daha zaferle döndü. Kral onu Lord ilan etti. Çünkü Büyük Britanya Nelson'a büyük umutlar bağlamıştı; o ulusun gerçekten Napolyon'a denk olan tek gücüydü.

Napolyon İngiltere ile düellosunu sürdürüyordu. Son on sekiz aydır Hollanda ve Fransa kıyılarında İngiltere'yi işgal etmek için hazırlıklar yapıyordu. Dunkirk'den Abbeville'e uzanan limanlarda beş veya altı yüz silahlı gemi Bolonya yakınlarında konuşlanmış birlikleri taşımaya hazır bekliyordu. İngiliz topraklarına bir gün içinde Fatih William'ınki gibi yenilmez bir ordu indirebilirlerdi.

İngiltere Napolyon'un gemilerini ceviz kabuğu olarak adlandırıp dalga geçse de, Kanal'ın karşısında toplanan birliklerden gözünü bir an olsun ayırmıyor ve İngiliz filosu Londra yolunu kesmek için Kanal'da devamlı

kol geziyordu. Napolyon işte bu sebepten ötürü, Kanal'a açılıp İngiliz filosuyla savaşabilecek yetmiş ya da seksen savaş gemisinden oluşan bir filo oluşturana dek istilaya başlamak istemiyordu. Bu filo onun yüz elli veya iki yüz bin askeri İngiliz topraklarına çıkarmasına yetecek kadar düşmanı oyaladığı sürece, filonun galip gelip gelmemesinin onun için fazla bir önemi yoktu.

Ancak o tarihlerde Fransız savaş gemileri ablukaya alınmış durumdaydı, bazıları Escaut, bazıları Brest, bazıları ise Kadiz ve Toulon'da. Kurnaz bir manevraya başvurmadıkları ya da büyük bir cesaret sergilemedikleri müddetçe bir araya gelmeleri mümkün değildi. Ancak amirallerimizin hiçbiri –ne Fransa'dakiler, ne Hollanda'dakiler, ne de İspanya'dakiler– talihin önlerine çıkardığı engelleri aşmak için gerekli olan kahramanca veya çaresizce manevralara başvuracak dehaya sahip değildi.

Amirallerimizin yürekleri cesur olsa da, ruhları ürkekti. "Zafer kazanamıyorsanız, yenilmeyi göze alın. Ama yine de savaşın," şeklindeki bir emri akılları almıyordu. İngiliz filosunu ne pahasına olursa olsun Londra'dan uzak tutmanın önemini kavrayamadılar; İngiliz gemilerini Kanal'dan beş yüz fersah uzakta oyalasalar dahi, Napolyon'un İngiltere'yi işgal etme planlarını daha rahat uygulamasına olanak tanıyacaklarını göremediler.

Elbette Napolyon'un yapması gerekeni, İngiltere de kendisi kadar iyi biliyordu. Dağınık gemilerini bir araya getirmek için can attığını biliyordu. Aslına bakılırsa Toulon ve Brest'ten iki filo çıkarıp, kırk veya elli bin savaşçı taşıyan bu filoları iki ayrı rotadan Batı Hint Adaları'na doğru göndermeyi hayal ediyordu. İki filo mutlaka İngiliz komutanlarının dikkatini çekerdi ve İngiliz filosu yelkenlerini fora edip Batı Hint Adaları'na yol alırken, Napolyon belki taşınabilir köprüsünü Kanal'a kurabilir ve kendisinden önce yalnızca iki adamın, Sezar ile Fatih William'ın başardığı şeyi başarabilirdi.

Planın büyüklüğü Napolyon'un sabrının taşmasına yol açtı. İngiliz gemilerini Kanal'dan uzaklaştırma şansı en az ilki kadar yüksek olan daha basit bir plana yöneldi. Napolyon'un birleşik İspanyol ve Fransız filolarının komutasını verdiği Amiral Villeneuve, onun emriyle, on üç savaş gemisi ve birkaç firkateyn ile birlikte Toulon'dan ayrılmıştı. Kadiz'de Amiral Gravina'nın önderlik ettiği İspanyol filosuyla güç birliği yapmış ve Amiral Missiessy'nin Antiller'deki altı gemilik filosuna katılmak için Atlantik'i geçmişti. Napolyon, Brest'teki Fransız filolarına komuta eden Amiral Ganteaume'u, İngiliz amirali Cornwallis'in Brest'i gözetlemesini engelleyecek kadar şiddetli ilk fırtınayı fırsat bilerek, Martinik'teki Villeneuve, Gravina ve Missiessy'ye katılmakla görevlendirdi. İngilizle-

rin Antiller'deki sömürgelerini taciz ettikten sonra, toplama filo hemen Fransa'ya doğru yol alacak ve böylece sömürgelerine yardım etmek için denize açılan İngiliz filolarıyla karşılaşacaktı. Plana göre Fransızlar düşmanla Avrupa yakınlarında karşılaşacaklar ve ister galip gelsinler, ister mağlup olsunlar, büyük bir hızla Kanal'a yönelip İngiltere'nin işgaline yardım edeceklerdi.

Fırtınalar çıktı çıkmasına, ama rüzgârlar ne yazık ki Ganteaume Brest'ten ayrılamadan dindi. Dolayısıyla Villeneuve, Ganteaume'un filosunu Brest'ten çıkarmasına yetecek bir süre boyunca Cornwallis'i oyalama emriyle Avrupa sularına döndü. Bunu başarabilirse, iki Fransız filosu Kanal yakınlarında İngiliz filosuyla, gücü ve sayıları ne olursa olsun, savaşa girebilirdi. Ne var ki bu henüz başarılmamıştı.

"İngilizler kendilerini neyin beklediğinin farkında değil," diye haykırdı Napolyon Ajax gibi yumruğunu sıkarak. "Kanal'ın hâkimiyetini yalnızca on iki saatliğine bile ele geçirsem, İngiltere ölür." Napolyon bu sözleri Bolonya'da söyledi. Generalleri Bonaparte ile birlikte kıtanın dört bir yanında savaşmış olan yüz seksen bin askerin önünde duruyordu. Zaferin tadını unutmamışlardı.

Zaman çok önemliydi. Napolyon Avusturya'nın savaş açmasının ve Almanya'nın ayaklanmasının an meselesi olduğunu biliyordu. Villeneuve'ün Brest'e yaklaştığından kuşkusu yoktu, ama Villeneuve yalnızca karanlıkta değil, sislerin içinde gerçekleştirdiği zorlu bir gece savaşından sonra iki İspanyol gemisini İngilizlere kaptırmıştı. Ardından, Brest'i açma, Ganteaume ile güçlerini birleştirme ve Kanal'a gitme emrine rağmen Ferrol'daki limana gitmiş, gereksiz yere erzak tedariki yapmaya koyulmuştu.

Napolyon öfkeden köpürüyordu. Eline geçen büyük fırsatın parmaklarının arasından kayıp gittiğini hissedebiliyordu. Brest limanında sıkışıp kalmış olan Ganteaume'a şunları yazdı: "Oradan çıkmanın bir yolunu bul. Eğer limandan ayrılmayı başarabilirsen, altı asrın beceriksizliğinin ve utancının acısını bir günde çıkarabiliriz. Karadaki ve denizdeki askerlerim hiç bundan daha büyük bir amaç uğruna hayatlarını tehlikeye atmamışlardı."

Ayrıca Villeneuve'e şunları yazdı: "Oradan ayrıl, bir saniye bile kaybetme. Oradan ayrıl ve filolarıma katılıp Kanal'a yelken aç. Hepimiz bekliyoruz. İşgal için her şey hazır, yirmi dört saat içinde her şey sona ermiş olacak."

Napolyon'un amirallerine karşı tahammülsüzlüğünün üstüne bir de Villeneuve'ün Kadiz'de sıkışıp kaldığını öğrenmenin şaşkınlığı eklendi. Napolyon "aptal" ve "korkak" gibi sıfatlar kullanarak Villeneuve'ün bir

firkateyni bile yönetemeyeceğini söyledi. "Korkudan gözleri kör olmuş," dedi.

Napolyon, Villeneuve'ün dostu olan Donanma Bakanı Decrès'ye şunları yazdı: "Dostunuz Villeneuve muhtemelen Kadiz'den çıkamayacak kadar korkak. Eğer limandan hâlâ ayrılmadıysa, filonun komutasını alması için Amiral Rosily'yi gönderin. Amiral Villeneuve davranışının hesabını vermek üzere Paris'e getirilsin."

Bakan Decrès'nin Villeneuve'e başına gelen büyük talihsizliği açıklayacak yüreği yoktu, çünkü kendini affettirmesinin hiçbir yolu yoktu. Bakan yalnızca Rosily'nin geleceğini bildirdi, ama sebebini açıklamadı. Villeneuve'e, Rosily Kadiz'e varmadan önce denize açılması yönünde öğüt de vermedi, ama öyle yapacağını umuyordu. Hatalarının farkında olduğu dostuyla, İmparator'un haklı öfkesinin arasında kalan utanç içindeki bakan hiçbir tarafı seçmeme hatasını yaptı ve böylece her şeyi şansa bırakmış oldu.

Villeneuve bakanın satırlarının arasındaki gizli anlamı kavradı. Onu en çok üzen şey, haksız yere korkaklığıyla nam salacak olduğunu bilmesiydi. Fransız donanmasının acınacak halde olduğunu –aslında ne denli zayıf olduğunu birçok kişiden daha iyi biliyordu– ve çılgınca bir cesaretle Nelson'ın karşısına çıkacak olan her filonun, kendisini daha savaş başlamadan yenilmiş sayabileceğini biliyordu.

Bu esnada Gravina gemilerinin yarısını, denize açılabilecek durumda olmayanları, Kadiz arsenalinde bulabildiği en iyi gemilerle takas etmişti. Artık daha iyi gemilerimiz vardı, ama mürettebat aynıydı. 1805 yılının Eylül ayına gelinmişti.

Mürettebatımız denizde olduğu sekiz ay boyunca biraz tecrübe kazanmıştı. Kaptanların bazıları mükemmeldi, ama subayların çoğu ticaret gemilerinden geliyordu ve dolayısıyla donanma askerlerinin yeteneklerinden ve cesaretinden yoksundu. Daha da yoksun oldukları şey ise, İngilizlerin geliştirdiği yeni saldırı metotlarına etkin bir biçimde karşılık verebilecekleri donanma taktikleriydi. Nelson, her bir geminin savaşacağı gemiyi seçtiği geleneksel savaş hattını oluşturup sistemli bir biçimde ilerlemek yerine, belirli bir düzen izlemeden, hızlı ve öngörülemez bir saldırı gerçekleştiriyordu. Gemileri düşman filosunun üstüne çullanıyor ve muntazam savaş hattını ikiye bölüyordu. Nelson, bu saldırının yol açtığı ve yoğun dumanların dostu düşmandan ayırmayı zorlaştırdığı kargaşadan korkmaksızın, düşman bayrağını indirene ya da batana kadar ateşi kesmiyordu.

Napolyon İngiltere'yi işgal etme planının başarısızlığa uğrayacağından

korkarak, Mösyö Talleyrand'a yeni planlarından söz ettiği bir mektup yazdı; yine imparatorluk hayallerini yansıtan planlar:

> Bitti. Filolarım Okyanus'un görünürlerinde yok. Eğer Kanal'a ulaşmayı başarabilirlerse, hâlâ vakit var. Bir gemiye atlayıp İngiltere'yi işgal edebilir ve Londra'daki koalisyon düğümünü çözebilirim. Diğer yandan, eğer amirallerim zayıfsa ve iyi bir manevra gerçekleştiremezlerse, iki yüz bin askerimi Almanya'ya yönlendireceğim. Viyana'yı alıp Bourbonlar'ı Napoli'den süreceğim ve karayı kontrolüm altına aldıktan sonra Okyanus'a dönüp denizlerdeki barışı sağlayacağım.

Napolyon 18 Eylül'de, Avusturya imparatorunun Fransa'ya karşı manifestosunu öğrendiği gün La Malmaison'daydı. Fransa aynı şekilde karşılık verdi. Napolyon karakterine has olan uygulama hızıyla Bolonya seferinin başarısızlığa uğradığını kabullenerek, dikkatini, yaklaşık iki haftadır ciddiyetle gözden geçirdiği kara savaşları planlarına verdi.

Daha önce hiç bu kadar büyük bir kaynağa sahip olmamıştı. Daha önce önünde hiç bu kadar büyük bir savaş meydanı açılmamıştı. İmparator ve general olarak ilk kez İskender ile Sezar kadar özgürdü. Kıskançlıklarından dolayı yanlış yönlere sapan silah arkadaşları –Moreau, Pichegru ve Bernadotte gibileri– aptalca ya da suç teşkil eden davranışlarıyla kendi kendilerini bertaraf etmişlerdi. Artık yanında onun iradesine seve seve boyun eğen ve kararlarına saygı duyan subaylar vardı; planlarını yürütmesi için gerekli niteliklere sahip olan mükemmel subaylar.

Ordusu Fransa'nın barış halinde olmasından usanmıştı. On yıl boyunca savaşın ihtişamını solumuş, ardından dört yıl boyunca şerefli savaş meydanlarına dönmeyi beklemişti. Geçirdikleri on yıl adamlarını bunun için bilemişti; en zor seferlere çıkmaya ve en ağır mücadelelere girmeye hazırlardı. Ordunun kendine güveni tamdı; Fransa'nın daha önce hiç bu kadar iyi bir ordusu olmadığı söylenebilirdi.

Napolyon'un ordusunu çabucak kıtanın ortasına götürmesi gerekiyordu. İşte işin zor kısmı buydu.

XC
Kadiz Limanı

17 EKİM 1805'TE İMPARATOR, Gunzburg savaşında ele geçirdiği iki topu ve sekiz bayrağı çoktan Paris'e göndermişti bile. Sonraki üç gün içinde Münih'e girmiş, Ulm'u kuşatmış ve Mareşal Ney'in dük unvanını almasını sağlayan Elchingen savaşını gerçekleştirmişti. O savaşın gerçekleştiği gün, yani Napolyon'un Senato'ya kırk bayrak daha göndermesinden bir gün önce, Amerika bayrağını dalgalandıran bir şalopa, Amiral Villeneuve'ün hâlâ demir atmış durumda beklediği Kadiz Limanı'na girdi.

Şalopa limana ulaşınca kerteriz aldı ve soruşturma üzerine *Redoutable*'ın hisarın yakınına demir atmış olduğunu öğrendi. Şalopanın hisara yanaşması kolay olmadığı için, en iyi sandalı suya indirildi ve kaptan, kürekçilere kendisini *Redoutable*'a götürmelerini emretti.

Gemiye yaklaştıklarında nöbetçi subay onları selamladı. Şalopadakiler *New York Racer* gemisinden olduklarını ve kaptanlarının, Kaptan Lucas'ya Hindistan'dan haberler ile birlikte Île de France valisinden bir mektup getirdiğini bildirdiler.

Kaptan Lucas hemen çağrıldı. Güverteye geldi ve sandaldaki subaya gemiye çıkmasını işaret etti. Bu subay elbette René'ydi. Çabucak merdivenlerden güverteye tırmandı.

Kaptan Lucas onu kibarca karşıladı, ama üstün konumuna yakışan resmiyeti korumayı da ihmal etmedi, çünkü hiyerarşi özellikle donanmada çok önemlidir. Ziyaretçisine kendisiyle baş başa konuşmak isteyip istemediğini sordu ve olumlu yanıt alınca, René'yi salonuna davet etti.

İki adam kaptanın kamarasına girip de kapılar kapatılır kapatılmaz, René Lucas'ya valinin mektubunu verdi. Lucas mektubu şöyle bir gözden geçirdi.

"Dostum General Decaen sizden öyle övgüyle söz etmiş ki, asıl benim sizin için ne yapabileceğimi sormam gerekir," dedi René'ye.

"Üç veya dört gün içinde büyük bir deniz savaşına gireceksiniz Kaptan. Ben denizde yalnızca önemsiz çatışmalar yaşadım ve itiraf etmeliyim ki yalnızca Hint Okyanusu'nda bilinen ismime biraz şöhret katmak için Avrupa denizlerindeki önemli savaşlarda görev yapmak istiyorum."

"Evet," dedi Lucas, "evet, gerçekten de yakında büyük bir savaşa gireceğiz ve insanın bu savaşta ismine şöhret katacağından emin olabilirsiniz; ölse de, yaşasa da. Yalnızca bilgi edinmek adına değil, dostça sohbetimizin bir parçası olarak, denizcilik tecrübenizi sorabilir miyim?"

"Surcouf'un yanında görev yapmaya başladığımdan beri, yani yalnızca iki yıllık bir denizcilik tecrübem var Kaptan. Surcouf'un yüz kişilik bir mürettebat ve on altı topla *Standard* gemisini ele geçirdiği meşhur savaşta görev yaptım; *Standard* gemisinin dört yüz elli kişilik mürettebatı ve kırk sekiz topu vardı. O zamandan beri Birmanya'ya yelken açmış olduğum küçük şalopanın kaptanlığını yapıyorum. Île de France'a dönerken iki İngiliz gemisiyle savaş halinde olan Surcouf'a rastlama şansına eriştim. Yardımına koştum ve gemilerden birini ele geçirdim. O geminin on altı topu ve altmış kişilik bir mürettebatı bulunmaktaydı, oysa benim yalnızca on sekiz adamım vardı."

"Surcouf'u iyi tanırım," dedi Lucas. "En cesur korsanlarımızdan biridir."

"Tanışmamız durumunda size iletmem için bir mektup vermişti," dedi René, *Redoutable*'ın kaptanına Surcouf'un onun adına yazmış olduğu mektubu uzatarak. Lucas mektubu baştan sona dikkatle okudu.

"Surcouf'un sizi böyle övmesi için gerçekten de olağanüstü bir insan olmalısınız mösyö," dedi René'ye. "Ganimetin size düşen beş yüz bin frank tutarındaki payının dört yüz binini mürettebatınıza, yüz binini de Île de France'ın yoksullarına verdiğinizi yazmış. Bu durumda büyük bir kişisel servetiniz olmalı ve gerçekten denizciliğe gönül vermiş olmalısınız. Surcouf, imparatorluk donanmasında yükselebileceğinizden daha hızlı yükselmek için korsan gemisinde göreve başladığınızı yazmış. Ne yazık ki *Redoutable*'da size ancak asteğmenlik teklif edebilirim."

"Bu benim umduğumdan da iyi Kaptan, teklifinizi minnettarlıkla kabul ediyorum. Görevime ne zaman başlayabilirim?"

"Ne zaman isterseniz!"

"Bir an önce Kaptan. Barutun kokusunu şimdiden alabiliyorum ve uğrunda diğer yarımküreden ayrıldığım büyük savaşı üç veya dört gün içinde göreceğimden eminim. Benim gemimin tonajı işinize yaramayacak kadar küçük. Gemimi Fransa'ya gönderip geri döneceğim."

Lucas ayağa kalkıp büyüleyici bir tebessümle, "Bekleyeceğim Teğmen," dedi. René büyük bir coşkuyla onun iki elini de sıkarak şalopasına dönmek üzere gemiden ayrıldı.

René *Racer*'a dönünce François'yı kamarasına çağırdı. "Ben Kadiz'de kalacağım François," dedi. "Şalopamı Saint-Malo'ya götürmen için sana emanet ediyorum. Bu çantada vasiyetnamem var; eğer ölürsem, seni de vasiyetnameme dâhil etmiş olduğumu göreceksin. Ayrıca içinde değerli taşlar bulunan bu çantayı da sana emanet ediyorum. Eğer ölürsem, bu çantayı bizzat Matmazel Claire de Sourdis'ye götüreceksin. Kendisi, an-

nesi Madam Sourdis ile birlikte, bir tarafı rıhtıma, diğer tarafı Beaune Sokağı'na açılan Hôtel de Sourdis'de yaşıyor. Çantanın içinde taşların nereden geldiğini açıklayan bir mektup var, ama öldüğüm hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde kanıtlanmadığı müddetçe bunları ona götürme.

"Geminin belgelerinin altına, sahibi olarak senin adını da ekledim bile. Bir yıl boyunca gemiye iyi bakmanı rica ediyorum. Çalışma masamın çekmecesinde her birinde biner frank bulunan on iki rulo altın bulacaksın; üçü bu yılı atlatmana yardımcı olmak için. Eğer İngilizler tarafından durdurulursan, geminin Amerikan kaydını gösterebilirsin. Eğer bana ne olduğunu sorarlarsa, Nelson'un filosuyla karşılaştığımı ve gemilerinden birine katıldığımı söylersin.

"Elveda sevgili François. Bana sarıl, silahlarımı al ve sağ salim Saint-Malo'ya ulaşmaya çalış. Oraya varır varmaz, Robert hakkındaki haberleri mutlaka Madam Surcouf'a ve ailesine ulaştır."

"Yani," dedi François elinin tersiyle gözyaşlarını silerek, "yani beni yanınızda götürecek kadar sevmiyorsunuz. Oysa ben sizi dünyanın sonuna kadar, hatta onun da ötesine takip ederdim. Yüce Tanrım! Sizi bırakmak kalbimi kırıyor." İyi yürekli adam gözyaşlarına boğuldu.

"Asıl seni bırakan benim," dedi René. "Çünkü senin tek gerçek dostum olduğuna, güvenebileceğim tek kişi olduğuna inanıyorum. Bu evrak çantasında yarım milyon frank tutarında evrak var, diğer çantada ise üç yüz bin frank tutarında değerli taş var. Bunların senin ellerinde olduğunu bilmek, kendimdeymiş gibi güven veriyor bana. Haydi tokalaşalım. İki cesur yürek gibi sevelim birbirimizi. Gerçek dostlar gibi sarılalım! Beni *Redoutable*'a götür. Vedalaşacağım son kişi sen olacaksın."

François René'nin fikrini değiştirmeye çalışmanın hiçbir anlamı olmadığını anladı. René silahlarını topladı; yanına yalnızca tüfeğini, çifte namlulu av tüfeğini ve baltasını aldı. Ardından herkesi güverteye çağırdı ve kararını açıklayarak adamlarının François'yı kaptanları kabul etmelerini istedi.

Bu haberlere herkes üzüldü. René şimdiki koşullarda çalışmaya devam edeceklerini garanti etti: Bir yıl boyunca Saint-Malo limanında kalacak olan *New York Racer*'da, düzenli maaşlarını almaya devam edeceklerdi. René, François ve altı kürekçiyle birlikte yeniden sandala inerken, adamları ona sadakat yemini ettiler.

René on dakika sonra Kaptan Lucas'nın karşısındaydı; François ile onun önünde vedalaştılar. Bir insanın niteliklerini kanıtlayan en önemli şeylerden biri, astlarının ona gösterdiği saygıdır. René bu saygıya ve çok daha fazlasına sahipti; çok seviliyordu. Adamlarının kederi ve François'nın gözyaşları, kaptana, şalopanın mürettebatının yeni asteğmenini ne denli

sevdiğini gösteriyordu.

René ile François vedalaşmalarına son verip ayrılırken, Kaptan Lucas duvardan lületaşından çok güzel bir pipo indirdi ve François'ya takdim etti. Minnettarlığını nasıl ifade edeceğini bilemeyen François bir kez daha gözyaşlarına boğuldu ve tek kelime etmeden gemiyi terk etti.

"İnsanlar hakkındaki düşüncelerini sergileme biçimi hoşuma gitti," dedi Lucas. "Sizi bu kadar sevdiklerine göre, çok iyi bir insan olmalısınız. Haydi gelin. Oturup biraz sohbet edelim."

Kaptan ilk önce kendisi oturarak örnek teşkil etti. Gözleri René'nin yanına almış olduğu üç silaha çarptı; yivli tüfek, av tüfeği ve balta.

"Ne yazık ki silahlarımı Île de France'daki dostlarıma dağıttım," dedi René, "dolayısıyla elimde size layık bir silah kalmadı. Yalnızca bu üç silah var. Seçin."

"Mükemmel bir nişancı olduğunuzu söylüyorlar," dedi Lucas. "Dolayısıyla tüfekleriniz sizde kalsın, ben baltayı alacağım. Umarım gireceğimiz savaşta bu armağana layık olduğumu kanıtlarım."

"Sormamın sakıncası yoksa savaş ne zaman başlayacak?"

"Hemen başlamayabilir," dedi Lucas. "İmparator, Villeneauve'e birleşik Fransız ve İspanyol filolarıyla birlikte Cartagena'ya yelken açmasını bildirdi, orada Tuğamiral Salcedo'ya katılacağız. Ardından Napoli'ye gideceğiz ve General Saint-Cyr'in ordusu için karaya asker çıkaracağız. İmparator, 'Düşmanla nerede karşılaşırsanız karşılaşın, sizden güçlü olsalar bile, tereddüt etmeden saldıracaksınız,' diye ekledi. 'Büyük bir kararlılıkla düşmanın üstüne gidin. Sizin de mutlaka farkında olduğunuz gibi, bu operasyonların başarısı, özünde Kadiz'den bir an evvel çıkmanıza bağlı. Mümkün olduğunca çabuk yelken açacağınıza güveniyoruz ve bu önemli operasyonda bütün cesaretinizi ve gayretinizi sergilemenizi öneriyoruz.' İmparator Villeneuve'e seslenirken abartıdan kaçınmaz, çünkü amiralin dizginden ziyade mahmuza ihtiyacı olan adamlardan biri olduğuna inanıyor. Ayrıca Koramiral Rosily'ye, birleşik filo, o Paris'ten geldiği zaman hâlâ Kadiz'deyse, komutayı almasını bildirdi. *Bucentaure*'u amiral gemisi yapıp, Villeneuve'ü tamamladığı seferin raporunu vermek üzere başkente gönderecek."

"Aman Tanrım!" dedi René. "Durum gerçekten ciddi."

"Üstelik şu anda savaş konseyi Amiral Villeneuve ile birlikte," dedi Lucas. "Amiraller, filo liderleri, Tuğamiral Dumanoir, Tuğamiral Magon, Kaptan Cosmao, Kaptan Maistral, Kaptan Devillegris ve Kaptan Prigny Fransız gemilerini temsil ediyorlar. Komutalarındaki gemilerin durumuna, savaş konusundaki umutları ve korkularına ilişkin fikir verecekler."

Konuşurken volta atmakta olan Lucas ansızın durdu ve René'ye baktı.

"İmparator ne diyor biliyor musunuz?" diye sordu.

"Hayır Kaptan. Her şeyden bihaber kaldım. İki yıldır Fransa'dan uzaktayım."

"Hayatını feda etmeye hazır olan iki veya üç amiral bulduğumuzda, İngiltere'nin Fransa için daha önemsiz bir tehdit haline geleceğini söylüyor. Bazılarımız amiral olmasak da, iki veya üç gün içinde Majesteleri'ne, eğer *ölmeye gönüllü* amiral olmasa bile, en azından *nasıl öleceğini bilen* kaptanlar olduğunu kanıtlamamız gerekiyor."

"Bütün kaptanları amiral gemisine çağıran bir işaret verildi Kaptanım," diye duyuruda bulunan subay konuşmalarını böldü.

"Tamam. Sandalı suya indirin," dedi Lucas. Sandal hazır edilince, sandala bindi ve savaş konseyine çağrılmamış olan diğer beş ya da altı kaptan gibi, *Bucentaure*'a doğru yol aldı.

Bu sırada René asteğmen kamarasına götürüldü; bu kamara *New York Racer*'daki kaptan kamarasından daha büyük ve daha rahattı. Kaptan Lucas gemiye döndüğünde, René yanında getirmiş olduğu iki veya üç sandığı henüz içeri taşımıştı. René çağrılmadan kaptanın huzuruna çıkmaya cüret edemezdi, ama önceki konuşmalarından ötürü, kaptanın ona ikinci bir görüşmeyle onurlandıracağından emindi. Yanılmamıştı.

Beş dakika sonra kaptan onu çağırdı ve René saygılı bir biçimde üstünün konuşmaya başlamasını bekledi.

"Ya yarın ya da sonraki gün yola çıkıyoruz," dedi Lucas. "Amiral, 'Eğer rüzgâr iyi olur ve limandan ayrılmamıza olanak tanırsa, yarın yola çıkacağız,' dedi. Anlaşılan Nelson'ın altı gemisini Cebelitarık'a gönderdiğini haber almış. Dolayısıyla Amiral Gravina'yı çağırmış ve kısa bir görüşmeden sonra, yelken açmaya hazırlanmaları emrini vermek için bütün kaptanları bir araya toplamış. Amiral gemisine çağrılmamın sebebi buymuş."

"Beni belirli bir göreve atayacak mısınız?"

"Gemimi ve mürettebatımı henüz tanımadığınız için, onları tanımakla işe başlamalısınız, sonrasına bakarız," dedi Lucas. "Bunun dışında, mükemmel bir nişancı olmakla tanındığınıza göre, güvertenin yüksek bölümlerinden birinde yerinizi almanızı öneririm, yani karşımıza çıkan her geminin güvertesini görebileceğiniz bir yerde. Vurabildiğiniz kadar altın apoletli vurun ve gemilerine çıkmayı başarabilirsek, içgüdülerinize kulak verin. Ben sizin baltanızı taşıyacağım ve onu taşıyacak olmaktan memnunum. Kendi kılıcımın kamaranıza getirilmesini istedim. Benim için fazla büyük," dedi Lucas kendi boyunu espri konusu yaparak, "ama size tam olur herhalde."

İki adam da reverans yaptı ve René kendi kamarasına döndü. Kamarasında Tunus'tan gelmiş olan Şam çeliğinden şık bir kılıç onu bekliyordu. Kı-

lıcın geniş ve kıvrımlı ağzına öyle büyük bir ustalıkla kıvam verilmişti ki, insan hızlı bir bilek hamlesiyle, rüzgârda uçuşan ipek bir eşarbı kesebilirdi.

Filo yola çıkmaya hazırlanırken, amiraller şaşkınlıkla, Kadiz limanında kaldıkları iki buçuk ay içinde, çok sayıda tayfanın gemisini terk etmiş olduğunu fark ettiler. Özellikle İspanyol gemileri tayfalarının onda birini kaybetmişti. Subaylar bütün gün Kadiz sokaklarında mümkün olduğunca çok sayıda kaçağı yakalamakla uğraştılar, ama birçoğu şehri çoktan terk etmişti. Nihayet 19 Ekim sabahı saat yedide birleşik kuvvet harekete geçti.

İngiliz filosunun büyük bölümüyle Kadiz'in on altı fersah ötesinde, batı-kuzeybatı istikametinde bulunan Nelson, neler olduğunu biliyordu. Villeneuve'ün boğaza önce ulaşması durumunda kaçabileceğini de biliyordu. Nelson Villeneuve'ün geçmesini engellemek amacıyla yola koyuldu.

Kadiz limanından yola çıkmak zordu; altı yıl önce Amiral Bruix'nin üç gününü almıştı. Güzel bir gün olan 19 Ekim 1805'te, durgun hava ve ters akıntılar Villeneuve'ün filosunu çok geçmeden durdurdu; yalnızca sekiz veya on gemi boğazdan çıkabildi. Ertesi gün, yani ayın yirmisinde, güneydoğudan esen hafif rüzgâr, filonun daha rahat yol almasını sağladı. Geceleyin toplanan bulutlar güneybatıdan gelecek bir fırtınaya işaret ediyordu, ama birleşik filonun gemilerini Trafalgar Burnu açıklarına çıkarabilmesi için birkaç saat sürecek hafif bir rüzgâr yeterliydi. Ondan sonra fırtına kopsa bile, rüzgâr doğudan güneybatıya doğru estiği müddetçe, Villeneuve'ün planlarına yine de uygun olacaktı.

Saat ona geldiğinde Fransız ve İspanyol gemilerinin sonuncusu da Kadiz'den ayrılmıştı. İşte o zaman Villeneuve, artık geri dönüş olmadığına kanaat getirerek, Amiral Decrès'ye şu raporu yazdı:

> Bütün filo yola koyuldu... Rüzgâr güney-güneybatı istikametinde esiyor, ama bunun yalnızca sabah rüzgârı olduğunu düşünüyorum. On sekiz gemi olduğu işaretini aldım. Yani Kadiz vatandaşlarının yakında hakkımızda haber göndermesi kuvvetle muhtemeldir... Yola çıkarken en büyük arzum, Majesteleri'nin planlarını hayata geçirmek ve son seferimizde bana karşı gösterdiği memnuniyetsizliğin izlerini silmek için elimden geleni yapmaktır Monsenyör. Eğer bu sefer başarıya ulaşırsa, her şeyin olması gerektiği gibi gerçekleştiğine, her şeyin Majesteleri'nin çıkarına hesaplanmış olduğuna inanmamakta zorluk çekerim.

İngiliz filosu Spartel Burnu'ndan birkaç fersah ötede, boğazın girişini koruyordu.

XCI
Küçük Kuş

NELSON İKİ AY ÖNCE ASKERİ KARİYERİNİN sona erdiğini varsaymıştı. Leydi Hamilton ile birlikte Merton'daki muhteşem kır evine çekilmişti. Leydi Hamilton'ın kocası Lord Hamilton ölmüştü, dolayısıyla artık Emma'nın meşhur amiralle evlenmesinin önünde yalnızca tek bir engel vardı: Bayan Nesbitt, karısı.

Nelson'ın denizlere dönmek gibi bir planı yoktu. Zaferlerden usanmış, şöhrete karnı doymuş, üstüne şeref payeleri yağmış ve sakatlanmış olan Nelson artık sessiz ve sakin bir yaşam arzuluyordu. Bu amaçla, önemli bütün belgelerini ve eşyalarını Londra'dan Merton'a getirtmeye başlamıştı. Büyüleyici Emma Lyonna'nın geleceği garanti altına alınmış gibiydi.

Derken gök gürültüsü koptu.

Nelson 2 Eylül'de, yani eve geldikten yalnızca on iki gün sonra, birinin Merton'daki kapısına güm güm vurduğunu duydu – sabahın beşinde. Nelson yatağından sıçrayarak kalkıp, sabahın bu erken saatindeki ziyaretçisini karşılamaya giderken, gelenin mutlaka Deniz Bakanlığı'ndan bir ulak olduğunu düşündü.

Gelen Kaptan Blackwood'du; gerçekten de Deniz Bakanlığı'ndan geliyor ve Nelson'ın uzun zamandır peşinde olduğu birleşik Fransa ve İspanya ordusunun Kadiz limanında abluka altına alınmış olduğu haberini taşıyordu. Blackwood'u tanıyan Nelson, "Bahse girerim ki birleşik filo hakkında haber getirdin ve onu yok etme görevinin bana verildiğini bildireceksin Blackwood," diye haykırdı. Tahmininde tamamen haklıydı.

Nelson'ın bütün emeklilik planları buharlaşıp uçtu. Gözü Fransız ve İspanyol filosunun hareketsiz duruma getirilmiş olduğu kara parçasından, daha doğrusu deniz parçasından başka hiçbir şey görmüyordu. Etrafına sevinçten ışık saçarak ve zaferlerinden kazandığı güvenle, kaptana durmadan, "Villeneuve'e asla unutamayacağı bir ders vereceğimden emin olabilirsin Blackwood," deyip durdu.

Başlangıçtaki niyeti, Emma'ya en azından son dakikaya kadar yeni görevi hakkında hiçbir şey söylemeyip, seferine hazırlanmak için Londra'ya doğru yola çıkmaktı. Ne var ki kapının gürültüsü Emma'yı da uyandırmıştı ve Emma onun Blackwood ile önemli bir konuşma yaptığını fark etmişti.

Emma konuşmanın sonrasında, Nelson'ı bahçedeki en sevdiği yere, köprü olarak adlandırdığı yere götürdü. "Mesele nedir canım?" dedi. "Ak-

lındakileri benimle paylaşmak istemiyorsun."

Nelson gülümsemeye çalıştı. "Dünyanın en mutlu adamıyım," dedi. "Ailem yanımdayken ve senin sevginle kutsanmışken, başka ne isteyebilirim? Gerçekten, kralın amcam olması için beş kuruş vermezdim."

Emma onun sözünü kesti. "Seni iyi tanırım Nelson," dedi. "Beni asla kandıramazsın. Düşman filosunun yerini biliyorsun. Git de onu yok et. Git de büyük bir başarıyla başlattığın işi bitir. O filoyu yok etmek, katlanmak zorunda kaldığın, bitmek bilmeyen, yorucu iki yılın mükâfatı olacak."

Nelson gözlerini metresinden ayırmadı. Hiçbir şey söylememiş olsa da, Emma onun gözlerindeki büyük minnettarlığı okuyabiliyordu. Konuşmayı sürdürdü: "Yokluğun benim için ne denli zor olacaksa da, daima yaptığın gibi ülkene yine hizmet etmeli ve derhal Kadiz'e doğru yola koyulmalısın. Çünkü hizmetlerin büyük bir minnettarlıkla karşılanacak ve Kadiz'den sonra yüreğin huzur bulacak. Son bir ihtişamlı zafer kazanacaksın ve sonrasında huzur bulmak için mutlulukla evine döneceksin."

Nelson bir süre daha sessizce ona bakmayı sürdürdü ve gözlerine yaşlar doldu. "Güzel Emma! Cesur Emma!" diye haykırdı. "Evet, sen benim yüreğimi okudun. Evet, aklımdan geçenleri tahmin ettin. Eğer Emma olmasaydı, Nelson da olmazdı. Beni bugünlere sen getirdin. Bugün doğruca Londra'ya gideceğim."

Telgrafla haber ulaştırılmış olan *Victory* o akşam Thames'e ulaştı ve ertesi gün yola çıkmak üzere hazırlıklara başlandı.

Nelson ile Leydi Hamilton'ın birlikte geçirecekleri on günleri daha vardı. Nelson son beş gününü neredeyse tamamen Deniz Bakanlığı'nda geçirdi, ama on birinde, son bir ziyaret için Merton'daki biricik kır evlerine döndüler. Ertesi gün ve geceyi baş başa orada geçirdiler.

Nelson şafaktan bir saat önce uyandı. Kızının odasına gitti. İnançlı bir adam olan Nelson, onun yatağına eğilip büyük bir dindarlıkla ve gözyaşlarıyla sessizce dua etti.

O sabah saat yedide Emma ile vedalaştı. Emma at arabasına kadar ona eşlik etti. Nelson ona sıkı sıkı sarıldı. Emma ağlıyordu, ama gözyaşlarına rağmen gülümsemeye çalıştı ve "Küçük kuşu görmediğin müddetçe savaşa girme," dedi.

Bir adamı doğru değerlendirmek için, onu yalnızca ihtişamının doruğundaki haliyle değil, daha hassas ve kırılgan halleriyle de bilmeliyiz. Nelson'ın küçük kuşunun hikâyesi şuydu:

Emma, Nelson'ı Abukir'deki savaştan "Nil'in Kahramanı" olarak dönüşünde ilk kez gördüğünde, onu öperken ansızın fenalaşmıştı. Nelson onu kamarasına taşımıştı ve Emma kendine gelmeye başlarken, pencere-

den giren küçük bir kuş Horatio'nun omzuna tünemişti. Emma gözlerini açarken –ki belki de aslında hiç gerçek anlamda kapamamıştı– "Bu küçük kuş da nereden çıktı?" diye sormuştu.

Nelson gülümsemiş ve gülerek şöyle yanıtlamıştı: "O benim koruyucu ruhum madam. Gemilerimizden birinin direğini yapmak için bir ağaç kestiklerinde, dallarında ispinoz kuşu yuvası bulunmaktaydı. Zaferlerimin hepsinin öncesinde bu küçük kuş beni ziyaret etti; ister İngiltere açıklarında olayım, ister Hindistan, ister Amerika. O benim için iyi bir alamet, dolayısıyla bu küçük kuş ziyarete geldiğine göre, belki de bugün beni bir zafer bekliyordur." Belki gerçekten de küçük kuş onun en büyük zaferini, Emma Lyonna zaferini haber vermeye gelmişti. Ardından Nelson daha kasvetli bir tonla şöyle demişti; "Ama bu küçük kuşu görmeden savaşa girdiğim gün, başıma büyük bir talihsizlik geleceğini biliyorum."

İşte Emma bu yüzden "Küçük kuşu görmediğin müddetçe savaşa girme," demişti.

Nelson ertesi sabah Portsmouth'a ulaştı. 15 Eylül'de denize açıldı. Nelson hızla yol almak için can atıyordu, ama kötü hava *Victory*'nin iki gün boyunca İngiliz kıyısı açıklarında kalmasına yol açtı. Bu gecikme, Nelson'a, metresine, ona ve kızına duyduğu sevgiyle dolup taşan iki kısa mektup göndermesine olanak sağladı, ama kötü bir seziye kapıldığının da ipuçlarını taşıyordu.

Hava nihayet düzeldi. Nelson Kanal'dan ayrıldı ve 20 Eylül'de pupa yelken Kadiz açıklarında bulunan Koramiral Collingwood komutasındaki yirmi üç gemili İngiliz filosuna katıldı. Aynı gün kırk altıncı doğum gününü kutladı.

1 Ekim'de Emma'ya Collingwood ile yaptığı görüşmeyi yazdı, ama öncelikle yılan tarafından sokulduğu günden beri arada sırada yaşadığı krizden bahsetti. Mektup işte şöyle:

1 Ekim 1805

Sevgili Emma,

Kalemi elime alıp sana birkaç satır karalayabilmek benim için ne büyük bir teselli. Bu sabah dört sularında sinirimi bozan o sancılı krizlerden birini geçirdim. Galiba bir gün bu krizlerden biri benim sonum olacak. Ancak şimdi kriz sona erdi ve yalnızca büyük bir yorgunluk hissediyorum. Dün yedi saat boyunca yazdım. Sanırım geçirdiğim kriz yorgunluğa bağlıydı.

20 Eylül akşamının geç saatlerinde filoya katıldım ve ertesi güne kadar filoyla temasa geçemedim. Filonun komutanı da dâhil olmak

üzere herkesin beni gördüğüne memnun olduğunu düşünüyorum. Savaş planımı subaylara anlatınca, vahiy almış gibi oldular ve sevinçten havalara sıçradılar. Bazılarının gözlerinde yaşlar bile vardı. Planım yeni, sıra dışı ve basitti. Eğer Fransa filosuna karşı bu planı uygulayabilirsek, zaferimiz kesin. "Çevrenizdeki bütün dostlarınızın size güveni tam!" diye haykırdı subaylar. Belki aralarında bir hain de vardır, ama çoğunluk komutayı benim almamdan son derece mutlu.

Napoli Kralı ile Kraliçesi'nden, 18 Haziran ve 12 Temmuz tarihli mektuplarıma yeni yanıt aldım. Senin hakkında tek kelime yok! Doğrusu o kral ile kraliçe, nankörlüğün kendisini bile utandırır. Onların mektuplarının kopyalarını da kendiminkine iliştiriyorum; mektubum ilk fırsatta seni ne kadar sevdiğimi iletmek için Londra'ya doğru yola çıkacak.

Küçük kuşu henüz görmedim. Ama hâlâ vakit var.

Sakat bedenim burada, ama bütün kalbim seninle.

H.N.

20 Ekim'de, yani Nelson Collingwood'un filosuna katıldıktan tam bir ay sonra, Amiral Villeneuve Fransa hükümetinden Kadiz'den ayrılma, boğazdan geçme, Napoli kıyılarına asker çıkarma ve Akdeniz'i İngiliz gemilerinden temizledikten sonra Toulon limanına gitme emri almıştı. On sekiz Fransız gemisi, on beş İspanyol gemisi olmak üzere toplam otuz üç gemiden oluşan birleşik filo, yirmisinin sabahında, bir Pazar günü, İngilizlerin görüş alanına girdi.

Savaş kaçınılmaz gibiydi ve Nelson o sabah iki mektup yazdı. İlki metresineydi:

Canım sevgilim Emma, düşman filosunun limandan ayrıldığı haberini aldım. Çok az rüzgâr alıyoruz, dolayısıyla onlara yarından önce ulaşmayı beklemiyorum. Umarım savaş tanrısı çabalarımızı ihtişamlı bir zaferle taçlandırır. Ne olursa olsun, ister zafer kazanayım, ister hayatımı kaybedeyim, ismimin senin için ve Horatia için daha da değerli hale geleceğini biliyor ve ikinizi de canımdan çok seviyorum.

Benim için dua et.

Nelson

Ardından Horatia'ya yazdı:

Victory, 19 Ekim 1805.

Sevgili meleğim, 19 Eylül tarihli mektubunu aldığımda, dünyanın en mutlu adamı oldum. Uslu bir kız olduğunu ve Leydi Hamilton'ı yürekten sevdiğini duyduğuma çok sevindim, çünkü o sana tapıyor. Benim için onu öp. Birleşik düşman filosunun Kadiz'den ayrıldığını söylediler. Mektubuna cevap vermek için acele etmemin sebebi bu sevgili Horatia, daima aklımda olduğunu bilmeni istiyorum. Bu savaşı sağ salim atlatmam için, zafer kazanmam için ve Merton'a çabucak dönmem için dua ettiğinden eminim.

Seni sevgiyle kutsuyorum biricik evladım.

Nelson

Birleşik filo net bir şekilde görüş alanlarına girince günlüğüne şunları yazdı:

Umarım iradesine boyun eğdiğim ve tapındığım yüce Tanrı, İngiltere'ye, baskı altındaki bütün Avrupa adına, büyük ve şanlı bir zafer bahşeder. Umarım savaşacak kişilerin hataları yüzünden zaferin kaybedilmesine izin vermez. Ben bizzat hayatımı bana hayat verenin ellerine bırakıyorum. Yüce Tanrı ülkeme sadakatle hizmet etmek için gösterdiğim gayreti kutsasın. Beni koruyuculuğuna atadığı kutsal davayı yalnızca ona emanet ediyorum. Amen! Amen! Amen!

Denizcinin sert görüntüsünün altındaki, zaman zaman ortaya çıkan mistisizmi ve coşkuyu yansıtan bu duanın ardından, son arzusunu ve vasiyetnamesini yazdı:

21 Ekim 1805

On mil mesafedeki Fransa ile İspanya birleşik kuvvetinin görüş mesafesinde.

Sör William Hamilton'ın dul eşi Emma Lyonna'nın krala ve ulusa sunduğu üstün hizmetlerin kral ya da ulus tarafından ödüllendirilmemiş olduğunu göz önünde bulundurarak, aşağıdaki konuları dikkatinize arz ederim:

1) Leydi Hamilton 1799'da İspanya Kralı'nın, kardeşi Napoli Kralı'na İngiltere'ye savaş ilan etmeyi planladığını bildirdiği mektuptaki bilgileri ele geçirmiştir. Bakan bu bilgi sayesinde Sör John Jervis'e fırsat bulduğu takdirde İspanya cephaneliklerine ve İspanyol filosuna saldırma emrini verebilmiştir. Eğer bu emir hayata geçirilmediyse, bu

Leydi Hamilton'ın suçu değildir.

2) Leydi Hamilton'ın Napoli Kraliçesi üzerindeki etkisi sayesinde Sirakuza valisine filomuzun Sicilya limanlarından gereken her şeyi tedarik etmesine müsaade edilmesi emri verilmemiş olsaydı, benim komutam altındaki İngiliz filosu Mısır'a ikinci kez gitmeyi asla başaramazdı. Bu sayede ihtiyacım olan her şeyi tedarik edip Fransız filosunu yok edebildim.

Dolayısıyla, Emma Lyonna'yı sunduğu hizmetler karşılığında ödüllendirme ve ona münasip bir yaşam sağlama görevini kralıma ve vatanıma bırakıyorum.

Ayrıca evlatlığa kabul ettiğim kızım Horatia Nelson Thomson'ı vatanımın vicdanına emanet ediyor ve bundan böyle Nelson ismini taşımasını talep ediyorum.

Şu anda uğrunda hayatımı riske atmakta olduğum kralımdan ve İngiltere'den istediğim yegâne iyilikler bunlardır. Tanrı kralımı, vatanımı ve tüm sevdiklerimi kutsasın!

Nelson

Nelson'ın savaş öncesinde metresinin geleceğini garantiye almak için başvurduğu önlemler, amiralin hayatını kaybedeceğine dair önsezisinin kanıtı niteliğindedir. Günlüğüne kaydettiği son arzuları teyit etmek adına, şahitlik etmeleri için *Euryale* gemisinden Kaptan Hardy'yi ve yedi hafta önce Deniz Bakanlığı'nın emriyle Merton'a gelmiş olan Kaptan Blackwood'u çağırmıştır. Onlara vasiyetnameyi imzalatmıştır; seyir defterinde Nelson'ın isminin yanı sıra onların da isimleri görülebilir.

XCII
Trafalgar

O ZAMANLAR FRANSIZLAR DENİZ SAVAŞLARINDA, öngörülebilir ve istikrarlı bir biçimde tek bir saldırı planı uyguluyorlardı. Daima uzun bir hat halinde, mümkünse rüzgârı da arkalarına alarak düşmana doğru ilerliyorlar, her gemi düşman hattında karşısına düşen gemiye saldırıyor ve içlerinden biri yok olana kadar savaşıyorlardı. Her geminin gücünü şans belirliyordu.

Fransız donanması, savaşı kendisinden ziyade düşmanı için kolaylaştıran başka prensipler de benimsemişti. Örneğin donanmanın gözetiminde

yayımlanmış olan resmi talimatlarda, bir deniz savaşının ilk ve öncelikli hedefinin düşman gemisinin armasını soymak ya da direğini sökmek olduğu belirtiliyordu. İngiliz generali Sör Edward Douglas'ın, "Fransızlarla çatıştığımızda gemilerimizin daima omurgadan ziyade armadan hasar aldığını fark ettik," demesinin sebebi buydu.

Düşman gemisinin armasını soymak yönündeki hedefimiz, İngiliz toplarını daha da etkin kılmaktan başka hiçbir işe yaramıyordu. Zaten onların topları dakikada bir ateşlenebilirken, bizim toplarımız üç dakikada bir ateşlenebiliyordu ve biz daha hiçbir şeyi vuramadan, onlar gemilerimizin güvertesinin cesetlerle dolmasına yol açıyordu. Biz direkleri ve armaları vurmaya çalışırken –ki bu genellikle beş veya altı deneme gerektiriyordu– yetmiş dört toplu bir İngiliz gemisi, düşman geminin omurgasına dakikada bir buçuk ton demir yağdırabiliyordu. Üstelik bir buçuk ton demir üzerimize yağdığında geminin omurgasını paramparça ediyor, toplarımızı söküyor ve yoluna çıkan bütün Fransızları öldürüyordu.

Nelson, "İngiltere denizlerdeki mutlak hâkimiyetini atış gücüne borçlu," yazmıştı Deniz Bakanlığı'na. Onun beş yıl önceki Abukir zaferini buna borçlu olduğu kesindi.

Nelson ayrıca hat halinde savaşma geleneğinden de vazgeçmişti. Gemilerine "V" şeklinde hiza aldırır, en önde kendi gemisi bulunurdu. Gemisi adeta bir Makedonya kaması gibi düşman hattını stratejik bir noktadan yarar, bu esnada her iki yöne doğru da ateş ederdi. Hattı yardıktan sonra geri dönerdi ve kollardan biri onu takip ederdi. Diğer kol da aynı manevrayı aksettirir ve kuşatılmış olan gemiler yardım ulaşamadan yok edilirdi.

Amiral Villeneuve savaştan iki gün önce yaptığı konsey toplantısında, "Her geminin gösterdiği gayretin amacı, amiral gemisine yaklaşarak, saldırı altındaki gemilere destek sağlamak olmalı, ki bu bir örnek teşkil edecektir. Her kaptan amiralin yollayacağı işaretlerden ziyade kendi cesaretinden ve zafer aşkından yola çıkmalıdır, çünkü savaşın ortasına dalmış ve dumanlarla kuşatılmış amiral hiç işaret yollayamayabilir. *Ateş altında olmayan her kaptan yerini almamış sayılacaktır* ve ona bunu hatırlatmak için yollanacak olan her işaret, şerefine sürülen bir leke olacaktır," demişti.

Nelson şunları söylemişti: "Filomu ikiye böldüğümde, iki farklı savaş yürüteceğim. Saldırmaya yönelik taktiği Collingwood'a bırakıyorum, savunmaya yönelik taktiği ise ben uygulayacağım. Villeneuve gemilerini muhtemelen beş veya altı mil genişliğinde bir alana yayacak. Ben gemilerimizi ona doğru yönlendirip filosunu ikiye böleceğim. Ardından sayı

avantajını ve üstün kuvvete sahip olmanın sorumluluğunu Collingwood'a bırakacağım.

"İngiliz filosunda kırk, Fransız-İspanyol filosunda kırk altı gemi var. Collingwood on altı gemiyle on iki düşman gemisine saldıracak. Ben geriye kalan yirmi dört gemiyle, diğer otuz dört gemiyi zapt edeceğim. Yalnızca zapt etmekle kalmayacak, onların gemilerinin amiral gemisinin etrafında toplandığı merkeze atılacağım. Bu sayede Villeneuve'ü filosundan ayırmayı ve öncü kuvvetlerine emir göndermesini önlemeyi başarabileceğim.

Ben amacımı ikinci kolun komutanına açıklar açıklamaz, bütün kontrol ve tüm yetki onun ellerinde olacak. Uygun gördüğü şekilde saldıracak ve kuşattığı gemileri teslim alana ya da yok edene dek avantajlarından faydalanacak. *Başka hiçbir düşman gemisinin onu rahatsız etmemesini sağlayacağım.* Gemilerin kaptanlarına gelince; eğer savaş sırasında amirallerinin işaretlerini göremez ya da tam olarak anlayamazlarsa, içleri rahat olsun. Gemilerini bir düşman gemisinin bordasında tutabildikleri sürece hata yapamazlar."

Nelson'ın donanma taktiklerine dair basit bir dille yaptığı açıklama, filo kaptanlarının ve subayların toplanmış olduğu *Victory*'nin toplantı salonunda, uzun süre dinmek bilmeyen coşkulu haykırışlara yol açtı. Nelson sonradan Deniz Bakanlığı'na şunları yazdı:

> Sanki elektrik çarpması yaşanmış gibiydi. Subaylardan bazılarının gözleri yaşardı. Saldırı planımızı hepsi onayladı. Bu planı yenilikçi, beklenmedik, anlaması ve uygulaması kolay bir plan olarak gördüler. Birinci amiralden sonuncu kaptana kadar herkes, "Eğer temasa geçebilirsek, düşmanın işi bitmiştir," diye haykırdı.

Amiraller gerçekten de savaşa girecekti, ama Nelson daha ilk andan zaferin tadını alırken, Villeneuve kendine fazla güvenemeden yola çıkıyordu. Birçoğu son derece hevesli ve yetenekli olan iyi yürekli sadık adamlarında, ancak kendi korkusunun yansıması olabilecek bir tedirginlik, yok olacaklarına dair bir önsezi hissediyordu. Çünkü Abukir'i unutmamıştı. O zamandan beri mektuplarında sık sık subayların deniz konusundaki tecrübesizliğinden, kaptanların savaş konusundaki tecrübesizliğinden, askerlerin çatışma konusundaki tecrübesizliğinden ve filonun genel uyum sorunundan bahsetmişti.

Villeneuve ile Gravina'nın yola çıkmasını sağlayan rüzgâr ansızın dinmişti. Camadan vururken rüzgâr altı yanında kalan İspanyol gemilerinde-

ki bazı tayfaların tecrübesizliği yüzünden, birleşik filo sahilden çok düşük bir hızla uzaklaşıyordu.

Bu esnada Nelson'ın firkateynleri, Fransız ve İspanyol gemilerinin limandan ayrıldığı uyarısında bulunmuştu ve şiddetli rüzgâr dindiğinde, o çoktan savaşa girmek için yola koyulmuştu. Deniz durgunlaştı. Düşmanlar savaşa başlayamadan gece çöktü.

Gece boyunca orada burada alevler parladı ve zaman zaman gerçekleştirilen top atışları gemilerin arasındaki mesafeyi belirledi. Villeneuve hareketlerini düşmandan saklamaya çalışmanın anlamsız olduğunu biliyordu ve filosuna daha sıkışık bir tertip vermesi gerekiyordu. Ertesi sabah yedi sularında amiral gemilerine normal savaş hattını oluşturma işaretini verdi, firkateynleri sancak tarafında olacaktı.

Onların manevralarını izleyen Nelson uzun süredir beklenen savaşın o gün gerçekleşeceğini fark etti. Savaşa hazırlık olarak mobilyalarını bağlattı; Leydi Hamilton'ın portresi duvardan indirilip, daha güvende olacağı, güvertelerin arasında bir yere yerleştirildi.

Birleşik filo birbirine yakın saflarla hızla ve azimle ilerliyordu; düşman filoların arasındaki mesafe her dalgayla azalıyordu. İngiliz gemileri fırtınanın kaçınılmaz olduğunu işaret eden kabarık dalgalarla yükselip alçalırken, batı-kuzeybatı istikametinden esen hafif rüzgâr en üst yelkenleri ancak dolduruyordu. İngiliz filosu saatte yaklaşık bir fersah yol alıyordu. İki sıra halinde ilerliyordu, çünkü Nelson'ın planı böyleydi.

Nelson'ın gemisi *Victory* birinci sıranın başında yol alıyordu. Arkasında doksan sekiz toplu iki gemi, *Téméraire* ve *Neptune* vardı; bronz koçbaşları düşman hattındaki ilk yarığı açmak için tasarlanmıştı. Yetmiş dört toplu *Conqueror* ve *Leviathan*, *Neptune*'ün arkasından geliyor ve Koramiral Northesk'in bayrağını dalgalandıran yüz toplu *Britannia* gemisinin önünde ilerliyordu. Nelson'ın kaptanlığını yaptığı ilk gemilerden biri olan *Agamemnon*, *Britannia*'nın hemen arkasından geliyor ve yetmiş dört toplu dört gemiye öncülük ediyordu: *Ajax*, *Orion*, *Minotaur* ve *Spartiate*.

İngiliz gemileri iki bin kırk sekiz topa sahipken, Fransız filosu, yalnızca bin üç yüz elli altı topa sahipti; gerçi İspanyollar da bin iki yüz yetmiş top eklemişti. Artık normal top atışı menziline girmişlerdi. Villeneuve, denizlerde normalde uygulanan, ama içinde bulundukları duruma uygun olmayan bir önleme başvurarak, yakın menzile girene dek ateş edilmemesini emretmişti. Oysa iki İngiliz hattı birbirine çok yakın olduğu için, Fransız atışları, boşa cephane harcamaksızın, hedefini vurabilirdi.

Amiral Collingwood'un öncülük ettiği güneydeki sıra, öğlen vakti, Nelson'ın kuzeydeki sırasından on beş dakika önce, bizim hattımı-

zın merkezine ulaştı; merkezde *Santa Ana* bulunmaktaydı. Onun peşinde *Belleisle* ve *Mars* vardı. *Mars*'ın hemen arkasından *Tonnant* ve *Bellerophon* geliyordu; onların iki yüz metre arkasından ise *Colossus*, *Achille* ve *Polyphemus* gelmekteydi. Biraz sağda bulunan *Revenge*'i, *Swiftsure*, *Thunderer* ve *Defence* takip ediyordu; iki hattın arasında, yön vermesi zor olan gemiler *Dreadnought* ve *Prince* bulunmaktaydı; ne var ki bu gemiler Collingwood'un filosuna aitti.

Bucentaure'un direğinde Amiral Villeneuve'ün bayrağı, yüz on iki toplu *Principe de Asturias* gemisinde ise Amiral Gravina'nın bayrağı dalgalanıyordu. Koramiral Dumanoir *Formidable*'ın başında, Koramiral Magon ise *Algesiras*'ın başındaydı. Üç güverteli iki muhteşem İspanyol gemisi, yüz otuz altı toplu *Santisima Trinidad* ve yüz on iki toplu *Santa Ana*'da da amiral bayrakları dalgalanıyordu: ilkinde Koramiral Cisneros, ikincisinde ise Koramiral Alava'nın bayrağı.

Havanın durgunluğu ve kabarık dalgalar yüzünden ilerlemekte zorlanan bir kısım gemi henüz savaş konumuna ulaşamamıştı ve Villeneuve'ün savaş hattının arkasında, ikinci sırada bulunuyorlardı. Bunlar, *Neptuno*, *Scipion*, *Intrépide*, *Rayo*, *Formidable*, *Duguay-Trouin*, *Mont-Blanc* ve *San Francisco di Asis* gemileriydi.

Savaş hattındaki üç öncü gemi, amiral gemisi *Bucentaure*'un etrafında toplanmaktaydı. Önde *Santissima Trinidad* vardı. Hemen arkasından *Redoutable* geliyor ve hâlâ rüzgâr altı tarafına manevra yapmakta olan *Neptune*, *Bucentaure* ile *Redoutable*'ın arasında bulunuyordu. Kaptan Lucas, birinin öncülüğünü *Victory*'nin, diğerininkini ise *Royal Sovereign*'in üstlendiği iki İngiliz hattının kesişim noktasının *Santa Ana* olacağını fark edince, *Redoutable*'ı, çarpışma anında *Bucentaure* ile *Santa Ana* arasında kalacak şekilde yönlendirdi.

Üst güvertede kaptanın yanında hiç kimsenin tanımadığı genç bir subay vardı. Yanında kılıcı ve tüfeği bulunmaktaydı; René ismiyle tanınıyordu. O ve Lucas, Nelson'ın da gemisinin üst güvertesinde başka bir adamla birlikte durduğunu görebiliyorlardı. Bu adam, *Euryale*'in kaptanı Blackwood'du.

Nelson kurmay sınıfından bir subayı yanına çağırdı. "Bütün filoya şu parolayı iletin Bay Pasco: *İngiltere bütün askerlerinin görevini yapmasını bekliyor!*" dedi.

Nelson mavi üniformasını giymişti. Göğsünde Bath Tarikatı nişanı, Ferdinand Tarikatı nişanı, Liyakat Nişanı, Malta Tarikatı nişanı ve Osmanlı Hilali bulunmaktaydı; bütün bu nişanları takması, tıpkı Blackwood gibi amiralin güvenini ve sevgisini kazanmış olan Kaptan Hardy'yi şaşırtmıştı.

"Tanrı aşkına üniformanızı değiştirin Amiralim," diye öğüt verdi Hardy. "Nişanlarla donatılmış göğsünüz, herkesin hedefi haline gelecek."

"Çok geç," dedi Nelson.

Ardından iki kaptan ona hiç değilse başkomutan olarak konumunu göz önünde bulundurup, Villeneuve'ün gemilerinin ortasına atılacak olan öncü kola liderlik etmemesi için yalvardılar. "*Leviathan* hemen arkanızda," dedi Hardy. "Bırakın önden gidip Fransızların top atışlarını üstüne çeksin."

"*Leviathan*'ın beni geçmesine izin vermeye hazırım," dedi Nelson gülümseyerek, "tabii geçebilirse." Ardından Hardy'ye doğru eğilerek, "Bu arada yelkenleri açın!" dedi.

Blackwood bu komutun ardından *Victory*'nin güvertesinden ayrılıp kendi gemisine dönmeye hazırlandı. Nelson kıç güvertenin merdivenlerinin başında ona veda etti. Blackwood ile sevgiyle tokalaştı ve kaptan yaklaşmakta olan zaferi için onu tebrik etti. "Kaç gemi ele geçirirsek veya batırırsak büyük bir zafer kazanmış oluruz?" diye sordu Blackwood'a gülerek.

"Belki on iki veya on beş," dedi Blackwood.

"On iki veya on beş yetmez," dedi Nelson. "Yirmiden azıyla yetinemem." Ardından kaşlarını çatarak, "Elveda Blackwood," dedi dostuna. "Her şeye gücü yeten Tanrı seni kutsasın. Seni bir daha hiç göremeyeceğim."

Ancak ilk atışı gerçekleştirme şerefi Nelson'a ait olmadı. Collingwood'un hattının başındaki *Royal Sovereign*, Fransız-İspanyol savaş hattına *Victory*'den daha erken varmasını sağlayan bir açıyla yol alıyordu. Collingwood'un kaptanlığını yaptığı gemi *Santa Ana*'nın üzerine çullandı ve onun sancağını kendi sancağına alarak üç güverteli İspanyol gemisini ateşe ve dumana boğdu.

"Bravo Collingwood!" diye bağırdı Nelson düşman hattının ortasındaki gediği işaret ederek. "Bak Hardy! Önüne, arkasına ya da yanlarına bakmadan gemisini nasıl da çatışmanın ortasına atıyor. Artık yol açıldı. Haydi, hepimiz rüzgâr alalım."

Aynı sırada gürleyen top atışlarının ortasındaki Collingwood, filo kaptanı Rotheram'a "Ah! Nelson burada olsa, ne kadar mutlu olurdu!" diye bağırıyordu.

Nelson'ın oraya varması çok da uzun sürmeyecekti. Fransız-İspanyol filosunun savaş hattının merkezindeki yedi geminin top gülleleri başının üstünde uçmaya, yelkenlerini yırtmaya ve güvertesinde yarıklar açmaya başlamıştı bile.

Victory'de can veren ilk kişi, Nelson'ın genç sekreteriydi. Top atı-

şı bedenini ikiye böldüğünde, amiral ile Hardy'nin yanında duruyordu. Nelson'ın delikanlıyı ne kadar sevdiğini bilen Hardy, amiralin üzülmemesi için cesedin hemen kaldırılmasını sağladı.

Hemen hemen aynı anda bir zincir atışı sekiz adamın güverteye yığılmasına yol açtı; bedenleri ikiye bölünmüştü. "Ah!" diye haykırdı Nelson. "Bu kadar yoğun atış gerçekleştirmeye uzun süre devam edemezler!"

Konuşurken bir top güllesinin rüzgârı Nelson'ın yüzünü yalayıp geçti; neredeyse amiralin nefessiz kalmasına yol açacaktı. Nelson uzanıp teğmenlerinden birinin koluna tutundu ve bir süre titreyerek nefesini düzene sokmaya çalıştı. "Bir şey yok," dedi kendisini toparlayınca. "Bir şey yok."

Top atışları *Redoutable*'dan gelmekteydi. Lucas, çağın âdetlerine ters düşerek, direklere ve armaya değil, daha aşağıya hedef alıyordu. Savaştan önce topçularına, "Aşağıya hedef alın dostlarım! İngilizler öldürülmekten hoşlanmaz," demişti.

Victory henüz hiç ateş açmamıştı. "Menzilimizde üç gemi var. Hangisiyle çatışalım?" diye sordu Hardy.

"En yakın olanla," dedi Nelson. "Kendin seçebilirsin." Onlara en fazla hasar veren düşman gemisi *Redoutable* olduğu için, Hardy dümencilerine *Victory*'yi o gemiye doğru yönlendirmeleri ve Fransız gemisinin iskele tarafını kendi iskele taraflarına almaları talimatını verdi.

"Bence tepedeki yerimi almamın vakti geldi," dedi René Lucas'ya. René çarmıklardan *Redoutable*'ın mizana direğinin tepesine tırmanırken, *Victory* ile *Redoutable* birbirlerine yaylım ateşi kusmaya başladılar. Öyle büyük bir kuvvetle çarpıştılar ki, neredeyse biri diğerini yarıp geçecekmiş gibiydi; eğer rüzgâr *Redoutable*'ın yelkenlerini doldurup onu *Victory* ile birlikte geriye doğru sürüklemeseydi, durum gerçekten de bu olabilirdi.

Rüzgârın iki gemi üzerindeki etkisi, Villeneuve'ün savaş hattında bir gedik oluşturdu ve Nelson'ın hemen arkasındaki gemiler bu gedikten faydalandı. Bir kısmı sağa, bir kısmı sola doğru yol aldı ve birleşik filo ikiye bölündü.

Öğle vaktiydi. Savaş sürüyordu. İngilizler Saint George bayrağını çekmişlerdi. İspanyollar altında uzun, ahşap bir haç asılı olan Castille bayrağını açmışlardı. Bütün Fransız gemilerinin pruvalarında Fransız bayrakları yükselirken, bütün mürettebat yedişer kez "Çok yaşa İmparator!" diye bağırmıştı.

Villeneuve'ün çevresindeki altı veya yedi gemi hep birlikte *Victory*'ye ateş açmıştı. *Redoutable*'ın ateş kusan iki yüz topu *Victory*'yi durduramayınca, *Victory Bucentaure*'un kıçının tabanca menzilinden geçti. Otuz ki-

loluk bir İngiliz topu tek el ateş edebilecek şekilde ve beş yüz misket topuyla doluydu; gülle Fransız gemisinin kıç tarafını yardı. *Victory* sürüklenerek geçerken, ikili veya üçlü güllerle dolu elli topu *Bucentaure*'u paramparça etti; yirmi yedi topu yerinden söktü ve topçuları biçti.

Hâlâ birbirine kenetlenmiş durumda olan *Victory* ile *Redoutable* sürüklenmeye devam ettiler. *Redoutable* yanmaya başladı. *Redoutable* mizana direğinin tepesinden ve topçu bölüğünden İngiliz ateşine karşılık verdi. Ağır topların yerini misketler almıştı ve denizcilerimiz avantaj kazanmıştı. *Victory*'nin kıç güvertesi ve iskelesi kısa bir süre içinde cesetlerle kaplandı. Gemide çatışmanın başında ateş edebilen yüz on tüfekçi bulunurken, geriye savaşabilecek durumda olan yalnızca yirmi kişi kalmıştı. Güverte yaralılarla ve can çekişenlerle doluydu; üstelik yaralıların sayısı artmaya devam ediyordu. Bacakları kırılmış, kolları kopmuş, kan kaybetmekte olan yaralılarla karşı karşıya kalan cerrahlar çaresizlik içinde birbirlerine baktılar. *Victory*'nin papazı, kendisinin on yıl sonra ifade edeceği şekliyle "kasap mahalinden" dehşete kapılıp kaçtı. Güverteye, kargaşanın ortasına koştu. Dumanların arasından güvertede durmakta olan Nelson ile Kaptan Hardy'yi gördü. Papaz kollarını açmış Nelson'a doğru koşuyordu ki, Nelson'ın güverteye yığıldığını gördü.

Saat tam bire çeyrek vardı.

Redoutable'ın mizana direğinin tepesinden gelen bir misket topu Nelson'a isabet etmişti. Sol omzundan vücuduna girmiş ve apolet tarafından engellenmeyince, omurgasını paramparça etmişti.

Nelson tesadüf eseri tam olarak sekreterinin öldüğü yerde duruyordu ve yüzüstü sekreterinin kanlarının içine düşmüştü. İyi durumda olan kolundan destek alarak dizinin üstünde doğrulmaya çalıştı. Amiralinin düştüğünü duyduğunda ondan yalnızca birkaç metre uzakta olan Hardy koşarak yanına gitti ve Cerrah Secker ile iki tayfadan yardım alarak onu ayağa kaldırdı.

"Umarım ağır yara almamışsınızdır Lordum," dedi Hardy.

Ancak Nelson kaptanının umuduna, "Bu kez Nelson'ın işini bitirdiler Hardy," diyerek karşılık verdi.

"Ah, umarım durum öyle değildir!" diye haykırdı kaptan.

"Evet, öyle," dedi Nelson. "Bedenimin zayıf düştüğünü hissettiğimde, omurgamın kırıldığını anladım."

Hardy adamlarına amirali derhal doktorlara götürmelerini emretti. Nelson misket atışının dümen halatlarını koparmış olduğunu fark ettiğinde, onu doktora götürmekteydiler. Nelson durumu Kaptan Hardy'ye söyledi ve Hardy bir asteğmene halatları değiştirmesini emretti.

Hardy, tayfalar yaralının amiralleri olduğunu anlamasınlar diye Nelson'ın yüzünü ve nişanlarını mendiliyle örttü. Hardy ve adamları onu aşağıya, güvertelerin arasına indirir indirmez, geminin cerrahı Bay Beatty yardımına koştu.

"Ah, sevgili Beatty," dedi Nelson. "Artık senin ilmin bile beni kurtaramaz. Belkemiğim kırıldı."

"Umarım yaralarınız siz Lord Hazretlerinin zannettiği kadar ağır değildir," dedi cerrah, papaz içeriye girerken.

"Peder," diye haykırdı Nelson acıyla dolu olmasına rağmen güçlü çıkan bir sesle, "Leydi Hamilton'a benden selam söyleyin, Horatia'ya benden selam söyleyin, bütün dostlarıma benden selam söyleyin. Onlara son arzumu ve vasiyetimi yazdığımı, Leydi Hamilton ile kızım Horatia'yı vatanıma miras bıraktığımı söyleyin. Size az önce söylediklerimi aklınızdan çıkarmayın ve asla unutmayın ki..."

Nelson'ı yatağa taşıdılar. Doktorun asistanları güçlükle onun üniformasını çıkarıp üzerine bir örtü serdiler. Onlar Nelson'ı muayene etmekle meşgulken, Nelson doktora, "Benim işim bitti doktor! Ölüyorum doktor!" dedi.

Bay Beatty onun yaralarını muayene etti. Nelson'a, onun canını acıtmadan yaralarını muayene edebileceğinin teminatını vererek, yarayı inceledi ve merminin gerçekten de göğsünden geçip belkemiğine ulaşmış olduğunu gördü. "Merminin bütün vücudumdan geçtiğinden eminim," dedi Nelson.

Doktor onun belkemiğine baktı. Merminin çıktığını gösteren bir yara yoktu. "Yanılıyorsunuz Lordum," dedi. "Ama lütfen bana ne hissettiğinizi anlatmaya çalışın."

"Sanki her nefes aldığımda içimde bir kan gölü yükseliyor," dedi yaralı. "Vücudumun alt bölümünü hissedemiyorum... Nefes almakta zorlanıyorum ve galiba siz bana katılmıyorsunuz ama ben belkemiğimin kırıldığından eminim."

Belirtiler hiçbir umuda yer bırakmıyordu. Ne var ki doktorun, iki asistanının, Kaptan Hardy'nin ve papazın dışında Victory'deki hiç kimse amiralin durumunun ne kadar ağır olduğunu bilmiyordu.

Ancak, *Redoutable*'daki herkes bunun farkındaydı. Nelson güverteye yığılırken, Fransız mürettebat, birinin mizana direğinin tepesinden yüksek sesle, "Kaptan Lucas, haydi gemilerine çıkalım! Nelson öldü!" diye bağırdığını duymuştu.

XCIII
Felaket

LUCAS REDOUTABLE'IN ÇARMIKLARINDAN tırmanmaya koyuldu. Altı metreye ulaştığında, *Victory*'nin güvertesinin gerçekten boş olduğunu gördü. Hemen saldırı bölüğünü çağırdı; göz açıp kapayana kadar güverte, kıç güverte, küpeşte ve çarmıklar adamlarla doldu. Ateş açtılar.

Victory'nin hâlâ ayakta kalmış olan topçuları, Fransız gemisinin başlattığı bu yeni saldırıyı püskürtmek için yerlerinden ayrıldılar. Misket topları ve el bombaları yağmuru altında düzensizce silah bataryalarına çekildiler.

Victory'yi hızı kurtardı. *Redoutable*, Lucas'nın adamlarının küpeşteye tırmanmasına elverecek bir süre kadar onun dibinde kalamadı. Kaptan Lucas, iki geminin arasında köprü olarak kullanılması için mayistra sereninden halatların kesilmesini emretti. Ancak bu esnada Asteğmen Yon ile dört tayfa, İngiliz gemisinin çapasını kullanarak *Victory*'nin güvertesine ulaşmayı başardı. Saldırı bölüğü onların izlediği yolu fark edip, başlarında *Redoutable*'ın komutan yardımcısı Teğmen Dupotet ile birlikte hemen onların peşinden gitti.

Victory neredeyse garip bir biçimde kendi zaferinin ortasında, ondan yirmi altı top eksiği bulunan bir gemi tarafından ele geçirilen bir amiral gemisi görüntüsü sunacaktı. Ne var ki tam o sırada korkutucu bir yaylım ateşi *Redoutable*'ın güvertesini sarstı ve aynı anda halatları kullanarak mizana direğinin tepesinden inen adam adeta bir göktaşı gibi güvertedeki kargaşanın ortasına düştü.

Kudretli İngiliz gemisi *Téméraire* de Villeneuve'ün savaş hattını yarmış ve düşmanın cıvadrasına atılmıştı. İngiliz gemisinin açtığı yaylım ateşi iki yüz adamı yere serdi. *Téméraire* bunun ardından Fransız gemisinin yanına çekilip, onu bir kez daha borda atışına tuttu. İkinci borda atışı bayrağın inmesine yol açtı. Ancak bu hiçbir işe yaramadı, çünkü Lucas'nın mürettebatının çoğunun tanımadığı bir adam, bayrak sandığına koşup yeni bir Fransız bayrağı çıkararak serene astı.

Derken *Redoutable*'ı yok etmeye çalışan iki gemiye üçüncü bir düşman gemisi daha eklendi. İngiliz gemisi *Neptune* geminin kıç tarafından yanaşarak, hem mizana direğini, hem de pruva direğini indiren bir borda atışı gerçekleştirdi. Fransız bayrağı bir kez daha demir yağmuruna yenik düştü. Yine de geminin ana direği ayaktaydı ve bayrağı serene asmış olan adam, bu kez de babafingo serenine astı. Ardından *Téméraire* gemisine

karşı ateş açılmasını emretti. Bu emri takip eden yaylım ateşi geminin direğini söktü ve elli adamın ölümüne yol açtı.

Neptune'ün gerçekleştirdiği ikinci bir yaylım ateşi *Redoutable*'ın yan duvarlarından birini yıkıp dümenine hasar verdi ve su hattında delikler açtı. Okyanus suyu yük istif bölmesine doluyordu ve kurmay sınıfından herkes yaralanmıştı. On bir asteğmenden onu ya ölmüştü ya da can çekişiyordu. Altı yüz kırk üç kişiden oluşan mürettebatın beş yüz yirmi ikisi safdışı bırakılmıştı, üç yüzü ölmüştü ve iki yüz yirmi ikisi yaralıydı.

Neptune'den gelen bir sonraki top atışı ana direği parçaladı. Direkle birlikte bayrak da indi. Devamlı bayrağı ayakta tutan adam, üçüncü bayrağı asabileceği bir yer aradı, ama gemi duba gibi dümdüz olmuştu. Lucas onu durdurdu ve sakin bir sesle, "Faydası yok René. Batıyoruz," dedi.

Bucentaure'un durumu da içler acısıydı. Cıvadrası *Santisima Trinidad*'ın galerisine takılmıştı ve tayfalar boş yere onu kurtarmaya çalışıyorlardı. İki gemi de manevra yapamıyordu ve ikisi de *Victory* ile diğer dört İngiliz gemisi tarafından acımasızca ateşe tutuluyordu. Birlikte toplam iki yüz on topu ve yaklaşık iki bin askeri bulunan iki gemi, beş İngiliz gemisine ateş etmeyi sürdürürken, Villeneuve o çaresiz durumun içinde savaşta gösteremediği azmi buldu.

Bucentaure'un kıç güvertesinde dimdik durdu; savaş halindeki altı geminin top atışları siluetini aydınlatıyordu. Kapana kıstırılmış olan amiral gemisi arka ve sağ tarafından ölümcül bir yaylım ateşi alıyor, iskele tarafındaki toplarını kullanamıyordu. Villeneuve'ün subayları birbiri ardına can veriyordu. Bir saat süren bir savaşın ya da daha doğrusu ıstırabın ardından, Kaptan Magendi yaralı düştü ve onun yerini alan Teğmen Dandignon vuruldu; Teğmen Fournier ise yalnızca sırasını bekler gibiydi. Ana direk ve ondan kısa bir süre sonra mizana direği büyük bir karmaşa içinde güverteye düştü. Bayrak pruva direğine asıldı.

Hafif rüzgâr, yanan gemilerden yükselen yoğun duman bulutlarını dağıtmayı başaramıyordu, dolayısıyla amiral artık filonun geri kalanına ne olduğunu bile göremiyordu. Dumanların yoğunluğunu biraz kaybettiği bir anda, on iki öncü geminin hareketsiz durduğunu gördü. Geriye kalan tek direğinden, onların gemilerini savaşa döndürmeleri için işaret verdirtti.

Derken gece çökmeye başladı ve Villeneuve hiçbir şey göremez oldu. Saat üçte üçüncü direği de güvertede zaten birikmiş olan muazzam yıkıntının içine çöktü.

Villeneuve işte o zaman sandallarını suya indirmeye çalıştı. Ne var ki düşen direkler güvertedeki sandalları parçalamış, kurşunlar ise kenardaki sandalları delik deşik etmişti. Suya indirdikleri iki veya üç sandal

anında battı.

Umutsuzluğu gitgide artan Villeneuve savaş boyunca geminin en çok ateş alan bölümlerine gitmekten çekinmeksizin güverteden güverteye koşmuştu; sanki kaderden tek beklentisi, bir top güllesinin veya merminin canını almasıydı. Ne var ki kader ona intiharı uygun görmüştü.

Amiral Gravina'nın, diğer yedi İspanyol gemisi tarafından terk edilen amiral gemisi, dört saat süren bir çatışmanın ardından teslim oldu. İspanyol filosunun geri kalanı rüzgârlarla birlikte Kadiz yakınlarındaki kıyıya sürüklenmeye göz yumdu.

Bu arada *Victory*'nin mürettebatı gitgide sevinçten coşuyordu. Bir Fransız gemisinin daha bayrağını indirdiği her seferde, "Yaşasın!" diye bağırıyorlar ve Nelson her tezahüratta bir an için yaralarını unutarak "Neler oluyor?" diye soruyordu. Yapılan açıklama ona büyük bir tatmin yaşatıyordu.

Korkunç bir susuzluk çeken Nelson devamlı su istiyordu ve yelpazeyle onu serinletmeye çalışıyorlardı, ama onun en büyük derdi Kaptan Hardy'nin güvenliği gibiydi. Papaz ile doktor, Nelson'a bu konuda teminat vermeye çalışıyorlar ve Kaptan Hardy'ye mesaj üzerine mesaj gönderip, amiralin kendisini görmek istediğini bildiriyorlardı. Kaptan Hardy'nin gelişi uzadıkça Nelson daha da tahammülsüz bir tavırla, "Hardy'yi bana getirmeye niyetiniz yok. Öldü herhalde," diye bağırıyordu.

Nihayet, Nelson vurulduktan bir saat on dakika sonra, Kaptan Hardy güvertelerin arasına geldi. Amiral onu görünce sevinçle bağırdı ve kaptanın elini şefkatle sıkarak, "Pekâlâ Hardy, savaş nasıl gidiyor? Gün bizim için nasıl geçti?" diye sordu.

"Çok iyi geçti Lordum," dedi kaptan. "On iki gemiyi ele geçirdik bile."

"Bizimkilerden hiçbiri teslim olmamıştır umarım?"

"Hayır Lordum. Hiçbiri teslim olmadı."

Bu konuda içi rahatlayan Nelson, kendi durumuna döndü. "Ben ölü sayılırım Hardy," dedi içini çekerek. "Hızla ölüyorum. Çok geçmeden benim için her şey sona ermiş olacak. Yaklaş dostum." Ardından şöyle fısıldadı: "Senden bir ricam olacak Hardy. Ben ölünce, biricik Leydi Hamilton'ım için saçımdan bir tutam kes ve gemide bana ait olan her şeyi ona vermeyi ihmal etme."

"Az önce doktorla konuştum," dedi Hardy. "Hâlâ hayatınızı kurtarmayı umuyor."

"Hayır, Hardy, hayır," dedi Nelson. "Beni kandırmaya çalışma. Belkemiğim paramparça oldu."

Hardy'nin görevleri güverteye dönmesini gerektirdiği için, yaralı

adamla tokalaşıp oradan ayrıldı.

Nelson, Teğmen William Ruvers'ın yaralarına bakmakta olan doktoru çağırdı. Teğmenin bacağı kopmuştu. Doktor amirale bakmaya giderken, teğmenin bandajlarıyla ilgilenmesi için asistanlarını bıraktı.

"Yalnızca eski dostlarımın haberlerini almak istedim," dedi Nelson. "Benim artık sana ihtiyacım kalmadı doktor. Vücudumun alt bölümünü hissedemediğimi söylemiştim zaten. Şimdiden buz gibi oldu."

"İzin verin de sizi muayene edeyim Lordum," dedi doktor Nelson'a. Nelson'ın bacaklarını yokladı; hiç his olmadığı doğruydu, doktor onun bacaklarında hiç hayat bulamadı.

"Ah, ben ne dediğimi biliyorum," dedi Nelson. "Scott ile Burke de bacaklarımı yokladılar ve o zaman da hiç his yoktu. Ben ölüyorum Beatty. Ölüyorum."

"Ne yazık ki sizin için yapabileceğim hiçbir şey yok Lordum," dedi doktor. Bu cümleyi söylerken, gözyaşlarını saklamak için arkasını dönmek zorunda kaldı.

"Biliyordum," dedi Nelson. "Göğsümde yükselen bir şeyler hissedebiliyorum."

Ardından elini göğsüne koyarak, "Tanrı'ya şükürler olsun görevimi yerine getirdim," diye fısıldadı.

Amiralin acısını dindirecek başka hiçbir şey yapamayan doktor diğer yaralıların yanına döndü. Ancak Nelson çok geçmeden yeniden Kaptan Hardy'nin refakatine kavuştu; kaptan biraz önce Teğmen Hill'i, Nelson'ın ölümcül yarasını Amiral Collingwood'a bildirmekle görevlendirmişti.

Hardy, artık ölümün pençesinde olduğu açıkça görülen amirali, bu denli eksiksiz ve kesin bir zafer kazandığı için kutladı. Bildiği kadarıyla on beş Fransız gemisinin çoktan İngiliz filosunun eline geçmiş olduğunu belirtti.

"Ben yirmiye bahse girerdim," diye fısıldadı Nelson. Ansızın rüzgârın yönünü ve yaklaşan fırtınanın belirtilerini hatırlayarak, "Demir at Hardy! Demir at!" diye bağırdı.

"Sanırım filonun komutasını Amiral Collingwood alır," dedi kaptan.

"Hayır, en azından ben hayattayken alamaz," dedi yaralı amiral, iyi durumdaki kolunun üstünde doğrularak. "Hardy, sana demir atmanı söylüyorum. Bu bir emirdir."

"Demir atma emrini vereceğim Lordum."

"Canını seviyorsan vermelisin, hem de beş dakika içinde." Ardından amiral, sanki bu denli güçsüz düşmekten utanmış gibi sesini alçalttı ve "Lütfen cesedimi denize atmayın Hardy," dedi.

"Ah, hayır! Elbette atmayız. O konuda içiniz rahat olsun Lordum," dedi Hardy hıçkırarak.

"Leydi Hamilton'a iyi bakın," dedi Nelson sesi gitgide zayıflayarak. "Biricik Leydi Hamilton'ıma iyi bakın. Beni öp Hardy!" Kaptan amiralin sözünü dinleyerek ağlaya ağlaya onu yanağından öptü.

"Mutlu ölüyorum," dedi Nelson. "İngiltere kurtuldu."

Kaptan Hardy sessiz bir hayranlıkla şanlı amiralin başucunda kaldı. Ardından eğilerek alnını öptü. "Beni öpen kim?" diye sordu Nelson. Ölümün gölgeleri gözlerini karartmıştı bile.

"Benim; Hardy," dedi kaptan.

"Tanrı seni kutsasın dostum!" dedi ölmekte olan adam. Hardy güverteye döndü.

Nelson papazın yakınlarda olduğunu hissetti. "Ah, peder, hiçbir zaman büyük bir günah işlemedim," dedi. Bir süre sessiz kaldıktan sonra, "Lütfen Leydi Hamilton ile kızım Horatia Nelson'ı vatanıma ve kralıma miras bıraktığımı unutmayın peder. Horatia'yı sakın unutmayın," diye ekledi.

Yine susamıştı. "Su, su..." diye haykırdı. "Yelpaze nerede? ... Bana biraz hava verin... Göğsümü ovun."

Son isteği, önceden göğsünü ovarak onu biraz rahatlatmış olan Peder Scott'a yönelikti. Nelson'ın sesi zayıflıyordu, acısı artıyordu. Bir kez daha "Tanrı'ya şükürler olsun, görevimi yerine getirdim," diyebilmek için bütün gücünü toplaması gerekti.

Nelson son sözlerini söylemişti.

Nelson'ın uşağının, efendisinin ölmek üzere olduğunu bildirdiği doktor, yatağın başucuna gelerek, can çekişen adamın elini tuttu. Eli çoktan buz gibi olmuştu. Nabzını yokladı; nabzı atmıyordu. Alnına dokundu. Nelson bir an için tek gözünü açtı, ama gözü hemen geri kapandı.

Nelson son nefesini vermişti. Saat dördü yirmi geçiyordu. Ölümcül silah yarasıyla tam üç saat otuz iki dakika yaşamıştı.

Okuyucu Nelson'ın ölümüyle ilgili olarak aktardığım detaylara şaşırabilir. Ancak dünyanın görüp gördüğü en büyük savaşçılardan biri olan bir adamın, bir tarihçi tarafından değilse bile, en azından bir romancı tarafından ölümün kapısına kadar uğurlanması gerektiğine inanıyorum. Bunlar herhangi bir kitapta bulduğum detaylar değildir. Geminin doktoru Bay Beatty ve papazı Peder Scott tarafından imzalanmış olan resmi ölüm belgesinden alınmıştır.

XCIV
Fırtına

BELKİ DE TRAFALGAR SAVAŞI'NIN HİKÂYESİ Nelson'ın ölümüyle sona ermeli. Ancak, ülkesi için elinden geleni yaparken hayatını kaybeden diğer birçok cesur adamın ismini anmamak adaletsizlik olur.

Villeneuve'ü *Bucentaure*'un paramparça güvertesinde çaresiz halde bırakmıştık; onu savaştan uzak kalan hasar görmemiş gemilerden birine veya Nelson'ın hattına biraz olsun ateş açarak savaşa gerçekten iştirak etmiş olan öncü koldaki on gemiden birine götürebilecek durumda bir sandal bulamamıştı. Filodaki başka bir gemiye ulaşabilseydi, destek kuvvetlerle birlikte çatışmaya dönebilirdi ve savaş yine kaybedilecek olsa da, bu denli korkunç bir felaketle sonuçlanmamış olurdu. Ne var ki amiral cesede zincirlenmiş bir canlı gibi, *Bucentaure*'a zincirlenmiş durumdaydı. Her türlü tehlikeye açık olduğu ve hiçbirine karşılık verme imkânı bulunmadığı için, teslim olmaktan başka çaresi yoktu. Bir İngiliz filikası onu *Mars* gemisine götürdü.

Koramiral Dumanoir, Villeneuve'ün gemileri savaşa dönmeye çağıran işaretlerini tekrarlamıştı. Bu işaretler on gemiye yönelikti: kaptanı savaşın daha başında ölen *Héros*, *San Agostino*, *San Francisco*, *Mont-Blanc*, *Duguay-Trouin*, *Formidable*, *Rayo*, *Intrépide*, *Scipion* ve *Neptune*. Ne var ki yalnızca dördü; *Mont-Blanc*, *Duguay-Trouin*, *Formidable* ve *Scipion* filo liderinin işaretine itaat ettiler ve dördü de rota değiştirmek için gemilerinin sandallarından faydalanmak zorunda kaldılar.

Koramiral onlara "rüzgârı önlerine alıp" rota değiştirmeleri işaretini vermişti, böylece güçlüklere dayanıp vaktinde pozisyon alarak savaşa katılabileceklerdi. Dumanoir *Formidable*'ın başındaydı. Diğer üç gemiyle birlikte savaş hattında kuzeyden güneye doğru yol almaya başladı; İngilizleri çapraz ateşe alacakları bir konum elde etmeyi umuyordu. Ancak saat üç olmuştu; artık çok geçti. Her yer felaketlerle doluydu: *Bucentaure* ele geçirilmişti, *Santisima Trinidad* teslim alınmış ve İngilizlerle dolmuştu, *Redoutable* paramparçaydı. İngilizler rüzgâr altında kalmış olan bütün gemilere her bir yönden saldırıyordu. Dört gemi daha yeni açılmıştı ki, büyük bir hasar meydana getiren ve ateşe karşılık verme imkânını azaltan, ağır bir top ateşine tutuldu. Cesaretlerini kaybederek savaştan uzaklaştılar.

Fransız hattının Collingwood'un saldırdığı bölümünde savaş çok şiddetliydi. İki gemi, *Santa Ana* ve *Principe de Asturias*, bir tarihçinin övgüsünü hak etmiştir. Artçı ilk gemi olan *Santa Ana* iki saat süren bir sava-

şın ardından direklerinin üçünü de kaybetti ama *Royal Sovereign*'e bunun bedelini ödetmeyi bildi. Teslim oldu, ama ancak Koramiral Alava ağır bir yara aldıktan sonra.

Santa Ana'nın en yakınındaki gemi *Fougueux*, *Royal Sovereign*'in hattı yarmasını önleyerek yanındaki gemiye cesurca yardım etmeye çalıştı. Ancak hemen arkasındaki *Monarca* tarafından terk edilince, iki düşman gemisinin saldırısına açık kaldı. *Fougueux* buna rağmen ikisine de hasar vermeyi başardı ve ardından *Téméraire* ile girdiği adam adama mücadelede, İngilizlerin gemiye çıkma girişimlerini üç kez savuşturdu. *Fougueux* yedi yüz adamından dört yüzünü kaybetmişti ve bunların arasında yerini Teğmen Bazin'in aldığı Kaptan Beaudoin de bulunmaktaydı. İngilizler dördüncü kez gemiye çıkma girişiminde bulununca, üst güverteyi kasıp kavurmayı başardılar. Bazin çatışmada yaralanmıştı ve çatışmanın sonunda geriye çok az adam kalmıştı. Kıç güvertede kapana kısılan kanlarla kaplı Bazin'in teslim olmaktan başka çaresi yoktu.

Monarca'nın savaştan çekildiği yeri, Kaptan Cosmao komutasındaki *Pluton* doldurmuştu ve Fransız hattını yarmaya hazırlanan *Mars*'ın ilerleyişini durdurmuştu. *Pluton* düşmanı ateşe boğdu; düşman gemisine çıkmak üzereydi ki, daha büyük bir gemi ortaya çıktı ve *Pluton*'un kıç tarafına ateş açtı. *Pluton* ustalık isteyen bir manevrayla yanlamasına dönerek, yalnızca kaçmayı değil, yeni düşmanına ölümcül bir yaylım ateşi açmayı da başardı. Derken, ilk düşmanının rüzgâr üstü yönünde bulunan *Pluton*, *Mars*'ın iki direğini indirdi ve onu safdışı bıraktı. Görevine sadık *Pluton*'un duracak vakti yoktu; *Pluton* kadar vicdanlı olmayan gemiler tarafından terk edildiği için sayıca azınlıkta savaşan, güç durumdaki Fransız gemilerinin yardımına koşmak için yelken açtı.

Pluton'un arkasındaki *Algesiras* da en az onun kadar cesurca savaşmaktaydı. Koramiral Magon'un kaptanlığını yaptığı gemi, her bakımdan *Redoutable*'ın cesurca vermiş olduğu savaşa denk bir savaş verdi.

Koramiral Magon Île de France'da, Saint-Malolu bir aileden dünyaya gelmişti. Genç, yakışıklı ve cesur bir adam olan Magon lider olmak için doğmuştu. Fransız bayrağını dalgalandırdıktan sonra mürettebatını etrafına topladı ve düşman gemisine çıkan ilk adamını, Filipinler Şirketi tarafından kendisine verilmiş olan muhteşem kılıç kayışıyla ödüllendireceğine söz verdi. Herkes bu ödülü kazanmaya can atıyordu.

Redoutable, *Fougueux* ve *Pluton* gemilerinin kaptanları ile rekabet edebilecek olan Koramiral Magon, hattı yarmaya çalışan İngiliz gemilerinin yolunu kapatmak için *Algesiras*'ı ilerletti. Manevra yaparken, Abukir'den sonra İngilizlerin eline geçen ve Tiller adındaki cesur bir subayın komuta

ettiği eski Fransız gemisi *Tonnant* ile karşılaştı. Magon tabanca menziline girince tabancalarını ateşledi, ardından dönerek cıvadrasını düşman gemisinin armasına geçirdi. İki gemi birbirine dolanınca, Magon *Tonnant*'a çıkarken liderlik etmeye hazırlandığı cesur tayfalarının adlarını tek tek saydı. Ürkütücü bir düşman ateşi onları bordasından yakalayıp, Magon'u kolundan ve uyluğundan yaraladığında, bütün adamları *Algesiras*'ın güvertesinde ve cıvadrasında toplanmışlardı.

Magon'un subayları onu en azından savaşmaya devam edebilmesi için yaralarının sarılmasına ikna edebildiler, ama Magon güvertenin altında yardım aldığı sırada, Kaptan Tiller'ın *Algesiras*'a çıkmak üzere olan bir grup adama öncülük ettiğini gördü. Ona yardım etmekte olan tayfalardan uzaklaşarak bir balta kaptı ve İngilizleri püskürttü. Üç kez üstüne geldiler ve üç kez onları geri püskürttü. Gemisinin kaptanı Letourneur, boyun eğmez Magon ile omuz omuza savaşırken can verdi ve Teğmen Plassant kaptanın yerini alınca, o da yaralandı. Parlak üniformasının içinde kolaylıkla ayırt edilebilen Magon bir kez daha vuruldu. Güçten düşünce komutayı Mösyö de La Bretonnière'ye verdi ve iki tayfanın yardımıyla güvertelerin arasına indi. Ancak geminin yan duvarı açılmıştı ve bir top güllesi Magon'un tam göğsüne isabet etti. Magon pruva direği ile aynı anda çöktü, çünkü direk de bir top atışıyla yıkılmıştı.

Güvertesinde onu koruyabilecek hiçbir subay ya da asker kalmayınca, İngilizler *Algesiras*'a hücum etti. Bu sırada yakınlardaki dört Fransız gemisi de –*Aigle, Swiftsure, Berwick* ve *Achille*– zor savaşlar vermekteydiler.

Aigle gemisinin serenleri, *Bellerophon* gemisinin serenleriyle kenetlendikten ve iki gemi yaklaşık bir saat savaştıktan sonra, *Aigle* çıkmak üzere olduğu düşman gemisinden uzaklaşıp dönerek *Belleisle* ile savaşmayı başardı. Geminin kaptanı cesur Komutan Courège saat üçte hayatını kaybetti, ama gemi savaşmaya devam etti. Hem *Revenge*, hem de *Defence* gemisinden ateş aldığı için saat üç buçukta teslim oldu.

Swiftsure iki yüz elli adamını kaybettiği gibi komutanını ve kaptanını da kaybetti; ikisi de öldüklerinde köprüde durmaktaydılar. Onların yerini alan Teğmen Lune, aynı şerefli noktada can verdi. İki düşman gemisi *Bellerophon* ve *Colossus* tarafından sıkıştırılan *Swiftsure* sonunda teslim oldu.

James'in *Historie Navale* eserinde cesur Kaptan Camas olarak bahsettiği Kaptan Camas'ın komutasındaki *Berwick*, iki düşman gemisiyle, önce İngilizlerin *Achille*'i, ardından da *Defence* ile yaptığı savaşta ağır kayıplar verdi. Ancak üç direğini de kaybetmiş olmasına rağmen, Camas iki

borda topunu ateşlemeye devam etti. Kendisi ölmeden önce elli bir ölü ve iki yüz yaralı saydı. Teğmen Guichard ondan yalnızca birkaç dakika uzun yaşadı ve *Berwick* İngilizlerin ganimeti oldu.

Önce *Belleisle* gemisine saldırmış olan *Achille*, kendisini çok geçmeden *Polyphemus*, İngilizlerin *Swiftsure*'u ve *Prince* tarafından kuşatılmış durumda buldu. Onların yüz doksan altı topunun ateşi altındaydı, ama Kaptan Deniéport, uyluğundan yaralanmış olmasına rağmen, köprüsünden ayrılmayı reddetti. Yerinde öldü. Ardından pruva direği ağır ateş altında kırılarak her yere yayılan alevler eşliğinde güverteye çarptı.

Alevler içinde kalan, bütün subayları yaralı ya da ölü olan ve yakınlarında müttefik bir gemi bulunmayan *Achille*'in komutası bir asteğmene kalmıştı. Adı Cochard'dı ve umut kalmamış olmasına rağmen savaşmayı sürdürdü. *Achille*'in infilak etmesinden korkan İngiliz gemileri, yanmakta olan gemiden uzaklaştılar, böylece Cochard ve mürettebatın geri kalanı, düşmana ateş açmak yerine alevlerle savaşma fırsatı buldular. Genç subayın son hareketi, bayrağı randa yelkeninin üst serenine çivilemekti. Ardından *Achille* infilak etti.

Amiral Dumanoir ile dört gemisi çatışmadan uzaklaşırken, Kaptan Infernet komutasındaki *Intrépide* adlı gemi cesurca savaşın ortasına doğru yol alıyordu. Dalgalanan son Fransız bayrağı, onun gemisinin bayrağıydı. Infernet *Leviathan* ile *Africa*'yı geri püskürttü, *Agamemnon* ile *Ajax*'ın ateşi altına girdi, *Orion* ile adam adama çarpıştı –iki kez bu gemiye çıkmaya çalıştı ve İngilizlerin gemiye çıkma girişimlerini engelledi– ve ancak altmış toplu düşman gemisi *Conqueror* son direğini de indirince teslim oldu. Beş yüz elli beş kişiden oluşan mürettebatının üç yüz altısı safdışı bırakılmıştı.

Intrépide'in bayrağını indirmesi, savaşın son soluğuydu. Gün sona ermişti; Fransa mutlak bir mağlubiyet almıştı.

Bazı kişilerin isimleri, genel mağlubiyetin içinde sergiledikleri kişisel cesaretten dolayı tarih sayfalarında yer almalıdır. Villeneuve son ana kadar, ölmekten çekinmeden, hatta belki de ölmeyi umarak elinden gelen her şeyi yaptı; Koramiral Magon Fransa için canını feda etti; mürettebatından geriye yalnızca yüz otuz altı kişi kalan Lucas aslan gibi savaştı ve Amiral Nelson'ı öldüren atışı, onun gemisinin direğindeki tanınmayan bir kişi gerçekleştirdi. *Achille*, 1794'teki *Vengeur* kadar iyi savaştı ve Infernet ile Cosmao her bakımdan muhteşemdi.

On yedi Fransız ve İspanyol gemisi İngilizler tarafından ele geçirilmiş, bir gemi de infilak etmişti. Ölüleri ve yaralıları sayarak, altı veya yedi bin adamımız için yas tuttuk. Tarihimizde buna benzer bir mağlubiyet bulun-

mamaktaydı, ama mağlup olanlar yine de cesaretlerinin ve vatan sevgilerinin şanını korudular.

İngilizler çok büyük bir zafer kazanmıştı, ama bu aynı zamanda zalim ve kanlı bir zaferdi. Üstelik bedelini ağır ödediler, çünkü Nelson'ın ölümüyle İngiliz donanmasının gerçek anlamda kellesi vurulmuş oldu. Aslına bakılırsa İngilizler için Nelson'ı kaybetmek, bir ordu kaybetmekten daha kötüydü.

İngilizlerin zaferi akşam karanlığı ve fırtınayla son buldu. Altı gemimizin aldığı ağır yapısal hasar, onların nasıl cesurca savaştığının en güzel kanıtıydı, ama güneş batıp da rüzgâr çıkınca, ağır dalgaların arasında güçlükle suyun üstünde kalabilmeye başladılar. Yüzen enkazların komutasını Collingwood devralmıştı. Nelson'ın ısrar ettiği gibi demir atmak yerine, günün geri kalanını teslim alınan on yedi gemiyi kendi adamlarıyla doldurmakla geçirdi; bu gemilerin çoğu direksiz kalmıştı ve su alıyordu. Fırtına Colllingwood'u gafil avladı.

Sonraki iki gün boyunca fırtına bütün şiddetiyle sürdü. Deniz, rüzgâr, şimşekler ve sığ alanlar –göğün ve denizin bütün afetleri– savaşın kendisinden daha büyük bir telaş yarattı. Hiddetli deniz altmış saat boyunca üç filoyla adeta oyun oynadı. Mağluplar ile galipler arasında fark gözetmedi.

Nelson'ın ele geçirdiği bazı gemiler çekme halatından koparak sürüklenmeye koyuldu ve dalgalar bu gemilerin Trafalgar Burnu'nun sığ bölümlerinde karaya oturmasına yol açtı. Collingwood rüzgârın ganimetlerini birer birer elinden aldığını görünce, *Santisima Trinidad*'ı ateşe verdi ve diğer üç gemiyi –*San Agostino*, *Argonaute* ve *Santa Ana*– onun alevlerine itti. Denizde o güne dek yakılan en büyük cenaze ateşinin karşısında, sanki deniz bir an için sakinleşmiş, hava durulmuştu.

Savaş sona erince mağlupların şansı galiplerden daha yaver gitti. Amiral Gravina ile on bir gemisi fırtınada Kadiz limanına sığındı. Oysa bütün sığınaklarından uzak olan İngiliz gemileri daha da fazla hasar aldı. Gemilerinin birçoğunun direkleri sökülmüştü ve herkes hayatta kalmak için fırtınayla savaşmak zorundaydı, dolayısıyla kendilerinden daha da büyük hasara maruz kalmış olan ganimetlerini çekmeyi başaramıyorlardı. İşte bu yüzden ele geçirdikleri gemilerin bazılarını kendi haline bırakmaya karar verdiler ve bu yüzden tutsaklar denizin hiddetine sevindi.

Bucentaure'un komutasını almış olan İngilizler, Collingwood'un onları tutsaklarla yalnız bırakacağını fark edince, gemiyi Fransız mürettebatının geri kalanına devretti. Mürettebat, onları kendi gemilerinde tutsak olmaktan kurtaran fırtınaya şükrederek, geçici direkler dikmeyi, yelkenler asmayı ve fırtınayla sürüklenerek Kadiz'e varmayı başardı.

Nelson'ın naaşını taşıyan *Victory* gibi, cesur Koramiral Magon'un naaşını taşımakta olan *Algesiras* da kurtuluşunu fırtınaya borçluydu. Şerefiyle gerçekleştirdiği savaş esnasında ağır hasar almış olmasına rağmen, yakın bir zamanda yapılmış olmasından ötürü dalgalara diğer gemilerden daha dayanıklıydı. Ancak üç direği de sökülmüştü. Ana direk güvertenin dört buçuk metre yukarısından kırılmıştı; pruva direği yalnızca iki buçuk metre, mizana direği ise bir buçuk metre uzunluğunda kalmıştı. Onu çeken gemi manevra yapmakta zorlandığı için çekme halatını atmıştı ve *Algesiras*'daki İngilizler sonlarının geldiğini düşünmüştü. Yardım istemek için top ateşlediler, ama İngiliz filosu, onların yardım çağrısına karşılık veremeyecek kadar fırtınayla meşguldü. Ne yapacaklarını bilemez halde eskiden geminin ikinci komutanı olan Fransız subayı Mösyö de la Bretonnière'ye başvurdular ve hem Fransızların hem de İngilizlerin kurtulabilmesi için gemiyi mürettebatıyla doldurması için yalvardılar.

Mösyö de la Bretonnière bu teklifi duyar duymaz, silah arkadaşlarıyla birlikte durumdan fayda sağlayabileceğini fark etti. Güvertenin altında tutulan subaylarına ve mürettebatına danışmak için izin istedi ve izin verildi. Subaylarına İngilizlerin ricasını aktarınca, Fransızların harika niteliklerinden biri olan kıvrak zekâları sayesinde, hepsi durumun sağladığı avantajı anında kavradı; çünkü *Algesiras*'da, silahlı otuz veya kırk İngiliz'e karşılık, silahlı olmamasına rağmen gemisini geri almak için gereken her şeyi yapmaya hazır olan iki yüz yetmiş Fransız vardı. Mösyö de la Bretonnière subaylarıyla birlikte planlarını tutsaklara açıklamak üzere ambara indi. Öncelikle Mösyö de la Bretonnière İngilizleri teslim olmaya davet edecekti. Eğer İngilizler bu teklifi reddederse, Fransızlar işaret alınca saldıracaklardı; İngilizler silahlı oldukları için çatışma esnasında Fransızlar çok sayıda kurban verecekti, ama sonunda sayı üstünlüğü kazanacaktı. Tutsaklar planı coşkuyla karşıladı.

Kaptan La Bretonnière yoldaşlarının cevabıyla İngilizlere döndü. *Algesiras* böyle tehlikeli koşullara terk edilmiş olduğu için, duruma ilişkin önceki taahhütlerin geçerliliğini yitirdiğini söyledi. Fransızlar özünde artık özgürdü. Ancak muhafızlarının şerefleri, savaşmadan teslim olmalarına elvermiyorsa, Fransızlar silahsız da olsa savaşmaya hazırdı; kaptan onlara bu konuda teminat verdi. Savaşa başlamak için yalnızca ondan işaret almayı bekliyorlardı.

Aslına bakılırsa, tayfaların ikisi savaşmaya öyle istekliydi ki, İngiliz muhafızların üstüne atıldılar; İngilizler onlara süngülüleriyle karşılık verdi. Birisi hemen öldü, diğeri ise ağır yaralandı. Bu olay hiddetli bir isyana yol açtı, ama La Bretonnière isyanı yatıştırmayı başardı.

Ardından İngiliz subaylara düşünmeleri için zaman tanıdı. Ancak görüşmeleri kısa sürdü; Fransız topraklarına varır varmaz serbest bırakılmaları koşuluyla Fransızlara teslim olmayı kabul ettiler. Mösyö de la Bretonnière son bir koşul daha öne sürdü. Fransız hükümetinden onların serbest bırakılmalarını talep etmesi için ona zaman tanımaları gerekecekti; ama bu talebin geri çevrilmeyeceğini garanti edebilirdi.

Geminin her yerinden tezahüratlar yükseldi. Subaylar ve tayfalar yerlerini aldılar. Marangozlar depodan gabya çubukları çıkarıp ana direğin, pruva ve mizana direğinin kalan parçalarına tutturdular. Birkaç yelken buldular. Kadiz'e doğru yola koyuldular.

Nelson'ın öngörmüş olduğu fırtına bütün gece şiddetini korudu. Ertesi gün daha da kuvvetli ve daha da korkutucuydu. *Algesiras* bütün gün fırtınayla mücadele etti ve kılavuzları olmamasına rağmen, Kadiz kıyılarına aşina olan bir denizci yollarını bulmalarına yardımcı oldu. Limanın girişine ulaşmayı başardılar, ama içine girmeye kalkışmaya cesaret edemediler.

Şiddetli rüzgârı, gemiyi kayalıklara sürükleyip paramparça etmekten alıkoyan tek şey pruva demiriyle kalın bir halattı. Demir çıkacak olursa *Algesiras*'ın işi biterdi, çünkü Diamond Point'in ölümcül sığ alanlarından yalnızca dört yüz veya altı yüz metre uzaktaydılar. Büyük bir tedirginlikle gecenin sona ermesini beklediler.

Geceleyin taşkın fırtınaya rağmen acı dolu çığlıklar duydular. Nihayet şafak söktüğünde sebebini anladılar. *Bucentaure* kayalıklara çarparak paramparça olmuştu. Ancak *Indomptable* yakınlarında demirliydi; savaşa fazla dâhil olmadığı için çok az hasar almıştı ve iyi durumdaki demirleri ile sağlam halatlarının faydasını görüyordu.

Algesiras gün boyu yardım istemek için toplarını ateşledi. Birkaç küçük sandal yardım sağlamaya çalıştı, ama kaçınılmaz olarak yüksek dalgalar yüzünden suyla doldu. Sonunda gemiye ulaşmayı başarabilen bir sandal, küçük bir tonoz demiri getirdi.

Bir kez daha gece çöktü; *Algesiras* ile *Indomptable* birbirinden yalnızca birkaç yüz metre aralıkla demir atmış durumdaydı. Fırtına şiddetini artırdığında, *Indomptable*'ın güvertesindeki bütün fenerler yanmaktaydı. Gemi yardım istemek için toplarını ateşledi; iki demiri yerinden çıkmıştı. Alev alev bir heyula gibi fenerleri yanan, bütün mürettebatı güvertede olan *Indomptable* sürüklenerek *Algesiras*'ın yalnızca birkaç metre ötesinden geçti. *Algesiras*'daki denizciler, onun Diamond Point açıklarındaki kayalıklara çarptığını duydular. Deniz tayfaların çaresiz çığlıklarını yuttu. Gemide yüz elli adam vardı; yüz elli adam hep birlikte can verdi.

Küçük demirleri sayesinde yerinde kalmayı başaran *Algesiras* bir ge-

ceyi daha atlattı. Şafağın sökmesi onlar için neredeyse sürpriz oldu. Deniz nihayet durulmaya başladı. Fransız tayfalar gemilerini Kadiz limanına soktular; gemi bir çamur parçasının üstünde karaya oturdu. Dalgalar yükseldiğinde oradan kurtulacaktı.

Artık *Redoutable*'a, Kaptan Lucas'ya ve Teğmen René'ye neler olduğuna bakalım.

Kaptan Lucas'nın teslim olmadan önce üç saat savaştığını söylemiştik. Altı yüz kırk üç kişilik mürettebatının beş yüz yirmi ikisi safdışı kalmıştı ve buna subaylarının hepsiyle birlikte, on bir asteğmeninin onu da dâhildi. Üç yüz adam hayatını kaybetmişti ve iki yüz yirmi iki kişi ağır yaralıydı. Kaptan Lucas ise uyluğundan hafif bir yara almıştı.

Gemi hem ana direğini, hem de mizana direğini kaybetmişti. Geminin kıç tarafı harap olmuştu; *Tonnant*'ın top yağdırdığı bölümde kocaman bir delik vardı. Bütün topları hasar görmüştü; bazıları gemiye adam çıktığında, bazıları top atışlarıyla, bazıları ise sekiz kiloluk ve on altı kiloluk güllelerin yıkıcı patlamalarıyla. Geminin her iki yanında da delikler bulunmaktaydı; enkazdan bir farkı yoktu.

Güvertenin kalasları top atışlarına direnemeyecek kadar zayıf düştüğünde, düşman gülleleri ara güverteye yağmış ve doktor bekleyen yaralıların çoğunu öldürmüştü. Dümenin yakınlarında yangın çıkmış ve gemiyi manevra kabiliyetinden yoksun bırakmıştı. Gemiye dolan suyun büyük bölümü boşaltılmıştı, ama pompalar çatışma esnasında kırılmıştı.

Victory ile *Téméraire*, *Redoutable*'ın hemen yanında olmasına rağmen, ona adam çıkarmayı başaramamıştı. Akşam yedi sularında İngiliz gemisi *Swiftsure* Kaptan Lucas'ya çekme halatı getirerek *Redotable*'ı devraldı.

René geceleyin kaptanın yanına giderek, açıklıklardan birinden sızıp beraberce yaklaşık bir fersah ötedeki kıyıya yüzmelerini teklif etmişti. Lucas mükemmel bir yüzücüydü, ama uyluğundaki yara nedeniyle kıyıya ulaşamayacağından korkuyordu. René her şeyin icabına bakacağını söyledi; denizde kaptana yardım edeceğini, ikisi için de yüzeceğini belirtti. Ne var ki Lucas onu kesin bir dille reddetti ve René'nin yalnız başına ayrılmasında ısrarcı oldu.

René başını salladı. "Sizi bulmak için ta Hindistan'dan geldim komutanım," dedi. "Sizi asla bırakmam. Ama eğer ayrı düşersek, herkes kendi başının çaresine bakar mecburen. O durumda nerede buluşuruz? Paris'te mi?"

"Başıma neler geldiğini daima Donanma Bakanlığı'ndan öğrenebilirsin sevgili dostum."

Ardından René, "Kemerimde ellişer Louis altını içeren iki kese var

sevgili kaptanım. Birini kabul eder misiniz?" diye sordu fısıldayarak.

"Hayır, teşekkür ederim cesur dostum," dedi Lucas. "Aslında kamaramdaki çekmecelerden birinde yaklaşık otuz Louis altını var –tabii kamaram hâlâ yerinde duruyorsa– ben de sana onun bir bölümünü teklif edecektim. Paris'e ulaşır ulaşmaz beni bulmayı ihmal etme. İngilizler rütbem yüzünden bana saygılı davranmak zorundalar, ama aynı saygıyı sana göstermeyebilirler."

Ertesi gün *Swiftsure*'un kaptanı, Kaptan Lucas ile birlikte komutan yardımcısı Mösyö Dupotet ve Asteğmen Ducrés'yi alması için bir filika gönderdi. Kaptan Lucas'ya, bir subayının daha *Swiftsure*'da ona katılabileceğini söylediler. René'yi istedi.

Günün geri kalanı mürettebatı kurtarmakla geçti, çünkü geminin batmakta olduğu açıkça görülüyordu. Neyse ki yüz on dokuz adamı kurtaracak vakti buldular. İkisi aktarma esnasında denize düştü ve biri boğuldu.

Cebelitarık'a doğru yola koyuldular. Ertesi gün Herkül sütunlarından birine ulaşmışlardı.

René İngilizce bildiğini sır olarak saklamıştı. Dolayısıyla onu esir alanlar, yanında rahatça konuşuyorlardı ve René söyledikleri her şeyi dinliyordu. Tutsakları ikiye ayıracaklarını ve onları iki ayrı firkateynle İngiltere'ye götüreceklerini bu sayede öğrendi; çünkü tek bir firkateyn ilaveten altmış ya da yetmiş adam taşıyamazdı. Birkaç gün sonra, İngilizlerin çok önem verdikleri Kaptan Lucas'yı Londra'ya ayrı olarak, bir savaş gemisinde götüreceklerini de öğrendi; savaş gemisi firkateynlerle aynı gün yola çıkacaktı. Avrupa'ya dönerken iki firkateyn, bir korvet ve üç direkli bir ticaret gemisinden meydana gelen küçük bir filo oluşturacaklardı. "Avrupa'ya dönerken" diyorum, çünkü Cebelitarık Avrupalıdan ziyade Afrikalıdır.

Kaptan Lucas *Prince* gemisinde yolculuk edecekti; bu gemi savaşa katılmadığı için arması ve tayfaları eksiksizdi. René yaklaşık elli yoldaşıyla birlikte ticaret gemisi *Samson*'da yol alacaktı. Lucas René'den ayrılmadan önce, o önemli 21 Ekim günü sergilediği cesaretten dolayı onu ne kadar takdir ettiğini belirtti. Bir komutan ile astı gibi değil, iki dost gibi vedalaştılar.

Gemiler Biskay Körfezi'ne kadar birlikte yol aldı, orada kopan fırtına yollarını ayırdı. İyi bir gemi olan *Prince* kıyıya yakın kaldı ve Finisterre Burnu'nu geçmeyi başardı. Ancak *Samson*'daki Kaptan Parker, gemisine o denli hâkim değildi, dolayısıyla fırtınada kıyı şeridine yakın olmaktan daha tehlikeli hiçbir şey olmadığı yönündeki düstura göre davranarak gemisini denizin açıklarına yönlendirdi.

Fırtına nihayet dindi. Güneş geri döndüğünde ve yerlerini belirleye-

cek duruma geldiklerinde, İrlanda'nın otuz veya otuz beş fersah batısında olduklarını fark ettiler ve rotalarını doğuya çevirdiler. Ne var ki aralarındaki tecrübeli denizciler bu dinginliğin uzun sürmeyeceğini biliyordu ve daha önce hiç gerçek bir savaş gemisinin komutasını almamış olan Kaptan Parker, onların tahminleri konusunda endişeliydi.

René'nin denizcilik tecrübesini hemen fark etmişti, dolayısıyla tutsakların küçük gruplar halinde yürümesine izin verilen güvertede Fransız teğmene yaklaştı. Kaptan kötü Fransızcasıyla tereddütlü bir sohbet başlattı. Batıda yükselen kara bulutları işaret ederek, "Bu akşam yemeğimizi biraz geç yiyeceğiz Teğmen. Ama aşçının beklemeye değecek bir yemek hazırlamasını istedim," dedi. Kara bulutlar yükselmeye devam edince, "Gözümüzü bu bulutlardan ayırmamalıyız. Bizi meşgul edecek," diye ekledi.

"Evet," dedi René. "Tek bir dileğim var. Umarım bizi fazla meşgul etmez."

René'nin korkularının haklı olduğunu belirtmeliyiz. Karşılarında gerçekten uğursuz bir manzara vardı. Güneybatıda toplanan yüklü kara bulutlar çok geçmeden havaya yükselen bir dağ sırasını andırmaya başladı. Yüce Alpleri ayrıntılarıyla görebilirdiniz: keskin sırtlı zirvelerini ve zirvelere uzanan dik patikaları. Muhteşem And Dağları'nın en yüksek zirvesinden, bir yanardağın üstünden yükselirmiş gibi son bir duman yükseldi; adeta sona ermekte olan bir patlamanın son bir kez püskürmesi gibi. Ulvi bir manzaraydı; gizli bir And alevinden yükselen dumanlar rüzgârlarla sürüklenerek masmavi gökyüzünde hareket ediyordu. Çünkü gökyüzü, sanki yanardağdan yükselen kara dumanlar tarafından işgal edilmiş gibi görünen o alanın dışında masmaviydi.

"Her durumda," dedi kaptan rahat bir tavırla, "eğer o kara kaostan bir şey çıkacaksa bile, hemen çıkmaz. Zaten yeterince ikaz alırız, dolayısıyla yemeğimizi rahat rahat yiyebilir ve hatta hazmedebiliriz."

"Saygısızlık etmek istemem," dedi normalde kaptanıyla konuşmaya cesaret edemeyecek olan ihtiyar bir denizci, "ama güneybatı rüzgârı, dişlerinizden ve midenizden daha hızlıdır; ne kadar iyi olurlarsa olsunlar."

"Denizcinize katılıyorum," dedi René. "Fırtınanın rahat rahat yemek yememize olanak sağlayacağını zannetmiyorum. Eğer fikrimi sorarsanız, fırtınaya hazırlanalım derim, çünkü adeta bir dolu fırtınası veya şimşek gibi ansızın tepemizde bitecek."

Yakasını kaldırmış, babafingo tırabzanında oturan bir asteğmen, gözlerini herkesin zihnini meşgul eden kara bulutlardan ayırmadan, "Ama hiç rüzgâr yok ki Kaptan," dedi. "Dalgalar gemiyi hafif hafif dövüyor. Ne acelemiz var?"

"Bay Blackwood, yerinizde amcanız olsaydı, durumu sizden daha iyi görürdü. Babafingo yelkenini sarın ve derhal indirin."

Blackwood bu talimatı yerine getirirken, ihtiyar denizci, adeta bir felaket habercisi gibi, "İyi oldu! Ama yetmez," dedi.

Kaptan ona gülümsedi ve konuşmayı sürdürdü: "Babafingo yelkenini indirir indirmez, üç kat camadan vurun ve ana yelkeni sarın." Talimatlar hemen yerine getirildi.

Artık ufukta rüzgârın şiddetlendiğini görebiliyorlardı, çünkü suyun yüzeyini hareketlendirmeye başlamıştı ve güneybatıdaki kara bulutlar kocaman bir mürekkep lekesi gibi bütün gökyüzüne yayılıyordu. Hafif esinti, şiddetli bir rüzgâra dönüşmüştü; tehdit yüklüydü.

"Peki, bundan sonra ne yapardın ihtiyar?" diye sordu kaptan, verebilecek bir sürü öğüdü varmış gibi görünen denizciye.

"Saygısızlık etmek istemem, ama ben olsam daha fazla yelkeni indirirdim, hemen hemen hiç yelken bırakmazdım," dedi ihtiyar denizci.

"Trinketa yelkenini ve velena yelkenini indirin," diye bağırdı kaptan ve talimatları yine çabucak yerine getirildi.

Dalgalar yükselmişti ve gök gürlüyordu.

"Yemek hazır beyler! Yemek hazır," diye bağırdı kolunda havluyla ambar ağzında beliren bir asteğmen. Bir süre rüzgârda uçuşan havluyu izledi ve "Pekâlâ, pekâlâ. Yukarısı biraz rüzgârlıymış. Aşağıdan hissedilmiyor bile," dedi.

"Evet," dedi kaptan, "ama çok geçmeden aşağıda da hissedilecek."

Güvertenin altındaki subaylardan biri asteğmene "Yukarıda hava nasıl?" diye sordu bağırarak.

"Daha iyilerini görmüştüm," dedi asteğmen.

"Kaptan yemek için aşağıya inmeyecek mi?" diye sordu başka bir adam.

"Hayır! Kaptan Lucas'nın öve öve bitiremediği genç tutsakla birlikte güvertede kalacak, hani Nelson'ı öldürdüğü söylenenle."

"Eğer tehlikeli bir durum olursa, ona yaptığının bedelini bir güzel ödetirim!" dedi teğmen. "Yemin ederim, kendim denizin dibini boylamadan on dakika önce ona denizin dibini boylatırım."

"Haksızlık ediyorsunuz dostlarım," dedi meslektaşlarından biri. "Nelson'ı öldüren o olsa bile, bir Fransız olarak görevini yerine getiriyordu sonuçta. Eğer siz Lucas'yı öldürmüş olsanız, denize atılmayı mı hak etmiş olurdunuz? Dünyanın bütün Lucasları bir araya toplansa, bir Nelson etmeyeceğini biliyorum, ama Lucas da iyi ve cesur bir kaptan. *Victory*'ye çıkmaya çalıştığı üç ayrı seferde parlayan üniformasını görmediniz mi?

Ateşlerin ve dumanların arasında gökkuşağı gibi parlayan baltasını görmediniz mi? Eğer Lucas ile karşılaşırsanız, hava ister iyi olsun, ister kötü, ona saygıyla selam verip yolunuza devam edin. Ben olsam öyle yapardım."

Subayların yemek salonundaki tartışma canlıydı, ama köprüde ölüm sessizliği hüküm sürmekteydi. Rüzgâr ansızın azalmıştı. Hâkimiyet kurulamayan gemi dalgaların arasında ağır bir biçimde sarsılmaya başlamıştı. Ağır ağır dalgaların arasına girdiğinde, kenarlarından sular yükseliyor, ardından gemi yeniden yükselmek için büyük bir mücadele verirken, sular adeta bir şelale gibi parıldayarak üst güverteden tekrar denize dökülüyordu. Derken köprüdeki fener ansızın neredeyse dikey olarak göğe yükseliyordu.

"Zor bir gece Kaptan Parker," dedi üsteğmen. Rütbesi ona konuşma hakkı tanıyordu.

"Çok daha az belirtiyle gerçekleşen rüzgâr değişimleri gördüm," dedi kaptan güvenle.

"Ama," diye gürledi ihtiyar denizci –denizlerde geçirdiği kırk yıl ona herkesin kabul ettiği haklar tanıyordu– "bu değişimlerin yanı sıra, bu ihtiyar denizcinin gözden kaçırmayacağı belirtiler de var."

"Ne diyorsunuz beyler?" diye sordu kaptan. "Havada en ufak bir kıpırtı bile yok ve biz bütün yelkenlerimizi indirdik, mizana gabya yelkenini bile."

"Evet," dedi ihtiyar denizci. "Üstelik *Samson* bir ticaret gemisi için hiç de fena gitmiyor. Rüzgârı daha iyi arkasına alabilecek Kral George'un bayrağını taşımayan seren yelkenli fazla gemi yoktur. Ama bir denizcinin aklını kullanması gereken zamanlar vardır. Bize doğru yaklaşan grimsi ışığı görüyor musunuz? Onun nereden geldiğini kim bilir? Amerika'dan mı? Kutuptan mı? Kesin olan tek şey aydan gelmediği."

Kaptan ambar ağzına doğru ilerledi. Genç subayların gülüştüklerini ve kadeh tokuşturduklarını duydu. "İçip eğlendiğiniz yeter!" diye bağırdı. "Herkes güverteye!"

Hepsi anında koşarak güverteye çıktı. Subaylar ve tayfalar gökyüzü ile denizin durumunu görür görmez, yaklaşan fırtınaya hazırlanmaya odaklandılar. Hiç kimse konuşmuyordu, çünkü herkes bütün gücünü ve gayretini kendisini bekleyen göreve veriyordu.

On beş dakika önce güneybatıda soluk, uğursuz bir sis oluşmaya başlamıştı ve şimdi yarışı birinci bitirmek için dörtnala koşan bir atın hızıyla gemiye yaklaşıyordu. Hava doğu rüzgârlarının ılıklığını yitirmişti, güneybatıdan esen ani rüzgârlar halatların arasında uğulduyor, yaklaşan fırtınayı haber veriyordu.

Büyük bir gürleme duydular. Suyun yüzeyi önce dalgalanmaya başladı, ardından beyaz köpüklerle kaplandı; bir dakika sonra rüzgâr bütün hiddetiyle hareket etmeyen geminin ağır kütlesine çarptı.

Fırtına şiddetleniyordu. Kaptan manevra kabiliyeti elde etmek ve rüzgârın önüne geçebilmek için birkaç yelkeni açtırdı. Ne var ki ticaret gemisi, o andaki ihtiyaçlara ya da kaptanın çabalarına karşılık vermedi. Ağır ağır doğudan dönmeye başladı, ama yan tarafları fırtınaya hâlâ bütünüyle açıktı. Fırtınanın bütün şiddetini ansızın ortaya sermemesi, Tanrı'nın o savunmasız gemiye yerleştirdiği bütün insanlar için büyük bir şanstı. Açtıkları birkaç yelken bir an için kabarıp çökerek dalgalandı; derken kasırga bütün şiddetiyle vurdu.

Gökyüzü o kadar karanlıktı ki adamlar güvertede yollarını ancak el yordamıyla buluyorlardı. Kendileri de hayalet gibi kara olan adamlar, birbirlerini ancak şimşekler köpüklerle kaplı beyaz dalgaları yansıttığında görüyorlardı. Ani beyaz ışıklar kısa sürüyor ve insanı irkiltiyor, sonradan yeniden karanlığa gömülmek, gecenin eskisinden de karanlık görünmesine yol açıyordu. Fırtınanın etkilerinden kaçınmak için insanın elinden gelebilecek her şeyi yapmışlardı. Artık beklemekten başka yapabilecekleri hiçbir şey yoktu. Dakikaları saydılar.

Geminin sarsıntılarından dolayı direklere veya parmaklıklara çarparak yaralanan, rüzgârın adeta kamçıya dönüştürdüğü halatlardan dolayı canları yanan, korkudan ve yorgunluktan bitap düşen denizciler umutlarını kaybediyorlardı. *Samson*'un rüzgâr üstü yanına tutunuyorlar, kıç güverteye çarpan büyük dalgalardan korunmak için eğiliyorlardı. Herkes kendi düşüncelerine dalmıştı ve hiç kimse konuşmuyordu. Yalnızca arada sırada bir küfür, birkaç feryat ve Tanrı'ya yakarışlar duyuluyordu; kimisi dua ediyor, kimisi ise Tanrı'yı suçluyordu.

Deniz gemiyle, uçurtmayla oynayan bir dev misali oynuyordu; ona arkadan vuruyor, önden vuruyor, iskele tarafının kıç bölümünden vuruyor, sancak tarafının kıç bölümünden vuruyor, hatta aynı anda her yönden vuruyordu. Gemi hareket halindeki dağların tepesine yükseliyor, bir süre orada kalıyor, ardından asla çıkamayacakmış gibi göründüğü bir cehennem çukuruna dalıyordu.

Bir dalga muazzam bir güçle iskele tarafının kıç bölümüne henüz yeni vurmuşken, bir başka dalga da karşı tarafına vurdu ve trinketa yelkeni bir anda işe yaramaz hale geldi. Kuvvetli rüzgâr yelkeni yakalamış ve yelken bezini adeta ince muslinmiş gibi kolaylıkla yırtmıştı. Direkte, sereninden kopan yelkenden geriye yalnızca lime lime olmuş kumaş parçaları kalmıştı. Derken dümen yekesi koptu. Gemi sancak tarafına yattı ve sürekli çar-

pan dalgalar geri doğrulmasını engelledi.

"Ne yapacağız?" diye sordu kaptan René'ye.

"Dümeni rüzgâr üstüne kırın! Dümeni rüzgâr üstüne kırın!" dedi René.

"Dümeni rüzgâr üstüne kırın!" diye bağırdı Kaptan Parker; sesi fırtınanın gürültüsüne rağmen duyulabilecek kadar yüksekti.

İhtiyar denizci dümen yekesini çoktan yedeğiyle değiştirmiş ve dümenci görevini üstlenmişti. Çabucak ve büyük bir güvenle emre itaat ederken, geminin tepkisini görmek için yelkenleri izledi. Ana direkler iki kez ufka doğru battı ve iki kez zarafetle geri yükseldi. Hiddetli dalgaların üçüncü bir kez dövdüğü gemi, yine yan yattı. Bu sefer doğrulamadı.

"Ne yapacağız?" diye sordu kaptan René'ye yeniden.

"Direkleri kesin!" dedi René.

Parker'ın, "Git bir balta getir," diye bağırdığı üsteğmen, fikir adeta kendisinden çıkmışçasına hızlı hareket etti.

Elinde baltayla pruva direğinde hazır bekleyen üsteğmen, "Keseyim mi?" diye bağırdı.

"Bekle. İhtiyar Nick," diye bağırdı kaptan dümenciye, "gemi karşılık veriyor mu?"

"Hayır Kaptan."

"O zaman kesmeye başla," dedi Parker sakin, ama kesin bir dille.

Tek hamle yeterli oldu. Kendi ağırlığının baskısı altında olan direk balta darbesiyle acıyla çatırdadı. Etrafına çarpan halatlarla, kökünden sökülen bir ağaç gibi, denize düştü.

"Geminin doğrulmaya başlayıp başlamadığını sorun," diye fısıldadı René kaptana.

"Gemi doğruluyor mu?" diye sordu kaptan dümenciye.

"Birazcık kıpırdadı Kaptan, ama yine de fırtına çok güçlü."

Çoktan ana direğin yanına gitmiş olan üsteğmen, görevinin ne kadar önemli olduğunu anladı. "Keseyim mi?" diye sordu.

"Kes!" dedi kaptan kasvetli bir ses tonuyla.

Baltanın darbesiyle birlikte korkunç bir çatırdama duyuldu. Üsteğmen baltayı ikinci kez, üçüncü kez savurdu. Direk, yelkenler ve halatlar hep beraber suya çarptı; gemi anında doğruldu. Hâlâ sallansa da, artık rüzgârla sürükleniyordu.

"Doğruldu!" diye bağırdı mürettebat rahatlayarak. O ana dek sessizce beklemekten başka hiçbir şey yapamamışlardı.

"Her şeyi kesin ki hiçbir şey geminin hareket etmesini engelleyemesin," diye bağırdı kaptan duygulu bir sesle. "Ama gabya yelkenini sarmaya

hazır olun. Bırakın gemi bu zor durumdan kurtulana kadar bir süre dursun. Ama bu arada kesmeye başlayın! Haydi bakalım. Elinize ne geçerse, baltayla, bıçakla, her şeyi kesin."

Adamlar yeni bir güç ve cesaretle hâlâ gemiye bağlı olan bütün halatları kesmeye koyuldular. *Samson*, tüyleri suyun yüzeyini yalayan bir kuş misali, köpüklerin üstünde hafifçe yükseldi.

Ancak rüzgâr gök gibi gürlüyordu. Yalnızca tek bir yelken, babafingo yelkeni kalmıştı ve o da hiddetli rüzgârla şişince geriye kalan tek direği, yani mizana direğini yarma tehlikesi oluşturdu. René elini kaptanın omzuna koyup yelkeni işaret etti. Parker durumu anında kavradı; ağzından çıkan sözler emirden ziyade duayı andırıyordu: "Direk daha fazla dayanamaz dostlarım. Eğer pruvaya düşerse, işimiz biter. Birkaç adam yukarıya tırmanıp yelkeni serenlerden kesmek zorunda."

Bu emir üsteğmene yöneltilmiş gibiydi, ama üsteğmen geriye doğru bir adım attı. "Direk adeta söğüt ağacı gibi eğiliyor," dedi. "Ve temeli zaten çatlamış durumda. Bu rüzgârda oraya tırmanmak, intihar etmek olur."

"Haklısınız," dedi René. "Bana bıçağınızı verin."

Üsteğmen sebebini soramadan René bıçağı kaptı ve çarmıklardan tırmanmaya koyuldu; flasalar öyle gergindi ki, kopma noktasına erişmiş gibiydi. Güvertedeki tecrübeli gözler, ne yapmaya çalıştığını hemen anladı.

"Bu o Fransız! Bu o Fransız!" diye bağırdı on kişi hep bir ağızdan. Bunun üzerine, kendilerinin yapmaya cesaret edemediği şeyi bir Fransız'ın yaptığını görmekten utanan yedi veya sekiz tecrübeli denizci, çarmıh basamaklarından şimşeklerle aydınlanan gökyüzüne doğru tırmanmaya koyuldu.

"Aşağıya inin," diye bağırdı kaptan megafondan. "Fransız'ın dışındaki herkes insin." Denizciler onu duyabiliyorlardı, ama sözlerini dikkate alamayacak kadar hevesli ve utanmış durumdaydılar.

René tepeye ulaşmıştı. Dalgalanan gabya yelkenini alt tarafından alt serene bağlı tutan bir halatı seçerek jilet gibi keskin bıçağıyla kesti. Yelkenin serbest kalmaktan daha fazla istediği hiçbir şey yoktu; açılan bir bayrak misali direkten çıkıverdi. Aynı anda fırtınanın şiddeti gemiyi devasa bir dalganın tepesine çıkardı ve gemi kendi ağırlığıyla geri düşünce, bunu takip eden sarsıntı, alt halatlardaki bir emniyet ipini kopardı. Direk korkunç bir çatırtıyla karşılık verdi. Eğilmeye başladı.

"Aşağıya inin!" diye bağırdı kaptan megafondan. "İstralyalardan aşağıya inin. İstralyalardan aşağıya! Hayatınız buna bağlı! Herkes aşağıya!"

Yalnızca René itaat etti. Aşağıya uzanan bir telden faydalanarak yıldırım gibi kıç güverteye düştü.

Direk bir an sallandı. Önce bir yana, sonra her yana eğilmeye başlayarak, çok geçmeden geminin sallantılarına boyun eğdi. Bir kibrit çöpü gibi kırılarak denize düştü. Her şey gözden kayboldu: halatlar, serenler, istralyalar. Birkaç adam güverteye düştü, diğerleri dalgaların arasında kayboldu.

"Cankurtaran sandalı! Cankurtaran sandalı!" diye haykırdı kaptan, ama bir anda hepsi gözden kayboldu. Adamlar, direkler ve halatlar, gemiyi örten yoğun sisin içinde gözden kayboldu.

Kaptan denize düşen adamları kurtarmanın hiçbir yolu olmadığını anlayınca, yaralı denizcileri doktora emanet etti. Ardından, *Samson*'ın felaketini hiç yaşamamış, hatta felakete şahit bile olmamış gibi sakin, neredeyse huzurlu görünen René'ye döndü. Kaptan, René'nin yara alıp almadığını incelerken, tayfalardan biri onu ambarda şimdiden bir metre su olduğu konusunda bilgilendirdi.

Anlaşılan denizcilerin "deniz paketleri" diye tabir ettiği dalgalar yüzünden gemi öyle fazla su almıştı ki, daha kimsenin aklına bakmak bile gelmeden ambar yarısına kadar dolmuştu. "Koşullar farklı olsaydı, bunun endişelenecek bir tarafı olmazdı," dedi kaptan. "Ama denizcilerin pompalarla uğraşmaktan ne kadar nefret ettiğini bilirsiniz, zaten bu kadar bitap düşmüş haldeyken, onlara böylesine iğrenç bir görevi nasıl yükleyeceğimi bilemiyorum."

"Bana güvenmeye hazır mısınız Kaptan?" diye sordu onun elini sıkan René.

"Kesinlikle," dedi kaptan.

"Peki öyleyse, güvertenin aşağısında, sizin adamlarınız hem kendi canlarını, hem de onların canını kurtarmak için canla başla çalışırken, hiçbir şey yapmadan oturmuş olan altmış sekiz adamım var. Bırakın bu sefer de benim adamlarım çalışırken, sizinkiler dinlensin. Dört saatliğine onları bana geri verin; dört saatin sonunda ambarda bir damla su bile kalmayacak. Adamlarım bu dört saatte mürettebatınız için, mürettebatınızın iki gündür onlar için yapmakta olduğu bir şeyi yapmış olacak."

Kaptan adamlarını güvertede toplamak için fırtınanın durulduğu bir andan faydalandı. "Bazı kötü haberlerim var dostlarım," dedi. "Ambarda bir veya bir buçuk metre su birikmiş. Eğer yükselmeye devam etmesine izin verirsek, gemi yarın sabaha kadar batmış olur. Ama eğer pompaların başına geçmeyi kabul ederseniz, şimdiye dek karşılaştığımız en büyük tehlikeden kurtulma şansımız hâlâ sürüyor."

Kaptan Parker'ın tahminleri gerçek oldu. Tayfaların yarısından fazlası pompaların başına geçmektense batmayı tercih edeceğini söyleyerek gü-

verteye çöktü. Diğer yarısı hiçbir şey söylemedi, ama Kaptan Parker, ısrar ettiği takdirde büyük bir dirençle karşılaşacağını görmekte zorlanmadı. "Sevgili dostlarım, ne kadar yorgun olduğunuzu ve pompalardan ne kadar nefret ettiğinizi biliyorum," dedi kaptan. "Dolayısıyla size Teğmen René'yi takdim ediyorum. Kendisi, yolculuğumuz boyunca ona ve adamlarına gösterdiğiniz özenden dolayı minnettar ve size bir teklifi var."

René İngiliz mürettebat arasında belirli bir prestij kazanmıştı, çünkü Nelson'ı öldüren kişinin o olduğuna dair söylentiler yayılmıştı. Amiralleri Lord Nelson çok uzun bir zamandır Fransızlarla, hava koşullarıyla ve hatta bazen Tanrı'yla savaşıyordu, dolayısıyla onu öldüren kişi, sıradan bir insan olamazdı.

Şapkasını çıkarıp sallayan ilk kişi ihtiyar denizci oldu. "Teğmen René başarılı bir denizci," dedi. "Ondan daha cesuru yoktur. Teklifini memnuniyetle dinleriz."

Artık fırtınayı umursamayan mürettebat hep bir ağızdan bağırdı: "Teğmen René'yi dinleyelim. Çok yaşa Teğmen René!"

René onları gözlerinde yaşlarla selamladı. Bir kez olsun İngilizce konuştuğunu duymamış olan mürettebatı şaşırtarak, sanki Suffolk bölgesinde doğmuş gibi kusursuz bir İngilizceyle onlara seslendi. "Teşekkür ederim! Bizler savaş esnasında düşman, savaştan sonra ise birbirimizin rakibiyiz. Ama tehlike karşısında hepimiz kardeşiz."

Mürettebat bağırarak söylediklerini onayladıktan sonra René konuşmayı sürdürdü. "Teklifim şu: Gemide altmış dokuz tutsağınız bulunuyor. Sizler iki gündür burada onlar için çalışırken, onlar aşağıda dinlendi. Aynı zamanda kendinizi kurtarmak için çalışmış olsanız da ve fırtınayla savaşırken onları hiç düşünmemiş olsanız da, benim aracılığımla sizin için çalışma izni talep ediyorlar."

İngiliz denizciler dikkatle dinliyorlardı, ama söylediklerini anlamadılar. "Onlara dört saatliğine özgürlüğünü geri verin. Bu süre zarfında pompaların başına geçecekler. Gemi dört saat içinde kurtulmuş olacak, hep beraber birer kadeh cin içeceksiniz ve onlar tutsak olarak yerlerine dönecekler; tıpkı sizler gibi, karşılıklı güzel anılarınız olmasından memnuniyet duyarak. Şerefim üstüne bütün sorumluluğu ben üstleniyorum."

İngilizlerin hayretten dili tutuldu. Böyle bir fikir hiçbirinin aklına gelmezdi. Tutsakların düşman gemisini kurtarmasına izin verilmesi öyle onurlu bir teklifti ki, anında kavrayamadılar.

Kaptan Parker onların tepkisini tahmin etmişti. Kolunu René'nin boynuna atarak, "Teğmen René onlara kefil oluyor, ben de ona dostlarım," diye haykırdı.

Ardından tahmin edilemeyecek kadar büyük bir velvele koptu. Bu esnada kaptan, René'ye talimatını fısıldamış ve on iki tutsaktan oluşan ilk grup ambar ağzından çıkmıştı. Fırtınanın ortasında güverteye çıkarılmalarına şaşırdıkları kadar, geminin tıpkı *Redoutable* gibi direksiz ve armasız kalmış olmasına da şaşırdılar. Derken teğmenlerini gördüler: Onlara gülümsüyor ve elini uzatıyordu.

"Gelin dostlarım," dedi. "Bu iyi yürekli yoldaşlar iki gündür fırtınayla savaşıyorlar. Kendi gözlerinizle görmemiş olsanız da, ne kadar şiddetli bir fırtına olduğunu tahmin edersiniz. Bizi ve gemiyi kurtardılar, ama artık bütünüyle bitap düştüler. Üstelik ambarda bir buçuk metre su birikti."

"Biz pompaların başına geçeriz," dedi *Redoutable*'ın dümencisi. "Üç saate boşalmış olur."

René dümencinin sözlerini İngilizce olarak tekrarladı ve Kaptan Parker bir fıçı cin getirilmesini istedi.

"Pekâlâ dostlarım," dedi René İngilizlere hitaben. "Kabul ediyor musunuz?"

Hep bir ağızdan bağırdılar: "Evet Teğmen! Evet, kabul ediyoruz!" Birkaç gün önce acımasızca birbirinin kanını döken adamlar, şimdi kardeş gibi birbirlerine sarılıyorlardı.

René, "Adamlarınıza gidip dinlenebileceklerini söyleyin," diye fısıldadı Kaptan Parker'a. "Siz de dinlenmelisiniz. Bana sadece nerede karaya çıkmayı planladığınızı söyleyin; önümüzdeki dört saat boyunca her şeyle ilgilenirim, hatta dümenin başına da geçerim."

"Yakında Saint George Kanalı'na varırız; rüzgâr ve dalgalar bizi kuşkusuz Cork'taki küçük limana sürüklüyor. Bulabildiğiniz yelkenlerle yedek direği dikip rotayı on-on iki derece boylamları arasındaki Cork'a çevirin," diye tavsiye verdi kaptan. "Bir kadeh cin!" diye ekledi, René ile kadehini tokuşturup örnek teşkil ederek.

René'nin adamları on dakika sonra ambardaydı. Galipler uyurken, mağluplar çalışıyordu. Dört saat sonra ambarda bir damla su kalmamıştı ve tutsaklar kendi kendilerine yerlerine döndüler.

Ertesi gün neredeyse enkaz halindeki *Samson* gemisi küçük Cork şehrinin yaklaşık dört yüz elli metre ötesindeki körfezde demir attı.

XCV
Kaçış

İNGİLİZLER ERTESİ GÜN FRANSIZ TUTSAKLARI gemide tutmaya devam edemeyeceklerini anladılar, suya atlayıp kıyıya yüzmeleri çok kolaydı. Karada da Fransız tutsakları asla teslim etmeyecek olan İrlandalılardan kolaylıkla yardım alırlardı. İki ülke arasında daima özel bir pakt olmuştu; belki ikisi de İngiltere'den aynı ölçüde nefret ettiğinden. Dolayısıyla *Samson*'daki subaylar tutsaklarını şehir hapishanesine yerleştirmeye karar verdiler.

Tutsaklar geminin merdivenlerinden inerken, içlerinden biri, İrlandalı olduğu konusunda kuşkuya yer bırakmayan bir aksanla, René'ye, "Beni hücrenize alın. Pişman olmazsınız," dedi.

René adama dikkatle baktı; güvenilir birine benziyordu. René'ye hücresini kiminle paylaşacağını sorduklarında, İrlandalıyı seçti ve diğer altı adamının kendi tercihini yapmasına izin verdi. Her hücrede sekiz kişi olacaktı.

René, *Samson* Cork'tan ayrıldıktan sonra, onları Portsmouth açıklarındaki yüzer hapishanelerden birine nakledeceklerinin farkındaydı ve orada koşulların ne kadar kötü olduğunu biliyordu. Yine de İrlandalının üstüne gitmedi. Böyle bir şey yapmayı planlamıyordu da, çünkü kendisini yoldaşlarından üstün bir konuma getirip, gereksiz bir güven sorunu doğurmak istemiyordu. Adamın er ya da geç niyetini açıklayacağını düşündü. Yanılmamıştı.

Hücreleri hapishanenin zemin katındaydı. Parmaklıklı pencere, beş metre uzunluğundaki duvarlarla çevrili bir avluya bakıyordu. İki nöbetçi gece gündüz nöbet tutuyordu. Kapı üstlerine kilitlenir kilitlenmez, İrlandalı öncelikle pencereden avluyu inceledikten sonra René'nin yanına geldi ve İngilizce olarak, "Sonumuzun Portsmouth açıklarındaki yüzer hapishanelerden biri olmasını istemiyorsak, buradan çıkmalıyız," dedi.

"Evet," dedi René. "Yani şimdi bunun bir yolunu bulmalıyız. Bende para var, eğer para işe yararsa, iyi yürekli yoldaşlarım için kullanabilirim."

"Para iyidir," dedi İrlandalı, "ama bende paradan da iyisi var." René'ye sekiz bağlantı çubuğuna tutturulmuş sekiz yelken iğnesi gösterdi. "Gemimizin ele geçirileceğini anlayınca, geleceği düşündüm ve kendime dedim ki, 'Cesur ve güçlü olduğun müddetçe kurtulamayacağın hapishane yoktur.' Dolayısıyla bir paket yelken iğnesini bir kenara ayırdım. Sekiz bağlantı çubuğunu kırdım ve çilingirin atölyesinde bir eğe buldum. İşte ben-

de bunlar var."

"Sekiz hançer görebiliyorum," dedi René, " ve eğeyle parmaklıkları kesebiliriz, ama duvarlara tırmanmamızı sağlayacak ip göremiyorum."

"Paranız olduğunu söylediniz. Ben İrlandalıyım, ülkemi ve vatandaşlarımı tanırım. Geminin onarılıp denize açılmaya hazır hale getirilmesi en az altı hafta sürer. Bu süre içinde İrlanda bize mutlaka, hiçbir İngiliz nöbetçisinin, bekçi odasının kapısını açıp da sobanın yanında ısınmak dururken, donarak ölmeye gönüllü olmayacağı o buz gibi gecelerden birini sunacaktır. Vatandaşlarım Fransızları kurtarıcı gibi, dost gibi, kardeş gibi, müttefik gibi görür; yani onlardan korkmamıza hiç gerek yok, aksine bize yardım edeceklerini umabiliriz. Paranız olduğunu söylediniz. Para şart değil, ama işleri kolaylaştırır. Bize duvarın öbür tarafından seve seve ip sarkıtacak birini mutlaka buluruz, hatta belki gardiyanın kendisi sarkıtır. Yapmamız gereken tek şey beklemek ve hazır olmak. Bırakın gardiyanı ikna etmeye çalışayım, bir haftaya kalmadan buradan çıkmış oluruz. Bu kurtulduğumuz anlamına gelmez, ama özgürlüğe yaklaşmış oluruz... İnsanlar konuştuğumuzu gördüler; yoldaşlarımız kuşkuya kapılabilir. Onlara ayrıntılara girmeden konuştuklarımızı anlatın ve ağızlardan tek kelime bile kaçırmamalarını sağlayın. Cesaretlerini yitirmemelerini sağlayacak kadar bilgi verin."

René İrlandalının söylediklerini yaparken hücrenin kapısı açıldı ve gardiyan göründü. "Orada kaç kişisiniz?" diye sordu ve saymaya koyuldu. "Sekiz; yani sekiz döşek lazım. Sonuçta samanların üstünde yatmanızı beklemiyoruz. İngiliz veya İskoç olsaydınız, durum farklı olurdu."

"Bravo Peder Donald!" dedi İrlandalı. Gardiyan irkildi, çünkü birinin mükemmel bir İrlanda aksanıyla ona ismen hitap ettiğini duymuştu.

İrlandalı, "Peder Napoli ve Calabria'da yanında görev yaptığım cesur General MacDonald'ın uzaktan kuzeni olduğunu unutmamış," dedi dostuna.

"Yani sen İrlandalı mısın?" diye sordu gardiyan.

"İrlandalıyım, buradan yalnızca on fersah uzaktaki Youghal'dan. Peder Donald iki oğlu James ve Tom'la oynamaya geldiğimi hatırlamıyor mu? Uzun zaman önceydi tabii, yirmi yıl oldu. İyi çocuklardı. Onlara ne oldu Peder?"

Gardiyan elinin tersiyle gözyaşlarını sildi. "Zorla İngiliz ordusuna alındılar. James firar etti ve vuruldu. Tom ise Abukir'de öldürüldü, zavallı çocuk."

İrlandalı "Gördüğün gibi, zannettiğimiz kadar zor olmayacak," dercesine René'ye baktı. "Pislik İngiliz piçleri!" diye bağırdı Donald'a dönerek.

"Bir gün onlardan öcümüzü alabilecek miyiz?"

"Ah, bir alabilsek," dedi Donald yumruğunu sıkarak. "O günü iple çekiyorum."

"Katolik misiniz?" diye sordu René. Gardiyan haç çıkararak karşılık verdi.

René ona doğru yürüyerek cebinden birkaç altın çıkardı ve "Al dostum. Bu parayla oğullarının ruhuna ilahi okutursun," dedi altınları gardiyana uzatarak.

"Sen İngilizsin," dedi gardiyan. "Ben İngilizlerden hiçbir şey almam."

"Ben Fransız'ım, iyi bir Fransız'ım dostum, vatandaşın da buna şahittir. Eğer öbür dünyada ilahi okunuyorsa, ben koroda rahiplere eşlik edebilecek bir sürü İngiliz'i oraya yolladım."

"Bu doğru mu?" diye sordu gardiyan vatandaşına.

"Kutsal Teslis kadar doğru," dedi İrlandalı.

Gardiyan dönüp elini René'ye uzattı. El sıkıştılar.

"Artık parayı kabul edecek misin?" diye sordu René.

"İngiliz olmadığına göre senden gelen her şeyi kabul ederim bayım."

"Bu iş de halloldu," dedi İrlandalı. "Artık dost olduğumuza, iyi dostlar olduğumuza göre, birbirimize yoldaş gibi davranmalıyız. İyi ekmek, iyi bira ve hava soğuduğunda sıcacık güzel bir ateş."

"Ve her öğünde et," diye ekledi René. "İşte ilk haftanın parası." Gardiyana beş Louis altını uzattı.

"Yoksa bu adam amiral mi?" diye sordu gardiyan İrlandalıya.

"Hayır, ama zengin," dedi İrlandalı. "Hint Adaları'nda birkaç gemi ele geçirmiş, savaş arifesinde bize katıldı."

"Ne savaşı?" diye sordu gardiyan.

"Trafalgar savaşı, Nelson'ın öldürüldüğü."

"Ne?" diye haykırdı gardiyan. "Nelson öldürüldü mü?"

"Evet, gerekirse onu öldüren kişiyi de gösterebilirim."

"Bugünlük bu kadar yeter. Yarın yine konuşuruz."

"İyi geceler Peder Donald. Unutma: iyi ekmek, iyi bira ve taze et."

Tutsaklar gardiyanlarından şikâyet edemezdi. Hemen o gece Donald'ın sözlerini itinayla tuttuğunu gördüler. Hücrelerindeki parmaklıklı pencerenin baktığı avluda iki nöbetçinin volta atmakta olduğunu da gördüler.

Aradan bir hafta geçti ve Fransız ile gardiyan arasında başka bir konuşma olmadı. Diğer yandan gardiyan hücreye her uğradığında vatandaşıyla mutlaka fısıldaşıyordu. "Her şey yolunda," diyordu İrlandalı René'ye sonradan.

Hava gitgide soğuyordu. Nöbetçilerin buz gibi esen rüzgârdan korun-

mak için, rüzgâr dinene dek sıcak bekçi odasına sığındığı zamanlar oluyordu. İrlandalı işte öyle zamanlarda parmaklıkları eğeliyordu. Üç parmaklık vardı ve İrlandalı ortadakini çoktan temelinden eğelemişti.

Hava daha da beter bir hal aldı ve İrlandalı bir gece René'ye, "Bana yüz frank ver," dedi. René cebinden beş Louis altını çıkarıp ona uzattı.

İrlandalı, gardiyanla birlikte gözden kayboldu. Bir saat sonra geri döndü. "Dua edelim de bu gece hava şeytanın bile dışarı çıkamayacağı kadar soğuk olsun," dedi. "Öyle olursa, özgürüz demektir."

Her zamankinden daha da bol bir yemek geldi ve sekiz adamın hepsi, ertesi öğlen için yanına bir parça ekmek ve et alabildi. O akşam dokuz sularında, ülkedeki bütün öküzlerin boynuzlarını sökebilecek denli güçlü bir kuzey rüzgârı, karı da beraberinde getirdi. On sularında tutsaklar dışarıya kulak kabarttılar, ama nöbetçilerin avludan ayrılıp ayrılmadığına bütünüyle emin olamadılar. Döşeme taşlarını kaplamaya başlamış olan kar onların ayak seslerini boğuyor olabilirdi. Pencereyi bir parça aralayarak dikkatle dışarıya baktılar. İngiliz nöbetçilerin sıcak bekçi odasına gitmek için yerlerini terk etmiş olmaları çok önemliydi.

İrlandalı hücrenin köşesinden bir taş alarak avlunun karşı tarafındaki duvara fırlattı. Duvarın öbür tarafından ip göründü. Avluya sarktı.

"Artık yapmamız gereken tek şey bu parmaklığı yerinden tamamen sökmek," dedi İrlandalı.

"Tamam, ama zaman kaybetmeyelim," dedi René. Parmaklığı iki eliyle kavrayarak tek bir çekişle içinde bulunduğu taştan söktü. "Bu benim silahım olacak," dedi. "Tek ihtiyacım olan silah bu."

Diğer iki parmaklığın arasından sıvışan ilk kişi İrlandalı oldu. Avluda gözlerini gezdirerek nöbetçileri kontrol etti, ama görünürlerde değillerdi. İpi duvardaki bir çiviye bağladı. İp gerildi; duvarın öbür tarafındaki kişi ipin diğer ucunu tutuyordu. İrlandalı yelken iğneleri tutturduğu kırık bağlantı çubuklarından birini dişlerinin arasında tutarak duvarın tepesine tırmandı ve duvarın diğer tarafında gözden kayboldu.

René de onun kadar yetenekli ve hızlı bir biçimde peşinden gitti. Öbür tarafa ulaştığında ipin ucunu İrlandalı tutuyordu. Onları özgürlüğüne kavuşturan kişi çoktan gözden kaybolmuştu.

Diğer altı adamın sonuncusu da duvarı aştığında ipi avluya attılar.

İnsanın bir metre önünü bile göremediği kuzey iklimlerinden birinin yaşandığı gecelerden biriydi. Peşlerinden gelen olmadığından emin olan İrlandalı, yerlerini saptayana kadar beklemelerini istedi. Etrafına kulak kabarttı.

"Deniz o yönde," dedi doğuyu işaret ederek. "Aslında deniz değil,

çünkü ses o kadar yüksek değil; orası Saint George Kanalı. Onlar bizi orada arayacaklar, dolayısıyla biz aksi yöne gitmeliyiz. Limerick'e varana kadar kuzeye gideriz. Kırsal bölgeyi tanırım; yolu kaybetmeyeceğimden eminim. Pusulamız olsa iyi olurdu."

"Bende var," dedi René daima yanında taşıdığı küçük pusulayı cebinden çıkararak. Bu pusula Hint Adaları'nda olduğu zamanlarda çok işine yaramıştı.

"İyi öyleyse," dedi İrlandalı. "Haydi yola koyulalım!"

Öncelikle Cork'tan çıkmaları gerekiyordu. Neyse ki Cork bir garnizon şehri olmasına rağmen surlarla çevrili değildi. Yüz adım atmamışlardı ki, İngiliz devriyelerinin ritmik ayak seslerini duydular. İrlandalı sessiz olmalarını emretti ve sekiz tutsak sessizce küçük bir sokağa çekildi. Devriyeler neredeyse onlara sürtünerek geçip gittiğinde, geniş bir kapı eşiğinde sıkışmış durumdaydılar. Hepsi nefesini tuttu. İngiliz askerlerden birinin, "Komutan karakolda kalmamıza izin verebilirdi. Bir Fransız'ın bile böyle bir gecede kaçmaya kalkışması için şeytanın ta kendisi olması gerekir," dediğini duydular.

Ayak sesleri uzaklaşıp kaybolunca kaçaklar saklandıkları yerden çıkıp aksi yönde ilerlemeye koyuldular. On dakika sonra Cork'tan çıkmışlardı ve Hamlet'in Elsinore Kalesi'nin korkuluk duvarlarında yakındığı kuzey rüzgârının keskin soğuğunu yüzlerinde hissedebiliyorlardı. Kaçaklar bir an durakladılar.

"Blarney yolundayız," dedi İrlandalı. "Eğer mola verip uyumak isterseniz, orada bazı arkadaşlarım var. Ama bence Mallow'a gitmek daha akıllıca olur. Yol bomboş ve tek bir evin önünden bile geçmeyeceğiz."

"Mallow'da kimseyi tanıyor musun?" diye sordu René.

"Mallow'da hepimize onar arkadaşım düşer."

"İyi öyleyse, Mallow'a gidelim," dedi René. "Bu bize, yarın sabah bizi takip etmeye çalışacak olan kişilerin karşısında bir gün kazandırır."

Mallow'a sabah altı sularında, gün doğmadan bir saat önce vardılar. İrlandalı doğruca, bildiği her halinden belli olan bir eve yürüyüp kapıyı çaldı. İkinci kattaki pencereden yöneltilen "Kim o?" sorusuna soruyla karşılık verdi: "Farrill hâlâ burada mı oturuyor?"

"Evet," dedi ikinci kattaki adam. "Farrill benim. Siz kimsiniz?"

"Ben Sullivan."

"Dur, dur. Kapıyı açmaya geliyorum."

Kapı açıldı ve iki adam birbirinin kollarına atıldı. Farrill arkadaşını hemen içeriye davet etti, ama diğer kaçakların duvara yaslanarak saklanmasını istemiş olan İrlandalı, "Yalnız değilim. Yanımda bazı arkadaşlarım var;

gece çökene kadar misafirperverliğine ihtiyacımız var," dedi.

"On kişi de olsanız, yüz kişi de, ihtiyacınız karşılanacak. Farrill'in istediği şekilde olmasa da, elinden geldiği kadarıyla. Her kimseniz, içeri gelin."

Tutsaklar kapıya geldi. "Biz Fransız tutsaklarız bayım," dedi René, "ve dün gece Cork hapishanesinden kaçtık. Yoldaşımız Sullivan size kefil oldu ve kendimizi sizin ellerinize bırakabileceğimize güveniyoruz."

Kapı açıktı. Farrill içeri girmelerini işaret etti; kimseye görünmeden içeri girdiler. Kapı kapanınca Sullivan René'yi misafirperverliğinin karşılığında Farrill'e hiçbir şey teklif etmemesi konusunda uyardı, çünkü böyle bir teklif –nasıl bir teklif olursa olsun– Farrill'i derinden yaralardı. Farrill'in zengin bir adam olmadığı aşikâr olsa da, misafirperverliği aynen İrlandalının vaat ettiği gibiydi. Bol değildi belki, ama candan ve yeterliydi; üstelik onlara büyük şişe kaliteli Dublin biraları da ikram etmişti.

Altı buçuk fersah yol kat etmiş oldukları için, günü uyuyarak ve yemek yiyerek yorgunluklarını atmakla geçirdiler. O akşam yedi sularında kaçaklar bu kez yaklaşık yedi fersah mesafedeki Bruree'ye doğru yola koyuldular. Kaçaklardan ikisinin ayakkabıları öyle kötü durumdaydı ki, Farrill gün içinde çıkıp onlara birer çift ayakkabı almıştı. Dolayısıyla onları yavaşlatabilecek hiçbir şey yoktu; en azından kötü ayakkabılar yavaşlatamazdı.

Sabah beş sularında Bruree'ye vardılar. Sullivan kasabanın içinden geçen küçük Maigue ırmağının sağ tarafında kalmaya özen göstermişti. Orada en az iyi yürekli Farrill kadar misafirperver bir tanıdığı vardı ve olaylar aşağı yukarı önceki gün gibi gelişti. Kaçaklar yediler, içtiler, uyudular ve o gece Askeaton'a doğru yola koyuldular.

Takip etmesi kolay bir yoldan değil de, kırsal alanların içinden geçen zor bir patikadan ilerleyecekleri için, Sullivan'ın arkadaşı, onlara rehber olarak eşlik etmek konusunda ısrarcı davrandı. Sullivan yolu bilmediği gibi, Askeaton'da da hiç kimseyi tanımıyordu. Dolayısıyla hem kendisi, hem de yoldaşları adına, arkadaşının teklifini minnettarlıkla kabul etti.

Askeaton yolunda rehberlerinin "Bunlar Fransız!" şeklindeki sihirli sözcükleri kaçaklara bütün kapıların ve kolların açılmasını sağladı. İrlanda kadar fakir bir ülkede onları ağırlamanın ek masrafı kuşkusuz büyük bir külfet anlamına gelecek olsa da, ev kadınlarının yüzlerinde tebessümler oluştu.

Askeaton'a vardıklarında rehberleri onları kayınbiraderine götürdü. Konuşmaları uzun sürmedi ve konuşmanın sonunda ertesi günün planını yaptılar. René Fransa'ya dönmek için bir gemi satın almayı önermişti

ve gemiyi erzaklarla donatmak için bol bol vakitleri olduğunu düşünüyordu. Ne var ki Sullivan başını sallamıştı. Limandaki insanlara o kadar güvenmiyordu, çünkü iç bölgelerde yaşayan İrlandalıların aksine, onlar devamlı İngilizlerle iş yapmak zorunda kalıyordu. Ayrıca askerler kaçakları bulmak için kıyı şeridinde kol geziyorlardı, çünkü Cork hapishanesinden sekiz Fransız'ın kaçmış olduğu haberi her yere yayılmıştı. Dolayısıyla Sullivan, ne durumda olursa olsun, bir gemiyi gafil avlamaları gerektiğini düşünüyordu, gerekirse sonradan herhangi bir yerde erzak almak için durabilirlerdi.

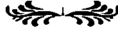
O gece ancak dört fersah yol alabildiler. Loghill'de mola verip, Shannon Nehri'nde demir atmış olan gemiler hakkında bilgi aldılar. Foynes'da bir şalopa olduğunu öğrendiler, ama boğazın oldukça açıklarındaydı. Rehberleri, Talbert ile karşısındaki ada arasında demir atmış olan, şalopa gibi direkli küçük bir gemiyi önerdi; el koyması zor olmazdı.

Sabah üç ila dört arasında harekete geçmeye karar verdiler. Saf bir adamcağızın kıyıda bırakmış olduğu sandalı çözdüler ve şalopaya yanaşıp bindiler. Geminin içinde bulunan, karşılarında sekiz adam görünce bağırmaya başlayan üç adamı ve bir kadını gafil avladılar. Sullivan mükemmel bir İrlanda aksanıyla susmadıkları takdirde kendisinin ve yoldaşlarının onları susturmak zorunda kalacağını açıkladı. Aynı zamanda, gösterdiği yelken iğneleri, zavallıları direnmemeye ikna etti.

Kaçaklar yalnızca birkaç dakika içinde demir almış ve yelken açmıştı. Rüzgâr kuzeyden estiği için küçük şalopa, büyük bir gemi kadar görkemli bir şekilde Atlantik Okyanusu'na açıldı. Kıyıdan bir fersah kadar uzaklaşınca, üç adamı ve kadını, şalopaya yanaşmak için kullandıkları sandala bindirdiler. René onlara yirmi Louis altını verdi ve Fransa'ya sağ salim ulaşabilirse, Dublin Bankası'na gemilerinin ederinin iki katı para yatıracağına söz verdi.

René'nin vaadine pek fazla itibar etmediler. Yine de hiç kimse onu yirmi Louis altını vermeye zorlamamış olduğu için ve parayı almak konusunda biraz umutlu oldukları için, iyi bir ruh halinde Shannon'a doğru yol aldılar. Eskiden gemilerinin demirli olduğu yere öyle çabuk vardılar ki, yaşadıkları maceranın gerçek mi yoksa hayal ürünü mü olduğu konusunda şüpheye kapıldılar.

XCVI
Denizde

KAÇAKLAR ŞALOPAYI ELE GEÇİRİNCE, yaptıkları ilk şey geminin stoklarını gözden geçirmek oldu. Yüklü miktarda yer kömürü vardı, ama bunun dışında yalnızca yüz tane patates, sekiz lahana, iki küp tereyağı ve on ya da on iki şişe içme suyu vardı. Dikkatli davrandıkları takdirde ancak beş veya altı gün idare edebilirlerdi. Geminin sahipleri gemiye ekmek getirmemişti; İrlanda'nın genel durumunun o zamanlarda da şimdiki gibi olduğu düşünülürse, muhtemelen evde de ekmekleri yoktu zaten.

"Bir bakalım," dedi René. "Bence yapılacak en akıllıca şey, yiyecekleri hemen tayına bağlamak olur. Dün gece iyi bir yemek yedik, bu sabah da karnımız doydu; yani bu akşama kadar bir daha yememize gerek yok."

Birkaç kişi itirazla sesini yükseltti. "Hadi ama," dedi René. "Mantıklı olalım ve bir konuda fikir birliğine varalım: Bu akşam sekize kadar hiç kimse acıkmayacak."

"Kabul," dedi İrlandalı. "Hiç kimse sekizden önce acıkmayacak. Acıkanlar kemerini sıkabilir ya da uyuyabilir; rüyalarında yemek yediklerini görürler."

"Şimdilik yapmamız gereken en acil iş ateş yakmak değil mi?" diye sordu denizcilerden biri.

"Ah, hiç değilse onu yapabiliriz işte," dedi Sullivan. "Yer kömürünün tükenmeyeceği kesin. Güneş daha doğmadı ve yakında doğacakmış gibi de görünmüyor; kar yağıyor, eğer karı biriktirebileceğimiz bir tente bulursak, iyi bir su kaynağı olur. Ama öncelikle parmaklarımızı güzelce bir ısıtalım."

Bir mangalın içinde ateş yaktılar ve ateşi sabahtan akşama kadar canlı tuttular; ardından, ateşin gece canlı kalması daha da gerekli olduğu için, sabaha kadar da söndürmediler. Ne de olsa Ocak ve Şubat aylarında İngiliz kıyılarının ve Kanal'ın geceleri dayanılmazdır.

Yalnızca soğuk değildi, aynı zamanda geceleri gemiye yön verecek kadar etrafı görmek neredeyse imkânsızdı. Adamlar eski püskü, paslı bir pusula bulmuşlardı, ama pusula öyle kötü çalışıyordu ki, genellikle rotalarından sapıyorlardı. Ne kadar yol aldıklarını belirlemek için boşu boşuna bir mesafe göstergesi aradılar. Üstelik rüzgârın yönünü veya hangi yöne gitmeleri gerektiğini gösteren araç gereçler de yoktu. Pusula kutusunu aydınlatacak gazdan ve mumdan da yoksunlardı. Bildikleri tek şey, önce güneye, ardından da doğuya doğru yol almaları gerektiğiydi, ama René'nin

cep pusulasından başka onlara kılavuzluk edebilecek hiçbir araç gereçleri olmadığı gibi, başlangıçta küçümsedikleri zayıf yer kömürü ateşinden başka ışık kaynakları da yoktu.

Denizcilik konusunda en tecrübeli René olduğu ve adamlar onun cesaretine güvendiği için, René oybirliğiyle kaptan seçildi. Deniz taşkındı, rüzgâr güçlü ve değişkendi, geminin yelkenleri paramparçaydı; dolayısıyla René bulabildikleri bütün yelkenleri bir araya toplamalarını istedi. Sullivan bir sandık buldu; sandıkta biraz daha iyi durumda olan yelkenler ve bir mum vardı. Mum gece boyu yandı ve denizciler onun ışığında büyük yelkeni onarmakla uğraştılar.

Sekizde her adama iki patates, iki yaprak lahana, bir parça tereyağı ve bir bardak su verildi.

Sullivan'ın bulduklarıyla bile yeterli miktarda yelken yoktu. Ana yelkeni onarmak için trinketa yelkenini keserek feda etmeye karar verdiler. Yelkeni onarmak zannettiklerinden daha fazla zamanlarını aldı, ama onu asınca çok daha hızlı ve emin bir şekilde yol alabileceklerdi.

Mumun yerini kilden kaplarda yer kömürü ile birlikte yaktıkları meşe parçaları almıştı. René'nin pusulasından okudukları kadarıyla, artık doğru rotada olduklarından hemen hemen eminlerdi. René'nin emriyle yiyecekleri paylaştırmakta dikkatli davranıyorlardı, ama yine de dördüncü gün, eğer o şekilde yemeye devam ederlerse, ancak iki veya üç gün daha idare edebilecek kadar yiyecekleri kaldığı anlaşıldı. Suyu mümkün olduğunca tasarruflu kullanıyorlardı, ama lahanayı kaynatmak için bir kısmı lazım oluyordu. En azından patatesleri doğrudan kömür ateşinde pişirebiliyorlardı.

Beşinci gün ufukta bir gemi gördüler. René yoldaşlarını toplayarak gemiyi işaret etti. "Ya İngiliz gemisidir ya da müttefiklerimizden biri," dedi. "İngiliz gemisiyse, saldırıp ele geçireceğiz. Müttefik ülkelerin gemilerinden biriyse yardım isteyeceğiz, ihtiyacımız olanı alacağız ve yolumuza devam edeceğiz. *Revenant* ile *Standard*'ı ele geçirmiştik. Onlar dört yüz elli kişiydi, biz ise sadece yüz yirmi kişiydik. Onların kırk sekiz topu vardı, bizim ise on altı. Üstelik aç bile değildik. Dümeni kır İrlandalı, onlara yetişelim."

Herkes eline yelken iğnesinden oluşan hançerini aldı; René ise demir çubuğunu havaya kaldırdı. Ne var ki karşılarındaki gemi ister düşman olsun, ister dost, ister ticaret gemisi olsun, ister silahlı bir savaş gemisi, kaçmayı başardı ve küçük şalopa takibe son vermek zorunda kaldı.

"Kimsenin bana verebileceği bir damla suyu yok mu?" diye sordu harap olmuş bir denizci.

"Bende var dostum," dedi René.

"Ama siz ne olacaksınız?" diye sordu adam.

"Ben mi?" dedi René melekleri bile kıskandıracak bir tebessümle. "Ben susamadım." Suyun kendine düşen payını denizciye verdi.

Beşinci günün sonuna kadar idare ettiler ve o akşam yiyeceklerin son bölümünü de dağıttılar. Herkese birer patates, birer lahana yaprağı ve yarımşar bardak su verildi. Bildiğimiz gibi, tayfalar zor duruma düştüğünde, karşılaştıkları en acımasız ıstırap susuzluktur. Susuz kalmış bir adam en iyi dostuna bile acımaz.

Ertesi güne gelindiğinde kaçaklarımız susuzluktan neredeyse çıldırmış haldeydi. Herkes durumu olabildiğince kendi kendine idare etmeye çalışıyordu; yüzleri solgun ve süzgündü. Denizcilerden biri ansızın haykırarak denize atladı.

"Gemiyi durdurun ve ip atın!" diye bağırdı René. Ardından denizcinin peşinden suya daldı.

İki saniye sonra adamla birlikte yüzeye çıktı. René onunla mücadele etmek zorunda kaldı, ama sonunda ipi adamın beline dolamayı ve düğümlemeyi başardı.

"Çekin," diye seslendi.

Adamlar denizciyi güverteye çektikten sonra, "Şimdi de sıra bende," dedi René.

Gemiden üç ip sarkıtılmıştı bile. René iplerden birine tutunarak bir dakika içinde güverteye tırmandı.

İnce ve zayıf olmasına rağmen, gemide açlık veya susuzluk çekmeyen tek kişi René gibiydi.

"Ah!" dedi İrlandalı. "Emebileceğim bir parça kurşun olsaydı."

"Sence altın da aynı işi görür mü?" diye sordu René.

"Hiçbir fikrim yok," dedi İrlandalı, "çünkü hiçbir zaman kurşunum olduğu kadar altınım olmadı."

"Pekâlâ, bir dene bakalım," dedi René XVI. Louis'nin resmini taşıyan yirmi dört frank değerindeki bir altını çıkararak.

"Ah, bu iyi geldi, öyle serin ki," dedi İrlandalı.

Ağızları açık diğer altı denizci ellerini uzatarak, "Duydunuz mu Mösyö René?" diye sordular.

"İşte," dedi René hepsine birer altın vererek. "Deneyin bakalım."

"Ya siz?" diye sordular.

"Ah, susuzluğum katlanılamayacak durumda değil. Bunu son çare olarak saklayacağım."

O gün altın emmek, denizcilerin susuz kaldıklarında başvurdukları garip bir yöntem olan kurşun emme alışkanlığının yerini doldurdu. Günü

şikâyetlerle geçirmiş olabilirlerdi, ama şikâyet ederken ağızlarında altınlar vardı.

Ertesi günün ilk ışıklarında gökyüzü güneyde ışıl ışıl parlıyordu. Bütün gece dümenin başında kalmış olan René ayağa kalkıp, "Kara göründü!" diye bağırdı.

Bu sözler sihirli bir etki yarattı. Yedi denizci hemen kalktı.

"Dümeni sancağa kırın!" diye bağırdı denizcilerden biri. "Bu Guernsey. İngilizler Fransız adalarının etrafında hep mekik dokur. Dümeni sancağa kırın!"

Dümeni kırıp adalardan uzaklaşarak Tréguier Burnu'na doğru yol aldılar.

"Kara göründü!" diye bağırdı René bir kez daha.

"Ah!" dedi denizci. "Burayı tanıyorum. Tréguier Burnu'na geldik. Artık korkacağımız hiçbir şey yok. Kıyıya olabildiğince yakın kalalım. İki saat içinde Saint-Malo'da oluruz."

Dümenin başındaki İrlandalı onun talimatlarını yerine getirdi. Bir saat sonra sağ yanlarında kalan Grand-Bé kayası ile Chateaubriand'ın mezarının bulunduğu yarımadayı geçtiler ve kısa bir süre sonra pupa yelken Saint-Malo limanına doğru ilerlemeye koyuldular.

Şalopa İngiliz yapımı olduğu için, ilk başta yabancı gemi olarak tanımlandı. Ancak liman yetkilileri mürettebatın giysilerini görür görmez gerçeği tahmin ettiler: Bunlar, İngilizlerin hapishanelerinden veya yüzer hapishanelerinden kaçan denizciler olmalıydı.

İskeleye ulaştıklarında görevli deniz subayı silahlı bir filikayla onları karşılamaya geldi. Kimliklerini belirtmeleri uzun sürmedi ve René kaçışlarının bütün ayrıntılarını anlatma sorumluluğunu üstlenirken, bir memur anlattıklarını kayda geçirdi. René ile yazmayı bilen dört tayfa resmi ifadeyi imzaladı.

Bu iş hallolunca, René Île de France'dan gelen ve kaptanlığını François adında bir adamın yaptığı *New York Racer* isimli Amerikan gemisinden haber olup olmadığını sordu. Geminin yalnızca on veya on bir gün önce gelmiş olduğunu ve tersane yakınlarında demirli olduğunu söylediler. René geminin kendisine ait olduğunu, ama geçici olarak Surcouf'un levazım subayının adı altında kayıtlı bulunduğunu açıklayarak gemiyi ziyaret etmek için izin istedi. Kimliği teyit edilmiş olduğu için, istediği her yere gitmekte serbest olduğunu söylediler.

Bu esnada subay zavallı kaçakların ne kadar berbat durumda olduğunu fark etmişti, çünkü ikisinin veya üçünün açlıktan ve susuzluktan öldüğünü söylediğini duymuştu. Sekiz tas et suyu ve bir şişe şarap ile birlik-

te liman doktorunu istetmişti; doktor kaçakların fena halde ihtiyaç duyduğu besinlerle birlikte geldi. Doktor onlara dikkatli davranmaları konusunda uyarıda bulundu, çünkü bitap düşmüşlerdi. Et suyunu ekmeksiz olarak kaşık kaşık içmelerini söyledi ve çok az miktarda şarap içmelerine izin verdi. On beş dakika sonra az çok kendilerine gelmiş olan adamlar, René'ye altınlarını iade etmeye çalıştılar, ama René kabul etmedi. Daha iyi bir şey bulana kadar onun hizmetinde olduklarını söyledi.

René bunun ardından yetkililere şalopayı fakir bir İrlandalıdan çalmış olduklarını söyleyerek değerinin saptanmasını istedi; böylece geminin sahiplerine paralarını ödeyebilecekti. Parayı ödemek düşündüğünden de kolay olacaktı, çünkü geminin çekmecelerinden birinde geminin belgelerini ve sahibinin adresini bulmuştu.

Şalopayı dış limanda demirlemiş ve güçlerine kavuşmuş olan René ile yoldaşları sandala bindiler. "Haydi, gidelim dostlarım!" dedi René yoldaşlarından ziyade kürekçilere. "Doğruca *New York Racer*'a. Kürekçileri ikişer altın bekliyor."

"İşe bakın," dedi kürekçilerden biri. "Bu Mösyö René. Kendisi *Revenant* gemisinde Mösyö Surcouf'un yanında görev yapan bütün dostlarımın borçlarını ödemişti. Çok yaşa Mösyö René!"

Coşkulu davrandıkları takdirde iki kat para alacaklarını uman diğer kürekçiler de avazlarının çıktığı kadar, "Çok yaşa Mösyö René!" diye bağırdılar.

New York Racer'daki tayfalar bu tezahüratları duyunca güverteye koştular. René kıç güvertede duran ve dürbünüyle geleni tanımaya çalışan François'yı gördü.

François ansızın "Dostlar, bu gelen patron. Çok yaşa Mösyö René!" diye bağırdı. Gemiyi hemen bayraklarla donattılar ve liman yetkilisinin iznini bile almadan sekiz top ateşlediler.

Tayfalar halatlara tırmandılar ve şapkalarını sallayarak "Çok yaşa Mösyö René!" diye bağırdılar. François merdivenin en üst basamağında kollarını açmış bekliyordu, sanki kaptanına daha çabuk sarılabilmek için denize atlayacakmış gibiydi.

İnsan René'nin güverteye çıkınca karşılaştığı tezahüratları tahmin edebilir. O kürekçilere yüklü miktarda para öderken, yedi yoldaşı, *New York Racer*'ın mürettebatına, nasıl kaçtıklarını, René'nin onlara nasıl kendi suyunu verdiğini, onların nasıl cesaretlerini kaybetmemelerini sağladığını anlatıp René'ye, kürekçilerin de kutlamaya katılabilmesi için, kendi paylarını onlarla paylaşıp paylaşamayacaklarını sordular, ne de olsa René'yi gemisine onlar getirmişti.

"Payınızı paylaşmanıza gerek yok dostlarım, çünkü hep birlikte yemek yiyeceğiz," dedi René. "Dönüş günüm bir kutlama günüdür ve İngiliz hapishanesinden döndüğüm gün, gemimdeki herkes subaydır."

René yoldaşlarına içkiler dağıttı ve ardından aşçıyı çağırarak akşam yemeği menüsünü kendisi belirledi.

O gün, Saint-Malo'da bulunabilen bütün iştah açıcı, güzel ve lezzetli yiyecekler, *New York Racer*'ın mürettebatının ve kaptanının sofrasını donattı.

XCVII
Mösyö Fouché'nin Öğüdü

RENÉ SAINT-MALO'YA 11 OCAK 1806'DA VARDI; Napoli Krallığı'nın işgal edildiği ve Masséna'nın Spoleta'ya girdiği gün.

Aylar önce, zavallı Villeneuve Trafalgar Savaşı'nı kaybederken, İmparator Ren Nehri'ni geçmiş ve seferine Donauwerth Köprüsü'nü alıp Tuna Nehri'ni geçerek başlamıştı. İmparator Ulm'u almaya hazırlanırken, Mareşal Soult Memmingen'i almıştı ve Mareşal Ney de kendisine düklük unvanı kazandıracak olan Elchingen Savaşı'nı kazanmaktaydı.

Ulm teslim oldu. General Mack ile garnizonundaki otuz bin asker İmparator'u karşılamak için uygun adım dışarı çıktı ve silahlarını onun ayaklarına bıraktı. İmparator bunun ardından, önünde imparatorluk muhafızları ve her biri düşmandan alınmış birer bayrak taşıyan seksen öncü bombacı ile birlikte Augsburg'a girdi. Viyana'yı işgal etti, Austerlitz savaşını kazandı ve Avusturya İmparatoru ile ateşkes imzaladı. Avusturya İmparatoru Rusların Avusturya sınırlarından öyle çabuk ayrılmasına izin vermişti ki, İmparator Napolyon'dan İmparator Alexander'a, Napolyon'un barış talep ettiği bir mektup taşımakta olan Junot Ruslara yetişememişti.

12 Aralık ile 29 Aralık tarihleri arasında Schönbrunn Kalesi'nde kalan Napolyon, 27'sinde Napoli hanedanlığının saltanatının sona erdiğini duyurdu.

1 Ocak 1806'da Devrim takvimini yürürlükten kaldırdı. Acaba insanların belirli tarihleri unutmasını mı istiyordu? Eğer öyleyse, başarılı olamadı; çünkü bu tarihler unutulmamakla kalmayıp, miladi takvime bile çevrilmedi. Fransızlar İmparator'un unutulmasını en çok isteyeceği iki tarihten, Offenburg ve 18 Brumaire olarak söz etmeye devam ettiler.

Napolyon'un zafer haberleri Fransa'ya ulaşınca öyle büyük bir coşkuy-

la karşılandı ki, Trafalgar felaketinin anıları silinmeye başladı. Napolyon, bütün zaferlerinin arasında Trafalgar'ın itibarına gölge düşürmemesi için, bunun bir İngiliz zaferi olarak değil, fırtınanın suçu olarak yansıtılmasını emretmişti. Yani Fransa'nın Trafalgar'a dair alabildiği bütün haberler, gazetelerin basmasına izin verilen haberlerdi ve René bu belalı savaştan dönen belki de tek Fransız'dı.

Saint-Malo'ya vardığının ertesi günü, Deniz Kuvvetleri Başkanı, Kaptan olarak hitap ettiği René'yi ofisine davet etti ve René bu daveti hemen kabul etti. Başkan doğal olarak Trafalgar felaketi hakkında kesin bilgiler almaya can atıyordu, ama elbette, René'nin aksine, İmparator'un emirlerinden de haberdardı. Başkan René'ye İmparator'un konu hakkındaki tutumunu anlattı, ama gerçeği bilmek istediğini de söyledi. René üstlerinden doğrudan hiçbir emir almamış olduğu için, başkanın ağzını sıkı tutmasını rica ederek savaşta kendi gözleriyle gördüklerini ona aktardı.

Başkan bunun karşılığında René'ye Kumandan Lucas'nın kendi rızasıyla Londra'da sekiz veya on gün hapis tutulduğunu, ama *Redoutable*'ın başında sergilediği olağanüstü cesaretin karşılığında serbest bırakıldığını anlattı. Nelson'ı öldüren mermi *Redoutable* gemisinden ateşlenmiş olduğu için, İngilizler Lucas'yı intikam duygusuyla hapis tuttuklarının söylenmesini istemiyorlardı. Serbest kalan Lucas henüz önceki gün Paris'e varmıştı; Deniz Kuvvetleri Başkanı bu bilgiyi teyit eden bir telgraf almıştı. Başkan, René'nin ricası üzerine, Lucas'nın adresini bulup ona göndereceğini söyledi. Başkan bunun ardından saygılı bir tavırla René'yi huzurundan azat etti. Ondan öğrenebileceği her şeyi öğrenmişti.

René Saint-Malo'da adeta efsane haline gelmişti. İnsanlar ona zaten büyük bir hayranlık besliyordu, ama René'nin çalıntı şalopa konusunda sergilediği tavrı öğrendiklerinde, hayranlıkları sınır tanımaz hale geldi. Şalopanın değeri bin yüz frank olarak saptanmıştı ve René iki bin beş yüz frank tutarında, Dublin'deki O'Brien and Company'nin baş bankeri tarafından şalopanın sahibi olan ve Loghill açıklarında çalışan Patrick adındaki fakir denizciye ödenecek bir çek hazırlamıştı. Aile Patrick'in Dublin'deki O'Brien and Company'ye gidip şalopasının iki katı tutarında bir para alacağını öğrenince büyük bir şaşkınlığa kapılmıştı.

Bu esnada René François'nın Saint-Malo'ya dönüş yolculuğunun bütün ayrıntılarını öğrenmişti. Dönüşü çok uzun sürmüştü, çünkü Finistèrre Burnu yakınlarında bir İngiliz briki peşine düşmüş ve François rotasını değiştirip Amerika'ya doğru yelken açarak ondan kaçmıştı. Kovalamaca sırasında on bir veya on iki deniz mili hızla yol alan *New York Racer* adını gerçekten hak etmişti. François geminin ele geçirilmesi talihsizliğine uğ-

rasaydı, kendisini vurmuş olacağını söyledi René'ye. René dostunu söylediklerinden şüphe etmeyecek kadar iyi tanıyordu.

René, François'nın sadakatini bildiği için, gemide her şeyi yerli yerinde bulunca hiç şaşırmadı; evrak çantası hâlâ çalışma masasının çekmecesindeydi ve vasiyetnamesi onun içindeydi, değerli taşlar da hâlâ küçük kesede duruyordu. François, René'nin kendisine bırakmış olduğu paradan mürettebatın ödemesini çoktan gerçekleştirmişti ve hesapları güncellemişti; en titiz denetçi bile hesap defterlerinde bir kuruş açık bulamazdı. René, kendi geleceğine dair karar alınana dek, François'nın *Racer*'ın kaptanlığını yapmaya devam etmesini rica etti.

René Başkan ile görüştükten sonraki ikinci ziyaretini gerçekleştirdiği Madam Surcouf'a, kocasına dair muhteşem haberler verdi. Ardından yola çıkmaya hazırlanmaya başladı. Şalopasındaki güzel gardırobundan yolculuğa uygun kıyafetler seçti ve posta arabasında seyahat ederek dikkat çekmek istemediği için, herhangi bir at arabasında yer ayırttı. Hem Kaptan Lucas, hem de İmparator başkente dönmüş olduğu için, René'nin Paris'e bir an önce dönmek için iki sebebi bulunmaktaydı.

René Paris'e varınca o zamanlar Richelieu Sokağı'nda yer alan (sonradan Paix Sokağı'na taşındı) Mirabeau Otel'inde kalmaya başladı. Otelin kayıt defterine ismini yeni yazıp odasına çıkarılmıştı ki Fouché'nin sekreteri onu ziyarete geldi. Polis Bakanı mümkün olan en kısa zamanda onu görmek istiyordu. René, onu hemen o gün ziyarete gitmekten alıkoyan hiçbir şey olmadığı için ve Fouché'nin ona ne gibi bir gelecek hazırladığı konusunda merakla yanıp tutuştuğu için, sekretere beklemesini söyleyip çabucak giyindi ve onunla birlikte at arabasına bindi.

René, geldiği duyurulur duyurulmaz, Bakan'ın huzuruna kabul edildi. René Bakan'ın çalışma odasının açık kapısının yanında dururken, "Ekselansları Mösyö René'yi bekliyor," dedi sekreter.

Fouché onu her zamanki alaycı tavrıyla karşıladı; artık buna aşina olan René, onun tavrını itici değil sıcak buldu. "*New York Racer*'ın kaptanı nasıllar? Demek döndünüz!"

"Ekselansları bana zaten hakkımdaki her şeyi bildiğini gösteren bir unvanla hitap ediyorlar."

"Benim işim bu," dedi Fouché. "İşleri yürütme biçiminizi takdir ettiğimi belirtmek isterim. Size verdiğim öğütten memnun musunuz?"

"Elbette. Siz Ekselansları kadar zeki olan biri, ancak iyi öğütler verebilir."

"İyi öğüt her şey değildir Mösyö René. Öğüde uyulması da gerekir. Bu bakımdan sizi kutluyorum. İşte Mösyö Surcouf'un Donanma Bakanlığı'na

gönderdiği mektubun bir kopyası; *Standard* gemisiyle yaşanan çatışmayı ve geminin ele geçirilişini anlatıyor. Surcouf bu mektupta özellikle René adlı bir denizciden bahsediyor; bu denizci öyle bir tavır sergilemiş ki, Surcouf onu teğmen yapmakta bir an bile tereddüt etmemiş. Mösyö René'ye duyduğum ilgi, beni, meslektaşım Mösyö Decrès'den mektubun kopyasını rica etmeye itti. İşte aynı bakanlığa gönderilmiş bir başka mektup; Surcouf'un Île de France'a vardığını ve Teğmen René'ye, iki genç bayan ile babalarının naaşını, satın almış olduğu Amerikan bayraklı bir gemiyle Birmanya'ya götürmesi için izin verdiğini anlatıyor. Üçüncü bir mektup daha var, bu mektupta ise teğmenin korkunç hayvanlarla giriştiği mücadelelerin ardından Île de France'a döndüğü anlatılıyor; anlaşılan Nemea aslanı kadar büyük kaplanlardan ve piton kadar uzun yılanlardan bahsediyoruz. Mösyö René Birmanya'dan dönerken Surcouf ile iki İngiliz gemisi arasındaki çatışmaya rastlamış. Gemilerden birini ele geçirip, Surcouf'un diğerini ele geçirmesine olanak tanımış; Surcouf da Surcouf olduğu için, gemiyi ele geçirmekte hiç vakit kaybetmemiş. René ganimetin kendine düşen payını adamlarına ve Île de France'ın yoksullarına bağışlayarak, İmparator'un İngilizleri durdurmak için açılmasını emrettiğini öğrendiği büyük deniz savaşına katılmak üzere izin istemiş. Kumandanı Surcouf'un izni ve adanın valisi General Decaen'in mektuplarıyla, küçük gemisi *New York Racer* ile bir kez daha yelken açmış. Trafalgar Savaşı'ndan üç gün önce Kadiz Körfezi'ne varmış. *Redoutable* gemisine giderek kendisini Kaptan Lucas'ya tanıtmış ve Kaptan Lucas onu asteğmen olarak gemisine almış.

Savaş başlayınca Kaptan Lucas üç gemi tarafından saldırıya uğramış, ama onun gözü *Victory* gemisindeymiş ve gemiyi neredeyse ele geçiriyormuş. Bir borda ateşiyle yüz sekiz adamını öldüren *Téméraire* gemisinin müdahalesi olmasaymış, İngilizlerin amiral gemisini mutlaka ele geçirirmiş. Bu arada Nelson *Redoutable*'ın mizana direğinin tepesinden gelen bir mermiyle can vermekteymiş. Bu mermiyi ateşleyenin, önceden belirlenmiş bir savaş yeri bulunmayan ve istediği yere gitmekte serbest olan René adlı bir asteğmen olduğu söyleniyor. René gabyarlarla birlikte en tehlikeli yeri seçmiş." Fouché bir an durup genç adama baktı. "Asteğmen René'nin Nelson'ı öldürdüğü doğru mu Mösyö?"

"Doğru olduğuna yemin edemem Sayın Bakanım," dedi René, "ama mizana direğinin tepesinde silahlı bir tek ben vardım. Mavi üniformasından, nişanlarından ve apoletlerinden ötürü bir an için Nelson'ı seçebildim. Nişan alıp ateş ettim, ama grandi çanaklığından ve pruva çanaklığından ateş edenler de vardı, dolayısıyla Fransa'yı en tehlikeli düşmanından

benim kurtardığıma yemin edemem."

"Ben de edemem," dedi Fouché, "ama soran herkese, bana söylenenleri ve yazılanları tekrarlıyorum, tekrarlamaya da devam edeceğim."

"Ekselansları yolculuğumun nasıl başladığına dair bu denli ayrıntılı bilgiye sahip olduklarına göre, nasıl bittiğini de çok iyi biliyorlardır kuşkusuz."

"Evet. Tutsak olarak öncelikle Cebelitarık'a, ardından da Kaptan Parker'ın gemisi *Samson* ile İngiltere'ye götürülmüşsünüz. Korkunç bir fırtına esnasında adamlarınızla birlikte pompaların başına geçerek gemiyi kurtarmışsınız, aksi takdirde gemi kesinkes batarmış. Ardından Cork hapishanesine yerleştirilmiş, ama yedi yoldaşınızla birlikte kaçmışsınız. Shannon Nehri'nde küçük bir şalopa çalmışsınız. Şalopanın sahibini kıyıya gönderirken, siz Saint-Malo'ya dönmüşsünüz. Geminin sahibinin zararını telafi etmeniz gerektiğini düşündüğünüz için, ona Dublin'deki O'Brien bankasından çekilmek üzere iki bin beş yüz frank tutarında bir çek yollamışsınız."

"Çok iyi bilgi almış olduğunuzu söylemeliyim Monsenyör," dedi René.

"Bir denizcinin kendi parasıyla Amerikan şalopası satın almasının, ganimetin kendi payına düşen bölümünü adamlarına ve yoksullara dağıtmasının, Trafalgar'daki ümitsiz bir savaşa katılmak için iki bin fersah yol almasının ve bir hafta içinde hapisten kaçmasının her gün rastladığımız türde olaylar olmadığını tahmin edersiniz mösyö. Üstelik Fransa'ya döndükten sonra fakir bir denizciden, onun bütün servetini oluşturan bin yüz frank tutarında sefil bir gemi çaldığını hatırlıyor ve gemiyi *ödünç almış* olduğu denizciye geminin iki katından da fazla bir para ödüyor. Bana olan borçlarınız başta olmak üzere, bütün borçlarınızı cömertçe ödüyorsunuz mösyö. Önceki öğüdümü bu denli iyi dinlemiş olduğunuza göre, şimdi vereceğim öğüdü de aklınızın bir köşesine yazar mısınız?"

"Lütfen öğüdünüzü söyleyin monsenyör."

"Artık Mösyö René olarak tanınıyorsunuz ve İmparator da sizi bu isimle huzuruna kabul edecek. Ben raporumda Sainte-Hermine Kontu'na hiç değinmeyeceğim. İmparator'un denizci René ile hiçbir alıp veremediği yok, dolayısıyla yolunuza hiçbir engel çıkartmayacak, hatta terfi etmenize yardımcı olacaktır. Ama eğer denizci René ile Sainte-Hermine Kontu arasında en ufak bir bağlantı görürse, bu hiç de hoşuna gitmez. Bu kadar başarıyı boşu boşuna sergilemiş olursunuz ve muhtemelen sıfırdan başlamak zorunda kalırsınız. Bu yüzden Paris'e gelir gelmez beni ziyaret etmenizi istedim. İmparator ayın yirmi altısında mutlaka dönmüş olacak. Bu es-

nada gidip donanma bakanlığındaki Kaptan Lucas ile görüşün. İmparator döner dönmez Lucas'yı görmek isteyecektir. Eğer Lucas sizi Majestelerine takdim etmeyi teklif ederse, bu teklifi kabul edin; sizi takdim edebilecek daha iyi birini bulamazsınız. Eğer öğüdümü dinleyip Sainte-Hermine Kontu unvanını sır olarak saklarsanız, Asteğmen René olarak askeriyede büyük bir ilerleme kaydedeceğinizden hiç kuşkum yok."

René Ekselansları Polis Bakanı'nın huzurundan ayrıldı. Fouché'nin onunla neden bu kadar ilgilendiğine dair hâlâ hiçbir fikri yoktu. Fouché de bunun sebebini merak ediyordu ve sorulsa samimi olarak şöyle yanıtlayabilirdi: "Bilmiyorum, ama bazı insanlar öyle çekici oluyor ki, en aksi kişiler bile onların cazibesine direnemiyor."

René doğruca Lucas'nın oteline gitti. Kaptanın yaraları bütünüyle iyileşmişti ve İngilizlerin ona davranış biçiminden genel olarak memnundu.

Kaptan, "Başka bir sefere çıkarsak, umarım yine benimle birlikte denize açılırsın sevgili René," dedi genç adama. "Nelson'a gönderdiğin merminin bir benzerini de Collingwood'a göndermeyi deneyebilirsin."

Napolyon'un Paris'e ne zaman döneceğini tam olarak bilmeyen Kaptan Lucas, onun kimliğini gizleyerek yirmi beşinde geleceğini René'den öğrendi. Lucas bir süre düşündü. "Yirmi dokuzunda beni görmeye gel," dedi. "Belki sana güzel haberlerim olur." Haberler birkaç gün ertelenecekti.

Napolyon Paris'e yirmi altısında döndü. Eugene Beauharnais'nin Prenses Auguste de Bavière ile evliliğini kutlamak için birkaç gün Münih'te kalmıştı, ama eve dönüş yolculuğunda diğer Avrupa şehirlerine yalnızca birer gün ayırdı. Stuttgart'ta yeni müttefiklerinin tebriklerini kabul etti. Karlsruhe'de aile ittifaklarıyla ilgilendi. Bu arada Paris'in sabırsızlıkla onun dönüşünü beklediğini biliyordu, çünkü bütün şehir coşkusunu ve hayranlığını göstermek için can atıyordu.

Fransa kamu işlerinin gelişiminden son derece memnundu çünkü artık bütün vatandaşlar kamu işlerine karışmaktan feragat etmişti. Fransa Devrim'in o ilk heyecanlı günlerini yeniden yaşarmışçasına, ordularının ve liderinin önemli başarılarını kutlamak istiyordu. Sefer üç yıl değil üç ay sürmüştü, kıta silahsızlandırılmıştı ve Fransa, sınırlarını bütün beklentilerin ötesinde genişletmişti. Fransa'nın kahramanca başarılarına yeni zaferler eklenmişti ve barış olasılığı yeni bir refah vaat ediyordu. Aslına bakılırsa Marengo sonrasındaki tezahüratlar, Austerlitz sonrasındaki tezahüratlarla kıyaslandığında bir hiçti, ki Marengo Konsüllük için ne anlama geliyorsa, Austerlitz de İmparatorluk için o anlama geliyordu. Marengo Bonaparte'ın ellerindeki konsüllük gücünü sağlama almış, Austerlitz ise Napolyon'un başına taktığı imparatorluk tacını garantilemişti. Başkent so-

kaklarına dökülen insanlar Napolyon'u büyük bir coşkuyla ve minnettarlıkla, "Çok yaşa İmparator!" diye bağırarak karşılayacaklardı.

İmparator üçünün sabahında Lucas'ya, onu yedisinde huzuruna kabul edeceğine dair haber yolladı. Toplantı sabah onda gerçekleşecekti, dolayısıyla Lucas dokuzda René'nin kendisiyle birlikte kahvaltı etmesini ve ardından onunla birlikte Tuileries'e gelmesini istedi. İmparator'un huzuruna çıkmayacak olan ve onunla görüşmeyi talep etmemiş olan René, Napolyon'un onu görmek istemesi ihtimaline karşılık bekleme salonunda bekleyecekti.

René'nin böyle bir görüşme ihtimalinden dehşete kapıldığını söyleyebiliriz. Bonaparte'ın delici bakışlarıyla iki kez karşılaşmıştı; önce Madam Permon'un evinde, ardından da evlilik sözleşmesinin imzalanacağı gece Sourdis Malikânesi'nde; her iki seferinde de Bonaparte'ın bakışları onu ürkütmüştü. Sanki baktığı her şeyi tartıyor, ardından da hafızasına kaydediyordu. Neyse ki René Bonaparte'ın bakışlarına karşılık verebilmek için gereken her şeye sahipti: Vicdanı temizdi; hiç kimse onu bu konuda tedirgin edemezdi.

Kaptan Lucas ile René, yedisi sabahında, saat ona on kala, Tuileries'in kapılarından girdiler. René bekleme salonuna kadar Lucas'ya eşlik etti, ardından kaptan tek başına devam etti.

Akıllı bir adam olan Lucas İmparator'a René'nin özverili ve cesur davranışlarının öyküsünü bütünüyle anlatırken adına bir kez olsun değinmedi. Ne var ki İmparator'un zaten asteğmeni hakkında en az kendisi kadar bilgi sahibi olduğunu gördü, dolayısıyla şayet İmparator genç kahramanla tanışmak isterse, onun bekleme salonunda olduğunu belirtti.

İmparator başını sallayarak onayladı ve zili çaldı. Yaverlerden biri kapıyı açtı. "*Redoutable*'ın asteğmeni Mösyö René'yi içeriye alın," dedi Napolyon.

Napolyon içeriye giren genç adama şöyle bir baktı ve gözlerinde şaşkın bir ifade belirdi. "Nasıl olur?" dedi. "Tuileries'e üniformasız mı geldiniz?"

"Tuileries'e Majesteleriyle görüşme şerefine erişmek için gelmedim, çünkü huzuruna kabul edileceğimi beklemiyordum," dedi René. "Ben daha ziyade günün bir kısmını birlikte geçirmeyi umduğum kaptana refakat etmek için gelmiştim. Ayrıca ben aslında teğmen olmayan bir teğmenim Majesteleri. Kaptan Lucas gerçekten de Trafalgar Savaşı'ndan üç gün önce bana bu rütbeyi verdi, çünkü asteğmeni birkaç gün önce ölmüştü, ama tayinim hiç teyit edilmedi."

"Ben teğmen olduğunuzu sanıyordum," dedi Napolyon.

"Doğru Majesteleri, ama o bir korsan gemisindeydi."

"Surcouf'un *Revenant* gemisinde, öyle değil mi?"

"Evet Majesteleri."

"Büyük bir cesaret sergilemişsiniz."

"Elimden geleni yaptım efendim."

"Bunu, Île de France'ın valisi General Decaen'den duydum."

"Ona takdim edilme şerefine erişmiştim Majesteleri."

"Hint Adaları'na yaptığınız bir yolculuktan söz etti."

"Evet, sınırın yaklaşık elli fersah kadar içine gittim."

"Peki İngilizler size saldırmadı mı?"

"Ben Hint Adaları'nın onların işgal etmemiş olduğu bir bölgesindeydim Majesteleri."

"Neresindeydiniz? Ben onların Hint Adaları'nın tamamını işgal etmiş olduklarını sanıyordum."

"Sittang ile Irrawaddy arasında bulunan Pegu Krallığı'na gitmiştim Majesteleri."

"Hint Adaları'nın o bölümünde ürkütücü avlara çıktığınızı duydum."

"Birkaç kaplanla karşılaştım ve onları öldürdüm."

"İlk kez bir kaplan öldürmek heyecanlı bir deneyim miydi?"

"İlk seferinde evet Majesteleri. Ama ondan sonra heyecanı kalmadı."

"Neden?"

"Çünkü ikinci seferinde kaplanı gözlerini kaçırmaya zorladım ve o andan itibaren, kaplanın insanoğlu tarafından hükmedilmeye mahkûm bir hayvan olduğunu anladım."

"Peki ya Nelson ile karşı karşıya geldiğinizde?"

"Nelson ile karşı karşıya gelince bir an duraksadım Majesteleri."

"Neden?"

"Çünkü Nelson büyük bir savaşçıydı Majesteleri, ayrıca belki de onun, siz Majestelerinin karşısında gerekli bir denge unsuru oluşturuyor olabileceğini düşündüm."

"Ah! Ama yine de ona ateş ettiniz; belki de Tanrı tarafından gönderilmiş olan bir adama?"

"Eğer gerçekten Tanrı tarafından gönderilmişse, Tanrı'nın benim mermimi sektireceğini düşündüm. Ayrıca ben asla Nelson'ı öldürmekle övünmedim Majesteleri, hatta hiç böyle bir şey iddia etmedim."

"Ama eğer..."

René onun sözünü böldü: "İnsan böyle şeylerle övünmez; bunlar insanın kabullenmeye cesaret etmekte zorlandığı şeylerdir. Eğer Gustavus-Adolphus'u veya Frederick'i öldürmem gerekseydi, ülkemin iyiliği için öldürürdüm, ama etkisinden asla sıyrılamazdım."

"Peki benim düşmanlarım arasında olsaydınız, beni vurur muydunuz?"

"Asla onların arasında olmam Majesteleri!"

"Pekâlâ."

İmparator konuşmaya son vermiş gibiydi, ama ardından Lucas'ya döndü. "Bugün itibarıyla hem İngiltere'ye hem de Prusya'ya savaş ilan ediyorum Kumandan," dedi. "Denize tek bir çıkış noktası bulunan Prusya'ya karşı savaşta sizin yapacağınız pek bir şey yok, ama İngiltere'ye karşı savaşta... İşte o savaşta yapacağınız çok şey var. Sanırım siz Villeneuve'e gönderdiğim bir notta söz etmiş olduğum adamlardan birisiniz; nasıl öleceğini bilen ve hatta bazen ölmeyi dileyen adamlardan biri."

"Trafalgar'da Villeneuve'ü gözden hiç kaybetmedim Majesteleri. Hiç kimse size, onun görevini canla başla ve seve seve yerine getirmediğini söylemeye cesaret edemez."

"Evet, Trafalgar'a ulaştıktan sonra getirdi. Biliyorum. Ama o ana gelinene dek, bana büyük bir ıstırap çektirdi. Londra'ya değil de Viyana'ya gitmiş olmam onun suçudur."

"Bu denli memnuniyetsiz olmayın Majesteleri. Yön değiştirmek size hiçbir şey kaybettirmedi."

"Şanımdan hiçbir şey kaybetmedim, doğru. Ama sizin de gördüğünüz gibi, Viyana'ya gitmiş olmama rağmen, bugün baştan başlamam ve İngiltere ile Prusya'ya savaş açmam gerekiyor. Artık İngiltere'nin destek sağladığı ve ittifak kurduğu kralları mağlup ederek onu anakarada yenmekten başka çarem yok gibi görünüyor. Sizinle savaş başlamadan önce görüşeceğim Kaptan Lucas. Gitmeden önce size Şeref Lejyonu'ndan bir subayın nişanını takdim ediyorum. Umarım kabul edersiniz ve size takdim ettiğim nişanın bana ait olduğunu asla unutmazsınız."

René'ye dönerek, "Lütfen isminizi yaverim Duroc'a bırakın Mösyö René. Kaptan Lucas ile dost olduğunuza göre, sizi ayırmamak için elimizden geleni yapacağız," dedi.

"Majesteleri," dedi René reverans yapıp bir adım öne çıkarak, "beni tanımamış olduğunuz için, insanların beni son zamanlarda tanıdığı ismin ve size takdim edilmiş olduğum ismin altında yoluma devam edebilirim. Ancak öyle yaparsam, İmparator'u kandırmış olurum ve insan İmparator'u öfkelendirme pahasına bile, onu asla kandırmamalıdır. Başkaları için ismim René, ama siz Majesteleri için Sainte-Hermine Kontuyum." Bir kez daha İmparator'un karşısında reverans yaptı ve bekledi.

İmparator bir süre hareketsiz kaldı. Kaşlarını çattı; yüzünde önce şaşkın, ardından katı bir ifade belirdi. "Asil bir davranış sergilediniz mösyö,

ama sizi affetmeme yetmez. Adresinizi Duroc'a bırakın ve evinize dönün. Mösyö Fouché aracılığıyla ileteceğim emirlerimi bekleyin. Yanılmıyorsam, Mösyö Fouché sizi savunanlardan biri."

"Benim yaptığım bir şeyden ötürü değil Majesteleri," dedi Sainte-Hermine reverans yaparak ve salondan ayrılıp at arabasında Kaptan Lucas'yı beklemeye koyuldu.

"Majesteleri," dedi Lucas, "zavallı dostum René'ye kızgın olmak için ne gibi sebepleriniz olduğunu bilmiyorum. Ama şerefim üstüne yemin ederim ki o benim tanıdığım en cesur ve en sadık adamlardan biri."

"Yüce Tanrım!" dedi Napolyon. "Bunu ben de görebiliyorum! Durduk yerde gerçek kimliğini ifşa etmeseydi, bir firkateynde teğmen olarak görev yapacaktı."

Yalnız kalan Napolyon yüzünde endişeli bir ifadeyle hareket etmeden durdu. Ardından kırış kırış olmuş eldivenlerini haşince masasına fırlatarak, "Hiç şansım yok. Oysa donanmada işte böyle adamlara ihtiyacım var," dedi.

René'ye veya diğer adını tercih ederseniz Sainte-Hermine Kontu'na gelince; onun yapabileceği tek şey aldığı emirlere itaat etmekti. Öyle de yaptı. Richelieu Sokağı'ndaki Mirabeau Oteli'ne döndü. Ve beklemeye koyuldu.

XCVIII
Roma'da Bir Aktarma İstasyonu

NAPOLYON 2 ARALIK'TA AUSTERLITZ SAVAŞI'NI KAZANDI. Yirmi yedisinde Napoli hanedanlığını feshetti. Joseph Napolyon 15 Şubat'ta Bourbonlar tarafından ikinci kez terk edilmiş olan Napoli şehrine girdi ve 30 Mart'ta İki Sicilya Krallığı'nın Kralı ilan edildi.

Fransızordusu, yeni Napoli Kralı, daha doğrusu müstakbel Napoli Kralı ile birlikte Roma eyaletlerini işgal etmişti. Fransız askeri harekâtlarından son derece rahatsız olan Papa, bölge ihlali olarak nitelendirdiği durumdan yakınmak için Kardinal Fesch'i çağırmıştı. Kardinal Napolyon'a danışmış ve Napolyon şöyle yanıtlamıştı:

> Saygıdeğer Papa, Roma'nın hükümdarı olduğunuz doğrudur. Ancak Roma Fransız İmparatorluğu'nun bir parçasıdır. Siz papasınız, ama ben de imparatorum; eski zamanlardaki Alman imparatorları gibi,

> Charlemagne gibi bir imparator. Sizin için iki bakımdan Charlemagne gibi bir imparatorum hem güç, hem de nezaket bakımından. Dolayısıyla bölgenizi dostlarıma açıp, düşmanlarıma kapayarak İmparatorluğun federe sisteminin kanunlarına itaat edeceksiniz.

Tam Napolyon'a özgü bu yanıtı alan Papa'nın normalde şefkatli bakan gözlerinde şimşekler çakmıştı. Ardından Kardinal Fesch'e kendisinden üstün hiçbir gücü tanımadığını bildirmiş ve Napolyon'un Almanya'ya hükmetmiş olan IV. Henry'nin zorba yönetimini yeniden hayata geçirmek istediği takdirde, VI. Gregory'nin direncini yeniden canlandıracağını söylemişti.

Napolyon bu yanıta dudak bükerek, on dokuzuncu yüzyılda Papa'nın ruhsal silahlarının korkulacak pek bir yanı kalmadığını gözlemlemişti, ama yine de Papa'ya bu silahları kullanması için herhangi bir bahane vermek istemiyordu, çünkü din işlerine karışmak gibi bir niyeti yoktu. Yalnızca dünyevi hükümdarlara karşı askeri harekâtlar yürütecek, Papa Vatikan'da güven içinde Roma'nın saygıdeğer piskoposu, bütün Hıristiyan âleminin piskoposu olarak kalmayı sürdürecekti.

Karşılıklı fedakârlıklarla yol alan bu müzakereler 1805 yılının bütün Aralık ayı boyunca sürdü. Napolyon bu esnada, Papa'nın bu konudaki tavrı ne olursa olsun, Roma eyaletleri konusunda niyetinin ciddi olduğunu daha da iyi göstermek için, General Lemarois'nin Adriyatik kıyılarındaki üç vilayeti askeri işgal altına almaya başlamasını emretti: Urbino, Ancona ve Macerata.

Sonunda VII. Pius aforoz tehditlerini bir kenara bıraktı ve aşağıdaki koşulları içeren bir uzlaşmayı dikkate almayı kabul etti.

> Fransa tarafından vilayetleri üzerinde bağımsız bir egemenliği olduğu beyan ve temin edilen Papa, yine de Fransa ile bir ittifak imzalayacak ve Fransa'nın savaşa girdiği durumlarda, düşmanları Roma Eyaletleri'ne almayacaktır.
>
> Fransa orduları Ancona, Ostia ve Civitavecchia'yı işgal edecektir, ama orduların masraflarını Fransa hükümeti üstlenecektir.
>
> Papa balçık kaplı Ancona Limanı'nın temizlenmesi ve geliştirilmesi sorumluluğunu üstlenecektir.
>
> Papa Kral Joseph'i tanıyacak ve Ferdinand'ın konsülünü, Fransızlar ile savaşmış olan herkesi, sadakat yemini etmeyi reddeden Napolili kardinalleri sürgün edecektir. Ayrıca antik çağlardan beri süregelen Napoli Kralı'nı seçme hakkından feragat edecektir.

Papa İtalyan hükümeti ile arasındaki antlaşmayı, İtalya Krallığı'nın Fransa'nın yetki alanına girmiş olan vilayetlerini de kapsayacak şekilde genişletmeyi kabul edecektir.

Papa Fransız ve İtalyan kardinallerini gecikmeye yer bırakmadan atayacak ve Roma'yı ziyaret etmelerinde ısrarcı davranmayacaktır.

Papa Almanlarla arasında antlaşma hazırlamakla görevli olacak tam yetkili bir elçi atayacaktır.

Papa, Kardinaller Heyeti'nin niyetleri konusunda Napolyon'a güven vermek ve Fransa'nın yeni aldığı bölgeler üzerindeki etkisini sağlama almak için, Fransız kardinallerin sayısını arttıracak, heyetteki koltukların en az üçte birini Fransız kardinallerine verecektir.

Koşulların özellikle iki tanesi Papalık açısından çok rahatsız ediciydi. İlki, sınırlarını Fransa'nın düşmanlarına kapatma koşulu, ikincisi ise Fransız kardinallerin sayısını arttırma koşuluydu.

Napolyon bunun ardından diğer Vatikan eyaletlerinin işgali emrini verdi. İki bin beş yüz asker Foligno'da, General Lemarois komutasındaki iki bin beş yüz asker de Perugia'da toplanmıştı. Kusursuz bir karakteri, kültürlü bir kafa yapısı ve şaşmaz bir sadakati olan General Millois, Joseph tarafından Terracina'dan gönderilecek olan üç bin asker ile daha birleşmesi planlanan bu iki birliğin komutasını üstlenecekti. Yani Millois sekiz bin askerle Hıristiyan dünyasının başkentini işgal edecekti.

General Millois uygun gördüğü şekilde Sant'Angelo kalesine girip papalık ordularının komutasını alacak ve Papa'yı Vatikan'da şeref kıtasıyla bırakacaktı. Polis gücünü devralacak ve Roma'da saklanan eşkıyalardan kurtulmak için onlardan faydalanacaktı. Napolili kardinallerin hepsini Napoli'ye geri gönderecekti. Kendisine yöneltilen sorulara, yalnızca Fransa'nın düşmanlarını Roma eyaletlerinden sürmek için askeri sebeplerle orada bulunduğunu söyleyerek yanıt verecekti. Hıristiyan âleminin başına saygıda kusur etmeyecek, ama kendisine tahsis edilen zengin kaynakları konumunu sergilemek için kullanacak ve bu sayede Roma'daki hükümetin asıl başının, Vatikan'daki yaşlı piskopos değil, Sant'Angelo'daki Fransız generali olduğunu Romalılara göstermiş olacaktı.

Papa'nın, Napoli eyaletlerini devamlı talan eden eşkıyalara sığınma hakkı tanıması, uzun zamandır süregelen bir âdetti. Bu eşkıyalar gelip geçici bir olgu değildi, ülkenin kalıcı bir sorunuydu. Abruzzi, Calabria ve Basilicata'da eşkıyalık babadan oğla geçen bir meslekti; tıpkı marangozluk, terzilik veya fırıncılık gibi. Bu eşkıyalar yılın sekiz ayı boyunca anayollarda ticaretini yürütür, ama kışın evlerinde kalırdı; onları rahatsız et-

mek hiç kimsenin aklından geçmezdi. Baharla birlikte eşkıyalar da kendi mevkilerine dönerlerdi; en gıpta edilen mevkiler de Roma eyaletleri sınırlarına yakın olanlardı. Zaman zaman, tıpkı o anda Napoli'nin karşı karşıya kaldığı gibi, olağanüstü koşullar söz konusu olduğunda, Napoli hükümeti eşkıyaları yakalamaya yeltenirdi, ama Roma hükümeti buna asla yeltenmezdi. Dolayısıyla bir eşkıyanın ihlal edilemez bir sığınma hakkına kavuşmak için yapması gereken tek şey sınırı geçmekti. Üstelik sınırı geçtiğinde anlayıştan da fazlasına kavuşurdu. Papalık eyaletlerindeki din adamları arasında, yorulmak bilmeyen Binbaşı Hugo tarafından amansızca kovalandıktan sonra yakın bir zamanda ele geçirilmiş olan eşkıya Fra Diavolo'yu kurtarmak için büyük bir telaş baş göstermişti.

İşte bu koşullar altında, üstünde hiçbir birliğe ait olmayan değişik bir üniforma bulunan yirmi altı veya yirmi sekiz yaşlarındaki orta boylu bir genç, at ve at arabası kiralamak üzere aktarma istasyonuna gelmişti. Omzunda çifte namlulu kısa bir İngiliz tüfeği vardı. Kemerindeki tabancalar, Roma ile Napoli arasındaki yolda karşısına çıkabilecek tehlikelerden haberdar olduğunu kanıtlıyordu.

İstasyon müdürü elinde bir at arabası bulunduğunu, ama onu kiraya veremeyeceğini, çünkü satılması koşuluyla kendisine gönderilmiş olduğunu söyledi. Ancak içlerinden tercih yapabileceği çok sayıda at bulunmaktaydı.

"Eğer at arabasını beğenirsem ve çok pahalı değilse, satın almayı düşünebilirim," dedi yolcu.

"İyi öyleyse, gelin bir bakın."

Yolcu, istasyon müdürünü takip etti. At arabası küçüktü ve üstü açıktı, ama hava ılık olduğu için, bu bir rahatsızlıktan ziyade avantaj teşkil ederdi. Üstelik genç adam tek bir sandık ve bavulla yalnız başına seyahat edeceği için, ona yetecek bol bol yer vardı.

Fiyat konusunda tartıştılar; yolcu aslında fiyatı umursadığından değil de, öyle yapması gerektiğini düşündüğü için sıkı bir pazarlık yaptı. Fiyat sekiz yüz frank olarak belirlendi.

Yolcu at arabasının kapıya getirilerek yola hazırlanmasını istedi. Kendisi sürücünün sandığı arabanın arkasına zincirlemesini izlerken, bir subay da onunla birlikte izlemekteydi, ama subayın tavrı oldukça ilgisizdi.

Subay da genç yolcuyla aynı talepte bulundu. "Kiralık atlarınız ve at arabanız var mı?" diye sordu istasyon müdürüne.

"Elimde yalnızca atlar kaldı," dedi istasyon müdürü alelade bir tavırla.

"At arabalarına ne oldu?"

"Sonuncusunu oradaki beyefendiye sattım."

"Kanunlar yolcular için elinizde daima hazır at arabası bulundurmanızı şart koşuyor."

"Kanunlarmış!" dedi istasyon müdürü. "Hangi kanunlardan bahsediyorsunuz? Biz burada uzun zamandır hiç kanun falan görmedik." Toplumun ahlaki kurallarını hiç umursamazmış gibi parmaklarını kütürdetti.

Subay bir küfürle hayal kırıklığını dile getirdi.

Genç yolcu subaya baktı. Karşısında yirmi sekiz veya otuz yaşlarında yakışıklı bir adam bulunmaktaydı; açık mavi gözleri ve katı bir yüz ifadesi vardı. Hem inatçı, hem de asabi bir insana benziyordu. Yüksek sesle kendi kendine konuşurken ayaklarını yere vuruyordu: "Yüce Tanrım! Yarın saat beş sularında Napoli'de olmalıyım ve altmış fersah at sürmeye hevesli olduğum söylenemez!"

"Mösyö," dedi yolcu, belirli bir sınıfa mensup olan insanların birbirini tanımasını sağlayan bir nezaketle, "ben de Napoli'ye gidiyorum."

"Evet, ama sizin at arabanız var," dedi subay acı bir kahkaha atarak.

"Dolayısıyla size yanımda bir yer teklif edebilirim."

"Affedersiniz mösyö," dedi subay kibarca reverans yapıp ses tonunu değiştirerek, "ama sizi tanıma şerefine nail değilim."

"Ama ben sizi tanıyorum. Üzerinizde General Lasalle'in hafif süvari birliğinin üçüncü alayının komutanı olduğunuzu gösteren bir üniforma var; ordunun en cesur alaylarından biri."

"Bu, teklifinizi kabul edecek kadar patavatsızca davranmam için bir gerekçe olamaz."

"Tereddüdünüzü anlıyorum mösyö ve içinizin rahat etmesini sağlayacağım. Atların masrafını yarı yarıya bölüşürüz."

"Öyle yapsak bile," dedi hafif süvari birliğinin komutanı, "bir de at arabası var; o konuda da uzlaşmaya varmalıyız."

"Sizi gücendirmek istemem mösyö ve yol arkadaşım olmanızı gerçekten çok arzu ederim. Napoli'ye vardığımızda ikimizin de işine yaramayacak olan bu eski at arabasını satarız, satamazsak da yakarız. Satarsak, sekiz yüz frank ödemiş olduğum için, dört yüz frank alırım, gerisini de siz alırsınız."

"Dört yüz frankı size hemen ödememe izin vermeniz koşuluyla teklifinizi kabul ediyorum. Böylece at arabası ikimize ait olmuş olur ve herhangi bir kaybı yarı yarıya bölüşürüz."

"Sizi memnun etmek adına teklifinizi tamamen kabul etmeye hazırım, ama bence aynı ülkenin vatandaşları olarak durumu biraz fazla karmaşık hale sokuyoruz."

Subay istasyon müdürünün yanına yürüdü. "At arabasının yarısını o

beyefendiden satın alıyorum, işte dört yüz frankınız," dedi.

İstasyon müdürü kollarını kavuşturmuş halde kıpırdamadan oturmaya devam etti. "Beyefendi bana zaten ödeme yaptı, dolayısıyla para bana değil ona verilecek," dedi.

"Bunu biraz daha kibar bir dille söyleyemez miydin serseri herif?"

"İstediğim gibi konuşurum. Siz ne derseniz deyin."

Subayın eli kılıcına gitti, ama ardından elini kemerine koydu. Genç yolcuya döndü. "Size borçlu olduğum dört yüz frankı lütfen kabul eder misiniz mösyö?" diye sordu. Sesindeki nezaket, az önce istasyon müdürüyle konuşurken kullandığı ağır kelimelerle büyük bir tezat oluşturuyordu.

Yolcu reverans yaptı ve omzunda tüfeğiyle birlikte taşıdığı metal kilitli küçük deri çantayı açtı. Subay elindeki altınları çantaya boşalttı.

"Hazır olduğunuz anda yola çıkabiliriz mösyö," dedi subay.

"Bavulunuzu benim sandığımın yanına bağlamak istemez misiniz?"

"Hayır, teşekkür ederim. Sırtımda tutacağım. Kaburgalarımı bu eski at arabasının sarsıntılarından korur. Hem içinde yanımda bulunmasını tercih edeceğim iki tabanca var. Haydi atına, arabacı, atına!"

"Beyefendiler refakatçi istemezler mi?" diye sordu istasyon müdürü.

"Ah, manastıra dönen rahibelere benzer bir halimiz mi var?"

"Nasıl isterseniz. Dilediğinizi yapmakta özgürsünüz."

"Seninle aramızdaki fark da bu zaten, Papa hayranı rezil herif!" dedi subay. Ardından arabacıya dönerek, "*Avanti! Avanti!**" diye bağırdı.

Arabacı atları dörtnala sürmeye koyuldu ve genç yolcu ona talimatlar verdi: "Appian Yolu'ndan git! San Giovanni Kapısı'ndan geçme."

XCIX
Appian Yolu

İKİ GENÇ ADAM SABAH SAAT ON BİR SULARINDA Sextius Piramidi'ni sağlarında bırakıp, at arabasıyla, iki bin yıl boyunca aşındırılmasına rağmen kaldırım taşları hâlâ sağlam olan Appian Yolu'na çıktılar.

Haussmann'ın Paris'i için Champs-Elysées, Bois de Boulogne ve Buttes Chaumont ne anlama geliyorsa, Sezar'ın Roma'sı için de Appian Yolu o anlama geliyordu. Antik çağların altın günlerinde bu yola Büyük Appia, Yolların Kraliçesi, Cennet Yolu denirdi. Emsalsiz şehirdeki zengin, asil ve

---

*. İtalyanca: İleri!

zarif kişilerin, hem hayattaki, hem de ölümdeki buluşma yeriydi.

Appian Yolu boyunca uzanan türlü türlü ağaçlar, özellikle de muhteşem selvi ağaçları, görkemli mezarları gölgelerdi. Çünkü ölümü İngilizler kadar çekici bulan ve aralarında intiharın yaygın olarak görüldüğü Romalılar, özellikle Tiberius, Caligula ve Nero dönemlerinde bedenlerinin ebediyen yatacağı yeri seçmeye büyük bir özen gösterirdi. Bir Romalı, mezarının planını nadiren varislerine bırakırdı; bu kendisine ayırdığı bir zevkti ve genellikle mezarının yapımına şahitlik ederdi. Dolayısıyla, günümüzde hâlâ görebileceğimiz mezar anıtlarının çoğu ya *Vivus fecit* ("bu mezarı yaşarken inşa etti") anlamına gelen V.F harflerini, ya *Vivus sibi posuit* ("bu mezarı yaşarken kendisi için diktirdi") anlamına gelen V.S.P harflerini ya da *Vivus faciendam curavit* ("bu mezarın inşasına yaşarken tanıklık etti") anlamına gelen V.F.C harflerini taşır.

Cicero dönemlerinde yaygın olan bir dini inanca göre –birçok inancın ortadan kaybolmaya başladığı, Tusculum avukatına göre, bir kâhinin diğerine bakarken kendini gülmekten alıkoyamadığı bir dönem– gömülmeyen bir insanın ruhu yüzyıl boyunca Styx Nehri kıyılarında gezinmeye mahkûmdu. Dolayısıyla gömülmeyi reddetmek kutsal inançlara karşı büyük bir saygısızlıktı ve ancak Ceres'e bir domuz kurban edilerek telafi edilebilirdi.

Ancak gömülmek yeterli değildi; insanın doğru düzgün gömülmesi gerekirdi. Paganların ölüm betimlemesi bizimkinden çok daha çekiciydi. Klasik Romalılar için ölüm, kel bir kafatası, boş göz çukurları ve şeytani bir tebessümü bulunan etsiz bir iskelet anlamına gelmiyordu; onlar için ölüm güzel bir kadındı; Uyku ve Gece'nin solgun kızıydı; açık renkli uzun saçları, bembeyaz soğuk elleri vardı ve insanı kış gibi kucaklardı. Ölüm, çağrıldığı zaman, bilinmeyen bir dost gibi gölgelerin arasından çıkagelir, sessizce ve usulca, can çekişen insanın gözlerini kapatıp, hüzünlü bir öpücükle dudaklarını mühürlerdi. Bunun ardından, sağır, dilsiz ve hissiz ceset cenaze ateşinin yakılmasını beklerdi; cenaze ateşinin alevleri bedeni yutarken, ruh ile beden birbirinden ayrılırdı ve beden küllere dönüşürken, ruh bir tanrıya, bir tayf'a dönüşürdü. Tıpkı bizim hayaletlerimiz gibi, insan gözüyle görülemeyen, ama insanların arasında olan tayf, beş duyusuna yeniden kavuşarak eski alışkanlıklarına, zevklerine ve tutkularına dönerdi. Savaşçıların kalkanıyla, kargısıyla, kılıcıyla gömülmesinin, kadınların dikiş iğnelerinin, elmaslarının, altın zincirlerinin ve inci kolyelerinin arasında yatmasının, çocukların yanına uyanınca bulması için en sevdiği oyuncaklarla birlikte ekmek, meyve ve henüz sütten kesilmediyse, sumernerinden bir kabın içinde birkaç damla anne sütü bırakılmasının sebebi buydu.

Kısa bir ömür boyunca yaşayacakları evin yeri Romalılar için bu kadar önemliyse, bir de ebediyen kalacakları evin onlar için ne kadar önem taşıdığını düşünün. Mezarın yeri güzel olmalıydı; zevklerine, âdetlerine, alışkanlıklarına ve arzularına hitap edecek şekilde tasarlanmalıydı. Çünkü tayflar mezarlarının ötesinde özgürlüğü bulunmayan hareketsiz tanrılardı. Basit zevkleri olan kişiler, pastoral bir kafa yapısı olan kişiler, bilgeler ve filozoflar, ebediyeti orman tanrılarının, orman perilerinin ve su perilerinin arasında geçirmek, hışırdayan yaprakların usul seslerinde ebediyen huzur bulmak, taşların üzerinde akan derelerin çağlamasıyla sükûna ermek ve dallara saklanmış kuşların cıvıltılarıyla neşelenmek için, mezarlarını bahçelerine ya da ormana inşa ettirirlerdi. Ancak çok daha fazla sayıda kişi, hatta büyük çoğunluk, hareket, heyecan, faaliyet ve canlılık ister, dünyanın dört bir yanından gelip geçenlerin Avrupa'dan, Asya'dan ve Afrika'dan haberler taşıdığı anayolların –Latin Yolu, Flaminian Yolu ve özellikle de Appian Yolu– yanından toprak satın alabilmek için yüklü miktarda para öderdi.

Appian Yolu iki bin yıl içerisinde yavaş yavaş imparatorluk yolu olma özelliğini yitirmişti, artık Napoli anayolu, saraya benzeyen ihtişamlı evlerin ve anıtlardan daha etkileyici mezarların yanından geçiyordu. Ancak yine de içlerindeki tayflar görkemli gösteriyi yakalayabiliyordu. Üstelik mezarlarının ağzından yolcularla konuşabiliyorlardı, çünkü hepsinin mezarında birer kitabe bulunmaktaydı.

İnsanın karakteri kitabesi aracılığıyla mezarını aşar. Şöyle der alçakgönüllü bir insan:

Vardım, artık yokum.
İşte bütün hayatım bu ve bütün ecelim.

Zengin insan duyurur:

Burada yatar
STABIRIUS
İstese Roma'nın bütün birliklerinde
Rütbe sahibi olabilirdi,
Ama o reddetti.
Dindar, yiğit ve inançlıydı.
Sıfırdan başladı; arkasında otuz milyon sikke bıraktı,
Ve filozofları asla dinlemezdi.
Sağlığınızı koruyun ve onu örnek alın.

Stabirius adındaki bu zengin kişi, gelip geçenlerin dikkatini mutlaka çekmek için kitabesinin üstüne bir güneş saati oydurtmuştu!

Kültürlü insan temennide bulunur:

Ey Yolcu!
Yolun sonuna varmak için
Ne denli hevesli olsan da
Bu taş senin bakmanı
Ve yazanları okumanı ister;
Burada şair
MARCUS PACUVIUS'UN
Kemikleri yatar,
Sana söylemek istediğim buydu.
Elveda!

Ketum kişi şöyle fısıldar:

Adımı, doğum yerimi, kökenimi,
Eskiden kim olduğumu, şimdi kim olduğumu
İfşa etmeyeceğim.
Ebediyen susmayı tercih eden ben
Küllerden, kemiklerden ve hiçlikten ibaretim!
Hiçlikten geldim ve hiçliğe döndüm.
Seni de aynı kader bekliyor. Elveda!

Doygun bir insan şöyle der:

Hayattayken iyi yaşadım.
Benim oyunum sona erdi, seninki de yakında sona erecek.
Elveda! Alkışlar!

Yedi yaşında dünyadan alınan zavallı bir çocuğun mezarında, belki de bir baba kederini şöyle belirtir:

Ey toprak! Onun üzerine yük olma!
O senin üzerine yük olmadı!

Hayata tutunmaya bu denli hevesli olan tayflar, mezarlarından kimlerle konuşmaya çalışıyorlardı? Günümüzde fahişelerin yoldan gelip geçenlerin dikkatini çekmek için pencereleri tıklatması gibi, mezarlarından

kimlere sesleniyorlardı? Onları umursamaksızın, onları görmeksizin hızla ve neşeyle akıp geçmesine rağmen parçası olmaya çalıştıkları dünya nasıl bir dünyaydı?

Gençliği, güzelliği, zarafeti ve serveti göklere çıkaran, Roma aristokrasisini el üstünde tutan bir dünyaydı. Gözde bir buluşma mekânı olan Appian Yolu, antik çağların Longchamp'ı gibiydi, ama Büyük Appia'da insanlar yalnızca üç gün değil, yıl boyu buluşurdu.

Öğleden sonra saat dört sularında sıcak azalır ve kavuruculuğunu yitirmeye başlayan güneş, Tiren Denizi'ne doğru alçalırdı. Çamların, meşelerin ve palmiyelerin gölgeleri Batı'dan Doğu'ya uzanır ve Sicilya zakkumları, Jupiter Latial tapınağının bütün manzaraya hâkim olduğu mavi dağ sıralarından esen ilk rüzgârlarla birlikte günün tozunu toprağını silip süpürürdü. Hint manolyalarının fildişi rengindeki çiçekleri, akşam çiyini toplamaya hazır esanslı kâseler misali başını doğrulturdu. Gün boyu kavurucu öğle güneşinden kaçmak için gölün derinliklerinde saklanan, Hazar Denizi'nden gelen kutsal nilüferler, tekrar yüzeye çıkmaya başlar ve çanaklarını açarak öğleden sonranın serinliğini solurlardı. Derken Appian Kapısı'nın altında toplumun seçkin kitlesinin öncü kolu olarak nitelendirebileceğimiz *Trossuli*, yani Romalı Truvalılar belirirdi. Bunu takiben Appia sakinleri de dışarı çıkar ve avludan taşıdıkları sandalyelere oturarak, binicilerin biniş desteklerine yaslanarak ya da hayatta olanların soluklanması için mezarların önüne yerleştirilen daire şeklindeki sıralara tüneyerek gelip geçenleri izlerlerdi.

Ne Champs–Elyées'de bir aşağı bir yukarı dolaşan Paris, ne Cascine'ye akın eden Floransa, ne Prater'e koşan Viyana, ne de Via Toledo'yu veya Chiaia'yı dolduran Napoli – dünyanın hiçbir yerindeki hiçbir kimse bu denli çeşitli oyuncular ve bu denli kalabalık bir izleyici kitlesi görmemiştir!

C
İsa'dan Elli Yıl Önce Appian Yolu'nda Olanlar

İLK ÖNCE NUMİDİA ATLARI SIRTINDA adamlar belirirdi; bu atlar günümüzde beyefendilerin bindiği atların atalarıydı. Eyersiz ve üzengisiz atların sırtında altın kumaştan ya da kaplan derisinden örtüler bulunurdu. Binicilerin bazıları geçidi izlemek için dururken, bazıları yoluna devam ederdi; kısa tunikleri, sol omuzlarına attıkları pelerinleri ve hafif ayakka-

bıları olan koşucular onları geçerdi. Bellerinde hızlarına göre gevşetip sıkabildikleri kemerler bulunurdu. Diğer biniciler de Appian Yolu'nun taşlarında sanki yarışı kazanmak istermiş gibi dörtnala ilerler, yanlarındaki gümüş tasmalı, kocaman, muhteşem köpekler hoplayıp sıçrardı. Acı acı havlayan o köpek sürülerinin yoluna çıkana eyvahlar olsun! Çünkü köpekler onu paramparça eder, atlar onu toz bulutunun içinde çiğneyip geçerdi. İnsanlar yaralanan ve kan kaybeden adamı yoldan taşır; onu ezip geçen genç asilzade yavaşlamaksızın arkasına dönüp bakarak kahkaha atar ve yoluna devam ederdi.

Numidia atlarının arkasından iki tekerlekli hafif at arabaları gelirdi. Tıpkı günümüzdeki hafif at arabaları gibi hız için tasarlanan ve *cisii* adı verilen bu hafif arabalar hızını yelpaze şeklinde koşumlanan üç katırdan alırdı. Sağdaki ve soldaki katırlar gümüş çanlarını sallayarak dörtnala ileri atılırken, ortadaki katır daima ok gibi dümdüz bir doğrultuda tırıs giderdi. Onun arkasından günümüzdeki *corricolo*'nun türevlerinden biri, daha doğrusu atası olan, *carrucae* adlı yüksek arabalar gelirdi. *Carrucae*'de yol alan seçkin kişiler dizginleri nadiren kendileri tutardı; bu işi onların yerine üstlenebilecek, memleketinin rengârenk kıyafetlerini giyen Nubyalı köleleri vardı. *Cisii* ile *carrucae*lerin arkasından, mor yastıklarla ve pahalı halılarla donatılmış *rhedae* adı verilen dört tekerlekli arabalar ve *covini* adı verilen kapalı arabalar gelirdi; *covini* adlı arabalar öyle kapalı olurdu ki, onların içinde yol alan yolcular, Roma sokaklarında gezintiye çıkıp halkın arasına karıştıklarında birbirlerini fark etmeksizin yan yana geçip gidebilirlerdi.

Ardından evli kadınlar ve fahişeler görünürdü. Büyük bir tezat oluştururlardı; uzun elbiselere bürünüp kalın kumaşlardan dikilen *palla* ile örtünen evli kadınlar, yalnızca soyluların binmesine izin verilen ve garip bir şekli olan *carpentum* adlı iki tekerlekli arabalarda heykel gibi dimdik otururken, sisten dokunmuş gibi görünen ipince Kos bürümcüğünden elbiselere bürünen fahişeler, *paenulae* adı verilen muhteşem pelerinleri içindeki sekiz kölenin taşıdığı tahtırevanlarında rahat tavırlarla arkalarına yaslanırlardı. Fahişenin sağında, özgürlüğünü kazanmış Grek bir kadın görebilirdiniz; geceleri açan bir çiçek, bir aşk elçisi olan bu kadın yürüttüğü tatlı ticarete bir an için mola verir, tavuskuşu tüylerinden yapılmış bir yelpazeyle hanımını serinletirdi. Fahişenin solunda ise, kadifeden uzun ve dar bir halı iliştirilmiş ve yine aynı kumaşla kaplı bir basamak taşıyan Liburnialı bir köle görebilirdiniz; bu sayede işi zevk vermek olan bu soylu rahibeler tahtırevanlarından inip, mücevherlerle kaplı çıplak ayakları yere hiç değmeden sandalyelerine yürüyebilirlerdi.

Yolcuların bir kısmı Campo Marzo ve Capena Kapısı'ndan geçip de

Appian Yolu'na ulaşınca arabalarında veya at sırtında yol almaya devam ederken, birçoğu da durup atlarını kölelere emanet ederek mezarların ve muhteşem evlerin arasında yürür ya da saati yarım sikkeye sandalyeler veya tabureler kiralarlardı.

Ah! İşte orası gerçek zarafetin tadını çıkarabileceğiniz bir yerdi! İşte orası son modanın hüküm sürdüğü bir yerdi! İnsan orada gerçekten zevk sahibi kişileri görebilir, sakal kesimindeki, saç modelindeki, tunik biçimlerindeki son modayı öğrenebilirdi – gerçi uzun ve bol tunikler giyen Sezar bu karmaşık sorunu çözümlemişti, ama Sezar'dan beri moda büyük değişimler geçirdi! İşte orası ciddi sohbetlerin ağırlığını yitirdiği, en güzel allık renginin, cildi sıkılaştırmak ya da yumuşatmak için kullanılabilecek en yağlı merhemlerin, mersin ağacı ile sakızağacından yapılıp yıllanmış şarapta bekletilen pastillerin nefes kokusuna ne kadar iyi geldiğinin tartışıldığı bir yerdi! İnsanlar bir yandan birbirlerini dinlerken, bir yandan da havanın güzel kokmasını sağlamak için birbirlerine küçük kehribar yumakları atarlardı. Başlarıyla birbirlerini onaylar, gözleriyle aynı fikirde olduklarını belli eder, bazen de sıra dışı fikirlere alkış tutarlardı. Gülümsediklerinde inci gibi bembeyaz dişleri ortaya çıkardı. Başlarındaki örtüyü omuzlarına indirip saçlarını açık bırakırlardı; kapkara gözleriyle ve kapkara kaşlarıyla tezat oluşturan muhteşem saçları, Almanya'dan getirttikleri kayın külleri ile keçi yağından yapılan sabun ya da sirke ile sakızağacı yağından yapılan karışımı kullanmalarına bağlı olarak alev sarısı, altın sarısı veya kül sarısı parlardı. Daha da kolayı, Herkül ve İlham Perileri Tapınağı'nın hemen karşısındaki Minucius Portico'nun yakınında bulunan hanları ziyaret etmekti; bu hanlarda Galyalı fakir kızların saçlarını kırk sikke karşılığında sattığı berberler, yarım altın kâr ekleyerek saçları satışa sunarlardı.

Sırtına giyecek giysisi olmayan yoksullar, açlıktan kırılan ve yemek için göze almayacağı şey olmayan Grekler, lükse ve zenginliğe saldıran bir konuşma yapmak üzere orada bulunan eski püskü pelerinlere bürünmüş cebi delik filozoflar bu manzarayı hasetle izlerdi.

Arkasına yaslanan, oturan, ayakta duran, volta atan, ağırlığını bir o bacağına, bir bu bacağına veren, ponzayla koltukaltı kıllarını aldığını bütün dünyaya göstermek için kollarını kaldıran, kahkahalar atan, aşklarını ilan eden, dedikodu yapan, *r*'leri yuvarlayan, Kadiz veya İskenderiye şarkıları mırıldanan tüm o şık insanlar, onları dinlemekte olan ve mezarlarından onlara seslenen ama sesi çıkmayan ölüleri unuturlardı. Bu sosyetik insanlar kendilerininkine benzer sesleri duymayı tercih eder ve Virgil'in dilinde havadan sudan konuşmayı, Demosthenes'in dilinde kelime oyunları yapmayı sürdürürlerdi. Özellikle de Yunanca konuşmayı severlerdi, çün-

kü Yunanca aşkın gerçek diliydi ve âşıklarına Thais ile Aspasia'nın dilinde "hayatım ve ruhum" demeyi beceremeyen bir fahişe, ancak deri sandaletler giyip deri kalkanlar taşıyan Marsi askerlere layık görülürdü.

Gelin görün ki Mantualı nazik bir gezgin, doğuştan değilse de yüreğinde Hıristiyan olan şair Virgil, bu kibirli ve budala kitleyi eğlendirip oyalamak, onlara bir bakış açısı sağlamak için kır hayatının güzelliklerinden dem vurmuş, Cumhuriyetçilerin hırslarına sövmüş, dinsizlik olarak gördüğü iç savaşlara saldırmış ve Homeros'un epiklerinden beri yazılan en önemli şiiri kaleme almış, ama gelecek kuşaklara ve çağdaşlarına layık görmediği için yakmıştır! Aklı beş karış havada olan bu gençler için, ikiyüzlü bu kadınlar için, sağlıklarını genelevlerde, keselerini tavernalarda bırakan bu varlıklı gençler için, tüm bu aylak, tembel ve kibirli insanlar için yazmıştır. Onlar her şeyden önce İtalyan olmalarına rağmen, İngilizler gibi aksi, İspanyollar gibi gururlu, Galyalılar gibi kavgacıdır. Bu varlıklı gençler ve ikiyüzlü kadınlar hayatlarını kemer altında yürüyüş yaparak, hamamlarda laflayarak, meydanlarda alkış tutarak geçirirler, ama yine de Virgil onlar için yazmıştır. Horace onlar için Philippi Savaşı'ndan kaçmış, onlara daha hızlı koşabilmek için kalkanını bir kenara fırlatmıştır. Horace Roma meydanında, Campo Marzo'da ve Tiber kıyısında boş boş gezinebilecekken, onlar için, onların ilgisi ve beğenisi için, önemsiz olarak nitelendirdiği kasidelerini, hicivlerini, *Ars Poetica*'sını yazmıştır. Şair Ovid'in, kısa bir süre için imparatorun kızının aşığı olmanın bedelini veya belki de Agrippa'nın doğumunun altındaki sırrı öğrenmenin bedelini ödemek için Trakyalıların yanına sürgüne gönderildiğinde, büyük bir özlem duyduğu insanlar bunlardır. *Tristia* adlı şiirini, *Epistulae ex Ponto* ve *Metamorphoses* adlı eserlerini bu insanlara ithaf etmiştir. Roma'ya dönüp tekrar onlarla birlikte Appian Yolu'nda olabilmek için önce Augustus'a, ardından da Tiberius'a yalvarmıştır. Onların hasretini çekmiş, evden çok uzaklarda gözlerini kapayıp Roma'yı hayal ettiğinde ve Sallustus Bahçelerini, yoksul Subura mahallesini, Sezar'ın Cassius ile savaşırken neredeyse boğulacağı muhteşem Tiber'i, Latin dişi kurdun sığınağı ve Romulus ile Remus'un beşiği çamurlu Velabrum ile yakınlarındaki kutsal ormanları gözünde canlandırırken onları görmüştür! Maecenas –Etrurya krallarının soyundan gelen ve Augustus'un arkadaşı olan, yürürken ikisi de kendisinden daha erkek olan iki haremağasından destek alan keyfine düşkün Maecenas– o insanların nisan günü kadar değişken olan sevgisini elinde tutabilmek için şairlere şiirlerini okumaları için, ressamlara freskleri bitirmeleri için, aktörlere sahneye çıkmaları için, pantomim sanatçısı Pylades'e binlerce değişik surata bürünmesi için ve dansçı Bathyllus'a zarafeti yeniden tanım-

laması için para akıtmıştır. Balbus onlar için tiyatro açmış, Philippus onlar için müze inşa etmiş, Pollion onlar için tapınaklar yapmıştır.

Agrippa onlar için yirmi bin sikke tutarındaki piyango biletlerini bedava dağıtmış, onlar için Hellespont'tan gümüş ve altın işlemeli kıyafetler, fildişi ve sedef kakmalı mobilyalar getirtmiştir. Onlar için gündoğumundan günbatımına tıraş olabilecekleri, esanslar sürünüp masaj yaptırabilecekleri hamamlar inşa ettirmiş, üstelik bu hamamlarda bedava yemek ve içki dağıtmıştır. Onlar için otuz fersahlık kanallar açtırtmış, yetmiş yedi fersahlık suyolları inşa ettirmiş, Roma'nın iki yüz çeşmesine, yüz otuz su kulesine ve yüz yetmiş göletine günde iki milyon metreküpten fazla su getirtmiştir. Augustus tuğlalardan kurulu şehri onlar için bir mermer şehrine dönüştürmüştür. Mısır'dan obeliskler getirtmiş, meydanlar, bazilikalar ve tiyatrolar inşa ettirmiştir. Bilge İmparator Augustus onlar için altın sofra takımlarını bile erittirmiştir; Ptolemies ganimetlerinden yalnızca babası Octavius'un çiçek kakmalı renkli vazosunu kendisine ayırmış, Antonius'u mağlup edip dünyayı fetheden amcası Sezar'dan miras olarak yüz elli milyon sikke (otuz milyon frank) almıştır. Onlar için Flaminian Yolu'nu ta Rimini'ye kadar baştan inşa ettirmiştir. Onlar için Yunanistan'dan filozoflar ve soytarılar, Kadiz'den dansçılar, Galya'dan ve Almanya'dan gladyatörler, Afrika'dan boa yılanları, hipopotamlar, zürafalar, kaplanlar, filler ve aslanlar getirtmiştir. Hepsini onlar için yapmış ve ölürken şunları söylemiştir: "Romalılar, benden memnun musunuz? İmparator rolünü iyi oynadım mı? Evet mi? Öyleyse alkışlayın!"

İki yolcu Appian Yolu'nda ilerlerken, Augustus'un döneminin üzerinden yaklaşık iki bin yıl geçmişti. Bir zamanlar ölümün en sevdiği yer olan bölgenin artık kendisi de ölmekteydi. Capena ile Albano arasında yalnızca sıra sıra harabeler uzanmaktaydı; barındırdığı antik çağ gizemlerini ancak tecrübeli bir arkeologun gözünün okuyabileceği harabeler.

CI

Donanma Teğmeni İle Hafif Süvari Birliği Komutanı Arasındaki Arkeoloji Sohbeti

İKİ GENÇ ADAM BİR SÜRE SESSİZ KALDILAR. Aralarında daha genç olanı, yani at arabasını önce satın almış olan, yol üzerinde bulunan ve antik çağların tarihini yansıtan muazzam yazıları büyük bir ilgiyle inceliyordu. Ondan daha büyük olan diğer adam ise, yol arkadaşının çok etkileyici bul-

muş gibi göründüğü harabelere ilgisiz gözlerle bakıyordu.

"Düşünsenize," dedi subay kayıtsızca, hatta hor gören bir tavırla, "bu taşların hepsinin isimlerini ve tarihlerini bilen insanlar var."

"Doğru, öyle insanlar var," dedi yol arkadaşı tebessümle.

"Dün büyükelçimiz Mösyö Alquier ile akşam yemeği yiyorduk, kendisine Berg Grandükünden mektup getirmiştim. Derken bir âlim, bir mimar çıkageldi; itiraf etmeliyim ki çok hoş bir karısı vardı."

"Visconti mi?"

"Onu tanıyor musunuz?"

"Sizin tarifinizden sonra kim tanımaz ki?"

"Yani Roma'da mı yaşıyorsunuz?"

"Roma'ya hayatımda ilk kez dün geldim ve bu sabah sizinle birlikte oradan ayrıldım, ama bu Roma'yı adeta orada doğmuşum gibi tanımama engel değil."

"O halde namı diğer Ebedi Şehir hakkında bilgi edinmeye meraklısınız, öyle değil mi?"

"Boş zamanlarımda. Antik çağları severim. O dönemlerde insanlar dev gibiydi, Virgil muhteşem dizelerinden birinde, bir gün sabanın teki onların mezarlarını açtığında, kemiklerinin boyutundan hayrete düşeceğimizi söylemekte haklıydı."

"Ah, evet, hatırladım," dedi genç komutan okul günlerinden kalan anıya esneyerek: *mirabitur ossa sepulcris*. "Ama," dedi kahkaha atarak, "gerçekten bizden daha mı uzunlarmış?"

"Şu anda tam olarak bunu kanıtlayan yerin yanından geçiyoruz."

"Neredeyiz?"

"Maxentius Meydanı civarlarındayız. Ayağa kalkarsanız, bir höyük görürsünüz."

"Orası mezar değil mi?"

"Evet, ama on beşinci yüzyılda kazıldı. Kafası kayıp bir adamın mezarıydı, ama adam ona rağmen bir seksenden uzundu. Babası Gotların, annesi Alanilerin soyundan geliyordu. Hayatına dağlarda çobanlık yaparak başladı, ardından Septimus Severus'un komutasında er, Caracalla'nın komutasında yüz kişilik bir bölüğün komutanı, Heliogabalus'un komutasında yüksek rütbeli bir subay oldu; kariyerine II. İskender'in ardından imparatorluk yaparak son verdi. Başparmağına yüzük yerine karısının bileziklerini takardı. Dolu bir arabayı tek eliyle çekebilir, taşı sıkarak un ufak edebilirdi. Nefes nefese bile kalmaksızın birbiri ardına otuz savaşçıyı alaşağı edebilirdi. Dörtnala koşan bir at kadar hızlı koşabilir, hatta büyük meydanı on beş dakikada üç kez turlayabilirdi; her seferinde akıttığı ter-

lerle birer kâseyi doldurabilirdi. Günde yaklaşık yirmi kilo et yer, bir testiyi tek dikişte bitirirdi. Adı Maximin'di. Aquileia yakınlarında kendi askerleri tarafından öldürüldü; askerler onun kellesini Senato'ya gönderdiler. Senato onun kellesini Campo Marzo'da halkın önünde yaktı. Altmış yıl sonra Maximin'i atası ilan eden başka bir imparator, Maxentius, onun kafasız cesedini Aquileia'dan getirtti. Atlar ve at arabaları için bu meydanı inşa ettirirken, atasının mezarını da inşa ettirdi. Ölünün en sevdiği silah yay ve ok olduğu için, Almanya'dan getirtilen dişbudak ağacından yapılmış bir yayla ve Fırat Nehri'nin kamışlarından yapılan altı okla gömüldü; yay iki buçuk metre uzunluğunda, oklar ise bir buçuk metre uzunluğundaydı. Maxentius Roma'yı Konstantin'e karşı savunurken boğularak öldü."

"Evet, Le Brun'un resmini hatırlıyorum, Maxentius karaya yüzmeye çalışıyordu. Semiramis'in asma bahçelerindeki gibi nar yetişen şu yuvarlak kule mi onun mezarı?"

"Hayır, o mezar, ismini mermerden okuyabileceğiniz büyüleyici bir kadına ait. On üçüncü yüzyılda Papa VIII. Boniface'nin yeğeni tarafından hisar olarak kullanılırdı. Kadının adı Caecilia Metella'ydı; Crassus'un karısı ve Giritli Metellus'un kızıydı."

"Ah," dedi subay. "Demek tuttuğu Grek filozofla dışarı çıktığında, güneşten korumak için bilge adamın başına hasır şapka takan, ama eve dönerken şapkayı alacak kadar cimri olan adamın karısıydı."

"Bu onu Sezar'a otuz milyon borç vermekten alıkoymadı; Roma'daki alacaklıları Sezar'ın İspanya'daki idari görevini devralmasına mani oluyorlardı. Sezar oraya borç alarak gitti, ama kırk milyonla ve bütün borçlarını kapatarak döndü. Crassus'un hayat hikâyesinden geriye kalan tek şey Sezar'a verdiği otuz milyon ve karısının onuruna dikilen bu anıttır."

"Gerçekten böyle bir mezarı hak ediyor muymuş?" diye sordu subay.

"Evet, çünkü asil ve akıllı bir kadınmış. Sanatçı ve şairmiş; evinde Roma'nın en şık, en zengin, en akıllı insanları toplanırmış, aralarında Catalina, Sezar, Pompey, Cicero, Lucullus ve Terentius Varro gibi isimler varmış. Bu kişilerin bir araya toplanmasının nasıl bir şey olacağını hayalinizde canlandırabiliyor musunuz?"

"İnsanın bütün geceyi büyükelçi Mösyö Alquier ile birlikte geçirmesinden daha eğlencelidir herhalde. Mezarı açılmış gibi görünüyor."

"Evet, Papa III. Paul'un emriyle. Papa onun küllerini içeren vazoyu buldu ve Farnese Sarayı'ndaki bir antrenin köşesine koydurttu. Yanılmıyorsam bugün hâlâ orada duruyor."

Hafif süvari birliğinin komutanı başlangıçta yol arkadaşının açıklama-

larını yarım kulakla dinliyorduysa da, genç adam konuşmayı sürdürdükçe, onun da ilgisi artmıştı. "İtiraf etmeliyim ki anlayamadığım bir şey var," dedi komutan. "Yazılı tarih bu denli sıkıcıyken, sizin anlattıklarınız nasıl bu denli sürükleyici olur? Bugüne dek yılanlardan nasıl uzak durduysam, harabelerden de öyle uzak durdum, ama şu anda, bana hikâyelerini anlatacaklarsa, bu mezar taşlarını birer birer okumaya razıyım."

"Üstelik yaklaşmakta olduğumuz mezar taşlarının hikâyesi daha da ilginç," dedi kılavuzu. At arabası Caecilia Metella'nın mezarının yanından geçmişti ve zamanın büyük bir yıkıma uğrattığı harabelere yaklaşıyordu.

"Durmayın, anlatın. Kendimi, tatlı Şehrazat'a her gece muhteşem masallarından birini anlattıran *Binbir Gece Masalları*'ndaki sultan kadar meraklı hissediyorum."

"Bu villa Quintilian kardeşlere aitti. İmparator Commodius'a suikast girişiminde bulundular."

"O Trajan'ın torunu değil miydi?"

"Evet, Marcus Aurelius'un da oğluydu. Nice imparatorlar gelip geçmiştir, ama hepsi birbirinden farklıdır. Commodius on iki yaşındayken küvetinin suyunu çok sıcak bulduğu için, suyu fazla ısıtan kölenin yakılmasını emretti, su serinledikten sonra bile, köle yakılana dek küvete girmeyi reddetti. Genç imparator daha vahşi zevkler edindikçe, arzuları da daha kaprisli bir hal almaya başladı. Bunun sonucunda ona karşı birçok suikast girişimi oldu, harabelerinin yanından geçtiğimiz villanın sahipleri de suikast girişiminde bulunanlar arasındaydı. Tüm suikastçılar gibi, kardeşlerin tek isteği de Commodius'u öldürmekti, ama onun gücünde ve onun ebatlarında bir adamı öldürmek kolay değildi.

İmparator Marcus Aurelius'un oğlu Commodius olarak değil, Jüpiter'in oğlu Herkül olarak anılmak isterdi. Hayatını arenalarda geçirdi ve gladyatörlerin birçoğundan daha yetenekli olduğunu kanıtladı. Bir Parthialı'dan yay kullanmayı, bir Mağribî'den ise mızrak atmayı öğrenmişti. Bir gün arenada, imparatorun oturduğu yerin tam karşısında, panter adamın tekini yakaladı ve Commodius yayını kullanarak onu kurtarmasaydı, panter adamı yutmuş olacaktı. Öyle isabetli nişan alabiliyordu ki, oku adamı sıyırıp geçerek panteri öldürdü. Başka bir zamanda ise, halkın imparatora duyduğu sevginin azaldığını fark eden Commodius, yüz mızrakla yüz aslan öldüreceğini duyurdu. Tahmin edebileceğiniz gibi, meydan hıncahınç izleyicilerle doldu. İmparatorluk avlusuna yaldızlı uçları bulunan yüz mızrak getirildi ve yüz aslan arenaya salındı. Commodius yüz mızrağı birer birer atarak yüz aslanı öldürdü."

"Mümkün değil!" dedi genç subay.

"Bunu ben uydurmadım," dedi yol arkadaşı. "Kaynağım Herodius'tur; o oradaydı, olanları gördü."

"Bu durumda ne diyebilirim ki?" dedi hafif süvari birliğinin komutanı.

"Ayrıca," diye konuşmayı sürdürdü yol arkadaşı, "imparator bir seksen boyundaydı ve dediğim gibi, çok güçlüydü. Sopayla bir atın bacaklarını kırabilir, yumruğuyla bir öküzü bayıltabilirdi. Bir keresinde dev gibi etli butlu bir adamla karşılaşmış ve kılıcının tek hamlesiyle adamı ikiye bölmüştü. Dolayısıyla böyle bir adama karşı suikast girişiminde bulunmanın pek kolay ve akla yatkın olmadığını tahmin edersiniz.

Ancak Quintilian kardeşler kararlarını vermişlerdi ve kararlarından caymaya niyetleri yoktu. Yine de bazı önlemler aldılar: Bütün altınlarını, gümüşlerini, değerli taşlarını ve mücevherlerini gömdüler. Ardından saraydan amfiteatra uzanan dar ve kemerli bir pasajda pusuya yatıp beklemeye koyuldular.

Şans suikastçılardan yanaydı, çünkü Commodius yalnızdı. İki kardeş onun üstüne atıldı, suç ortakları da çevrelerini kuşattı. 'Al bakalım,' dedi kardeşlerden biri onu hançerleyerek, 'al bakalım Sezar; sana Senato'dan bunu getirdim.'

Bu sözleri ürkütücü bir mücadele takip etti, ama Commodius yalnızca hafif yaralanmıştı. Suikastçıların saldırılarından etkilenmediği gibi, kendisi her hamlede bir adamı alaşağı ediyordu. Sonunda kendisini hançerleyen kardeşi yakalayıp, ellerini onun boynuna doladı ve adamı boğazladı. Kardeşlerden büyük olanı can verirken, 'Kaç Quadratus, yenildik!' diye bağırdı kardeşine.

Quadratus kaçtı; atına atlayarak dörtnala uzaklaştı. İmparatorun askerleri hemen onu takip etmeye koyuldular. Kaçmakta olan adam için bu bir ölüm kalım meselesiydi; askerleri ise çok büyük bir ödül bekliyordu ve Quadratus ile aralarındaki mesafeyi kapatmaya başlamışlardı. Quadratus neyse ki son çare olarak başvuracağı bir dalavere hazırlamıştı.

Garip olsa da inanmak durumundayız, çünkü hikâyeyi anlatan kişi dürüst Dio Cassius. Kaçak yanındaki küçük şişede yabani tavşan kanı taşıyordu, çünkü yabani tavşan kanı, diğer hayvanların kanının aksine, ayrışmaz ve pıhtılaşmazdı. Quadratus şişedeki kanın hepsini içti ve sanki kaza yapmış gibi atından düştü. Askerler onu yolda yatar halde buldular, belli ki kan kusmuştu. Mutlaka ölmüş olduğuna kanaat getirerek bütün giysilerini aldılar ve cesedini orada bıraktılar. Commodius'a, düşmanının attan düşerek ölmüş olduğunu bildirdiler. Bu esnada Quadratus ayağa kalkıp üzerine bir şeyler giymek için eve dönmüş ve bulabildiği bütün altınlarla mücevherleri toplayarak kaçmıştı."

"Peki ya Commodius?" diye sordu subay. "O nasıl ölmüş? Bir günde yüz aslanı öldürebilen onun gibi bir kasap insanın merakını uyandırıyor."

"Commodius gözde metresi Marcia tarafından zehirlenip, en sevdiği kölesi Narcissus tarafından boğazlanmış. İmparatorluğu Pertinax devralmış ve altı ay sonra hayatıyla birlikte imparatorluğu da kaybetmiş. Ardından Didius Julianus Roma'yı ve bütün dünyayı satın almış, ama Romalılar satın alınmaya alışık değilmiş."

"Sonradan alıştılar ama," diye araya girdi subay.

"Evet, ama Roma o dönemde başkaldırmış, gerçi alıcının parayı ödemeyi ihmal ettiği de doğrudur. Septimus Severus isyandan faydalanarak Didius Julianus'u öldürtmüş ve tahtı devralmış. Herkes rahat bir nefes almış."

Roma'dan beş fersah uzaktaki Velletri'ye varana kadar başka bir aktarma istasyonu bulunmadığından dolayı, arabacı atları dinlendirmek için izin istedi. İki yolcu ona seve seve izin verdiler, çünkü Roma'nın etrafındaki kırlık alanların en ilginç olanlarından birine gelmişlerdi.

CII
Okuyucu İki Yolcudan Birinin Adını Tahmin Edecek Ve Diğerinin Adını Öğrenecek

YOLCULAR ROMA'NIN KADERİNİN BELİRLENDİĞİ YERDEYDİLER. Genç subay, Horace ile Curiace kardeşlerin savaştıkları meydanda olduklarını öğrenince selam vermek için elini kalpağına götürdü. İki adam da arabanın içinde ayağa kalktı.

Önlerinde uzanan Albano yolu sıra sıra tepelerin arasından geçiyordu ve soldaki Soracto tepesi de bunlardan biriydi; o gün yemyeşil olan tepe, Horace kardeşlerin zamanında karlarla kaplıydı. Tepelerin en yüksek zirvesinde Jupiter Latiaris tapınağı yükseliyordu. Domitian'ın büyük villasının ve görkemli hayallerinin harabelerinin bulunduğu Albano adlı tepeciğin beyaz zirvesini de görebiliyorlardı. Tiren Denizi'ne doğru alçalan ve sağ taraflarında kalan tepeler, birçok kavmin birbiri ardına savaşıp can verdiği amfiteatrı meydana getiriyordu: Falisciler, Aequiler, Volsciler, Sabineler ve Herniciler. Amfiteatr iki bin beş yüz yılın anısını barındırıyordu ve yirmi asır boyunca dünya tarihinin merkezinde yer almıştı; Cumhuriyet günlerinden papaların günlerine. Yolcuların arkasında, geçtikleri mezarlar ve harabeler aracılığıyla bağlantıları hâlâ kesilmemiş olan Roma

ve Numa'nın kehanetlerini görmeye geldiği Egeria Vadisi bulunuyordu. Roma'nın ötesinde ise ebediyete uzanan bulutları andıran mavimsi adalarıyla heybetli deniz uzanıyordu.

Atlar dinlenmişti. At arabası bir kez daha yola koyuldu.

Üç Horace'ın mezarının yanında, Roma'nın kırlık alanlarına has, rengi aslan derisini andıran kızılımsı toprak örtüsüyle, sağa doğru uzanan küçük bir patika vardı. Hayal meyal görülen patika tepelerin arasında kayboluyor, ama yine de yaya yolculara Roma ile Velletri arasında bir kestirme sağlıyordu.

"Şu patikayı görüyor musunuz?" diye sordu kılavuzluk rolünü sürdüren genç adam. Yol arkadaşı artık onu can kulağıyla dinliyor, anlatımına ara verdiğinde sabırsızlığa kapılıyordu. "Milo'nun gladyatörleri refakat ettikleri tahtırevanı muhtemelen o patikada terk edip, ekin toplayan çiftçilerle dövüşen Clodius'a saldırmışlardı. Clodius'a göğsünden girip sağ omzundan çıkan bir mızrak saplanmıştı. O günlerde çiftlik evleri olan o harabelerde saklanmıştı. Gladyatörler onu bir fırının içinde saklanırken bulup öldürmüşler ve sürükleyerek anayola taşımışlardı."

"Clodius'un Romalılar üzerinde nasıl o denli etki sahibi olduğunu anlamıyorum," dedi hafif süvari birliğinin komutanı. "Ne de olsa borca batmıştı ve mali olarak yıkımın eşiğindeydi."

"Basit. Birincisi, o kadar yakışıklıydı ki, ona Pulcher lakabını takmışlardı; antik çağlarda güzelliğin insanlar için ne kadar önemli olduğunu unutmayın. Capua'nın dışında gladyatör Spartaküs ile savaşırken ordusunu kaybetmiş olması, popülerliğine zarar verebilirdi, ama dört kız kardeşi sayesinde vermedi. Kardeşlerinden biri Konsül Metellus Celer ile, ikincisi hatip Hortensius ile, üçüncüsü banker Lucullus ile evlenmişti; dördüncüsü Lesbia ise şair Catullus'un metresiydi. Roma'daki söylentilere göre Clodius dört kız kardeşinin de aşığıydı; Roma'nın son günlerinde ensestin yaygın olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla Clodius dört kız kardeşi aracılığıyla dört hayati dünyevi gücün keyfini sürüyordu: Metellus Celer'in karısı aracılığıyla konsüllük gücüne erişebiliyor, Hortensius'un karısı aracılığıyla Roma'nın en seçkin seslerinden birinin avantajına sahip oluyor, Lucullus'un karısı aracılığıyla dünyanın en zengin bankerinin kasalarını elinin altında bulunduruyor ve Catullus'un metresi Lesbia aracılığıyla büyük bir şairin gördüğü hürmetten faydalanıyordu. Üstelik Clodius'un muazzam popülaritesinden kendisine has çıkarları bulunan varlıklı Crassus'un desteğini kazanmıştı. Sezar'ın da yakın arkadaşıydı; onun zamparalığını paylaşmakla kalmıyor, karısını da baştan çıkarmaya çalışıyordu. Pompey onu el üstünde tutuyordu, çünkü Clodius kayınbiraderi Lucullus'un lej-

yonlarını Pompey'in hizmetine sunmuştu. Cicero da ona kucak açıyordu, çünkü Cicero onun kız kardeşi Lesbia'ya âşıktı ve Clodius onların sevgili olmasına itiraz etmiyordu.

Ölümüne yol açan olay şuydu. Pompey'in kızı ve Sezar'ın karısı Mussia'nın peşinden koştuğunu söylemiştim. Onu görmek için, İyi Tanrıça'nın Festivali sırasında kadın kılığına girerek Mussia'nın evine girdi, oysa, bildiğiniz üzere, yalnızca kadınlara yönelik bu sefahat âlemlerine erkeklerin katılması, hatta erkek hayvan bile alınması yasaktı. Uşaklardan biri Clodius'u tanıdı ve kimliğini açığa çıkardı. Mussia onun gizli geçitleri kullanarak kaçmasına yardım etti, ama bu, kalkıştığı yasak davranışın duyulmasını önleyemedi ve büyük bir skandal oldu.

Bir hâkim tarafından dine saygısızlık etmekle suçlandı ve yargıçların önüne çıkarılması talep edildi. Crassus ona endişelenmemesini söyledi ve yargıçlara hem rüşvet verdi hem de kendisini Clodius için feda etmeye hazır güzel aristokrat kızlar ayarladı; böylece yozlaşmış adalet tanrılarının karşısındaki Jüpiter ve Ganimedes miti tekrarlanmış oldu. Bu da skandalın büyümesine yol açtı. Seneca'nın dediği gibi, 'Clodius'un suçu, savunması kadar kötü değildi.'

Clodius kendisini savunmak üzere bir mazeret hazırlamıştı. İyi Tanrıça'nın Festivali'nden önceki gece Roma'dan yüz altmış kilometre uzakta olduğunu ve ertesi gün gerçekleşen festivale katılmak için beş saatte otuz beş fersah yol almasının mümkün olmadığını iddia etti. Ne yazık ki Cicero'nun karısı Terentia kıskançlıktan deliye dönmüştü. Kocasının Lesbia'ya âşık olduğunu biliyordu ve kocasının söz konusu gece Clodius ile konuştuğunu görmüştü. Kurnaz Cicero bile karısının ültimatomunu atlatmanın bir yolunu bulamadı: 'Eğer Clodius'un kardeşine âşıksan, onun aleyhinde tanıklık etmezsin; böylece ben sevginin ve sadakatinin aslında kime ait olduğunu anlamış olurum. Eğer Clodius'un kardeşine âşık değilsen, ağabeyine karşı tanıklık etmemek için hiçbir gerekçen olamaz.'

Karısından ölesiye korkan Cicero, Clodius'un aleyhinde tanıklık etti. Clodius onu asla bağışlamadı. Bu olay, Roma'da bir yılı aşkın bir süre boyunca devam eden kargaşa ve ayaklanmalara yol açan bir nefret doğurdu. Bu durum Milo'nun gladyatörlerine Clodius'u öldürterek Cicero'ya borcunu ödemesiyle son buldu.

Gariptir ki insanlar idollerine öldükten sonra bile sadık kalmayı sürdürdüler. Bir senatör Clodius'un naaşını Roma'ya naklettirdi. Karısı Fulvia, Curia Hostilia'da onun cenaze ateşini yaktırdı ve Roma halkı cenaze ateşinden yanan odun parçaları alarak bütün bir mahalleyi ateşe verdi."

"Gerçekten ayaklı kütüphane gibisiniz sevgili dostum," dedi subay.

"İkinci bir Varro ile seyahat etmekten büyük bir memnuniyet duyuyorum – görüyorsunuz ki Roma tarihini ben de biraz bilirim." Subay, Latin âlimin adını hatırlayabildiği için kendisini alkışladı. "Devam edin, devam edin," dedi. "*Şu* mezar kimin? Bir kez olsun sizi şaşırtmak isterim." Sol yanlarında yükselen bir anıtı işaret etti.

"Bir dahaki sefere," dedi kılavuzu. "Çünkü o mezar hakkında oldukça fazla şey biliyorum. O Aeneas'ın oğlu Ascanius'un mezarı. Truva saldırıya uğradığında büyük bir talihsizlik eseri annesinin eteğinden kopunca ondan ayrı düşmüştü, ama Ascanius'un dedesi Anchises'i ve evdeki putları yanına almış olan babasına yetişmeyi başarmıştı. Truva'dan kaçmaları Roma'nın kurulmasıyla sonuçlandı. Gariptir ki aynı anda Odysseus'un oğlu Telemakhos da başka bir kapıdan Truva'dan ayrılmaktaydı ve o da Tusculum'u kuracaktı. Onun mezarı buradan yaklaşık iki fersah uzaklıkta bulunuyor. Ascanius ile Telemakhos düşman soylardan geliyorlardı; birisi Asyalı, diğeri Grek'ti ve ikisi de Avrupa'ya geldiklerinde, halklarının birbirlerine karşı düşmanlığı devam etti. Babalarının Truva'da başlattığı çekişmeyi, oğulları Roma'da sürdürdü. Alba hanedanından Sezar'ın hayat bulduğu Julia hanedanlığı doğdu, Tusculum hanedanlığından ise Cato'nun hayat bulduğu Portia hanedanlığı doğdu. Cato ile Sezar arasında ne denli sert bir mücadele olduğunu bilirsiniz. Truva çekişmesi bin yılı aşkın bir süre sonra Utica'da son buldu. Mağlup edilmiş olan Truvalıların soyundan gelen Sezar orada galiplerin soyundan gelen Cato'yu alt ederek Hector'un intikamını aldı. Ascanius'un mezarı eskiden Napoli'den gelirken ilk göreceğiniz ve Roma yolundan geçerken son göreceğiniz mezardı."

İki yolcunun yaşça daha büyük ve bilgisiz olanı bir süre sessizce düşüncelere daldı. Bu fikri kafasında bir süre tarttıktan sonra, "Tarih profesörüydünüz herhalde," dedi.

"Hayır, hiç ilgisi yok," dedi yol arkadaşı.

"Öyleyse nasıl bu kadar çok şey öğrendiniz?"

"Tam olarak emin değilim. Elime geçen kitapları okuyarak sanırım. Ama bunlar bilinçli bir çabayla öğreneceğiniz şeyler değil; keyif aldığınız için hafızanızda yer eden şeyler. Çünkü eğer tarihten keyif alırsanız, eğer zihniniz onun ilginç ayrıntılarından keyif alırsa, o durumda olaylar ve aktörler beyninizi işgal ediyor ve beyniniz onlara hayat veriyor; insanları ve olayları farklı bir ışığın altında görmeye başlıyorsunuz."

"İtiraf ediyorum!" dedi genç subay. "Eğer sizinki gibi bir beynim olsaydı, bütün hayatımı okumaya adardım."

"Bunu sizin için temenni etmem," dedi genç âlim gülerek. "Çalışmalarımı yürüttüğüm koşullara maruz kalmanızı da temenni etmem... Ben

idama mahkûm edilmiştim. Üç yılımı hapiste geçirdim ve her gün kurşuna dizilmeyi ya da giyotine götürülmeyi bekledim. Oyalanacak bir şeyler bulmak zorundaydım."

"Anlaşılan," dedi subay yüzündeki çizgilerden geçmişini okumayı umduğu yol arkadaşını daha dikkatli inceleyerek, "zor bir hayatınız olmuş."

Genç adam ona kederle gülümsedi. "Daima güllük gülistanlık bir hayatım olmadı doğrusu," dedi.

"Aristokrat bir aileden geliyorsunuz, öyle değil mi?"

"Aristokrat bir aileden gelmekle kalmıyorum mösyö. Ben bir centilmenim."

"Politik sebeplerden ötürü mü idama mahkûm edildiniz?"

"Politik sebeplerden ötürü, evet."

"Bu soruları sormamamı mı tercih edersiniz?"

"Benim için sakıncası yok, ama yalnızca cevaplayabileceklerimi cevaplarım, elbette cevaplamamayı tercih etmediğim müddetçe."

"Kaç yaşındasınız?"

"Yirmi yedi."

"Gariptir ki hem daha genç, hem de daha yaşlı görünüyorsunuz. Hapisten ne zaman çıktınız?"

"Üç sene önce."

"Çıktıktan sonra ne yaptınız?"

"Savaşa gittim."

"Denizde mi yoksa karada mı?"

"Denizde insanlara karşı, karada vahşi hayvanlara karşı."

"Bu ne anlama geliyor?"

"Denizde korsan, karada avcıydım."

"Denizde kimlerle savaştınız?"

"İngilizlerle."

"Karada ne avladınız?"

"Kaplan, panter, boa yılanı."

"Öyleyse Hindistan'a veya Afrika'ya mı gittiniz?"

"Doğu Hint Adaları'ndaydım."

"Hint Adaları'nın neresindeydiniz?"

"Dünyanın geri kalanının pek bilmediği, Birmanya adlı bir yerde."

"Büyük deniz savaşlarına katıldınız mı?"

"Trafalgar'a katıldım."

"Hangi gemide?"

"*Redoutable*."

"Nelson'ı gördünüz mü?"

"Evet, yakından."

"İngilizlerden nasıl kaçtınız?"

"Kaçmadım. Tutsak alındım; beni İngiltere'ye götürdüler."

"Tutsak mübadelesi mi oldu?"

"Hayır, ben kaçtım."

"Yüzer hapishanelerden mi?"

"İrlanda'dan."

"Şimdi nereye gidiyorsunuz?"

"Hiçbir fikrim yok."

"İsminiz nedir?"

"İsmim yok. Eğer ayrılırken siz bana bir isim verirseniz, bir çocuk vaftiz babasına ne kadar minnettar olursa, ben de size o kadar minnettar olurum."

Subay yol arkadaşına şaşkınlıkla baktı. Tasasız bir hayat sürdüren başıboş bir adam gibi görünen yol arkadaşının görünüşünün altında kederli bir gizem olduğunu sezdi. Anlattıklarını takdir etti ve anlatmadıkları yüzünden ona karşı bir önyargı beslemedi.

"Peki ya ben?" dedi. "Benim hakkımda merak ettiğiniz hiçbir şey yok mu?"

"Meraklı bir insan değilim. Ama anlatmak isterseniz, memnuniyetle dinlerim."

"Ah, sizin hayatınız ne kadar ilgi çekici ve maceralı geçtiyse, benim hayatım da o kadar sıkıcı geçti. Adım Charles Antoine Manhès. 4 Kasım 1777'de, Cantal'daki küçük Aurillac şehrinde doğdum. Babam hukuk mahkemesinde savcıydı, Fransız aristokrasisine mensup değilim anlayacağınız. Sizin unvanınız neydi bu arada?"

"Konttum."

"Doğduğum küçük şehirde okula giderken, bölümümdeki idareciler askeri bağlamda umut vaat ettiğimi gördüler ve beni Mars okuluna gönderdiler; bu durum eğitimimin neden ihmal edilmiş olduğunu açıklıyor. Özellikle topçuluk konusunda uzmanlaşmaya başladım; öyle hızlı öğreniyordum ki on altı yaşımda eğitmen oldum. Okulu feshettiklerinde bir sınava girdim ve Cantal'ın Üçüncü Tabur'una kabul edilecek kadar iyi bir derece aldım, ardından da Yirmi Altıncı Alay'a girdim. Ren ve Moselle Ordusu ile dört yıl cephede savaştım, ardından VII., VIII. ve IX. yılları İtalya Ordusu'nda geçirdim. Novi'de ağır yaralandım, sağlığıma kavuşmak için altı hafta istirahat ettikten sonra Cenova Nehri yakınlarındaki alayıma katıldım. Hiç kıtlık dönemleri yaşadığınız oldu mu?"

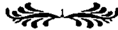
"Evet, bazen."

"Ben size bunun nasıl bir şey olduğunu anlatabilirim, çünkü benim için hayat hep öyle geçti. Derken dostlarım beni teğmen seçti ve geçen sene 6 Haziran'da Şeref Lejyonu Şövalyesi ilan edildim. Austerlitz seferinden sonra yüzbaşılığa terfi ettim. Bugün hem bir yüzbaşı hem de Berg Grandükü'nün yaveriyim ve İmparator'un Napoli'de bulunan kardeşi Joseph'e, İmparator'un Berlin'e girdiği haberini götürüyorum. Kendisine ayrıca benim de katılmış olduğum Iéna seferinin ayrıntılarını aktaracağım; geri döndüğümde binbaşılığa terfi edeceğim vaadinde bulundular. Yirmi yedi yaşında biri için hiç fena değil. İşte bütün hayat hikâyem bundan ibaret. Ama belki de Velletri'ye varmış olduğumuz gerçeği bundan daha ilginç olabilir, üstelik ben açlıktan ölüyorum. Haydi, gidip bir şeyler yiyelim."

İsimsiz yolcunun bu teklife hiçbir itirazı yoktu. Yakında binbaşılığa terfi edecek olan Charles Antoine Manhès ile birlikte at arabasından indi ve Augustus'un Doğumu adlı otele girdi.

Elbette arkeologların resmi olarak onaylaması gerekir, ama otelin ilk Roma imparatorunun doğduğu evin harabeleri üzerine inşa edildiği öne sürülüyordu.

CIII
Pontine Bataklıkları

İKİ YOLCU GÜZEL BİR YEMEK YİYEMEDİLER, ama Augustus'un kendisinin, imparator olduğu dönemlerde bile, yemekte sadece iki balık ve bir bardak su aldığı düşünülürse, Augustus'un Doğum'unda iyi ağırlanmadıklarından şikâyet etmeleri yersiz olurdu.

Augustus'a ilişkin öyküler, hatta yalnızca ana rahmine düşmesine ve doğumuna ilişkin öyküler bile bir kitabı doldurabilirdi. Değirmenci bir babanın ve Afrikalı bir kadının oğlu olarak dünyaya gelen Augustus'un yazgısında dünyaya hükmetmek vardı. Antonius onun için, "Ataların Afrikalıydı, annen Arcia'daki en derme çatma değirmen çarkını döndürürdü ve baban un elemek için Nerulum'da ellediği paralarla kapkara olmuş ellerini kullanırdı" dememiş miydi?

Bazı alametler görülmüştü. Annesi Atia'nın Apollon Tapınağı'nda tahtırevanında uyuyakaldığı, o uyurken şifa tanrısı olarak Apollon heykelinin etrafında sarılı duran mermer yılanın sunaktan ayrılıp, kıvrıla kıvrıla tahtırevana girdiği, Atia'nın bedenine dolandığı ve gebe kalana kadar onu sım-

sıkı sardığı söyleniyordu. Augustus bir gün okula giderken ilahi güçler bir kez daha kendini göstermişti. Bir kartal gökyüzünden alçalıp onun üstüne çullanarak, elindeki ekmek parçasını almış ve bir dakika sonra geri getirmişti – Olympos'taki ölümsüzlük suyuna batırdıktan sonra. Atia ile oğlunun evine ilahi yıldırım düşünce, ev kutsal bir eve dönüşmüştü.

Yolcuların oraya vardığı akşam Velletri'de bir kutlama düzenleniyordu. Yakınlardan ve uzaklardan gelen köylüler sokakları doldurmuştu. İnsanlar dans ediyordu; çünkü İtalya'da daima, insanların yarısı ağlasa bile, diğer yarısı dans ederdi. O akşam Velletri halkı Fransız askerlerinin Roma'da cirit atmasını, Napoli'de konuşlanmasını veya Gaeta'yı kuşatmasını umursamıyordu. Pontine Bataklıkları'nın diğer yanında on kiloluk Fransız toplarının Gaeta'nın duvarlarını delmek için bombardıman yapmasını umursamıyordu. Napolyon kardeşine, "Kuşatmayı sürdür" yazmıştı. Joseph de ona itaat etmişti.

Köylüler iki Fransız'a gülümsedi. Kızlar ellerini uzatarak iki yolcuyu dansa davet etti. Fransız dudakları, onların İtalyan dudaklarını öpmeye kalkıştığında da başlarını çevirmediler. Ancak bu mutlu mesut köylü kızlarından birisi, kendisini bir Fransız ile baş başa bulacak olsa, onu anında bıçaklardı.

İki yolcuyla aynı masada yemek yiyen müşteriler, aralarından daha genç olanının dört frank tutarındaki hesabı ödemek için bir Louis altını çıkardığı altın kesesine ve yol arkadaşının ceketinden çıkarıp cebine geri koyduğu cüzdana açgözlü tavırlarla baktılar. Eğlence düşkünlerinin arasında volta atan Velletri Valisi de Fransızların paralarını en az diğerleri kadar açgözlü tavırlarla süzdü, ama yine de tıpkı Roma'daki istasyon müdürü gibi, Pontine Bataklıkları'ndan geçerken onları koruması için dört kişilik bir refakatçi grubu önerdi.

Manhès bavulundan iki tabancasını çıkarıp elini kılıcına koyarken, yol arkadaşı da iki namlusunun da hazır olduğundan emin olmak için tüfeğini yokladı. "Bizim refakatçimiz bunlar," dedi Manhès. "Fransızların gereksinim duyduğu tek refakatçi silahlarıdır."

"Bir ay önce bir Fransız yaveri de tıpkı sizin gibi burada yemek yemişti," dedi vali alaycı bir tavırla. "Onun da güzel silahları vardı. Bunu size garanti edebilirim, çünkü silahlarını sonradan katillerinin ellerinde gördüm."

"Katilleri tutuklatmadınız mı?" diye bağırdı Manhès ayağa sıçrayarak.

"Benim görevim yolculara refakatçi teklif etmektir, refakatçileri reddettiklerinde onları öldüren eşkıyaları tutuklamak değil," dedi vali. "Ben görevimi yaparım."

Manhès konuyu orada bıraktı. Yol arkadaşına kalkmalarını işaret etti; beraberce otelden ayrılarak yeni atları ve farklı bir arabacısı bulunan at arabalarına döndüler. Arkada kalacak olan arabacıya ödemesini yaparak dörtnala Pontine Bataklıkları'na ilerlediler.

Velletri ile Terracina arasındaki Roma topraklarının, yani Napoli Krallığı sınırına kadar uzanan toprakların şöhretini herkes bilir. Orada soluduğunuz zehirli hava yüzünden ölme ihtimaliniz, eşkıyalar tarafından öldürülme ihtimalinizden daha yüksektir. Büyük ressamımız Hébert'in resmettiği kayığı hatırlıyor musunuz? Sıska ve süzgün bir kayıkçı, telaşlı yolcular, parmak uçlarını kanalın sularına daldıran bir kız vardı, gür yeşil bitkiler yaşam bulmak için zehirli sulara uzanıyordu.

Yolcular yemek yerken gece çökmüştü. Ağaçların titrek gölgeleri yoldan yansıyan gümüşi ay ışığının üstünde benekler meydana getiriyordu. Arada sırada yolun yüksek kenarlarından çıkıntı yapan ve üstlerine devrilecekmiş gibi görünen bir kaya parçası önlerinde devasa bir gölge oluşturuyordu. Pontine Bataklıkları'na yaklaştıklarında buluttan ziyade buğuyu andıran büyük buhar kümeleri aralıklarla gökyüzüne yükselmeye ve bir dulun şeffaf kara peçesi gibi ayın önünden geçmeye başladı. Gökyüzü garip, sağlıksız ve sarımtırak tonlara büründü.

Fenerlerin buğulu hava yüzünden azalan ışığında su birikintilerinde dolaşan devasa hayvanlar görüyorlardı. Gecenin tüyler ürperten ışığında, bu hayvanlar kafalarını sudan çıkardıklarında daha da korkutucu görünüyor, horultuları hayalet gibi bir yankıyla onlara ulaşıyordu. Bunlar vahşi bufalolardı; bataklıklar onların güvenli sığınaydı, çünkü en gözü kara avcı bile orada avlanmayı göze alamazdı. At arabasının sesinden ürken alacakaranlık kadar kara ve iri kuşlar –gri balıkçıllar ve kahverengimsi balaban kuşları– gürültüyle havalanıyor, acı acı ötüp kanatlarını çırparak gecenin gölgeleri arasında gözden kayboluyorlardı. Faust ile Mephistopheles'i cadıların bayramına götüren yol, Pontine Bataklıkları'ndan geçen yoldan daha ürkütücü bir manzara sunamazdı.

"Hiç böyle bir şey görmüş müydünüz?" diye sordu Manhès.

"Evet, Pegu'dan Betel Toprakları'na uzanan yolda. Ama orada bufaloların böğürtülerini değil, kaplanların kükremelerini ve timsahların feryatlarını duyardık. Tepemizde uçan kuşlar da balıkçıllar ve balaban kuşları değil, devasa yarasalardı; bu yarasalara vampir yarasalar deniyordu, çünkü uyuyan bir insanın atardamarlarını o farkına bile varmaksızın açıp kanını emebiliyorlardı."

"Görmek isterdim," dedi Manhès. Ardından yeniden sessizliğe gömüldüler.

Arabacı ansızın omzunda asılı duran bakır boruyu çekti ve üç kez üfledi. Yolcular bunun onlara zarar verebilecek bir işaret olduğunu düşünerek silahlarına davrandılar. Ancak saniyeler içinde bir trampet benzer biçimde ona karşılık verdi. Çok geçmeden o lanetli bataklığın yeşillikleri içinde parlayan bir ateş gördüler; ateşin etrafında insandan çok hayaleti andıran siluetler vardı. Bir aktarma istasyonuna varmışlardı.

Araba durdu. Seyislerin beş veya altısı çabucak meşaleler yakıp kırbaçlar kaptı ve yüksek otlara doğru koşturdu. Bu arada arabacı birkaç saniye içinde atların koşum takımlarını çıkarmıştı. "Bana hemen ödememi yapın da gideyim," dedi.

Yolcular arabacıya ödemesini yaptı ve arabacı hemen bir ata atlayıp yedek atla birlikte dörtnala uzaklaştı. Karanlığın içinde gözden kayboldular, atların toynak sesleri yavaş yavaş azalıp dindi.

Bu esnada yarı yarıya vahşi olarak nitelendirilebilecek seyisler, onlardan daha da vahşi olan atlarla boğuşuyorlardı. Adamlar küfrediyor, dörtayaklılar kişniyordu. Uçuşan uzun saçları atların yelelerine karışan adamlar arabaya yaklaşırken bir masaldan çıkmış hayvanlara, üç başlı yarı insan yarı at yaratıklara benziyorlardı. Atlar yenilgiyi kabullenmiş ve kişnemeyi kesmişti, ama yine de şikâyet etmeye devam ediyorlardı. Seyisler atlardan birini arabanın oklarının arasına getirmeyi başardılar, ardından diğerini de onun yanına yerleştirdiler. Atlı iki adam arabanın iki yanındaki yerini aldı ve arabacı okların dışındaki atın sırtına atladı. İki at burnundan soluyor ve ayaklarını sabırsızca yere vuruyordu. Onları tutmakta olan adamlar dizginleri bırakıp kenara sıçradılar. Öfkeden çıldırmış durumdaki atlar dörtnala ileri atıldılar; burunlarından dumanlar çıkıyor, gözleri alev alev parlıyordu. İki yanlarında atlarını sürmekte olan adamlar bağırıyorlardı, amaçları atların yolu takip etmesini sağlamak ve yolun iki kenarının sınırını oluşturan kanallara sapmalarını engellemekti. Atlılar, atlar, at arabası ve yolcular kendilerinin oluşturdukları toz bulutunun içinde gözden kayboldular.

Sonraki üç aktarma istasyonunda aynı sahne tek bir farkla tekrarlandı: Onlar ilerledikçe atlar daha da öfkeli, adamlar daha da solgun ve kılıksız bir hal alıyordu.

Son aktarma istasyonunda, arabanın fenerleri artık yanmadığı ve arabacıda ya da seyiste onları tekrar yakabilecek mum bulunmadığı için, yolcular ellerinde meşaleler taşımaya başladılar. Yine baş döndüren bir hızla yola çıktılar, Terracina ile aralarında yalnızca iki buçuk fersah kalmıştı.

Yolun kayaların arasından yukarıya doğru tırmanmaya başladığı noktaya varana kadar, arazi nispeten düzdü. İki yolcu sessizce hendekten yola çıkan gölgeler gördüklerini düşündüler.

"*Faccia in terra!*" diye bağırdı birisi.

İki adam da ayağa kalktı ve ansızın bir silah sesi duyuldu. Bir kurşun yolcuların tam arasından geçip arabanın arkasına saplandı. İsmini vermemiş olan yolcu tüfeğini omzuna bile almaksızın kaldırıp, tabanca ateşlermiş gibi ateşledi. O ve yol arkadaşı önce bir çığlık, ardından da yere çarpan bir beden sesi duydular.

İki yolcu meşalelerini kenara fırlattılar, böylece yolun daha büyük bir bölümü aydınlandı. Arabayı durdurup durdurmamak konusunda kararsız gibi görünen dört veya beş adam gördüler. Derken bir adam atlardan birinin dizginini tuttu.

"Bırak şunu serseri!" diye bağırdı Manhès ve aynı anda tabancasını doğrulttu. Adam arkadaşının yanına yığıldı.

Buna karşılık olarak üç el silah sesi yankılandı. Kurşunlardan birisi Manhès'nin kalpağını uçururken, diğeri yol arkadaşının omzunu sıyırıp geçti. İsimsiz yolcunun tüfeğinden çıkan üçüncü kurşun eşkıyalardan birinin daha yere yığılmasına yol açtı.

İki yolcu ellerinde tabancalarla arabanın iki yanına atladılar; eşkıyaların aklında artık tek bir düşünce vardı: kaçmak. Onların adına büyük bir talihsizlik eseri şafak sökmekteydi ve iki genç adam da Atalanta'ya rakip olabilecek kadar hızlı koşabiliyordu.

Manhès ikinci tabancasını kaçmakta olan eşkıyalardan birine ateşledi. Adam sendeledi. Kemerinden bıçağını çıkarmaya çalıştı, ama o daha bıçağı kınından çıkaramadan, komutanın kılıcı göğsüne saplanmıştı.

Eşkıyaların sonuncusu peşindeki kişi tarafından ele geçirilmek üzere olduğunu anlayınca kemerinden bir tabanca çıkarıp arkasına döndü ve tabancayı yakın mesafeden ateşledi. Ancak tabanca tutukluk yaptı. Önce demir gibi bir elin boynunu kavradığını, ardından da tabancanın soğuk namlusunun şakağına bastırıldığını hissetti.

"Seni vurabilirdim," dedi yolcu, "ama seni canlı ele geçirmeyi ve hâlâ eşkıyaların cesur olduğunu zannedenlere ağızlıklı ayı misali sergilemeyi tercih ettim. Haydi sevgili dostum Manhès, yere kapanmış şu adamları kılıcınızla dürtükleyin de gelip şu serserileri bağlamamıza yardım etsinler."

Çünkü arabacı ve arabaya eşlik eden iki atlı, eşkıyaların talimatlarını harfiyen yerine getirmişlerdi: Atlarından inip yüzükoyun yere kapanmışlardı. Manhès'nin kılıcının ucu onları kalkmaya razı etti; "Beyefendiler ne isterler?" diye sordular.

"İp," dedi Manhès. "Şu serserileri sımsıkı bağlayın."

Adamlar kendilerine söylenenleri yaptılar. Ardından iki eşkıyayı arabaya yerleştirdiler ve yolcuların ateşledikten sonra arkalarında bırakmış

oldukları tabancalarla silahları topladılar. İki yolcu yeniden saldırıya uğrama ihtimaline karşılık silahları çabucak doldurdular.

"Vaftiz babanız olmamı rica etmiştiniz sevgili yoldaşım," dedi Manhès eline biraz su alıp arkadaşının şapkasını çıkararak. "Bence bu töreni gerçekleştirmemizin vakti geldi. Bayard, D'Assas ve Tour d'Auvergne adına sizi vaftiz ediyor ve size Leo ismini veriyorum. Bu ismi size ben verdiğime göre, onu gerçekten hak etmişsiniz demektir. Vaftiz babanıza sarılın Kont Leo!"

Kont Leo güldü ve iki adam birbirine sarıldı. Ardından yürüyerek Terracina'ya doğru yol almaya başladılar, çünkü arabada bağlı olan iki eşkıya bulunmaktaydı. Ölü olan diğer üç eşkıyayı yolda bıraktılar. Korkudan tir tir titreyen refakatçileri, yani at sırtındaki iki seyis, eskisinden daha da solgun ve süzgün görünüyordu.

CIV
Fra Diavolo

VİRGİL'İN DEYİMİYLE "BEYAZ ANXUR" ya da bizim o denli şairane olmayan deyimimizle tozlu Terracina'nın hemen dışında bir Fransız garnizonu Roma sınırını koruyordu. Fransız oldukları açıkça görülen küçük bir grup hemen iki yolcunun etrafında toplandı; boş gibi gözüken bir at arabasına refakat eden iki genç adam meraklarını uyandırmıştı. Ancak arabanın içine baktıkları zaman koltuklarından yere düşmüş olan eşkıyaları görebildiler. "İdam kaçakları gelmiş," dedi nöbetçi çavuş. "Onları Napoli'ye götürün. Orada arkadaşlarına katılabilirler."

İki genç adam Terracina'ya girdiler. Kapısında bir subayın nöbet tuttuğu Posta Hanı'nın önünde durdular. Manhès subayın yanına yürüdü. "Ben Komutan Manhès, Berg Grandükü General Murat'ın yaveri," dedi.

"Size nasıl yardımcı olabilirim sevgili meslektaşım?" diye sordu subay.

"Buradan yarım fersah uzaklıkta altı eşkıya yolumuzu kesti. Üçünü öldürdük. Onları salgın hastalık yaymadan gömmek isterseniz, anayolda ölü ya da can çekişir halde bulabilirsiniz. Ayrıca iki tutsak aldık; at arabamızda duruyorlar. At arabasının yanına bir gözcü yerleştirip, tutsaklar kaçmaya yeltendikleri takdirde, süngüsünü karınlarına geçirmesi talimatını verir misiniz? Bu arada gerçekten kahvaltı etmeye ihtiyacımız var ve sizi de bizimle birlikte kahvaltı etmeye davet ediyoruz. Siz bize buradaki durumla-

rı, biz de size geldiğimiz yerdeki durumları aktarırız."

"Bu reddedemeyeceğim kadar iyi bir teklif," dedi subay. İki askere silahlarını alıp at arabasının her iki yanında nöbet tutmalarını emretti; süngü konusundaki öğüdü de ihmal etmedi.

"Lütfen bana yoldaşınızı takdim etme onurunu bahşedin," dedi subay, "böylece kendisini ismen tanıyabilirim, ismi pek bilinmiyor olsa bile. Ben Komutan Santis."

Beraberce hanın mutfağına gittiler. Leo'yu musluğun başında elini ve yüzünü yıkarken buldular. "Sevgili kontum," dedi Manhès, "size iki tutsağımızın başına nöbetçiler dikmiş olan Komutan Santis'yi takdim etmek isterim. Komutan Santis, bu Kont Leo."

"Güzel bir isim mösyö," dedi Komutan Santis.

"Üstelik hak edilmiş bir isim," dedi Manhès, "bu konuda bana güvenebilirsiniz. Keşke onu birkaç dakika önce görebilseydiniz; iki atışla iki adamı yere indirdi. Üçüncüsü için ise silahını ateşleme zahmetine bile katlanmadı. Adamı canlı ele geçirmek istiyordu, dolayısıyla küçük, beyaz elleriyle adamı boynundan kavradı ve sonunda adam merhamet etmesi için yalvardı. İşte böyle."

Hancı komutanın öyküsünü dinlemek için onlara yaklaşınca, Manhès onun pamuklu bonesini kaptı ve oyuncağıyla oynayan bir çocuk misali, neşeli tavırlarla boneyi fırıl fırıl döndürmeye koyuldu. Hancı boneyi geri almak için ellerini uzattı ve Manhès dedi ki: "Bizi selamlamayı ihmal etmiş olduğunuzu belirtmek isterim sevgili dostum. Artık tanıştığımıza göre, buyurun, pamuklu boneniz. Bize elinizden gelen en güzel kahvaltıyı hazırlayın ve denemek için ölüp bittiğim meşhur Lacryma Christi'den iki veya üç şişe getirin."

Hancı garsonu şarap mahzenine yolladı, mutfak çalışanlarına fırınları yakmalarını buyurdu ve oda hizmetçilerine sofrayı hazırlattı. Mutfaktan çıkarken başını sallayıp kollarını göğe açarak, fısıltıyla, "*Questi Francesi!* Ah şu Fransızlar!" dedi.

Manhès gülmeye başladı. "Bizler bu iyi yürekli insanlar için birer muammayız, daima da öyle kalacağız. Aslanlar gibi savaşmamıza rağmen nasıl olup da çocuklar gibi oyunlar oynadığımızı anlamıyorlar. Bizi bu kadar güçlü kılanın, bu özelliğimiz olduğunu görmüyorlar. Haydi bakalım garson, bize odamızı göster de efendinin Lacryma Christi'sini tadabilelim. Yemin ediyorum ki eğer iyi değilse, soluklanmana bile izin vermeden bütün şişeyi kafana diktiririm." Garson merdivenlerden çıkmaya koyuldu, Leo ile iki subay onu takip etti.

Şarap şans eseri iyi çıktı. Manhès şarabı tattıktan sonra, "Bu şişenin

içindekini midene indirerek beni üzmeyeceksin sevgili dostum, çünkü onu başka bir yere saklıyorum. Ama bu kronu cebine koyarsan beni çok mutlu edersin," dedi. Garsona üç pound tutarında bir kron attı. Adam parayı önlüğüne koydu.

"Bize burada olup bitenleri anlatın," dedi Manhès komutana.

"Sanırım sizin geldiğiniz yerde olup bitenler, buradakilerden daha ilginç," dedi komutan.

"İşin doğrusu," dedi Manhès, "olaylar yavaş gelişti. Ama yine de her şey bir ay içinde olup bitiverdi. Sefer 8 Ekim'de başladı ve Napolyon 8 Kasım'da Magdeburg'un kapitülasyonlarını kabul etti. Bir ay içinde otuz bin adam can verdi, yani günde bin adam – hiç fena sayılmaz, öyle değil mi? Yüz bin adam da tutsak alındı. Geriye kalan otuz beş bin adamdan biri bile Oder'den geri geçemedi. Saksonlar Saksonya'ya geri döndü ve Prusyalılar silahlarını bıraktı. Yüz altmış bin adamdan kurulu bir orduları vardı ve Napolyon üfleyince buharlaşıp uçuverdi; savaş meydanında üç yüz top ve Invalides'i kaplayabilecek miktarda bayrak kaldı. Prusya Kralı hâlâ Prusya Kralı, ama artık ne krallığı var ne de ordusu."

"Bourbonlar Sicilya'dan çekilmiş olmalarına rağmen Prusya Kralı'ndan daha zenginler, çünkü bombardımana tutmakta olduğumuz Gaeta hâlâ onların ellerinde ve hâlâ bir orduları var," dedi subay. "Ordularının büyük ölçüde idama mahkûm edilmiş olan suçlulardan meydana geldiği doğru, ama bu ardı ardına askerlerimizin boğazlarını kesmelerini daha da kolay kılıyor. Ah, keşke gerçek savaşlar yapabilseydik! Gerçek savaşlar! İhtiyacımız olan bu işte. Bizim yürüttüğümüz savaş uzun ve kanlı bir kıyımdan ibaret. Böyle bir savaşı yürütmek zorunda kalan General Verdier ve General Reynier gibi iyi subaylara acıyorum."

Kahvaltıyla birlikte içeri giren hancı subayın matemini böldü. "Askerlerin görev başında içmesi yasaktır," dedi Kont Leo. "Ama tutsaklar susuzluktan ölüyorlardır. Onlara bir şişe şarap götürün, ama ellerini çözmek tehlikeli olur. Askerlere endişelenmemelerini söyleyin! Nöbetleri bittiğinde sıra onlara da gelecek. Bu arada, yaralanmamış olan tutsağa, şarabı hayatını bağışlayan yolcunun gönderdiğini söyleyin lütfen. Ayrıca Pontine Bataklıkları'ndan gelen arabacılarımıza kahvaltı ve içecek bir şeyler götürün lütfen, gerçi '*Faccia in terra!*' komutunu duyduklarında itaat edip yüzükoyun yere kapanmak için biraz fazla aceleci davrandılar bence. Bir de at arabasını hazır edip bizimle birlikte gelecek iki iyi yedek at ayarlayın."

Kahvaltı sona erince üç adam Fransa'nın şerefine kadeh kaldırıp tokalaştı ve merdivenlerden indi. Leo iki nöbetçiye teşekkür etti ve handa onları güzel bir kahvaltının beklediğini söyledi. Manhès ile birlikte atlarına

atladılar ve at arabası kusursuz görünen yeni bir arabacıyla birlikte Capua yoluna çıktı; oraya vardıklarında atları yine değiştireceklerdi.

İki genç adam tam General Vallongue'un cesedi ateşlerden uzaklaştırılırken Gaeta'nın yanından geçtiler. Bir top güllesi kafasını uçurmuştu. Bu esnada altmış ağır silah, havan topu ve on kiloluk top kaleyi bombardımana tutuyordu.

Arabacı hızlı gideceğine söz vermişti ve sözünü tuttu. Ertesi sabah saat sekizde Capua'da atlarını değiştirdiler. On biri çeyrek geçe Napoli'ye girdiler.

Daima gürültülü ve canlı olan, kıpır kıpır bir faaliyet içinde olduğunu ta yarım fersah öteden işitebildiğiniz güneş şehri Napoli, o gün normalden de gürültülüydü. Bütün pencerelerde şehrin yeni renklerini taşıyan bayraklar dalgalanıyordu. Sokaklar insanlarla kaynıyordu; yalnızca başkentlilerle değil, komşu köylerden gelenlerle de.

At arabası ile atlılar o insan seline kapılınca, akıntıya uyum sağlamaktan başka çareleri kalmadı. Bu akıntı onları eski pazar meydanına sürükledi; meydanda beş buçuk metre uzunluğunda heybetli bir darağacı duruyordu. İnsanlar heyecanla fısıldaşıyordu, idam birazdan gerçekleşecekti ve Fra Diavolo ismi hiç kimsenin dilinden düşmüyordu. Yolcular asılacak olan adamın öneminin nereden ileri geldiğini merak ettiler, çünkü ölmesini izlemek için böylesine muazzam bir kalabalık toplandığına göre, önemli biri olmalıydı.

İki yolcu ile tutsakları Piazza del Carmine'den pazar meydanına girerken, idam mahkûmunu taşıyan araba da Vico dei Sospiri dell'Abisso'dan meydana giriyordu.

Bu sokağa haklı olarak *Cehennemden Gelen Ahlar Sokağı* adı verilmişti, çünkü idam mahkûmları, cezalandırılacakları aleti ilk kez o sokakta görüyorlardı; bu ister darağacı olsun, ister idam sehpası. Gerçekten de sonuyla yüz yüze gelen bir idam mahkûmunun ah çekmemesi ender rastlanan bir durumdu.

İnsanlar Fra Diavolo'yu, herkesin yakalanamaz olduğunu düşündüğü eşkıyayı görünce, meydandaki heyecan ve beklenti duygusu doruğa çıktı. İki tutsak bile neler olduğunu görmek için ayağa kalktılar, ama Manhès ile Kont Leo onlara yaklaşıp oturmalarını emrettiler. Bunun üzerine arabacı, halktan kişilere, özellikle de Napolilere özgü o yabanıl neşeyle, "Bırakın izlesin zavallılar. Belki bir şeyler öğrenirler," diye tavsiyede bulundu. Kendisi de olanları daha iyi görebileceği bir konum elde etmeye çalıştı.

Napoli'yi böylesine ayağa kaldıran adamın şöhretini hak edip etmediğini görelim.

CV
Takip

FRA DIAVOLO FRANSA'DA İMPARATOR NAPOLYON ile kardeşi Kral Joseph arasında onun hakkında gerçekleşen uzun yazışmalardan ziyade, Scribe ve Auber'in komik operası aracılığıyla tanınır.

Gerçek adı Michele Pezza'ydı ve Itri adlı küçük bir kasabada doğmuştu. Ailesi yoksuldu, ama katırlarını komşu kasabalara yağ taşımak için kullanarak geçimlerini sağlamayı başarıyorlardı. Itrililer Michele'ye Fra Diavolo lakabını taktı; bu yarı kutsal, yarı basit bir lakaptı; tıpkı kendisi gibi, çünkü kendisi de bir keşişin hilekârlığı ile şeytanın şerrini bünyesinde harmanlıyordu. Aslında başlangıçta kaderinde kilise varmış gibi görünüyordu, ama rahipliği bıraktı ve atlarla katırlar için semer üreten bir arabacının yanında çıraklığa başladı.

Bir gün arabacıyla ciddi bir tartışma yaşadı ve ertesi gün adam üç veya dört dostuyla birlikte bahçesinde yemek yerken, çırak ustasını vurdu. Bu olay 1797'de gerçekleşti; katil on dokuz yaşındaydı. Dağlara kaçtı.

1799'da Championnet'nin Bourbon topraklarını işgal etmesiyle devrim Napoli'ye ulaştığında, Fra Diavolo iki yıldır eşkıyalık yapıyordu. Çok geçmeden Boubonlar'ın hizmetinde eşkıyalık yapmaya başladı, çünkü onu Kraliyetçi yola sürükleyen bir tür vahiy almıştı. Günahlarının kefaretini ödemek için Kardinal Ruffo'nun Sanfedisti'sine katıldı, böylece kendisini ilahi hakların korunmasına adayabilecekti.

Kral Ferdinand'ın Fransızlara karşı savaşacak askerler arayışına karşılık veren ilk insanlardan biriydi. Üç kardeşini orduya alarak işe başladı. Onları teğmen ilan etti ve ardından çetesini üçe, dörde, beşe katladı, çünkü gönüllüler onun saflarına adeta akın ediyordu. Napoli ile Roma arasındaki anayolda vatanseverliğini hemen kanıtladı ve kanıtlamaya da devam etti.

Fra Diavolo ilk seferi esnasında, işlediği gaddar cinayetlerle sivrildi. General Lemoine'e bir mesaj taşımakta olan General Championnet'nin yaveri Binbaşı Claye tedbirsizlik edip güvenilmez bir kılavuz tutunca, kılavuz onu doğruca Fra Diavolo'nun çetesine yöneltti; yaveri paramparça doğradılar. Garigliano köprüsüne düzenlenen saldırının ardından insanlıktan uzak bir olay daha meydana geldi. Savaş meydanında yaver Gourdel, bir hafif süvari birliği binbaşısı, bir düzine kadar subay ve er hayatta kalmıştı, ta ki Fra Diavolo ile çetesi onları bir araya toplayıp ağaçlara bağlayana ve etraflarına dallar yığıp ateşe verene dek. Fransız askerleri diri diri yanarken, köylüler –hiç ayrım olmaksızın erkekler, kadınlar ve çocuklar–

onların etrafında dans edip, "Çok yaşa Fra Diavolo!" diye bağırdılar.

Championnet'nin kendisi de birkaç kez Fra Diavolo ile çatıştı, hatta bir seferinde çetesini hemen hemen yok etti, ama onu ele geçirmeyi başaramadı. Çete lideriyle savaşmanın, düzenli bir ordunun generaliyle savaşmaktan daha zor olduğunu itiraf etti.

Dolayısıyla Fra Diavolo, Kral Ferdinand ile Kraliçe Caroline'ın Fransızlara karşı saldırı tertiplemek için sığınmış oldukları Sicilya'ya gittiğinde zaten tanınıyordu. Kral ve kraliçe onu bir dost gibi karşıladılar. Onu bir asilzade gibi ağırladılar. Kral onu yüzbaşılığa terfi ettirdi ve kraliçe ona, adının baş harflerinin iki zümrüdün arasına elmaslarla işlenmiş olduğu muhteşem bir yüzük hediye etti. (Bugün Fra Diavolo'nun oğlu Şövalye Pezza bu yüzüğü gözü gibi saklıyor, tabii eğer hâlâ hayattaysa. Babası darağacına çıktığında unvanı oğluna miras kaldı ve eski kral ile yeni kral arasında imzalanan anlaşma uyarınca, oğlu, Victor–Emmanuel'den, Ferdinand'ın babasına bağlamış olduğu maaşı almaya devam ediyor.)

Fra Diavolo Sicilya'dan memleketine, Terra del Lavoro'ya döndü. Dört yüz adamla birlikte Capua ile Gaeta arasına konuşlandı. Fra Diavolo, kraliyetçi amaçlara hizmet etmesine rağmen, Bourbonlar'ın adı altında öyle büyük gaddarlıklara imza atmıştı ki, Kardinal Ruffo onun Gaeta'ya girmesine izin vermedi. Ancak kardinal krala albaylarından birini şehre almadığını haber verdi. Kral ona kendi eliyle cevap yazdı:

> Fra Diavolo'nun canının istediği gibi Gaeta'ya girmesine izin vermeme kararınızı onaylıyorum. Onun bir çete lideri olduğu konusunda size katılıyorum, ama diğer yandan bana iyi hizmet ettiğini kabul etmek zorundayım. Dolayısıyla onu uzaklaştırmamalı, ondan faydalanmalısınız. Ama aynı zamanda onu hırslarını denetim altında tutmaya ikna etmek için uygun kelimeleri de bulmalısınız. Benim gözümde kalıcı bir değer kazanmak istiyorsa, adamları arasında disiplin sağlamalı.

Fra Diavolo'nun aşırılıkları Ferdinand tarafından böylesine babacan bir serzenişle karşılanırken, Caroline'i hiç rahatsız etmiyordu. Caroline Napoli'yi tekrar kazanınca, ona kendi el yazısıyla bir mektup yazma lütfunda bulundu; albaylığa terfi ettiğini bildiren mektuba, kraliçenin bir tutam buklesinden örülmüş bir bilezik eşlik ediyordu. Aynı zamanda yıllık üç bin düka gelirle (on üç bin iki yüz frank) Casano Dükü ilan edildi. Yani 1806 ve 1807'de Fransızlarla savaşırken hem dük unvanına, hem de albay rütbesine sahipti.

Kral Joseph'in Bourbon tahtına el koyması, Fra Diavolo'ya, Kral Fer-

dinand ile Kraliçe Caroline'e sadakatini kanıtlaması için bir fırsat daha verdi. Palermo'da kraliçe tarafından ağırlanan ve ondan talimatlar alan Fra Diavolo, kraliçenin takdisiyle Abruzzi'ye gönderildi. Ne var ki kraliçe de, tıpkı Kral Ferdinand gibi, askerlerini sıkı disiplin altında tutmasını tembihlemeyi ihmal etti. Fra Diavolo görünüşte Kraliçe Caroline'in talimatlarıyla Fransızları öyle büyük bir zarara uğrattı ki, Kral Joseph ondan kurtulmanın şart olduğuna kanaat getirdi. Düşman olarak Lord Stuart ve İngilizler kadar tehlikeli değildi belki, ama kesinlikle daha sinir bozucuydu. Böylece Kral Binbaşı Hugo'yu çağırdı.

Kralın Binbaşı Hugo'nun cesaretine ve sadakatine güveni tamdı. Plutarch soyundan gelen bir adamdı. Asaletinin ağırlığını taşırdı. Sevdiği, saygı duyduğu ve hayranlık beslediği Moreau'nun komutasında görev yapmıştı. Bonaparte tahta çıkınca Hugo resmi tebrik belgelerini imzalamakta tereddüt etmemiş, ama Cadoudal'ın duruşması esnasında Moreau konusundaki gerçeklerin aksi yönünde iddialar taşıyan ve generali suçlu konumuna düşüren belgeleri imzalaması istenince reddetmişti. Bonaparte Hugo'nun reddini duymuştu ve Napolyon bunu hiç unutmadı.

Napolyon'un meşhur kin tutma huyunu biliyoruz. Binbaşı Hugo bir sabah Napoli Ordusu'na atandığını haber aldı; yani İmparator'dan uzak bir yere gönderiliyordu. İmparator'un yalnızca gözlerinin önünde savaşan subayları destekleyip ödüllendirdiğini de biliyoruz.

Ancak Binbaşı Hugo bir süre oğlunun imzası yerine geçen İspanyol kelimesini lakabı olarak taşıyabilecek bir adamdı: *Hierro* (demir). Bu gözlemi aktarmanın yanı sıra, Binbaşı Hugo'nun büyük şairimiz Victor'un babası olduğunu eklemek de gereksiz olmaz kuşkusuz. Victor sonraları *Le Légende des Siècles* eserindeki şu dizelerde onu gerçek bir kahraman, cesur olduğu kadar merhametli de olan bir adam olarak betimleyecekti:

Şefkatli bir tebessümü olan kahraman babam,
Savaşın ardından gece çökerken,
Cesareti ve yiğitliği nedeniyle çok sevdiği
Sadık süvariyle birlikte,
Cesetlerle kaplı savaş meydanında atını sürüyordu.
Gölgelerin arasında bir ses işittiğini sandı.
Bozguna uğramış olan ordudan bir İspanyol
Sürünerek yola çıktı,
Nefes nefese, sakatlanmış, solgun ve ölmek üzere,
"Susadım! Acıyın bana!" dedi.
Çok duygulanan babam eyerinden sarkan rom şişesini

Sadık süvariye uzattı.
"Al, zavallı adamcağız içsin," dedi.
Süvari eğilince,
Mağribi ansızın
Tabancasını çıkardı,
"Caramba!" diye bağırarak babamın alnına doğrulttu.
Kurşun öyle yakın geçti ki babamın şapkası düştü
Ve atı geriye sıçradı.
"Olsun, bırak içsin," dedi babam.

CVI
Binbaşı Hugo

BELİTMİŞ OLDUĞUM GİBİ, Kral Joseph Binbaşı Hugo'yu Portici'ye çağırdı. Hugo'yu uzun zamandır tanıyordu ve ona hayrandı, ama Napolyon kardeşlerinde bile öyle büyük bir korku uyandırıyordu ki, Kral Joseph İmparator'un gözünden düşmüş olan hiç kimse için hiçbir şey yapmaya cesaret edemiyordu. Belki de Napolyon'un ordusundaki en cesur ve en yetenekli adamların bile karşısında mağlup olduğu bir eşkıyayı yakalama fırsatı sunarak, dostunu İmparator'un gözünde yeniden yüceltmek istiyordu.

Kral Binbaşı Hugo'ya kraliyet muhafızlarını meydana getiren çeşitli piyade alaylarından bir kıta hazırlamasını emretti: Kraliyet Afrika Lejyonu, Korsika Lejyonu, Birinci ve İkinci Napoli Lejyonu. Sekiz yüz veya dokuz yüz askerden oluşan ve toplarla birlikte elli ağır süvarinin ilave edildiği bu kıtanın başına kendisi geçip, amansızca Fra Diavolo'nun peşine düşecekti.

Fra Diavolo, emrindeki yaklaşık bin beş yüz adamla gerçek bir partizan liderine dönüşmüştü. Faaliyetlerinin merkezi olarak denizin, Papa'ya ait eyaletlerin ve Garigliano Nehri'nin arasındaki dağları seçmişti.

Binbaşı Hugo'nun talimatları, uygulanması kolay değilse de yalındı: Nehri geçin, eşkıyaları arayın, onları yok edene kadar peşlerinden ayrılmayın. Stratejik önlemler eşkıyayı zaten faaliyetlerini yürüttüğü alanda sıkıştırmıştı. General Duhesme bölüğüyle birlikte Roma eyaletlerini işgal etmişti; General Goullus birliğiyle birlikte Sora Vadisi'ni tutuyordu; Garigliano'da taburlar devriye geziyor ve Gaeta bölgesinin komutanı General Valentin, tekneyle kaçmaya çalıştığı takdirde Fra Diavolo'yu yakala-

maya hazır bekliyordu. Üç general tarafından kuşatılan ve dahi bir binbaşının saldırmak üzere olduğu Fra Diavolo'ya gerçek bir düşman gibi davranıldığı aşikârdı.

Binbaşı Hugo topçu birliğini ve ağır süvarileri dağıttı, çünkü onların dağlarda gerçekleşecek olan bir savaşta fayda sağlamaktan ziyade ayak bağı olacağını düşünüyordu ve dağlarda zaten Fra Diavolo karşısında çok az avantajı bulunmaktaydı. Fra Diavolo, onu kuşatma altına aldıklarını fark eder etmez, oturup Fransızların kendisine saldırmasını beklemek yerine harekete geçti ve San Guglielmo'yu gafil avlayıp Arce yakınlarında konuşlanmış bir taburu yok ederek Cervaro'ya yöneldi.

Binbaşı Hugo onun peşinden yola koyuldu. Cervaro'ya Fra Diavolo'dan bir saat sonra vardı. Düşmanların köyün dışındaki yabani ormanlarda kamp kurmuş olabileceğini düşünerek taburunu ikiye ayırdı. Bir bölümünü Cervaro'nun arkasından dağlara yollarken, diğer bölümüne köyü arattı.

Hugo yanılmamıştı. Çok geçmeden duyulan silah sesleri düşmanın yerinin saptandığını gösteriyordu. Çatışma şiddetliydi, ama uzun sürmedi. Fra Diavolo kestirme bir yol kullanarak düşmanlarının Cervaro'ya ulaşmak için kat ettiği yolun üçte birinden de azını kat etmişti, dolayısıyla Fransızların ona yetişemeyecek kadar yorgun olduğunu düşünüyordu. Yeniden dağlara doğru yol aldı. Gece çöktü ve Binbaşı Hugo az miktarda erzakla bilmedikleri ormanlara dalmanın akıllıca olmayacağına kanaat getirdi. O gece on sularında Cervaro'ya döndü.

Ancak ertesi sabah saat üçte binbaşı ile adamları kalkıp üç kol halinde yürüyüşe geçtiler. Fra Diavolo, yolu Fransızlardan korumak için Acquafondata koyaklarında artçılar bırakmıştı. Ancak ilk kez çatışmaya giren İkinci Napoli Lejyonu'nun bombacılarının başında yol alan Binbaşı Hugo, artçıları bozguna uğrattı. Ne yazık ki karanlığın çökmesiyle birlikte şiddetli bir sağanak indirdi ve Fransızlar terk edilmiş küçük bir çiftliğe sığınmak zorunda kaldılar. Ertesi gün şafak sökene kadar orada kaldılar.

Fra Diavolo dağlardaki bütün yolları biliyordu, ama bu yolları hiç kullanmadı. Çobanların açtığı küçük patikaları tercih etti ve sık sık gerçekleştirilen hızlı ters yürüyüşler emretti. Dolayısıyla Fransızlar onun izini sürebilmek için yüklü ödemeler yaptıkları çobanlara bel bağlamak zorunda kaldılar. Bu patikalar genellikle akarsu yataklarından ibaretti, ama yine de Fransız askerleri bütün dönemeçleri ve sapakları takip etti, hatta zaman zaman şelalelerden indikleri oldu. Akarsu yatakları öyle kayalıktı ki askerler çoğu zaman ayakkabılarını çıkarıp yalınayak yol almak zorunda kaldılar.

Azimli takipleri artık bir haftayı bulmuştu. Düşmanlarına hâlâ yetişemememişlerdi, ama yakın takipteydiler. Askerlerin dinlenmeye bile vakti olmuyordu; koşarken yemek yiyor, ayaklarının üstünde uyuyorlardı. Binbaşı Hugo bölgeyi mahalli polisin sağladığı casuslarla doldurmuştu; valilere, polis şeflerine ve belediye başkanlarına ulaklar gönderiyordu. Fra Diavolo'nun hangi gün nerede olduğunu ve neler yaptığını biliyor, ama onu ve çetesini savaşa sokmayı bir türlü başaramıyordu.

Abruzzi'ye doğru yol almakta olan bir Fransız taburu, şans eseri, Fra Diavolo ile eşkıyalarının, onların geçmekte olduğu köyün yakınındaki ormanda gizlendiğini duydu. Durup bir kılavuz buldular ve eşkıyaları gafil avlayarak yüz adam öldürdüler.

Silah sesleri Binbaşı Hugo ile bombacılarının çabucak o alana yönelmesine yol açtı. Artık neredeyse tamamen kuşatılmış olan Fra Diavolo savaşmanın anlamsız olduğunu bildiği için bir hileye başvurdu.

Eşkıya adamlarını bir araya topladı. "Yirmişer kişiden oluşan küçük gruplara bölünün," diye talimat verdi. "Her grup karşılaştığı herkese benim onlarla birlikte olduğumu söylesin ve her grup denize ulaşmak için istediği patikayı seçsin. Sicilya'da buluşuruz."

Bu planı hemen uygulamaya geçirdiler. Yirmişer kişilik gruplar halinde on farklı yönde adeta buharlaşarak gözden kayboldular. Binbaşı Hugo'ya ulaşan raporlar, Fra Diavolo'nun onu bir kez daha atlattığını işaret ediyordu; raporlara bakılırsa Fra Diavolo Abruzzi'ye doğru ilerliyordu, Biferno'nun her iki yanında da izine rastlanmıştı, Puglia'ya ulaşmaya çalışıyordu, Napoli'ye çekiliyordu.

Binbaşı Hugo bir süre düşüncelere daldıktan sonra, Fra Diavolo'nun, Mareşal Rantzau tarafından da kullanılmış olan stratejisini anladı. Peki ama Fra Diavolo hangi grupla birlikte yol alıyordu?

Binbaşı Hugo bunu bilemeyeceği için, taburlarının her on grubu da aynı yönde ilerlemeye zorlamasını sağlamak durumundaydı. Bu amaçla Napoli bölüklerini Biferno'nun sol kıyısına gönderdi ve kendisi, hem Isernia'dan geri çağırmış olduğu Korsika Lejyonu, hem de Kraliyet Afrika Lejyonu ile birlikte Cantalupo'ya ve Bojano Vadisi'ne doğru yola koyuldu.

CVII
Çıkmaz

BÖLÜKLER MOLİSSE'YE VARDIKLARINDA, kırsal alan adeta bir afete kurban gitmiş gibi görünüyordu ve gerçekten de kısa bir süre önce bölgede deprem olmuştu. Oradan ayrılmak zorunda kalan ve bir kısmı alelacele inşa edilen barınaklara sığınan bölge sakinleri harap durumdaki evlerine yeni yeni dönüyordu. Ancak Binbaşı Hugo onlarla sık sık temasa geçmişti ve iyi niyetli insanlar olduklarını biliyordu. Onları hizmetine aldığı takdirde, kendisine ellerinden geldiğince yardımcı olacaklarından bir an bile şüphe etmemişti. Gerçekten de yardımcı oldular. Ulak görevi üstlenerek onun taleplerini iletmek ve yanıtlarla dönmek için gece gündüz korkusuzca yol aldılar. Milli muhafızlar, evleri yıkılmış olmasına rağmen, atlattıkları afetin düşüncesini bir kenara bırakıp, kılavuzluk ve gözcülük yaptılar. Onların Hugo ile gönüllü işbirliği yapması Fra Diavolo'yu endişelendirdi; memleketlilerinin düşmana dönüşmesine hayret etti. Eşkıya artık kendi planlarına göre harekete geçmek yerine düşmanının planlarına göre önlemler almak zorunda olduğunu fark etti. Binbaşı Hugo'nun askerleri tarafından dört bir yandan kıstırıldığı için, çetesiyle birlikte Bojano Vadisi'ne doğru harekete geçti. Binbaşı Hugo da onun peşinden yola koyuldu.

Hava korkunçtu. Dağ yamaçlarının dört bir yanından sağanak yağmur indiriyordu. Hugo'nun adamları adeta derelerden geçmek zorunda kalmaksızın tek bir adım bile atamıyor, su bazen bellerine kadar geliyordu. Normalde Biferno yalnızca yarım metre derinliğindeydi, ama o anda öyle kabarmıştı ki, milli muhafızlar köprüyü tutmak için Vinchiaturo'dan zamanında gelebilmiş olsalar, Fra Diavolo'yu ele geçirirlerdi, çünkü nehri geçmeyi başaramazdı. Gökyüzünün bent kapağının açıldığı ve bardaktan boşalırcasına yağmur yağdığı bir gün nihayet Afrika Lejyonu'nun askerleri ile Fra Diavolo'nun adamları Bojano ile Guardia köyü arasında karşı karşıya geldi. Binbaşı Hugo'nun komutasındaki askerler sayıca dörde bir azınlıktaydı, ama neyse ki Fra Diavolo'yu takip eden diğer kollar da yetişip savaşa katıldı. Yağmur öyle şiddetliydi ki savaşçılar yalnızca hançerlerini, dipçiklerini ve süngülerini kullanabiliyorlardı.

Kanlı bir savaştı; askerlerin ya öldüğü ya da karşısındakini öldürdüğü muazzam bir düelloydu. İki saatten daha uzun sürdü, ama sonunda eşkıyalar geri çekilmek zorunda kaldı. Fra Diavolo'nun bin beş yüz adamından geriye kalmış olan yalnızca yüz elli adam, Vinchiaturo köprüsünü geçip

Tammaro Vadisi'ne inerek Bevento'ya kadar ulaşabildi. Hugo'nun bölükleri yaklaşık otuz tutsak aldı; bin adam savaş meydanında can verdi ya da selde boğuldu. Şayet Binbaşı Hugo ağır süvarileri yanında getirmiş olsaydı, bütün çeteyi silip süpürebilir ve Fra Diavolo'yu tutsak alabilirdi.

Dönüş yolculuğunda tutsaklardan biri binbaşıya yanaşıp, özgürlüğünün karşılığında, onu çetenin on bin dükasının, yani yaklaşık kırk beş bin frankının gömülü olduğu dağdaki zulaya götürmeyi teklif etti. Binbaşı Hugo bu teklifi reddetti, çünkü onun görevi askerlerine ganimet toplamak değil, Fra Diavolo'yu yakalamaktı.

Öncü kol Calore'ye ulaşınca, nehrin normalden dört buçuk ila beş metre kadar yükselmiş durumda olduğunu keşfetti. Bu haberi Benevento'daki binbaşıya ilettiler: Fransızlar adına bir engel daha ve Fra Diavolo adına arayı açabileceği yirmi dört saat daha.

Diavolo'nun izini kaybettikleri takdirde, eşkıyanın kumsala ulaşabileceğinden ve oradan sandalla Capri'ye geçebileceğinden korkuyorlardı. Dolayısıyla binbaşı adamlarına kuru ayakkabılar dağıttırdı ve mırıldanmalara rağmen gece yarısından bir saat sonra onunla birlikte yola çıkmalarını emretti. Montesarchio'ya ulaştıklarında, Fra Diavolo'nun Fransız kollarını bir kez daha atlattığını ve çoktan Monte Vegine'nin karşı yamacına ulaştığını öğrendi.

Montesarchio köyü Napoli ile Benevento arasındaki yolda, Samnit Savaşları esnasında Roma ordusunun geçmek zorunda kaldığı meşhur Caudine Çatalı'nın bulunduğu noktada yer alır. Caudine Çatalı, bir yanında Taburno'nun, diğer yanında ise, adını dağın öbür ucundaki muhteşem manastırdan alan Vergine'nin bulunduğu dar bir geçittir. Ancak dağın Benevento yanı, yani yakın yanı öyle sarptır ki, keçi çobanlarından ve keçi sürülerinden başka hiç kimse oraya çıkmaya yeltenmez. Ancak Binbaşı Hugo sarp yamaca tırmanarak kaybettiği yirmi dört saati geri kazanabileceğini ve böylelikle bir türlü ele geçirilemeyen Diavolo'ya yetişme şansı doğacağını fark etmişti. Kılavuzlar onu kararından caydırmak için ellerinden geleni yaptılar, ama işe yaramadı. Binbaşı Hugo kararını vermişti. Dağa tırmanacaklardı.

Binbaşı şafakta keçi çobanlarının kılavuzluğunda dağa tırmanmaya başladı. Askerleri onu takip etti; içten içe söyleniyorlar, ama hiç değilse takip ediyorlardı. Sanki tırmanışları yeterince zor değilmiş gibi, bir de kar yağmaya başladı. Kayalıklar daha da tehlikeli hale geldi. Neyse ki kar başladığında dağın hiç değilse birkaç ağacın yetiştiği bir bölümüne erişmişlerdi, dolayısıyla tırmanmak için dallardan destek alabiliyorlardı. Ayrıca karşı karşıya kaldıkları zorluğun tadını çıkarmaya ve birbirlerinin üstüne dü-

şenlerin yarattığı komik manzaraya gülmeye de başladılar. Üç saat süren büyük bir gayretin ardından bir platoya vardılar, ama öyle yoğun bir sisle kuşatılmışlardı ki, nerede olduklarını anlayamadılar. Sırılsıklam haldeki askerler platoya yeni yerleşmişlerdi ki ansızın esmeye başlayan bir dağ rüzgârı sisi dağıttı. Sanki tiyatronun perdesi açılmıştı; ansızın aşağıda uzanan Napoli Körfezi'ni bütün ihtişamıyla görmeye başladılar. Dağın zirvesindeydiler.

Bölük sessizce ama neşeyle dağın yamacından inmeye koyuldu, ama Aletta'ya doğru ilerlerken yaylım ateşiyle karşılandılar. Şans eseri eşkıya çetesinin tam ortasına çıkmışlardı ve Fra Diavolo savaşmadan kaçmayı tercih edecek olsa da, bu koşullar altında bunu başarması imkânsızdı. Korsika Lejyonu'nun öncü kolu adamlarını kuşatmıştı; göğüs göğse gerçekleşen şiddetli bir çatışma baş gösterdi. Savaş seslerini duyan diğer birlikler de alana akın edip arbedenin ortasına atıldı.

Ancak Fra Diavolo bu durumda da otuz kadar adamıyla kaçmayı başardı; belki de bunun nedeni, iki gecelik uykuyla takipçilerinden daha zinde olmasıydı. Eşkıyaların yüz yirmisi ya ele geçirildi ya da silahlarını atarak kaçtı. Ancak onlar binbaşının umurunda değildi. O yalnızca liderleriyle ilgileniyordu, çünkü sonuçta yalnızca o önemliydi. Fra Diavolo ele geçirilince çetenin yeniden kurulamayacağı aşikârdı, çünkü ona hizmet eden adamlar başka hiç kimseye hizmet etmezdi.

Fra Diavolo kaçmak konusunda gerçekten umutluydu. Bölgeyi avucunun içi gibi tanıyor, her bir anayolu, her bir keçi yolunu, her bir patikayı biliyordu. Yalnızca Puglia yoluna ulaşması gerekiyordu. Vakit kaybetmeden yola koyuldu.

Fra Diavolo sağındaki uçurum yüzünden yolda kalmak zorundaydı, ansızın devriye gezen bir Fransız süvari bölüğü aynı yoldan ona doğru ilerlemeye başladı. Yola devam ederse onlarla karşı karşıya gelecekti, döndüğü takdirde ise peşinden gelmekte olan Hugo'ya ve adamlarına toslayacaktı.

Eşkıyanın dostları korkarak durdular, endişeli bakışları şöyle der gibiydi: "Bizi bu karmaşanın içinden ancak şeytani hilelerinden birini kullanarak sen kurtarabilirsin. Fra Diavolo lakabını bu sayede kazandın."

Diavolo'nun dehası onu o kritik anda da yarı yolda bırakmadı. "Ellerimi arkamdan bağlayın," dedi. "Teğmene de aynısını yapın."

Eşkıyalar hayretten dilleri tutulmuş halde kalakaldılar. "Çabuk! Çabuk!" diye bağırdı Fra Diavolo. "Kaybedecek vaktimiz yok."

Sonunda itaatkârlık galip geldi. İpleri olmadığı için mendillerini kullanarak iki adamın ellerini bağladılar. "Şimdi, cesur tavırlarla yoldan süvari-

lere doğru ilerleyeceğiz. Kim olduğumuzu sorduklarında, Fra Diavolo'nun eşkıyalarından ikisini yakaladığınızı ve ödülü almak için onları Napoli'ye götürdüğünüzü söyleyeceksiniz."

"Peki ya ödülü kendileri almak isterlerse?"

"Karşı koymayın. Durumun adaletsizliğine söylenerek geri çekilin."

"Ama ya siz komutanım?"

"Pöh! İnsan yalnızca bir kez ölür."

Fra Diavolo ile teğmen somurtkan ve pişman yüz ifadeleri takınırken, onların sahte sivil muhafızları cesurca süvarilere doğru yürüdü. Durdurulup sorguya çekildiler. Her Napolili anında masallar uydurmayı çok iyi bilir; eşkıyalardan biri iki tutsağı nasıl ele geçirdiklerini ince ayrıntılarla anlattı. Süvariler adamın renkli öyküsü sona erdiğinde alkış tuttular ve küçük eşkıya çetesi kendisini aksi yönde ilerlemeye devam eden bölüğün arkasında buldu. Yolları ayrıldığında birbirlerine iyi dileklerde bulunan yakın dostlar gibi vedalaştılar.

Eşkıyalar süvarilerden üç yüz metre kadar uzaklaştıklarında, yolu kesen bir patika keşfettiler ve ona paralel olarak koşmaya başladılar. Sözde tutsaklarının ellerini çözdüler ve Fra Diavolo süvarilere ateş açmaları emrini verdi.

Süvariler çetenin onlarla alay ettiğini biliyordu, ama at sırtında oldukları ve yolları tanımadıkları için, bölgeyi son derece iyi bilen ve yayan ilerleyen adamların peşine düşmeye kalkışmadılar. Binbaşı Hugo'nun, ellerinden kaçırdıkları adamı tarif eden askerleriyle karşılaşana dek, ne denli fena oyuna getirilmiş olduklarını anlamadılar.

Böylece takip devam etti. Binbaşı Hugo ile adamları o gece Castellammare'nin dışındaki küçük bir köy olan Lettere'ye vardılar. Köylüler onları kısa bir mesafedeki kamp ateşlerine götürdü ve Fra Diavolo'ya sadakatini sürdürmekte olan geniş bir grupla çatıştılar. Diavolo çatışma esnasında yaralandı, ama birkaç adamıyla birlikte kaçarak La Cava'ya doğru ilerledi. Son umudu bir sandal bulmaktı. Yalnız başına yola devam etmenin daha kolay olacağını düşünerek adamlarının sonuncusunu da gönderdi.

Fra Diavolo artık hemen hemen tek başına kalmış olduğu için Fransızlarda fazla bir korku yaratmıyordu, ama Capri'ye veya Sicilya'ya ulaşıp yeni bir partizan çetesiyle dönebilecek olması hâlâ endişe doğuruyordu. Fra Diavolo'nun kafasına altı bin düka, yani yirmi sekiz bin frank ödül koyulmuştu. Milli muhafızlar ve Fransız bölükleri tetikteydi. İki Sicilya Krallığı'nda yalnızca Diavolo'nun düşmanları altı bin dükayı almaya hevesli değildi.

Kasımın sonlarıydı. Soğuk bir geceydi ve yerler karlarla kaplıydı. Fra Diavolo dağlarda açık havada kamp yapmanın katlanılmaz olacağını düşündü. Sivil muhafızlarla yaşanan başka bir çatışmada ikinci kez yaralanmıştı; Fra Diavolo gücünü kaybetmeye başlıyordu. Yirmi dokuz gündür kaçmaktaydı ve gerçek anlamda açlıktan ölüyordu, çünkü Aletta'dan beri hiçbir şey yememişti. Saklanacak güvenli bir yer, biraz ekmek ve bir gecelik uykunun karşılığında dağlara saklamış olduğu on bin dükayı seve seve verirdi.

Bir ila iki saat boyunca amaçsızca yürüdü. Hiç tanımadığı bir bölgeye gelmişti. Akşam dokuz sularında bir çoban kulübesine rastladı. Aralıktan içeriyi gözetledi ve yalnızca tek bir adam olduğunu gördü. Ondan kendisini ağırlamasını rica etti; reddedildiği takdirde zor kullanmaya kararlı olsa da, çoban onu gönüllü olarak kulübesine kabul etti –ne de olsa yoksullar nadiren Tanrı'nın kendilerine bahşettiklerini bölüşmekte tereddüt ederler.

Fra Diavolo civarda sivil muhafızlar olup olmadığını sordu. Olmadığını öğrendi. Böylece silahlarını bir köşeye bırakıp ateşin yanına oturdu ve çobanın yemeğinin artakalanını yedi; közde pişirilmiş birkaç patates. Ardından kendisini mısır koçanlarından oluşan yatağa bırakıverdi ve uyuyakaldı.

Fra Diavolo muhafızları sormuş, ama eşkıyaları sormayı unutmuştu. Gece yarısı sularında Ciliento'dan dört eşkıya tesadüfen çobanın kulübesine rastladı. Çoban ile misafiri boğazlarında silah namlularıyla uyandı. Fra Diavolo onların kendi yoldaşlarından mı, yoksa sivil muhafızlardan mı olduğunu bilmediği için kimliğini ifşa etmedi. Karşı koymadı. Silahlarına ve parasına veda etmek zorunda kaldı.

Fra Diavolo eşkıyalar oradan ayrılınca artık ölümden başka korkacağı hiçbir şey kalmadığını düşündü. Binbaşı Hugo onu takip etmeye başladığından beri şans onu terk etmişti. Yenilmiş, yaralanmış, şimdi de silahlarından ve parasından olmuştu. Başına başka ne gelebilirdi?

Ancak zavallının daha çekeceği vardı. Eşkıyalar yüz metre ilerlemişlerdi ki arkalarında kendilerini ele verebilecek bir adam bırakmış olduklarını fark ettiler. Dolayısıyla kulübeye dönüp Diavolo'yu zorla yanlarına aldılar.

Diavolo'nun itaat etmekten başka çaresi yoktu. Ancak yirmi dokuz gündür kaçmaktaydı ve son üç gündür yalınayak ilerliyordu; dağ patikaları, dikenler ve kayalar ayaklarında açık yaralar meydana getirmişti. Acısını gizlemeyi başardıysa da onların hızına yetişemiyordu. Arkada kalınca dipçikleriyle ona vurmaya, süngüleriyle dürtmeye başladılar.

"İsterseniz beni öldürün, ama bir adım daha atamam," dedi sonunda Fra Diavolo. Ardından da yere yığıldı.

CVIII
Darağacı

EŞKIYALAR YA ACIMA DUYGUSUNDAN ya da Fra Diavolo'nun artık tamamen zararsız görünmesinden dolayı onu patikada ölüme terk ettiler.

Fra Diavolo'nun kimliğini neden ifşa etmediği sorusu akla gelebilir. Bu sorunun yanıtı, kafasına koyulan altı bin dükalık ödüldür. Diavolo'nun, eşkıyaların kimliğini öğrendiği takdirde kendisini hemen ele verip, on beşer bin dükayı cebine indireceğinden hiç kuşkusu yoktu.

Eşkıyalar uzaklaşınca Diavolo büyük bir güçlükle ayağa kalktı. Baston niyetine kullandığı bir daldan destek alarak yürümeye koyuldu. Baronissi köyüne vardı. Karşısına çıkan ilk sokaktan ilerlemeye koyuldu ve çok geçmeden kendisini meydanda buldu. Yerler karlarla kaplıydı. Bir eczacı kapılarını daha yeni açmıştı. Meydanda durup kaygılı gözlerle etrafına bakan adamı görünce şaşırdı. Dışarıya çıkıp ne aradığını sordu.

"Bir dostumu bekliyorum," dedi adam. "Ben Calabrialıyım, dostum gelir gelmez yola koyulacağım."

Fra Diavolo'nun talihsizliğine bakın ki eczacı Calabrialıydı ve yabancının aksanının Calabria aksanı olmadığını anlamıştı. Adamın kaçak olduğunu tahmin etmişti. Yabancıyı içeriye davet etti; ona mutfağının sıcaklığını sundu ve brendi ikram etti. Adamın ihtiyaçlarıyla yakından ilgilenirmiş gibi davranırken, genç hizmetçisine hemen belediye başkanının ofisine koşmasını ve milli muhafızları uyarmasını fısıldadı.

Birkaç dakika içinde kıdemli bir er ile birlikte dört adam eczacının dükkânına geldi. Kıdemli er Fra Diavolo'dan belgelerini istedi.

"Ne belgesi?" dedi Diavolo. "Artık pasaportumuz olmadan seyahat edemiyor muyuz?"

"Etrafta bu kadar fazla eşkıya varken insan ne kadar tedbirli olsa azdır," dedi asker. "Yani nereden geldiğinizi kanıtlayamazsınız, sizi Salerno'ya götüreceğiz." Öyle de yaptılar.

Fra Diavolo'yu Binbaşı Farina'ya teslim ettiler. Binbaşı Farina ofisinde onu sorguya çekmeye henüz başlamıştı ki, Binbaşı Hugo'nun komutasında görev yapan Napolili bir istihkâm eri olan Pavese tesadüfen içeriye girdi. Tutsağı görünce "Fra Diavolo!" diye haykırdı.

Herkesin ne kadar şaşırdığını tahmin edersiniz, özellikle de tutsağın. Elbette inkâr etmeye çalıştı, ama Bourbonlar iktidardayken ve hem albay, hem de dük olan Fra Diavolo Napoli sokaklarında üniforması ve unvanıyla kasıla kasıla yürürken mütevazı istihkâm eri onu o kadar sık selamlamıştı ki şimdi onu tanımaması imkânsızdı; yarı yarıya çıplak olmasına, can çekişmesine ve her yeri kanlarla kaplı olmasına rağmen. İstihkâm erinin adamın kimliği hakkında sergilediği emin tavır hiç kimsede şüpheye yer bırakmadı. Korkutucu Fra Diavolo'yu nihayet yakalamışlardı.

Kral Joseph'e tehlikeli partizanın tutuklandığı haberini ileten Binbaşı Hugo oldu. Hugo tutsağın cesaretini ve soğukkanlılığını göz önünde bulundurarak af önerdi. Ancak Joseph, Fra Diavolo'nun politik suçların yanı sıra sivil suçlar da işlemiş olduğuna ve sivil suçlarının af ihtimalini imkânsız kıldığına işaret etti. Kral Fra Diavolo'yu Bourbon partizanı olduğu, Kral Ferdinand'ın ordusunda albay olduğu, Cassano Dükü olduğu için rahatlıkla affedebilirdi, ama bu affı katil Fra Diavolo'yu ve kundakçı Fra Diavolo'yu kapsayacak şekilde genişletmesi imkânsızdı.

Fra Diavolo çok popülerdi; duruşması esnasında meraklı halk koltukları hıncahınç doldurdu. Sanık mahkemede hazır bulundu –Joseph kral olmadan önce yargıçlar sanığın bu hakkının gereksiz bir formaliteden ibaret olduğunu düşünüyorlardı– ve kendisini savunmaya davet edildi. Hapishanede devamlı yalnızca kendisine verilen emirleri yerine getirdiğini tekrarlamış olmasına rağmen, kendisini savunmayı reddetti. İdam cezasının okunmasını sakince dinledikten sonra, "Üstelik Sidney Smith'in yapmamı emrettiklerinin yarısını bile yapmadım!" diye haykırdı.

İdam ertesi gün öğlen vakti gerçekleşecekti; tam olarak Manhès ile Kont Leo'nun şehre geldiği gün ve saatte. Manhès'nin üstündeki üniforma sayesinde, atlarıyla, tutsaklarıyla ve arabacılarıyla birlikte Piazza del Mercato Vecchio'ya ulaşmayı başardılar.

Daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi, Fra Diavolo da Vico dei Sospiri dell'Abisso'dan çıkmaktaydı. Solgun yüzünde kendinden emin bir ifade vardı. Saçları ipe engel olmasın diye kulaklarının üstünde kesilmişti. Boynunda kralın ordusunda albay olduğunu gösteren, Ferdinand'ın imzasını ve balmumundan büyük mührünü taşıyan bir belge asılıydı. Ceketi omzuna atılmıştı; darağacının önünde üstünden alınacak ve bağlı bileklerinden birinde bulunan Kraliçe Caroline'ın sarı saçlarından örülüp elmas bir kopçayla tutturulmuş bileziği ortaya serecekti.

Fra Diavolo ne küstahtı ne de alçakgönüllü. Büyük ölçüde sakindi, tavırları zihnin beden üstündeki ve iradenin madde üstündeki hâkimiyetini kanıtlıyordu. İzleyicilerin dörtte üçü onu tanıyordu, ama kendisine sesle-

nenlere karşılık vermedi. Birkaç kadın ondan tebessüm çalmayı başardı ve bir veya ikisinin önünde eğildi. Fransız muhafızlar araba ilerledikçe insanları dağıtıyor, herkesi darağacının en az otuz metre gerisinde tutuyorlardı. Darağacının ayağında cellât Donato ile yardımcıları bekliyordu.

Araba durdu. Yardımcılar Fra Diavolo'nun arabadan inmesine yardım etmek için hamlede bulundular, ama arabadan kendi kendine indi ve Ölüm Kardeşliği'nden biriyle birlikte darağacına yürüdü. Rahip ile mahkeme kâtibi onları takip etti.

Kâtip hükmü yüksek sesle okudu. Hüküm, semer yapan ustasını öldürmesinden başlayıp, iki Fransız askerini öldürmesine kadar uzanan, Fra Diavolo'ya yönelik bütün suçlamaları içeriyordu.

Bütün Ölüm Kardeşliği arabayı Castel Capuano'dan darağacına kadar takip etmişti ve arabada Fra Diavolo'nun yanında oturup ardından onu darağacına çıkarmış olan kardeş şimdi eli idam mahkûmunun omzunda bekliyordu. O elini çekene kadar idam mahkûmu cellâda ait olmayacaktı. Hüküm okunduktan sonra Fra Diavolo fısıldayarak bir süre beyaz cüppeli adamla konuştu; cellât sabırla bekledi. Fra Diavolo nihayet güçlü bir sesle onunla birlikte merdivenin başında duran kardeşe, "Söyleyeceğim başka hiçbir şey yok. Elini çekebilirsin kardeşim. Ben hazırım," dedi.

Cellât Diavolo'nun arkasından öne doğru bir adım attı ve merdivenleri ilk o tırmandı. Omuzlarından tutarak Fra Diavolo'nun çıkmasına yardımcı olmaya çalıştı, ama eşkıya onu savuşturdu. "Gerek yok," dedi başını sallayarak. "Kendim çıkabilirim."

Elleri bağlıydı ve geri geri tırmanması gerekiyordu, ama her basamakta durup "*Ave Maria, Ave Maria, Ave Maria*," diyor, ancak ondan sonra bir basamak daha tırmanıyordu. Fra Diavolo ilmiğe ulaşınca, cellât ilmiği boynuna geçirdi ve idam mahkûmunun söylemek istediği bir şeyler olması ihtimaline karşılık bir süre bekledi. Gerçekten de Fra Diavolo konuşmaya başladı: "İşlediğim suçlar için hem Tanrı'dan hem de insanlardan af diliyorum, kendimi Bakire Merye..."

Cümlesini asla tamamlayamadı; Cellât Donato omuzlarının arasına bir tekme savurdu ve onu ebediyete gönderdi.

Ne var ki boşluğa düştüğünü sezen Fra Diavolo öyle bir enerji ortaya koydu ki ellerini bağlayan ipleri koparttı. Cellât merdivenlerin üç veya dört basamağını çabucak tırmandı ve sallanan ipi tuttu. İdam mahkûmunun omuzlarına atladı, böylece Fra Diavolo'nun boynu hâlâ sağlam olsa bile, fazladan ağırlıkla mutlaka kırılacaktı. Eşkıya iki veya üç kez çırpındı ve cellât eşkıyanın bedeninden kaymaya başladı. Bir süre Diavolo'nun bacaklarında asılı kaldıktan sonra sağ salim yere inmeyi planlamıştı, ama ya

ilmik doğru düzgün yapılmamıştı, ya ip kayıp tutunmak için fazlasıyla yeniydi ya da Fra Diavolo'nun bedeni birçok insandan daha güçlüydü, çünkü cellât onun göğsünden kayarken, eşkıya onu sımsıkı kavradı. Fra Diavolo zaten güçlü bir adamdı, ama şimdi ölümle yüz yüze olan bir insanın adrenalini ve enerjisiyle insanüstü bir güç sergiliyordu ve cellâdını öldürecekmiş gibi görünüyordu.

İnsanlar hep bir ağızdan bağırıyordu: "Bravo Fra Diavolo! Bravo!" Bu esnada, ölüme, asmaya çalıştığı adam kadar yakın olabileceğini sezen cellât acıyla feryat ediyordu.

Kalabalıktan bağırışlar yükseldi. Havada taşlar uçuşmaya başladı; tüccarlar bastonlarını, dilenciler ise bıçaklarını savurdular. "Donato'ya ölüm! Yardımcılarına ölüm!" diye bağırarak hep birlikte darağacına atıldılar.

Ne var ki Napoli halkı Ferdinand'ın dönemindeki kadar, darağaçlarını yıkıp, oyunu kurallarına göre oynamadığı takdirde cellâdı paramparça ettiği günlerdeki kadar ele avuca sığmaz değildi. Kalabalık darağacının etrafında toplanmış olan ve ayak direyen Napolileri süngüleriyle uzaklaştıran Fransız birliklerine boyun eğdi. Tek sıra halinde ilerleyen askerler herkesi pazar meydanının uzak köşesine itti ve orada tuttu.

Bu arada Manhès, kont, içinde iki tutsak bulunan araba ve hâlâ at sırtında olan arabacıdan oluşan garip izleyici grubu, idam cezasının infazından sorumlu olan subayın dikkatini çekmişti. Subaydan subaya kibarca birkaç soru sormuş, kısa ve öz yanıtlar almıştı. Manhès tutsakların durumunu kısaca açıklamış ve onlarla ilgili olarak ne yapabileceğini sormuştu; subay tutsakları Vicaria hapishanesine götürmesini öğütlemişti.

Ardından iki genç adam, "Şehrin en iyi hanı hangisi?" diye sordular.

"La Vittoria'daki hancı Martin Zir ile görüşün," dedi subay tereddüt etmeden.

Manhès subaya teşekkür ettikten sonra, "Adamı duydun," dedi arabacıya.

Manhès ve kont tutsakları Vicaria hapishanesindeki gardiyana teslim ettiler; gardiyan onların adlarını ve adreslerini aldı. Ayrıldıkları sırada Leo zavallıların muhtemelen pek parası olmadığını ve büyük olasılıkla açlıktan öldüğünü fark etti, dolayısıyla yakaladığı adamın eline bir Louis altını sıkıştırdı.

İki genç adam on dakika sonra, arabacıya ödeme yapmalarının ardından, La Vittoria'ya girip banyo ve yemek istediler. Pontine Bataklıkları'nda geçirdikleri gecenin ve on iki fersahlık yorucu yolun ardından ikisine de fena halde ihtiyaçları vardı.

Ancak banyodan önce Manhès Joseph Bonaparte'ın nazırına mek-

tııp yazarken, Kont Leo da Polis Bakanı Saliceti'ye bir kart gönderdi. İki adam da sofraya oturmadan önce cevabını almıştı. Kraliyet sarayının nazırı Manhès'ye Kral Joseph'in kendisini mümkün olduğunca çabuk görmek istediğini, çünkü İmparator'dan ve Murat'tan yeni haberler almaya can attığını bildirdi. Kont Leo bakanın sekreterinden, Ekselanslarının, saraya ne zaman teşrif etmeyi tercih ederse, onu ağırlamaktan memnuniyet duyacağını bildirdi.

İki adam da notu alıp giyinmeye koyuldu.

CIX
Polis Bakanı ve Savaş Bakanı Christophe Saliceti

DOĞUŞTAN ZARİF OLAN İNSANLAR İÇİN GİYİNMEK KOLAYDIR. Okuyucularımızın René olduğunu çoktan tahmin ettiği Kont Leo da böyle insanlardandı. Surcouf'un yanındaki komutan yardımcılığı ve Lucas'nın yanındaki asteğmenliği resmi anlamda hiç onaylanmamış olduğu için, korsan olarak giydiği kalender denizci kıyafetlerini ya da asteğmen olarak giydiği resmi üniformayı giymesi uygun olmazdı. Dolayısıyla o günlerde şık gençlerin giydiği kıyafetleri giydi: Brandenburg düğmeleri ve küçük bir yakası bulunan bir frak, yünlü dar bir pantolon, üst bölümü kıvrık çizmeler, kravat, beyaz süveter ve kenarı yukarı doğru kıvrık bir şapka.

Kont Leo, Ekselansları Polis ve Savaş Bakanı'na takdim edildiğinde saat öğleden sonra üç sularıydı. Onunla görüşmeyi bekleyen iki veya üç kişi daha vardı, ama bakan Kont Leo'yu çağırtmış ve diğerlerinin ertesi gün gelmesi için haber yollamıştı.

Polis ve Savaş Bakanı Christophe Saliceti Korsikalıydı. O sıralarda altmış yaşlarındaydı. Devrim gerçekleştiğinde Bastia'da avukatlık yapıyordu; devrimin ardından Kurucu Meclis delegesi seçilmiş, Korsikalılara Fransız vatandaşlığı hakkı tanıyan kararnamenin çıkmasına katkıda bulunmuştu. Ardından Konvansiyon üyesi ve Beş Yüzler Konseyi üyesi olmuştu. Napolyon 18 Brumaire'in ardından darbeye karşı çıktığı için onu bir süre görmezden gelmişti, ama Saliceti eninde sonunda yeniden göze girmeyi başardı ve Joseph Napoli tahtını ele geçirince, Saliceti Polis ve Savaş Bakanı ilan edildi. Yakışıklı ve oldukça seçkin bir adamdı. İmparator'un ailesi içinde Joseph Bonaparte'ın tam desteğine sahip olduğu söyleniyordu.

Kont Leo takdim edildiğinde Saliceti koltuğunda oturmaktaydı. Koltuğundan kalkıp Leo'ya kibarca yer gösterdi. Leo ona nezaketi için ve ken-

disini hemen yanıtladığı için teşekkür etti.

"Sizi ağırlamam oldukça şaşırtıcı aslında mösyö, çünkü Napoli'ye benim yerimi almak için geldiğinizden korkuyorum."

Kimi zaman René, kimi zaman ise Leo olarak anacağımız adam gülerek, "Ah mösyö, siz koltuğunuzu öyle iyi dolduruyorsunuz ki, bu olasılık aklımdan bile geçmez," dedi.

"Siz Komutan Manhès ile birlikte Roma'dan gelen kişi değil misiniz mösyö?" diye sordu Saliceti.

"Evet Ekselansları ve polislerinizin niteliklerine dair öyle kanıtlar gördüm ki yerinizi almayı umut edemeyeceğim gibi arzulayamam da."

"Vicaria hapishanesine gidip iki eşkıyayı teslim etmişsiniz. Onları tutsak alırken üç eşkıyayı da öldürmüşsünüz."

"İnsan böyle durumlarda elinden geleni yapar," dedi Kont Leo. "Bizim elimizden gelenin en iyisi de buydu mösyö."

"Öyleyse bu ziyaretinizi neye borçlu olduğumu ve size nasıl yardım edebileceğimi sorabilir miyim mösyö?"

"Ne yazık ki Majesteleri Napolyon'un gözünden düştüm Ekselansları. Diğer yandan Mösyö Fouché, sebebini tam olarak bilmesem de, beni destekliyor."

"Onun desteği çok kıymetlidir," dedi Saliceti. "İnsanlar şeytan gibi olduğunu söylese de, Fouché kötü biri değildir. Konvansiyon döneminde onunla tanışmıştım. Birçok konuda aynı fikirdeydik ve yakınlığımızı sürdürdük. Sizi belirli bir görevle bana göndermedi mi?"

"Hayır mösyö. Emirlerini almaya ve nereye gitmem gerektiğini öğrenmeye gittiğimde, 'Size verdiğim önceki tavsiyeyi faydalı buldunuz mu?' diye sordu. 'Evet, elbette sevgili düküm,' dedim. Bunun üzerine, 'Öyleyse Napoli'ye gidin, Saliceti ile görüşün, İmparator'un kardeşi için faydalı bir şeyler yapmaya çalışın, sonra yeniden beni görmeye gelin,' dedi."

"Ondan özel bir referans istemediniz mi?"

"Evet, istedim. Ama dedi ki, 'Buna cüret edemem sevgili dostum. Siz şanslı bir adamsınız. Napoli'ye gidin, şans sizi bulacaktır.' Bunun üzerine oradan ayrıldım. Roma'daki aktarma istasyonunda Komutan Manhès ile karşılaştım. Fouché'nin de öngördüğü gibi, şansım o noktada yaver gitmeye başladı. Ardından Pontine Bataklıkları'nda altı eşkıya yolumuzu kesti. Bildiğiniz gibi üçünü öldürdük ve ikisini tutsak aldık. Son olarak da, şans hâlâ yanımızda olduğu için, Fra Diavolo'nun asılmasını izlemek üzere tam vaktinde Napoli'ye geldik."

"Zaten tahmin etmiş olduğum gibi siz iyi bir insansınız mösyö. Sizin için yapmamı istediğiniz bir şey var mı?"

"Artık ben de Mösyö Fouché gibi düşünmeye başladım Ekselansları. Siz bana bir yol gösterin, ben o yolda yürürüm."

"Siz ne diplomatsınız, ne de entrikacı, haksız mıyım?" diye sordu Saliceti.

"Haklısınız," dedi René. "Ben bir askerim, ya da bir denizci. Beni ölümle yüzleşebileceğim bir yere gönderin, karada veya denizde, fark etmez."

"Neden ölümle yüzleşmek istiyorsunuz?"

"Çünkü azimliyim. Kaybettiğim mutluluğu yeniden yakalamama yardımcı olacak yüksek bir konum elde etmek istiyorum."

"Bizim donanmamız yok mösyö. İki gemi sipariş ettik, ama iki yıldan önce tamamlanmaz, yani daha çok var. Burada gerçek bir savaş da yok. Gaeta kuşatma altında, ama beş veya altı güne teslim olur. Sizin usta bir kaplan ve panter avcısı olduğunuzu biliyorum, buranın çalılıklarında Birmanya ormanlarından daha fazla kaplan ve panter var. Ama buradaki kaplanların Torribio, Parafante, Benincasa ve Il Bizzarro gibi isimleri var. Bu tür kaplanları avlamaya ne dersiniz? Öldürdüğünüz veya canlı ele geçirdiğiniz her adam için bir terfi alırsınız."

"Olur," dedi René. "Gerçek savaşı tercih ederdim ve avcı olmaktansa asker olmayı tercih ederdim, ama Mösyö Fouché beni buraya gönderdiğine göre mutlaka bir bildiği vardır."

"Sanırım ben onun aklındakileri biliyorum mösyö: Fouché sizi kolluyor ve benim de kollamam için sizi buraya gönderdi. Krala sizden bahsedeceğim mösyö. Beni yeniden görmeye gelin."

"Ne zaman?"

"Yarın."

René ayağa kalkarak reverans yaptı. "Beni ağırlamakla ne büyük bir incelik gösterdiğinizi Fouché'ye yazmama izin verir misiniz mösyö?" diye sordu.

"Fransa'ya mümkün olduğunca az yazın. Mektuplarınızda ne size yardımcı olan insanlardan, ne de kusurlu bulduğunuz insanlardan bahsedin. Çünkü gelecekte bir gün, kendi sözcükleriniz, dostlarınızın tavsiyelerinin hiçbir işe yaramamasına yol açabilir."

"Tavsiyeniz için teşekkür ederim mösyö. Ama nasıl olur da Napolyon çapında bir adam –"

"Şşşş!" dedi Saliceti. "Napolyon benim yurttaşımdır ve huzurumdaki hiç kimsenin onu hiçbir şeyle kıyaslamasına izin veremem, güneşle bile. Güneşin bile lekeleri vardır mösyö."

Kont Leo bir kez daha reverans yaptı ve veda ederek ayrıldı. La

Vittoria'nın ön kapısında yüzü sevinçle parlayan Manhès'yi gördü.

"Size söylemek istediğim bir şey var," dedi komutan. "Krala sizden bahsettim ve sizi görmek istediğini söyledi."

"Sevgili dostum," dedi Kont Leo, "tıpkı az önce Mösyö Saliceti ile görüştüğüm gibi, bakanlarla görüşe görüşe, protokole ilişkin birkaç şey öğrendim. Mösyö Saliceti Majestelerine benden bahsedeceğini söyleme inceliğini gösterdi ve onun devam etmesine izin vermeliyim. Onun önerdiği yoldan başka bir yolu izlersem, hakkımda kötü düşünebilir."

"Elbette," dedi Manhès. "Ama gittiğinizde ben de yanınızda olmaya çalışacağım. Günün geri kalanı için neler planlıyorsunuz? Pompeii'de yemek yemeye ne dersiniz?"

"Zevkle," dedi Leo. Servis zilini çaldı. "Günün geri kalanı için bir at arabası, iki de iyi at istiyoruz sevgili dostum," dedi.

Hancı Martin Zir onlara hanın en iyi at arabasını ayarladı. Çünkü geldikten bir saat sonra, biri kral tarafından, diğeri ise bakan tarafından ağırlanan iki konuğa düzgün bir hizmet sunmak gerekirdi.

Güzel bir gündü. Ocağın daha ortalarına gelmiş olmalarına rağmen, Sicilya'dan esen ve Paestum güllerinin körfezde solmadan önce iki kez açmasını sağlayan ılık ve tatlı rüzgârları şimdiden hissedebiliyorlardı. Henüz bahar gelmemişti ama kış sona ermişti bile.

Pisliğine rağmen hayatla dolup taşan rıhtımın adı Piliero ile Carmine kapısı arasında üç kez değişmişti. Dalgakıranın bir ucunda Tasso'dan dizeler okuyan bir aktör, diğer ucunda ise İsa'nın mucizelerini göklere çıkaran bir Fransisken rahibi görmeleri mümkündü. Attıkları her adımda, o günlerde Napolililerin sokakları temizlemekte faydalandığı domuzlarla karşılaşıyorlardı. Bir yanında Campanella Burnu, diğer yanında Misena Burnu bulunan körfezin parlayan sularının ötesinde, mavimsi açıklarda, suyun yüzeyinde adeta bir tabut gibi duran Capri Adası'nı görebiliyorlardı.

Kalabalıkların arasında yürüyen kızlar ellerinde kuzey iklimlerinde hâlâ kar kümelerinin altında gömülü olan çiçekler taşıyorlardı; yüzlerinde Metastasis'in dizelerinde bahsetmiş olduğu o gençlik coşkusu vardı:

Ah gençlik, hayatın baharı!
Ah bahar, yılın gençliği!

Dalgakırandan, yaklaşık iki fersah ötedeki Resina'ya kadar herkes gülüyor, şarkılar söylüyor, çiçekler atıyor, birbirine sövüyordu.

Resina'da manzaraya bir başka unsur daha eklendi; çünkü kızların, rahiplerin, şarkıcıların ve domuzların yanı sıra bir de makarna yapanlar var-

dı. Portici'deki hemen hemen her aile makarna yapardı ve garip bir manzara oluşturuyorlardı: gastronomi kurallarına uygun bir boyuta ulaşana dek birbirlerinin sırtında hamur açan gömleksiz adamlar. Portici makarnası İtalya'daki en leziz makarna olmakla ünlüydü, kuşkusuz hamurun açıldığı masalardan ötürü.

İki genç adam Torre del Greco'ya yaklaşırken, bir ayaklanmanın ya da eşkıya saldırısının içine düştüklerini zannettiler. Silah sesleri yükseldikçe, silahlarını yanlarına almadıklarına pişman olmaya başladılar. Ancak çok geçmeden duydukları seslerin, Aziz Anthony onuruna sıkılan kurusıkı fişekler olduğunu öğrendiler. Afrika'ya gitmeye çalışırken fırtına yüzünden gemisi karaya oturan meşhur ilahiyatçının onuruna düzenlenen kutlamaların normalde Haziran'da gerçekleştiğini duydular. Bu kutlamanın, Vezüv'ün hakkından gelen ve ateşi dize getiren Padualı Aziz Anthony için değil, Callot'un gravüründe betimlenen Aziz Anthony için gerçekleştirildiğini öğrendiler. Aziz Anthony'ye gösterilen saygı, sokaklarda neden bu kadar fazla domuz olduğunu da açıklıyordu.

Sonunda Pompeii'ye vardılar. Gömülü şehir o zamanlar hâlâ kazılmamıştı, ama ziyaretçilerin, akıllı bir yönetici kazıları yönettiği takdirde, şehrin ne harikalar sunacağını tahmin etmesine yetecek denli kalıntı bulunmaktaydı.

Kont Leo arkadaşına Roma evlerinin mimarisini açıkladı, orta avludan, çatıdan akan suların toplandığı havuza ve yemek odasına kadar. Mezarların bulunduğu sokaktaki, arkadaşlık arzu eden ölülerin anıtlarının yanına inşa ettirdikleri kısmen gömülü dairesel bankları işaret etti. Leo arkadaşına sanki özgürlüğünü kazanan köle Diomedes mahalledeki en güzel evi inşa ederken kendisi hayattaymış gibi, bütün evlerin ve dükkânların işlevini açıkladı.

Manhès arkadaşının aydınlatıcı öykülerine ve açıklamalarına doyamadan gece çöktü ama geri dönmek zorundaydılar. Zamanda on sekiz yüzyıl geriye gitmiş, Büyük Pliny ve Küçük Pliny'nin çağdaşlarıyla üç saat geçirmişlerdi.

Sessiz ve kasvetli nekropolü arkalarında bırakınca, kendilerini bir kez daha, geceleyin gündüzden daha da kalabalık görünen canlı yolda buldular. Ay, gökyüzüne muazzam bir gülle fırlatmış dev gibi bir havan topunu andıran Vezüv'ün zirvesindeki kraterin tam üstünde parlıyordu. Deniz gümüş bir tülbent gibiydi; üstünde süzülen sandalların başında fenerler yanıyordu, böylelikle elinde zıpkınla ışığın yüzeye çekmesini bekledikleri balıkları gözleyen adamların siluetlerini görebiliyorlardı. Pompeii'den Napoli'ye uzanan uzun yolun tamamı binlerce ışıkla aydınlatılmıştı; kar-

navalın sonundaki *maccoletti* ile Roma'daki bir sokağı andırıyordu.

Portici'de atlarını dinlendirmek için mola verdiler. Meraklı ve hiç de saldırgan olmayan bir insan güruhu anında arabanın etrafını kuşattı. Arabanın basamaklarına tırmanıp iki adamı incelediler; kimileri Manhès'nin gümüş kordonlarını elliyor, kimileri de Leo'nun ipek düğmelerine dokunuyordu. Kalabalığın arasında ansızın bir dilenciyle Fransisken rahibi belirdi. Dilenci dirsekleriyle yolu açıp arabaya doğru ilerlerken, rahip alçakgönüllü tavırlarla insanların ona yol açmasını rica ediyordu.

Korkunç bir Napoli şivesiyle konuşan dilenci son nefesini vermek üzereymiş gibi görünüyordu. "Bir *grano* Generalim! Bir sadaka! Açlıktan ölüyorum. Üç gündür bir şey yemedim!"

Fransisken rahibi ise Aziz Francis'in müritlerine özgü genizden gelen bir aksanla konuşuyordu. İçinde zaten birkaç akçe bulunan kesesini sallayarak yalvarmaya başladı: "Ruhları bin yılı aşkın süredir arafta sıkışıp kalmış olan zavallı günahkârlara birkaç akçe verin Prensim. Eğer araf dünyanın merkezinde olmasaydı, etrafımızdaki gürültülere rağmen yalvarışlarını duyardınız."

Dilenci devamlı "Generalim!..." diyordu. Rahip durmadan "Prensim!..." diye tekrarlıyordu.

Sonunda Manhès konuşmak istediğini belirtmek için elini kaldırdı. Rahip ile dilenci sustular.

"Eğer bu günahkârların ruhları zaten bin yıldır arafta bekliyorsa, eminim birkaç gün daha bekleyebilir dostum," dedi Manhès. "Ama eğer bu zavallı adam yetmiş iki saattir hiçbir şey yemediyse, açlıktan ölmesini istemiyorsak, bir dakika bile kaybedemeyiz."

Manhès bunun ardından rahibin elindeki keseyi alıp açtı ve içindekileri dilencinin avucuna boşalttı. Boş keseyi afallamış haldeki Fransisken rahibine iade etti.

Arabacıya dönerek *"Avanti! Avanti!"* diye bağırdı. Arabacı dörtnala yola koyuldu ve La Vittoria hanına ulaşana dek durmadı.

CX
Kral Joseph

ERTESİ GÜN ÖĞLEN VAKTİ, iki genç adam yemeğini bitirmek üzereyken, bakandan mektup taşıyan bir atlı geldi:

Saygıdeğer Kont,

Sizi Majestelerine takdim etmek üzere bugün saat üçte bekliyorum. Ben görüşme talebinde bulunma fırsatını yakalayamadan, kendisi sizi görmek istediğini dile getirdi. Kraliyet sarayından döndükten sonra birlikte yemek yeriz. Sizi kızım Lavello Düşesi'ne takdim etmek istiyorum, çünkü o da sizinle tanışmak istediğini dile getirdi.

İlişikteki daveti dostunuz Komutan Manhès'ye iletmenizi rica ediyorum, çünkü bende kendisinin adresi mevcut değil. Bu davete nazaran ikinizi de beş ila altı sulannda evimde görmeyi umut ediyorum.

René'nin ikinci mektubu ilettiği Manhès, bakanın davetini kabul etmekten elbette onur duyacağını söyledi.

Kont Leo saat tam üçte Saliceti'nin evine vardı. Bakan hazırdı ve at arabasını da hazırlatmıştı.

Kral Joseph, Bonaparte kardeşlerin en büyüğü olsa da, Napolyon'un dehasını kabullenmiş ve doğuştan gelen hakkını ona devretmişti. Otuz dört yaşındaydı. Müşfik bir yüzü vardı ve kardeşi ne denli fevri bir insansa, kendisi de o denli sakin bir insandı. Napolyon onu çok severdi; krallık vermeyi tasarladığı ilk aile ferdi Joseph olmuştu. Tahta çıktığında olduğu gibi, sıradan bir vatandaş olduğu dönemlerde de ona en sadık ve itaatkâr olan aile ferdinin Joseph olduğunu da eklemeliyiz. İlginçtir ki iki kardeş arasında gerçekleşen ve sekiz ya da dokuz cildi bulan mektuplarda Joseph Napolyon'a daima "Majesteleri" diye hitap ederken, Napolyon ona daima "Ağabey" diye karşılık vermiştir.

Mektupların çoğu öğütler, bir kısmı da emirler içermektedir. Bu mektuplar Napoli'ye asla gitmemiş olan Napolyon'un, Napoli Krallığı'nı hem topografik hem de politik açıdan, orada yaşamakta olan Joseph'ten daha iyi bildiğini kanıtlamaktadır. Napolyon Joseph'in özellikle de partizanlara karşı fazla iyi niyetli olduğunu vurgular. Joseph'i taraf seçmekte tereddütlü davrananlara karşı uyarır ve eşkıyaları ya da rahipleri affetmesini istemediğini açıkça belirtir.

Joseph unvanını Ferdinand ile Caroline'dan alan Rodio Markisi'ne müsamaha göstermeye meyilliydiyse de, Napolyon değildi. Joseph kral olduktan sonra da partizan savaşlarını sürdüren marki, Puglia'da silah taşırken yakalanmış ve konseyin önüne çıkarılmıştı. Savaş tutsağı olarak teslim olduğunu iddia etmiş ve dolayısıyla affedilmişti. Ancak *yukarıdan gelen bir emrin* ardından ikinci bir konsey toplanmış ve bu konsey markiyi suçlu bulmuştu. Kral orada mevcut değildi. Saliceti adamı kurşuna dizdirmişti.

Joseph bu olayda partizana af sağlamasına izin verilmediği için üzülmüştü. Napolyon ona aşağıdaki paragrafları içeren uzun bir mektup yazmıştı:

Napolililer ile Korsikalıları kıyasladığına göre, Niolo'ya girdiğimizde kırk asiyi ağaçlardan sallandırdığımızı unutma. Herkes o kadar korkmuştu ki faaliyetlerine son vermişti. Ben Büyük Ordu'dan döndüğümde Piacenza ayaklanmıştı. Oraya Junot'yu göndermiştim ve bana yazdığı mektupta nükteli bir tavırla kırsal bölgelerin sakin olduğunu öne sürmüştü. İki köyü yakmasını ve altı rahip de dâhil olmak üzere, ayaklanmanın liderlerini öldürmesini emrettim. Emirlerimin uygulanması sayesinde bölge etkisiz hale getirildi ve uzun bir süre de öyle kalacak.

Kraliçenin uyandırdığı korkuyu görüyorsun. Elbette sana onu taklit etmen gerektiğini söylemiyorum, ama yine de onun güçlü olduğunu kabul etmek gerekir. Eğer kararlı ve azimli bir biçimde harekete geçersen, Calabria halkı ve diğerleri otuz yıl ayaklanamazlar.

Mektubumu başladığım gibi noktalandıracağım. Napoli ve Sicilya Kralı olacak, üç ya da dört yıl süren bir barış dönemi yaşayacaksın. Eğer tembel bir kral olursan, iktidar dizginlerini sıkı sıkı tutmazsan, ne istediğini aslında bilmeyen halkın görüşlerine kulak verirsen, suistimalları ve gaspları ortadan kaldırıp zengin olmayı başaramazsan, Fransızları, Korsikalıları, İsviçrelileri ve Napolileri hizmetinde tutmaya, gemiler inşa etmeye yetecek miktarda vergi toplayamazsan, hiçbir şey başaramamış olursun. Dört yıl içinde, bana faydalı olmak yerine, ayak bağı haline gelirsin, çünkü kaynaklarımı kısıtlarsın. Sana söylediklerimi unutma. Krallığının kaderi, Calabria'ya dönünce yapacaklarına bağlı. Hiç kimseyi affetme. En az altı yüz asiyi kurşuna dizdir. Onlar bundan daha fazla sayıda askerimizi katletti. En az otuz köy liderinin evini yaktır ve onların mallarını orduya dağıt. Bölge halkını silahsızlandır ve gerektiği gibi davranmayanlar arasından seçtiğin beş veya altı büyük köyü yağmala.

Calabria ayaklandığına göre, neden mal varlığının yarısına el koyup orduya dağıtmayasın? Faydalı bir kaynak olacağı gibi, aynı zamanda da gelecek için iyi bir örnek teşkil eder. Bir bölgeyi zayıflık sergileyerek değiştiremez, ıslah edemezsin. Sıra dışı önlemlere başvurmalı ve büyük bir kuvvet gösterisi sergilemelisin. Benim askerlerimi öldüren Calabria halkı olduğuna göre, bölgenin gelirinin yarısına el koyan kararnameyi bizzat ben çıkarttıracağım. Ancak şayet sen, ayaklanmadıkları ve sana sadık oldukları görüşünden yola çıkarsan, gösterdiğin merhamet Fransa için büyük bir felaketle sonuçlanır, çünkü zayıflıktan başka hiçbir anlama gelmez.

Fazla müşfiksin!

Joseph gerçekten de müşfik ve kusursuz bir insandı. Yalnızca iki yıl Napoli Kralı olarak kaldı.

Saliceti kraliyet sarayına gelmiş olduğunu bildirir bildirmez, o ve himayesindeki genç adam içeriye davet edildi. Kral Joseph'in yanında duran Manhès, görüşmeye gelmeyi planladığından hiç bahsetmemişti.

Joseph, Saliceti'nin iltifatlarına ve René'nin saygılı reveransına karşılık verdikten sonra, "Kayınbiraderim Murat'ın yaveri ve sizin yol arkadaşınız Manhès, dün bana Pontine Bataklıkları'nda yolunuzu kesmeye çalışan eşkıyaların nasıl hakkından geldiğinizi anlattı mösyö," dedi. "Bununla ilgili olarak iltifatlarımın dışında sunabileceğim hiçbir şey yok. Ama iyi dostlarından birinin sizi tavsiye etmiş olduğu Saliceti dün akşam bana orduda görev almak için geldiğinizi bildirdi. Bununla ilgili olarak size iltifatlarımdan daha fazlasını borçluyum. Teşekkürlerimi borçluyum."

"Majesteleri," dedi Kont Leo, "Ekselansları bakan size mutlaka büyük hırslarım olmadığından bahsetmiştir. Bana nasıl bir rolü uygun görürseniz, ne kadar küçük bir rol olursa olsun, benim için yeterlidir. Eğer beni er yaparsanız elimde silahla, eğer subay yaparsanız elimde kılıçla nezaketinizi hak ettiğimi kanıtlamak bana düşer. Elimden geleni yaparım."

"Saliceti bana donanmada görev yaptığınızı söyledi mösyö," dedi kral.

"En ünlü denizcilerimizin birinin yanında, Saint-Malolu Surcouf'un yanında korsandım Majesteleri."

"Trafalgar'da da bulunduğunuzu duydum mösyö. Bir korsan gemisinde olduğunuz halde, Trafalgar'da nasıl bulundunuz?"

"Ertesi gün büyük bir savaşa gireceğimizi bildiğim için, *Redoutable* gemisinin kaptanı Kaptan Lucas'ya hizmetlerimi teklif ettim. Île de France valisi General Decaen ile Surcouf benim için öyle etkili tavsiye mektupları yazmışlardı ki, Kaptan Lucas bana hemen, kısa bir süre önce boşalmış olan asteğmenlik konumunu teklif etti."

"Saliceti bana *Redoutable*'da aslanlar gibi mücadele etmekle kalmadığınızı, Nelson'ı öldüren kurşunun da muhtemelen sizin silahınızdan çıktığını söyledi."

"Ben bununla hiç övünmedim Majesteleri. Birincisi, bundan emin olmanın hiçbir yolu yoktu, ikincisi de Nelson öyle büyük savaşçıydı ki, ölümüne sebebiyet vermiş olmakla övünmek neredeyse bir utanç kaynağıydı."

"İngiliz hapishanelerinden döndükten sonra Kaptan Lucas ile bir daha görüşmediniz mi?"

"Görüştüm Majesteleri."

"Kaptan Lucas kardeşime sizden bahsetmedi mi?"

"Etti Majesteleri."

"Sizi neden ona takdim etmedi?"

"O onuru bana bahşetti."

"Kardeşim sizi ne ödüllendirdi, ne de rütbenizi onayladı, öyle mi?"

"Sizi yanıtlamamın tek yolu kendimi suçlamaktır Majesteleri, çünkü aksi takdirde kardeşinizi suçlamış olurum. Eğer kendimi suçlamamı emrediyorsanız..."

"Hayır! Bu kadarı yeterli," dedi Kral Joseph elini Kont Leo'nun omzuna atarak. "Tüm bunları daha sonra Saliceti ile konuşabilirsiniz. Onu Savaş Bakanı ilan ettim. Bu sıfatla sizin için ne isterseniz yapacak." Başını sallayarak şunları ekledi, "Yaptıklarından memnun kalmazsanız, gelin bana şikâyet edin."

"Ben asla şikâyet etmem Majesteleri," dedi René.

"Bu arada," dedi Joseph görüşme bittiği için odadan ayrılmaya hazırlanan René'yi durdurarak, "iyi bir avcı olduğunuzu biliyorum. Size Hindistan'da karşılaştığınız kaplanları ve panterleri teklif edemem, ama Asproni ormanında çok sayıda yabandomuzu mevcut ve eğer bu tür av hayvanlarını küçük görmüyorsanız, Saliceti orada istediğiniz kadar avlanmanızı sağlayacak."

René reverans yaparak teşekkür etti. O ayrılırken Manhès kaş göz işaretleriyle, yakın bir zamanda kendisinin de çıkacağını işaret etti. Çünkü Manhès arkadaşının Kral Joseph üzerinde bıraktığı izlenimi tartma fırsatı bulmak istemişti. Belli ki arkadaşı kusursuz bir izlenim bırakmıştı; kralın yüzü neşeyle parlıyordu.

Kapı Manhès'nin ardından yeni kapanmıştı ki, Kral Joseph cebinden, mutlaka hatırlamak istediği şeyleri not ettiği küçük bir defter çıkardı. Kurşunkalemle şunları yazdı: "Bu genç adamı kendi el yazınla Reynier veya Verdier'ye tavsiye etmeyi unutma, çünkü gerçek bir cesaret ve seçkinlik örneği gibi görünüyor."

CXI
Il Bizzarro

SALICETI İKİ KONUĞUNU bakan köşküne götürdü. Saliceti René'nin Joseph üzerinde iyi bir izlenim yaratacağını tahmin etmiş, Manhès ise geride kaldığı birkaç dakika içinde kralın dostuna yönelik iltifat niteliğindeki

sözlerinden bundan emin olmuştu. Aslında Manhès'nin, René'nin harika bir izlenim bıraktığını bilmek için kralın tokalaşmasından başka bir belirtiye ihtiyacı yoktu.

Lavello Düşesi salonda babasıyla iki konuğunu bekliyordu. Yaşı henüz küçük olmasına rağmen, şimdiden çok güzel bir kadın olmuştu ve babası ona tapıyordu. Bir yıl sonra köşk yıkıldığında Saliceti neredeyse ölecekti, kendisinin düşüşünden dolayı değil, kızının yaraları nedeniyle endişelenmekten, çünkü genç kız az kalsın yıkıntıların altında ezilecekti. Kendisi de seçkin ve şık bir bayan olan Lavello Düşesi, tanıştırıldıklarında René'de benzer nitelikleri görünce hemen tanıdı.

Saliceti konuklarıyla rahat rahat sohbet edebilmek için bunun özel ve küçük bir yemek olmasını istemişti. René'nin ya alçakgönüllülüğünden ya da ketumluğundan ötürü kendisinden bahsetmekten hoşlanmadığını fark etmişti ve René'nin ağzından alamadığı ayrıntıları Manhès'den öğrenmeyi umuyordu. Altıncı konuk bakanın baş sekreteriydi, o da Saliceti gibi Korsikalıydı. Sofraya oturur oturmaz koyu bir sohbete başladılar.

"Hangi isim altında görev almak istiyorsunuz mösyö?" diye sordu Saliceti konuğuna. "Yerinizde olsam, arkadaşınız Manhès'nin verdiği ismi kullanırdım. Leo çok güzel bir isim, öyle değil mi kızım?"

"Özellikle de Leo ismi düşündüğüm gibi aslan anlamına geliyorsa," dedi Lavello Düşesi.

"Ben Leo ismini aslan anlamına geldiği için seçmiyorum madam. Görür görmez sevdiğim, sonradan da hürmet ettiğim bir adamdan geldiği için seçiyorum. Üstelik hem Ekselansları, hem de siz bu ismi sevdiğinize göre, onu kullanmam için bir sebep daha doğdu madam."

"Artık bir karara varalım sevgili dostlarım," dedi Saliceti. "Dostum Fouché'nin size hükümet gemileriyle korsan gemileri arasındaki farkı açıklamış olması gibi, burada da bir düzenli birliklerimiz, bir de eşkıya avcılarımız var. Düzenli birliklerde insanın sivrilme fırsatı oldukça az, ama düzenli birliklerdeki askerlerden on kat fazla risk alan eşkıya avcılarının sivrilme olasılığı on kat fazla. Binbaşı Hugo –şimdi söyleyeceğim şey aramızda kalsın lütfen– Caldiero'daki kahramanca davranışlarından sonra bile küçük bir kin meselesi yüzünden terfi alamamışken, şimdi bu sayede ay sona ermeden albaylığa terfi edecek. Çünkü Fra Diavolo'yu ele geçirdi."

"Siz ne düşünüyorsunuz Manhès?" diye sordu René.

"Bakanın tavsiyesinin kusursuz olduğunu düşünüyorum, başka ne düşünebilirim Tanrı aşkına! Ah madam, affedersiniz. Burada kalıp sizinle ava çıkmaktan mutluluk duyardım dostum."

"Gerçekten de kusursuz bir tavsiye, çünkü size teklif edebileceğim

harika bir eşkıya var," dedi bakanın sekreteri. "Benincasa, Taccone ve Panzanera gibi adamlar onunla kıyaslanınca yankesici gibi kalır."

"Bugün elinize mektuplar mı ulaştı?" diye sordu Saliceti.

"Evet. General Verdier'nin yaverinden mektup aldım."

"Peki bu eşkıya kimmiş?" diye sordu bakan.

"Henüz herkes tarafından tanınmıyor. Ama işe nasıl başladığı düşünülürse, çok geçmeden tanınacak. Adı Il Bizzarro. Hâlâ genç bir adam, yirmi beş yaşlarında, yani ondan fazla bir şey bekleyemeyiz."

"Bize biraz ondan söz edin," dedi Manhès. "Kararımızı kendimiz verelim."

"Hâlâ çocuk yaştayken kızını baştan çıkardığı zengin bir sömürgecinin hizmetine girmiş," dedi sekreter. "İki genç ihtiyatsızlık edip aşklarının ortaya çıkmasına engel olamayınca, kızın ağabeyleri şereflerine leke sürüldüğünü düşünmüşler ve âşıkları yakalamak için pusuya yatmışlar. Suçlarına dair hiçbir şüpheye yer bırakmayan bir pozisyonda gafil avlanınca..."

"Mösyö, mösyö," dedi Lavello Düşesi. "Lütfen sözlerinize dikkat edin!"

"Ama madam, durumu açık açık anlatmak durumundayım," dedi sekreter gülerek.

"Devam edin Robert," dedi Saliceti.

"Suçlarına dair şüpheye yer kalmayınca," diye devam etti sekreter inatçı bir tavırla, "oğlanı bıçakla delik deşik etmişler ve bir gübre yığınının üstünde ölüme terk etmişler. Oradan geçmekte olan merhametli bir adam cesede rastlamış ve onu köyün kilisesine taşımış. Güya ölünün ruhuna dualar edildikten sonra, ceset ertesi sabaha kadar orada kalacakmış.

"Tabutta yatan adam ne kıpırdamış ne de duaları bölmüş. Rahiplerin dua etmekten yorulup gece için kiliseden ayrılmasını beklemiş.

Yapmaları gereken tek şeyin ertesi sabah tabutun kapağını çivileyip zavallı adamı kilisenin açık kriptlerinden birine koymak olduğunu düşünerek oradan ayrılmışlar.

Rahipler oradan ayrılır ayrılmaz adam önce bir gözünü, ardından diğerini açmış. Kafasını kaldırmış. Mum ışığında kilisenin bomboş olduğunu görmüş. Başlangıçta neler olduğunu, nerede olduğunu anlayamamış. Ancak kanlar ve yaralarının acısı olanları hatırlamasını sağlamış. Büyük bir çaba sarf ederek tabuttan çıkmış. Kiliseden gizlice ayrılmış ve ondan önceki pek çok kaçak gibi sürünerek dağlara kaçmış.

Bu size anlatacağım öykünün yalnızca giriş bölümüydü. 1800'de gerçekleşti ve öykümün kahramanı Il Bizzarro o zamanlar henüz on dokuz yaşındaydı.

Sonraki dört veya beş yıl boyunca hiç kimse Il Bizzarro'dan haber alamadı. Ne var ki tabutu boş bulunca, onun kaçmış olduğunu tahmin ettiler. Muhtemelen o dönemlerde Sariano'yu istila eden hırsızlar ve katiller çetesine katılmıştı. İkinci Fransız istilasıyla birlikte Joseph Napoli Kralı ilan edilince, eşkıya olmalarına rağmen, politik partizanlar olmaya ve Bourbon bayrağı altında savaşmaya karar verdiler. Il Bizzarro da kesinlikle onların arasındaydı, çünkü cesareti ve soğukkanlılığı, ona lider seçilecek saygıyı kazandırmıştı. Çetenin otokratik idaresini eline geçirince, intikam alma zamanının geldiğini düşündü belli ki.

Altı veya yedi ay önce bir Pazar günü eski patronunun ailesi de dâhil olmak üzere bütün Varano sakinleri –bu onun ölüme terk edildiği köydü– kendisinin tabutta yatmış olduğu kilisede ayin dinlemek üzere toplandığında, Il Bizzarro, peşinde çetesiyle birlikte, kiliseye girip mabede yürüdü ve arkasına dönerek herkesin dışarı çıkmasını emretti. İnsanlar önce şaşkınlıktan, sonra da korkudan dolayı tereddüt edince, Il Bizzarro kimliğini açıkladı ve onları vurmaya başlayacağı tehdidini savurdu. Eşkıyanın şöhreti insanların tereddüdünü giderdi; onun korkutucu bakışlarının altında sessizce ve çabucak kiliseden kaçtılar.

Il Bizzarro çetesine kalabalıktaki iki adamı işaret etti; eski patronunun oğullarını, sevgilisinin ağabeylerini, onu bıçaklamış olan iki adamı. Onun kadar şanslı olmayan iki adam bir daha kalkmamak üzere yere yığıldılar.

Ne var ki Il Bizzarro'nun hesap defteri henüz dengelenmemişti. Ona hesap verecek olan üç adam daha vardı, çünkü patronun beş oğlu, yani sevgilisinin beş ağabeyi bulunmaktaydı. Il Bizzarro adamlarıyla birlikte tekrar kiliseye girdi ve diğer üçünü sunağın arkasında saklanırken buldu. İlk ikisinde olduğu gibi, onları da kendisi bıçakladı, çünkü intikam hazzının yalnızca kendisine ait olmasını istiyordu.

Il Bizzarro'nun işi hâlâ bitmemişti. Sevgilisinin babasıyla ve sevgilisiyle de hesabını görecekti. Yaşlı adamı evinde, yatağında hasta yatarken buldu, kızı ona bakıyordu. Eski sevgilisini tanıyan ve onun intikam almak için geldiğini anlayan kız, kendisini onunla babasının arasına attı. Il Bizzarro onu bir kenara itti ve ailedeki bütün erkekleri öldürme işini tamamladı.

Yaşlı adamın kızı, ölen adamların kız kardeşi, katilin sevgilisi bayıldı. Il Bizzarro onu kucağına alıp atına yerleştirdi ve yanında dağlara götürdü."

"Kızın başına neler geldi?" diye sordu Lavello Düşesi. "Bilen var mı?"

"Heyhat madam, söyleyeceklerim sizin hemcinsleriniz adına ya bir utanç kaynağı ya da namus lekesi olacak, açıkçası hangisi olduğundan emin değilim. Aşk kan bağına ağır bastı. Kız Il Bizzarro'yu babasının ve ağabeylerinin kurbanı olduğu sırada seviyordu, onların katili olduktan sonra da

sevmeye devam etti. O günden sonra eşkıya çetesi bir ordu gibi düzen aldı ve bahsettiğimiz kız, erkek kılığına bürünerek atını Il Bizzarro'nun yanında sürmeye başladı; süregelen o karışık eşkıya savaşında kızın cesareti ve gözüpekliği eşkıyaların liderininkine denkti."

"Hiç kimse o alçağı yakalamayı başaramadı mı?" diye sordu düşes.

"Kafasına iki bin düka ödül konuldu madam. Ama şimdiye dek hiçbir casus ona ihanet etmedi. Onun için kurduğumuz bütün tuzaklardan kaçmayı başardı."

"Pekâlâ, Kont Leo," dedi Manhès, "yerinizde olsam –ki bir asker olarak yemin ediyorum– ya onu yakalar ya da itibarımdan vazgeçerdim."

"İtibarımdan vazgeçmeyeceğim ve onu yakalayacağım," demekle yetindi Leo.

"Bunu başardığınızda," dedi Lavello Düşesi, "elimi öpmenize izin vereceğim."

CXII
İki Genç Adamın Yolları Ayrılıyor
Birisi Murat'ın Komutası Altında Görev Yapmayı Sürdürmeye Dönerken
Diğeri Reynier'den Görev Almaya Gidiyor

YEMEKTEN SONRAKİ GÜN Manhès ile Kont Leo, Joseph'in Asproni'de yabandomuzu avlama teklifini kabul ettiler; Capodimonte civarındaki küçük av hayvanlarının yerine Asproni'deki yabandomuzlarını tercih etmişlerdi. Bir düzine kadar yabandomuzu avladılar ve avları yük arabasıyla beraberlerinde taşıdılar, böylece etleri, minnettarlık duyacak olan askerlere dağıtabileceklerdi.

Saliceti Napoli ile gurur duyuyordu; iki genç adamın şehrin güzelliklerini görmek üzere beş veya altı gün daha kalması için ısrar etti. Birkaç kez gezilerinde kendisi de onlara eşlik etti.

Nisida'yı, zamanında Lucullus'a ait olan villayı ziyaret ettiler. Campania'nın Napoli'den önceki başkenti Pozzuoli'ye, Serapis tapınağına, Caligula köprüsünün kalıntılarına, 1538'deki depremde kısmen gömülmüş olan Lucrine gölüne gittiler. Aeneas'ın, kıyısından kendisine cehennemin kapılarını açacak olan altın dalı aldığı Averno'ya gittiler. Alevlerin değil, istiridyelere ve midyelere ev sahipliği yapan çamurlu suların aktığı Acheron'u ziyaret ettiler.

Yemyeşil ağaçların ve sarı fundaların kuşattığı güzel bir yoldan Misena'da denize vardılar. Amiral Büyük Pliny Vezüv'e yakından bakmak için sandalla yola çıkıp, Stabia ile Pompeii arasında bir yerde kumların arasında boğulduğunda, Romalılar filolarını orada tutmaktaydı. Ardından Cicero'nun villasının bulunduğu Baiae'yi ziyaret ettiler, ama Cicero villasının Cumae'de olduğunu söylerdi, çünkü Baiae'deki hamamların kötü bir şöhreti vardı. Yakınlarda, topraktan çan kulesi güneş ışıklarıyla parlayan Bauli bulunmaktaydı. Nero orada annesiyle barışmış gibi yapmış, ayrıldıkları esnada onun göğüslerini öpmüştü; Tacitus'a göre bu bir oğlun annesine gösterebileceği en büyük saygı ve nezaket nişanıydı. Nero'nun onu boğma planı beklendiği gibi gitmeyince, Agrippina çığlık atmadan ve yardım çağırmadan Baiae'deki evine yüzdü; köleleri onu kurtardı. Anicetus bir saat sonra yarım kalan işi tamamlamaya geldiğinde, Agrippina'nın cellâdına ve oğluna yönelttiği son sözler şunlardı: "*Feri ventrem*" (Beni karnımdan bıçaklayın!") Böylece bir ana katiline can verdiği için cezasını görmüş olacaktı.

Napoli limanının oluşturduğu hilalin diğer ucunda, Portici, Torre del Greco ve ismini Sorrento Körfezi'nin ortasında harabeye dönüşmekte olan kaleden alan Castellammare'den geçtiler. Onların ötesinde Capri'ye en yakın nokta olan Campanella Burnu bulunmaktaydı, oraya gitmek artık mümkün değildi, çünkü bir yıldır İngilizlerin ellerindeydi.

Salerno'yu ziyaret etmek için La Cava ormanlarından geçme riskini göze almak zorunda olsalar da, Paestum'u görme arzularına karşı koyamadılar; orada, Augustus'un döneminde bile harabe halinde olan, antik Yunanistan'dan kalma anıtlara isimlerini yazdılar. René, antik çağların bu harabelerini koruyan dikenlerin ve devasa otların arasında, eskiden Lucullus ve Apicius sofralarına gül yaprakları koyabilsinler diye Napoli'ye sepet sepet gönderilen güllerden bir tanecik bulabilmek için büyük zahmetlere girdi. Dikenli otların arasından çıktıklarında ürküttükleri yılan altın kıvrımlarıyla tapınaklardan birinin koyu renkli döşeme taşları üstünde sürünerek ilerledi ve iç odaya girerek gözden kayboldu. Bu yılan antik kutsal yeri koruyan bir ilah olabilirdi.

Salerno'da, Alman IV. Henry'nin babasına zulmettikten sonra, kendisi de kral tarafından zulüm gören Papa VII. Gregory'nin mezarını ziyaret etmek için durdular. Papa ölmeden önce mezarına dinle ilgisi olmayan şu kitabenin yazılmasını buyurdu: "Ben adaleti sevdim, haksızlıktan kaçtım; bu yüzden sürgünde sefalet içinde ölüyorum."

Manhès ile kont çok kısa bir zaman içinde Saliceti'ye sıcak misafirperverliği için teşekkür edip güzel Napoli şehrinden ayrılmak zorunda kaldı-

lar. Manhès ile Leo birbirlerinden de ayrılmak zorundaydılar; silah arkadaşları olarak ebedi dostluk yemini edip vedalaştılar.

Saliceti, Leo'yu bir süre bekleyip Calabria'ya gidecek olan ilk bölükle yola çıkmaya davet etmişti, ama kont söz konusu kendi hayatını korumak olunca, önlemlere başvuracak bir adam değildi. General Reynier'ye rapor vermesi emredilmişti, ama bütün iletişim kanalları kesilmişti, dolayısıyla generalin yerini hiç kimse tam olarak bilmiyordu. Yine de ya Amantea'da ya da Cotrone'de olduğu neredeyse kesin olarak biliniyordu. René bakana General Reynier nerede olursa olsun, onu bulacağını söyledi.

"Yapmanız gereken tek şey isminizi vermek," dedi Saliceti, "sizden en iyi nasıl faydalanabileceğini düşünmesi gerektiğini anlayacaktır."

Lavello Düşesi öpmesi için elini René'ye uzatmaya çalıştı, ama o büyüleyici kadının karşısında eğilmekle yetindi: "Böyle bir iyilik, teşvik değil, ödül olmalıdır madam," dedi.

René, Saliceti'nin evinin önünde kendisini hazır bekleyen muhteşem ata bindi; Saliceti gizli gizli atın Kral Joseph'in hediyesi olduğunu söyledi. Subay üniformasına bürünmüş olan, eyerinde tüfeği, kemerinde tabancaları bulunan ve emniyetini hiç umursamayan René kendi başına yola koyuldu.

René atını günün kavurucu sıcağında birkaç saat dinlendirdiği takdirde günde on saat yol alabilirdi. Birinci gün Salerno'ya, ikinci gün Capaccio'ya vardı. Yolculuğun oradan itibaren daha zor geçeceğini ve bunun yalnızca yolların daha dolambaçlı olmasından ileri gelmediğini öğrendi. *Comitive* olarak adlandırılan çeşitli eşkıya grupları Fransız ordusunu Napoli'den ayırmıştı ve başkent ile generalin arasındaki haberleşmeyi kesenler de onlardı. Üstelik İngilizlerin Generali Stuart, Sant'Eufemia Körfezi'ne beş veya altı bin kişilik bir ordunun yanı sıra üç veya dört yüz kişilik bir hükümlü grubu getirmişti.

Yorucu bir gün olmuştu. René'nin Lagonegro'ya varması gerekiyordu ve yol boyunca hiç ev görmemiş olduğu için, heybelerinin birine ekmek ve tavuk, diğerine ise bir şişe şarap koymanın akıllıca olacağını düşünmüştü.

Sabah beşte şafak sökerken yola koyuldu ve on bir sularında üç ayrı yola bölünen bir kavşağa vardı. Bu, insanların onu uyarmış olduğu zorluklardan ilkiydi, ama René, Fouché'nin ona kılavuzluk ettiğine inandığı şans yıldızına güveniyordu.

Atından indi. Sağ elinin altına, tüfeğini, tabancalarını ve şarap şişesini, sol elinin altına ise tavuğunu ve ekmeğini yerleştirdi. Ardından oturup yemeğini yemeye koyuldu; Asproni ya da Capodimonte'deki parkların birinde piknik yaparmış gibi sakindi. Elbette bu esnada, ona hangi yol-

dan gitmesi gerektiğini söyleyecek kadar nazik ya da ona Fransız ordusuna kadar kılavuzluk etmeyi kabul edecek kadar çıkarcı bir köylüye rastlamayı umuyordu.

Hayal kırıklığına uğramadı. Tavuğunu yeni kesmiş ve şarabının daha yalnızca çeyreğini içmişti ki yaklaşan bir at sesi duydu. Binici değirmenciye benziyordu, çünkü una bulanmış gibi bembeyaz görünüyordu. Gözünün biri mendille bağlanmıştı ve geniş kenarlı şapkası yüzünün yarısını gizliyordu.

René ona seslendi. Değirmenci atını durdurdu ve gören gözüyle René'yi inceledi.

"Susadın mı yoldaş?" diye sordu René. Şişeyi kaldırdı.

"Gel bir şeyler iç. Aç mısın?" Tavuğu işaret etti.

"Gel bir şeyler ye." Adam ona bakmakla yetindi.

"Kim olduğumu bilmiyorsunuz," dedi adam sonunda.

"Ama sen benim kim olduğumu biliyorsun," dedi René. "Ben bir Fransız askeriyim. Eğer bana orduyu bulmak için hangi yoldan gitmem gerektiğini söylersen ödeşmiş oluruz. Ya da daha iyisi, iki-üç Louis altını kazanmak istersen, bana kılavuzluk yapabilirsin."

"Aç ya da susuz değilim," dedi adam. "Ama kılavuzluk yapacağım."

"Güzel."

Köylü atından inmedi. René yemeğini yemeye devam etti. Doyunca, şişeyi, ekmeği ve tavuktan geri kalanları oradan geçecek olan ilk aç yolcu için tertipli bir biçimde yere yerleştirdi. Tabancalarını kemerine taktı ve tüfeğini eyere bağladı. Atına bindi. Köylüye para uzatarak, "Önden buyur. Bu da peşinatın," dedi.

"Hayır, teşekkürler," dedi adam. "Memnun kalırsanız ödemeyi tek seferde yaparsınız."

Köylü yola koyuldu ve René onu takip etti. Adamın atı bir şeye benzemese de, René'yi memnun eden hızlı bir tırısla ilerliyordu; çünkü René yavaş bir kılavuz yüzünden vakit kaybetmek istemiyordu. Olaysız bir biçimde Lagonegro'ya vardılar. Ancak René yolculuk esnasında kılavuzunun ara sıra ormandan ansızın çıkıveren ve aynı hızla gözden kayboluveren adamlarla konuştuğunu görmüştü. Belli ki kılavuzu bölgenin yerlisiydi ve ormandan çıkan adamlar da tanıdığı başka köylülerdi; René öyle varsaydı.

İştahı açılmış olan René hancıya kendisi ve kılavuzu için eksiksiz bir yemek sipariş etti. Kılavuzun kendisini şafakta uyandırmasını istedi; ertesi geceyi Laino'da veya Rotonda'da geçirmek istiyordu ve bu on fersahlık yol almalarını gerektiren yorucu bir gün daha anlamına geliyordu.

O gün de önceki gün gibi geçti. Değirmencinin atının belirlediği sabit hız sayesinde saatte iki fersah yol aldılar. Değirmenci yine sık sık tanıdığı insanlara rastladı, özellikle de koyaklara veya kayalıklara yaklaştıklarında ya da ormanın ortalarına vardıklarında. Değirmenci adamlarla birkaç kelime konuşuyor, ardından adamlar gözden kayboluyordu.

René'nin kılavuzu ertesi gün anayoldan ilerlemek yerine –elbette o günlerde Calabria'da anayol olarak nitelendirilebilecek bir yol varsa– sağa saptı ve Cosenza'yı sollarında bırakarak geceyi geçirecekleri San Mango'ya vardılar. René artık Fransız ordusunun kampının bulunduğu Sant'Eufemia Körfezi yakınlarından yalnızca birkaç fersah uzaklıkta olduklarını öğrendi. Sorularına küstah yanıtlar aldığını ve hancının gözlerinin pek dostça bakmadığını da fark etti.

René hancının soğuk bakışlarını, aptalca bir şeye kalkışmamasını hatırlatan bakışlarla karşıladı. Hancı saygılı bir tavırla ona anahtarlarını uzattı ve donyağından bir mum verdi, çünkü Calabria'nın o bölgesinde balmumundan mumlar bulunmamaktaydı.

René odasına çıktı. Anahtar faydasızdı, çünkü kapıyı yalnızca çiviye tutturulmuş bir ip kapalı tutuyordu. Yatak çok adiydi. René tüfeğini ve tabancalarını erişiminde bulunan sehpaya özenle yerleştirdikten sonra kıyafetleriyle yattı.

Yaklaşık bir saattir yatağında uzanmaktaydı ki yan odadan gelen ayak sesleri duydu. Ayak sesleri onun kapısına yaklaştı. Kapının açılmasını bekleyen René tabancalarından birini kavrayıp kapıya nişan aldı. Kapı sallandı, ama açılmadı.

René bir eline mumu, diğer eline tabancasını alıp kapıyı kendisi açtı. Kapıya sırtını yaslamış olan bir adam vardı. Adam döndü ve René kılavuzunu tanıdı.

"Tanrı aşkına dışarıya çıkmayın," dedi kılavuz.

"Neden?" diye sordu René.

"On adım atamadan ölürsünüz."

"Peki sen burada ne yapıyorsun?"

"Sizi koruyorum," dedi kılavuz.

René yatağına döndü. Düşünceliydi, ama çok geçmeden uyuyakaldı. Adamla birlikte geçirdiği onca günün ardından ansızın o sesi daha önce de bir yerlerde duymuş olduğunu hatırladı.

CXIII
General Reynier

RENÉ'NİN ORDUSUNA KATILMAYA ÇALIŞTIĞI GENERAL REYNIER, 1792'de istihkâm subayı olarak General Dumouriez'nin kurmayları arasına dâhil olmuştu. Çok geçmeden yaverliğe yükselen Reynier, hafif süvari birliklerinin donmuş haldeki Texel'e saldırıp düşman gemilerini ele geçirdiği meşhur Hollanda seferinde yer almıştı. Tuğgeneralliğe terfi ettikten sonra başında Moreau'nun bulunduğu Ren Ordusu'nda kurmay başkanı olmuştu.

Bonaparte Mısır'da bir tümeni ona emanet etmişti: Piramitler Savaşı'nda başarıya ulaşan kare şeklindeki düzenlerden biriydi. Kahire ele geçirilince, General Reynier'ye İbrahim Bey'i Suriye'ye püskürtme ve Şarki Bölgesi'nin komutasını alma görevi verilmiş, kendisi bu esnada Arap halkının saygısını kazanmıştı. Bonaparte Mısır'dan ayrılırken ordunun komutasını iltimas geçtiği Menou'ya bırakmıştı, oysa komutayı hak gereği Reynier'nin alması gerekiyordu. Ordu homurdandı.

Ardından Menou Reynier'yi hiçbir gerekçe göstermeden tutuklattı. Generali bir firkateyn ile Fransa'ya gönderdi; hiçbir açıklama sunmadı. Reynier Paris'e varınca kendisini Nièvre'de hapis tutan Bonaparte'ın gözünden düşmüş olduğunu fark etti.

Reynier gibi güçlü ve gururlu kişilikler genellikle Napolyon'un işine gelmezdi. Yine de 1805 seferi esnasında Reynier'yi eski konumuna geri getirdi ve Austerlitz Savaşı'ndan sonra ağabeyi Joseph'e destek olarak Napoli Krallığı'nı işgal etmekle görevli ordunun komutasını verdi.

Kral Joseph hiçbir muhalefetle karşılaşmadan tahta çıkmıştı; elbette Napolilerin değil, kardeşinin sayesinde. Joseph Fransa İmparatoru'na yazdığı mektuplarda Napolilerin onu karşılama biçiminden çok memnun olduğunu, kimilerinin onu büyük bir coşkuyla karşıladığını belirtmişti. Joseph görünüşlere kolay aldanan biriydi. Muhalefet elbette baş gösterdi ve uzun Gaeta kuşatması için çok sayıda birliğe ihtiyaç duyuldu; bu durum eski Bourbon yandaşlarının teşkilatlanması için fırsat yarattı. Eşkıyaların sıradan eşkıyalıklarını soylu bir davranış gibi yansıtmaları için de fırsat yarattı. Çeteler kurdular ve gerçekte köyleri yağmalamak için, kişisel intikamlarını almak için bahanelerden ibaret olan sözde politik saldırılar başlattılar.

Reynier Joseph'e destek olmak için yedi veya sekiz bin kişilik bir orduyla Calabria'ya gönderildi. Onun karşısında ne bir şehir, ne de bir eşkıya çetesi direnebildi. Scilla'ya ulaştı, Reggio'ya ulaştı ve her iki yerde de

garnizonlar kurdu. Ancak Palermo'daki mülteciler, yani Kral Ferdinand ile Kraliçe Caroline, o ana dek Fransızlar karşısındaki ebedi müttefikleri İngilizler ile haberleşme sağlamayı başarmışlardı. İngilizler Calabria kıyılarındaki asilere para, barut ve silah göndererek işe koyuldular, bu arada Messina'da filolarını örgütleyerek daha etkili bir müdahaleye hazırlanıyorlardı.

Reynier yalnızca İngilizlerin kıyıya çıkarma yapması tehdidiyle karşı karşıya değildi, Panedigrano, Benincasa, Parafante ve Il Bizzarro gibi isimlerin önderliğindeki eşkıya çeteleri her gün adamlarını pusuya düşürüyor, öldürüyor ve çatışmalara sürüklüyordu. İngiliz ajanları bir aydır Calabria kıyılarına çıkarma yapıyor, insanları isyana teşvik etmek için elinden geleni ardına koymuyordu. Reynier birkaç kolu İngiliz ajanlarının yerini tespit etmeye göndermişti, ama başarıya ulaşamamıştı.

Derken İngiliz filosu Messina boğazından çıktı. Reynier hemen iki taburla Scilla ile Reggio arasında bırakmış olduğu General Compère'ye mektup yazdı. Compère yalnızca Scilla ve Reggio'daki kaleler ile hastaneyi korumaya yetecek miktarda asker bırakıp, adamlarının geri kalanıyla Angitola Nehri yakınlarında Reynier'ye katılacaktı. Bölgenin farklı yerlerine dağılmış olan diğer birliklere de aynı mesajı taşıyan ulaklar yolladı: Angitola'ya gelmelerini bildiren mesajlar.

Reynier Monteleone'ye varınca İngilizlerin geceleyin Sant'Eufemia yakınlarına çıkarma yapmış olduklarını öğrendi. Üç Polonya bölüğü çıkarmayı önlemeye çalışmıştı, ama büyük kayıplar alarak Angitola'nın karşı kıyısına püskürtülmüşlerdi. Bu esnada General Digonet Polonyalı bombacılar ve dokuzuncu alay ile birlikte Lamato Nehri'nde durmuştu.

Reynier yaklaşık dört bin beş yüz adamla Angitola'nın yukarısında kamp kurdu. Elinde tuttuğu yüksek platodan Sant'Eufemia Körfezi'ni görebiliyordu. Yaklaşık altı veya yedi bin kişiden oluşan düşman ordusu karaya çıkarma yaptığından beri pozisyon değiştirmemişti. Reynier'nin sağına, Malta kalesindeki kulenin ayağının yakınlarına toplar kurmuşlardı; solda ise Sant'Eufemia köyünde varlık göstermişlerdi. Reynier Sambiase ve Nicastro'ya devriyeler gönderdi, ama İngilizleri görünce ayaklandılar ve kırmızı kokartlarını kaldırarak düşmana katıldılar. Gün boyu başka destek kuvvetleri de tepelerden Sant'Eufemia'ya akın etti; yirmi, otuz, kırk kişiden oluşan eşkıya çeteleri.

Reynier platodan Sant'Eufemia'daki faaliyetleri izlerken, ne kadar beklerse, İngilizlerin o kadar kuvvetleneceğini fark etti. Daha az sayıda olmalarına rağmen, İngilizlere ya ertesi gün ya da ondan sonraki gün saldırmaya karar verdi.

Dolayısıyla René'nin Amantea'ya vardığı gün, Reynier Angitola üstündeki tepelerden Maida yakınlarındaki Lamato Nehri yakınlarında pozisyon almaya indi. Oradan düşman ordusunun dağlarla deniz arasındaki merkezine saldırabilecek ve aynı zamanda dağ eteklerinde kampları bulunan eşkıyaların silahlarının menzilinin dışında kalacağı gibi, kıyının açıklarında devriye gezen ve düşman saflarını denize kadar genişleten gemilerin silahlarının menzilinin de dışında kalacaktı.

Önceki akşam René'nin kılavuzu Fransız ordusunun yalnızca birkaç fersah uzakta olduğunu ve ertesi gün onlara katılabileceğini söylemişti. Dolayısıyla René şafakta kalkıp silahlarını kuşanmıştı. Kapıyı açınca kılavuzunun hazır halde duvara yaslanmış olduğunu gördü.

Kılavuz ona sessiz olmasını ve kendisini takip etmesini işaret etti. René'yi kapıya değil, bir merdivenin hazır beklediği pencereye yönlendirdi. Merdivenden önce kılavuz indi.

Arkadaki küçük kapıda iki eyerli at hazır bekliyordu. Kılavuz atını aldı. Kılavuzun ayrılmaya hazırlandığını gören René, "Ama odamızın parasını ödememiz gerekiyor sanırım," dedi.

"Zaten ödendi," dedi kılavuz. "Vakit kaybetmemeliyiz." Atı her zamanki gibi tırısa kalktı.

Sabah sekiz sularında Sant'Eufemia zirvesine vardılar. Dağın zirvesinden körfeze baktıklarında iki orduyu ve filoyu görebiliyorlardı. Ufukta uzun ve mavi bir hat uzanıyordu, Sicilya kıyıları; suyun üzerinde ise beş veya altı karanlık nokta vardı, içlerinden birindeki dağın tepesinden alevler ve dumanlar yükseliyordu; kuşkusuz Stromboli ve takımadalardı. René bir an bütün güzelliği ve bütün dehşetiyle manzaranın tadını çıkarmak için durdu: dağlar, ormanlar, deniz, adalar, altın kumsalıyla körfez ve birbirinden yalnızca bir fersah uzakta bulunan, birbirini katletmeye hazır iki ordu.

"İşte geldik," dedi kılavuz. "Fransızlar işte orada, dün çıkarma yaptığını duyduğumuz İngilizler ise işte şurada."

René elini cebine götürdü. "İşte bu da vereceğimi söylediğim üç Louis altınının yerine altı Louis altını," dedi.

"Hayır, teşekkür ederim," dedi kılavuz. "Vicaria hapishanesinden ayrılırken bana verdiğiniz paranın yarısı hâlâ duruyor." René adama şaşkınlıkla baktı.

Adam şapkasını çıkardı ve yüzünün yarısını kaplayan mendili gevşetti. Sakalını ve bıyığını kesmiş olmasına rağmen, René Pontine Bataklıkları'nda ele geçirdiği tutsağı tanıdı. "Nasıl olur? Sen o musun?" diye sordu.

"Evet," dedi eşkıya gülerek.

"Kaçmayı başardın mı?"

"Evet," dedi adam. "Gardiyan arkadaşımdı. Tesadüfler bizi bir kez daha bir araya getirdi ve benim için yaptıklarınızı hatırladım."

"Ne yaptım ki?"

"Beni öldürebilirdiniz, ama canımı bağışladınız. Susuzluktan ölüyordum ve talep etmemiş olmama rağmen bana içecek bir şeyler yolladınız. Hiç param yoktu ve ayrılırken hapishane kapısında avucuma bir Louis altını sıkıştırdınız. Eşkıya olabilirim, ama aynı zamanda insanım. Ben de bunların karşılığında sizi geçtiğimiz birkaç gün içinde birkaç kez ölümden kurtardım. Yani artık ödeştik."

Eşkıya her zamanki gibi tırısla değil, dörtnala yola koyuldu. René şaşkınlığını atamadan gözden kayboldu. René omuzlarını silkti ve "İnsan minnettarlığın nereden çıkacağını hiç bilemiyor," dedi kendi kendine. Ardından yeniden savaşın gerçekleşeceği kumsala baktı.

İngiliz saflarında devamlı denize doğru bir hareketlenme vardı, René bir an için onların gemilerine döndüklerini düşündü. Derken iki kola ayrıldılar, ama nehrin ağzına doğru ilerlemeyi sürdürdüler. Kollardan biri suların içinden karşı taraf'a yürüdü. Bir silahlı gemi, bir firkateyn ve küçük topları olan birkaç gemi onlarla birlikte ilerliyordu. Gemiler sağa, Lamato Nehri'nin yukarısındaki bölgeye doğru döndüler; amaçları Fransızların Monteleone yolunu kullanmasını engellemekmiş gibi görünüyordu. Bu arada nehri geçmiş olan kol yeniden nehrin sağ kıyısından Fransız kampına doğru ilerlemeye koyuldu.

René bulunduğu yerden neredeyse iki ordudaki askerleri sayabilecekti. Eşkıya müttefikleri de hesaba katılırsa İngilizlerin yaklaşık sekiz bin adamı vardı. Fransızların yalnızca beş bin adamı bulunmaktaydı.

Demek ki General Reynier yine de saldırmanın zamanının geldiğini düşünmüştü. İngiliz birlikleri Lamato'nun iki yanına ayrılmış olduğu için, güçlü bir hücumla onların merkezini ezip geçmek daha kolay olurdu. İki kol arasındaki komuta zincirine darbe vurunca, kıyı tarafında kalan kol muhtemelen gemilerle kaçmayı başarabilirdi, ama Reynier'yi solundan vurmaya çalışan kol ya bataklıklara sığınmak zorunda kalırdı ya da Sant'Eufemia civarındaki ormanlara.

Reynier Lamato'yu geçtiği takdirde, onu piyadeleriyle, hafif topçu birlikleriyle ve ne yazık ki yalnızca 9. Alay'ın yüz elli adamının oluşturduğu süvarileriyle bir cephe taarruzu gerçekleştirmekten alıkoyabilecek hiçbir şey yoktu. Ancak İngilizlerin Lamato'yu geçmesine izin verirse, bütün avantajını yitirirdi, çünkü ya koyakta ya da bataklıkta savaşmak zorunda kalırdı ve ikisi de topçu birliklerini ve atlarını hareket ettirmesine olanak tanımazdı.

Artık yalnızca çeyrek fersah uzaklıkta olan René, General Reynier'nin nehri geçmiş olan İngiliz kolunu yavaşlatmak amacıyla iki hafif süvari bölüğünü çatışmaya gönderdiğini gördü. Aynı zamanda toplam iki bin beş yüz adamdan oluşan iki alayı da orada savaşmaya hazırlanmak üzere Lamato'nun karşı yanına gönderiyordu. Dördüncü İsviçre topçu birliği ve Polonya alayından on iki bölük, yani bin beş yüz adam daha onları takip ediyordu. General Digonet komutasındaki 23. Hafif Süvari Alayı en sağa, yüz elli süvarinin yanı sıra dört hafif top da merkeze ilerliyordu.

General Reynier, General Compère'nin birinci alayın başına geçmesini ve kademe kademe İngilizlerin üstüne yürümesini emretti; İsviçreliler ve Polonyalılar ikinci hattı oluşturacaktı. Çok fazla sağa ilerlemiş olan 23. Hafif Süvari Alayı tekrar İsviçrelilere yaklaşacak ve tıpkı General Compère gibi saldırısını İngiliz hatlarının merkezine yoğunlaştıracaktı.

René hayatında ilk kez bir savaşın başlatılmasını ve yürütülmesini izliyordu. O kadar büyülenmişti ki yerinden kıpırdayamıyordu – zaten o kargaşada bir adam fazla bir adam eksik ne fark ederdi?

İki saldırı etkin ve dikkatli bir biçimde yürütülüyordu. İngilizler Fransızların, başlarında General Compère ile birlikte ilerlediklerini görünce, silah menzilinde durdular, silahlarını hazır ettiler ama ateş başlatmadılar. Derken birinci alay saldırıya geçip düşmana doğru koşmaya başladı; 42. alay da onları takip etti. General Compère iki yaveri ve teğmeni ile birlikte iki alayın arasında yerini almıştı.

Fransızlarla aralarında yalnızca on beş metre kalınca, İngiliz ordusunun hem birinci hem de ikinci hattı ateş açtı. Ancak Fransızlar ilerlemeye devam etti ve üçüncü hattaki İngilizler dolu silahlarını ön hatlara aktarınca, Compère'nin alayı yakından gerçekleşen ikinci bir yaylım ateşine daha maruz kaldı. General Compère yere düştü; başından ve kolundan vurulmuştu.

Birinci alayın askerleri generallerinin düştüğünü görünce dönüp koşmaya başladılar ve bu hareketleri 42. alayın ilerlemeyi kesmesine yol açtı. René bütün ordunun paniğe yenik düşebileceğini fark etti. Sarp yamaçtan başka hiçbir tehlikeye aldırmaksızın dizginleri serbest bıraktı. Atının toynakları yerde adeta kayarak ilerliyordu; kendini iki elinde birer tabancayla kaçan adamların ortasında buldu.

René gayretini önce kaçanları durdurmaya verdi, ama geriye çekilmekte olan askerler onu silahlarıyla tehdit etmeye başlayınca, dikkatini General Compère'ye yöneltti. Generalin yaraları ölümcül değildi ve İngilizler onu savaş meydanından uzaklaştırmaya çalışırken, yaverleri de onu korumaya çalışıyordu.

René'nin tabancalarından ve tüfeğinden çıkan iki atış yaralı generalin çevresindeki yolu açmaya yardımcı oldu. Silahlarını tekrar doldurmaya vakti olmayan René, tüfeğini eyerine asıp, tabancalarını eyer kılıflarına soktuktan sonra atından inmeden bir süvari palası aldı ve doğruca, generali ele geçirmeye çalışan beş ya da altı İngiliz'e doğru saldırıya geçti. René palayı da kılıç kadar iyi kullanabiliyordu ve bir anda İngilizlerin üçü ya öldü ya da yaralandı. Diğer üçü kaçtı, ama birisi kaçarken generalin yaverlerinden biri tarafından öldürüldü. René bu aradan yararlanarak silahlarını doldurdu.

Reynier de artık generalin yüz elli süvarisinin arasına karışmış olan kaçan askerlerin ortasına atılmıştı. Reynier durduğu yüksek yerden René'nin atını dörtnala savaş meydanına sürdüğünü ve kargaşanın ortasına atıldığını görmüştü. Büyük bir hayretle onu izlemişti. Başlangıçta üniformasından atlının gerçekten ordudan olup olmadığını anlayamamış, dolayısıyla tereddüt etmişti. Ardından üstündeki üniforma ne olursa olsun, içinde cesur bir adamın yüreğini barındırdığına kanaat getirmişti.

Reynier tereddütsüzce, "Bu adamların komutasını alın," diye bağırdı René'ye, "ve elinizden geleni yapın."

"Beni lideriniz olarak kabul ediyor musunuz?" diye seslendi René adamlara.

"Evet," dediler hep bir ağızdan.

René şapkasını palasına takıp İngiliz askerlerinin ortasına atıldı. Şapkasını saflarının ortasına fırlattı ve palasıyla bir İngiliz'i devirdi. "Şapkamı geri getirene yirmi Louis altını!" diye bağırdı adamlarına.

Hem cesaretten –René'nin ve kendilerinin– hem de ödül umudundan kuvvet bulan adamlar ilk iki İngiliz hattını yarmayı başardılar, ama daha fazla ilerleyemediler.

Palasını dişlerinin arasına alan René tabancalarını çekti ve iki adamı vurdu. Tabancalarını kılıflarına soktu ve bir kez daha palasını eline aldı. "Haydi!" diye bağırdı; ardından palasının ucunu şapkaya doğrultarak, "Yirmi Louis altınını ben kazanacağım herhalde," dedi.

İngilizler onun arkasından saflarını kapamışlardı. İlk iki hattı zaten yarmış olan René, iki adamı yıkarak üçüncü hattın da ortasına atıldı. Ne var ki İngiliz hatlarının arasındaki tek Fransız'ın kendisi olduğunu fark etti.

General Stuart'ın etrafında toplanmış olan atlı subaylardan ikisi René'ye doğru ilerlemeye başladılar. Belli ki onu düelloya davet ediyorlardı, ama düello ikiye bir gerçekleşecekti. René atını durdurdu ve tüfeğini kaldırdı. Atlılardan birini elli metre mesafeden, diğerini yirmi metre mesafeden vurdu. İkisi de düştü.

Gruptan üçüncü bir atlı daha ayrıldı. O palasını savurarak atını René'ye doğru sürerken, René de atını doğruca, eyerine yerleştirdiği tüfeğiyle, ona sürdü. René ile rakibi Homeros'un kahramanları gibi ya da şövalyeliğin yeni doğduğu dönemlerdeki ortaçağ şövalyeleri gibi, iki savaşçının da inanılmaz bir cesaret ve muhteşem bir yetenek sergilediği bir manzara sundular. On dakika süren zorlu bir mücadelenin ardından İngiliz'in sağ eli kesildi ve René palasının ucunu onun göğsüne doğrultunca, teslim olmaktan başka çaresi kalmadı.

"Mösyö," dedi adam kusursuz bir Fransızcayla, "sözüme güvenip, dönüp generalimle konuşmama müsaade eder misiniz?"

"Buyurun mösyö."

René bu aradan faydalanarak İngiliz subay dönmeden önce silahlarını doldurarak kılıfına soktu. Sağ kolu sargıya alınmış olan subay, sol elinde, ucunda beyaz bir mendil sallanan palasını tutuyordu.

"Beyaz mendil ne anlama geliyor?" diye sordu René gülerek. "Beni teslim olmaya ikna etmek için mi geldiniz?"

"Beni takip etmenizi rica etmek için geldim mösyö. Böylece ordunuza dönmek üzere İngiliz saflarının arasından geçerken başınıza herhangi bir talihsizlik gelmeyecek; General Stuart siz geçerken saflarımızı açmamı emretti."

"General Stuart safları kendi başıma açamayacağı mı zannediyor acaba?"

"Açabileceğinizden kuşkusu yok mösyö, ama hiçbir zarar görmeden geçmenizi o kadar çok istiyor ki, şayet kılavuzunuz olarak beni istemezseniz, kendisi gelip size kılavuzluk yapacak."

"Teşekkür ederim, onun gelmesine gerek yok," dedi René. "Ona bu kadar önemsiz bir konu yüzünden rahatsızlık vermek istemem. Önden buyurun mösyö, sizi takip edeceğim."

Bu arada savaşın kaderi belli olmuştu. General Compère ele geçirilmiş, birinci alayın başındaki binbaşı öldürülmüş, İsviçreli binbaşı ile 23. alayın lideri ağır yaralanmıştı. Monteleone ile bütün haberleşme kesilmişti ve Fransız ordusu açık açık geri çekiliyordu. İngiliz ordusu onları Lamato vadisinde takip etmemeye karar vermişti.

İki adam İngiliz ordusunun yanına ulaştıklarında, René'nin kılavuzu, "General Stuart'ın emirleriyle kalkın ve selam durun!" diye bağırdı. Askerler emre itaat ettiler ve René selam duran iki asker hattının arasından ilerledi.

İngiliz öncü kolunun vadide durmuş olduğu alana ulaştılar. "General Stuart'a teşekkürlerimi hiç kimse sizden daha iyi iletemez mösyö," dedi

René kılavuza. "Ona benim adıma yürekten teşekkürlerimi iletmeniz koşuluyla, sizi sözünüzden azat ediyorum."

René alıp serbest bıraktığı tutsağın karşısında reverans yaptıktan sonra dörtnala ilerleyerek Fransız artçı koluna yetişti. Altı fersah ötedeki Catanzaro'ya ulaşana dek durmadılar.

CXIV
René Saliceti'nin Yanılmadığını Görüyor

RENÉ, REYNIER'NİN EMİRLERİYLE, birlikte İngiliz piyadelerine saldırmış olduğu 9. Alay'dan geriye kalan askerlerin arasında geceledi. Onu takip eden ve İngiliz saflarını cesurca yardıktan sonra gözden kaybolduğunu gören iyi yürekli adamlar onun öldüğünü düşünmüşlerdi. Dolayısıyla yeniden ortaya çıktığında sevinçle haykırdılar. Yatak yapabilmesi için samanlarını onunla paylaştılar ve yemeklerinin bir kısmını onunla bölüştüler. René yarısını atına verdiği ekmek için onlara minnettardı. Ceketini bir araya getirebildiği bir avuç samanın üstüne yaydı. Ardından uyuyakaldı.

Ertesi gün şafak vakti Reynier'nin yaverlerinden biri tarafından uyandırıldı; yaver, önceki gün donanma üniformasıyla cesurca savaşmış olan genç adamı bulmaya gönderilmişti. Genç adamı bulmak zor olmamıştı, çünkü ordu kampındaki donanma üniformalı tek adam oydu. René ayağa kalktı, gerindi, atına bindi ve yaverin peşinden Reynier'nin karargâhını kurmuş olduğu belediye binasına gitti.

René Reynier'nin ofis olarak kullandığı belediye meclisi odasına girince, generalin, üstünde her bir evin, ağacın, bataklığın ve koyağın işaretlenmiş olduğu büyük bir Calabria haritasına doğru eğilmiş olduğunu gördü. Eriyip bitmiş olan mumlar ve boş gaz lambaları bütün gece çalışmış olduğuna işaret ediyordu.

René, "aradığınız subay" olarak takdim edildi; general hemen René'ye dönerek doğruldu ve elini kaldırarak onu selamladı. "Dün sergilediğiniz cesaretten sonra, Saliceti'nin ve hatta daha yukarılardaki birinin bana bizzat tavsiye ettiği kişi olduğunuzdan şüphem kalmadı. Siz Kont Leo'sunuz, öyle değil mi?" dedi.

"Evet mösyö."

"Saliceti'ye benimle orduya nasıl hizmet edebileceğiniz konusunda konuşmak istediğinizi söylemişsiniz."

"Kendisi de, davamıza faydası olacağı için, isteğimi yerine getireceği-

nizi temin etti Generalim."

"Aç olmalısınız," dedi Reynier. "Çünkü Catanzora civarında yiyecek fazla bir şey bulamadığınızı tahmin ediyorum. Beraber kahvaltı edelim. Bu sayede konuşabilecek bol bol vaktimiz olur."

İki asker bir masayla birlikte içeri girdi. Masada dört pirzola, iki tavuk, Calabria bakkalarının tavanlarından sarkan *cacciocavallo* adı verilen peynirlerden ve bir şişe Calabria şarabı vardı.

"Bütün geceyi teğmenlerime kuvvetlerini Catanzora'ya yoğunlaştırmaları gerektiğini yazarak geçirdim," dedi general. "Dünkü yenilgimizin haberleri yayılınca, bütün Calabria ayaklanacak. Dün buraya geldiğimde birisi çoktan ulusal bayrağımızı beyaz bayrakla ve üç renkli kokardımızı kırmızı kokartla değiştirmişti. Geceleyin belediye başkanını ve yardımcısını tutuklattırdım. Muhtemelen çoktan sorgulanmışlardır; görevlerini kötüye kullandıkları ortaya çıktığı takdirde bu sabah kurşuna dizilecekler. Bugün Kral Joseph'e yazacağım. Durumumuza dair benim göremeyip de sizin gördüğünüz bir şey varsa, söylemekten çekinmeyin lütfen; durumu düzeltmek için elimden geleni yaparım."

"Bana büyük bir şeref bahşediyorsunuz Generalim, çünkü ben ne bir stratejistim, ne de istihkâm subayı. Ayrıca dün alayımdan ayrı düştüğüm ve İngiliz ordusunun ortasında kaldığım için çok az gözlemde bulunabildim."

"Evet, üç İngiliz subayıyla cesurca savaştığınızı, ikisini öldürüp, birini esir aldığınızı duydum. Sör James Stuart cesaretinizden öyle etkilenmiş ki, sizi kendi taburlarının ateşinden korumakla kalmamış, sizi tehlikeye atmamak için yanınıza refakatçi olarak bir şeref muhafızı vermiş. O yüzden buyurun yemeğinizi yiyin delikanlı. Cesur eylemler insanı acıktırır."

René bu daveti ikiletmedi; bir parça ekmekle bütün gününü savaşta geçirmiş her adamın yapacağı gibi, yemeğe döndü. Reynier konuşmayı sürdürdü: "Girişimciliğinize ve cesaretinize dair duyduğum ve dün kendi gözlerimle şahit olduğum her şey, benimle ne şekilde çalışmak istediğinizi sormaya sevk etti beni."

"Eğer gerçekten aklımdan geçenleri bilmek isterseniz, bölgeyi keşfetmek için istediği gibi hareket etmekte serbest olan bir bölüğün başına geçmek isterim. O bölüğün lideri olmakla kalmayıp eğitmeni de olurum. Bölüğü en iyi nişancılardan oluştururum ve bence çok faydalı oluruz. Ayaklanma ihtimali olan eşkıyalardan bahsediyordunuz; ansızın üstümüze çullanıp, ardından gözden kayboluveren bu eşkıyalara karşı bir hafif süvari alayı oluşturmak akıllıca olmaz mı? Saliceti'nin kendisinden bu eşkıyala-

rın ikisinin veya üçünün adını duydum; özellikle birini kendim ele geçireceğime yemin ettim."

"Yarın yemininizi gerçekleştirmek için harekete geçebilirsiniz," dedi Reynier. "Kaç adama ihtiyacınız var?"

"Ne çok az, ne çok fazla," dedi René. "Kırk veya kırk beş adam yeterli olur."

"O zaman yarın siz kendiniz onları en iyi nişancılarımızın arasından seçeceksiniz. Özel bölüğünüzün haberlerinin duyulmasının zararı olmaz. Düşmanlarımıza zaten korku salmış olmalısınız, adamlarınızın atıcılıktaki sıra dışı yeteneğini duyduklarında bu korku katlanacak. İstediğiniz çeteye saldırmakta ve kökünü kazıyana kadar o çetenin peşine düşmekte serbest olacaksınız, çünkü sizin gibi bir adam, kırk beş adamla birlikte her yere gidebilir. Ayrıca benim yaverim olacaksınız ve duyurmam gereken önemli emirler olduğunda, sizin aracılığınızla duyuracağım."

"Yani adamlarımı kendim seçebilecek miyim?"

"Kimleri seçeceksiniz?"

"En iyi nişancıları. Onları çok zor işlere koşacağım ve yoldaşlarından daha fazla tehlikeye maruz bırakacağım için, maaşlarını arttırmak için izin istiyorum," dedi René.

"Benim için sakıncası yok, yalnızca kıskançlık doğurabilir ve bütün kuvvetlerime ödeme yapacak kadar zengin olursanız, bütün ordumu yanınıza çekebilirsiniz. Her neyse, şimdi elimizde eşkıyalara saldırmak için iyi bir fırsat var, çünkü aldığımız yenilgi yüzünden kurt sürüsü gibi başımıza üşüşecekler."

"Meşhur eşkıyalara dair aldığınız her raporun bana da gönderilmesini emredebilir misiniz lütfen Generalim?"

"Bundan emin olabilirsiniz. Adamlarınızı seçin, atıcılık yeteneklerini geliştirmelerini sağlayın ve Tanrı yardımcınız olsun! Bana gelince; hiçbir destek kuvvet iki haftadan önce buraya ulaşamaz, ne kadar acele ederse etsin. Ama bir araya toplayabildiğim beş veya altı bin adamla bütün Calabria'ya direnebilirim. Üstelik İngilizler bana saldırmak için karanın iç bölümlerine girmeye asla cesaret edemezler."

"Fikir birliğine vardığımıza göre, lütfen yarın bir atıcılık alıştırması yapılacağını duyurun Generalim. Her alay size en iyi elli nişancısını göndersin, hepsinde üçer fişek olsun. En iyi nişancı altın saat, ikinci nişancı gümüş saat, üçüncü nişancı ise gümüş kolye kazanacak. Kırk beş adamımı bu nişancıların arasından seçeceğim. Düzenli maaşlarına günde bir franklık bir ikramiye ekleyeceğim."

"Bu masrafı uzun bir süre boyunca karşılayabilecek misiniz?"

"Sizin yanınızda olduğum sürece karşılayabilirim Generalim ve olabildiğince uzun süre yanınızda kalmayı umuyorum."

General bütün alayların trampetlerini çalıp ertesi gün elli adamını alıştırma sahasına göndermesi duyurusunu yapmasını sağladı. Subaylar ve askerler arasında tanındığı ismiyle Kont Leo'nun Catanzaro'da bulmayı başardığı üç ödül, keskin nişancıları rekabete sevk etmek için yeterli olmuştu.

Atıcılık müsabakası ertesi gün düzenlendi. Kont Leo, yetenekli nişancılara önderlik etmeye layık olduğunu kanıtlamak için, öncelikle kendisi bir silah alıp nişan tahtasının ortasına üç kurşun sapladı. Dört yüz nişancı müsabakaya gelmişti. Yüz elli adımlık bir mesafeden attıkları kurşunların elli üçü nişan tahtasının ortasını çevreleyen kırmızı daireyi buldu. En yakın atışları gerçekleştirenler seçilecekti, ama kırmızı dairedeki elli üç atışın üçü René'ye ait olduğu için, geriye tam olarak elli adam kalıyordu. Ellisi de Kont Leo'nun komutasına verildi. Aslan'ın Avcıları olarak tanınmaya başladılar.

Üç ödül kazananlara dağıtıldı. Atışını kırmızı daireye isabet ettiren diğer kırk yedi kişiye beşer frank verildi. Müsabakaya katılan herkes birer frank aldı.

Leo Catanzaro'ya dönünce üç kazananı General Reynier ile tanıştırdı; Reynier birinciyi çavuş, diğer ikisini ise kıdemli er yaptı. René bunun ardından onun bölüğünde görev yapacak olan diğer kırk yedi kişiyi ve onların rekabet etmiş oldukları kişileri tanıştırdı. General o günü gerçek bir tatil günü olarak görmeleri için onları bütün görevlerinden azat etti ve disiplinlerini korudukları müddetçe eğlenebileceklerini söyledi.

Ardından René'ye söylemek istediği bir şey olduğunu işaret etti. Kısa bir süre önce gelen bir köylü, Cotrone köyünün iki eşkıya liderinin, Santoro ve Gargaglio'nun eline geçtiğini bildirmişti. General Reynier köylüye haberleri René'ye de anlatmasını söyledi ve ardından dönerek, "Gördünüz mü? Başladı işte," dedi.

Elbette Cotrone'yi geri almak René'nin görevleri dâhilinde değildi, çünkü yalnızca elli adamla etkili bir kuşatma yapamazdı. General Reynier oraya binbaşı komutasında bir milis kuvveti gönderdi ve askerler eşkıyalara nefes aldırmadılar. Şehrin çevresini kolaylıkla ele geçirdiler, dolayısıyla düşman duvarların arasında kıstırılmış oldu. Yine de eşkıyalar ertesi gün hücuma geçme küstahlığını gösterdiler, ama bozguna uğrayarak ağır bir kayıp yaşadılar.

Binbaşı üçüncü gün şehri geri alabilmeyi umuyordu. Ancak iki İngiliz gemisi kıyıya yanaştı ve onların varlığı eşkıyaları cesaretlendirdi. Fransız-

lar iki saldırı girişiminde bulundular, ama ikisi de geri püskürtüldü. İngilizler dört büyük top getirip eşkıyaların topları şehrin duvarlarına yerleştirmesine yardım edince, Fransızlar şehri gerçekten kuşatma altına almaları gerektiğini fark ettiler. Binbaşının haber yolladığı General Reynier, General Camus ile bir bölüğü kuşatmayı devralmaya gönderdi.

Reynier bu işi hallettikten sonra Kont Leo'yu çağırttı. "Bölüğünüzde işler nasıl gidiyor?" diye sordu.

"Düzen sağlandı ve çok iyi işliyor. Artık ihtiyacımız olan tek şey emirler."

"Oturun," dedi general. "Sizin için emirler var."

CXV
Parenti Köyü

"KÖTÜ HABERLER ALDIM DOSTUM. Catanzaro'da bize katılmak için Cosenza'dan Scilla dağlarını geçmekte olan 39. Alay'dan bir bölük, Scilla ormanından geçmek zorunda kalmış. Orada Parenti Köyü bulunuyor; iki Calabria'daki en meşhur eşkıya köylerinden biri.

Köyün önde gelen Bourbon destekçileri, başlarında Basilicatalı meşhur bir eşkıyayla, uzun süre pusu mu kurmaları gerektiğini, yoksa Fransızları köye girmeye teşvik edip en beklenmedik anda boğazlarını mı kesmeleri gerektiğini düşünüp taşınmışlar. Elbette her biri kesesinde yirmi dörder fişek taşıyan ve seksen adamdan oluşan silahlı bir birliğe güpegündüz saldırmak tehlikeli olduğu için tereddütte kalmışlar. Dolayısıyla onları tuzağa düşürmeye karar vermişler.

Eşkıyaların liderinin adı Taccone'ydi, ama 1799'da, 1806'da ve 1807'de Fransızlara yaşattığı korkunç dehşetler yüzünden Il Boja, yani cellât lakabını aldı. Taccone üç veya dört hemşerisiyle birlikte Fransız alayını karşılamaya çıkmış. Kendisini milli muhafızların komutanı, hemşerilerini de teğmenleri olarak tanıttıktan sonra, güya köy adına Fransız askerlerine köyün yemeklerinden ve misafirperverliğinden yararlanmaları için davette bulunmuş.

Komutana köylülere güvenmemesi söylenmişti, ama o ve subayları, tipik Fransız güveniyle, sahte misafirperverlik davetine kanmışlar. Akılsızca davranarak adamlarının silahlarını, yiyecek ve içeceklerin ikram edileceği köyün toplantı salonunun hemen dışında bırakmalarını emretmişler. Fransız askerleri emniyetlerini düşünmeksizin yiyip içmeye koyulduğun-

da bir tabanca sesi duyulmuş. Bu bir işaretmiş. Eşkıyalar her yönden ateş etmeye başlamışlar.

Aynı odada bulunan komutan ve iki teğmeni ölmüşler; askerler binadan koşarak çıktıklarında, köylüler bölüğün kendi silahlarını onlara doğrultmuş halde bekliyorlarmış. Çoğu yakın mesafeden vurulmuş.

Yalnızca yedi asker kaçmayı başarmış. Kampa dün gece vardılar; bu korkunç haberi getiren onlardı."

"Ah!" dedi René. "Bu Taccone'ye bir ders vermek lazım."

"Evet dostum, ama öncelikle karşı karşıya olduğunuz adamı daha iyi tanımalısınız. Taccone, size az önce anlattığım olayın yaratabileceği izlenimin aksine, hilelere ve kandırmacalara başvuran bir adam değildir. Genellikle en cesur askerlerimizle çarpışmış ve avantajlı pozisyonu, bölgeyi tanıması, karanlığın himayesi sayesinde genellikle onları mağlup etmiştir. Onları doğrudan doğruya mağlup edemediği durumlarda ise, yeni bir stratejiye başvurarak kandırmayı başarmıştır.

Ağır ateş altında, bölge saklanmak için yeterince imkân sağlıyorsa, adamlarına kaçmalarını emrettiği olur; dağılıp farklı yönlere kaçarlar. Bizim askerlerimiz kurnaz dağ adamlarını takip etmeye kalkıştığında ise, sonu daima Horace ve Curiace kardeşlerin o eski hikâyesi gibi biter. Eşkıyalar ansızın dönüp soluk soluğa kalmış askerlerimize saldırırlar. Onlar daha şaşkınlığını atlatamadan, eşkıyaların kurşunlarına ya da bıçaklarına kurban gitmiş olurlar. Ardından eşkıyalar yeniden gözden kaybolur. Dağlara kaçmayı başardıktan sonra şeytan bile bir Calabrialı'ya yetişemez.

Taccone çetedeki en cesur ve en zalim adamdır; adamlarının üstünde hâkimiyet kurmasını sağlayan da bu iki özelliğidir. O vahşi eşkıyalar arasında komutan unvanı asla zorla alınamaz; dağlarda hâkimiyet kuran bir adam, hâkimiyet kurmaya layıktır.

Üstelik adamları arasında yayan olarak ondan daha hızlısı yoktur. Homeros'un çevik Aşil'inin altın pelerinini ona miras bıraktığını veya Merkür'ün Jüpiter'in mesajlarını taşırken kullandığı kanatları eşkıyanın topuklarına iliştirdiğini sanırsınız. Rüzgâr gibi koşar ve şimşek gibi sıçrar.

Bir gün adamlarımız ormanda ona karşı şiddetli bir saldırı düzenlediğinde, sanki o da şiddetli bir savunma yapacakmış gibi görünmüştü. Ancak bunun yerine karanlıktan faydalanarak ansızın adeta bir hayalet gibi gölgelerin arasında kayboldu. Adamları da onun kadar hızlı bir biçimde buharlaşıp gözden kayboldular ve herkesin yabani dağ keçileri dışında hiç kimsenin geçemeyeceğini düşündüğü yolları kullanarak, ertesi gün Potenza'nın surlarının hemen dışında bir araya toplandılar.

Potenza'nın ne bir köy, ne de kasaba olduğuna dikkatinizi çekmek is-

terim sevgili kontum; orası barındırdığı sekiz veya dokuz bin insanla gerçek bir şehirdir. Bu sekiz veya dokuz bin insanın tamamı, Taccone'nin adeta gökten düşmüş gibi karşılarına çıkıveren çetesini gördüklerinde ve Taccone'nin gök gürültüsünü andıran sesini duyduklarında koşarak evlerine girip pencerelerini ve kapılarını kilitlediler. Direnmeyi akıllarının ucundan bile geçirmediler.

Ardından Kral Taccone –Il Boja lakabını almadan önce öyle anılıyordu– şehre bir elçi yolladı. Ölüm tehdidinde ve bütün mallarının yakılması tehdidinde bulunarak, bütün sivil, dini ve askeri yetkililerin hemen karşısına çıkmasını buyurdu. Aradan bir saat geçmeden garip bir sahne yaşandı. Arkalarında bütün halk, önlerinde din adamları bulunan hükümetin önde gelen yetkilileri kortej halinde bir eşkıya liderine saygılarını sunmaya gittiler. Dizlerinin üstüne çöküp ellerini kavuşturarak merhamet için yalvardılar.

Taccone onları bir süre o alçaltıcı konumda bekletti ve ardından Darius'un ailesini ayağa kaldıran İskender'in ihtişamıyla, 'Ayağa kalkın sefil mahlûklar,' dedi. 'Öfkemi sizinle boşa harcayamam. Daha kötü bir zamanda gelmiş olsaydım, haliniz haraptı, ama bugün Kutsal Bakire'nin yardımıyla düşmanlarımı yendim, dolayısıyla kalbim merhamete açık. O halde bugün bütün adil insanlar için bir bayram günü olduğuna göre, ellerimi kanlarınızla kirletmek istemiyorum, ama yanlış fikirlere kapılırsanız kan dökmeye karar verebilirim de. Ceza almadan kurtulacağınızı sanmayın. Kralınıza ihanet ettiğiniz ve Tanrı'nızı terk ettiğiniz için bir saat içinde sekreterimin sizin için belirleyeceği vergiyi ödeyeceksiniz. Şimdi gidin; ayağa kalkın ve şehre ulaklar yollayın ki zaferime layık bir kutlama hazırlayabilsinler. Buradaki herkes bana katılacak; katedrale uzanan yol boyunca şükran duaları okuyacaksınız ve oraya varınca Monsenyör zaferimiz için Yüce Tanrı'ya *Te Deum*'u okuyacak. Şimdi ayağa kalkın ve harekete geçin.'

İnsanlar ayağa kalkıp ellerinde zeytin dallarıyla eşkıyalarla birlikte kutsal ilahiler okumaya başladılar. Taccone çanlarla, tüylerle ve ipek haşalarla donatılmış bir atın sırtında katedrale ilerledi. Monsenyör *Te Deum*'u okudu. Vergi ödendi. Eşkıyalar oradan ayrılırken, yanlarına gümüşlerden ya da altınlardan daha değerli bir hazine aldılar.

Başını dimdik tutan fatih şehre girerken sanki evlerde saklı bir şeyi ararmış gibi devamlı kapılara ve pencerelere bakmıştı. Bu tür gösterileri izlemeye daima hevesli olan kadınlar, özellikle bu seferki gösteriyi izlemek için çok heveslilerdi, çünkü hem alışılmadık, hem de beklenmedikti. Yüzü gençlikle ve güzellikle ışıldayan bir kız ürkekçe perdeyi kaldırdı. Eş-

kıya atını durdurup gözlerini ona dikti. Aradığı şeyi bulmuştu.

Kız sanki mahvolduğunu anlamış gibi geriye doğru bir adım attı ve yüzünü elleriyle kapadı. Taccone adamlarından ikisine bir şeyler fısıldadı. Adamlar eve girdiler.

Taccone kiliseden ayrılırken yaşlı bir adam yanına yaklaştı. Yaşlı adam genç kızın büyükbabasıydı –babası ölmüştü– ve torunu için fidye ödemeyi teklif etmeye gelmişti. Her bedeli ödemeye hazır olduğunu söyledi. 'Anlamıyorsun ihtiyar,' dedi Taccone. 'Ben kalbimi pazarlığa açmam. Torunun çok güzel ve onu seviyorum. Benim istediğim o, para değil.'

Yaşlı adam onu durdurmaya çalıştı ama eşkıya ona yumruk attı. Adamcağız eşkıyanın önünde dizlerinin üstüne çöküp yalvardı ama Taccone onu tekmeleyerek yere yıktı. Eşkıya kralı atına bindi ve gözyaşları içindeki kızı eyerine koymalarını emretti. Taccone yürüyüş hızıyla, karşısına hiç kimse çıkmaksızın şehri terk etti; onunla birlikte, annesinin dışında hiç kimsenin öpmemiş olduğu genç bakire de şehri terk etti. Genç kız bir daha Potenza'da hiç görülmedi.

Taccone Potenza'dan ayrıldıktan sonra Baron Federici'nin kalesine doğru yol aldı. Federici Bourbonlar'a karşı açık bir düşmanlık sergiliyordu.

Baron böyle bir saldırıyı beklememesine rağmen, tebaasının bir kısmını bir araya toplayıp, kalenin kapılarının kapatılmasını sağlamayı başardı. Şiddetli bir saldırıya maruz kaldı ve kendini hiddetle savundu. Çatışma sabahtan akşama kadar sürdü ve sonunda baronun surlarının altında çok sayıda düşman cesedi birikti. Ne yazık ki, Federici'nin de o akşam fark ettiği üzere, çatışma ertesi gün de aynı şiddette sürerse, kaleyi savunanların cephanesi kalmayacaktı.

Eşkıyalar şafağı ürkütücü bir yaylım ateşiyle karşıladılar. Tek bir el bile ateş etmeksizin bir şehri teslim aldıktan sonra, basit bir kalenin planlarını bozması gururlarına dokunmuştu. Sert bir direnişle karşılaşacaklarını görüyorlardı, çünkü baronun cesareti, iyi atışlar yapan ve yalnızca hedefinden emin olunca atış yapan köylülere ilham kaynağı oluyordu. Köylüler eşkıyalar için gerçek bir tehlike oluşturuyordu, ama cephaneleri azalmaya başlamıştı.

Dolayısıyla köylüler eşkıyaların tekliflerini dinlemeye hazırlardı. Eşkıyaların muhtemelen bir miktar parayla tatmin olacağını ve ardından kaleyi yağmalamadan, onu savunanları öldürmeden geri çekileceklerini zannediyorlardı. 'Teslim olun baronum!' diye bağırdılar Federici'ye. 'Eğer teslim olursak, koşullarımızı belirleyebiliriz, ama eğer kaleyi istila ederlerse, bizimle birlikte eşlerimiz ve çocuklarımız da mahvolur.'

Baron, 'Bu eşkıyaların gerçekten bir anlaşmaya saygı gösterecek kadar şerefli olduklarını mı sanıyorsunuz sevgili evlatlarım? Dışarıdan yardım alamazsak mahvolduk,' dedi. Ne var ki yüksek pencerelerden baktıklarında kırların bomboş olduğunu görüyor ve yardım gelecek olsa bile, eşkıyalara geleceğini biliyorlardı. Çünkü çevre kırlardaki köylüler eşkıyaların doğal müttefikleriydi ve yağma fikri onları daima cezbederdi.

Taccone genel saldırı emri verdi. Kalenin içindekiler surların dört bir yanına merdivenler dayanmasını izlediler. Eşkıyaların silah namluları parlıyor, güneş ışıkları baltalarından yansıyordu. Şeytani savaş naraları göğe yükseliyordu.

Baron Federici bir yanda ölümcül bir saldırıya hazırlanan eşkıyaları, diğer yanda ise tir tir titreyen karısını, hayalet kadar solgun kızlarını ve korkuyla ağlayan altı yaşındaki oğlunu görünce, içini kontrolsüz ve çaresiz bir öfke kapladı; özellikle de kadınlar bir umut kalıp kalmadığını anlamak için soran gözlerle ona baktıklarında. Şüphesiz herkes teslim olmasını istiyordu. Dolayısıyla Federici eşkıyaların sözlerine güvenmemesine rağmen, Taccone'ye bir elçi gönderdi.

Eşkıyalar elçinin, Potenza'dan kaçırdığı kızla birlikte gözlerden uzak bir yere saklanmış olan generali görmesine izin vermeden önce, onu uzunca bir süre beklettiler. Elçi nihayet Taccone ile görüşüp, teslim olmaktan ve anlaşma yapmaktan bahsettiğinde, eşkıya kahkahalara boğuldu. 'Baronuna dön,' dedi elçiye. 'Kalesinin artık bana ait olduğunu söyle. Dolayısıyla anlaşma imzalamam için hiçbir sebep yok. Ama kaledeki insanların canları bağışlanacak.'

Adam oradan ayrıldı. Taccone'nin adamları liderlerinin fazla cömert davrandığından yakındılar, ama o gülümseyip omuzlarını silkmekle yetindi: 'Kalenin surlarının dibinde kalmayı sürdürseydik, dışarıdan yardım gelmeyeceğini kim garanti edebilirdi? Eğer canlarını bağışlayacağıma söz vermeseydim, teslim olurlar mıydı sizce? İçeriye girince kimin yaşayıp kimin öleceğine kendimiz karar veririz.'

Kalenin kapıları akşama doğru açıldı. Baron Federici anahtarları Taccone'ye teslim etti ve ailesiyle birlikte oradan ayrılmaya koyuldu. 'Nereye gittiğini sanıyorsun alçak herif?' dedi eşkıya onun yolunu keserek. Ardından adamlarına döndü: 'Ben içeriye göz atarken onu burada bekletin,' dedi.

O katil sürüsü kalenin içine girince neler olduğunu tahmin edebilirsiniz sevgili kontum," dedi Reynier. "Bütün dolapları talan ettiler, bütün sandıkları parçaladılar. Gereksiz olduğunu düşündükleri her şeyi avluya fırlatıp üst üste yığdılar; tepesine de resimleri, mobilyaları ve eş-

kıyaların işine yaramayacak şeyleri attılar. Yağmacıların bağladığı baron, Taccone'nin kararını açıklamasını beklerken, bu yıkımı izlemek zorunda bırakıldı.

Eşkıyalar kalenin içini yağmalamayı bitirince naralar atmaya başladılar ve ellerinde meşalelerle, yarı sarhoş halde avluya döndüler. Eşkıyaların tamamı, bir kısmının baronu zapt etmek için kaldığı avluda toplanınca, Taccone tutsağının yanına gitti ve onunla alay etmek için kafasına eski püskü bir şapka taktı. Dalga geçerek baronu bu kadar uzun süre karanlıkta bıraktığı için af diledi ve daha fazla ışık sağlanmasını emretti. Yandaşları avluda biriktirdikleri yığını ateşe vererek emrine itaat ettiler. Kuru ahşapları saran alev adeta titreşen bir yılan dili gibi göğe yükseldi.

'Yüce Tanrım!' diye bağırdı Taccone. 'Bu kadar güzel bir ateşin boşa gitmesi yazık olur! Gelin, gelin dostlarım. Bu bayanlarla dans edin. Lord Federici karısının ve kızlarının bizleri ağırlamasına itiraz etmez.' Kendisi baronun kızlarından birinin elini tuttu. Dostları da onu takip ederek, baronun diğer kızının, karısının, karısının oda hizmetçisinin ve diğer hizmetçilerin ellerini tuttular; çok geçmeden kaledeki bütün kadınlar ateşin etrafında dans ediyorlardı.

Önündeki sahneyi izlemeye daha fazla katlanamayan baron, onu zapt eden eşkıyaların ellerinden kurtuldu ve kendini ateşe fırlattı. Alevlerin arasında gözden kayboldu. 'Ah, ne kötü bir baba!' dedi Taccone yanında durmakta olan baronun kızına. 'Kızlarının düğününe katılmayı reddediyor. Tanrı şahidimdir, oğlunu hayatta tutmak için herhangi bir sebep göremiyorum. Bırakalım da babasına katılsın.' Bunları söyledikten sonra altı yaşındaki oğlanı bacağından tutarak alevlere fırlattı.

Bütün kadınlara tecavüz edip, onları birer birer alevlere attılar. Ailenin kaçmayı başaran tek ferdi küçük çocuktu. Mucize eseri ateşin öbür yanına, bir mahzen kapağının yanına düşmüştü. Yalnızca bileğini burkmuştu.

Taccone bu barbarlıktan sonra daha da küstahlaştı. Bir gün, adamlarıyla birlikte Cosenza'dan ayrılmak üzere olan bir topçu birliği komutanına meydan okuyacak kadar ileri gitti. Onunla Cosenza'dan Rogliano'ya uzanan yolun üstündeki Lago adında bir yerde karşılaşacağını söyledi. Subay gülüp geçmekle yetindi; askeri gururu bu tehdidi ciddiye almasına izin vermezdi.

Topçu birliği yola çıkma emri aldı; dar bir koyağa ulaştıklarında, kafalarına yukarıdaki tepelerden kocaman granit kayalar yağmaya başladı. Yer ayaklarının altında adeta deprem oluyormuş gibi sarsıldı ve aynı anda dağın eteklerinden görünmez ellerin askerlere doğrulttuğu görünmez silahlardan kurşunlar yağmaya başladı.

Topçu birliğinin cephanesi bir saatten daha kısa bir süre içinde tükendi. Yalnızca yirmi üç asker ile Filangieri ve Guarasci adındaki iki subay hayatta kaldı. Diğer herkes katliama kurban gitti. Taccone hayatta kalanları ona getirmelerini emretti.

'Askerler,' dedi Taccone, 'gerçekten de hüzünlü bir kaderiniz varmış, şayet Aziz Anthony'ye hiçbirinizi sağ bırakmayacağıma dair yemin etmemiş olsaydım, canınızı seve seve bağışlardım. Ancak, savaşta olduğunuz için ve dolayısıyla kendi iradenizle değil zorla askere alındığınızdan ötürü savaştığınız için size acıyorum. Ancak affımı kazanmak için pişmanlığınızı kanıtlamalısınız. Bunun için de kendi subaylarınızı vurmalısınız. Eğer bunu yaparsanız, Kutsal Bakire üstüne yemin ediyorum ki, canınızı bağışlayacağım. Ama reddettiğiniz takdirde subaylarınızla birlikte siz de öleceksiniz.'

Askerler bu teklifi ilk duyduklarında yerlerinden bile kıpırdamadılar. Hiçbiri elini subaylarının kanına bulamak istemiyordu. Ne var ki iki subay ölümün kendileri için kaçınılmaz olduğunu ve adamlarının Taccone'nin teklifini kabul ettikleri takdirde kaçma şansları olacağını fark etmişlerdi. Dolayısıyla adamlarına kendilerini vurmaları için yalvardılar, hatta emir verdiler. Subaylar uzun bir süre dil döktükten sonra askerler nihayet razı geldiler.

İki şehit daha can çekişmekteyken, eşkıyalar Taccone'den aldıkları bir işaret üzerine askerlerin üzerine atılıp, kan gelmemesi için kıyafetlerini çıkararak, Taccone'nin gözetimi altında hepsini bıçakladılar.

İşte insanlar Taccone'ye ondan sonra cellât lakabını taktılar. Ele geçirmemiz gereken adam bu," diye son verdi Reynier sözlerine.

CXVI
Demir Kafes

GENERALİN ÖNÜNDE TOPOGRAFİK BİR HARİTA VARDI. René haritayı yakınına çekti. "Bu yolları incelemek istiyorum," dedi. "Kılavuz kullanmamayı tercih ederim, çünkü bana ihanet edebilirler."

General ormanı simgeleyen karanlık bir bölgenin içinde kaybolmuş olan Parenti köyünü işaret etti. Ormanın içinde sık sık kullanılan bir yol olduğu gibi, bir de belli belirsiz bir patika vardı. "Köyde yaklaşık bin adam olduğunu belirtmeliyim," dedi general. "Dolayısıyla elli kişilik bir saldırının başarıyla sonuçlanması imkânsız. Size bir komutanla birlikte yüz kişi

daha vereceğim. Onlar geniş ve kolay yoldan ilerleyerek köye önceden varacaklar. Siz köyün üstündeki tepeye çıkan patikayı kullanacaksınız ve kolun başını görünce saldırının başlamasını işaret etmek için havaya ateş edeceksiniz."

"Gerekirse bu planlarda değişiklik yapabilir miyim?" diye sordu René.

"İstediğiniz gibi değişiklik yapabilirsiniz. Ben sadece genel talimatlar hazırladım, katı bir plan değil."

O akşam General Reynier Cotrone'nin durumunu açıklığa kavuşturmak için kamptan ayrılırken, René de yüz elli adamıyla birlikte Parenti'ye doğru yola koyuldu. Köyün yaklaşık beş fersah uzağındaki, patikanın yoldan ayrıldığı çatala ulaştıklarında, René komutana dört trampetçisini kendisine ödünç verip veremeyeceğini sordu, ne de olsa komutanın onlara ihtiyacı yok gibiydi. Komutan kabul etti ve iki grup birbirinden ayrıldı. René komutana çok hızlı ilerlememesini söyledi, çünkü kendisinin ve elli adamının, ilerlemesi yoldan daha zor olan bir patikada kat etmeleri gereken daha uzun bir mesafe bulunmaktaydı.

Sabah dörtte, gökyüzünün doğuda aydınlanmaya başladığı esnada, René köyün üstündeki tepenin doruğuna vardı. Adamlarından birini köyün içinden komutanı karşılamaya gönderdi; onun görevi birlik köye üç veya dört yüz metre yaklaştığında havaya ateş etmekti. Ulak onlardan önce, uçurumun kenarına tehlikeli ölçüde yakın olan patikadan inmeye koyuldu. Kısa bir süre sonra işaret atışını duydular.

René dört trampetçiye hemen saldırı marşını çalmalarını emretti. Adamları "Ölüm! Ölüm!" diye haykırmaya başladılar. Hep beraber çığ gibi köyün üstüne çullandılar. Dipçikleriyle kapıları kırdılar; gerçi onlar oraya vardığında kapıların bazıları çoktan kırılmıştı zaten. Köylüler kaçıyorlardı ve aralarında Taccone de bulunmaktaydı. Kollarında bir kadın taşıyordu.

René inanılmaz bir hızla koşan dev gibi bir adam görünce, onun Taccone olduğundan kuşkusu kalmadı. Ancak sırtına nişan aldığı takdirde, kurşunun eşkıyanın bedenini aşıp taşıdığı kadına saplanmasından korkuyordu. Dolayısıyla adamı bacağından vurdu. Taccone yere yuvarlandı ve kendisi düşerken kucağındaki kadını da düşürdü; kadın o hızla uçurumun kenarına yuvarlandı. Korkunç bir çığlıkla uçuruma düştü.

Hayatını ağırdan satmaya kararlı olan Taccone ayağa kalktı. Eşkıyalık yaptığı uzun yıllar boyunca ilk kez yaralanmıştı. Sürünerek bir ağaca yanaştı ve ağaca yaslandı; tüfeği hazırdı. Öyle büyük bir şöhreti vardı ki hiç kimse onunla bire bir mücadeleye girmeye cesaret edemiyordu. Yine de

René tüfeğiyle onun işini rahatlıkla bitirebilirdi, ama onu Reynier'ye canlı teslim etmek istiyordu.

Eşkıyanın tüfeğinden çıkan bir kurşunun kendisine isabet etmesini göze alarak ona doğru koşarken, "Onu canlı ele geçirin! Canlı ele geçirin!" diye bağırıyordu. Ne var ki René'nin ulağı onun emrini duyamayacak kadar hızlı davrandı. Ağaçların arasından hızla çıkarak süngüsünü Taccone'nin göğsüne sapladı.

Taccone düşerken bir çığlık koparıverdi ve ölmüş gibi tüfeğini elinden düşürdü. Ulak onun bin düka eden kellesini kesmek üzereydi ki, Taccone yılan gibi doğruldu. Adamı zapt ederek sırtına hançer sapladı. İki adam birlikte can verdiler; gören onları kardeş sanabilirdi, oysa birbirlerine yalnızca nefretle sarılmışlardı.

René adamlarının Taccone'nin kellesini kesmesine ve yakmadan önce Parenti köyünü yağmalamasına izin verdi. O bu tür eylemlerle alakadar olmazdı. Onun görevi yabani domuzu bulmak ve öldürmekti. Leşleri eşelemeyi başkalarına bırakacaktı.

Ertesi gün Catanzaro'ya döndü. Cotrone'yi almış olan Reynier de dönünce, demir bir kafesin içinde Catanzaro kapılarından sarkan Taccone'nin kellesini gördü. René'yi çağırttı.

"Şehre dönünce olanları öğrendim sevgili kontum; kapıdan sarkan kelle sizin yerinize konuşuyordu," dedi Reynier. "Bu arada ben de kraldan bir mektup aldım. Bizi unutmamış. Mareşal Masséna ile birlikte iki veya üç bin adam gönderecek. Dahası, Amiral Allemand ile Koramiral Cosmao Toulon'dan ayrılmışlar; Calabria'ya çıkarma yapacaklar ve Corfu'da garnizon kuracaklar."

Ne var ki General Reynier'nin destek kuvvet hayalleri suya düşecekti. Allemand ile Cosmao Toulon'dan ayrılırken, bir İngiliz filosu da Capri'yi aldığı şekilde Ischia'yı da alma niyetiyle Messina'dan ayrılmaktaydı. Dolayısıyla Kral Joseph Masséna'yı yanında tutmayı tercih etti ve Calabria'daki generaline yalnızca muhafızlarından oluşan bir tugay ile yeni oluşturulmuş iki bölüğü, General Saligny'nin komutasındaki La Tour d'Auvergne ve Hamburg'u gönderdi.

Lagonegro ile La Corona kampı arasındaki yeni açılan yolun sayesinde artık Napoli ile General Reynier'nin alayları arasında doğrudan haberleşme sağlanabiliyordu. Bu yoldan ayrıca top ve cephane de nakledebiliyorlardı.

Şimdiki amaçları İngilizlerin kısmen İngiliz birliklerinden, kısmen ise asilerden meydana gelen garnizonlar kurdukları Scilla ile Reggio'yu ele geçirmekti. Napolyon generallerine iki şehri de Fransızların hâkimiyetine al-

maları için baskı yapıyordu, çünkü bu şehirler İngilizlere ait olduğu müddetçe Sicilya'yı işgal etmesi olanaksızdı. Reynier birliklerini Scilla'ya doğru hareket ettirdi.

René keskin nişancılardan oluşan koluyla Reynier'ye katılmayı talep etmiş ve bu talebi hemen kabul edilmişti, çünkü komutasındaki elli adam tutumlu kurşun harcayabileceğini, ama kurşununun hedefi asla ıskalamayacağını kanıtlamıştı. Scilla'nın yukarısındaki tepelere tırmanırlarken, bölgedeki partizan çetelerle çatışmalara girdiler. Bu çatışmaların birinde, René'yi doğrudan etkileyen bir olay meydana geldi.

Reynier'nin birlikleri bir düzine tutsak almışlardı ve tutsaklar eşkıya oldukları için kaderlerine hemen karar kılınmıştı. Bir idam mangası onları kurşuna dizmek üzere silahlarını dolduruyordu ki, tesadüfen oradan geçmekte olan René, tutsaklardan birinin Kont Leo'ya seslendiğini duydu. Kendisine seslenen adamı yakından görmek için onlara doğru yürüyünce, eşkıyalardan biri bir adım öne çıktı. "Affedersiniz Mösyö Leo, ama ölmeden önce size veda etmek istedim," dedi.

Adamın sesi tanıdık geliyordu ve René daha yakından bakınca, gözlerinden birinin üstünde hâlâ sargı olan ve üstünde hâlâ değirmenci kıyafetleri olan, kendisini Sant'Eufemia'daki savaşın gerçekleştiği gün Fransız ordusuna ulaştırmış olan, Pontine Bataklıkları'ndaki eşkıyayı tanıdı. "Yüce Tanrım," dedi etrafına bakınıp durumu değerlendirirken, "iyi ki bana seslenmişsin."

René müfrezenin başındaki teğmeni bir kenara çekti. "Az önce benimle konuşan şu adamın kaderini benim ellerime bırakabilir misiniz sevgili dostum?" diye sordu. "Yoksa talebimi General Reynier'ye mi iletmeliyim?"

"Kral Joseph için bir eşkıya eksikmiş, bir eşkıya fazlaymış fark etmez Kontum," dedi teğmen rahat tavırlarla. "Ayrıca bu adamı istemek için mutlaka haklı gerekçeleriniz vardır. Cesaretinize ve vatanseverliğinize beslediğimiz hayranlığın bir işareti olarak, bu adamı alabilirsiniz."

René teşekkür ederek teğmenin elini sıktı. "Adamlarınıza önerebileceğim bir şey var mı?" diye sordu.

"Hayır," dedi teğmen. "Hepsi oybirliğiyle adamı size verirdi, ama teki bile satmayı kabul etmezdi."

"Siz gerçekten de ince insanlarsınız dostlarım," dedi René.

"Adamı çözün," dedi subay askerlerine.

Eşkıya hayretten dili tutulmuş halde olduğu yerde kalakaldı. "Benimle gel," dedi René.

"Nereye giderseniz gidin, sizinle gelirim," dedi adam. René'yi minnettarlıkla takip etti.

René ile tutsağı, artık görevini yapmaya hazır olan idam mangasından uzaklaştıklarında, René "Bir yanda dağlar, bir yanda da orman var. Seçimini yap, gitmekte serbestsin," dedi.

Eşkıya bir süre düşündü. Ardından başını salladı ve inatçı bir tavırla ayağını yere vurarak, "Hayır gitmeyeceğim!" dedi. "Tutsağınız olmayı tercih ederim. Ölüm Meleği'ni çok kez gördüm. Tabancayla, iple, on tüfekle burun buruna geldim ve her seferinde Ölüm Meleği'ni öyle çirkin buldum ki, artık onunla işim olmamasını yeğlerim. Bırakın sizinle kalayım. Bırakın kılavuzunuz olayım, yolları ne kadar iyi tanıdığımı biliyorsunuz. Ya da uşağa gereksiniminiz varsa, uşağınız olurum; silahlarınızla ve atınızla ilgilenirim. Ama ormanlar ve dağlar artık canıma yetti!"

"Anlaştık," dedi René. "Benimle gelebilirsin ve eğer işler beklediğim gibi giderse, cezalandırılmak yerine ödüllendirilirsin."

"Elimden geleni yaparım," dedi eşkıya söz vererek. "Size hak ettiğiniz her şeyi veremesem bile, bu yeterince çabalamamamdan kaynaklanmaz."

Fransız birlikleri hedeflerine vardılar. Tepenin doruğundan Scilla'yı, Sicilya kıyılarını, Reggio'yu, Lipari Adaları'nı görebiliyorlar, ufukta ise Capri'nin puslu hatları uzanıyordu.

Tepelerde yollar topçu birliklerinin geçemeyeceği bir hale geldi, çünkü Aspromonte'den akan çok fazla sayıda ırmak vardı. Ağır silahlarla ırmakları geçmek zor olacaktı. General Reynier bu durumla nasıl başa çıkabileceklerini tartışmak için kurmaylarını bir araya topladı. Çeşitli teklifler öne sürüldü, ama hiçbirini kabul etmek mümkün değildi. Üstelik hemen bir çözüm bulmaları gerekiyordu, çünkü bir kısmı Pampinello yakınlarında demir atmış olan kıyının yakınlarındaki Sicilya gemilerinden ateş alıyorlardı.

Gemiler öyle isabetli ve yoğun ateş ediyorlardı ki sonunda General Reynier'nin kendi toplarının bir kısmını kurdurtmaktan başka çaresi kalmadı. Yarım saat içinde beş kiloluk topları gemilerin güvertelerini taramış ve onları pes ettirmeyi başarmıştı. Ne var ki denize açılmak için hiçbir girişimde bulunmuyorlardı. Dolayısıyla general bağırarak teslim olmalarını emretti –üç kez bağırdı– ama gariptir ki hiç kimse teslim olmayı kabul etmek üzere güverteye çıkmadı.

General topçularına gemileri batırmalarını emretmişti ki, René yanına yaklaşıp kulağına bir şeyler fısıldadı. "Gerçekten haklı olabilirsiniz," dedi general. Topçuları ateşi kesti.

Eşkıyasıyla konuşmakta olan René ceketini ve gömleğini çıkarıp suya koştu, çünkü İngilizlerin General Reynier'nin emirlerine neden karşılık

vermediklerini anlamıştı. Yüzerek gemilere yaklaştı ve teslim olmalarını emretti – İngilizce olarak. Hemen teslim oldular. Her gemide yirmişer adam ve on kiloluk birer top vardı.

General Reynier sırılsıklam haldeki genç adamı karşılamaya geldi.

"Daima iyi tavsiyeler verirsiniz René," dedi. "Gidip üstünüzü değiştirin, ardından toplarımızı Reggio'nun menziline taşımanın bir yolunu bulmamıza yardımcı olursunuz."

"Ben de bu konuyu düşünüyordum Generalim," dedi René. "Bana on iki ila on beş saat izin verirseniz, size iyi haberlerle dönmeyi umuyorum."

"İzin sizindir," dedi Reynier. "Tecrübelerim bana, tavsiyelerinize başvurmakla yetinmektense, sizi serbest bırakmanın daha iyi olduğunu öğretti."

On dakika sonra Il Pizzo'dan gelmekte gibi görünen iki köylü generalin yanından geçip dağlarda gözden kayboldu. General onların casus olabileceğini düşünmüştü ve askerlerine onları yakalamalarını emretmek üzereydi ki köylülerden biri şapkasını çıkararak ona selam verdi. General René'yi tanıdı.

CXVII
René Hiç Beklemediği Bir Anda Il Bizzarro'nun İzine Rastlıyor

İKİ KÖYLÜ GERÇEKTEN DE RENÉ İLE ona kılavuzluk yapan yeni uşağıydı. Dağdaki ırmakların kaynağına set çekmenin aynı işlemi yamaçlarda gerçekleştirmeye çalışmaktan daha etkili olup olmayacağını araştırmak için yola koyulmuşlardı. Aspromonte'nin altındaki bir noktaya ulaştıklarında, rahatlıkla Reggio'ya kadar gidebilecekleri bir yol keşfettiler, hatta yol aşağılara indikçe daha da düzeliyordu. Bir hafta içinde toplarını nakletmeyi ve şehrin top menziline kurmayı mutlaka başarabilirlerdi. Artık yapmaları gereken tek şey, bu güzel haberi generale iletmekti.

Bu esnada gece çökmeye başlamıştı. René tek başına olsa yolları asla bulamazdı, ama yanında yetenekli kılavuzu olduğu için hiç endişelenmiyordu.

Yoldan belirli bir mesafe uzaklıkta, çalıların onları gizlediği bir yerde, bir ağacın altına oturup sakin bir şekilde yemeklerini yemeye başladılar. Yemeklerini yerken, René ansızın yoldaşının elini omzunda hissetti. Kılavuz parmağını dudaklarına götürerek sessiz olmasını işaret etti.

René sustu ve beraberce kulak kabarttılar. Ağır ayak sesleri duydular, sanki ağır bir şey –ya da biri– sürüklenerek çekiliyordu. Kulak tırmalayıcı sesler ve itirazlar duydular.

Ardından beş adam gördüler; ağzı tıkalı ve bağlı iki adam daha bulunmaktaydı, iki adamı darağacı işlevi görebilecek kadar sağlam bir ağaca sürüklüyorlardı. Bağlı adamların asılmaya götürüldüklerine dair hiçbir kuşkuları olamazdı. Boğuk itiraz çığlıkları bunun en iyi kanıtıydı.

René kılavuzunun kolunu sıktı. "Merak etmeyin," dedi kılavuz. "Bu adamları tanıyorum."

İlmikler tutsakların boynuna geçirilince, beş adamdan katırcı gibi görüneni ağaca tırmandı ve ipleri iki dala bağladı. O çekerken yoldaşları da iterek yardım etti ve iki adamı on dakika içinde astılar.

René bu korkunç sahneyi son derece çirkin bulmasına rağmen ağzını hiç açmadı.

İnfazcılar iki adamın öldüğünden emin olduktan sonra yollarını ayırdılar. Dördü Reggio'ya doğru yoluna devam etti; beşincisi geldiği yere dönmek üzereydi ki, René'nin yeni uşağı ağaçların arasından çıkarak ona seslendi: "Orlando?"

Orlando adındaki bu adam, adamların asılmalarına yardımcı olmamış, ama infazı büyük bir ilgiyle izlemişti. Hançerine davranarak sesin geldiği yöne döndü. "Ah, sen miydin Tomeo?" dedi. "Burada ne yapıyorsun?"

"Sizin yaptıklarınızı izlemekten başka bir şey yaptığım yok."

"Umarım namuslu bir hayat yaşamaya başlamamışsındır," dedi Orlando gülerek.

"Boşuna umma. En azından değişmek için elimden geleni yapıyorum. Peki ama o zavallı iki adam asılmayı hak edecek ne yaptı?"

"Onlar imzama saygı göstermeyen iki alçaktı. Senin de gördüğün gibi Reggio'ya doğru yola koyulmuş olan dört katırcıya geçiş izni vermiştim. Il Bizzarro ile birbirimizin imzalarına saygı göstereceğimize söz vermiş olmamıza rağmen, adamları bu katırcıları durdurup soydu. Dolayısıyla katırcılar bana döndü ve adalet talep etti. 'Beni Il Bizzarro'ya götürün,' dedim. Götürdüler. 'Kardeşim,' dedim Il Bizzarro'ya, 'adamların imzama saygı göstermediler. İbreti âlem olsun diye onları asmalıyım.' Il Bizzarro içmeye devam ederken bana olanları anlattırdı. 'Suçluları cezalandır, ama elini çabuk tut dostum. Yemek yerken rahatsız edilmekten hoşlanmadığımı biliyorsun,' dedi. Kapının dışında bekleyen katırcılarımı çağırdım. Hırsızları teşhis ettiler ve Il Bizzarro onları bana teslim etti. Onlara ne yaptığımı gördün."

René de ormanın kıyısına gelmiş ve Orlando'nun anlattıklarını dinle-

mişti. "Gel de bizimle bir şeyler iç yoldaş," dedi René.

Korkan veya irkilen Orlando arkasını dönünce elinde şişe tutan bir adam gördü. Gözlerini çevirdiği dostu, sahneye yeni çıkan oyuncunun güvenilir olduğunu işaret etti.

René birkaç yudum içtikten sonra şişeyi Orlando'ya uzattı, böylece adam şişenin içeriğine dair kuşkulara kapılmayacaktı. Ardından dostu Il Bizzarro'ya dair birkaç soru sordu.

Şarabı beğenen Orlando Il Bizzarro hakkında bildiklerini onlarla paylaşmakta sakınca görmedi. Hatta René'ye istediğinden daha fazla bilgi verdi; saat geç olmaya başladığı için René yoldaşına General Reynier'ye dönmeleri gerektiğini hatırlattı. Üç adam şişeyi bitirdiler ve tokalaşarak vedalaştılar. Dallarında ansızın beliriveren lanetli meyvelerle ağırlaşan ağacı arkalarında bıraktılar.

René iki saat sonra kampa varmıştı. Ertesi gün şafakta General Reynier'ye rapor vermeye gitti. Uyanmış olan general yatağında endişeyle Calabria haritasını inceliyordu.

"Artık haritalar konusunda endişelenmenize gerek kalmadı Generalim," dedi René gülerek. "Toplarınızın, bilardo masasındaymış gibi kolayca yuvarlanabileceği bir patika buldum. İki hafta içinde Reggio'yu bombalamaya başlayabiliriz, on sekiz güne de almış oluruz."

General yatağından sıçradı. "Sözünüzden kuşku duymuyorum sevgili kontum," dedi. "Ama kendi gözlerimle de görmeyi isterim."

"Bundan daha kolay ne var Generalim? Siz giyinin. Ben elli adamımı toplayayım, eğer sizi götürdüğüm yeri beğenirseniz, ordunun geri kalanı da gelir. Burada sadece Scilla'yı işgal etmeye yetecek sayıda adam bırakırız."

"Sadece üçümüz gitsek ne olur?" diye sordu Reynier.

"Ah! Böyle bir sorumluluğun altına girmek istemem Generalim," dedi genç adam. "Elli adamımla güvenliğinizi garanti edebilirim. Ama yalnızca üç kişi olursak, sadece sizden önce öleceğimi garanti edebilirim ve bu sizin işinize yaramayabilir, dolayısıyla başlangıçtaki planıma sadık kalmak daha iyi olur sanırım."

General Reynier on beş dakika içinde giyinip karargâhından çıktıktan sonra, Kont Leo'nun elli adamının tüfekleriyle hazır beklediklerini gördü. Teçhizatlara göz gezdirdi. "Bu kadar teçhizatla seferimizi gizli tutmamızın mümkün olmadığını siz de biliyorsunuz sevgili dostum," dedi René'ye. "Madem öyle, gelin birlikte kahvaltı edelim, adamlarınıza da şarap dağıttıracağım."

Yarım saat sonra yola koyuldular. Tomeo bu kez önceki gün gittikle-

rinden daha farklı bir yolu tercih etti, böylesi atlar için daha kolaydı. Sabah dokuz sularında Aspromonte'nin zirvesine vardılar. Topları Maida'ya getirmeyi başardıktan sonra dağın zirvesine çıkan yolu takip edebileceklerini ve Aspromonte'de dağın sırtından inmeye başlayarak Reggio'ya ulaşabileceklerini hesapladılar. General Reynier'nin tecrübeli gözleri, bunu kuşatma silahlarıyla başka türlü başarabilmenin hiçbir yolu olmadığını söylüyordu. Genç teğmeni bir kez daha paha biçilemez yaratıcılığını kanıtlamıştı.

General kampa dönünce birliklerin bir kısmının tepelerde gecelemesini istedi; diğerleri İngilizleri uzak tutmak için kıyıya yakın kalacaktı. René istihkâm subaylarının ve topçuların işe koyulduğunu görür görmez, General Reynier'den iki hafta izin istedi.

"Eğer bu bir sırsa, bana anlatmanız için sizi zorlamak istemem," dedi General Reynier. "Ama dostunuza söyleyebileceğiniz bir şeyse, ne yapmayı planladığınızı öğrenmek isterim."

"Ah, yüce Tanrım!" dedi René. "Size söylememin hiçbir sakıncası yok. Ekselansları Savaş Bakanı Saliceti ile yemek yiyorduk ve konu Il Bizzarro adında bir eşkıya liderinden açıldı. Bu canavar hakkında korkunç hikâyeler anlatıldı ve Bakan'ın kızı Lavello Düşesi, eşkıyanın kellesini kendisine göndereceğime söz vermemi istedi. Bu söz hiç aklımdan çıkmadı, ama düne kadar bu adama dair hiçbir gerçek haber alamamıştım. Adam kurnaz bir serseriye benzediği için iki hafta izin istedim, ama iki haftanın bile onu yakalamam için yeterli olacağını garanti edemem."

"Bu iki hafta boyunca ben size nasıl yardımcı olabilirim?" diye sordu Reynier.

"Zeytin ağacından ve meşe köklerinden güzel bir kutu yaptırıp, üstüne Lavello Düşesi'nin isminin baş harflerini oydurtursanız, büyük bir incelik göstermiş olursunuz Generalim. Böylece ona Il Bizzarro'nun kellesini uygun bir kutuda göndermiş oluruz."

CXVIII
Eşkıyaların Peşinde

RENÉ'NİN IL BIZZARRO'NUN KELLESİNİ Lavello Düşesi'ne göndereceğine yemin ettiği günden beri, eşkıya Cosenza'dan sürülmüş ve Scilla ormanının kendisine sığınak sağladığı, Calabria'nın uzak köşelerine çekilmişti. Gaddarlığını kanıtlayan yeni eylemlere imza atmakta hiç vakit kaybetme-

mişti. Il Bizzarro yöre halkına ve zavallı köylülere öyle sert davranmıştı ki, normalde eşkıyalara ve amaçlarına sempati gösteren bu insanlar ona cephe almaya başlamışlardı.

Il Bizzarro yöre halkının nefretini kazanmakla kalmayıp, çetesindeki adamların sadakatini de sağlama almıştı. Eşkıyalarından hiçbiri onu kanuna teslim etmeyi göze alamazdı, çünkü onları zorla işlediği her suça iştirak ettiriyor ve böylece affedilme umudu taşımalarını imkânsız kılıyordu. Örneğin bazı askerlerin Il Bizarro'nun izini sürmesine yardım etmek zorunda kalan genç bir çoban eşkıyalar tarafından ele geçirilip öldürüldüğünde, her biri bıçağını ona bir kez saplamaya zorlanmıştı. Çoban kırk dokuzuncu bıçak darbesinden sonra bile hâlâ hayattaydı. Il Bizzarro'ya ait olan ellinci bıçak darbesi işini bitirmişti. Ardından cani kasap genç çobanı çetesindeki adam sayısı kadar parçaya bölmelerini emretmişti; dev bir kazana koyulduğunda cesedi daha tam soğumamıştı bile. Adamların hepsi çoban çorbasından içmeye ve etin bir parçasını yutmaya mecbur bırakılmıştı.

Il Bizzarro'nun iki tane kocaman çoban köpeği vardı. Onları üç gün aç bırakıp, Monteleone milli muhafızlarından iki subayın üstüne saldı; adamlar çıplak ve silahsızdı. Hıristiyanların yırtıcı hayvanlarla savaşmak zorunda bırakıldığı günlere benzer bir sahne yaşandı. Subaylar başlangıçta kaçmaya çalıştılar, ama yırtıcı düşmanlarından kaçmanın hiçbir yolu olmadığını anlayınca, dönüp saldırdılar. Köpeklerin bacaklarını koparmaya, dişlerine dişleriyle karşılık vermeye çalıştılar. Ne var ki köpeklerin ürkütücü dişleri zavallıların derisinin içlerine saplanırken, kendi dişleri hayvanların kalın kıllarını bile aşamıyordu.

Buna benzer insanlık dışı gaddar eylemler Il Bizzarro'nun kanun kaçağı ilan edilmesine yol açtı. Bütün Calabria onu yakalamak için elinden geleni yapacağına yemin etti.

Tomeo Il Bizzarro'ya hiç hizmet etmemiş, hatta onunla tanışmamıştı. Birçokları gibi Tomeo da eşkıyalığı bir meslek olarak görüyor ve mesleğini gururla, şerefli bir biçimde icra ediyordu. Hırsızlık yapardı, evet, hatta gerekirse adam da öldürebilirdi, ama asla bu tür sebepsiz suçlar işlemezdi. Dolayısıyla René ondan tavsiye istediğinde, Tomeo Il Bizzarro'nun yakalanmasına yardımcı olmak için René'ye hizmetlerini sunmakta hiç tereddüt etmedi.

Öncelikle Il Bizzarro'nun o anda tam olarak nerede saklandığını bulmaları gerekiyordu. Tomeo, bir süre kendisi de Parafante adında meşhur bir eşkıyanın yanında Scilla ormanında çalışmış olduğu için, Il Bizzarro'nun yerini yaklaşık üç gün içinde saptayabileceğini düşünüyordu. Ne var ki Tomeo hemen ertesi akşam döndü.

Bir ağacın altında ağlayan yaşlı bir kadına rastlamıştı. Onunla konuşunca, kadıncağızın Il Bizzarro tarafından korkunç bir biçimde işkence edilip öldürülen genç çobanın annesi olduğunu öğrenmişti. Yaşlı kadın Tomeo'nun sorularının sebebini öğrenince, bütün varlığını ona yardım etmeye ve oğlunun intikamını almaya adayacağına yemin etmişti. İki gün sonra buluşmayı kararlaştırmışlar, yaşlı kadın bu sürenin sonunda ona eşkıyanın yerine dair daha ayrıntılı bilgi getireceğine söz vermişti.

René kararlaştırılan gün elli adamını bir araya topladı ve büyük bir güvenle Tomeo'yu takip etti. Yaşlı kadın saptadıkları yerde bekliyordu. Il Bizzarro'nun ertesi gece kalmayı planladığı yeri bütün ayrıntılarıyla Tomeo ve René'ye tarif etti. Tomeo gerekli bütün bilgileri aldığına ikna olunca, René ile birlikte oradan ayrıldılar.

René elli adamıyla birlikte pozisyon aldı. Gece çöktüğünde meşalelerini yakıp çalıları eşelemeye başladılar. Hiç kimseyi bulamadılar; yalnızca kuşları ve birkaç vahşi hayvanı ürküttükleriyle kaldılar. Ancak yine de Il Bizzarro'nun kamp kurmuş olduğu yeri bulmayı başardılar. Kamp ateşinde hâlâ korlar parlıyordu. René ve Tomeo bu sayede aldıkları bilginin doğru olduğunu anladılar. René'nin elli adamı muhtemelen eşkıyaların gözünden kaçmayacak kadar büyük bir grup teşkil ediyordu.

René bir girişimde daha bulundu. Bu kez Il Bizzarro ve adamları olmaları gereken yerdeydiler, ama bu kez de kampın etrafına yerleştirilmiş olan gözcüler alarm verdiler. Küçük bir çatışma yaşandı ve eşkıyalardan biri öldürüldü, ama başka bir netice alınamadı. Ancak avın haberleri yayılmaya başlamıştı.

Il Bizzarro bir süre bölgenin kralı gibi yaşamıştı. Reynier Sant'Eufemia'da yenilgiye uğrayıp Basilacata'ya çekilmek zorunda kalınca, Calabria'nın o bölgesini eşkıyaların ellerine bırakmıştı. Il Bizzarro işte o zaman Palmi'ye şanlı bir giriş yapmış –insanlar bunu hâlâ konuşurlar– ve işte o zaman şöhretinin doruğuna çıkmıştı.

Atlı yüz adamın ve çok sayıda yaya eşkıyanın başını çeken Il Bizzarro, yetkililer ve din adamları tarafından muhteşem bir çadırda ağırlanmıştı. Kilometrelerce uzaklardan gelen büyük bir kalabalığın arasından kiliseye götürülmüştü. Meşruluğunun şerefine *Te Deum*'u okumuşlardı. Kutlamalar şu tezahüratlarla son bulmuştu: "Çok yaşa Kral! Çok yaşa Marie–Caroline! Çok yaşa Il Bizzarro!"

Bu üçlü tezahürat, serbest düşünceli kişilerin tebessüm etmesine yol açmıştı.

Bu maceranın sonunu ancak hayal edebiliriz. Dumas'ın tefrika olarak yayımlattığı seri burada sona eriyor.

EK BÖLÜM

Dumas'nın kendi el yazısıyla kaleme aldığı, ancak yayımlanmamış sıradaki üç bölüm romanda yeni bir serüven başlatıyor.

I
Ekselansları Kral Naibi Eugene-Napolyon

CAMPOFORMIO ANLAŞMASI İLE eskiden Venedik Cumhuriyeti'ne ait olan bütün toprakların Avusturya'ya verildiğini ve Adige'nin o tarafında kalan toprakların Cisalpine Cumhuriyeti'ne dâhil edildiğini biliyoruz.

Cisalpine Cumhuriyeti sonradan İtalya Krallığı olacak ve Campoformio Anlaşması ile Avusturya'ya verilmiş olan Venedik toprakları da 1805 yılında ona dâhil edilecekti.

Prens Eugene de Beauharnais işte o zaman Venedik Prensi unvanını aldı ve topraklar her birinin başında birer idareci bulunan sekiz bölgeye ayrıldı.

Venedik Adriyatik'in, Padua La Brenta'nın, Vicenza Bachiglione'nin, Treviso Tagliamento'nun, Capo d'Istria Istria'nın ve Udine de Passeriano'nun başkentiydi.

Udine, Roja Nehri kıyılarında, verimli bir ovanın ortasında bulunan küçük ve şirin bir şehirdi. Şehrin iç ve dış bölümü surlarla ve hendeklerle ayrılmıştı.

İtalya'nın Kral Naibi bu şehirde ikamet ediyordu.

Saray yirmi sekiz yaşındaki bir prense uygundu. Neşeli, gürültülü ve gösterişliydi; gençlerin gençleri çekmesi doğaldı. Saray güzel kadınlardan ve onların yakışıklı refakatçilerinden meydana geliyordu. Erkekler korkusuz, duyarlı ve maceraperestti, kadınlar ise çağa uygun olarak duygusaldı; piyanonun başında toplanır, Kraliçe Hortense, Büyük Jadin ve Mösyö d'Alvimar tarafından yazılan aşk hikâyelerini okurlardı.

Gündüzleri kırlarda gezintiler yaparak veya Murano lagünleri çevresinde avlanıp balığa çıkarak vakit geçirirlerdi.

Barış dönemiydi, her şey sakindi ve kral naibinin hazinesi doluydu. Hayatın tadını çıkarmaktan başka yapacak ne vardı?

Önceki sabahtan beri saraydaki herkes lagünlerde balık tutmaya gitmişti.

Tarih 8 Nisan 1809'du.

Sabah dokuz sularında tırıs giden üç atın çektiği tozlarla kaplı bir araba Udine kalesine çıkan sarp yamacı tırmanmaya başladı.

Eskiden Venedik hükümetinin başındaki patriğin ikamet ettiği saray-

da şimdi genç kral naibi ikamet ediyordu.

At arabası pazar meydanında bir süre durdu. Genç ve yakışıklı bir subay anlaşmanın onuruna dikilmiş olan Campoformio Sütunu'nu incelemek için arabadan indi. Sütunun üzerine anlaşmanın tarihi ile bölgeyi Venedik'ten alan Birinci Konsül'ün ihtişamına ve asilliğine yönelik övgüler oyulmuştu. Ardından araba yoluna devam etti ve belirtmiş olduğumuz gibi kaleye doğru tırmandı.

Araba kale kapılarına ulaştığında nöbetçiler durmasını işaret etti.

"İmparator'dan mektup var!" diye seslendi iki kişi aynı anda.

Seslenenlerden biri arabanın içindeki genç subaydı. Diğeri ise arabacı koltuğunda oturan Calabrialı bir uşaktı.

"Komutanı çağırın!" dedi genç subay.

Homurdanan yaşlı bir teğmen geldi.

İtalyan Savaşları'nda görev yapmış bir gaziydi.

Genç subayı görünce, "Yine o bıyığı bitmemiş gençlerden biri geldi demek," dedi.

Subay yaşlı askerin sözlerini duydu.

"Sevgili dostum," dedi gülerek. "Her bıyık Piramitlerin yakınlarında parlayan Türk palalarını ya da Marengo'da patlayan topları görme şerefine nail olamadı. Benim bitmemiş bıyığım sizinkini kıskanıyor."

Teğmenin yüzü kızardı, çünkü bir üstünü gücendirdiğini fark etmişti. Genç subayın üstündeki üniforma ve rütbe, bir hafif süvari birliğinin binbaşısı olduğunu gösteriyordu.

"Affedersiniz Komutanım," dedi yaşlı asker. "Bildiğiniz gibi –ya da belki bilmeyecek kadar şanslısınızdır– geride bırakılan bizler genellikle kendi kusurlarımızı suçlayacağımız yerde liderlerimizi adaletsizlikle suçlarız. Ama sonuçta böyle bir şeye sahip olduğunuzda," dedi göğsündeki haça vurarak, "böyle bir şeye sahip olduğunuzda, şikâyet edemezsiniz."

"Haklısınız sevgili dostum. Üstelik gördüğünüz gibi," dedi subay kendisinin nişan bulunmayan göğsünü göstererek, "ben o konuda sizin kadar şanslı değilim. Ama vakit kaybediyoruz. Ekselansları Kral Naibi ile hemen görüşmeliyim. İmparator'dan mektup taşıyorum."

"'Görüşmeliyim,'" diye tekrarladı yaşlı asker. "İşte gençler böyle, yapmaları gereken tek şeyin emir vermek olduğunu ve emirlerine anında itaat edileceğini düşünüyorlar. Ya Ekselansları Udine'de değilse? Ya avlanmaya, balık tutmaya ya da lagünlerde gezmeye gittiyse? O durumda 'Görüşmeliyim' meselesi ne olacak?"

"Kendisi Udine'de değil mi? Nerede? Her neredeyse onu bulmak zorundayım. İmparator'a, nerede olursa olsun, 8 Nisan'da öğlen vakti onu

bulacağıma söz verdim."

"Benim memleketimde, 'Âşık olacağına şanslı ol,' diye bir deyiş vardır Komutanım. Hiç âşık oldunuz mu bilmiyorum, ama şanslı olduğunuz kesin. Yarım fersah ötedeki Palanova yoluna bakın. Kalkan tozu görüyor musunuz? Saray arabaları dönüyor."

"İyi öyleyse," dedi genç subay arabadan atlarken, "yolculuğum şimdilik sona erdi. Arabacıya ödemesini yap Tomeo."

Bu esnada arabanın etrafında kalabalık bir grup toplanmıştı; saray subaylarından biri binbaşının yanına gelip, saraya dönmekte olan kral naibinin adına onu kaleye davet etti.

Genç adam elini uzatıp içtenlikle yaşlı askerin elini sıktı.

"Teşekkür ederim sevgili dostum," dedi. "Bana söylediğiniz gerçeği asla unutmayacağım ve omzunuza bir rütbe daha eklenme fırsatı doğarsa, rütbeyi kendim takmak için izin isteyeceğim."

Yaşlı asker onun yürüyerek uzaklaşmasını izledi ve başını salladı.

"Acemi çaylak!" diye homurdandı. "Beni kollayacağına söz verdi galiba."

Ardından omzunu silkerek adamlarının yanına döndü.

Binbaşıyı saraydaki yatak odalarından birine alıp isteklerini sordular.

"Su istiyorum, bir de uşağımı," dedi binbaşı.

Beş dakika sonra ikisine de kavuştu.

Tomeo (bu ismin, yolcunun arabacı koltuğunda oturan İtalyan'a seslenirken kullandığı isim olduğunu hatırlayalım) gümüşten şık bir sandığı açıp içindekileri raf'a yerleştirdi. Gizli bir bölmeden, incilerden, elmaslardan ve balıkçıl tüylerinden yapılmış güzel bir mücevher çıkardı. Ardından efendisine danışmak için başını kaldırdı.

"Evet, iyi olur," dedi efendisi gülümseyerek.

Genç subay on dakika içinde giyinmişti ve tamamen farklı görünüyordu. Toplum içine çıkacak bir yavere yakışacak biçimde saçlarını tarayıp fırçalamış ve parfüm sürmüştü.

Arabalar sarayın avlusuna girdiğinde, bıyığına son biçimini veriyordu.

Prens dairesine yeni girmişti ki, birisi yolcuya Ekselanslarının kendisini görmeye hazır olduğunu bildirmeye geldi.

Genç subay İmparator'un mektubunu kalpağına koydu ve kendisini takdim edecek olan yaverin peşinden gitti.

On dört sene önce Strasbourg'da Augereau ile eskrim dersleri alırken gördüğümüz Eugene de Beauharnais artık yirmi sekiz veya yirmi dokuz yaşlarında yakışıklı ve zarif bir prens olmuştu.

İki adam yaklaşık aynı yaşlardaydı.

Birbirlerine, güzelliği gördüğümüzde hissettiğimiz hayranlıkla baktılar. Ne var ki Eugene genç subayda kendisinde bulunmayan azmin belirtilerini hemen gördü; o vahim mükâfatı alan kişinin beklenmedik olaylar tarafından ezilebileceğini, ama boynunu asla eğmeyeceğini gösteren işaretler.

Eugene onu yaşının ve rütbesinin gerektirmediği bir saygıyla selamladı.

Subay reverans yaptı ve prense doğru yürüyerek mektubu ona uzattı.

"Majesteleri Fransa İmparatoru'ndan, Majesteleri İtalya Kral Naibi, Venedik Prensi'ne mektup var," dedi.

"Alayım mösyö," dedi Eugene. Ardından mektubu dudaklarına götürdü ve açtı. "Paris!" diye haykırdı şaşkınlıkla. "İmparator Paris'te değil. İmparator Valladolid'de!"

"Okumaya devam edin Ekselansları," dedi subay.

Prens okumaya devam etti ve şaşkınlığı şüpheye dönüştü.

"İmkânsız!" diye mırıldandı. "İmkânsız! İmparator burada olup bitenler konusunda benden daha bilgili olamaz." Ardından ulağa döndü ve "İmparator size bana getirdiğiniz haberlerden söz etti mi?" diye sordu.

"Evet Ekselansları. Majesteleri sizi savunmanızı hazırlamaya davet etti ve üç ya da dört gün içinde Arşidük John'un size saldıracağını söylememi istedi."

"Öyle birdenbire mi? Habersiz mi? Savaş bile ilan etmeden mi? Uyarılmamış olmam imkânsız. Onun ve Avusturyalılarının sıcak hava balonundan tepemize inecek halleri yok."

"Evet, ama Tolmezzo ve Fella Torte'den geldiği takdirde, iki gün içinde ileri karakollarınıza ulaşabilir."

"İmparator Kral Murat'tan bir Napoli bölüğü göndermesini istediğini ve General Lamarque komutasındaki bölüğün sekizinde veya dokuzunda Udine'ye varacağını yazmış."

Kral naibi zili çaldı ve yaverlerinden biri içeri girdi.

"Hemen General Sahuc'u çağırın," diye emretti.

Yaver hemen odadan çıktı.

İki adam konuşmayı sürdürdüler, çünkü ulağın getirdiği haberler konuşulması gereken önemli meseleler içeriyordu.

"İmparator bana doğrudan ileteceğiniz emirler vermedi mi?" diye sordu prens.

"Siz Ekselanslarının özellikle anayollarda çok dikkatli olmanızı tavsiye etti. Birliklerinizin hazır ve avantajlı bir konumda olduğu takdirde saldırıya geçebileceğini, hatta geçmesi gerektiğini söyledi. İlk savaşın ne kadar önemli olduğunu siz Ekselansları da tahmin edersiniz. Eğer galibiyetle so-

nuçlanırsa bütün ordu yüreklenir. Ama eğer yenilgiyle sonuçlanırsa... Yenilginin sonuçlarını asla bilemeyiz."

Eugene mendiliyle alnında biriken terleri sildi ve yüzü gözle görülür biçimde soldu.

"Peki ya ordum dağınık durumdaysa, avantajlı bir konumda değilse..."

"İmparator o durumda Tagliamento'ya çekilip saflarınızı orada hazırlamanız gerektiğini düşünüyor Ekselansları."

"Bir sefere kaçarak mı başlayacağım?"

"Birincisi geri çekilmek kaçmak anlamına gelmez. Antik çağların en büyük generallerinden biri ve günümüzün en büyük generallerinden biri, şanını geri çekilerek elde etmiştir. Bir hafta boyunca geri çekilin. Ardından durup saldırın. Savaşı kazanın. O hafta boyunca kaybettiğiniz toprakları çok geçmeden geri kazanmış olursunuz."

General Sahuc takdim edildi.

"Onu içeriye alın," diye seslendi kral naibi.

General daha onu selamlamaya son vermemişti ki, "Yollarda devriyeleriniz var mı General?" diye sordu Eugene.

"Elbette Ekselansları."

"Nerede?"

"Her yerde."

"İki katına çıkarın. Her devriyeye İtalyanca konuşabilen birer adam yerleştirin ki köylüleri sorguya çekebilsin. İmparator –ve bunu yalnızca sizin için söylüyorum General– saldırıya uğrayacağımız konusunda uyarıda bulunuyor."

"Tam buraya gelirken Venedik doğrultusundan çok sayıda adamın buraya doğru ilerlediğini haber aldım," dedi General Sahuc, "ama dalgalandırdıkları üç renkli bayrak Fransız olduklarına işaret ediyor."

"General Lamarque ile bölüğü olmalı," diye fısıldadı prens genç subaya.

"Ama bize kim saldırabilir ki?"

"Avusturya elbette."

"Savaş ilan etmeden mi?"

"Tam Avusturyalılara göre bir hareket. Her neyse General, İmparator saldırının on üçü ila on beşi arası başlayacağını söylüyor. Hiçbir detayı gözden kaçırmayalım. Devriyelerinizi gönderin ve karargâhtan bütün askerlerinizin nerelerde konuşlanmış olduklarını öğrenin."

"Hemen öyle yapacağım Ekselansları."

"Artık gidebilirsiniz."

General Sahuc odadan ayrılır ayrılmaz metrdotel içeriye girdi ve öğle yemeğinin hazır olduğunu bildirdi.

"Yemekte bize katılın," dedi Eugene subaya.

"İmparator beni siz Ekselanslarının emrine verdi," dedi genç adam reverans yaparak.

Ardından kral naibini takip etti.

II
Öğle Yemeğinde

ÇİFT KANATLI KAPILAR ARDINA DEK AÇILDI ve prens genç adamı bütün saray eşrafının toplanmış olduğu salona aldı.

Saray eşrafının ne tür insanlardan meydana geldiğini zaten belirtmiştik. Genç subayın gözleri kamaştı. Bu denli güzel kadını ve bu denli şık subayı hiç bir arada görmemişti.

"Bayanlar baylar," dedi prens, "sizlere İmparator'un özel ulak olarak bana göndermiş olduğu Mösyö René'yi takdim etmek istiyorum. Savaş Bakanı onu çok övdü. Kendisi sizlerin rakibiniz olacak beyler, sizin ise hizmetkârınız olacak bayanlar. Mösyö René, kolunuzu prensese uzatmanıza izin veriyorum. Prenses, lütfen refakatçinizi yanınıza oturtun."

Yemek salonunun kapıları açılmıştı.

Bir süre herkes yerini almakla meşgul oldu. O kargaşa esnasında birbirlerinin yolunu kesmemek için ellerinden geleni yaptılar. Konukların hepsi oturunca, bütün gözler René'ye döndü.

Yemek salonuna girdiğinde herkes onun yakışıklı ve şık olduğunu düşünmüştü. Ancak kolunu prensese nasıl uzattığını, ona sandalyesine kadar nasıl refakat ettiğini ve kendisi oturmadan önce onun önünde nasıl reverans yaptığını görünce, ayrıca en ileri gelen asilzadelerle birlikte olmaya alışık bir insan olduğunu da kabullenmek zorunda kalmışlardı.

"Bayanların nereden geldiğinizi ve neler yaptığınızı öğrenmeye can attığını görüyorum Mösyö René," dedi prens. "Haydi, onlara kendinizden söz edin."

"Ekselansları sohbete benim yön vermemi talep ederek beni utandırıyorlar. Ben bir tutsak, denizci, gezgin, asker ve eşkıya avcısı hayatı yaşadım. Bunun pek ilginç bir yanı yok."

"Neler söylüyorsunuz?" dedi prenses. "Bunların ilginç olmadığını mı

düşünüyorsunuz? Bana çok ilginç geldi."

"Onu cesaretlendirin Prensesim, cesaretlendirin!" diye fısıldadı kral naibi karısının kulağına.

"Tutsak mıydınız?" diye sordu prenses yanında oturan subaya.

"Üç yılı aşkın bir süre boyunca Prensesim."

"Nerede?"

"Temple'da."

"Politik tutsaklardan mıydınız?"

"O şerefe nail oldum," dedi René gülümseyerek.

"Peki Temple'dayken neyle karşılaşmayı bekliyordunuz?"

"Kellemi kesmelerini veya idam mangasının önüne çıkarılmayı bekliyordum."

"Ah! Kimin emriyle?"

"Majesteleri İmparator Napolyon'un."

"Ama şimdi burada..."

"Belli ki giyotine götürülmeye veya kurşuna dizilmeye layık olmadığıma karar verdi."

"Yani sizi af mı etti?"

"Evet."

"Hangi koşulla?"

"Kendimi düşmanlara öldürtmem koşuluyla."

"Bu koşulu yerine getirmemeniz iyi olmuş."

"Getirememiş olmam benim suçum değildi," dedi René. Gülümsedi, ama bunun ne denli acı bir tebessüm olduğunu hiç kimse anlayamazdı. "Yemin ederim, elimden geleni yaptım."

"Umarım İmparator ile sonunda barışmışsınızdır."

"Hım! Müzakerelerimiz hâlâ sürüyor," dedi subay gülerek. "Ama siz Ekselanslarının emrindeyken güzel bir yara almayı başarırsam, yardımı olur sanırım."

Kadınlar René'ye hayretle bakmaya başlamışlardı. Erkekler onun hakkında ne düşüneceklerini bilemiyorlardı.

"Peki ya sonra?" diye sordu prenses. "Er olarak orduya mı girdiniz?"

"Hayır madam. Korsan oldum."

"Kimin komutasında?" diye sordu Eugene.

"Surcouf'un komutasında Prensim."

"Hiç gemi ele geçirebildiniz mi?"

"*Standard* gemisini ele geçirdik."

Prensin yaverleri arasında her rütbeden ve her koldan asker bulunmaktaydı.

"Nasıl olur?" dedi içlerinden biri. "Siz o cesur korsanlardan biri miydiniz?"

"Bizler hükümetin onayladığı korsanlardık mösyö," dedi René gururla.

"Affedersiniz mösyö," diye devam etti donanma subayı, "siz yüz seksen kişilik bir mürettebatı bulunan on iki toplu bir gemiyle, dört yüz kişiyi aşkın mürettebatı bulunan kırk iki toplu *Standard*'ı ele geçiren cesur korsanlardan biri miydiniz?"

"Evet, öyleydim mösyö. Beni zaten teğmenliğe yükseltmiş olan Surcouf da işte o zaman kaptanlığa terfi ettirdi ve küçük bir gemi alarak ya da ele geçirerek kendi başıma denize açılmama izin verdi."

"Cesaretiniz hakkında söylenenlere bakılırsa, sizin için bir gemiyi satın almaktansa ele geçirmek daha kolay olurdu herhalde."

"İkisi de eşit ölçüde kolay olurdu Prensim, kendi kaynaklarımı kullanmak zorunda kalsam bile, çünkü ganimetin bana düşen payı beş yüz bin franktı. Elbette ben kendi payımı daima yoldaşlarıma dağıtırım, o zaman da öyle yaptım. Her neyse, tarafsız bir bayrak dalgalandırdığı için bir Amerikan gemisi almayı ve onunla Hindistan'a gitmeyi planladım. Kaplan avlamaya can atıyordum, hayallerimden biriydi. Bir gemi satın alarak, ismini ve belgelerini sahibinden devraldım ve Birmanya Krallığı'na doğru yola koyuldum."

"Peki kaplan avına çıkabildiniz mi?" diye sordu subaylardan biri.

"Evet mösyö."

"Hiç kaplan öldürdünüz mü?"

"Belki bir düzine..."

"Ama büyük tehlikelerle karşı karşıya kalmış olmalısınız," dedi prenses.

"Ah madam, kaplan avı yalnızca ilk atışınız kaplanı yaraladığında ve kaplan aniden size saldırdığında tehlikelidir."

"Öyleyse siz ne yaptınız?" diye sordu prens.

"Ekselansları böbürlendiğimi düşünecekler," dedi René. "Ama..."

"Ama?"

"Bu sorunla başa çıkmanın kolay bir yolunu buldum. İlk atışımla onları hiç yaralamadım. Bunun yerine ilk atışımı onları öldürmek için kullandım."

"Kaplanın neresine ateş ediyordunuz?"

"Gözlerinden birine."

"Bu durumda meşhur Astor gibi ateş ediyorsunuz herhalde," dedi konuklardan biri şüpheli bir tebessümle.

"Hayır, ama Lepage tarafından yapılmış kusursuz silahlarım var."

"Haddimi aşıyorsam sorumu bağışlayın lütfen," dedi René'yi sorgulamakta olan subay, "ama hiç düello yaptınız mı?"

"İki kez mösyö. İlki dört buçuk metre uzunluğunda bir köpekbalığıyla idi; karnını bir uçtan diğer uca yardım."

"Peki ya ikincisi?"

"Bir avcı bıçağı kullanarak iki filimi boğmakta olan bir yılanla dövüştüm."

"Bahsettiğiniz yılan bir piton olmalı!" dedi subay.

"Türünü bilmiyorum, ama on dört metre uzunluğundaydı."

René herkesin yüzünde şüpheli tebessümler belirdiğini fark etti, kadınların bile.

"Ekselansları," dedi René, "lütfen şerefli konuklarınızın sorularına son vermelerini isteyin veya bana yalan söylememi emredin. Hindistan'ın doğası bizimkinden öyle farklı ki, barındırdığı yaratıklara inanmak oldukça zor."

"Ama ben bütün bunları çok ilginç buluyorum," dedi prenses. "Devam edin, lütfen devam edin."

"Devam edin mösyö," diye ısrar etti kral naibi.

"Evet, evet!" diye haykırdı imkânsız olduğunu düşündüğü şeyleri dinlemeye daima can atan kadınlar.

Böylece René hayat hikâyesini anlatmaya koyuldu, acı veren sorulardan kaçındığı için mutluydu. Île de France'a dönüşünü, Surcouf'a ateş açmış olan iki İngiliz gemisiyle çatışmasını, General Decaen ile görüşmelerini ve büyük bir deniz savaşına katılma arzusunu anlattı. General Decaen'in ona en meşhur kaptanlar için mektuplar verdiğini ve Kadiz'e vardığında Lucas'yı seçtiğini söyledi. Asteğmen olarak *Redoutable* gemisinde görev yaptığını, Trafalgar Savaşı'na katıldığını, tutsak alındığını, kaçtığını, Fransa'ya döndüğünü, Kral Joseph'e gönderildiğini ve Murat ile kaldığını anlattı.

General Lamarque ile bölüğünün geldiği duyurulduğunda, hikâyesinin bu bölümüne gelmişti. Aynı anda trampet sesleri ve askeri bir müzik işittiler.

Askeri müzik öyle heyecan vericiydi ki herkes sofradan kalkıp pencerelere gitmek için izin istemek üzere kral naibine döndü.

Pencereler açıktı ve içeriye pırıl pırıl güneş ışıkları giriyordu. Napoli'den gelen bölük kaleye çıkan yokuşu tırmanıyor, silahları güneş ışığında muazzam bir yılanın derisi gibi parlıyordu. Toz bulutuna rağmen güneş ışıklarını yansıtan böylesine uzun ve ışıl ışıl bir kuyruk, ona eşlik

eden müzik enstrümanları ve subayların bağırışları, Fransızların gözleri için daima bir bayram, kulakları için bir konser olacaktır.

Sarayın önündeki meydana ulaştılar, ardından başlarında General Lamarque'ın bulunduğu müzisyenler ve subaylar şeref avlusundan içeriye girdiler.

Prens onun için hayatını tehlikeye atarak İtalya'yı baştanbaşa geçmiş olan cesur askerleri görünce, güçten çok iyilikle dolu yüreği daha hızlı atmaya başladı.

Kollarını açarak onları karşılamak üzere aşağıya indi. Capri'deki zaferinden sonra iyice artmış olan şöhretinden tanıdığı General Lamarque'a sarıldı.

Bir süre yeni gelen askerlerin nerede konaklayacağına karar vermek üzere avluda kaldılar. Prens General Lamarque'a, yardım etmeye geldiğine göre, hâlihazırdaki durum hakkında neler bildiğini sordu.

Ne var ki Roma yakınlarında bulunan General Lamarque, yalnızca bir an önce Friuli'ye doğru ilerleyip, Prens Eugene'in emirlerini yerine getirme talimatı almıştı.

O kendisine verilen emre itaat etmişti.

Murat'tan yardım talep eden mektup Napolyon'dan gelmişti ve Valladolid'den gönderilmişti.

Bütün bildiği buydu.

Bildiğimiz üzere Prens Eugene de bunun dışında pek bir şey bilmiyordu; yalnızca Avusturyalıların 12 Nisan'da veya 14 Nisan'da saldıracaklarından haberdardı.

Kral naibi subayların içeceklerin ikram edileceği alt kattaki bir odaya alınmasını emretti.

General Lamarque ise prensese takdim edilecekti.

Kadınlar kahvelerini içmek için oturma odasına çekilmişlerdi. Meraklarına yenik düşerek kadınlara özgü tipik bir şevkle ve belki biraz da kıskançlıkla, René'nin kalpağını süsleyen, incilerden, elmaslardan ve balıkçıl tüylerinden meydana gelen mücevheri incelemeye koyuldular. En azından yirmi bin frank değerinde olmalıydı.

Prens ile General Lamarque içeriye girdiğinde kalpak prensesin ellerindeydi. Nihayetinde o da bir kadındı ve en az diğerleri kadar meraklıydı; diğer kadınların bu denli hayran olduğu mücevheri yakından görmek istemişti. Elmaslara ve incilere gözleri kamaşmayacak kadar alışıktı, ama sorguca yerleştirilme biçimlerinden etkilenmişti. Muhteşem mücevheri incelemeye öyle dalmıştı ki çevresindeki kadınların arasından geçip yanına gelen prensi görmedi.

Şaşkınlıkla bir çığlık koparıverdi.

"Gözlerinizi bir an için o güzel mücevherden alıp size General Lamarque'ı takdim etmeme müsaade edin madam," dedi prens. "Bildiğiniz gibi onun ismi birçok anlam taşır: cesaret, vatanseverlik ve sadakat. Majesteleri İmparator Napolyon onu bize yardım etmesi için gönderdi, çünkü siz de bilmelisiniz ki kutlama zamanı sona erdi bayanlar. Artık her an saldırı tehdidi altındayız. Bu geceki balomuzu yine de düzenleyeceğiz, ama yarın ya da ertesi gün farklı bir müzik olacak; yalnızca erkeklerin dans ettiği bir müzik."

General Lamarque hem bir asker, hem de bir centilmen olarak prensesin önünde reverans yaptı; çünkü her ikisinin de en iyi özelliklerinin vücut bulmuş haliydi.

Biraz korkuya kapılmış olan prenses ellerinde genç subayın kalpağıyla hareketsiz kaldı.

"Ah, evet," dedi prens, "bu bizim genç ulağımızın sorgucu. Bir prensesin hediyesidir mutlaka, çünkü bir binbaşının maaşıyla böyle bir mücevher alınabileceğinden kuşkuluyum."

"Pöh!" dedi bir kadın. "Mürettebatına beş yüz bin frank dağıtabilen bir adam...!"

"Affedersiniz," dedi general bu denli hayranlık uyandıran nesneyi incelemek için elini uzatarak. "Sanırım ben bu sorgucu tanıyorum."

Bir süre ona dikkatle baktı.

"Elbette," dedi. "Bu dostumuz René'ye ait."

"Genç adamı tanıyor musunuz?" diye sordu Prens Eugene.

"Çok iyi tanırım," dedi Lamarque.

"Peki ya sorguç?"

"Kral Murat uğur olarak vermişti; sarayın kapılarını günün her saati, gece gündüz açar. Kendisi şimdi burada mı?"

"Evet, burada. İmparator onu özel ulak olarak göndermiş. Yalnızca iki saat önce geldi."

"Siz onu tanımıyor musunuz Ekselansları?"

"Hayır."

Yaverlerle sohbet etmekte olan René tam o sırada yemek salonunun kapısından içeri girdi.

"Onu size ben takdim edebilir miyim?"

"Evet."

"Ah," diye haykırdı prenses. O da genç binbaşı hakkında yeni bir şeyler öğrenmeye en az diğer kadınlar kadar meraklıydı.

General Lamarque hızlı adımlarla René'ye doğru ilerledi ve René onu

görünce sevinçle haykırdı. General onu elinden tutarak prens ile prensesin önüne getirdi ve şöyle dedi:

"Ekselanslarına Capri fatihini takdim etmekten büyük bir onur duyuyorum!"

"Capri!" dedi prens. "Ama ben fatihin siz olduğunuzu sanıyordum!"

"Capri'yi aldım evet," dedi general, "ama onu bana veren bu beyefendiydi."

"Ah, Ekselansları," dedi René. "Tek kelimesine bile inanmayın."

"Sessiz olun Binbaşı!" dedi Lamarque. "Ben konuşurken sessiz kalmanızı emrediyorum..." Ardından gülerek, "Elbette sizden bahsedildiği müddetçe," diye ekledi.

"Lütfen benimle birlikte çalışma odama gelin General," dedi prens. "Konuşmamız gereken önemli meseleler var." Ardından on dakika önce göstermeyeceği bir hürmetle René'ye dönerek, "Lütfen siz de bize katılın mösyö," diye ekledi.

III
Hazırlıklar

PRENSİN ÇALIŞMA ODASINDAKİ masanın üzerinde eski Friuli'nin büyük bir haritası açık duruyordu.

Prens haritaya doğru yürüyerek parmağını Udine'ye koydu.

"Siz İmparator'dan gelen gerçek bir ödülsünüz General," dedi. "Bu beyefendinin bize getirdiği haberler konusunda sizi bilgilendirmeliyim.

"Anladığım kadarıyla Avusturya barış anlaşmamızı ihlal etmeye ve on ikisinde bize saldırmaya kararlı. Bu uyarıyı yalnızca iki saat önce aldım ve generallerimize mümkün olduğunca çok birliği Udine'ye göndermeleri için emirler yolladım. Ama İtalya'dan gelenlerin buraya varması beş veya altı günden daha uzun sürer."

"Düşmanımızın kim olduğunu sorabilir miyim Prensim?" diye sordu General Lamarque. "Birliklerinin nerede olduğunu ve komutasında kaç adam bulunduğunu biliyor musunuz?"

"Düşmanımız Arşidük John."

"Daha iyi ya!" dedi General Lamarque.

"Neden öyle diyorsunuz?"

"Çünkü üç kardeşin en tecrübesizi o ve risk almak konusunda daha atılgan. Mutlaka siz Ekselanslarının faydalanabileceği bir hata yapacaktır."

"Ne yazık ki," dedi prens içini çekip omuzlarını silkerek, "benim de fazla tecrübem yok, ama elimizden geleni yapacağız... Fakat siz üç soru sormuştunuz..."

"Avusturya birliklerinin nerede olduğunu sormuştum."

"Barış halinde olduğumuzu zannettiğim için düşmanı gözetleyen birliklerin sayısını azaltmıştım. Ama yanılmıyorsam Arşidük John hâlâ Sava Nehri ve Adriyatik yakınlarında. Sayılara gelince; elli veya elli beş bin civarında askeri olmalı."

"Peki sizin toplam kaç askeriniz var Ekselansları?"

"Hepsi buraya ulaştığında kırk beş bin askerimiz olacak."

"Aradaki sayı farkı endişe uyandırıcı miktarda değil. Saldırının nereden geleceğini düşünüyorsunuz?"

"Hiçbir fikrim yok."

"Affedersiniz Ekselansları," dedi René konuşmaya ilk kez katılarak, "ama sanırım İmparator size arşidükün muhtemelen Fella Nehri'nden geleceğini söylemişti."

"Bütün dehasına rağmen İmparator'un ta Paris'ten, Arşidük John'un kullanacağı yolu tahmin etmesini nasıl bekleyebilirsiniz?" dedi kral naibi.

"Israrcılığımı affedin, ama harita da aynı fikri doğuruyor."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Arşidükün doğrudan Udine'ye gelebilmek için, askerlerimizin ateşi altında Isonzo ve Torre'den geçmesi gerekir. Eğer Isonzo ırmağının yukarısına doğru ilerlerse, kendi bölgesindeki iki köprüye ulaşır ve oradan kolaylıkla geçer. Ardından dağlardan geçip Pontebbena'ya ulaşır, Glaris Vadisi'ne iner, madenlerin yukarısındaki dağ sıralarını takip eder ve ilk ileri karakolunuz La Chiusa'ya ulaşır. Böylece La Chiusa gibi Orpi ve Osoppo'yu da alabilir ve Udine yolunu temizlemiş olur."

Prens sanki bu görüşe katılıp katılmadığını anlamak istermişçesine Lamarque'a baktı.

"Arşidük John'un yerinde ben olsam öyle yapardım," dedi general.

"Prensim," dedi René, "Yanımda çok yetenekli bir adam var; hayatını kurtardığım bir eşkıya. Ekselansları onu gözcü olarak göndermemi isterler mi?"

"Asılma riskiyle karşı karşıya kalır," dedi prens.

"Ben engellediğimde asılmak üzereydi zaten," dedi René "ve er ya da geç sonu bu olacağına göre, ha bugün olmuş, ha yarın, fark etmez! Ama bence bu işin üstesinden gelir."

"Öyleyse buyurun."

"Ona iyi bir at vereceğim. Görevi Tolmezzo yakınlarında Chiarzo'yu

geçmek olacak. Düşman muhtemelen orada ve beklediğimizden daha erken saldırabilir."

"Peki ya para?" diye sordu Eugene, René çoktan kapıya yaklaşmışken.

"Yalnızca benden para alır," dedi René. "O konuda içiniz rahat olsun."

Ardından odadan hızla çıktı.

Eugene Lamarque'a baktı.

"Buna ne buyrulur!" dedi gülerek. "Artık baş başa kaldığımıza göre, bana bu René'den söz edin. Ortaçağda yaşıyor olsaydık, onun bir perinin vaftiz oğlu olduğunu düşünürdüm."

"Ya da bir büyücünün gayrimeşru oğlu. Renaud de Montauban kadar yakışıklıdır. Asla tereddüt etmez ve adeta kendisini öldürtmek istermiş gibi her savaşın ortasına atılır, ama bunu bir türlü başaramaz. Üstelik buna rağmen fazlasıyla alçakgönüllüdür ve günümüzdeki gençlerin aksine, mecbur kalmadıkça kendinden bahsetmez. Trafalgar'da Nelson'ı onun öldürdüğü söyleniyor. Daha önce de söylediğim gibi, elli adamıyla birlikte topların kuyruğuna atılıp Hudson Lowe'u teslim olmak zorunda bırakan oydu. Korsan olarak olağanüstü başarılara imza attı ve Hint Adaları'nda Herkül misali fevkalade canavarlarla dövüştü."

"Ama öyleyse neden hiç nişanı yok?" diye sordu Eugene.

"Bilmiyorum. Anlaşılan İmparator ile aralarında bir sorun olmuş. Cadoudal ile birlikte komplo girişiminde bulunmuş ve ardından kendisine sempati besleyen Fouché tarafından kurtarılmış. En azından ben Kral Murat'tan bunları duydum. Murat onu savaşırken görünce cesaretinden çok etkilenmiş ve René'nin onun hizmetine girmesini istemiş. Ancak René İmparator'dan başka hiç kimseye ve Fransız ordusundan başka hiçbir orduya hizmet etmeyeceğini söyleyerek teklifini reddetmiş. Murat bunu görünce onu Capri'de ele geçirdiği İngiliz bayrağıyla ve kayınbiraderinin yenmeyi en çok sevdiği düşmanlarının, yani İngilizlere karşı kazandığı zaferin haberiyle kayınbiraderine göndermiş."

"İmparator buna rağmen ona hiçbir şey vermemiş mi? Ne getirdiği haberler, ne de muhteşem zaferdeki rolü için? İmparator normalde cesareti hemen ödüllendirir."

"Hayır, vermemiş. En azından özel bir iyilik yaptığına dair hiçbir belirti yok. René bir süvari binbaşısı üniforması giyiyor, ama hep garip üniformalar giymiş zaten. Napoli'de onun emrinde savaşan elli adam vardı. Elli adamla yapmayı başardığı şeyler inanılmazdı.

Mutlaka bir tılsım taşıyor olmalı, çünkü devamlı kendini öldürtmeye

çalışmasına rağmen bir sıyrık bile almıyor. Neyse ki bayanlar artık XIV. Louis'nin günlerindeki gibi orduyu takip etmiyor. René bir roman kahramanı gibidir; bayanların hepsi ona delicesine âşık olurdu."

"İşin içinde mutlaka bir kadın olmalı," dedi Eugene.

"Muhtemelen vardır," dedi general.

Kapı açıldı. Kapı görevlisi René'nin girmek için izin istediğini duyurdu.

"Ancak gerçek bir beyefendi böyle bir durumda izin ister," dedi Eugene.

René odaya girdi. "Her şey ayarlandı," dedi. "Yarın akşama ya da ertesi sabaha kadar bilgi alacağız, aksi takdirde ulağım ölmüş demektir."

Tam o sırada kapı görevlisi General Sahuc'u takdim etti.

Generalin elinde el yazısıyla yazılmış bir not vardı.

"Karargâhtan şimdi ayrıldım Prensim," dedi. "İşte Udine civarındaki birliklerimizin yerlerinin ve başlarındaki generallerin listesi."

"Okuyun lütfen," dedi prens.

O listeyi okurken, General Lamarque, René ve prens haritaya eğildiler.

"General Seran komutasındaki birinci piyade tümeni Palmanova, Cividale ve Udine'de bulunuyor.

General Bouvier komutasındaki ikinci tümen Artegna, Gemona, Ospedaletto, Venzone, San Daniele, Maiano ve Osoppo'da bulunuyor. Tarvisio yolundaki Pontebba'ya kadar Fella Vadisi'ne müfrezeler gönderiyorlar.

General Grenier komutasındaki üçüncü tümen ilk ikisinin arkasında, Pordenone, Sacile ve Conegliano'da yer alıyor.

Dördüncü tümenin başındaki General Lamarque gideceği yere dair siz Ekselanslarından emir bekliyor."

İki general birbirine reverans yaptı ve ardından General Sahuc devam etti.

"General Barbou komutasındaki beşinci tümen Treviso, Cittadella ve Bassano'da bulunuyor. Tamamı İtalyanlardan oluşan General Serteroli komutasındaki altıncı tümen Padua ile Este arasında ve bu iki şehrin yakınlarında bulunan birkaç nokta arasında bölünmüş durumda.

Yine İtalyanlardan oluşan General Fontanelli komutasındaki yedinci tümen Montechiaro'daki kampta toplanıyor. Tümenin bir kısmı hâlâ Napoli Krallığı'ndan kampa doğru yol almakta.

General Pally ve General Grouchy komutasındaki iki ağır süvari tümeni Villa Franca, Rovigo, Isola della Scala, Roverbella, Castellaro, Sabguinetto, Mantua ve Ferrare'de bekliyorlar.

Ana topçu birliği Verona'da, ama silahları buraya taşıyacak atlarımız yok.

İtalyan Kraliyet Muhafızları'nın bombacıları, jandarmaları, hafif piyadeleri, ağır süvarileri, elit jandarmaları, atlı topçuları ve geri kalanı ise Padua'da, Milano'da ve yakınlarında bulunuyor.

Son olarak ben ve adamlarım," dedi Sahuc prense reverans yaparak, "Ekselansları uğrunda ölmeye hazırız. Udine'ye konuşlanmış durumdayız. Torre'deki birinci tugayımız Nogaretto'dan Vilesi'ye uzanan hattı tutuyor; ikinci tugay ise Ceneda, Pordenone, Conegliano, Vicenza ve Padua'ya gönderildi."

General Sahuc'un listesini haritadan takip eden iki general birbirine kaygıyla baktı. Prens Eugene'in emrindeki otuz veya otuz beş bin adam Tirol'den Grado Lagünü'ne, Piave'den Torre'ye kadar yayılmış durumdaydı.

Bütün kamplara ulaklar gönderdiler. Gönderdikleri mektuplarda bütün generalleri tetikte olmaları konusunda uyardılar. Bir saldırı bekliyorlardı, ama saldırının nereden geleceğini hiç kimse bilmediği için, yola çıkmadan önce ilk top atışlarını beklemek durumundaydılar.

Akşam yemeği vakti geldi. Kral Naibi General Lamarque'ı ve General Sahuc'u yemeğe kalmaya davet etti, ama René yine de prensesin refakatçisi olarak kaldı. Bayanlar o gece giysilerine özel bir ihtimam göstermişlerdi.

Bunun sebebi gecenin sonundaki balo ve konser miydi? Yoksa yakışıklı ve gizemli yabancı mıydı?

General Lamarque'ın onun hakkında söyledikleri herkesin ilgisini uyandırmıştı. Yüzündeki solgunluğun ve melankolinin sebebinin talihsiz bir aşk serüveni olduğu fikri bayanların yüreklerini hoplatmıştı.

Zaten talihsiz bir aşk serüveninden başka hangi durum bir adamı böylesine inatla ölümü aramaya itebilirdi, özellikle de genç adam bu kadar yakışıklı, cesur ve zenginken?

Saray adabını biliyoruz. Prensesler onlarla dans etme şerefine nail olacak beyleri kendileri seçerler. Prenses kocasının ona René'ye bu şerefi bahşetme iznini verdiğini söyledi, ama René büyük bir üzüntüyle, uzun zaman önce hiç dans etmeyeceğine yemin etmiş olduğunu açıkladı. Ancak prenses onun dışında ne isterse, emrine amade olduğunu belirtti.

"Onun dışında mı? Ne demek istiyorsunuz?"

"Demek istediğim şu ki Prensesim," dedi René gülümseyerek, "başkaları dans ettikten sonra, şarkılarıyla bize büyük bir keyif verecek olan oradaki bayanlara eşlik etmeye hazırım."

"Eşlik etmeye mi?" diye sordu prenses. "Hangi enstrümanla?"

"İstediğiniz herhangi bir enstrümanla madam."

"Yani bir müzisyen misiniz?"

"Esaret altında geçirdiğim üç yılda müzik beni oyalayan tek şeydi."

"Aynı zamanda şair misiniz?"

"İyisiyle kötüsüyle şiir yazmayı denememiş insan var mıdır?"

"Yemekten sonra sözlerinizi hatırlatacağım."

"Emrinize amadeyim madam."

Bunu takip eden sohbete herkes eşlik etti. Ancak, asla ilgi çekmeye çalışmayan René yalnızca birkaç kelime söyledi.

Bayanlar ordunun bir parçası olmadıkları için, başta prenses olmak üzere, ertesi gün Venedik'e çekilmeleri gerektiğini öğrenmişlerdi.

Buna karşı çıkan ilk kişi prenses oldu.

"Ordudan uzaklaşmanın bize ne faydası olacak?" diye sordu. "Sizin yanınızda, Venedik'te olacağımız kadar güvende değil miyiz zaten?"

"Tam olarak değil," dedi René. "Bu nedenle siz Ekselanslarının, Prens'in emirlerine karşı koymamanızı öneririm."

Kısık bir sesle konuşmuştu, ama sözlerindeki ciddiyet prensesi çok etkilemişti.

"Korktuğunuz bir şey mi var?" diye sordu prenses endişeyle.

"Birliklerin yerleri iyi değil," dedi René. "Şayet Arşidük John savaş sanatları konusunda tam bir acemi değilse, bize ayrı ayrı saldırarak kazanır."

"Eugene'e bunu söylediniz mi?" diye sordu prenses.

René reverans yaptı ve tevazuuyla şöyle dedi:

"Kötü tahminlerde bulunmaya yetkim yok madam."

"Venedik'e gitmemiz gerektiği görüşüne katılıyor musunuz?"

"Öyle yapmanız için siz Ekselanslarına yalvarıyorum ve benim görüşüm kararınıza büyük bir etki edemeyecek olsa da, saygıdeğer kocanıza itaat etmenizi istirham ediyorum."

Sofradan kalktılar; üstlerine çöken sessizlik, ertesi gün Venedik'e gitmek için hazırlanma talimatının, bayanlarda ne denli büyük bir etki yarattığını gösteriyordu.

Kısa bir süre için yemek esnasında çalan müziği dinlemeye devam ettiler, ardından müzisyenleri kendi yemeklerini yemeye gönderdiler.

Hava muhteşemdi; tipik bir Nisan akşamıydı. Dolayısıyla birisi terasta ve kalenin güzel bahçelerinde yürüyüşe çıkmayı teklif etti.

Terastan harika bir manzaraları vardı.

Akşamın berrak havasında bütün ova gözlerinin önüne serilmişti; köy-

lerin ve kır evlerinin arasında kıvrılan, derileri güneş ışıklarını yansıtan devasa yılanlara benzeyen Isonzo ve Torre nehirlerini görebiliyorlardı. Torre şehrin surlarının hemen dibinde akıyor, Isonzo ise Goritz Dağları'nın arasından kıvrılıyordu. Kuzey ve kuzeybatı doğrultusuna baktıklarında Tirol Dağları'nı görüyorlardı ve bulutların sardığı bazı dağların zirvelerine kar yağmış gibi görünüyordu. Batıdaki gölgelerin arasında ise Tagliamento'nun karanlık suları gerili çelik bir yay misali kıvrılıyordu. Nehrin ötesinde çağlayan sayısız akarsu dağ geçitlerinden sızan güneş ışıkları üzerine yansıdığında cilalı gümüş gibi parlıyordu.

Hava öyle büyüleyiciydi, öyle berraktı ve öyle güzel kokuyordu ki, iyice karanlık çökene kadar içeri girmediler; elbette şayet İtalya'da geceleri havanın tamamen karardığı söylenebilirse.

Salon gündüz gibi aydınlıktı ve bayanlar içeriye döndüklerinde havayı muhteşem bir koku kapladı; adeta dışarıdaki çiçeklerin esanslarını toplayarak içeriye taşımışlardı.

Pencereler kapatıldı ve piyano açıldı.

Prenses parmaklarını piyanonun tuşlarında gezdirdi ve farklı parçalardan notalar çaldı; adeta büyü yapmış gibi salon sessizliğe büründü.

Herkes piyanonun başına toplandı.

"Sizlere kusursuz bir müzisyen olduğuna inandığım Mösyö René'yi takdim ediyorum dostlarım," dedi. "Yemek esnasında emrime amade olduğunu söylemişti. Dolayısıyla şimdi piyanoya gelmesini ve bizlere kendi bestelediği bir şarkıyı çalıp söylemesini emrediyorum."

Herkes genç subayın tipik bir virtüöz gibi dil dökülerek ikna edilmeyi bekleyeceğini zannetti, ama René aksine doğruca piyanoya yürüyüp yerini aldı ve ellerini tuşlara koydu.

İşte o zaman insanlar ellerinin ne kadar güzel olduğunu fark ettiler. Tırnakları pembeydi, parmakları bir kadınınki gibi beyaz ve inceydi.

Sağ elinin işaretparmağında safirden güzel bir yüzük vardı.

Bir virtüözün başarısına zemin hazırlayan daha büyük bir ilgi, daha derin bir sessizlik görülmemiştir.

Sessizliğin içinde ansızın berrak, yumuşak, ama bir o kadar da erkeksi bir ses yükseldi. Tarifsiz bir melankoli tonu barındırıyordu ve şarkının sözleri, sonraları Saint-Hubert'in popülerleştireceği tarzda sözlerdi, ama o dönemlerde hiç bilinmiyordu.

Kararan gökyüzünün altında uykuya daldı dağ;
Çiylerle kaplı vadiler sessizliğe büründü;
Kavrulan yolu tozlar kaplamaya başladı.

Yapraklar kıpırtısızdı ve hafif bir esinti vardı...
Bir dakikaya kalmadan sen de uykuya dalacaksın!

René'nin kısa ağıtının dinleyicilerde uyandırdığı etkiyi tarif etmek imkânsızdı. Bu etkiyi kuvvetlendiren melankolik vokalinde adeta yaprakların son mırıltılarını, rüzgârın son iç çekişini duyabiliyorlardı. Şarkı piyanonun nidasıyla sona erdi, insan kalbinin kırılırken çıkarabileceği bir sesi veya tınlayan bir arp telini andırıyordu.

René'nin sesinden ve piyanodan gelen son titreşimler de azalıp kaybolunca, dinleyicilerin salonun gerçekliğine dönmesi birkaç saniye aldı. Büyük bir alkış koptu ve "bravo" sesleri yankılandı.

René ayağa kalkarak kalpağına uzandı.

"Ama şimdiden gitmiyorsunuz herhalde, öyle değil mi?" diye sordu prenses.

"Emrinizi yerine getireceğime söz verdim madam," dedi René. "Bana kendi bestelediğim bir şarkıyı çalıp söylememi emrettiniz ve emrinize itaat ettim. Ama lütfen bir şey söylememe izin verin. Şarkı söyleyen, başkalarına eşlik eden veya alkış almak için enstrüman çalan bir asker bana daima gülünç gelmiştir. Ama asker olsun ya da olmasın, bir bayanın ricasını, özellikle de bir prensesin ricasını yerine getirmeyen bir erkek, nezaketsiz ve kaba bir erkektir. Ben Ekselanslarına itaat ederek bu kategoride yer almaktan kurtuldum. Çalıp söylemeye devam ederek kendi gözlerimde gülünç duruma düşmemeyi yeğlerim. Ben yalnızca kendim için, düşüncelerimden kaçmak için şarkı söyleyip enstrüman çalarım. Lütfen bu zaafıma merhamet gösterin –çünkü bu gerçekten de bir zaaftır– ve huzurunuzdan çekilmeme müsaade edin."

René bu sözleri dile getirirken yutkundu ve gözleri doldu. Sanki zihnine hüzünlü anılar akın etmişti. Prenses çok duygulandı ve genç subayın geçmesine izin vermek için kenara çekildi. René yanlarından geçip giderken, bütün o asil bayanlar ve beyler saygıyla reverans yaptılar.

Kitap burada sona eriyor. Dumas'nın ömrü Sainte-Hermine Kontu'nun macerasını tamamlamaya yetmese de, en azından tasarladığı sonu öğrenmemize olanak sağlıyor.

SONSÖZ

Alexandre Dumas, romanı tefrika halinde yayımlatmadan önce, büyük olasılıkla *Le Moniteur Universel*'in müdürü Paul Dalloz için aşağıdaki mektubu kaleme alıyor. Bu mektup romanın bir özetini içeriyor. Dumas'nın tamamlamaya ömrünün yetmediği romanıyla ilgili öngördüğü sonu bu mektuptan öğreniyoruz.

İşte size teklifim şudur dostum:

Hector de Sainte-Hermine adında 4 veya 6 ciltten oluşan bir roman.

Hector de Sainte Hermine Juras'daki (Besançon) soylu bir ailenin geriye kalan son ferdidir.

Josephine'in himayesi altındaki genç bir Creole kızına âşık olmasına ve kızdan da karşılık görmesine rağmen, aşkını ilan etmeye bir türlü cesaret edemez, çünkü Bourbonlar ile bağlarının ve Cadoudal'a ettiği itaat yemininin kölesidir.

Ancak La Vendée'de barış sağlanınca, Cadoudal Paris'e dönerek Bonaparte ile görüşür; Bonaparte ona mücadeleyi bırakması koşuluyla albaylık rütbesi ya da yüz bin frank tutarında bir maaş teklif eder.

Cadoudal teklifi reddeder ve Bonaparte'a, Fransa'da kalamayacağı için İngiltere'ye gideceğini bildirir. Yola çıkarken dostu Coster de Saint-Victor'u, adamlarını kendisine ettikleri sadakat yemininden azat etmeye gönderir.

Yemininden azat edilen Hector de Sainte-Hermine işte ancak o zaman Matmazel de la Clémencière'ye (Matmazel Sourdis) *aşkını ilan edip evlenme teklifinde bulunabilir.*

Teklifine hemen olumlu yanıt alır. Düğün için her şey hazırdır ve tarih belirlenmiştir. Evlilik sözleşmesini imzalamak üzere Hector kalemi eline aldığı sırada maskeli bir adam ona yaklaşıp bir not uzatır. Hector duraksayıp notu okur, kalemi bırakır, benzi atar, bir feryat koparır ve delirmiş gibi koşarak çıkar.

Not Yehu'nun Yoldaşları'ndaki arkadaşlarına katılmak üzere derhal Andelys ormanına gitmesi için bir emirdir.

Olaylar şu şekilde gelişmiştir: Cadoudal sözüne sadık kalmıştır, ama Bonaparte'ın korkmasını sağlamaya çalışan Fouché, Cadoudal'ın ismi al-

tında Normandiya ve Brötanya'daki tarlaları kasıp kavuran kundak çeteleri oluşturmuştur. İsmine gölge düşen Cadoudal İngiltere'den ayrılarak Biville tepelerinden Fransa'ya döner ve bir çiftliğe sığınır.

Şans eseri, başlarında sahte Cadoudal'ın bulunduğu bir kundak çetesi tam da o gece o çiftliği ateşe vermeye karar vermiştir.

Kundakçılar çiftçiyi, karısını ve çocuklarını ele geçirir. Ayaklarını ateşe tutarlar, onların çığlıklarıyla harekete geçen Cadoudal iki elinde birer tabancayla içeri girer.

"Aranızdan hanginiz George Cadoudal?" diye sorar.

"Ben," diye yanıtlar maskeli bir adam.

"Yalan söylüyorsun!" der Cadoudal ve adamın beynini dağıtır. "Cadoudal benim!"

Kendisine verilen yemin bozulmuş olduğu için bütün adamlarına seferine devam edeceğini ve eskisi gibi ona itaat etmeleri gerektiğini duyurur.

Hector'un evlilik sözleşmesini imzalamak üzereyken aldığı emir budur; işte bu nedenle salondan alelacele ayrılıp Les Andelys'e giden posta arabasına biner.

Posta arabasına bir saldırı düzenlenir. Hector yaralanır ve tutsak alınarak Rouen'de hapse atılır. Polis şefini tanımaktadır, hapishaneye gelmesini rica eder ve ona mutlaka Emniyet Müdürü Fouché ile görüşmesi gerektiğini söyler. Polis şefi ona kefil olarak, onu hapisten çıkarma ve at arabasıyla Paris'e götürme sorumluğunu üstlenir. Beraberce Fouché'yi görmeye giderler.

Genç adam suçunu itiraf eder ve adı duyurulmaksızın kurşuna dizilmeyi rica eder. Kendisininki kadar soylu bir aileyle birleşmek ve taptığı kadınla evlenmek üzere olduğu için, karısı olmak üzere olan kadına kan veya utanç bulaştırmaksızın yok olmak istemektedir.

Fouché arabasına atlayıp Tuileries'e gider ve Bonaparte'a her şeyi anlatır. Bonaparte, "Ricasını yerine getirin; kurşuna dizilsin," demekle yetinir.

Fouché tutsağın öldürülmemesi için ısrar eder. Bonaparte sırtını döner ve dışarı çıkar.

Fouché tutsağı uzaklarda bir yere saklamaya ve konuyu daha sonraları Bonaparte'a açmaya karar verir.

Nişanlısı umutsuzluğa kapılmıştır. Hiç kimse sevgilisinin başına gelenleri bilmemektedir. Başında Pichegru, Cadoudal ve Moreau'nun bulunduğu komplo devam eder. Cadoudal tutuklanır. Pichegru tutuklanır. Moreau tutuklanır. Duruşma. Duruşma esnasında Paris'in durumu. Bi-

rinci Konsül'ün aklından geçenler. Cadoudal'ın infazı. Pichegru kendisini boğmayı başarır. Moreau sürgüne gider.

Napolyon taç giyer.

Taç giydiği akşam Fouché onu görmeye gider.

"Sainte-Hermine Kontu konusunda ne yapmayı planladığınızı sormaya geldim Majesteleri," der.

"Konu neydi?" diye sorar Bonaparte.

"Kendisi, adı duyurulmaksızın kurşuna dizilmeyi talep eden genç adamdı."

"Peki kurşuna dizilmedi mi?" diye sorar İmparator.

"İmparator'un taç giydiği akşam ondan isteyeceğim ilk iyiliği reddetmeyeceğini düşündüm Majesteleri. Bu genç adamın affedilmesini rica ediyorum, çünkü babasıyla birlikte büyüdüm."

"Sıradan bir er olarak orduya alınsın; orada kendini öldürtmeyi başarabilir."

Hector de Sainte-Hermine sıradan bir asker olur ve İmparatorluğun dünyanın geri kalanına karşı verdiği uzun mücadele esnasında, İmparator'un emrettiği gibi kendisini öldürtmeye çalışır. Ancak karşısına çıkan her zorluğun karşısında büyük başarılar sergiler ve böylece İmparator'la karşılaşmasını gerektirmeyen rütbeye kadar, yani yüzbaşılığa kadar yükselir.

Sonrasında onun ismini fark eden Napolyon, iki kez, daha fazla terfi etmesini reddeder. Ancak Friedland'de gözden düşmüş olan zavallı adamın büyük bir kahramanlığına şahit olur ve onu tanımaksızın yanına gidip şöyle der:

"Sizi binbaşılığa terfi ettiriyorum yüzbaşı."

"Kabul edemem," der Hector.

"Neden?"

"Çünkü Majesteleri beni tanımadı."

"Kimsiniz?"

"Ben Sainte-Hermine Kontuyum."

Napolyon atını hışımla döndürür ve dörtnala uzaklaşır.

Hector de Sainte-Hermine'i iki kez binbaşılığa terfi ettirmeye çalışırlar, ama İmparator ancak Eylau Savaşı'nda terfi emrini imzalamayı kabul eder.

Hector Rusya'dan dönüş yolculuğunda Napolyon'u Fransa'ya geri götürecek olan kızağın başını çekmeyi teklif eder.

Napolyon ona vermek üzere haçını çıkarmıştır ki mujik bir adım geri çekilir ve "Affedersiniz Majesteleri, ben Sainte-Hermine Kontuyum," der.

Napolyon haçını geri iliştirir.

1814 seferi başlar. Napolyon Surville Dağı'nda bir kez daha topun başına geçtiği sırada, Mareşal Victor'dan mektup taşıyan bir binbaşı yanına gelir. Napolyon'un ayaklarının dibine bomba düşer. Binbaşı Napolyon'u bir kenara iter ve onunla bombanın arasına atılır.

Bomba patlar. Napolyon yara almamıştır ve bu kez Hector de Sainte-Hermine'i tanımasına rağmen haçını çıkarıp ona vererek şöyle der:

"Yapmayacağınız şey yok sanırım!"

Napolyon tahttan çekilir; bütün Sainte-Hermine ailesi onu kuşatır. Hector otuz beş yaşına yeni girmiştir ve atalarının, babasının, ağabeylerinin hizmet ettiği Bourbonlar'a hizmet etmeyi sürdürmeyi istediği takdirde, kuşkusuz muhteşem bir kariyeri olacaktır. Ona general rütbesine eş Capitaine des Mousquetaires (Silahşorlerin Komutanı) rütbesiyle görev teklif ederler ve kabul eder.

Ancak XVIII. Louis'nin karşısına ilk çıkışında, ona Majesteleri diye hitap ederek kralı hassas olduğu bir konuda gücendirir. Kral, tahtı zorla ele geçiren kişinin kirletmiş olduğu "majesteleri" kelimesinin artık kullanılmadığını söyler. Artık "kral" kelimesi kullanılmakta ve insanlar ondan üçüncü şahıs olarak söz etmektedirler.

Hector kralın yanından ayrıldıktan sonra sadaka isteyen bir dilenciyle karşılaşır.

Adama sadaka verir.

"Ah," der dilenci, "bu eski bir dost için yeterli değil."

"Ben senin dostun muydum?"

"Ya da yoldaş diyelim istersen. Yehu'nun Yoldaşları'ndan. Ele geçirildiğin o unutulmaz akşam ben senin yanındaydım. Dolayısıyla bu kadarcık sadakaya razı olamam."

"Haklısın. Daha iyisini hak ediyorsun. Tournon Sokağı 11 numaraya gel. Orada yaşıyorum."

"Ne zaman?"

"Hemen. Seni bekleyeceğim."

Hector dörtnala uzaklaşarak dilenciden on dakika önce eve varır.

Ceplerine birer tabanca alarak uşağını bir işe gönderir ve beklemeye koyulur.

Dilenci kapıyı çalar. Hector kapıyı açar. Onu çalışma odasına alıp bir çekmeceyi açar ve "İstediğini al," der.

Dilenci elini uzatıp bir avuç altın alırken Hector tabancasını çekip onu öldürür. Ardından kapıları kapatıp Tuileries'e döner ve kralla görüşmeyi talep ederek ona olanları anlatır.

Cadoudal ve Kraliyet adına para toplamak için posta arabası soygunculuğu yaptığını açıklar.

"Majesteleri" kelimesinden ötürü canı hâlâ sıkkın olan XVIII. Louis onu affetmeye hazırdır, ama ancak görevinden istifa edip Fransa'yı terk etmesi koşuluyla.

"Teşekkür ederim Kralım," der Hector.

İtalya'ya doğru yola koyulur, Livorno'da bir tekneye atlar ve Elba Adası'na gelir. Orada *Napolyon'u bulur.*

Napolyon'a katılmak ve kendisini onun hizmetine adamak için dönmüştür.

Napolyon ile birlikte Elba Adası'ndan döner, Ligny Savaşı'nda general olur, Waterloo Savaşı'na katılır, Ney ile birlikte Paris'e döner. Onlar*la birlikte Labédoyère de idama mahkûm edilmiştir.*

İşte o zaman ilk aşkına daima sadık kalarak on iki yılını bir manastırda geçirmiş olan Matmazel de la Clémencière, (Matmazel Sourdis) *XVIII. Louis'nin ayaklarına kapanarak Hector'u affetmesi için yalvarır.*

XVIII. Louis, "Sevdiğiniz adamı affedersem, Ney ile Labédoyère'yi de affetmem gerekir ve bu imkânsız," diyerek onu reddeder.

"Öyleyse bana son bir iyilik lütfedin Kralım," der Matmazel de la Clémencière. "Kont Hector ölür ölmez naaşını alıp aile mezarlığımıza gömmeme izin verin. Bu dünyada onunla birlikte yaşayamadım, hiç değilse ebediyette yanında olurum."

Kral XVIII. Louis bir kâğıda şunları yazar:

"Sainte-Hermine Kontu ölür ölmez naaşının Matmazel de la Clémencière'ye devredilmesine izin veriyorum."

Matmazel de la Clémencière Cabanis'nin kuzenidir. Ona, *tutsağın öldüğünü teyit etmesi gereken hapishane doktorunun kontun öldüğünü sanmasını sağlayacak ilacı yapacak kadar iyi bir eczacı olup olmadığını sorar.*

Cabanis ilacı kendisi hazırlar ve Hector'a sızdırmayı başarır. Kurşuna dizileceği gece Conciergerie'deki doktor onun öldüğünü onaylar.

Matmazel de la Clémencière sabah saat üçte posta arabasıyla hapishane kapısına gelir ve onlara XVIII. Louis'nin naaşın kendisine verilmesine yönelik emrini gösterir.

Belge usulüne uygun olduğu için naaş ona verilir ve Brötanya'ya doğru yola koyulurlar. Matmazel de la Clémencière yolda Hector'a panzehiri verir; Hector on iki yıl önce âşık olduğu, hâlâ da âşık olduğu, ama bir daha hiç göremeyeceğini zannettiği kadının kollarındadır!

Dumas.